This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

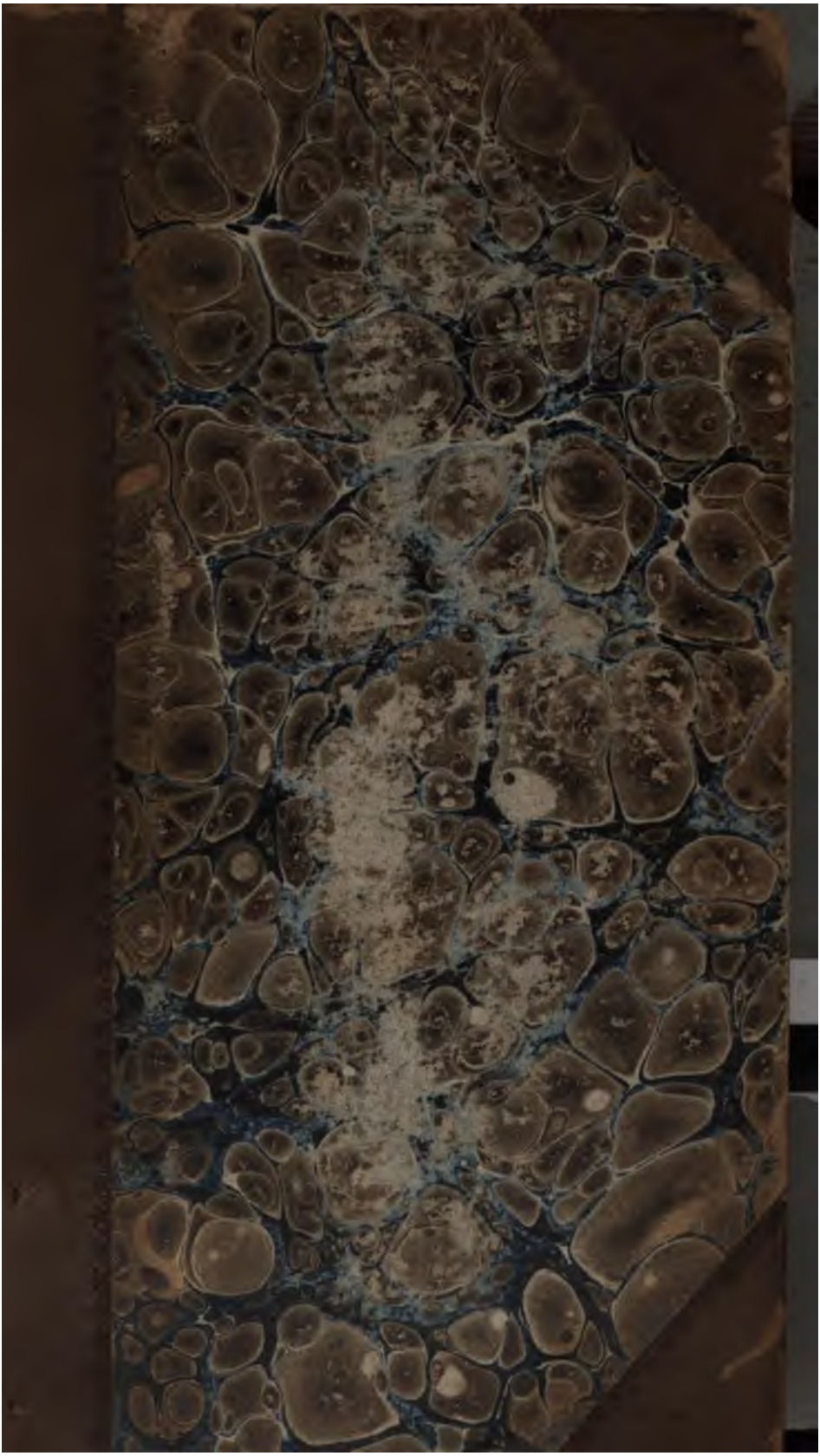

N33Z000008

31.

620.

CORNELIUS TACITUS

AB ILIPSIO IFGRONOVIO NHEINSIO
IAERNESTIO FAWOLFIO

EMENDATUS ET ILLUSTRATUS,

AB IMMANUELE BEKKERO

AD CODICES ANTIQUISSIMOS RECOGNITUS.

TOMUS PRIOR.

LIPSIAE
APUD WEIDMANNOS.
a. 1831.

620.

LIPSII
PRAEFATIONES ET DEDICATIONES.

1.
IUSTUS LIPSIUS AD LECTOREM.

Habes commentarium meum, lector, opinione tua et promisso meo fortasse tardius. nec mirum, quia serio opus adgressus eiusmodi comperi, ut properandum in eo mihi fuerit, non festinandum. multa in Annalium libris rara, recondita et paucitate scriptorum eius aevi obscura; multa etiam ex non vulgatis ritibus et vetustissimo iure haurienda. nec dux mihi alius ad hoc iter. primi, inquam, hanc viam ingredimur, Ferreto Alciato Vertranio visam potius quam tritam. denique scripsi hos commentarios, non exscripsi; et meo remigio, ut ille ait, rem gessi. correctiones aliquot veteres firmavi, novas addidi. neutrum ambitiose, quia certe peccamus iam nos critici in hanc partem, et ut olim vitiis, sic nunc remediis laboratur. quaedam etiam in aliis scriptoribus passim animadversa, non quia adfectarim, sed quia dabant se sub manum. ut in segete flores quidam internascuntur sua sponte, sic in his scriptis alieni generis notae. historiae et moribus, cum opus fuit, praetuli facem, sed nonnisi cum opus. nam vulgata quaedam et e Dione Suetonioque in loco prompta adspergere cui rei? fanaticorum est et eorum qui exierunt e potestate, mero meridie accendere lucernam. et tamen, scio, facilia quaedam mihi visa quae obscura aliis. sed quid? iam ante testor me nec pueris ista elaborasse (quid enim iis cum Tacito?) nec detortis quibusdam varisque iudiciis, quibus nusquam liquet aut lucet. inveni tam fatuum qui rectissimos Taciti locos inverteret et optimum quemque eius sensum. brevitas etiam mea fortasse quibusdam non ad gustum. quid faciam? ita natura mea et iudicium est; et tractari malo quam semel adspici et tangi. aquam maris dulciorem in imo esse aiunt quam in summo: sic fortasse suaviora tibi ista cum penetraveris. aut si magis protrita tibi

sapiunt et vulgata, abi, mi homo: non ego cymbalum ad tuas aures. a te, serie et erudite lector, peto ut, sicubi lapsus sum, aut si quid mihi elapsum, corrigas, non culpes, quia re vera in tanto opere nec unus omnia pervidi, et in quibusdam alludo potius ad sententiam fortasse quam tango. politica non attigi. sive enim peritis sive imperitis, frustra. illi sponte eligere possunt, hi nec electis recte uti. et audio iam esse quibus proprie ea cura. ego quod potui, id feci; nec impedio, si quis in eodem Circo curret ad palmam. vale, et si merui, fave, lector. Lugduni Batavorum kal. Aug. 1580.

2.

AD LECTOREM.

(a. 1585.)

En tibi, lector, tertiam editionem Taciti nostri, et, nisi fallor, postremam. in qua ut fidei et industriae nostrae ratio tibi constet, pauca praemonebo. scriptorem hunc correximus ab ingenio interdum, plerumque a libris. libri quibus usi sumus, isti. Vaticana exemplaria duo, e quibus alterum sane vetus et bonum, ex bibliotheca magis arcana mihi depromptum. Farnesianus codex, quem suppeditavit nobis humanissimus Fulvius Ursinus. ea olim Romae ipsi vidimus et cum iudicio, ut captus quidem noster fuit, legimus, contulimus; certe cum fide. codex item Venetus editionis antiquae. atque haec mihi adiumenta in prima editione. accessere nunc alia ab amicis. manuscriptum exemplar meo nomine et gratia in Hispaniis Toleti legit et cum vulgatis composuit Andreas Schottus, optimus doctissimusque vir, qui excerpta ad me misit et notas. id exemplar est in bibliotheca viri illustris Antonii Covarruviae Leiva, cuius insigni doctrinae et disertae in scribendo elegantiae verum et sine fraude testimonium reddo. id exemplar in citando alias Hispanum alias Covarruviae nomino, minus tamen saepe auxilio eius usus, quia et tarde ad me venit plerisque istis iam perfectis, et, ut rem dicam, non optimae notae. aliud item mihi auxilium a politissimo et doctissimo Francisco Modio, qui dum in Germania agit apud insignem litteratorum patronum, Erasmum Neustetterum, cognomento Sturmerum, virum genere et doctrina inter primos, nactus exemplar quoddam est manu Rodolphi Agricolae adnotatum, quod usui nobis fuit, ut videbis. multa enim eruditus ille vir observarat et ad margines libri sui rettulerat, sed ita ut iure ambigas, prompta ea e vetustioribus libris sint an ab ipso. multa enim agnosco audacius et licentius inventa et longius a verbis aberrantia, quae

videantur mihi a subtilis ingenii fonte; quaedam etiam eiusmodi, quae, etsi non a libris, commendent se tamen lectori audacia quadam verecunda. sed idem ille noster Modius etiam Romanam editionem veterem comparavit cum vulgata, eaque multis locis vera aut dux nobis ad veritatem. denique idem etiam codicem manuscriptum Bamberga allatum, quem amplissimus Neustetterus emit, sed qui nihil praeter Germaniam Taciti haberet, e quo ipso non optimo tamen locos aliquot correxisse videmur non laeve. haec de fide. quam in iis quae ipse inspexi sive contuli, culpabis nunquam: etiam in his amicis spero eam, imo paene praesto. quod ad industriam autem, commentarii nostri indicium facient, e quibus priorem ad Annales (laboriose olim scriptum, non negamus) iterum correximus, utiliterque auximus in multis locis; alterum ad Historias et reliquos libellos nunc damus novum. etsi proprie non commentarium, sed notas, quia de lectione aut scriptura plurimum agimus quam de scriptoris mente. sed nec libri illi obscuri aeque atque Annales, et nos fortasse lucem ampliorem dabimus in temporum meliori luce. salve.

3.

IUSTUS LIPSIUS
CHRISTOPHORO PLANTINO
S. DICO.

Tacitum, quem tertio vulgare paras, clarissime typographorum, mitto ecce tibi. relegi, recensui: et sine dolo dicam, multa in eo, qua a scriptura qua ab interpunctione, feci meliora. addidi etiam ad oram notas variantis lectionis aut coniecturae meae, sed paucas brevesque. nam cetera haurire e commentariis meis lectorem ius est. qui Tacitum ipsum sequentur, imo assequentur. ego, mi Plantine, etsi in variis molestisque occupationibus nunc meis, valetudine etiam non firma, tamen curae habui hanc curam, uti publica privataque res fructum caperet e saluberrimo et optimo scriptore ad hoc aevum. aevum calamitosum, sed ad quod tolerandum multum, me iudice, historia ista faciet, solatio, consilio, exemplo. vale.

4.

ORDINIBUS BATAVIAE

I. LIPSIUS

DEDICAT CONSECRATQUE.

Historiae, Amplissimi Ordines, magna dignitas est, magnus fructus. memorias legere prisci aevi, bella inter summos reges, populorum casus et occasus, dignitatem cum voluptate habet; nec pascitur solum ea lectione animus, sed adsurgit. notare autem in historia varietates exemplorum, causas eventorum, et ex iis fontibus praecepta derivare ad vitam privatam communemque, utilitas est, qua haud scio an maior esse possit ex ullo genere litterarum. et privata nunc omitto: rei publicae quidem et populorum sana gubernatio non ab alia magistra. ut in navi dirigenda respectus habendus est ad Cynosuram, sic in publica administratione ad facta prioris aevi. prudentia enim certe est quae res publicas constituit servat auget: ea autem ab eventu rerum, et eventus nonnisi ab historia aut ab usu. sed ab usu leviter, quoniam in hoc angusto vitae circo citius fere ad metam pervenimus quam observare oculis licitum varios et reciprocos humanae rei fluxus. historia autem non unius aetatis regionisque finibus circumscripta, sed omnium saeculorum gentiumque res gestas cum fide tibi ostendet velut in tabella. quapropter in omni gente, in omni aevo iure culta historia; et antiquissimas litteras nonnisi in memoria rerum propaganda consumptas reperietis. hanc Hebraei, hanc Graeci, hanc Barbari sibi vindicant; nec ulla gens tam aliena ab humanitate fuit, cui non simulacrum aliquod historiae et cura rerum tradendarum. sed ea tamen non uniusmodi; et pro gentium populorumque ritu varia, ut sic dicam, historiae facies et quasi forma. est enim quae bella plurimum et militiam narret, est quae togam induat et pacis actiones. quaedam in optimatum aut populi statu occupata est, alia sub regibus dynastisque res gestas contexit. nec utiles omnes nobis pari gradu. ea, ut censeo, maxime, in qua similitudo et imago plurima temporum nostrorum. ut in pictura faciem praevisam facilius agnoscimus, sic in historia noti moris exempla. cuius generis si ulla est fuitque inter Graecos aut Latinos, eam esse Cornelii Taciti historiam adfirmate apud vos dico, Ordines Illustres. non adfert ille vobis speciosa bella aut triumphos, quorum finis sola voluptas legentis sit; non seditiones aut conciones tribunicias, agrarias frumentariasve leges, quae nihil ad saecli huius usum: reges ecce vobis et monarchas et velut theatrum hodiernae vitae. video alibi principem in leges et iura, subditos-

que in principem insurgentes. invenio artes machinasque opprimendae, et infelicem impetum recipiendae libertatis. lego iterum eversos prostratosque tyrannos, et infidam semper potentiam cum nimia est. nec absunt etiam reciperatae libertatis mala, confusio aemulatioque inter pares, avaritia, rapinae, et ex publico non in publicum quaesitae opes. utilem magnumque scriptorem, deus bone! et quem in manibus eorum esse expediat, in quorum manu gubernaculum et rei publicae clavus. quem ego ut protraherem magis magisque in lucem, visum mihi, sicubi is obscurior breviorque, commentario illustrare, et hunc laborem meum, Amplissimi Ordines, dare dicare vobis. merito vobis, sive mea sive Taciti causa. mea, quia privatim benefici in me fuistis, et publice in omne nomen litterarum, instituta nuper schola, et revocatis iis artibus quas superiorum temporum vel calamitas vel calliditas potius reiecisset. scilicet nolebant locum esse huic soli, qui tenebras illustraret caliginosi illius et varia opinionum nube involuti aevi. Taciti causa, quia re vera is peculiaris quodammodo et proprius gentis vestrae scriptor. scriptor autem? imo cultor et amator. ite ad eius libros. nullam gentem reperietis inter externas, cuius res uberiori stilo, fideliore cura, benigniori testimonio prosecutus sit. veram vetustamque Bataviae descriptionem debetis illi: illi Cattos et originem vestri, illi uni Civilem et cum principe terrarum populo gesta bella, quae etiamnunc cum invidia leguntur et fidem vix inveniunt etsi scripta ex fide. macti hac laude, o Batavi, quod angulus unus Europae provocare olim Romanum imperium et quindecim legiones ausi sitis, non sine occulta lege fati, iam tunc vindices et adsertores publicae libertatis. et tamen perierat vobis seges illa aeternae gloriae, si periisset hic scriptor. quem iure amate, colite, et una hunc commentarium meum, qui etsi Taciti causa scriptus nonnihil fortasse vestrae meaeque (verum omen sit) aeternitati serviet.

5.

AMPLISSIMO ET NOBILISSIMO VIRO

ANDREAE DUDITHIO

DEDICAT

IUSTUS LIPSIUS.

Fama egregiae virtutis et doctrinae tuae late fusa, benivolentia in me illustri testimonio ostensa, ea me impulerunt, vir Germaniae tuae clarissime, uti commentarios hos meos,

sive notas verius, luce illustrarem nominis tui. nec magnum hoc quod adfero, fateor: sed in scriptorem tamen magnum, cuius veras intimasque virtutes pauci aestimant aut capiunt, nec nisi initiati melioribus doctrinae et sapientiae sacris. ac volebam sane atque etiam debebam ista paullo uberius: sed ut verbo dicam, valetudo et otium mihi parum velificata ad hunc effectum, illa adversa, hoc in cottidianis occupationibus et turbis exiguum, imo nullum. ita ignoscendum mihi, si haec non ad superioris mei commentarii exemplum. quod a te, spero, facile impetrabo, vir non tantum optime et doctissime, sed (quod ex his fontibus manare certo scio) etiam humanissime. capiesque benigne munus sive libationem horum fructuum, quos si non ubertim, tamen noviter protulit ingenii noster ager. et protulit per aestatem hanc bene turbidam, ut mirari nihil sit, si laeti parum aut percocti. non enim metus iam discriminis, sed ipsum capiti nostro imminet; quod forti tamen (audeo apud te dicere) et erecta cervice possim excipere, paratus ad omne sive exsilium sive exitium. et si cedere mihi opus, non trepide nec indecore cum hoc vulgo id faciam, sed sensim recedam, quod dicitur, et salvis constantiae meae signis. quodsi caedi etiam, fiat sane, si deo ita visum. *ἐμὲ δὲ Ἄνυτος καὶ Μέλιτος ἀποκτεῖναι μὲν δύναται, βλάψαι δὲ οὔ.* vale.

6.

IMPERATORI CAESARI MAXIMILIANO II

AUG. GERMANICO P. P. PIO FELICI B. R. N.

IUSTUS LIPSIUS

D. N. M. Q. EIUS.

Historiam apte scribere, Imperator, maiorum temporibus non solum magna sed etiam rara laus fuit. utriusque causa a difficultate est: difficultas ex eo quod quae aliis scientiis fere singula proponuntur, ea historiae legitimae universa. poeta si adposite ad delectationem, orator ad fidem, philosophus ad vitam dicat, implesse munus suum videntur. historiae scriptor nisi haec tria simul misceat ac temperet, frustra se iactet in singulis, neque adlegi aliter inter meliores illos et quasi patricios historicos a prudenti censore potest. sed primum de tribus omnis historia habet, quia animos nostros nuda narratio, cuicuimodi illa, natura delectat. alterum desideramus non raro in Graecis, tertium etiam in nostris. ut abstineam iudicare de antiquis illis Fabio Pictore, L. Cincio, M. Catone, Valerio An-

tiate, Gellio, Licinio Macro, aliisque quorum scripta vixerunt, ex iis qui superant C. Caesar laudatur in primis. si ut disertus narrator, libens assentior: est enim eius viri pura oratio, sine fuco ac calamistris ornata, vel Romanis vel Atticis Musis dignissima. sin ut perfectus historicus, dubitare me dicam, cum et nonnulli fidem eius in historia civili requirant, et tertium illud ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν totum ei desit. itaque ipse Caesar, ceteroqui minime sui contemtor, commentarios inscripsit, non historias, et hoc ipso laudem veram meruit, quod falsam adfectare contempsit. iam vero princeps historicorum audit Livius. si magnitudinem operis et varietatem rerum spectamus, recte: sed tamen (quod more maiorum liceat) a Livii lectione semper commotior surrexi, non semper melior aut ad vitae casus instructior. Sallustius unus ex III viris illis est qui feliciter consecutus videtur haec omnia, et quem, si mei arbitrii res sit, in hoc lustro principem senatus historici legere non dubitem. nam ceteri deinceps minorum quasi gentium historici quantum a superiorum aetate, tantum et a laude afuerunt. nisi quod admirabile est quantum inter istos unus excellat, imitator Sallustii, Cornelius Tacitus, omni virtute antiquis proximus, longo quidem intervallo, sed tamen proximus: et si linguae Latinae esset eadem puritas, cetera sic perfectus ut vocare illos ipsos antiquos in certamen possit dignitatis. acer scriptor, dii boni, et prudens; et quem si unquam in manibus hominum versari utile fuit, his certe temporibus et hac scena rerum expediat. non ille Annibalis funestas Romanis victorias, non speciosam Lucretiae necem, non vatum prodigia aut Etrusca portenta recenset, et quae alia sunt oblectandi magis quam instruendi lectoris: hic mihi quisque principum aulas, principum interiorem vitam, consilia, iussa, facta consideret, et obvia in plerisque nostrorum temporum similitudine ab iisdem causis pares exitus animo praecipiat. invenies sub tyrannide adulationes, delationes, non ignota huic saeculo mala; nihil sincerum, nihil simplex, et nec apud amicos tutam fidem; frequentatas accusationes maiestatis, unicum crimen eorum qui crimine vacabant; cumulatas illustrium virorum neces, et pacem quovis bello saeviorem. tristia ex iis pleraque, fateor, et legentibus maesta: sed singulis nostris a Thrasea iam moriente dictum putemus "specta, invenis; et omen quidem di prohibeant, ceterum in ea tempora natus es ut firmare animum expediat constantibus exemplis." accedit genus ipsum sermonis minime sordidum aut vulgare, distinctum crebris et nescio unde ex abdito erutis sententiis, quas vel veritate vel brevitate vicem oraculi possis accipere. hunc igitur talem tantumque scriptorem, Imperator, meis laboribus qua meliorem qua illustriorem redditum Augusto nomini tuo inscripsi, et quae antiqua formula votorum est, li-

bens merito donavi dedicavi. libens, inquam, propter memoriam delati mihi nuper a maiestate tua beneficii: meritissimo autem propter divinas in omni genere virtutes tuas. omitto illam heroicam fortitudinem in periculis, iustitiam in cognitionibus, constantiam in dubiis, prudentiam in consiliis: tantam et tam admirabilem clementiam, quantam experimur, quis unquam in principe vidit, legit, audivit? novem iam circiter anni sunt cum te imperio orbis terrae publica felicitas admovit: toto hoc tempore gladium, nisi in hostem, strictum non vidimus. nec defuerunt irritamenta severitatis tuae aut semina civilis motus: sed videlicet prudenti moderatione quae vulnerata erant sanasti potius quam recidisti, et quaedam dissimulans nec in omnia anxie anquirens maluisti videri invenisse bonos quam fecisse. turpis illa tyrannorum vox, et quam utinam hodie nemo aemularetur, "oderint dum metuant": at tua, quam factis cottidie promis, quam praeclara! "ne metuant dum diligant." et "malo vereri quam timeri me a meis." praeclare. non est enim, Caesar, maiestas timeri, sed immanitas; neque ullum contra vim munimentum potius est quam munimento non egere. iam vero quanta illa tua est in subditos comitas dicam an humanitas? an novae atque inauditae virtuti quaerendum novum nomen sit? nihil gratiae causa loquar: sed, deus bone, quae vidi ipse Viennae! admittebantur ad sacros sermones tuos privati cum principibus, pagani cum militibus, viri cum feminis, senes paene dicam cum pueris intermixtis. querelas aut desideria sua promebant, non solum patienter audiente te, sed interdum manu et vultu ipso, si quos forte insolitus ille splendor percusserat, ut auderent invitante. et iam audebant; finemque sermoni suus cuiusque pudor, non fastidium tuum faciebat. o virtutem magnam et iam demum caelo delapsam! hoc est vere principem esse, hoc patriae patrem, et principem curis publicis praeferre, patrem privatis. itaque, Caesar, his novis virtutibus hoc novum consecutus es, ut cum alios Caesares a morte demum caelum receperit, te iam nunc omnes habeant tanquam praesens et salutare numen, et inaudita quadam felicitate virtuti tuae non comitetur immortalitas gloriae, sed praecurrat. atque hae quidem virtutes quanquam a caelesti natura tua sunt, tamen vel augeri vel ornari aliquam partem videntur a studiis doctrinae. quae quanti aestimes hinc discimus, quod una Viennensis aula tua plures eruditos habeat quam aliorum tota regna. quibus et bibliothecam iam instruxisti sic adfluentem omni genere monumentorum, ut certamine cum Philadelpho et Pergamenis regibus instituto vel superare eos posse videaris vel certe aequare. in qua tanta magnificentia nescio magis mirari animum maiestatis tuae an fortunam debeam, animum excelsum, quod colligere tam multa voluerit, fortunam, quod potuerit. in quorum tam

felicium monumentorum numero si erit ut hic Tacitus meus censeatur, nae ille multo beatior, meo iudicio, fuerit, quam olim cum eum Imperator M. Claudius Tacitus describi et collocari in omnibus bibliothecis iussit, siquidem ille vitam ad exiguum tempus dare potuit, quae nunc paene eum defecerat, tuae maiestatis iudicio probatus Tacitus, ut poeta vetus loquitur, "canescet saeclis innumerabilibus."

7.

ALLOCUTIO ITERATA ET NOVISSIMA.

Scriptor hic est, lector, quem ego me produxisse tuo bono et laetor et paene iacto, certe notum satis antea, neque luce aut medicina digna (egebat autem) donatum. magnus scriptor est, et qui proprie facit magnis i. e. iis qui tractant rei publicae clavum aut a consiliis monitisque tractanti adsunt. quae pars prudentiae est militaris sive civilis, quis affectus hominum etsi occultus, qui casus aut eventus rerum, quos iste non palam aperit aut sub velo ostendit? audeo et debeo asserere hunc hominem videri in alta quadam specula rerum humanarum fuisse, et illinc gnarum scientemque proclamare, Hoc cave, hoc facito; iuvabit aut laedet; ille et ille effectus erit. sicut nautae in apicem mali submittere exploratorem solent contra adventores subitos, contra scopulos vada terram, sic istum habere licet adversus pericula, eumdem ad felicia incepta et inoffensum rerum cursum. non est in Graecis aut Latinis, et fidenter dicam non erit, qui prudentiae omnigenae laude huic se comparet: adeo non veremur ne quis anteponat. singulae paginae — quid paginae? singulae lineae dogmata, consilia, monita sunt: sed brevia saepe aut occulta, et opus sagace quadam mente ad odorandum et assequendum. sicut non omnes canes feram, non item lectores virtutes huius dotesque aut indagent aut captent. viris opus est, et cum ingenii quadam subtilitate iudicii rectitudine, et ut verbo dicam, naturae bonitate. qui non habet, me audiat et res alias agat. sed de auctore omitto, et satis ille se laudat: de opera mea dicam. iam anni triginta sex sunt, cum adolescens Romae animum huc intendi et *libros veteres comparavi*, ut melior illustriorque per me prodiret. grande opus in illa aetate, sed animus vel deus impulit, et idem dedit, etsi gradatim, perfecisse. nam primum notis illustravi, Coloniensi secessu a nostris turbis; largius deinde et pleno commentario, Lugduni in Batavis, iterum secessu. nam dicere, si non queri, liceat: aetas mea in hoc aevi patriae-

I. A. ERNESTII PRAEFATIO.

Cum Suetonii Caesares ante hos quatuor et viginti annos qualicunque cura mea emendatos illustratosque edidissem, iam tum erant qui hortarentur ut eandem operam Taciti libris impenderem. sed cum non ignorarem quanto plus laboris ea in re proponeretur quam in Suetonio exhausissem, ab eo me consilio alienissimum ostendi. nam ut mitterem quanto difficilior scriptor esset Tacitus, quanto maior operis moles, illud maxime incommodi ea in re esse, quod nondum quisquam editorum superiorum hoc in se laboris suscepisset, ut editiones veteres accurate inter se conferret et unde lectio quaeque nata esset ostenderet, cum satis, tractandis interpretandisque aliquoties Taciti libris, cognovissem non pauca esse in eorum contextu, ut duobus quidem abhinc seculis editus esset, quae temere irrepserint nec e bonis libris venerint; tot autem libros vel conquirere vel comparare, quam difficile, quam molestiae plenum esset, facile intelligi posse. anno autem post, cum ratio institutorum meorum ita tulisset ut aliquot Annalium libros publicis in Academia lectionibus enarrarem, animadversa exemplarium in tabernis librariis paucitate, serio rogatus sum ut id oneris mihi paterer imponi et novam Taciti editionem curarem. recepto tandem negotio, ante omnia mecum constitui quid maxime agendum, quid consilii sequendum putarem. etsi autem videbam nova editione iis maxime consultum iri, qui in Tacito legendo aliena ope indigerent, tamen ita me comparavi ut non huic modo rei satisfacerem pro viribus, sed etiam operae aliquid, si possem, navarem Tacito ipsi, sive potius iis qui interpretis auxilio non admodum indigerent, ceterum quid Tacitus scripserit quoque loco, quae vera manus auctoris esset, vel doceri vel iudicare ipsi vellent. et quoniam prior illa consilii pars procedere saepenumero non potest nisi de vera lectione constet, primum omnium hoc egi, ut veluti materia ac silva critica congesta vel ipse veras lectiones eruerem vel acutiores ad earum indagandarum facultatem adiuvarem. in quo etsi temporis angustiae, in quas me rationes librariae concluserant, fecere ut minus quam spes esset aut voluntas ferret efficere potuerim, tamen vel sic

me satis felicem laetor fuisse: nam profecto et in hoc genere quaedam intelligi felicitas potest, in tempore offerens librorum copiam, quae aliis idem agentibus defuerit. etenim ab illo statim tempore tot vetera Taciti exemplaria brevi tempore nactus sum, quot nemini, qui post Lipsium ad edendos Taciti libros accesserit, ad manus fuisse sciam. ac ne frustra eae copiae mihi contigisse viderentur, hunc mihi laborem sumsi, ut ea diligenter cum exemplo eo, quod praelis accommodare cogitabam, conferendo varietates lectionum notarem, et cuiusque origines indagarem, efficeremque saltem hoc, ut si quis post me moliri splendidiorem editionem vellet, labore eorum librorum conferendorum supersedere posset, satisque haberet consulere eos quorum facultas nulla mihi fuisset. quae res mihi attulit hoc commodi, ut lectionis Cornelianae prope iustam historiam atque, ut ita dicam, genealogiam nectere possem, et proferre multa quorum vel negligentia vel ignorantia Tacito et editoribus eius saepissime obfuisset. superioribus saeculis qui ad recensendos scriptores veteres accedebant, satis habebant codices scriptos et editos consulere in locis iis ubi haererent ipsi et difficultatis aliquid obiectum esset. itaque tantum lectiones librorum ad ea loca fortasse profuturas petebant, non universam lectionis varietatem. ea re commiserunt non modo ut iidem libri consulendi essent his qui post eos ad recensendos eosdem scriptores accederent, si quid alicubi vitii subodorarentur, sed multa etiam intacta ipsi relinquerent, quae ex iisdem libris poterant emendari. etenim nemo est ita lynceus ut omnia lectionis vulgatae vitia sua sponte videat, nec interdum pro rectis probet quae vitiosa sint, aut velut plana ac perspicua transeat in quibus alii aut parum aut nihil intelligant. Casaubonus quidem (ad Suetonium) fatebatur sibi saepe accidisse, ut quae clarissima putasset, in iis haereret, cum plana et perspicua eorum interpretatio peteretur. inde etiam fit ut subinde viri docti aut vitio lectionis animadverso coniecturis se exerceant, aut explicare laborent quod vitiosum est, nihil laboraturi, si librorum veterum lectiones omnes notatas haberent ab iis quibus eorum facultas fuisset. itaque utiliter hoc institutum est a recentioribus criticis, ut e codicibus scriptis editisque omnis lectionum varietas, etiam manifesta scripturae vitia notarentur; unde quantum utilitatis redundaverit ad scriptores veteres, non ignorant qui in his literis diligenter sunt versati. Tacito quidem quid profuerit, et ante dictum est, et post dicetur planius, ubi accuratius de instituto nostro dicendi locus venerit. id antequam facerem, visum est diligentius de scriptis Taciti codicibus in primisque editionibus superioribus dicere, cum ea quae ab aliis, velut Maittario Fabricio, tradita sunt, partim imperfecta partim vitiosa admodum, certe parum utilia cognoverim. etenim historia

descriptum esse. nam quod subscriptionem in calce hanc habet, *ego Sallustius legi et emendavi Romae foelix, Olibrio et Probino coss. in foro Martis controversias declamans oratori Endelechio. rursus Constantinopoli recognovi Caesario et Attico coss.*, id bene monet Theodorus Ryckius ad H. 1 init. deberi inscitiae librarii, qui eam subscriptionem temere e codice eo repetiit unde Taciti libros descripserat; cuius generis et alia exempla observata sunt a viris doctis, nominatim Salmasio; nec bene vir doctus in *Novo opere Diplom.* t. 3 p. 279 aliud huius generis exemplum negat reperiri. Iohannes quidem Gerson, in libello *de laude scriptorum*, in principio, quaerens an liceat diebus festis scribere devotionis libros gratis, commemorat genus quoddam scribentium, quod appellat infimum, qui nullum penitus habeant intellectum eorum quae transscribant, qui quasi pictores appellentur (*t.* 2 *opp. p.* 694). eius generis scriptores cum semper fuerint vel mercenarii vel monachi, non est mirandum si codices tales qualis ille Florentinus est multi facti sunt, ex iisque superstites sunt plures; nec dubitem codices eiusmodi, pictos magis quam scriptos, extare, qui longe antiquiores habeantur quam sint, ceterum sine fraude. sed ut redeamus ad librum Florentinum, ad eum primus, quod constet, Pichena accurate recensuit hos Taciti libros. nam Iuntinam editionem anni 1527 ex illo libro aliquid novi boni accepisse non credo, cum Antonius Franciscus Varchiensis, qui ei editioni praefuit, in praefatione nihil aliud commemoret quam se cum ceteris Taciti libris etiam quinque primos, a Beroaldo prius castigatos, mox vero a se iterum cognitos, dare, nec ipse comparando repererim quod ex eo libro ductum videretur. Beroaldus an eo usus fuerit, post videbimus. de auctoritate codicis non satis consentiunt viri docti. IGronovius quidem tantum ei tribuit ut modum excedere videatur. vide eius notata ad A. 11 24. *) moderatius Graevius iudicat, in ep. ad Heinsium t. 4 *coll. B.* p. 498, qui *exemplar unde ille fluxit mendosum et ab semidocto interpolatum* putat. in primis observavi utrumque codicem subinde peccare omissione syllabae alicuius mediae: vide dicta ad A. 2 63, confusione syllabarum *de* et *di*, omissione litterae *m* in accusativis. habere et glossemata constat. vide dicta ad 16 2. ceterum ex hoc codice omnia alia scripta Taciti exemplaria fluxisse, ut IGronovius videtur credidisse, non audeam pro certo affirmare, etsi consensus omnium in transpositionibus, ut H. 3 5 et 65, credibile facit. specimen scripturae ex A. 12 inseruit Mabillonius Operi Diplomatico l. 5 tab. 5 n. 5 p. 353. melius dedere auctores Novi Operis Diplomatici, tab. 49, qui et accurate de eo codice tradiderunt p.

*) "Florentinus ille omnes alios pretio superat."

278 et 279, in primis inserenda epistola bibliothecarii Medicei super hoc codice a. 1752 ad Botaium scripta.

Post hos principatum tenent *codices Vaticani*, (nam Lipsium pluribus usum, non uno, ut colligas ex eo quod fere *Vaticanum codicem* laudat, patet ex nota ad dialogi de Oratoribus initium, *nam Vaticanis aberat;* sed uno ex his, antiquiori illo, ut appellat, in primis) et *Farnesianus*; quorum excerpta Lipsium habuisse, iisque adiutum esse in emendando Tacito, satis ex eius commentario constat. optem cum Grutero (ad H. 4 86) ut Lipsio aut alii cuidam varietates omnes horum codicum, etiam vitia librariorum, excerpere et editioni suae adiungere placuisset. sed id temporum istorum rationes non ferebant, ut ante dixi. ne formam quidem codicum, scripturam, aetatem, in tot editionibus prodidit, quod merito miratur IGronovius ad A. 1 1. Norisius (in *Epochis Syro-Mac.* diss. 3 p. 184 ed. Lips.) tres codices Vaticanos commemorat, primum inter Urbinates n. 585, secundum et tertium n. 1958 et 3405. hi duo an diversi sint a duobus recentioribus, quos Montefalconius n. 1863 et 1864 adsignat, nescio. sed Broterius quatuor reperit, quorum antiquissimus Saeculi XIV extremi videretur.

Lipsius etiam laudat interdum *codicem Hispanum*, qui fuit *Covarruviae* Icti clarissimi. idem etiam mentionem facit *codicis Sambuci*, quem a se consultum dicit super aliquo loco, cum Vindobonae esset, ad H. 2 23. ceterum nondum quisquam eo ad Tacitum emendandum usus est, nisi vero est ipse *Budensis;* ut videtur, quod Sambuci codices fere e Budensi bibliotheca venere. *)

Ante Lipsium nobilis fuit ille *Budensis codex*, e bibliotheca Corvini regis, quo usus est Rhenanus; qui ei libro plurimum tribuit. Lipsius contra (ad A. 13 25) non optimae notae fuisse censet, IGronovius etiam recentem et interpolatum, ad A. 11 18. **) quicquid sit, Tacito profuisse hunc librum negari non potest.

Post Lipsium nemo e Taciti editoribus codice scripto usus est, quod sciamus, ante Theodorum Ryckium. is codicem habuit eum qui quondam Rodolphi Agricolae fuerat, unde *Agricolae codex* vocatur. ex eo quaedam excerpta cum Lipsio communicavit olim Franciscus Modius; quae Lipsius pro coniecturis potius Agricolae quam lectionibus codicis antiqui habuit, ut e notis eius apparet. vide v. c. ad A. 14 60 extr. cum codicem cum habuerit Ryckius, eoque usus sit ad corrigendum

*) Budensem a. 1518 ab Iacobo Spiegelio Beato Rhenano donatum semper exinde in Alsatia mansisse testatur Oberlinus.

**) scriptus est iussu impensaque Matthiae Corvini, excussus de integro ab Oberlino.

Tacitum, mirandum est eum nihil de aetate, scriptura codicis aliisque tradidisse, quae scire cupiant periti, atque etiam debeant, si de codicis auctoritate iudicare velint. IGronovius cum recentissimum et mire interpolatum indicat ad A. 11 18, 15 53. de interpolatione non dubitem. habet enim nimis multa quae interpolationem et correctoris ingenium sapiant, ut variis locis et ipsi notavimus. unde profecto non est negandum Ryckium ei nimis tribuisse. ceterum observavimus eum in Historiarum libris, praesertim posterioribus, mire consentire cum editione prima, ut notae nostrae ad illos libros docebunt. eo usus est etiam Nicolaus Heinsius, qui eius lectiones saepissime adfert, nec parum ei tribuit.

Idem Ryckius etiam usus est *codicis Parisiensis* excerptis, a Melchisedecho Thevenotio acceptis; quem ille *Regium* vocat: sed in notis raro lectiones eius commemorat. atque ipse de eo sic statuit ut ne cum suo quidem, nedum cum Florentino comparet. huius codicis lectiones iam diligenter notatas habemus ab editore librorum Taciti nupero Broterio, qui eum chartaceum esse tradit, et sub finem saeculi quintidecimi scriptum; quo tempore cum iam editi Taciti libri essent Venetiis et Mediolani, e tali exemplo sumtus esse potest. illud operae pretium est monere, hunc codicem confundi cum Budensi a IGronovio ad A. 5 23; cui confusioni locum dedit Rhenanus, qui Budensem librum interdum *Regium* vocat.

Gronoviis, Iacobo et Abrahamo, porro debemus excerpta duorum *codicum Oxoniensium*, quorum alter Collegii Iesu est, deficiens nonnullis locis, ut didici e Montefalc. p. 668, alter bibliothecae Bodleianae; unde ille *Oxoniensis*, hic *Bodleianus* vocatur. illius excerpta ad calcem utriusque editionis Gronovianae reperiuntur, huius ad calcem maioris et recentioris, quae a. 1721 prodiit. eorum atque etiam tertii, *Harleiani*, lectiones dedit idem Broterius; qui omnes saeculo quinto decimo medio scriptos tradit.

Personatus quidam Pompeius Lampugnanus etiam *codicis Mirandulani* excerpta protulit, et ad Lipsium castigandum contulit in libro cui titulus *Collatio notarum ILipsii in CTacitum cum ms Mirandulano. Bergomi* 1602. 8. sub eo nomine latere *Marquardum Frcherum* opinio est; quam sequi et Ryckium, ex nota ad H. 3 13 didici. ceterum Lipsius in *Dispunctione notarum Mirandulani codicis* a. 1602 edita, subiecta deinde editionibus exempli Lipsiani, velut Antverpiensi a. 1648, eum codicem aut nullum esse aut nullius pretii iudicat.

Videram etiam ab Iacobo Schegkio *ad Velleium* (p. 504 ed Burm.) laudari *codicem Herbipolensem*, qui esset in bibliotheca Episcopali. itaque cum primam editionem parabam,

scripsi ad aliquem virum doctum in ea urbe, quocum aliquid notitiae mihi olim hic fuerat, eumque rogavi ut quid codicis istius esset perscriberet, eiusque mihi copia ut fieret perficeret. sed nihil responsi tuli. cum iterum ad tractandum textum accedebam, alteram editionem curaturus, ad alium virum doctum in ea urbe scripsi, quem putabam idonea de caussa rem susceptum; isque fecit omnia, ut eius libri usum mihi impetraret; sed nihil efficere potuit, cum eum reperiri a se potuisse negaret, qui curam bibliothecae habet. fama etiam quondam fuit de codice antiquo Taciti qui Bambergae servaretur. sed Franciscus Modius a Lipsio de eo consultus rescripsit (t. 1 *Coll. ep. Burm.* p. 107) falsam illam famam esse, nec quicquam ibi reperiri nisi paucas e libello de moribus Germanorum plagulas, easque recenti manu scriptas.

Multi praeterea alii codices adhuc latent in bibliothecis nondum excerpti; e quibus non dubito quin aliquid bonae frugis colligi possit. in mss bibliothecae Mediceae tres membranaceos commemorari video, ab antiquiori illo quem Langobardicum vocant diversos, in pluteo 68, apud eundem Montefalconium p. 374; a quibus puto non diversos esse quos Pichena aliquoties laudat in notis ad Tacitum.

Reperi etiam a Petro Victorio antiquum codicem Taciti Venetum bibliothecae S. Marci laudari, ad Cic. ep. 2 12; quem tamen frustra in catalogo mss eius bibliothecae a Theupolo edito quaesivi. nam codex qui n. 381 exhibetur fuitque Bessarionis, a. 1453 demum Bononiae scriptus est, nec Victorio antiquus dictus fuisset. ceterum hoc fortasse exemplo firmetur fama, quae de codicibus bibliothecae Venetae, in primis ex iis, traditur, qui a Bessarione nomen habuere, subductis; de qua videat, cui lubet, librum Boerneri de Graecis literarum in Italia instauratoribus p. 67 et 68.

Inter codices porro Ottobonianos, Neapolitanos, S. Ioannis in Carbonaria, Caesenatenses, Taciti libri inde ab 11 A. reperiuntur, sed fere recentioris scripturae.

Extat etiam codex ms membranaceus in bibliotheca ducali Guelferbytana, cuius mihi usus benigne concessus fuit. is fuit olim Pantaleonis Candidi, qui sua manu in libro scripsit ab se emtum esse Ferrariae, a. 1461, die lunae 28 Septembris. a Francisco autem Media Barba Birago dono est datus Marquardo Gudio, ex cuius bibliotheca in Guelferbytanam venit. sed de hoc codice infra pluribus dicam.

Minor scriptorum numerus est in minoribus libellis, qui cum Taciti Annalibus et Historiis eduntur, *Germania*, *Agricola* et *de Oratoribus dialogo*. quid ex iis reperiatur in Vaticanis, Lipsius non tradit, nisi quod dialogum ab iis afuisse scribit. libellus de moribus Germaniae separatim notatur in

mss Mediceae bibliothecae plut. 73 n. 6 apud Montefalc. p. 381, et in mss bibliothecae Norfolc. in Collegio Greshamensi, quod Londini est. Arundellianus liber, cuius excerpta dedit Abrahamus Gronovius, est ille ipse, qui sub Pirckheimeri nomine laudari solet, ut monet IFGronovius ad Germ. 11. de libro Bambergensi supra e Modii epistola dictum est; et de Turicensi infra dicetur.

Iulii Agricolae scriptum exemplar nusquam notatum reperi, nec dialogi de Oratoribus praeter Farnesianum, e quo Lipsius eum correxit; qui ita panca scripta eius libri exemplaria esse dicit in praefatione libri, ut vix duo aut tria in omni Europa esse putet. nunc universe aliquid de codicibus scriptis Taciti dicendum videtur.

Ac primum libri Taciti non eodem modo in codicibus inscribuntur. *Actorum* vel *Actionum diurnalium Historiae Augustae libros* plerumque vocari, intelligitur partim e titulis codicum apud Montefalconium (adde Lipsium ad A. 1 1) et ms Guelferbytani, partim e veteribus editionibus Francisci Puteolani, Frobenii a. 1519 curata. sed non omnes libros ita habuisse, diversitas edentium arguit. in editione principe Iohannis Spirensis nulla est inscriptio aut subscriptio librorum, nisi in Germania. Beroaldus inscripsit *libros Historiarum ab excessu Augusti:* an e libro illo Corbeio-Mediceo, non possum dicere, cum nihil diserte notatum repererim. *) illud video a IGronovio proditum, in capite libri quarti in illo codice scriptum esse: *incipit l.* IV *ab excessu Augusti.* **) Rhenanus *Annales* inscripsit; quod constanter omnes secuti sunt usque ad Lipsium, qui receptam hodie rationem invexit; de qua ipse satis dixit. nec in praenomine Taciti consentiunt. IGronovius e Mediceo profert *P*; ***) et id ei tribuitur in editionibus veteribus inde a Beroaldo, qui e Mediceo sumsit, usque ad Lipsium, a quo *C* praenomen substitutum est, auctore Farnesiano libro et Sidonio Apollinari. idem etiam reperi in antiquissima editione libri de Germania, de qua infra dicemus; unde sane firmamenti aliquid accedit Lipsianae rationi. in editione Spirensis, in capite Germaniae, et Puteolani, ms Guelferbytano nullum praenomen expressum est. etiam librorum non eundem numerum codices faciunt. viginti alii, alii unum

*) vide ad 1 1.

**) in secundi capite *Lib.* II *Ab excessu divi augusti.* tertii *Finit Liber* II *P. Cornelii. incipit Liber* III *feliciter. Ab excessu divi augusti.* quarti *P. Corneli liber* III *finit. incipit Liber* IV. *Ab excessu divi Augusti.* quinti *Finit liber* IV. *incipit liber* V. *Ab excessu divi augusti.* ut Tacito similis ac Livio placuerit inscriptio.

***) Mediceum intellige Corbeiensem. alter enim, praenomine nullo, *Cornelii Taciti liber* XI *explicit. incipit* XII. — *Cornelii Taciti liber* XX *explicit. incipit* XXI.

et viginti. vidi etiam codicem memorari Montefalconio, qui undeviginti tantum numeraret. caussa diversitatis est, quod nonnulli librorum, qui nunc Historiarum vocantur, primum et secundum coniungunt, ut Guelferbytanus; quod servant et editiones Puteolani, Beroaldi, Frobenii a. 1519, ita tamen ut lacuna sit parva initio libri secundi, et in fine subscriptum *septimusdecimus et octavusdecimus confusi simul expliciunt*, vel *librorum* XVII *ac* XVIII *simul confusorum finis*, et sequens liber XIXmus dicatur. ac fortasse in iis libris qui XIX tantum exhibent, fragmentum libri H. quinti adhaesit quarto, aut alius alii. illud autem hinc plane intelligitur, in antiquioribus libris nullam inscriptionem, nullos numeros librorum fuisse, ut in editione Iohannis Spirensis. forte etiam probabile videatur nonnullis discrimina librorum non esse a Tacito, quae nec necessaria erant, cum per annos historia digesta esset, eaque adeo grammaticis vel librariis deberi, ut in aliis antiquis libris; de quo digna est quae legatur Perizonii praefatio ad Aeliani Varias Historias. denique plerique codices tantum Annalium et Historiarum libros exhibent (et in extremo alius citius desinit alio), velut Florentinus, Budensis, Vaticani, ceteri apud Montefalconium et Guelferbytanus. Farnesianus libellum de Oratoribus habuit, unde is liber correctus est a Lipsio. sed illud in primis dignum observatu est, animadversum et in aliis libris, quod omnes scripti libri, e quibus editi ducti aut qui ab eruditis inspecti sunt, ex uno codice omnes fluxere. monuit de eo dudum IFGronovius (Obs. l. 4 p. 30) ex loco H. 2 98, ubi omnes mss pariter, atque tali modo depravati sunt, ut planissime appareat eam depravationem uni libro deberi. sed eadem res intelligitur etiam ex aliis locis, in primis iis in quibus transpositiones paginarum factae, vel librarii vel bibliopegi vitio, in codice illo antiquiori. nam eae in omnibus mss conservatae reperiuntur. vide ad H. 3 5 et 65. unde non una observatio nascitur studiosis artis criticae commendanda. nam *primum* hinc intelligitur omnes varietates lectionum, quas e libris scriptis notatas habemus, proprie esse varietates unius exempli, non plurium, qui ex ipso ἀρχετύπῳ fluxerint. unde fit *secundo* ut omnibus codicibus comparandis nihil aliud effici possit quam ut, quid in uno illo apographo, unde ii venere, fuerit inveniamus. hanc *tertio* caussam esse paucitatis lectionum variantium, atque *tandem* corruptelarum et mendorum in Tacito reliquorum, in quibus frustra se exerceant ingenia virorum doctissimorum. hinc porro discent iuvenes studiosi litterarum et artis criticae (cuius ego identidem moneo iuvenes neminem plane imperitum esse debere, qui se non subinde turpiter dare et risum criticae rei peritis aut bilem movere velit), discent igitur hinc *primo*, cum de libris scriptis agatur, non

tam videndum esse quam multos numero habeamus, sed quam multos qui velut ius sententiae dicendae habeant, cum de lectionis alicuius veritate quaeratur. nam si tu centum codices eiusdem libri habeas, eos autem constet ex uno apographo ductos esse, nonnisi unius libri ius et vim obtineant universi. iam porro nonne apparet hoc exemplo, id quod fidem excedere videatur, manus quamvis multas non modo saepissime et toto, quod aiunt, coelo dissentire in scriptura, etiam quae ex eodem fonte ducta sit, sed etiam posse ac solere in eodem errore saepe summa concordia, quasi ex compacto, consentire? *denique* luculento exemplo intelligitur quam sit non modo utile ad puritatem integritatemque scriptorum veterum, sed etiam necessarium, plurimas lectiones variantes esse et conquiri. in libris sex prioribus Taciti, si varias lectiones tantum codicum scriptorum dissensu aestimamus, nulla varietas lectionis est, quia unus tantum scriptus liber extat. at ea ipsa res facit, sicut in aliis libris quorum unum tantum exemplum e vetere aevo restat, velut in Quinctiliano Propertio, ut saepius ingenio vel coniecturis agenda res sit quam vellent critici, multis in locis nulla certae aut probabilis correctionis spe relicta. atque etiam in ceteris libris Taciti multis locis minus laboraremus, si non ex eodem apographo omnes codices fluxissent; quod ni esset, haud paullo plures lectionis varietates haberemus, haud paullo melius consultum Tacito foret. sed hunc locum iam satis tractatum et explanatum a pluribus, in primisque a magno Bentleio in libro Collini calumniis adversus religionem Christianam opposito (Francice *Friponnerie Laique* p. 168), hic per talem occasionem breviter repetiisse et inculcasse studiosis satis putavimus esse. et haec quidem de scriptis libris dicta sunt: ad editos veniamus.

Primus omnium Taciti libros edidit *Iohannes Spirensis*, inde a l. 11 Annalium cum Germania et libro de Oratoribus, sine titulo operis et sine anni locique nota. hanc editionem *Romanam* saepe vocant Lipsius (interdum *codicem* citat et *librum Romanum*) et Gruterus, etiam *Vaticanam* ad H. 3 5; quos imitantur Ryckius ad H. 3 5 et Acidalius ad H. 2 51. nam hanc ipsam intelligi, cum Romanam vocant, patet vel ex eo quod iidem subinde etiam *primam*, Gruterus etiam *Spirensis* editionem appellat ad H. 4 20. nam quod uno et altero fortasse loco lectio huius editionis discrepat ab ea quae de Romana commemoratur, ut H. 4 65, ubi Lipsius ex Romana profert *adyta*, cum in editione Spirensis sit *edita*, in eo forte error aliquis intercessit, qui in hoc genere facile obrepit diligentissimis criticis. at hodie opinio tenet Venetiis a. 1468 vel 1469 hunc librum prodiisse: vide Maittarii Annal. t. I p. 66, Fabricii *Bibl. Lat.* I p. 471. caussa opinionis est, quod ex aliis libris constat Iohannem Spirensem

officinam habuisse Venetiis ibique artem suam exercuisse. sed prisca illa opinio videtur locum dedisse editioni Romanae commentitiae, ab editione Spirensis diversae, quae, nescio unde, commemoratur a Fabricio adsignaturque a. 1495. nam talem editionem a nemine alio, praesertim idoneo auctore, commemoratam reperi. ceterum de anno huius editionis nihil certi est. hoc satis constat e versibus subiectis eiusdem artificis editioni epistolarum Ciceronis ad diversos, hoc Ciceronis opus primum esse librum qui Venetiis ab eo editus sit. atqui is liber praefert annum 1469. unde clarum videtur aut illo ipso demum anno aut paullo post Taciti libros ab eo editos esse. nam quod in Catalogo bibliothecae Francogalli *de Boze*, editionibus veteribus plenissimae, annus 67 huic editioni assignatur, quia in versibus ad calcem subiectis primum Iohannis Spirensis opus dicatur, id falsum est: *artis gloria prima suae* ad artificem pertinet, non ad opus artificis. hanc editionem Gruterus ad H. 2 74 ductam putat e codice Vaticano illo antiquiori, quo Lipsius maxime usus est, unde *Vaticani filiam*, *Vaticanam* vocat, ut ante dixi. sed eam rem, comparando lectiones eius cum lectionibus ms Vaticani, parum certam cognovi. sane negari non potest in hac editione multas lectiones reperiri quae sint Vaticano propriae, velut A. 11 18, 12 11 et 12, H. 1 61, 3 5 initio et 6, 4 12, et plane singulares, ut H. 4 64 et 66 et 69; quae res videtur Gruterum in hanc sententiam impulisse. sed tamen non minus notabiliter permultis locis consentit cum Florentino, velut A. 11 4, 6 medio et extremo, 9, 11, 17, 18, 22, 23; porro H. 3 8 ita in verbo *pretiam*, ut a Vaticano dissentiat, in quo est *Retiam*; porro c. 13, in glossemate c. 20, omninoque pluribus in locis, ubi plane discrepat a Vaticano, et quidem in lectionibus notabilibus, velut H. 3 7, ubi in Vaticano est *adductius*, cum in editione Spirensis sit *audacius*. accedit quod Lipsius centies lectiones editionis Romanae laudat, ubi silet de Vaticano, et contra iis locis, ubi singulares lectiones e Vaticano profert, nullam editionis Romanae mentionem facit, etsi easdem lectiones habet; quod non credibile est facturum fuisse, nisi eum excerpta tantum ex utroque libro habuisse dicamus, et iis locis nihil e Vaticano notatum fuisse. ac de editione Romana facile credam ita esse, inductus iis quae post dicam, ubi de editionibus Lipsianis sermo instituetur: non de codice Vaticano, quem ab ipso inspectum et cum editis collatum esse patet ex Mureti Var. Lect. 11 1. paucis, quod sentio, dicam. cum in quibusdam cum Vaticano, in quibusdam cum Florentino consentiat, in aliis ab utroque dissentiat, habeatque quaedam bona propria, ut e notis, maxime nostris, apparebit, nec tamen credibile sit e pluribus codicibus inter se collatis editum librum istum, quod in istis

tam videndum esse quam multos numero habeamus, sed quam multos qui velut ius sententiae dicendae habeant, cum de lectionis alicuius veritate quaeratur. nam si tu centum codices eiusdem libri habeas, eos autem constet ex uno apographo ductos esse, nonnisi unius libri ius et vim obtineant universi. iam porro nonne apparet hoc exemplo, id quod fidem excedere videatur, manus quamvis multas non modo saepissime et toto, quod aiunt, coelo dissentire in scriptura, etiam quae ex eodem fonte ducta sit, sed etiam posse ac solere in eodem errore saepe summa concordia, quasi ex compacto, consentire? *denique* luculento exemplo intelligitur quam sit non modo utile ad puritatem integritatemque scriptorum veterum, sed etiam necessarium, plurimas lectiones variantes esse et conquiri. in libris sex prioribus Taciti, si varias lectiones tantum codicum scriptorum dissensu aestimamus, nulla varietas lectionis est, quia unus tantum scriptus liber extat. at ea ipsa res facit, sicut in aliis libris quorum unum tantum exemplum e vetere aevo restat, velut in Quinctiliano Propertio, ut saepius ingenio vel coniecturis agenda res sit quam vellent critici, multis in locis nulla certae aut probabilis correctionis spe relicta. atque etiam in ceteris libris Taciti multis locis minus laboraremus, si non ex eodem apographo omnes codices fluxissent; quod ni esset, haud paullo plures lectionis varietates haberemus, haud paullo melius consultum Tacito foret. sed hunc locum iam satis tractatum et explanatum a pluribus, in primisque a magno Bentleio in libro Collini calumniis adversus religionem Christianam opposito (Francice *Friponnerie Laique* p. 168), hic per talem occasionem breviter repetiisse et inculcasse studiosis satis putavimus esse. et haec quidem de scriptis libris dicta sunt: ad editos veniamus.

Primus omnium Taciti libros edidit *Iohannes Spirensis*, inde a l. 11 Annalium cum Germania et libro de Oratoribus, sine titulo operis et sine anni locique nota. hanc editionem *Romanam* saepe vocant Lipsius (interdum *codicem* citat et *librum Romanum*) et Gruterus, etiam *Vaticanam* ad H. 3 5; quos imitantur Ryckius ad H. 3 5 et Acidalius ad H. 2 51. nam hanc ipsam intelligi, cum Romanam vocant, patet vel ex eo quod iidem subinde etiam *primam*, Gruterus etiam *Spirensis* editionem appellat ad H. 4 20. nam quod uno et altero fortasse loco lectio huius editionis discrepat ab ea quae de Romana commemoratur, ut H. 4 65, ubi Lipsius ex Romana profert *adyta*, cum in editione Spirensis sit *edita*, in eo forte error aliquis intercessit, qui in hoc genere facile obrepit diligentissimis criticis. at hodie opinio tenet Venetiis a. 1468 vel 1469 hunc librum prodiisse: vide Maittarii Annal. t. I p. 66, Fabricii *Bibl. Lat.* I p. 471. caussa opinionis est, quod ex aliis libris constat Iohannem Spirensem

officinam habuisse Venetiis ibique artem suam exercuisse. sed prisca illa opinio videtur locum dedisse editioni Romanae commentitiae, ab editione Spirensis diversae, quae, nescio unde, commemoratur a Fabricio adsignaturque a. 1495. nam talem editionem a nemine alio, praesertim idoneo auctore, commemoratam reperi. ceterum de anno huius editionis nihil certi est. hoc satis constat e versibus subiectis eiusdem artificis editioni epistolarum Ciceronis ad diversos, hoc Ciceronis opus primum esse librum qui Venetiis ab eo editus sit. atqui is liber praefert annum 1469. unde clarum videtur aut illo ipso demum anno aut paullo post Taciti libros ab eo editos esse. nam quod in Catalogo bibliothecae Francogalli *de Boze*, editionibus veteribus plenissimae, annus 67 huic editioni assignatur, quia in versibus ad calcem subiectis primum Iohannis Spirensis opus dicatur, id falsum est: *artis gloria prima suae* ad artificem pertinet, non ad opus artificis. hanc editionem Gruterus ad H. 2 74 ductam putat e codice Vaticano illo antiquiori, quo Lipsius maxime usus est, unde *Vaticani filiam*, *Vaticanam* vocat, ut ante dixi. sed eam rem, comparando lectiones eius cum lectionibus ms Vaticani, parum certam cognovi. sane negari non potest in hac editione multas lectiones reperiri quae sint Vaticano propriae, velut A. 11 18, 12 11 et 12, H. 1 61, 3 5 initio et 6, 4 12, et plane singulares, ut H. 4 64 et 66 et 69; quae res videtur Gruterum in hanc sententiam impulisse. sed tamen non minus notabiliter permultis locis consentit cum Florentino, velut A. 11 4, 6 medio et extremo, 9, 11, 17, 18, 22, 23; porro H. 3 8 ita in verbo *pretiam*, ut a Vaticano dissentiat, in quo est *Retiam*; porro c. 13, in glossemate c. 20, omninoque pluribus in locis, ubi plane discrepat a Vaticano, et quidem in lectionibus notabilibus, velut H. 3 7, ubi in Vaticano est *adductius*, cum in editione Spirensis sit *audacius*. accedit quod Lipsius centies lectiones editionis Romanae laudat, ubi silet de Vaticano, et contra iis locis, ubi singulares lectiones e Vaticano profert, nullam editionis Romanae mentionem facit, etsi easdem lectiones habet; quod non credibile est facturum fuisse, nisi eum excerpta tantum ex utroque libro habuisse dicamus, et iis locis nihil e Vaticano notatum fuisse. ac de editione Romana facile credam ita esse, inductus iis quae post dicam, ubi de editionibus Lipsianis sermo instituetur: non de codice Vaticano, quem ab ipso inspectum et cum editis collatum esse patet ex Mureti Var. Lect. 11 1. paucis, quod sentio, dicam. cum in quibusdam cum Vaticano, in quibusdam cum Florentino consentiat, in aliis ab utroque dissentiat, habeatque quaedam bona propria, ut e notis, maxime nostris, apparebit, nec tamen credibile sit e pluribus codicibus inter se collatis editum librum istum, quod in istis

primordiis artis typographicae vix factum est, sed ex uno eoque antiquo textus illius sumtus videatur, cuius apographum acceperat Spirensis, videtur ignorari unde illa editio fluxerit, nisi forte ex illo ipso antiquo Veneto ducta est, quem supra diximus a Victorio laudari e bibliotheca Divi Marci, hodie autem in ea non reperiri. adde dicta ad A. 14 12. ceterum ut libri huius rarissimi ratio et indoles planius intelligatur, charta est pulcherrima, literae luculentae, margines lati, ut splendorem pulcherrimarum nostrae aetatis editionum vel aequet vel superet; totus contextus eiusmodi ut appareat cum omnibus librariorum peccatis ductum esse e libro scripto, eaque de caussa codicis scripti auctoritatem obtinere posse. nominum Persicorum, Armenicorum, ita ut Florentinus, in accusativo semper terminationem facit *en;* plerumque, ubi alii *nec quidem*, ipsa exhibet *ne quidem*, ut Gronovius coniecerat; *cum primum* prope semper, ubi alii libri *nunc* vel *tunc primum; aut* vel *et* pro *ac*, sequente vocali. saepe accuratior est aliis in distinguendis verbis *degredi* et *digredi* similibusque, *consilium concilium*, *dissidium discidium;* ex quibus aliisque similibus patet e bono codice ductum esse textum. atque ut non negem quaedam esse peccata operarum, ut queritur Puteolanus, tamen permulta credo ex ipso codice scripto esse. nam v. g. 11 17 *omissis sed* pro *omisisset*, neglecta duplicatio literae in *pelex*, et multa his gemina similiora librarii peccato videntur quam editoris; quod librarios centies sic peccavisse observatum est. mox *alacte* pro *alacre*, *silius* pro *filius*, facile typorum peccata agnosco. quae praeterea de hoc libro dicenda habeo, mox suis locis proferentur. huius libri copia mihi olim facta est a Iohanne Erhardo Kappio: nunc ego ex ipsius bibliotheca emtum habeo. eiusdem exemplum est in bibliotheca ducali Guelferbytana.

Post hanc principem editionem Maittarius (t. 5 p. 2 p. 293) commemorat editiones Venetam 1484 et Romanam 1495, sed sine auctore ac teste; unde eius traditioni parum tribuo. ego quidem nuspiam vidi earum editionum mentionem eam fieri cui fides haberi posset. Lipsius porro in praefatione editionis primae a. 1574 ait se usum editionis Venetae a. 1494 factae exemplo. in quo si nihil vitii habet numerus anni, nec 1494 est pro 1497, eam editionem nemini praeter illum visam oportet, qui Taciti editiones commemoravere. itaque licebit mihi de his editionibus dubitare, dum idoneis mihi documentis persuadeatur istis locis iisque annis Taciti libros editos esse.

Mihi post Iohannis Spirensis editionem prima visa erat, cum primum editionum varietatem recensebam, *Francisci Puteolani*, *Venetiis* 1497, forma maiori, curata per *Philippum Pinci*, sumtibus *Benedicti Fontanae*. huic editioni praefatio

praeposita est Francisci ad Iacobum Antiquarium, secretarium ducalem; in qua se dicit multis vigiliis intentissimoque studio recognovisse Taciti libros, adiuvante *Bernardino Lanterio*, omnium Mediolanensium eruditissimo; de quo vide Saxium loco mox laudando p. 240. addit Venetos impressores (vitio operarum est *veteri* in exemplo Veneto et editione Beroaldi; pro quo *Veneti* legitur in editione Taciti, quae loci anni et typographi nota caret; de qua mox) adeo inculcavisse et foedavisse hoc divinum opus, ut non modo Cornelianae facundiae maiestas inquinaretur, sed vix sensus ullus coniectari posset. huius quoque editionis charta et typi satis elegantes sunt, sed superiorem illam Iohannis Spirensis non adsequitur. sed post nactus sum matrem huius quasi filiae, exemplum *Mediolani* factum, sine loci et anni nota; et matrem filia multo pulchriorem et castigatiorem. quibus libris usus sit Franciscus cum Lanterio in corrigendo textu, non prodidit; unde in suspicionem venit IGronovio, forte et aliis, quasi ex ingenio multa mutaverit, etiam licentius quam deberet. qua suspicione eum magna parte absolvi, postquam librum Guelferbytanum contuli. etenim in eo maximam partem lectionum inveni, in quibus ingenio indulsisse creditur. itaque haud dubie libris scriptis usus est, ut ipse profitetur, etsi non usquequaque bonis. Spirensis exemplum ei pro basi fuisse videtur. ceterum egregiam Taciti libris operam navavit, quod eos etiam a vitiis manifestis vel librariorum vel typographorum liberavit. sed de Francisco Puteolano qui velit cognoscere, adeat Iohannis Saxii Hist. liter. typogr. Mediolan. praemissam Argelati Bibl. Script. Mediol. t. 1; qui et ipse editionem Mediolanensem facit eam quae sine anni et loci nota extat. ceterum haec est quam Pichena, qui eam e ms bono ductam iudicat, item Ryckius, Venetam appellant, nempe vel quod primam illam Romae curatam putabant, vel Venetae repetitionis modo exemplum habebant, etsi quae Lipsius v. c. ad A. 11 18 e Veneta laudat, in hac non reperiuntur. sed in talibus facile erratur, similiterque a Lipsio etiam in Romana, quam vocant, erratum est. ego Puteolani editionem vocavi, ut ab aliis Venetis distingueretur, essetque nomen eius et Mediolanensibus et Venetis exemplis aptum. sunt autem huius editionis exempla perpulcra, etiam supra Venetam Iohannis Spirensis.

Extare etiam sciebam alius Venetae editionis exempla a. 1512 curatae a Iohanne Rivio; quorum tamen nullum mihi ante primam nostram editionem contigerat videre. nec magnopere desideraram. etenim Ryckius, qui eius exemplum habuit, vix bis, ni fallor, aut ter in notis mentionem eius fecit, nec quicquam ex eo protulit quod Tacito prodesset; unde eam collegeram e superiori illa totam ductam esse, eaque facile carere

posse qui illam haberet. sed tamen occasione oblata emi exemplum eius et inspexi. habet autem praefatiunculam Rivii brevem, et in ea breviorem etiam professionem de opera a se navata. opus totum, recepta novae editionis cura, se primum ait percurrisse, in eoque tot errata, tot naevos reperisse, ut locis supra mille correxerit. qui professionis modus et consensus eius cum textu Puteolani, quem in notis indicavimus, clare indicat editionis Venetae proxime superioris, id est a. 1497, exemplum ab eo ita praelis typographicis accommodatum esse, ut operarum vitia tollerentur, quae praeterea vitiosa viderentur, de iudicio suo corrigeret. in quo quam ei interdum infeliciter res successerit, exemplo esse potest correctio notata ad A. 11 4. ceterum et hanc intelligit Lipsius interdum, cum Venetam commemorat in editionibus posterioribus, ut colligi potest e nota editionis quintae ad 11 18. vide ibi notam nostram.

Hanc excepit editio *Philippi Beroaldi* Iunioris, nitidissimis chartis typisque, per Magistrum Stephanum Guillereti de Lothoringia, Tullensis dioeceseos, Romae 1515, Kal. Martiis, Leonis x Pont. Max. anno secundo. praefatiunculam Beroaldi, quae ad editionis rationem pertinet, quia brevis est, liber autem ipse rarissimus, subiecimus. *Philippus Beroaldus ad Lectorem. quoniam vetus codex, unde hunc ipsum describendum atque invulgandum curavi, pluribus mendis scatet, aequum videtur lectorem in primo quasi operis limine consilii mei, quo in toto hoc negotio usus sum, admonere. namque errores qui poterant nulla temeritatis nota emendari, consultis primo nonnullis eruditis et acris iudicii viris, correxi. at quae loca maiorem in se corrigendi difficultatem habere videbantur, sicut erant, reliqui, appositis interiori margini stellulis, quae vitiosum codicem testarentur. seposuimus vero librum in calce quinti libri, in quo per numerum chartarum stellulam ipsam cum suo numero tanquam ad caussam dicendam in iudicium vocemus. ibi dum lector aut dubitationem aut opinionem nostram audiet, vel sententiam approbabit meam vel meliorem ipse afferet.* verum etsi ea diligentia se usum ostendit Beroaldus, ad calcem libri quinti, ut illos ipsos quinque libros iam formis excusos cum codice vetere contulerit, et quae operae variassent annotarit, tamen post eum Pichena et IGronovius non irritum laborem consumserunt, cum eundem veterem codicem cum editis contulere; e quorum notatis patet Beroaldum vel per negligentiam vel scripturae veteris inscitiam non raro a vera lectione libri aberrasse, quod etiam aliis olim viris doctis, et Petrarchae in describendis Ciceronis epistolis, accidit. sed illud monendi sunt studiosi harum literarum, ne eundem cum IGronovio aliisque errorem errent, nec putent Beroaldum etiam reliquos Taciti libros Annalium et Historiarum e ms Florentino,

Langobardico illo, edidisse; quod falsissimum esse me res docuit. ipsa praefatiuncula et admonitio de mendis typographicis, libro quinto subiecta, docere poterat Beroaldum quinque illos libros tantum e ms Corbeiensi edidisse. nam alter ille codex incertum est an tum iam Florentiae fuerit. si fuit, quid id ad Beroaldum, qui Romae erat? agebatur hoc tantum ut libri nondum editi vulgarentur. itaque et exempla Beroaldina reperiuntur in quibus tantum libri illi primi e codice Corbeiensi insunt. ceteri igitur additi sunt ex editione Puteolani. cuius rei indicium vel hoc est, quod libro XI praeposita est Puteolani praefatio. planissime autem hoc me docuit textus Romani ipsius cum Veneto comparatio. etenim vidi locis oppido paucis illum ab hoc discrepare: sicubi discrepet, id aut vitio operarum aut correctoris sedulitate factum, ut fere accidit in omnibus talibus libris (vide quae mox de Aldina editione dicentur). sed Mediolanense exemplum non habuisse nec operis exprimendum dedisse Beroaldum, parva res indicio est. nam in praefatione Puteolani, quam repetitam esse dixi in editione Beroaldina, idem error operarum est *Veteri* pro *Veneti* exprimentium, qui in Veneta, cum in Mediolanensi *Veneti* sit. itaque frustra IGronovius pluribus locis (vide v. c. ad 15 64, 16 1, 15 11 not. 10, ubi mire se expedit) irascitur Beroaldo aliter quam in Florentino codice esset edenti, quaeritque ubi oculos habuerit. nempe longissime ab illo codice Florentino, sequens unum exemplum suum Venetum. sed age, exemplis aliquot, praeter ea quae ante indicavimus, positis rem planam faciamus. A. 13 14 initio et H. 4 21 ms Flor. *arbitrium:* Beroaldus priori loco *arbitrium*, altero *arbitrum*, ut Puteolanus. 13 21 extremo verbum *mater* abest a Florentino, est apud Beroaldum; ubi IGronovius *interim vox* mater *non est in vetustissimo Mediceo, undecunque eam arripuerit Beroaldus:* nempe e Puteolano, ut c. 25 *gladiatorum* pro *gladiatores*, quod est in Florentino, c. 31 *extruserat* pro *extruxerat* etc. etiam peccata typographica Veneti libri servata esse in Beroaldina patet, v. c. A. 13 49 in verbo *insedebat* pro *incedebat*, 15 58 in *latatum* pro *laetatum*. dissensus a Puteolano exempla sunt 14 9 in *produntur*, c. 16 extremo in *eruebantur*, c. 17 in *contentione*, 15 30 in *postero* etc. huius libri exemplum habui primum editurus hos libros e bibliotheca ducali Vinariensi, in quam e Marquardi Gudii bibliotheca per Schurtzfleischium illatum est; non multo post emi mihi pulcerrimum e Britannia.

Proximam huic editioni facit Maittarius (t. 5 p. 2 p. 273) *Romanam* a. 1517 publicatam *ex officina Minutiana*, in cuius praefatione agatur de prima editione a. 1515. sed iste error ita perspicuus est ut vitium operarum esse videatur. nam Minutiana officina non Romae sed Mediolani fuit; nec id ullo

modo ignorare potuit Maittarius. rectius itaque hanc editionem *Mediolanensem* vocat Fabricius in Bibliotheca Latina. mirum autem videri possit duobus annis post Beroaldi editionem Romanam aliam institutam esse, quae illam repeteret, cum edictum Leonis extaret, adiunctum editioni Beroaldinae, quo ducentorum aureorum poena proponeretur iis qui hoc citra decennium ausi essent subiecti ecclesiasticae iurisdictioni, ceteris, ubique gentium, excommunicatio latae sententiae quam vocat Curia Romana. sed Minutianus, sive ignorantia istius edicti sive fallendi spe, cum audisset Tacitum pleniorem Romae edi, per amicos Romanos consecutus est ut sibi omnes exempli Romani plagulae, adhuc paene madentes a praelo, mitterentur; quas ille statim recudebat, sperans ita suae editionis exempla una cum Romanis proditura. sed ea spes irrita fuit. nam re cognita Leo hominem Romam evocat, rationem redditurum incepti atque etiam poenas daturum. sed deprecantibus iram Leonis ac poenam ab eo viris gratiosis, cum epistola veniam peccati, quod ab ignorantia edicti et cupiditate discipulis suis exponendi historiam Augustam natum esset, suppliciter rogasset, obtinet a. 1516 cum venia potestatem absolvendi operis, hac lege ut cum Beroaldo ante decideret. epistolae Minutiani ad Leonem et Leonis ad Minutianum subiectae sunt istius editionis exemplis. v. Saxius in Prolegom. Hist. literario-typogr. Mediolan. p. 109. quem virum doctissimum miror tradere Beroaldum priores quinque libros tantum edidisse, Minutianum autem etiam reliquum corpus, a Puteolano ante Mediolani editum, addidisse, cum aliud res ipsa doceat. nempe deceptus est vir doctus exemplo Beroaldino, in quo soli primi libri essent, de quo genere ante monui. huius editionis exemplum etsi diligenter quaesitum, invenire mihi nondum licuit; nec profuturum quicquam erat, quando tota editio e Beroaldina fluxit.

Duobus annis post, hoc est 1519, Taciti opera edidit *Basileae Iohannes Frobenius*, ita eleganter ut superiores non modo aequaret sed etiam prope superaret. sed nihil aliud hic actum est nisi ut Beroaldina repeteretur, cuius etiam praefatio notulaeque adiectae sunt. ut tamen aliquid praecipui haberet haec editio, additus est libellus observationum in Tacitum ab Andrea Alciato scriptarum. libellus deinde de moribus Germaniae a Rhenano correctus est, de quo post dicetur. nonnullis in locis dissentit haec editio a Beroaldina, sed, id quod clarum est, vitio operarum, ut passim in notis monuimus, v. c. 3 73, ubi edidit *populi contumelia Romani* pro *contumelia populi Romani* (v. not.), c. 29, ubi edidit *ultro* pro *ultra* etc. et ista huius exempli errata saepe notas et correctiones peperere Rhenano, cui huius editionis exemplum pro basi fuit;

saepe ad omnes editores sequentes propagata sunt, modo coniecturis tentata, modo etiam defensa, ut notae nostrae docebunt. hanc editionem *Alciati* vocavi potius quam Frobenii, ut distingueretur a ceteris quas Frobenius dedit, caveremusque confusioni diversorum exemplorum Frobenii. IGronovius subinde editionem Frobenii laudat, sed intelligit eam quam nos Rhenani secundam vocamus; de qua mox dicendum.

Sed antequam ad ceteras Frobenianas editiones accedamus, interponamus aliquid de editione *Iuntina*, *Florentiae a.* 1527 octonis facta; cuius exemplum post editionem nostram primam e bibliotheca Schwarziana in nostram venit. est autem textus Iuntinus sumtus e Beroaldina, cuius et praefatio repetita est cum notulis in libros quinque primum a Beroaldo editos; sed interdum correctus ab *Antonio Francisco Varchiensi.* nam se dicit edere libros quinque nuper inventos cum reliquis eius operibus, a Philippo Beroaldo iuniore, viro sui saeculi eruditissimo ante castigatos, mox vero a se iterum cognitos. in quo clarum est nihil praeter correctiones vitiorum typographicorum intelligi posse, aut quae ingenio factae essent coniecturisque, ubi ipse aliquid vitii esse putaret. itaque editionis huius criticus usus nullus est. nec forte plus est in editione Florentina altera, quae anno 1552 adsignatur. sed eius nihil nisi indicium dedere qui eam commemorarunt; nec eius exemplum mihi unquam sub oculos aut in manus venit. redeamus ergo in Germaniam et ad Basileenses editiones.

Recognitionis igitur a Rhenano factae exempla primum prodiere in eadem urbe a. 1533 ex eademque officina Frobeniana, hoc titulo: *P. Cornelii Taciti equitis Romani Annalium ab excessu Augusti, sicut ipse vocat, sive Historiae Augustae, qui vulgo receptus titulus est, libri sedecim, qui supersunt, partim haud oscitanter perlecti, partim, nempe posteriores, ad exemplar manuscriptum recogniti magna fide nec minore iudicio per Beatum Rhenanum. nihil hic fingi docebunt castigationes suis quaeque libris additae. libellus de Germanorum populis, dialogus de Oratoribus, denique de vita Iulii Agricolae non solum emaculatius prodeunt, sed et explicatius, adiunctis in hanc rem scholiis.* haec quoque editio pulcra est, nec multum cedit superiori. manu scriptum exemplar, quo se usum dicit, intelligit Budense, de quo ante dictum. editum nullum habuit, quod quidem fateatur, praeter prius Basileense; quod sane mirandum in tempore eo quo facile reperiri primae editiones poterant. at Basileensis exempli textum ille *vulgatum* vocat, etiam ubi operarum vitio aberrat a Beroaldino, aut Beroaldini peccata et aberrationes ab editione Puteolani servat; quod non uno loco factum animadvertimus atque notavimus. sic v. c. ad A. 13 46 dicit "scripsimus *potentiam ei adiice-*

ret." iam sic plane ediderant Puteolanus et Beroaldus: sed in Basileensi erat operarum vitio *potentium*. 15 44 extremo dicit se castigare *absumerentur;* quod tamen est in omnibus praeter Basileensem superioribus, in qua operae dedere vitiose *absumeretur*. adde notas ad H. 4 14 et 73. contra alia eius peccata ne animadvertit quidem, velut ea quae ante notavimus et plura alia. illud in primis nos advertit, quod permultis locis, ubi cum superioribus, hoc est Veneto Puteolani et Beroaldino consentit, corrigit textum plane ut habet editio princeps, cuius tamen nullam uspiam mentionem facit; velut A. 12 16 et 19 bis; in quo loco nobis fides eius prope suspecta fuit; 12 32 extremo, ubi pro *Sylvarum* correxit *Silurum*, plane ut est in editione principe. sed facile eum absolvit tum nota viri integritas, tum multitudo locorum quae pariter corrigendi editio princeps facultatem dabat. itaque ista eum vel e libro Budensi vel ingenio petiisse putabimus. omnino ille saepe ita corrigit ut unde correctio sumta sit non dicat. atque ex iis quasdam a Victorio excogitatas reperi, ut A. 3 18 et 58, 4 73; quas utrum sumserit a Victorio et sub nomine suo ediderit, an cum Victorio, id quod potuit accidere, in eadem coniecturae vestigia incurrerit, non audeam dicere. in Germania usus est editione alia Italica vetere, de qua infra dicemus. in Agricola et dialogo de Oratoribus solo ingenio usus est. ceterum addidit initio operis *thesaurum constructionum et locutionum et vocum Tacito solennium*, citatis etiam ex Livio plerumque testimoniis; quem libellum rectius suis editionibus, exemplo Sebastiani Gryphii, addidissent Gronovii quam Salinerii notas, quas ipsi plerumque nugatorias esse iudicant. denique Alciati et Beroaldi notae et praefationes additae sunt ex editione superiori. hanc editionem vocavi *Rhenani primam*. etenim ea repetita est in eadem urbe et officina a. 1544, sed ita ut priori illi multum pulchritudine concederet posterior; quam *Rhenani secundam* dixi. nonnulli viri docti, nominatim Gronovius uterque, primam illam ignoraverunt, eaque de caussa Aldinam editione Rhenani priorem putaverunt (v. IFGronovium ad 11 6), et mutationes textus tribuerunt Aldo, quae Rhenano debentur. vide IGronovium ad 6 21, 23, 43; 13 10. an haec repetitio facta sit sciente Rhenano nec ne (nam tum adhuc erat in vivis), non audeo dicere. novae quidem praefationis additum nihil est. nec novas notas reperi nisi forte unam, si recte memini. ceterum a primae lectione differt in nonnullis; quae ego vel operis vel correctoribus tribuerim. sic A. 2 38 e *transmerei* factum *transumere*, quod correctori debetur; H. 2 81 in verbis *introrsus in Pontum* praepositio *in* omissa, quod est vitium operarum, servatum usque ad Ryckium, ut alia de quibus in notis monuimus.

Anno post editionem primam Rhenani, hoc est 1534, prodiit *Aldina* Venetiis, octonis; quae est mera illius repetitio, sine ullo auctario aut mutatione, nisi quae ab operis, ut fit, nata est, velut A. 2 38, 3 34. semel observavi coniecturam Rhenani in textum receptam A. 4 47. interdum tamen ab ea discedit, sed vitio operarum, ut 12 12, 13 17; quae in notis indicavimus. igitur facile Aldina careat, qui Rhenani editionem habet.

Eadem ratio est *Gryphianae*, quae Lugduni 1543 octonis prodiit, nisi quod plura operarum peccata admisit. additae tamen sunt notae Ferreti, servatusque thesaurus Rhenani, quem dixi. huius editionis exemplum habeo, quod totum manu elegante ita correctum est uti praelo paratum fuisse videatur. cuius ea manus esset, exquirere non potui. Lipsiana quidem editione posterior correctio est. nam emendationes fere sunt e notis Lipsii Mureti aliorumque. in primisque id licet videre in dialogo de Oratoribus, qui totus ad exemplum Lipsianum correctus est. ante Pichenae tamen recognitionem correctionem istam factam esse, patet ex eo quod nihil emendationum Pichenae reperitur. novi, hoc est quod alibi non iam esset, perparum reperi, quod in notis meis prodere non neglexi. ceterae Gryphianae, quae commemorantur, quotquot ante Lipsium prodiere, haud dubie tantum priorem illam repetunt; unde eas non magnopere requisivi: quae post Lipsianam ἔκδοσιν vulgatae sunt, velut Antonii Gryphii a. 1576 et 1584, duodenis, e Lipsiano exemplo ductae sunt. ceterum quoties in notis nostris editio Gryphii commemoratur, prima illa a. 1543 intelligi debet.

Fuit ergo illis temporibus, hoc est indè ab a. 1533, vulgata Taciti lectio exempli a Rhenano proditi, nisi forte *Florentina* a. 1552, octonis, quam commemorat Fabricius, prioris exempli, hoc est Beroaldini, aut Iuntini prioris, hoc est a. 1527, retinens fuit; de quo nihil pronunciare in alterutram partem licet, cum mihi nunquam contigerit eius editionis exemplum videre.

A medio autem XVI saeculo duo eruditissimi viri ad Tacitum corrigendum ingenium doctrinamque contulere, *M. Antonius Muretus* et *Iustus Lipsius*. sed Muretum praevenit Lipsius, ut ipse Muretus testatur Var. Lect. 11 1, admodum favens ingenio et doctrinae Lipsii. *deprehendimus*, inquit, *ita saepe incurrisse utrumque nostrum in eadem vestigia, ut qui rem non nosset, pleraque sumsisse alterum ab altero suspicaretur. quam suspicionem a me, si nihil aliud, temporum ratio facile amolitur, neque cadere in Lipsium sinit fides ipsius et probitas, qua ille non minus quam ingenio excellit.* sequuntur deinde quatuor capitibus quaedam Mureti coniecturae,

a Lipsianis diversae. sed edidit etiam Romae 1580 librum primum Annalium cum notis suis, aliquoties in Germania recusis. Lipsius autem Tacitum ad mss et editiones veteres recognitum cum erudito commentario edidit primum *Antverpiae* 1574, octonis, et post a. 1581, eadem forma, *Lugduni* *) 1585 forma maiori, 1588 et 95 octonis, et sextum *Antverpiae* a. 1600 quaternis et forma maiori, cuius exemplum in bibliotheca Dresdae principali vidi. ex hac ductae sunt ceterae Antverpienses, post mortem eius vulgatae, quarum habeo eam quae 1648 curata est. eae habent hoc commodi, quod commentarius subiectus est textui, qui ante ad calcem reiectus fuerat. omnino meliores Lipsianae sunt editiones quae post Pichenae ἔκδοσιν prodiere. nam ex ea in multis profecit, in quibusdam mentem mutavit, ut ipse dicit in praefatione editionis ultimae. itaque etiam in notis quaedam diversitas est, et v. c. nota ad A. 14 13, ad verbum *reperiret*, non est in editione 1585. nec bene fecere Gronovianae editionis curatores, cum notas non ex ultimae recensionis exemplo sumsere; quod nos in nostra editione correximus. nam aliquot notulas, quae in sexta essent, desideravimus in ed pr IFGronovii, unde nostram exprimi curavimus. H. 1 2 in edd Gronoviorum ad verba *odio et terrore* est duplex nota Lipsii: nos e sexta reposuimus. 3 extremo temere omissa est notula etiam in sexta Lipsii, quam nos e tertia restituimus. usum esse Lipsium codicibus Vaticanis et Farnesiano, ante dictum, item excerptis e codice Agricolae. consuluit et editiones veteres, sed non omnes ab initio. nam in editionis primae praefatione unam Venetam e saeculo quintodecimo commemorat, quam sibi ait pro libro scripto fuisse. in sequentibus paullatim et alias consuluit, ut Romanam quam vocat, id est Spirensis, Venetam alteram Rivii, Beroaldinam, Basileensem Rhenani et Florentinam Pichenae. Spirensis exempli excerpta tantum, nec ea accurata habuisse iis exemplis inductus credo, quibus lectiones profert quae in ea non reperiuntur. aliquot specimina posuisse non alienum fuerit, eaque ex uno libro, H. 4 33, 35, 65 extr, 78 extr; quibus locis videndae notae nostrae. etiam Gruterus ad H. 2 63 ex editione Romana laudat falso *tenuit* pro *terruit:* sed in hoc facilis aberratio oculorum fuit, non ita in iis quae ante posuimus locis aliisque pluribus. vicissim pluribus locis ei lectio editionis primae ignota fuit. nam pro coniectura sua interdum adfert quod est in illa editione. vide e. c. notas nostras ad A. 15 23, 30, 33. per vanitatem quidem eum aliena pro suis venditasse non est vero simile. cuius editionis textum ante oculos habuerit Lipsius, cum scri-

*) immo Antverpiae.

beret notas, praelisque accommodarit, nondum potui reperire. vulgatus tum textus erat Rhenani. itaque cum dudum deprehendissem lectionem, quam ipse *vulgatam* vocat, non semper consentire cum lectione editionis primae Rhenani, cuius exemplum in manibus erat, putabam secundae Rhenani lectiones intelligi. sed ea comparanda didici in nonnullis quidem locis ita esse ut suspicatus eram, sed plures, quas ille vulgatas lectiones vocet, nec ibi nec in ulla alia superiorum, quas haberem, reperiri. unde planum est eum in manibus atque prae oculis habuisse editionem aliquam ignobiliorem, in qua peccata secundae Rhenani aucta novis essent, quae ille pro vulgatis lectionibus haberet, de more scilicet vulgari, quo eam quisque vulgatam putat quam in suo exemplo invenit. ea quae sit, nondum potui reperire. loca quidem ipsa notavi, quorum indicio alii poterunt rem deprehendere, si qui forte illius ipsius editionis exemplum habeant et attendere velint. gratum mihi quidem fecerit, qui rem deprehensam mihi indicarit. illud etiam de notis Lipsii criticis monere attinet, Pichenam et alios interdum commemorare Lipsii coniecturas, quae in notis non reperiuntur. eae autem quaerendae sunt in margine exemplorum Lipsianorum. vide e. g. ad A. 15 33. ceterum ita praeclare de Tacito meritus est Lipsius, ut merito sospitator Taciti dicatur, eiusque commentarius in Tacitum recte a Burmanno omnibus ceteris eius libris quamvis bonis praeferatur, in praefatione ad librum de Vectigalibus Populi Romani. Fabricius (in Biblioth. lat. vol. 2 p. 754) tradit in bibliotheca senatus Lipsiensis esse codicem Taciti (ed Lipsii a. 1585) cum commentariis ipsa Lipsii manu, deinde a Francisco Hotomanno, Scipione Gentili, Michaele Piccarto emendatis auctisque. decepit virum praeclarum, qui ei hoc persuasit. in titulo libri est manus Lipsii, donantis id exemplum Hugoni Donello, nuspiam alibi. Gentilis versiculos quosdam in capite scripsit ad Scherbium, cum dono eum Scherbio librum daret. a Piccarto in capite aliquot foliis scripta est chronologia sive supputatio annorum in Taciti libros, et stemma familiae Augustae Lipsianum, quod tum nondum adiectum a Lipsio erat; ab eodem capitum et sectionum minorum numeri in margine adscripti. interdum et, sed non eadem manu, loca parallela et libri laudati, in quibus de quibusdam sententiis moralibus collectanea essent. scholia etiam in Agricolam adscripta. ab hoc tempore lectio vulgata esse coepit sola Lipsiana.

Cum Lipsius iam aliquoties edidisset Taciti libros a se correctos, *Curtius Pichena* Florentinus edere eosdem emendatius instituit. in ea re codicibus Florentinis usum esse supra dictum. habuit praeterea editionem Puteolani, cuius lectiones non uno loco restituit. hic cum vulgatam lectionem memorat,

semper Lipsianam editionem a. 1585 intelligit. unde saepe fit ut vulgatam corrigere se dicat, velut e Florentino, quae merae depravationes operarum erant in exemplis Lipsianis, reponatque quae dudum in aliis editionibus fuerant. vide v. c. ad 4 44 et 48. atque etiam 6 33 coniecturam Lipsii, quae nunquam in textum venerat, pro vulgata laudat. multa ille recepit in textum, quae Lipsius aliique tantum pro coniecturis posuerant in notis; unde in omnes sequentes editiones propagata iam vulgatae lectionis auctoritatem obtinent, quam nemo ex ingenio corrigere audeat. ceterum praeclare et hunc de Tacito meritum convenit, eiusque adeo exempli textus pro accuratissimo et emendatissimo recte habitus est. Gruterus quidem ad Cicer. Verr. 5 7 Pichenam vocat *sospitatorem Taciti post Lipsium, unico magis unicum.* Florentinae editionis exemplum non vidi, nec Batavae, quam parum accurate factam esse monet alicubi IGronovius. usus sum exemplo editionis Francofurti a. 1607 quaternis curatae, quam Gronovius Batavae longe praefert.

Secuta est a. 1638 *Berneggeriana recensio*, edita Argentorati ibique recusa a. 1664, octonis, quae Pichenae textum prope totum servavit, pauca de coniectura doctorum virorum, etiam Freinshemii, mutavit, quae suis locis notavimus. accessere etiam notae Freinshemii in loca intacta interpretibus superioribus aut secus accepta, dignae claritate nominis Freinshemiani.

Huius editionis textus, sed non paucis operarum vitiis admissis, repetitus est in editione quae Lugduni Batavorum a. 1673 octonis facta et a. 1685 repetita est, sub nomine *IFGronovii*, viri summi; a quo ea editio instituta sed non absoluta fuerat. non usus est Gronovius libris scriptis, nec editionibus antiquioribus. igitur subinde pro coniectura posuit, quae in editione prima saepe et aliis reperiuntur, ut non uno loco a nobis adnotatum est.

Non ita multo post *Theodorus Ryckius* ad recognoscendum Tacitum accessit, adiutus codice Agricolae maxime, excerptis ms Regii editionibusque Puteolani Beroaldi Rivii; ediditque Taciti libros cum notis suis Lugduni Bat. a. 1687, duodenis. exprimi iussit textum Gronovianae editionis, hoc est Berneggerianum, nisi quod nonnulla e codice Agricolae, ms Florentino cuius excerpta a IGronovio acceperat, et editione Puteolani correxit, quaedam etiam, sed oppido pauca, de coniectura.

Accessit post hunc ad recensendum Tacitum *Iacobus Gronovius*, instructus excerptis Florentinorum librorum et accuratissima utriusque codicis collatione cum editionis paternae textu; unde non uno in loco textus bene correctus est. sed

ipse absolvere opus atque edere non potuit, morte praeventus. edidit filius Abrahamus, et avitae editioni patris notas addidit Traiecti Bat. a. 1721, quaternis. quantum ille pretii his libris statuerit, supra dictum est. vellemus, lenius tractasset Ryckium; quem subinde in levi re ita increpat velut patriae salutem prodidisset. credimus tamen mitius virum excellenter doctum sensisse quam scripsisse.

Hae fere sunt editiones quibus usi sumus in textu Taciti recensendo, cum primum eum laborem suscepimus: ceterae minus clarae sunt, nec locum obtinent in iis quibus ius suffragii concedatur, cum de lectione aliqua quaeritur. nam eae ex harum aliqua ductae et repetitae sunt; et si qua forte in parte discedunt, id aut operis debetur, aut non est tanti ut propterea earum ratio in hoc censu debeat haberi. tempus facile docebit unde quaeque derivata sit. nam ut ante Lipsium omnes Rhenani editionem expressere, sic postea Lipsium secuti sunt omnes, deinde Pichenam et Berneggerum aut huius sequaces.

Sed exorti sunt duo alii operum Taciti editores Francici, qui ad criticam rationem pertinent. primus *Iohannes Nicolaus Alemannus* (*Lallemand*), qui a. 1760 duodenis Taciti opera edidit, usus libro uno scripto Regio, cuius lectiones, in primis cum editione Spirensis consentientes, plerumque in textum e nostra suntum recepit. maiori conatu et pluribus praesidiis librorum instructus novam editionem molitus est *Gabriel Broterius*, quam a. 1761 programmate promiserat. ea anno 1771 absoluta est Parisiis, quatuor magnis formae mediae voluminibus. basin fecit textum recensionis nostrae, ut in programmate professus erat. usus autem est libris scriptis, qui quidem ab aliis ante se vel omnino non adhibiti fuissent vel non satis diligenter, Regio (nam Alemannus lectiones eius in prioribus libris raro, et quibus locis iam notarat Ryckius, commemorat, ac saepius l. 14, ubi tacet Ryckius, et interdum utiliter, tum l. 16), Vaticanis, his recentioribus omnibus e quarto aut quintodecimo saeculo, et excerptis incerti libri in margine Beroaldino scriptis; quorum lectiones in notis criticis exhibet, additis coniecturis interdum suis et iudiciis super aliorum lectiones et coniecturas, item aliorum virorum doctorum correctionibus in marginibus exemplorum Taciti repertis, quibus illi usi erant. huius viri doctissimi labor quid huic secundae nostrae editioni in genere critico profuerit, notae nostrae indicabunt.

Antequam hunc locum de editionibus relinquimus, libet monere studiosos, ut discant quae res sit ea quam *vulgatam sive receptam lectionem* dicant, quam tam saepe in ore habeant imperiti rei criticae, cuius tantam reverentiam plerique ita profiteantur, ut reverentiam erga auctoris cuiusque libros nulla in re magis ponant quam in conservandis eorum vitiis omnibus.

vere dixit, qui homines plerumque nescire dixit quid sibi velint, cum de recepta lectione vulgatoque textu loquantur. plerumque vulgatam et receptam lectionem homines intelligunt quam in suo libro habent, hoc est saepe coniecturam in textum illatam, quod sexcenties in Tacito factum, vitium operarum, correctionem pravam male curiosi correctoris speciminum typographicorum. itaque, quod mirere, alius aliam vulgatam lectionem et receptam habet. intelligitur res planissime Taciti exemplo. Rhenanus vulgatam lectionem, ut vidimus, intelligebat quicquid esset in editione Basileensi 1519 sive recte sive prave expressum. post eum intelligebant hoc nomine quidquid in editione Basileensi Rhenani esset, aut in iis quae ex hac fluxissent; Lipsius lectionem ignobilioris et obscurae editionis, quam praelis typographicis accommodabat, vel maxime eius mendas; Pichena scripturam omnem qualemcunque Lipsianae editionis 1585; Ryckius editionis Gronovianae sive Berneggerianae. quae ergo est vere vulgata et recepta Taciti lectio? profecto saepe animadverti vulgatae lectionis nomen nihil esse nisi, quod de Fortuna dixit vetus aliquis, ἀγνοίας εἴδωλον, perfugium certe inscitiae. non videndum est in scriptoribus antiquis quae vulgata lectio sit (sunt enim saepe in uno loco plures vulgatae; atque etiam mendae vulgantur, ut centies in notis ad Tacitum docui) sed quae bona sit, e bonis libris et correctis ducta, et linguae legibus rebusque consentiens maxime. sed tempus est dicendi de nostra editione, quidque in ea curanda actum sit.

IGGraevius existimabat Taciti libros adhuc valde esse mendosos, mirabaturque Lipsium de locis mendosis tam raro admonuisse in commentario suo, in ep. ad Heins. t. 4 collect. Burm. p. 498. recte. neque id librorum modo scriptorum vitio accidit, quorum etiam optimus quisque vitiosus multis locis et interpolatus est, ut supra vidimus notaeque virorum doctorum non uno loco docent, sed etiam editorum, qui exemplis veteribus non diligenter conquirendis comparandisque vitia operarum non animadversa propagaverunt. itaque dedi operam ut, quoad diligentia conferendarum veterum editionum fieri posset, perficerem ne ab hac parte aliquid omitteretur, quo emendatior Tacitus reddi posset. et libris editis quidem usus sum omnibus, qui prodesse poterant, hoc est iis de quibus ante dictum est, quorum varietatibus, quanta potui diligentia, notandis consecutus sum ut non modo multis locis Tacitum vitiis operarum, temere per multas editiones propagatis, liberarem, sed etiam origine cuiusque lectionis reperta, quae melior esset, iudicare possem. vellem equidem ut mihi licuisset codices scriptos conquirere, iisque excutiendis aliquid ad Tacitum emendandum adiumenti comparare: sed quoniam boni, qui quidem nondum in consilium ab editore aliquo vocati essent, non sup-

peditabant, editis contentus esse coactus sum. usus tamen sum, cum primum edebam, ut supra indicavi, codice Guelferbytano. is etsi recens est, tamen et ad lectiones nonnullas confirmandas et ad meliores indagandas subinde profuit. complectitur solos libros Annalium inde ab undecimo, et Historiarum. scriptus est in membrana, manu elegante, sed passim correctus a manu secunda, ita tamen ut plerumque priorem lectionem adsequi liceat. correctiones saepissime cum lectionibus editionis primae consentiunt, sive ex eodem codice sive ex ipsa illa editione promtae sunt.

In Germania recensenda usus sum etiam varietate *codicis* chartacei *Turicensis*, a Petro de Numagen, Trevirensi, capellano S. Leonhardi prope Thuregum, ita se vocat ipse, sub finem saeculi XV scripti; quem mea caussa, pro singulari sua in me benevolentia, excerpsit Iohannes Iacobus Breitingerus. praeterea mihi Kappius noster obtulerat editionem libelli veterrimam, qua comparanda cum vulgatis cognovi esse illum ipsum codicem, quem ab Artolpho medico acceperat Rhenanus. eius ope mihi licuit reperire originem lectionum a Rhenano in illum libellum inductarum, et ipsum libellum non uno in loco correctiorem reddere. ita autem in multis consentit cum excerptis veteris editionis ab Abrahamo Gronovio adiectis Var. Lect. codicis Arundeliani, ut ab initio eandem putarem. sed deinde ita reperi differre, ut illum librum ab hoc diversum iudicarem. habui etiam editionem Poggii Florentini subiectam versioni latinae Diodori, a. 1476 Venetiis per Andream Iacobi Katharensem curatam, quam bibliotheca nostra Paullina suppeditavit. eius lectiones ab initio libri indicavi, hoc consilio ut appareret eam plane cum editione Iohannis Spirensis, cuius etiam vitia omnia servat, consentire: omnes per totum deinceps libellum enotare supersedi. editionem Bononiensem a. 1472, laudatam Pichenae ad c. 2, nunquam vidi, estque fortasse in eo nomine error memoriae Bononiam pro Mediolano suggerentis. nam a Minutiano eo de quo supra dixi, hunc libellum etiam separatim editum constat, ut ab Rhenano, eodem quo cetera edidit primum, a. 1519, octonis. venit etiam in manus exemplum tale, a Iohanne Rhagio Aesticampiano, viro clarissimo, proditum in hac urbe a. 1509, quaternis, ex priori aliqua editione.

In libro de Oratoribus non eam diligentiam adhibui in notandis lectionibus veterum editionum. nam nec tanti putabam in isto libello, cui ego nunquam tantum pretii statuissem quantum vulgo solet; et tanta est multitudo varietatis, nullum magnopere usum habiturae, ut nemini me gratum facturum putarem.

Sed praeter libros scriptos editosque adhibui etiam in consilium viros doctos, qui vel ex instituto in Tacito corrigendo

laborarunt, vel obiter in libris suis loca corrupta emendare tentarunt; cuius generis multa notata e lectionibus meis habebam. in illis etiam fuere Groslotii coniecturae ad Dousam a. 1581 missae, quas Syllogae suae epistolarum inseruit Burmannus t. 1 p. 348, et Heinsii observationes ad libros tres priores Annalium, quas Dorvillius a Burmanno Secundo acceptas Observationum Miscell. vol. 9 inseruit. sed nunc Heinsianas notas universas huic secundae editioni nostrae addidimus, acceptas ab eodem Burmanno per Franciscum Oudendorpium iam tum, cum editio prima fiebat, sed serius quam ut tum addi possent. in iis usus est uno libro scripto Agricolae, cuius lectiones longe plures quam Ryckius attulit. saepissime coniecturis, interdum audacius quam in poetis solebat; in quibus metri vincula coniectandi lubidinem facilius cohibent quam in prosaicis scriptoribus. facile intelligitur ultimam curam defuisse, quae limaret scripta et fluctuationem in coniectando tolleret; quae est interdum tanta ut nobis quidem etiam molesta fuerit. ceterum multum inest ingenii atque doctrinae. e bibliotheca ducali Vinariensi acceperam etiam, beneficio Bartholomaei, viri venerandi, qui in aula Vinariensi pari cum doctrinae et sanctitatis laude sacra faciebat, exemplum editionis Parisinae, a Morello a. 1612 duodenis ad Lipsiani textus exemplar factae, quod olim Heinsii fuit passimque notatum erat eius manu. sed chartae ita diffuderant transmiserantque atramentum, ut raro scripturam assequi liceret. quae quidem assecutus eram, vidi esse aut scholia aut coniecturas de lectione, vel ante apud alios iam repertas, vel incognitas ante mihi. eas notare coeperam, cum spes adferebatur de notis Heinsianis e Batavis. itaque tum nolui diutius oculis meis vim facere. ex eadem bibliotheca mihi submissum erat exemplum Berneggerianae editionis, quod Schurzfleischii manu in margine notatum diceretur. sed ibi quoque quam pauca repererim digna relatu, e notis nostris apparebit. denique acceperam e bibliotheca Cizensi a Iohanne Friderico Leisnero, viro doctissimo et vetere amicitia mihi coniuncto, qui tum ei bibliothecae praeerat, notulas Reinesii, in margine exempli scriptas quo ille usus fuerat; e quibus nonnullas in notis meis commemoravi. quae autem sub Schefferi nomine ad Agricolam attuli, ea sumta sunt ex eius observationibus, quae in Observ. Misc. Dorvillianis vol. 9 t. 3 reperiuntur. ceterum et ipse operam dedi ut examinandis diligenter verbis Taciti omnibus reperirem, ubi vel interpolatus esset vel corruptus. in quo tamen hac, ut debui, moderatione usus sum, ut nihil mutarem de coniectura in textu, ubi non evidentia esset ea, ut quemvis viderem probare correctionem debere, qui Latinitatis universae et Cornelianae indolem accurate cognoverit et usum rei criticae habeat.

Sed hic mihi audaciae invidia deprecanda est in eo, quod non uno loco me existimare aut suspicari professus sum Tacitum interpolatum esse, ut A. 16 2 in voce *visoribus*, in Germ. 39, et aliis nonnullis locis. possim me tueri sociis istius culpae commemorandis. Gruterus quidem passim ἐμβλήματα agnoscit, reprehensus eo nomine a IGronovio ad A. 4. et Graevius, ut supra dixi, etiam illos antiquissimos codices Florentinos interpolatos indicabat. sed non utar ista defensione. etenim exemplis iis doceri potest codices Taciti etiam optimos interpolatos esse, de quo nemo hodie dubitet, postquam a Lipsio Pichenaque ea ipsa ἐμβλήματα sunt exemta. v. Lipsium ad A. 14 8 extr, et Pichenam ad H. 3 20, me ad 16 2, H. 3 7 et 8. in primis in Tacito interpolationes factae sunt duabus de caussis. primo, concisus scriptor cum esset, glossae saepius quam in aliis libris in margine aut inter versus scriptae sunt, quae inscitia librariorum facile in textum venire potuere; sicut non uno loco docuimus varietatem lectionis, in margine scriptam, in textum migrasse; quod et in aliis scriptoribus antiquis non raro factum. deinde mss, in his Guelferbytanus, docent in margine Taciti scriptas fuisse a dominis sententias similes, versiculos poetarum, capita rerum, et similia. sic A. 11 7, ad verba *sublatis studiorum pretiis etiam studia peritura*, eadem manu adscriptum est e Ciceronis Tusculanis: *honos alit artes, omnesque incenduntur ad studia gloria, iacentque ea semper quae apud quosque improbantur.* ibidem 31, ubi in textu codicis est *feminae nebridibus cinctae*, in margine est glossa: *nebridibus, pellibus cervinis,* a prima manu. 12 7, ad verba *cuncta feminae obediebant*, in margine est a manu prima *dux femina facti;* quod e Virgilio esse sciunt omnes. ibidem ad c. 66 extremum versus Iuvenalis: *instituitque rudes melior Locusta propinquas per famam et populum nigros efferre maritos.* 13 17, iuxta verba *antiquas fratrum discordias et insociabile*, scriptum est *fratrum quoque gratia rara est*, et *non capit regnum duos.* 15 33 initio in margine glossa haec est: *scena locus umbratilis, ubi fiunt demonstrationes.* mox c. 39 extremo, ad verba *cecinisse Troianum excidium,* in margine hemistichium Iuvenalis: *Troica carmina scripsit.* H. 1 10, ad verba *bellum Iudaicum Flavius*, ex eodem Iuvenali: *cum iam semianimem laceraret Flavius orbem.* ad c. 21 verba *nec cunctatione opus*, adscriptum Virgilianum *rumpe moras.* ad c. 30 verba *muliebri ornatu,* in margine iterum e Iuvenali *et pressum in faciem digitis extendere panem.* H. 3 7 ad *Galbae imagines subversas* additum: *et Galbam auriculis nasoque carentem* ex eodem. hinc quam proclive fuerit aliquid in textum inseri, quis non videt?

cum id etiam in aliis libris antiquis, ut Ciceronis, Livii, factum esse constet.

Interpretes nactus est Tacitus numero permultos, sed non admodum multos valde probandos. sunt autem duo genera, alterum eorum qui de emendatione corruptorum et explicatione obscurorum laborarunt, alterum horum qui prudentiae civilis e Tacito discendae magistros se professi sunt. huius generis magna multitudo superiori saeculo extitit, etenim tempus fuit quo in magno pretio ista ratio haberetur, atque adolescentes cupide et frequenter ad scholas confluerent, in quibus non tam agebatur hoc ut Tacitus recte intelligeretur, quam ut civilis prudentia, ut iactabant, e Tacito disceretur, allicientibus stultitiam adolescentum illius rationis praeconibus, qui politicas artes induere isti aetati stulte tentarent. abiit tempus illud. coeptum est intelligi quam parum utilis in eo labor susciperetur. itaque et libri ex eo genere nec requiruntur hodie nec leguntur. merito. etenim haec ratio Taciti interpretandi, quae congerendis similibus sententiis exemplisque et eliciendis quibusdam consectariis ad mores vitamque humanam pertinentibus continetur, nec ingenii aliquid requirit, nec quicquam docet quod non sua sponte cuivis in mentem veniat, ubi verba Taciti recte intellexerit. verissime Gordonus Britannus in Dispp. historicis et politicis super Taciti libris t. 1 p. 72: "de tous les commentateurs politiques de Tacite, je n'en trouve que bien peu d'estimables: je parle de ceux que j'ai vus, dont la plupart sont au dessous du médiocre. ce ne sont que des compilations ennuyeuses de lieux communs, des paraphrases languissantes, où le sens de l'original est noyé dans des explications superflues. les réflexions pleines de feu de Tacite, y sont converties en maximes usées, souvent malheureusement transformées, la plupart frivoles et affectées; ce ne sont encore souvent que des idées communes, à la portée du moindre paysan, ou d'un enfant; des déclamations bouffies et ennuyeuses, fort travaillées, et où l'on n'apprend rien. voilà ce que l'on peut dire en gros des commentaires de Boccalini, d'Annibal Scoti, de Forstnerus, de Schildius, et de plusieurs autres." idemque mox de Amelotii conatibus recte iudicat; et erit, ut opinor, tempus cum non multo secus de Gordono iudicabitur. namque hoc genus interpretum cum altero illo critico et grammatico ita et pretio et usu et fato comparatur, ut ascetici theologorum libri, compendia et systemata doctrinae concionesque populares, cum commentariis in libros divinos eruditis Masii, Merceri, Bezae, Vitringae, Grotii aliorumque similium. utiles libri illi esse possunt imperitis, tironibus: a doctioribus non magnopere leguntur et cum auctoribus fere moriuntur. ex altero autem genere longe princeps est Iustus Lipsius, quo maxime

duce uti debent qui ad Tacitum legendum accedunt. huic proximus est IFGronovius; qui iustum quidem commentarium non scripsit, ceterum notis quamquam paucis plurimum lucis Tacito adfudit. itaque horum notas huic editioni addidimus. magnam etiam laudem merito suo consecuti sunt Pichena Freinshemius atque Ryckius. sed eorum notas non capiebat modus libri, qui iuventuti destinabatur. et dedimus operam ut, quae illi bona habent, in primis necessaria ad recte intelligendum, e notis nostris, sub eorum tamen nominibus cognosci possent; quod etiam in aliorum observatis fecimus, curavimusque ut ne quis ceteras, quae in editionibus Gronoviorum reperiuntur, notas magnopere desiderare posset; in quibus multa sunt hodie vulgata, saepe etiam inepta, in primis in notis Salinerii, quae vix adsequor quare dignae habitae sint quae istis editionibus insererentur, cum tam saepe ipsi Gronovii pro gerris Siculis, fabulis, nugis repudient. vide e. c. IFGronovium ad 12 18. Iacobus quidem Gronovius ad 14 33 plane, *Salineriana semper claudicant et inepta sunt.* similiterque interdum de notis Vertranii et Donati iudicant (v. ad 12 49 et 51, 15 74, H. 1 24 extr) de notisque Lupani iudicandum erat, quae subinde falsissimae sunt, adeoque noxiae esse non satis peritis possunt, nisi refellantur. eademque de caussa ceteros Taciti interpretes recentiores negleximus, in primis Ludovicum Aurelium (d' Orléans), cuius commentarium in Annales Parisiis 1622 editum habemus, et Iulianum Pichonum, qui in usum Delphini Tacitum edidit, cum hic nullam operae suae laudem tulerit, ille etiam ineptiarum et peccatorum saepe puerilium merito arguatur. vide Fabrettum ad Column. Trai. p. 192, 253 etc. unde falli patet Fabricium, qui in Bibl. lat. t. 1 p. 475, prolato loco e Colomesio, ubi *novus sed aliquando ineptus cogitator* vocatur, existimat Colomesium scripsisse *non ineptus.* accessere nuper duo Francici, Alemannus et Broterius, de quorum editionibus supra memoravimus. uterque usus est superiorum notis ad interpretationem pertinentibus: ceterum saepe nimis pueriles notas scripsere, et explicavere quae apud nos quidem nemo de tironibus sibi explicari velit, praesertim ex iis qui ad Tacitum legendum accedant. Broterius etiam dissertationes, ut vocat, addidit, in quibus plerumque loci communes antiquarii tractantur; super quos commodius erat lectores ad lexica aut antiquitatum scriptores ablegari. a nobis quidem cura habita est ne quid inexplicatum relinqueremus, in quo haerere possent ii qui ad Tacitum legendum admitterentur, hoc est iam aliquantum literis Latinis eruditi; qui sane non opus habent talibus notis, quales fere sunt hae de quibus diximus, item quae ad modum Minellii scriptae in hac urbe a. 1714 prodiere. neque illustrare negleximus ubi res postularet, quae

ab aliis aut omnino non aut non satis illustrata videbantur; in quo tamen brevitate usi sumus, apta consilio nostro. de *vexillariis*, quorum saepe mentio fit apud Tacitum, diatriben ad calcem posuimus, item de *SC quo Vespasiano imperium datum est, et lege regia*, admonitu IMGesneri, ob raritatem orationis Gronovianae de lege Regia. eam in hac secunda recensione etiam, per occasionem eorum quae interea super hoc monumento scripta sunt, locupletavimus. adiunximus etiam duo monumenta antiqua Graeca e Chishulli *Antiquitatibus Asiaticis*, ad illustrandum Taciti locum de Asylis pertinentia. *)

Novos praeterea et ad usum studiosorum accommodatiores indices fieri curavimus. nam magnum illum Berneggerianum nec modus, quem huic editioni statueramus, capiebat, nec res et ratio magnopere desiderabat. etenim ut mittam pluribus locis eum esse vitiosum (v. praef. ed Gronov. minoris), multa non habere quae nos in eo quaesierimus, innumerabilia exhibet quae nemo quaerat, h. e. vulgaria et ubivis obvia, quorum exempla nemo a Tacito petat. itaque sic instituimus, ut primo res a verbis seiungeremus, conficereturque *index historicus* multo auctior iis qui in editionibus Pichenae et Ryckii reperiuntur, hac quidem ex parte qua titulus eius desideraret: nam sententias morales negleximus; deinde ut in verborum indicem referretur, quicquid aut non nimis tritum aut Tacito proprium esset, efficereturque adeo *index latinitatis Cornelianae*, unde et cognosci ipsa, in unum locum congesta, a studiosis et suppleri lexica et peti formularum dicendi rariorum exempla possent. huius congerendi ac digerendi laborem sibi imponi passus est olim Carolus Ludovicus Bauerus A. M., disciplinae nostrae ante alumnus, nunc rector gymnasii Hirschbergensis in Silesia, praeclari vir ingenii, idemque Ebraice Graece Latineque doctissimus. sed cum nos ipsi in hac repetita recensione innumerabilibus prope locis locupletiorem fecimus, cum quicquid non vulgare, insolentius etc videretur, inspiceremus, an inesset nec ne.

Illud quoque non alienum fuerit indicare, textum editionis Gronovianae minoris a nobis accommodatum praelis fuisse. etenim id subinde scire refert eorum qui in recensendis scriptoribus antiquis versantur, ut patet ex iis quae de editionibus Taciti, in primisque Lipsiana diximus. nemo est ita vel lynceus vel semper satis attentus, in rebus praesertim tam minutis, qui non interdum aliquid vitii in textu libri, quem tractat,

*) ea commodius apud Boeckhium legentur.

praetereat. id si nobis quoque accidit, et aliquid inde vitii in hanc nostram editionem, quod operis non debeatur, irrepsit, fontem indicavimus. ceterum illud confirmare possumus, actum hoc in primis esse ut textus Taciti quam emendatissime exhiberetur. itaque nec piguit me ipsum inspicere specimina typographica, et textum quidem totum quam diligentissime perlegere. qua cura effecimus iam in prima editione ut oppido pauca ab operis peccata remanserint, quae in calce operis tum notata, nunc et ipsa sublata sunt. in notis Lipsianis, quas ipsi non correxeramus, plura erant, praesertim in Graecis, parte quidem priori operis: nam animadversa re, Graeca ipsi inspicere coeperamus. sed et hae nunc emendatiores reperientur.

Multa adhuc restant de quibus dici, de more praefationes talibus libris scribentium, possit, de Tacito ipso eiusque libris, qua materiam qua formam. sed his pleni iam sunt eruditorum libri. atque etiam temerarium sit fortasse iudicium suum de Tacito interponere, cuius etiam dicendi genus is quem supra commemoravi, Gordonus, magnus Taciti admirator (admirantur autem maxime, et Livio aliisque, ut Plinium Ciceroni, longe praeferunt omnes qui sibi valde acuti videntur) is igitur ita defendit ut omnes a reprehendendo deterruisse videatur. *nemo* inquit, *Tacitum intelligit*, *nisi qui rem publicam gerat.* a perpaucis ergo, bone Tacite, intelligeris. *Tacitum esse*, Francicus quidam scriptor ait, *oportet, qui Tacitum intelligere, qui de Tacito iudicare velit.* quam modeste! etenim ipse intelligebat haud dubie. non dicam quam sit in promtu cuique pari modestia respondere: Livium, Ciceronem esse oportet etc. illud aequum est quod dicam. ego omnibus concedam ut Tacitum Livio, Plinium Ciceroni praeferant, et utriusque genus dicendi in primis admirentur et pulcherrimum dicant. ipsi contra mihi concedant Plinio et Tacito potius quam ipsis credere, Plinio, cum se Ciceroni simillimum esse voluisse, id consequi per ingenium non potuisse fatetur (1 5 12, 4 8 5), Tacito, cum Livium eloquentiae praeclarum in primis (A. 4 34) et eloquentissimum (Agr. 10) vocat. dixerint magni rhetores (sic Gordonus p. 1 diss. 1 c. 5, probante auctore bibl. Britann. t. 1 p. 37) res a Tacito scriptas non pati Livii copiam? feram facile. sed ipsi pari facilitate ferant me de Tacito credere, quod ipse de Seneca dixit: *fuit illi viro ingenium amoenum et temporis illius auribus accommodatum.* nam illud magni Baconis Verulamii (de Augm. Scient. l. 6 extr. p. m. 182) ad iniuriam faciundam dictum existiment, de stilo Plinii et Taciti, *mediocribus ingeniis gratus esse solet.* — Imitatorem Sallustii vulgo Tacitum vocant. si de verbis intelligunt, non minus saepe Virgilium et Livium imitatur, ut in notis passim

indicavi, ubi quidem locus ipse cuiusque statim occurrebat; haud paullo saepius indicaturus, si non laborem quaerendi, cum numeros librorum capitumque non tenebam, fugissem.

Sed satis diu lectores tenui. itaque finem faciam, sed lectoribus peritis harum rerum rogandis ut, si qua in re a nobis erratum repererint, quod non uno loco ne factum sit veremur, aut ignoscere nobis aut in viam nos reducere velint, sed ita ut nos in aliis fecimus, hoc est secundum Ennianum illud: *erranti comiter monstrat viam.* Scripsi Lipsiae, mense Maio a. C. 1772.

IMMANUELIS BEKKERI

PRAEFATIO.

Quod Curtio Pichenae olim et Iacobo Gronovio contigit, ut codicibus Florentinis de integro inspectis bene de Tacito mererent, id mihi quoque aliquatenus licuit adepto eorum librorum lectionem a Francisco Furia V. D. accurate excerptam. accessit Niebuhrii beneficio Farnesianus dialogi codex, quem Neapoli versaverat vir ille immortalis. hos igitur libros diligenter, ut par erat, expressi, etiam in minutioribus plerisque, et ubi minus sibi ipsi constarent.

Notae Lipsii et Gronovii ut emendatius quam apud Ernestium legerentur operam dedi. Ernestii reccidi nonnullas, quae quidem in exagitandis operarum erroribus occuparentur. debebam plures. sed Heinsianas quoque quanquam invitus reliqui. Oberlinianae ne desiderentur vix est ut verear. mihi ne imputentur quae asteriscis secludantur, addidit ea, me absente et inscio, adolescens quidam optimus, sed qui meam rationem parum aut teneret aut curaret.

Indices multis locis refinxi, minus necessarios illos post editum a GBoettichero lexicon Taciteum.

Codices litteris suis initialibus signavi. est igitur

A codex Agricolae.

B — Budensis.

C — Corbinellianus s. lectiones ab Iacobo Corbinellio Beroaldinae appositae.

F — Farnesianus.

G — Guelferbytanus.
H — Harleianus.
K — Kappianus.
M — Medicens s. Corbeiensis, Laurent. plut. 68 1.
M[a] — Medicens alter, Laurent. plut. 68 2.
O — Oxoniensis collegii Iesu.
O[a] — Oxoniensis alter s. Bodleianus.
R — Regius Parisiensis.
T — Turicensis.
V — Vaticanus vel Vaticani.

Scrib. Berolini calendis Martiis a. 1831.

Corrigenda. p. 194 8. *lege* laetantur." 195 18. instructi. 195 20. agrestia, 200 10. maritus 206 8. flentes: 208 6. patriae, 212 18. ducebatur; 213 10. esse; 222 23. pollicitus, 239 11. mulierum 242 6. Cestius 247 12. Treveris 249 4. quattuor 370 10. Aegaei 401 9. asseverent mille 433 7. putate me idem dicere quod 435 3. Messalae 436 8. Messalam 442 8. genitus et 483 19. Lips. *transpone in* p. 484 4. 494 14. postquam 559 3 ceteri. 574 4. aspernabatur, 667 1. aspiciebatur; 733 11. completa; 781 *summa.* XVI. 784 19. digreditur.

---

*Denique qui librario optante asteriscis seclusa addidit, monet H esse codicem Hummelianum, a *Sellingio* collatum (obss. critt. in CCorn T. Germ. 1830), St codicem Stuttgartiensem, ab Hessio collatum (varr. lectt. et obss. in T. Germ. commentatio II. 1828), P editionem Parisiensem, ab eodem collatam (varr. lectt. etc, comment. I. 1827), Vs editionem Viennensem, a *Passovio* collatam quem v. praef. p. XV. lectio T indicatur ex fide *Orelkii* (symb. cr. et philol. in CCorn. T. Germ. 1819). Vct est lectio codicis M[a] ex PVictorii collatione, v. *Walther.* Tac. t. 1 p. XXXVII sq.*

C. CORNELII TACITI
VITA HONORES ET SCRIPTA.

Caius Cornelius Tacitus, cui vulgo P. praenomen faciunt, non illa patricia Cornelia gente, sed alia minus illustri natus est, extremis, ut opinio mea fert, Ti. Claudii imperatoris temporibus. pater avusque honores gesserint et ad rempublicam accesserint necne, ut re vetusta et incerta nihil adfirmem: propius a vero abest ipsum primum ius imaginum et honores in familiam non nimis illustrem intulisse. initium dignitatis illi sub Vespasiano fuit; a quo, Plinio auctore, procurator datus Galliae Belgicae rationes principis administravit, quae dignitas equestri ordini diu peculiaris fuit. reversus a Tito, ut opinor, quaesturam accepit: certe dignitatem suam, quam Vespasianus inchoaverat, auctam et adiutam esse a Tito ipse in Historiis profitetur; nec aliud suspicari est quam quaesturam aut si forte aedilitatem, quia praetura XIV demum consulatu Domitiani auctus est. in quo erroris manifestus est eruditus vir, qui Domitiano IX et Verginio Rufo II coss praetorem Tacitum constituit. nam Tacitus quidem ipse in Annali XI diserte ait se XVVIRUM S. F. ac tum praetorem ludis saecularibus Domitiani cum cura adfuisse. atqui ludos saeculares a Domitiano editos a. u. c. 841, i. e. quinquennio ipso posterius quam Vertranio placuit, ex monumentis antiquis liquidae veritatis est. exstant nummi non pauci cum his notis, IMP. CAES. FLAV. DOMITIANUS AUG. GERM. PONT. MAX. TR. POTEST. VIII COS. XIV LUD. SAEC. FEC. ad consulatum deinde satis longo intervallo imperante Nerva pervenit a. u. c. 850, suffectus in locum demortui T. Verginii Rufi, illius qui delatum a Germanicis legionibus imperium constanter spreverat. quem et defunctum pro rostris Tacitus laudavit. exsulasse eum sub Domitiano quidam tradiderunt, magis tamen, ut opinor, pro more vulgi, qui magnis viris insignes casus adfingere amat, quam quod eius rei certus auctor sit. ego legendo non aliud comperio quam afuisse eum aliquot annis ab urbe, idque eo ipso tempore quo Iulius Agricola socer

eius mortem obierit, coss Pompeio Conlega et Cornelio Prisco, non tam exsilii necessitate, ut arbitror, quam taedio temporum et cupidine otii. nam, quod iidem, ut omni ex parte tam anxia diligentia constet, decennium in exsilio egisse scribunt ac demum exorato Domitiano restitutum, Latine ut loquar, inanis fabula est. ac credo eos homines, cum hoc scriberent, indormiisse bello Troiano et illinc decennia sua sumsisse. constat enim apud vigilantes et sobrios Domitianum a ludis suis saecularibus, quibus certe Tacitus praetor Romae adfuit, VII dumtaxat annos vixisse, octavo conspiratione suorum occisum. haec fere in re publica. in privata eius vita ista sunt. uxorem duxit a. u. c. 830, Vespasiano IIX et C. Iulio Agricola coss, Agricolae filiam, idque illi ad extremam aetatem concors et tranquillum matrimonium fuit. liberos haud dubie reliquit, et ex iis, nisi coniectura fallor, longo intervallo nepotem M. Claudium Tacitum, qui postea imperator appellatus est (sic enim eum imperatorem nummi appellant, non ut vulgus, P. Annium Tacitum), qui, ut Flavius Vopiscus refert, parentem suum appellare hunc Tacitum solebat. historiae scribendae senex demum vacavit, cum reliquum aetatis in foro et caussis orandis egisset. ex Plinii epistolis et Tacitum in principibus oratoribus fuisse et orationes aliquot edidisse intelligimus. aequales habuit Fabium Quinctilianum, utrumque Plinium, Iulium Florum, Secundum, Maternum, M. Aprum, Eprium Marcellum, Vipsanium Messallam. scripsit primum omnium, uti post docebo, Historiarum libros ab excessu Neronis ad imperium Nervae, deinde Annales ab Augusti excessu ad finem Neronis; quorum omnium quanta iactura et quibus locis facta sit, in tempore memorabo. nominantur et eius Facetiarum libri a Fulgentio, cum hoc fragmento, *caesi itaque morum eclogio in filiis relicto.* mortis eius tempus non exprimo: natalem tamen annum propemodum inveni. odoratus sum ex Plinii Nepotis epistola, quae libro VII. nam ait diserte propemodum aetate aequalem se Tacito. at Plinius incendio Vesuvini montis, quo avunculus periit, agebat, ut ipse ait, duoetvicesimum annum. natus ergo Plinius (nam incendium illud secundo anno Titi) non dubie a. u. c. 816, Memmio Regulo et Verginio Rufo coss. at Tacitus paullo maior natu, quod eadem illa epistola testatum reliquit Plinius. ergo natus extremo imperio Claudii vel potius initio Neronis; vixeritque, opinor, vel ad imperium Hadriani. historiam quidem exorsus est scribere post mortem Nervae. clarum, quoniam principio I Historiarum vocat Divum Nervam. qui honos non habetur nisi principi mortuo. LIPS.

VETERUM SCRIPTORUM

DE TACITO TESTIMONIA

VEL EIUSDEM FRAGMENTA.

Plinius lib. VII Nat. hist. c. XVI (XVII).

Ipsi non pridem vidimus eadem omnia in filio Cornelii Taciti equitis Romani Galliae Belgicae rationes procurantis.

Plinius Nepos lib. II ep. I.

Laudatus est Verginius a consule Cornelio Tacito. nam hic felicitati eius supremus cumulus accessit, laudator eloquentissimus.

Eodem libro, ep. XI.

Respondit Cornelius Tacitus eloquentissime, et quod eximium orationi eius inest, σεμνῶς.

Libro IV ep. XV.

Idem Cornelium Tacitum, scis quem virum, arcta familiaritate complexus est.

Libro VI ep. XVI.

Petis ut avunculi mei exitum tibi scribam, quo verius tradere posteris possis. gratias ago. nam video morti eius, si celebretur a te, immortalem gloriam esse propositam.

Libro VII ep. XX, ad Tacitum.

Erit rarum et insigne, duos homines, aetate propemodum aequales, nonnullius in litteris nominis, alterum alterius studia fovisse. equidem adolescentulus, cum iam tua fama gloriaque floreret, te sequi, tibi longo, sed proximus, intervallo et esse et haberi concupiscebam.

Libro IX ep. XIV.

Nec ipse tibi plaudis; et ego nihil magis ex fide quam de te scribo. posteris an aliqua cura nostri nescio: nos certe meremur ut sit aliqua, non dico ingenio (id enim superbum) sed studio, sed labore et reverentia posterum.

Orosius de Domitiano loquens.

Nam quanta fuerint Diurpanei Dacorum regis cum Fusco duce proelia, quantaeque Romanorum clades, longo contextu evolverem, nisi Cornelius Tacitus, qui hanc historiam diligentissime contexuit, de reticendo

interfectorum numero et Sallustium Crispum et alios auctores quamplurimos sanxisse, et se ipsum idem potissimum elegisse, dixisset.

Idem.

Dein, ut verbis Cornelii Taciti utar, sene Augusto Ianus patefactus, dum apud extremos terrarum terminos novae gentes saepe ex usu et aliquando cum damno quaeruntur, usque ad Vespasiani duravit imperium.

Flavius Vopiscus in Probo.

Et mihi quidem id animi fuit, non ut Sallustios, Livios, Tacitos, Trogos atque omnes disertissimos imitarer viros, sed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum etc.

Idem in Tacito.

Cornelium Tacitum scriptorem historiae Augustae, quod parentem suum eumdem diceret, in omnibus bibliothecis collocari iussit.

Sidonius ep. lib. IV, ad Polemium.

Caius Tacitus e maioribus unus tuis, Ulpianorum temporum consularis, sub verbis cuiusdam Germanici ducis in historia sua rettulit etc.

Idem in Panegyrico ad Anthemium.

Qua Crispus brevitate placet, quo pondere Varro,
quo genio Plautus, quo flumine Quinctilianus,
qua pompa Tacitus numquam sine laude loquendus.

Idem in Epigrammate.

Et te qui brevitate Crispe polles,
et qui pro ingenio fluente nulli,
Corneli Tacite, es tacendus ori.

Illa Quinctiliani lib. 10 1 103 [a]) fortasse ad Tacitum referantur.

Superest adhuc et exornat aetatis suae gloriam vir saeculorum memoria dignus, qui olim nominabitur, nunc intelligitur. habet amatores, nec immerito, ut libertas, quamquam circumcisis quae dixisset, ei nocuerit. sed elatum abunde spiritum et audaces sententias deprehendas etiam in iis quae manent.

---

a) ambigo ideo, quia haec vivo Domitiano Fabius scripsisse videtur. atqui noster tunc, ut opinor, nil vulgaverat. Lips.

CORNELII TACITI

A N N A L E S.

interfectorum numero et Sallustium Crispum et alios auctores quamplurimos sanxisse, et se ipsum idem potissimum elegisse, dixisset.

Idem.

Dein, ut verbis Cornelii Taciti utar, sene Augusto Ianus patefactus, dum apud extremos terrarum terminos novae gentes saepe ex usu et aliquando cum damno quaeruntur, usque ad Vespasiani duravit imperium.

Flavius Vopiscus in Probo.

Et mihi quidem id animi fuit, non ut Sallustios, Livios, Tacitos, Trogos atque omnes disertissimos imitarer viros, sed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum etc.

Idem in Tacito.

Cornelium Tacitum scriptorem historiae Augustae, quod parentem suum eumdem diceret, in omnibus bibliothecis collocari iussit.

Sidonius ep. lib. IV, ad Polemium.

Caius Tacitus e maioribus unus tuis, Ulpianorum temporum consulalaris, sub verbis cuiusdam Germanici ducis in historia sua rettulit etc.

Idem in Panegyrico ad Anthemium.

Qua Crispus brevitate placet, quo pondere Varro,
quo genio Plautus, quo flumine Quinctilianus,
qua pompa Tacitus numquam sine laude loquendus.

Idem in Epigrammate.

Et te qui brevitate Crispe polles,
et qui pro ingenio fluente nulli,
Corneli Tacite, es tacendus ori.

Illa Quinctiliani lib. 10 1 103 [a]) fortasse ad Tacitum referantur.

Superest adhuc et exornat aetatis suae gloriam vir saeculorum memoria dignus, qui olim nominabitur, nunc intelligitur. habet amatores, nec immerito, ut libertas, quamquam circumcisis quae dixisset, ei nocuerit. sed elatum abunde spiritum et audaces sententias deprehendas etiam in iis quae manent.

---

a) ambigo ideo, quia haec vivo Domitiano Fabius scripsisse videtur. atqui noster tunc, ut opinor, nil vulgaverat. LIPS.

CORNELII TACITI

ANNALES.

CORNELII TACITI

AB EXCESSU DIVI AUGUSTI

A N N A L I U M

LIBER PRIMUS.

BREVIARIUM LIBRI.

Augustus Nolae mortem obit. Tiberius succedit tarde et cupidinem dissimulans. Pannonicas legiones tres gravis seditio incessit. ea misso Druso Tiberii filio aegre componitur. idem in Germania inferiore motus; qui consedit non sine sanguine et caede. Germanicus Caesar in hostem ducit, eaque expeditione Marsi Tubantes Bructeri Usipetes vastati aut

CAII CORNELII] id verum huic scriptori praenomen adserui. Sidonius Epist. 4 14 ad Polemium: *Caius Tacitus e maioribus unus tuis, Vlpianorum temporum consularis.* et ad Leonem 4 22: *numque et antiquitus cum Caius Cornelius Tacitus Caio Plinio Secundo paria suasisset.* sed et epigraphe Farnesiani libri *C. Cornelii Taciti Romanus historias scribentis ex his, qui reperiuntur, liber primus.* Publium praenomen, quod in libris tritis, a casu aut a vulgo est. mihi autem in ipso aditu testari placet, *odi profanum vulgus et arceo.* LIPS. M a recentiore manu habet P. CORNELII TACITI. ipse ita incipit: AB EXCESSU DIV AUG. URBEM ROMAM etc.

ANNALIUM] bene Rhenanus, qui hanc inscriptionem adserit, etiam contra libros. in quibus plerisque est *Actorum diurnalium*, vel, vt in Veneto, *Actionum diurnalium.* qui tamen titulus non accepto referendus alicui imperito: unde enim illi in mentem fuissent Acta vel Diurna? sed cuipiam antiquioris aevi, qui Taciti Annales non ineptissime comparavit cum Actis urbis. quem tamen refellit ipse Tacitus 13 31, 4 32 et 71. etiam Iornandes (in rebus Goth. 1 2) Cornelium hunc citat *Annalium scriptorem.* LIPS. Augustinus Mascardus in Arte sua historica differentiam Annalium et Historiarum e Tacito discendam scribit: Annales admittere quicquid patitur historia, sed id tradere concisius ac brevius; dein habere aliquid proprium, nempe res minus graves quam frons historiae postulat. sed postea fatetur utroque scripto Taciti diligenter inspecto se causam edere non posse, quamobrem alterum potius Annalium, alterum Historiarum nomen praeferat. nec certe dissimilis hac parte sibi Tacitus. nam quod singuli Annales absolvunt complures annos, tot Historiae vix unum exhauriunt, ubertas materiae facit, non index librorum. quodsi plures Historiarum libri exstarent, appareret non minus in his

caesi. Iulia Augusti filia Rhegii vitam finit. sodales in honorem Augusti et ludi Augustalia instituti. Germanicus iterum Rhenum transmittit, in Cattos ducit, agros domos homines vastat urit caedit. Segestes obsidione Arminii liberatur. ob haec imperator consalutatus. bellum deinde in Cheruscos gestum. reliquiae Vari et militum lectae, fieque suprema soluta. Romani in reditu, sub Caecina duce, periclitati: tamen hostes prospera eruptione fusi fugati. maiestatis lex reducta et aspere exercita. Tiberis inundat. theatralis tumultus est, et per eam causam decreta patrum expressa ad coercendos histriones. postremo actum de subducendis Tiberi aquis, eoque nomine querelae civitatum Italiae et legationes.

Haec biennio fere gesta, Sexto Pompeio et Sexto Appuleio, Nerone Claudio Druso Caesare et CNorbano consulibus. Lips.

[illegible] in Annalibus stilum annis, ut loquuntur, et consulibus accommodasse Tacitum. at quod discrimen reiicit ac pro nullo putat Mascardus, id solum secutus est auctor noster. sic enim tradunt Servius (ad Aen. 1 373) et e Verrio Flacco Gellius 5 18, visum quibusdam antiquis annales temporum esse illorum quos scriptoris hanc vidit aetas, historiam eorum quibus interfuerit. et ut huius rei obscura esset ratio, quam multa sunt quorum significationes ab origine non diversas usus secreverit, ut certa essent cuique rei vocabula? sed et praebet rationem evidentem, si non annalium, at historiae vox dicta ἀπὸ τοῦ ἱστορεῖν, quod est noscere visendo vel inspicere. Plutarchus βουλόμενος ἱστορῆσαι τὴν πόλιν. sic καθ' ἱστορίαν ἰέναι, καθ' ἱστορίαν πλανηθῆναι, lustrandi vel visendi gratia. Palaephatus: καὶ γέγραφα ταῦτα οὐχ οἷα ἦν λεγόμενα, ἀλλ' αὐτὸς ἐπελθὼν καὶ ἱστορήσας i. e. *quae ipse adii et comperi* vel *contemplatus sum*. iam cum scribit Tacitus dignitatem suam a Vespasiano inchoatam, a Tito auctam, a Domitiano longius provectam, satis demonstrat, quae tradit in Annalibus, ea praecessisse suam aetatem, dumtaxat illam quae rebus intenta esse et maturum de illis iudicium facere posset. Gron.

Nerone Claudio] Ryckius rescripsit *C. Iulio*, lateque in hanc sententiam disputat. legitimum id nomen Drusi fuisse inducto patre in familiam Caesarum, non ambigitur. sed legitimam illam rationem tum secuti in appellando non videntur. nam ex ea nec pater *Tiberius* vocari debebat; similiterque mutanda foret inscriptio vitae Tiberianae apud Suetonium. Ann. 1 4 quidem habemus *Tiberium Neronem*. et hinc fortasse iudicari potest de iis quae Perizonius de *Silio Nerva* consule a. u. 781 scripsit. v. ad 4 68. Ern.

Urbem Romam a principio reges habuere. libertatem et consulatum Lucius Brutus instituit. dictaturae ad tempus sumebantur. neque decemviralis potestas ultra biennium, neque tribunorum militum consulare ius diu valuit. non Cinnae, non Sullae longa dominatio; et Pompei Crassique potentia cito in Caesarem, Lepidi atque Antonii arma in Augustum cessere, qui cuncta discordiis civilibus fessa nomine principis

1. *Urbem — habuere*] Ryckius consulto initium factum putat ab hexametro, quod tali initio etiam usus esset Sallustius (in Iug. c. 5), hemistichio Livius. quae ratio mihi levis videtur. versus alios Taciti collectos, tum aliorum scriptorum prosaicorum indicatos vide apud Fabricium (in Bibl. lat. 2. p. 389. s.) Ern. idem censet Fosterus (in libro Anglico de accentu et quant. p. 155), nec subtilius auctor libelli de rhythmo Graecorum (Oxon. 1789. 8.) p. 55. sane puerilis ista aemulatio esset. contra quis tam surdus est scriptor, cui versus inscienti obrepat in ipso operis ingressu? neque ita obrepunt boni versiculi. in istis qui ex prosaicis operibus proferuntur magno numero, perpauci sunt suo nomine digni, v. c. ille hoc libro c. 71: *quorum — armis.* adeo plerique fracti sunt et elumbes; adeo in iis multa concurrunt, quorum quidque per se vitiosum versum facit. atque ex hoc genere hunc quoque celebrem versum esse, ac multo magis Sallustianum, periti sentient verbo moniti; ceteris explicare longum est. ex his igitur imperfectis numeris minime dubito quin hic tantus masculorum numerorum artifex illud σεμνὸν suum de industria quaesierit. Wolf. cf. Hermann. Op. I p. 124.

2. *dictaturae*] quas diuturnas primus Sulla fecit, Caesar perpetuas. et hic gradus ad principatum; quo praefatio ista ducit. Lips.

3. *ultra biennium*] ita accipio quasi dicat haud multo ultra biennium. nam exacte si putas, re vera ultra biennium decemviri imperium tenuere. Livium 3 38 et Fastos vide. nec tamen Vertranio adsentior, *ultra triennium* sufficienti. nam id includat triennium eos imperasse; quod contra est, et nonnisi supra biennium aliquot menses. Lips. ita vero se tutari iste queat exemplo 37 annorum c. 9. verum *septem* menses quos ex tertio anno delibarunt decemviri, non ius fuit sed vis, et vis in dies incertior. ceterum mirabatur PScriverius cur huic uni rei adderetur notatio temporis; hinc progressus est ad utramque controversam vocem relegandam. Wolf.

7. *nomine principis*] non ergo tam celebre tunc *imperatoris* nomen, ea quidem notatione. et Augusto visum istud principis minuendae invidiae, quia etiam olim princeps senatus; quod exemplum non dubie secutus, noster infra (c. 9): *non regno tamen neque dictatura, sed principis nomine constitutam rem publicam.* Ovidius de Augusto ad Romulum (Fast. 2 142): *tu domini nomen, principis ille tenet.* Dio 67 8 de Tiberio: πρόκριτός τε τῆς γερουσίας κατὰ τὸ ἀρχαῖον ὠνομάζετο, καὶ πολλάκις γε ἔλεγεν ὅτι δεσπότης μὲν τῶν δούλων, αὐτοκράτωρ δὲ τῶν στρατιωτῶν, τῶν δὲ δὴ λοιπῶν πρόκριτός εἰμι. nec temere aliter Tacitus appellat. inde principatus et principium etiam pro imperio. Suetonius Calig. 31: *Augusti principium clade Variana, Tiberii ruina spectaculorum memorabile factum.* ita optimus liber, et puto sincere. Tertullianus quidem receptam eam significationem fuisse ostendit (adversus Hermog. p. 275 D. Rigalt.). *in Graeco*, inquit, *principii vocabulum, quod est ἀρχή, non tantum ordinativum sed et potestativum capit principatum. unde et ἄρχοντες dicuntur principes. ergo secundum hanc quoque significationem, prin-*

sub imperium accepit. sed veteris populi Romani prospera vel adversa claris scriptoribus memorata sunt; temporibusque Augusti dicendis non defuere decora ingenia, donec gliscente adulatione deterrerentur. Tiberii Gaique et Claudii
5 ac Neronis res florentibus ipsis ob metum falsae, post-

cipium pro potestate et principatu sumetur. sed et Glossae graecae distincte, ἀρχὴ τὸ προοίμιον, *exordium*, et deinde ἀρχὴ *imperium, magisterium, praesidatus, principium.* Lips. adde dicta Burmanno ad illum Suetonii locum. sed tamen *principatum* ibi verum est. v. Oudendorp. ad Suet. l. c. de nomine *principis* tirones inspiciant etiam locum Suetonii Calig. 22. Ern.

1. *reipublicae*] ita Vertranio placitum, traiectis notis, quae vulgo *p. r.* Lips. At M verbo integro, ut nulla suspicio sit traiectionis litterarum, *populi Romani*, ut notavit Pichena, qui etiam modum loquendi *vetus populus* bene adserit. Ern. adscripto 11 24. plura et alieniora afferunt alii. tu antequam correctionem spernas, quaere similius exemplum *veteris populi R.* et conf. ad 4 32. Wolf. cf. Walch. Agric. p. 119.

4. *detererentur*] ita recte, non *deterrerentur.* vide H. 2 76. Horatius pari metaphora *culpa deterit ingeni.* Lips. Si rem bene putes, versatur hic μορμὼ non levis. sed non *deterret* tantum qui gravem metum incutit, verum etiam qui studium alicuius qualicumque vel religione vel ratione tardat, et alia cogitatis suadet. sic Cicero et optimi quique veterum, hinc *adhortari* vel *cohortari*, inde *deterrere* et *avocare* ponentes. itaque *deterrerentur* nihil est aliud quam scribendi animum dimitterent, historiae condendae studium abiicerent atque deponerent, alii ob metum, partim ob stomachi fastidium. Cicero (ad Att. 13 28): *de epistola ad Caesarem, iurato mihi crede, non possum; nec me turpitudo deterret.* vide reliqua. Gron. *deterrere* sic dici vel in levissimo terriculo, inter doctos constabat. conf. Bronkh. ad Tibull. 1 3 p. 57. ad alterum autem, ut h. l. aptius, inclinant praeter Muretum (V. L. 11 1) plures et elegantissimi translatores, Hispanus, Belga, Galli aliquot. uter igitur sensus Tacitum, uter *decora* ingenia magis deceat, hoc unum dubitandum. nempe generosi spiritus scriptores si adulatione saeculi *deterrentur* a tractando opere periculosae aleae plenissimo, si id aliorum studiis relinquunt, nihil illi decore suo indignum faciunt. at si *deteruntur* communi labe, infectique ad scribendum accedunt, vix eos decoro nomine dignos habeas. iam quum H. 1 1 post Actiacam victoriam dicantur magna ingenia *cessisse*, ibi prius illud, non hoc significari apparet. nam de ipsius Augusti principatu, et extremis quidem annis, intelligenda sunt verba *donec g. a. deterr.* adeo Velleium neutra lectio tangit. Muretus vero audiendus non est, cui v. *deteri* venustatem trahere e contraria notione *gliscendi* videbatur. denique cogita nobis ineptam iuncturam enuntiationum: exstiterunt ingenia decora, donec fierent deteriora! Wolf.

4. *Tiberii Caiique*] fines designat intra quos hi libri, qui attingunt quatuor dumtaxat principes. ut vel hinc liqueat Historias seorsum scriptas, finemque Annalium fuisse in fine Neronis. Lips.

5. *florentibus ipsis*] itaque verissima scriptio de principibus, cum iam esse desierunt. quod Arrianus prooemio in rebus Alexandri pro argumento habet fideliter eas a Ptolemaeo et Aristobulo traditas. Lips.

falsae — compositae sunt] an *falso*, seu potius *false?* forma proba et antiqua. res *falsae compositae* non magis placent quam *fallere res gestas* s. *historiam*, id quod prorsus nihili est. *falso* contra tradere, *falso* memoriae prodere, usitatum.

quam occiderant, recentibus odiis compositae sunt. inde consilium mihi pauca de Augusto et extrema tradere, mox Tiberii principatum et cetera, sine ira et studio, quorum causas procul habeo.

2 Postquam Bruto et Cassio caesis nulla iam publica arma, Pompeius apud Siciliam oppressus, exutoque Lepido, interfecto Antonio ne Iulianis quidem partibus nisi Caesar dux reliquus, posito triumviri nomine consulem se ferens et ad tuendam plebem tribunicio iure contentum, ubi militem
10 donis, populum annona, cunctos dulcedine otii pellexit, insurgere paulatim, munia senatus magistratuum legum in se trahere, nullo adversante, cum ferocissimi per acies aut proscriptione cecidissent, ceteri nobilium, quanto quis ser-

sic fuerit etiam quod commode reddatur *recentibus odiis*. iam perpendes an forte ex notatis ad c. 7 vulgatum defendi queat. Wolf.

5. *publica arma*] senatus populique, pro re publica et a re publica. tantum privata nunc arma, et in propriam potentiam. Lips.

6. *apud Siciliam oppressus*] non mehercules apud Siciliam. in Asia oppressum eum ingulatumque consentiunt scriptores: de urbe tamen ambigitur. Dio 49 18 caesum vult ἐν Μιδαείῳ τῆς Φρυγίας, in Phrygiae oppido Midaïo; Florus 4 8 et Appianus (B. C. 5 144) Mileti, quae Cariae adscripta. sed noster victum eum saltem intelligit, et copias eius apud Siciliam oppressas. ita et Florus de eodem: *in Siculo freto iuvenis oppressus est*. Lips. *Oppressus* s. *deletus* est Sex. Pompeius apud Nauloehum. Suet. Aug. 16. cetera Tacito sunt nihil ad rem. nec tamen quicquam ambigitur. captus est Midaïi, occisus Mileti. vide Wesselingium ad Simsoni Chron. p. 1340, Reimarum ad Dionis l. c. hic quoque male suspicax Scriverius satis putabat *Pompeianis oppressis*. Wolf.

exutoque] eleganter, i. e. exarmato et exercitu spoliato. nam viginti legiones ei ademit. Lips. sic infra 4 21: *bonis exutus*. Livius saepe *castris, agris, fortunis exuere*. de re v. Velleii 2 80. Ern.

7. *iulianus* M, et mox *reliqus*.

8. *triumviri nomine*] tironum in gratiam dicam hunc solum *triumviratum* proprie dici ac vere. nam fuit magistratus cum summo imperio, quem in quinquennium accepere Octavianus Antonius et Lepidus; eiusque nomine usi sunt, ut patet ex numis et inscriptionibus, sicut aliorum honorum. v. Casaub. ad Suet. 27, Pighius Annal. t. 3 p. 474. ceteri triumviratus, qui in vulgaribus libellis historicis traduntur, commentitii sunt. nam v. c. Caesar Pompeius et Crassus tantum privatim potentiae societatem inter se inierant, neque aut publico aliquo scito accepere, aut nomine triumvirorum usi sunt. Ern.

9. *tribunicio iure*] v. de tribunicia potestate Ann. 3 56, ubi v. Lips. adde Spanhem. de usu et pr. num. t. 2 p. 424. Ern. conf. Bleterii diss. in Memor. Acad. Inscriptt. et b. litt. t. 25. Wolf.

militem donis] respexit huc Victor, cum de eodem Augusto scripsit: *illectis per dona militibus, atque annonae curandae specie vulgo, ceteros haud difficulter subegit*. Lips.

10. *annona*] Muretus capit de copia et vilitate annonae. immo multo magis frumento gratuito: haec enim illa lenta et perpetua plebis Romanae vincula escaria. Sueton. Aug. 40 sq. Gron.

vitio promptior, opibus et honoribus extollerentur, ac novis ex rebus aucti tuta et praesentia quam vetera et periculosa mallent. neque provinciae illum rerum statum abnuebant, suspecto senatus populique imperio ob certamina potentium
5 et avaritiam magistratuum, invalido legum auxilio, quae vi,
3 ambitu, postremo pecunia turbabantur. ceterum Augustus subsidia dominationi, Claudium Marcellum sororis filium admodum adulescentem pontificatu et curuli aedilitate, Marcum Agrippam ignobilem loco, bonum militia et victoriae socium
10 geminatis consulatibus extulit, mox defuncto Marcello ge-

1. *opibus et honoribus*] ablativi sunt, uti posthac (8) *pontificatu et curuli aedilitate*. structura haec legitima; ne credas intpp Horatii Carm. I 1. sed ante illud subaudi *tanto magis*, qua de ellipsi ad c. 57 et aliis locis dicetur. Wolf.

ac] *at* M.

4. *certamina potentium*] factiones in urbe, et tum bella, quae miseras provincias affligebant. Lips.

5. *avaritiam mag.*] rapinas et extorsiones praesidum, in populi imperio dissimulatas aut invicem donatas. Lips.

vi, ambitu, postremo pecunia] Cicero etiam *pecuniam* solet *vim* vocare, omninoque quae in iudiciis adhibentur praeter leges et causam, ut in Verr. 2 31: *si aliqua se vi eripuerit ex hoc iudicio*, h. e. metu gratia vel largitione; in singulisque locis videndum quod genus aut quae intelligantur. in Quintiana autem c. 1 coniungit *vim* et *gratiam*, opponitque inopiae et solitudini. hoc loco per *vim* intelligo metum, per *ambitum* autem gratiam sive studium gratiae ineundae. vide c. 75 sq. Ern. indicia repetundarum in re publica corruptissima corrumpebantur saepe potentia, minis, quin et sicis intentandis, saepe precibus, modo largitione, occulta primum, tandem aperta: *nunc prece, nunc pretio, nunc vi*, ut poeta ait. Wolf.

7. *subsidia dominationi*] sic vocat, item *subsidia aulae*, eos qui succedere in imperio possunt aut destinari successores, propterea quod facilius et confidentius insurgit populus adversus principem, cuius morte fore se liberum putat, et quem si occiderit, nullum paratum videt ultorem, quam si videat eo sublato successorem quempiam ex eadem stirpe fore, ubi, futuri metu, praesentibus acquiescit, ut recte Muretus ad h. l. adde mox Lipsium ad verba *quo pluribus munimentis insisteret;* et Tacitum ipsum c. 8 extr., item Suetonium Galb. 17. Ern. modo absolutam constructionem notabis et Graecam, eximiam brevitate. non enim proprie ipsos quos nominat, subsidia dicit, sed *ut dominatio haberet subsidia in iis elatis*. conf. c. 27 et 30 initio. et 49 *piaculum furoris*. Wolf.

Claudium Marcellum] magnam illam Romae et libertatis spem, de cuius laudibus plena manu Seneca ad Marc. 2. Lips.

9. *ignobilem loco*] adeo ut ipsum generis sui nominisque poeniteret. vide Senecam patrem Controv. 2 12 extr. Lips.

bonum militia] Heinsius malebat *militiae*. si codex addiceret, non repugnarem. delectatur enim graecismis Tacitus. sed ablativo fere iungunt etiam alii graecismi amatores, Sallustius Iug. 13 49, atque poetae, ut docet Drakenborchius ad Silium 10 76, ubi similiter genitivum pro ablativo malebat Heinsius, ut in aliis locis permultis. Ern.

10. *geminatis consulatibus*] ideone geminatis, quia bis consul? cave censeas. tertium enim fuisse Dio 48

nerum sumpsit; Tiberium Neronem et Claudium Drusum privignos imperatoriis nominibus auxit, integra etiam tum domo sua. nam genitos Agrippa Gaium ac Lucium in familiam Caesarum induxerat, necdum posita puerili praetexta

49 docet et Fasti; itemque Velleius 2 90, *Agrippa*, inquiens, *quem usque in tertium consulatum et mox collegium tribuniciae potestatis amicitia principis evexerat.* sed ideo id dixit, quia postremi duo consulatus Agrippae coniuncti continentesque. qui sane honos erat, et raro cuiquam ea aetate tributus praeter principes re aut destinatione. Lips. immo nunquam. v. Pagius Appar. ad Crit. Baron. p. 26 b. Ern. *geminatis*, nativo significatu, de continuatis consulatibus annorum 726 et 727, quos gessit cum Augusto, cui debuerat. priorem a. 717 debuit liberis suffragiis tribunum, nondum verso statu. is ergo huc non pertinebat. Wolf.

defuncto Marcello] qui Baiis obiit, ut clare testatum reliquit, elegia huic rei propria, poeta Umber. nec scio cur vir doctus tanto opere pertendat mortuum eum potius in Stabiano. quid? Propertius, qui vixit id aevi, locum nescivit funestum iuveni tam illustri? scivit, sed dedit hoc, inquit, Liviae, quae suspicione laborabat Marcelli interempti. nec hercle immerito. num ergo venenum dari Baiis minus potuit ac in Stabiano? scilicet soluta omni crimine illa aulica Medea, si Marcellus obiit Baiis. ego vero, vir maxime, causam nullam video huius tuae tam seriae adsertionis; placetque cum Propertio et vulgatis Servii (ad Aen. 6 862) libris mortuum eum in Baiano. suspicionem quidem de Livia Dio 53 33 huiusmodi inseruit: *αἰτίαν μὲν οὖν ἡ Λιουῖα τοῦ θανάτου Μαρκέλλου εἶχεν, ὅτι τῶν υἱέων αὐτῆς προεστετίμητο.* at Tacitus Pliniusque ea culpa non liberant etiam Augustum, Ann. 2 41. Plinius 7 45, inter Augusti infortunia, *suspecta Marcelli vota, pudenda Agrippae ablegatio.* quasi conceperit aliquid cupiveritque contra Augustum amore pristini status et libertatis. Lips. vir ille maximus est Iosephus Scaliger ad Propert. 3 18 7. Wolf.

2. *imperatoriis nominibus auxit*] non eo more quo rei Romanae domini imperatores dicti, sed quo olim qui rem publicam militiae feliciter gessissent. vulgatus olim honos, non item sub imperatoribus, qui rei prospere gestae lauream et laudem sibi adscribi volebant auspiciisque suis. turbat in sententia huius loci vir doctus, et miror. tu vide Dionem Cassium 54 33 et 55 6, et Velleium 2 125, itemque ea quae scribo ad 3 74 extremum. Lips.

etiam tum] antiquum mendum, nimis diu repetitum, sustuli. *dum*, quod negationibus iungitur, non erat huius loci. Wolf.

3. *in familiam Caesarum induxerat*] emptos domi a patre per aes et libram. ita loquebantur, non *per assem*, ut perperam inolevit Suetonii Aug. 64. quanquam re vera in ea formula aes non aliud notat quam assem. Varro (de L. L. 8 p. 148 Bip.): *pro assibus nonnunquam aes dicebant antiqui, a quo dicimus assem tenentes: hoc ab aere aeneaque libra.* ritum hunc, ut omittam notata aliis, notat explicatque eleganter Clemens Alexandrinus Strom. 5 p. 574: *καὶ τὰ παρὰ Ῥωμαίοις ἐπὶ τῶν διαθηκῶν γινόμενα τάξιν εἴληχε διὰ δικαιοσύνην, ἐκεῖνα ζυγὰ καὶ ἀσσάρια καρπισμοί τε καὶ αἱ τῶν ὤτων ἐπιψαύσεις. τὰ μὲν γὰρ ἵνα δικαίως γένηται, τὰ δὲ εἰς τὸν τῆς τιμῆς μερισμόν, τὰ δὲ ὅπως ὁ παρατυχὼν ὡς βάρους τινὸς αὐτῷ ἐπιτιθεμένου ἐστὼς ἀκούσῃ καὶ τάξιν μεσίτου λάβῃ.* triplex antiquitatis ritus, interpreti non intellectus. aes et libra in testamentis, vindiciae, et antestatio. nam *καρπισμοὺς* ad vindicias adsertionemque refero, *τὰς τῶν ὤτων ἐπιψαύσεις*, aurium tactiones, ad

principes iuventutis appellari, destinari consules specie recusantis flagrantissime cupiverat. ut Agrippa vita concessit, Lucium Caesarem euntem ad Hispanienses exercitus, Gaium remeantem Armenia et vulnere invalidum mors fato propera

antestationem. omnia enim haec ad familiae mutationem pertinent, quae per testamentum, de qua Quinctilianus Declam. 308: *non dixerim testamentum, cui libripens deest et familiae emptor et cetera iuri necessaria.* Agellius 4 27 et Iurisconsulti. Lips.

1. *principes iuventutis appellari*] quod sane ridiculum, ut principes iuventutis sint qui etiamnum in pueris. natus autem Caius a. u. 734, Sexto Appuleio PSilio consulibus. at Lucius biennio toto minor, ex Dione 54 18, in actis eius anni. princeps iuventutis (*πρόκριτον τῆς νεότητος* Zonaras hic reddidit) ab Augusto invaluit, ad futurum imperium titulus et omen. sunt numi cum inscriptione *C. L. Caesares Augusti f. cos. des. princ. iuvent.* adpositae effigies Caii Luciique, cum clypeis et hastis, quae tirocinii die equites dederant honoris Augusti causa. Dio 55 12: *καὶ αἱ πέλται τά τε δόρατα, ἃ παρὰ τῶν ἱππέων εἰς τοὺς ἐφήβους ἐσιόντες χρυσᾶ εἰλήφεσαν, εἰς τὸ βουλευτήριον ἀνετέθη.* observa Dionem aureas hastas dicere, quas lapis Ancyranus (magnae apud me fidei, ut quem vivus conceperit Augustus ipse) argenteas. verba sunt, uti ad me missa beneficio viri illustris Augerii Busbequii, *equites autem Romani universi principem ..... hastis argenteis donatum appellaverunt.* quam lacunam rite expleveris: *principem iuventutis Caium.* Lips. hodie, accuratius inspecto monumento a pluribus, lacuna sic expleta est, *principem iuventutis utrumque eorum parmis et hastis,* ut iam monuit ad h. l. IGronovius. adde quos laudat ad h. l. lapidis Ancyrani Fabricius in Augusti fragm. p. 223. Ern.

designari legendum putat, ut et ante *appellari*, Muretus. de forma verbi subscribo, nempe *destinari* scripsisse auctorem, hoc est designari. Suet. Caes. 1: *flamen Dialis destinatus.* vide Obs. 2 8. Gron. olim depravato sensu legebatur *destinare.* verum cum Ryckio Ernestius posuit. Wolf.

2. *cupiverat*] et vero perfecerat. Romae marmor de Caio: *quem populus cos. creavit annos natum* XIV. ait annos natum quatuordecim; et addicit Dionis ratio 55 9, qui consulem facit designatum a. u. 748. tamen Augustus in iam dicto lapide XV illi annum circumdat, sed nempe quem ingressus erat et iam agebat. verba sunt: *honoris mei causa senatus populusque Romanus annum quintum et decimum agentis consulis designavit, ut eum magistratum inirent post quinquennium ex eo die quo deducti in forum.* Lips.

4. *remeantem Armenia*] in Lycia mortuum eum voluit Suetonius cum Velleio, ille Aug. 65, hic 2 102. etiam Florus 4 12 42: *Massiliae Lucius morbo solvitur, in Lycia Caius ex vulnere.* fugerit ergo ratio memoriosum illum senem necesse est, qui in Syria tradidit defunctum. dico Senecam in Controv. 4 pr. sed erit fortasse qui culpam eam in exscriptorem conferet, rescribetque *Lycia.* addi velim Suetonii locum Tib. 15: *Caio et Lucio intra triennium defunctis adoptatur ab Augusto.* nec addi solum, sed et corrigi. nam hoc de triennio nonne nimis laxum? apparet e Velleii l. l. *Caius*, inquit, *in urbe Lyciae morbo obiit, cum ante annum ferme L. Caesar Massiliae morbo decessisset.* en, dumtaxat intervallum fecit paullo plus anni. et ipse Suetonius l. l. duodeviginti modo menses interponit. non ergo ambiges quin scribendum *intra biennium*, si hunc putamus sensum. nam in alium me duxit P. Io. Deckerius e societate Iesu, qui refert ad *triennium* Tiberiani reditus, et vult

vel novercae Liviae dolus abstulit, Drusoque pridem exstincto Nero solus e privignis erat, illuc cuncta vergere: filius, collega imperii, consors tribuniciae potestatis assumitur, omnisque per exercitus ostentatur, non obscuris, ut antea, 5 matris artibus, sed palam hortatu. nam senem Augustum devinxerat adeo uti nepotem unicum, Agrippam Postumum,

utrumque periisse intra tres primos annos, ex quo ille Rhodo reversus. historia approbat. Lips. vere. conf. intpp ad hunc Suetonii locum et ad illum Flori, ubi nunc legitur Syria. Wolf.

1. *Liviae*] nata exitio rei publicae haec mulier, et suae domus. sed bene quod Tacitus nusquam dissimulat fraudem eius et scelus. Plinius l. l. cautior, qui suspicionem hanc tangens cavit sibi obscuritate sermonis: *incusatae filiorum mortes, luctusque non tantum orbitate tristes.* nec enim alio traxeris ea verba, non, me quidem interprete. Lips.

pridem] nempe ante annos circiter 12, priusquam Caius moreretur. quippe Drusus obiit ex lapsu equi, in Germania, a. u. 745 (ex Dione 55 initio), et Caius a. 756. imposuerat mihi Dion olim, in cuius libro hiatus est et anni aliquot omissi; atque ita narratur mors Caii quasi biennio post illam Drusi. sed ut dixi, defectio et hiatus est, atque anni plures medii desunt; quod in notis ad Velleium observamus. Lips.

3. *collega imperii*] de hoc collegio imperii eiusque initio etc. late et erudite disputat Pagius in Critic. Baron. ad a. C. 11. sed collegium imperii ille definit tribunicia potestate et proconsulari imperio. id per se non improbem. sed h. l, ubi a *collega imperii* distinguitur diserte *consors tribuniciae potestatis*, collegam imperii factum Tiberium putem dato *imperatoris* praenomine. clare in pari causa Plinius de Traiano in Paneg. 8: *simul filius, simul Caesar, mox imperator et consors tribuniciae potestatis.* nam quod ibi idem Pagius proconsulare imperium intelligi disputat (ad a. C. 97, 98, 117. n. 15) nullo modo probare possum. nam imperium extra urbem cur praeferretur urbano? proconsulare imperium sumtum ac datum tantum cum in provincias iret: hic perpetuum intelligitur. nec illa ratio gravis, quod, nisi *imperatoris* nomine proconsulare imperium intelligeretur, eius in toto Panegyrico nulla mentio esset. vide in primis nostrum c. 7. hoc quidem in loco videtur indicari verbis sequentibus, *omnisque per exercitus ostentatur.* ceterum verbis *consors tribuniciae potestatis* Tacitus addere poterat *iterum.* nam ante iam tribunicia potestate usus fuerat, vivis Caio et Lucio Caesaribus. Ern. satis erat laudare Velleii 2 121 et Suetonii Tib. 21. quippe ibi narrata, quae, si Velleium audimus, ad a. u. 765 pertinent, hanc collegae appellationem vel certe vim eius designant. nam nomen hoc fortasse illo tempore non fuit in usu publico. conf. Dio 56 28 ad a. 766. perpetuum imperium proconsulare an unquam Tiberio datum sit, dubito, ea quidem vi qua id primum Augustus, mox Germanicus accepit. vid. Dio 53 32. si datum esset ista lege per consules lata, appellationem hanc etiam adiecisset aliquis eorum scriptorum quos supra nominavi. itaque virum summum ad Suetonii l. c. errare opinor. quid autem hic dicat, non satis assequor. imperatoris enim nomen, quod paullo ante memorabatur Tiberio ac Druso simul tributum, nunc iterum inculcari non potuit; neque ei rei nomen collegae conveniebat. Wolf.

4. *ostentatur*] modo huic modo illi exercitui impositus imperator, Germanicis maxime, tanquam non ambiguus successor. Wolf.

in insulam Planasiam proiiceret, rudem sane bonarum artium et robore corporis stolide ferocem, nullius tamen flagitii compertum. at Hercule Germanicum Druso ortum octo apud Rhenum legionibus imposuit, adscirique per adoptionem a Ti-
5 berio iussit, quanquam esset in domo Tiberii filius iuvenis; sed quo pluribus munimentis insisteret. bellum ea tempestate nullum nisi adversus Germanos supererat, abolendae magis infamiae ob amissum cum Quintilio Varo exercitum, quam cupidine proferendi imperii aut dignum ob praemium.
10 domi res tranquillae, eadem magistratuum vocabula; iuniores post Actiacam victoriam, etiam senes plerique inter bella civium nati: quotusquisque reliquus qui rem publicam vi-
4 disset? igitur verso civitatis statu nihil usquam prisci et integri moris: omnes exuta aequalitate iussa principis
15 aspectare; nulla in praesens formidine, dum Augustus aetate validus seque et domum et pacem sustentavit. postquam

1. *Planasiam*] atqui Siciliam vocat Scholiastes Iuvenalis vetus ad 6 158. *Agrippa*, inquit, *in Sicilia propter morum feritatem ab Augusto relegatus est.* errat. nam de Planasia affirmat cum nostro etiam Dio, et ait vicinam Corsicae esse, libro extr. 55. in qua narratiuncula quod legitur καὶ τὴν Ἰουλίαν ὡς μητρυιὰν διέβαλλεν, meo iudicio τὴν Λιουίαν faciendum est. non enim matrem suam Agrippa insectabatur (et illa vero iam relegata aberat) sed Liviam, ut probabile est, Augustae stirpi nunquam aequam. Lips. *planesiam proiiceret* M.

2. *nullius tamen flagitii*] imitatione Livii, si forte, qui de T. Manlio 7 4: *filium iuvenem, nullius probri compertum, extorrem urbe egit.* Lips.

6. *munimentis*] vere emendavi. filii enim heredesque passim dicuntur subsidia et firmamenta regni. Tacitus H. 4 52: *non legiones, non classes perinde firma imperii munimenta quam numerum liberorum.* Eurip. Med. 600: φῦσαι τυράννους παῖδας ἔρυμα δώμασιν. sic *subsidia aulae* Suetonio Calig. 12, *adminicula Augusti* Senecae (Cons. ad Marc. 4) heredes imperii dicuntur; et vere. Siculus ille momar (exprimit, quod verum est, a me indignatio) cum sua coniectura *sed qui pluribus morum vitiis insisteret*, abeat Morboniam. Lips. in primis editionibus [ut in M] fuerat *monumentis*, correctum isto modo a pluribus. conf. Lucret. 4 1250. Wolf.

10. *vocabula*] sed non vis aut potestas. Caesar in se traxerat. Lips. intimum arcanum novi status, imago prioris. ipse paullatim exolevit *priscus mos* i. e. vetera instituta et ratio rei publicae administrandae, magistratuum creandorum etc. ne forte disciplinam morum cogites. mox dedi *omnes.* iam Muretus vulgare vitium [*omnis*] mutavit. Wolf.

15. *nulla — formidine*] eruditus quidam corrigebat *nullae formidines.* eiusmodi correctionum facilitas saepe fraudem facit. dixi supra de hoc genere ablativorum, e quo statim hi sunt in proximis, *vetere superbia* p. 11 7, *urbem magnifico ornatu* c. 9; ubi non difficilius erat Ciceronem in Tacitum intrudere scribendo *magnifice ornatam.* Wolf.

provecta iam senectus aegro et corpore fatigabatur, aderatque finis et spes novae, pauci bona libertatis incassum disserere, plures bellum pavescere, alii cupere. pars multo maxima imminentis dominos variis rumoribus differebant, trucem
5 Agrippam et ignominia accensum non aetate neque rerum experientia tantae moli parem, Tiberium Neronem maturum annis, spectatum bello, sed vetere atque insita Claudiae familiae superbia; multaque indicia saevitiae, quanquam premantur, erumpere. hunc et prima ab infantia eductum in
10 domo regnatrice; congestos iuveni consulatus, triumphos;

1. *aegro et corpore*] velim traiici *et aegro corpore*. LIPS. sed a Tacito solere transponi *et*, recte monet Pichena. sic quoque tamen viris doctis omnia suspecta, et *animo* vellent interponi. non dubium est quin τὸ *fatigabatur*, quod iidem observant, referatur ad vocem *senectus:* sed eo sensu quo apud Iuvenalem 10 75, *si oppressa foret secura senectus principis*. nimirum postquam ipse princeps aetatis provectae, iam et morbis coepit attentari. rationem reddit Tacitus quare hominibus de re publica Augusto permissa pridem securis sollicitudinem attulerit exspectatio successoris; nempe quod videbant illum accessisse ad finem mortalitatis, utpote valde senem, nec iam crudo viridique sed caussario et labanti corpore, ut ille apud Phaedrum leo describitur, *defectus annis et desertus viribus*. hic nihil prorsus necesse fuit *animi* mentionem facere. non enim auctori cura pingere Augustum omnibus partibus, qualis fuerit tali tempore, sed submonere de duobus illis publice notis et in oculos incurrentibus, quae adverterunt homines tanquam praesagia instantis mortis. at animus neque vegetus in senio vitae longum duraturae neque infirmior citae mortis praerogativa est. GRON. exemi scrupulum virgula, quae *aegro* praeponitur, deleta. Tacito Suetonio aliisque nihil tritius est postposito *et*, non ad morem illum poetarum, sed ut sit *etiam*, *adeo*, qua vi illius voculae nondum utitur aevum Ciceronis. provectior aetas principis *etiam* morbis conflictabatur. sic duo membra apte constringuntur in unum. verbum *erat* in medio subaudire vix latinitas sinit. rectum et Acidalius vidit. Freinshemii coniecturae, *animo* allinentis, et exemplo Liv. 38 29 exemplum ipsius obverti poterat Supplem. Liv. 89 37. male coniiciebat Wopkensius, *provectâ iam senectute aeger, et corpore*. WOLF.

2. *dissere* M.

4. *imminentis — differebant*] notabis ingenium plebis, *cui mos humili laesisse veneno summa, nec impositos unquam cervice volenti ferre duces*. Statius Theb. 1 171. LIPS.

8. *indicia* proprie non *premuntur*, sed vitia, h. l. saevitia. itaque inclinarem in eam partem ut Tacitum scripsisse putarem *prematur*, nisi scirem hunc scriptorem et in aliis duriorem esse, et ab vulgari consuetudine loquendi saepe consulto recedere. et favet vulgatae alius locus H. 1 26. ERN. immo rei ratio ac sermonis proprietas. vitia animi premere virtus est; id vero est coercere ea et compescere. at significationes eorum nobis incautis erumpentes premere, h. e. occultare et oculis hominum subducere, simulatio est virtutis. haud abnuerim figurate etiam alterum dici posse sensu eodem, sed in alia verborum collocatione. de superbia Claudiorum vel Suetonium vide Tib. 2, et Livium passim. WOLF.

ne iis quidem annis quibus Rhodi specie secessus exsulem egerit, aliquid quam iram et simulationem et secretas lubidines meditatum. accedere matrem muliebri impotentia: serviendum feminae duobusque insuper adulescentibus, qui
5 rem publicam interim premant, quandoque distrahant.
5 haec atque talia agitantibus gravescere valitudo Augusti. et quidam scelus uxoris suspectabant. quippe rumor incesserat, paucos ante menses Augustum, electis consciis et comite uno Fabio Maximo, Planasiam vectum ad visendum
10 Agrippam; multas illic utrinque lacrimas et signa caritatis, spemque ex eo fore ut iuvenis penatibus avi redderetur. quod Maximum uxori Marciae aperuisse, illam Liviae. gna-

1. *exulem egerit*] ita *principem agere* et *agere se paullo minus quam privatum*, in Suetonio aliisque lego, et in nostro H. 3 2. Marco Antonio tamen Mureto, cuius scripta Venus inhabitat pariter cum Musis, legendum videtur *exul egerit*. Lips. gravius videri potest ulcus subesse, quamvis perquam similis oratio sit 4 44. sed diversa res. quid enim aliud est *exulem agere* nisi speciem seu personam exulis induere et gerere? at secedentis specie, non exulis, Rhodi vixit Tiberius. quid vero *exul agere* nisi verum exilium indicat? cui rei equis auctor? nullus praeter frigidum rumorem, quem ut minime probabilem Dio 55 9 certioribus illius secessus rationibus subiicit. verum aliam ac veriorem causam norat Tacitus c. 53. ne multa: *exulem* irrepsisse putabam aliquando ex glossa librarii, cui verbum *egerit*, absolute sic toties positum, h. l. novum fuisset. iam comparato Suet. Tib. 13 id me maxime in viam retrahit, quod fama vulgi hic affertur, non sententia scriptoris. ac forsan ita tueare vulgatum, ut eodem modo dictum sit, quomodo quis Augustum dicat Romae egisse dominum specie antiquae libertatis. sic fere etiam Hooftius vertit. Wolf.

2. *aliquid*] pro *aliud quid*, ne quis haereat et *aliud* legendum suspicetur. sic etiam hoc verbo uti Ciceronem et alios demonstratum est a Pearcio ad Cic. de Or. 2 42, Drakenborchio ad Liv. 6 3, et Oudendorpio ad Suet. Tib. 47. Ern. hic vero *aliquid* est *aliud quicquam*, propter negationem; quod longe rarissimum. Wolf.

lupidines M.

5. *interim*] dixi corruptum olim locum mutilumque. redeo in viam admonitu amici, qui explicat: Drusus et Germanicus nunc quidem coniuncti prement rem publicam; si olim orto, fors fuat, dissidio eandem distrahent per bellum civile dissipabuntque. consule Muret. V. L. 11 1. Lips. *interim* est τέως, per aliquod tempus, vivo Tiberio. parum frequens significatio. non est h. l. *interdum*, ut explicant ad Florum 1 26 6. Wolf.

7. *scelus uxoris*] haec est tertia venenariae huius palma, et iure lemniscata. tangit vero suspicionem illam de ficubus, quae nota ex Dione 56 30. Lips. inter recentiores sunt qui fidem demant atroci suspicioni, et ipsum Planasium iter, inscia Livia factum, ad vanos rumores reiiciant. scilicet veneno grassari si voluisset mulier, id non in 76 annum mariti distulisset. mihi nec haec ratiuncula satisfacit ad refellendum, neque vagus rumor ad firmandum. Wolf.

12. *Maximum uxori*] habes eleganter historiam totam in Plutarchi περὶ ἀδολεσχίας p. 508 A, quem locum pretium puto ut convertam paene verbatim. *Fulvius vero Cor-*

d Caesari; neque multo post exstincto Maximo, dubium aesita morte, auditos in funere eius Marciae gemitus incusantis quod causa exitii marito fuisset. utcunque res habuit, vixdum ingressus Illyricum Tiberius propetris litteris accitur; neque satis compertum est, spirandhuc Augustum apud urbem Nolam an exanimem rep-

ugusti amicus cum iam se-m saepius querentem audiret udine suae domus, quodque nepotibus fato functis, Po-qui solus reliquus, ex calum-rio qua exsultante, cogeretur uae filium ad successionem vocare, quanquam miserans dium captans revocandi ab nepotis; cum, inquam, haec Fulvius, enuntiavit suae illa Liviae. Livia autem rem Caesare egit, cur, quo-mpridem id decrevisset, non et nepotem, sed se odio invi-successoris obiiceret. veni-gitur de more mane Fulvium, m illud dicentem ave, Cae-alutavit. vale, inquit, Fulvi. solet morituris dici abituris-ἐγίαινε Graece est, quod in-vertit *sanus esto*, non recte.) *ille id intelligens domum se abduxit, et vocata uxore, , inquit, Caesar non siluisse ana: ideo mori mihi decre-t. uxor autem, iure, ait, quo-am diu mecum habitans vi-t nec noveris nec caveris in-antiam meae linguae. sed lam tamen ego, et accepto se ipsa viro coram interemit.* Plutarchus; nec alibi tam liarrata res. hoc tantum male, ἐφοβήθησαν ubique vocat qui est, Fabius ille Maximus, nsul fuit a. u. 742. item Marciam interfectam vult ante m, cum noster clare vixisse at, et auditos gemitus eius re mariti. atque haec homini causa mortis; ne innocuum ourremus, aut potius ipse Posto 4 6 11: *occidis ante causamque ego, Maxime, nec fueram tanti, me reor e.* est enim hic Maximus quem Naso coluit, et ad quem elegia non una. sed et uxor Nasonis propinqua Maximi seu coniugis eius Marciae, ex his versibus (ibidem 1 2 138): *ille ego, de vestra cui data nupta domo est. hanc probat, et primis dilectam semper ab annis est inter comites Marcia censa suas.* *est censa* pro censuit, satis nove, immo antique. sic *adfectatus est regnum* pro adfectavit; *spectatus est suem* in Varrone lego retineoque; *communicati sunt* pro communicaverunt in Livio; *peragratus est regionem* in Velleio, et plura. tangit hanc de Fabio tragoediam etiam Plinius l. l.: *iuxta haec abdicatio Postumi Agrippae post adoptionem, desiderium post relegationem, inde suspicio in Fabium arcanorumque proditiones.* Lips. in illo *censa est* explicando falli summum virum monuimus Obs. 4 3 extr. Gron. etiam verbum *peragrari* subtraxit Ruhnkenius ad Velleium 2 97. Wolf.

1. *G. Navum id* M. pridem emendavi firmavique *gnarum id.* Caii Navi nulla persona est in hoc actu. sic 6 46: *gnarum id Caesari, eoque dubitavit de tradenda re publica.* 1 51: *quod gnarum duci, incessitque itineri et proelio.* sed ecce, hanc mihi quasi desponsam coniecturam est qui sine ullo divortio velit abducere. ego vero non dimitto. nec enim soli Atridae uxores suas amant, ait ille. Lips. Muretum tangit ob V. L. 11 1. confer utriusque epistolas in Mureti Opp. t. 1 p. 537; et require, si potes, urbanitatem illorum temporum. Wolf.

2. *quaesita morte*] illata et violenta, machinatione Augusti. Lips. voluntaria, sponte sumpta, ut bene Freinshemius. Wolf.

6. *an exanimem*] prius tradunt

pererit. acribus namque custodiis domum et vias saepserat Livia; laetique interdum nuntii vulgabantur, donec provisis quae tempus monebat, simul excessisse Augustum et rerum potiri Neronem fama eadem tulit.

6 Primum facinus novi principatus fuit Postumi Agrippae caedes; quem ignarum inermumque quamvis firmatus animo centurio aegre confecit. nihil de ea re Tiberius apud senatum disseruit: patris iussa simulabat, quibus praescripsisset tribuno custodiae apposito ne cunctaretur Agrippam morte
10 afficere, quandoque ipse supremum diem explevisset. multa sine dubio saevaque Augustus de moribus adulescentis questus, ut exsilium eius senatus consulto sanciretur perfecerat: ceterum in nullius unquam suorum necem duravit; neque mortem nepoti pro securitate privigni illatam credibile erat. pro-
15 pius vero Tiberium ac Liviam, illum metu, hanc novercalibus odiis, suspecti et invisi iuvenis caedem festinavisse. nuntianti

Velleius 2 123, Suetonius Aug. 98 et Tib. 21, Dio 56 31, quanquam hic prudentius dubitat. Wolf.

1. *acribus custodiis*] Heinsius (in Misc. Obs. v. 9 p. 282) emendabat *artioribus*; quod est frequens huius verbi epitheton, ut ibi docet, permutaturque cum *acrior* apud Iustinum 38 9 atque nostrum 3 28, ut videtur viris doctis. sed quia tamen *acre* proprie dicitur de diligentia et rebus iis in quibus diligentia spectatur, sine libris nihil muto. sic 6 17 opponuntur *acria initia* et *incuriosus finis*. Ern. de vulgato nemo ambigat. apud Livium 39 19 est *custodia intentior*, voce plane συνωνύμῳ. Wolf.

6. *caedis* M.

7. *centurio*] a tribuno interfectum Suetonius voluit c. 22. sed Dio 57 3 pariter ut noster, a centurione. credo verum esse, ut a centurione occisus sit, at iussu tribuni. Lips. *aegre*, obnitente praevalido homine, et quantum nudis manibus poterat, ictus reddente. Ann. 16 9. falso Broterius misericordiam centurionis cogitabat. ceterum *firmatus* a Sallustio cum genitivo *animi* constructum erat, teste Arusiano Messio libello Elocutt. quam rarus nostro scriptori sit ablativus in hoc genere, Index docebit. Wolf.

9. *agrippa* M.

10. *quandoque*] sic cum I Gronovio reponere non dubitavi, cum M sic habeat, quod Beroaldus ut vitiosum mutavit, sequacibus editoribus posterioribus. bonae autem latinitatis esse *quandoque* pro *quandocunque* docuit Gronovius ad Livii 1 24, et alii. Ern. prior sic correxit Muretus. a quo sumptum fortasse in textu habet Aurelius. Wolf.

13. *duravit*] absolutum verbi usum animadverte, uti est 14 1, aliaque exempla apud Quinctilianum. similiter c. 7 *dabat famae*, ubi alias semper additur *aliquid*. mox praeteritum ponitur *erat* respectu priorum temporum. *tum hominibus* parum credibile *videbatur*. sic infra c. 53 *credebantur*; et 4 74, apudque Ciceronem (Tusc. 3 27) *constabat*, pro quo Boherius male corrigebat *constat*. Wolf.

16. *nuncianti*] legitimum verbum in hac re est *renunciare*, idque Tacito reddendum putat Drakenborchius ad Liv. ep. 47, ubi v. exempla. praecedentis verbi ultima syllaba potuit *re* absorbere. Ern. legitima et propria non raro optimi

centurioni, ut mos militiae, factum esse quod imperasset, neque imperasse sese et rationem facti reddendam apud senatum respondit. quod postquam Sallustius Crispus particeps secretorum (is ad tribunum miserat codicillos) comperit, metuens ne reus subderetur, iuxta periculoso ficta seu vera promeret, monuit Liviam ne arcana domus, ne consilia amicorum, ministeria militum vulgarentur, neve Tiberius vim principatus resolveret cuncta ad senatum vocando: eam conditionem esse imperandi ut non aliter ratio constet quam si

scriptores spernunt consulto: id promptius erat h. l. ob memoratum morem *militiae*. ita deinde *Vestae virgines* vocantur, quae *Vestales* sunt publico vocabulo, adeo ut Dionysio Halicarnassensi opus videretur facere τὰς Ἑστιάδας. accedit quod simplicia verba poetarum more praeferuntur compositis. ut c. 7 *posuit edictum* est *proposuit*, quod ipsum ibi legere volebat Muretus. Suetonium c. 22 et alios cum centurionibus loqui facile patimur. Wolf.

1. *ut mos militiae*] solennia militiae verba, *factum quod imperasti*. Sueton. l. c: *renunciantí tribuno factum esse quod imperasset*. et in Claud. 29: *de nece consularis seri renunciante centurione factum esse quod imperasset*. Lips.

3. *Sallustius Crispus*] est ille cuius vitam mortemque infra memorat 3 30, Sallustii, historiarum regis, ex sorore nepos. nominat eum Seneca inter intimos Augusti, de Clem. 1 10. *ignovit abavus tuus sacris*. *nam si non ignovisset, quibus imperasset? Sallustium et Cocceius et Deillios et totum cohortem interioris admissionis ex adversariorum castris conscripsit*. sed cedo, quis in Seneca Duillius? falsus, scribendumque *Deillios* sive *Dellios*. Deillius a Seneca patre dicitur, in Suas. 1 med. *bellissimam tamen rem Deillius dixit*. Graecis tamen est Dellius, Plutarcho Dionique. item Horatio, inscriptione Odes 2 3, ubi temere interpretes *Gellium* suffriunt. Plutarchus (Anton. 59 p. 943 D) eum historias quoque scripsisse ostendit. πολλοὺς, inquit, καὶ τῶν ἄλλων φίλων οἱ Κλεοπάτρας κόλακες ἐξέβαλον τὰς παροινίας καὶ βωμολοχίας οὐχ ὑπομένοντας, ὧν καὶ Μάρκος ἦν Σιλανὸς καὶ Δέλλιος ὁ ἱστορικός. eadem Dio 50 13 et 23. ad Sallustium autem istum facit, quod Plinius 34 2 *metallum quoddam Sallustianum appellatum* scribit *ab amico divi Augusti*. Lips. conf. Ruhnken. ad Velleium p. 353. Wolf.

4. *miserat codicillos*] ita enim receptum, quo magis cautum militibus esset, caedem mandari per libellum. scilicet ne imperator auctoritatem posset defugere. pulchre Herodianus 3 11 8 de Saturnino et Plautiano: ὁ δὲ Σατουρνῖνος γραμματεῖον ἤτησε τοῦ φόνου φέρον τὰς ἐντολάς. ad quem usum duplices adhibitos, alibi (7 6 5) lectum. Lips.

5. *ficta seu vera*] ficta, si a Tiberio crimen amoliretur; ne ipse eius damnaretur a senatu. vera, si Tiberium auctorem ederet, ab eo puniendus aut tollendus. Lips. *periculoso* ablativus, et omissio prioris particulae *seu*, graecum et poeticum colorem habent. notatur illa saepe ad Horatium. male ergo quidam lenium correctionum amator coniiciebat *periculo seu ficta seu v. p.* metuebat ne reus subderetur *ipse*, quum aeque periculosum futurum esset etc. Wolf.

9. scitum dictum, nec quidquam mutemus. a mensulariis ductum est, quibus constant rationes cum pares sunt. Plin. Epist. 1 9 initio, Paneg. 38 4. usi et auctores prisci iuris lib. 1. de obseq. parent. l. penult. de re militari. adde Valentis dictum apud Trebel-

7 uni reddatur. at Romae ruere in servitium consules, patres, eques. quanto quis illustrior, tanto magis falsi ac festinantes, vultuque composito, ne laeti excessu principis neu tristiores primordio, lacrimas gaudium, questus adulationes miscebant. 5 Sextus Pompeius et Sextus Appuleius consules primi in verba

lium Pollionem Trig. tyr. 21: *non sibi apud deos inferos constare rationem, quod quamvis hostem suum, Pisonem tamen iussisset occidi, virum cuius similem Romana res publica non haberet.* Lips.

1. *reddantur* M.

2. *falsi*] Heinsius coniiciebat *fassi* (in Obs. Misc. v. 9 p. 283), male. simulationem assumtam dicit, de qua exquisite *falsus* dicitur, imitatione Sallustii Cat. 10, ubi v. Cortius. Ern.

4. *lacrimas, gaudium*] acute Muretus (V. L. 11 3) *lacrimas gaudio, questus adulatione miscebant.* placet rei hominisque causa. Lips. praemissa ratio clare indicat hic peccatum esse ablativo in accusativum mutando. nam quod Salinerius et Pichena sic accipiunt quasi Tacitus in omnibus adulationem adhibitam dicat, id frigidum est nec causae praemissae convenit. ceterum putem etiam legi posse *lacrimis gaudium, questus adulatione miscebant.* nam ita minus abitur a scriptura librorum, et Tacito solenne est variare modos loquendi, non omnia eodem modo atque ordine exprimere, ut attenti lectores facile observabunt. Heinsius etiam coniiciebat *adulationem*, ut ultima absorpta sit a prima sequentis verbi. nec hoc male. Ern. certi aliquid statuere difficile est. interim mihi quoque prae ceteris placet ratio Heinsii, vel Lipsii *adulationes* ob H. 3 74. certe iners est ablativus pro gerundio. non demum nunc subiecisset *questus*, si nihil esset quod responderet huic voci. paullo ante notabilis est ellipsis substantivi vel similis verbi, in H. 1 85 expleta, *ne viderentur.* pro *tristiores* in M est *tristior.* id I Gronovius in textum retrahit, propter incredibiles, ut ait, varietates Taciti in constructione. nec laudator defuit Cortius ad Sallust. Cat. 20. Wolf.

5. *apuleius* M.

in verba Tib. Caesaris iuravere] rem, quae per se satis habet indignitatis, magis turpificat Muretus, dum censet hoc loquendi genus proprium gladiatorum, qui se addicebant lanistis; quasi ad facienda perpetiendaque omnia, quae is cuius in verba iuratur iusserit, obstringi sit. immo militum est proprium, qui se devovebant imperatori. Liv. 3 20. Eumenes apud Iustin. 14 4: *quater intra hunc annum in mea verba iureiurando obstricti estis.* quod hic narratur, initium sumsit in Divo, de quo Suetonius Caes. 84: *item iusiurandum, quo se cuncti pro salute unius adstrinxerant.* et mox *confisum novissimo illo SC et iureiurando.* Appianus B. C. 2 124: ὧν Καίσαρι πάντες ὠμόσαμεν, φύλακες τοῦ σώματος ἢ τιμωροὶ παθόντι τι ἔσεσθαι. iterum c. 145: καὶ τοὺς ὅρκους, ἢ μὴν φυλάξειν Καίσαρα καὶ τὸ τοῦ Καίσαρος σῶμα παντὶ σθένει πάντας, ἤ εἴ τις ἐπιβουλεύσειεν, ἐξολεῖς εἶναι τοὺς οὐκ ἀμύνοντας αὐτῷ. nec Augusto defuit foeda Sexti Pacuvii adulatio, de qua Dio 53 20. his exemplis cessit pudor, et Tiberio iam quasi legitimum ac solenne faciunt. vis fuit, salutem propugnaturos et acta rata habituros. a militia etiam translatum ad gladiatores; sed horum sacramentum *uri, vinciri, virgis ferroque necari.* Gron. iusiurandum Caesari praestitum ab hoc differre puto: fuit enim extraordinarium. nec iusiurandum in acta huc pertinet, quod post oblatum Tiberio SCto, sed repudiatum, auctore Tacito infra 72, Suetonio Tib. 67. in verba Tiberii iurarunt ut imperatoris. vis fuit, se dicto audientes fore, imperata facturos. ita olim milites iurasse

Tiberii Caesaris iuravere, apudque eos Seius Strabo et Gaius Turranius, ille praetoriarum cohortium praefectus, hic annonae; mox senatus milesque et populus. nam Tiberius cuncta per consules incipiebat, tanquam vetere re publica et ambiguus imperandi. ne edictum quidem quo patres in curiam vocabat, nisi tribuniciae potestatis praescriptione posuit sub Augusto acceptae. verba edicti fuere pauca et sensu permodesto: de honoribus parentis consulturum, neque abscedere a corpore, idque unum ex publicis muneribus usurpare. sed

auctor Polybius. v. Lips. Mil. R. 1 6. Ern. confundit etiam Broterius, quum rem discere potuisset ex Mem. Acad. Inscriptt. t. 19 edit. in 4. Wolf.

1. *apudque eos*] *apud coss* emendabat Muretus. eleganter. copula languet prae more Taciti. minus bene idem mox pro *vetere* coniiciebat *vigente* ex veterum librorum nescio quorum scriptura *vintere*. Wolf.

2. *hic annonae*] et quidem primus in eo munere ab Augusto. nam Augustus acceptam a populo praefecturam, nisi fallor, tenuit dum vixit; aut certe paullo ante mortem substituit sibi Turranium istum. adsero id ex Cornelii nostri verbis Ann. 11 31 initio; nisi tamen aliter accipis, ut in loco videbo. Turranii etiam mentio Senecae de Brev. vit. 20, nescio an huius, quia procurationem illi tribuit, non praefecturam. nominat et Ovidius in poetarum albo (ex P. 4 16 29), et in doctorum Plinii index. sed quaeras, cum praefecti praetorio et annonae in verba Tiberii iurarint, cur omissus praefectus urbis? cuius auctoritas non minor, maior immo illo annonario, et cui proprius in urbe miles. credo equidem omissum, quia nemo fuit. Taurus Statilius defunctus erat, cui Piso suffectus post aliquot annos a Tiberio, uti doceo clare 6 10. Lips. de praefecto annonae v. Burmannum de Vectigal. P. R. 8 p. 118. Ern.

9. *a corpore*] non rei publicae corpore, ne inducat te Maurus, sed Augusti. datum enim honori defuncti Augusti a Tiberio, quod ab eo olim Druso 3 5. sed cur id e publicis muneribus? visum ita Tiberio loqui ad honorem Augusti, quasi magistratuum praecipue esset, et eorum qui rei publicae primi, curare funus semonis illius et viri supra viros. Lips. ego vero sic intelligo: neque se discessurum ab hac una re, de funere Augusti; hoc unum, nempe *consulere senatum de ea re*, se de publicis muneribus usurpaturum. quam interpretationem confirmat illud quod c. 8 dicit, *nihil primo senatus die agi passus nisi de supremis Augusti*. vulgaris illa interpretatio Lipsii aliorumque locum habere non posse videtur, quia privata ista pietas esset, non publicum munus; deinde quia inde non appareret *edicti sensus permodestus*, h. e. quo indicare videretur se principatum non affectare; denique quia falsum est non discessisse a corpore Augusti Tiberium, sensu proprio. fuit enim Romae, senatum habuit, et de honoribus Augusto habendis egit, ut e sequentibus patet. *suprema* dicuntur de morte, in primis de funere, de quo h. l. accipienda, ut docuit Salmasius ad Solin. p. 16, 31. Ern. ne *corpus* ad celebrationem funeris aut sermonem de ea re habendum trahamus, tum usus Latinus vetat, tum locus a Lipsio laudatus aliusque Curtii (10 7 extr), denique tempus instans verbi *abscedere*, quod, ut tempora licenter mutet Tacitus, tamen in isto sensu adhibiturus non fuerat. illa vero palmaria est observatio Boecleri, sententiam postremi membri rursus revolvi ad primum, quasi illud de custodia cadaveris interiectum sit. igitur hoc dicit: relaturum se de sepul-

defuncto Augusto signum praetoriis cohortibus ut imperator dederat; excubiae, arma, cetera aulae; miles in forum, miles in curiam comitabatur. litteras ad exercitus tanquam adepto principatu misit, nusquam cunctabundus nisi cum
5 in senatu loqueretur. causa praecipua ex formidine, ne Germanicus, in cuius manu tot legiones, immensa sociorum auxilia, mirus apud populum favor, habere imperium quam exspectare mallet. dabat et famae, ut vocatus electusque potius a re publica videretur quam per uxorium ambitum
10 et senili adoptione irrepsisse. postea cognitum est ad introspiciendas etiam procerum voluntates inductam dubitationem: nam verba, vultus in crimen detorquens recondebat.

tura patris, cuius corpori ut assideret pietatem poscere; hanc convocationem senatus unum esse ex senatoriis s. tribuniciis muneribus, quo fungi animum induxerit; idque omitti sibi non licere, quoniam ad honorem Augusti pertineat. quid hac oratione modestius esse potuerat in eo, quem successorem imperii sperabat senatus omnis metuebatve? gravis autem significatio est in ista παρενθήκη, eo spectans nimirum ne quis illum iam nunc aliquid moliri suspicetur ad occupandam rem publicam, videantque omnes nihil nunc ei potius cura venerandi corporis esse, sive custodiendi sive comitandi. nam edictum hoc fortasse Nola aut ex via Romam misisse putandus est. Nola missi sunt qui Agrippam necarent; Nola sunt mandata ad exercitus distributa; iam Nolae quodammodo aula fuit. quippe haud paucos intra dies omnia illa peracta esse arguunt Kalendaria vetera. postero statim die quam corpus in urbem illatum erat, hic senatus agebatur. V. Dio 56 31, 57 2 et 3. Wolf.

2. *excubiae, arma*] praecipua haec signa tunc principis. conf. H. 4 11. Lips.

cetera aulae] quae haec cetera? puto lictores, fasces laureati, et si quid praeterea tunc receptum principi distinguendo. neque enim adhuc illa principatus insignia, ignis, diadema, purpura; quae reperta sequenti aevo, et ad exemplum regum. vide Excursus in littera *A*. Lips.

5. *ex formidine*] cunctandi nempe causa formido ex Germanico, ne si ille tantis viribus et gratia imperium vellet, ipse turpiter abiiceretur. melius ergo censebat non agnoscere, donec nosset eius mentem. Lips.

6. *tot legiones*] octo ad Rhenum in ripa Gallica, praecipuum, uno loco, imperii robur. atque eae cum suis auxiliis et equitatu facile ad c M militum accedebant. Lips.

9. *uxorium ambitum*] matris Liviae, quae a marito id exambierat. Lips.

10. *senili adoptione*] quae facta esset a sene iam delirante, adeoque non satis gloriosa adoptato. Ern.

11. *inductam dubitationem*] scribo *indutam*. est enim *induere* nonnunquam praeferre, obtendere, ostentare. Livius 1 56 de Bruto: *longe alius ingenio quam cuius simulationem inducerat*. Seneca de Benef. 2 2: *laetus facit et induit sibi animi sui vultum*. noster 6 42, 15 69. Gron. immo *inductam* verum est. sic Cicero pro Coelio 11: *oratio inducta* pro adhibita. nempe *induere* proprie refertur non ad rem, sed ad speciem aut ad personam, habitum, praetextum, ut in omnibus exemplis a Gronovio prolatis; cuiusmodi verbum hic non est. *species dubitantis* indui potest, non *dubitatio*,

8 Nihil primo senatus die agi passus nisi de supremis Augusti; cuius testamentum, illatum per virgines Vestae, Tiberium et Liviam heredes habuit. Livia in familiam Iuliam nomenque Augustae assumebatur, in spem secundam
5 nepotes pronepotesque; tertio gradu primores civitatis scripserat, plerosque invisos sibi, sed iactantia gloriaque ad

ut opinor. vulgatum defendit etiam Ryckius, sed alio modo, qui probari non potest. Ern. mihi is modus unice probabatur, priusquam eius auctorem legeram. *induci* proprium est in opere tectorio, in coloribus et pigmentis; legiturque ita apud Plinium saepissime. hoc vult Ryckius, etsi aliena affundit. itaque *inducta*, ut fucus, opponuntur sinceris verisque; et quis nescit Persii *tectoria linguae*? ad rem confer Aurelii Vict. de Caess. 2. Wolf.

2. *virgines Vestae*] more scilicet Romanorum, qui pactiones foedera testamenta, pecunias etiam, deponebant in templis, et saepissime in isto Vestae, quod religione primum. Dio 48 37 de pace inter triumviros et Sextum inita: *ταῦτά τε οὖν συνθέμενοι καὶ συγγραψάμενοι τά τε γραμματεῖα ταῖς ἱερείαις ταῖς ἀειπαρθένοις παρακατέθεντο.* eadem in re Appianus B. C. 5 73: *καὶ ταῦτα συνεγράψαντο καὶ ἐσημήναντο καὶ ταῖς ἱεραῖς παρθένοις φυλάσσειν ἔπεμψαν ἐς Ῥώμην.* sed et Iulianum testamentum virgini maximae traditum Suetonius Caes. 83 ait, MAntonii depositum apud Vestales Plutarchus p. 942 E. et generatim de templis Ulpianus (l. 3 de tabb. exhib.): *si custodiam testamenti aedituus suscepit.* dixi et pecunias in templis deponi solere. quod verum adeo ut quidam omnes fortunas in iis haberent, quasi custodia certa. vide Herodianum de templo Pacis, quod exustum sub Commodo, 1 14 3. nec mirum, quia milite haec templa custodiebantur. Tertullianus de Corona p. 127 C, ubi non vult Christianum militem scribi, et in Apologetico p. 29 D. ideo Iuvenalis 14 260 Castora vigilem dixit: *et ad vigilem ponendi Castora nummi.* Lips.

3. *Livia in familiam Iuliam*] ideo in nummis et lapidibus exhinc fere Iulia scripta aut sculpta, non Livia; quod item in notis ad Valerium observamus. sed nomen Augustae an recepit? negat ecce Suetonius Claudio 11. dicit ab avia id recusatum; quae non alia quam Livia est. mirum. Liviam enim Augustam faciunt scribuntque alii omnes; et hercle, si ambitionem feminae novi, non recusavit. Tacitus 3 64, 4 16, 5 1. Plinius 15 extr: *Livia Drusilla, quae postea Augustae matrimonii nomen accepit.* idem lapides sexcenti testantur et nummi. quid ergo Suetonio l. c. visum dissentire? non ipsi quidem, sed librario, qui pervertit. liquet enim nobis corruptum locum, scribendumque *ab viva recusatum*, vel *ab ea viva.* ad matrem Antoniam haec referuntur, non ad aviam, uti docet vel *ἀκολουθία* sermonis; quae viva donata Augustae nomine a Caligula (*ταύτην τε γὰρ Αὐγούστειαν εὐθὺς καὶ ἱέρειαν τοῦ Αὐγούστου ἀπέδειξεν* ait Dio 59 3) id sprevit, et mortua nunc per Claudium recepit. itaque in lapidibus Claudiani aevi *Antoniai Aug. Drusi* sculptum hodieque. hoc verum. at interpretes in Suetoniano loco quam natant! qui licet ad portum se recipiant, me duce. Lips. emendationem optimam etiam nummi firmant. in nostro autem loco *nomen Augustum* sine idonea auctoritate exsculpsit I Gronovius ex codicis scriptura *Augustu.* ita quidem est apud Lampridium Severo 1 et ceteros istius classis, non apud priores. alia ne cumulem, Plinius Paneg. 84 *cognomen Augustarum*, Suet. l. l. de nomine *Iuliae* v. Ruhnkenium ad Velleium p. 311. Wolf.

6. quare *iactantia?* quasi sine

posteros. legata non ultra civilem modum, nisi quod populo et plebi quadringenties tricies quinquies, praetoriarum cohortium militibus singula nummum milia, legionariis trecenos, cohortibus civium Romanorum quingenos nummos viritim dedit.

affectu scilicet optimos utilissimosque patriae legisset. Lips.

1. *non ultra civilem modum* i. e. nihil praecipuum novumque in legatis, nihil regium aut praeter civium modum moremque. nam de Falcidiae modo accipere (ignoscent viri magni) pravum acumen est. Lips.

populo et plebi cccxxxv] video placere viro docto emendari e Suetonii 101 *populo et plebi* cccc, *tribubus* xxxv, ut intelligamus, ait, praeter quadringenties legatum populo, etiam in singulas tribus centena millia relicta esse. haereo; et e vulgatis Taciti verbis eruo bonum sane sensum. coniunctim scilicet extulit noster, quae magis distincte Tranquillus. ea tamen eius mens, ut populo legatum sit quadringenties, tribubus sive plebi xxxv. ni esset, non iunxisset duas eas voces, *populo et plebi*. sed populus ergo alius a tribubus? alius, hac quidem in parte. populo legavit quadringenties viritim distribuendum et καθ' ἕνα: tribubus tricies quinquies, id est corpori tribuum universo, veluti si collegio legem et collegis singulis seorsum. discrimen hoc summamque exactam neglexit Dio 56 32, qui satis habet dicere legatum populo cccc. neglexi, vereor, et ego, dum in Electis motus haesitatione aliorum tentavi corrigere in Suetonii verbis *tribubus* xxxv. Lips. adde Casaub. ad Sueton. l. c. et Muret. V. L. 11 3. distributionem alii rectius sic faciunt, ut quod populo legaverat, in aerarium ad publicos usus delatum sit; quod tribubus, vicatim vel viritim pernumeratum. Wolf.

3. *legionariis cohortibus civium*] bene additum, ne accipiamus etiam cohortes sociales. ideo et Dio vertit, τῷ τε λοιπῷ τῷ πολιτικῷ πλήθει πέντε καὶ ἑβδομήκοντα δραχμάς. itaque ille idem legiones πολιτικὰ στρατόπεδα non semel appellat, quia scripta ex civibus tantum. fuit tamen cum in Dione placeret τῷ ὁπλιτικῷ πλήθει. male. Suetonius l. c. *legionariis trecenos nummos; quam summam repraesentari iussit: nam et confiscatam semper repositamque habuerat.* ubi *confiscatam*, in fiscis adservatam; uti Tertullianus eleganti metaphora (de fuga p. 698 B): *felices itaque pauperes, qui animam totam in confiscato habent.* Lips. si rem, ut erat, edidit Tacitus, scripsit *legionariis trecenos, cohortibus civium Romanorum quingenos nummos viritim dedit.* sic enim Suetonius, sic Dio. hoc si obtinere nequeam, admisero Freinshemianum *legionariis autem et cohortibus*, ea tamen conditione ut cohortes civium Romanorum solae sint urbanae cohortes, non quae aliae sub certis legionibus non continebantur; quas ille adiungit. et fuerit aut error aut negligentia Taciti, uno ordine habentis urbanos et legionarios, quum tamen urbani non in Augusti modo sed etiam in Tiberii testamento lautius fuerint tractati. sed si verum licet fateri, magis placet prius. Gron. Freinshemianam rationem Ryckius dedit. I Gronovius autem e codice M *legionariis aut cohortibus.* legiones quidem et cohortes saepe distingui certum est. ego interea post *autem* interpunxi. copula *et* potuit a Tacito ipso omitti, ut mox: *ut legum latarum tituli, victarum ab eo gentium vocabula anteferrentur. aut*, quod in M esse testatus est Gronovius, vereor ne Beroaldus recte acceperit pro autem. Ern. valde vereor ut recte acceperit. Tacitum asyndeton decebat in tali enumeratione, non adversativa *autem*, qua omnino rarius utitur, ne semel quidem in hoc toto libro; minime error in re notissima et gratae in vulgus memoriae. adde quod *et* omissum post *autem*, nescio quo modo, vehementer displicet, nec illo exemplo bene

tum consultatum de honoribus; ex quis maxime insignes visi: ut porta triumphali duceretur funus, Gallus Asinius, ut legum latarum tituli, victarum ab eo gentium vocabula anteferrentur, Lucius Arruntius censuere. addebat Messala
5 Valerius renovandum per annos sacramentum in nomen Tiberii; interrogatusque a Tiberio num se mandante eam sententiam prompsisset, sponte dixisse respondit, neque in iis quae ad rem publicam pertinerent consilio nisi suo usurum, vel cum periculo offensionis. ea sola species adulandi super-
10 erat. conclamant patres corpus ad rogum humeris senatorum ferendum. remisit Caesar adroganti moderatione; populum-

defenditur; neque locum habet *aut*, cui particulae Crollius simplicis copulae vim tribuit, quibusdam locis male intellectis deceptus. neque vero Broterii correctio, *legionariis atque cohortibus*, vestigia corruptae scripturae cum fide sequitur. his de causis Gronovio maiori sine ulla dubitatione assentior, *aut* ex numerali nota ccc, et proximo versu ccc ex ccccc depravata esse, atque ad hunc modum, quo feci, mutanda. tantum in re aperta et testata licet circa notas istas toties multo foedius habitas, praesertim in tanta similitudine elementorum. Wolf.

2. *visi*] visi sunt hi qui statim ponuntur. Wopkensius vel expungendum hoc *visi*, vel duplex *ut* nominibus censentium praefigendum putabat. Wolf.

porta triumphali] Suetonius 100: *inter alia complura censuerunt quidam funus porta triumphali ducendum, praecedente Victoria.* neque dicit id factum; quod tamen viri docti ex Dione asserunt, me mirante, qui video Dionem nihil tale, imo contra scribere (56 31) *funus eius ab equitibus noctu urbi illatum.* si noctu, quid refert per quam portam? hoc tamen Dio c. 34: *imaginem eius e Palatio ceream, habitu triumphali, ductam; itemque alteram in curru triumphali.* Lips. spectabant viri docti Dionis c. 42, ubi funus non ducendum porta triumphali, sed ductum narrat. perperam Lipsius cogitabat de corpore e Campania in urbem deferendo. Wolf.

de hac porta videndus Alexander Donatus in Roma vetere, 1 22, ita tamen ut homini quantumvis docto ne credas nescio quam religionem inferendi cadaver Augusti per hanc portam Romanis obiectam, eaque religione vetitos mortuum Augustum isthac recipere. Gron.

4. *anteferentur* M.

5. *renovandum per annos*] de eo ritu dico ad 15 67. valuit autem haec sententia et voluit Tiberium iam principem esse: neque enim alii iuratur. eoque velut offensus, rogat quo auctore dixisset. Lips. sacramentum *in nomen* non est aliud quam supra dictum *in verba.* etiam militis sacramentum singulis annis renovari moris erat. quare qui id transferendum censebat in novum principem, is primus militaris principatus fundamentis iactis libertati funus parabat. at qui potuit Messalla hanc adulationem sententiae suae intexere? per egressionem puta, de qua vide 2 38. eoque spectare videtur verbum *addebat.* iam ante talia plura immisturi erant senatores: sed *nihil ille agi passus nisi de supremis Augusti.* cogi volebat. Wolf.

10. *corpus humeris*] qui honor, nisi fallor, Sullae habitus primo Romanorum. Appianum lege 1 106 Civil. Lips.

11. *remisit Caesar*] quid? non ergo elatum corpus humeris sena-

que edicto monuit ne, ut quondam nimiis studiis funus divi Iulii turbassent, ita Augustum in foro potius quam in campo Martis, sede destinata, cremari vellent. die funeris milites velut praesidio stetere, multum irridentibus qui ipsi vide-
5 rant quique a parentibus acceperant diem illum crudi adhuc servitii et libertatis improspere repetitae, cum occisus dictator Caesar aliis pessimum aliis pulcherrimum facinus videretur: nunc senem principem, longa potentia, provisis etiam heredum in rem publicam opibus, auxilio scilicet militari
9 tuendum, ut sepultura eius quieta foret. multus hinc ipso de Augusto sermo, plerisque vana mirantibus, quod idem dies accepti quondam imperii princeps et vitae supremus; quod Nolae in domo et cubiculo in quo pater eius Octavius

torum? est vero. Suetonius 100. at remittendi verbum eo valet ut non sit factum. 3 55: *remissa aedilibus talis cura.* 11 3: *hortantibus dehinc inediam et levem exitum, remittere beneficium Asiaticus ait.* scribo ergo *permisit Caesar.* sed eam ipsam permissionem arrogantem esse vult Tacitus, quia per speciem modestiae, et quasi pugnare cum senatu nollet, habuit amplissimum ordinem inter vespillones. simile illud 6 23 de Asinio Gallo: *consultusque Caesar an sepeliri sineret, non erubuit permittere.*

ADD. de correctione nunc ambigo, quia docuit me vir ille qui omnes, (Cuiacium dico, quem nemo satis unquam miratus est qui cepit) eandem vim inesse verbo *remittendi.* exempla apud ipsum in Obss. 21 29. et sane in Irenaeo etiam legi: *remittite mortuos sepelire mortuos suos.* LIPS. sic accipio, *remisit* in adversando, et cessit instantibus patribus, superbus specie pudoris et modestiae, facto eodem verecundus simul et arrogans. de Cuiacii observatione, quam laudat ὁ πάνυ, vide quae diximus Obss. 4 2. GRON. locis ibi excussis adde Caes. B. G. 7 20 med. *er überliess es ihnen selbst, stellte es ihnen anheim.* quod non simpliciter dissuadebat, aut significabat indecoram rem esse, mera arrogantia erat: modestia videri poterat, quod nec imperabat nec prohibebat, quum utrumque facere posset. temperamentum fuit eiusmodi, quo abuti solemus in collegiis quorum pars sumus, ut quum nostra ipsorum res agitur, eam rem ad humanitatem collegarum reiiciamus. WOLF.

2. *in campo Martis*] primum Sullam in campo Martio per honorem sepultum tradit Appianus l. c. nam alii, etiam illustres viri, extra urbem. at postea Iuliae ibi tumulus, et mox ipsius Iulii, nunc Augusti, *sede destinata*, id est in Mausoleo, quod sibi struxit. LIPS.

4. *praesidio stetere*] tanquam metuendum fuisset ne plebi, quae nondum vetus servitii exsequias divi Iulii tantis studiis concelebraverat, nunc demum, postquam ad libertatem tot per annos omnium animi occalluissent, mitis domini supremum honorem turbare, seque eadem opera militibus discerpendam obiicere liberet. ita propemodum Muretus. supervacui apparatus risorem in ipso senatu vide apud Dionem 57 2. WOLF.

6. *inprospera repetita* M.

8. *provisis — opibus*] quum provisum esset ne successuris exercitus et reliquae opes deessent ad opprimendam rem publicam. WOLF.

11. *idem dies*] erit fortasse qui hic adhaereat; cui adiutorium ego.

vitam finivisset. numerus etiam consulatuum celebrabatur, quo Valerium Corvum et Gaium Marium simul aequaverat; continuata per septem et triginta annos tribunicia potestas, nomen imperatoris semel atque vicies partum, aliaque honorum multiplicata aut nova. at apud prudentes vita eius varie extollebatur arguebaturve. hi pietate erga parentem et necessitudine rei publicae, in qua nullus tunc legibus locus, ad arma civilia actum, quae neque parari possent neque haberi per bonas artes. multa Antonio, dum interfectores patris ulcisceretur, multa Lepido concessisse. postquam hic socordia senuerit, ille per libidines pessum datus sit, non aliud discordantis patriae remedium fuisse quam ut ab uno regeretur. non regno tamen neque dictatura, sed principis

triplex enim ratio numerandi imperii Augustei. alii plurimique ab Actiaca pugna numerant, cum victo Antonio potens fuit imperii solus. ea pugna pugnata 4 nonas Septembres. quidam a sexto eius consulatu, cum imperium illi a senatu firmatum datumque cognomen Augusti, quasi is legitimi principatus primus dies. id fuit 7 idus Ianuarias. atque ea ratio numerandi provinciis fere familiaris. ita in lapide qui Narbone: VII *quoque idus Ianuarias, qua die primum imperium orbis terrarum auspicatus est, thure vino supplicent.* Orosius 6 20, paulum a lapide dissentiens, 8 nominat idus. longius recedit Censorinus de D. N. 21, qui reiicit in 16 calendas Februarias. Ovidius idus dumtaxat nominat Fast. I 587 seqq. sed lapidem ego credo verum dicere. tertii denique numerabant a primo eius consulatu, scilicet quia is gradus et aditus ad reliquos honores. is fuit 14 calendas Septembres. eam rationem secutus est quicumque ille scriptor de causis corruptae eloquentiae c. 17, qui imperitasse Augustum ait annis 56, fallente numero, nisi ad hanc rationem. quam ipsam secuti curiosi isti, qui initium imperii et finem Augusti vitae in eundem diem miraculi causa conferebant. satis dixi: tu abi liber et expeditus. LIPS. conf. Monim. Ancyr. in Chishulli Antiqq. Asiat. p. 172, Noris. Cenot. Pis. p. 102, et ex veteribus maxime Dio 56 30. WOLF.

2. *simul aequaverat*] nam Valerius sextum, Marius septimum consul. at *ter Latio deciesque tulit labentibus annis Augustus fasces*, ut ait Statius Silv. 4 1 31. LIPS. Valerii illius verum cognomen *Corvum* fuisse, non *Corvinum*, quod h. l. vulgatur, docuerunt Sigonius, Pighius, alii. quidni ergo Medicei fidem sequamur cum I Gronovio et Allemando? WOLF.

3. XXXVII *annos tr. p.*] accepit eam Augustus 5 calendas Iulias, ut per 36 annos et duos ferme menses gesserit. Dio 53 32 cum Norisio Cenot. Pis. p. 260 sqq. mox *nomen imperatoris* illud dicitur, quod prisco more postponi solebat. conf. Dio 52 41. WOLF.

4. *aliaque honorum multiplicata*] v. Sueton. Aug. 26 s. et 57. WOLF.

5. *vitae* M.

6. *necessitudine r. p.*] i. e. necessitate, quia, ut mox loquitur, *tempora rei publicae* id poscebant, et asperum hoc remedii. LIPS.

9. *dum*] M dabat *tunc*. inde Beroaldus coniiciebat *quo*, Rhenanus *ut*, Muretus et Pichena *dum*. I Gronovius *tunc*, *interf. p. ut ulcisceretur*, acutius, ut solet. WOLF

10. *ulciscerentur* M.

12. *ut* deest M.

nomine constitutam rem publicam; mari Oceano aut amnibus longinquis saeptum imperium; legiones, provincias, classes, cuncta inter se connexa; ius apud cives, modestiam apud socios; urbem ipsam magnifico ornatu; pauca
10 admodum vi tractata, quo ceteris quies esset. dicebatur contra pietatem erga parentem et tempora rei publicae obtentui sumpta: ceterum cupidine dominandi concitos per largitionem veteranos, paratum ab adulescente privato exercitum, corruptas consulis legiones, simulatam Pompeianarum
10 gratiam partium; mox ubi decreto patrum fasces et ius praetoris invaserit, caesis Hirtio et Pansa, sive hostis illos, seu Pansam venenum vulneri affusum, sui milites Hirtium et machinator doli Caesar abstulerat, utriusque copias occupavisse; extortum invito senatu consulatum, armaque quae in
15 Antonium acceperit, contra rem publicam versa; proscriptionem civium, divisiones agrorum, ne ipsis quidem qui cepere laudatas. sane Cassii et Brutorum exitus paternis ini-

1. *Oceano*] hoc verum, et docui in Admirandis 1 3 et 4. tamen addendum hic ex Herodiano (2 11 5) de Augusto: ποταμῶν τε μεγέθει, καὶ τάφρων ἢ ὀρῶν προβλήμασιν, ἐρήμῳ τε γῇ καὶ δυσβάτῳ ἔφραξε τὴν ἀρχήν. *fluminum magnitudine et fossarum vel montium superciliis, terra item deserta et aegre pervia munivit imperium.* illic distincte pleraque: noster universe et praecipua dixit. sed fuere alibi *fossae, castra, stipites;* quae talia *limites* apellat Spartianus in Hadr. 11. *in plurimis*, inquit, *locis, in quibus barbari non fluminibus sed limitibus dividuntur, stipitibus magnis, in modum muralis sepis, funditus iactis atque connexis barbaros separavit.* fuit instar valli castrensis, aut potius sudeti. hinc passim limitanei milites, quos Zosimus 2 34 narrat a Constantino sublatos magno rei Romanae malo. Lips.

5. *dicebatur contra*] uberius hanc partem exsequitur: an quia ipse in ea? non ambigo. Lips. propterea illum iusto acrius carpit Famianus Strada Prolus. 1 11. Wolf.

8. *largitionem*] sic M et editione. 10 *largitiones.* id cur tam sedulo repetant editores, praesertim a IGronovio moniti, non video. etiam magis miror paulo post (13) ab omnibus servatum *abstulerant*, quum iidem testes et grammaticus usus singularem commendet. Wolf.

9. *consulis legiones*] Dlunii Bruti, quas in Mutinensi obsidio ad se traxit. Lips. immo Antonii Quartam et Martiam, quae donis promissisque corruptae MAntonium consulem deseruerunt, seque cum Octavio coniunxerunt, ut recte Muretus. Gron. Cic. Philipp. 4 2, Appian. B. C. 3 93. Wolf.

10. *ius praetoris*] suadente Cicerone Philipp. 5. Ern.

14. *senatu*] Muretus in Commentario habet *senatui.* apud Ciceronem id praeferendum esset. historiam narrant Suetonius Aug. 26, Dio 46 32 sqq, Appianus B. C. 3 48 sqq. Wolf.

15. *acceperit*] Muretus malebat *acceperat*, sc. quia mox *fecere.* Tacitus utroque modo utitur: paulo ante *invaserit.* sed saepius tamen plusquamperfecto, ut attentus lector facile observabit. Ern.

17. *fecere*] Muretus legi volebat *cepere;* idque probat Ryckius. bene,

micitiis datos, quanquam fas sit privata odia publicis utilitatibus remittere: sed Pompeium imagine pacis, sed Lepidum specie amicitiae deceptos; post Antonium, Tarentino Brundisinoque foedere et nuptiis sororis illectum, subdolae affinitatis poenas morte exsolvisse. pacem sine dubio post haec, verum cruentam: Lollianas Varianasque clades, interfectos

ut opinor. Heinsius (in Misc. Obss. v. 9 p. 283) *coepere* esse in scriptis ait, et emendat *fecere* vel *reperere*. sed unus modo scriptus exstat, et is habet *fecere*, teste Pichena. agnoscit tamen Sullam proprie esse proscriptionum auctorem et repertorem. ego non ignoro etiam Augustum simulasse se invitum proscribere: sed si hoc voluisset Tacitus dicere, dixisset, ut opinor, brevius *nec ipsis laudatas*. longe gravissima sententia est, si nec illi probarunt divisiones agrorum, ad quos fructus ex iis pervenit. Ern. verissimae sunt hae duae rationes, emendatio autem felicissima; cui futilia quaedam nuper opposita sunt. speciosius iste abuti potuisset loco II. 1 6, ut dictum videretur de mensoribus ex partibus triumvirorum. sed cui placere hic potest harum operarum mentio? immo quod in hoc genere largitionum Cicero (de Off. 2 22 79) accidere ait, ut eas ne sperata quidem gratia sequatur, in illa agrorum divisione evenisse clare testatur Suetonius Aug. 13. haec maxime auctoritas fecit ut *cepere* dederim in textu. Wolf.

1. *privata — remittere*] vid. Cic. post red. in senatu 8, idem de prov. cons. 18, Livius 9 38. Gron.

2. *sed Pompeium — sed Lepidum*] sic Livio restituimus 24 14: *libertatis auctorem eis non se fore solum, sed consulem MMarcellum, sed universos patres*. Gron. alia exempla ad h. l. attulit Vertranius. sic c. 22: *cum osculis, cum lacrimis dolorem meum implevero*. c. 59 extr his *ne*. c. 62 pr *ut*. adde Gron. et Drak. ad Liv. 3 11. Ern. Seneca de Benef. 1 1 med. *sed difficulter, sed subductis superciliis, sed malignis et vix exeuntibus verbis*. memini me talia etiam quater repetita legisse. Wolf.

3. *Tarentino — foedere*] ὑστερολογία est. nam Brundisinum foedus aliquot annis prius Tarentino. utrumque autem a loco, ubi ictum. Brundisinum, quod Caesar cum Antonio coiit Perusia capta, cum morte opportuna Fulviae sublatum esset non dubium bellum, a. u. 714. Octavia tunc Antonio data, et provinciae Orientis. at Tarentinum triennio posterius est, cum iterum simultate exorta ὁ μὲν Ἀντώνιος (verba Appiani sunt Civilium 5 93) ἐξ Ἀθηνῶν ἐς Τάραντα διέπλει ναυσὶ τριακοσίαις: sed prudentia Octaviae, adnitente item Agrippa et Maecenate, iterum compositae res. Antonius Caesari centum naves ad bellum Siculum, ipse illi duas legiones ad bellum Parthicum attribuit. adi, si libido est, Plutarchum Antonio p. 931 F, Dionem 48 54. Lips.

4. *sororis*] Octaviae ex Ancharia. de quo instabili coniugio mire foedatus Senecae patris locus Suasoria prima. v. Excursus in *B*. Lips.

6. *Lollianas*] non impleo paginas istis quae alibi exposita et prompta. in hac Lolliana clade Iulium Obsequentem emendo (de prodigiis 131): *insidiis Romanorum Germani circumventi, sub MLollio legato, graviter vexati*. nam contra scribo *insidiis Germanorum Romani circumventi*. vide praeterea Suetonium Aug. 23, Dionem 54 20, Eusebium Chronicis Olymp. cxc. Lips. confer Velleium 2 97, et ibi Ruhnkenium. Wolf.

Varianasque clades] clades ea nota. sed Senecae de illa locus non sine labe, etiam in emendatis nuper libris, Epist. 47: *Mariana clade quam multos splendidissime*

Romae Varrones, Egnatios, Iulos. nec domesticis abstinebatur: abducta Neroni uxor, et consulti per ludibrium pontifices an concepto necdum edito partu rite nuberet; Quinti Tedii et Vedii Pollionis luxus; postremo Livia gravis in

natos, senatorium per militiam auspicantes gradum, fortuna depressit; alium ex illis pastorem, alium custodem casulae fecit. cladene Mariana? ubi ista, aut quando? nam Caius ille Marius victor ubique, si memini; et fecit servos, non dedit. quod de ea accipias quam Germanis intulit, nugae. an Germani senatorium per militiam auspicantur gradum? certissime rescribendum *Variana.* hanc enim nostram intelligit; et opportuno recentique exemplo admonet posse e summa fortuna labi ad imam. Lips.

1. *Varrones*] fuit Licinius Varro Murena; de cuius insidiis, praeter alios, Strabo 14 p. 670. Lips.

Egnatios] MEgnatius Rufus aedilis, de quo Dio 53 24. Suet. 19: *mox MEgnatii, exin Plautii Rufi.* ita ibi scribendum, non *Genutii.* vide Senecam de Clem. 1 9. Lips.

Iulos] dicere videtur iussu Augusti occisum Iulum; idque et Dio prodidit 55 10. at Velleius sua manu cecidisse eum dat intelligi 2 100. quid tum? nihil haec pugnant. praecessit scilicet iussus Augusti; quem ille exsecutus sua manu. Iulum autem Antonium intelligit, triumviri filium, ad quem Horatii oda 4 2. cognomen ei Africanus; quod male adhaesit Fabio, cum quo consul fuit, apud Suetonium in Claudio 2. Paullo enim Fabio cognomen Maximi fuit; et sunt duae ex ordine Horatianae odae, libri quarti prima et secunda, ad hos non dubie consules perque eam occasionem coniunctim scriptae. de eo Iulo Seneca (in De brev. vitae 5): *filia et tot nobiles iuvenes, adulterio velut sacramento adacti, infractam aetatem territabant, postquam* (melius *postque*) *iterum timenda cum Antonio mulier.* apparet enim hunc Iulum arcanum aliquod scelus, cui proximus ab adulterio gradus est, cum Iulia in Augustum concepisse, uti olim cum Cleopatra eius pater. Lips. contra particulam huius notae, quae pertinet ad consulatum Iuli et Paulli Fabii et cognomen Africani, disputant Reinesius et Rupertus in Epistolis. Ern. et intpp ad Horatium. Wolf.

2. *adducta* M.

3. *qui Tedii — luxus*] non extrico quis hic Tedius. utrumne *Atedius* scribendum? ut sit ille qui Ciceroni (ad Att. 12 4 sqq) dictus inter Caesaris amicos. an Sextum Tedium Afrum capimus, qui consul designatus se praecipitavit (apud Sueton. Aug. 27)? leviter placet. magis est ut geminata ab haesitante librario vox sit, scribamusque *qui Vedii Pollionis luxus.* in Seneca sane simile mendum succreverat, de Ira 3 40: *divus Augustus cum coenaret apud Vedium Pollionem.* ita restituit Pincianus, cum antea *Atedium* legeretur, Pincianus, selectus mihi censor et verbis modicus, re iudicioque ingens. mentio huius Vedii luxuriaeque eius apud multos, Dionem 54 23, Plinium 9 23, Tertullianum de Pallio p. 138 B. hic est ille Pollio qui testamento Caesari Pansilypum legavit, et e cuius diruta domo facta Romae porticus, quae Liviae dicta. Lips. *Atidius* praefectus Verris nominatur Ciceroni 3 32, et in quarto *Atidius Geminus* pictor. ad Atticum 12 epist. 4 et 24 ex Caesarianis appellatur *Aledius*, qui forsan hic *Atedius*, ut suspicatur et Lipsius. alioqui posses cogitare *Q. Asellii* ex Acrone (ad illud Hor. Sat. 2 7 *tutoque ciconia nido, donec vos auctor docuit praetorius*): *Asellius quidam praetor fuit, qui usum ciconiarum condendarum primus reperit.* Gron. in codice erat *nuberetque Tedii.* hinc Beroaldus coniecit *qui*; cui pronomini, hucusque per editiones vulgato, nullus hic locus est, quo id cunque torseris. illud cer-

rem publicam mater, gravis domui Caesarum noverca. nihil deorum honoribus relictum, cum se templis et effigie numinum per flamines et sacerdotes coli vellet. ne Tiberium quidem caritate aut rei publicae cura successorem adscitum: sed quoniam adrogantiam saevitiamque eius introspexerit, comparatione deterrima sibi gloriam quaesivisse. etenim Augustus paucis ante annis, cum Tiberio tribuniciam potestatem a patribus rursum postularet, quanquam honora oratione, quaedam

tum puto, in eo latere nomen *Quinti*, primum propositum a Rhenano; idque nunc reductum nemo doctus reprehendet. de nomine altero et, quam occulit, persona nihil compertum habeo. non lubet nobiles popinones omnes simili nomine exagitare ex lustris suis, hoc ipso Tedio (seu Atedio) nihilo notiores. si tamen nominis similitudo sufficeret, ex proximo caperem Augusti cohaeredem *QPedium*, cui nemo adhuc manum iniecit. sed nuperus quidam editor, admirans in notis domesticae turpitudinis omissa adulteria, post longissimae disputationis taedium nos mactat coniectura, quam adeo in ordinem recepit, *nuptaeque taedia*. haud vidi magis: id videt, opinor, quisque malae linguae vulgi unum exemplum luxuriae satisfacere non potuisse. Wolf. *quae tedii* M.

1. *gravior domui*] sic rescripsit Pichena, quem editores deinceps secuti sunt; sicque coniecerat Groslotius ad Dousam ut concinnius et Tacito dignius, sed tamen nihil mutari volebat. in M est *gravius*, unde Beroaldus ediderat *gravis*. IGronovius *gravis* servandum censet. sic 6 26: *grave conscientiae, grave famae suae*. causam affert, quod illud, rei publicae obtrudere fraudibus suis filium saevissimum, peius sit; certum praeterea, cum hoc dubium sit. sed in criminando rumores pro certis rebus sumuntur; et in perdendis privignis maior saevitia. Ern. loquuntur prudentes, quibus publica res antiquior. recte igitur notant Allemandus et Crollius gradationem ab h. l. alienam esse. illa eiusdem vocabuli repetitio vel sine ulla maiore emphasi fieri solet, ut c. 7: *miles in forum, miles in curiam*. Velleius 2 125: *daturos senatui, daturos principi leges*. Wolf.

2. *templis et effigie numinum*] magna et insana ambitio; quam exemplo Herculis et Liberi patris excusare tamen videtur 4 38 noster. sed Augustus adhuc vivus et hominem fungens in provinciis esse colique voluit pro deo. in provinciis, non in Italia aut Romae. Suetonius 52 de urbe ait, Dio etiam de Italia 51 20. quod Tacitus scribit *effigie numinum*, valet in eam mentem ut signa apposita Augusti statuis sint, quae solent deorum; puta radius, hasta, fulmen. Lucanus 7 458: *fulminibus manes radiisque ornabit et astris*. itaque nummi etiam hodie, in quibus Augusti caput radiatum. at de flaminibus et sacerdotibus Augusti, plena omnia monumenta, et putidum sit referre. vide pluscula in Excurs. in *C*. Lips.

6. *deterrima*] sive placet *teterrima*. de re Suetonius Tib. 21: *Augustum ambitione tractum, ut tali successore desiderabilior ipse quandoque fieret*. Lips. verum arbitror *deterrima*. non placet *deterrimi* sine fulcro substantivi; multoque minus *teterrima*. illud dicitur ut *honorifica comparatio*, quae in honorem alterius utrius partis cedit; et sic in aliis, etiam ποιητικωτέρως, permutantur attributa. sic Germ. 5 terra nostra est *improcera* ob improcera corpora pecudum. de re, ne Augustus monstrum habeatur, vide Ann. 4 57, Dionem 57 3 et 12, Suetonium Tib. 23, Calig. 4; ipsamque rem perpende et fortunam domus principalis. Wolf.

de habitu cultuque et institutis eius iecerat, quae velut excu-
11 sando exprobraret. ceterum sepultura more perfecta, tem-
plum et caelestes religiones decernuntur.

Versae inde ad Tiberium preces. et ille varie dis-
5 serebat, de magnitudine imperii, sua modestia. solam divi
Augusti mentem tantae molis capacem: se in partem curarum
ab illo vocatum experiendo didicisse quam arduum, quam
subiectum fortunae regendi cuncta onus. proinde in civitate
tot illustribus viris subnixa non ad unum omnia deferrent:
10 plures facilius munia rei publicae sociatis laboribus exsecutu-

1. *habitu cultuque — eius*] ad habitum spectant haec Suetonii Tib. 68: *incedebat cervice rigida et obstipa, adducto fere vultu, plerumque tacitus.* addit pro Tacito etiam: *quae omnia ingrata et arrogantiae plena animadvertit Augustus, et excusare tentavit saepe apud senatum et populum.* atque haec ad *habitum:* in *cultu* eius quid notabile aut arrogans, haud nunc memini legere. Lips. recte. itaque verissime Heinsius (in Obs. Misc. v. 9 p. 284) emendat *vultuque*, quod unicuique in mentem venire debuerat e loco Suetonii, cervix rigida et obstipa est habitus superbior. atque etiam Tacitus haec duo alibi iungit, Ann. 16 22, H. 1 17, 2 52, ut ibi iam notavit Heinsius, quem vide. itaque in tanta evidentia non dubitavi rescribere *vultuque*. adde infra c. 33. Ern. assenserunt Allemandus et Broterius. rectius scripturam codicis nunc reductam defendit Crollius; fecitque iam Lipsius docto, ut saepe alias, silentio. *habitus* in primis oris et vultus est, iungiturque modo *vestitus* modo *cultus*, cuius pars est *vestitus*. vide Suet. Aug. 44, et hunc ipsum Ann. 2 59. in tali homine cultum habitui similem fuisse, vel tacente Suetonio facile intelligitur. Wolf.

2. *templum* in Palatio ipso, ex decreto senatus. Dio 56 46: *καὶ αὐτῷ (Αὐγούστῳ) ἔν τε τῇ Ῥώμῃ ἡρῷον ψηφισθὲν μὲν ὑπὸ τῆς γερουσίας, οἰκοδομηθὲν δὲ ὑπό τε τῆς Λιουίας καὶ ὑπὸ τοῦ Τιβερίου ἐποιήθη, καὶ ἄλλοθι πολλαχόθι.* Liviae tamen soli id opus attribuit, praeter Dionis et Suetonii 47 mentem, Plinius 12 19. huc respicientem credo Senecam scribere, Cons. ad Polyb. 35 extremo: *Fortuna ibit violentior per omnia, sicut est solita, eas quoque domos ausa iniuriae causa intrare, in quas nonnisi per templa aditur, et atram laureatis foribus inducere vestem.* puto enim id templum in Palatii vestibulo fuisse, etsi referre fortean possis ad templum Apollinis Palatini. ceterum *ἀποθέωσιν* hanc Augusti, quam Tacitus commemorat, carmine singularis libri complexus videtur Ovidius, ut ipse quidem indicat de Ponto 4 6 17 et alibi. Lips. quae hic *coelestes religiones*, in Kalendario Amiternino vocantur *coelestes honores*, qui Augusto decreti dicuntur a. d. 13 cal. Oct. nam dissentio a Fogginio, qui illarum rerum discrimen ex Dione trahit Fast. Praenest. p. 130. Wolf.

4. *preces*] ut onus cuncta regendi sibi imponi patiatur. post hoc scribendum forsan *at ille*. Wolf.

5. *modestia* i. e. moderatione, animo minime ambitioso; atque sic alibi usurpat, Mureto notatum. Lips. quod tamen h. l. non satis convenit, ubi opponitur magnitudini. sensus requirit *mediocritate*; quo sensu fortasse *modestia* h. l. dictum. sic *modestia hiemis* 12 43. Ern. ipse Muretus accurate explicat tenuitatem virium V. L. 11 4. conf. Dio 57 2, ubi Tiberius aetatem et visus imbecillitatem excusat. Wolf.

ros. plus in oratione tali dignitatis quam fidei erat; Tiberioque etiam in rebus quas non occuleret, seu natura sive assuetudine, suspensa semper et obscura verba, tunc vero nitenti ut sensus suos penitus abderet, in incertum et ambi-
5 guum magis implicabantur. at patres, quibus unus metus si intellegere viderentur, in questus lacrimas vota effundi; ad deos, ad effigiem Augusti, ad genua ipsius manus tendere, cum proferri libellum recitarique iussit. opes publicae continebantur, quantum civium sociorumque in armis, quot
10 classes, regna, provinciae, tributa aut vectigalia, et necessitates ac largitiones. quae cuncta sua manu perscripserat Augustus, addideratque consilium coercendi intra terminos
12 imperii, incertum metu an per invidiam. inter quae senatu ad infimas obtestationes procumbente, dixit forte Tiberius se

7. *ad eos* M.

effigiem Augusti] quae in ipsa curia. apparet enim ex illis quae de Hortensio 2 37. Lips.

8. *libellum*] libellum eumce quem Suetonius Aug. 28 *rationarium imperii* non incommode appellat, scilicet quia rationes eo publicae continebantur. videbatur autem prolatione libelli flexus paulum Tiberius, et imperium accepturus, cum curas susciperet. vocat idem auctor etiam *breviarium imperii* capite ultimo. ubi nota mihi etiam indicem hunc rerum Augusti certo illum esse, cuius exemplar Ancyrae positum et curante nobilissimo Busbequio exscriptum. nam titulus in ea ipsa tabula iste: *rerum gestarum divi Augusti, quibus orbem terrarum imperio populi Romani subiecit, et impensarum quas in rem publicam populumque Romanum fecit, incisarum in duabus aheneis pilis, quae sunt Romae positae, exemplar subiectum.* ex quo haud temere collegerim dixerimque in Suetonio scribendum *in aeneis pilis*, non *tabulis*. de eadem re loqui utrumque, id quidem clarum est. Lips.

9. *continebantur*] Heinsius l. c. omissum coniicit *eo*. credo Tacitum ipsum omisisse studio brevitatis, ut alibi facit in pronominibus. Ern.

exempla collegit Wopkensius ad h. l. Wolf.

10. *necessitates* vocat onera publica, quaeque necessario in milites, in populum aliasque imperii res eroganda. Livius eadem sententia 23 48, Lampridius Alexandro 38. Capitolinus paullo aliter in Gord. 32. Tacitus 2 27 extr pro onere vel angore ex aere alieno, sive et pauperie. Lips. de largitionibus conf. Iap. Gr. p. . . vel Chishulli Monim. Ancyr. p. 174. Wolf.

12. *consilium*] quod consilium suum plene extollit Augustus ipse apud Iulianum in Menippea de Caesaribus (p. 326 C Spanh.). sed qui termini sive limites Romani imperii sub Augusto? duos nominat Iulianus, Istrum et Euphratem; quibus adde Rhenum et Oceanum, et quae supra dixi. Lips.

13. *metu*] quem pro ipsis habebat, *ne studio plura quaerendi ante parta amitterent.* atque hanc rationem ab ipso Augusto in libello datam, Dio est auctor 56 33. Lips. *per invidiam*, ne quis successorum proferendo fines augeret gloriam et latius imperasse diceretur. Ern.

14. *dixit forte*] excidit hoc ei in calore sermonum, quum reliqua omnia probe meditata domo attulisset. ne fortuiti speciem artem mimi pu-

ut non toti rei publicae parem, ita quaecunque pars sibi mandaretur, eius tutelam suscepturum. tum Asinius Gallus "interrogo" inquit, "Caesar, quam partem rei publicae mandari tibi velis." perculsus improvisa interrogatione paulum
5 reticuit: dein collecto animo respondit nequaquam decorum pudori suo legere aliquid aut evitare ex eo cui in universum excusari mallet. rursum Gallus (etenim vultu offensionem coniectaverat) non iccirco interrogatum ait ut divideret quae separari nequirent, sed ut sua confessione argueretur
10 unum esse rei publicae corpus atque unius animo regendum. addidit laudem de Augusto, Tiberiumque ipsum victoriarum suarum, quaeque in toga per tot annos egregie fecisset, admonuit. nec ideo iram eius lenivit, pridem invisus, tanquam ducta in matrimonium Vipsania Marci Agrippae filia, quae
15 quondam Tiberii uxor fuerat, plus quam civilia agitaret
13 Pollionisque Asinii patris ferociam retineret. post quae Lucius

tes. Suet. 24. illud non fert latinitas. Wolf.

3. *quam partem rei p.*] explicat Dio 57 2. Tiberius, inquit, tres fecerat rei publicae partes. prima Romam et Italiam complectebatur, altera exercitus, tertia provincias. uni ex istis parem se aiebat, non omnibus. at bono histrioni detracta propemodum persona est improvisa interrogatione Galli. Lips.

4. *perculsus*] legendum puto *percussus* i. e. perturbatus et velut captus; de quo *percuti* dicitur, non *percelli*, inprimisque in rebus repentinis. sic Cicero (Ep. ad div. 9 25): *repente percussus est atrocissimis litteris;* ubi male quidam *perculsus*. saepe haec verba confundi notissimum est. Ern. vix id probavisset Bentleius, ad cuius doctrinam Ernestius in eadem correctione ad Suet. Tib. 11 provocat. nam recollectus animus vocabulum gravius poscit. atque proprium est *percelli* in terrore et formidine ex inopinis. adde quod altero illo Tacitus ne semel quidem utitur, hoc multis in locis; quae res magnum in hoc genere momentum habet. mecum sentit Wopkensius laudans H. 4 16 et alia; adeoque in Cic. Epist. 9 25 nonnullorum lectionem bene restituit *perculsus*. Wolf.

7. *rursum*] vulgo *rursus*. scripturam codicis, auribus gratiorem, habent priscae editiones, ut c. 10, 25, 29. alibi *adversum*. Wolf.

vultu] intellige e vultu Tiberii, in quo signa offensionis non satis dissimulatae eminebant. praepositionis huius omissae plura exempla sunt apud nostrum. Ern.

9. *ut*] *et* M.

11. *laudem de Augusto*] liberiorem usum particulae *de* saepe notavi in optimis auctoribus latinitatis. fortasse ergo nihil opus Mureti correctione *addidit de laudibus Augusti;* et magis in promptu erat *laudem Augusti*, ut natum esset mendum ex male repetita finali syllaba *de*. Wolf.

14. *vipstania* M.

15. *plus quam civilia*] Calpurnius Flaccus Declam. 6: *sceleratis ingeniis et plus quam civilia cupientibus non dominari instar servitutis est*. Lips.

16. *polionis* M.

ferociam] sic vocabatur in aula, quod submittentibus sese inservientibusque aliis paulo plus libertatis et iuris sui retineret, qui puero etiam tum privatoque Octavio magnis legionibus imperitarat, dein ad-

Arruntius haud multum discrepans a Galli oratione perinde offendit, quanquam Tiberio nulla vetus in Arruntium ira: sed divitem, promptum, artibus egregiis et pari fama publice, suspectabat. quippe Augustus supremis sermonibus
5 cum tractaret quinam adipisci principem locum suffecturi ab-

intor partium se iudicaret commeruisse ut regni, cuius condendi non leve momentum fuerat, particeps magis quam *famulus ultimus esset*, ut canit Ennius. nec dubito quin *ferociam* interpretati sint aulae interioris ministri, quod Timagenem, cum Augustus desiisset, amare coepit, et contubernalem habuit, postquam ei domo sua ille interdixerat, ut tradit Seneca de Ira 3 23; quod Aesernini nepotis sui casum, qui in Indo Troiae crus fregerat, in curia graviter invidioseque questus est, teste Suetonio 43 (omnis enim ea invidia in principem, qui ludum ediderat, redundabat); quod bello Actiaco, cum tota Italia coniuraret pro Caesare, unus quievit et se discrimini subtraxit, se praedam victoris fore praefatus, ut est apud Velleium 2 86. hunc ego Velleium Asinii Galli clientem fuisse suspicor, atque eius gratiae non modo laudes patris, quas etiam c. 36 et 62 et 73 et 76 decantat, sed etiam L.Munatii Planci quae c. 63 et 67 et 74 et 76 et 83 et 95 exstant vituperia dedisse. nam inter Plancum et Asinium simultates intercessisse discimus ex praefatione Plinii, ubi narrat non illepide Plancum, *cum diceretur Asinius Pollio orationes in eum parare, quae ab ipso aut liberis post mortem Planci ederentur, ne respondere posset*, dixisse *cum mortuis nonnisi larvas luctari*, atque eo dicto sic repercussisse illas orationes, ut apud eruditos nihil impudentius indicetur. unde colligere est quantum fidei sit habendum convivae apud dominum de inimico illius haereditario male opinanti. blandum fuisse aptumque auribus regiae (nam ut supparasitaretur, fortunae illius alienum erat) et inventum Augusti cognomen et Seneca (in praef. Quaest. Nat. 4) ostendunt. virum tamen οὐ τυχόντα et res aliae gestae et conditum Lugdunum, oratorem summum epistolae in decimo Ciceronis familiarium evincunt. denique, quo de incepimus, inter Asinium et Munatium hoc interfuisse puto quod inter Labeonem Antistium et Ateium Capitonem; quaeque Asinii *ferocia* dicta est, eandem Labeonis *insaniam* vocatam fuisse. Dio 57 2: Ἀσίνιος δὲ δὴ Γάλλος παρρησίᾳ ἀεί ποτε πατρῴᾳ καὶ ὑπὲρ τὸ συμφέρον αὐτῷ χρώμενος. Gron. ad partem huius animadversionis pro Velleio suo accurate disputat optimus Ruhnkenius 2 63. Wolf.

1. *Arruntius*] est is qui consul a. u. 732. artes in eo doctrinamque suspicit. non vane, quoniam ex Plinii indice libri 3 et 5 inter scriptores censitus illustres fuit. et scripsit, nisi fallor, geographica. divitias etiam commemorat; quas Seneca non fuisse ostendit a bona arte, si de eo quidem sensit De Benef. 6 38. sed alium ab isto, opinor, intelligit Seneca; qui sub Caio magnus, et qui ante praeco. Iosephum vide Antiq. 19 1 sub finem. Lips. Ryckius intelligi potius vult eum qui a. u. 759 consul fuit et (auctore Dione 58 27) a. u. 790 se interfecit ipse; filiumque putat illius fuisse. verum videtur. Ern. est etiam. diligenter id docuit Brummerus de lege Cinc. p. 84. Wolf.

2. *quanquam*] *quam* M.

3. *promptum*] Cicero ad Famil. 18: *tres fratres, summo loco natos, promptos, non indisertos.* in Verrem 2 14: *Heraclium hominem esse maiorem natu, non promptissimum.* 4 17: *CCacurii promptissimi hominis et experientis.* Iustinus 22 2 extr: *ex plebe quoque locupletissimos et promptissimos interficit.* Agric. 3: *promptissimus quisque saevitia principis interciderunt.* Gron. conf. Ruhnken. ad Velleii 2 75.

nuerent aut impares vellent vel iidem possent cuperentque, Marcum Lepidum dixerat capacem sed aspernantem, Gallum Asinium avidum et minorem, Lucium Arruntium non indignum et, si casus daretur, ausurum. de prioribus consenti-
5 tur, pro Arruntio quidam Gnaeum Pisonem tradidere; omnesque, praeter Lepidum, variis mox criminibus struente Tiberio circumventi sunt. etiam Quintus Haterius et Mamercus Scaurus suspicacem animum perstrinxere, Haterius cum dixisset "quousque patieris, Caesar, non adesse caput rei
10 publicae?" Scaurus quia dixerat spem esse ex eo non irritas

1. *idem* M.

2. *Marcum*] sic restituere ex Ruperti admonitione et demonstratione IFGronovius et Ryckius, cum ita esset etiam in antiquioribus editionibus ante Lipsium. Pichena et Freinshemius dederant *Manium Lepidum* e Lipsii coniectura ad Ann. 3 35, ubi vide. Ern. conf. Burm. ad Velleii 2 114. Wolf.

3. *et minorem*] Mureto legenti *sed minorem* Pichena assentitur. vide ad 5 3. ego *at* rescripserim. Ern. dedit hoc Broterius. animadvertat hic nobis studiosus eloquentiae, quanta arte sine ulla affectatione variatae sint locutiones, *suffecturi abnuerent* et *impares vellent*. Wolf.

4. *casus daretur*] nempe a fortuna quemadmodum H. 1 65: *quoties fortuna contra daret*, puta casum. a Sallustio in Iug. 56: *fortunam illis praeclari facinoris casum dare*. vide ad Livium 30 30. noster 11 9: *casus Mithridati datus est occupandi Armeniam*. 13 36: *bene gerendae rei casum offerri*. quorsum ergo *si casus daret, vi ausurum?* Gron. sic Aurelius, qui passim vapulat a Gronovio ne nominatus quidem. Wolf.

7. *circumventi*] exquisite pro oppressi, ad perniciem redacti. Ern. *omnes* dicit de tribus illis quorum mortes enarrat 3 15, 6 23 et 48; quibus tamen locis accurate lectis mirabere cur tam affirmate loquatur de omnibus. Wolf.

9. *non adesse caput rei p.*] sententiam potius in hoc loco expedimus quam verba. lectio quam posui, a Ferretto est, qui adseverat in M codice sic scriptum. et cur ambigimus? sententia hercle percommoda est: offensum Tiberium, pro reliqua sua modestia, quod *caput rei publicae* nominaretur, qui tanquam veteri libertate unus vellet esse e multis. nec absurde legeris e vulgatis *non esse caput te rei p.* Lips. dicit hoc quidem Ferrettus, sed aliud Pichena (et Furia) testatur, ibi legi corrupte *non adesse aput te rei publicae*; quemadmodum vulgabatur olim, antequam Rhenanus coniiceret quod nunc habetur. cui omnino acquiescendum censeo, et illud *non esse caput te* iuxta miserum ac supervacaneum iudico ac Vertranii *non esse apud te caput*. aeque περίεργος Muretus cum suo *desse caput rei publicae*, quae sit vetus scriptura pro *deesse*. quid quaeso opus? aut quid minus est *non adest* quam *deest?* immo nescio quid gravius et suavius in isto. Cicero Bruto 54: *intelligens dicendi existimator uno aspectu et praeteriens de oratore saepe iudicat. videt oscitantem iudicem loquentem cum altero... intelligit oratorem in ea causa non adesse.* — Tiberius dici sibi putavit: quousque sines rem publicam quasi truncam et absque capite, quod scis esse atque esse debere Caesarem, neque ex illis qui nomen hoc ferunt alium quam temet ipsum esse posse, nisi bellum civile volumus existere? nolebat autem sciri Caesarem rei publicae caput esse, quippe *ignota etiam tum Caesarum potestate*, quam ipse onerosam servitutem vocabat, et principem servire

fore senatus preces, quod relationi consulum iure tribuniciae potestatis non intercessisset. in Haterium statim invectus est: Scaurum, cui implacabilius irascebatur, silentio tramisit. fessusque clamore omnium, expostulatione singulo-
5 rum flexit paulatim, non ut fateretur suscipi a se imperium, sed ut negare et rogari desineret. constat Haterium, cum deprecandi causa palatium introisset ambulantisque Tiberii genua advolveretur, prope a militibus interfectum, quia Tiberius casu an manibus eius impeditus prociderat. neque
10 tamen periculo talis viri mitigatus est, donec Haterius Augustam oraret eiusque curatissimis precibus protegeretur.
14 multa patrum et in Augustam adulatio. alii parentem, alii matrem patriae appellandam, plerique ut nomini Caesaris adscriberetur Iuliae filius censebant. ille moderandos femina-
15 rum honores dictitans, eademque se temperantia usurum in iis quae sibi tribuerentur, ceterum anxius invidia et muliebre fastigium in deminutionem sui accipiens, ne lictorem quidem ei decerni passus est, aramque adoptionis et alia huiuscemodi

senatui oportere dicebat. nolebat suspicari homines, si Caesar caput rerum foret, spe successionis in imperio id se nomen admisisse. invitus audiebat per ipsum stare quo minus rem publicam quaecunque pars, nedum caput, deficeret. nolebat notescere alium principem ac rei publicae caput esse non posse, qui *modestiam* loquebatur et malle privatum pati se simulabat, quum iam eo processisset et milite et provinciis occupatis ut privatus vivere non quiret. praeterea illud *quousque* impatientiam quandam et familiaritatem praefert multum rogari et rogando fatigari volentis, nec nisi tardissime exorandum sese praebituri minum agenti contrariam. Gron. Rhenanus in contextu servavit lectionem codicis M supra indicatam: sed Aldus, qui alias sequitur Rhenanum, dedit *non adesse apud te rem publicam*, sive data opera et de coniectura, sive casu. Ern. quum dicit *quousque patieris*, rem in unius sitam Tiberii potestate significat. et *caput rei publicae*, *imperii*, senatus dictus vulgo, ut H. 1 84; et tractatur ita saepe, nomine saltem, a posterioribus principibus. Wolf.

9. *prociderat*] ceciderat supinus, Suetonius 27, ubi rem attingit sine consularis nomine, quum istam *expostulationem singulorum* accuratius narrasset c. 24. Wolf.

11. *eiusque*] ita correxi: vulgo (e M) *et usque*. Lips.

12. *parentem — patriae*] coniungenda sunt haec, non, ut plures faciunt, *parens κατ' ἐξοχὴν* sic intelligendum, quasi sola dici meruerit parens, quae Tiberium peperisset. in proprio et magis genuino nomine *matris* maior est affectus caritatis. cf. Dio 57 12, Suet. 50. Wolf.

17. *ne lictorem quidem*] quo tamen vulgo feminae principes usae, Vestalium exemplo. Claudii quidem Agrippina etiam duobus. Tacit. 13 3. Lips.

18. *aramque adoptionis*] ludos hic facit vir doctus, equite non plaudente. damnat lectionem veterem, et multis verbis suadet hanc novam *aeraque adoptionis*, quasi Tiberius,

nuerent aut impares vellent vel iidem possent cuperentque, Marcum Lepidum dixerat capacem sed aspernantem, Gallum Asinium avidum et minorem, Lucium Arruntium non indignum et, si casus daretur, ausurum. de prioribus consenti-
5 tur, pro Arruntio quidam Gnaeum Pisonem tradidere; omnesque, praeter Lepidum, variis mox criminibus struente Tiberio circumventi sunt. etiam Quintus Haterius et Mamercus Scaurus suspicacem animum perstrinxere, Haterius cum dixisset "quousque patieris, Caesar, non adesse caput rei
10 publicae?" Scaurus quia dixerat spem esse ex eo non irritas

1. *idem* M.

2. *Marcum*] sic restituere ex Ruperti admonitione et demonstratione IFGronovius et Ryckius, cum ita esset etiam in antiquioribus editionibus ante Lipsium. Pichena et Freinshemius dederant *Manium Lepidum* e Lipsii coniectura ad Ann. 3 35, ubi vide. Ern. conf. Burm. ad Velleii 2 114. Wolf.

3. *et minorem*] Mureto legenti *sed minorem* Pichena assentitur. vide ad 5 3. ego *at* rescripserim. Ern. dedit hoc Broterius. animadvertat hic nobis studiosus eloquentiae, quanta arte sine ulla affectatione variatae sint locutiones, *suffecturi abnuerent* et *impares vellent*. Wolf.

4. *casus daretur*] nempe a fortuna quemadmodum H. 1 65: *quoties fortuna contra daret*, puta casum. a Sallustio in Iug. 56: *fortunam illis praeclari facinoris casum dare*. vide ad Livium 30 30. noster 11 9: *casus Mithridati datus est occupandi Armeniam*. 13 36: *bene gerendae rei casum offerri*. quorsum ergo *si casus daret, vi ausurum?* Gron. sic Aurelius, qui passim vapulat a Gronovio ne nominatus quidem. Wolf.

7. *circumventi*] exquisite pro oppressi, ad perniciem redacti. Ern. *omnes* dicit de tribus illis quorum mortes enarrat 3 15, 6 23 et 48; quibus tamen locis accurate lectis mirabere cur tam affirmate loquatur de omnibus. Wolf.

9. *non adesse caput rei p.*] sententiam potius in hoc loco expedimus quam verba. lectio quam posui, a Ferretto est, qui adseverat in M codice sic scriptum. et cur ambigimus? sententia hercle percommoda est: offensum Tiberium, pro reliqua sua modestia, quod *caput rei publicae* nominaretur, qui tanquam veteri libertate unus vellet esse e multis. nec absurde legeris e vulgatis *non esse caput te rei p.* Lips. dicit hoc quidem Ferrettus, sed aliud Pichena (et Furia) testatur, ibi legi corrupte *non adesse aput te rei publicae*; quemadmodum vulgabatur olim, antequam Rhenanus coniiceret quod nunc habetur. cui omnino acquiescendum censeo, et illud *non esse caput te* iuxta miserum ac supervacaneum iudico ac Vertranii *non esse apud te caput*, aeque περίεργος Muretus cum suo *desse caput rei publicae*, quae sit vetus scriptura pro *deesse*. quid quaeso opus? aut quid minus est *non adest* quam *deest?* immo nescio quid gravius et suavius in isto. Cicero Bruto 54: *intelligens dicendi existimator uno aspectu et praeteriens de oratore saepe iudicat. videt oscitantem iudicem loquentem cum altero... intelligit oratorem in ea causa non adesse.* — Tiberius dici sibi putavit: quousque sines rem publicam quasi truncam et absque capite, quod scis esse atque esse debere Caesarem, neque ex illis qui nomen hoc ferunt alium quam temet ipsum esse posse, nisi bellum civile volumus existere? nolebat autem sciri Caesarem rei publicae caput esse, quippe *ignota etiam tum Caesarum potestate*, quam ipse onerosam servitutem vocabat, et principem servire

fore senatus preces, quod relationi consulum iure tribuniciae potestatis non intercessisset. in Haterium statim invectus est: Scaurum, cui implacabilius irascebatur, silentio tramisit. fessusque clamore omnium, expostulatione singulo-
5 rum flexit paulatim, non ut fateretur suscipi a se imperium, sed ut negare et rogari desineret. constat Haterium, cum deprecandi causa palatium introisset ambulantisque Tiberii genua advolveretur, prope a militibus interfectum, quia Tiberius casu an manibus eius impeditus prociderat. neque
10 tamen periculo talis viri mitigatus est, donec Haterius Augustam oraret eiusque curatissimis precibus protegeretur.
14 multa patrum et in Augustam adulatio. alii parentem, alii matrem patriae appellandam, plerique ut nomini Caesaris adscriberetur Iuliae filius censebant. ille moderandos femina-
15 rum honores dictitans, eademque se temperantia usurum in iis quae sibi tribuerentur, ceterum anxius invidia et muliebre fastigium in deminutionem sui accipiens, ne lictorem quidem ei decerni passus est, aramque adoptionis et alia huiuscemodi

senatui oportere dicebat. nolebat suspicari homines, si Caesar caput rerum foret, spe successionis in imperio id se nomen admisisse. invitus audiebat per ipsum stare quo minus rem publicam quaecunque pars, nedum caput, deficeret. nolebat notescere alium principem ac rei publicae caput esse non posse, qui *modestiam* loquebatur et malle privatum pati se simulabat, quum iam eo processisset et milite et provinciis occupatis ut privatus vivere non quiret. praeterea illud *quousque* impatientiam quandam et familiaritatem praefert multum rogari et rogando fatigari volentis, nec nisi tardissime exorandum sese praebituri mimum agenti contrariam. Gron. Rhenanus in contextu servavit lectionem codicis M supra indicatam: sed Aldus, qui alias sequitur Rhenanum, dedit *non adesse apud te rem publicam*, sive data opera et de coniectura, sive casu. Ern. quum dicit *quousque patieris*, rem in unius sitam Tiberii potestate significat. et *caput rei publicae*, *imperii*, senatus dictus vulgo, ut H. 1 84; et tractatur ita saepe, nomine saltem, a posterioribus principibus. Wolf.

9. *prociderat*] ceciderat supinus, Suetonius 27, ubi rem attingit sine consularis nomine, quum istam *expostulationem singulorum* accuratius narrasset c. 24. Wolf.

11. *eiusque*] ita correxi: vulgo (e M) *et usque*. Lips.

12. *parentem — patriae*] coniungenda sunt haec, non, ut plures faciunt, *parens* κατ' ἐξοχὴν sic intelligendum, quasi sola dici meruerit parens, quae Tiberium peperisset. in proprio et magis genuino nomine *matris* maior est affectus caritatis. cf. Dio 57 12, Suet. 50. Wolf.

17. *ne lictorem quidem*] quo tamen vulgo feminae principes usae, Vestalium exemplo. Claudii quidem Agrippina etiam duobus. Tacit. 13 3. Lips.

18. *aramque adoptionis*] ludos hic facit vir doctus, equite non plaudente. damnat lectionem veterem, et multis verbis suadet hanc novam *aeraque adoptionis*, quasi Tiberius,

prohibuit. at Germanico Caesari proconsulare imperium petivit; missique legati qui deferrent, simul maestitiam eius ob excessum Augusti solarentur. quo minus idem pro Druso postularetur, ea causa quod designatus consul Drusus praesens-
5 que erat. candidatos praeturae duodecim nominavit, numerum ab Augusto traditum; et hortante senatu ut augeret,
15 iure iurando obstrinxit se non excessurum. tum primum e campo comitia ad patres translata sunt: nam ad eam diem, etsi potissima arbitrio principis, quaedam tamen studiis tri-
10 buum fiebant. neque populus ademptum ius questus est nisi inani rumore, et senatus largitionibus ac precibus sordidis

inquit, in aes incidi adoptionem publiceque proponi vetuerit. mi homo, hodie nihil credo tibi. nam notus mihi mos Romanus, quo receptum ut propagandae memoriae causa ara aut templum statueretur virtuti reique, quam cuperent laudatam. noster 3 57: *quaesitior adulatio fuit; nec tamen repertum nisi ut effigies principum, aras deum, templa et arcus aliaque solita censerent.* ita apud eundem, cum Tiberius publico iudicio ultus esset Germanici mortem, *Caecina Severus censuit aram Ultioni*, 3 18. et ob amicitiam cum Seiano, 4 74, patres *aram clementiae, aram amicitiae, effigiesque circum Caesaris et Seiani censuere.* et 15 23, post natam ex Poppaea prolem, *supplicationes a senatu decretae et templum foecunditati.* eodem traho Suetonii illud in Calig. 8, praeter interpretum mentem: *addit etiam pro argumento aras ibi ostendi inscriptas ob Agrippinae puerperium.* errat idem ille, dum censet de Tiberii adoptione hic agi, cum Tacitus intellegat de Liviae. nam Livia testamento adoptata in familiam Iuliam nomenque Augustae; et novo exemplo coniux facta filia mariti. ideo dum Liviae adulantur, decreta ara adoptioni. passim in lapidibus et nummis *divi filia* lego. ut in marmore Hispaniensi: *Iuliae Augustae, divi filiae, matri Ti. Caesaris Augusti principis et conservatoris et Drusi Germanici, M. Cornelius Proculus pontifex Caesarum.* nummo aereo *s. p. q. R. divae Iuliae Augusti filiae.* carpenti forma tracti a duobus mulis. Lips. conf. Ruhnkenium ad Velleium 2 75 p. 322. Wolf.

1. *proconsulare imperium*] quodnam ante habebat? nam Dio 56 25 diserte proconsulare imperium illi tribuit anno 764, id est triennio ante. sed intellegit, credo, proconsulare imperium perpetuum; quod inter titulos principatus. in oratione Alexandri apud Lampridium 8: *gratias vobis P. C. de Caesareo nomine, de pontificatu maximo, de tribunicia potestate et proconsulari imperio, quae omnia novo exemplo uno die in me contulistis.* ab eadem mente Nero 12 41, curante Agrippina, *proconsulare imperium extra urbem habet et princeps iuventutis apellatur.* exemplum ab Augusto, cui decretum perpetuum proconsulare imperium Dio tradit 53 32. Lips.

5. *candidatos praeturae*] praetorum origo, progressus, augmentum satis ambigue tradita, etiam ab iis quibus haec una cura fuit. ego breviter rem expedivi et ad historiae fidem; quae vide, si vis, in Excurs. in *D.* Lips.

numerum ab Augusto] diffuse magis Velleius 2 124. Lips. mox malim *obstrinxit se, non exc.* Ers.

8. comitiorum res amissa libertate varie habita; ac vide omnino in Excursibus quae huc faciunt littera *E.* Lips. *summota e foro seditio, ambitio campo*, ait Tiberii adulator Velleius 2 126. Wolf.

10. *fiebant* M.

exsolutus libens tenuit, moderante Tiberio ne plures quam quattuor candidatos commendaret, sine repulsa et ambitu designandos. inter quae tribuni plebei petivere ut proprio sumptu ederent ludos, qui de nomine Augusti fastis additi
5 Augustales vocarentur. sed decreta pecunia ex aerario, utque per circum triumphali veste uterentur: curru vehi haud

2. *sine ambitu* i. e. ut ne opus quidem haberent in senatu ambire, sufficeretque sola principis commendatio. LIPS.

4. *ludos, qui de nomine Augusti*] verum est. nam et in Kalendario veteri hodieque legimus 4 *cid. Octob. August.* i. e. Augustalia. eorum ludorum originem reperio a. 735, cum ex Graeciensi et Sicula peregrinatione redux Augustus passus est inter alios honores τύχῃ τε ἐπαναγώγῳ βωμὸν ἱδρυθῆναι, καὶ τὴν ἡμέραν ἣν ἀφίξοιτο ἔν τε ταῖς ἱερομηνίαις ἀριθμεῖσθαι καὶ Αὐγουστάλια ὀνομάζεσθαι. Dio 54 10. ludique eo die ex decreto senatus instituti octennio posterius, Aelio Tuberone Paullo Fabio consulibus. idem scriptor c. 34: τὰ δὲ δὴ Αὐγουστάλια, ἃ καὶ νῦν ἄγεται, τότε πρῶτον ἐκ δόγματος ἐτελέσθη. at Suidae (v. Αὔγουστος) Augustale etiam locus est, in quo praefecti regionum et cultores Augusti saltabant idibus Octobris. video hominem alludere velle ad hos ludos, sed ita ut eum plane non capiam. Αὔγουστεῖον, inquit, ἐκλήθη, διότι τῇ ιέ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς οἱ ῥεγεωνάρχαι καὶ σεβαστοφόροι ἐχόρευον ἐν τῷ Αὐγουστείῳ, οἷον ἐν τῷ ὀψοπωλίῳ, εἰς τιμὴν Τιβερίου. scies tamen et alios ludos fuisse die natali Augusti, qui pariter celebrabantur in circo, notatos Fastis, 9 Kal. Octob. *h. d. Augusti natalis. lud. circ.* quorum mentio est Dioni l. c. in actis anni 743, et Suetonio, nisi fallor, c. 57: *equites Romani natalem eius sponte atque consensu biduo semper celebrarunt.* quos intellegit et Ovidius de Ponto 4 9 115. sed eos cave cum Augustalibus confundas. LIPS. Suidae locus, quanquam obscurior, ludicra memorat in Tiberii, non Octaviani honorem instituta, ut contra Lipsium recte demonstravit Contarenus V. L. c. 3. ERN.

5. *utque per circum*] tribuni mortuo Augusto praefecti his ludis, ait Dio 56 46, quasi sacri; ut id quoque cederet honori Augusti. ludi autem ipsi circenses i. e. curules, et si forte, venatio. quod vestem triumphalem petunt tribuni, faciunt ad exemplum consulum et praetorum, quibus in circo ludos praebentibus ius togae pictae. Iuvenalis 11 193: *similisque triumpho praedo caballorum praetor sedet.* quo versu haesi aliquando, num legendum *praeda*, quia magna scilicet pecuniae vis effundenda praetori in aurigas et equos, iisque ipse quasi praeda. conf. idem 10 37. nec alius sententiae illud Cornelii nostri 12 41, *ludicro Circensium Britannicus in praetexta, Nero triumphalium veste transvecti sunt*, ut dicam in loco. LIPS. Iustinus 16 5 de Clearcho: *veste purpurea et cothurnis regum tragicorum et aurea corona utebatur.* cf. Dio 56 extremo: τά τε Αὐγουστάλια etc. at vir nobilis apud Tacitum corrigit *triumphali veste veheretur.* nimirum eam his verbis sententiam tribuit, quae requirit ex superioribus intelligi τὸ *petivere*, tanquam sit integrum *iidem tribuni petivere ut per circum triumphali veste veherentur.* sic putat duplex eorum desiderium exponi, alterum de veste, alterum de curru, quod quia mox negatum dicatur, concessum illud apparere. me vero a vetere scriptura tenenda nondum deterret haec ratio. neque enim petitionem tribunorum, sed decretum senatus aut responsum ad petitionem ea verba continere censeo, sive illi aperte utrumque postularint, sive ius edendorum ludorum complectebatur hos honores, ut etiamsi nominatim

permissum. mox celebratio annua ad praetorem translata, cui inter cives et peregrinos iurisdictio evenisset.

16 Hic rerum urbanarum status erat, cum Pannonicas legi-

mentio de illis facta non esset, eos fuerint usurpaturi, nisi senatus de altero vetuisset. suppleo autem, quod compendifecit Tacitus, vel ex praecedentibus vel ex subsequentibus. satis enim commode intelliges, quasi dictum esset *decreta pecunia ex aerario, simulque decretum ut per circum triumphali veste uterentur.* nec minus commode, *utque per circum triumphali veste uterentur permissum, curru vehi haud permissum.* quale illud 13 56: *deesse nobis terra in qua vivamus; in qua moriamur, non potest.* ubi perinde dissimulatum τὸ *potest* ut illic τὸ *permissum.* Gron. durum mihi videtur *ut per circum triumphali veste uterentur.* nam si capias *in circo*, dum ludis praesiderent, vix credo *per* sic dici de loco: de re transitura, ut coena die ludis, recte dici constat. intelligere, dum per circum irent, id ipsum quoque displicet. venit in mentem suspicari locum mutasse verba, et sic transponenda esse, *per circum curru vehi haud permissum*, sc. ad locum quo escenderet ad quadrigas mittendas, et inde ad foros publicos. Livius 45 1: *quadrigis missis consul currum conscendit, et cum per circum reveheretur ad foros publicos.* adde Plinium H. N. 34 5. Ern. mira crisis. dubium esse nequit *per circum* esse *in circo*, quatenus certus locus circi non significatur. *bella per Emathios* etc. Plinii verba nihil efficiunt. Dio l. c.: καὶ γὰρ τῇ ἐσθῆτι τῇ ἐπινικίῳ ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ ἐχρήσαντο, οὐ μέντοι καὶ τοῦ ἅρματος ἐπέβησαν. ceterum prior Gronovii ratio unice vera est: *decretum ut — uterentur.* apte comparavit Wopkensius Ann. 14 12, Liv. 40 44 med. Wolf.

1. *curru vehi haud permissum*] ne prorsus aequarentur potestati maiori. de curru praetorum in circo Iuv. 10. 36, de consulum Plinius alter in laudatione Traiani c. 92 extr. scripsique de his uberius peculiari de spectaculis libro, cui Saturnalia index. Lips.

celebratio annuum] M, Beroaldus, Rhenanus habent *annum*, quod Aldus correxit *annuum*, secutus coniecturam Beroaldi, volebatque servatum IGronovius, qui tamen retinuit in contextu *annua*, quod editiones recentiores obtinet. id venit in textum, ut opinor, sedulitate correctoris vel operarum, cum in *annuum* vitium esse putarent. si tum primum instituti fuissent ludi Augustales, *annua* probarem: nunc friget hoc epitheton. itaque veterem lectionem restitui. praetori peregrino anni cuiusque cura ludorum mandata. Ern. Ernestium secuti sunt Allemandus et Broterius. ferri posset, si legeretur *annuum magistratum cui* etc. nunc magistratus nomine addito frigidum et absurdum fit adiectivum; idque sibi ipsius sententiae vi asciscit *celebratio.* IGronovius et qui huic paruerunt, errabant in eo quod ludos illos iam ante hoc decretum senatus statos et quotannis celebratos putabant: id autem non liquet ex Dione, tum locis duobus illis, tum 55 6, 56 29 et 46 sq. sed ut illud pro certo sumam, quotannis celebratos esse (credibile facit adulatio saeculi), ex uno tamen horum locorum plane apparet a. u. 743 a senatu rem nondum constitutam vel ordinatam fuisse in singulos annos. neque si id factum esset, fieri poterat ut nunc, quasi nihil actum esset, tribuni plebis operam suam ac sumptus offerrent, aut de modo celebrandi ulla consultatio apud senatum oriretur. alia quaedam quae nostrae lectioni firmandae fuerint, ad c. 54 disputabo adversus Lipsium, qui hic mecum sentit in notula primae editioni adscripta. iam una restat dubitatio, a Freinshemio mota. putat is infectum verbum *vocarentur* ex obliqua oratione pendere, ne Augustalia tum demum in Fastos relata nomenque adepta vi-

ones seditio incessit, nullis novis causis, nisi quod mutatus princeps licentiam turbarum et ex civili bello spem praemiorum ostendebat. castris aestivis tres simul legiones habebantur, praesidente Iunio Blaeso; qui fine Augusti et initiis Tiberii auditis ob iustitium [aut gaudium] intermiserat solita munia. eo principio lascivire miles, discordare, pessimi cuiusque sermonibus praebere aures, denique luxum et otium cupere, disciplinam et laborem aspernari. erat in castris Percennius quidam, dux olim theatralium operarum, dein

deantur; petitionem eius generis modum tribunorum egressuram; itaque eos dicere *ludos qui — Augustales vocantur*. at grammatica haec ratio, apud Ciceronem certissima, multum cautionis habet in Tacito, quod claris exemplis alibi doceo. h. l. certe, si illud voluisset, non tanta ambage, sed simpliciter *Augustales* scripturus fuisset. neque video quae lex aut mos magistratum, qui ius relationis haberet, ab illa re addenda deterrere potuerit. at Dio repugnat, aiunt. nondum video. at licet repugnet is qui Augustalium nomine tam parum accurate utitur, ut quemvis prope diem in Augusti honorem celebratum ita appellet. illum aliquid turbare in hac re iam Fogginius sensit l. c. p. 133, et antea Reimarus p. 827. Wolf.

3. *ostendebat*] arguta brevitas: *mutatio principatus spem lucri ostendebat ex bello civili*. mutatio enim illa erat prima causa turbarum, *quae occasionem lucri ostentabant*. postremum hoc verbum Freinshemius in indice Flori malebat potius quam *ostendebat*. sane alterum Tacito frequentius est; sed ea una ratio non satis valet. Wolf.

5. *iustitium aut gaudium*] iustitium ob mortem Augusti indictum, et publicus dolor et cessatio: gaudium ob initia Tiberii. et tunc quoque feriae in natali imperii. Lips. acutissime monuit Murètus, sed nulli interpretum auditus, verba *aut gaudium* ex priore vocabulo perperam iterato nata, vel adiecta esse ab aliquo qui iustitium quid esset parum recte teneret. fuerant enim feriae gaudentibus iuxta et maerentibus indictae ex more, sicut hodie publici luctus in morte principum. secutam mox aut coniunctam cum iustitio fuisse publicam gratulationem seu laetitiam, nusquam lego; et ineptum videtur *gaudium* de praesidis affectu privato. Ursinus malebat *ob maestitiam aut gaudium*. etiam ineptius. dicamne quod sentio? mihi hoc totum glossam olet. Wolf.

9. *theatralium operarum*] in theatro, sicut in circo, suae partes et factiones, distracto videlicet favore plebis in hunc histrionem, in illum. eae non raro in tumultum exibant, imo pugnam, imo caedem. dux his factionibus et signifer levissimus quisque e plebe, cui lingua manusque ad iniurias et contumelias promptae. ab uno exemplo disce rem totam, apud Suetonium Ner. 26. operae autem theatrales Tacito, ut Ciceroni operae Clodianae; et in lapide prisco *operae veteres a scaena*. Plinio etiam operae in circo, sed a me correcto, 8 6: *L. Piso inductos dumtaxat* (elephantos intellegit) *in circum, atque ut contemptus eorum increscceret, ab operariis hastas praepilatas habentibus per circum totum actos*, ubi *ab operis* scribendum esse confirmo. Lips. eorum qui operam suam locabant ad fabulas agendas, interpretatur Muretus. video quid virum magnum deceperit. sic enim Suetonius Aug. 43: *ad scenicas quoque et gladiatorias operas etiam equitibus Romanis aliquando usus est*. conf. c. 45 et Ner. 12. itaque Salinerius quoque Lipsio cornua obverteus *ducem theatralium operarum* facit, qui regit gregem histrionum; qualis qui in Terentii

Hecyrae et Heautontimorumeni prologo loquitur: eum sumere sibi suoque gregi comoedias recitandas, quas alii composuerunt; et addiscendo multa, multa recitando non ineptum ad turbas conciendas evadere. at non de his Tacitus, cui *operae theatrales* sunt in spectatoribus, qui plaudebant ipsi primi, et fautores plausoresque histrionibus comparabant. hi sunt quos Plautus egregie describit in prologo Amphitruonis v. 65 sqq.; ubi habes omnem operam, quam praestabant hae operae. eodem pertinet infra v. 82 sqq. nimirum *operae theatrales* sunt *fautores delegati*. nam quod ex Coelio Rhodigino 5 8 nescio quod nubilum Plauti monent illustrari, et Coelius et ipsi tenebris circumfusi sunt. Plinius Epist. 7 24: *at Hercule alienissimi homines in honorem Quadratillae (pudet me dixisse honorem) per adulationis officium in theatrum cursitabant, exsultabant, plaudebant, mirabantur, ac deinde singulos gestus dominae cum canticis reddebant; qui nunc exiguissima legata theatralis operae corollarium accipient ab herede, qui non spectabat.* ubi longe devius a vero doctissimus Augustus Buchnerus. corrigit se, inquit, quod id quod Quadratillae mimi praesente domina faciebant, non honor esset sed adulatio turpis. immo corrigit, quod eos qui Quadratillae pantomimis studuerant, id in honorem dominae fecisse dixerat. scribendum (*pudet me dixisse honorem, per adulationis officium*), ut intelligas ad posterius membrum *immo*, vel *volui dicere*. nisi simplicius est (*pudet me dixisse honorem; quod est adulationis officium*) *in theatrum*. Gruterus hic aliquid esse scabri vidit. *cursitabant*, pergit, quasi cupidi eam videndi. non eam, sed pantomimos eius. *exsultabant*, addit, quasi exhilarati eius aspectu. nequaquam, sed simulantes ita se permoveri ac pertentari artificio saltantium, ut decoris obliti quiescere ac locum tenere segnes non possent. *plaudebant, mirabantur*, subnectit, ut gratulabundi et qui magnifacerent ipsius dotes. non ipsius, sed pantomimorum; neque ex animo, sed ut plaudendi principium esset, utque haberent quod imputarent dominae. volebant enim suos in hoc genere laudari. Lucianus περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ 28. denique, sed eo non contenti, ait, *singulos* etiam *gestus dominae*, et eos *cum canticis reddebant*, i. e. imitabantur et exprimebant, accinentes saltando aliquid quo dominae laudes attollerent. nulla hic sublatio laudum aut imitatio gestuum dominae: sed cum Numidia praesens in theatro non fuisset, hi clientes ad patronam domum venientes narrabant εὐημερήματα pantomimorum eius, ut scenam tenuissent, quos plausus meruissent; quin etiam addebant quae cantica ab tragoedo pronuntiata quibus gestibus effinxissent, ipsique eos repraesentabant saltando in quibus placuerant maxime, nulla alia de causa quam ut Numidia talibus mancipiis aut libertis gauderet, ipsi cum viva coenarent, in mortuae tabulis angusto loco haererent. eodem pertinet quod Suetonius refert de Nerone 20. denique *duces theatralium operarum* sunt, quos idem Suetonius appellat in Tib. 37 *capita factionum*. ad has etiam operas pertinere videntur tesserae in reliquiis antiquariorum, inscriptae SP vel SPECT vel SPECTAVIT. in quibus laborat Laurentius Pignorius. vult autem conductos quosdam gladiatores olim rude donatos, qui spectarent; et nomina servilia iisdem *Anthus, Faustus, Ingenuus, Olympus, Repentinus, Hermes, Felix, Philodamus, Philargyrus* esse illorum a quibus, cui tessera obtigisset, pecuniam posceret; aut etiam ipsorum rudiariorum, qui spectassent; denique si nihil aliud, statuendum huiusmodi tesseras in usu fuisse ut spectatores inde aliquid lucrarentur. suspicabar tesseras illas fuisse inter fastidia divitum, qui a clientibus suis frequentari spectaculum sive ab ipsis datum, sive ad illud editori histriones equos et aurigas, homines ad ferrum praebuissent, quibus plaudendi auctores utique deesse nollent, sua referre putarent; nomina autem esse custodum appositorum ad observandum qui praesto fuissent, qui non; atque eos

gregarius miles, procax lingua et miscere coetus histrionali studio doctus. is imperitos animos, et quaenam post Augustum militiae condicio ambigentes, impellere paulatim nocturnis colloquiis aut flexo in vesperam die, et dilapsis meli-
17 oribus deterrimum quemque congregare. postremo promptis iam et aliis seditionis ministris, velut concionabundus interrogabat cur paucis centurionibus, paucioribus tribunis in modum servorum obedirent. quando ausuros exposcere remedia, nisi novum et nutantem adhuc principem precibus vel armis
10 adirent? satis per tot annos ignavia peccatum, quod tricena aut quadragena stipendia senes, et plerique truncato ex vulneribus corpore, tolerent. ne dimissis quidem finem esse militiae, sed apud vexillum retentos alio vocabulo eosdem

qui officium fecissent, pro testimonio tesseris acceptis a custodibus istis et ad regem suum dispensatoremve eius allatis coenulam vel sportulam vel aliud quid praemioli meruisse. GRON.

1. *histrionali studio* i. e. studio quod solitus erat praestare histrionibus in comparandis factionibus plausorum. GRON.

6. *conditionabundus* M.

10. *tricena aut quadragena*] atqui vicena ex lege debebant tantum; et tunc *veterani* dicebantur. Suidas: *βετεράνος παρὰ Ῥωμαίοις ὁ ἀπολυθεὶς τῆς στρατείας. ἐπὶ εἰκοσαετίαν δὲ οὗτοι ἐδούλευον.* quod verum est: sed sub principibus, ut hic dicitur, parum servatum. LIPS.

13. *apud vexillum retentos*] attende, qui historiam principum legis. apud antiquos simplex et una honesta missio, ab Augusti aevo facta duplex, exauctoratio et missio. Tacitus auctor sic distinguendi, infra c. 36. exauctorationis ea vis ut, exempli causa, legio aliqua sacramento solveretur, signis aquilaque ademptis, non tamen dimitteretur protenus, sed seorsum in exercitu ageret sub uno aliquo vexillo, donec praemia solverentur et agri; interea immunis a labore excubiis vigiliis et munere omni castrensi esset, excepta pugna in hostem. at plenae missionis effectus ut statim ab exercitu castrisque domum aut in colonias irent praemiis acceptis. cui bono hoc inventum? inquies. bono fisci. vide Sueton. Tib. 48. praemia enim, de quibus mox dicam, mortuis non debebantur, sicut nec cum causa missis ante stipendia completa. ideo Caligula (Suetonio narrante c. 44) *in exercitu recensendo plerisque centurionum maturis iam, et nonnullis ante paucissimos quam consummaturi essent dies, primos pilos ademit, causatus senium cuiusque et imbecillitatem.* capis ergo nunc cur hic de tricenis quadragenisque stipendiis querela, et infra totiens mentio retentionis apud vexillum, fons Pannonicae et Germanicae seditionis. LIPS. IGronovius e vestigiis M (est ibi *tentes*) coniicit legendum *tendentes*. sed Beroaldum verum vidisse puto, cum *retentos* dedit. est enim verbum proprium in hac re. cf. c. 36. mox etiam hoc capite *sub vexillo teneri*. ERN.

13. *alio vocabulo*] quomodo? veterani enim proprie dicebantur, non legionarii. ita 3 21: *vexillum veteranorum, non plus quingenti.* conf. H. 2 11. nam et praetoriani post 16 annos habebantur sub vexillo. dicti etiam emeriti. glossae priscae *emeritus ἀπολειτουργήσας ἢ ἀποστρατευσάμενος;* iterumque *emeritus ἔντιμος κατὰ στρατιωτικοὺς καμάτους.* significat *immunes* eos fuisse

labores perferre. ac si quis tot casus vita superaverit, trahi adhuc diversas in terras, ubi per nomen agrorum uligines paludum vel inculta montium accipiant. enimvero militiam ipsam gravem, infructuosam: denis in diem assibus

et operum vacuos. dicti saepe item vexillarii, ut mox *vexillarii discordium legionum;* in H. libris *vexillarii* XIII, XV legionum etc. de iisdem laboribus quod addunt, mentiuntur. LIPS. postremum vocabulum huc unice pertinere, contextus arguit. WOLF.

1. nonne melius *si qui tot casus vitae superaverint?* LIPS. Caesar B. G. 6 19: *uter eorum vita superarit, ad eum pars utriusque cum fructibus superiorum temporum pervenit.* Virgilius Aen. 11 244: *atque iter emensi casus superavimus omnes.* GRON. *vitâ superare* exacte respondet nostro *überleben.* nec propter sequens plurale *accipiant* opus est Lipsii coniectura, quum *si quis* hanc commutationem libenter ferat. WOLF.

3. *uligines paludum vel inculta*] id quidem contra leges militares. nam in Flacco Siculo lego p. 17: *silvas et loca aspera in assignationem non venisse. si quid amari vel incerti soli esset, id assignatione non datum, sed militi veteranoque culturam assignatam.* querela autem consimilis apud Sallustianum Lepidum (Fragm. Hist. lib. 1): *egregia scilicet mercede, cum relegati in paludes ac silvas contumeliam atque invidiam suam, praemia penes alios intellegent.* illudit enim atque imminuit Sullanas agrorum divisiones, quod pleraque palustria assignata militibus aut inculta. LIPS.

4. *denis in diem assibus*] Gordius, ut multis visum, hic nodus; nec ego tamen Alexander; solvi enim, non abrupi; et excursus nostros adi in *F.* LIPS. Alciatus hunc ostendere locum putavit, denarium decem aeris esse. quod reiicit a primo Ferrettus, tanquam nihil dici potuerit alienius: planissimum enim et hinc fieri pluris esse *denarium* quam *denos aeris*, Pliniumque et Volusium id confirmare; eoque ipse mirari cur idem Plinius 33 3 *in militari stipendio semper denarium pro decem assibus datum* scribat. mox et Suetonium ait non congruere cum Tacito: apud eum c. 25 contendere seditiosos *ut stipendio praetorianis aequarentur;* petisse igitur binos. inde ut in concordiam redigat Tacitum et Suetonium, repetit quod spreverat, denarium esse decem asses, binos petisse militem, et quod dicitur *ut singulos denarios mererent*, explicat, singulos, vel alios decem asses, praeter illos quibus queruntur *animam et corpus aestimari*; tum, *ut denarius diurnum stipendium foret*, supra denos videlicet ordinarios asses. Vertranius notat pro ea quae fuerit veteris disciplinae observatio, denarii aestimationis auctae nullum milites commodum sensisse, quamvis in paganorum commercio denarius (in quo vetustiores denos aereos asses constituerant) sedecim asses valuerit, Vitruvio Plinio et Maeciano testibus. Lipsius contra Ferrettum disputat; ubi quod de denario duodecim assium, explosum satis. reprehendit etiam quod posuerat Ferrettus ex Suetonio, seditiosos aequari voluisse praetorianis: de Germanico enim id dici, non de Pannonico exercitu. sed ipse deceptus est prava lectione verborum Suetonii, quae Torrentius correxit. nec vero necesse est Suetonium et Tacitum idem per omnia dicere: tradidit enim uterque quod a suis auctoribus accepit. et forte fuerunt aliqui primo fervore tumultus, qui clamarent aequari omnes oportere. plures ad spem profici putarunt, si dimidio contenti essent; et sic omnium nomine in postulatis ad principem editum. hoc secutus est Tacitus curatius rem narrans, illud Suetonius verbo periculum ex insolentia militum perstringens. recte vero Ponzani comes: cum decem asses aereos haberent, exposcebant dena-

animam et corpus aestimari; hinc vestem arma tentoria, hinc saevitiam centurionum et vacationes munerum redimi. at Hercule verbera et vulnera, duram hiemem, exercitas aestates, bellum atrox aut sterilem pacem sempiterna. nec aliud levamentum quam si certis sub legibus militia iniretur, ut singulos denarios mererent, sextus decumus stipendii annus finem afferret; ne ultra sub vexillis tenerentur, sed isdem in castris praemium pecunia solveretur. an praetorias cohortes, quae binos denarios acceperint, quae

rium argenteum, qui tunc sedecim assibus permutabatur. decem illi asses nostrae pecuniae sunt quatuor oboli aut stuferi minus duobus chalcis aut deutis; sive malis, tres stuferi et albus vel blanca. haec Iulii Caesaris largitio. antea, et quidem a bello Punico secundo, quinque asses merebant diurnos, id est nostros quindecim chalcos sive aereolos; nisi ipsos sedecim, hoc est duos stuferos aut obolos, quos tribuit eis Polybius, et deni asses rotunde dicuntur pro denis assibus duobus trientibus. sed de his vide quae diximus Pecuniae vet. 3 2. Gron.

1. *hinc vestem, arma*] vides ergo, aucto ab Iulio vel ab Augusto stipendio, abrogatam illam Gracchi legem, qua militi e publico vestem dari iussit sine ulla stipendii detractione. quod fugerat me admonere in Electis, cap. de stipendio. ambigas tamen an secuti principes iterum non reduxerint Gracchi hac parte legem. Lampridius certe (in Alex. 39) *donavit*, inquit, *et ocreas et braccas et calciamenta inter vestimenta militaria.* et 52: *qui acceptam a provincialibus annonam, qui vestem, qui stipendia vobis attribuit.* Lips.

2. *vacationes munerum*] scripsi ea de re ad H. 1 46. Lips.

6. *decimus* vulgo.

8. *praemium pecunia*] quale istud pecuniarum praemium? pete ab excursibus nostris in *G.* Lips.

9. *binos denarios*] bini denarii decreti a senatu praetorianis in honorem Augusti, ut scilicet fidelem gererent eius curam, in salute cuius salus publica nixa. id accidit in VII eius consulatu. si tamen Dionis 53 11 verba vera, non binos denarios meriti praetoriani, sed tantum 20 asses. nam ait, τοῖς δορυφορήσουσιν αὐτὸν διπλάσιον τὸν μισθὸν τοῦ τοῖς ἄλλοις στρατιώταις διδομένου ψηφισθῆναι διεπράξαντο. si, inquam, duplum quod ceteris militibus, datum praetorianis, constat invidiosam orationem esse nebulonis Percennii de duobus denariis, et augendae rei. quantum enim intersit, docui ante. at exemplum hoc stipendii praetorianis augendi sumptum a militia veteri; apud quos praetoria cohors sesquiplum accipiebat honoris causa. vide Festum in praetoria cohors. Add. vir doctus in re nummaria (*Hotomannus*) nuper emendari censuit, *quae bis denos acciperent.* nam constat ex Dione, inquit, accepisse eos saltem duplum quam alii milites; nec id plus fecerit quam vicenos nummos. denarium autem duorum aestimatio amplior. intellego. vellem et ipse ea quae in hanc rem satis scripsi. quis nostrum exigit ista rigide ad veri lancem? binos denarios? sic nempe, quomodo legionarii unum denarium. is enim eis definitus, sed solutus nunquam nisi aestimatione infima et prisca. eadem igitur fide et pretio duos denarios cepere praetoriani. quos quod diserte tamen exprimit Percennius, quis miretur? in seditione id facit, et ad animos scilicet vero an falso inflammandos. Lips. simplicius forsan *acciperent*, quod marginibus allinunt. sed potest defendi ut sit, quae σύνταξιν binorum denariorum consecutae fuerint; quibus Augusti constitutio binos denarios dederit; quibus senatus in honorem

post sedecim annos penatibus suis reddantur, plus periculorum suscipere? non obtrectari a se urbanas excubias: sibi tamen
18 apud horridas gentes e contuberniis hostem aspici. adstrepe-
bat vulgus, diversis incitamentis, hi verberum notas, illi cani-
5 tiem, plurimi detrita tegmina et nudum corpus exprobrantes. postremo eo furoris venere ut tres legiones miscere in unam agitaverint. depulsi aemulatione, quia suae quisque legioni eum honorem quaerebant, alio vertunt, atque una tres aquilas et signa cohortium locant. simul congerunt caespites, exstru-

Augusti binos denarios stipendium statuerit. fuisse autem hoc praetorianorum stipendium, nec per invidiam ultra quam erat augeri, probabili coniectura ex testamentis Augusti et Tiberii eruimus primi dicto loco Pecuniae veteris. Gron. adde Schelium ad Polyb. Castr. p. 217, qui Tacitum potius quam Dionem audiendum docet. Ern. M *accepit*, in margine *acceperint*.

1. *post sedecim annos*] lapsus ergo Dio, qui 54 25 diserte tradit Augustum definisse annos praetoriis cohortibus duodecim, aliis sedecim. nisi tamen id decretum mutatum postea, a. 758. quod apparet ex eodem Dione 55 23, ubi de praemiis militaribus; quem adi. Lips. ceterum *redderentur* legendum, non *reddantur*, nisi servetur *acceperint*, quod veteres editiones habent. Ern. propter temporum quidem rationes id non necessarium esse, recte vidit Crollius. at *acciperent* sero invectum est ex coniectura Faerni; et alterum ab IFGronovio bene defensum. Wolf.

5. *exprobrantes*] vide infra ad c. 35 init. Ern.

6. *eo furoris*] si ex omnibus una legio fit, una tantum aquila, unius legionis signa, unum nomen legionis unitur; ceterae aquilae et signa abiiciuntur, duarum legionum nomina tolluntur; id quod e sequentibus intelligitur. nam aemulatio, qua depulsi sunt a consilio, haec fuit, quod suam quaeque aquilam, sua signa, suum nomen servari vellet. hoc consilium furorem vocat Tacitus, ut opinor, propterea quod religionem violabat, et quidem pluribus modis, primum in aquilis et signis, quae sanctitatem habent, ut satis notum est, et religionem, quae dissolvitur iis sublatis et abiectis; deinde in eo quod deserunt signa sua, quae se non deserturos, ad quae conventuros nec iniussu imperatoris discessuros iuraverunt; tertio quod legiones dissolvuntur, quae et ipsae sanctitatem habent. Ern.

9. *signa cohortium*] an cohortes propria signa habuerint, diversa a signis manipulorum, disputat Lipsius de Militia 4 5, putatque signa cohortium esse eadem quae manipulorum, aut signa triariorum, sic dicta propter dignitatem. Schelius autem p. 299 distinguit signa cohortium et manipulorum, si recte mentem eius cepi. e verbis solis *signa cohortium* aut *cohortis* nihil intelligi tale potest. nam etiam *legionis signa* occurrunt, et *centuriones cohortium*, et tamen intelliguntur signa manipulorum, qui sunt in legione, et duces centuriarum, quae sunt in cohorte. deinde intelligi possunt *cohortes sociorum*, ut in loco Livii 27 13, in quo *signa cohortium* distinguuntur a *signis manipulorum*, ut vidit Dukerus ad illum locum, post Schelium p. 315. quod tamen ab hoc loco est alienum; in quo intelligenda signa manipulorum, qui in quaque cohorte essent. Ern.

congerunt caespites] nota morem antiquum. tribunal imperatorium ecce in castris, etiam illa aetate caespiticium. Plinius Paneg. 56. Xiphilinus 62 2 de Boodicia regina Britanniae, συνήγαγε δὲ τὸ στράτευμα ἀμφὶ δώδεκα μυριάδας ὄν, καὶ ἀνέβη ἐπὶ βῆμα ἐκ γῆς ἐλώδους

gregarius miles, procax lingua et miscere coetus histrionali studio doctus. is imperitos animos, et quaenam post Augustum militiae condicio ambigentes, impellere paulatim nocturnis colloquiis aut flexo in vesperam die, et dilapsis meli-
17 oribus deterrimum quemque congregare. postremo promptis iam et aliis seditionis ministris, velut concionabundus interrogabat cur paucis centurionibus, paucioribus tribunis in modum servorum obedirent. quando ausuros exposcere remedia, nisi novum et nutantem adhuc principem precibus vel armis
18 adirent? satis per tot annos ignavia peccatum, quod tricena aut quadragena stipendia senes, et plerique truncato ex vulneribus corpore, tolerent. ne dimissis quidem finem esse militiae, sed apud vexillum retentos alio vocabulo eosdem

qui officinam fecissent, pro testimonio tesseris acceptis a custodibus istis et ad regem suum dispensatoremve eius allatis coenulam vel sportulam vel aliud quid praemioli meruisse. GRON.

1. *histrionali studio* i. e. studio quod solitus erat praestare histrionibus in comparandis factionibus plausorum. GRON.

6. *conditionabundus* M.

10. *tricena aut quadragena*] atqui vicena ex lege debebant tantum; et tunc *veterani* dicebantur. Suidas: *βετεράνος παρὰ Ῥωμαίοις ὁ ἀπολυθεὶς τῆς στρατείας. ἐπὶ εἰκοσαετίαν δὲ οὗτοι ἐδούλευον.* quod verum est: sed sub principibus, ut hic dicitur, parum servatum. LIPS.

13. *apud vexillum retentos*] attende, qui historiam principum legis. apud antiquos simplex et una honesta missio, ab Augusti aevo facta duplex, exauctoratio et missio. Tacitus auctor sic distinguendi, infra c. 36. exauctorationis ea vis ut, exempli causa, legio aliqua sacramento solveretur, signis aquilaque ademptis, non tamen dimitteretur protenus, sed seorsum in exercitu ageret sub uno aliquo vexillo, donec praemia solvereutur et agri; interea immunis a labore excubiis vigiliis et munere omni castrensi esset, excepta pugna in hostem. at plenae missionis effectus ut statim ab exercitu castrisque domum aut in colonias irent praemiis acceptis. cui bono hoc inventum? inquies. bono fisci. vide Sueton. Tib. 48. praemia enim, de quibus mox dicam, mortuis non debebantur, sicut nec cum causa missis ante stipendia completa. ideo Caligula (Suetonio narrante c. 44) *in exercitu recensendo plerisque centurionum maturis iam, et nonnullis ante paucissimos quam consummaturi essent dies, primos pilos ademit, causatus senium cuiusque et imbecillitatem.* capis ergo nunc cur hic de tricenis quadragenisque stipendiis querela, et infra totiens mentio retentionis apud vexillum, fons Pannonicae et Germanicae seditionis. LIPS. IGronovius e vestigiis M (est ibi *tentes*) coniicit legendum *tendentes*. sed Beroaldum verum vidisse puto, cum *retentos* dedit. est enim verbum proprium in hac re. cf. c. 36. mox etiam hoc capite *sub vexillo teneri*. ERN.

13. *alio vocabulo*] quomodo? veterani enim proprie dicebantur, non legionarii. ita 3 21: *vexillum veteranorum, non plus quingenti.* conf. H. 2 11. nam et praetoriani post 16 annos habebantur sub vexillo. dicti etiam emeriti. glossae priscae *emeritus ἀπολειτουργήσας ἢ ἀποστρατευσάμενος;* iterumque *emeritus ἔντιμος κατὰ στρατιωτικοὺς κάμάτους.* significat *immunes* eos fuisse

post sedecim annos penatibus suis reddantur, plus periculorum suscipere? non obtrectari a se urbanas excubias: sibi tamen
18 apud horridas gentes e contuberniis hostem aspici. adstrepebat vulgus, diversis incitamentis, hi verberum notas, illi cani-
5 tiem, plurimi detrita tegmina et nudum corpus exprobrantes. postremo eo furoris venere ut tres legiones miscere in unam agitaverint. depulsi aemulatione, quia suae quisque legioni eum honorem quaerebant, alio vertunt, atque una tres aquilas et signa cohortium locant. simul congerunt caespites, exstru-

Augusti binos denarios stipendium statuerit. fuisse autem hoc praetorianorum stipendium, nec per invidiam ultra quam erat augeri, probabili coniectura ex testamentis Augusti et Tiberii eruimus primi dicto loco Pecuniae veteris. Gron. adde Schelium ad Polyb. Castr. p. 217, qui Tacitum potius quam Dionem audiendum docet. Ern. M *accepit*, in margine *acceperint*.

1. *post sedecim annos*] lapsus ergo Dio, qui 54 25 diserte tradit Augustum definisse annos praetoriis cohortibus duodecim, aliis sedecim. nisi tamen id decretum mutatum postea, a. 758. quod apparet ex eodem Dione 55 23, ubi de praemiis militaribus; quem adi. Lips. ceterum *redderentur* legendum, non *reddantur*, nisi servetur *acceperint*, quod veteres editiones habent. Ern. propter temporum quidem rationes id non necessarium esse, recte vidit Crollius. at *acciperent* sero invectum est ex coniectura Faerni; et alterum ab IFGronovio bene defensum. Wolf.

5. *exprobrantes*] vide infra ad c. 35 init. Ern.

6. *eo furoris*] si ex omnibus una legio fit, una tantum aquila, unius legionis signa, unum nomen legionis unitur; ceterae aquilae et signa abiiciuntur, duarum legionum nomina tolluntur; id quod e sequentibus intelligitur. nam aemulatio, qua depulsi sunt a consilio, haec fuit, quod suam quaeque aquilam, sua signa, suum nomen servari vellet. hoc consilium furorem vocat Tacitus, ut opinor, propterea quod religionem violabat, et quidem pluribus modis, primum in aquilis et signis, quae sanctitatem habent, ut satis notum est, et religionem, quae dissolvitur iis sublatis et abiectis; deinde in eo quod deserunt signa sua, quae se non deserturos, ad quae conventuros nec iniussu imperatoris discessuros iuravernnt; tertio quod legiones dissolvuntur, quae et ipsae sanctitatem habent. Ern.

9. *signa cohortium*] an cohortes propria signa habuerint, diversa a signis manipulorum, disputat Lipsius de Militia 4 5, putatque signa cohortium esse eadem quae manipulorum, aut signa triariorum, sic dicta propter dignitatem. Schelius autem p. 299 distinguit signa cohortium et manipulorum, si recte mentem eius cepi. e verbis solis *signa cohortium* aut *cohortis* nihil intelligi tale potest. nam etiam *legionis signa* occurrunt, et *centuriones cohortium*, et tamen intelliguntur signa manipulorum, qui sunt in legione, et duces centuriarum, quae sunt in cohorte. deinde intelligi possunt *cohortes sociorum*, ut in loco Livii 27 13, in quo *signa cohortium* distinguuntur a *signis manipulorum*, ut vidit Dukerus ad illum locum, post Schelium p. 315. quod tamen ab hoc loco est alienum; in quo intelligenda signa manipulorum, qui in quaque cohorte essent. Ern.

congerunt caespites] nota morem antiquum. tribunal imperatorium ecce in castris, etiam illa aetate caespiticium. Plinius Paneg. 56. Xiphilinus 62 2 de Boodicia regina Britanniae, συνήγαγε δὲ τὸ στράτευμα ἀμφὶ δώδεκα μυριάδας ὄν, ἀνέβη ἐπὶ βῆμα ἐκ γῆς ἐλώδ

animam et corpus aestimari; hinc vestem arma tentoria, hinc saevitiam centurionum et vacationes munerum redimi. at Hercule verbera et vulnera, duram hiemem, exercitas aestates, bellum atrox aut sterilem pacem sempiterna. nec aliud levamentum quam si certis sub legibus militia iniretur, ut singulos denarios mererent, sextus decumus stipendii annus finem afferret; ne ultra sub vexillis tenerentur, sed isdem in castris praemium pecunia solveretur. an praetorias cohortes, quae binos denarios acceperint, quae

rium argenteum, qui tunc sedecim assibus permutabatur. decem illi asses nostrae pecuniae sunt quatuor oboli aut stuferi minus duobus chalcis aut dentis; sive malis, tres stuferi et albus vel blanca. haec Iulii Caesaris largitio. antea, et quidem a bello Punico secundo, quinque asses merebant diurnos, id est nostros quindecim chalcos sive aereolos; nisi ipsos sedecim, hoc est duos stuferos aut obolos, quos tribuit eis Polybius, et deni asses rotunde dicantur pro denis assibus duobus trientibus. sed de his vide quae diximus Pecuniae vet. 3 2. GRON.

1. *hinc vestem, arma*] vides ergo, sacto ab Iulio vel ab Augusto stipendio, abrogatam illam Gracchi legem, qua militi e publico vestem dari iussit sine ulla stipendii detractione. quod fugerat me admonere in Electis, cap. de stipendio. ambigas tamen an secuti principes iterum non reduxerint Gracchi hac parte legem. Lampridius certe (in Alex. 39) *donavit*, inquit, *et ocreas et braccas et calciamenta inter vestimenta militaria.* et 52: *qui acceptam a provincialibus annonam, qui vestem, qui stipendia vobis attribuit.* LIPS.

2. *vacationes munerum*] scripsi ea de re ad H. 1 46. LIPS.

6. *decimus* vulgo.

8. *praemium pecunia*] quale istud pecuniarum praemium? pete ab excursibus nostris in *G.* LIPS.

9. *binos denarios*] bini denarii decreti a senatu praetorianis in honorem Augusti, ut scilicet fidelem gererent eius curam, in salute cuius salus publica nixa. id accidit in VII eius consulatu. si tamen Dionis 53 11 verba vera, non binos denarios meriti praetoriani, sed tantum 20 asses. nam ait, *τοῖς δορυφορήσουσιν αὐτὸν διπλάσιον τὸν μισθὸν τοῦ τοῖς ἄλλοις στρατιώταις διδομένου ψηφισθῆναι διεπράξαντο.* si, inquam, duplum quod ceteris militibus, datum praetorianis, constat invidiosam orationem esse nebulonis Percennii de duobus denariis, et augendae rei. quantum enim intersit, docui ante. at exemplum hoc stipendii praetorianis augendi sumptum a militia veteri; apud quos praetoria cohors sesquiplum accipiebat honoris causa. vide Festum in praetoria cohors.

ADD. vir doctus in re nummaria (*Hotomannus*) nuper emendari censuit, *quae bis denos acciperent.* nam constat ex Dione, inquit, accepisse eos saltem duplum quam alii milites; nec id plus fecerit quam vicenos nummos. denarium autem duorum aestimatio amplior. intellego. vellem et ipse ea quae in hanc rem satis scripsi. quis nostrum exigit ista rigide ad veri lancem? binos denarios? sic nempe, quomodo legionarii unum denarium. is enim eis definitus, sed solutus nunquam nisi aestimatione infima et prisca. eadem igitur fide et pretio duos denarios cepere praetoriani. quos quod diserte tamen exprimit Percennius, quis miretur? in seditione id facit, et ad animos scilicet vero an falso inflammandos. LIPS. simplicius forsan *acciperent*, quod marginibus allinunt. sed potest defendi ut sit, quae *σύνταξιν* binorum denariorum consecutae fuerint; quibus Augusti constitutio binos denarios dederit; quibus senatus in honorem

post sedecim annos penatibus suis reddantur, plus periculorum suscipere? non obtrectari a se urbanas excubias: sibi tamen
18 apud horridas gentes e contuberniis hostem aspici. adstrepe-
bat vulgus, diversis incitamentis, hi verberum notas, illi cani-
5 tiem, plurimi detrita tegmina et nudum corpus exprobrantes. postremo eo furoris venere ut tres legiones miscere in unam agitaverint. depulsi aemulatione, quia suae quisque legioni eum honorem quaerebant, alio vertunt, atque una tres aquilas et signa cohortium locant. simul congerunt caespites, exstru-

Augusti binos denarios stipendium statuerit. fuisse autem hoc praetorianorum stipendium, nec per invidiam ultra quam erat augeri, probabili coniectura ex testamentis Augusti et Tiberii eruimus primi dicto loco Pecuniae veteris. GRON. adde Schelium ad Polyb. Castr. p. 217, qui Tacitum potius quam Dionem audiendum docet. ERN. M *accepit*, in margine *acceperint*.

1. *post sedecim annos*] lapsus ergo Dio, qui 54 25 diserte tradit Augustum definisse annos praetoriis cohortibus duodecim, aliis sedecim. nisi tamen id decretum mutatum postea, a. 758. quod apparet ex eodem Dione 55 23, ubi de praemiis militaribus; quem adi. LIPS. ceterum *redderentur* legendum, non *reddantur*, nisi servetur *acceperint*, quod veteres editiones habent. ERN. propter temporum quidem rationes id non necessarium esse, recte vidit Crollius. at *acciperent* sero invectum est ex coniectura Faerni; et alterum ab IFGronovio bene defensum. WOLF.

5. *exprobrantes*] vide infra ad c. 35 init. ERN.

6. *eo furoris*] si ex omnibus una legio fit, una tantum aquila, unius legionis signa, unum nomen legionis umitur; ceterae aquilae et signa abiiciuntur, duarum legionum nomina tolluntur; id quod e sequentibus intelligitur. nam aemulatio, qua depulsi sunt a consilio, haec fuit, quod suam quaeque aquilam, sua signa, suum nomen servari vellet. hoc consilium furorem vocat Tacitus, ut opinor, propterea quod religionem violabat, et quidem pluribus modis, primum in aquilis et signis, quae sanctitatem habent, ut satis notum est, et religionem, quae dissolvitur iis sublatis et abiectis; deinde in eo quod deserunt signa sua, quae se non deserturos, ad quae conventuros nec iniussu imperatoris discessuros iuraverunt; tertio quod legiones dissolvuntur, quae et ipsae sanctitatem habent. ERN.

9. *signa cohortium*] an cohortes propria signa habuerint, diversa a signis manipulorum, disputat Lipsius de Militia 4 5; putatque signa cohortium esse eadem quae manipulorum, aut signa triariorum, sic dicta propter dignitatem. Schelius autem p. 299 distinguit signa cohortium et manipulorum, si recte mentem eius cepi. e verbis solis *signa cohortium* aut *cohortis* nihil intelligi tale potest. nam etiam *legionis signa* occurrunt, et *centuriones cohortium*, et tamen intelliguntur signa manipulorum, qui sunt in legione, et duces centuriarum, quae sunt in cohorte. deinde intelligi possunt *cohortes sociorum*, ut in loco Livii 27 13, in quo *signa cohortium* distinguuntur a *signis manipulorum*, ut vidit Dukerus ad illum locum, post Schelium p. 315. quod tamen ab hoc loco est alienum; in quo intelligenda signa manipulorum, qui in quaque cohorte essent. ERN.

congerunt caespites] nota morem antiquum. tribunal imperatorium ecce in castris, etiam illa aetate caespiticium. Plinius Paneg. 56. Xiphilinus 62 2 de Boodicia regina Britanniae, *συνήγαγε δὲ τὸ στράτευμα ἀμφὶ δώδεκα μυριάδας ὄν, καὶ ἀνέβη ἐπὶ βῆμα ἐκ γῆς ἐλώδους*

urbas desideria militum ad Caesarem ferenda ait; neque

ν Ῥωμαϊκὸν τρόπον πεποιη-
, eleganter. *et ascendit*, in-
tribunal e terra palustri more
ma confectum. Status in Sil-
5 2 144): *hic suetus dare iura*
s, hoc cespite turmas adfari.
Iaous 23 5. Lucanus 5 316.
rchus in Pompeio p. 641 A:
τος δὲ οὐκ ὄντος, οὐδὲ τοῦ
ιωτικοῦ γενέσθαι φθάσαντος,
ποιοῦν αὐτοὶ τῆς γῆς ἑκτομὰς
ίας λαμβάνοντες καὶ κατ' ἀλ-
ν ἀντιθέντες etc. Claudia-
de bello Gild. 424 sqq. Lips.
tius (ad Hyginum p. 142) putat
intelligi *tribunal* duci destina-
(nullum enim dum ducem sedi-
rum fuisse) sed aggerem, in
signa et aquilae ponerentur:
etiam apud Hyginum est tribu-
ia quo tormenta ponuntur. di-
de hoc verbi huius sensu, quod
de *manipulo*. v. ad c. 65. Li-
a verum vidisse puto. satis di-
ritur collocatio signorum et ex-
tio tribunalis. Ern.

quo magis consp. s. f.] sen-
est: ut videre quisque posset
essent, qui ferre iniurias non
ent, meliores conditiones posce-
; ubi conveniendum, quo eun-
esset ei qui se iis aggregare
t. Ern.

commentibus] si fuisset in unico

opus, item studio incensi. sic *properare* dicitur; ut *properare cibum* apud Virgilium, opinor. noster 2 6 *naves properatae;* ibidem 31 *mortem properare*, et c. 80 *tela ad subitum usum properata.* et sic optimi quique. vide Broukhus. ad Tibull. 4 1 205. Ern.

3. *clamitans, mea potius caede*] mirum videri possit; et quid causae cur ob tribunal caespiticium adeo inclamet Blaesus? nam subiungit: *leviore flagitio legatum interficietis quam ab imperatore desciscitis.* capitale ergo adeo facinus illud? capitale prorsus. nam tribunalis exstructio ascensioque signum proprium imperatoris; quod allocuturus milites conscenderet. simile apud Vopiscum in Probo c. 10. sed et allocutio ipsa soli imperatori servata postea. Ammianus de Iuliano nondum principe 16 12: *et cum alloqui pariter omnes nec longitudo spatiorum extenta nec in unum coactae multitudinis permitteret crebritas* (*et alioqui vitabat gravioris invidiae pondus, ne videretur id adfectasse quod sibi soli deberi Augustus existimabat*) etc. Lips.

5. *poenitentiam*] *poenam* coniiciebat Cuiacius. vulgatum ἠθικώτερον et ad misericordiam permovendam accommodatius. Wolf.

veteres ab imperatoribus priscis neque ipsos a divo Augusto tam nova petivisse; et parum in tempore incipientes principis curas onerari. si tamen tenderent in pace tentare quae ne civilium quidem bellorum victores expostulaverint, cur contra morem obsequii, contra fas disciplinae vim meditentur? decernerent legatos, seque coram mandata darent. acclamavere ut filius Blaesi tribunus legatione ea fungeretur, peteretque militibus missionem ab sedecim annis: cetera mandaturos, ubi prima provenissent. profecto iuvene modicum otium: sed superbire miles, quod filius legati orator publicae causae satis ostenderet necessitate expressa quae per modestiam non obtinuissent. interea manipuli ante coeptam seditionem Nauportum missi ob itinera et pontes et alios usus, postquam turbatum in castris accepere, vexilla convellunt,

ipse c. 25 extr. Ern. *desiderium* et mox *ferendum* M.

2. *incipientes*] Acidalius *incipientis*. satis placent *incipientes curae*. sic Ovidio de A. 2 648: *incipiens omnia sentit amor*, et Met. 12 395: *barba erat incipiens*. noster H. 1 31: *incipiens adhuc et nondum adulta seditio*. Gron. mox rescripsi *meditarentur* pro *meditentur*, quod repudiat praecedens *tenderent* et sequentia. Ern. reduxi antiquum *meditentur*: rationem attuli in praeposita commentatione. difficilius est dicere, *incipientisne* praestet an *incipientes*; in quo nulla est auctoritas librorum. exemplis Gronovii contraria, si probe memini, plura sunt apud Quinctilianum et alios huius aetatis, ut Plin. Paneg. 57: *principes incipientes et desinentes*. Wolf.

8. *ab*] *ad* M.

9. *provenissent*] eleganter pro *successissent*. sic etiam H. 2 16: *inani auxilio, etiam si provenissent*. cf. Ovid. Trist. 1 1 39, Plin. H. N. 18 3. adde interpp ad Sueton. Vesp. 5. Ern.

13. *ob itinera*] expeditionem ergo meditabantur, eoque haec praecurabant, neque alio fine simul in aestivis erant. Lips.

14. *accipere* M.

convellunt] Freinshemio placet vexilla ab hastis, quibus affixa erant, derepta esse. videtur abreptus ab eo qui exponit, fixa solo evellunt et detrahunt, abduntque non visenda militibus, quasi vexillorum reverentia militi turbanti esset pro conscientiae flagello. sed quod non absurdum concedit esse, e solo evellere, hoc solum verum est. nam detrahere vexilla et solo affligere solebant, qui prorsus aut ab imperio aut ab imperatore desciscerent, nec sibi receptum ad poenitentiam relquum facerent. hi vero nec deficiebant nec sacramenti religione solvi volebant, sed conditionem suam meliorem facere conabantur. cogitandum eos Nauporti, quo missi erant, aliquamdiu tranquillos et in officia operique intentos fuisse, stantibus et fixis vexillis, quum tumultu castrorum comperto abiecerunt opus, iniussuque et ingratiis ducum sustulerunt vexilla, et festinarunt ne communi causae deessent. quod vero ait se nescire quorsum ad diripiendos vicos signa praetulerint, equidem non praetulerunt signa vicorum diripiendi ergo, sed proficiscendi. sed tamen, quemadmodum paulo ante operabantur subrectis vexillis, ut appareret militari eos munere fungi et milites esse, non viles manus undique contractarum aut oblocantium semet operarum, sic inter movendum ad se-

praefectus, antiquam duramque militiam revocabat, operis ac laboris, et eo immitior quia toleraverat. n adventu redintegratur seditio, et vagi circumiecta po- antur. Blaesus paucos, maxime praeda onustos, ad rem ceterorum affici verberibus, claudi carcere iubet: etiam tum legato a centurionibus et optimo quoque

n rabiem versis stetisse ve- etsi non narretur, credibile est, et moris securitatisque (non enim sine custodibus fa- eliquebantur), et ut ostende- e milites esse, fraudatos in- indigne habitos, atque ob id et pignora capientes, non la- et praedones meros. vide ad Livii 3 54 diximus. Gron. *Nauporto*] meminit et Velleins . Strabo (7 p. 314) collocat mriscis, situ ab Aquileia sta- 50. sed vocat *Ναύπορτον*, pte, ut opinor. Lips.

praefectum castrorum] munus nescio an antiquum. mentionem m eius ante principes nondum , postea saepius. vide Excursus . Lips.

ptum] sic e M pro *dire-* Pichena, recte. sic emenda- tiam Heinsius, quem v. ad . Met. 3 52. mox in *ferret* ilogia, et intelligitur proprie m ad *onera*, tropice ad *itinera*.

iculo] honestiores ergo mi-

bat etiam Schefferus in Anecd. Obs. Misc. 8 p. 408. ceterae quidem coniecturae, ut *intentus operis*, pro exactore operis, quod placebat Heinsio l. c., *tritus* Gronovii, aliaeque aliorum minus placent. 2 66 est *vetus stipendiis* s. *stipendii*, ut Pichena vult: contra *recens praeturâ*, sive ut Heinsius vult, *praeturae*. Aldus dedit *immitis*, quod Mureto placebat. Ern. etiam Wopkensio merito placet Lipsii correctio, quae unice vera. Wolf.

12. *carcere*] in castris stativis ergo carcer. et cum exercitus moveret, eosdem catena trahebant, more militari, ut alibi dicam. Iuvenalis 6 560. Lips.

13. *a centurionibus*] hoc parum congruere videtur cum reliqua narratione. centurionum saevitiam primum querebatur seditiosa turba c. 17, ut prope semper assolebat; mox iidem contumeliis et verberibus afficiuntur; tum unus eorum occiditur; et ne in hunc aut paucos saevitum putemus, *ceteros* omnes (non *alios*) latebrae texere c. 23. etiam c. 28

manipularium parebatur. illi obniti trahentibus, pren
circumstantium genua, ciere modo nomina singulorum, m
centuriam quisque cuius manipularis erat, cohortem, le
nem, eadem omnibus imminere clamitantes. simul probr
5 legatum cumulant, caelum ac deos obtestantur, nihil rel
faciunt, quo minus invidiam misericordiam metum et
permoverent. accurritur ab universis, et carcere effracto
vunt vincula, desertoresque ac rerum capitalium damn
22 sibi iam miscent. flagrantior inde vis, plures seditioni du
10 et Vibulenus quidam gregarius miles, ante tribunal Bl
allevatus circumstantium humeris, apud turbatos et quid
raret intentos "vos quidem" inquit "his innocentibus et
serrimis lucem et spiritum reddidistis: sed quis fratri
vitam, quis fratrem mihi reddit? quem missum ad vo
15 Germanico exercitu de communibus commodis, nocte prox
iugulavit per gladiatores suos, quos in exitium militum ha
atque armat. responde, Blaese, ubi cadaver abieceris.

facio in accusanda quam in defendenda vulgata lectione. Wolf.

3. melius foret sic: *modo centuriam quisque, modo cohortem, cuius manipularis erat.* nam manipuli sunt cohortium, non centuriarum. sed nihil muto. etenim etiam qui in centuriis sunt, manipulares, quia quaeque centuria manipuli certi est, et a centuria milites non dicuntur, ut nec a cohortibus. Ern.

6. *invidiam* etc.] Heinsius l. c. ablativos malebat, intellecto *commilitones;* quibus sane aptius verbum *permovere.* invidia movetur, non permovetur. v. H. 4 27, ubi *permovere* est pro *movere.* ceterum latinitas postulat scribi *permoveant.* Ern. haec vana sunt. *permoveri* affectus non minus quam homo dicitur, nisi quod illud efficacius est verbo simplici. quem locum Ernestius in animo habuerit, non reperio; sed plures attulit Crollius. is autem corrigi vult *quo omnes invidia — ira permoverent*, ex mala comparatione loci 15 37. alius vir doctus, *quo militibus invidiam* etc. Wolf.

9. suspectum est viris doctis τὸ *iam;* unde Faernus et Pichena malebant *sibi immiscent.* me quidem particula illa non offendit, habet h. l. vim augendi, ut a sensus est: non modo sui fu socios e carcere eximunt, sed adeo ipsos liberatos sibi misc qui criminum causa in carcere rant. Ern.

15. *communibus*] Pannonico Germanico exercitui. Wolf.

16. *gladiatores suos*] refer ad litum saeculi eius morem, quo p sides, praefecti provinciarum l lias gladiatorum alebant ad spe cula exhibenda. non enim inter lites lecti, ne erres. Lips. a Dionysium Vossium ad Caes. B. 75, ubi etiam paulo ante legend censet *reddet*, non necessaria iectura. Ern. nec bona. eleg tius est tempus instans in tali c motione. Wolf.

17. *ubi cadaver abieceris*] in tus labor est Alberici Gentilis (li de nuptiis) ex Ictorum reliquiis, q Velleio 2 54 impegerat Titius, *que ire* defendentis. quis ignora lam aetatem multa sibi permisi quae neque Velleius neque ac lium eius quisquam dicendi studi ausi? addit e Livio corruptum *citusque ibi.* non melioribus u

ubi exstat, *ut ubique prosint, tinant*. sic e Virgilio (Aen. 5 *gratior et pulcro veniens in virtus*, quasi voluerit ille *veniens in corpus* et non *vir- pulcro corpore* οὐσα, vel si *ratior veniens*, accidens, ap- tum Propertii (3 7 37) *sedisse* vel *sidisse in cineres*, en sic scripsit, quis non videt ombustam et collapsam ruisse eres? at Barthius *ubi* pro amnasse Caprum grammaticum, qui tamen hic Tacitum, cui se toti gregi Caprorum credere festive ait Advers. 33 5. quic- conentur, cum Latine loquimur, τὸ *quo* requiritur, illic τῷ ons non est; et recte quidem *quo abieceris*, sed pro eo ixit Tacitus *ubi abieceris*, ve- nere illo suo praegnantes sen- reviter efferendi pro eo quod bi non humaveris aut condide- sed iacens sub dio reliqueris; hi non tenui terrae iniectu con- , sed sic abiectum relinqui ris feris lacerandum. *ubi abie-* , ubi sine iustis posueris, ubi is ut foede iaceat. Hyginus 165: *cantans se in aqua ad- , et vidit se merito irrisam; tibias ibi abiecit*. Gron. recte abent. simplicius erit ac faci- ubi significatio *in loco* et *in* concurrunt, ut h. l., *ubi* et oni possunt; non, cum sola est ficatio *in locum*, sed ibi neces- an *sepulturae* scribas, ciccum non interduim: nam utrumque auctores habet optimos, quia et cum *invidere alicui* dicitur, semper intelligi accusativum censeo rei quae invidetur; et cum *invidere aliquid*, dativum personae cui invidetur. Cicero cum in Attio notat (Tusc. 3 9) *quis florem liberûm invidit meûm*, non improbat *invidere aliquid alicui*, sed *invidere aliquem* pro *alicui*. neque id veteribus placuisse video; et vereor ne in Attio praecesserit membrum orationis, in quo esset τὸ *mihi*, in his repetendum. scio Scioppium aliter sentire in Paradoxis, sed nihil me movet. Horatii *ego cur acquirere pauca si possum, invideor*, non ultra producendum est. Ovidii in epistola Laodamiae (Her. 13 137) *Troadas invideo* corruptum est pro *Troasin invideo*, ut animadvertit Salmasius, et merito secutus est Heinsius noster. apud Quinctilianum (9 3 initio) liber optimus *ut huic rei invidere; non, ut omnes veteres et Cicero praecipue, hanc rem*. qui tamen errat: nam *invidere alicui* Plautus, Varro, Lucretius, Cicero ipse dixerunt. quod autem cornicatur Scioppius, cum legimus *invidit commodis eorum*, supplendum esse *invidia* vel *invidere* nominis vim habens, nihil agit. potius *proventum* aut *continuationem*. sic *ne hostes quidem sepulturam invident*, puta *mortuis*: *sepulturae*, *cogita* τὸ γίνεσθαι vel *fieri*. *invidit*

23 sulebamus, hi sepeliant." incendebat haec fletu, et pectus atque os manibus verberans. mox disiectis quorum per humeros sustinebatur, praeceps et singulorum pedibus advolutus tantum consternationis invidiaeque concivit, ut pars mili-
5 tum gladiatores qui e servitio Blaesi erant, pars ceteram eiusdem familiam vincirent, alii ad quaerendum corpus effunderentur. ac ni propere neque corpus ullum reperiri, et servos adhibitis cruciatibus abnuere caedem, neque illi fuisse unquam fratrem pernotuisset, haud multum ab exitio legati
10 aberant. tribunos tamen ac praefectum castrorum extrusere: sarcinae fugientium direptae; et centurio Lucilius interficitur, cui militaribus facetiis vocabulum "cedo alteram" indiderant, quia fracta vite in tergo militis alteram clara voce ac rursus aliam poscebat. ceteros latebrae texere, uno retento Cle-
15 mente Iulio, qui perferendis militum mandatis habebatur idoneus ob promptum ingenium. quin ipsae inter se legiones octava et quinta decima ferrum parabant, dum centurionem cognomento Sirpicum illa morti deposcit, quintadecumani

firmare tendit. ablativum verbo *invidere* iungi ab huius aetatis scriptoribus certum est; nec dubitare debebat Gronovius. vide Burmannum ad Quinctil. I. c. et Gesnerum ibidem, qui in huius loci lectione Gruteri sententiam probat. Ern. primus Beroaldus intulit *sepulturam*. in codice plures testantur ablativum fuisse, quem repetii de Gesneri et Allemandi sententia. vide Cortium ad Plinii Epp. I 10 extr, etsi obloquitur Schwarzius ad Paneg. 86. Wolf.

1. *hi*] Muretus et Lipsius sic ad marginem. nam est in M et vulgatis *ii*. recte *hi* receperunt Pichena et qui post eum edidere. nimis saepe in scriptis haec duo pronomina permutantur, ut etiam ad Suetonium notavimus. Ern. loquens digito ostendit commilitones. perperam alii coniecerunt *mei*. Wolf.

incendebat haec] his vim addebat. Crollius coniicit *intendebat*. sane *incendi* proprie dicuntur homines, non res. sed huius generis translationum alibi permulta exempla videbimus. similiter infra c. 69 *accendebat haec*. Wolf. *incedebant* M.

8. *neque illi fuisse fratrem*] non Vibulenus voluit imitari artem Volscii apud Dionysium Halic. 10 7? scilicet longe minor similitudo in scriptis, praesertim poetarum, saepe doctis videtur sufficere ut alterum alteri ante oculos versatum putet. Wolf.

12. *militaribus facetiis*] moris huius militaris exemplum item in Aureliani vita 6: *huic signum exercitus apposuerat, Manu ad ferrum*. de vite autem centurionum, proverbiam res et conculcata. Lips.

13. *facta vitae* M.

18. causa huius cognomenti non fugit. an forte Sirpicus a sirpando? quod est ligare nodoque constringere, prisca quidem voce; unde sirpi aenigmata sive nodi. quisque verberavit obsoleto illo verbo militum aures? an quia asperior in constringendis militibus duriorque? Lips. probabiliter alii putant sirpis illum usum esse pro vite. Wolf.

tuentur, ni miles nonanus preces et adversum aspernantis minas interiecisset.

24 Haec audita quanquam abstrusum et tristissima quaeque maxime occultantem Tiberium perpulere ut Drusum filium
5 cum primoribus civitatis duabusque praetoriis cohortibus mitteret, nullis satis certis mandatis, ex re consulturum. et cohortes delecto milite supra solitum firmatae. additur magna pars praetoriani equitis et robora Germanorum, qui tum custodes imperatori aderant; simul praetorii praefectus Aelius
10 Seianus, collega Straboni patri suo datus, magna apud Tiberium auctoritate, rector iuveni, et ceteris periculorum praemiorumque ostentator. Druso propinquanti, quasi per officium, obviae fuere legiones, non laetae, ut assolet, neque insignibus fulgentes, sed illuvie deformi et vultu, quanquam
25 maestitiam imitarentur, contumaciae propiores. postquam vallum introiit, portas stationibus firmant, globos armatorum certis castrorum locis opperiri iubent: ceteri tribunal ingenti agmine circumveniunt. stabat Drusus, silentium manu poscens. illi quotiens oculos ad multitudinem rettulerant, voci-
20 bus truculentis strepere, rursum viso Caesare trepidare; murmur incertum, atrox clamor et repente quies; diversis ani-

2. *minas interiecisset*] hoc loco posset aliquis abuti ad defendendam vulgarem lectionem apud Suetonium Dom. 17, *dolum interiecit* pro *adhibuit*, quo sensu id dici posse ad illum locum in Excursu negavimus. sed et hic sunt primo duae partes, inter quas interponuntur minae, quod est interiicere deinde adhibentur ad impediendum, non ad perficiendum. Ern.

3. *tristissima — occultantem*] et merito. conf. Liv. 5 1 et 23 5, Caesar 7 28. Gron.

8. *qui tum custodes imperatori*] recepit ergo iterum Germanos custodes Tiberius, destitutos post cladem Varianam ab Augusto. Suetonius Aug. 49. de custodibus istis alibi abunde. Lips.

12. *ostentator* periculorum (poenarum) pervicacibus, praemiorum ad meliorem sensum redituris. non quasi ipse utriusque fortunae exemplar, ut volunt nonnulli. Wolf.

14. *insignibus fulgentes*] de cultu et incultu insignium notanda quaedam observo, et promo in Excurs. in *I.* Lips.

16. *introit* M.

19. *quotiens oculos*] is quidem mos et affectus vulgi, in turba sua audacis. Lucanus pariter in seditione 5 259: *quippe ipsa metus exsolverat audax turba suos. quidquid multis peccatur, inultum est.* et Velleius 2 81: *subita deinde exercitus seditio, qui plerumque contemplatus frequentiam suam a disciplina desciscit.* Lips.

sedtulerant M.

21. *repente quies*] video expulsam priscam vocem, *repens quies.* porro huic sententiae Silianum illud plane geminum est, 10 396: *clamor saepe repens et saepe silentia fixis in tellurem oculis.* clamor autem,

morum motibus pavebant terrebantque. tandem interrupto tumultu litteras patris recitat, in quis perscriptum erat praecipuam ipsi fortissimarum legionum curam, quibuscum plurima bella toleravisset; ubi primum a luctu requiesset animus, acturum apud patres de postulatis eorum; misisse interim filium, ut sine cunctatione concederet quae statim tribui possent; cetera senatui servanda, quem neque gratiae
26 neque severitatis expertem haberi par esset. responsum est a concione mandata Clementi centurioni quae perferret. is orditur de missione a sedecim annis, de praemiis finitae militiae; ut denarius diurnum stipendium foret; ne veterani sub vexillo haberentur. ad ea Drusus cum arbitrium senatus et patris obtenderet, clamore turbatur. cur venisset, neque augendis militum stipendiis, neque adlevandis laboribus, deinque nulla benefaciendi licentia. at Hercule verbera et necem cunctis permitti. Tiberium olim nomine Augusti desideria legionum frustrari solitum: easdem artes Drusum rettulisse. nunquamne nisi ad se filios familiarum venturos? novum id plane quod imperator sola militis commoda ad senatum reiiciat. eundem ergo senatum consulendum, quotiens sup-

cum terrerent, ut sequitur; quies, cum timerent. Lips. mihi adverbium magis placet, ob ipsam variationem. Wolf.

9. *contentione* M, ut p. 53 13.

perferret reposuit e M Pichena. at Aurelius, barda mea mens, ait, si excusae lectioni patrocinarer; vultque *proferret* et *proferendis*. neque hic tantum, verum et apud Plinium 18 3: *viator, vela corpus, inquit, ut proferam senatus populique Romani mandata*. et in Plinio quidem iam sic ediderunt: sed tamen notant in optimo Chifletii esse *perferam*. nec dubito quin rectius. neque enim perlata sunt prius quam audita et pronuntiata; et pronuntiando traduntur, quod quid aliud quam *perferuntur?* similiter apud Iuvenalem 6 391: *dictataque verba pertulit*, genere loquendi satyram admodum decenti, in precibus praesertim parum probatis a sacerdote praeeunte *ad deos scilicet secundum consuetudinem*, ut habet vetus Scholiastes. non ergo *protulit*. Gron. c. 23: *perferendis mandatis idoneus*. c. 57: *perfert mandata*. et tamen Broterius ineptum suum *proferre* defendit. Wolf.

11. *denarius diurnum stipendium*] vide dicta ad c. 17. Ern.

15. *at hercule*] forma asseverandi, quae sermonem in sensum diversum ita traducit ut alias *sane*, sed maiore cum vi. an quisquam eorum qui nunc supersunt principes scriptores, ita loquatur, non facile dixerim. conf. tamen auctorem Epist. 2 ad Caes. de ord. re publ. c. 4. Wolf. v. Hand. Tursellini 1. p. 437.

18. *numquamne nisi ad se*] verior lectio e verborum traiectu: *numquamne ad se nisi*. Lips. ea posthac recepta est vulgo. fortasse sine causa, si *numquam nisi* ad totam enuntiationem pertinet, ut interdum *numquam non*. Wolf.

plicia aut praelia indicantur. an praemia sub dominis, poe-
27 nas sine arbitro esse? postremo deserunt tribunal, ut quis
praetorianorum militum amicorumve Caesaris occurreret, manus
intentantes, causam discordiae et initium armorum, maxime
5 infensi Gnaeo Lentulo, quod is ante alios aetate et gloria
belli firmare Drusum credebatur et illa militiae flagitia pri-
mus aspernari. nec multo post digredientem cum Caesare,
ac provisu periculi hiberna castra repetentem, circumsistunt,
rogitantes quo pergeret, ad imperatorem an ad patres, ut
10 illic quoque commodis legionum adversaretur. simul ingru-
unt, saxa iaciunt. iamque lapidis ictu cruentus et exitii cer-
tus, accursu multitudinis quae cum Druso advenerat prote-
28 ctus est. noctem minacem et in scelus erupturam fors leni-
vit: nam luna claro repente caelo visa languescere. id mi-
15 les rationis ignarus omen praesentium accepit, [ac] suis la-

3. *occurreret*] Muretus et Acidalius corrigunt *occurrerat*. sed in hoc verbo non semper observatur illa temporis ἀκρίβεια. Wolf.

manus — discordiae] ecquando manus dedere causam discordiae et armorum, ait ille? certe si, cui sunt intentatae, is strenue repulit eas, aut ultro, quod ira dictat, occupavit. eam enim, qui rixam quaerunt, ut suam occasionem rapiunt, et quasi essent provocati, nihil non sibi licere in auctores iniuriae interpretantur. dein tumultu coepto advolant et aggregantur utrimque socii, et a manibus ad ferrum ac caedes transitur. apage *annos*. Gron. sane durus est locus. quid si Tacitus dedit *manus intentantes, maxime Lentulo?* videtur in margine elogium, *causa discordiae et initium armorum*, scriptum fuisse, ut alibi, dein venisse in textum explendi causa. infra c. 32 est quidem simile quid, *ea vetustissima materia* etc. sed ibi alia structura est. Ern. exemplum huius structurae erat c. 2 *subsidia dominationi*; et eo modo intellexit, opinor, Gronovius. iam quaeris cuinamnam discordiae mentio fit, quum discordiam dudum saevissse videremus. nimirum totius huius seditionis tres quasi actus seu gradus distinguuntur, inde a c. 17, tum a 20, tum a verbis istis. narraturus nunc est discordiam praetorianos inter ac Pannonicos milites, iras horum novas et arma expedita in cohortem Drusi. huius extremi et atrocissimi actus praecipua *causa*, i. e. occasio et materia (incentivum), fuit *intentatio* illa *manuum*. Wolf.

5. *ante alios* h. e. aliis praestans aetate et gloria bellica. v. Ind. v. *ante*. hominis laudes sunt 4 44. Wolf.

14. quid hoc, *clariore paene coelo?* cassa palearum, si examinas. a Beroaldo ea lectio est, quam sperne; et substitue *luna claro repente coelo*. facit sententia, et prisca scriptura *clamore pena coelo*. claro autem coelo is lunae languor; et ideo sequitur *postquam ortae nubes offecere visui*. Lips. Salinerius volebat *clariore plena coelo*, et *clariore* positive accipiebat, et sic quoque Chifletius in epist. ad Lips. t. 1 collect. Burm. p. 727. Nerius in Ann. 1 4 *clarore plena coelo;* et clarorem accipit de lumine solis, quod luna recipit. sordes istae sunt. verum vidit Lipsius. *clarore* tamen etiam IGronovio placet. Ern. *clamore pena caelo* M.

15. molestum hic esse τὸ *ac* sen-

boribus defectionem sideris assimulans, prospereque cessura quae pergerent, si fulgor et claritudo deae redderetur. igitur aeris sono, tubarum cornuumque concentu strepere; prout splendidior obscuriorve, laetari aut maerere; et postquam
5 ortae nubes offecere visui creditumque conditam tenebris, ut sunt mobiles ad superstitionem perculsae semel mentes, sibi aeternum laborem portendi, sua facinora aversari deos lamentantur. utendum inclinatione ea Caesar et, quae casus obtulerat, in sapientiam vertenda ratus, circumiri tentoria iubet.
10 accitur centurio Clemens, et si alii bonis artibus grati in vulgus. ii vigiliis, stationibus, custodiis portarum se inse-

sit Freinshemius, qui abesse mallet. succurrere alio modo voluit Heinsius, emendans *hanc*; quod durum est. melius Freinshemius iudicavit. Ern. [M *a*, in margine *ac*.] commodissime coniicit Wopkensius *accipiebat, suis lab.* eclipsis haec, apud chronologos celebris, incidit in 5 Kal. Oct, initio hor. 3 18′ 32″, fine h. 7 6′ 32″. certa testis incipientis principatus Tiberiani. Wolf.

2. *pergerent*] frequens hoc verbum Tacito: sed nusquam, opinor, vel ipsi vel alii *pergere aliquid* est insistere instituto, agere quod in manibus habeas. ut commodissime accipiamus, integrum foret *prospere cessura itinera quae pergerent*. sed quis hac in re sic loquitur? prorsus censeo Tacitum scripsisse *quae urgerent*, i. e. quae laborarent, quibus instarent. Horat. Sat. 2 7: *vitiis gaudet constanter et urget propositum*. et Carm. 2 18: *marisque Baiis obstrepentis urges summovere litora*. noster 12 12: *itaque urgeret coepta*. non dicit *pergeret coepta*. Gron. Rhenanus *quae gererent*, quod multo est languidius. Heinsius l. c. *quo pergerent*. Davisius (ad Cic. Leg. 2. extr.) *quae agerent*; quod cuivis in mentem veniat. vulgatum verum videtur. *pergere* nostro est persequi, urgere. A. 3 66: *si rectum iter pergeret*. conf. 4 20, 15 27. adde Burm. ad Val. Flacc. 4 690. Ern. iam Lipsii in prima editione coniecturae erant *urgerent*, *peragerent*. postea eas tacite revocavit. *pergere rem* antiquo usu est studiose tractare, in re molienda et persequenda quum maxime occupari. cf. Wopkens. Lect. Tull. 3 2. sic et alia verba neutra similis potestatis olim cum quarto casu poni solita, v. c. *petere* (iter), *contendere*, *properare*; ac mansit id maxime in hoc posteriore. Wolf. *gererent* et *peragerent* margo M.

3. *aeris sono*] clarum exemplum vanae religionis, ad levandos lunae labores. ita enim opinio erat. Iuvenalis nimis facete de sexu tinniente (6 441) *una laboranti poterit succurrere lunae*. Livius 26 5. quem morem nec Christianos desiisse discas e divo Maximo Taurinensi episcopo; qui nimis id indignatur et culpat homilia propria *de defectu lunae*. ait inter alia hic apta: *cum requirerem quid sibi clamor hic vellet, dixerunt mihi quod laboranti lunae vestra vociferatio subveniret et defectum eius suis clamoribus adiuvaret*. Lips.

6. *perculsae*] hic quoque suspicari liceret legendum *percussae*, ut supra c. 12. sed vulgatum intelligi potest *de statu deiectae*, quod est *perculsae*. Ern. vide ad c. 12. Wolf.

7. *potandi* M, *portendi* margo. mox M *adversari*.

11. *ii*] sic a Lipsio correctus locus. M et alii corrupte *in*. *in vigiliis se inserere* dici nullo modo potest. vide dicta de *ubi* ad c. 22.

runt, spem offerunt, metum intendunt. "quousque filium imperatoris obsidebimus? quis certaminum finis? Percennione et Vibuleno sacramentum dicturi sumus? Percennius et Vibulenus stipendia militibus, agros emeritis largientur? denique pro Neronibus et Drusis imperium populi Romani capessent? quin potius, ut novissimi in culpam, ita primi ad paenitentiam sumus? tarda sunt quae in commune expostulantur: privatam gratiam statim mereare, statim recipias." commotis per haec mentibus et inter se suspectis, tironem a veterano, legionem a legione dissociant. tum redire paulatim amor obsequii: omittunt portas, signa unum in locum principio seditionis congregata suas in sedes referunt. Drusus orto die et vocata concione, quanquam rudis dicendi, nobilitate ingenita incusat priora, probat praesentia; negat se terrore et minis vinci: flexos ad modestiam si videat, si supplices audiat, scripturum patri ut placatus legionum preces exciperet. orantibus, rursum idem Blaesus et Lucius Apronius eques Romanus e cohorte Drusi, Iustusque Catonius

Lipsius posuit in margine: recepit Fichena, quem secuti sumus. Ern.

11. *stationibus*] quae ante portas quidem, sed paulo longius: atqui et in ipsis *custodiae* fuerunt, et has adiungit. nos in Militia, 5 8. Lips.

2. *percennioni* M.

4. *denique* h. l. pro, ut paucis absolvam, dici recte monet Freinshemius. sic saepe esse apud omnes scriptores hodie notissimum est. Ern.

6. *novissimi in culpam*] hoc accipiendum quasi ad meliores militum dictum. etsi enim omnes rebellaverant, non aeque prompte, et quidam secuti magis quam ducentes. hos nunc excitat. Lips. tirones a veteranis concitatos. ii maxime in vigiliis. accurate monuit Freinshemius. Wolf.

9. *tironem*] intellegit qui stipendia nondum complessent, abiunctos ab iis qui sub vexillo veterani. Lips.

13. *contentione* M.

nobilitate ingenita] culpavi; nec nunc omnino capio, nisi quod videtur simile illi dicto apud Lucanum 8 323: *quos Lentulus omnes virtutis stimulis et nobilitate dolendi praecessit.* hinc apud Claudianum (de bello Get. 376) *mista sed nobilis ira.* in quibus plus scilicet aliquid intellegitur quam dicitur. Lips. intellige ferociam quandam et pervicaciam, ut supra appellat Tacitus, quae non cedat periculo, non timeat libere dicere quae sentiat; qualis esse solet in hominibus magnae nobilitatis. Ern.

17. *exciperet*] legitima ratio postulat *excipiat*; et sic Tacitum dedisse credo. vulgatum est a librario Langobardico vel germanizante. Ern. hoc probat Crollius. haud dubie nimis insolens h. l. videtur imperfectum; non tamen ad Taciti mentem. Wolf.

18. *cohorte Drusi*] intellige cohortem amicorum, quos secum duxerat de more Drusus. comites alias vocantur. sic Germanici comites et amici Ann. 3 13, in quibus Vitellius fuit et alii. sed de his abunde dixi in Excursu xv ad Suetonium. Ern.

Iustusque] credo eum esse qui postea praetorii praefectus, imperante

primi ordinis centurio, ad Tiberium mittuntur. certatum inde sententiis, cum alii opperiendos legatos atque interim comitate permulcendum militem censerent, alii fortioribus remediis agendum: nihil in vulgo modicum; terrere, ni pa-
5 veant; ubi pertimuerint, impune contemni; dum superstitio urgeat, adiiciendos ex duce metus sublatis seditionis auctoribus. promptum ad asperiora ingenium Druso erat: vocatos Vibulenum et Percennium interfici iubet. tradunt plerique intra tabernaculum ducis obrutos, alii corpora extra vallum
30 abiecta ostentui. tum, ut quisque praecipuus turbator, conquisiti; et pars, extra castra palantes, a centurionibus aut praetoriarum cohortium militibus caesi; quosdam ipsi manipuli, documentum fidei, tradidere. auxerat militum curas praematura hiems, imbribus continuis adeoque saevis ut non
15 egredi tentoria, congregari inter se, vix tutari signa possent, quae turbine atque unda raptabantur. durabat et formido caelestis irae, nec frustra adversus impios hebescere sidera, ruere tempestates: non aliud malorum levamentum quam si linquerent castra infausta temerataque, et soluti piaculo suis
20 quisque hibernis redderentur. primum octava, dein quinta decuma legio rediere. nonanus opperiendas Tiberii epistulas clamitaverat, mox desolatus aliorum discessione imminentem necessitatem sponte praevenit. et Drusus non exspe-

Claudio, et Messalinae fraude interfectus. suadeo legas Dionem 60 18. de primo ordine ego in Militia libro 2. Lips.

3. *primulcendum* M.

6. *ex duce metus*] ne mutemus. dictio est quam amat Tacitus. ita 2 38, 11 20, Agr. 16. a Sallustio sumpsit (de re publ. ad Caes. c. 1 extr.): *neque quemquam a multis metuendum esse, quin ad eum formido ex multis recidat.* Lips.

9. *obrutos*] sepultos, aut properatae scrobi iniectos. vide ad c. 61. necatos esse per se apparebat et ex antecedentibus. Wolf.

extra vallum] ut in oppidis animadversiones extra muros, sic et in castris extra vallum. ideo corpora hic abiecta in eum locum qui fuit extra portam Decumanam, a castrorum tergo, uti ex Vegetio discas 1 23. Seneca de Ira 1 16: *damnatus extra vallum deductus est, et iam cervicem porrigebat, cum subito apparuit commilito ille.* Hirtius de bello Africano c. 46: *sic extra vallum deducti sunt et crudeliter interfecti.* Calpurnius Declam. 7 in ipso argumento: *imperator corpora eorum extra vallum proiici iussit.* eiusdem sententiae quod idem Tacitus statim (c. 32): *convulsos laniatosque et partim exanimes ante vallum aut in amnem Rhenum proiiciunt.* Lips.

15. *tutari signa* i. e. recta habere et servare in principiis, ubi defixa. Lips. habitum hoc in diris. Florus 3 11 3, ibique Dukerus. quippe signa numina legionum erant. Wolf.

22. *desolatus*] solus relictus, μονωθείς, ut Glossae veteres. Lips.

ctato legatorum regressu, quia praesentia satis consederant, in urbem rediit.

31 Isdem ferme diebus isdem causis Germanicae legiones turbatae, quanto plures, tanto violentius, et magna spe fore
5 ut Germanicus Caesar imperium alterius pati nequiret, daretque se legionibus vi sua cuncta tracturis. duo apud ripam Rheni exercitus erant: cui nomen superiori, sub Gaio Silio legato; inferiorem Aulus Caecina curabat. regimen summae rei penes Germanicum, agendo Galliarum censui tum
10 intentum. sed quibus Silius moderabatur, mente ambigua fortunam seditionis alienae speculabantur: inferioris exercitus miles in rabiem prolapsus est, orto ab unetvicesimanis quintanisque initio, et tractis prima quoque ac vicesima legionibus: nam isdem aestivis in finibus Ubiorum habebantur per
15 otium aut levia munia. igitur audito fine Augusti, vernacula multitudo nuper acto in urbe delectu, lasciviae sueta, labo-

1. *considerant* M.

6. *tracturus*] elegans est Freinshemii coniectura, et consentiens vocibus seditiosorum capite extremo, *tracturis*. sed et vulgata commodum sensum habet, ut bene iam monuit Ryckius. Ern. sicut extremo hoc capite *sua* ad milites spectat, ita hic quoque. si ad Germanicum spectaret, tamen *sua vis* esset ea quam ab exercitu mutuaretur; igitur non *sua*, sed *aliena*. tam ambigue non loquuntur veteres; nec possunt haec ex nostrarum linguarum vitiis iudicari. quare ut omittam quantum legiones praevalentes suarum opum fiducia deceat (illa enim *magna spes* est militum), ad Lipsii et Freinshemii coniecturam ipsa constructio nos trahit vi sua. et hanc coniecturam, quae iam dudum sedem in textu meruerat, malam dicit Broterius, mire laudans sui Pellicerii nugas, *in sua c. tracturus*, conf. c. 35 med. Wolf.

8. *filio* M, *silio* margo.

9. *Galliarum censui*] censum accipies non qualis Romae, ut notae saltem essent Gallorum facultates, sed ut ex modo census tributum penderent et vectigal. quod cum in aliis provinciis servabatur (apud Iurisconsultos titulo toto de censibus), tum in Gallia potissimum, ditissima provinciarum. adde sis nostra in Excurs. K. Lips.

12. *ab undevicesimanis*] in Germania inferiori hac aetate ubique XXI legionem reperio, non XIX. itaque hic et saepius repone *unaetvicesimanis*, quae vox remotior ab usu hodie, imposuit scriptorum vulgo. adi, si placet, ad H. 1 61 notas. Lips. Pichena e M recte, quod coniecerat Lipsius, reposuit, firmaruntque ceteri, nisi quod dederunt vulgo *unetvicesimanis*, extrita littera ea quae una mendo fortasse causa fuerat. Lipsianam scripturam merito praefert Broterius. etiam c. 45 *unaetvicesimae*. vide ad H. 4 78. Wolf.

13. de legione *prima*, cuius saepe in hoc libro mentio, quaeque in antiquo marmore *Germanica* vocatur, vide, si lubet, erudite disserentem Bimardum in Originibus Cularonensibus c. 5 t. 1 Thes. Inscr. Murator. p. 95 seqq. Ern.

a[c] *vicessima* M.

16. *nuper*] ante quinque circiter annos, nuntiata in urbe clade Variana; cum quidem Romae subitum militem Augustus conscripsit ad tu-

rum intolerans, impellere ceterorum rudes animos: venisse tempus quo veterani maturam missionem, iuvenes largiora stipendia, cuncti modum miseriarum exposcerent, saevitiamque centurionum ulciscerentur. non unus haec, ut Pannoni-
5 cas inter legiones Percennius, nec apud trepidas militum aures, alios validiores exercitus respicientium, sed multa seditionis ora vocesque: sua in manu sitam rem Romanam; suis victoriis augeri rem publicam; in suum cognomentum adscisci
32 imperatores. nec legatus obviam ibat: quippe plurium
10 vecordia constantiam exemerat. repente lymphati destrictis gladiis in centuriones invadunt: ea vetustissima militaribus odiis materies et saeviendi principium. prostratos verberibus

telam ripae Rheni, et plerosque e libertinis. Suetonius 25 et Dio 56 23. Lips.

1. *impellere*] vulgatum *implere* Ernestii index explicabat *contagione imbuere*, nescio quo auctore; Wopkensius *exagitare*, *concitare*, laudatis quidem auctoribus, sed parum validis. aures seditiosorum *implere*, animos *impellere* Latinum est. itaque verissimam emendationem, quae cuivis ex c. 16 in mentem venerit, libenter reduxi in sedem suam. Wolf.

4. mutavi interpunctionem, ne sit *unus Percennius*, nomen proprium pro appellativo. oritur hinc acumen quoddam, quod dubito an sit veterum linguarum. Wolf.

8. *in suum cognomentum*] si ad sua tempora Tacitus respexit, clara res: omnes enim post Tiberium fere imperatores cognomen sumpserunt a pugnacissima gente. at quid est quod hic milites in eo glorientur, nisi si divini et praescii futurorum? nam ad hoc aevi solus Drusus et Germanicus cognomine illo usi, ex decreto quod apud Dionem habes 55 2. et si quisquam ex imperatoribus, solus certe Tiberius. sed correctione explico me, et omnino scribendum censeo *adscisci imperaturos*. idque verum, cognomento illo insignitos eos qui in spe principatus. praeter dictos, ecce Vitellius imperator *filium sinu retinens Germanicum appellavit*, H. 2 59 extr. Lips. dissentiunt Salinerius Freinshemius Ryckius, et *imperatores* intelligunt duces exercituum, qualis Drusus olim, post Tiberius, tum Germanicus; quibus nomen imperatoris datum, quod etiam Germanico passim tribuit Tacitus. quae mihi adhuc commodissima ratio visa est. sensus erit: qui imperatores fiant, exercitui Germanico maxime praefici, ut Germanicorum cognomen accipiant veluti omnium gloriosissimum, sive hoc maxime cognomen petere ac sumere. ceterum vide infra 2 26. latinitas durior est, et mire dictum in *alicuius cognomen adscisci*: sed tamen et supra c. 8 *Livia in nomen Augustae adsumebatur*. Ern. ibi forma lenitur zeugmate. sed conf. 2 60. ad gloriationem satis erat adhuc duos tres duces ita appellatos fuisse. militi militaris usus nominis conveniebat. quid de vocabulis mutetur Romae, isti non curant; et quando illic *imperator* usurpari coepit pro *principe?* conf. Lamprid. Severo c. 4 initio. Germanico exercitui superbia creverat ex eo quod duces tum a nulla gente praeterquam a Germanis cognomentum sumpserant. Wolf.

12. *prostratos*] ex more fustuarii. vide Casaub. ad Suet. Tib. c. 60. ante hoc parenthesin feci *ea — principium*. Wolf.

mulcant, sexageni singulos, ut numerum centurionum adaequarent: tum convulsos laniatosque et partim exanimos ante vallum aut in amnem Rhenum proiiciunt. Septimius cum perfugisset ad tribunal pedibusque Caecinae advolveretur, eo usque flagitatus est donec ad exitium dederetur. Cassius Chaerea mox caede Gai Caesaris memoriam apud posteros adeptus, tum adulescens et animi ferox, inter obstantes et armatos ferro viam patefecit. non tribunus ultra, non castrorum praefectus ius obtinuit: vigilias, stationes, et si qua alia praesens usus indixerat, ipsi partiebantur. id militares animos altius coniectantibus praecipuum indicium magni atque implacabilis motus, quod neque disiecti nec paucorum instinctu,

1. *mulctant*] malim *mulcant* in hac significatione. Cicero pro Mil. 14. Liv. 29 9, 8 24, 26 12. quibus locis omnibus *multare* non aeque placet. Lips. idem in M repertum recte recepit Pichena et Gronovius. de verborum *multare* et *mulcare* permutatione frequenter actum a criticis. Ern.

sexageni singulos] in legione plena sexaginta centuriones. Dionysius Halic. 9 10, et Vegetius; ego plene in Militia 2 5—8. Lips.

7. *adolescens*] admodum 30 annorum et amplius. quum Caligulam occideret, senior dicitur Suet. Calig. c. 56. Wolf.

12. *nil p.*] Rhenano placet *vel.* nec sperno. Lips. hoc quidem palam est, non respondere inter se τὰ *neque* et *nil*, nihiloque magis τὰ *neque* et *vel.* sed qua in voce mendum sedeat, videndum. nihil illos offendit τὸ *disiecti*, quod me maxime. qui enim *disiecti?* sparsi, inquit Aurelius. et haec quidem vis vocis: sed an Pannonii magis sparsi? immo mox e sparsis adunati. tale autem quid dixisse Tacitus videtur, quod in Pannoniis fuisset et tumultum eorum minus metuendum reddidisset, quemadmodum *paucorum instinctu:* eo enim Percennius et Vibulenus significantur. quid moror? Taciti manus fuit: *quod nusquam distracti, nil paucorum instinctu,* hoc est, nullo loco, nulla in re discordes. Balbus ad Ciceronem (Epp. ad Att. 8 15): *ut Caesarem et Pompeium perfidia hominum distractos rursus in pristinam concordiam reducas.* noster 4 40: *si matrimonium Liviae velut in partes domum Caesarum distraxisset.* Varro apud Non. 4 138: *distractione civium elanguescit bonum proprium civitatis, atque aegrotare incipit et consenescere.* atque hinc Germaniciani formidabiliores. nam Pannonii subinde distracti, ut cum *depulsi aemulatione* c. 18, cum *ferrum inter se parabant ob centurionem cognomento Sirpicum* c. 23. Gron. sed *disiectus* idem est quod *distractus,* eoque verbo saepe utitur noster. vide 1 70, 2 45, 3 2, 4 46, ut iam monuit Heinsius. ego probem Rhenani coniecturam, *quod neque disiecti vel paucorum instinctu,* cum Pichena et aliis; quam recepit Ryckius. non semper post *neque* sequitur *neque* vel *nec*, ut saepe monuerunt viri docti, sed etiam *vel, aut* (v. Bentleium ad Horat. Epod. 16 6), item *et*, *ac*, ut contra Bentleium docet Burmannus ad Ovid. Met. 3 492. atque Tacitus permultis locis usitatiorem particularum consecutionem, veluti data opera, negligit. sic 3 54: *neque mihi aut vobis usui futuras.* Ern. *aut* munus negandi sustinere (nam vim per se non habet) ab omnibus, et recte, concessum est. verum an simplices copulae *et ac* eundem usum habe-

sed pariter ardescerent, pariter silerent, tanta aequalitate et
33 constantia ut regi crederes. interea Germanico per Gallias,
ut diximus, census accipienti excessisse Augustum affertur.
neptem eius Agrippinam in matrimonio pluresque ex ea libe-
5 ros habebat, ipse Druso fratre Tiberii genitus, Augustae
nepos, sed anxius occultis in se patrui aviaeque odiis, quo-
rum causae acriores, quia iniquae. quippe Drusi magna
apud populum Romanum memoria, credebaturque, si rerum
potitus foret, libertatem redditurus; unde in Germanicum
10 favor et spes eadem. nam iuveni civile ingenium, mira co-
mitas et diversa a Tiberii sermone vultu adrogantibus et
obscuris. accedebant muliebres offensiones, novercalibus Li-
viae in Agrippinam stimulis; atque ipsa Agrippina paulo
commotior, nisi quod castitate et mariti amore quamvis in-
34 domitum animum in bonum vertebat. sed Germanicus quanto
summae spei propior, tanto impensius pro Tiberio niti. Se-

ant dubitatur, Burmannoque et aliis hac in re se opponit Ruhnkenius ad Velleium 2 45, Bentleium sequens. neque vero Bentleius id quod volebat plane demonstrasse videtur, et erunt qui victum putent uno adversarii Iohnsoni exemplo (ex Ovid. Met. 10 92 sqq), cui similia quamlibet multa addi possint. sed proprietatem si sequimur, his copulis ista negandi vis nonnisi tum tribuitur, quum unius aut paucorum nominum adiectio et velut appositio fit, non quum integrae enuntiationes inferuntur cum verbo novo. neque in his simillimae significationis particulis non apparet usus quidam legitimus, qui aliam magis frequentet alia. ita disiunctivam *vel* negare paucissimis exemplis doceri poterit. praetuli ergo *nec*, Grotii coniecturam; ac video iam eandem placere Wopkensio. *nil* omnino falsum duco, quia non coit cum proximis verbis, nec apte pendet aliunde. est enim: quod non *sparsi*, *non impulsu paucorum agerent*. pro *sparsis*, *distractis* iam Pompeius Magnus *disiectam manum* dixerat, opp. *coniunctis* sive *contractis copiis*, in epist. apud Cic. ad Att. 8 post 12. Wolf.

3. *census accipienti*] ea forma sermonis Iurisconsulto dicta *legatis ad census accipiendos*. c. 1. D. de muneribus et honoribus. Lips.

7. *iniquae*] a virtutibus eius ortae. invidebant, et erectum ingenium timebant. Lips. *acriores* causae sunt validiores. *pertinaciores nos facit iniquitas irae*, Seneca de ira 3 29. alte repetita sententia, in quam scite commentatur Muretus. Wolf.

8. *credebaturque*] immo prodita a Tiberio eius epistola est, qua de cogendo ad restituendam libertatem Augusto agebat. quae una causa necis pio in patriam iuveni, sed infelici. Suetonius in Tib. 50. Lips. conf. 2 82, et Suet. Claud. 1. Wolf. *credebatur. qui* M, et perinde p. 59 11: *triumphos qui*.

14. *castitate*] qua unum maritum amabat suum. per se castitas ferociam domare non potest, nisi ea virtute et moderationem et ceteras omnes muliebres virtutes contineri dixeris. sed prius videtur verius, et *amore mariti* quasi explicationis causa additum. Wolf.

16. *proprior* M, et *sequē*: margo *sequanos*.

quanos proximos et Belgarum civitates in verba eius adigit. dehinc audito legionum tumultu raptim profectus obvias extra castra habuit, deiectis in terram oculis velut paenitentia. postquam vallum iniit, dissoni questus audiri coepere. et quidam prensa manu eius per speciem exosculandi inseruerunt digitos, ut vacua dentibus ora contingeret; alii curvata senio membra ostendebant. assistentem concionem, quia permixta videbatur, discedere in manipulos iubet: sic melius audituros responsum; vexilla praeferri, ut id saltem discernerent cohortes. tarde obtemperavere. tunc a veneratione Augusti orsus flexit ad victorias triumphosque Tiberii, praecipuis laudibus celebrans quae apud Germanias illis cum legionibus pulcherrima fecisset. Italiae inde consensum, Galliarum fidem extollit; nil usquam turbidum aut discors. silentio haec vel murmure modico audita sunt. ut seditionem attigit, ubi modestia militaris, ubi veteris disciplinae decus, quonam tribunos, quo centuriones exegissent, rogitans, nudant universi corpora, cicatrices ex vulneribus, verberum

5. *exosculandi*] haec est codicis et antiquarum editionum scriptura, non *osculandi*, quod, nescio quare, Lipsius invexit. illud recte tuetur Gronovius et dedit Broterius. conf. H. I 45. Wolf.

10. *a veneratione Augusti orsus*] ita capit haec verba Aurelius, ut Germanicus initio orationis oculos coniecerit in imaginem Augusti signis affixam, quam sit veneratus genu flexo et manu ori admota, mox orsus sit proloqui. sed sic possunt accipere, qui nesciunt quid Tacito et aliis sit *veneratio*; et certe id nos omnes sciunt. usurpant autem eam vocem pro ea quam noluerunt dicere *venerabilitatem*; ut *veneratio Augusti* non sit actio aliorum circa eum, sed ipsi insita dignitas vel maiestas. sic 12 41: *qui mos sacerdotibus et sacris antiquitus conversus augebat venerationem feminae*, de Agrippina loquitur. Seneca ad Polyb. 21: *qui munere fortunae tantam venerationem receperat, ut felicitas eius effugeret invidiam.* Iustinus de cohorte Alexandri 13 1: *eius virtutis ac venerationis erant ut singulos reges putares.* ergo *a veneratione Augusti orsus*, est, orsus dicere de magnitudine ac maiestate illius principis. Gron.

13. credo Tacitum dedisse *pulcherrime*, quae in hac phrasi est legitima ratio. scio ab ea discessisse paulatim scriptores Latinos, sed etiam librarios eam mutasse, quod a suae linguae indole discreparet. Ern. errat, ut puto. tenue discrimen est. si *recta*, *strenua* vel simile quid esset, concederem. sed ut rem *strenue* facere dicimus, ita non dicimus *pulchre*; et *pulchrum factum* magis in usu est quam *pulchre facere*, in illa certe significatione. ad hoc etiam exquisitior est vulgata. Wolf.

18. *universi*] in codice et ante Lipsium erat *universa*. etiam hoc repetit Gronovius filius. patri, opinor, Lipsius egregie coniecisse videbatur. Wolf.

notas exprobrant; mox indiscretis vocibus pretia vacationum, angustias stipendii, duritiam operum, ac propriis nominibus incusant vallum, fossas, pabuli materiae lignorum adgestus, et si qua alia ex necessitate aut adversus otium castrorum quaeruntur. atrocissimus veteranorum clamor oriebatur, qui tricena aut supra stipendia numerantes, mederetur fessis, neu mortem in isdem laboribus, sed finem tam exercitae militiae neque inopem requiem orabant. fuere etiam qui le-

1. *exprobrant*] non, opinor, verbis, aut quo Germanico obiicerent, sed ostendunt invidiae faciendae causa et ostendendo exprobrant. sic est etiam supra c. 18 initio. vide locum Lucani mox allatum a Lipsio. Ern.

praetia vocationum M.

3. Daniel Heinsius vix dubitabat esse glossam e margine textui insertam vocem *lignorum*, vocis *materiae* interpretationem. Ryckius autem per *materiam* trabes ingentes, per *ligna* virgulta, vimina etc. contra Oudendorpius ad Sueton. Ner. 33 *materiam* de lignis dici docet, e qua sepes vel vallum fiat. possis etiam *materiam* latius capere, ut lapides contineat sternendis viis: sed illa materia non in castra congeritur, de quibus tamen sermo. optimum fuerit *materiam* capere de lignis ad struendum vallum et aedificandum, *ligna* intelligere, quae ad coquendum, ignes nocturnos necessaria sint. Ern. nota est Ulpiani distinctio in Digg. 32 1 55. conf. Buchneri not. ad Plin. Epp. 10 50 2. Wolf.

4. *adversus otium castrorum*] Seneca ep. 18. med. *miles in media pace decurrit sine ullo hoste, vallum iacit, et supervacuo labore lassatur, ut sufficere necessariis possit.* Liv. 39 2. Vopisc. Probo 9. haec *opere, imperio, labore, manu militari* facta dicebant. conf. Suet. Aug. 18, Plin. 11 29, Quinctil. I. O. 2 13 16. Servius (ad Aen. 8 652) de Gallis urbem tenentibus: *adeo ut quae incendere non poterant, militari manu diruerent*, usus in hostium opere verbo Romano. Gron.

6. *mederetur fessis*] similia Iuliani milites, in seditione apud Lucan. 5 274: *iam respice canos* etc. Lips.

7. *neu mortem in iisdem laboribus*] haec mutilata esse putabat Heinsius. vitiosa esse fortasse concedam; et putavi aliquando sic emendari posse, *neu morerentur:* orabant ut mederetur fessis, neu sineret se mori in hac tam misera vitae conditione. *oro te ne moriar* breviter dictum pro oro te ne sinas me mori. particula quidem *neu* necessario verbum requirit, eaque si est a Tacito, aut *morerentur* legendum, aut excidit *obirent* aut simile. etiam vulgatum defendi et explicari potest, si pro *neu* legamus *nec*. qui dixit *neque inopem requiem orabant*, pro orabant ne sineret requiem sibi a militia esse cum inopia coniunctam, idem etiam non dubitavit, ut opinor, dicere *nec mortem in iisdem laboribus orabant*, h. e. ne se ad mortem usque iisdem laboribus vexari sineret, ne mors se in istis laboribus opprimeret. sed prius, ut opinor, melius. ceterum *neque inopem requiem* intelligendum, *et non inopem requiem*. de hoc usu τοῦ *neque* aliquot locis IFGronovius in Observatt. Ern. *neu* legitimum est in prohibitione (quippe alius generis est *neque*, ut bene docet Ernestius), nec ellipsis verbi durior hic quam c. 7 *ne laeti* etc. mollit eam post tria substantiva, *mortem finem requiem*, illatum *orabant*, neque erat verbum quod cum illis tribus commode iungi posset, v. c. *daret*. quod ille coniecit aliquando, multo est durius hac omissione. Wolf.

ım a divo Augusto pecuniam reposcerent, faustis in Ger-
ıicum ominibus; et si vellet imperium, promptos ostenta-
e. tum vero, quasi scelere contaminaretur, praeceps tri-
ıali desiluit. opposuerunt abeunti arma, minitantes, ni
rederetur. at ille moriturum potius quam fidem exueret
nitans, ferrum a latere deripuit, elatumque deferebat in
tus, ni proximi prensam dextram vi attinuissent. extrema
conglobata inter se pars concionis, ac vix credibile dictu,
dam singuli propius incedentes, feriret hortabantur; et

. *ominibus*] an vero *nominibus?* quidem Suetonius 13 de Cali-: *densissimo et laetissimo obvio- agmine incessit, super fausta ina, sidus et pullum et pu- appellantium.* fausta nomina , di te servent Auguste, impe- r, princeps, felix, victor, alia- ab adulatione vulgi nata. Dio lem ab hac lectione est 57 5. *τόν Τιβέριον*, inquit, *ἐκακηγόρη-, καὶ τὸν Γερμανικὸν αὐτο- τορα ἐπεκάλεσαν.* Lips. Ovi- Met. 12 218: *felicem diximus coniuge Peirithoum, quod paene ellimus omen.* et alibi *et reddi- omina votis*, de salutantibus in- se. nec aliter Suetonius l. c., er *fausta omina*, non *nomina.* ɔn. *faustum* et nominum et omi- epitheton est. at *ἄκυρον* est en in aliquem; et *in* ipsis no- ibus sunt omina. Wolf. *omni-* M.

i vellet imperium] id Velleius 25 ita exprimit: *defuitque qui tra rem publicam duceret, non ducerentur.* nec alio fine legata unt, tanquam illum scilicet ha- nt pro herede. Lips.

arie tentatus locus in voce *mptos.* alii *promptas* i. e. le- nes volunt e M; Heinsius *prom-* i. e. res promptas, ut 12 12. vulgatum *promptos* probo, in- ectu *τοῦ* se. sic mox *at ille riturum potius*; et sic saepe. ne enim legiones, sed se prom- s ostendebant. verum aliud est hoc loco, quod medelam deside- e videtur. primum, quid fan- in Germanicum ominibus cum flagitatione pecuniae sibi legatae? deinde *ostentavere* non potest pendere a *fuere.* igitur aut sic legam: *fuere etiam qui - - reposcerent, et faustis in G. ominibus, si vellet imperium, promptos ostentarent.* aut mutata interpunctione sic: *fuere qui - - reposcerent. et faustis in G. o. - - ostentavere.* Ern. apud Ciceronem haec constructio offensionem haberet, non apud Tacitum. ceterum si cui *promptos* mancum videtur, lenem medelam habet, *et se, si v. imperium.* nec eam tamen ipse probarim. Wolf.

6. recte *a latere.* nam mos priscus gladium ex humero suspendere et demittere ad latus. Homerus Il. *β* 45: *ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον.* Od. *β* 3: *περὶ δὲ ξίφος ὀξὺ θέτ' ὤμῳ.* conf. Virg. 8 459, 11 1. nec id heroum modo saeculo, sed obtinuit postea, atque adeo apud Romanos. Claudianus de laud. Stilic. 2 91: *gestatosque patri scapulis radiantibus enses.* et Germanos. Windichindus: *subnixi stabant* (Saxones) *parvis scutis, habentes ad renes cultellos magnos.* ad renes enim, ut eiusmodi scriptorum atticismus est, valet ad latera. Lips.

9. *incedentes*] sic quoque auctor infra c. 61: *incedunt moestos locos visuque ac memoria deformes.* immo et Cicero (de Invent. 2 14): *facilius autem ad inventionem animus incedet, si gesti negotii et suam et adversarii narrationem saepe et diligenter pertractabit.* Gron. coniecerat Muretus *accedentes.* sed gravius est *incedere*, Tacito etiam usitatius. vide indicem. Wolf.

miles nomine Calusidius strictum obtulit gladium, addito acu-
tiorem esse. saevum id malique moris etiam furentibus
visum; ac spatium fuit quo Caesar ab amicis in tabernacu-
36 lum raperetur. consultatum ibi de remedio. etenim nuntia-
5 batur parari legatos qui superiorem exercitum ad causam
eandem traherent; destinatum excidio Ubiorum oppidum, im-
butasque praeda manus in direptionem Galliarum erupturas.
augebat metum gnarus Romanae seditionis et, si omitteretur
ripa, invasurus hostis. at si auxilia et socii adversum absce-
10 dentis legiones armarentur, civile bellum suscipi. periculosa
severitas, flagitiosa largitio: seu nihil militi sive omnia con-
cederentur, in ancipiti res publica. igitur volutatis inter se
rationibus placitum ut epistulae nomine principis scriberentur,
missionem dari vicena stipendia meritis; exauctorari qui sena
15 dena fecissent, ac retineri sub vexillo ceterorum immunes
nisi propulsandi hostis; legata quae petiverant, exsolvi du-
37 plicarique. sensit miles in tempus conficta, statimque flagita-
vit. missio per tribunos maturatur; largitio differebatur in

3. *spatium fuit*] adstabant milites attoniti. id fecit ut ne furentes quidem illico sentirent Caesarem abductum. Wolf.

6. *Ubiorum oppidum*] intelligunt coloniam Agrippinae, caput Ubiorum. v. Cellar. G. A. t. 1 p. 262. Ern.

9. primum observent tirones abruptum loquendi genus: *ac civile bellum suscipi*, pro *et quod intelligebant civ. b. s.* deinde subita commutatio orationis obliquae in rectam, *periculosa severitas* etc. cuius etiam apud Livium exempla deprehendi. itaque non necesse cum Heinsio in accusativos mutare nominativos. v. ad 12 64. ac ne quis putet pro *concederentur* legendum esse *conceduntur*, dicitur pro *concessa fuerint*, quomodo et alibi imperfectum ponitur. Ern. [*sibi omnia concedentur* M.] male adhuc servatum est Pichenae [et M] vitium *ac*, a Freinshemio iam mutatum. ita Beroaldus et reliquae veteres et Lipsii omnes. Wolf.

12. *res publica*] quia sic in unico libro est, concedo. alioqui facile *re publica*, quod habebant editi, tueare; nam quemadmodum *in ancipiti res publica* dicitur intellecto verbo *erat*, sic *in ancipiti re publica* iuxta belle dicitur intellecto eiusdem verbi participio *futura*. Gron. hoc dubito an belle. inde a verbis *periculosa severitas* intelligi videbatur, quod in superioribus latebat. nunc in postremis nova commutatio orationis inepta esset, etiamsi nulla esset ambiguitas. Wolf.

13. *legata quae petiverant*] recte ergo in Suetonii Tib. 48 scriptum: *militi, post duplicata ex Augusti testamento legata, nihil umquam largitus est.* ubi male Beroaldus *publicata*. Lips.

18. malebam *in hiberna usquam*: sed Iosiae Merceri, amici olim nostri, verissima lectio et distinctio, *largitio differebatur in hiberna ceiusque*. nam in castris aestivis iuxtim legiones habebantur, in hibernis singulae seorsim. volebant ergo differri et interim divelli: sed miles fraudem suspicatus abnuit. Lips. quod ingenio assecutus est Mercerus, in M reperit Pichena, itque receptum in textum. Ern.

hiberna cuiusque. non abscessere quintani unetvicesimanique, donec isdem in aestivis contracta ex viatico amicorum ipsiusque Caesaris pecunia persolveretur. primam ac vicesimam legiones Caecina legatus in civitatem Ubiorum reduxit, turpi tagmine, cum fisci de imperatore rapti inter signa interque aquilas veherentur. Germanicus superiorem ad exercitum profectus, secundam et tertiam decumam et sextam decumam legiones nihil cunctatas sacramento adigit. quartadecumani paulum dubitaverant: pecunia et missio quamvis non flagi-
38 tantibus oblata est. at in Chaucis coeptavere seditionem praesidium agitantes vexillarii discordium legionum, et prae-

1. *non abscc.*] sic interpretor immotam priscam lectionem. cum acquiessent primani et vicesimani, tardum fuit quintanis unetvicesimanisque exspectare donec in hiberna veniretur; ideoque occlamitaverunt militabundi non se vestigium moturos, non in officio futuros, nisi et nummi repraesentarentur; nec destiterunt tumultuari, donec concederet Germanicus. hoc cum extorsissent duae legiones improbae, si non necessaria, at prudenter placuit ut modestioribus et moram passis ultro par honor haberetur, ne illi videntes contumaciam furoris sociis profuisse, rursus exasperarentur, et male obrutum incendium resurgeret. Gron. extorserunt eam pecuniam in ipsis aestivis quintani et unaetvicesimani, turbarum concitores pervicacissimi c. 31 et 45. hi abscedere recusabant, quum iam per ceteros mora non erat. si quid offendit, hoc est, quod contiuus fisci rapti memorantur tantum in I et XX legionibus. sed id eo fit, quia harum discedentium prior mentio occurrebat. illae autem quum poscerent largitionem, non tam pro se quam pro communibus commodis loqui putandae sunt. Wolf.

unetvicesimanique donec istem M.

2. *viaticum* h. l. non accipiendum de pecunia ea quae de publico attribuitur in bellum, provincias ituris, ut apud Ciceronem: saltem non sola: sed ea quam secum quisque sumsit, non modo ad certas necessitates sed etiam ad fortuitas. Ern.

3. *inter signa*] tangit non dubie morem priscum, quo pecunias solitum deponere ad signa. ii enim militares dii, id templum. Veget. 2 20, Suet. Domit. 7. Lips.

8. *cunctatus*] immo *cunctatas*, uti ad legiones ipsas referas. Lips. ac sic e M restituit Pichena, probatque Heinsius. Ern.

10. *at in Chaucis — et praesenti*] non bene haec cohaerere videntur, nec apta consecutio particularum, aut Tacito usitata, qui saepe transitionem alias per *at* facit. videtur dicendum fuisse: *at in C. cum coeptavissent -- legionum, praesenti* etc. aut simili modo. forte scripsit Tacitus: *et in Chaucis - - at* vel *sed praesenti* etc. video tamen et alibi durius per *et* consequentia antecedentibus subiici, ut infra c. 60: *unde maior Caesari metus; et Caecinam - mittit.* Ern. *at* in Chaucis *quoque* turbatum est a vexillariis. nam etiam post Varianam cladem in interiore Germania praesidia erant relicta, Chaucique socii in primis constantis fidei. interiectum *et* egregie exprimit facilitatem et celeritatem rei. Wolf.

11. de Vexillariis, ne iusto longior nota fiat, dicemus separatim, ad calcem operis. Ern. ad quatuor vel quinque coniecturas de hoc genere militum accessit nuperrime nova, a reliquis paulo longius recedens, nec tamen per se improbabilis, Gallici interpretis, Lamalli. hic suspicatur milites fuisse *primae centuriae*, apud quam vexillum cohortis servabatur; ex ea centuria ad graviores casus

senti duorum militum supplicio paulum repressi sunt. iusserat id Mennius castrorum praefectus, bono magis exemplo quam concesso iure. deinde intumescente motu profugus repertusque, postquam intutae latebrae, praesidium ab audacia
5 mutuatur: non praefectum ab iis, sed Germanicum ducem, sed Tiberium imperatorem violari. simul deterritis qui obstiterant, raptum vexillum ad ripam vertit, et si quis agmine decessisset, pro desertore fore clamitans, reduxit in hiberna
39 turbidos et nihil ausos. interea legati ab senatu regressum

interdum delectos factos et ad expeditiones missos esse, qui Vexillarii dicerentur. Wolf. cf. Walch. Agric. p. 240.

2. *Mennius*] Heinsius suspicatur *M. Ennius*, vel *Menenius*. sic 3 70 *L. Ennius*. Ern.

· *bono magis — iure*] soli enim illi ius plectendi militis, qui exercitus rector. et Augusti quidem instituto, quod apud Dionem 53 13, solis propraetoribus sive legatis Augusti, quos gladio succinxerat, id ius fuit; postea etiam proconsulibus universisque provinciarum rectoribus, ex lege 6 de off. praesid. saltem ut punirent milites gregarios. leg. 9 de custod. reorum: *qui exercitum accipit, ius animadvertendi in milites caligatos habet*. Lips. ego accipio: magis opportune atque utiliter quam legitime et ex disciplina. nam imitationem si cogites, *exemplum malum* erat, praesertim militiae, gladio quemquam uti cui ius utendi non est, vel in usum publicum. unde illud Galbae: *commilito, quis iussit?* H. 1 35. et inde ausus LOtho imperatoris pater *milites quosdam, quod motu Camilli ex poenitentia praepositos suos quasi defectionis adversus Claudium auctores occiderant, capite punire, et quidem ante principia se coram, quamvis ob id ipsum promotos in ampliorem gradum a Claudio sciret*, quo facto gloriam eum auxisse testis Suetonius Oth. 1. eodem pertinet Velleii 2 47, cum Clodium a Milone ingulatum ait *exemplo inutili, sed facto salutari rei publicae*. hic respexit ad imitationem. at Tacitus *bono exemplo* non dixit pro re imitanda, sed simpliciter pro *bene;* quemadmodum Iuvenalis 13 1: *exemplo quodcunque malo committitur*, h. e. male aut perperam. bene autem factum interpretatur ob utilitatem praesentem. Gron. rectissime. *exemplum* est factum, facinus, non simpliciter tamen, sed quoad vel alii imitari possunt, etsi non debent, vel exemplum fit, quod intuentes alii, quid fugiendum, quid timendum sit, intelligunt. est h. l. etiam respectus ad supplicium, quod *exemplum* vocari Latinis, posteriori de causa, notissimum est. Ern.

6. *deterritis qui obsisterant* M. vulgo *exterritis*.

9. *egressi*] sive placet, *digressi*. vulgo est *regressi:* sed falso, nequedum ulli missi. intellegit legatos, vel qui a senatu decreti ad ferendum proconsulare imperium, de quibus supra; vel qui a Tiberio missi ad turbas sedandas, de quibus iam audierat. hoc Dio 57 5 sentire videtur. res sic videtur. sed ut aperte fabuler, *ab senatu digressi* vel *egressi* haud satis placet: magis lectio Florentini codicis, *legati ab senatu regressum iam*, ut a superiore exercitu regressum iterum ad Aram Ubiorum velit, ibique conventum. ac plurimum fortasse ibi, aut Coloniae Agrippinae, agebat: quidni, vel in uxoris patrisque eius gratiam? Lips. sic etiam Mercerus et Faernus coniecerunt. recte recepit Pichena. Rutgersius (V. L. p. 73) coniicit *Roma egressi*. Ern. infeliciter. *regressum* recte legi, prodit particula *iam*. infra c. 57: *legati a Segeste*. Wolf.

iam apud aram Ubiorum Germanicum adeunt. duae ibi legiones, prima atque vicesima, veteranique nuper missi sub vexillo, hiemabant. pavidos et conscientia vecordes intrat metus, venisse patrum iussu qui irrita facerent quae per seditionem
5 expresserant. utque mos vulgo quamvis falsis reum subdere, Munatium Plancum consulatu functum, principem legationis, auctorem senatus consulti incusant; et nocte concubia vexil-

1. *aram Ubiorum*] v. ad c. 57. Ern.

6. *consulatu functum*] et quidem nuper: consul enim fuit anno ante, cum CSilio. Munatium illum esse qui censor fuit anno 732, fuge credere. non facile aetas fert, non Taciti verba. dixisset enim potius a praecipuo honore *censura functum*. filius, credo, eius. Lips.

7. *vexillum*] quod vexillum? illudne sub quo veterani habebantur? non videtur. non enim illi solum, sed duae legiones in eadem culpa, quarum signa aquilaeque in castris, non in tabernaculo ducis. refer ergo ad aliud vexillum, et observa ritum antiquum. signum futurae pugnae vexillum purpureum fuit; quod adservabatur merito in tabernaculo ducis, quia illi soli ius et arbitrium proponendi. hoc insignite et *κατ' ἐξοχὴν vexillum* dictum. docte Glossae veteres: *ῥούσιον φάρσος vexillum*. at de more Caesar B. G. 2 20, B. H. 27. Plutarchus formam eius satis describit in Fabio p. 182 C: *τὸ τῆς μάχης σημεῖον ἐξέθηκεν. ἔστι δὲ χιτὼν κόκκινος ὑπὲρ τῆς στρατηγικῆς σκηνῆς διατεινόμενος*. quod Plutarchus *χιτῶνα* dicit, tunicam etiam Isidorus Orig. 19 22: *russata, quam poeniceam vocant, nos coccineam. hac sub consulibus Romani usi sunt milites, unde etiam russati vocabantur. solebat enim pridie quam dimicandum esset, ante principia poni* (vellem dixisset *ante praetorium poni*, vel *supra praetorium*: id enim verius) *quasi admonitio et indicium futurae pugnae*. Plutarchus iterum in Bruto p. 1002 D: *ἅμα δὲ ἡμέρᾳ προὔκειτο μὲν τῷ Βρούτου χάρακι καὶ τῷ Κασσίου σύμβολον ἀγῶνος, φοινικοῦς χιτών*. non ergo simpliciter velum fuit, sed tunicae forma. mansit is mos ad tempora imperii labentis. vide Ammianum 27 10. hoc illud vexillum est, quod lymphati milites postulant, et cum eo ius scilicet caedis et armorum. Lips. non possum subscribere viris doctissimis, quibus libenter assurgo. quorsum enim signum pugnae, ubi nemo hostis? postquam in hiberna iam concesserant? sed ius caedis, inquit, postulant et armorum. itane? armorum adversus quos? legatos. at hi inermes. caedis tamen quorum? eorundem. at etiam sacrosancti. an Germanicus, cum tandem, invitus licet, vexillum tradidit, simul ius dedit caedendi legatos? dii meliora. ego vero *vexillum* intelligo, de quo legis hoc ipso capite, *veteranique nuper missi sub vexillo hiemabant*; quod nacti erant, cum exauctorarentur. hoc suspicabantur venisse qui sibi ereptum atque suppressum irent, ab senatu legatos: ideo illud in sua potestate esse optimum rebantur. etsi autem tot erant caligae, tot millia clavorum, ut, quamvis hoc suppressum esset quod acceperant, aliud renovato tumultu extorquere possent, tamen ipsum omen verebantur, si, modo quod accepissent, fieret irritum. et facile subserviebant veteranis, qui sub signis manebant, quippe metuentes ne, si veteranis auferretur vexillum, ab sese repeterentur nummi eadem vi expressi. Gron. unum hoc quaerere libet, quare vexillum veteranorum in domo Germanici servatum sit, cum legiones signa sua in castris certo loco posita haberent. idem etiam scrupulus Ferrarium urebat Elect. 1 3. altera dubitatio eius, cur unum tantum vexillum, cum duarum legionum veterani essent, ni-

lum in domo Germanici situm flagitare occipiunt, concursuque ad ianuam facto moliuntur fores, extractum cubili Caesaren tradere vexillum intento mortis metu subigunt. mox vagi per vias obvios habuere legatos, audita consternatione ad
5 Germanicum tendentes. ingerunt contumelias, caedem parant, Planco maxime, quem dignitas fuga impediverat. neque aliud periclitanti subsidium quam castra primae legionis. illic signa et aquilam amplexus religione sese tutabatur; ac ni aquilifer Calpurnius vim extremam arcuisset, rarum etiam
10 inter hostes, legatus populi Romani Romanis in castris sanguine suo altaria deum commaculavisset. luce demum, postquam dux et miles et facta noscebantur, ingressus castra Germanicus perduci ad se Plancum imperat, recepitque in tribunal. tum fatalem increpans rabiem, neque militum sed

titur opinione eius de vexillariis veteranis, de qua dicetur loco ante indicato. Ern. prior dubitatio facile tollitur. nam si fides veteranorum suspecta erat imperatori, eorum vexillum ei loco pignoris esse poterat, retentum in domo sua. ac potest huc referri adiectio ipsa, *in domo Germanici situm*, quae cur facta sit, in hoc sensu statim apparet. sed tertium quendam scrupulum video in eo quod audax facinus ne uno quidem verbo veteranis tamquam praecipuis auctoribus assignatur, quae res alias omitti non solet. quamobrem ad Lipsii rationem revertor, qua milites, insigne imperatorium sibi exposcentes, significant se imperium detrectare, tum illud rapiunt quo adversus ipsos uti primo quoque tempore posset. ita vero haec vexilli efflagitatio similis est ausu c. 18, quum tribunal exstruere et occupare conabantur. Wolf.

2. *extractum cubili*] cave vim Caesari factam cogites. *extrahi* dicuntur etiam qui strepitu aut alia re commoti surgunt e lecto, progrediuntur. dicuntur etiam *exciri*. Liv. 1 7: *Evander concursu pastorum trepidantium excitus*. Ern. at fores molientium necemque minantium audacia Lamallo incredibile facit vim factam non esse. equidem nescio quid fecerint, nisi quod eum non traxerunt pedibus. *excire* paulo lenius vocabulum est quam nostrum. Wolf.

7. *quam castra — amplexus*] haereo an distinguendum sit, *quam castra. primae legionis illic signa*. videntur enim duae hae legiones unis in hibernis fuisse, sic tamen ut ritu Romano quaeque legio cum signis seorsum locaretur. ideo ait Plancum confugisse ad aquilam et signa primae legionis. supra, tres legiones Pannonicae castris aestivis simul habebantur: separatae tamen aquilae, donec per furorem *una tres aquilas et signa cohortium locarent*, ait Tacitus. receptam tamen interpunctionem tueri videtur quod sequitur, *quantum dedecoris adierit legio, facunde miseratur*; ut videantur haec in unius legionis castris gesta. Lips. *castra primae legionis* intellige partem castrorum ubi prima legio, cum Schelio ad Hygin. p. 24. Ern.

11. *altaria deum*] sunt arae, ut opinor, quae in principiis honori aquilarum et castrensium deorum erant; itemque principum, quorum effigies in signis. vide Militiam nostram, 5 4. Lips.

13. *recipitque*] M [IGronovio teste, non Furia] et Beroaldus *recepitque*. recte correctum postea. Ern. vide ad 2 7. Wolf.

14. *increpans* non videtur regere

deum ira resurgere, cur venerint legati aperit; ius legationis atque ipsius Planci gravem et immeritum casum, simul quantum dedecoris adierit legio, facunde miseratur, attonitaque magis quam quieta concione legatos praesidio auxiliarium
40 equitum dimittit. eo in metu arguere Germanicum omnes quod non ad superiorem exercitum pergeret, ubi obsequia et contra rebellis auxilium. satis superque missione et pecunia et mollibus consultis peccatum. vel si vilis ipsi salus, cur filium parvulum, cur gravidam coniugem inter furentes et omnis humani iuris violatores haberet? illos saltem avo et rei publicae redderet. diu cunctatus aspernantem uxorem, cum se divo Augusto ortam neque degenerem ad pericula testaretur, postremo uterum eius et communem filium multo cum fletu complexus, ut abiret perpulit. incedebat muliebre et miserabile agmen, profuga ducis uxor, parvulum sinu filium gerens, lamentantes circum amicorum coniuges, quae
41 simul trahebantur; nec minus tristes qui manebant. non florentis Caesaris neque suis in castris, sed velut in urbe victa, facies, gemitusque ac planctus etiam militum aures oraque

rabiem ut suum accusativum (sequentia non patiuntur), sed absolute ponitur. Germanicus ne irritaret seditiosos, in fatum et deos avertit culpam; dixit fatalem illam rabiem esse, non militum vitio sed deorum ira resurgere. absolute dici *increpare* notum est. si quis tamen malit accipere pro *accusans* (v. Gron. ad Liv. 27 1) et deinde intelligere *dicens*, non repugnem. Ern. *increpans* h. l. potestatem quam dicat praegnantem habet, ex neutrali propria et activa mistam, sicut Germanicum *schelten*. cf. Liv. 8 32 extr. fatalem rabiem et θεοβλάβειαν vocat cum increpatione. Wolf.

1. *resurgere*] nempe eam rabiem. fatalem eam rabiem esse incusans, neque sponte militum sed deorum *ira recrudescere*, ut recte Freinshemius. quod moneo, ne quem pelliceat *res vergere*, quod nonnemo coniecit, et vidi quibus placeret. conf. Tacitus H. 2 38, Cicero pro Lig. 6. Gron.

5. *metu*] *motu*, Faerni et Lipsii coniectura, multum arridet Allemando. non mihi. quum milites exprobratione imperatoris magis perculsi quam mitigati erant, et *metuebatur* ne cito rabies rediret, arguere Germanicum amici omnes etc. motus nunc non erat, immo quies aliqua. Wolf.

8. *salus*] Heinsius addendum censebat *sua*. non arbitror necessarium in Tacito. Ern.

11. puto verius *aspernante uxore*. Lips. quod recte negat Heinsius. sed quod accusativos pendere vult a *cunctatus*, et huic verbo significationem morandi tribuit, de qua ad Claudianum (in Stilic. 2 284) egerat, id ab h. l. alienissimum est. Ern.

12. *cum*] *con* M.

17. *qui*] lego *quae*. de feminis enim sermo coniugibusque amicorum. Lips. immo *qui* verum, ut recte monet Freinshemius. intelliguntur Caesar et amici distracti a suis coniugibus. Ern.

18. distinctio Acidalii [*sed velut in urbe victa facies*, scilicet erat, *gemitusque ac planctus*] non placet,

advertere. progrediuntur contuberniis. quis ille flebilis sonus? quod tam triste? feminas illustres; non centurionem ad tutelam, non militem, nihil imperatoriae uxoris aut comitatus soliti. pergere ad Treveros et externae fidei. pudor inde et miseratio et patris Agrippae, Augusti avi memoria; socer Drusus; ipsa insigni fecunditate, praeclara pudicitia; iam infans in castris genitus, in contubernio legionum edu-

quamvis et Freinshemius eam secutus sit. ea, inquit, facies rerum, non florenti Caesari et castris suis subnixo, sed urbi captae conveniens, h. e. discessus hic muliebris agminis trepidus atque inhonorus, gemitusque ac planctus, etiam militum animos visu audituque percussit. Gron. saepe doctos in fraudem illexit omissum participium verbi substantivi, quamvis ea ellipsis frequens sit et quasi propria Latini sermonis. non est facies *urbi captae conveniens*, sed Caesaris *velut in urbe capta* ὄντος. alioquin esset *urbis victae*. Wolf.

2. *quod tam triste*] (putant viri docti substantivum desiderari,) quasi non passim veteres hoc compendio sermonis utantur. Virgilius *triste lupus stabulis*. Ovidius (ex P. 2 2 119): *qui cum triste aliquid statuit, fit tristis et ipse*. Petronius c. 19: *ne quid tristius exspectarem, comitatus faciebat*. et c. 20: *si quid tristius paras*. intelligo autem in Tacito *genus hominum et rerum*. Gron. sed Heinsio videtur scribendum *quid*. recte; et huius corruptionis plura exempla reperi. Ern. receptum nondum moveo, etsi locutio insolentior est, et Gronovii exempla minus idonea praeter notum Virgilii. si *triste* substantive dictum est pro *tristi facie rerum*, quo in loco *quod* recte habet, videri potest Tacitus frustra quaesivisse vocabulum, quod eam rem quam brevissime exprimeret. *spectaculum* suppeditabat Ursinus cum aliis. Wolf.

4. *treviros* M.

externae fidei] non ergo colonia tunc Treviri fuisse videntur, etsi in H. 4 62 et 72 sic appellat; putemque sub Claudio hoc iure demum donatos. Lips. ceterum in hoc loco habent quo se delectent stili Corneliani admiratores ac defensores. mollietur tamen locus ultima sui parte, si cum Heinsio legas *externa fidei*, quod stilo Taciti valde conveniens est; item si interpunxeris post *soliti*, ut sensus sit: ut eas pergere ad Treviros, qui non sint Romani, sed externi, quorum fides incerta sit. Ern. vix Latini est Heinsii coniectura. ex analogia, quae illi obversabatur, tolerari posit *incerta fidei*, non *externa*. fides *externa* opponitur Romanae vel sociorum; *et* additum est ἐπεξηγηματικῶς: ad Treviros quippe peregrinae fidei *homines*. mirifici sunt qui *externae fidei* pro dativis habent, et *committi* subaudiunt. priora quomodo molliora fiant, interpositae (post *illustres* et *soliti*) lineolae monstrabant. vulgaris grammatica poscebat *sine centurione aut milite, sine solito comitatu et insignibus imperatoriae uxoris*. adeo vulgaria odit hic scriptor. Wolf.

6. quia *socer Drusus* non bene coit cum praecedentibus (deberet enim esse *soceri Drusi*, quia mortuus tum erat), interpunxerim sic: *Aug. a. memoria*: *socer Drusus, ipsa ins. fec.* Ern. vis insignis est in hac commutatione. non tam Drusi memoria quam ipse amatissimus imperator animis obversabatur cum miserabili nuru. similis conversio c. 42 ad legionem XX, quae sub Tiberio militaverat. puncta parum iuvabant. Wolf.

7. *in castris*] CCaligulam in castris natum versiculi prisci adfirmabant apud Suetonium c. 8; etiam Plinius in Germanica historia, apud Treveros vico Ambitarino i. e. apud hiberna legionum. et clare hic noster. alii aliter: vide Excursus in

ctus, quem militari vocabulo Caligulam appellabant, quia plerumque ad concilianda vulgi studia eo tegmine pedum induebatur. sed nihil aeque flexit quam invidia in Treveros. orant, obsistunt, rediret, maneret, pars Agrippinae occursantes, plurimi ad Germanicum regressi. isque ut erat
42 recens dolore et ira, apud circumfusos ita coepit. "non mihi uxor aut filius patre et re publica cariores sunt: sed illum quidem sua maiestas, imperium Romanum ceteri exercitus defendent. coniugem et liberos meos, quos pro gloria vestra libens ad exitium offerrem, nunc procul a furentibus summoveo, ut quicquid istuc sceleris imminet, meo tantum sanguine pietur, neve occisus Augusti pronepos, interfecta Tiberii nurus nocentiores vos faciat. quid enim per hos dies inausum intemeratumve vobis? quod nomen huic coetui dabo? militesne appellem, qui filium imperatoris vestri vallo et armis circumsedistis, an cives, quibus tam proiecta senatus auctoritas? hostium quoque ius et sacra legationis et fas gentium rupistis. divus Iulius seditionem exercitus verbo

1. Lips. et nos in Excursu ad Suet. Calig. Ern.

2. ait *studia vulgi*, militaris scilicet. nam tribuni et centuriones digniores que militum veste et habitu erant a gregariis distincti, ut alibi dicam accurate. at caliga tegmen vulgi. infra c. 69. non ita plene Dio expressit 57 5, qui vertit ὅτι ἐν τῇ στρατοπέδῳ τὸ πλεῖστον τριβὴς τοῖς στρατιωτικοῖς ὑποδήματιν ἀντὶ τῶν ἀστικῶν ἐχρῆτο. nolim Suetonius 9: *Caligulae cognomen castrensi ioco traxit, quia manipulario habitu inter milites educabatur.* caligatus igitur, manipularis, gregarius eadem sunt, pro militum plebe, i. e. qui honorem aut gradum in castris nondum ceperunt. Suet. in Aug. 25. iurisconsultus l. 9 de custod. reorum: *qui exercitum accipit, ius animadvertendi in milites caligatos habet.* cum exceptione dixit, quia in digniores non habet. legi in lapide vetusto *C. Oppio C. f. vet. omnibus officiis in caliga functo.* et ab eadem sententia Seneca (de Benef. 5 16) scripsit *Marium a caliga ad consulatum pervenisse*, i. e. ab infimis ordinibus. item Plinius (7 43) Ventidium *inopem iuventam in militari caliga tolerasse.* quamquam non abnuam quin caligae digniorum etiam militum, sed cum discrimine, puta aureis argenteisve clavis distinctae. unde cum additione *speculatoria caliga* apud Suet. c. 52 et Tertull. de cor. mil. init. Lips.

4. *absistunt* M.

6. Heinsius vult corrigi *doloris et irae*; eodemque modo corrigit vulgarem lectionem in aliis locis. mihi non placet, cum in omnibus locis *recens* cum ablativo constanter exhibeant libri scripti et editi, aliquid novari. Ern.

11. *istuc* quidem alienum est, et sine dubitatione rescribo *istinc*, nempe a vobis, ab exercitu seditioso. idque memetipsum olim non animadvertisse indignor. Ern. alienum adverbium, non pronomen.

14. *quod nomen*] imitatum videtur ex oratione Scipionis apud Livium, pariter in seditione militari, 28 27. Lips. mox *vallo et a. circums.* spectat ad c. 39, concursu ad Germanici domum facto; non quod vallum circumiecissent ei retinendo. Wolf.

18. *verbo uno*] Plutarchus Caesare

uno compescuit, Quirites vocando qui sacramentum eius detractabant. divus Augustus vultu et aspectu Actiacas legiones exterruit. nos ut nondum eosdem, ita ex illis ortos si Hispaniae Suriaeve miles aspernaretur, tamen mirum et in-
5 dignum erat. primane et vicesima legiones, illa signis a Tiberio acceptis, tu tot praeliorum socia, tot praemiis aucta, egregiam duci vestro gratiam refertis? hunc ego nuntium patri, laeta omnia aliis e provinciis audienti, feram? ipsius tirones, ipsius veteranos non missione, non pecunia satiatos;
10 hic tantum interfici centuriones, eici tribunos, includi legatos; infecta sanguine castra, flumina; meque precariam ami-
43 mam inter infensos trahere. cur enim primo concionis die ferrum illud, quod pectori meo infigere parabam, detraxistis, o improvidi amici! melius et amantius ille qui gladium offe-
15 rebat. cecidissem certe nondum tot flagitiorum exercitui meo conscius; legissetis ducem, qui meam quidem mortem impunitam sineret, Vari tamen et trium legionum ulciscereturneque enim di sinant ut Belgarum, quanquam offerentium, decus istud et claritudo sit, subvenisse Romano nomini, com-
20 pressisse Germaniae populos. tua, dive Auguste, caelo recepta mens, tua, pater Druse, imago, tui memória, isdem

p. 732 A, Dio 42 53, Suetonius Caes. 70, et Lucanus 5 357: *discedite castris, tradite nostra viris ignavi signa Quirites.* Lips.

1. *Quirites vocando*] conf. Lampridius Alexandro Sev. 52 sq. Gron.

2. *Augustus — exterruit*] v. Suet. 17, Dio 51 3. Wolf.

5. *signis a Tib.*] apparet religionem aliquam fuisse in militia ordienda. credo autem hanc primam legionem conscriptam post cladem Vari. Lips.

7. *egregiam*] aut intelligendum aut addendum *ita* vel *tam egregiam.* potuit absorberi particula per ultima verbi praecedentis. sententia est e Virgil. Aen. 4 93. Ern. vim ironiae frangeret talis adiectio; nec veteres ea uti solent. neque opus est Wopkensii complemento *egregiam hanc.* Wolf.

duci vestro] de Tiberio cum Freinshemio et aliis capio; idque patet clare e sequentibus, *ipsius tirones, ipsius veteranos.* Ern.

16. *qui*] Pellicerius coniicit qui *ut.* temere, quanquam verba sic fere intelligenda. Wolf.

18. gloriemur Belgae. nos iam olim Caesaris testimonio *omnium Gallorum fortissimi*; nos nunc Germanici, idonei et validi *subvenire Romano nomini, comprimere Germaniae populos*; nos Civilis voce (H. 4 76) *Gallorum robur.* praeclara ista, si non illud. πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι. Lips.

21. *imago*] cur imaginis mentio? suspicor huius Drusi inter signa imaginem cultam, quia eo duce res pulcherrimae gestae. nec enim solae imperatorum imagines habebantur innexae signis, sed et aliorum, quos imperator sibi velut aequabat. Sueton. Tib. 48. hanc igitur praesentem intuens, ista pronunciat filius. Lips. magis probo Freinshemium, qui tropice capit. mortuorum, in

istis cum militibus, quos iam pudor et gloria intrat, eluant
hanc maculam, irasque civiles in exitium hostibus vertant.
vos quoque, quorum alia nunc ora alia pectora contueor, si
legatos senatui, obsequium imperatori, si mihi coniugem et
filium redditis, discedite a contactu ac dividite turbidos. id
44 stabile ad paenitentiam, id fidei vinculum erit." supplices

deos non relatorum, imagines in signis cultas non credo; neque id satis probat Stewech. ad Veget. 2 6, p. m. 105. Ern.

1. *cum militibus*] Grotius vult *commilitibus*. sed sensum eundem in prisca lectione patere censeo; quam tamen mutari facilius ferrem, si τὸ *commiles* Latinum esse vocabulum constaret. sed constat non esse: cur enim passim toties *commilitones* appellant? pellexit illustrem virum locus Plinii, apud quem corrupte legitur (37 2) *rei publicae datum mille talentum, legatis et quaestoribus, qui oras maris defendissent, HS bina millia, commilitibus singulis quinquaginta*; cum sit in ms *rei publicae et quaestoribus, qui oras maris defendissent, datum mille talentum, militibus singulis sena millia sestertiorum*. sic plane membranaceus bibliothecae Academicae; sic complures a Budaeo inspecti, qui Plutarcho et Appiano adhibitis retribit *praefectis et quaestoribus, qui oras maris defendissent, datum mille talentum, militibus singulis sena millia sestertium, comitibus quinquagena*. Lib. 3 de Asse. Gron. et tamen Ryckius recepit in textum *commilitibus* ut necessarium, defendens latinitatem non modo loco Plinii, quem negat corrigendum statim ob auctoritatem codicum a Budaeo et Gronovio inspectorum, sed etiam alio Caesaris (B. C. 2 29), denique Glossis veteribus, in quibus est συστρατιώτης *commiles*. de Plinii loco fallitur: etiam alii codices Harduino consulti habent *militibus*, et sic restituit Harduinus. in Caesaris loco omnes sane libri scripti habent *commilites* vel *cummilites*, quae varietas favet coniecturae in hoc loco: sed locus ille atque verbum illud haud dubie in mendo cubat, virique docti ipsum verbum *commilites* varie tentant, ut nec huic loco confidere liceat. restat sola Glossarum auctoritas, quae vix tanta est ut propter eam liceat Tacito inferre vocem illam contra codicem; quae alioqui valde commoda esset. est autem duplex ratio huic loco consulendi. vel emendando, ut deleas *cum*, dicasque irrepsisse ut in locum Plinianum, utque infra c. 57 est *commotis* pro *motis*: ita satis fiet iis qui hic dativos desiderant, quos ad *eluant* referant. vel explicando sic, ut velit divum Augustum et Drusum istorum ipsorum militum, qui rebellassent, opera eluere maculam susceptam. mihi posterius placet. eadem mecum sensit IGronovius ad h. l, quamquam in hac sententia usitatius foret *per*. Ern. *maculam* intellige publicam, ex clade Variana aspersam Romano nomini. hanc maculam ne *Belgae*, ne *exteri*, sed *iidem isti* iam mutati *milites Romani* eluant, ducibus et auspicibus Augusti et Drusi coelestibus animis. longe usitatius est et vero etiam gratius *cum*, quo societas operae significatur. conf. c. 25 et 34; quamquam talia ubique plurima sunt. ut *commiles* non videretur aevi posterioris esse, h. l. tamen nihili esset, nisi forte ad ablativos absolute positos confugeris. dativos qui primus desideravit, dormitabat, et maculam forsan referebat ad dedecus seditione admissum. Wolf.

3. *vos quoque*] eximia peroratio. *mutata ora et pectora* quum dicit, nemo est qui id, si velit, non ad se privatim trahere queat. postrema autem sententia eiusmodi est ut, si qui adhuc iram retineant, in eos ceteram turbam armet, seu poenitentia seu metu poenae et coeptorum diffidentia correctam. notavit Freinshemius. Wolf.

5. *dividite* pro secernite, seiungite a vobis, quod est sane insoleus. Ern.

ad haec, et vera exprobrari fatentes, orabant puniret noxios, ignosceret lapsis, et duceret in hostem; revocaretur coniux, rediret legionum alumnus, neve obses Gallis traderetur. reditum Agrippinae excusavit ob imminentem partum et hiemem; venturum filium: cetera ipsi exsequerentur. discurrunt mutati, et seditiosissimum quemque vinctos trahunt ad legatum legionis primae Gaium Caetronium, qui iudicium et poenas de singulis in hunc modum exercuit. stabant pro concione legiones destrictis gladiis; reus in suggestu per tribunum ostendebatur: si nocentem acclamaverant, praeceps datus trucidabatur. et gaudebat caedibus miles, tanquam semet absolveret; nec Caesar arcebat, quando nullo ipsius iussu penes eosdem saevitia facti et invidia erat. secuti exemplum veterani haud multo post in Raetiam mittuntur, specie defendendae provinciae ob imminentis Suevos, ceterum ut avellerentur castris trucibus adhuc non minus asperitate remedii quam sceleris memoria. centurionatum inde egit.

8. *stabant pro conc.*] exemplum, nisi fallor, primum animadversionis a milite ipso usurpatae, quod hodie in nostra militia vulgo obtinet. Ammianus tamen id recensuit, quasi ex more prisco, 29 5: *cum invenisset eos exercitu circumseptos, quid de istis nefariis, inquit, proditoribus fieri oportere, contubernales devoti, censetis? secutusque adclamationem rogantium sanguine vindicari eos qui inter Constantianos merebant, prisco more militibus dedit occidendos.* Lips.

11. *tanq. semet absolveret*] Virgilius de Sinone (2 130): *assensere omnes; et quae sibi quisque timebat, unius in miseri exitium conversa tulere.* Gron.

15. *imminentes Suevos*] quomodo Suevi Rhaetiae imminere potuerint, intelligi potest e Germ. 43. Ern. *Raetiam* cum Broterio posui ubique, non *Rhaetiam*, de multorum doctorum sententia. ita lapides plurimi et optimi. *Rhenus* obvertitur, scio. verum in talibus non Germanica origo sed Romanorum consuetudo spectanda. Wolf.

16. *adhoc* M.

17. *egit*] nescio an *legit*, qua forma senatum legere dicimus. satis autem ambitiosa haec lectio, militibus adhibitis quasi arbitris, cum solius id imperatoris alias et ex more esset. tale notat noster in Caecina H. 3 49. etsi Germanicus tamen plenam totamque electionem militi non largitus. Lips. non potest placere, utcunque pingatur. *centurionatum agere* Latine dicitur ut *agere potestatem, agere proconsulatum, agere regnum*; ubi *agere* est gerere, administrare. item *legere centurionatum* non respuent aures Romanae, ut *legere sortem vitae*, si cui et huius et cuiuscumque alterius loci libera est optio. sed neuter sermo rei, qua de Tacitus, aptus est. *legere* autem *centurionatum*, ut *legere senatum*, ferri non quit: senatus enim corpus est senatorum: an et *centurionatus* corpus centurionum? immo gradus militiae honoratae. hoc modo corpora multorum et personae singulae *legi* dicuntur, ut *legere senatum*, *legere magistratum*, *legere militem*, *legere exercitum*: munus aut officium non dicitur *legi*. quid igitur iste ait *agere centurionatum* poni pro legere? cum nec *legere* Latinum sit hoc sensu, neque agere

citatus ab imperatore nomen, ordinem, patriam, numerum stipendiorum, quae strenue in praeliis fecisset, et cui erant dona militaria, edebat. si tribuni, si legio industriam inno-

pro legere. quid est autem *legere censum?* nec felicius alter, qui comparat *delectum agere.* cur non et *agere censuram*, *agere experimenta*, *agere inquisitionem?* sed qua in re conveniant, dicam. nempe *delectum agit* delector, *censuram* censor, *experimenta* qui experitur, *inquisitionem* inquisitor. sic ergo *centurionatum agit* non nisi qui centurio est; et quemadmodum *agere delectum* non est delectores recensere aut examinare, *agere censuram* censores ad obrussam exigere, *agere inquisitionem* inquisitores legere, *agere experimenta* probare δοκιμαστάς, ita neque *agere centurionatum* est probare et recensere centuriones. quod vero tertius inculcat, non eam fuisse electionem novorum sed examen veterum, quis non agnoscit? sed quid hoc iuvat? an *agere* est recensere aut examinare? an *recensere* aut *examinare centurionatum* est examen centurionum instituere? fractus igitur locus, cuius sententia satis conspicua, verba nihil Romanum sonant. nihil haererem, si viderem scriptum *centurionum inde delectum egit*; neque aliud quam, quod vocant, examen aut recensionem intelligerem. etsi enim *delectus agi* proprie dicitur in illis qui ex privatis milites aut centuriones fiunt, tamen hoc ipsum quod hic agitur, qui commodius Latine pronuntiem non reperio; et ex illis quos iam habeas olim lectos, nova trutina libratis, alios retinere quo sunt loco, alios reiicere, utique *delectus* est. posset et scribi *centurionatus inde exegit*, ut alibi *exigere vulnera*, de quo in Obs. 1 8. Gron. Heinsius coniicit *centum centurionum* vel *centurionalem*; quod nemini, ut opinor, probabitur. an *centurionatim* vel *centuriatim* i. e. *per centurias?* nam verbum *centurionatus* alibi non extat. Ern. neque usquam exstat *centurionatim*, nec totum loquendi genus, mancum et nugatorium, *agere centurionatim* seu *centuriatim.* hoc ergo Indenti IGronovio reddimus' a patre priorem coniecturam libentius accipimus; aut quod nuper viro docto in Schedis atque aliis ante in mentem venerat, *centurionum censuram.* quanquam nihil horum omnium animum explet, valdeque placet modestia Mureti, inauditam vocem simpliciter explicantis *recensionem et cognitionem de centurionibus.* quid enim, si res, cuius nulla alibi mentio, vocabulo nobis ignoto, at olim vulgari et proprio, expressa est. in hoc equidem acquiesco, quum sensum videam, verborum autem medelam quamvis fallacem et incertam putem. Hillerus in Racemationibus coniicit *centuriones tum in ordinem redegit* s. *coegit*, vel antiquo servato confert *forum, conventum agere,* ut *centurionatus* sit centurionum congregatio reddendi iuris causa. Wolf.

1. *ordinem* i. e. quotae centuriae ductor esset. nam in eo discrimen et dignitas, primae, secundae, tertiae. bene autem *ordinem*, quia appellabant *primi aut secundi ordinis* centurionem. nos explicate in Militia 2 8. Lips.

3. *donaria militaria*] scilicet torques, phalerae, hastae, coronae, ex quibus promoveri ad ordines altiores milites solere indicat etiam Lucanus 1 356: *summi tum munera peili Laelius emeritique gerens insignia doni, servati civis referentem praemia quercum.* inter omnia autem quae noster enumerat, cur siluit censum? cuius rationem habitam in declamatione quapiam (ap. Senec. Controv. 2 1) ostendit Porcius Latro: *census senatorium gradum ascendit, census in castris ordinem promovet, census iudices in foro legit.* Lips. ceterum vereor ne terminatio in *donaria* nata sit e terminatione vocis sequentis, legendumque *dona.* nondum reperi *donaria* dici de donis quae militibus dantur. adde 6 48, ubi similiter e *ludibria* adhaeserat terminatio voci sequenti *pericularia* in M. Ern. elegantem et Ernestio dignam correcti-

quam accidere, civilium armorum facies. non praelio, non adversis e castris, sed isdem e cubilibus, quos simul vescentis dies, simul quietos nox habuerat, discedunt in partes, ingerunt tela. clamor vulnera sanguis palam, causa in occulto; cetera fors regit. et quidam bonorum caesi, postquam intellecto in quos saeviretur, pessimi quoque arma rapuerant. neque legatus aut tribunus moderator affuit: permissa vulgo licentia atque ultio et satietas. mox ingressus castra Germanicus, non medicinam illud plurimis cum lacrimis sed cladem appellans, cremari corpora iubet.

Truces etiam tum animos cupido involat eundi in hostem, piaculum furoris; nec aliter posse placari commilitonum manes quam si pectoribus impiis honesta vulnera accepissent. sequitur ardorem militum Caesar, iunctoque ponte tramittit duodecim milia e legionibus, sex et viginti socias cohortis, octo equitum alas, quarum ea seditione intemerata modestia
50 fuit. laeti, neque procul, Germani agitabant, dum iustitio ob amissum Augustum, post discordiis attinemur. at Romanus agmine propero silvam Caesiam limitemque a Tiberio coeptum scindit, castra in limite locat; frontem ac tergum

qui. scio dubitari de discrimine, et permutari saepe. Burmannus adeo (ad Phaedr. p. 32) putat nos nescire ubi veteres *qui* vel *quis* ponendum censuerint; cui adstipulatur aliquo loco ad Livium Drakenborchius. arbitror tamen in interrogatione diserta *quis* rectius esse, quamquam et *qui* sic reperiri viri docti docent: ubi non proprie interrogatur, ut hic, *qui* rectius puto. Ern. ne hoc quidem verum est, ita universe pronuntiatum. alioqui falsum esset Virgilii illud, *quis cultus habendo sit pecori*. hic et aliis locis satis erit temerarias dubitationes leviter summovere. Wolf.

6. Groslotius coniiciebat *pessimi quique*, frustra. h. l. *quoque* melius. antea boni armis usi; nunc *etiam* improbi rapiunt. Ern. paulo ante *cetera*, exitum rei. Wolf.

13. *accepissent*] *excepissent* corrigit Muretus ex librorum quorumdam scriptura *eccepissent*. haud male, quod ablativus additus est, et ipsi se offerunt vulneribus. quippe haec praecipua *excipiendi* vis. diversum est Cic. de har. resp. 19: *accepta a forti adversario vulneribus adversis*. Wolf.

15. *legionibus sex, et viginti*] distinctio praeter historiam. interpunge *legionibus, sex et viginti*. quatuor enim dumtaxat legionum miles in id bellum ductus; nec plures in Germania inferiori erant. clarum ex c. 51, ubi legiones enumerat. Lips.

20. *scindit*] forte *scandit*. utrum autem limes hic a Tiberio structus ad secernendos discriminandosque Germanos? an potius agger et via? *Caesia* etiam *silva* dubites an *Hesia* scribenda; quo nomine etiamnunc eo tractu manet, in Clivensi inquam ducatu, *Heserwalt*. quae vox non abest quin a deo *Heso* nomen habeat, quem Galli Germanique Martem colebant. Lips. censeo cum Mureto *limitem* hunc ex eo genere esse, quibus, ubi flumina mare montes non erant, adversus incursiones barbarorum imperium Romanum munie-batur. Tacitus 2 7: *cuncta inter*

vallo, latera concaedibus munit. inde saltus obscuros permeat, consultatque ex duobus itineribus breve et solitum sequatur, an impeditius et intentatum eoque hostibus incautum.

castellum Alisonem ac Rhenum novis limitibus aggeribusque permunita. Spartianus Hadr. 12: *in plurimis locis, in quibus barbari non fluminibus sed limitibus dividuntur, stipitibus magnis in morem muralis sepis funditus iactis atque connexis barbaros separavit.* sic Ammiano 30 9 Valentinianus laudatur *oppidorum et limitum conditor tempestivus.* hos limites *scandere* quid sit, aut cui usui, non intelligo: sed si quando trans eos bellum inferebatur barbaris, aut barbari invadebant fines Romanos, tum *scindi, aperiri, rumpi* et *perrumpi* dicebantur. Velleius 2 120: *penetrat interius, aperit limites, vastat agros.* Vopiscus in Tacito 3: *nam limitem Transrhenanum Germani rupisse dicuntur, occupasse urbes validas.* Ammianus 23 3: *equestres hostium turmas vicino limite quodam perrupto avertisse subito praedas.* 26 5: *Alemanni perrupere Germaniae limites.* hunc dicit *coeptum a Tiberio,* i. e. factum, institutum, ut alibi *hortos coeptos a Lucullo. scindere silvam* non est caedere, non exscindere: nam *caedere silvam* est aut conlucare aut hic illic arbores deiicere, *exscindere* autem est omnem omnino abolere et nullas ibi arbores relinquere. at *scinditur* quod dividitur, aperitur, rimam aut fenestram aut intercapedinem et aliquid interlucens accipit. sic *scindunt robora cuneis;* sic *scindit se nubes.* sic Orion vadit *per maxima Nerei stagna viam scindens.* sic *solum scindere;* sic *vallum scindere.* ita ergo et *silva scinditur,* cum in ea pervium fit; cum per eam aperitur via militaris; ut relinquantur quidem utrinque arbores, tantum tamen fiat vacui ut exercitus tuto ea commeare possit. commodissime igitur hoc verbum et ad limitem et ad silvam refertur. castra denique *in ipso limite* posita intellige, ut fossae aggerisque et quicquid ibi structum erat muniendi causa, eius complanata pars intra castra recepta sit; non quasi praecise castra intra limitis quamvis latissimi angustias stringerentur. sic Iustino Agathocles (22 6) *castra in quinto lapide a Carthagine statuit.* sic enim mss, ut monuimus Pec. vet. 1 3. quia proxime limitem erat silva Caesia, saltus autem omnes sunt loca insidiis nata nec nisi caute et explorato intranda provido duci, eam non excidit totam (neque enim necesse habuit), sed longe lateque, qua e castris prospectum patere voluit et qua exercitus ducendus erat, cecidit, h. e. *scidit,* eo consilio quo Caesar B. G. 3 29, qui videndus. Gron. praeclare haec contra Freinshemium, qui Lipsii commentum copiose defenderat. eadem corruptela apud Caes. B. G. 5 51. de limite illo v. Cluverii Germ. ant. 3 9. Wolf.

1. *munitur*] alii *munit:* ego *munitus* malo. muniendi hic mos a Germanis Gallisque. Ammianus 16 11: *difficiles vias et suapte natura clivosas concaedibus clausere sollerter, arboribus immensi roboris caesis.* usus ea voce et Caesar. at *concisa* vocare videtur Paulus Diaconus. *factis etiam concisis,* inquit, *per devia silvarum irruit super eos.* Lips. non quasi non licuisset ea quoque vallum ducere: quid enim vetaret? sed quia tanta caesarum arborum copia erat ut aggesta sufficeret lateribus tutandis, contentus ea fuit et consuluit militum labori. prorsus ut in Morinis Caesar 3 29. Gron. parem auctoritatem a mss habent *munitus, munitur, munit.* nam per compendia scribebantur extremae hae syllabae. hic plane non dubito quin auctor scripserit *munit,* idque reposui. *scindit, locat, munit.* mox *saltus obscuros* proprium loci nomen putat Muretus, nescio quo teste. immo Caesiae silvae sunt. de itinere quod ingreditur Germanicus, v. Bucherii Belg. Rom. 3 4. Wolf.

3. *hostibus incautum*] non praesidiis insessum et munitum adversus

quam accidere, civilium armorum facies. non praelio, non adversis e castris, sed isdem e cubilibus, quos simul vescentis dies, simul quietos nox habuerat, discedunt in partes, ingerunt tela. clamor vulnera sanguis palam, causa in occulto; cetera fors regit. et quidam bonorum caesi, postquam intellecto in quos saeviretur, pessimi quoque arma rapuerant. neque legatus aut tribunus moderator affuit: permissa vulgo licentia atque ultio et satietas. mox ingressus castra Germanicus, non medicinam illud plurimis cum lacrimis sed cladem appellans, cremari corpora iubet.

Truces etiam tum animos cupido involat eundi in hostem, piaculum furoris; nec aliter posse placari commilitonum manes quam si pectoribus impiis honesta vulnera accepissent. sequitur ardorem militum Caesar, iunctoque ponte tramittit duodecim milia e legionibus, sex et viginti socias cohortis, octo equitum alas, quarum ea seditione intemerata modestia fuit. laeti, neque procul, Germani agitabant, dum iustitia ob amissum Augustum, post discordiis attinemur. at Romanus agmine propero silvam Caesiam limitemque a Tiberio coeptum scindit, castra in limite locat; frontem ac tergum

qui. scio dubitari de discrimine, et permutari saepe. Burmannus adeo (ad Phaedr. p. 32) putat nos nescire ubi veteres *qui* vel *quis* ponendum censuerint; cui adstipulatur aliquo loco ad Livium Drakenborchius. arbitror tamen in interrogatione diserta *quis* rectius esse, quamquam et *qui* sic reperiri viri docti docent: ubi non proprie interrogatur, ut hic, *qui* rectius puto. Ern. ne hoc quidem verum est, ita universe pronuntiatum. alioqui falsum esset Virgilii illud, *quis cultus habendo sit pecori.* hic et aliis locis satis erit temerarias dubitationes leviter summovere. Wolf.

6. Groslotius coniiciebat *pessimi quique,* frustra. h. l. *quoque* melius. antea boni armis usi; nunc *etiam* improbi rapiunt. Ern. paulo ante *cetera,* exitum rei. Wolf.

13. *accepissent*] *excepissent* corrigit Muretus ex librorum quorumdam scriptura *eccepissent.* haud male, quod ablativus additus est, et ipsi se offerunt vulneribus. quippe haec praecipua *excipiendi* vis. diversum est Cic. de har. resp. 19: *accepta a forti adversario vulneribus adversis.* Wolf.

15. *legionibus sex, et viginti*] distinctio praeter historiam. interpunge *legionibus, sex et viginti.* quatuor enim dumtaxat legionum miles in id bellum ductus; nec plures in Germania inferiori erant. clarum ex c. 51, ubi legiones enumerat. Lips.

20. *scindit*] forte *scandit.* utrum autem limes hic a Tiberio strnctus ad secernendos discriminandosque Germanos? an potius agger et via? *Caesia* etiam *silva* dubites an *Hesia* scribenda; quo nomine etiamnunc eo tractu manet, in Clivensi inquam ducatu, *Heserwalt.* quae vox non abest quin a deo *Heso* nomen habeat, quem Galli Germanique Martem colebant. Lips. censeo cum Mureto *limitem* hunc ex eo genere esse, quibus, ubi flumina mare montes non erant, adversus incursiones barbarorum imperium Romanum munibatur. Tacitus 2 7: *cuncta inter*

vallo, latera concaedibus munit. inde saltus obscuros permeat, consultatque ex duobus itineribus breve et solitum sequatur, an impeditius et intentatum eoque hostibus incautum.

castellum Alisonem ac Rhenum novis limitibus aggeribusque permunita. Spartianus Hadr. 12: *in plurimis locis, in quibus barbari non fluminibus sed limitibus dividuntur, stipitibus magnis in morem muralis sepis funditus iactis atque connexis barbaros separavit.* sic Ammiano 30 9 Valentinianus laudatur *oppidorum et limitum conditor tempestivus.* hos limites *scandere* quid sit, aut cui usui, non intelligo: sed si quando trans eos bellum inferebatur barbaris, aut barbari invadebant fines Romanos, tum *scindi, aperiri, rumpi* et *perrumpi* dicebantur. Velleius 2 120: *penetrat interius, aperit limites, vastat agros.* Vopiscus in Tacito 3: *nam limitem Transrhenanum Germani rupisse dicuntur, occupasse urbes validas.* Ammianus 23 3: *equestres hostium turmas vicino limite quodam perrupto avertisse subito praedas.* 26 5: *Alemanni perrupere Germaniae limites.* hunc dicit *coeptum a Tiberio,* i. e. factum, institutum, ut alibi *hortos coeptos a Lucullo. scindere silvam* non est caedere, non exscindere: nam *caedere silvam* est aut conlucare aut hic illic arbores deiicere, *exscindere* autem est omnem omnino abolere et nullas ibi arbores relinquere. at *scinditur* quod dividitur, aperitur, rimam aut fenestram aut intercapedinem et aliquid interlucens accipit. sic *scindunt robora cuneis;* sic *scindit se nubes.* sic Orion vadit *per maxima Nerei stagna viam scindens.* sic *solum scindere;* sic *vallum scindere.* ita ergo et *silva scinditur,* cum in ea pervium fit; cum per eam aperitur via militaris; ut relinquantur quidem utrinque arbores, tantum tamen fiat vacui ut exercitus tuto ea commeare possit. commodissime igitur hoc verbum et ad limitem et ad silvam refertur. castra denique *in ipso limite* posita intellige, ut fossae aggerisque et quicquid ibi structum erat muniendi causa, eius complanata pars intra castra recepta sit; non quasi praecise castra intra limitis quamvis latissimi angustias stringerentur. sic Instino Agathocles (22 6) *castra in quinto lapide a Carthagine statuit.* sic enim mss, ut monuimus Pec. vet. 1 3. quia proxime limitem erat silva Caesia, saltus autem omnes sunt loca insidiis nata nec nisi caute et explorato intranda provido duci, eam non excidit totam (neque enim necesse habuit), sed longe lateque, qua e castris prospectum patere voluit et qua exercitus ducendus erat, cecidit, h. e. *scidit,* eo consilio quo Caesar B. G. 3 29, qui videndus. Gron. praeclare haec contra Freinshemium, qui Lipsii commentum copiose defenderat. eadem corruptela apud Caes. B. G. 5 51. de limite illo v. Cluverii Germ. ant. 3 9. Wolf.

1. *munitur*] alii *munit:* ego *munitus* malo. muniendi hic mos a Germanis Gallisque. Ammianus 16 11: *difficiles vias et suapte natura clivosas concaedibus clausere sollerter, arboribus immensi roboris caesis.* usus ea voce et Caesar. at *concisa* vocare videtur Paulus Diaconus. *factis etiam concisis,* inquit, *per devia silvarum irruit super eos.* Lips. non quasi non licuisset ea quoque vallum ducere: quid enim vetaret? sed quia tanta caesarum arborum copia erat ut aggesta sufficeret lateribus tutandis, contentus ea fuit et consuluit militum labori. prorsus ut in Morinis Caesar 3 29. Gron. parem auctoritatem a mss habent *munitus, munitur, munit.* nam per compendia scribebantur extremae hae syllabae. hic plane non dubito quin auctor scripserit *munit,* idque reposui. *scindit, locat, munit.* mox *saltus obscuros* proprium loci nomen putat Muretus, nescio quo teste. immo Caesiae silvae sunt. de itinere quod ingreditur Germanicus, v. Bucherii Belg. Rom. 3 4. Wolf.

3. *hostibus incautum*] non praesidiis insessum et munitum adversus

delecta longiore via cetera accelerantur: etenim attulerant exploratores festam eam Germanis noctem ac sollennibus epulis ludicram. Caecina cum expeditis cohortibus praeire et obstantia silvarum amoliri iubetur: legiones modico intervallo
5 sequuntur. iuvit nox sideribus illustris, ventumque ad vicos Marsorum, et circumdatae stationes stratis etiam tum per cubilia propterque mensas, nullo metu, non antepositis vigiliis. adeo cuncta incuria disiecta erant, neque belli timor; ac ne pax quidem nisi languida et soluta, inter temulentos.
51 Caesar avidas legiones, quo latior populatio foret, quattuor in cuneos dispertit; quinquaginta milium spatium ferro flammisque pervastat. non sexus, non aetas miserationem attulit; profana simul et sacra, et celeberrimum illis gentibus templum quod Tanfanae vocabant, solo aequantur. sine vul-
15 nere milites, qui semisomnos inermos aut palantis ceciderant. excivit ea caedes Bructeros, Tubantes, Usipetes; saltusque per quos exercitui regressus, insedere. quod gnarum duci, incessitque itineri et praelio. pars equitum et auxiliariae

hostes. sic, ut opinor, Livio *agmen incautum* dicitur non quadratum, non adversus assultus hostium munitum, cui ab impetu hostili non cavit satis imperator. Ern. conf. Mureti V. L. 11 2. est *incustoditum*, quod nonnumquam apponitur. Wolf.

8. *disiecta*] Cicero *dissoluta* dixisset, opinor; quo illum verbo pro valde neglectis, item negligentibus, uti lexica docent. sic fere noster mox *solutam pacem* dixit. Ern.

9. *pax nisi languida et soluta*] agitabant, inquit, tanquam nullo bello atque in media pace securi: nec tamen, ut pace homines sobrii et vigiles (quippe qui hactenus plerumque intenti et sui compotes, ut si quid subitum ingruat, aut arma aut fugam quaerere norint), sed ut saucii, ac prae poculis, ubi essent, nescientes, marcebant torpebantque. Gron. alius dixisset: *si modo quies et languor, torpor temulentorum, pax dicenda est.* saltem dixisset *ut inter temulentos.* Wolf.

10. *avidas*] non tam praedae quam caedis. iram effundere, animum explere volebant. Wolf.

14. *Tanfanae*] quis deus, quae dea? quidam ἐτυμολογίζουσι quasi esset *Taenfanck*, quod lingua nostra principium rerum. at Britanni prisci sua lingua Tan ignem vocant. Lips. Loccenius interpretatur *tani patronus*, ut sit e *Tan*, *abies*, et *fan*, *dominus*. DVossius autem ad Caesarem (B. G. 6 17) legendum putabat *Teutanae*, recte improbante Oudendorpio ad Lucan. 1 445. Ern. praeter alios conf. Antonum in IHMErnestii Miscellan. Antiqq. German. p. 210 cum notis editoris. Wolf.

Freinshemius putabat legendum *sine vulnere militis, qui semisomnos* etc *ceciderat*. non est necessarium. Ern. ἀτρώτως s. ἄτρωτοι discessere s. fuere milites nostri. nihil durum nisi ellipsis verbi substantivi, qua nihil vulgatius. Wolf.

17. *gnaram* M.

18. *incessitque itineri et proelio*] mollius idem dixit 13 40: *non ignaro duce nostro, qui viae pariter et pugnae composuerat exercitum.* Ern. intellige *paratus*, ut bene Muretus, qui et illum locum adscripsit et Xenophontis Cyrop. 2 extr. Wolf.

pars equitum] est hic descriptio agminis quadrati huius aevi, plenu

cohortes ducebant, mox prima legio, et mediis impedimentis sinistrum latus unetvicesimani, dextrum quintani clausere; vicesima legio terga firmavit; post ceteri sociorum. sed hostes, donec agmen per saltus porrigeretur, immoti, dein
51 latera et frontem modice assultantes, tota vi novissimos incurrere. turbabanturque densis Germanorum catervis leves cohortes, cum Caesar advectus ad vicesimanos voce magna hoc illud tempus oblitterandae seditionis clamitabat: pergerent, properarent culpam in decus vertere. exarsere animis,
52 unoque impetu perruptum hostem redigunt in aperta caeduntque. simul primi agminis copiae evasere silvas castraque communivere. quietum inde iter; fidensque recentibus ac
53 priorum oblitus miles in hibernis locatur. nuntiata ea Tiberium laetitia curaque affecere. gaudebat oppressam seditio-
54 nem: sed quod largiendis pecuniis et missione festinata favorem militum quaesivisset, bellica quoque Germanici gloria, angebatur. rettulit tamen ad senatum de rebus gestis, multaque de virtute eius memoravit, magis in speciem verbis adornata quam ut penitus sentire crederetur. paucioribus
55 Drusum et finem Illyrici motus laudavit, sed intentior et fida oratione. cunctaque quae Germanicus indulserat, servavit etiam apud Pannonicos exercitus.

53 Eodem anno Iulia supremum diem obiit, ob impudici-

et iusti, et ab omni parte firmati. v. Schel. ad Polyb. p. 280. Ern.

4. *porrigeretur*] mihi elegantissime dictum visum est semper pro *progrederetur*, ut longitudo agminis inter angustias exprimeretur; et sic alii quoque in simili re utuntur hoc verbo, ut etiam lexica docent. quo minus probo Heinsii coniecturam *progrederetur*. Ern. quievit hostis, donec agmen *universum* silvam *ingressum* esset. infra rem fuisset *progrederetur*. Wolf.

6. *levis* M. intelliguntur *ceteri sociorum*, de quibus paulo supra, leviter neque legionariis armis armati, ut recte monet Freinshemius. Ern.

11. *primis agminum* M.

12. *fidens recentibus*] recentis victoriae gaudio et fiducia fretus obliviscebatur dira seditionis. Wolf.

18. *in speciem*] *inspectum* M.

20. *intentior*] accurata magis oratione; unde *accuratae laudes*, *accurata commendatio* passim. Ern. *mit mehr Wärme*. id fieri potest brevi oratione, rem minus accurate explicante. pauca loquitur verus affectus. Wolf.

21. *Germanicus*] *Germanicis* coniicit IGronovius, ne subiectum mutetur, quasi non res illud postulet. sequenti capite notabile est M dare *Regium* sine aspiratione, quo modo nomen scribendum docuit Mazochius et alii plures. Wolf.

23. *ob impudicitiam*] qui feminam hanc impudicitiae arguant, multi testes. Seneca de Benef. 6 32: *Augustus flagitia principalis domus in publicum emisit, admissos gregatim adulteros, pererratam nocturnis comessationibus urbem, forum ipsum ac rostra, ex quibus pater legem de*

tiam olim a patre Augusto Pandateria insula, mox oppida Reginorum, qui Siculum fretum accolunt, clausa. fuerat in matrimonio Tiberii florentibus Gaio et Lucio Caesaribus, spreveratque ut imparem; nec alia tam intima Tiberio causa
5 cur Rhodum abscederet. imperium adeptus extorrem infamem et post interfectum Postumum Agrippam omnis spei egenam inopia ac tabe longa peremit, obscuram fore necem longinquitate exsilii ratus. par causa saevitiae in Sempronium Gracchum, qui familia nobili, sollers ingenio et prave
10 facundus, eandem Iuliam in matrimonio Marci Agrippae temeraverat. nec is libidini finis: traditam Tiberio pervicax adulter contumacia et odiis in maritum accendebat; litterae-

adulteriis tulerat, filiae in stupra placuisse, cotidianum ad Marsyam concursum, cum ex adultera in quaestuariam versa ius omnis licentiae sub ignoto adultero peteret. Plinius 21 3: *apud nos huius licentiae exemplum non est aliud quam filia D. Augusti, cuius luxuria noctibus coronatum Marsyam litterae illius dei gemunt*, vel ut clarissimus Torrentius emendat, *illius describunt*, etsi ego malim *degemunt*. de hoc Marsya, praeter ea quae dixi Antiquis 3 p. 110, Sidonius Carm. 13: *Marsyaeque timet manum ac rudentem*, i. e. tribunal metuit et forum. emendo *tridentem*. Arnobius 2: *quia fornicem Lucilianum et Marsyam Pomponii obsignatum memoria continetis*. vide Dionem 55 10. Lips.

1. *Pandateria*] plerisque vocatur *Pandataria*, quod ideo recepit Broterius. apud Melam tamen et Dionem 55 10 nostra scriptura exstat. Wolf.

4. *ut imparem*] taurum non ad illud iugum. Lips. rectius alii ad genus referunt. Ern. ut Livius (6 34 extr) de Fabia minore Ambusti filia, nupta viro plebeio, *quod iuncta impari esset*. Tacitus H. 2 50: *maternum genus impar*. Lipsianam argutiam nulli Romanorum in mentem venisse crediderim. Wolf. *imperarem* M.

de *tam* cum superlativo vide dicta in Clav. Cic. in h. v. *intima causa* est verissima, gravissima, quae maxime animum movet. Ern.

6. *Postumum*] *post unum* M, *posthumum* margo.

8. *longinquitate exsilii*] id est diuturnitate. nam relegata Iulia anno 748, ex quo ad hunc diem anni fere viginti. Lips. cum dicit *obscuram necem*, intelligo causam necis, ut non adeo remotum est Rhegium ab domina urbe, ut si nota illic publice foret, fama eius Romam tardius perveniret. nec vero, utrum diu quo exsilium toleraverit an modo exierit, interest ad iudicandum fato an fraude humana perierit. res igitur ipsa videtur velle ut scribamus *longinquitate exitii*. quod enim non subito eam peremit, sed aegrum spiritum inter inopiam trahere aliquamdiu passus est donec contabescere, eo speravit se posse consequi ut fraus lateret, quemadmodum illi qui lentis et tabificis venenis grassantur. Gron. vulgatum verum puto. diuturnitas exsilii faciebat ut homines iam paene obliti eius, minus eum, et quae ei acciderent, curarent. Ern. rectissime. relegata est hac Iulia a. u. 752, ut e Velleio et Macrobio docuit Norisius Cenot. Pis. p. 182. dubito an *exitium* Latine dici possit *longinquum* s. *longum*. Wolf.

Sempronium Gracchum] Velleius 2 100. vidimus et nummos huius Gracchi, *Ti. Sempronius Gracchus* IIIIvir *q. desig.* i. e. quatuorvir, quaestor designatus. in parte altera *divi Iulii f.* Lips.

12. *accendebat*] an *accenderat*?

que quas Iulia patri Augusto cum insectatione Tiberii scripsit, a Graccho compositae credebantur. igitur amotus Cerciinam, Africi maris insulam, quattuordecim annis exsilium toleravit. tunc milites ad caedem missi invenere in prominenti littoris, nihil laetum opperientem. quorum adventu breve tempus petivit, ut suprema mandata uxori Alliariae per litteras daret, cervicemque percussoribus obtulit, constantia mortis haud indignus Sempronio nomine: vita degeneraverat. quidam non Roma eos milites sed ab Lucio Asprenate proconsule Africae missos tradidere, auctore Tiberio, qui famam caedis posse in Asprenatem verti frustra speraverat.

54 Idem annus novas caerimonias accepit addito sodalium Augustalium sacerdotio, ut quondam Titus Tatius retinendis Sabinorum sacris sodales Titios instituerat. sorte ducti e

propter praecedens *temeraverat*. sed sequens *credebantur* tuetur vulgatum. Ern.

1. *scripsit*] legitima ratio desiderat *scripserat*. neque tamen aliquid mutandum. etiam apud Livium aliosque historicos observata sunt talia, quae accipienda sunt ut e persona scribentis dicta; quod aliquot locis ad Livium recte monere memini Drakenborchium. sic c. 79: *an verterentur flumina et lacus per quos augescit*. 2 43: *praefeceratque Pisonem - - insita ferocia a patre Pisone, qui civili bello resurgentes in Africa partes acerrimo ministerio adversus Caesarem iuvit*. durius est ibidem 62: *lixas et negotiatores reperti, quos ius commercii - - hostilem in agrum transtulit*. Ern. *scripsit* est aoristus, rem vulgo notissimam simpliciter indicans; forsan etiam exemplar litterarum ad Taciti aetatem servatum. alio pertinet parakimenus *credebantur*, de quo ad c. 6. Wolf.

9. *Asprenate*] credo cognomen esse gentis Noniae. de Asprenatum claritudine et familia consulari Plinius 30 7, Suetonius in Aug. 43, Lips. conf. Schotti de claris Rhetoribus apud Senecam, in quo multa mentio Asprenatum. Wolf.

11. *speraverat*] forte rectius *speraverit*, Freinshemius ait. bene, ut opinor: neque enim similis satis hic locus ceteris de quibus supra ad c. 10. Ern. plura exempla vulgati v. in commentatione nostra. Wolf.

13. *sodalium — sacerdotio*] idque exemplum placuit deinceps in omnibus imperatoribus qui facti divi. ita sodales Flavii, Hadrianales, Aeliani, Antonini, passim in historia memorati. lapis priscus: *Neroni Caesari Germanici f, Ti. Augusti n, divi Augusti pron, flam augustali, sodali augustali. q. Q. Novanius. q. L. Suevius*. Lips.

14. *ut quondam TTatius*] pugnat aperto Marte secum Tacitus H. 2 95, ubi vult sodales Titios (ita enim scribendum, non *Tatios*, ex lapidibus et libris; dictique a praenomine Tatii) institutos non retinendis sacris, sed memoriae Tatii sacrandae. quae causa hoc quidem loco aptior erat; fortasse et verior. Dionysius 2 52 hanc rem non attigit, contentus dixisse honeste sepultum Tatium, et quotannis ei publicas inferias factas. Lips.

15. *Tatios*] sic M, Beroaldus, Rhenanus, Aldus; nec causa est cur in *Titios* mutetur. Ern. valeat in hoc consuetudo Latina, quam praeter monumenta confirmat Varro celebri loco. de his autem sacerdotibus a

primoribus civitatis unus et viginti: Tiberius Drususque et Claudius et Germanicus adiciuntur. ludos Augustales tunc primum coeptos turbavit discordia ex certamine histrionum. indulserat ei ludicro Augustus, dum Maecenati obtemperat effuso in amorem Bathylli; neque ipse abhorrebat talibus

Tiberio institutis diligentissime explicat Norisius p. 74 sqq et Gorius inscriptt. ant. 2 p. 54. Wolf.

2. *tunc primum coeptos*] quomodo id verum? siquidem ludi Augustales iampridem instituti celebratique, QAelio Tuberone, Paullo Fabio consulibus ut dixi, supra. rescribe igitur *tunc primum coepta*; idque Tacito ipso auctore, c. 77 initio. Lips. in laudanda hac emendatione conspirant omnes, et ex Lipsii margine omnes eam assumpserunt in textum, Tacito ipso infra auctore, aiunt. quid ille affert infra? nempe *hoc anno coeptam theatri licentiam*. num omnem? tamne sero? licentiam histrionum et fautorum iam dudum sub Augusto, pantomimorum amatore studiosissimo, invaluisse et ipsa res et historiae loquuntur. iam Horatius plebem in theatro viderat depugnare paratum, si discordaret eques. non ergo hoc totum genus licentiae *tunc invectum* dici potuit, quum ludi Augustales darentur: sed hos ludos *tunc primum datos* s. *institutos* turbavit discordia quaedam. hoc affert lectio codicis, quam non solum ferendam sed coniecturae etiam praeferendam censeo. nam *primum coeptos* licebat dicere *ludos*, qui tunc primum solemni modo facti et sive celebrati novum in modum sive instaurati a senatu essent. non enim est dubium quin hi iidem ludi sint, quorum pars, circense ludicrum, supra c. 15 in hunc annum tribunis plebis concessum dicebatur. quod rei peractae mentio ad exitum anni differtur, illud fit ex more Taciti, quem servare solet in omnibus rebus minoris momenti et non perpetui tenoris. denique nihil sentio in hoc genere, aut ipsa latinitas pristinae scripturae plus favet quam novae. nam ut infra placet *coepta discordia*, ita h. l. series verborum nos ad *coeptos ludos* revocat, inque hoc reduxi, nihil reverens nisi virorum secus sentientium auctoritatem. Wolf.

4. *indulserat ei ludicro Augustus*] immo vero, quod censeo me primum advertisse, Augustus id ludicrum invenit. Suidas: ὄρχησις πάντιμος. ταύτην ὁ Αὔγουστος Καῖσαρ ἐφεῦρε Πυλάδου καὶ Βαθυλλίδου πρῶτον αὐτὴν μετελθόντων. emenda ὄρχησις παντόμιμος. et vere Suidas. ante Augustum sane liberaque re publica pantomimorum nullum vestigium. Zosimus 1 6 inter causas labefactati imperii non vane refert, quod *Octaviani temporibus pantomimorum saltatio prius incognita in usu esse coeperit, Pylade ac Bathyllo primis eius auctoribus*. quod Suidas notat in Ἀθηνόδωρος, cave ad Tiberii tempora referas, sed Augusti: κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς ἐκείνους καὶ ἡ παντόμιμος ὄρχησις εἰσήχθη, οὐπω προτέρον οὖσα. emenda et iam supra in Suida Βαθύλλου. dum pantomimi sive histriones (vulgo enim in historia, ut hic Tacitus, miscentur eae voces) eximii, Pylades et Bathyllus, posterior ignis et delicium Maecenatis. Dionem non capiunt vulgo, qui hunc amorem honeste tetigit, 54 17 extr. sed tamen intellegi etiam potest hunc Bathyllum servum Maecenatis fuisse. Seneca pater (Controv. Praef. 3 med.): *recitabat rescriptum Labieni pro Bathyllo Maecenate* (corrige *Maecenatis*), *in quo suspicietis adolescentis animum, illos dentes ad mordendum provocantis*. corruptum id nomen apud eumdem Senecam. Praefat. 3 extr. *si Thrax esset, Fusius essem; si pantomimus esset, Pantillus essem; si eques, Melissus*. lege *Bathyllus essem*. Lips. add. Scaliger ad Euseb. p. 169. Ers.

studiis, et civile rebatur misceri voluptatibus vulgi. alia Tiberio morum via: sed populum per tot annos molliter habitum nondum audebat ad duriora vertere.

Druso Caesare Gaio Norbano consulibus decernitur Germanico triumphus manente bello; quod quanquam in aestatem summa ope parabat, initio veris et repentino in Chattos excursu praecepit. nam spes incesserat dissidere hostem in Arminium ac Segestem, insignem utrumque perfidia in nos aut fide. Arminius turbator Germaniae, Segestes parari rebellionem saepe alias et supremo convivio, post quod in arma itum, aperuit, suasitque Varo ut se et Arminium et ceteros proceres vinciret: nihil ausuram plebem principibus amotis, atque ipsi tempus fore quo crimina et innoxios discerneret. sed Varus fato et vi Arminii cecidit: Segestes, quanquam consensu gentis in bellum tractus, discors manebat, auctis privatim odiis, quod Arminius filiam eius alii pactam rapuerat. gener invisus, inimici soceri; quaeque apud concordes vincula caritatis, incitamenta irarum apud infensos erant. igitur Germanicus quattuor legiones, quinque auxiliarium milia, et tumultuarias catervas Germanorum cis Rhenum colentium Caecinae tradit; totidem legiones, duplicem sociorum numerum ipse ducit; positoque castello super vestigia paterni praesidii

1. *civile rebatur*] lege Sueton. Aug. 45. Ern.

6. *et repentino*] Muretus *et* delet cum Acidalio. mox iidem id inseri volunt ante *saepe alias*. Ern. utrumque Ciceronianum est. quamquam *et* non raro etiam apud Ciceronem est *et quidem*; ac sic h. l. intellige. cont. Index. simile erat c. 29: *certo die et vocata concione*. Wolf.

Chattos M, et perinde infra.

7. *dissidere h. in Arm. et Seg.*] sensus non obscurus: dissidere hostes ita ut alii in Arminii, alii in Segestis partes abeant, hi illum, alii hunc sequantur. an dictum imitatione Graecorum, qui dicunt λέγειν τι εἰς τοὺς ἀτελέστους, dicere aliquid ut ad notitiam profanorum perveniat, et similia; de quibus eleganter egit Hemsterhusius ad Aristophanis Plutum p. 456. Ern.

17. Pichena suspicatur Tacitum scripsisse *gener invisus, inimicus socer*. Alii distinctione, quae est in textu, succurrunt Tacito, ut enallage numeri sit. Tacitum autem variare modos loquendi iam diximus. sequentia docent duo membra desiderari. Ern. utique sunt membra duo: *gener* socero *invisus*, ipsi *soceri* (Segestes et Sigimerus: v. Velleii 2 118) *inimici*. Gruteri enallage, *soceros* pro uno socero interpretantis, absurdissimum acumen est. alii virgula expuncta genitivos inducunt, scilicet ne quis socerum inviso genero amicum putet. Wolf.

20. *cis Rhenum colentium*] ut erant Vangiones, Triboci, Nemetes, Treveri, Nervii. sed et pars aliqua Batavorum. Lips. immo hi tum Galli. ego intelligo Ubios Sicambros aliosque e Germania populos, ab Augusto traductos Rhenum, ut ibi colerent. Ern. vide Mannerti Geogr. ant. 2 1 p. 206 sqq. Wolf.

in monte Tauno, expeditum exercitum in Chattos rapit, Lucio Apronio ad munitiones viarum et fluminum relicto. nam (rarum illi caelo) siccitate et amnibus modicis inoffensum iter properaverat, imbresque et fluminum auctus regredienti metuebantur. sed Chattis adeo improvisus advenit ut, quod imbecillum aetate ac sexu, statim captum aut trucidatum sit, iuventus flumen Adranam nando tramiserat, Romanosque pontem coeptantis arcebant. dein tormentis sagittisque pulsi, tentatis frustra condicionibus pacis, cum quidam ad Germanicum perfugissent, reliqui omissis pagis vicisque in silvas disperguntur. Caesar incenso Mattio (id genti caput) aperta populatus, vertit ad Rhenum, non auso hoste terga abeuntium lacessere; quod illi moris, quotiens astu magis quam per formidinem cessit. fuerat animus Cheruscis iuvare Chattos: sed exterruit Caecina huc illuc ferens arma; et Marsos congredi
57 ausos prospero praelio cohibuit. neque multo post legati a Segeste venerunt auxilium orantes adversus vim popularium, a quis circumsedebatur, validiore apud eos Arminio, quando

1. *monte Tauno*] alii *Tauro* scribunt. ubi is, mecum alii ignorant. Lips. nempe haec duo nomina in libris permutantur, reperique in editionibus veteribus Taciti etiam pro *Tauro* esse *Taunum*. Cellarius (G. A. t. 1 p. 369) probat Cluverii opinionem, qui censet esse montem contra Magontiacum, vulgo *der Heyrich* vel *die Höhe* dictum. aliter Vossius ad Caes. B. G. 6 17, quem, si lubet, vide. Ayrmannus Gissensis peculiari libello docere instituit intelligi debere montem haud procul Gissa urbe, quem ibi vocant *den Dyesberg*; quod aliis excutiendum relinquo. Ern. Ayrmanni opinio etsi a Mogeno Sicilimentis quibusdam 1763 editis exornata, situ tamen locorum et reliquiis veterum munitionum refellitur, confirmaturque his iisdem rebus Cluverii sententia. Wolf.

4. *metuebatur*] sic M, Beroaldus, Rhenanus, Aldus; nec necessaria causa mutandi. *auctus* in singulari accipiendus. numerus et genus accommodantur saepe tantum proximo. Ern. flumina Latine *auctus* habent, flumen *auctum*. ab hac consuetudine non temere disceditur. correxi igitur. Wolf.

7. *flumen Adranam*] quod Iunius noster *Ederam* accipit in Hassis; qui Fuldam amnem illabitur. Lips. probabilius Mannertus (3 p. 564) in Adrana errorem Taciti notat, qui voluerit aut debuerit ponere Loganam, *die Lahne*. Wolf.

nando tramiserat] tacite in textum recepta est a Gronoviis et Ryckio emendatio Acidalii et Pichenae *tramiserat*. non improbo: sensus enim plane desiderat sic legi, sed debebat etiam interpunctio et eorum mente mutari, ut punctum esset ante *iuventus*, ubi colon reposuerunt. alii [cum M] *tramiserit*. Ern.

11. *Mattio*] Ματτιακὸν Germaniae urbs est Ptolemaeo. Marspurgum Hassiae esse non abhorret a vero. affirmare enim haec talia, in tanta mutatione temporum, stultum; et tamen suavis hodie ingeniorum lusus. ab hoc autem Mattio Mattiacos nostros quidni deducam? ut non solum contermini iam et socii, sed etiam consanguinei sint Batavorum. Lips.

bellum suadebat: nam barbaris, quanto quis audacia promptus, tanto magis fidus rebusque motis potior habetur. addiderat Segestes legatis filium, nomine Segimundum: sed iuvenis conscientia cunctabatur. quippe anno quo Germaniae descivere, sacerdos apud aram Ubiorum creatus ruperat vittas, profugus ad rebelles. adductus tamen in spem clementiae Romanae pertulit patris mandata; benigneque exceptus cum praesidio Gallicam in ripam missus est. Germanico pretium fuit convertere agmen; pugnatumque in obsidentis, et ereptus Segestes magna cum propinquorum et clientium manu. inerant feminae nobiles; inter quas uxor Arminii eademque filia Segestis, mariti magis quam parentis animo, neque vi-

1. *quanto — habetur*] ne quis, praesertim tiro, putet hic aut aliquid vitii esse, ut legendum sit *promptior*, aut omissum aliquid, ut addatur *magis*, cautum est a nobis, cum monuimus Tacitum libenter variare orationem; tum cavetur aliis exemplis similibus. supra c. 52: *sed intentior et fida oratione*, intellectu τοῦ *magis*, quod libenter omittit noster, more Graecorum. mox c. 58: *quia pacem quam bellum probabam*. c. 68: *quanto inopina, tanto maiora*. Ern. in primo exemplo nulla est comparatio: nam minime *fida* fuit oratio de Germanico. paullo ante *quando* non multum differt a causali *quod* s. *quia*, latente quadam significatione *temporis*. sed quum tempus mox exprimatur *rebus motis*, veretur IGronovius ne *quod* vel *quoniam* scribendum sit. in M enim esse *quo*, compendium ambiguum, ex quo etiam nunc turpia nonnulla menda haerent in Ciceronis Epistolis. Wolf.

2. *rebus commotis* M. immo scribo *rebusque motis*, ex sententia, et Taciti exemplo 14 61: *ducem tantum defuisse, qui rebus motis facile reperiretur*. Lips.

3. *nomine Segimundum*] horum et plurium ducum mentio apud Strab. 7 p. 291. ἔτισαν δὲ δίκας ἅπαντες, καὶ παρέσχον τῷ νεωτέρῳ Γερμανικῷ λαμπρότατον θρίαμβον, ἐν ᾧ ἐθριαμβεύθη τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν σώματα καὶ γυναικῶν, Σεγιμοῦντός τε καὶ Σεγέστου υἱὸς (corrige Σεγιμοῦντός τε Σεγέστου υἱὸς, copula item deleta) Χηρούσκων ἡγεμών, καὶ ἀδελφὴ αὐτοῦ, γυνὴ δ' Ἀρμενίου τοῦ πολεμαρχήσαντος ἐν τοῖς Χηρούσκοις ἐν τῇ πρὸς Οὔαρον παρασπονδήσει. Lips.

5. *aram Ubiorum*] frequens huius arae mentio. vidi qui vellet Bonnam nunc esse. ego vereor ut propius abfuerit ab oppido Ubiorum. quidquid hodie sit, puto originem ei loco a veneratione Augusti, cui novo caeliti ara illic, recepta adulatione, exstructa, uti ara Lugduni, et ad eam sacerdotes ex primoribus gentis, inter quos hic Segimundus. Lips. sic etiam Cluverius et alii. nonnulli intelligi putant *oppidum Ubiorum* c. 36, hodie Coloniam Agrippinensem. v. Cellar. G. A. t. I p. 243, qui rem in medio relinquit. Ern. optime illi qui ex *ara Ubiorum* crevisse putant *oppidum Ubiorum*, situm in eodem fere loco quo posthac fuit Colonia Agrippinensis. *annus quo descivere Germaniae* haud dubie designatur a. u. 762, quem secuta est clades Variana, non 754, ut Ryckius scribit. Wolf.

8. *pretium*] explicant *operae pretium*. ita esset non *fuit*, sed *visum est*. exquisitior mihi videtur locutio, eiusdem prope potestatis qua est nostrum nunc tantopere frequentatum *interessant*. nove positum in primis arguit usus H. 3 8: *in Veronensibus pretium fuit*. Wolf.

cta in lacrimas neque voce supplex, compressis intra sinum manibus gravidum uterum intuens. ferebantur et spolia Varianae cladis, plerisque eorum qui tum in deditionem venie-
58 bant praedae data. simul Segestes ipse, ingens visu et me-
5 moria bonae societatis impavidus. verba eius in hunc modum fuere. "non hic mihi primus erga populum Romanum fidei et constantiae dies. ex quo a divo Augusto civitate donatus sum, amicos inimicosque ex vestris utilitatibus delegi, neque odio patriae (quippe proditores etiam iis quos
10 anteponunt invisi sunt), verum quia Romanis Germanisque idem conducere, et pacem quam bellum probabam. ergo raptorem filiae meae, violatorem foederis vestri, Arminium apud Varum, qui tum exercitui praesidebat, reum feci. dilatus segnitia ducis, quia parum praesidii in legibus erat, ut
15 me et Arminium et conscios vinciret flagitavi. testis illa nox, mihi utinam potius novissima. quae secuta sunt, defleri magis quam defendi possunt. ceterum et inieci catenas Arminio, et a factione eius iniectas perpessus sum. atque ubi primum tui copia, vetera novis et quieta turbidis antehabeo, neque
20 ob praemium, sed ut me perfidia exsolvam, simul genti Germanorum idoneus conciliator, si paenitentiam quam pernicien maluerit. pro iuventa et errore filii veniam precor: filium necessitate huc adductam fateor. tuum erit consultare utrum praevaleat, quod ex Arminio concepit an quod ex me genitus
25 est." Caesar clementi responso liberis propinquisque eius

1. *compressis intra*] qui habitus etiam nunc Germanicis matronis (videre videor) per modestiam et decorum assumptus. Lips. mox pro *bonae* forte *nostrae* aut *Romanae* legendum. Ern. hominem non tam *Romana* societas impavidum facit quam *cognita fides* societatis. nullum ἐναργέστερον vocabulum invenias, nullum in pari simplicitate dignius. Wolf.

9. *proditores etiam iis*] Thucydides 3 9: τὸ μὲν καθεστὸς τοῖς Ἕλλησι νόμιμον ἴσμεν. τοὺς γὰρ ἀφιστάμενους etc. Gron.

10. *invisunt* M, *invisi sunt* margo.

11. *conducere*] infinitivus pendet a *iudicabam*, quod latet in mox sequente verbo *probabam*. hac figura saepe utitur noster, ut in sequentibus subinde monebimus. Ern. nonnulli corrigunt *conduceret*, parum vix Latine. alius vir doctus conducere rebar. Wolf.

15. *illa nox*] in qua conviviam de quo c. 55. Ern.

22. *maluerit*] vir doctus apud Rickium et Heinsius malebant maluerint. saepe sane noster plurali pro collectiva utitur. sed sine libris mutuo. Ern.

23. *utrum praevaleat*] uter plus iuris in eam habeat, et utri parens magis debeat, patri an marito an patri. Lips. immo, ut puto cum Freinshemio, utrum veniam dare mallit, quia Segestis fidelis socii filia an punire, quia hostis Arminii nata. Ern.

incolumitatem, ipsi sedem vetere in provincia pollicetur. exercitum reduxit, nomenque imperatoris auctore Tiberio accepit. Arminii uxor virilis sexus stirpem edidit: educatus Ravennae puer quo mox ludibrio conflictatus sit, in tempore memorabo.

Fama dediti benigneque excepti Segestis vulgata, ut quibusque bellum invitis aut cupientibus erat, spe vel dolore accipitur. Arminium super insitam violentiam rapta uxor, subiectus servitio uxoris uterus vecordem agebant; volitabatque per Cheruscos, arma in Segestem, arma in Caesarem poscens. neque probris temperabat. egregium patrem, magnum imperatorem, fortem exercitum, quorum tot manus unam muliercula avexerint. sibi tres legiones, totidem legatos procubuisse. non enim se proditione neque adversus feminas gravidas, sed palam adversus armatos bellum tractare. cerni

1. *veterem in provincia*] nescio an verius *vetere in provincia*. id enim ad securitatem Segestis, ne sedem acciperet in provincia nova, obnoxia hosti. per veterem autem provinciam cepperim Galliam. infra *coleret Segestes victam ripam, redderet filio sacerdotium*. tamen fieri potest ut sedem iam ante defectionem in Gallia habuerit; atque ita *veterem*. an *nbem* placet? an aliud e veteri scripto elicis, qui habet *vaera?* Lips. recepit coniecturam Lipsii Pichena nam sequentibus editoribus. Iacobus autem Gronovius rescripsit *Vetera in provincia* (*Vetera* commemorantur supra c. 45), e scriptura codicis M; quem secutus sum. *vetus provincia* dicitur pars provinciae, quae prima fuit sub imperio populi Romani, aliis deinde adiectis, ut e Livii 24 44, 25 3 docet Freinshemius. quae autem sic esset vetus provincia? in Germania quidem ulterioris nulla tum omnino provincia. Varus apud Velleium (2 118) dicitur in mediis Germanorum hostium finibus fuisse. ripa citerior Rheni victa erat, c. 59, nondum ulterior. Ern. et illam citeriorem ea *Gallicam ripam*, quae dicebatur c. 57, significari posse *vetere provincia* nemo dubitet. sic 3 74 *vetus provincia* Africae ea pars est, quae iam pridem Carthaginiensibus adempta erat. atque etiam *rebellis* regio opponitur *veteri provinciae*, non modo *nova* s. *nuper adiecta*. conf. ad c. 59 extr. nisi igitur *veterem* defendas, nihil acutius, nihil verius video coniectura Lipsiana, quam revocavi. *Vetera*, oppidum, alienum esse arbitror. eum locum si nominavisset Tacitus, non adiecisset *in provincia*. at Crollius coniecit, quique eius malus mos, in textum recepit *et aera*. cur non *et caetera?* quod non minus lene remedium erat. extra iocum: *aera* pro stipendiis notus Livii et aliorum usus est; immo vir ingeniosus uti potuit loco Spartiani in Hadr. 6, si eundem morem barbaris stipendia pendendi iam tum fuisse constaret. sed quid illud est, *stipendia in provincia?* inepte frigeret haec adiectio, nisi ordine verborum mutato, *aera et sedem*. ita tandem aliquis sensus prodiret, non manus scriptoris. Wolf.

4. *quo mox ludibrio*] apud alios nihil repperi. Tacitus haec narraverit in rebus Caii aut Claudii, libris qui perierunt. Lips. puero nomen Thumelico, matri Thusneldae, si modo scripturae apud Strabonem l. c. confidere licet. Wolf.

10. *ceruscos* M.

12. *quorum tot manus*] videtur in mente habuisse locum Virgilii Aen. 4 93. Ern.

adhuc Germanorum in lucis signa Romana, quae dis patrii suspenderit. coleret Segestes victam ripam, redderet filio sacerdotium Romanum: Germanos nunquam satis excusaturos quod inter Albim et Rhenum virgas et secures et togam viderint. aliis gentibus ignorantia imperii Romani inexperta esse supplicia, nescia tributa; quae quando exuerint, irritu-

3. *excusaturos*] forte *accusaturos*, et statim *ignorantiam*. Lips. [vulgo *sacerdotium*: *hominem Germanos*.] meo iudicio recte Grotius *homines Germanos*. Liv. 42 19: *regem educandum filium Romam misisse, ut iam inde a puero assuesceret moribus Romanis hominibusque*. est genus excusandi, quod non inanibus verbis sed rebus quaeritur. sic Statius Theb. 1 691: *tu modo dissimilis rebus mereare secundis excusare tuos*, i. e. praestare ut illis ignoscatur, ut pro purgatis habeantur. hoc intelligit Tacitus, significatque, qui vere Germani sint et hoc nomen tueantur, eos meminisse oportere, quoad vivant, elaborandum sibi ut hanc maculam diversis et fortibus factis deleant, nec in eo unquam sibi satisfacere. adde quae diximus Obs. 2 13. nam quod iste obnititur, quid est, *nunquam satis excusaturos hominem*, qui, si culpa eius id acciderit, nemini excusandus sed omnibus accusandus debet videri? ita dicendum erat, *amicos Segestis nunquam hominem satis excusaturos* apud alios Germanos. Freinshemius παραφράζει, Germanos huius proditionis nota hominem nunquam liberaturos, quod eius opera factum est. hoc est *nunquam excusaturos*, non *nunquam satis excusaturos*. Gron. aliter Freinshemius, qui corrigit *hominem Germanis*. sed ne hoc quidem placet, multoque peius Heinsii et aliorum commenta. neque nobis satisfacit illa Gronovii, quamvis docte et eleganter explicata, ratio, neque ipsum languide additum *homines*, quod haud scio an usquam ita in his libris legatur. vulgatum vero *hominem* vitiosum esse nemo dubitabit. nam oratio statim ad *rem*, quae inexcusabilis dicitur, conversa, *hominis*, cuius illud commissum sit, commemorationi repugnat, quatenus obiectivus casus inest his ipsis *quod — viderint*. quamquam id ferendum esset, si pro hoc verbo legeretur *adduxerit* aut simile *quodpiam*, quod a Segeste penderet. an praeterea hoc arguam, quam ridicule loquatur Arminius, qui optare videatur ut invisus socer excusationem et veniam impetret? sed alia quoque parte laboramus in hoc loco, siquidem *sacerdotium* ita nude positum loquentis animum non explet, et excidisse videtur aliquid quod peregrinae religionis contemptum indicabat. his incommodis omnibus medebitur coniectura mea: *redderet filio sacerdotium Romanum*: *Germanos* etc. iam verbum *excusare* nativa potestate fruitur. *aliis gentibus excusatum esse Romana imperia pati*: *Germanos nunquam excusaturos*. simul sic vigor et vis additur sententiae. Wolf. M *hominum*.

5. *ignorantia imperii Romani*] quasi dicat: longinquiores gentes tutae sunt a superbia et imperio Romano ipso situ, et Romanos nescierunt: nos in limite virtute nos liberavimus et porro liberemus. Lips. mihi videtur sensus hic esse. aliis gentibus excusatius esse, si imperio Romano non valde resisterent. ea enim ignorare rationem imperii Romani, non expertas esse supplicia et saevitiam, nescire quae et quanta tributa imponere soleant. Germanos veniam dari non posse, si subeant imperium Romanum, cum plane sciant Romanorum quanta sit saevitia et avaritia, et quando se ab eo liberarint fortiter resistendo, neque subigi vel ab Augusto vel a Tiberio potuerint. Ern. *ignorantiâ* apud Tacitum est *ignorantes* seu *quod ignorabant*. similiter c. 69 extr. *periti*, et saepe alibi. Wolf.

que discesserit ille inter numina dicatus Augustus, ille delectus Tiberius, ne imperitum adulescentulum, ne seditiosum exercitum pavescerent. si patriam parentes antiqua mallent quam dominos et colonias novas, Arminium potius gloriae
5 ac libertatis quam Segestem flagitiosae servitutis ducem se-
60 querentur. conciti per haec non modo Cherusci sed conterminae gentes, tractusque in partis Inguiomerus Arminii patruus, veteri apud Romanos auctoritate; unde maior Caesari metus. et ne bellum mole una ingrueret, Caecinam cum
10 quadraginta cohortibus Romanis distrahendo hosti per Bructeros ad flumen Amisiam mittit, equitem Pedo praefectus finibus Frisiorum ducit. ipse impositas navibus quattuor legiones per lacus vexit; simulque pedes eques classis apud praedictum amnem convenere. Chauci cum auxilia pollice-
15 rentur, in commilitium adsciti sunt. Bructeros sua urentis expedita cum manu Lucius Stertinius missu Germanici fudit; interque caedem et praedam repperit undevicesimae legionis aquilam cum Varo amissam. ductum inde agmen ad ultimos Bructerorum, quantumque Amisiam et Lupiam amnes
20 inter, vastatum, haud procul Teutoburgiensi saltu, in quo

1. *delectus*] (Freinshemius intelligit, ad imperium in Germania, missus in Germaniam.) admitterem, si esset *delegatus*. sed longe amplius est *delectus*, et Tiberium extollendo auget laudem eorum a quibus vir talis irritus discessit. ille *delectus* igitur est ille, quem unum ex omnibus dignum Augustus putavit ut heredem successoremque ordinaret. Gron. quid hoc ad heroem barbarum? forti bellandique perito sese fortiorem fert. intellige ergo cum Freinshemio ex optimis electum gerendo bello. conf. c. 65, H. I 71, Germ. 10 et Tiberii orationem 2 26. Wolf.

3. clarum est h. l. *parentes* non esse qui parent, ὑπηκόους, sed quibus vitam debemus. vide de hac forma loquendi Cort. ad Sallust. Catil. 6. Ern.

4. *colonias novas*] respicit morem Romanorum victis populis imponendi, tamquam praesidia, colonias. quod *novas* vocat, non indicat alias veteres iam tum fuisse inter Rhenum et Albim; quod non est: sed dicitur cum respectu ad *antiqua*, antiquum, pristinum statum, in quo nullae ibi coloniae. Ern. verba id parum credibile facerent, etsi nihil mussaret historia. at v. Dio 56 18 initio. *novas colonias* Arminius opponit iis quas victoria sua deleverat. conf. Mannerti 3 p. 78. Wolf.

8. *veteri ap. Rom. auctoritate*] non quod amicus Romanis esset, sed quod vir fortis et prudens, cuius magna apud Romanos opinio, ut recte Freinshemius explicat. Ern.

11. *Pedo*] credo Albinovanus Pedo, cuius fragmentum exstat de navigatione Oceani. est tamen et alius Pedo Pompeius vir illustris, quem nominat Seneca in Ludo de morte Claudii sub finem. Lips.

13. *per lacus*] omnes postea haustas a sinu austrino. Wolf.

equos classes M.

20. *Teutoburgiensi saltu*] nomen etiamnum retinet inclytus Romana

61 reliquiae Vari legionumque insepultae dicebantur. igitur cupido Caesarem invadit solvendi suprema militibus ducique, permoto ad miserationem omni qui aderat exercitu ob propinquos, amicos, denique ob casus bellorum et sortem homi-
5 num. praemisso Caecina, ut occulta saltuum scrutaretur pontesque et aggeres humido paludum et fallacibus campis imponeret, incedunt maestos locos visuque ac memoria deformis. prima Vari castra lato ambitu et dimensis principiis trium legionum manus ostentabant; dein semiruto vallo, hu-
10 mili fossa accisae iam reliquiae consedisse intelligebantur: medio campi albentia ossa, ut fugerant, ut restiterant, disiecta vel aggerata. adiacebant fragmina telorum equorumque artus, simul truncis arborum antefixa ora. lucis propinquis barbarae arae, apud quas tribunos ac primorum ordi-
15 num centuriones mactaverant. et cladis eius superstites, pu-

clade saltus, *Teuteberg*, et victoriae cognomine insignis campus, *Winfeldt*, ad opidulum Hornam, in Westphalia. Lips. v. monumenta Paderb. p. 56. Ern. quam Germanis pretium fuerit scire ubi Arminius suos vicerit, multorum diversae opiniones docent. cf. Gattereri Hist. univers. synchron. 2 p. 721 sqq, et Mannerti 3 p. 88 et 98, qui locum ponit in australi parte Luppiae in comitatu Marchiae vel ducatu Westphaliae. alii longius aberrarunt a situ qui h. l. designatur; nec de saltus ipsius magnitudine quaeri poterat. Wolf.

1. *dicebantur*] Heinsius *visebantur*. etenim, inquit, non dicebantur modo, sed erant, ut e sequentibus patet. sed Romani tamen tantum e fama rem sciebant. itaque vulgatum verum puto. Ern.

7. *deformes*] in M est *deformides*; unde Heinsius et IGronovius scribendum putant *deformi*. id Taciti consuetudini orationis constructionem variandi valde consentaneum. sed quod Heinsius addit insuper, *iidem prima castra*, non placet. Ern. multo minus Gronovianum *deformi. dein prima*. iniectae particulae locus est alibi, non hic. nec *deformem memoriam* probo ut c. 24 *illuviem deformem*, cuius ille recordabatur. Wolf.

9. quo argumento ex principiis colligebatur *manus trium legionum?* quia quotiens plures legiones unis castris, principia suae cuique legioni descripta; in quibus aquila et signa. item principia maiora. vide Milit. Rom. 5 7. Lips. adde in Analect. ad Mil. R. ad h. l. male rationem reddit Lipsius. nam in castris singulis etiam singula tantum principia, si vel decem legiones in iisdem castris tenderent. neque *dimensis* ad Germanicum referendum, ut ipse dimensus sit principia, ut in Analectis putat. sensus est: e magnitudine ambitus et principiis e disciplina Romana dimensis intelligebant periti consuetudinis castrensis tres legiones ibi tetendisse. v. Schelius p. 16 et 17. Ern.

semiruto vallo] videtur bina castra designare, una ante cladem, iusta, magna; altera in clade, quae secundo die in monte quodam fecisse eos Dio 56 21 tradit; at tertio occidione occisos. haec secunda igitur describere mihi nunc videtur, semiperfecta, et ubi reliquiae se collegerint. Lips.

15. *et cladis — pugnam*] mavult vir doctus in schedis, transposita copula, *cladis — et pugnam*. non assentior. Wolf.

gnam aut vincula elapsi, referebant hic cecidisse legatos, illic raptas aquilas; primum ubi vulnus Varo adactum, ubi infelici dextra et suo ictu mortem invenerit; quo tribunali concionatus Arminius, quot patibula captivis, quae scrobes; ut-
2 que signis et aquilis per superbiam illuserit. igitur Romanus qui aderat exercitus, sextum post cladis annum, trium legionum ossa, nullo noscente alienas reliquias an suorum humo tegeret, omnes ut coniunctos, ut consanguineos, aucta in hostem ira, maesti simul et infensi condebant. primum
10 exstruendo tumulo caespitem Caesar posuit, gratissimo munere in defunctos, et praesentibus doloris socius. quod Tiberio haud probatum, seu cuncta Germanici in deterius trahenti, sive exercitum imagine caesorum insepultorumque tardatum ad praelia et formidolosiorem hostium credebat, ne-
15 que imperatorem auguratu et vetustissimis caerimoniis praeditum attrectare feralia debuisse. sed Germanicus cedentem

3. *dextera* M.

mortem invenerit] Sallustius Cat. 55: *ita — dignum moribus factisque suis exitum vitae invenit.* GRON.

4. *quae scrobes*] observo scrobium mentionem aliquoties in suppliciis, sive quia soliti puniendum in scrobe collocare, quo securius ferirent, sive quia depituri in ea cadaver. tale aliquid e Suetonii Nerone, c. 49. vix enim est ut eiusmodi damnati combusti fuerint aut iusta eis facta. Tacitus 15 67: *poena Flavii — disciplina.* Philo Iudaeus, εἰς Φλάκκον, apparatum supplicii eius describens, οἱ δὲ ἀπνευστὶ διώκοντες καταλαμβάνουσι, καὶ οἱ μὲν εὐθὺς ὤρυττον βόθρον, οἱ δὲ πρὸς βίαν εἷλκον ἀφηνιάζοντα καὶ ἀποκραγότα.

ADD. de *scrobe* verissime notasse me censeo, iacta in eam corpora damnatorum. id, qui tunc mores, pro ignominia. nec enim terra corpora condebant, sed igne absumebant. iuvat in arcano ritu Polybius, de Carthaginiensibus supplicio affectis, 1 80 extremo: κολοβώσαντες δὲ καὶ συντρίψαντες τὰ σκέλη, ἔτι ζῶντας ἔρριψαν εἰς τινα τάφρον. LIPS. Quernenus (Egreg. c. 7) intelligit scrobem in qua bestiae, quibus obiecti homines. non credo illum morem Germanis fuisse. ERN.

6. *qui aderat*] an inculcatum a librariis, et male repetitum ex initio superioris capitis? ERN. quid librarios movere potuerit ut repeterent? nam casu repetitum ipse non putat. itaque videtur potius ex grata quadam negligentia additum. WOLF.

15. *vetustissimis caerimoniis*] quae adhaerent auguratui, nec violandae erant. exstat inscriptio Romae, sed mutila, in qua *Germanicus Caesar* scribitur, *Ti. Augusti f, divi Augusti n, divi Iulii pron, augur, flamen aug.* infra etiam 2 83: *ne quis augur aut flamen in locum Germanici, nisi gentis Iuliae, crearetur.* LIPS.

16. *adtrectare feralia*] non augures solum, sed pontifices et, opinor, omnes sacerdotes arcebantur a funestis. apparet ex facto Augusti et Tiberii, qui velo interposito mortuos laudarunt. item ex Plutarcho in Sulla p. 474 A, qui scribit Metellam uxorem eius obiisse, additque καὶ τῶν ἱερέων τὸν Σύλλαν οὐκ ἐώντων αὐτῇ προσελθεῖν οὐδὲ τὴν οἰκίαν τῷ κήδει μιανθῆναι, γραψάμενος διάλυσιν τοῦ γάμου ὁ Σύλλας ἔτι ζῶσαν ἐκέλευσεν εἰς ἑτέραν οἰκίαν μετακομισθῆναι. notabilis ritus aut caerimonia; et credo

in avia Arminium secutus, ubi primum copia fuit, evehi
63 equites campumque, quem hostis insederat, eripi iubet. Arminius colligi suos et propinquare silvis monitos vertit repente: mox signum prorumpendi dedit iis quos per saltus
5 occultaverat. tunc nova acie turbatus eques; missaeque subsidiariae cohortes, et fugientium agmine impulsae, auxerant consternationem; trudebanturque in paludem gnaram vincentibus, iniquam nesciis, ni Caesar productas legiones instruxisset. inde hostibus terror, fiducia militi; et manibus aequis
10 abscessum. mox reducto ad Amisiam exercitu legiones classe, ut advexerat, reportat; pars equitum littore Oceani petere Rhenum iussa; Caecina, qui suum militem ducebat, monitus, quanquam notis itineribus regrederetur, Pontes longos quam maturrime superare. angustus is trames vastas inter palu-

pluries aut solenniter usurpatam. Sulla autem inter sacerdotes, neque scio an et augures: certe litnus comparet in quibusdam eius nummis. sed de offensa Tiberii, credo et occultam causam Tiberio fuisse, quod hoc factum nimis populare et conciliando militi videbatur. qua consimili Philippus Macedonum rex, cui bellum cum Romanis fuit, alienus ab Antiocho rege Syriae factus, qui Macedonas caesos ad Cynoscephalas sepelierat, humaniter, sed quasi cum tacita Philippi redargutione. vide Appianum in Syr. 16. Lips.

2. *campum — eripi*] genus loquendi e circo petitum, ubi cum quatuor currus ad carceres starent, si primo ostio missus palmam meruisset, dicebant *occupavit et vicit* (occupatio enim est eorum qui in vacua veniunt primi); si secundo, *successit et vicit*; si tertio, *eripuit et vicit*. habes in lapide antiquo apud Gruterum p. 337. *eripuit* puta *campum* praecedentibus. Silius 16 423: *tene, Astur, certante feret quisquam aequore palmam erepto?* vide Salmasium ad Solin. p. 905. idem Silius *praerepto limite* dicit de primo. hoc Manilio est *praecludere circum* 5 80: *vel prima tenentem agmina in obliquum currus agitare malignos obstantemque mora totum praecludere circum*. illud *in obliquum* repraesentat Silius v. 440 sqq. est enim *malignus* in adversarium, qui hunc ei moram obiicit; et praecludit ei circum, in quo nullum ei locum dat antevertendi aut laudem in eo quaerendi. quod non consideravit Scaliger, cum correxit in Manilio *perlidere*. Gron.

9. *manibus aequis*] aequo Marte. Sallustius Cat. 39 medio *aequa manu*. at Romanos, si non fusos, certe cum damno aliquo discedere coactos e consequentibus recte notarunt viri docti. Wole.

14. *angustus is trames*] ubi is hodie? et an est? ex Taciti tota descriptione (considera serio) inducor illum esse qui hodieque exstat et usui est, inter paludes aut uligines haud procul Amisia flumine, inter *Lingam Weddam* et *Coevordam*, aliquot milliarium spatium occupant; itque per medias solus hic limes, manu factus, arenis magno opere congestis, et palis trabibusque ad marginandum defixis. extrema palorum aevo detrita sunt, sed sub terra vel aquis reperiuntur; et Batavi nunc tam opportuno loco usi, qua aditus in Frisiam datur, valido propugnaculo, in ipso limite illo, munierunt. vocant *Bretaniae uligines* (*Bretausche heyde*) nostra lingua; et discis iam ubi et unde *Britannica herba* reperta aut dicta, Plinio fru-

des, et quondam a Lucio Domitio aggeratus; cetera limosa, tenacia gravi caeno aut rivis incerta erant; circum silvae paulatim acclives, quas tum Arminius implevit, compendiis viarum et cito agmine onustum sarcinis armisque militem cum
5 antevenisset. Caecinae dubitanti quonam modo ruptos vetustate pontes reponeret simulque propulsaret hostem, castra metari in loco placuit, ut opus et alii praelium inciperent.
64 barbari perfringere stationes seque inferre munitoribus nisi lacessunt, circumgrediuntur, occursant. miscetur operantium
10 bellantiumque clamor. et cuncta pariter Romanis adversa, locus uligine profunda, idem ad gradum instabilis, procedentibus lubricus, corpora gravia loricis; neque librare pila inter undas poterant. contra Cheruscis sueta apud paludes praelia, procera membra, hastae ingentes ad vulnera facienda
15 quamvis procul. nox demum inclinantis iam legiones adversae pugnae exemit. Germani ob prospera indefessi, ne tum quidem sumpta quiete, quantum aquarum circum surgentibus ingis oritur, vertere in subiecta; mersaque humo, et obruto quod effectum operis, duplicatus militi labor. quadragesimum
20 id stipendium Caecina parendi aut imperitandi habebat, secundarum ambiguarumque rerum sciens eoque interritus.

stra inquisitum. est ab ista *Britannia* sive magis *Bretannia*; et tu, rodes, Plinium vide, in Frisiis herbam hanc mire celebrantem, 25 3. Porro isti limites sive aggeres *Kaii* etiam Latinis olim dicti; quae vox et Batavis manet. Lips. praeter Geographos, Cellarium et alios v. Mensonis Altingii Notitiam Germ. Inf. antiq. p. 1 tab. 2, in qua Pontium longorum tractus designatur. Ern. conf. Manuerti 3 p. 100. Wolf.

1. *L. Domitio*] Neronis principis avo. Tac. 4 44. Suet. Ner. 4. in alium sane Domitium ista non cadunt. Lips.

7. *in loco*] sic 4 47: *castris in loco communitis*. et tamen Heinsius coniiciebat *ilico*. Ern. cf. 13 41. Wolf. et Walch. Emend. Liv. p. 23.

et opus et alii pr. inciperent] frustra laborant in loco sano et nihil laboranti. vide nostra ad Liv. 3 37. Gron. non rara sc. exempla, in hac praesertim aetate, pronominis distributivi omissi vel in priori vel in posteriori membro; quod paulo ante etiam de particula *magis* vidimus. mox c. 67 extr: *ut hi, mox pedes*, pro *ut primum hi, mox*; et similiter in aliis. v. exempla plurima ap. Davis. et Oudendorp. ad Caes. B. G. 1 8, et quos hic laudat. Ern.

8. *sequi* M, et 12. *liberare*.

15. Heinsius *tum* vitiosum putat, cum ipse agnoscat Tacitum saepe in talibus uti hac particula. Freinshemio placebat *iam*. si coniecturis indulgendum, plane delendum *tum*, ut e sequentibus mox retractum, dicerem. Ern. *iam* mihi certum, paulo supra c. 61: *accisae iam reliquiae*. Germ. c. 8: *inclinatas iam et labantes acies*. et sic saepius. Wolf. M *tam*, margo *iam*.

19. *quo defectum* M.

quadragesimum id stipendium] est ergo idem ille de quo 3 33. Lips.

igitur futura volvens non aliud repperit quam ut hostem silvis coerceret, donec saucii, quantumque gravioris agminis, anteirent. nam medio montium et paludum porrigebatur planities, quae tenuem aciem pateretur. deliguntur legiones
5 quinta dextro lateri, unetvicesima in laevum, primani du-
65 cendum ad agmen, vicesimanus adversum secuturos. nox per diversa inquies, cum barbari festis epulis, laeto cantu aut truci sonore subiecta vallium ac resultantis saltus complerent, apud Romanos invalidi ignes, interruptae voces, at-
10 que ipsi passim adiacerent vallo, oberrarent tentoriis, insomnes magis quam pervigiles. ducemque terruit dira quies: nam Quintilium Varum sanguine oblitum et paludibus emersum cernere et audire visus est velut vocantem, non tamen obsecutus et manum intendentis reppulisse. coepta luce mis-
15 sae in latera legiones, metu an contumacia, locum deseruere,

9. *invalidi ignes*] similis prorsus descriptio Xenophontea (Anab. 3 1 3) in desperatione pari: *ταῦτα ἐννοούμενοι καὶ ἀθύμως ἔχοντες, ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἑσπέραν σίτου ἐγεύσαντο, ὀλίγοι δὲ πυρὰν ἔκαυσαν, ἐπὶ δὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ οὐκ ἦλθον ταύτῃ τῇ νυκτί, ἀνεπαύετο δὲ ὅπου ἐτύγχανεν ἕκαστος, οὐ δυνάμενοι καθεύδειν ὑπὸ λύπης καὶ πόθου πατρίδων, γονέων, γυναικῶν, παίδων, οὓς οὔποτε ἐνόμιζον ἔτι ὄψεσθαι.* porro de castrorum his ignibus in *Militia* nobis scriptum 5 9. Lips. Gruterus mavult ignes coenae corporumque curandorum causa accensos. in tali periculo ignes vigilum solere esse crebriores, et *invalidos ignes* opponi Germanorum *festis epulis*. ad maiorem speciem laudat nobis Plut. Pelop. p. 296 C. Lipsii tamen ratio melior. Romanos cibi immemores agere noctem omittitur. quis id non exspectet in tanta consternatione? at grandior imago maestitiae ac desperationis est *vigilum ignis male pervigil* (Stat. Theb. 8 266), quales *ipsi* (milites) fuisse paulo post dicuntur, *insomnes magis quam pervigiles*. idem Gruterus mox *interruptas voces* intelligit militum, non vigilum. quidni utrorumque? dicat aliquis. sed vigilum profecto maxime. iis qui per officium debebant voces emittere, pavor ora clauserat: nedum ut milites quicquam loqui sint, quibus metum silentio tegere licebat. antitheta hic in rebus sed non in singulis verbis. Wolf.

voces] quae, aut quorum? vigilum. ita capiendi auctor ipse Tacitus H. 5 22. duo igitur solenia Romanis vigilibus, signum et vocem: signum capio buccinam, voces iis quas interposuisse videntur manum suo functi ad vigiles alios excitandos. colligo ex Ambrosio Hexaem. 5 15, ubi militari more de vigilum gruum: *ceteris quiescentibus alii circumeunt; post ubi vigiliarum tempus fuerit impletum, perfuncta munere in somnum se praemisso clangore componit, ut excitet dormientem, cui vicem muneris tradita est.* Lips. post *voces* subintelligi *essent*, ne colorem habeat nonnullorum emendatio *adiacere vallo oberrare*. conf. ad c. 7 et 35. Wolf.

11. *dira quies*] Lucanus 7 26: *dira quies et imagine maesta diurna.* Gruter.

14. *manum intendentis*] scil. eius manum sibi. *intendere manum* h. l. manum iniicere alicui conatu ut abstrahas. Ern.

capto propere campo, humentia ultra. neque tamen Arminius, quanquam libero incursu, statim prorupit. sed ut haesere caeno fossisque impedimenta, turbati circum milites, incertus signorum ordo, utque tali in tempore sibi quisque properus et lentae adversum imperia aures, irrumpere Germanos iubet, clamitans "en Varus et eodem iterum fato vinctae legiones!" simul haec, et cum delectis scindit agmen, equisque maxime vulnera ingerit. illi sanguine suo et lubrico paludum lapsantes excussis rectoribus disiicere obvios, proterere iacentes. plurimus circa aquilas labor, quae neque ferri adversum ingruentia tela neque figi limosa humo poterant. Caecina dum sustentat aciem, suffosso equo delapsus circumveniebatur, ni prima legio sese opposuisset. iuvit hostium aviditas, omissa caede praedam sectantium; enisaeque legiones vesperascente die in aperta et solida. neque is miseriarum finis. struendum vallum, petendus agger; amissa magna ex parte per quae egeritur humus aut exciditur caespes; non tentoria manipulis, non fomenta sauciis: infectos caeno aut cruore cibos dividentes, funestas tenebras et tot hominum milibus unum iam reliquum diem lamentabantur.

66 forte equus abruptis vinculis vagus et clamore territus quosdam occurrentium obturbavit. tanta inde consternatio irrupisse

6. *et eodem*] M et Beroaldus *et eodemque*. hinc Pichena suspicatur *en Varus, en, eodemque*; IGronovius *Varus est*. male hic, ille scite. Wolf.

victae M. vulgo *victae*.

7. Faernus legebat *simul haec, cum delectis scindit agmen*, deleta *et* coniunctione, infeliciter. Gron. Statius Theb. 2 659: *simul haec, et crassum* etc. Wolf.

9. *rectoribus*] Heinsius *vectoribus*; quod usitatius est de equis; *rectores* de elephantis dicuntur. sed tamen et alia loca reperiuntur ubi rectores equorum dicuntur, quae omnia corrigere, ut Heinsius voluisse videtur, temerarium foret. v. Suet. Tit. 4, inprimis Drakenb. ad Sil. 17 138. Ern. nec cogitabat vir optimus verium superesse corrigendum, *regere*. plus in his dignitatis inest quam in vulgaribus. Wolf. mox *dissicere* M, et *proterrere*.

11. "*adversum*" *ferri* M, i. e. *ferri adversum*.

13. *circumveniebatur, ni*] *circumveniebatur et circumventus esset*, res effectum habuisset, *ni prima legio se opposuisset*. doctior illa neque legibus temporum contraria structura semel notanda erat. confer c. 35 et 63. Wolf.

17. *per quae egeritur humus*] corbulae et sportae. Lips. *geritur* M.

18. *manipulis*] Salmasius de Mil. R. putat *manipulos* h. l. esse contubernia, inductus voce *tentorii*; quae ratio idonea non est. poterat etiam dicere *cohortibus*, nec propterea *cohortes* contubernia. *manipulos* pro contuberniis serior aetas dixit. v. Schel. ad Hygin. p. 4. Ern.

19. *funestas tenebras*] quasi vitae finem portendentes. *ferales* 2 31. Wolf.

Germanos credentium, ut cuncti ruerent ad portas; quarum decumana maxime petebatur, aversa hosti et fugientibus tutior. Caecina comperto vanam esse formidinem, cum tamen neque auctoritate neque precibus, ne manu quidem obsisteret
5 aut retinere militem quiret, proiectus in limine portae miseratione demum, quia per corpus legati eundum erat, clausit
67 viam. simul tribuni et centuriones falsum pavorem esse docuerunt. tunc contractos in principia, iussosque dicta cum silentio accipere, temporis ac necessitatis monet. unam in
10 armis salutem, sed ea consilio temperanda, manendumque intra vallum donec expugnandi hostes spe propius succederent; mox undique erumpendum; illa eruptione ad Rhenum perveniri. quodsi fugerent, pluris silvas, profundas magis paludes, saevitiam hostium superesse: at victoribus decus,
15 gloriam. quae domi cara, quae in castris honesta, memorat: reticuit de adversis. equos dehinc, orsus a suis, legatorum tribunorumque nulla ambitione fortissimo cuique bella-
68 tori tradit, ut hi, mox pedes, in hostem invaderent. haud minus inquies Germanus spe cupidine et diversis ducum sen-
20 tentiis agebat, Arminio, sinerent egredi egressosque rursum per humida et impedita circumvenirent, suadente, atrocior

2. *decumana*] ea opposita praetoriae ex adverso, et plurimum remota ab hoste erat, et ab eo ibat. v. Militiam nostram libro 5. Lips.

5. *proiectus*] habes idem prorsus factum in Plutarchi Pompeio, sub initium. vide. Lips.

7. *esse*] hoc verbum deerat vulgo. ex M atque editionibus Beroaldi et IGronovii addidi. Wolf.

11. *hostes spe*] ingrata traiectio. coniiciebam aliquando *donec hostes expugnandi spe*. nunc pronuntiationem virgula [post *spe* posita] adiuvavi. Wolf.

14. *saevitiam*] v. ad 2 11. ceterum aut addendum est *aliam*, aut, quod fortasse melius, id verbum aut simile intelligendum. Ern. talia sine dubio delevisset Ernestius, si hanc editionem curasset. mihine licebit eius vice tacite fungi? Wolf.

15. *gloriam*] miror editores non obsecutos Pichenae, qui e M post *gloriam* punctum posuit. *at* sed indicat *decus et gloriam* opponi silvis, *paludibus*, *saevitiae hostium*; victores *fugientibus*. Ern.

in castris honesta] olim aut ut per in militia feliciter ab iis gesta. Lips. dona honorifica, non nisi in castris reposita quam adhuc merenda, ut bene Pichena. ita cum *domi* ad quae dulcis reditus; *adversa*, futura, infelicem eventum. sic et Hooftius. Wolf.

16. *orsus a suis*] ferri potest intellegique, quod plures suos equos distribuerit: praeoptem tamen *a suis* ut Caes. B. G. 1 25: *Caesar primum suo, deinde omnium e conspectu remotis equis*. Lips. eniamen recte monent Mercerus et Freinsheimius apud Caesarem esse sermonem de acie. ibi unus equus militibus etiam duci. ceterum plures in castris duces habere possunt. hos omnes equos suos Caecina distribuit fortissimis militum. Ern.

dam mimum corpore infamem adscivisset, quodque venditis hortis statuam Augusti simul mancipasset. Rubrio crimini dabatur violatum periurio numen Augusti. quae ubi Tiberio notuere, scripsit consulibus non ideo decretum patri suo caelum, ut in perniciem civium is honor verteretur. Cassium histrionem solitum inter alios eiusdem artis interesse ludis quos mater sua in memoriam Augusti sacrasset; nec contra

statis temporibus conveniebant. Lips. si ita esset, unde ius et potestas modico equiti legendi collegae? evidens puto proprium collegium cultorum habuisse Falanium, et sic similiter ceteros. *mimus corpore infamis* honeste de pathico. Ern.

2. *statuam — mancipasset*] rideamus; et eo magis, quod Iurisconsultis etiam discrimen aliquod repertum hac in re, qui tradunt *non videri contra maiestatem fieri ob imagines Caesaris nondum consecratas venditas* (l. 5 et 6. D. Ad leg. Iul. mai.). ergo consecratas vendi commissum fuit. iure exagitat purpuratos illos stipites Tertull. Apol. p. 15 A: *publicos aeque deos foedatis, quos in hastario vectigales habetis. si Capitolium, si olitorium forum petitur, sub eadem voce praeconis, sub eadem hasta, sub eadem annotatione quaestoris divinitas addicta conducitur.* Lips.

3. *violatum periurio nomen*] vulgatum ut sanctissimum iuramentum esset per nomen et numen Augusti. Horatius id accidisse testatur eo etiam vivo, Epp. 2 1 15. sapiens ille Claudius *iusiurandum neque sanctius sibi neque crebrius instituit quam per Augustum*, ait Suetonius 11. Tertullianus Apolog. p. 29 C: *maiore formidine et callidiore timiditate Caesarem observatis quam ipsum de Olympo Iovem; citius denique apud vos per omnes deos quam per unum genium Caesaris peieratur.* Minutius Felix 29: *et est eis tutius per Iovis genium peierare quam regis.* nec mentiuntur nostri scriptores, ex iis quae legibus firmata video De iureiurando, lib. 13 sub finem. Lucanus inter ultiones sanguinis civilis hanc posuit, ut mihi videtur, facunde, 7 455: *cladis tamen huius habemus vindictam, quantam terris dare numina fas est. bella pares superis facient civilia divos. fulminibus maneis radiisque ornabit et astris, inque deum templis iurabit Roma per umbras.* formulae autem iurandi erant, per genium, per fortunam, per salutem principis. Lips. ceterum Freinshemio placebat *numen* legi; quod sane vulgato praeferendum videtur. librarii monachi, adsueti consuetudini loquendi ecclesiasticae, proclives fuere in hanc permutationem, praesertim h. l. alias notum est haec duo verba saepe in libris permutari. ceterum quia vulgata intelligi potest nec absurda est, de coniectura nihil immutare ausus sum. Ern. me audentiorem fecit Bentleius ad Hor. l. c. *violari* potest *numen*, non *nomen*. cf. Suet. Calig. 24. alius generis est sacramentum in nomen, de quo supra. Wolf.

4. *scripsit consulibus*] errat igitur Dio fine libri 57, qui ait Tiberium voluisse damnari eum qui statuam cum hortis vendidisset; sed obstitisse pudorem, quia primus a consule sententiam rogatus esset. nam Tiberius, ut vides, non interfuit. Lips. erraret Dio etiam in temporibus, si de eodem iudicio loqueretur. affert enim illud sub 10 anno principatus Tiberiani. sed licuit ei in tali re negligentiorem esse. Wolf.

6. *ludis quos mater*] credo eos esse qui Palatini postea a loco dicti, alii ab Augustalibus, videntur que non equestres aut curules fuisse, ut illi, sed scenici. Dio 56 46 extr: *χωρὶς δὲ τούτων καὶ ἡ Λιουία ἰδίαν δή τινα πανήγυριν αὐτῷ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ παλατίῳ ἐποίησεν, ἣ καὶ δεῦρο ἀεὶ ὑπ' αὐτῶν*

religiones fieri quod effigies eius, ut alia numinum simulacra, venditionibus hortorum et domuum accedant. ius iurandum perinde aestimandum quam si Iovem fefellisset: deo-
74 rum iniurias dis curae. nec multo post Granium Marcellum
5 praetorem Bithyniae quaestor ipsius Caepio Crispinus maiestatis postulavit, subscribente Romano Hispone; qui formam vitae iniit quam postea celebrem miseriae temporum et an-

τῶν ἀεὶ αὐτοκρατόρων τελεῖται. conf. Sueton. Calig. Lips.

3. *deorum iniurias*] expressit eam sententiam et Iurisconsultus (libro 2 De reb. cred.): *iurisiurandi contempta religio satis deum ultorem habet.* Lips. omissio verbi *esse* vel *fore* h. l. ita dura mihi videtur, ut librariis deberi putarem, ni similes locos reperissem, ut infra c. 80. additur *fore* 2 35. Ern.

5. *praetorem Bithyniae*] de scriptura ambigit sidus exoriens suae Galliae Iosias Mercerus; nec de nihilo. praetorem Bithyniae? ait. nonne debuisset *proconsulem?* ex re quidem et ex vero. nam Bithynia, divisione Augusti, inter eas provincias quae senatui et populo relictae, i. e. proconsulares. Dio 53 12 et Strabo l. 17 extr. quid dicam? vulgatam haud tuear, nisi si quid post Augustum in ea re mutatum; quod observes haud semel. Lips. ita visum etiam Savilio. sed aberravit a vero uterque; neque Lipsio, viro summo, venit in mentem, ut fit, quod norat, quod aliis Taciti in locis similibus viderat, veluti Ann. 2 55, praetoris nomen a Tacito poni de praeside quocunque provinciae. unde *ius praetoris* et *vis praetoris* pro iure et vi magistratus provincialis passim dicitur, 2 55 et 77, 4 15. verum iam Colerus vidit, post Ryckius ad h. l. et Perizonius de praetorio p. 27 et 28. etiam vetere re publica *praetoris* nomen sic dici notavimus in Clave Cic. in h. v, et docuit idem Perizonius l. c. p. 23. sic apud Ciceronem (Ep. ad Div. 2 17) Bibulus dicitur *praetor Syriae*, qui fuit proconsul. itaque Granius Marcellus fuit sane proconsul et Bithynia proconsularis provincia, sed tamen communi praesidum nomine *praetor* appellatur, neque ex hac voce ullo modo genus provinciae et imperii indicandum. credo verum esse quod Dukero videtur ad Liv. 35 29, nomina *praetoris propraetoris et proconsulis* saepe esse a librariis permutata: hoc quidem in loco tale quid accidisse, nullo modo concedi potest propter ea quae dixi. Salmasius (ad MAntoninum Capitolini c. 22) Spanhemius (de V. et Pr. N. diss. 13 p. 594) et Norisius (Cenot. Pis. diss. 5 p. 207) putant praetorem dici Granium, quia Bithynia provincia praetoria, non consularis, in eamque mitterentur viri praetorii, non consulares, sive quia Granius praetorius, non consularis. nam Strabo auctor est provinciarum populi duo genera fuisse, et alias consulares alias praetorias dictas, quod etiam obtinuit in Caesareis, in quas modo consulares modo praetorii missi. Ern. maiestatis postulatus est proconsul, sed actione quae in speciem instituta erat de repetundis. itaque priore crimine absolutus, posteriore damnatus est, ut obscurius tradit Suetonius c. 58. hunc enim de eodem loqui propter certum arbitror propter insignem rei similitudinem et eundem tractum temporis. Wolf.

6. *Romano Hispone*] cuius declamationum Electa in Senecae Controversiis non uno loco. Lips.

qui] non Hisponem, sed Crispinum intelligi recte monet Pichena. id patebit, si consideres sequentia: *sed Marcellum insimulabat - - addidit Hispo.* sic etiam Ryckius, qui comparat locum similem e 15 13. Ern. ablativus absolutus quasi in parenthesi intercurrit. tam subitae mutationis relationum aliud exemplum erat c. 69 extr. Wolf.

70 at Germanicus legionum, quas navibus vexerat, secundam et quartam decimam itinere terrestri Publio Vitellio ducendas tradit, quo levior classis vadoso mari innaret vel reciproco sideret. Vitellius primum iter sicca humo aut modice adlabente aestu quietum habuit: mox impulsu aquilonis, simul sidere aequinoctii, quo maxime tumescit Oceanus, rapi agique agmen. et opplebantur terrae: eadem freto littori campis facies, neque discerni poterant incerta ab solidis, brevia a profundis. sternuntur fluctibus, hauriuntur gurgitibus iumenta, sarcinae; corpora exanima interfluunt, occursant. permiscentur inter se manipuli, modo pectore modo ore tenus exstantes, aliquando subtracto solo disiecti aut obruti. non vox et mutui hortatus iuvabant adversante unda; nihil strenuus ab ignavo, sapiens ab rudi, consilia a casu differre:

odii materiam praeparans et semina invidiae spargens in animum Tiberii, quae longo tempore post se exsereret. sequentia, *quae reconderet* etc, de Tiberio intelligenda sunt, et explicant τὸ *in longum*. Heinsii *acuens* minus elegans quam *iaciens* puto. *in longum parare* dixit noster 3 27. Ern. eruditus quidam coniiciebat *uvirutis*. eleganter, non vere, puto. Wolf.

3. *reciproco sideret*] est hoc in eo litore Chaucorum et Frisiorum, ut mare longissime a terris recedat et in sicco naves destituat. ipsi navigavimus atque experti sumus. Lips.

4. *sicca — aestu*] Heinsius putabat Vitellium iter fecisse relabente aestu, locumque sic castigandum: *siccata humo, aut modice uda, relabente aestu*, sive *ut modice allabente aestu*. sed hoc nimis a vulgata scriptura recedit, nec necessarium videtur. Ern.

6. *aequinoctii*] h. l. aequinoctii nuctumnalis. Wolf. idem Caesar semit scripsitque, navigatione Britannica, in commentariis suis 4 28. et vide Posidonii non abhorrentem ab usu hodierno disputationem super tota re, apud Strabonem l. 3 extr, quem tamen ipse haud iuste refellit. Lips.

7. *eadem freto litori*] ex his pluribusque locis clarum non fuisse loco litoris olim arenarias illas moles verius quam montes, quae Oceanum hodie arcent; succrevitque maiorum aevo illa arenarum vis satione caricis, non sine monitore deo. Lips.

8. *incerta* opponuntur solidis, quia ubi solida non sunt, ibi lubricus instabilis et incertus gradus. Ern.

9. *gurgitibus: iumenta, sarcinae*] vulgarem hanc distinctionem mutavi de sententia Pichenae. iubet res; et sic iam Beroaldus. Wolf.

13. *et mutui*] fortasse *aut mutui*. nisi hoc exemplum addetur iis de quibus diximus ad c. 32 extr. Wolf.

14. *sapiens a prudenti*] clarum est scribi debere *sapiens ab imprudenti*. Lips. hoc magis probem quam ceterorum coniecturas. *sapiens*, ut alias, pro perito dicitur. idem placebat Heinsio. alias etiam *prudens* eodem sensu dicitur. vide Sallust. Iug. 49, et ibi Cortium. Ern. Lampugnani larva coniecit *sapiens ab rude*, ipso probante Lipsio. id miror: nam ex bonorum scriptorum observatione et ex regula Plinii maioris (apud Charis. 1 p. 114 ac Prisc. 7 p. 767) debebat esse *rudi*, non *rude*. Pichena corrigit *insciens a pr.*, Freinshemius *sapiens ab rude, nil cons.* quod prae ceteris placet Ryckio et Allemando. ego nunc Lipsianum servavi; sed unice placet *ab rudi*. Wolf.

cuncta pari violentia involvebantur. tandem Vitellius in editiora enisus eodem agmen subduxit. pernoctavere sine utensilibus, sine igni, magna pars nudo aut mulcato corpore, haud minus miserabiles quam quos hostis circumsidet: quippe illis etiam honestae mortis usus, his inglorium exitium. lux reddidit terram, penetratumque ad amnem Unsingim, quo Caesar classe contenderat. impositae dein legiones, vagante fama submersas; nec fides salutis, antequam Caesarem exer-

2. *sine utensilibus*] sine supellectile, inquit Freinshemius. ego accipio sine cibariis; quae aut amissa aut corrupta erant. neque aliter ea voce utitur Tacitus, ut cum 2 1 ait *vilissima utensilium annulo clausa*. ubi Lipsius etiam, supellex penusque: sed quaecunque affert loca, penum tantum demonstrant, praeter unum Plinii; ex quo ut apparet etiam vasa aurea et argentea obsignatis arcis fuisse condita, ita non de pretiosis isto loco Tacitus, sed quod servus comicus loqueret, *allium* vel *acetum obsignatum cum sale* indignabantur. eodem libro c. 60: *quasque copias frumenti et omnium utensilium quaeque natio penderet*. Freinshemius hic accipi ait pro quaque re quae usui esse posset. nimis laxe: immo nonnisi ad victum. libro 3 52: *sperni sumptuariam legem vetitaque utensilium pretia augeri in dies*. eum c. 55 *luxum mensae* appellat. 15 39: *subvecta utensilia ab Ostia et propinquis municipiis, pretiumque frumenti minutum*. utique ad alendam inopem plebem. adde Pecun. vet. 2 7, et Pricaeum ad Apuleii Milesias. GRON.

3. *nudo*] Heinsio placebat *udo*; eoque spectare *sine igni*, quo vestes udae siccarentur. immo omnes udo corpore fuisse crediderim, non magnam partem; et si ignis eo tantum pertinet ut siccentur udae vestes, non opus idem iterum dici, udis corporibus memorandis. ERN.

5. *illic* M.

6. [M *visurgia*.] ego vero hic obhaereo. supra c. 63 scriptum: *reducto ad Amisiam exercitu, legiones ut advexerat reportat*. si ad Amisiam Germanicus classem conscendit Rhenum et Galliam petiturus, qua casu nunc ad Visurgim? tempestate, inquies. bene: sed quomodo Vitellius, qui et ipse paulo ante ad Amisiam, et ne tempestatem iterum suspicere, terra iit, nunc quoque ad Visurgim? haec si probe narrantur, Germaniam profecto petiere, non Galliam repetiere: aut fallunt me locorum omnes situs.

ADD. merito hic haesimus: at nunc me, animo hercle meo, expedivi. nam scribendum *ad amnem Vidrum*, quem Ptolemaeus in hoc tractu novit, et ille ipse est quem *Vechtam* hodie vocant, et ad *Gelmudam* in sinum australem, mare Oceanum influit. sane Taciti narratio evincit pensitata. ecce ad Amisiam dimisit Vitellium, ipse naves conscendit; uterque progressus, ille terra, hic mari: et ubi convenire ad amnem nisi hic potuere? enimvero et portus ibi a Ptolemaeo locatur, *Μαναρμανὶς λιμὴν*, *Manarmanis*; neque abhorret *Stauricum* esse. LIPS. probat Ryckius. sed Altingius in opere supra laudato coniicit *Unsingin*; quam coniecturam peracutam merito vocat IGronovius. nomen minus notum facile a librariis mutari potuit in notissimi fluminis nomen propter similitudinem scripturae. ERN. hoc in textum receperunt Allemandus et Broterius, suaseratque ante Bleterius. hos sum secutus, non satis gravem putans iniectam dubitationem de modico alveo fluvii, ut in terra olim maximis mutationibus obnoxia. Visurgim certe Tacitus hac in ora melius novit quam ut hic poneret. WOLF.

7. *dein* M. legebatur *deinde*.

71 citumque reducem videre. iam Stertinius, ad accipiendum in deditionem Segimerum fratrem Segestis praemissus, ipsum et filium eius in civitatem Ubiorum perduxerat. data utrique venia, facile Segimero, cunctantius filio, quia Quintilii Vari corpus illusisse dicebatur. ceterum ad supplenda exercitus damna certavere Galliae Hispaniae Italia, quod cuique promptum, arma equos aurum offerentes. quorum laudato studio Germanicus, armis modo et equis ad bellum sumptis, propria pecunia militem iuvit. utque cladis memoriam etiam comitate leniret, circumire saucios, facta singulorum extollere; vulnera intuens alium spe, alium gloria, cunctos adloquio et cura sibique et praelio firmabat.

72 Decreta eo anno triumphalia insignia Aulo Caecinae, Lucio Apronio, Gaio Silio ob res cum Germanico gestas. nomen patris patriae Tiberius, a populo saepius ingestum, repudiavit; neque in acta sua iurari, quanquam censente senatu, permisit, cuncta mortalium incerta, quantoque plus adeptus foret, tanto se magis in lubrico dictitans. non tamen ideo faciebat fidem civilis animi. nam legem maiestatis reduxerat; cui nomen apud veteres idem, sed alia in iudicium veniebant, si quis proditione exercitum aut plebem seditionibus, denique male gesta re publica maiestatem populi Romani minuisset. facta arguebantur, dicta impune erant.

3. *filium eius*] Segimeri filium Sesithacum nomine. Strabo 7 p. 292: Ἦν δὲ Σεσίθακος Σιγιμήρου υἱὸς τῶν Χηρούσκων ἡγεμόνος. sed corrige in Strabone Σιγιμήρου. nam Tacitii scriptura ad etymon apta eius linguae. Laps.

10. *circumire saucios*] v. Liv. 8 36, de LPapirio Cursore. Gron.

15. *nomen patris — sua iurari*] adde Sueton. Tib. 26 et 67, Dionem 57 8. Ern.

18. *dictans*] *dictitans* legendum putant Muretus Pichena et alii. sane librarii interdum in hoc verbo lapsi sunt, et pro *dictitare* dedere *dictare*. v. Drak. ad Liv. 3 20. sed rursus 2 65 est *dictabat*. Ern. olim quidem ex vulgari mendo. sed Pichena iam et multo ante Beroaldus e codice dederant *dictitabat*, quod ibi quoque reposui. *dictitare* saepe legitur in his libris, nusquam *dictare*, forma alius potestatis propria. in illa vi nihilo certior est quam *scriptare* et *lectare*, de quibus v. Bentl. ad Hor. Serm. 1 6 123. Wolf.

20. *sed alia in iud. ven.*] Cicero, opinor, dixisset *sed vis alia*. itaque venit in mentem corrigere *sed alia vis* sive *vi*. *in iudicium veniebat, si quis* etc. verum Tacitus dedita opera vitare videtur similitudinem membrorum orationis, qua magna pars elegantiae continetur. itaque huic coniecturae non confido. Ern. sic intellige. sed alia erant crimina, de quibus tum quaestio habebatur. haud paulo melius in hac iunctura *res in iudicium venit* quam *persona*. sic saepe etiam Quinctilianus. Wolf.

21. *aut*] *ut* M.

23. *facta arguebantur — erant*]

primus Augustus cognitionem de famosis libellis specie legis eius tractavit, commotus Cassii Severi libidine, qua viros feminasque illustres procacibus scriptis diffamaverat. mox Tiberius, consultante Pompeio Macro praetore an iudicia
5 maiestatis redderentur, exercendas leges esse respondit. hunc quoque asperavere carmina incertis auctoribus vulgata in saevitiam superbiamque eius et discordem cum matre animum.
73 haud pigebit referre in Falanio et Rubrio, modicis equitibus Romanis, praetentata crimina, ut quibus initiis, quanta Ti-
10 berii arte gravissimum exitium irrepserit, dein repressum sit, postremo arserit cunctaque corripuerit, noscatur. Falanio obiiciebat accusator quod inter cultores Augusti, qui per omnes domos in modum collegiorum habebantur, Cassium quen-

haec verba Petrus Danesius putabat ex alio Taciti loco irrepsisse, eaque ut prorsus ab hoc aliena reiiciebat, consentientibus libris, ut ait Ursinus. quid sibi velint ignoro. nam et loco posita sunt verba, et verissima, quod totus titulus in Digestis Ad legem Iuliam maiestatis docet ac demonstrat, ne post tot secula quidem tot tyrannos argui verba plane ausos sancire, etsi per interpretationem eo trahi legem paterentur. quin et aperte Iurisconsultus: *nec lubricum linguae ad poenam facile trahendum est.* sed latebra est in illo *non facile.* interim vere Tacitus et commode de prisca vi legis. Gron.

1. *Augustus*] Sullae discipulus. Cic. Fam. Ep. 3 11: *veruntamen est maiestas, ut Sulla voluit, ne in quemvis impune declamare liceret.* Gron.

specie legis eius] de famosis libellis quaeri voluit ex formula legis illius, quae olim ad alium usum lata erat. confer tamen intpp ad Cic. Epp. Famil. l. c. et Dionis 56 27. Wolf.

2. *Cassii Severi libidine*] scribam infra ad 4 21. Lips.

qua viros] nihil deperiret orationis nitori, si scriberetur *qui viros.* Gron. Crollius vulgato contentus est. recte. usui id longe est convenientius, non solum huius aetatis sed etiam Ciceronianae et omnis latinitatis. exempla attulit Wopkensius. Wolf.

4. *iudicia m. redderentur*] Suet. Tib. 58: *an iudicia m. cogerentur. iudicia reddere* dicitur ad similitudinem τοῦ *ius reddere.* de re vide quos laudavi ad Suetonii l. c. Ern.

6. *carmina*] intellegit ea ipsa carmina, quae exstant Sueton. 59. Lips.

10. *gravissimum exitium*] Seneca de Benefic. 3 26. Lips.

dein] quando? sub Vespasiano et Tito, opinor. nam eousque calumniis ex lege ista locus: illi minuerunt aut sustulerunt. iterumque *arsit*, inquit, *et cuncta corripuit*, haud dubie sub Domitiano, qui telo eo passim usus ad saeviendum. Lips. ergo ex hoc loco non noscitur quomodo *repressum sit* etc. tironibus notandum est hoc genus brachylogiae ex docta negligentia ortum, tritumque optimis scriptoribus. ceterum eo quodammodo promittitur crebrior mentio rei gravissimae in libris reliquis. Wolf.

12. *per omnes domus*] hoc est quod Ovidius de pietate sua gloriatur (ex P. 4 9 105): *nec pietas ignota meu est: videt hospita tellus in nostra sacrum Caesaris esse domo.* non tamen ut *singulae domus* collegia sua habuerint (id non videtur, neque is sensus his verbis), sed quod circuibant domesticatim collegae, et sacrum alibi atque alibi faciebant. sparsi igitur per omnes domos, sed

dam mimum corpore infamem adscivisset, quodque venditis hortis statuam Augusti simul mancipasset. Rubrio crimini dabatur violatum periurio numen Augusti. quae ubi Tiberio notuere, scripsit consulibus non ideo decretum patri suo caelum, ut in perniciem civium is honor verteretur. Cassium histrionem solitum inter alios eiusdem artis interesse ludis quos mater sua in memoriam Augusti sacrasset; nec contra

statis temporibus conveniebant. Lips. si ita esset, unde ius et potestas modico equiti legendi collegae? videlicet puto proprium collegium cultorum habuisse Falaninm, et sic similiter ceteros. *mimus corpore infamis* honeste de pathico. Ern.

2. *statuam — mancipasset*] rideamus; et eo magis, quod Iurisconsultis etiam discrimen aliquod repertum hac in re, qui tradunt *non videri contra maiestatem fieri ob imagines Caesaris nondum consecratas venditas* (l. 5 et 6. D. Ad leg. Iul. maj.). ergo consecratas vendi commissum fuit. iure exagitat purpuratos illos stipites Tertull. Apol. p. 15 A: *publicos aeque deos foedatis, quos in hastario vectigales habetis. si Capitolium, si olitorium forum petitur, sub eadem voce praeconis, sub eadem hasta, sub eadem annotatione quaestoris divinitas addicta conducitur.* Lips.

3. *violatum periurio nomen*] vulgatum ut sanctissimum iuramentum esset per nomen et numen Augusti. Horatius id accidisse testatur eo etiam vivo, Epp. 2 1 15. sapiens ille Claudius *iusiurandum neque sanctius sibi neque crebrius instituit quam per Augustum*, ait Suetonius 11. Tertullianus Apolog. p. 29 C: *maiore formidine et callidiore timiditate Caesarem observatis quam ipsum de Olympo Iovem; citius denique apud vos per omnes deos quam per unum genium Caesaris peieratur.* Minutius Felix 29: *et est eis tutius per Iovis genium peierare quam regis.* nec mentiuntur nostri scriptores, ex iis quae legibus firmata video De iureiurando, lib. 13 sub finem. Lucanus inter ultiones sanguinis civilis hanc posuit, ut mihi videtur, facunde, 7 455: *cladis tamen huius habemus vindictam, quantam terris dare numina fas est. bella pares superis facient civilia divos. fulminibus maneis radiisque ornabit et astris, inque deum templis iurabit Roma per umbras.* formulae autem iurandi erant, per genium, per fortunam, per salutem principis. Lips. ceterum Freinshemio placebat *numen* legi; quod sane vulgato praeferendum videtur. librarii monachi, adsueti consuetudini loquendi ecclesiasticae, proclives fuere in hanc permutationem, praesertim h. l. alias notum est haec duo verba saepe in libris permutari. ceterum quia vulgata intelligi potest nec absurda est, de coniectura nihil immutare ausus sum. Ern. me audentiorem fecit Bentleius ad Hor. l. c. *violari* potest *numen*, non *nomen*. cf. Suet. Calig. 24. alius generis est sacramentum in nomen, de quo supra. Wolf.

4. *scripsit consulibus*] errat igitur Dio fine libri 57, qui ait Tiberium voluisse damnari eum qui statuam cum hortis vendidisset; sed obstitisse pudorem, quia primus a consule sententiam rogatus esset. nam Tiberius, ut vides, non interfuit. Lips. erraret Dio etiam in temporibus, si de eodem iudicio loqueretur. affert enim illud sub 10 anno principatus Tiberiani. sed licuit ei in tali re negligentiorem esse. Wolf.

6. *ludis quos mater*] credo eos esse qui Palatini postea a loco dicti, alii ab Augustalibus. videnturque non equestres aut curules fuisse, ut illi, sed scenici. Dio 56 46 extr: *χωρὶς δὲ τούτων καὶ ἡ Λιουΐα ἰδίαν δή τινα πανήγυριν αὐτῷ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ παλατίῳ ἐποίησεν, ἣ καὶ δεῦρο ἀεὶ ὑπ' αὐτῶν*

religiones fieri quod effigies eius, ut alia numinum simulacra, venditionibus hortorum et domuum accedant. ius iurandum perinde aestimandum quam si Iovem fefellisset: deo-
74 rum iniurias dis curae. nec multo post Granium Marcellum
5 praetorem Bithyniae quaestor ipsius Caepio Crispinus maiestatis postulavit, subscribente Romano Hispone; qui formam vitae iniit quam postea celebrem miseriae temporum et au-

τῶν ἀεὶ αὐτοκρατόρων τελεῖται. conf. Sueton. Calig. Lips.

3. *deorum iniurias*] expressit eam sententiam et Iurisconsultus (libro 2 De reb. cred.): *iurisiurandi contempta religio satis deum ultorem habet.* Lips. omissio verbi *esse* vel *fore* h. l. ita dura mihi videtur, ut librariis deberi putarem, ni similes locos reperissem, ut infra c. 80. additur *fore* 2 35. Ern.

5. *praetorem Bithyniae*] de scriptura ambigit sidus exoriens suae Galliae Iosias Mercerus; nec de nihilo. praetorem Bithyniae? ait. nonne debuisset *proconsulem?* ex re quidem et ex vero. nam Bithynia, divisione Augusti, inter eas provincias quae senatui et populo relictae, i. e. proconsulares. Dio 53 12 et Strabo l. 17 extr. quid dicam? vulgatam haud tuear, nisi si quid post Augustum in ea re mutatum; quod observes haud semel. Lips. ita visum etiam Savilio. sed aberravit a vero uterque; neque Lipsio, viro summo, venit in mentem, ut fit, quod norat, quod aliis Taciti in locis similibus viderat, veluti Ann. 2 55, praetoris nomen a Tacito poni de praeside quocunque provinciae. unde *ius praetoris* et *vis praetoris* pro iure et vi magistratus provincialis passim dicitur, 2 55 et 77, 4 15. verum iam Colerus vidit, post Ryckius ad h. l. et Perizonius de praetorio p. 27 et 28. etiam vetere re publica *praetoris* nomen sic dici notavimus in Clave Cic. in h. v, et docuit idem Perizonius l. c. p. 23. sic apud Ciceronem (Ep. ad Div. 2 17) Bibulus dicitur *praetor Syriae*, qui fuit proconsul. itaque Granius Marcellus fuit sane proconsul et Bithynia proconsularis provincia, sed tamen communi praesidum nomine *praetor* appellatur, neque ex hac voce ullo modo genus provinciae et imperii iudicandum. credo verum esse quod Dukero videtur ad Liv. 35 29, nomina *praetoris propraetoris et proconsulis* saepe esse a librariis permutata: hoc quidem in loco tale quid accidisse, nullo modo concedi potest propter ea quae dixi. Salmasius (ad MAntoninum Capitolini c. 22) Spanhemius (de V. et Pr. N. diss. 13 p. 594) et Norisius (Cenot. Pis. diss. 5 p. 207) putant praetorem dici Granium, quia Bithynia provincia praetoria, non consularis, in eamque mitterentur viri praetorii, non consulares, sive quia Granius praetorius, non consularis. nam Strabo auctor est provinciarum populi duo genera fuisse, et alias consulares alias praetorias dictas, quod etiam obtinuit in Caesareis, in quas modo consulares modo praetorii missi. Ern. maiestatis postulatus est proconsul, sed actione quae in speciem instituta erat de repetundis. itaque priore crimine absolutus, posteriore damnatus est, ut obscurius tradit Suetonius c. 58. hunc enim de eodem loqui prope certum arbitror propter insignem rei similitudinem et eundem tractum temporis. Wolf.

6. *Romano Hispone*] cuius declamationum Electa in Senecae Controversiis non uno loco. Lips.

qui] non Hisponem, sed Crispinum intelligi recte monet Pichena. id patebit, si consideres sequentia: *sed Marcellum insimulabat - - addidit Hispo.* sic etiam Ryckius, qui comparat locum similem e 15 19. Ern. ablativus absolutus quasi in parenthesi intercurrit. tam subitae mutationis relationum aliud exemplum erat c. 69 extr. Wolf.

troiret; ne egredientis in publicum equites Romani cingerent, aut alibi quam in theatro spectarentur; et spectantium immodestiam exsilio multandi potestas praetoribus fieret. templum ut in colonia Tarraconensi strueretur Augusto petentibus Hispanis permissum, datumque in omnes provincias exemplum. centesimam rerum venalium, post bella civilia institutam, deprecante populo, edixit Tiberius militare aerarium eo subsidio niti; simul imparem oneri rem publicam, nisi

Seneca Ep. 47: *ostendam nobilissimos iuvenes mancipia pantomimorum.* idem Quaest. nat. 7 32: *stat per successores Pyladis et Bathylli domus. — mares inter se uxoresque contendunt uter det latus illis.* dare latus explico, uter latero sit illis, ut hic Tacitus, *ne egredientes equites Romani cingerent;* ut Martialis 6 68: *Eutychus ille tuum, Castrice, dulce latus.* hanc insaniam quam bene notat damnatque Tertullianus! *etenim ipsi actores*, ait libello de spectaculis p. 100 A, *et administratores spectaculorum, quadrigarios, scenicos, xysticos, arenarios illos amentissimos, quibus viris animas, feminis aut illis etiam corpora sua substernunt, propter quos in ea committunt quae reprehendunt, quam magni faciunt? deponunt et diminuunt ignominia et capitis minutione.* quem libens adduxi, ut eruam correctione elegantem sensum: *quibus viri animas, feminae autem illis etiam corpora sua substernunt.* idque verissimum. vir magnus, qui conatus est ante me, non attigit. Lips.

2. *aut alibi*] puto, ne domi, ne in hortis. Lips.

3. *exsilio*] etiam vinculis. infra 13 28. ex hoc decreto patrum nata lex, quae Pandectis insita, de poenis l. 28: *solent quidam, qui volgo se iuvenes appellant, in quibusdam civitatibus turbulentibus se adclamationibus popularium* (ita vocat locum ipsum, ubi spectabat populi plebs) *accommodare; qui si amplius nihil admiserint, fustibus caesi dimittuntur, aut etiam spectaculis eis interdicitur. quodsi correcti in eisdem deprehenduntur, exsilio puniendi sunt.* ait ecce diserte, exsilio, ut hic noster. Lips.

mansit id *templum* ad aevum Hadriani. in eius vita c. 12: *Tarraconе hiemavit, ubi sumptu suo aedem Augusti restituit.* item in Severi vita c. 3: *somniavit sibi dici ut templum Tarraconense Augusti, quod iam labebatur, restitueret.* antea iam vivus aram illic habuerat; de qua, et palma ibi enata, iocus eius in Fabio 6 3 77. quod sequitur, *datumque in omnes provincias exemplum*, cave acceperis quasi litterarum exemplaria diffusa et transscripta ad omnes provincias, cum Vertranio. sed hoc ait, exemplo Tarraconensium monitos alios ut peterent impetrarentque idem. Lips. templum illud hodieque multi Tarraconensium numi servant, inscripti *deo Augusto.* Wolf.

6. *centesimam*] dico ad 2 42. Lips. adde Burmann. de Vectig. P. R. p. 70 et ad Sueton. Cal. 16. Ern.

7. *militare aerarium*] cuius inventor Augustus. Suet. 49. id factum anno 759, ex Dionis 55 25. Zonaras Agrippae Postumi damnati bona in aerarium militare relata ait. propriique huic aerario praefecti. Tacitus de PVitellio 5 8. lapis in Samnio: *L. Neratio C. f. Vol. Proculo praef. aerari militaris.* Lips.

8. *imparem oneri rem p.*] quo enim citius dimittebantur (expresserant autem ut decimo sexto anno), eo plura et statim repraesentanda praemia. ideo id indultum, revocatum. Lips.

ens tulit absolvi reum criminibus maiestatis. de pecuniis
75 repetundis ad reciperatores itum est. nec patrum cognitioni-

quando pro *quia* etiam supra dixit, satisque usitatum est. ita sensus planus et oratio mollior foret. his de causis, atque insuper quia animadvertebat se non bene dissimulasse iram sed incautius efferbuisse, poenituit eum facti reumque absolvi passus est. ceterum Heinsius censebat legendum *poenitentiae patiens*, ut alibi est *irae impatiens*. Ern. V. D. (in Bibl. crit. 2 2 p. 615) *poenitentiae patens*. equidem nihil melius vidi lectione vulgo recepta. *poenitentia* est pro participio, *patiens* pro adverbio *patienter;* quare post hoc virgulam abieci. sensit tempestive Tiberius aliquid imperiosum et superbum sibi excidisse: igitur colligit se et revocat, non tamen ut poenitentiam approbet, sed quia callidum commotioris animi cito poenitebat. Wolf.

1. *absolvi reum*] absolvine? atqui damnatum eum Suetonius c. 58 ait. ego non concilio, nisi si repetundarum damnatus fuit, non maiestatis. quod tamen omnino Suetonius voluisse videtur. Lips.

2. *ad reciperatores itum*] ergo damnatus repetundarum fuit, et tum iudices dati ad aestimandum. vide sodes quae scribo in 14 28 super criminis huius poena. Lips. vir doctus παραφράζει, ad iudices ei negotio destinatos. quod et obscurum et χυδαῖον, nec verbis solennibus, Marcellus Donatus causatur, senatum recuperatores dedisse nusquam legi, sed senatu iubente a praetore dari solitos: ita hoc quoque loco accipiendum, non recuperatores in causa Granii a senatu datos, sed iussu illius cum consensu Tiberii, vel ex huius mandato commissum iudicium recuperatorium. id ostendere verba *itum esse ad recuperatores:* aliter enim *datos* dicturum fuisse. at ille cum dicit *itum ad recuperatores*, datos dicit a senatu iudices non qui rem ut integram audirent (iam enim apud senatum acta erat, ut et proconsulis Asiae Silani 3 66 et 67) sed qui lites aestimarent, quod et Lipsius voluit. sic Plinius Epp. 2 11: *Marius Priscus accusantibus Afris, quibus proconsul praefuit, omissa defensione iudices petit.* et mox: *excessisse Priscum immanitate et saevitia crimina, quibus dari iudices possent.* 4 9: *censuit Baebius Macer consul designatus lege repetundarum Bassum teneri, Caepio Hispo salva dignitate iudices dandos.* 6 29 extr: *tuitus sum Iulium Bassum, ut incustoditum nimis et incautum, ita minime malum: iudicibus acceptis in senatu remansit.* in commemorata undecima epistola legimus: *Marium repetundarum poenae, quam iam passus erat, censuit relinquendum.* Petrus Faber Semest. 2 15 se concoquere negat illa verba *quam iam passus erat*: quomodo enim iam subiisse poenam dici, de cuius criminibus tum primum senatus, non ex appellatione, iudicaret, et nondum pronuntiasset? itaque mali interpretis esse hoc additamentum. et Gruterus Buchnerusque laudant. sed falluntur. nam ex eadem epistola discimus, cum sese ultro repetundarum Marius damnasset neque eo contentus esset Plinius, valuisse sententiam Iulii Ferocis consulis designati, *Mario quidem iudices interim dandos, evocandos autem quibus diceretur innocentium poenas venditasse.* elapsum est igitur aliquid temporis, dum isti e provincia arcessuntur et ventitant; atque interea iudices dati lites aestimarunt. hinc ergo recte dicitur eam *poenam iam passus;* et sententia Collegae fuit, de Mario repetundarum poena, quam per iudices a senatu datos iam sustinuerat *modo consularis, modo septemvir epulonum, nunc neutrum* (quae verba et ipsa partem exacti supplicii significant), debere senatum sibi satisfactum putare. at crimina de quibus tum senatus iudicabat, erant atrocia illa quae *ultra repetundarum legem quaerebantur.* contra Marcellum Donatum faciunt etiam quae scribit noster 4 22. Gron.

bus satiatus iudiciis assidebat in cornu tribunalis, ne praetorem curuli depelleret; multaque eo coram adversus ambitum et potentium preces constituta. sed dum veritati consulitur, libertas corrumpebatur. inter quae Pius Aurelius senator questus mole publicae viae ductuque aquarum labefactas aedis suas, auxilium patrum invocabat. resistentibus aerarii praetoribus subvenit Caesar, pretiumque aedium Aurelio

1. *in cornu trib.*] v. Suet. Tib. 33. Ern.

3. *potentium preces*] in iudiciis. solent enim advocatos aut deprecatores adducere potentissimos civitatis. ex Cicerone et Asconio notum; repressitque Tiberius, quia iustitiam corrumpebat. at ipse, adiungit noster, *libertatem*. nam quomodo? quia scilicet in iudiciis assiduus ea veluti regebat ac temperabat, et sententiae obnoxiae illi erant. Lips.

veritati] neque legendum *severitati*, ut Freinshemio placuit, neque veritas est aequitas sive ἐπιείκεια, sed simpliciter iustitia, sanctitas et integritas iudiciorum. v. Cicero pro Caelio 9, in Verr. 1 1, 5 fine. noster 3 16, 4 43. *consulere* ergo *veritati* est *operam dare ut integrum iudicium sit*, ut loquitur noster 3 8. sic, si patiantur iudices senatorii sublimis sese corrumpi, *opinione populi Romani rationem veritatis integritatis fidei religionis ab hoc ordine abiudicatum* iri ait Cicero in Verrem 1 2. haec si non sufficiant, adde quae ad Senecam (de ira 2 29) diximus. Gron. gravissima sententia. iudicum decreta oportet esse libera nec interventu principis ullo modo sollicitari. nocet is libertati publicae, dum integritati iudiciorum consulit praesentia sua. confer Suet. Tib. 33, Dionem 57 7, et ineptulum Velleium 2 129. Wolf.

4. *Pius Aurelius*] fortasse hic inter maiores optimi principis Antonini; etsi nulla mentio Capitolino. Lips. de voce *senator* vid. ad 3 35. Ern.

5. *mole publicae viae*] ab ingentibus illis silicibus, quibus tum viae omnes publicae sternerentur, istam molem fuisse putat Muretus. alii per reparationem atque aggerationem viae domum istam labefactam putant. Freinshemio aliter visum ob locum Plinii 36 2, ubi de columnis marmoreis in atrio Scauri collocatis: *satisdari sibi damni infecti egit redemptor cloacarum, cum in palatium extraherentur*. item hunc alterius Plinii Paneg. 51 1: *non, ut ante, immanium transvectione saxorum urbis tecta quatiuntur; stant securae domus, nec iam templa nutantia*. Seneca Epist. 90 n. 1. ab initio: *in hunc usum pinus aut abies deferebatur, longo vehiculorum ordine, vicis intrementibus*. Ern. nempe intelligit Freinshemius transvectionem immanium saxorum, qua domus urbis quassas l. c. etiam Plinius queritur. nec video quid contra dici possit, nisi malis viam iam stratam talibus saxis in vicinia domus illius. Wolf.

6. *aerarii praetoribus*] nova locutio. si *aerarii* abesset, nihil dubitationis haberet *praetoribus*; quam vocem apud Suetonium (Claud. 9) pro *praefectorum*, frustra tamen, reponi volebat Nicolaus Loensis. nunc absurdum videatur *praetoribus*, in librisque fuisse aut PR aut PRAEF, unde quam facile nasci potuerit *praetoribus*, quisque videt. similiter hae voces permutatae in libris ap. Liv. 25 12, 32 31, ubi v. Drak., et Suet. Aug. 33, ubi pro *praetore urbis* reposuimus *praefecto urbis*, idque probavit et imitatus est Oudendorpius. itaque non dubitarem et hic sic reponere, nisi et H. 4 9 omnes libri haberent *praetores aerarii*, item apud Frontinum de aquaed. in SCto de curatoribus aquarum p. 179 ed. Poleni; ubi tamen Scaliger *praefecti* malebat, quod potuit ibi e compendio nasci, quia in fine SCti est *praetoribus qui aerario praesint*.

tribuit, erogandae per honesta pecuniae cupiens; quam virtutem diu retinuit, cum ceteras exueret. Propertio Celeri praetorio, veniam ordinis ob paupertatem petenti, decies sestertium largitus est, satis comperto paternas ei angustias
5 esse. tentantis eadem alios probare causam senatui iussit, cupidine severitatis in iis etiam quae rite faceret acerbus. unde ceteri silentium et paupertatem confessioni et beneficio praeposuere.

76 Eodem anno continuis imbribus auctus Tiberis plana
10 urbis stagnaverat; relabentem secuta est aedificiorum et hominum strages. igitur censuit Asinius Gallus ut libri Sibyllini adirentur. renuit Tiberius, perinde divina humanaque obtegens. sed remedium coercendi fluminis Ateio Capitoni et Lucio Arruntio mandatum. Achaiam ac Macedoniam onera
15 deprecantis levari in praesens proconsulari imperio tradique

adde dicta ad 13 28. Ern. nulla est suspicio vitii; et satis erat observare novatum sermonem, quippe nova in re. primus Augustus curam aerarii ad praetorios praetoresque transtulerat. Suetonius 36. idque mansit sub Tiberio et Caio, teste etiam inscriptione Grut. 360 3, ubi *praetor aerarii*. Dio vertit Graeco more στρατηγὸν ἐπὶ τῆς διοικήσεως. de reliquis mutationibus v. Lips. Exc. *B* ad XIII. Wolf.

5. *tentantis eadem*] adi Senecam de Beneficiis 2 7. Lips. Sueton. Tib. 47. Ern.

6. *iis* M: vulgo *his*.

14. *Achaiam* quod ait, capies Graeciam totam: nec enim aliter tunc appellabant Romani. scriptor quispiam apud Suidam: Μόμμιος τὴν Κόρινθον εἷλεν αὐτοβοεί, πρωτεύουσαν παντὸς κατὰ τοῦτο τοῦ Ἑλληνικοῦ. ὅθεν δοκοῦσι καὶ νῦν Ἀχαΐαν ὀνομάζειν τὴν Ἑλλάδα Ῥωμαῖοι, ἐς τὸ χειρωθὲν ἔθνος, ὃ προεστὸς ἦν τότε τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὅλην μεταβαλόντες τῆς χώρας ἐπωνυμίαν. conf. Pausan. 7 16 extr. Lips.

15. *levari proconsulari imperio*] durius ergo proconsulare imperium praesidiali; nec causam satis scio. inquiro, et dico aliquid in Excurs. littera *M*. Lips. potest fieri ut hoc fuerit nihil aliud quam *optat ephippia bos piger*. memineris tamen quod initio dixit huius libri c. 2 extr: *nec provinciae eum statum abnuebant* etc. atque istis consonant multae apud MTullium praesagae querelae; quemadmodum in Verrem 1 1: *inveteravit enim iam opinio perniciosa rei publicae — pecuniosum hominem, quamvis sit nocens, neminem posse damnari*. unde spes impunitatis et avaritia libidoque provinciales urgendi vexandi exhauriendi maior. cum igitur natura ferat imperiorum ut male apud paucos, male per conciones re publica administrata τὸ πλῆθος ἀποτεθηριωμένον πάλιν εὕρῃ δεσπότην καὶ μόναρχον, ut egregie disputat Polybius 6 9 9, ita mirum non est provinciam dure habitam a magistratu senatorio, corruptis iudiciis, nec ulla spe reliqua vel evadendi vel vindicandi iniurias a potestatibus illatas, respicere unum a quo sine ambagibus spes sit impetratum iri, *ubi ius, ubi iniuria opus sit*, ut Iunii et Vitellii loquebantur. atque hoc significat Dio 53 14, ubi agit de ordinatione provinciarum sub Augusto: ὕστερον δὲ ἐπειδή τινες αὐτῶν οὐ καλῶς ἦρχον, τῷ αὐτοκράτορι καὶ ἐκεῖνα προσετέθησαν. dabat et spem meliorum ipsius Tiberii disci-

Caesari placuit. edendis gladiatoribus, quos Germanici fratris ac suo nomine obtulerat, Drusus praesedit, quanquam vili sanguine nimis gaudens; quod vulgo formidolosum, et pater arguisse dicebatur. cur abstinuerit spectaculo ipse, varie trahebant; alii taedio coetus, quidam tristitia ingenii et metu comparationis, quia Augustus comiter interfuisset.

pina, qui miram provinciarum curam prae se ferebat, quippe qui praesidibus onerandas maiore tributo eas mudentibus rescripserit *boni pastoris esse tondere pecus, non deglubere.* Suetonius 32. et exemplum severitatis praebuit in procuratore Asiae Lucilio Capitone A. 4 15. quin et contationem suam in mutandis praesidibus eodem studio consulendi provincialibus excusabat, teste Iosepho 18 8, quasi animo haberet quod apud Statium ait Eteocles: *non parcit populis regnum breve.* denique cogitant homines, etsi plerumque in eo decipiantur, quod ait Isocrates Nicocle: ῥᾷόν ἐστιν ἑνὸς ἀνδρὸς γνώμῃ προσέχειν τὸν νοῦν μᾶλλον ἢ πολλῶν διανοίαις καὶ παντοδαπαῖς ζητεῖν ἀρέσκειν. Gron. posterior ratio est vera. meliori conditione erant provinciae sub Caesaribus quam quae proconsules haberent, primum quod maiores sumtus in proconsulem fierent quam legatum Caesaris, deinde quod facilior iniuriarum ultio in hoc quam in illo. in proconsule ulciscendo iudicium requirebatur e legibus de repetundis, quae facile perfringebantur gratia, largitione etc. in legato erat unius Caesaris notio, item in procuratore, v. c. Iudaeae, praefecto Aegypti; qui facilius doceri, ad misericordiam vocari poterat et ad poenam impetrandam; cuius generis exempla sunt in Philonis legatione ad Caium et alibi. Ern.

1. *tradique Caesari*] quod etiam factum. ideoque Strabo, qui vixit medio Tiberii principatu, Achaiam et Macedoniam Caesarianis provinciis accensuit; aliter quam Dio, qui populi. sed mutavit iterum Claudius, qui populo restituit. habes in Suetonii c. 25 et Dionis 60 24. Lips.

2. *praesidit* M.

3. *quod vulgus*] confirmo scribendum *quod in vulgus.* ita prisci scriptores, et ipse Tacitus 2 59: *multaque in vulgus grata usurpavit, incedere sine milite, pedibus intectis et pari cum Graecis amictu.* Lips. at sic etiam recte. vulgus enim illam in Druso sanguinis appetentiam formidabilem indicavit ac saevitiae indicium; idque et pater suspicatus est. Pichena. Pichenae interpretationi obstat vox *dicebatur,* quod est *quidam dicebant,* ut de re non nimis certa, quale quod Tiberius cum filio in secreto egerat. id vero non convenit populo: eius enim affectio publice nota fuit. rectius igitur Lipsius *in vulgus.* Cicero ad Att. 2 22. nisi malis *quod vulgo formidolosum.* sic enim amat loqui. 11 19: *formidolosum paci virum insignem.* 13 53: *formidolosum id imperatori.* Agric. 7: *quippe legatis quoque consularibus nimia ac formidolosa erat* legio. et rursum c. 39: *id sibi maxime formidolosum. vulgo* autem, quod propius horum humilitas ab istorum vilitate distabat. ad rem pertinet quod Suetonius de Claudio 34: *quocumque gladiatorio munere vel suo vel alieno etiam forte prolapsos iugulari iubebat;* et quae sequuntur. et de avo Neronis ibidem 4: *munus etiam gladiatorium, sed tanta saevitia ut necesse fuerit Augusto clam frustra monitum edicto coercere.* at Nero ipse nondum perditus *munere neminem occidit, ne noxiorum quidem,* c. 12. Gron. utrum horum verum sit, haud dixerim. adscivi tamen *vulgo,* ut aptius illi constructioni et usui satis conveniens. praeterea *et* est *etiam.* paulo ante *quamquam* levem excusationem occultat: *nimis gaudens sanguine, quamquam viti,* ut servulorum. Wolf. *in vulgus* M in margine.

81 De comitiis consularibus, quae tum primum illo principe ac deinceps fuere, vix quicquam firmare ausim: adeo diversa non modo apud auctores sed in ipsius orationibus reperiuntur. modo subtractis candidatorum nominibus originem cuius-
5 que et vitam et stipendia descripsit, ut qui forent intelligeretur: aliquando ea quoque significatione subtracta, candidatos hortatus ne ambitu comitia turbarent, suam ad id curam pollicitus est. plerumque eos tantum apud se professos diseruit, quorum nomina consulibus edidisset: posse et alios
10 profiteri, si gratiae aut meritis confiderent. speciosa verbis, re inania aut subdola, quantoque maiore libertatis imagine tegebantur, tanto eruptura ad infensius servitium.

LIBER SECUNDUS.

Breviarium. Motus aliqui in Oriente. Vonones Parthorum rex solio et solo suo ab Artabano pellitur, et ad Armenios profugus ab iis in regnum accipitur. quo eodem mox demovetur a Silano praeside Syriae ob metum et Artabani minas. at Tiberius specie moti Orientis Germanicum a legionibus suetis abstrahit. cui paret ille, sed brevi prius enim Germaniam ingreditur, et fabricata ingenti classe exercitum Oceano ad Amisiam flumen vehit. illic Angrivarios Stertinio duce populatur et sternit. mox Cheruscos et Arminium ingenti praelio vincit.

gnitas consilii. mandavit quibusdam provincias, quos sive metu sive aliqua alia causa Romae retinere ante statuerat. multi hoc perperam interpretantur. Wolf.

1. *tum primum*] secundo anno Tiberii, quo primum designavit consules. nam proxime priori destinarat Augustus. *deinceps* intellige de reliquis annis eiusdem Tiberii, non de successoribus eius. conf. Dio 58 20. Wolf.

5. *descripsit*] est verbum proprium, quo utuntur cum de aliquo non nominatim dicitur, sed tamen ita ut, qui sit, intelligatur. sed boni auctores, velut Cicero, fere iungunt accusativo personae: *describere aliquem.* vide exempla in Clave Cic. in h. v. ex qua ratione dicendum erat *origine quemque et vita et stipendiis descripsit*, h. e. commemoranda origine, moribus et stipendiis. sed vulgatum a Tacito esse puto. Ern. nec unquam quidquam dubitabit. Wolf.

6. *ea quoque significatione*] non originis, vitae, stipendiorum, sed tantum nomina ederet, quorum rationem haberi vellet. sed addit: *ne ambitu comitia turbarent.* antiquitus privatim aliquando candidatos suos commendare satis habuit, in senatu autem ignarum egit, simulque cum praebens liberae electionis? nimia hercle brevitas. Wolf.

multumque gloriae partum, nisi in regressu fortuita clades eam oblitterasset: navium enim hominumque maximam partem in Oceano amisit vi tempestatis et imperitia eius maris. interea Romae vir nobilis Libo Drusus studii rerum novarum defertur. accusatur in senatu, et parte aliqua convincitur. Tiberium infensum expertus, et veniae nulla spe, gladio incubuit. MHortali preces (nepos is Hortensii) in manifesta paupertate spretae a principe. Clemens Postumi Agrippae servus domino interfecto faciem et nomen eius mentitur, res Romanas turbat, occulte conscios et adiutores multos habet. opera tamen et ingenio Sallustii Crispi sine motu capitur et Romam perducitur. sub id tempus Germanicus de Cattis Cheruscis aliisque gentibus triumphat. Archelaus Cappadocum rex in urbem accitus et indigne habitus fato moritur. regnum eius in provinciam redactum. Germanico Oriens permissus cum maiore, quoquo adisset, imperio; CuPisoni Syria cum occultis, ut creditur, in Germanicum mandatis. Drusus in Illyricum it, dux contra Germanos, qui tamen inter se discordes otium et securitatem Romanis fecere. Cherusci duce Arminio potentem et veterem regem Marobodnum magno nec incruento praelio vincunt. in Asia duodecim celebres urbes terrae motu collapsae aut haustae sunt. Tacfarinas in Africa bellum sive latrocinium exercet; idque a Furio proconsule statim repressum. Germanicus in Armeniam venit, regem Zenonem volentibus iis imponit. Drusus Germanos ad discordias illicit. Marobodnus vi Catualdae regno pulsus in Italiam venit, et Ravennae per duodeviginti annos egit. idem Catualdae mox casus, qui Forum Iulium missus. Rhescuporis Thracum rex opera Pomponii Flacci in vincla datur, Romam perducitur. Germanicus Aegyptum lustrat. reversus inimicitias cum Pisone exercet et denunciat. sed paulo post morbo correptus cum ingenti gentium omnium luctu Antiochiae exstinguitur. veneni a Pisone dati suspicio erat. qui conatus armis Syriam repetere a Sentio aliisque Germanici amicis impeditur. honores multi Germanico mortuo Romae decreti. sanctiones contra muliebrem impudicitiam. virgo Vestalis capta. Arminius in Germania dolo caesus.

Haec gesta annis quattuor, TStatilio Sisenna Tauro et LScribonio Libone, CCaelio Rufo et LPomponio Flacco, TiCaesare Augusto III et Germanico Caesare II, MIunio Silano et CNorbano Flacco consulibus. Lips.

Caelio] reliqui hoc in loco nomen *Caelii*, infra c. 41 mutatum ab Ernestio. nam ibi allatae inscriptioni alia obstat ap. Gruter. 448 8. Wolf.

Sisenna Statilio Tauro Lucio Libone consulibus mota Orientis regna provinciaeque Romanae, initio apud Parthos orto, qui petitum Roma acceptumque regem, quamvis gentis Arsacidarum, ut externum aspernabantur. is fuit Vonones, obses
5 Augusto datus a Phraate. nam Phraates quanquam depulisset exercitus ducesque Romanos, cuncta venerantium officia ad Augustum verterat, partemque prolis firmandae amicitiae

3. *gentis Arsacidarum*] Strabo 15 p. 702: τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ παρὰ τοῖς Παρθυαίοις. Ἀρσάκαι γὰρ καλοῦνται πάντες, ἰδίᾳ δε ὁ μὲν Ὀρώδης, ὁ δὲ Φραάτης, ὁ δὲ ἄλλο τι. ubi Casaubonus, immo *Arsacidae* vocabantur, inquit, non *Arsacae*; et ita legendum dictare cum grammaticorum canonas, tum Dionem et alibi Strabonem. idem tamen ad 12 p. 563: Paphlagoniae reges *Pylaemenes* vocabantur, Cappadociae plerique *Ariarathes*; Thraciae plurimis *Cotys* nomen fuit; Parthorum *Arsacae*. sic ibi. nimirum si πατρωνυμικὸν formandum sit, grammaticorum canones Ἀρσακίδης volunt, ut *Priamides*, *Tydides*: sed ipsi haud dubie salutabantur et se scribebant quisque *Arsaces*, non *Arsacides*, simul imperare coeperant, etsi prius alio nomine fuissent. sic apud Sallustium (Fragm. e l. 4 Histor.) *rex Mithridates regi Arsaci* scribit. is erat Phraates secundus, Pacori filius, gente *Arsacides*, nomine inter suos *Arsaces*. Dio 36 28: τοῦ γὰρ Ἀρσάκου τοῦ τῶν Πάρθων βασιλέως ἀποθανόντος ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, Φραάτην τὸν διάδοχον αὐτοῦ προσεδόκησεν οἰκειώσεσθαι. hic Arsaces erat Pacorus, quem modo nominabamus. sic et Trogus 41 5 testatur memoriae conditoris Parthos hunc honorem habuisse, *ut omnes exinde reges suos Arsacis nomine nuncupent*. lapis vetus Romae ap. Grut. 288 2: *Seraspadanes Phraatis Arsacis regum regis f Parthus. Rhodaspes Phraatis Arsacis regum regis Parthus*. recte igitur et Strabo Ἀρσάκαι. Gron. Dionis Arsaces Appiano Sanatroces est: Pacori per illa tempora nusquam mentio. sed de omnibus his Parthorum et Armeniorum regibus Excursus vide. Wolf.

5. *prahate. nam prahates* M.

depulisset] possit alicui in mentem venire *pepulisset*. sed vulgatum recte habet. paulo post: *ubi illam gloriam trucidantium Crassum, exturbantium Antonium*. et h. l. sermo est de Antonio; quamquam *depellere* etiam simpliciter pro *vincere* dicitur, ut 3 73 et alibi. Eur. fuderat etiam Oppium Statianum et alios duces. Plut. p. 933 sqq. Dio 49 25. mox *venerantium officia* locutio est huic aetati propria. Dial. de Eloq. 29: *ambitio salutantium*, ubi male corrigunt. Agric. 4: *illecebrae peccantium*. ad officia illa pertinebat restitutio signorum et alia quaedam, uti species numi Pelleriniani Supplem. 3 aux recueils de médailles p. 9 34. Wolf.

7. *partemque prolis*] quattuor filios, si Straboni credimus, et eorum uxores duas cum filiis item quattuor misit Romam. verba eius sententiaque gemina sunt huic loco, 16 p. 748 inf. ὁ Φραάτης καλέσας εἰς σύλλογον Τίτιον τὸν ἐπιστεοῦντα τότε τῆς Συρίας, τέτταρας παῖδας γνησίους ἐνεχείρισεν ὅμηρα αὐτῷ, Σαρασπάδην καὶ Κερασπάδην καὶ Φραάνην καὶ Βωνώνην, καὶ γυναῖκας τούτων δύο καὶ τοὺς τέτταρας, δεδιὼς τὰς στάσεις καὶ τοὺς ἐπιτιθεμένους αὐτῷ. tantum in iis emendaverim Φραάτην καὶ Βονώνην. fuerunt enim inter obsides Phraates et Vonones. vide eumdem scriptorem 6 p. 288. hae ipsa de re Iustinus 42 5: *sed et filii nepotesque Phraatis obsides Augusto dati*. Lips.

miserat, haud perinde nostri metu quam fidei popularium
2 diffisus. post finem Phraatis et sequentium regum ob internas caedes venere in urbem legati a primoribus Parthis, qui Vononem vetustissimum liberorum eius accirent. magnificum
5 id sibi credidit Caesar, auxitque opibus. et accepere barbari laetantes, ut ferme ad nova imperia. mox subiit pudor, degeneravisse Parthos; petitum alio ex orbe regem, hostium artibus infectum; iam inter provincias Romanas

1. *haud perinde nostri metu*] utriusque facti haec ratio est, non tantum venerationis adversus Augustum, ut Boxhornio placet: nam τὰ *firmandae amicitiae* nil nisi praetextum significant. imperaturum Parthis oportebat esse Arsacidem, quem gravem facile destituebant, si copiam alterius haberent eadem stirpe prognati: sin, spes erat minus ausuros, cum deesset quem subornarent adversus praesentem, cuiusque auctoritatem sequerentur. sic Ptolemaeus Physcon arcessitum maximum a Cyrenis filium Memphitem, ne eum Alexandrini contra se regem crearent, interfecit. hoc spectavit et Nero in Britannico tollendo: *tanto magis fovendum patribus populoque principem, qui unus superesset e familia summum ad fastigium genita*, Ann. 13 17. hic ipse Phraates, cum infestos sibi optimates propter assidua scelera videret, ne esset qui rex nominari posset, adultum filium interfici iussit, teste Trogo l. c. eandem ob causam hos amandavit. nam quod Iosephus (A. I. 18 2) narrat, etiam verum censeo. Phraates metuebat exemplum suum: eum metum intendit mulier quasi et ipsa pro marito timens, cum re vera filio locum ad successionem pararet. species assumpta, ut firmandae amicitae obsides essent. Gron.

eadem causa in Strabone. nec iniuria etiam liberis suis diffisus, ne suo exemplo se tollerent. ipse enim Orodem patrem sustulerat, itemque fratres vigintinovem. Iosephus missionem hanc obsidum ad Thermusae uxoris artes refert, ut illis absentibus filio suo Phraataci regnum conficeret, quod evenit. Lips.

2. *sequentium regum*] adeo ergo multi interiecti inter Phraatem et filium eius hunc Vononem? ego sane duos reperio, Phraatacem et Orodem. sed quia confusum hoc totum stemma, et multa eius in Tacito mentio, dedi in Excursibus super eo quod opus, littera *A*. Lips.

4. *vetustissimum*] atqui in Strabone quartus ordine minimusque ponitur. Lips. bene monet Freinshemius intelligendum esse de tota progenie, ex qua tum natu maximus Vonones, cum legatio mittebatur. Ern. sane nescimus quando perierint Seraspadanes et Rhodaspes; ac potuit iure Tacitus ad illud legationis tempus respicere. cetera discrepantia nulla est. Strabo hunc Vononem quartum ponit ordine: an aetate, nemo dixerit; nec sciebat ipse fortasse. Wolf.

5. *auxitque opibus*] comitatu, pecunia, alia pompa instruxit regium in morem. Lips. mox, *ut ferme ad nova imperia*, int. solent laeti esse vel laetari. Ern. *Caesar* Augustus. Ann. 12 11. missae legationis annus ab u. c. 758 vel 759 ponitur Vaillantio et aliis, a quibus cur dissentiamus ant annum finiamus 752 nullum argumentum video. Wolf.

accipere M.

6. *subiit* M: vulgo *subit*.

8. *inter pr. R.*] quod et saepius est factum, eoque velut de more scribit Hegesippus (in oratione Agrippae regis 2 9 med.): *Persarum superba audimus imperia, sed eorum quoque obsides vidimus; et cum ipsi pluribus nationibus imperent, offerunt liberos suos et nobilitatem suam. servire Romanis gaudent pro fide*

solium Arsacidarum haberi darique. ubi illam gloriam trucidantium Crassum, exturbantium Antonium, si mancipium Caesaris, tot per annos servitutem perpessum, Parthis imperitet? accendebat dedignantes et ipse, diversus a maiorum institutis, raro venatu, segni equorum cura; quotiens per urbes incederet, lecticae gestamine, fastuque erga patrias epulas. irridebantur et Graeci comites, ac vilissima utensilium anulo clausa. sed prompti aditus, obvia comitas, ignotae Parthis virtutes, nova vitia; et quia ipsorum moribus aliena, perinde

pacis, simul ut serviendo discant suis imperare. offerunt vestes, monilia, elephantos quoque Romanis, unum tributum reges imponere. postrema hac faciunt, et emendem *elephantos: quodque Romanis unum* (vel *summum*) *tributum.* Lips.

1. *solium Arsacidarum*] Claudianus Cons. Honorii 4 214: *si tibi Parthorum solium fortuna dedisset.* apud Hegesippum, quem tentat ὁ πάνυ, legendum censeo: *offerunt vestes, monilia, elephantos; quodque Romanis visum est tributi genus imponere.* vel *visum tributorum genus imponere.* Gron.

ubi illam gloriam] formula desiderantis et exprobrantis bonum amissum, ut recte Freinshemius. vide de ea Heinsium ad Ovid. Heroid. 4 150. Ern.

5. *raro venatu, segni eq. cura*] quae tamen unica studia procerum regisque. conf. Xenoph. Cyrop. 8 1 34. Lips. conf. Sueton. Calig. 5. Wolf.

6. *fastus* h. l. est fastidium, quod proprie in cibis dicitur, et id est etiam interdum e superbia; unde *superbus dens* apud Horatium de fastidio Serm. 2 6 87. simplicem victum Persarum fastidiebat, adsuetus Romae delicatioribus. Ern. simplicem victum Parthis non tribuerim. in *epulis* cogita totum morem convivandi cum megistanibus. *fastus* invidiose dicitur pro contemptu, de aliis quoque rebus quam cibis. Wolf.

7. *Graeci comites*] vide Excursum xv ad Suetonium. Ern.

anulo] signatorium anulum intellegit, sive ut alii appellant, sigillaricium, qui habeat χαρακτῆρα, de quo Vopiscus in Aureliano c. 50: *uxori et filiae anulum sigillaricium quasi privatus instituit.* moris autem Romani, ut domi supellex penusque omnis eo signaretur, ne quid negligentia aut furto periret. exempla in Excursibus vide lin. 8. Lips. vide Luciani Hermot. 11, et de *utensilibus* ad lib. 1 70. Gron.

9. *nova vitia*] vultne ipsas virtutes ignotas habitas pro vitiis? possit sic accipi, ut comitas illa pro vilitate fuerit. sed potius est dici, ut et ignotas quasdam virtutes intulerit, et nova etiam vitia luxum videlicet, delicias, aliaque Romana. mox *ipsorum maioribus:* haud male etiam *moribus.* Lips. hoc praeferunt Muretus Freinshemius et Heinsius (Obs. Misc. v. 9 t. 3 p. 382), sive *a moribus.* recte recepit Gronovius. quod autem ad verba *ignotae Parthis virtutes, nova vitia* attinet, priorem Lipsii interpretationem cum Heinsio l. c. probamus. ceterum quod hic locum sic constituendum putat: *ignotae Parthis virtutes, novitate inusitatae, et quia ipsorum a moribus alienae, perinde odio pravis et honestis:* id nimis recedit a vulgata scriptura, nec necessarium videtur. sensus est: virtutes Vononis, ut prompti aditus et obvia comitas, quia ignotae ante Parthis in regibus, pro novis vitiis habebantur, omninoque et prava et honesta eius instituta odio erant, propterea quod a moribus ipsorum aliena erant. Ern. in verbis et *quia* etc. latet explicatio quaedam prioris sententiae, Tacito non in-

3 odium pravis et honestis. igitur Artabanus Arsacidarum e sanguine apud Dahas adultus excitur, primoque congressu fusus reparat vires regnoque potitur. victo Vononi perfugium Armenia fuit, vacua tunc interque Parthorum et Ro-
5 manas opes infida ob scelus Antonii, qui Artavasden regem Armeniorum specie amicitiae illectum, dein catenis oneratum, postremo interfecerat. eius filius Artaxias, memoria patris nobis infensus, Arsacidarum vi seque regnumque tutatus est. occiso Artaxia per dolum propinquorum, datus a Caesare
10 Armeniis Tigranes, deductusque in regnum a Tiberio Nerone. nec Tigrani diuturnum imperium fuit neque liberis eius, quanquam sociatis more externo in matrimonium re-
4 gnumque. dein iussu Augusti impositus Artavasdes, et non sine clade nostra deiectus. tum Gaius Caesar componendae

frequens mos. Lipsio forsan amor brevitatis imposuerat. Wolf.

3. *reparat vires*] fuga capta ad montes Mediae, ait Iosephus 18 3. Lips.

4. *Armenia*] primo Seleucia. vide eundem scriptorem l. c. Lips.

5. *scelus Antonii*] vere scelus. nec enim censori Tacito ludus et iocus, ut hodie, fallere fidem. Artavasdes autem Antonium expeditione Parthica desernisse visus, fallacibus ab eo litteris excitus in vincla habitus et in triumpho Alexandriam ductus est. vide Dionem et Plutarchum. Lips. cur Parthis infida fuerit, pro noto omittit, properans statim ad scelus Antonii. Wolf.

Artavasden] *Artabazen* Graeci scriptores vocant, Ios. B. I. 13 extr, Dio 54 9 et alibi, Plutarchus in Crasso p. 554. sed idem in Antonio p. 939, et Strabo 11 p. 524 et 530, *Artavasden*. Ern.

7. *Artaxia*] Iosephus hunc Artaxiam filium facit Artabazis: ita enim appellat pro Artavasde, ut alibi etiam Plutarchus. occisum eum a propinquis non dicit: dicit a Tiberio et Archelao pulsum. Horatius gloriam tribuere Tiberio videtur non pulsi solum sed etiam occisi, Epist. 1 12 26. Suetonius Tib. 9: *ducto ad Orientem exercitu regnum Armeniae Tigrani restituit, ac pro tribunali diadema imposuit*. Dio historiam confundit, et Artabazem nominat pro Artaxia; Tigranem facit eius fratrem 54 9. res autem ita habet. Artavasdes sive Artabazes, duum filiorum pater, Artaxiae et Tigranis: ille maior natu, adi Iosephum 15 5. Lips. de Horatii loco v. Ruhnkenium ad Vell. 2 94 p. 384. quam causam tamen ampliandam duco. Wolf.

9. proprie *datus*. hoc verbo in nummis Augustum usum ad Suet. Tib. 9 observatum Torrentio et aliis. *deducere* plane exprimit Iosephi *κατάγειν*. sed Suetonius l. c. dicit *regnum Armeniae Tigrani restituit*. id si proprie capias, falsum est: sed *restituere* ibi capio pro *dare*. vide viros doctos ad Vell. 2 32. et sic verbum hoc postea saepe usurpatum etiam in constitutionibus principum. vide Glossar. Nomic. Cod. Theodos. h. v. Ern. quomodo in isto genere confundi possint *restituere* et *dare*, verba per se diversa satis nec optimis scriptoribus commutata, facillime apparet. etiam Dio l. c. habet *ἀποκαταστήσαι*. Wolf.

12. *more externo*] qui mos etiam Aegyptiis aliisque barbaris ad Orientem. Lips.

14. *CCaesar*] filius Agrippae, in reditu ex illa provincia mortuus.

Sisenna Statilio Tauro Lucio Libone consulibus mota Orientis regna provinciaeque Romanae, initio apud Parthos orto, qui petitum Roma acceptumque regem, quamvis gentis Arsacidarum, ut externum aspernabantur. is fuit Vonones, obses
5 Augusto datus a Phraate. nam Phraates quanquam depulisset exercitus ducesque Romanos, cuncta venerantium officia ad Augustum verterat, partemque prolis firmandae amicitiae

3. *gentis Arsacidarum*] Strabo 15 p. 702: *τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ παρὰ τοῖς Παρθυαίοις. Ἀρσάκαι γὰρ καλοῦνται πάντες, ἰδίᾳ δὲ ὁ μὲν Ὀρώδης, ὁ δὲ Φραάτης, ὁ δὲ ἄλλο τι.* ubi Casaubonus, immo *Arsacidae* vocabantur, inquit, non *Arsacae;* et ita legendum dictare cum grammaticorum canonas, tum Dionem et alibi Strabonem. idem tamen ad 12 p. 563: Paphlagoniae reges *Pylaemenes* vocabantur, Cappadociae plerique *Ariarathes;* Thraciae plurimis *Cotys* nomen fuit; Parthorum *Arsacae.* sic ibi. nimirum si *πατρωνυμικὸν* formandum sit, grammaticorum canones *Ἀρσακίδης* volunt, ut *Priamides*, *Tydides:* sed ipsi haud dubie salutabantur et se scribebant quisque *Arsaces*, non *Arsacides*, simul imperare coeperant, etsi prius alio nomine fuissent. sic apud Sallustium (Fragm. e l. 4 Histor.) *rex Mithridates regi Arsaci* scribit. is erat Phraates secundus, Pacori filius, gente *Arsacides*, nomine inter suos *Arsaces.* Dio 36 28: *τοῦ γὰρ Ἀρσάκου τοῦ τῶν Πάρθων βασιλέως ἀποθανόντος ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, Φραάτην τὸν διάδοχον αὐτοῦ προσεδόκησεν οἰκειώσεσθαι.* hic Arsaces erat Pacorus, quem modo nominabamus. sic et Trogus 41 5 testatur memoriae conditoris Parthos hunc honorem habuisse, *ut omnes exinde reges suos Arsacis nomine nuncupent.* lapis vetus Romae ap. Grut. 288 2: *Seraspadanes Phraatis Arsacis regum regis f Parthus. Rhodaspes Phraatis Arsacis regum regis Parthus.* recte igitur et Strabo *Ἀρσάκαι.* Gron. Dionis Arsaces Appiano Sanatroces est: Pacori per illa tempora nusquam mentio. sed de omnibus his Parthorum et Armeniorum regibus Excursus vide. Wolf.

5. *prahate. nam prahates* M.

depulisset] possit alicui in mentem venire *pepulisset.* sed vulgatum recte habet. paulo post: *ubi illum gloriam trucidantium Crassum, exturbantium Antonium.* et h. l. sermo est de Antonio; quamquam *depellere* etiam simpliciter pro *vincere* dicitur, ut 3 73 et alibi. Ern. fuderat etiam Oppium Statianum et alios duces. Plut. p. 933 sqq. Dio 49 25. mox *venerantium officia* locutio est huic aetati propria. Dial. de Eloq. 29: *ambitio salutantium*, ubi male corrigunt. Agric. 4: *illecebrae peccantium.* ad officia illa pertinebat restitutio signorum et alia quaedam, uti species numi Pelleriniani Supplem. 3 aux recueils d. médailles p. 9 34. Wolf.

7. *partemque prolis*] quattuor filios, si Straboni credimus, et eorum uxores duas cum filiis item quattuor misit Romam. verba eius sententiaque gemina sunt huic loco, 16 p. 748 inf. *ὁ Φραάτης καλέσας εἰς σύλλογον Τίτιον τὸν ἐπιστατοῦντα τότε τῆς Συρίας, τέτταρας παῖδας γνησίους ἐνεχείρισεν ὅμηρα αὐτῷ, Σαρασπάδην καὶ Κεροσπάδην καὶ Φραάνην καὶ Βοώνην, καὶ γυναῖκας τούτων δύο καὶ υἱεῖς τέτταρας, δεδιὼς τὰς στάσεις καὶ τοὺς ἐπιτιθεμένους αὐτῷ.* tantum in iis emendaverim *Φραάτην καὶ Βονώνην.* fuerunt enim inter obsides Phraates et Vonones. vide eumdem scriptorem 6 p. 288. hac ipsa de re Iustinus 42 5: *sed et filii nepotesque Phraatis obsides Augusto dati.* Lips.

miserat, haud perinde nostri metu quam fidei popularium
2 diffisus. post finem Phraatis et sequentium regum ob inter-
nas caedes venere in urbem legati a primoribus Parthis, qui
Vononem vetustissimum liberorum eius accirent. magnificum
: id sibi credidit Caesar, auxitque opibus. et accepere barbari
laetantes, ut ferme ad nova imperia. mox subiit pudor,
degeneravisse Parthos; petitum alio ex orbe regem, ho-
stium artibus infectum; iam inter provincias Romanas

1. *haud perinde nostri metu*] utrinsque facti haec ratio est, non tantum venerationis adversus Augustum, ut Boxhornio placet: nam *τὰ firmandae amicitiae* nil nisi praetextum significant. imperaturum Parthis oportebat esse Arsacidem, quem gravem facile destituebant, si copiam alterius haberent eadem stirpe prognati: sin, spes erat minus ausuros, cum deesset quem subornarent adversus praesentem, cuiusque auctoritatem sequerentur. sic Ptolemaeus Physcon arcessitum maximum a Cyrenis filium Memphitem, ne eum Alexandrini contra se regem crearent, interfecit. hoc spectavit et Nero in Britannico tollendo: *tanto magis fovendum patribus populoque principem, qui unus superesset e familia summum ad fastigium genita*, Ann. 13 17. hic ipse Phraates, cum infestos sibi optimates propter assidua scelera videret, ne esset qui rex nominari posset, adultum filium interfici iussit, teste Trogo l. c. eadem ob causam hos amandavit. nam quod Iosephus (A. I. 18 2) narrat, etiam verum censeo. Phraates metuebat exemplum suum: eum metum intendit mulier quasi et ipsa pro marito timens, cum re vera filio locum ad successionem parare. species assumpta, ut firmandae amicitae obsides essent. GRON. eadem causa in Strabone. nec iniuria etiam liberis suis diffisus, ne eos exemplo se tollerent. ipse enim Orodem patrem sustulerat, itemque fratres vigintinovem. Iosephus missionem hanc obsidum ad Thermusae uxoris artes refert, ut illis absentibus filio suo Phraataci regnum conciliaret, quod evenit. LIPS.

2. *sequentium regum*] adeo ergo multi interiecti inter Phraatem et filium eius hunc Vononem? ego sane duos reperio, Phraatacem et Orodem, sed quia confusum hoc totum stemma, et multa eius in Tacito mentio, dedi in Excursibus super eo quod opus, littera *A*. LIPS.

4. *vetustissimum*] atqui in Strabone quartus ordine minimusque ponitur. LIPS. bene monet Freinshemius intelligendum esse de tota progenie, ex qua tum natu maximus Vonones, cum legatio mittebatur. ERN. sane nescimus quando perierint Seraspadanes et Rhodaspes; ac potuit iure Tacitus ad illud legationis tempus respicere. cetera discrepantia nulla est. Strabo hunc Vononem quartum ponit ordine: an aetate, nemo dixerit; nec sciebat ipse fortasse. WOLF.

5. *auxitque opibus*] comitatu, pecunia, alia pompa instruxit regium in morem. LIPS. mox, *ut ferme ad nova imperia*, int. solent laeti esse vel laetari. ERN. *Caesar* Augustus. Ann. 12 11. missae legationis annus ab u. c. 758 vel 759 ponitur Vaillantio et aliis, a quibus cur dissentiamus aut annum finiamus 752 nullum argumentum video. WOLF.

accipere M.

6. *subiit* M: vulgo *subit*.

8. *inter pr. R.*] quod et saepius est factum, eoque velut de more scribit Hegesippus (in oratione Agrippae regis 2 9 med.): *Persarum superba audimus imperia, sed eorum quoque obsides vidimus; et cum ipsi pluribus nationibus imperent, offerunt liberos suos et nobilitatem suam. servire Romanis gaudent pro fide*

solium Arsacidarum haberi darique. ubi illam gloriam trucidantium Crassum, exturbantium Antonium, si mancipium Caesaris, tot per annos servitutem perpessum, Parthis imperitet? accendebat dedignantes et ipse, diversus a maiorum institutis, 5 raro venatu, segni equorum cura; quotiens per urbes incederet, lecticae gestamine, fastuque erga patrias epulas. irridebantur et Graeci comites, ac vilissima utensilium anulo clausa. sed prompti aditus, obvia comitas, ignotae Parthis virtutes, nova vitia; et quia ipsorum moribus aliena, perinde

pacis, simul ut serviendo discant suis imperare. offerunt vestes, monilia, elephantos quoque Romanis, unum tributum reges imponere. postrema hac faciunt, et emendem *elephantos: quodque Romanis unum* (vel *summum*) *tributum.* Lips.

1. *solium Arsacidarum*] Claudianus Cons. Honorii 4 214: *si tibi Parthorum solium fortuna dedisset.* apud Hegesippum, quem tentat ὁ πάνυ, legendum censeo: *offerunt vestes, monilia, elephantos; quodque Romanis visum est tributi genus imponere.* vel *visum tributorum genus imponere.* Gron.

ubi illam gloriam] formula desiderantis et exprobrantis bonum amissum, ut recte Freinshemius. vide de ea Heinsium ad Ovid. Heroid. 4 150. Ern.

5. *raro venatu, segni eq. cura*] quae tamen unica studia procerum regisque. conf. Xenoph. Cyrop. 8 1 34. Lips. conf. Sueton. Calig. 5. Wolf.

6. *fastus* h. l. est fastidium, quod proprie in cibis dicitur, et id est etiam interdum e superbia; unde *superbus dens* apud Horatium de fastidio Serm. 2 6 87. simplicem victum Persarum fastidiebat, adsuetus Romae delicatioribus. Ern. simplicem victum Parthis non tribuerim. in *epulis* cogita totum morem convivandi cum megistanibus. *fastus* invidiose dicitur pro contemptu, de aliis quoque rebus quam cibis. Wolf.

7. *Graeci comites*] vide Excursum XV ad Suetonium. Ern.

anulo] signatorium anulum intellegit, sive ut alii appellant, sigillaricium, qui habeat χαρακτῆρα, de quo Vopiscus in Aureliano c. 50: *uxori et filiae anulum sigillaricium quasi privatus instituit.* moris autem Romani, ut domi supellex pennsque omnis eo signaretur, ne quid negligentia aut furto periret. exempla in Excursibus vide litt. *B.* Lips. vide Luciani Hermot. 11. et de *utensilibus* ad lib. 1 70. Gron.

9. *nova vitia*] vultne ipsas virtutes ignotas habitas pro vitiis? possit sic accipi, ut comitas illa pro vilitate fuerit. sed potius est duo dici, ut et ignotas quasdam virtutes intulerit, et nova etiam vitia, luxum videlicet, delicias, aliaque Romana. mox *ipsorum maioribus:* haud male etiam *moribus.* Lips. hoc praeferunt Muretus Freinshemius et Heinsius (Obs. Misc. v. 9 t. 3 p. 382), sive *a moribus.* recte recepit Gronovius. quod autem ad verba *ignotae Parthis virtutes, nova vitia* attinet, priorem Lipsii interpretationem cum Heinsio l. c. probamus. ceterum quod hic locum sic constituendum putat: *ignotae Parthis virtutes, novitate invisae, et quia ipsorum a moribus alienae, perinde odio pravis et honestis:* id nimis recedit a vulgata scriptura, nec necessarium videtur. sensus est: virtutes Vononis, ut prompti aditus et obvia comitas, quia ignotae ante Parthis in regibus, pro novis vitiis habebantur, omninoque et prava et honesta eius instituta odio erant, propterea quod a moribus ipsorum aliena erant. Ern. in verbis *et quia* etc. latet explicatio quaedam prioris sententiae, Tacito non in-

3 edium pravis et honestis. igitur Artabanus Arsacidarum e sanguine apud Dahas adultus excitur, primoque congressu fusus reparat vires regnoque potitur. victo Vononi perfugium Armenia fuit, vacua tunc interque Parthorum et Romanas opes infida ob scelus Antonii, qui Artavasden regem Armeniorum specie amicitiae illectum, dein catenis oneratum, postremo interfecerat. eius filius Artaxias, memoria patris nobis infensus, Arsacidarum vi seque regnumque tutatus est. occiso Artaxia per dolum propinquorum, datus a Caesare Armeniis Tigranes, deductusque in regnum a Tiberio Nerone. nec Tigrani diuturnum imperium fuit neque liberis eius, quanquam sociatis more externo in matrimonium regnumque. dein iussu Augusti impositus Artavasdes, et non sine clade nostra deiectus. tum Gaius Caesar componendae

frequens mos. Lipsio forsan amor brevitatis imposuerat. Wolf.

3. *reparat vires*] fuga capta ad montes Mediae, ait Iosephus 18 3. Lips.

4. *Armenia*] primo Seleucia. vide eundem scriptorem l. c. Lips.

5. *scelus Antonii*] vere scelus. nec enim censori Tacito Indus et iocus, ut hodie, fallere fidem. Artavasdes autem Antonium expeditione Parthica deseruisse visus, fallacibus ab eo litteris excitus in vincla habitus et in triumpho Alexandriam ductus est. vide Dionem et Plutarchum. Lips. cur Parthis infida fuerit, pro noto omittit, properans statim ad scelus Antonii. Wolf.

Artavasden] *Artabazen* Graeci scriptores vocant, Ios. B. I. 13 extr, Dio 54 9 et alibi, Plutarchus in Crasso p. 554. sed idem in Antonio p. 939, et Strabo 11 p. 524 et 530, *Artavasden*. Ern.

7. *Artaxia*] Iosephus hunc Artaxiam filium facit Artabazis: ita enim appellat pro Artavasde, ut alibi etiam Plutarchus. occisum eum a propinquis non dicit: dicit a Tiberio et Archelao pulsum. Horatius gloriam tribuere Tiberio videtur non pulsi solum sed etiam occisi, Epist. 1 12 26. Suetonius Tib. 9: *ducto ad Orientem exercitu regnum Armeniae Tigrani restituit, ac pro tribunali diadema imposuit*. Dio historiam confundit, et Artabazem nominat pro Artaxia; Tigranem facit eius fratrem 54 9. res autem ita habet. Artavasdes sive Artabazes, duum filiorum pater, Artaxiae et Tigranis: ille maior natu, adi Iosephum 15 5. Lips. de Horatii loco v. Ruhnkenium ad Vell. 2 94 p. 384. quam causam tamen ampliandam duco. Wolf.

9. proprie *datus*. hoc verbo in nummis Augustum usum ad Suet. Tib. 9 observatum Torrentio et aliis. *deducere* plane exprimit Iosephi *κατάγειν*. sed Suetonius l. c. dicit *regnum Armeniae Tigrani restituit*. id si proprie capias, falsum est: sed *restituere* ibi capio pro *dare*. vide viros doctos ad Vell. 2 32. et sic verbum hoc postea saepe usurpatum etiam in constitutionibus principum. vide Glossar. Nomic. Cod. Theodos. h. v. Ern. quomodo in isto genere confundi possint *restituere* et *dare*, verba per se diversa satis nec optimis scriptoribus commutata, facillime apparet. etiam Dio l. c. habet *ἀποκαταστῆσαι*. Wolf.

12. *more externo*] qui mos etiam Aegyptiis aliisque barbaris ad Orientem. Lips.

14. *CCaesar*] filius Agrippae, in reditu ex illa provincia mortuus.

Armeniae deligitur. is Ariobarzanem, origine Medum, ob insignem corporis formam et praeclarum animum volentibus Armeniis praefecit. Ariobarzane morte fortuita absumpto stirpem eius haud toleravere; tentatoque feminae imperio, cui
5 nomen Erato, eaque brevi pulsa, incerti solutique et magis sine domino quam in libertate, profugum Vononem in regnum accipiunt. sed ubi minitari Artabanus, et parum subsidii in Armeniis, vel, si nostra vi defenderetur, bellum adversus Parthos sumendum erat, rector Suriae Creticus Si-
10 lanus excitum custodia circumdat, manente luxu et regio nomine. quod ludibrium ut effugere agitaverit Vonones, in loco reddemus.

5 Ceterum Tiberio haud ingratum accidit turbari res Orientis, ut ea specie Germanicum suetis legionibus abstraheret,
15 novisque provinciis impositum dolo simul et casibus obiectaret. at ille, quanto acriora in eum studia militum et aversa patrui voluntas, celerandae victoriae intentior, tractare prae-

de Artavasde paulo ante v. Exc. Wolf.

5. *magis sine domino*] nam libertas legibus et magistratibus suis constat, et imperii certa forma. itaque sine domino esse possunt, nec tamen liberi proprie dicendi. Lips. Gallofranci nuper exemplum dederunt. Wolf.

7. *Artabanus*] qui Orodem sive Herodem filium suum regem iis dedit. Iosephus 18 4, qui etiam hanc rem fusius exsequitur, paulum tamen a Tacito diversus. Lips.

8. *nostra vi*] *nos avi* M.

11. *in loco reddemus*] reddidit hoc ipso libro c. 68. Lips.

15. *novis provinciis*] accurate. non enim uni provinciae praepositus, sed omnibus quae in Oriente, sive ut c. 43 dicit, quae mari dividuntur, cum imperio proconsulari. Ern.

dolo, quem ipse meditabatur, et in longinquis locis veneno tollere, obscuriore sic fama. Lips. *obiectare* imitatione Virgilii dixit Aen. 2 751. nam omnino saepe hunc imitatur. Ern.

17. *praeliorum vias*] Heinsius l. c. coniiciebat *praeliorum dubia*, ut dixit noster H. 2 33; pro quo alibi est *incerta praeliorum* ibidem 77. accommodatius ad scripturam vulgatam et eodem sensu *vices* Acidalius. at mihi videtur Tacitus his verbis non idem dicere quod sequentibus, sed potius, Caesarem consultasse de modo belli cum Germanis gerendi, quaeque optima esset ratio belli illius bene gerendi, et quidem comparandis et prosperis et adversis, quae sibi antea in illo bello evenissent; unde colligebat optimum fore, si per mare ingrederetur hostium fines. res mihi videtur esse plana ex iis quae sequuntur: *fundi Germanos — media in Germania fore*; in quibus explicatur quomodo Germanicus consultarit de bello h. e. tractarit praeliorum vias. *via* est modus rei gerendae, tractandae, consequendae. Cic. Ep. 4 13: *omnes vias persequar, quibus putabo ad id quod volumus pervenire posse.* et ad Q. Fr. 1 1: *omnes vias pecuniae norunt.* Or. 1 19: *docendi ratio et via.* similiter Graeci λύρης, μύθων οἴμους dicunt, de quo diximus ad Callimachi h. in Dianam. imitatus est Thucydidem 1 122: ὁδοὶ τοῦ πολέμου. Ern.

fiorum vias, et quae sibi tertium iam annum belligeranti saeva vel prospera evenissent. fundi Germanos acie et iustis locis, iuvari silvis, paludibus, brevi aestate et praematura hieme; suum militem haud perinde vulneribus quam sepultis itinerum, damno armorum affici; fessas Gallias ministrandis equis; longum impedimentorum agmen opportunum ad insidias, defensantibus iniquum. at si mare intretur, promptam ipsis possessionem et hostibus ignotam, simul bel-

haud probabiles sunt talium imitationum suspiciones. neque apud Thucydidem ὁδοὶ aliud est quam ἀφορμαί. h. l. *vias* proprie intellige, non modum *belli gerendi*, etsi *viam* sic usurpat Iustinus 31 5, ac Tacitus ipse *viam morum*. optime Allemandus: *cogitare quibus* viis *hostem ad pugnam eliceret*. Wolf.

1. *tertium iam annum*] immo plures. nam continenter in Germanos bellum gessit a clade Vari, excepto anno consulatus. sed Tacitus a postrema eius missione annos numerat, quae fuit exacto consulatu eius, sub Augusti mortem. Lips.

2. *saeva*] verius hic esset *scaeva*, i. e. sinistra. Lips. fuit cum lasciviret in hoc vocabulo passim inculcando ingenia: sed raris processit. *saevum* est interdum grave, durum, asperum, crucians, et sic utique non ex sententia et optatis. sic *saeva tempestas*, *saevus dolor*, *saevae catenae*, *saeva paupertas*, *necessitas*. *fortuna saevo laeta negotio*, gaudens adversa secundis miscere. Sallustius in Catil. 26: *quoniam quae occulte tentaverat, aspera foedaque evenerunt*. quid hoc aliud quam *saeva*? et omnia, quam *adversa*? Gron.

iustis locis] nove dictum, pro aequis locis. Lips. male hoc ipsum coniicit Broterius. *iusta loca* sunt idonea ad pugnandum: talia sunt aequa, plana. Wolf.

3. *damno armorum*] satis defendi vulgatum verbis quae leguntur 1 71 (*quod cuique promptum — iuvit*), et hanc historiae partem suaque in ea verba maximo respexisse auctorem posteriori loco putem. ut enim ibi instrumentum utrumque belli, et arma et equos, accepisse dicit Germanicum, ita hic tacite secum queri utriusque damno exercitum per expeditionem terrestrem affici. Gron. adde Ryckium, simili modo adversantem absurdo commento Boxhornii, *armentorum*, quod iste dictum putabat de *equis*. at Muretus vocabulum plane deletum volebat, male offensus, ut opinor, iunctura illa, *sputiis itinerum affici*. Wolf.

8. *promptam ipsis possessionem*] nam triremes et classem in Rheno et ad Oceanum ordinariam Romani habebant. at eo aevo Germani navigiorum rudes: mox quam didicerunt! Saxones, Normanni, et piratarum illa agmina dicant, qui Europam per saecula aliquot magnis classibus cladibusque infestarunt. Lips. nihil mutandum (cum Acidalio et Boxhornio, qui volunt *profectionem*.) facile Romanis, inquit, occupatu esse *mare*. nam *possidere* est occupare interdum. Caesar B. G. 4 7: *vel sibi agros attribuant, vel patiantur eos tenere quos possederint*. Liv. 24 45 sub finem: *causam nactus erat tam divitis hominis bona possidendi vendendique*, i. e. invadendi vel occupandi. idem 31 31: *urbem ad quam defendendam missa erat, per scelus possedit*. neque aliter noster in vita Agric. 18. Gron. restat tamen hic scrupulus, quod et in his et in aliis similibus locis verbum *possidendi* aut *possessionis* semper hanc vim adiunctam habet, ut id quod invaditur in potestatem redigatur ac pro nostro teneatur, quod est ab h. l. alienum; praeterquam quod huic significationi adiectivum *ignota* non satis aptum videtur. enimvero ex antecedentibus clarum est non hic de occupatione esse sermonem,

lum maturius incipi, legionesque et commeatus pariter vehi; integrum equitem equosque per ora et alveos fluminum media
6 in Germania fore. igitur huc intendit, missis ad census Galliarum Publio Vitellio et Gaio Antio. Silius et Anteius et
5 Caecina fabricandae classi praeponuntur. mille naves sufficere visae properataeque, aliae breves, angusta puppi prorae que et lato utero, quo facilius fluctus tolerarent; quaedam planae carinis, ut sine noxa siderent; plures appositis utrinque gubernaculis, converso ut repente remigio hinc vel illinc
10 appellerent; multae pontibus stratae, super quas tormenta veherentur, simul aptae ferendis equis aut commeatui, velis

sed de itinere, per quod ingredi Romanus possit fines hostium. id erat infestum terra et grave, per mare facile et tutum, quod hostibus improvisum erat, nec sciebant hac hostes venturos. igitur non negem mihi valde *profectionem* blandiri. ceterum Heinsius malebat mox *ut hostibus ignotam:* sed mihi prior illa ratio melior videtur et stilo Taciti magis consentanea. Ern. *possessio* vel actio est τοῦ κτᾶσθαι i. e. *occupandi*, vel status et conditio τοῦ κεκτῆσθαι, *habendi:* si prius, a verbo *possido*, si posterius, a *possideo*. locus autem, quem praelio delectum occupavimus hostique eripuimus, noster habetur, utpote in potestate nostra. iam de agro, de loco praelii intelligenda sunt verba, sic quidem: cursu maritimo Romanis facile fore occupare hostilem agrum, aequa loca ad Visurgim seu *media in Germania*, ipsis insciis Germanis. sic si explicasset Gronovius, nullus scrupulus restaret, nisi forte in verbis *hostibus ignotam*. verum quum *possessionem* de actione dixerit, aliter non potuit loqui. si quid durum residet, in brevitate est, sed aptum rei et stylo huius scriptoris. Wolf.

1. *maturius*] quare? nam et triremibus aestas exspectanda erat. sed causam credo in commeatibus, de quibus adiungit. quia enim tarda aestas et messis in Germania, haec exspectanda erat ob frumenta et pabula, aut magna mole et mora identidem ista subvehenda. Lips.

4. *Cautio*] suspectam est viris doctis haud immerito nomen, in quo emendando sine libris frustra laboratur. omnibus aliis tamen coniecturis praeferam Ursinianam, quam et defendit Ryckius, *C. Antio*. vide Ryckii notam, si lubet. Ern. sic dedi cum Broterio. Wolf.

6. *breves*] opponit *longis* navibus, i. e. triremibus, et describit lato alveo, angusta prora et puppi, una verbo naves hodie maris nostri. Lips.

8. *appositis utrimque gubernaculis*] id quidem genus navigii hodie gubernaculis hodie invisum. at noster iterum describit, H. 3 47, vocatque *cameras*. conf. Germ. 44. reperio et apud Suidam prisci scriptoris verba, nescio an hanc ipsam rem narrantis: πλοῖα μονήρη ἔστιν ἃ καὶ δίκροτα κατεσκευάσαντο. τινὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς πρύμνης καὶ ἐκ τῆς πρώρας ἑκατέρωθεν πηδαλίοις ἤσκηντο, ὅπως αὐτοί τε μὴ μεταστρεφόμενοι καὶ ἐπιπλέωσι καὶ ἀναχωρῶσι, καὶ τοὺς ἐναντίους ἐν τῷ παράπλῳ καὶ ἀπάπλῳ αὐτῶν ἀφάλλωσιν. Lips. adde Scholiaste Theocr. R. Nav. 2 5. idem videndum de *navibus constratis*, quarum mentio, l. c. mox in *super quas*, etsi satis commode intelligi possunt *naves*, tamen magis placet legi quas, ut referatur ad *pontes*. Ern. minima necessaria mutatio. *pontibus stratae* est pro simplici adiectivo. repugnat etiam reliqua constructio. enim *et vehendis tormentis aptae et ferendis equis*. Wolf.

habiles, citae remis, augebantur alacritate militum in speciem ac terrorem. insula Batavorum, in quam convenirent, praedicta, ob faciles appulsus accipiendisque copiis et transmittendum ad bellum opportuna. nam Rhenus uno alveo continuum, aut modicas insulas circumveniens, apud principium agri Batavi velut in duos amnes dividitur, servatque nomen et violentiam cursus, qua Germaniam praevehitur, donec Oceano misceatur: ad Gallicam ripam latior et placidior affluens; verso cognomento Vahalem accolae dicunt; mox id quoque vocabulum mutat Mosa flumine, eiusque immenso ore eundem in Oceanum effunditur. sed Caesar, dum adiguntur naves, Silium legatum cum expedita manu irruptionem in Chattos facere iubet: ipse audito castellum Lupiae flumini appositum obsideri, sex legiones eo duxit. neque Silio ob insubitos imbres aliud actum quam ut modicam praedam et Arpi principis Chattorum coniugem filiamque raperet; neque

1. *augebantur*] sine causa hoc verbum tentatur a Faerno et Mureto *aliique*, corrigentibus *agebantur*, quod verbum non convenit ultimis *in speciem ac terrorem*. sensus est: cum accederet etiam militum alacritas, augebatur species ac terror classis. alacritas militum intelligitur e clamore maxime. Virg. Aen. 4 411, 5 140. Ern.

2. *praedicta*] vide infra ad c. 79, unde intelliges frustra amicum Rydii coniecisse *dicta*. Ern.

3. *accipiendisque copiis*] si qua dia insula, in hac mundi pila. Lips.

transmittendum] Acidalius corrumpit rem elegantissimam, cum legi vult *transmittendis*. Ovid. Met. 12 25: *permanet Aoniis Nereus violentus in undis, bellaque non transfert*. neque enim hoc mutare ausim. Plinius in Panegyr. 12: *cum Danubius ripas gelu iungit, duratusque glacie ingentia tergis bella transportat*. Gron. mox malim *miscetur*, quamquam et aliis locis coniunctivus sic post *donec* iungitur. Ern. postposita praepositio et subito mutata structura errori Acidalii causam dabat. in posterum nemo hic haerebit. Wolf.

9. *Vahalem*] Gronovius in M reperit *Vahalam*, quod negat ex tandum fuisse. Ern. at nusquam legitur ea terminatio vocabuli, quamvis inconstanter scripti in Caes. B. G. 4 10, Pacat. Paneg. Theodos. 5. [nec M *vahalam* habet, sed *vahalaem*.] ceterum hic est anacoluthon, cui signa parentheseos parum medeantur, quum nominativi quodammodo pendeant a verbo *mutat*. Wolf.

11. *adiguntur naves*] confer 11 18. Gron. adde H. 2 83, 3 47, 4 22. Ern.

13. *chatos* M, et 16. *chatorum*.

14. *duxit*] nisi valde fallor, Tacitus scripsit *ducit*. *Caesar — Silium — iubet: ipse ducit*. sic c. 25 initio: *CSilio — imperat: ipse — irrumpit*. iunguntur quidem interdum praesens et perfectum, ut c. 32 initio: *bona inter accusatores dividuntur, et praeturae extra ordinem — datae*: sed locus ille huic non est similis. adde ad 15 5. Ern. satis simile erit mox c. 20: *Scio tradit equitem campumque: peditum aciem ita instruxit* etc. et sic locis pluribus. ut 1 39 in codice erat *recepit*, non *recipit*, quod ab Ernestio inductum ut leviculum patienter tuli adeoque repetii. *castellum Luppiae appositum* Aliso est, de quo mox. Wolf.

tibus praesidiisque impositis, dare in discrimen legiones
imperatorium ratus, equitem vado tramittit. praefuere
tinius et e numero primipilarium Aemilius, distantibus
invecti, ut hostem diducerent. qua celerrimus amnis,
5 riovalda dux Batavorum erupit. eum Cherusci fugam
lantes in planitiem saltibus circumiectam traxere: dein
et undique effusi trudunt adversos, instant cedentibus,
lectosque in orbem pars congressi, quidam eminus p
bant. Chariovalda diu sustentata hostium saevitia, ho
10 suos ut ingruentes catervas globo frangerent, atque ip
densissimos irrumpens, congestis telis et suffosso equo
tur, ac multi nobilium circa: ceteros vis sua aut e
cum Stertinio Aemilioque subvenientes periculo exe
12 Caesar transgressus Visurgim, indicio perfugae cognosci
15 lectum ab Arminio locum pugnae; convenisse et alias n
nes in silvam Herculi sacram, ausurosque nocturnam ca
rum oppugnationem. habita indici fides, et cerneba
ignes; suggressique propius speculatores audiri fremitum e
rum immensique et inconditi agminis murmur attulere.
20 tur propinquo summae rei discrimine explorandos mil
animos ratus, quonam id modo incorruptum foret, se
agitabat. tribunos et centuriones laeta saepius quam
perta nuntiare; libertorum servilia ingenia; amicis i

1. *haud imperatorium ratus*] Caesar B. G. 4 17: *Caesar his de causis, quas commemoravi, Rhenum transire decreverat. sed navibus transire neque satis tutum esse arbitrabatur, neque suae neque populi Romani dignitatis esse statuebat. itaque etsi summa difficultas faciundi pontis proponebatur —, tamen id sibi contendendum aut aliter non transducendum exercitum existimabat.* Gron.

3. *e numero primipilarium*] vide infra 4 72. Ern. *primilliarium* M.

4. *deducerent* M.

6. *planitiem saltibus circumiectam*] non quae saltus ambiat, quomodo accipiendum esset e vulgari consuetudine loquendi, sed quam saltus cingant. nove dictum. verbum *trahere* antem proprium est in h Ern. *circumlectam M.*

7. *collectosque in orbem*] Livius 4 28 et 22 29. Gro

9. *saevitia* i. e. vehementis, petu, ut 1 67. monuit iam R us. Ern.

10. *globo fringerent atque* *densissimos* M.

16. *Herculi sacram*] qualis Hercules, intelligetur e lib moribus Germanorum c. 9. E

20. *explorandos militum* a v. Eustath. ad Il. β 73. G

21. *foret*] Heinsius ingenio *ret.* sed in vulgato nihil est offendere debeat. Ern. n Latinum esset *ferret. incorrup* *ploratio* dicitur ut *iudicium* *ruptum* et alia. secus Wop Wolf.

adulationem; si concio vocetur, illic quoque, quae pauci incipiant, reliquos adstrepere. penitus noscendas mentes, cum secreti et incustoditi inter militaris cibos spem aut metum proferrent. nocte coepta egressus augurali per occulta et vigilibus ignara, comite uno, contectus humeros ferina pelle, adit castrorum vias, assistit tabernaculis, fruiturque fama sui, cum hic nobilitatem ducis, decorem alius, plurimi patientiam, comitatem, per seria per iocos eundem animum lau-

2. *penitas* Pricaeus p. 242, ut Apuleius Met. 11: *penita mente conditum.* sed Tacitus Ciceronem sequi maluit, de orat. 1 5, Brut. 48, Hor. Epist. 1 18 80. Gron.

4. *augurali*] nihil muto. in castris Romanis ad dextram praetorii auguraculum fuit, ubi duces auspicarentur et ex pullis auguria captarent; quod Graecis οἰωνιαστήριον est. Hyginus ms, verbis tamen corruptis: *auguratorium parte dextra praetoriatur a principalem agnovimus, ut dixi, ne et augurium recte capere potest, parte laeva tribunal statuitur, ut augurio accepto insuper ascendat ad exercitum felicia hospicio adloquatur.* ita Tacito anguralis ara commemoratur in castris Corbulonis, 15 30. erudito tamen viro [Vertranio] *augustali* legendum videtur, quia in Quintiliano scriptum (8 2 8) *carmen funebre proprie naenia, et tabernaculum ducis augustale.* non idem mihi videbatur. Lips.

Hygini verba sic legenda sunt: *auguratorium parte dextra praetorii ad viam principalem adponemus, ut dux in eo augurium recte capere possit: parte laeva tribunal statuitur, ut augurio accepto insuper ascendat, et exercitum felici auspicio adloquatur.* Romae ad Dioannis Lateranensis (Gruter. p. 128 4): *Traianus Hadrianus Aug. pontif. max, trib. pot.* XX, *imp.* II, *cos* III, *p. p, auguratorium dilaps.....* Tacitus ostendit ita tabernaculo imperatoris adiunctum et continuatum fuisse, ut ignaris vigilibus e praetorio ingredi potuerit. nisi verius est a parte hac sanctiore et auspiciis, quae unius imperatoris erant, totum praetorium *augurale* appellatum, atque ita hic a Tacito appellari. verba quidem id facile persuadeant. cum enim dicit *egressum augurali* Germanicum *per occulta et vigilibus ignara*, non *per augurale*, innuit iam ante fuisse et tensionem habuisse in loco qui *augurale* dicebatur. et solitum veteribus angustis eiusmodi locis, quo maior inesset religio, a parte sanctiore nomina indere. sic Capitolium quondam *auguraculum* dictum fuisse Festus scribit: *auguraculum appellabant antiqui quam nos arcem dicimus, quod ibi augures publice auspicarentur.* nescio anne et Quintilianus confirmet hanc sententiam loco saepius a viris doctis citato, sed non satis explicato: *carmen funebre proprie naenia et tabernaculum ducis augustale.* an fuerat *augurale?* Iosephus (B. Iud. 3 5) constitutum inter media principum tabernacula praetorium s. στρατήγιον ναῦ παραπλήσιον ait fuisse. hactenus Schelius ad Hyginum p. 52. adde Burmann. ad Quintil. l. c. Ern. haud dubie prior illa ratio praestat. est quasi dixisset: *egressus augurali via occulta et v. ignota.* quod offendit Schelium, id ipsum vel in primis ad morem Taciti pertinet. Wolf.

5. quare *ferina pelle?* ut habitum mentiretur Germani, credo, qui plerumque pelliti. Germani autem multi non in castris solum, sed ut opinor, inter eius custodes. Lips. mox Heinsius in Advers. *castrorum vices* i. e. vigilias ex eleganti doctrina probat ita dici; ita vero scribendum non adprobat. Wolf.

7. *hic nobilitatem ducis, decorem alius*] sumpsit a Xenoph. Cyrop. 3 1 41. Gron.

dibus ferrent, reddendamque gratiam in acie fateren
simul perfidos et ruptores pacis ultioni et gloriae mactan
inter quae unus hostium, Latinae linguae sciens, acto
vallum equo, voce magna coniuges et agros et stipendii
5 dies, donec bellaretur, sestertios centenos, si quis tran
gisset, Arminii nomine pollicetur. incendit ea contum
legionum iras. veniret dies, daretur pugna: sumpturum
litem Germanorum agros, tracturum coniuges; accipere om
et matrimonia ac pecunias hostium praedae destinare. te
10 ferme vigilia assultatum est castris, sine coniectu teli, p
quam crebras pro munimentis cohortes et nihil remissum s
14 sere. nox eadem laetam Germanico quietem tulit; vidi

1. *reddendamque gratiam*] sic Patroclus ad milites Iliad. π 270. Diodorus (in excerptis lib. 35 p. 608 Wess.) de Mario: *μεγάλην εὔνοιαν ἐν τοῖς στρατιώταις περιεποιήσατο. πάντες γὰρ τῆς εὐεργεσίας χάριν ἀποδιδόντες ἐν ταῖς μετὰ τούτου μάχαις φιλοτιμότερον ἠγωνίζοντο, συναύξοντες αὐτοῦ τὴν ἡγεμονίαν.* hanc qui debere se gratiam non putarent, Appio Claudio duce vincere noluerunt. Gron.

2. *ultioni mactandos*] Petronius similiter c. 81: *noxio sanguine parentabo iniuriae meae.* Ern.

5. *sestertios centenos*] intellige aureum Romanum (confer H. 1 24, et Sueton. Oth. 4), 25 denarios, nostros imperiales vel unciales tres ipsos, Philippos duos et dimidiatum. genera autem ista nummorum et copiam quin ab ipsis habuerint Romanis, dubitare nefas. nam ut integrae cohortes aut manipuli transirent, qui numero suo difficilem solutionem facere possent, ne Arminius quidem speravit. Gron.

8. *tracturum*] ne quis putet legendum *rapturum*, quod ipsum locum haberet, et sic est supra c. 7. verbum *trahere* eleganter in hac re, et efficacius altero illo, dicitur. Virgil. Aen. 2 402. Ern.

9. *matrimonia* h. l. sunt uxores. sic apud Suetonium Caes. 51 *matrimonia provincialia* sunt uxores provincialium; ubi v. Burmannum, adde Dukerum ad Flor. 1 1, Lipsium Ann. 12 65. sed ab initio vide sic dixisse, ut semper aliquis si respectus ad coniugium esset id q proprie dicitur. in Suetonii quid loco, quem attulimus, potest e haec interpretatio locum habere, nec a matrimoniis provincialium landis abstinuerit, adulterandis e uxoribus. similiter capi possunt ba Taciti l. c: *quod coniugium p cipis devotionibus petivisset*, coniugem principis, et hoc ipso c ingium eius. sed deinde paula ut fit, etiam dictum simpliciter uxore, sine tali respectu ad c ingium, ut in loco Taciti in quo versamur. atque sic esset etiam loco Livii 10 23, ubi quidam bri scripti habent *convocatis pleb matrimoniis*; idque probant m viri docti, sicque laudat etiam t saurus Gesneri. sed adsentior p sus Drakenborchio, qui dubitat vium sic scripsisse, et in texta e vavit *matronis*. Ern.

11. *nihil remissum*] qualis Liv rerum 1 65. Wolf.

12. *viditque*] Muretus deleri v bat *τὸ que*. melius Acidalius Heinsius, qui corrigebant *vidit que se*. sed nec hoc necessarium. s etiam *τὸ que* ponitur explicandi praesertim apud historicos. Drak. ad Liv. 2 56. noster i c. 59: *sed cura provinciae pre debatur*; *levavitque pretia frug* Ern.

se operatum, et sanguine sacro respersa praetexta, pulchriorem aliam manibus aviae Augustae accepisse. auctus omine, addicentibus auspiciis, vocat concionem, et quae sapientia praevisa aptaque imminenti pugnae, disserit. non campos modo militi Romano ad praelium bonos, sed si ratio assit, silvas et saltus: nec enim immensa barbarorum scuta, enormis hastas inter truncos arborum et enata humo virgulta perinde haberi quam pila et gladios et haerentia corpori tegmina. denserent ictus, ora mucronibus quaererent: non lori-

1. *se operatum*] operandi verbum ad sacra. Tibullus 2 5: *tunc pubes operata deo.* Curtius 8 10: *per dies decem Libero patri operatum habuit exercitum.* restitue apud Livium 10 39: *dum hostes operati superstitionibus concilia secreta agunt, Amiternum oppidum de Samnitibus vi cepit.* ita meus codex: vulgo *superati.* quod ait *respersam praetextam*, scire licet pontifices, imo sacerdotes omnes, cum diis facerent, praetexta usos: Germanicus autem augur. Lampridius in Alex. 40: *accepit praetextam etiam cum sacra faceret, sed loco pontificis maximi, non imperatoris.* Appianus B. C. 1 54: οὕτω μὲν Λαελλίων στρατηγῶν τε καὶ σπένδων, καὶ ἱερὰν καὶ ἐπίχρυσον ἐσθῆτα ὡς ἐν θυσίᾳ περικείμενος, ἀμφὶ δευτέραν ὥραν ἐσφάζετο ἐν ἀγορᾷ μέσῃ παρὰ ἱεροῖς. Quinctilianus decl. 340: *ego vobis allego etiam ipsum illud sacrum praetextarum, quo sacerdotes velantur, quo magistratus; quo infirmitatem pueritiae sacram facimus ac venerabilem.* Spartianus in Hadr. 26: *natali suo ultimo cum Antoninum commendaret, praetexta sponte delapsa caput ei operuit.* ubi corrigo *aperuit*, quia sacrificabant capite velato. adi et Zosimum 4 36, ubi delata ad Gratianum Christianum principem praetexta pontificia, et spreta. ab hac mente Plinius placari purpura deos scripsit, respiciens scilicet ad praetextam, 9 60: *distinguit ab equite curiam, dis advocatur placandis, omnemque vestem illuminat.* Lips.

sacro] M IGronovio inspectus *sacri*; quod non spernam. *sacrum* pro hostia dici, vel tritum illud *inter sacrum et saxum* docet. Ern. in tali formula parum momenti est; vulgatam scripturam certissimam habeo. Wolf. *restersa* M.

3. *addicentibus auspiciis*] nove dictum. nam proprie aves dicuntur addicere, non auspicia. Liv. 1 36 et saepe. Ern.

quae sapientia praevisa] recte Freinshemius, quae commoda quasque opportunitates ad futuram pugnam providentia sua comparasset. sed hic sensus exigit ut *provisa*, non *praevisa* legamus: aliud enim *praevidere*, aliud *providere*; illud animadvertere futurum est, hoc consulere in futurum. Gron. probant Ryckius et Heinsius, recte. est enim verbum proprium in hac re. vide Sallust. Iug. 49: *quae ab imperatore decuerint, omnia suis provisa.* ubi v. Cortius. Ern. nullum in tota concione Germanici verbum est, quo commoda a se parata aut quidquam providentia sua curatum memoret. ut potius sese parent futurae necessitati, milites suos hortatur, ea disserens quae sapienter praeviderat et animadverterat ex usu futura. neque proprie providet sapientia, sed praevidet. Wolf.

6. *barbarorum scuta*] dicimus in Germania, infra. Lips.

8. *haberi*] geri, tractari; unde *habilis*, qui facile tractari potest, εὐμεταχείριστος. Liv. 7 10: *habilis gladius ad propiorem pugnam.* et 22 46: *gladii brevitate habiles.* adde Gronovium ad Livii Epit. 57. Ern.

haerentia corpori tegmina] vide ad c. 21. Ern.

9. *densarent*] IGronovius in optimo

cam Germano, non galeam; ne scuta quidem ferro ne
firmata, sed viminum textus vel tenuis fucatas colore
las; primam utcunque aciem hastatam, ceteris praeust
brevia tela. iam corpus ut visu torvum et ad breven
5 petum validum, sic nulla vulnerum patientia: sine p
flagitii, sine cura ducum abire, fugere; pavidos adv
inter secunda non divini, non humani iuris memore
taedio viarum ac maris finem cupiant, hac acie parari:
piorem iam Albim quam Rhenum, neque bellum ultra,
10 se, patris patruique vestigia prementem, isdem in terris
15 rem sisterent. orationem ducis secutus militum ardor, sig
que pugnae datum. nec Arminius aut ceteri German
proceres omittebant suos quisque testari, hos esse Ro
Variani exercitus fugacissimos, qui ne bellum toler
15 seditionem induerint; quorum pars onusta vulneribus
pars fluctibus et procellis fractos artus infensis rursum

codice reperit *denserent*, quod saepe mutatum in *densarent*. vide Drak. ad Sil. 10 15. sed poetarum verbum est, et hic potuit a librario antiquario induci. itaque nihil mutem. Ern. ob id ipsum mutavi, quia antiquior forma est. vide Gifanii ind. Lucret. v. *densere*, et Heinsium ad Ovid. Fast. 3 820. rariores in grege librariorum erant tales antiquarii; neque vulgaris illa forma usquam apud Tacitum exstat, etsi nec haec reperitur. Wolf.

1. *nervo* i. e. corio, tergore boum. erant scuta inducta corio et aere. Ovidius Met. 12 97: *quod et aes et proxima rupit terga novena boum.* adde Silium 4 293, ubi similiter *nervus* pro corio dicitur. Ern.

2. *viminum textus*] Sallust. Fragm. hist. 4: *soliti nectere ex viminibus vasa agrestia, ibi tum quod inopia scutorum fuerat, ad eam artem se quisque in formam parmae equestris armabat.* Virg. Aen. 7 633: *flectuntque salignus umbonum crates.* ubi Servius: *ut dicit Sallustius de Lucanis "qui de vimine facta scuta recentibus detractis coriis quasi glutino adolescebant."* Gron.

3. *primam utcumque*] vide in Germania. Lips.

4. *ad brevem imp. val.*] si de Gallis Livius 5 44, 10 28.

5. *nulla vulnerum patientia*] tur adumbrata e Thucydide Brasidam inducit hortantem su tra Illurios, eosque iisdem m fingit, 4 126. Lips.

10. *patris patruique*] Drusi berii. Lips.

iisdem in terris sisterent] e Virgilio sumptum Aen. 3 *tertia lux classem Cretaeis si oris.* Ern.

15. *onusta vulneribus tergum* nino aut *onustum* aut *terga* s dum placet Mureto et Ac quod miratur Heinsius, cum n usitato auctori nostro graecisu catur *pars onusta vulneribus te* viri docti non potuerunt hoc rare: quis enim omnino ig sed cum *pars* referatur ad *ob hostibus* etc, viderunt requiri sativum *onustum vulneribus te* vel *onusta vulneribus terga*, u *pars fractos artus.* neque ullo constructio constat, nisi in illo membro intelligas *sit* vel quod mihi verum videtur. Ern. mihi. *pars* his positum et in e forma orationis unum sibi v postulat; atque adeo *obiiciant*

adulationem; si concio vocetur, illic quoque, quae pauci incipiant, reliquos adstrepere. penitus noscendas mentes, cum secreti et incustoditi inter militaris cibos spem aut metum
13 proferrent. nocte coepta egressus augurali per occulta et
5 vigilibus ignara, comite uno, contectus humeros ferina pelle, adit castrorum vias, assistit tabernaculis, fruiturque fama sui, cum hic nobilitatem ducis, decorem alius, plurimi patientiam, comitatem, per seria per iocos eundem animum lau-

2. *penitus* Pricaeus p. 242, ut Apuleius Met. 11: *penita mente condidum*. sed Tacitus Ciceronem sequi malnit, de orat. 1 5, Brut. 48, Hor. Epist. 1 18 80. Gron.

4. *augurali*] nihil muto. in castris Romanis ad dextram praetorii auguraculum fuit, ubi duces auspicarentur et ex pullis auguria caperent: quod Graecis οἰωνοσκόπιον est. Hyginus ms. verbis tamen corruptis: *auguratorium parte dextra praetoriatur a principalem agnovimus, ut dixi, ne et augurium recte capere potest, parte laeva tribunal statuitur, ut augurio accepto insuper ascendat ad exercitum felicia hospicio adloquatur.* ita Tacito auguralis ara commemoratur in castris Corbulonis, 15 30. erudito tamen viro [Vertraiec] *augustali* legendum videtur, quia in Quintiliano scriptum (8 2 8) *carmen funebre proprie naenia, et tabernaculum ducis augustale.* non idem mihi videbatur. Lips.

Hygini verba sic legenda sunt: *auguratorium parte dextra praetorii ad viam principalem adponemus, ut dux in eo augurium recte capere possit: parte laeva tribunal statuitur, ut augurio accepto insuper ascendat, et exercitum felici auspicio adloquatur.* Romae ad Dioannis Lateranensis (Gruter. p. 128 4): *Traianus Hadrianus Aug. pontif. max, trib. pot.* XX, *imp.* II, *cos* III, *p. p, auguratorium dilaps.....* Tacitus ostendit ita tabernaculo imperatoris adiunctum et continuatum fuisse, ut iguaris vigilibus e praetorio ingredi poterit. nisi verius est a parte hac sanctiore et auspiciis, quae unius imperatoris erant, totum praetorium *augurale* appellatum, atque ita hic a Tacito appellari. verba quidem id facile persuadeant. cum enim dicit *egressum augurali* Germanicum *per occulta et vigilibus ignara*, non *per augurale*, innuit iam ante fuisse et tensionem habuisse in loco qui *augurale* dicebatur. et solitum veteribus augustis eiusmodi locis, quo maior inesset religio, a parte sanctiore nomina indere. sic Capitolium quondam *auguraculum* dictum fuisse Festus scribit: *auguraculum appellabant antiqui quam nos arcem dicimus, quod ibi augures publice auspicarentur.* nescio anne et Quintilianus confirmet hanc sententiam loco saepius a viris doctis citato, sed non satis explicato: *carmen funebre proprie naenia et tabernaculum ducis augustale.* an fuerat *augurale?* Josephus (B. Iud. 3 5) constitutum inter media principum tabernacula praetorium s. στρατήγιον καὶ παραπλήσιον ait fuisse. hactenus Schelius ad Hyginum p. 52. adde Burmann. ad Quintil. l. c. Ern. haud dubie prior illa ratio praestat. est quasi dixisset: *egressus augurali via occulta et v. ignota.* quod offendit Schelium, id ipsum vel in primis ad morem Taciti pertinet. Wolf.

5. quare *ferina pelle?* ut habitum mentiretur Germani, credo, qui plerumque pelliti. Germani autem multi non in castris solum, sed ut opinor, inter eius custodes. Lips. mox Heinsius in Advers. *castrorum vices* i. e. vigilias ex eloganti doctrina probat ita dici; ita vero scribendum non adprobat. Wolf.

7. *hic nobilitatem ducis, decorem alius*] sumpsit a Xenoph. Cyrop. 3 1 41. Gron.

cam Germano, non galeam; ne scuta quidem ferro nervove firmata, sed viminum textus vel tenuis fucatas colore tabulas; primam utcunque aciem hastatam, ceteris praeusta aut brevia tela. iam corpus ut visu torvum et ad brevem impetum validum, sic nulla vulnerum patientia: sine pudore flagitii, sine cura ducum abire, fugere; pavidos adversis, inter secunda non divini, non humani iuris memores. si taedio viarum ac maris finem cupiant, hac acie parari: propiorem iam Albim quam Rhenum, neque bellum ultra, modo se, patris patruique vestigia prementem, isdem in terris victorem sisterent. orationem ducis secutus militum ardor, signumque pugnae datum. nec Arminius aut ceteri Germanorum proceres omittebant suos quisque testari, hos esse Romanos Variani exercitus fugacissimos, qui ne bellum tolerarent, seditionem induerint; quorum pars onusta vulneribus terga, pars fluctibus et procellis fractos artus infensis rursum hosti-

codice reperit *denserent*, quod saepe mutatum in *densarent*. vide Drak. ad Sil. 10 15. sed poetarum verbum est, et hic potuit a librario antiquario induci. itaque nihil mutem. Ern. ob id ipsum mutavi, quia antiquior forma est. vide Gifanii ind. Lucret. v. *densere*, et Heinsium ad Ovid. Fast. 3 820. rariores in grege librariorum erant tales antiquarii; neque vulgaris illa forma usquam apud Tacitum exstat, etsi nec haec reperitur. Wolf.

1. *nervo* i. e. corio, tergore bonm. erant scuta inducta corio et aere. Ovidius Met. 12 97: *quod et aes et proxima rupit terga novena boum.* adde Silium 4 293, ubi similiter *nervus* pro corio dicitur. Ern.

2. *viminum textus*] Sallust. Fragm. hist. 4: *soliti nectere ex viminibus vasa agrestia, ibi tum quod inopia scutorum fuerat, ad eam artem se quisque in formam parmae equestris armabat.* Virg. Aen. 7 633: *flectuntque salignas umbonum crates.* ubi Servius: *ut dicit Sallustius de Lucanis "qui de vimine facta scuta recentibus detractis coriis quasi glutino adolescebant."* Gron.

3. *primam utcumque*] vide in Germania. Lips.

4. *ad brevem imp. val.*] similiter de Gallis Livius 5 44, 10 28. Ern.

5. *nulla vulnerum patientia*] videtur adumbrata e Thucydide, qui Brasidam inducit hortantem suos contra Illurios, eosque iisdem moribus fingit, 4 126. Lips.

10. *patris patruique*] Drusi et Tiberii. Lips.

iisdem in terris sisterent] iterum e Virgilio sumptum Aen. 3 117: *tertia lux classem Cretaeis sistet in oris.* Ern.

15. *onusta vulneribus tergum*] omnino aut *onustum* aut *terga* scribendum placet Mureto et Acidalio, quod miratur Heinsius, cum noto et usitato auctori nostro graecismo dicatur *pars onusta vulneribus tergum.* viri docti non potuerunt hoc ignorare: quis enim omnino ignorat? sed cum *pars* referatur ad *obiiciant hostibus* etc, viderunt requiri accusativum *onustum vulneribus tergum*, vel *onusta vulneribus terga*, ut mox *pars fractos artus.* neque ullo modo constructio constat, nisi in primo illo membro intelligas *sit* vel *sint*, quod mihi verum videtur. Ern. non mihi. *pars* bis positum et in eadem forma orationis unum sibi verbum postulat; atque adeo *obiiciant* aeque

se operatum, et sanguine sacro respersa praetexta, pulchriorem aliam manibus aviae Augustae accepisse. auctus omine, addicentibus auspiciis, vocat concionem, et quae sapientia praevisa aptaque imminenti pugnae, disserit. non campos modo militi Romano ad praelium bonos, sed si ratio assit, silvas et saltus: nec enim immensa barbarorum scuta, enormis hastas inter truncos arborum et enata humo virgulta perinde haberi quam pila et gladios et haerentia corpori tegmina. denserent ictus, ora mucronibus quaererent: non lori-

1. *se operatum*] operandi verbum ad sacra. Tibullus 2 5: *tunc pubes operata deo.* Curtius 8 10: *per dies decem Libero patri operatum habuit exercitum.* restitue apud Livium 10 39: *dum hostes operati superstitionibus concilia secreta agunt, Amiternum oppidum de Samnitibus vi cepit.* ita meus codex: vulgo *superati.* quod ait *respersam praetextam*, scire licet pontifices, imo sacerdotes omnes, cum diis facerent, praetexta usos: Germanicus autem usus. Lampridius in Alex. 40: *accepit praetextam etiam cum sacra faceret, sed loco pontificis maximi, non imperatoris.* Appianus B. C. 1 54: οὕτω μὲν Ἀσελλίων στρατηγῶν τε καὶ σπένδων, καὶ ἱερὰν καὶ ἐπίχρυσον ἐσθῆτα ὡς ἐν θυσίᾳ περιβεβλημένος, ἀμφὶ δευτέραν ὥραν ἐφάνη ἐν ἀγορᾷ μέσῃ παρὰ ἡμῶν. Quinctilianus decl. 340: *ego vobis allego etiam ipsum illud sacrum praetexturum, quo sacerdotes velantur, quo magistratus; quo infirmitatem pueritiae sacram facimus ac venerabilem.* Spartianus in Hadr. 26: *natali suo ultimo cum Antoninum commendaret, praetexta sponte delapsa caput ei operuit.* ubi corrigo *aperuit*, quia sacrificabant capite velato. adi et Zosimum 4 36, ubi delata ad Gratianum Christianum principem praetexta pontificia, et spreta. ab hac mente Plinius placari purpura deos scripsit, respiciens scilicet ad praetextam, 9 60: *distinguit ab equite veriam, dis advocatur placandis, omnemque vestem illuminat.* Lips.

sacro] M IGronovio inspectus sacri; quod non spernam. *sacrum* pro hostia dici, vel tritum illud *inter sacrum et saxum* docet. Ern. in tali formula parum momenti est; vulgatam scripturam certissimam habeo. Wolf. *restersa* M.

3. *addicentibus auspiciis*] nove dictum. nam proprie aves dicuntur addicere, non auspicia. Liv. 1 36 et saepe. Ern.

quae sapientia praevisa] recte Freinshemius, quae commoda quasque opportunitates ad futuram pugnam providentia sua comparasset. sed hic sensus exigit ut *provisa*, non *praevisa* legamus: aliud enim *praevidere*, aliud *providere*; illud animadvertere futurum est, hoc consulere in futurum. Gron. probant Ryckius et Heinsius, recte. est enim verbum proprium in hac re. vide Sallust. Iug. 49: *quae ab imperatore decuerint, omnia suis provisa.* ubi v. Cortius. Ern. nullum in tota concione Germanici verbum est, quo commoda a se parata aut quidquam providentia sua curatum memoret. ut potius sese parent futurae necessitati, milites suos hortatur, ea disserens quae sapienter praeviderat et animadverterat ex usu futura. neque proprie providet sapientia, sed praevidet. Wolf.

6. *barbarorum scuta*] dicimus in Germania, infra. Lips.

8. *haberi*] geri, tractari; unde *habilis*, qui facile tractari potest, εὐμεταχείριστος. Liv. 7 10: *habilis gladius ad propiorem pugnam.* et 22 46: *gladii brevitate habiles.* adde Gronovium ad Livii Epit. 57. Ern.

haerentia corpori tegmina] vide ad c. 21. Ern.

9. *densarent*] IGronovius in optimo

cum Germano, non galeam; ne scuta quidem ferro nervove firmata, sed viminum textus vel tenuis fucatas colore tabulas; primam utcunque aciem hastatam, ceteris praeusta aut brevia tela. iam corpus ut visu torvum et ad brevem impetum validum, sic nulla vulnerum patientia: sine pudore flagitii, sine cura ducum abire, fugere; pavidos adversis, inter secunda non divini, non humani iuris memores. si taedio viarum ac maris finem cupiant, hac acie parari: propiorem iam Albim quam Rhenum, neque bellum ultra, modo se, patris patruique vestigia prementem, isdem in terris victorem sisterent. orationem ducis secutus militum ardor, signumque pugnae datum. nec Arminius aut ceteri Germanorum proceres omittebant suos quisque testari, hos esse Romanos Variani exercitus fugacissimos, qui ne bellum tolerarent, seditionem induerint; quorum pars onusta vulneribus terga, pars fluctibus et procellis fractos artus infensis rursum hosti-

codice reperit *denserent*, quod saepe mutatum in *densarent*. vide Drak. ad Sil. 10 15. sed poetarum verbum est, et hic potuit a librario antiquario induci. itaque nihil mutem. Ern. ob id ipsum mutavi, quia antiquior forma est. vide Gifanii ind. Lucret. v. *densere*, et Heinsium ad Ovid. Fast. 3 820. rariores in grege librariorum erant tales antiquarii; neque vulgaris illa forma usquam apud Tacitum exstat, etsi nec haec reperitur. Wolf.

1. *nervo* i. e. corio, tergore boum. erant scuta inducta corio et aere. Ovidius Met. 12 97: *quod et aes et proxima rupit terga novena boum.* adde Silium 4 293, ubi similiter *nervus* pro corio dicitur. Ern.

2. *viminum textus*] Sallust. Fragm. hist. 4: *soliti nectere ex viminibus vasa agrestia, ibi tum quod inopia scutorum fuerat, ad eam artem se quisque in formam parmae equestris armabat.* Virg. Aen. 7 633: *flectuntque salignas umbonum crates.* ubi Servius: *ut dicit Sallustius de Lucanis "qui de vimine facta scuta recentibus detractis coriis quasi glutino adolescebant."* Gron.

3. *primam utcumque*] vide in Germania. Lips.

4. *ad brevem imp. val.*] similiter de Gallis Livius 5 44, 10 28. Ern.

5. *nulla vulnerum patientia*] videntur adumbrata e Thucydide, qui Brasidam inducit hortantem suos contra Illurios, eosque iisdem moribus fingit, 4 126. Lips.

10. *patris patruique*] Drusi et Tiberii. Lips.

isdem in terris sisterent] iterum e Virgilio sumptum Aen. 3 117: *tertia lux classem Cretaeis sistet in oris.* Ern.

15. *onusta vulneribus tergum*] omnino aut *onustum* aut *terga* scribendum placet Mureto et Acidalio, quod miratur Heinsius, cum noto et usitato auctori nostro graecismo dicatur *pars onusta vulneribus tergum.* viri docti non potuerunt hoc ignorare: quis enim omnino ignorat? sed cum *pars* referatur ad *obiiciant hostibus* etc, viderunt requiri accusativum *onustum vulneribus tergum*, vel *onusta vulneribus terga*, ut mox *pars fractos artus.* neque ullo modo constructio constat, nisi in primo illo membro intelligas *sit* vel *sint*, quod mihi verum videtur. Ern. non mihi. *pars* his positum et in eadem forma orationis unum sibi verbum postulat; atque adeo *obiiciant* aeque

bus, adversis dis obiiciant, nulla boni spe. classem quippe
et avia Oceani quaesita, ne quis venientibus occurreret, ne
pulsos premeret: sed ubi miscuerint manus, inane victis
ventorum remorumve subsidium. meminissent modo avari-
5 tiae, crudelitatis, superbiae: aliud sibi reliquum quam tenere
16 libertatem aut mori ante servitium? sic accensos et prae-
lium poscentes in campum, cui Idistaviso nomen, deducunt.
is medius inter Visurgim et colles, ut ripae fluminis cedunt
aut prominentia montium resistunt, inaequaliter sinuatur.
10 pone tergum insurgebat silva, editis in altum ramis et pura
humo inter arborum truncos. campum et prima silvarum
barbara acies tenuit: soli Cherusci iuga insedere, ut praeli-
antibus Romanis desuper incurrerent. noster exercitus sic
incessit, auxiliares Galli Germanique in fronte, post quos
15 pedites sagittarii; dein quattuor legiones et cum duabus

bene ad *terga* refertur quam ad *arcus*. Tacitum modos constructionum variare constat, sed non ad hunc modum. *terga* autem convenientius puto quam *tergum*. vitio plures causae esse potuerunt. WOLF.

1. *diis*] ita correxi: vulgo *odiis*. LIPS. et sic plane M. ERN.

boni spe] arbitror Tacitum dedisse *bona spe*. sic Latini semper, quod sciam; nunquam *spes boni*. ERN. conf. Wolf. ad Cic. post red. in sen. p. 27.

2. *avia Oceani*] hic locus mire emendationem Burmanni apud Liv. 10 2 *avio itinere* legentis pro *altero*. sic infra c. 68 *avia saltuum*. mox melius foret *neu pulsos premeret*. ERN. duplicatum *ne* gravius est magisque ex more. c. 21: *non prorumperet, non colligeret*. retius monitum supra ad 1 10. WOLF.

3. *aliud sibi reliquum*] omnes aliquid deesse putant: quid? non convenit. *nihil* vel *non* Rhenanus, Vertranius, Ferrettus; *haud* Heinsius; ut Lipsius; *nec* Acidalius et Ryckius; *quid* Ursinus tamquam e ms, cuius auctoritatem in dubium merito vocat Ryckius. Grotio autem placebat *aliud quid*. possis etiam coniicere *quid* pro *aliud*. quae coniecturae omnes parem prope verosimilitudinem habent, eaque de causa nihil licet definire. ERN. saepissime abest particula interrogandi, ubi aperta est interrogatio. doctorum sedulitatem et certamen iure mirere. WOLF.

7. *Idistaviso nomen*] ea loca in peregrinatione vidi, et vel scriptoris huius causa curiosius lustravi. animus autem mihi dicit hunc ipsum campum esse, qui infra Bremam, mare versus, pulchre lateque se pandit inter flumen et colles saltusque circumiectos. non potest aptior pugnae magnae planicies, et pro Taciti hic descriptione. distat ab oppido Brema duobus circiter Germanicis milliaribus, circa pagum qui *Vegesackus* dicitur. LIPS. locus videtur longius distasse Brema, quippe austro propior. WOLF.

8. *cedunt — resistunt*] eleganter utrumque verbum dicitur in tali descriptione, ut *refugere* apud Plinium ep. 5 6, *occurrere* apud eundem alia epistola, et alia apud alios. *cedere ripae fluminis* sive flumen ipsum dicitur, cum sinum facit aversum a campo; *montes resistere*, cum longius prominent in campum. frustra Freinshemius volebat *ripae flumini*. ripae cum flumine cedunt campo, ut fiat latior. ERN.

nis, quas in Romanos ut non dubio eventu portaverunt, miles in loco praelii Tiberium imperatorem salutavit, struxitque aggerem, et in modum tropaeorum arma subscriptis
19 victarum gentium nominibus imposuit. haud perinde Germa-
5 nos vulnera, luctus, excidia quam ea species dolore et ira affecit. qui modo abire sedibus, trans Albim concedere parabant, pugnam volunt, arma rapiunt; plebes primores, iuventus senes agmen Romanum repente incursant, turbant, postremo deligunt locum flumine et silvis clausum, arta intra
10 planitie et humida: silvas quoque profunda palus ambiebat, nisi quod latus unum Angrivarii lato aggere extulerant, quem a Cheruscis dirimerentur. hic pedes adstitit: equitem propinquis lucis texere, ut ingressis silvam legionibus a tergo
20 foret. nihil ex his Caesari incognitum: consilia, locos,
15 prompta occulta noverat, astusque hostium in perniciem ipsis vertebat. Seio Tuberoni legato tradit equitem campumque; peditum aciem ita instruxit ut pars aequo in silvam adire incederet, pars obiectum aggerem eniteretur; quod arduum sibi, cetera legatis permisit. quibus plana evenerant, facile
20 irrupere: quis impugnandus agger, ut si murum succederent, gravibus superne ictibus conflictabantur. sensit dux imperem comminus pugnam, remotisque paulum legionibus fu-

plures catenas in navibus quam arma portaret. fecit Flaminius, in Polybio 3 82, qui suos ita vanitatis implevit *ut plures essent qui ἁλύσεις καὶ πέδας καὶ τοιαύτην παρασκευὴν ferrent, quam qui arma.* sed utriusque quis exitus? qui nunc Germanorum. nec aliter solet magnus ille deus, qui deiicit quidquid vane se attollit. Lips.

2. *Tiberium imperatorem salutavit*] oportuerat Germanicum ipsum, qui dux et auctor facti. sed Augustus ut auspicia servavit sibi, sic honorem omnem rei a ducibus suis legatisve gestae. nam qui ductu quidem suo, alienis tamen auspiciis vicerat, ne antiquitus quidem imperator salutabatur aut triumphabat. hoc adulans suo principi Horatius voluit 4 14 33. et ab hac re statim in tropaei inscriptione legis *exercitum Tiberi imperatoris ea monimenta se cravisse*, non Germanici qui dux bat. Lips.

3. *tropheorum* M.

19. durior syllepsis. e verbo *pe misit* intelligendum in priori sen bro *sumpsit, delegit.* sed alia e empla passim in Graecis et Lati occurrunt; et quaedam alibi a n bis notata sunt. vide infra c. 2 Ern. adde Perizon. ad Sanctii Mi 4 8 p. 713, Arntzen. ad Plin. P neg. 4 2. nihil facilius. Wo *plane venerunt* M.

20. Muretus *muro*; quod reliqui recte Ursinus, Pichena. adde O dendorpium ad Caesarem B. G. 2 nam et alii cum accusativo dixe *succedere.* Ern. recteque et propri nam *murum succedere* est sal scandere, *muro succedere* accede sic Ryckius. Wolf.

acies infertur, et praemissus eques postremos ac latera impulit. mirumque dictu, duo hostium agmina diversa fuga, qui silvam tenuerant, in aperta, qui campis adstiterant, in silvam ruebant. medii inter hos Cherusci collibus detrudebantur; inter quos insignis Arminius manu voce vulnere sustentabat pugnam. incubueratque sagittariis, illa rupturus, ni Raetorum Vindelicorumque et Gallicae cohortes signa obiecissent. nisu tamen corporis et impetu equi pervasit, oblitus faciem suo cruore, ne nosceretur. quidam agnitum a Chaucis inter auxilia Romana agentibus emissumque tradiderunt. virtus seu fraus eadem Inguiomero effugium dedit. ceteri passim trucidati. et plerosque tranare Visurgim conantes iniecta tela aut vis fluminis, postremo moles ruentium et incidentes ripae operuere. quidam turpi fuga in summa arborum nisi, ramisque se occultantes, admotis sagittariis per ludibrium figebantur; alios prorutae arbores affixere. 18 magna ea victoria neque cruenta nobis fuit. quinta ab hora diei ad noctem caesi hostes decem milia passuum cadaveribus atque armis opplevere, repertis inter spolia eorum cate-

que caput, sed signa militaria et aquilas sacramentique religionem. Tertull. apol. 16: *religio Romanorum tota castrensis signa veneratur, signa iurat, signa omnibus diis praeponit.* exemplum eius sacramenti egregium apud Lucanum 1 374, ubi Laelius Caesari *per signa decem felicia castris, perque tuos iuro quocunque ex hoste triumphos.* imo et adorata ea. disce e Sozomeno Eccl. hist. 1 4, ubi de labaro. σημεῖον δὲ τοῦτο τιμιώτατον, καθότι ἀεὶ τῶν βασιλέως ἡγεῖσθαι καὶ προσκυνεῖσθαι νενόμιστο παρὰ στρατιωτῶν. Lips.

5. quo modo *vulnere?* nempe demonstrando vulnere suo; cuius adspectu ad imitationem fortitudinis incenderentur. Ern.

6. fortasse legendum *erupturus* suspicati Muretus et Ursinus. frustra. licet intelligere *aciem*, sive potius *se*; quod dicitur pro *erumpere.* Virgilius, qui dixit G. 4 368 *unde se erumpit Enipeus*, idem 3 428 *amnes rumpantur fontibus*; quamquam et in illo loco codices quidam habent *se rumpit.* sed nota res est hodie. Ern.

13. *moles ruentium*] Heinsius ad Silium 14 554 malebat *irruentium.* frustra. fugientium est *ruere.* multitudo eodem ruentium oppressit priores. Ern.

16. *prorutae* arbores sunt succisae; idque probat partim vis verbi, de qua ad 1 68, partim exempla similia. vide locum Silii a Grutero advocatum 5 480. Dio 37 2: συχνοὶ δὴ καὶ κατὰ τὰς ὕλας σκεδασθέντες ἡμέρας μέν τινας ἀπὸ τῶν δένδρων ὑπερυψήλων ὄντων ἀποτοξεύοντες διεγένοντο, ἔπειτα δὲ καὶ οὗτοι ὑποτμηθέντων τῶν δένδρων ἐφθάρησαν. in hunc quoque usum militi Romano secures in promptu, ut videre est Ann. 3 46. idem intutum suffugium cuidam dat Silius 7 669. Gron.

19. *catenis quas* —] fecit idem MAntonius apud Florum 3 7, qui *Cretam invasit cum ingenti quidem victoriae spe atque fiducia, adeo ut*

Rhenum Albimque nationibus exercitum Tiberii Caesaris
monimenta Marti et Iovi et Augusto sacravisse. de se
addidit, metu invidiae, an ratus conscientiam facti satis
mox bellum in Angrivarios Stertinio mandat, ni deditio
5 properavissent. atque illi supplices nihil abnuendo veni
23 omnium accepere. sed aestate iam adulta legionum
itinere terrestri in hibernacula remissae; plures Caesar
impositas per flumen Amisiam Oceano invexit. ac pri
placidum aequor mille navium remis strepere aut velis
10 pelli: mox atro nubium globo effusa grando, simul
undique procellis incerti fluctus prospectum adimere,
men impedire; milesque pavidus et casuum maris ig
dum turbat nautas vel intempestive iuvat, officia prudenti
corrumpebat. omne dehinc caelum et mare omne in aus

illa sibi extrema; cuius causam tamen Xenophon (Anab. 1 8 4) ambigue refert ad morem Persarum, qui nudis capitibus pugnam inibant. Lips. *tegimen*, quod supra c. 14 de scuto dictum, h. l. de galea capiendum res ipsa docet. Ern.

2. *munimenta* M.

3. *satis esse*] sufficere vel sapienti vel sibi. Cic. Philipp. 2 44: *satis in ipsa conscientia pulcherrimi facti fructus erat.* merito autem ambiguum relinquit utra causa Germanicum moverit: prior et modestiam et prudentiam eius decet, posterior litteras et magnitudinem animi. sic de socero suo Tacitus c. 8: *nec Agricola unquam — extra gloriam erat. factis*, si haberent libri, tolerarem: sed vulgatum mutari non placet. Gron. *factis* in M reperit IGronovius. mox pro *mandat* videtur legendum *mandabat*. adde c. 23 extr. Ern. *agrivarios* M.

6. *aestate iam adulta*] saepe ita loquitur noster, imitatione aperta Sallustii; quam phrasin operae est semel a iuventute intellegi ex Servianis notis ad illud *vere novo* Georg. 1 43. *id est*, ait, *primo mense Martio. nam veteres per singula tempora anni, quae in tres menses dividuntur, observant ut sic dicant, primum mensem novum ver, secundum adultum, tertium praeceps. ita de hieme, aestate, autumno semper Sallustius.* simile, quod ci annum partiuntur ἰσταμένου ἔτους, μεσοῦντος, ἢ ἀκμάζοντος. Lips. Thucyd. 2 19: τοῦ θέρους καὶ τοῦ σίτου ἀκμάζοντος. Oud. *aegestate* M.

9. *placidum aequor*] Sallust. fr. l. 3: *cohors una mari placido duobus praedonum myoparonibus circumventa.* Gron.

10. *grando*] sub quam, pro causa, semper, ut aiunt, Oc. intumescit. Lips.

13. *turbat nautas*] Curtius 7 1 *vacillantesque milites, ei ne exterrentur solliciti, nautarum minis turbabant.* Gron.

prudentium] v. ad 1 70. Ern.

14. *in austrum*] non abnuo de austro. nam ille a terra navem mare interius rapiat; quod eo factum, cum subdit *dissiceiqu ves in aperta Oceani.* procul a litore; cui notus impegisset cit eodem, quod de *insolitis* sitis adiungit; et potest Oc intellegere, aut potius ea haud procul litore Frisico exstant. nam quod *longinqu* cit, fama et redeuntes hac runt, ac timidis insolitisque ita visae. Lips. Chr. God. Sch tzius *in aestum.* Oberlin.

litores libratoresque excutere tela et proturbare hostem iubet. missae e tormentis hastae, quantoque conspicui magis propugnatores, tanto pluribus vulneribus deiecti. primus Caesar cum praetoriis cohortibus, capto vallo, dedit impetum in silvas: collato illic gradu certatum. hostem a tergo palus, Romanos flumen aut montes claudebant: utrisque necessitas in loco, spes in virtute, salus ex victoria. nec minor Germanis animus, sed genere pugnae et armorum superabantur, cum ingens multitudo artis locis praelongas hastas non protenderet, non colligeret, neque assultibus et velocitate corporum uteretur, coacta stabile ad praelium; contra miles, cui scutum pectori appressum et insidens capulo manus, latos barbarorum artus, nuda ora foderet, viamque strage hostium aperiret, imprompto iam Arminio ob continua pericula, sive illum recens acceptum vulnus tardaverat. quin et Inguiomerum, tota volitantem acie, fortuna magis quam virtus deserebat. et Germanicus quo magis agnosceretur, detraxerat tegimen capiti, orabatque insisterent caedibus: nil opus captivis, solam internecionem gentis finem bello fore. iamque
2 nero diei subducit ex acie legionem faciendis castris: ceterae ad noctem cruore hostium satiatae sunt. equites ambigue certavere. laudatis pro concione victoribus, Caesar congeriem armorum struxit, superbo cum titulo: debellatis inter

1. *libratoresque*] sunt qui tormentis hastas aut lapides excutiunt; quia librant scilicet et iactus arte expendunt. sic H. 3 23 *vincla ac libramenta tormentorum* appellat. hoc verius quam referri ad *libralia*; quod suspicabar Poliorc. 4 3. Lips. Gronovius hic et ad 13 39 in M reperit *libritores*; quod ille in textum recepit, fretus etiam analogia, ut ait, cum et dicatur *librile*, *libripens*, *libriila*. non ausus sum sequi Gronovium, cum in Plinio omnes libri, quod sciam, habeant *librator*; et dicuntur h. l. non a *libra*, ut in Plinio, sed a *librando*. *libratores* etiam sunt Cod. Theod. 13 4 2. Cod. Iust. 10 64 1. adde Schwarzium ad Plinii Paneg. 13, et nos ad 13 39. Erv.

8. *genere pugnae*] Liv. 31 35 et 32 10. Gron.

10. *colligere hastam* est *reducere*, quam ante protenderas, ut hostem ferires; atque haec contraria sunt, *protendere* et *colligere hastam*. ita Turnebus recte Adv. 3 25. Erv.

12. *scutum*] diversum a Germanico. illud planum non sic tegebat; hoc incurvum corpori adhaerebat et circumfundebatur. Lips.

insidens capulo] pulchre et significanter dictum, in minoribus gladiis. in oblongis, quibus ritu Gallorum Germani utebantur, non eadem manus habitudo; neque firmiter aut tenet gladios aut regit. Lips.

13. *nuda ora*] nam, ait noster in Germ. 6, *vix uni alterive cassis aut galea*. Lips.

14. *Arminio* in margine M, ab alia manu.

17. *detraxerat tegimen*] idem video Cyrum minorem fecisse in pugna

24 per latera, et fluctu superurgente. quanto violentior
mari Oceanus et truculentia caeli praestat Germania,
illa clades novitate et magnitudine excessit, hostilibu
cum littoribus, aut ita vasto et profundo ut credatur
5 ainum ac sine terris mari. pars navium haustae sunt
res apud insulas longius sitas eiectae; milesque, null
hominum cultu, fame absumptus, nisi quos corpora eq
eodem elisa toleraverant. sola Germanici triremis Ch
rum terram appulit; quem per omnes illos dies noct
10 apud scopulos et prominentis oras, cum se tanti exitii
clamitaret, vix cohibuere amici quo minus eodem
oppeteret. tandem relabente aestu et secundante vento
dae naves raro remigio aut intentis vestibus, et qua
a validioribus tractae, revertere; quas raptim refectas
15 ut scrutarentur insulas. collecti ea cura plerique: n
Angrivarii nuper in fidem accepti redemptos ab interi
reddidere; quidam in Britanniam rapti, et remissi a n
lis. ut quis ex longinquo revenerat, miracula narrab
vim turbinum et inauditas volucres, monstra maris, a

latera, propter quam levanda erat navis, ne ὑπόφαντλος fieret. Ern.

4. *novissimum*] Freinshemius cum antiquorum somnium esse dicit de Oceano terram undique cingente, vix assequor quid sibi velit. nam terram undique mari cingi non antiquorum magis quam horum hominum est somnium, si somnium est. in Taciti verbis aliquid agnosco quod somnium veterum vocare possis; quale et apud MSenecam Suasor. 1: *ita est rerum natura: post omnia Oceanus, post Oceanum nihil.* sed illae ipsae terrae, quas propiorum seculorum navigatio deprehendit, quaeque trans Oceanum nos coercentem iacent, Oceano cingi et contineri non desinunt. timide autem suspicabar scripsisse Tacitum *mari.* Gron. M enim *mare.*

6. *eiectae*] verbum proprium et elegans de naufragiis, quam significationem illustrat Gronovius ad Liv. 44 19. Ern.

8. *elisa*] Heinsius post alios mavult *ex'sa*, ne mortuos equos comedisse videantur. sed primo nulla necessitas est elisa corpora de tuis intelligere: nam etiam o de mortuis dicitur, ut apud Pis. 19 *eiectum cadaver*, et d qui vivi enataruut. deinde di opinor, *enisorum.* Ern.

10. *scopulos*] quantum ego vid audivi, non sunt in eo tractu rales scopuli. est mollis aut nosa terra, nec nisi arte aut elata. Lips.

12. *claudae*] Livius 37 24: *templatus Eudamus hostes cl mutilasque naves apertis navib mulco trahentes.* Gron. Virgil. 5 271: *amissis remis atque debilis uno.* Ern.

13. *intentis vestibus*] Invenal 67: *inopi miserabilis arte ca vestibus extentis.* noster H. 5 *simul captae lintres sagulis ve loribus haud indecore pro velis bantur.* haec Aurelius. unde frustra Heinsium coniicere re de navibus fune tractis stati paratim dicit. Ern.

19. *inauditas volucres*] ne ea dem sunt. libuit istis apud i

s hominum et beluarum formas, visa sive ex metu cre-
. sed fama classis amissae ut Germanos ad spem belli,
Caesarem ad coercendum erexit. Gaio Silio cum triginta
itum, tribus equitum milibus ire in Chattos imperat;
maioribus copiis Marsos irrumpit, quorum dux Mallo-
dus nuper in deditionem acceptus propinquo luco defos-
Varianae legionis aquilam modico praesidio servari in-
it. missa extemplo manus quae hostem a fronte elice-
alii qui terga circumgressi recluderent humum; et utris-
affuit fortuna. eo promptior Caesar pergit introrsus,
ulatur, exscindit non ausum congredi hostem aut, sicubi
iterat, statim pulsum, nec unquam magis, ut ex captivis
nitum est, paventem. quippe invictos et nullis casibus
erabiles Romanos praedicabant, qui perdita classe, amis-
armis, post constrata equorum virorumque corporibus
ra, eadem virtute, pari ferocia, et veluti aucti numero
pissent. reductus inde in hiberna miles, laetus animi
d adversa maris expeditione prospera pensavisset. addi-
munificentiam Caesar, quantum quis damni professus
t, exsolvendo. nec dubium habebatur labare hostes
endaeque pacis consilia sumere, et si proxima aestas
ceretur, posse bellum patrari. sed crebris epistulis Ti-
ius monebat, rediret ad decretum triumphum: satis iam
ntuum, satis casuum. prospera illi et magna praelia:
um quoque meminisset quae venti et fluctus, nulla ducis

s, in his et sequentibus, τρο-
ειν, et narrare quae noster
ito ambigit, *visa sive ex metu*
ita. imo nec visa nec credita,
vanitate efficta. LIPS.
loco] malim *luco*. hic autem
nta aquilarum una, et supra
0) altera. ergo receptae nunc
es, quia tertia servata militis
Florus tamen scripsit (4 12)
a et aquilas duas adhuc barbari
dent: tertiam signifer etc.
m considerate, nisi ex Livii
ona et aetate loqui hominem
et. LIPS. tertiam Claudii de-
tempore receptam tradit Dio
. vide Ryckium ad h. l. ERN.
exemplo M.
. legerim haec et sequentia, *non ausso congredi hoste, pulso, pavente.* LIPS. sed et H. 5 16 *exscindere hostem* dixit. simile Agric. 22: *vastare nationes.* ERN.

14. meo iudicio τὸ *praedicabant*, quod Acidalius ab interprete esse putabat, non est nisi Taciti, et verbum pro materia lectum. neque vero Lipsius audiendus. quin quaesita elegantia est; nec novum profecto possessoris nomen pro re possessa poni. sic (Virg. Aen. 2 311) *iam proximus ardet Ucalegon.* adde Observ. 4 24. *hostem* igitur *non ausum congredi* est loca et res hostis non ausi congredi. GRON.

17. *in Hiona*] vera correctio Beroaldi *in hiberna* ex Taciti verbis ipsis. Rhenanus qui *Iuhiona* legit,

culpa, gravia tamen et saeva damna intulissent. se no
a divo Augusto in Germaniam missum plura consilio q
vi perfecisse. sic Sugambros in deditionem acceptos,
Suevos regemque Maroboduum pace obstrictum. posse
5 Cheruscos ceterasque rebellium gentes, quando Roma
ultioni consultum esset, internis discordiis relinqui. pre
Germanico annum efficiendis coeptis, acrius modestiam
adgreditur alterum consulatum offerendo, cuius munia p
sens obiret. simul adnectebat, si foret adhuc bellan
10 relinqueret materiem Drusi fratris gloriae, qui nullo
alio hoste nonnisi apud Germanias assequi nomen impe
rium et deportare lauream posset. haud cunctatus est
Germanicus, quanquam fingi ea seque per invidiam p
iam decori abstrahi intellegeret.

et ego qui serio olim refelli, digni ambo qui piemur. LIPS.

1. *novies in Germaniam*] non toties in proprie Germaniam: quaere in historiis et examina. sed intellegit sumitque una missiones, opinor, in Pannoniam et Illyricum. LIPS. Boxhornius coniiciebat *toties*. ERN.

3. *sic Sugambros*] id accidit Tiberio ipso duce. vide Dionem 55 6, in cuius verbis menda, Cantabrique appellantur in Germania, qui revera Sugambri, ut monui olim Antiq. lect. 1 6. Suetonius Aug. 21: *Suevos et Sugambros dedentes se in Galliam traduxit, et in proximis Rheno agris collocavit.* Eutropius 7 9: *Tiberius* XL M *captivorum ex Germania transtulit et supra ripam Rheni in Gallia collocavit.* Isidorus non obscure indicat hos ipsos esse, qui Burgundiones postea appellati largiter potuerunt. *Burgundiones*, inquit, *quondam a Romanis subacta interiore Germania per castrorum limites positi a Tiberio Caesare, in magnam coaluerunt gentem, atque ita nomen ex locis sumpserunt, quia crebra per limites habitacula constituta burgos vulgo vocant. hi postea rebelles effecti Romanis, plus quam* LXXX M *armatorum ripas Rheni fluminis insederunt, et nomen gentis obtinuerunt.* a quo tamen diversus it Ammianus 28 5, qui originem eorum a Romanis trahit: *gra ratione gemina principis acc sunt litterae, prima quod ia temporibus priscis sobolem Romanam Burgundii scinut, dri salinarum finiumque causa nis saepe iurgabant.* LIPS. de thographia nominis v. Duker. ad 4 12, et Oudend. ad Suet. Aug qui probat *Sygambros*. ibi de Suevis vide. ERN. suebo et c. 44 et 63 *suebi*, 45 62 *sueborum*.

4. *Maroboduum*] v. Vellei. 1 et 109. ERN.

6. *esset* posui pro *est*, Ma secutus et Pichenam, quod tatem requirere quivis videt. haec in mss confundi solere nescit. ERN.

10. *nullo tum*] scribendum *nullo dum*: non enim e persu citi, sed Tiberii dicuntur. *lus dum* etiam apud Livium irrepserat *nullus tum*, quod tum a Rhenano et aliis. Drakenborchium. ERN.

12. *deportare lauream* umphare. triumphantes enim dere Capitolium soliti, et quam manu tenebant, quae fascibus lictorum, deponere mio Iovis, arbitri scilicet et auctoris. plura in Exc. D.

Sub idem tempus e familia Scriboniorum Libo Drusus delefertur moliri res novas. eius negotii initium ordinem finem curatius disseram, quia tum primum reperta sunt quae per tot annos rem publicam exedere. Firmius Catus senator, ex intima Libonis amicitia, iuvenem improvidum et facilem inanibus ad Chaldaeorum promissa, magorum sacra, somniorum etiam interpretes impulit, dum proavum Pompeium, amitam Scriboniam, quae quondam Augusti coniunx fuerat, consobrinos Caesares, plenam imaginibus domum ostentat, hortaturque ad luxum et aes alienum, socius libidinum et necessitatum, quo pluribus indiciis illigaret. ut

3. *disseram*] ne quis tentet emendare *edisseram*, quod in hac constructione usitatius est, et alibi quoque contra libros a viris doctis inductum, etiam *disserere* cum accusativo dicitur Livio (v. Drakenb. ad 41 6) et Sallustio Cat. 5, quem imitatur noster. vide etiam Cortium ad l. c. Ern.

7. *proavum Pompeium*] ante lucem quaerere occepi hoc stemma, et vereor ut concubium noctis sit priusquam pertingam. cur Liboni huic proavus Pompeius, scio; cur Caesares consobrini. in Scribonia amita haereo, quae ex historiis quidem adstruitur saltem matertera maior, nisi placet amitae nomine abusum Tacitum esse. si non est, sequitur aut paternum genus etiam (nam de materno constat) huic adolescenti e Scriboniis sit. et suadet hercle nomen, quia Tacito dicitur Scriboniius Libo Drusus. censeo LScriboniio Liboni, qui consul cum MAntonio fuit, fratrem fuisse alium Scriboniium, cuius nepos iste, ita, inquam, ut maritus Pompeiae Scriboniius aliquis fuerit. liquere res nisi ex genesi non potest; quam in Exc. vide *E*. Lips.

8. *amitam Scriboniam*] digna lectu sic tota hac re apud Senecam ep. 70. Lips. prope temerarium est in his aliquid audere. video tamen Scriboniam Augusti etiam Senecae appellari huius Drusi *amitam*. video et Dioni 48 16, et Appiano B. C. 5 139, Scriboniam Libonem consulem a. u. 719 dici socerum Sexti Pompeii. huius igitur Scribonii filius si Pompeiam duxit, sororis suae filiam duxit, quae Romanis non erant iustae nuptiae. nec vero Pompeiam Sexti filiam possum putare, quam cum Fausti liberis conservatam Hirtius B. Afr. 95, Florus 4 2 90 (haud dubie falso) interfectam cum patruelibus e Sulla scribunt; quod vult Rupertus (Reines. ep. 48), etsi alibi Hirtianam Magni, Flori Pompeiam Sexti filiam faciat. utrobique profecto eadem designatur, et Magni filia, Cnaei et Sexti soror. relinquitur ut suspicemur, si possimus, Sexto aliam fuisse uxorem, ex qua genuerit Pompeiam Libonis Drusi matrem, antequam Scriboniam duceret. Gron. adde Ryckium ad h. l. Ern.

9. *fuerat*] Heinsius *fuerit*, bene, si e persona Firmii Cati dicta sunt. sed potest accipi saltem hoc, *quae — fuerat*, e persona Taciti dictum. vide ad 1 53. Ern.

consobrinus caesaris M.

11. *necessitates* sunt sumptus vel impensae. H. 4 22: *per licentiam absumpta sunt quae adversus necessitates in longum suffecissent*. Germ. 15: *quod pro honore acceptum etiam necessitatibus subvenit*. Ann. 1 11: *vectigalia et necessitates*. *angustiae* autem, quae vox tantopere placet hic Freinshemio, quid aliud sunt quam egestas, inopia? quae sequitur quidem immodicos sumptus, sed non petitur ex destinato, neque ad societatem placet. quam belle igitur *socius libidinum et egestatis!* immo prodigentiae, sumptuum. proponit ei

culpa, gravia tamen et saeva damna intulissent. se novi
a divo Augusto in Germaniam missum plura consilio qu
vi perfecisse. sic Sugambros in deditionem acceptos,
Suevos regemque Maroboduum pace obstrictum. posse
5 Cheruscos ceterasque rebellium gentes, quando Roma
ultioni consultum esset, internis discordiis relinqui. prec
Germanico annum efficiendis coeptis, acrius modestiam
adgreditur alterum consulatum offerendo, cuius munia p
sens obiret. simul adnectebat, si foret adhuc bellandu
10 relinqueret materiem Drusi fratris gloriae, qui nullo
alio hoste nonnisi apud Germanias assequi nomen impe
rium et deportare lauream posset. haud cunctatus est
Germanicus, quanquam fingi ea seque per invidiam p
iam decori abstrahi intellegeret.

et ego qui serio olim refelli, digni ambo qui piemur. LIPS.

1. *novies in Germaniam*] non toties in proprie Germaniam: quaere in historiis et examina. sed intellegit sumitque una missiones, opinor, in Pannoniam et Illyricum. LIPS. Boxhornius coniiciebat *toties*. ERN.

3. *sic Sugambros*] id accidit Tiberio ipso duce. vide Dionem 55 6, in cuius verbis menda, Cantabrique appellantur in Germania, qui revera Sugambri, ut monui olim Antiq. lect. 1 6. Suetonius Aug. 21: *Suevos et Sugambros dedentes se in Galliam traduxit, et in proximis Rheno agris collocavit.* Eutropius 7 9: *Tiberius* XL M *captivorum ex Germania transtulit et supra ripam Rheni in Gallia collocavit.* Isidorus non obscure indicat hos ipsos esse, qui Burgundiones postea appellati largiter potuerunt. *Burgundiones*, inquit, *quondam a Romanis subacta interiore Germania per castrorum limites positi a Tiberio Caesare, in magnam coaluerunt gentem, atque ita nomen ex locis sumpserunt, quia crebra per limites habitacula constituta burgos vulgo vocant. hi postea rebelles effecti Romanis, plus quam* LXXX M *armatorum ripas Rheni fluminis insederunt, et nomen gentis obtinuerunt.* a quo tamen diversus it Ammianus 28 5, qui originem eorum a Romanis trahit: *gra ratione gemina principis sunt litterae, prima quod in temporibus priscis sobolem Romanum Burgundii sciunt, salinarum finiumque causa nis saepe iurgabant.* LIPS. thographia nominis v. Duker. 4 12, et Oudend. ad Suet. qui probat *Sygambros*. de Suevis vide. ERN. et c. 44 et 63 *suebi*, 62 *sueborum*.

4. *Maroboduum*] v. Vellei. et 109. ERN.

6. *esset* posui pro *est*, secutus et Pichenam, quod tatem requirere quivis videt. haec in mss confundi solere nescit. ERN.

10. *nullo tum*] scribendum *nullo dum*: non enim e pe citi, sed Tiberii dicuntur. *lus dum* etiam apud Livium irrepserat *nullus tum*, quod tum a Rhenano et aliis. Drakenborchium. ERN.

12. *deportare lauream* umphare. triumphantes eam dere Capitolium soliti, et quam manu tenebant, quae fascibus lictorum, deponere mio Iovis, arbitri scilicet et auctoris. plura in Exc. B.

Sub idem tempus e familia Scriboniorum Libo Drusus defertur moliri res novas. eius negotii initium ordinem finem curatius disseram, quia tum primum reperta sunt quae per tot annos rem publicam exedere. Firmius Catus senator, ex intima Libonis amicitia, iuvenem improvidum et facilem inanibus ad Chaldaeorum promissa, magorum sacra, somniorum etiam interpretes impulit, dum proavum Pompeium, amitam Scriboniam, quae quondam Augusti coniunx fuerat, consobrinos Caesares, plenam imaginibus domum ostentat, hortaturque ad luxum et aes alienum, socius libidinum et necessitatum, quo pluribus indiciis illigaret. ut

3. *disseram*] ne quis tentet emendare *edisseram*, quod in hac constructione usitatius est, et alibi quoque contra libros a viris doctis inductum, etiam *disserere* cum accusativo dicitur Livio (v. Drakenb. ad 41 6) et Sallustio Cat. 5, quem imitatur noster. vide etiam Cortium ad l. c. Ern.

7. *proavum Pompeium*] ante lucem quaerere occepi hoc stemma, et vereor ut concubium noctis sit priusquam pertingam. cur Liboni huic proavus Pompeius, scio; cur Caesares consobrini. in Scribonia amitae haereo, quae ex historiis quidem adstruitur saltem matertera maior, nisi placet amitae nomine abusum Tacitum esse. si non est, sequitur et paternum genus etiam (nam de materno constat) huic adolescenti e Scriboniis sit. et suadet hercle nomen, quia Tacito dicitur Scribonius Libo Drusus. censeo LScribonio Liboni, qui consul cum MAntonio fuit, fratrem fuisse alium Scribonium, cuius nepos iste, ita, inquam, ut maritus Pompeiae Scribonius aliquis fuerit. liquere res nisi ex genesi non potest; quam in Exc. vide *E.* Lips.

8. *amitam Scriboniam*] digna lectu de tota hac re apud Senecam ep. 70. Lips. prope temerarium est in his aliquid audere. video tamen Scriboniam Augusti etiam Senecae appellari huius Drusi *amitam*. video et Dioni 48 16, et Appiano B. C. 5 139, Scribonium Libonem consulem a. u. 719 dici socerum Sexti Pompeii. huius igitur Scribonii filius si Pompeiam duxit, sororis suae filiam duxit, quae Romanis non erant iustae nuptiae. nec vero Pompeiam Sexti filiam possum putare, quam cum Fausti liberis conservatam Hirtius B. Afr. 95, Florus 4 2 90 (haud dubie falso) interfectam cum patruelibus e Sulla scribunt; quod vult Rupertus (Reines. ep. 48), etsi alibi Hirtianam Magni, Flori Pompeiam Sexti filiam faciat. utrobique profecto eadem designatur, et Magni filia, Cnaei et Sexti soror. relinquitur ut suspicemur, si possimus, Sexto aliam fuisse uxorem, ex qua genuerit Pompeiam Libonis Drusi matrem, antequam Scriboniam duceret. Gron. adde Ryckium ad h. l. Ern.

9. *fuerat*] Heinsius *fuerit*, bene, si e persona Firmii Cati dicta sunt. sed potest accipi saltem hoc, *quae — fuerat*, e persona Taciti dictum. vide ad 1 53. Ern.

consobrinus caesaris M.

11. *necessitates* sunt sumptus vel impensae. H. 4 22: *per licentiam absumpta sunt quae adversus necessitates in longum suffecissent.* Germ. 15: *quod pro honore acceptum etiam necessitatibus subvenit.* Ann. 1 11: *vectigalia et necessitates. angustiae* autem, quae vox tantopere placet hic Freinshemio, quid aliud sunt quam egestas, inopia? quae sequitur quidem immodicos sumptus, sed non petitur ex destinato, neque ad societatem placet. quam belle igitur *socius libidinum et egestatis!* immo prodigentiae, sumptuum. proponit ei

satis testium et qui servi eadem noscerent repperit, aditum ad principem postulat, demonstrato crimine et reo per Flaccum Vescularium equitem Romanum, cui propior cum Tiberio usus erat. Caesar indicium haud aspernatus con-
5 gressus abnuit: posse enim eodem Flacco internuntio sermones commeare. atque interim Libonem ornat praetura, convictibus adhibet, non vultu alienatus, non verbis commotior (adeo iram condiderat); cunctaque eius dicta factaque, cum prohibere posset, scire malebat, donec Iunius quidam,
10 tentatus ut infernas umbras carminibus eliceret, ad Fulcinium Trionem indicium detulit. celebre inter accusatores Trionis ingenium erat, avidumque famae malae. statim corripit reum, adit consules, cognitionem senatus poscit. et vocantur patres, addito consultandum super re magna et
29 atroci. Libo interim veste mutata cum primoribus feminis circumire domos, orare affines, vocem adversum pericula poscere, abnuentibus cunctis, cum diversa praetenderent, eadem formidine. die senatus metu et aegritudine fessus, sive, ut tradidere quidam, simulato morbo, lectica delatus

avitam nobilitatem, ob quam ostendit eum posse ad imperium pervenire, modo se dignum illo praestet munificentia et conviviis gratiam quaerendo (eo efficacioribus quod ab hac ambitione remotus esset triparcus Tiberius), nec parceret pecunia, vel si mutuandum gravibus sub usuris esset quod donaretur (sic enim et Iulius auctor dominationis fecerat); utque ostenderet sese adiutorem consilii quod dederat, ipse quasi pro Libone laborans similiter faciebat, luxuriosus et damnosus, revera ut plures conscii fierent temerariae ambitionis, per quos Libonem convinceret. Gron. non possum hic accedere magno Gronovio. *necessitates* de impensis dici scio, sed de necessariis, ut I 11 et locis ibi a Lipsio allatis, non quae fiunt luxuriae causa. neque impensarum, qua sunt impensae et quoad sunt necessariae, aliquis socius esse potest, nisi forte hoc sensu ut partem conferat. manifeste *libidines* referuntur ad *luxum:* ergo et *necessitates* ad *aes alienum.* et sic accepere Lipsius l. c. et Freinshemius. Ern.

1. *reperit*] Aurelius *reperti:* probant Freinshemius et Heinsius; qui insuper vult *et qui e servis.* vulgatum quoque commodum est, etsi altera illa ratio frequentior apud nostrum. Ern.

3. *Flaccum Vescularium*] qui tamen infra (6 10) est Vescularius Atticus *insidiarum in Libonem internuncius.* Lips.

5. *sermone* M.

13. *et vocantur*] Faernus legebat *advocantur.* frustra. *vocari* in tali re dicitur senatus, non *advocari,* tum hic transitus per *et* frequens Tacito et aliis. Ern.

18. *eadem formidine*] omnes enim timebant principis offensam. Lips.

19. *lectica delatus*] quod receptum in solis aegris. nam lecticae quamquam iam vulgatae, tamen spernebantur adhuc a curiae aditu. Suetonius de Tiberio 30: *nunquam curiam nisi solus intravit. lectica quondam introlatus aeger comites e se removit.* Lips.

ad fores curiae innisusque fratri, et manus ac supplices voces ad Tiberium tendens, immoto eius vultu excipitur. mox libellos et auctores recitat Caesar, ita moderans ne
30 lenire neve asperare crimina videretur. accesserant praeter
1 Trionem et Catum accusatores Fonteius Agrippa et Gaius Vibius, certabantque cui ius perorandi in reum daretur, donec Vibius, quia nec ipsi inter se concederent et Libo sine patrono introisset, singillatim se crimina obiecturum professus, protulit libellos vecordes adeo ut consultaverit Libo an
10 habiturus foret opes quis viam Appiam Brundisium usque

1. *fratri*] puto LScribonio Liboni, qui hoc anno consul. Lips.

manus – voces tendens] v. ad c. 20. Ern.

3. *libellos*, qui continerent crimina, *auctores*, qui indicia fecissent. Ern.

5. [M *Caius Livius*.] editi habent *Cluvius*, pro quo Lipsius coniiciebat *Cluvius*. post omnes consensere ex A. 4 28 et 29 rescribendum *Vibius*. idque ita evidens est ut non dubitarim cum Ryckio recipere. dissentiunt in praenomine, cum aliis C, aliis Q placeat; sed quia 4 13 28 sine praenomine in scriptis nominatur, ut etiam dedit Gronovius, optimum duxi cum Ryckio servare C *Vibium*. Ern.

6. *certabantque*] ut quondam in causa Verrina Cicero et Caecilius; idque genus causae *divinationem* vocabant. Ern.

8. *singillatim se crimina*] ut fecit Cicero in Verrem, actione prima, et fieri voluit Nero. v. Suet. Ner. 15, et quae ibi diximus. Ern.

9. *vecordes adeo*] hoc vitio Libonem non absolvo. vereor tamen ne Tacito hic exciderit, quale Floro 17, cum τέγνασμα Tarquinii, eminentia papaverum capita demetentis, superbiam vocavit. speciem stultitiae obtendi agnosco: sed sub ea rem atrocem velatam diffiteri nequeo, hoc tam stolida quam perplexantis ea oratio videtur, qui rogare aperte non auderet an maiorem habiturus foret quam quisquam privatorum; ad quantam accederet forsan nemo, propinquius tamen nemo accederet principe; denique an principatu potiturus esset. omnis superlatio, quam vocant rhetores, exprimit quod fieri non quit, ut quod summum veri est intelligamus. Darius pecuniam deferebat Alexandro, *quantam tota Macedonia caperet*. et solent in consultationibus istis perplexim loqui, dum vanum e re in dubios exitus veniae patrocinium praeparant, qui spei vetitae indulgent. sic iste patrum nostrorum memoria consulebat an in capitato argento suam faciem quandoque visurus esset. Gron.

10. *viam Appiam*] non temere de via Appia consultavit vanum caput, quia ea inter Romanas vias longissima et quasi regina, ut ait Statius Silv. 2 2 12: *qua limite noto Appia longarum teritur regina viarum*. sed pertinuitne ea Brundisium usque? negat Frontinus de Aquaeductibus, qui ultra Capuam non porrigit. *Appia aqua*, inquit, *inducta est ab Ap. Claudio censore, qui et viam Appiam a porta Capena usque ad urbem Capuam muniendam curavit*. adfirmat tamen hic Tacitus, et Strabo prolixe 5 p. 233 et 6 p. 283, et Horatius ep. 1 18 20: *Brundisium melius Numici via ducat an Appi*, aliique. omnes bene. nam Appius ipse non hercle ultra Capuam perduxit, ne potuit quidem, ut fines tunc erant imperii Romani. perduxit postea sive CGracchus tribunus, qui plerasque vias fecit refecit; sive CCaesar, qui curator viae Appiae non leviter in eam impendit; sive Augustus, de quo inscriptiones priscae S. P. Q. R. *quod viae mu-*

pecunia operiret. inerant et alia huiuscemodi, stolida, vana, si mollius acciperes, miseranda. uni tamen libello manu Libonis nominibus Caesarum aut senatorum additas atroces vel occultas notas accusator arguebat. negante reo, agno-
5 scentes servos per tormenta interrogari placuit. et quia vetere senatus consulto quaestio in caput domini prohibebatur, callidus et novi iuris repertor Tiberius mancipari singulos actori publico iubet, scilicet ut in Libonem ex servis salvo senatus consulto quaereretur. ob quae posterum diem reus
10 petivit, domumque digressus extremas preces Publio Quirinio
31 propinquo suo ad principem mandavit. responsum est ut senatum rogaret. cingebatur interim milite domus, strepebant etiam in vestibulo, ut audiri, ut aspici possent, cum Libo ipsis, quas in novissimam voluptatem adhibuerat, epulis ex-
15 cruciatus vocare percussorem, prensare servorum dextras, in-

nitae sunt. nam certum aliquid non alii, non ego inveni. Lips.

3. *atroces*] quae ad mortem eorum pertinerent aut caedem. Lips.

5. *interrogare* M.

vetere SC] quando et a quo latum id SC, quaero. sane antiquum est, et Cicero (pro Deiot. 1, pro Mil. 22) referre videtur ad morem maiorum potius quam ad legem. derogatum ei legi antiquitus in causa incesti. pro Milone ib. iurisconsulti excipiunt etiam adulterii crimen, fraudati census et maiestatis. l. 1 C. de quaestion. l. 9 c. 41. Lips.

7. *repertor Tiberius*] imo infamia huius inventi penes Augustum; erratque noster, si non errat Dio 55 5. ὅτι δὲ οὐκ ἐξὸν ὂν δοῦλον κατὰ δεσπότου βασανισθῆναι, ἐκέλευσεν, ὁσάκις ἄν χρεία τοιοῦδέ τινος γένηται, τῷ δημοσίῳ αὐτὸν ἢ καὶ ἑαυτῷ πιπράσκεσθαι, ὅπως ἀλλότριος τοῦ κρινομένου ὢν ἐξετάζηται, οἱ μὲν ἠτιῶντο ὅτι ὁ νόμος τῇ τοῦ δεσπότου μεταλλαγῇ καταλύεσθαι ἔμελλεν. Lips.

mancipari mancupio tradi. πιπράσκεσθαι sive vendi dixit Dio. supra 1 73: *hortisque venditis statuam Augusti simul mancipasset.* cf. 3 67. sed quis *publicus actor?* non alius quam publicus sive servus sive libertus, proprio tamen munere, qui res rationesque rei publicae administrabat. plura in Exc. *F.* Lips.

10. est PSulpicius Quirinius, qui Aemiliam Lepidam habuit uxorem, unde adfinitas. nam ipse ignobilis. Lips. *Quirino* est in M, in prima Beroaldi et Aldina, ut notavit IGronovius. sic habent etiam editiones Frobenianae. atque sic Latini in inscriptionibus et alibi. itaque non dubitavi hanc scripturam post Ryckium et IGronovium recipere. adde Dukerum ad Flor. 4 12. sic volebat et Matius in Verisim. Ern. si Furiae fides, M et hic et infra (3 22 et 48) *Quirinium* vocat hominem.

12. *milite*] qui necessitatem ostenderent, et sponte aut vi pereundum. Lips.

strepebant etiam] velim *strepebantque iam.* Gron. ante Pichenam erat *strepebantque etiam*, velut in ed Lipsii. sed veteres editiones inde a Beroaldo omnes *strepebant etiam.* Ern.

15. *percussorem* i. e. aliquem cuius manu periret. hic locus confirmare potest suspicionem nostram de loco Suetonii Ner. 17. Ern.

serere gladium. atque illis, dum trepidant, dum refugiunt, evertentibus appositum mensa lumen, feralibus iam sibi tenebris duos ictus in viscera direxit. ad gemitum collabentis accurrere liberti; et caede visa miles abstitit. accusatio tamen apud patres asseveratione eadem peracta, iuravitque Tiberius petiturum se vitam quamvis nocenti, nisi voluntariam mortem properavisset. bona inter accusatores dividuntur, et praeturae extra ordinem datae iis qui senatorii ordinis erant. tunc Cotta Messalinus, ne imago Libonis exsequias posterorum comitaretur, censuit, Gnaeus Lentulus, ne quis Scribonius cognomentum Drusi assumeret. supplicationum dies Pomponii Flacci sententia constituti. dona Iovi Marti Concordiae, utque iduum Septembrium dies, quo se Libo interfecerat, dies festus haberetur, Lucius P et Gallus Asinius et Papius Mutilus et Lucius Apronius decrevere; quorum auctoritates adulationesque rettuli, ut sciretur vetus id in re publica malum. facta et de mathematicis magisque Italia pellendis senatus consulta; quorum e numero Lucius Pituanius saxo deiectus est, in Publium Marcium

2. *mensa*] Groslotius *mensae*, vel in *mensa*. hoc melius. sed *in* potest intelligi, ut alibi. Ern.

3. *derexit* M. mox *adstitit*.

8. *praeturae extra ordinem*] an supra numerum eos praetores adiectos vult? certe enim unius praetura tantum vacabat. an potius in annum proximum destinatos eos, extra sortem aleamque comitiorum? Lips. posterius verius. Ern.

9. *Cotta* hic inter notas et vibices eius secli, filius, ut Plinius ait 10 22, Messallae oratoris, patris optimi degener proles. de imaginibus in funere, deque hoc interdicto, non repeto ea quae scripsi in Electis 1 29. sic Bruti et Cassii imagines abolitae, infra 3 76. Lips.

10. *ne quis Scribonius*] in praenominibus simile quid olim factitatum. v. Liviam 6 20, Suetonium Tib. 1. Ern.

12. *ut dona*] delendam *ut* particulam putat Freinshemius, recte, ut opinor. alterum *utque* fecit ut putaret librarius in principio *ut* excidisse. Ern.

13. *cordiae* M.

14. *L. P. et Gallus Asinius*] vereor ut elapsum exscriptori sit aliquid nomen. divinabam olim *L. Paetus, Gallus Asinius*. Paetos sane illo aevo in senatu fuisse docet 15 6, ubi Caesonius Paetus. quid si etiam *L. P. et Gallus Asinii?* ut praenominibus distinguat plures eius gentis. nam Asinii aliquot senatores, imo consulares, uti infra dicam. Lips. fortasse *L. Piso et Gallus Asinius*. Gron. *L. Publius* dedit Ryckius; quod probari non potest. Freinshemius etiam coniicit *Plancus* vel *Paullus*. frustra viri docti ingenium exercent in hoc loco, quando nulla veri ausa datur nisi una littera initialis, quae pluribus nominibus est communis. divinatio in talibus est, non iudicium. Ern. *galius* M.

17. *facta*] imo repetita potius. nam veteri lege edictoque pridem amota e re publica illa pestis. adde quae in Exc. *G*. Lips.

19. *saxo*] Tarpeio. ita dicebant, sine alia additione. Plautus Trin.

consules extra portam Esquilinam, cum classicum canere iussissent, more prisco advertere.

33 Proximo senatus die multa in luxum civitatis dicta Quinto Haterio consulari, Octavio Frontone praetura functo, decretumque ne vasa auro solida ministrandis cibis fierent, ne vestis Serica viros foedaret. excessit Fronto, ac postulavit modum argento, supellectili, familiae: erat quippe adhuc frequens senatoribus, si quid e re publica crederent, loco sententiae promere. contra Gallus Asinius disserit auctu imperii adolevisse etiam privatas opes, idque non novum sed e vetustissimis moribus. aliam apud Fabricios, aliam apud Scipiones pecuniam; et cuncta ad rem publicam referri, qua tenui angustas civium domos, postquam eo magnificentiae venerit, gliscere singulos. neque in familia

2 1 30: *qui in amore* (malim *amorem*) *praecipitavit, peius perit quam si saxo saliat.* Lucretius 3 1028. Lips. *delectus* M. item c. 60.

1. *extra portam*] supplicia pleraque apud Romanos sumi solita extra portas. credo, ne frequenti sanguine et caede contaminari oculi civium aut delibari videretur libertas. exempla in Exc. *H.* Lips.

classicum canere] non cuilibet e plebe doctorum notus mos. cum civi rei capitalis dies dicta esset, classicum in celeberrimis urbis locis canebat, et postremo ante ianuam damnati. Plutarchus in Gracchis p. 836, Seneca de Ira 1 16. in Commentario MSergii apud Varronem L. L. 5: *quo die comitia erunt, in arce classicum canat, endo* (sic emendo) *circumque moeros, et ante privati huiusce TQuinctii Trogi scelerosi hominis hosticum* (leg. est *hostium*) *canat, et ut in campo cum primo luci adsit.* Seneca iterum huc respexit Ep. 17. puto et Lucilius hoc versu trochaico, Sat. 26 32: *rauco concionem sonitu et curvis cogant cornibus.* nec Romae solum et inter cives servatus ille mos, sed etiam in provinciis, nisi fallunt me declamatores (et hercle vereor ut animi ingeniique causa fallant) apud Senecam patrem (Controv. 25) de Flaminio, qui inter coenam noxium punivit. Capito: *fit a praecone silentium; adhibentur deinde legitimae verba; canitur ex altera parte classicum.* Cassius Severus: *si tribunus conscenderit convivialis veste; si non classicum canere debeat, symphoniam canere iusserit.* Lips.

2. *more prisco*] supplicium prisci moris quale, pete a me ad 15 60. Lips.

5. *ne vasa auro*] vide luxum civitatis aevi, et gratulare saeculo nostro. Dio 57 15 paulo communius id concipit, quasi interdicta omnia vasa auri, nisi quae ad sacra. Lips.

6. *vestis serica*] nolim [illegible] distincta genera vestium olim, hyssina, bombycina, serica. quae persequor et evolvo in Exc. *I.* Lips. *sirica* M.

7. *modum* i. e. certum pondus numerumque definiri voluit: tot pondo argenti, tot servos, talem supellectilem. Lips.

erat quippe] de hoc more vide Obs. mearum 1 22. Gron.

12. larga significatione *pecuniam* dixit, ut lex xviralis et Iurisconsulti. Lips.

cuncta ad rem publicam referri] aliter haec dicta quam veteribus latinitate. intellige: omnia esse tali qualis res publica eiusque conditio. Ern.

14. vir nobilis corrigit *gliscere in singulos*, ut suppleatur *magnificentia*

argento, quaeque ad usum parentur, nimium aliquid aut modicum nisi ex fortuna possidentis. distinctos senatus et equitum census, non quia diversi natura, sed ut locis ordinibus dignationibus, antistent et aliis quae ad requiem animi aut salubritatem corporum parentur, nisi forte clarissimo cuique plures curas, maiora pericula subeunda, delenimentis curarum et periculorum carendum esse. facilem assensum Gallo, sub nominibus honestis, confessio vitiorum et similitudo audientium dedit. adiecerat et Tiberius non id tempus censurae, nec, si quid in moribus labaret, defuturum corri-
34 gendi auctorem. inter quae Lucius Piso ambitum fori, cor-

am. nam *gliscere singulos* Latine non dici putat; certe non explicare quod auctor dicere voluerit, nisi forte senserit unumquemque indulgere sibi et velut in lubrico ferri. simirum putavit *gliscere* Latinum esse Gallicum *glisser;* quae multum differunt. *gliscere* Latinis est crescere. vide Nonium c. I. et saepe sic usurpat ipse Tacitus. hic *gliscere singulos* est augeri opibus, crescere paratu et nitore instrumenti rerumque necessariarum ad victum et cultum. GRON. adde Gebhard. et Drakenb. ad Liv. 6 14. ERN.

4. *antistent talesque ad req.*] quid est illud *tales?* censeo rescribendum *aliisque quae ad requiem.* ideo, inquit bonus patronus luxuriae, opportunum discernere censum senatorum equitumque a plebe, non solum et loco ordine dignitate praeminent, sed etiam supellectile, veste, aliisque quae animo aut corpori cara. potes etiam legere *ita aliis quae ad,* minusque recedes a scriptura. LIPS. distingue et lege: *non quia diversi natura, sed ut locis ordinibus dignationibus, antistent et aliis, quae ad requiem animi aut salubritatem corporum parentur.* in qua oratione multiplex ἔλλειψις obscuritatem fecit et occasionem mendo dedit. intelligendum enim inter τὰ *sed ut* ex superioribus τὸ *quia,* et post τὸ *dignationibus* ex sequenti τὸ *antistant* intra idem comma; denique ante τὸ *antistent* particula comparativa. est enim integrum: *non quia diversi natura sint, sed quia, quemadmodum locis ordinibus dignationibus antistant, sic antistent et aliis.* GRON. sic ante emendarat Grotius, idque receptum a Ryckio; quod non sum ausus imitari, quia altera Lipsiana, *sed ut l. o. d. antistent, ita aliis quae,* non minus probabilis; quam etiam probavit Pichena, qui testatur se in M reperisse *talisque.* ERN. *talis quae* repperit Furia.

8. *confessio*] possit legi *consensio.* LIPS. absit ut mutemus, quod pulcerrime dictum est. neque vero haec confessio est Galli, ut censuit Freinshemius, qui παραφράζει: *huic Asinii orationi non difficulter assensi sunt reliqui, qui quod ipsi similiter animati essent, gratum habebant exstitisse virum primarium, qui iisdem, quibus ipsi tenebantur vitiis, teneri se confiteretur, et tamen obtegendae eorum turpitudini honesta nomina reperire potuisset.* immo, impudentia, inquit, plurium, qui praetextu et vocabulis *commodorum* et *necessariorum* luxuriam suam tantum non prodebant et palam confitebantur, et quod haec istis similes audiebant. *confessio* est illorum qui post Gallum sententias dixere: *similitudo audientium* est illorum qui non sunt locuti, sed verbo aut manu promissa assensere, aut denique pedibus in eam sententiam iere. defendere turpia instar confessionis est insitorum vitiorum. Indit pari suavitate 14 11: *adverso rumore Seneca erat, quod oratione tali confessionem scripsisset.* GRON.

11. *L. ipso ambitum fore* M.

rupta iudicia, saevitiam oratorum accusationes minitantium increpans, abire se et cedere urbe, victurum in aliquo abdito et longinquo rure, testabatur; simul curiam relinquebat. commotus est Tiberius, et quanquam mitibus verbis Pisonem
5 permulsisset, propinquos quoque eius impulit ut abeuntem auctoritate vel precibus tenerent. haud minus liberi doloris documentum idem Piso mox dedit vocata in ius Urgulania, quam supra leges amicitia Augustae extulerat. nec aut Urgulania obtemperavit, in domum Caesaris spreto Pisone ve-
10 cta, aut ille abstitit, quanquam Augusta se violari et imminui quereretur. Tiberius hactenus indulgere matri civile ratus ut se iturum ad praetoris tribunal, affuturum Urgulaniae diceret, processit Palatio, procul sequi iussis militibus. spectabatur occursante populo compositus ore, et sermonibus
15 variis tempus atque iter ducens, donec propinquis Pisonem frustra coercentibus deferri Augusta pecuniam, quae petebatur, iuberet. isque finis rei; ex qua neque Piso inglorius et Caesar maiore fama fuit. ceterum Urgulaniae potentia adeo nimia civitati erat, ut testis in causa quadam, quae
20 apud senatum tractabatur, venire dedignaretur: missus est praetor qui domi interrogaret, cum virgines Vestales in foro et iudicio audiri, quotiens testimonium dicerent, vetus mos fuerit.

35 Res eo anno prolatas haud referrem, ni pretium foret
25 Gnaei Pisonis et Asinii Galli super eo negotio diversas sententias noscere. Piso, quanquam afuturum se dixerat Cae-

6. *liberi doloris*] eleganter. sic ap. Cic. ep. 12 28: *liber in ulciscendo. liber dolor* est, cum ea dicas facias, quae dolor suadet, nihil timens cuiusquam odium aut iras. Ern.

9. *spreto Pisone*] hoc quoque exquisita latinitate. spernere dicuntur leges, iudices, accusatores, qui se impune peccare posse putant, fiducia potentiae, opum etc. Horat. Epod. 4 de libertino *in quatuordecim sedilibus contemto Othone sedet*, ubi v. Bentl. adde Clav. Cicer. in v. *contemnere*. similiter *καταγελᾶν νόμου* dixit Lucianus in Toxari 2. Ern.

10. *ille abstitit*] in M IGronovius testatur esse *illi abscissit*, unde eruere licet a Tacito fuisse *abscessit*, quod eundem sensum habet. Xenophon (Mem. Socr. 2 9) de Archidemo accusante sycophantas Cleitonis: *ὁ δὲ οὐκ ἀπηλλάττετο*, non *abscessit*, non omisit aut deposuit accusationem. Ern.

20. *missus est praetor*] quod in egregiis personis observari Paulus iubet (d. 12 2. l. 15 de iureiur.) *ad egregias personas, eosque per valetudine impediuntur, domum non oportet ad iurandum*. Lips.

26. *abfuturum se dixerat*] omnino sic legendum. atqui non abfuit, ut e sequentibus colligas. ita est: ut

sar, ob id magis agendas censebat, et absente principe senatum et equites posse sua munia sustinere decorum rei publicae fore. Gallus, quia speciem libertatis Piso praeceperat, nihil satis illustre aut ex dignitate populi Romani
5 nisi coram et sub oculis Caesaris, eoque conventum Italiae et affluentis provincias praesentiae eius servanda dicebat. audiente haec Tiberio ac silente magnis utrinque contentio-
36 nibus acta: sed res dilatae. et certamen Gallo adversus Caesarem exortum est. nam censuit in quinquennium magi-
10 stratuum comitia habenda, utque legionum legati, qui ante

dixerat, ut saepe, et haec talia ex usu aut causa simulabat. Lips. in M est *afuturum*; quod recepi. mille litera *b* temere addita huic verbo, et sublata per codices a viris doctis. v. Gebh. et Drakenb. ad Liv. 4 2, 26 41, et qui ibi laudantur. ceterum IGronovius in M se reperisse testatur mox *agendas, senatum et posse*. unde Taciti scripturam hanc facit: *ob id magis agendas censebat, et* [*ut* M] *absente principe senatum et equites posse sua munia sustinere, decorum rei publicae fore.* miradum est Beroaldum et Pichenam hoc non vidisse, et uno versiculo illum ter mutasse lectionem codicis, sine causa: [legit enim *agendum c. ut — senatus et equites posset.*] ceterum in utraque lectione aliquid duri est in verbis *ob id magis*. post *quamquam* intelligi debere *tamen*, clarum est. ei non satis convenit *ob id magis*, sed desideratur *haud minus*. haud mutari potuisse in *ob id*, facile intelligitur, *magis* autem et *minus* saepe permutata esse in libris scriptis observarunt viri docti. v. quos laudat Drakenb. ad Liv. 45 24. cetera, *et — senatum — posse*, sunt meliora, eaque recepi. in editione Rhenani est vitio operarum *adfuturum*, quod in Aldinam hinc irrepsit. Ern. *foret* M.

2. *sua munia*] equitum munia sunt iudicia. nam etsi iudiciorum administratio communis tum fuit senatui et equiti, tamen usus loquendi tulit ut equitibus, nomine quidem, solis tribueretur. sic *decuriae equitum* de iudicibus apud nostrum 14 20 et Sueton. Tib. 41, ubi v. quae diximus in Excursu; quae non convelluntur iis quae contra dixit Oudendorpius. adde in primis Plinium H. N. 33 2. Ern.

6. *servanda*] habeo quo vulgatum tuear: malim tamen *servandas*. Gron. ceterum in ms unico est ante *et ei adfl.* Ern.

9. *in quinquennium*] non a se id invenit Gallus, sed imitari decretum CCaesaris voluit, de quo Appianus, in persona MAntonii, B. C. 2 128: ἡμεῖς γὰρ αὐτοὶ σχεδὸν ἅπαντες οἱ μὲν ἤρξαμεν ὑπὸ τῷ Καίσαρι, οἱ δὲ ἔτι ἄρχομεν αἱρετοὶ πρὸς ἐκείνου γενόμενοι, οἱ δὲ ἐς τὸ μέλλον ἄρχειν κεχειροτονήμεθα. ἐς γὰρ πεντάετές, ὡς ἴστε, καὶ τὰ ἀστυκὰ ἡμῖν καὶ τὰ ἐτήσια καὶ τὰς τῶν ἐθνῶν ἢ στρατοπέδων ἡγεμονίας διετάξατο. de quo etiam Suetonius sentit in Iulio 76: *magistratus in plures annos ordinavit.* Lips. idem Vitellio 11: *comitia in decem annos ordinavit.* Ern.

10. *legionum legati*] in exercitu duplices legati, consulares et praetorii. consularis toti exercitui, praetorius legioni uni praesidebat. at ecce Gallus, quia multae legiones, et plures sane quam quotannis praetores (nam ad 25 aut 26 illo aevo erant), Gallus, inquam, hic blanditum legatis ivit, et ut putabat, Caesari. voluit illos qui ab eo praepositi ante praeturam, iam tum praetores designatos eo ipso facto esse, et sequenti anno inire. quid amplius? duodecim candidatos in singulos annos a principe nominari. sed cuius

praeturam ea militia fungebantur, iam tum praetores destinarentur, princeps duodecim candidatos in annos singulos nominaret. haud dubium erat eam sententiam altius penetrare et arcana imperii tentari. Tiberius tamen, quasi

rei candidatos? legationis an praeturae? si istud, tum augeatur valde praetorum numerus, aut certe praetoriorum; quod tamen Gallus callide suasit novo reperto, quia Caesar iuraverat (A. 1 14) se numerum duodenarium in praetoribus non excessurum. at nunc potest excedere, sed alio titulo et mantello. an placet legationis candidatos accipi? et ut Caesar quotannis omnes illos nominet, solusque comitia haec peragat? neque id sperno: sed sprevit valde Tiberius, qui totum hoc caput eius sententiae nec refutatione, imo nec repetitione dignum censuit; et in oratione reiicit prius caput tantum, de magistratibus in quinque annos. Lips. imo prius verum est. *in annos singulos* intellige de quinque annis, in quos magistratus ordinandi ex ipsius sententia. ita princeps nominabit candidatos 60. et quidem candidatos sine repulsa et ambitu designandos, ut loquitur 1 15. utrum praeturae tantum an etiam consulatus aliorumque magistratuum, non dixerim. etenim qualis consulum creatio fuerit tum, incertum, auctore ipso Tacito 1 81. sed tamen et ibi candidatorum mentio. itaque credam non de sola praetura locum intelligendum esse. ab initio quatuor candidatos nominaverat. adulator duodecim concedi vult. Ern.

4. *arcana imperii*] quare? quia validi nimis illi electi fuissent, et potuissent tractu in principem coire. item odia serebantur in ipsum, et fortasse conspiratio, a repulsis. et sane ea mens Taciti; quod verba illa mox ostendunt, *favorabili oratione vim imperii tenuit*, quae resoluta igitur et velut enervata fuisset illa sententia. nam addo etiam inter arcana imperii esse ut princeps gratiae et beneficii sit potens: vix aut non esset, in tam longum tempus honoribus semel datis. Lips. alii aliter explicant hunc locum. mihi sic videtur. *arcana imperii et dominationis* apud Tacitum, id quod comparandis locis ceteris (infra 59, H. 1 4) intelligi potest, sunt artes ab Caesare et Augusto, suggerente in primis Maecenate, inventae ad imperium summum et comparandum et retinendum, et instituta Caesarum eodem comparata. *arcana* vocantur, quia non in vulgus nota erant, sed occultabantur, ne animadvertereatur consilia dominandi, et quod sub iis dominandi cupiditas et vis ipsa dominationis latebat. ergo sensus verborum Taciti hic videtur esse: omnibus apparebat istam sententiam pertinere ad res, quae in deliberationem senatus non cadebant, et de quibus sententiam dicere senatores non consuessent, sed propriae essent imperatoribus. nam magistratus ordinare in plures annos, candidatos nominare, erat inventum Caesaris et Augusti pertinens ad dominationem comparandam et retinendam. igitur an et in quot annos ordinandi magistratus essent, quot candidati nominandi in singulos annos, imperatoris erat videre et decernere, non senatus. ea porro sententia petefieri artes dominandi, quas occultas esse volebant imperatores. his ergo peccabat Gallus, primo, quod in senatu decerni volebat in quot annos comitia haberentur, quod fuerat imperatorum ante, auctore Caesare; deinde, quod significabat etiam adulatione illa, qua duodecim candidatorum nominandorum potestatem Tiberio fieri volebat, non ignorare se in eo esse aliquid, quod ad augendam potentiam excogitassent imperatores. nam ignorari istas suas artes volunt dominandi cupidi, nec de iis verba fieri, quibus sibi exprobrari dominationem putant. atque ad hunc fere modum interpretatur hunc locum etiam Ryckius. Ern.

augeretur potestas eius, disseruit. grave moderationi suae tot eligere, tot differre. vix per singulos annos offensiones vitari, quamvis repulsam propinqua spes soletur: quantum odii fore ab his qui ultra quinquennium proiiciantur. unde prospici posse quae cuique tam longo temporis spatio mens, domus, fortuna? superbire homines etiam annua designatione: quid si honorem per quinquennium agitent? quinquiplicari prorsus magistratus, subverti leges, quae sua spatia exercendae candidatorum industriae quaerendisque aut potiundis honoribus statuerint. favorabili in speciem oratione vim imperii tenuit. censusque quorundam senatorum iuvit. quo magis mirum fuit quod preces Marci Hortali, nobilis

1. *augeretur*] in M *auretur* legitur, voce admutilata. illa vera lectio. augebatur enim potestas, cum in eius manum comitia tot annorum nova ratione darentur. Lips. *auferretur* margo M.

moderationi suae] nam ante ita moderatus erat, ut quatuor tantum nominaret. I 15. Ern.

5. *quae mens*, utrum nimirum bona, an animus rei publicae infensus, 4 70, 6 24, non ex hac tantum continuatione spei, sed undecumque. *domus* familia, gens, cognatio et necessitudines: nam et horum peccata poterant efficere ut aliquis in suspicionem veniret et potestas ei male credi videretur. *fortuna* res familiaris, integra an attenuata. Gron.

7. *honorum* M. sermo ad invidiam rem augens. ut I 69: *compressa a muliere seditione.* et paulo ante *confessio vitiorum.* designati a gerentibus magistratum potestate, non dignatione neque gratia differunt: immo maiorem saepe gratiam habent, ut plerumque a quibus speratur. adorant ferme solem orientem, et semper, quae sperant homines, ampliora sibi fingunt quam praesentia vel inveniunt vel aestimant. unde non mirum, si et ipsi sumerent superbiam quasi meritis quaesitam. Liv. 33 46, Cic. in Verrem I 7. verebatur igitur haud iniuria ne quis eorum, qui tot annos in oculis et exspectatione hominum fuissent, vires colligeret ad invadendum imperium. Gron.

8. *spatia*] tot mensibus aut diebus petant et in candida sunto; tot deinde adepti gerant. neque enim solenniter petere toto anno licebat. atque hoc est *spatium exercendae candidatorum industriae*, olim legibus finitum. Lips.

11. *censusque quorundam senatorum*] Suet. Vesp. 17. punctum posui post *tenuit*. est enim nova sententia, *que* est praeterea, deinde. v. dicta ad Suet. Ner. 38. sic infra 52: *circumferent. compulerantque etc.* Ern.

12. *Hortali*] Ortalus scribitur in Suet. Tib. 47. Ortalus igitur Hortensiae gentis cognomen. Cicero ad Att. 4 15: *Ortalus in ea causa fuit cuiusmodi solet.* infanda quaedam de hoc ipso, nisi fallor, Hortensio Valerius Maximus narrat 3 5 4. sed vocat Corbionem. anne igitur scribendum *Hortalus Corbio?* an corrupta ea vox, substituendumque *Ortalus?* alterum certe horum. principio etiam Valerianae narrationis emendo *in maximo et ingeniorum et civium amplissimorum proventu.* facio iudicem nostrum Pighium, cui scriptor hic non medicinam debet sed vitam. sed hic Ortalus Hortensii nepos, numquid ex filio?

iuvenis, in paupertate manifesta superbius accepisset. neque
erat oratoris Hortensii, illectus a divo Augusto liberalitate
decies sestertii ducere uxorem, suscipere liberos, ne clari-
sima familia exstingueretur. igitur quattuor filiis ante fores
5 curiae adstantibus, loco sententiae, cum in Palatio senatus
haberetur, modo Hortensii inter oratores sitam imaginem
modo Augusti intuens, ad hunc modum coepit. "patres con-
scripti, hos, quorum numerum et pueritiam videtis, non
sponte sustuli, sed quia princeps monebat; simul maiores
10 mei meruerant ut posteros haberent. nam ego, qui non pe-
cuniam, non studia populi neque eloquentiam, gentile domus
nostrae bonum, varietate temporum accipere vel parare po-
tuissem, satis habebam si tenues res meae nec mihi pudor
nec cuiquam oneri forent. iussus ab imperatore uxorem duci
15 en stirps et progenies tot consulum, tot dictatorum. nec ad
invidiam ista, sed conciliandae misericordiae refero. assi-
quentur florente te, Caesar, quos dederis honores: interim
Quinti Hortensii pronepotes, divi Augusti alumnos ab in-
38 opia defende." inclinatio senatus incitamentum Tiberio fuit
20 quo promptius adversaretur, his ferme verbis usus. "i

apparet: nam et Valerius diserte Hortensium eum appellat. attamen filius magni illius oratoris bello civili Brutiano periit, praemature. Velleius 2 71: *eadem Lucullum Hortensiumque, eminentissimorum virorum filios, fortuna abstulit.* sed debuit scilicet iam tunc prolem sevisse et reliquisse in urbe. Catulli Elegia, quae ad Ortalum est: conseo eam esse ad huius avum. Lips.

3. *decies* HS] is est ipse census senatorius, qui sub Augusto fuit. nam auxit eum et produxit. sunt ista *vigintiquinque millia Philippicum.* Lips. *liberalitatem decies sestertii* dicebant veteres et scripsit haud dubie Tacitus, non *sestertium.* Gron. Gronovius in M clare reperit *sestertii.* itaque non dubitavi recipere cum Ryckio. aliis etiam locis veterum scriptorum, etiam sine libris scriptis, recepere viri docti. v. intpp ad Suet. Caes. 50, Aug. 41, Tib. 48. Ern.

15. *tot consulum*] vaniloqua homis oratio et falsa. ubi enim isti consules, tot dictatores? certe ego in Hortensia gente unum dictatorem reperio et consulem unum, dictatorem a. u. 467 secessione plebis, consulem Hortensium, huius avum, sed intellegit fortasse maiores suos etiam ex gente materna. Lips.

16. *adsequantur* Acidalius. non placet: certius enim omen in vulgata, etsi ratum non fuerit. Gron.

19. *inclinatio senatus*] quare illa impedivit aut arcuit? debuisset incitare. nam videri volebat omnia per senatum agere. sed hic aliud. ista inclinatio popularitatem quandam referebat, et severum principem quae ad famam et gratiam componebat spretum Tiberio. fortasse etiam quia sponte volebat dare et solam gratiam habere, non ab aliis incitatus aut impulsus. Lips.

quantum pauperum est venire huc et liberis suis petere pecunias coeperint, singuli nunquam exsatiabuntur, res publica deficiet. nec sane ideo a maioribus concessum est egredi aliquando relationem et, quod in commune conducat, loco sententiae proferre, ut privata negotia, res familiares nostras hic augeamus, cum invidia senatus et principum, sive indulserint largitionem sive abnuerint. non enim preces sunt istuc, sed efflagitatio, intempestiva quidem et improvisa, cum aliis de rebus convenerint patres, consurgere et numero atque aetate liberum suorum urgere modestiam senatus, eandem vim in me transmittere, ac velut perfringere aerarium, quod si ambitione exhauserimus, per scelera supplendum erit. dedit tibi, Hortale, divus Augustus pecuniam, sed non compellatus, nec ea lege ut semper daretur. languescet alioqui industria, intendetur socordia, si nullus ex se metus aut spes; et securi omnes aliena subsidia exspectabunt, sibi ignavi, nobis graves." haec atque talia, quanquam cum assensu audita ab iis quibus omnia principum, honesta atque inhonesta, laudare mos est, plures per silentium aut occultum murmur excepere. sensitque Tiberius, et cum paulum reticuisset, Hortalo se respondisse ait: ceterum si patribus videretur, daturum liberis eius ducena sestertia singulis, qui sexus virilis essent. egere alii grates: siluit Hortalus, pavore, an avitae nobilitatis etiam inter angustias fortunae re-

7. *abnuerunt* M.

preces sunt istuc] IGronovius in M legit *istut* pro *istud*; quod ille probat. sed illud *istut*, si quidem acutius ceteris in hac voce legenda vidit Gronovius, potest esse factum ex *istuc*, pro quo saepe librarii reposuere *istud*, ut docuere viri docti ad Liv. 28 28 et 42. Ern.

11. prisca scriptura *in me transmerri*, ex quo Beatus *transumere*. legebam *eadem invidiam in me transmittere*, vel etiam *tandem vim*. primo, inquit, urgent modestiam senatus, denique velut vim mihi adhibent et aerarium perfringunt. vim dico, quia velut pro sententia dicunt, et senatus assensum capiunt aut capiant; cui parere me sit necessum. Lips. optime habet vulgatum. nam et *vis* infertur pudori: vis etiam est, cum aliquid *extorquet improbitas*, ut loquitur Arbiter c. 87, cui concedit frontis imbecillitas. sic 15 36: *ergo ut in privatis necessitudinibus proxima pignora praevalerent, ita P. R. plurimum vim habere, parendumque retinenti*. Gron. IGronovius e prisca scriptura, quam Beroaldus et Rhenani editio prima retinuere, legi vult *transiicere*. Aldus edidit *transmitti*, Gryphius *transmittere*. Ern.

18, et c. 43 et 50, *iis* M: vulgo *his*.

20. *excipere* M.

24. *retinens*] infra 5 11: *modestiae retinens*. sic etiam Cic. ad Q. fr. I 2: *sui iuris dignitatisque retinens*. Ern.

tinens. neque miseratus est posthac Tiberius, quamvis [illegible]
mus Hortensii pudendam ad inopiam delaberetur.

39 Eodem anno mancipii unius audacia, ni mature sub[illegible]
tum foret, discordiis armisque civilibus rem publicam p[illegible]
5 lisset. Postumi Agrippae servus, nomine Clemens, cu[illegible]
fine Augusti pergere in insulam Planasiam et fraude [illegible]
raptum Agrippam ferre ad exercitus Germanicos non [illegible]
animo concepit. ausa eius impedivit tarditas onerariae [illegible]
atque interim patrata caede, ad maiora et magis prae[illegible]
10 conversus furatur cineres, vectusque Cosam Etruriae [illegible]
montorium ignotis locis sese abdit, donec crinem ba[illegible]
que promitteret: nam aetate et forma haud dissimili is [illegible]
minum erat. tum per idoneos et secreti eius socios cre[illegible]
scit vivere Agrippam, occultis primum sermonibus, ut [illegible]
15 solent, mox vago rumore apud imperitissimi cuiusque [illegible]
ptas aures, aut rursum apud turbidos eoque nova cupi[illegible]
atque ipse adire municipia obscuro diei, neque pro[illegible]
aspici, neque diutius isdem locis, sed quia veritas vi[illegible]
mora, falsa festinatione et incertis valescunt, relinquebat

2. *dilaberetur*] arbitror Tacitum dedisse *delaberetur*, sic Suet. Claud. 9: *ad eas rei familiaris angustias decidit;* quamquam ibi suspicatus sum Suetonium scripsisse *recidit*. *delabi* et *dilabi* saepe confundi in libris satis notum est. infra 3 63: *neu specie religionis in ambitionem delaberentur*. itaque non dubitavi sic rescribere. Ern.

7. *ferre ad exercitus*] Suet. Oct. 19, Tib. 53. noster 4 67. Gron.

10. *furatur cineres*] quare hoc? an ne constaret eo argumento mortuum Postumum, quem vivum ille, et se esse, credi volebat? an caritate in dominum fecit, et alibi sepulturus? Lips.

Coram] apud Dionem 57 16 leges in Galliam profectum eum. sed Coraae nomen ego apud geographos in hoc tractu non reperio: reperio Cosae, quod Etruriae oppidum fuit in sublimi colle ad mare, cum subiecto sinu. Strabo 5 p. 225: *μετὰ δὲ Ποπλώνιον Κόσσα πόλις, μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης· ἔστι δὲ ἐν κόλπῳ βουνὸς ὑψηλός.* [illegible] id portui Herculis Rutilius (1[illegible] 286) locat: *et desolatae* [illegible] *foeda Cosae*. Servius de eode[illegible] Virg. Aen. 10 167): *Cosae* [illegible] *Tusciae, quae numero singulari* [illegible] *secundum Sallustium dicitur*, [illegible] nat et Plinius 3 8. itaque qu[illegible] audiet, *Cosam* hic restitnet. Lip[illegible]

19. *relinquebat famam*] [illegible] abeundo scilicet, prinsquam [illegible] innotesceret: *praeveniebat* [illegible] inopinato et celeriter se sist[illegible] ita parum gnaros relinquebat, [illegible] providis se sistebat. Lips. [illegible] interpretor de abitu, idque [illegible] cipit ipse Tacitus, cum ait [illegible] *diutius iisdem locis, sed* [illegible] *quebat aut praeveniebat*. qui [illegible] cerit, narrat, in mutandis [illegible] etsi autem *relinquere* interdum [illegible] cimur quicquid post tergum es[illegible] venit, proprie tamen relinq[illegible] quod nobiscum fuit, aut quod [illegible] adest, cum ab eo discedimus [illegible] venimus id quod nondum ab[illegible] quod post nos demum exsti[illegible] igitur ait: abibat vel cum longi[illegible]

ıam aut praeveniebat. vulgabatur interim per Italiam ser-
atum munere deum Agrippam, credebatur Romae; iamque
Ostiam invectum multitudo ingens, iam in urbe clandestini
oetus celebrabant, cum Tiberium anceps cura distrahere,
ine militum servum suum coerceret, an inanem credulita-
em tempore ipso vanescere sineret. modo nihil spernen-
um, modo non omnia metuenda ambiguus pudoris ac me-
is reputabat. postremo dat negotium Sallustio Crispo. ille
clientibus duos (quidam milites fuisse tradunt) deligit, at-
ue hortatur, simulata conscientia adeant, offerant pecuniam,
dem atque pericula polliceantur. exsequuntur ut iussum

argi, vel prinsquam spargeretur
ımor eum adesse. GRON.

4. *coetus*] *catus* M, *cetus* margo.
celebrabat] Freinshemius capit de
ermonibus hominum. crederem, si
liiceretur *fama*, *rumore*, *ser-
one*, *vocibus*. nam mihi nihil ex-
loratius quam, quem *multitudo ce-
brare ingens* dicitur veteribus, eum
agnam turbam comitum anteam-
ulonum sectatorum secum trahere
ıtelligi. Cicero pro Sext. 63: *viae
ultitudine legatorum undique mis-
orum celebrabantur*. ad Att. 4 1:
*milis frequentia me usque ad Ca-
itolium celebravit*. de Orat. 1 45:
*stis est huiusce Q.Mucii ianua et
stibulum, quod maxima quotidie
requentia civium celebratur*. plane
c et Tacitus loquitur, narratque,
imul egressus in terram esset, magna
requentia vulgi circumfusum comi-
atumque incessisse per vias gau-
entis, gratulantis, deducentis, mi-
antis. et quid in eo novi? Pseudo-
racchi et Pseudomarii iuxta magnos
onsursus fecerunt. neque abhorret
uod praecedit, *adire obscuro*, et
elinquebat aut praeveniebat. sic
um illic; postea Ostiae aliter:
rescunt enim et in scelere ac fraude
nimi parvi metu primo, rursusque
ro occasione minuuntur. quos pro-
ressus regressusque curate satis an-
otavit Tacitus. Ostiae effuderant
ese. in urbe sub oculis principis
ainus audebant. aut si audebant,
pse dimisit illos, monitos conducere
agis rebus suis ut minus conspectus
Romam intraret. postquam igitur
moenia irrepsit, coitiones interim
clandestinae ad eum fiebant, donec
matura, si daretur, fieret seditio.
XXII lapide ab urbe distare Ostiam
accepit, opinor, Freinshemius e cor-
rupto Strabonis loco 5 p. 232, cum
tot alii auctores, tabulae, itineraria
XVI, quidam etiam XIII millibus
contenti sint. vide Cluverium. GRON.
Ostiam in textu scripsi, imitatus
viros doctus in Livio. *Ostia* vera
scriptura, non *Hostia*. et sic in M
auctore IGronovio. ERN.

5. *servum suum*] rectum est. etsi
enim Clemens hic servus Agrippae
olim, tamen nunc Tiberii, ad quem
scilicet universa Agrippae hereditas
venerat. LIPS. Acidalio non in-
concinne ex *suum* scribi posse *statim*
videbatur. sed multo efficacius τὸ
suum. Instinus 42 5: *Phraates le-
gatos statim ad Caesarem mittit,
servum suum Tiridatem et filium
remitti sibi postulat*. GRON. Gros-
lotius volebat corrigi *tum*. ERN.

10. *simulata conscientia*] Freins-
hemii interpretationem, qui fraudis
conscientiam intelligit, admittere non
possum. quem ad modum enim
planus hic confideret committeretque
sese illis, qui dicerent, *scimus te
non esse Agrippam, quem praefers?*
prorsus hoc erat totam tragoediam
evertere. qua fronte poterant of-
ferre pecuniam, fidem et pericula
polliceri, qui detrahebant ei aperte
personam sub qua erat favorabilis?
non erat tam fatuus Clemens ut
crederet homines, si nihil aliud, in-
genuos et militares sacramento di-

erat. dein speculati noctem incustoditam, accepta [illegible]
manu, vinctum, clauso ore, in Palatium traxere. [illegible]
ctanti Tiberio quomodo Agrippa factus esset, resp[illegible]
fertur "quomodo tu Caesar." ut ederet socios, subigi [illegible]
5 potuit. nec Tiberius poenam eius palam ausus, in [illegible]
Palatii parte interfici iussit corpusque clama uferri. et [illegible]
quam multi e domo principis equitesque ac senatores [illegible]
tasse opibus, iuvisse consiliis dicerentur, haud quaesitum.

41 Fine anni arcus propter aedem Saturni ob recepta [illegible]
10 cum Varo amissa ductu Germanici, auspiciis Tiberii, et [illegible]
Fortis Fortunae Tiberim iuxta in hortis quos Caesar dic[illegible]
populo Romano legaverat, sacrarium genti Iuliae effigie[illegible]
divo Augusto apud Bovillas dicantur.

Gaio Caecilio Lucio Pomponio consulibus Germa[illegible]
15 Caesar ante diem septimum calendas Iunias triumphavi[illegible]
Cheruscis Chattisque et Angrivariis, quaeque aliae nati[illegible]
usque ad Albim colunt. vecta spolia, captivi, simulacra [illegible]
tium, fluminum, praeliorum; bellumque, quia conficere [illegible]
hibitus erat, pro confecto accipiebatur. augebat intuen[illegible]
20 visus eximia ipsius species, currusque quinque liberis omni[illegible]
sed suberat occulta formido reputantibus haud prosperum [illegible]
Druso patre eius favorem vulgi, avunculum eiusdem Ma[illegible]
lum flagrantibus plebis studiis intra iuventam ereptum, [illegible]
42 et infaustos populi Romani amores. ceterum Tiberius [illegible]
25 ne Germanici trecenos plebi sestertios viritim dedit, [illegible]

cturos ei quem fugitivum esse nossent. quin *simulata conscientia* est fingentes se conscios ac participes eorum qui iampridem illius adventum optarint et exspectarint, adeoque conspirationis pro servato munere deum Agrippa factae, et velle omni modo Augusti sanguinem adversus inimicos tueri. Gron.

12. *sacrarium*] addito etiam Iudicro circensi; quod docent verba 15 23. at de sacrario, exemplum imitatus in gente Flavia Domitianus. Statius Silv. 5 1 240: *aeternae modo qui sacraria genti condidit, inque alio posuit sua sidera coelo.* Lips.

14. *C. Caecilio*] sic edidi pro *Caelio*, ex inscriptione ap. Murat. t. 1 p. 301 et sic appellant Dio 57 17 et Cassiodorus in C[illegible] ut iam monuit Panvinius, Bl[illegible] sic edidit etiam Brotier. v. [illegible] sonus Vita Ovidii ad h. a. de [illegible] ponii consulatu v. Rezzonici [illegible] Plin. t. 1 p. 146. Ern.

15. *de Cheruscis*] plures [illegible] in hoc triumpho Strabo 7 [illegible] nominat, sed verbis corrupt[illegible] quibus videro in Germania [illegible] Lips.

20. *currus quinque liberis*] [illegible] umphantium ritu, qui pueros [illegible] nores in curru, grandiores in[illegible] equis triumphalibus imponebat[illegible] cero pro Murena 5, Plut[illegible] Suetonius Tib. 6, alii. Lips.

25. *trecenos pl. sest.*] tres [illegible] Romanos, nostros septem Ph[illegible]

collegam consulatui eius destinavit. nec ideo sincerae caritatis fidem assecutus, amoliri iuvenem specie honoris statuit, struxitque causas aut forte oblatas arripuit. rex Archelaus quinquagesimum annum Cappadocia potiebatur, invisus Tiberio, quod eum Rhodi agentem nullo officio coluisset. nec id Archelaus per superbiam omiserat, sed ab intimis Augusti monitus, quia florente Gaio Caesare missoque ad res Orientis intuta Tiberii amicitia credebatur. ut versa Caesarum subole imperium adeptus est, elicit Archelaum matris litteris, quae non dissimulatis filii offensionibus clementiam offerebat, si id precandum veniret. ille ignarus doli, vel, si intelligere crederetur, vim metuens, in urbem properat; exceptusque immiti a principe, et mox accusatus in senatu, non ob crimina quae fingebantur, sed angore, simul fessus senio, et quia regibus aequa, nedum infima insolita sunt, finem vitae, sponte an fato, implevit. regnum in provinciam redactum est, fructibusque eius levari posse centesimae vectigal professus Caesar ducentesimam in posterum statuit. per idem tempus

vel ducatones argenteos et dimidiatum. Gron.

3. *rex* Cappadocum, non Iudaeae tetrarcha, ut Muretus vult. hic Herodis erat filius, ille ex posteris Archelai, Mithridatis praefecti. Archelai Iudaei frater Alexander Archelai Cappadocis filiam Glaphyren uxorem habuit. Gron. confundit utrumque etiam Torrentius ad Sueton. Tib. 8. Ern.

4. *quinquagesimum annum*] iusta aetatis. cepit enim regnum ab Antonio a. u. 718. consule Dionem 49 12. Lips.

11. *veniret*] legitima ratio desiderat *venisset*. saepe in hoc genere, dominatimque in hoc verbo, peccatum inscitia librariorum. Ern.

ignarus M.

14. *angore*] Suet. Tib. 49. Gron. idde supra de Libone c. 30. Ern.

16. *in provinciam redactum est*] non unae quidem, sed paulo post Germanico misso ad res Orientis. ifra 56: *at Cappadoces in formam rovinciae redacti QVeranium legatum accepere.* Strabo 12 p. 534: τῆς δὲ μεγάλης Καππαδοκίας νῦν μὲν οὐκ ἴσμεν πρώτην διάταξιν. τελευτήσαντος γὰρ τὸν βίον Ἀρχελάου τοῦ βασιλεύσαντος ἔγνω Καῖσάρ τε καὶ ἡ σύγκλητος ἐπαρχίαν εἶναι Ῥωμαίων αὐτήν. regnum autem Cappadociae a Tiberio primum in provincam redactum, consensu traditum est. Appianum quis hic audiet, qui refert ad Augustum? verba eius (Mithr. 105): Ἀριοβαρζάνης μὲν οὖν τὴν βασιλείαν ὅλην τῷ παιδὶ περιῶν ἐνεχείρισε, καὶ πολλαὶ μεταβολαὶ μέχρι Καίσαρος ἐγένοντο τοῦ Σεβαστοῦ, ἐφ' οὗ, καθάπερ τὰ λοιπά, καὶ ἥδε ἡ βασιλεία περιῆλθεν ἐς στρατηγίαν. via excidisti, o bone et fide alias scriptor. Lips.

17. *centesimae vectigal*] onus hoc impositum urbi et Italiae post bella civilia ab Augusto, anno, nisi erro, 759, quo tempore aerarium militare institutum, ut tradit Dio 55 25. colligo ex verbis Taciti, quae 1 78. non aliud autem hoc vectigal quam centesimus rerum in auctione venalium nummus. auctor sic interpretandi Suetonius, qui du-

Antiocho Commagenorum, Philopatore Cilicum regibus d
functis turbabantur nationes, plerisque Romanum, aliis
gium imperium cupientibus; et provinciae Suria atque
43 daea, fessae oneribus, deminutionem tributi orabant. igi
5 haec, et de Armenia quae supra memoravi, apud patres
seruit; nec posse motum Orientem nisi Germanici sapie
componi: nam suam aetatem vergere, Drusi nondum s
adolevisse. tunc decreto patrum permissae Germanico p
vinciae quae mari dividuntur, maiusque imperium, quo
10 adisset, quam iis qui sorte aut missu principis obtinere
sed Tiberius demoverat Suria Creticum Silanum, per affi
tem connexum Germanico, quia Silani filia Neroni vetus
simo liberorum eius pacta erat; praefeceratque Gnaeum P
nem, ingenio violentum et obsequii ignarum, insita fer
15 a patre Pisone, qui civili bello resurgentes in Africa pa
acerrimo ministerio adversus Caesarem iuvit, mox Bru
et Cassium secutus, concesso reditu, petitione honorum a
stinuit, donec ultro ambiretur delatum ab Augusto consula

centesimam auctionum appellat Cal. 16: *ducentesimam auctionum Italiae remisit.* ubi bene Turnebus (Adv. 27 20) emendat *centesimam.* bene, inquam, maximus ille criticus aevi nostri. nec iuvat Suetonii receptam lectionem hic locus Taciti, quia ille idem Tiberius, quasi poenitentia beneficii, centesimam iterum instituit, ducentesima inducta. clare Dio 58 16. *καὶ μετὰ τοῦτο* (i. e. post Seiani mortem) *τέλος τι διακοσιοστὴν ἔχον ἑκατοστὴν ἤγαγε.* non narrat id Tacitus. fateor, quia ea omnis historia exstincta. at Dio idem 59 9, ubi de Caligula, sibi constans, centesimam ab eo sublatam ait, non ducentesimam. Lips.

1. *commagenonum* M.

6. *motum Orientem*] recte, quasi dicat turbatum commotumque Orientem. alias non peccabis si legas *motum Orientis.* Lips.

9. *maiusque imperium*] id eximium ius tributum etiam olim Pompeio Magno, bello in piratas. quod ait sorte aut missu, dividit proconsules a propraetoribus legatisque, ut vere notavi 1 74. Lips. Cicero *imperium infinitum* vocat, nulli certae provinciae adstrictum tale imperium habuit olim M Antonius Creticus. Dio 53 *τὸ πλεῖον τῶν ἑκαστάρχων ἰσχύειν.* quae super hoc inter Pagium et Spanhemium putata sunt, vide in opere de et Pr. N. t. 2 p. 469. Ers.

11. *Creticum Silanum*] ex familia hic Silanus, sed in Caeciliam transierat. ita mina illi QCaecilius Metellus ticus Silanus. ex Dione Cassiodoro in Chron. aliique scripserunt Fastos. consul fuit 760 cum Nerva Silano. Lips.

15. *civili bello*] ita est, minat semel iterumque inter adversarios Hirtius tersissime Africi Comment. 18. *et CnPiso cum equitibus mille centum electis* eius generis satis *grandi* item 4: *Adrumeti CnPiso* rorum circiter *tribus millibus* ruit. Lips.

18. *consulatum accipere*] fuit CnCalpurnius Piso cum

accipere. sed praeter paternos spiritus, uxoris quoque Plancinae nobilitate et opibus accendebatur. vix Tiberio concedere; liberos eius ut multum infra despectare. nec dubium habebat se delectum, qui Suriae imponeretur, ad spes Germanici coercendas. credidere quidam data et a Tiberio occulta mandata; et Plancinam haud dubie Augusta monuit aemulatione muliebri Agrippinam insectandi. divisa namque et discors aula erat tacitis in Drusum aut Germanicum studiis. Tiberius ut proprium et sui sanguinis Drusum fovebat: Germanico alienatio patrui amorem apud ceteros auxerat, et quia claritudine materni generis anteibat, avum Marcum Antonium, avunculum Augustum ferens. contra Druso proavus eques Romanus Pomponius Atticus dedecere Claudiorum imagines videbatur. et coniunx Germanici Agrippina fecunditate ac fama Liviam uxorem Drusi praecellebat. sed fratres egregie concordes et proximorum certaminibus inconcussi.

44 Nec multo post Drusus in Illyricum missus est, ut sueseeret militiae studiaque exercitus pararet; simul iuvenem urbano luxu lascivientem melius in castris haberi Tiberius, seque tutiorem rebatur utroque filio legiones obtinente. sed Suevi praetendebantur auxilium adversus Cheruscos orantes.

Augusto a. 731. de ministerio eius in bello Africo vide Hirtium initio libri. Lips.

1. *Plancinae*] a Dione 58 22 Munatia Plancina dicitur, ut certum sit eam celebris illius L.Munatii Planci filiam fuisse aut neptem. nominat hanc ipsam Romae lapis in sedibus Caesiis [Grut. 985 8] *dis manibus L. Munati Plancinae l. Polyliti.* id est, Plancinae liberti. Lips.

3. *liberos eius*] Germanicum intelege et Drusum. Lips.

7. *insectandi*] non muto, etsi dictio non trita. sic 15 5: *Vologesi penitus infixum erat arma Romana vitandi.* Lips. similiter ibidem 21: *maneat provincialibus potentiam suam tali modo ostentandi.* neque Tacitus modo, sed antiquiores ac meliores etiam. v. Voss. Aristarch. 7 53. Gron. ad Liv. 35 49. et hi quidem putant, cum Linacro l. 4, intelligi *consilium*, *voluntatem*, *facultatem*; quorum nihil huic loco convenit. forte initio sic usi sunt hac forma, ut intelligeretur aliquod eiusmodi verbum. sed quia gerundio in talibus infinitivus substitui salva sententia poterat, eo pro infinitivo uti coepere, ubi ellipsis talis esse non potest. multa talia in omnibus linguis observare licet. adde dicta ad c. 47 et ad 13 11. Ern. Freinshemius sic coniungit: *muliebri aemulatione insectandi Agrippinam.* transpositionis auctor M.

9. *fovere aliquem* Tacitus dicit pro favere alicui. sic infra c. 71: *si me potius quam fortunam meam fovebatis.* Ern.

11. *mater M.*

avum MAntonium] tu, qui in historia tiro, haec pete ex tabula stirpis Augustae, quam inserui fine librorum. videbis autem *avunculum* intellegi *proavunculum.* Lips.

nam discessu Romanorum, ac vacui externo metu, gentis assuetudine et tum aemulatione gloriae arma in se verterant. vis nationum, virtus ducum in aequo: sed Maroboduum regis nomen invisum apud populares, Arminium pro libertate bel-
45 lantem favor habebat. igitur non modo Cherusci sociique eorum, vetus Arminii miles, sumpsere bellum; sed e regno etiam Marobodui Suevae gentes, Semnones ac Longobardi, defecere ad eum. quibus additis praepollebat, ni Inguiomerus cum manu clientium ad Maroboduum perfugisset, non
10 aliam ob causam quam quia fratris filio iuveni patruus senex

1. *discessu*] videtur esse debere *decessu*. nam Romani de Germania *decesserant*, non *discesserant*. omnino exercitus dicitur *decedere*, cum relinquit provinciam, non *discedere*. saepe haec verba confusa constat. *decessus* est apud Cic. Phil. 2 38 et alibi. de usu talium ablativorum vide Gron. ad Cic. Dom. 21, Suet. Aug. 13. Ern.

vacui externo metu] simile illi Sallustiano (Gell. 9 12): *postquam remoto metu Punico simultates exercere vacuum fuit*. Lips. Muretus, qui e vetere libro laudat *vacue*, videtur voluisse, *vacuae externo metu gentes*, *assuetudine*. sed ita fuisse in unico ms codice non puto. Gron.

2. *et tum*] vereor ne *τὸ et* insititium sit, ortumque ex ultima et prima vicinorum verborum. *tum* est praeterea. si *et* genuinum est, *tum* accipiendum pro *eo tempore*, quod non satis convenit. dudum aemulatio inter istas gentes fuerat. nisi quis malit cum Heinsio *tum et*: ita redundabit alterutrum. Ern.

4. *invisum*] iure. nam hic Marobodnus adolescens Romae benigne ab Augusto habitus, reversus ad suos artes et servitutem intulit externas. de quo iucunda et necessaria scitu Strabo 7 p. 290: *ἐν ταύτῃ δ' ἐστὶ καὶ ὁ Ἑρκύνιος δρυμὸς καὶ τὰ τῶν Σουήνων ἔθνη, τὰ μὲν οἰκοῦντα ἐντὸς τοῦ δρυμοῦ, καθά που τὰ τῶν Κολδούλων* (suspecta lectio), *ἐν οἷς ἐστὶ καὶ τὸ Βουιασμὸν* (forte *Boyhaimum* quasi Boiorum domus) *τὸ τοῦ Μαροβόδου βασίλειον, εἰς ὃν ἐκεῖνος τόπον ἄλλους τε μετανέστησε πλείους καὶ δὴ τοὺς ὁμοεθνεῖς ἑαυτῷ Μαρκομάννους. ἐπέστη γὰρ τοῖς πράγμασιν οὗτος ἐξ ἰδιώτου μετὰ τὴν ἐκ Ῥώμης ἐπάνοδον. νέος γὰρ ἦν ἐνθάδε, καὶ εὐεργετεῖτο ὑπὸ τοῦ Σεβαστοῦ. ἐπανελθὼν δὲ ἐδυνάστευσε, καὶ κατεκτήσατο, πρὸς οἷς εἶπον, Λουίους* (scribo *Λυγίους*) *τὸ μέγα ἔθνος, καὶ Σουμους, καὶ Βούτονας* (lego *Γούθονας*) *καὶ Μουγιλῶνας καὶ Ζιβινοὺς καὶ τῶν Σουήνων αὐτῶν μέγα ἔθνος Σέμνωνας*. ex his clara illa Taciti quae sequuntur, Maroboduum *Hercyniae latebris defensum*, *Caesaris satellitem*; magisque e Velleio 2 108. Lips.

9. *clientium*] sic in codice unico est; de quo genitivo saepe dictum a criticis. nec video quare ei *clientum* praeferatur. similis confusio apud Sallust. Cat. 26, ubi v. Cortius, et ad c. 11. Ern.

10. *fratris*] Segimeri. Velleius 2 118: *iuvenis genere nobilis, manu fortis, sensu celer, ultra barbarum promptus ingenio, nomine Arminius, Segimeri principis gentis eius filius, ardorem animi vultu oculisque praeferens, assiduus militiae nostrae prioris comes, et iam civitatis Romanae ius equestremque consecutus gradum*. Gron.

iuveni] iuvenili prorsus aetate res magnas gessit decus illud Germaniae. Varum fudit anno XXVI aetatis, Maroboduum nunc anno XXXV. facile collectu ex Tacito, qui eum 37 annos vitae, 12 imperii ex-

parere dedignabatur. diriguntur acies, pari utrinque spe, nec, ut olim apud Germanos, vagis incursibus aut disiectas per catervas: quippe longa adversum nos militia insueverant sequi signa, subsidiis firmari, dicta imperatorum accipere. ac tunc Arminius equo collustrans cuncta, ut quosque advectus erat, reciperatam libertatem, trucidatas legiones, spolia adhuc et tela Romanis derepta in manibus multorum ostentabat; contra fugacem Maroboduum appellans, praeliorum expertem, Hercyniae latebris defensum, ac mox per dona et legationes petivisse foedus, proditorem patriae, satellitem Caesaris, haud minus infensis animis exturbandum quam Varum Quintilium interfecerint. meminissent modo tot praeliorum; quorum eventu, et ad postremum eiectis Romanis, satis probatum penes utros summa belli fuerit. neque Maroboduus iactantia sui aut probris in hostem abstinebat, sed Inguiomerum tenens, illo in corpore decus omne Cheruscorum, illius consiliis gesta quae prospere ceciderint, testabatur: vecordem Arminium et rerum nescium alienam gloriam in se trahere, quoniam tres vacuas legiones et ducem fraudis ignarum perfidia deceperit, magna cum clade Germaniae et ignominia sua, cum coniunx, cum filius eius servitium adhuc tolerent. at se duodecim legionibus petitum duce Tiberio illibatam Germanorum gloriam servavisse: mox condicionibus aequis discessum; neque paenitere quod ipsorum in manu

plesse scribit. obiit autem anno 772, biennio post hanc pugnam. Lips.

1. *deriguntur* M.

3. *adversum*] sic M. Ern.

7. *direpta*] *derepta* Acidalius volebat. recte. sic etiam M. cf. ad I 20. Ern.

19. *vacuas legiones*] subit illud Caesaris, se *ire ad exercitum sine duce, atque inde rediturum ad ducem sine exercitu.* et hoc *vacuum* saepe, carens praeside, vindice, defensore, domino. Brutus ad Cic. fam. 11 10: *quantam perturbationem rerum afferat obitus consulum, quantamque cupiditatem hominibus iniiciat vacuitas* i. e. orba res publica. hoc libro 76: *repeteret provinciam non iure ablatam et vacuam.* 12 50: *vacuam rursus Armeniam Rhadamistus invasit.* et saepe. Ambrosius in Hegesippo 2 17: *tanquam in vacuum populum omni iniuriarum genere processit.* sed additur, inquis, *ducem fraudis ignarum.* respondeo, ideo *vacuae legiones*, hoc est sine duce, quia dux fraudis ignarus et improvidus: non enim cautor, ipse qui capitur. Gron.

21. *filios* M.

24. Acidalius vult sic distingui: *mox c. aeq. discessum, neque poenitere. quod* (i. e. quoniam) *ips. i. m. sit* etc. ego vulgatam distinctionem probo. sensus est: neque illud exiguum commodum est, quod mihi debent populares, quod perfeci ut liberum nobis sit, utrum pacem malimus sine bello, an bellum gerere, quod integra spe licet

sit, integrum adversum Romanos bellum an pacem incruentam malint. his vocibus instinctos exercitus propriae quoque causae stimulabant, cum a Cheruscis Longobardisque pro antiquo decore aut recenti libertate, et contra augendae domi-
5 nationi certaretur. non alias maiore mole concursum, neque ambiguo magis eventu, fusis utrinque dextris cornibus. sperabaturque rursum pugna, ni Maroboduus castra in colles subduxisset. id signum perculsi fuit; et transfugiis paulatim nudatus in Marcomannos concessit, misitque legatos ad Ti-
10 berium oraturos auxilia. responsum est non iure eum adversus Cheruscos arma Romana invocare, qui pugnantis in eundem hostem Romanos nulla ope iuvisset. missus tamen Drusus, ut rettulimus, paci firmator.

47 Eodem anno duodecim celebres Asiae urbes colla-
15 psae nocturno motu terrae; quo improvisior graviorque pestis fuit. neque solitum in tali casu effugium subveniebat, in aperta prorumpendi, quia diductis terris hauriebantur.

facere, quando nondum antea victi a Romanis sumus. Ern.

4. *recente* M.

8. *transfugis*] subscribo Lipsio emendanti *transfugiis*; quem et Freinshemius secutus: *multi subinde ex ipsius partibus ad Arminium transfugerunt; et sic cum vires suas decrescere seque paulatim copiis exui animadverteret.* H. 2 34: *crebris, ut in civili bello, transfugiis.* 3 61: *crebra transfugia tribunorum centurionumque.* Gron. sic et Ryckius. recte. Ern.

13. *paci* M. legebatur *pacis*.

14. terraemotus huius mentio Plinio 2 86: *maximus terrae, memoria mortalium, exstitit motus Tiberii Caesaris principatu, duodecim urbibus Asiae una nocte prostratis.* bonum Orosium quam fugit ratio, qui 7 4 hunc tremorem terrae ad tempus refert mortui nostri servatoris! quod nos quidem scimus totis quattuordecim annis posterius fuisse. scilicet egebant hoc fuco sacrae litterae. de eodem Strabo 12 p. 579: *καὶ τὰ περὶ Σίπυλον δὲ καὶ τὴν ἀνατροπὴν αὐτοῦ οὐ δεῖ μῦθον τίθεσθαι. καὶ γὰρ νῦν τὴν Μαγνησίαν τὴν ὑπ' αὐτῷ κατέβαλον σεισμοί, ἡνίκα καὶ Σάρδεις καὶ τῶν ἄλλων τὰς ἐπιφανεστάτας κατὰ πολλὰ μέρη διελυμήναντο. ἐπανώρθωσε δὲ ὁ ἡγεμὼν χρήματα ἐπιδοὺς, καθάπερ καὶ πρότερον ἐπὶ τῆς γενομένης συμφορᾶς Τραλλιανοῖς ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ Λαοδικεῦσιν.* Lips.

duodecim] at tredecim eas facit Eusebius in Chronico, sed nominibus valde corruptis. *tredecim urbes terraemotu corrucrunt, Ephesus, Magnesia, Sardis, Mosthene, Megaechyero, Caesarea, Philadelphia, Himolus, Temis, Cumae, Myrhina, Apollonia, Diahircania.* emendabis *Mosthene, Aegae, Hierocaesarea, Philadelphia, Tmolus, Temnus, Cumae, Myrina, Apollonia* [immo *Apollonidea.* Ob.], *Hyrcania.* Lips.

17. *prorumpendi*] vide ad c. 43. neque enim hunc genitivum puto ab *effugium* regi. *prorumpere in aperta* est effugium ipsum. si Tacitus brevitatis ubique retinens esset, posses haec verba de glossa suspecta habere. nam quis non per se intelligit solitum effugium in tali casu

se immensos montes, visa in arduo quae plana fuerint, sisse inter ruinam ignes memorant. asperrima in Sardianos plurimum in eosdem misericordiae traxit: nam centies sesum pollicitus Caesar, et quantum aerario aut fisco pende-, in quinquennium remisit. Magnetes a Sipylo proximi o ac remedio habiti. Temnios, Philadelphenos, Aegea- Apollonidenses, quique Mosteni aut Macedones Hyrcani

nt in aperta homines prorum- atque aliquando valde pro- in hanc partem fui. sed non in brevitate adhibenda ubique it Tacitus. et quis in hoc cautus esse potest? quis non le, quamvis diligens, in scri- negligit legem quam sibi ipse adde ad 16 15. Ern.

sedisse immensos montes] imi- Sallustium, in cuius fragm. est *tumuli sedere* p. 1003, ubi s laudat Heins. et Drakenb. lium 6 647. Ern.

in arduo] Heinsius conii- *enisa in arduum*, quod duri- raesertim in tali oratione, pu- Ern.

ignis vulgo.

errima in Sardianos lues] ris epigramma in hanc rem est Anthologiae (2 p. 150 Iac.) ς αἳ τὸ πάλαι Γύγου πόλις, Ἀλυάττου, Σάρδιες, αἳ βα- Περσὶς ἐν Ἀσιάδι, αἳ χρυσῷ αλαιὸν ἐπλινθώσασθε μέλα- ὄλβον Πακτωλοῦ ῥεύματι εναι· νῦν δὲ ὅλαι δύστηνοι κακὸν ἁρπασθεῖσα, ἐς βυ- ξ ἀχανοῦς χάσματος ἠρίπετε.

ues] pestis, pernicies. Gloss. λύμη *lues*, *labes*. sed *labes* este et pernicie dicitur, unde *perniciesque* iunguntur apud Verr. 1 1. item *labes et flam- i publicae* pro Domo 1, *labes ua innocentiae* pro Flacco 10. non opus est coniicere *labes*, etiam pro ruina dicitur (Cic. v. 1 43: *labes agri Priverna-* ermutaturque cum *lues* in li- Ern.

Magnetes a Sipylo] Strabo 13 p. ὐκ ἄποθεν δὲ τούτων τῶν πό- ῶδ' ἡ Μαγνησία ἐστὶν ἡ ὑπὸ Σι- πύλῳ, ἐλευθέρα πόλις ὑπὸ Ῥωμαίων κεκριμένη. καὶ ταύτην δὲ ἐκάκωσαν οἱ νεωστὶ γενόμενοι σεισμοί. scitum iam autem duas Magnesias esse, a Sipylo et a Maeandro. Tiberiani nummi exstant, monumentum benivolentiae et liberalitatis in adflictas urbes, quibus inscriptum *civitatibus Asiae restitutis*. Lips. *Μαγνησίαν ἀπὸ Σιπύλου* e nummis laudat Ryckius. adde Spanh. de usu et pr. N. t. 1 p. 656. sic vocat etiam Plinius H. N. 5 31; et sic habent libri quidam apud Liv. 37 44, ubi v. Drakenborchium, et Harduinum ad Plin. l. c. Ern.

6. *Temnios*] urbs ipsa Temnus Straboni l. c. Lips.

7. *Apollonidenses* s. *Apollonidienses* verum nomen est, ut saepe vocat Cicero pro Flacco 29 et 32 et alii, ubi similiter libri quidam *Apollonienses*. v. ibi interpretes. *Apollonidem* urbem vocat idem Cic. l. c. 21. adde Cellar. G. A. t. 2 p. 117. Ern.

Mosceni] verius *Mosteni*, quo nomine urbs Lydiae. Lips. nam Graeci vocant *Μοστηνούς*, urbem *Μοστήνην*, in libris, nummis etc. atque sic est etiam, teste IGronovio, in codice scripto e quo hi libri editi; sic edidere Beroaldus, Alciatus, Aldus. itaque non dubitavi recipere hanc scripturam. *Mosceni* primus Rhenanus, vitio operarum, ut opinor. Ern.

aut Mac.] Freinshemius τὸ *aut* copulative capit, dictum pro *et*. sed non probat. Ryckius legi vult *et*. malim *ac*; quod centies cum *aut* confunditur in mss. distincti quidem a Mostenis sunt Macedones Hyrcani, et h. l. distingui debent: alioqui numerus duodecim urbium non effi-

vocantur, et Hierocaesaream, Myrinam, Cymen, Tmolum levari idem in tempus tributis, mittique ex senatu placuit qui praesentia spectaret refoveretque. delectus est Marcus Aletus e praetoriis, ne consulari obtinente Asiam aemulatio in-
48 ter pares et ex eo impedimentum oreretur. magnificam in publicum largitionem auxit Caesar haud minus grata liberalitate, quod bona Aemiliae Musae, locupletis intestatae, petita in fiscum Aemilio Lepido, cuius e domo videbatur, et Patulei divitis equitis Romani hereditatem, quanquam ipse
10 heres in parte legeretur, tradidit Marco Servilio, quem prioribus neque suspectis tabulis scriptum compererat, nobilitatem utriusque pecunia iuvandam praefatus. neque hereditatem cuiusquam adiit nisi cum amicitia meruisset. ignotos et aliis infensos, eoque principem nuncupantes, procul arcebat.
15 ceterum ut honestam innocentium paupertatem levavit, ita prodigos et ob flagitia egentes, Vibidium Varronem, Ma-

citur. Cellarius (l. c. p. 115) τὸ *aut* sic explicat: prope eosdem fuisse, aut ita vicinos et permistos ut aegre discernerentur, quamvis oppida distincta tenerent. Ern.

1. *hierocaesariam* M.

etiam ab Eusebio *Tmolus* in urbibus terrae motu afflictis ponitur; item in marmore Neapolitano, quae basis colossi Tiberiani fuit. memoratur eadem urbs Herodoto 1 84. unde merito Cellarius reiicit Freinshemium ob silentium Strabonis de hac urbe dubitantem. (l. c. p. 112) Ern. de marmore Neapolitano vel Puteolano v. L. Th. Gronov. Th. A. Gr. t. 7. Ob.

5. *oriretur* vulgo.

videtur dicere debuisse *auxit Caesar privata liberalitate*. sed talium negligens Tacitus est. intelligi potest *alia*; quod in tali contextu saepe omittitur. Ern.

7. *bona Aemiliae Musae*] in tenebroso loco collineabo ad scopum, et nescio an tangam. Aemiliam hanc Musam libertam fuisse, id primum pono, argumento cognominis Graeci, quod scio notam servitutis. ideo in Tacito legerim *Musae L. locupletis*, i. e. libertae locupletis, usitata formula scribendi. sed cur, inquies, bona eius petita in fiscum? cur non data patrono patronisve, uti lex iubet? Iulianus ait (lege 23 D. de bon. libert.): *si libertus intestato decesserit, patronum aut filium nepotemve eius ad successionem vocari indubitatum est.* Ulpianus ait (lege 3 D. de suis et leg. her.): *liberto intestato mortuo, primum suis deferri hereditatem verum est; si hi non fuerint, tunc patrono.* haec si vera, quis locus potuit esse fisco? an forte nec suus heres huic Musae, nec patronus super quisquam fuit? tale aliquid elicias ex Taciti verbis, dum ait *Lepido concessit, cuius e domo videbatur*, quasi ambiguum de domo patronoque fuisset. erant autem non Romae solum sed et in provinciis procuratores sive rationales, qui bona eiusmodi caduca legerent tollerentque. Strabo de Aegypto 17 p. 797: ἄλλος δ' ἐστὶν ὁ προσαγορευόμενος ἴδιος λόγος, ὃς τῶν ἀδεσπότων καὶ τῶν εἰς Καίσαρα πίπτειν ὀφειλόντων ἐξεταστής ἐστι. Lips.

11. *nobilitate utrisque* M.

13. *nisi cum*, vel quoties, inquit Tacitus, ab eo scribebatur haeres, a quo id *amicitia*, hoc est

rium Nepotem, Appium Appianum, Cornelium Sullam, Quintum Vitellium movit senatu aut sponte cedere passus est.

9 Isdem temporibus deum aedes vetustate aut igni abolitas coeptasque ab Augusto dedicavit, Libero Liberaeque et
10 Cereri iuxta circum maximum, quam Aulus Postumius dictator voverat, eodemque in loco aedem Florae ab Lucio et Marco Publiciis aedilibus constitutam, et Iano templum quod apud forum olitorium Gaius Duillius struxerat, qui primus rem Romanam prospere mari gessit triumphumque navalem
11 de Poenis meruit. Spei aedes a Germanico sacratur: hanc Atilius voverat eodem bello.

familiaritate aut beneficiis, *meruisset*, nihil sollicitandum. Gron.

1. *Q. Vitellium*] Suetonius in Vitellio 2 satis obscure: *Quintus cavit ordine, cum auctore Tiberio iuvenes minus idoneos senatores removerique placuisset.* Lips. *vitellum* M.

4. male interpunctione divelluntur. omnibus enim his tribus templum commune fieri solebat, ut patet e Cic. Verrinis, et monet Lipsius in nota seq. Ern.

5. *quas*] emendo *quam*. his enim tribus unum templum. a solo Dionysio copiosa lux huic loco, 6 9 4 de APostumio: ἀπὸ δὲ τῶν λαφύρων ἱδρύμενος τὰς δεκάτας ἀγῶνάς τε καὶ θυσίας τοῖς θεοῖς ἐποίει, καὶ ναοῦ κατασκευὰς ἐξεμίσθωσε Δήμητρι καὶ Διονύσῳ καὶ Κόρῃ κατ' ἔτος. vovit igitur APostumius, sed dedicavit CCassius consul. idem Dionysius, fine eiusce libri: Κάσσιος δὲ ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, ὁ παραλειφθεὶς ἐν τῇ Ῥώμῃ, τόν τε ναὸν τῆς Δήμητρος καὶ Διονύσου καὶ Κόρης ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ ἐθεμέλιωσεν, ὅς ἐστιν ἐπὶ τοῖς τοῦ μεγίστου ἱπποδρόμου τέρμασιν, ταῖς αὐτὰς ἱδρυμένος τὰς ἀρέτας, εὐξαμένου μὲν αὐτὸν Αὔλου Ποστουμίου τοῦ δικτάτωρος. est autem Liber Bacchus, Libera soror eius Proserpina, nati ex Cerere uterque. ideo ordo decentior in Dionysio, qui matrem religiose ubique praeponit, quam in nostro, qui posthabuit. Libera autem alias Cora. Lipsius Romae, *deo Baccho Cereri et Corae sacratae apud Aeginam*. estque eadem cum Proserpina. e Solino tolli velim glossema 5 15: *quem propter est demersum foramen, quo Ditem patrem ad raptus Proserpinae libere exeuntem fama est in lucem ausum.* scribe *ad raptus Liberae exeuntem*, et *fama est lucem ausum*. adde Livii locum 3 55: *familia ad aedem Cereris Liberi Liberaeque venum iret.* Lips. nempe librarii aut correctores putarunt referri ad *aedes*. sed *aedes* pertinent etiam ad sequentia templa, Florae, Iani. Ern.

7. *aedilibus*] sed plebis, ut tradunt Varro 4 32 et Festus in Publiciis. vide in primis Ovid. Fast. 5 285 sqq, et ibi Neapolim. Ern.

8. aedes Iani ad infimum Argiletum in foro olitorio fuit; et structam volunt Livius 1 19 atque alii a Numa. an aliud ab illo templum noster igitur intellegit? an restitutum aut amplius structum a Duillio fuit? hoc putem. Lips. immo aliud. nam in illo Numae, quod signum pacis et belli, instaurando mediocris liberalitas; neque id structum a Duillio dici poterat. doctissimi saepe viri confuderunt illam aediculam Iani a Numa institutam, quam describit Procopius in Goth. 1 25, cuiusque species exhibetur in nummo Augusti (ap. Masson. in Iano Christo nascente reserato p. 97. 66), cum aliis templis in honorem Iani structis, quae ceteris templis similia fuere. Ern. *Dullius* M.

10. *Spei aedes*] Cicero de Legibus

50 Adolescebat interea lex maiestatis. et Appuleiam Variliam, sororis Augusti neptem, quia probrosis sermonibus divum Augustum ac Tiberium et matrem eius illusisset, Caesarique connexa adulterio teneretur, maiestatis delator arcessebat. de adulterio satis caveri lege Iulia visum: maiestatis crimen distingui Caesar postulavit, damnarique, si qua de Augusto irreligiose dixisset: in se iacta nolle ad cognitionem vocari. interrogatus a consule quid de iis censeret quae de matre eius locuta secus argueretur, reticuit; dein proximo senatus die illius quoque nomine oravit ne cui verba in eam quoquo modo habita crimini forent. liberavitque Appuleiam lege maiestatis: adulterii graviorem poenam deprecatus, ut exemplo maiorum propinquis suis ultra ducentesimum lapidem removeretur suasit. adultero Manlio Italia atque Africa interdictum est.

2 11: *recte etiam a Calatino Spes consecrata est.* Livius 21 62: *aedem Spei, quae in foro olitorio est, fulmine tactam.* Lips. *in germanico sacratur. hanc iatillius* M.

2. *sororis*] utrius sororis? Octaviae maioris an minoris? sane de minoris liberis aut coniugio nihil legi. si maioris, oportet aliquam Marcellarum (duae fuerunt) nuptam in gentem Apuleiam, et liberos habuisse. facit, quod Dio duobus locis (54 30 et 56 29) Sextum Apuleium, qui consul fuit in Augusti morte, eum *συγγενῆ Αὐγούστου* appellat. Lips.

duplex crimen in hac inscriptione maiestatis. prius convitia in principes, alterum adulterium. quomodo istud? quia, inquit, *Caesari connexa.* est enim interpretatio ab ipso Augusto petita, *qui culpam inter viros ac feminas vulgatam* (noster 3 24) *gravi nomine laesarum religionum ac violatae maiestatis appellabat.* ita nunc igitur delator maiestatis arcessit, quia cognata Caesari. Lips.

12. *graviorem poenam*] de hoc loco et poena legitima adulterii dicendum mihi infra 4 42. Lips.

13. *propinquis* i. e. a propinquis. amat ita loqui noster, ut 6 41: *ceterasque urbes quae Macedonibus sitae Graeca vocabula usurpant.* Suetonius Aug. 1: *et ostendebatur ara Octavio consecrata*, i. e. ab Octavio; nec crede cum interpretibus, rudi illo et ignaro adulandi aevo Octavio ipsi sacratam aram. quod ait *exemplo maiorum*, satis notum est ex lege Romuli uxorem ita fuisse in manu viri, ut de crimine eius omni cum propinquis cognosceret statueretque. Dionysius auctor 2 25, et Cato ap. Gell. 10 23. *vir cum divortium facit, mulieri iudex procensorque est. imperium quod videtur habet. si quid perverse tetreque factum est a muliere, multatur; si vinum bibit, si cum alieno viro probri quid fecit, condemnatur.* Livius 39 18: *mulieres damnatae cognatis, aut in quorum manu essent, tradebant, ut ipsi in privato animadverterent. si nemo erat idoneus supplicii exactor, in publico animadvertebatur.* Suetonius Tib. 35: *matronas prostratae pudicitiae, quibus accusator publicus deesset, ut propinqui more maiorum de communi sententia coercerent, auctor fuit.* Tacitus 13 32: *Plautius, prisco instituto, propinquis coram de capite famaque coniugis cognovit, et insontem nuntiavit.* adi ad Valerium 6 3. Lips.

De praetore in locum Vipstani Galli, quem mors abstulerat, subrogando certamen incessit. Germanicus atque Drusus (nam etiam tum Romae erant) Haterium Agrippam propinquum Germanici fovebant: contra plerique nitebantur ut numerus liberorum in candidatis praepolleret, quod lex iubebat. laetabatur Tiberius, cum inter filios eius et leges senatus disceptaret. victa est sine dubio lex, sed neque statim et paucis suffragiis, quomodo etiam cum valerent leges vincebantur.

Eodem anno coeptum in Africa bellum, duce hostium Tacfarinate. is natione Numida, in castris Romanis auxiliaria stipendia meritus, mox desertor, vagos primum et latrociniis suetos ad praedam et raptus congregare, dein more militiae per vexilla et turmas componere, postremo non inconditae turbae sed Musulamiorum dux haberi. valida ea gens et solitudinibus Africae propinqua, nullo etiam tum urbium cultu, cepit arma, Maurosque accolas in bellum traxit. dux et his Mazippa. divisusque exercitus, ut Tacfarinas lectos viros et Romanum in modum armatos castris attineret, disciplina et imperiis suesceret, Mazippa levi cum copia incendia et caedes et terrorem circumferret. compulerantque Cinithios,

1. *Vipsanii* vulgo.

3. *Haterium Agrippam*] est is qui supra, I 77, tribunus plebis fuit. de propinquitate nihil mihi compertum. Lips.

5. *numerus liberorum*] non ergo prorsus libera comitia illa patrum, sed devincta lege. legem quam intellegit, est Papia, quae in magistratu et sorte provinciarum praetulit improlibus eos quibus proles. noster 15 19: *percrebuerat ea tempestate — quos adoptaverant.* ubi clare de praeturis, ut hic. simile in tribunatu. Plinius ep. 7 16: *Calestrium Tironem familiarissime diligo. ille me in tribunatu liberorum iure praecessit: ego illum in praetura sum consecutus, quum mihi Caesar annum remisisset.* Lips.

11. *auxiliaria*] sic edidere Beroaldus, Alciatus, Rhenanus, Aldus et Gryphius; quod post IGronovium restitui. *auxiliariis* non est e codice scripto, nec commode dicuntur *auxiliaria castra Romana. auxiliaris*, quod iam edidit Lipsius, est e coniectura, neque satis commodum videtur. dixisset potius *inter auxiliares.* Ern.

15. *Musulanorum dux*] Ptolemaeus 4 3 vocat *Μισουλάμους*, Plinius 5 4 Misulanos. Lips. unde Ryckius et Pichena *Musulamorum* scribendum putant, ut est 4 24. sed etiam apud Plinium codices Harduino laudati habent *Musulanos*; ut dubium esse possit utrum hic vera Taciti manus exhibeatur, an 4 22. Ern. *musula maiorum* M, et *valide agens.*

19. *disciplina*] Pichena haud scio an iure mutaverit in *disciplinae*, quo casu alibi Tacitus utitur. nam cur non liceat variare Tacito, et eidem verbo nunc hoc nunc alio flexu nomen iungere? iuxta autem bonum et Latinum *disciplina suescere.* vide ad Liv. 31 35. Gron.

21. *Cinithios*] Plinio 5 4 dicti videntur Ethini. Lips. Ptolemaeus etiam habet *Κινηθίους* 4 3, ut mo-

haud spernendam nationem, in eadem, cum Furius Camil
pro consule Africae legionem, et quod sub signis socior
in unum conductos ad hostem duxit, modicam manum,
multitudinem Numidarum atque Maurorum spectares:
5 nihil aeque cavebatur quam ne bellum metu eluderent.
victoriae inducti sunt ut vincerentur. igitur legio medio, le
cohortes duaeque alae in cornibus locantur. nec Tacfari
pugnam detrectavit. fusi Numidae, multosque post an
Furio nomini partum decus militiae. nam post illum reci
10 ratorem urbis filiumque eius Camillum penes alias famil
imperatoria laus fuerat; atque hic quem memoramus, bel
rum expers habebatur. eo pronior Tiberius res gestas a
senatum celebravit; et decrevere patres triumphalia insigni
quod Camillo ob modestiam vitae impune fuit.

nuere docti viri. Aurelius tamen volebat *Cinyphios;* quod placebat etiam Vlitio ad Gratii Cyneg. 34. Ern. *cnitios* M.

2. M *proconsule*, unde receptum a IFGronovio, qui etiam sic laudat ad Liv. 26 33, cum editiones veteres habeant *proconsul*, quod et servavit Ryckius. et saepe a librariis τῷ *pro consule* substitutum *proconsul*, idque restitutum a viris doctis, in primis apud Livium, ad quem passim de hac re egere Gronovius et Drakenborchius. sed in omnibus locis, ubi *pro consule* recte restitutum reperi, ponitur absolute, non cum genitivo provinciae; ut nec dicimus *ius pro consule* et similia, sed *proconsulis*. igitur h. l., dum alia idonea exempla proferantur, melius putabo *proconsul*, praesertim cum aliis in locis Taciti sic sit, ubi provinciae nomen additur, ut 13 1, 16 18; item ubi alius genitivus, ut 14 46 *proconsulem ipsius*. nisi quis *Africae* spurium putare velit; quod sane hic redundat, et per se intelligitur Africae proconsulem Camillum fuisse. Ern.

3. Heinsius non credebat Tacitum scripsisse *conductos* - - *duxit*, sed *condictos* vel *coactos*. propius ad vulgatam scripturam accedit *contractos*. *in unum contrahere* est formula usitata Livio 7 25, 26 42, 44 7: *Perseus contractis in omnibus copiis ducibusque*. sed *unum conducere* est etiam 4 47. in talibus interdum optimi scriptores sunt negligentiores, ut demonstrat in diatriba de grata neglig. et Cicero pro Archia 11: *in illis libris quos de contemnenda gloria scribunt nomen suum inscribunt*. Ern.

duxit: modicam m.] colos punctio feci, quod est in Lipsianis Gronovianis. rectius Rhenanus et antiquiores. Ern.

5. *metu eluderent*] optime: id ne metu Romanarum virium trahere bellum, nulla copia pugnae. sed huic illud Claudiani de laud. Stil. 1 340: *res mira relatu. ne timeres times; et quem vindicta manifesta desperare vetas*. Rhenanus tamen *astu* maluit. Lips.

9. *nam post illum*] tamen eadem gente duo adhuc triumphi notantur, alter PFurii de Gallis a. 530, alter LFurii Purpureonis de hisdem Gallis a. 553. huius autem Camilli, de quo nunc, filius certe fuit qui imperium temporibus Gracchii frustra sibi vindicavit. Liv.

11. *memoramus*] sic M testante Gronovio; quod haud dubie h. l. restituimus. editi *memoravimus*. Ern.

14. *ob modestiam vitae*] quod vixerat semper, ut apparerent excellere atque eminere nolle,

Sequens annus Tiberium tertio, Germanicum iterum consules habuit. sed eum honorem Germanicus iniit apud urbem Achaiae Nicopolim, quo venerat per Illyricam oram, viso fratre Druso in Delmatia agente, Hadriatici ac mox Ionii maris adversam navigationem perpessus. igitur paucos dies insumpsit reficiendae classi; simul sinus Actiaca victoria inclutos et sacratas ab Augusto manubias castraque Antonii cum recordatione maiorum suorum adiit. namque ei, ut memoravi, avunculus Augustus, avus Antonius erant, magnaque illic imago tristium laetorumque. hinc ventum Athenas, foederique sociae et vetustae urbis datum ut uno lictore uterentur. excepere Graeci quaesitissimis honoribus, vetera suorum

liocri fama contentum. nam ab tali nihil periculi principi. *quietem* vocat 14 47. Ern.

3. *Achaiae Nicopolim*] bene late *Achaiae* nomen sumit, non pro Graecia solum (quod adnotavimus ad 1 76) sed pro Epiro, ubi sane haec urbs est, ab Augusto structa ad Ambracium sinum, monumentum scilicet victoriae Actiacae. credo deo, quia illo aevo tota haec regio soli praesidi permissa, ideoque et nomine uno dicta. Lips.

4. codex scriptus *Delmatia*, ut saepe scribitur in nummis, inscriptionibus et libris Latinis et Graecis: tam variant monumenta. v. Cellar. G. A. t. 1 p. 490, Burm. ad Sueton. Aug. 20. ceterum scripturam codicis secutus sum. Ern.

7. *sacratas Augusto manubias*] intelligo, cum Mureto, templum Apollini structum e manubiis, ut mos imperatorum in vetere re publica. v. Clav. Cic. in *manub.* Ern.

10. *tristium*, si Antonium spectaret, *laetorum*, si Augustum. et ipse ab utroque in utrumque affectus. Lips.

11. *uno lictore*] vim terroremque imperii Romani ostendebant lictores, secures, fasces. ideo cum adempto illo metu magistratus quasi ad amicos agere volebant, removebant insignia testatis. sic Antonio olim in eadem urbe, ait Appianus (Civ. 5 76), Ἕοδοι ἦσαν ἄνευ σημείων αὐτῷ σὺν δύο φίλοις καὶ σὺν ἀκολούθοις δύο, εἰς διδασκάλων διατριβὰς ἢ ἀκροάσεις. et Tiberius Rhodi *genus vitae admodum civile instituit, sine lictore aut viatore gymnasia interdum obambulans.* Suetonius 11. Lips.

12. per *vetera dicta et facta suorum* intelligo, quicquid maiores in primis fortiter fecissent, ut ad Marathona Salamina etc, illustriores viri magnifice dixissent; unde appareret primo se non esse eos quos deceret aut qui solerent humiliter adulari, deinde honorem a se habitum non spernendum esse. *praeferentes* suspicatus sum olim corruptum, Tacitum conieci scripsisse *praefantes*, hoc sensu: in honoribus habendis praefatione usi sunt ducta a maiorum suorum factis ac dictis; quales praefationes, etiamsi aliunde ductae, sunt in decretis civitatum veteribus, ut omnes sciunt qui talia tractarunt. ac ne participium hoc offendat, cum elegantius fuisset *praefati*, etiam Livius eo usus est 5 41: *pontifice maximo praefante carmen.* Catullus de nupt. Pel. et Thet. 383: *talia praefantes.* infra 3 22 pro *proferenda* IGronovius malebat *profanda* e scriptura codicis *profenda.* noster 12 22: *multa de claritudine eius praefatus.* sed vulgatum verum est. *praeferentes* significat commemorantes. in animo habuit locum Livii 37 37 de Iliensibus: *Iliensibus in omni rerum ver-*

facta dictaque praeferentes, quo plus dignationis adulatio
54 haberet. petita inde Euboea tramisit Lesbum, ubi Agrippina
novissimo partu Iuliam edidit. tum extrema Asiae, Perin-
thumque ac Byzantium Thracias urbes, mox Propontidis an-
5 gustias et os Ponticum intrat, cupidine veteres locos et fama
celebratos noscendi; pariterque provincias internis certamini-
bus aut magistratuum iniuriis fessas refovebat. atque illum
in regressu sacra Samothracum visere nitentem obvii aquilo-

borumque honore oriundos ab se Romanos praeferentibus. Ern.

2. *ubi Agrippina*] eo facit nummus a Mytilenensibus in eius honorem cusus, de quo Spanh. de V. et P. N. t. 2 p. 277 et 490 et Eckhel. Doctr. N. v. 6, p. 214. Ob.

6. *internis certaminibus aut magistratuum iniuriis*] Cicero ad Q. Fr. 1 8: *cuius quidem generis constare inter omnes video abs te summam adhiberi diligentiam; nullum aes alienum novum contrahi civitatibus, vetere autem magno et gravi multas abs te esse liberatas urbes; complures dirutas ac paene desertas, in quibus unam Ioniae nobilissimam, alteram Cariae, Samum et Halicarnassum, per te esse recreatas; nullas discordias; provideri abs te ut civitates optimatum consiliis administrentur; sublata Mysia latrocinia, caedes multis locis repressas, pacem tota provincia constitutam, neque solum illa itinerum atque agrorum, sed multo etiam plura et maiora oppidorum et fanorum furta et latrocinia esse depulsa.* ad Fam. 3 1: *ego autem cum hoc suscepissem, ut levarem miseriis perditas civitates et perditas maxime per magistratus suos, non potui in illo sumptu non necessario negligens esse.* ad Att. 6 2: *mirabilia quaedam effecimus: ita multae civitates omni aere alieno liberatae, multae valde levatae sunt; omnes suis legibus et iudiciis usae, αὐτονομίαν adeptae, revixerunt etc. mira erant in civitatibus ipsorum furta Graecorum, quae magistratus sui fecerant. quaesivi ipse de iis qui annis decem proximis magistratum gesserant. aperte fatebantur, itaque sine ulla ignominia suis humeris pecunias populis retulerunt.* quanquam et vox *magistratuum* Roma missos complecti possit. ad Att. 5 20: *Laodiceam pridie Kal. Sext. venimus. ibi morati biduum perillustres fuimus, honorificisque verbis omnes iniurias revellimus superiores.* Gron.

8. Samothracia insula non eadem cum Imbrasia, ut censet Musaram decus; nec Imbrasus fluvius sive Parthenius in hac, sed in Ionica Samo, quae ideo Parthenias dicta, ut discimus ex Strabone 10 p. 457, Plinio 5 37, et Hygino fab 14. Eustathius ad Il. ν 12: ἡ δὲ Θρᾴκία Σάμος λέγεται καὶ Σαμοθρᾴκη συνθέτως. καλεῖται δὲ οὕτω πρὸς διαστολὴν τῆς ἑτέρας Σάμου τῆς Ἰωνικῆς. immo tres distinctae Sami, de quibus docte noster Ortelius in Thes. Geogr. ideo firmanda in Varrone prisca lectio (L. L. 4 10): *terra et caelum, ut Samothracum initia docent, sunt dei magni, et hi quos dixi, multis nominibus. nam neque quas Samothracia* (non *Ambracia* aut *Imbrasia*) *ante portas statuit duas viriles species ahenas, dei magni; neque ut volgus putat, hi Samothraces dii qui Castor et Pollux: sed hi mas et femina, et hi quos augurum libri scriptos habent sic divi potes; et sunt proillis qui in Samothrace θεοὶ δυνατοί.* initia quae Varro dicit, sunt haec sacra de quibus noster, sacra religiosa in primis etiam apud Romanos. ideo Iuven. 3 144: *iuret licet et Samothracum et nostrorum arus.* Suidas: ἐν Σαμοθρᾴκῃ ἦσαν τελεταί τινες, ἃς ἐδόκουν τελεῖσθαι πρὸς ἀλεξιφάρμακον κινδύνων

depulere. igitur ab Ilio, quaeque ibi varietate fortunae nostri origine veneranda, relegit Asiam, appellitque Cohona, ut Clarii Apollinis oraculo uteretur. non femina c, ut apud Delphos, sed certis e familiis et ferme Mileto itus sacerdos numerum modo consultantium et nomina au-; tum in specum degressus, hausta fontis arcani aqua,

ὄν. ἦν δὲ ἐκεῖσε καὶ τὰ τῶν ωβάντων μυστήρια καὶ τὰ τῆς ίτης. propter religionem loci conebant illuc olim nocentes, ut iges ex l. 2 Anthologiae p. 209, facto Persei Macedonum regis d Livium 45 5 et 6. adde Stram 10 p. 470. Lips. de sacris nothracum adde Diodorum Sic. 7. Ern.

. *igitur alio quaeque* M. turis locus, aut mutilus. si turbatus um, sic reponito. *atque illum regressu sacra Samothracum vi- nitentem, aliaque quae ibi letate fortunae et origine nostri eranda, obvii aquilones depu-. igitur relegit Asiam.* sed e varietas fortunae aut origo Roorum in Samothrace? principium ianae gentis inde: a Troianis m Romani. Dionysius 1 68 danum facit in hanc insulam ve-, quae tunc Melane dicta; et um inde sterilitate soli devenisse Phrygiae loca, ubi post Troia. olim Dardania dicta Samothrace, Plinius auctor 4 23. bene ergo *rine nostri.* sed et Varro (2 Huarum) Dardanum deos penates Samothrace in Phrygiam, Aem ex Phrygia Italiam advexisse idit. et quaedam huic rei sugt Servius, in illud vatis magni u. 3 96) *antiquam exquirite ma-*. varietatem fortunae vel ad danum refer, vel ad Romanos, ex tam parvis magni. fieri ta- potest ut mutilus locus sit, itque aliquid de Ilio etiam inum, fonte non dubio Romulae tis. Lips. subscribo uni Freinsio, cuius ipsa prorsus conie- a olim et mihi nata est, ut pro *que quae* sit *Ilio quaeque.* ingimus Troiae reliquias conspectas Germanico, non cum transiret angustias Hellesponti et ad στόμα Πόντου properaret, ut vult Salinerius (etsi praeter ea *extrema Asiae* a Lesbo conscendenti brevis cursus Seston et ad Europaeum Hellesponti ac Propontidis latus fuerit), sed regresso, cum et alia superiora lateris Asiatici eum praelegisse otiosius credibile est. ibi forte navibus ad Sigaeum appulsis venit ei in mentem de Samothracum diis venerandis, iamque eo velis, si daretur, et remis. sed illum e septentrionum filiis praecipue quem Thrasciam vocant, pertinaciter adversus ab incepto desistere compulit. *igitur Ilio quaeque ibi*, hoc est, igitur continuato itinere ab Ilio, quod redux a Bosporo Thracio tenuit, et illis quae istic loci, vel quod varia sorte celebris fortunae ludus fuerunt, nunc splendida regna, nunc rudera et cadavera civitatum, vel quod inde origo Romanae gentis descendit, conspecta nec sine sacro horrore et religione quadam visenda, his, inquam, relictis, ut inceperat, Asiae oram legere pergit. ideo *relegit.* Gron. sed Heinsius volebat *ab Ilio*, quod vestigiis corruptae lectionis melius respondet; et est lenius *ab Ilio relegit* quam *Ilio.* quod recepit Ryckius. Ern.

3. *Clarii Apollinis oraculo*] Strabo tamen, qui huic aetati compar, ita loquitur de hoc oraculo (14 p. 642) tanquam nullum tunc fuerit. *Κολοφὼν πόλις Ἰωνική, καὶ πρὸ αὐτῆς ἄλσος τοῦ Κλαρίου Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ καὶ μαντεῖον ἦν ποτὲ παλαιόν.* Lips.

4. *Mileto accitus*] hinc colligit Spanhemius Colophonem colonos accepisse Mileto, de Usu et Pr. N. diss. 9 p. 575. Ern.

ignarus plerumque litterarum et carminum, edit res
versibus compositis super rebus quas quis mente con
et ferebatur Germanico per ambages, ut mos oraculis,
55 turum exitium cecinisse. at Gnaeus Piso, quo propera
5 destinata inciperet, civitatem Atheniensium turbido im
exterritam oratione saeva increpat, oblique Germanicum
stringens, quod contra decus Romani nominis non Athe
ses tot cladibus exstinctos, sed colluviem illam nationum
mitate nimia coluisset: hos enim esse Mithridatis adve
10 Sullam, Antonii adversus divum Augustum socios.
vetera obiectabat, quae in Macedones improspere, vide
in suos fecissent, offensus urbi propria quoque ira, quia T
ophilum quendam Areo iudicio falsi damnatum precibus
non concederent. exin navigatione celeri per Cyclade
15 compendia maris assequitur Germanicum apud insulam
dum, haud nescium quibus insectationibus petitus foret:
tanta mansuetudine agebat ut, cum orta tempestas rapere
abrupta possetque interitus inimici ad casum referri, n
triremis quarum subsidio discrimini eximeretur. neque
20 mitigatus Piso, et vix diei moram perpessus linquit Ge
nicum praevenitque. et postquam Suriam ac legiones
largitione, ambitu, infimos manipularium iuvando, cum
res centuriones, severos tribunos demoveret locaque
clientibus suis vel deterrimo cuique attribueret, desidia
25 castris, licentiam in urbibus, vagum ac lascivientem
agros militem sineret, eo usque corruptionis provectus
sermone vulgi parens legionum haberetur. nec Plancina
intra decora feminis tenebat, sed exercitio equitum, de
bus cohortium interesse, in Agrippinam in Germa

8. *colluviem illam*] respicit ad consuetudinem Atheniensium ius civitatis communicandi cum multis, atque adeo vendendi hominibus vilissimis ac perditis; de qua iam graviter questus Demosthenes *περὶ συντάξεως* p. m. 126; quod ius iis ademtum postea ab Augusto. v. Dio 54 7. similiter infra 3 54 negat Romanos iam unius urbis cives esse. Ern.

12. *suo* M.

18. *miserit triremes*] Livius 23 34: *PValerius Flaccus cercuros ad sequendam retrahendamque cum misisset.* utrobique intelli aliquot. Gron. M *triremis*.

28. *decursibus*] alia haec de ab illa funebri, de qua dis haec exercitii fuit, solita ter quot mensibus ex institu DAugusti. Vegetio campestre citur; quem vide 1 27, campestris decursio Suetoni Galba 6: *campestrem decu scuto moderatus.* in Nerone 7

ontumelias iacere, quibusdam etiam bonorum militum ad
ala obsequia promptis, quod haud invito imperatore ea
eri occultus rumor incedebat. nota haec Germanico: sed
raeverti ad Armenios instantior cura fuit. ambigua gens
a antiquitus hominum ingeniis et situ terrarum, quoniam
ostris provinciis late praetenta penitus ad Medos porrigitur;
aximisque imperiis interiecti et saepius discordes sunt, ad-
ersus Romanos odio et in Parthum invidia. regem illa tem-
estate non habebant, amoto Vonone: sed favor nationis
clinabat in Zenonem Polemonis regis Pontici filium, quod
prima ab infantia instituta et cultum Armeniorum aemula-
is, venatu epulis et quae alia barbari celebrant, proceres
lebemque iuxta devinxerat. igitur Germanicus in urbe Ar-
xata, approbantibus nobilibus, circumfusa multitudine, in-
gne regium capiti eius imposuit. ceteri venerantes re-
m Artaxiam consalutavere, quod illi vocabulum indiderant

taque decursione praetorianis scu-
is sua manu praetulit. et sane
lecorum feminam in his spectari
velut moderari. Lips.

3. *incidebat* M.

4. *praeverti*] ita infra 4 32: *aut quando ad interna praeverterent.* rtius 6 6: *tamen ad Satibarza-n opprimendum praeverti optimum us.* Apuleius Apol. (p. 75 ed. c.): *nunc tempus est ad epistolas dentillae praeverti.* Plautus et vius quoque, sed sine praepo-one. Lips.

3. *et*] *sed* M.

uoniam M: vulgo *quo.*

5. *praetenta*] possis intelligere *menia* ex verbis *ambigua ea is*, ut aliis in locis: sed non esse. Valer. Fl. 5 167: *Ar-niae praetentus Iber;* quem lo-n iam attulit Aurelius. ibi v. rmanus. Ern.

0. *Pontici*] melius *Ponti.* Polemo em Zenonis rhetoris filius ad num pervenit concessu Antonii Augusti; de quo vide Dionem 33 et 44, in actis anni 729. rem habuit Pythodorim; quam e a prudentia aliisque virtutibus dat Strabo (12 p. 555), et quae c, mortuo marito, praeerat rebus regni. Polemoni illi filius item Zeno, qui nunc Armeniae datus rex. Strabo l. c. p. 556: τῶν δὲ τῆς Πυθοδώριδος υἱῶν ὁ μὲν ἰδιώτης συνδιῴκει τῇ μητρὶ τὴν ἀρχήν, ὁ δὲ νεωστὶ καθίσταται τῆς μεγάλης Ἀρμενίας βασιλεύς. Lips. coniectura Lipsii non necessaria, ut iam monuit Heinsius. Ern.

11. *aemulatus*] possit Sallustiano exemplo (ex fragm. H. l. 3) legi *aemulus. at Pompeius a prima adolescentia Alexandri regis facta dictaque aemulus erat.* Lips. ut adiectivum habeat casum verbi ἀρχαϊκῶς. vide Cortium ad Sallust. p. 978. sed talia ut, ubi libri habent, non mutanda, ita non contra libros obtrudenda. Ern.

14. *insigne regium*] Zenonem itaque regem Armeniae dedit Germanicus, sed sine ullo, ut vides, bello. addo, nec metu belli. mirum igitur a Suetonio scribi, Cal. 1: *Germanicus cum Armeniae regem devicisset, Cappadociam in provinciae formam redegisset, Antiochiae obiit.* quem, sodes, ille regem devicit? auctoritate tota res perfecta, non armis. videbar apposite corrigere *deiecisset.* sed nec id pleno verum, quia Vonones a

ex nomine urbis. at Cappadoces in formam provinciae redac
Quintum Veranium legatum accepere; et quaedam ex regi
tributis deminuta, quo mitius Romanum imperium speraret
Commagenis Quintus Servaeus praeponitur, tum primum
57 ius praetoris translatis. cunctaque socialia prospere compos
non ideo laetum Germanicum habebant, ob superbiam Pis
nis, qui iussus partem legionum ipse aut per filium in Ar
meniam ducere utrumque neglexerat. Cyrri demum ap
hiberna decumae legionis convenere, firmato vultu, Piso ad
10 versus metum, Germanicus, ne minari crederetur; et ex
ut rettuli, clementior. sed amici accendendis offensionib
callidi intendere vera, adgerere falsa, ipsumque et Plancin
et filios variis modis criminari. postremo paucis familiar

Silano dudum regno amotus, ante Germanici adventum. itaque corrigas potius *regem dedisset*. Lips.

1. *ex nomine urbis*] mirum, cum iam ante plures reges eo nomine fuerint; et urbs ipsa potius nomen habuit ab aliquo regum, uti Tigranocerta. Lips. IGronovius coniecit *ex conditore urbis*, sive *ex nomine conditoris urbis*. Ern.

2. *legatum accepere*] hiems media est, tamen aestuo. legatum, inquit: nonne id est praetorem sive propraetorem? ita enim dicti qui in Caesaris provincias missi; et hos omnes legi reperio e senatu. si id est, quis Dionem nobis conciliet super eadem re scribentem, 57 17: *κἀκ τούτου καὶ ἡ Καππαδοκία τῶν τε Ῥωμαίων ἐγένετο καὶ ἱππεῖ ἐπετράπη*. si enim equiti, quomodo legato? fateor in minores provincias saepe equites missos, immo et libertos: sed cum procuratorum titulo, non legatorum. tamen a Dione et Tranquillus est in Vespas. 8: *Cappadociae propter assiduos barbarorum incursus legiones addidit, consularemque rectorem imposuit pro equite Romano*. ego censeam primo quidem legatum impositum, sed post id mutasse; Dionem autem oculos habuisse in eo quod obtineret, non quod obtinuisset. Lips.

4. *Commagenis*] duplex elementum in hac voce nummi requirunt. On.

serva eius M.

5. *praetoris*] verius esset p
praetoris: sed ista misceantur.
passim in Tacito praetor, prop
tor, legatus munere eodem. Sa
ad hanc rem 16 p. 749: *ἡ Κομ
γηνὴ μικρά τις ἐστίν, ἐχο
ἐρυμνὴν πόλιν Σαμόσατα, ἐν
τὸ βασίλειον ὑπῆρχε· νῦν δ' ἐπ
χία γέγονε*. nec moveat te,
Suetonius l. c. provinciam
factam primum vult a Vespasi
quia Caligula regibus eam
tradiderat, ut narrat Dio 59
Antiocho, inquit, *Antiochi
Comagenen paternum regnum ad
Ciliciae maritimis dedit*. ut
Caligula Tiberii, sic Caligulae
cretum Vespasianus rescidit. Ir
adde dicta ad I 74. Ern.

13. haec de dissidio et calu
inter Pisonem et Germanicum,
que partium utriusque ibi
sed quomodo *filios* crimina
sane unus ibi *M Piso* filius;
Cnaeus alter *omne hoc tempus
urbe egit*, quod ipse Tacitus
3 16 scripsit; nec paternae
tunae aut crimini potuit
vide an non *filium*; nisi et Ca
Romae aliquid in Germanicum.
criminati universe sunt filiorum
perbiam, contumaciam, aut
Lips. videtur pluralis non arg
ut si *liberos* dixisset. sic leg
lege una dicuntur, et infra
parentes. Ern.

adhibitis sermo coeptus a Caesare, qualem ira et dissimulatio gignit, responsum a Pisone precibus contumacibus; discesseruntque apertis odiis. postque rarus in tribunali Caesaris Piso, et si quando assideret, atrox ac dissentire manifestus. vox quoque eius audita est in convivio, cum apud regem Nabataeorum coronae aureae magno pondere Caesari

1. *ira et dissimulatio*] Muretus male et contra mentem Taciti confecit *irae dissimulatio*. nam *irae dissimulatio* talis potest esse, ut frontem et verba praeferat summopere amantium: at *ira et dissimulatio* est, ubi insignis et nota ira sic insigni comprimitur animo, ut identidem erumpat sese ac male tegat. accipe igitur, qualem vicissim nunc ira, nunc eius dissimulatio gignit. qualis solet alternari inter eos qui eodem tempore eodemque congressu frenos iracundiae modo relaxant modo adducunt. Gron.

2. *precibus contumacibus*, ut Iupiter apud Nasonem Met. 2 397 *precibusque minas regaliter addit*; quibus petebat quidem ne ea quae rei publicae causa et ex instituto egisset, in suam contumeliam verteret, ut Pompeius apud Caesarem initio belli civilis, simul demonstrabat, si tamen id faceret atque indignaretur, se id susque deque ferre, ut Cicero ad Appium fam. 3 7. forsan et adiiciebat scire velle quot sibi sint domini: Tiberio putasse soli rationem actorum reddendam. Gron.

3. *discesserantque* M.

apertis] lego *apertis*. Lips. scio *offensarum operta* in II. 3 65. attamen omnino Lipsio subscribo, et plane alterum τὸ *opertis* alienum puto. naturaliter enim evenit ut ex huiusmodi colloquiis, inter ingenia praesertim dissociabilia, exeant professi inimici. et tum quae praecedunt, tum quae sequuntur, alterum firmant. si odiis opertis discessissent, leves querelas expurgatio, hanc eius qualiscunque acceptio, et rursus aliqua mutuae fidei species sollicitosque vultus laeti excepissent. at hic sermo ira et dissimulatione mixtus, clein preces arrogantes ac nihil cedentis quid possunt gignere aliud quam odia retecta et apparentia? iam, si nolebat sciri Piso se cum Germanico in gratia non esse, cur rarus in tribunali Caesaris, cur austerus, cur diversa semper sententia? stultitiam Cicero vocat *in obscuro odio apertas inimicitias* ostendere, ad Fam. 3 10. denique innata utrique indoles, hoc est et simplicitas Germanici et ferocia Pisonis, satis refutare vulgatum videntur. quae Gruterus urget, ad ea responsio facilis. aliud e colloquio *discedere odiis apertis*, hoc est ita ut alienatorum animorum signa satis apparuerint; aliud denuntiare inimicitias et omnem consuetudinem rumpere. velim scire, Lucullus et Pompeius in Galatia digressine fuerint etiam *opertis odiis*? *certatum inter imperatores iurgiis*, inquit Velleius 2 33. item annon postea quoque vixerint *apertis odiis*, quum Pompeius in provincia Luculli acta rescinderet, Lucullus Pompeii acta confirmari a senatu prohiberet? *Πομπήϊος δ' ἦν μὲν ἐκ τῆς στρατηγίας διαφορὰ πρὸς Λούκουλλον*, ait Plutarchus: neutrum tamen alteri amicitiam libello renuntiasse legimus. sed *cum finem gratiae* ponebant. sed quibus libuisset? non utique omnes, sed qui simpliciter in gravissimis offensis agerent. sed non ita praefestine, quos honoris collegium aut provinciae societas conglutinasset, etiam post manifesta odia. Gron. Heinsius *opertis* defendit eodem quo Gruterus argumento, quod amicitia post demum c. 70 renunciata. Ern.

6. *coronae aureae*] coronae conviviorum e floribus foliisque vulgatae, non aeque ex auro. quas tamen non solum in illo Orientis luxu, sed etiam Romae usum aliquem habuisse discas ex Capitolino,

et Agrippinae, leves Pisoni et ceteris offerrentur, pri
Romani, non Parthi regis filio eas epulas dari; abiec
simul coronam, et multa in luxum addidit; quae Germa
58 quanquam acerba, tolerabantur tamen. inter quae ab
5 Parthorum Artabano legati venere. miserat amicitiam
foedus memoraturos, et cupere renovari dextras, datu
que honori Germanici ut ripam Euphratis accederet: p
interim ne Vonones in Suria haberetur, neu proceres
tium propinquis nuntiis ad discordias traheret. ad ea
10 manicus de societate Romanorum Parthorumque magnifice
adventu regis et cultu sui cum decore ac modestia res
dit. Vonones Pompeiopolim Ciliciae maritimam urbem
tus est. datum id non modo precibus Artabani sed ca
meliae Pisonis, cui gratissimus erat ob plurima offici
15 dona, quibus Plancinam devinxerat.

qui in Aelio Vero 5 scribit: *data etiam convivis aurea atque argentea pocula et gemmata; coronas quin etiam datas lemniscis aureis interpositis et alieni temporis floribus.* item Ulpiano (lege 19 § 13 et 14 D. de auro et arg. leg.): *cedent igitur gemmae fialis vel lancibus, inclusae auro argentove. sed et in coronis mensarum gemmae coronis cedent, et hae mensis.* at in Aegypto hunc morem Iustinus tangit 18 2. *missi*, inquit, *a senatu in Aegyptum legati cum ingentia sibi a Ptolemaeo rege missa munera sprevissent, interiectis diebus ad coenam invitatis aureae coronae missae sunt, quas illi honoris causa receptas postera die statuis regis imposuerunt.* etiam Polybius 15 31, qui ostendit tamen regibus tantum ex auro dari solere, aliis alias. itaque narrat de Aristomene quodam, qui Agathocli, etsi non regi, per adulationem eius generis imposuit. πρῶτος μὲν γάρ, inquit, ὡς ἑαυτὸν ἐπὶ δεῖπνον καλέσας τὸν Ἀγαθοκλέα, χρυσοῦν στέφανον ἀνέδωκε μόνῳ τῶν παρόντων, ὃ τοῖς βασιλεῦσιν αὐτοῖς ἔθος ἐστὶ μόνοις συγχωρεῖσθαι. neque scio an hoc faciat, quod Laertius in Xenocrate 15 scribit: χρυσῷ στεφάνῳ τιμηθέντα ἐπ' ἄθλῳ π ποσίας. certe ad convivia spectat. Lips.

1. *principis Romani*] claret tentia. quasi dicat luxum alienum Romanis moribus, di Parthorum. Aemilius (Ferre tamen hic λεπτολογεῖ, et p multa verba. Lips.

6. *memoraturos*] verbo signa proprio hac in re usum Ta notavimus ad Plautum Pseud. 36. Gron.

8. *neu*] legendum putant cerus et Pichena *ne*, hic etiam nihil mutari placet. videtur et genus τοῦ ἓν διὰ δυοῖν et sermo legibus pactionibus tionibus proprius: *ne sit*, ne *ciat*, pro illo *ne sit*, *ubi* *faciat*. quare autem *proceres* Germanicus et Artabanus sissimo Mercero? saltem anguste captum, quasi Vonon tabano tantummodo gravis dum ipse et Germanicus in pr quin *proceres gentium* acceperi fectos et satrapas plurimarum Parthis parentium, et rebelliones, defectiones, diss Parthorum inter sese. neque Freinshemius, puto. Gron.

59 Marco Silano Lucio Norbano consulibus Germanicus Aegyptum proficiscitur cognoscendae antiquitatis. sed cura provinciae praetendebatur, levavitque apertis horreis pretia frugum, multaque in vulgus grata usurpavit: sine milite incedere, pedibus intectis et pari cum Graecis amictu, Publii Scipionis aemulatione, quem eadem factitavisse apud Siciliam, quamvis flagrante adhuc Poenorum bello, accepimus. Tiberius cultu habituque eius lenibus verbis perstricto, acerrime increpuit quod contra instituta Augusti non sponte principis Alexandriam introisset. nam Augustus inter alia dominationis arcana, vetitis nisi permissu ingredi senatoribus aut equitibus Romanis illustribus, seposuit Aegyptum, ne fame urgeret Italiam quisquis eam provinciam claustraque terrae ac maris, quamvis levi praesidio adversum ingentes exercitus, insedisset. sed Germanicus nondum comperto profectionem eam incusari, Nilo subvehebatur, orsus oppido a Canopo. condidere id Spartani ob sepultum illic rectorem navis Canopum, qua tempestate Menelaus Graeciam repetens

1. *Aegyptum*] malit *in Aegyptum* Pichena. frustra. sic enim loquebantur. Livius 45 10: *ad susceptam legationem peragendam navigare Aegyptum pergit.* Iustinus vel Trogus 23 2: *uxorem genitosque ex ea duos parvulos Aegyptum remittit.* cf. et 28 4. Gron. noster ante c. 54 *tramisit Lesbum.* Ern.

2. *cognoscendae antiquitatis*] auditis, principes? imitamini. haec cognitio ad gloriam honestumque excitat; haec parandi vias ostendit. Lips. *causa*, *nomine* intelligi, more Graecorum, vix opus monere. plura exempla notata ad 3 7. Ern.

3. *horreis*] publicis, opinor, ubi frumentum asservabant in plebis Romanae, et quod superesset, in alios usus. at ille, in caritate forte annonae, indigenis indulsit. Lips.

5. *pedibus intectis*] interpretor incessisse crepidatum palliatumque. plura in Exc. K. Lips. adde interpretes ad Cic. pro Rab. Post. 10. Ern.

PScipionis] intellige Africanum maiorem, de quo id tradit Livius 29 10. Ern.

9. *contra instituta*] vide Suet. Tib. 52, et quae dicam ad H 1 11. Lips.

12. *illustribus*] de hoc cognomine equitum infra ad 11 4. Lips.

13. *claustraque terrae ac maris*] intellegit Pelusium, Paraetonium et Alexandriam. in Propertio 3 7 55: *claustraque Pelusii Romano subruta ferro.* Lips. Grotius et Heinsius *que* deleri malebant, ut per appositionem dicerentur *claustra t. ac maris.* quod non necessarium foret, etiam si per appositionem adderentur. nam τὸ *que* ἐξηγητικῶς capi posset. v. supra ad c. 14. sed Lipsium sequor. nam non tam provincia vocari potest *claustra terra e marisque*, quam urbes et portus, per quos illa provincia adiri, e provincia in mare veniri potest. itaque semper *claustra* videbis de urbibus, portubus, montibus celsis dici. atque sic est in omnibus exemplis, quae bene multa congessere Heinsius ad Velleium 1 3 et Brouckh. ad Propert. l. c, qui et ipse hunc locum sine *que* laudat; et inter alia locum Lucani

diversum ad mare terramque Libyam deiectus. inde pro
mum amnis os dicatum Herculi, quem indigenae ortum ap
se et antiquissimum perhibent, eosque qui postea pari viri
fuerint in cognomentum eius adscitos; mox visit veter
5 Thebarum magna vestigia. et manebant structis molibus l
terae Aegyptiae, priorem opulentiam complexae; iussusq
e senioribus sacerdotum patrium sermonem interpretari, re
rebat habitasse quondam septingenta milia aetate militari, a
que eo cum exercitu regem Rhamsen Libya Aethiopia M

10 509, ubi diserte *Pharos pelagi claustrum*. Ern.

1. *diversum* h. e. quod esset in contraria plaga ei, qua esset quod petebat. sic *diversae fenestrae* apud Ovidium in Amoribus, qui saepe hoc verbo ita utitur. sic 3 2: *diversa oppida*. Ern.

recepi post IGronovium *deiectus* pro vulgato *delatus*, cum in M sit *delectus*, ex quo Beroaldus fecit *delatus*, cum debuisset *deiectus*. sed ea notio huius verbi tum nondum eruditis erat satis observata et nota; de qua vide IFGronovium et Drak. ad Liv. 23 34. Pichena etiam volebat addi *est*; quod omissum a librariis putabat, cum signum eius in codice non adsequerentur. sane durum est id hic abesse. Ern.

Acidalius volebat *inde ad proximum*. at Tacitus ea particula, qua iuvare illum se putat Acidalius, uti noluit; quippe qui ad verba illa *inde proximum amnis os* intellectum voluit ex sequenti membro *τὸ visit*, quasi esset *inde visit proximum amnis os dicatum Herculi, mox Thebarum vestigia*. quod haud scio an satis consideraverit et vir doctus, qui *παραφράζει abhinc proximum Nili ostium Heracleoticum appellatur*; quasi rationem huius vocabuli tantum edat Tacitus, non ipsum os ingressum, et quae circa occurrerent visenda, adiisse et contemplatum esse significet Germanicum. immo *abhinc proximum Nili ostium adiit, Heracleoticum appellatum*, etc. Gron. recte haec a Gronovio disputantur. sed ita minor distinctio esse debet ante *mox*, non punctum, ut est in editionibus Rhenani Gr noviorum Ryckii et aliis, sed n nor, ut in Lipsiana qua usus sum sicque interpunxi. Ern.

2. de *Hercule* Aegyptio Herod tum 2 42, Melam 3 6, Arrian de rebus Alex. 2 p. 125, et Di dorum 1 24 iam laudavit Muren Ern.

5. *magna vestigia*] Strabo p. 816: *καὶ νῦν δείκνυται ὀρ τοῦ μεγέθους αὐτῆς ἐπὶ ὀγδ κοντα σταδίους τὸ μῆκος*. hic u men latius patent *magna vestigi* ut sequentia facile indicant, de qu bus ibidem Strabo. Ern.

structis molibus] intellegit ob liscos, de quorum frequentia notis consule omnino Ammianum 4, atque in hac ipsa re nos etia in Aegyptiis admirandis. Lips. obeliscis v. Diodor. 1 57. eius quo h. l. sermo est, qui fuit Re messis et nunc quoque Romae si situr, omnium qui fuere maxim forma aeri incisa reperitur in Am miano Gronovii l. c. *litterae* intelligendae hieroglyphicae, s pu tius tituli, inscriptiones litteris Ae gyptiacis. sic et Livius loqui solet Ern.

8. *septingenta millia*] magnitud numeri fecit ut nonnulli coniicere *septuaginta*; quos refellit Vossi ad Mel. 1 9. Ern.

9. de hac tanta potentia Aegy ptiorum nihil legi. nec facile credi nam quod Suidas ait, Thulia quo dam Aegyptium regem usque a Oceanum imperium tenuisse, a qu dicta sit Thule, quid tam infanda somniavit ullus aegrotus? nescio

disque et Persis et Bactriano ac Scytha potitum; quasque terras Suri Armeniique et contigui Cappadoces colunt, inde Bithynum hinc Lycium ad mare, imperio tenuisse. legebantur et indicta gentibus tributa, pondus argenti et auri, nu-
5 merus armorum equorumque, et dona templis ebur atque odores, quasque copias frumenti et omnium utensilium quaeque natio penderet, haud minus magnifica quam nunc vi
I Parthorum aut potentia Romana iubentur. ceterum Germanicus aliis quoque miraculis intendit animum, quorum prae-
10 cipua fuere Memnonis saxea effigies, ubi radiis solis icta est, vocalem sonum reddens; disiectasque inter et vix per-

hic sit Rhamses, quo regnante Ilium captum esse vult Plinius 36 14. ubi tamen leges *Ramises*, corrupte. Lips. quae de scriptura nominis varia apud veteres, num idem qui Sesostris, et aliis disputantur, rectius, qui scire volent, in compilationibus historicis quaerent quam in notis ad Tacitum. itaque de his dicendum non putavi. *Sesostrin* intelligi vult etiam Perizonius Orig. Aegypt. c. 17. Ern.

1. *pactriano* M. 1, et 5. *epur.*

3. *Iycum* M.

4. *indicta g. tr.*] de his prioribusque vide Strabonem l. c. qui cum Cornelio Gallo illuc profectus pleraque refert oculata fide, egregius mehercules et non ad vulgi gustum scriptor. Lips.

7. *vi Parthorum* i. e. imperio. sic alibi *vim Romanam* dixit 3 60, H. 4 69. Ern.

9. *intendit animum*] Livius praefat. *ad illa mihi pro se quisque acriter intendat animum, quae vita, qui mores fuerint.* Gron.

10. *Memnonis saxea effigies*] visitur, ut Plinius 36 11 vult, in Serapis templo forma colossi: *quem*, ait, *cotidiano solis ortu contactum radiis crepare dicunt.* Iuvenalis 15 5: *dimidio magicae resonant ubi Memnone chordae.* dimidium cur vocet, explicat Strabo l. c: τοῦ δ' ἑτέρου τὰ ἄνω μέρη τὰ ἀπὸ τῆς καθέδρας πέπτωκε σεισμοῦ γενηθέντος, ὡς φασί. qui etiam vidisse se ait, et cum multis aliis circiter horam primam diei sonitum aliquem audisse. Philostratus 6 4 ab Apollonio eam statuam in Aethiopia visam ait; et mentitur non insolens, sive ipse sive impurus ille magus. nam certum est in Aegypto fuisse. vide praeter alios Pausaniam in Atticis. Lips. hanc saxeam effigiem Memnonis exhibet Pocockius (Descr. of the East t. 1 p. 102 tab. 26 et 27) cum multis inscriptionibus eorum qui se sonum illum audisse testarentur. v. et eius Inscr. ant. c. 9. Ern.

11. *disiectasque*] haud scio an recte intellexerit Freinshemius: certe loquitur quasi nolit intelligi. quis enim assequitur *incertas arenas*? nam *dispersas* quis non putet passim iacentes? aut spargente aliquo, sive is ventus sit, portatas et passim abiectas? ut apud Maronem Ecl. 3 87: *pedibus qui spargat arenam*, et Georg. 3 234: *sparsa ad pugnam proludit arena.* necdum tamen ex his scias quae sint Tacito *arenae disiectae.* quo vocabulo significat ille proprium huius materiae τὸ ἀσύναπτον, ἀσύγκλωστον, quod singula corpuscula vel singuli pulvisculi ab aliis secedunt, eoque ad moliendum aut accipiendo suscipiendoque operi est inutilis. unde ὁ λόγος: ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον etc. merito igitur Tacitus ad augendum rei miraculum addit arenas inter *disiectas*, id est solutas, dissociabiles, intractabiles ob segregem naturam, tantas moles structas.

vias arenas instar montium eductae pyramides certamine opibus regum; lacusque effossa humo, superfluentis Nili ceptacula; atque alibi angustiae et profunda altitudo, nul inquirentium spatiis penetrabilis. exin ventum Elephantin
5 ac Syenen, claustra olim Romani imperii, quod nunc rubr ad mare patescit.

62 Dum ea aestas Germanico plures per provincias tran gitur, haud leve decus Drusus quaesivit illiciens German ad discordias, utque fracto iam Maroboduo usque in exiti
10 insisteretur. erat inter Gotones nobilis iuvenis nomine C tualda, profugus olim vi Marobodui, et tunc dubiis reb

nam etsi hac vento quoque, ut ubique, agitentur et iactentur, non sunt tamen, ubi sitae Pyramides, Garamantum arenae, quae castra obruere possint. Gron. vix aliter explicari possunt *disiectae arenae* quam facit Gronovius, etiamsi alioqui falsum est in istis locis non esse arenas, quae vento agitentur, varientur, et obruant res etiam editas, cum hoc diserte tradat testis oculatus Strabo. sed mihi tamen frigidum hoc epitheton h. l. videtur. quis enim non per se intelligit tales esse arenas? et quorsum dicat brevitatis amantissimus scriptor? in poeta tale epitheton ferendum, non in tali historico. neque in arenis structae sunt pyramides, sed ἐν ὀρεινῇ τινὶ ὀφρύι, ut diserte Strabo l. c. in saxis circumdatis arenis. suspicor Tacitum dedisse *desertas*, quod est frequens arenarum epitheton. ut permutantur in libris *disiectus* et *defectus*, item *defectus* et *desertus*, ita et e *desertas* potuit fieri *disiectas*. Brotier reiicit hanc nostram coniecturam, sed simpliciter, ut solet. docendum erat *mobiles* arenas Latine *disiectas* dici posse; quod non credo, nec a quoquam est demonstratum. Ern.

1. *pyramides*] de his Herodotus 2 124, Diodorus 1 63 sq, Strabo 17 p. 807. Ern.

certamine et opibus regum] dum certant reges, aemulatione gloriae, opes suas iactare posse tati. Ern.

3. *angustiae et profunda altitud* intellige Nili. intelligunt viri d de duobus fontibus profundissim de quibus Herodotus 2 28. quae ibi traduntur, sunt e narratio Aegyptii, quam Herodotus ipse det. eae abyssi porro inter Sye et Elephantinen, cum hic sen sit de loco infra has urbes. desig in hac interpretatione neglig *angustiae Nili*, quae non con niunt fontibus istis. arbitror ig intelligi locum, ubi Nilus ripar angustiis coartatus et incitatus effe ut fit, altitudinem profundissim quam, augentes rem more suo A gyptii, nullis mensuris penetrabil dicebant. *spatia* sunt measure neque opus cum Heinsio conie *nulli inquirentium satis penetrabil* quod ne commodum quidem sens facit, nec τερατολογίαις Aegyp rum satis convenit. Ern.

5. alio sensu *claustra* quam pa ante. nam nunc terminum et fin intellegit, qui claudit. insuper hoc autem in gratiam laudem Traiani, qui res magnas gessit Orientem, limitibus imperii ad brum mare promotis. eleganter ipsa re: Ῥωμαίων ἀρχή, ἀπ τῆς Ἀσσυρίων καὶ Πέρσων Μακεδόνων τῶν πρὶν μακρῷ ἐπ ῆρεν, ὁρισαμένη πέρατα ἐπ

adhibitis sermo coeptus a Caesare, qualem ira et dissimulatio gignit, responsum a Pisone precibus contumacibus; discesseruntque apertis odiis. postque rarus in tribunali Caesaris Piso, et si quando assideret, atrox ac dissentire manifestus. vox quoque eius audita est in convivio, cum apud regem Nabataeorum coronae aureae magno pondere Caesari

1. *ira et dissimulatio*] Muretus male et contra mentem Taciti conlicit *irae dissimulatio*. nam *irae dissimulatio* talis potest esse, ut frontem et verba praeferat summopere amantium: at *ira et dissimulatio* est, ubi insignis et nota ira sic insigni comprimitur animo, ut identidem erumpat sese ac male tegat. accipe igitur, qualem vicissim nunc ira, nunc eius dissimulatio gignit. qualis solet alternari inter eos qui eodem tempore eodemque congressu frenos iracundiae modo relaxant modo adducunt. Gron.

2. *precibus contumacibus*, ut Iupiter apud Nasonem Met. 2 397 *precibusque minas regaliter addit*; quibus petebat quidem ne ea quae ri publicae causa et ex instituto egisset, in suam contumeliam verteret, ut Pompeius apud Caesarem initio belli civilis, simul demonstrabat, si tamen id faceret atque indignaretur, se id susque deque ferre, ut Cicero ad Appium fam. 3 7. forsan et adiiciebat scire velle quot sibi sint domini: Tiberio putasse soli rationem actorum reddendam. Gron.

3. *discesserantque* M.

opertis] lego *apertis*. Lips. scio *offensarum operta* in H. 3 65. attamen omnino Lipsio subscribo, et plane alterum τὸ *opertis* alienum puto. naturaliter enim evenit ut ex hiusmodi colloquiis, inter ingenia praesertim dissociabilia, exeant professi inimici. et tum quae praecedunt, tum quae sequuntur, alterum firmant. si odiis opertis discessissent, lenes querelas expurgatio, hanc eius qualiscunque acceptio, et rursus aliqua mutuae fidei species sollicitosque vultus laeti excepissent. at hic sermo ira et dissimulatione mixtus, dein preces arrogantes ac nihil cedentis quid possunt gignere aliud quam odia retecta et apparentia? iam, si nolebat sciri Piso se cum Germanico in gratia non esse, cur rarus in tribunali Caesaris, cur austerus, cur diversa semper sententia? stultitiam Cicero vocat *in obscuro odio apertas inimicitias* ostendere, ad Fam. 3 10. denique innata utrique indoles, hoc est et simplicitas Germanici et ferocia Pisonis, satis refutare vulgatum videntur. quae Gruterus urget, ad ea responsio facilis. aliud e colloquio *discedere odiis apertis*, hoc est ita ut alienatorum animorum signa satis apparuerint; aliud denuntiare inimicitias et omnem consuetudinem rumpere. velim scire, Lucullus et Pompeius in Galatia digressine fuerint etiam *apertis odiis? certatum inter imperatores iurgiis*, inquit Velleius 2 33. item annon postea quoque vixerint *apertis odiis*, quum Pompeius in provincia Luculli acta rescinderet, Lucullus Pompeii acta confirmari a senatu prohiberet? *Πομπήϊος δ' ἦν μὲν ἐκ τῆς στρατηγίας διαφορὰ πρὸς Λούκουλλον*, ait Plutarchus: neutrum tamen alteri amicitiam libello renuntiasse legimus. sed *eum finem gratiae* ponebant. sed quibus libuisset? non utique omnes, sed qui simpliciter in gravissimis offensis agerent. sed non ita praefestine, quos honoris collegium aut provinciae societas conglutinasset, etiam post manifesta odia. Gron. Heinsius *opertis* defendit eodem quo Gruterus argumento, quod amicitia post demum c. 70 renunciata. Ern.

6. *coronae aureae*] coronae conviviorum e floribus foliisque vulgatae, non aeque ex auro. quas tamen non solum in illo Orientis luxu, sed etiam Romae usum aliquem habuisse discas ex Capitolino,

excessit Italia per duodeviginti annos, consenuitque multi
imminuta claritate ob nimiam vivendi cupidinem. idem (
tualdae casus, neque aliud perfugium. pulsus haud m
post Hermundurorum opibus et Vibilio duce, receptus
5 Forum Iulium Narbonensis Galliae coloniam mittitur. barb
utrumque comitati ne quietas provincias immixti turbare
Danubium ultra inter flumina Marum et Cusum locant
64 dato rege Vannio gentis Quadorum. simul nuntiato reg
Artaxian Armeniis a Germanico datum, decrevere patres
10 Germanicus atque Drusus ovantes urbem introirent. stru
et arcus circum latera templi Martis ultoris cum effigie C
sarum, laetiore Tiberio, quia pacem sapientia firmaver
quam si bellum per acies confecisset. igitur Rhescupor
quoque, Thraeciae regem, astu adgreditur. omnem eam
15 tionem Rhoemetalces tenuerat; quo defuncto Augustus p
tem Thraecum Rhescuporidi fratri eius, partem filio C
permisit. in ea divisione arva et urbes et vicina Gra
Cotyi, quod incultum, ferox, adnexum hostibus, Rhescu
ridi cessit; ipsorumque regum ingenia, illi mite et amoenu
20 huic atrox avidum et societatis impatiens erat. sed pri
subdola concordia egere: mox Rhescuporis egredi fines, v

hunc Alciatus. unde IGronovius vult legi *reditui*; quod non abhorret a Taciti more. sed ego potius *reditus* per compendium scribendi datum puto pro *rediturus*, atque hoc recte restitutum a Rhenano. saepe in hoc genere peccavit in illo codice librarius. vide mox c. 73 et 83, 3 18, 4 5 et 32, 13 6. B pro *daturum* habuit *datum*. Ern.

4. Ryckius putat scribendum *Vibillio*. recte, ut opinor. sic *Vibullius* apud Caesarem Civ. 1 15. nisi potius legendum *Vibidius*, quod nomen mox, et passim in inscriptionibus antiquis, occurrit. Ern. *duice* M.

7. *Marum*] Marisus hic fluvius dictus Straboni 7 p. 304, Maris Herodoto 4 49, Marisia Iornandi Get. 22, Aethico Margus. retinet

13. *Rhescuporim*] non in alio mine magis variatum. Dio 54 55 30 Ῥασκύποριν, Vellei 129 Rhascupolin, Suetonii op in Vaticano codex in Tib Thrascypolin, quomodo et is l scriptum leges. Lucanus vocat 55) *gelidae dominum Rasc orae*. de historia autem ipsa sule Dionem 54 in actis anni Lips. v. interpretes ad Suet. 37, in primis Oudendorpium, Perizonium ep. ad Heinsium Coll. Burm. p. 821. Ern. (ap. Cary H. des rois de Th pl. 2) βασίλεος ῥασκουπόρι in alio (ap. Eckhel v. 2 p. legitur ῥασκουπόριδος. Ov verum est, ut Cotys ille eru teris et poesi excultus [illegible]

19. *mite et amoenum*] adve

59 Marco Silano Lucio Norbano consulibus Germanicus Aegyptum proficiscitur cognoscendae antiquitatis. sed cura provinciae praetendebatur, levavitque apertis horreis pretia frugum, multaque in vulgus grata usurpavit: sine milite incedere, pedibus intectis et pari cum Graecis amictu, Publii Scipionis aemulatione, quem eadem factitavisse apud Siciliam, quamvis flagrante adhuc Poenorum bello, accepimus. Tiberius cultu habituque eius lenibus verbis perstricto, acerrime increpuit quod contra instituta Augusti non sponte principis Alexandriam introisset. nam Augustus inter alia dominationis arcana, vetitis nisi permissu ingredi senatoribus aut equitibus Romanis illustribus, seposuit Aegyptum, ne fame urgeret Italiam quisquis eam provinciam claustraque terrae ac maris, quamvis levi praesidio adversum ingentes exercitus, insedisset. sed Germanicus nondum comperto profectionem eam incusari, Nilo subvehebatur, orsus oppido a Canopo. condidere id Spartani ob sepultum illic rectorem navis Canopum, qua tempestate Menelaus Graeciam repetens

1. *Aegyptum*] malit *in Aegyptum* Pichena. frustra. sic enim loquebantur. Livius 45 10: *ad susceptam legationem peragendam navigare Aegyptum pergit.* Iustinus vel Trogus 23 2: *uxorem genitosque ex ea duos parvulos Aegyptum remittit.* cf. et 28 4. Gron. noster ante c. 54 *tramisit Lesbum.* Ern.

2. *cognoscendae antiquitatis*] auditis, principes? imitamini. haec cognitio ad gloriam honestumque excitat; haec parandi vias ostendit. Lips. *causa*, *nomine* intelligi, more Graecorum, vix opus monere. plura exempla notata ad 3 7. Ern.

3. *horreis*] publicis, opinor, ubi frumentum asservabant in plebis Romanae, et quod superesset, in alios usus. at ille, in caritate forte annonae, indigenis indulsit. Lips.

5. *pedibus intectis*] interpretor incessisse crepidatum palliatumque. plura in Exc. K. Lips. adde interpretes ad Cic. pro Rab. Post. 10. Ern.

Scipionis] intellige Africanum maiorem, de quo id tradit Livius 29 10. Ern.

9. *contra instituta*] vide Suet. Tib. 52, et quae dicam ad H 1 11. Lips.

12. *illustribus*] de hoc cognomine equitum infra ad II 4. Lips.

13. *claustraque terrae ac maris*] intellegit Pelusium, Paraetonium et Alexandriam. in Propertio 3 7 55: *claustraque Pelusii Romano subruta ferro.* Lips. Grotius et Heinsius *que* deleri malebant, ut per appositionem dicerentur *claustra t. ac maris.* quod non necessarium foret, etiam si per appositionem adderentur. nam τὸ *que* ἐξηγητικῶς capi posset. v. supra ad c. 14. sed Lipsium sequor. nam non tam provincia vocari potest *claustra terra e marisque*, quam urbes et portus, per quos illa provincia adiri, e provincia in mare veniri potest. itaque semper *claustra* videbis de urbibus, portubus, montibus celsis dici. atque sic est in omnibus exemplis, quae bene multa congessere Heinsius ad Velleium 1 3 et Brouckh. ad Propert. l. c, qui et ipse hunc locum sine *que* laudat; et inter alia locum Lucani

69 At Germanicus Aegypto remeans cuncta quae apud le
ones aut urbes iusserat, abolita vel in contrarium v
cognoscit. hinc graves in Pisonem contumeliae; nec m
acerba, quae ab illo in Caesarem tentabantur. dein
5 abire Suria statuit. mox adversa Germanici valitudine
tentus, ubi recreatum accepit votaque pro incolumitate
vebantur, admotas hostias, sacrificalem apparatum, fe
Antiochensium plebem per lictores proturbat. tum Sele
digreditur, opperiens aegritudinem quae rursum Germ
10 acciderat. saevam vim morbi augebat persuasio venen
Pisone accepti; et reperiebantur solo ac parietibus erutae

duce fuisse, nisi cum dictator esset, qui magistrum equitum dixerat: sed erant sub legatis cum legionibus; unde Crassus Caesaris legatus equitum praefectos cohortatur apud Caesarem B. G. 3 26. praefecti porro nomen tenue, nec satis dignum eo qui universo equitatui praesit. Graeci coniungunt χιλιάρχους et ἱππάρχους, ut Appianus B. C. 2 102. ut alia taceam. nec impedit, quod simpliciter *praefectus equitum* dicitur. nam etiam *praefecti sociorum* commemorantur, qui tamen non omnibus sociis, sed tantum cohortibus sociorum singulis praefuere. gravior dubitatio est Manutii l. c. ex eo quod Labienus apud Plutarchum praefectus equitum dicitur in exercitu Pompeii, qui ante legatus apud Caesarem fuerat. sed aut contemtus causa id factum est, de quo questus est Labienus, aut aliquid tum extra ordinem constitutum est a Pompeio propter multitudinem equitatus. nam de CVoluseno (ap. Caes. B. C. 3 60) et QVaro (ibidem) non dubitanter pronunciem praefectos alarum fuisse. praefectos equitum esse eosdem qui alarum, statuunt etiam Schelius ad Hyginum p. 75, Dodwellus Annal. Vellei. 1 15. clarissimus locus est ap. Valer. M. 2 7 9, iam laudatus Bimardo, ubi CTitius praefectus equitum praefuisse turmis equitum quibusdam dicitur. Ern.

4. *tentabantur* * *dein Piso*] ad eam quam posui notam, suspicio mihi est ne quid desit. non enim satis plena videtur narratio. Lips. A dalius coniiciebat *denique*, male. eo enim verbo utuntur le eleganter, ubi enarrare singula lunt, sed ad finem properant. Graev. ad Suet. Aug. 23. Er

7. *admotas*] sacrorum verba Suetonius in Calig. 32: *admo taribus victima, succinctus pa habitu.* idem significat quod bullo et aliis statuere ad aram. *festam*] laeto habitu et u datam. Lips.

8. *Seleuciam*] plures Selen atque adeo in ipsa Syria. sed puto quae *Pieria* cognominatur boni, Ciceroni, Polybio, Pro nam in litore maris est, par navigationem Piso; tum etiam procul Antiochia, a qua ve Lips. ceterum *degreditur* dum videtur. Ern.

9. *aegritudinem*] intellig *tum morbi.* Ern.

11. *parietibus*] Muretus pa coniicit. Lips.

erutae humanorum corporum quiae] Dio sic expressit: ὀστ ἀνθρώπων ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν κατορωρυγμένα καὶ ἐλπ λέβδινοι ἀρᾶς τινας μετ ὀνόματος αὐτοῦ ἔχοντες ἔθ' εὑρέθη. sunt hae po nes a vulgo, et ideo vana. puleius callide descripsit Mile *instruxit feralem officina genus aromatis, et ignorabil minis litteratis, et infelicis nium durantibus calvis, def sepultorum etiam cadaverum*

disque et Persis et Bactriano ac Scytha potitum; quasque terras Suri Armeniique et contigui Cappadoces colunt, inde Bithynum hinc Lycium ad mare, imperio tenuisse. legebantur et indicta gentibus tributa, pondus argenti et auri, numerus armorum equorumque, et dona templis ebur atque odores, quasque copias frumenti et omnium utensilium quaeque natio penderet, haud minus magnifica quam nunc vi
61 Parthorum aut potentia Romana iubentur. ceterum Germanicus aliis quoque miraculis intendit animum, quorum praecipua fuere Memnonis saxea effigies, ubi radiis solis icta est, vocalem sonum reddens; disiectasque inter et vix per-

hic sit Rhamses, quo regnante Ilium captum esse vult Plinius 36 14. ubi tamen leges *Ramises*, corrupte. LIPS. quae de scriptura nominis varia apud veteres, num idem qui Sesostris, et aliis disputantur, rectius, qui scire volent, in compilationibus historicis quaerent quam in notis ad Tacitum. itaque de his dicendum non putavi. *Sesostrin* intelligi vult etiam Perizonius Orig. Aegypt. c. 17. ERN.

1. *pactriano* M. 1, et 5. *epur.*

3. *lycum* M.

4. *indicta g. tr.*] de his prioribusque vide Strabonem l. c, qui cum Cornelio Gallo illuc profectus pleraque refert oculata fide, egregius mehercules et non ad vulgi gustum scriptor. LIPS.

7. *vi Parthorum* i. e. imperio. sic alibi *vim Romanam* dixit 3 60, II. 4 69. ERN.

9. *intendit animum*] Livius praefat. *ad illa mihi pro se quisque acriter intendat animum, quae vita, qui mores fuerint.* GRON.

10. *Memnonis saxea effigies*] visitur, ut Plinius 36 11 vult, in Serapis templo forma colossi: *quem*, sit, *cotidiano solis ortu contactum radiis crepare dicunt.* Invenalis 15 5: *dimidio magicae resonant ubi Memnone chordae.* dimidium cur vocet, explicat Strabo l. c: τοῦ δ' ἑτέρου τὰ ἄνω μέρη τὰ ἀπὸ τῆς καθέδρας πέπτωκε σεισμοῦ γενηθέντος, ὡς φασί. qui etiam vidisse se ait, et cum multis aliis circiter horam primam diei sonitum aliquem audisse. Philostratus 6 4 ab Apollonio eam statuam in Aethiopia visam ait; et mentitur non insolens, sive ipse sive impurus ille magus. nam certum est in Aegypto fuisse. vide praeter alios Pausaniam in Atticis. LIPS. hanc saxeam effigiem Memnonis exhibet Pocockius (Descr. of the East t. 1 p. 102 tab. 26 et 27) cum multis inscriptionibus eorum qui se sonum illum audisse testarentur. v. et eius Inscr. ant. c. 9. ERN.

11. *disiectasque*] haud scio an recte intellexerit Freinshemius: certe loquitur quasi nolit intelligi. quis enim assequitur *incertas arenas*? nam *dispersas* quis non putet passim iacentes? aut spargente aliquo, sive is ventus sit, portatas et passim abiectas? ut apud Maronem Ecl. 3 87: *pedibus qui spargat arenam*, et Georg. 3 234: *sparsa ad pugnam proludit arena.* necdum tamen ex his scias quae sint Tacito *arenae disiectae.* quo vocabulo significat ille proprium huius materiae τὸ ἀσύναπτον, ἀσύγκλωστον, quod singula corpuscula vel singuli pulvisculi ab aliis secedunt, eoque ad moliendum aut accipiendo suscipiendoque operi est inutilis. unde ὁ λόγος: ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον etc. merito igitur Tacitus ad augendum rei miraculum addit arenas inter *disiectas*, id est solutas, dissociabiles, intractabiles ob segregem naturam, tantas moles structas.

71 Germanici Suriam aperuisset. Caesar paulisper ad
erectus, dein fesso corpore, ubi finis aderat, assistentes
cos in hunc modum adloquitur. "si fato concederem,
mihi dolor etiam adversus deos esset, quod me pare
5 liberis patriae intra iuventam praematuro exitu rapere
nunc scelere Pisonis et Plancinae interceptus ultimas
pectoribus vestris relinquo: referatis patri ac fratri
acerbitatibus dilaceratus, quibus insidiis circumventus
rimam vitam pessima morte finierim. si quos spes mea
10 quos propinquus sanguis, etiam quos invidia erga vivent
movebat, illacrimabunt quondam florentem et tot bell
superstitem muliebri fraude cecidisse. erit vobis locus
rendi apud senatum, invocandi leges. non hoc praecip
amicorum munus est, prosequi defunctum ignavo questu,
15 quae voluerit, meminisse, quae mandaverit, exsequi.
bunt Germanicum etiam ignoti: vindicabitis vos, si me

quid si tamen *properius?* Lips. vulgatum Tacito dignius puto. concise dictum est pro, quo minus longe abesset ab Syria, ubi mortuo Caesare regrediendum esset. ceterum *prope* et *propere* sane crebro in libris confundi, passim notatum est ad Livium Drakenborchio. Ern.

4. *parentibus*] atqui unica parens supererat, Antonia mater, Druso pridem functo. Lips. nempe ut *liberi* etiam de uno filio vel una filia dicuntur, ut multis exemplis constat, quae etiam in lexicis reperiuntur, sic *parentes* de uno patre vel matre. vide et supra ad c. 57. Ern.

5. *intra iuventam*] Romano more, quibus iuventa finiebatur anno 45. Lips.

7. *fratri*] Druso. nam Claudius ulcisci non poterat; eaque de causa unum hic Drusum nominasse videtur. Ern.

9. *pessima morte* i. e. ingloria et indigna viro forti et imperatore. sic *male mori* dicunt Latini, quod illustrat Cuper Obs. 1 8. Ern.

si quos spes meae — movebat] paulo durius dictum, omissione verbi ad quod referantur *spes* et *propinquus sanguis*. id autem in
dum est ἀπὸ κοινοῦ ex
in hunc modum: *si quos*
si quos propinquus sangu
vel *movent*. ceterum totum
est pro *non modo quos*
(quae immatura morte ad
redeunt) *et propinquus sangu*
vent, sed etiam quos invid
viventem movebat. Ern.
quos M.

12. *muliebri fraude*] Plancin
tellege; nec Liviam omine,
certum mihi est huic sceleri
architectam. Lips. Pich
huc retulit locum Sophoclis
chiniis (ap. Cic. Tusc. 2
Hercules moriens: *hos*
dextera — corpori infixi
sed feminea vi, feminea
manu. Ern.

14. *ignavo questu*] similiter
dianus (in Eutrop. 2 394)
vota i. e. vota sine oper
voces etiam *vota et supplic*
bria Sallustii Cat. 52, ubi
Ern.

15. *mandaverit*] proprie di
iusserit. est enim verbum pr
mandare de morientibus, cum
quid post mortem fieri velit.
hoc satis notum. Ern.

quam fortunam meam fovebatis. ostendite populo Romano divi Augusti neptem eandemque coniugem meam; numerate ex liberos. misericordia cum accusantibus erit; fingentibusque scelesta mandata aut non credent homines aut non ignocent." iuravere amici, dextram morientis contingentes, spiitum ante quam ultionem amissuros. tum ad uxorem verus per memoriam sui, per communes liberos oravit, exueret erociam, saevienti fortunae submitteret animum, neu regressa urbem aemulatione potentiae validiores irritaret. haec alam, et alia secreto, per quae ostendere credebatur metum x Tiberio. neque multo post exstinguitur, ingenti luctu rovinciae et circumiacentium populorum. indoluere exterae ationes regesque: tanta illi comitas in socios, mansuetudo hostes; visuque et auditu iuxta venerabilis, cum magniidinem et gravitatem summae fortunae retineret, invidiam adrogantiam effugerat. funus sine imaginibus et pompa, er laudes ac memoriam virtutum eius celebre fuit. et erant ui formam, aetatem, genus mortis, ob propinquitatem etiam ocorum in quibus interiit, magni Alexandri fatis adaequaent. nam utrumque corpore decoro, genere insigni, haud ultum triginta annos egressum, suorum insidiis externas ter gentes occidisse: sed hunc mitem erga amicos, modiam voluptatum, uno matrimonio, certis liberis egisse, neque inus praeliatorem, etiamsi temeritas abfuerit praepeditusque t perculsas tot victoriis Germanias servitio premere. quodsi lus arbiter rerum, si iure et nomine regio fuisset, tanto

1. *fovebatis*] vide ad c. 43. Ern.

4. *scelesta mandata*] int. sibi mandatum fuisse a Tiberio, Livia, ita me tractarent. Ern.

5. *dextram*] quae sedes fidei. d et apud Xenoph. 8 7 Cyrus oriens hortatur amicos ut dextram am contingant. εἴ τις οὖν ὑμῶν δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἅψασθαι, ἢ ὄμμα τοὐμὸν ζῶντος ἔτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω. Lips.

17. *ac* M: vulgo *et*.

18. Ursino videtur deesse particula , legendumque *qui ob formam*. l si ita esset, non mox repetetur. *fatis m. A. adaequarent* gis quidem convenit ultimo membro *genus mortis* quam ceteris; sed per *σύλληψιν* etiam ad formam et aetatem refertur. multa talia ubique occurrunt. quod addit *ob prop. e. locorum*, indicat tanto proniores homines in hanc comparationem fuisse, quod vicina loca essent iis ubi Alexander perisset. Ern.

20. *haud multum triginta annos egressum*] obiit Germanicus anno 34 vitae acceptae. Lips.

26. *solus arbiter rerum*] Livius 9 18: *et quo sint mirabiliores quam Alexander aut quisquam alius rex, denos vicenosque dies quidam dictaturam, nemo plus quam annum consulatum gessit; ab tribunis plebis*

promptius assecuturum gloriam militiae, quantum clem
temperantia, ceteris bonis artibus praestitisset. corpus
quam cremaretur nudatum in foro Antiochensium, qui
sepulturae destinabatur, praetuleritne veneficii signa,
5 constitit. nam ut quis misericordia in Germanicum et
sumpta suspicione aut favore in Pisonem pronior, diver
terpretabantur.

74 Consultatum inde inter legatos quique alii sena
aderant, quisnam Suriae praeficeretur. et ceteris
10 nisis, inter Vibium Marsum et Gnaeum Sentium diu qu
tum: dein Marsus seniori et acrius tendenti Sentio co
isque infamem veneficiis ea in provincia et Plancinae p
ram, nomine Martinam, in urbem misit, postulantibus
tellio ac Veranio ceterisque qui crimina et accusationem
75 quam adversus receptos iam reos instruebant. at Agrip
quanquam defessa luctu et corpore aegro, omnium tame
ultionem morarentur intolerans, ascendit classem cum
bus Germanici et liberis, miserantibus cunctis quod
nobilitate princeps, pulcherrimo modo matrimonio

delectus impediti sunt; post tempus ad bella ierunt, ante tempus comitiorum causa revocati sunt; in ipso conatu rerum circumegit se annus; collegae nunc temeritas nunc pravitas impedimento aut damno fuit; male gestis rebus alterius successum est; tironem aut mala disciplina institutum exercitum acceperunt. at Hercule reges non liberi solum impedimentis omnibus, sed domini rerum temporumque trahunt consiliis cuncta, non sequuntur. GRON.

4. *sepulturae* i. e. cremando corpori: nam cineres Romae conditi, 3 1 et 4. sic Graeci τὸ θάπτειν. et sic alii quoque *sepulturam* dixere, *sepulcrum* de busto, *sepelire* pro comburere. vide Cuperum Obs. 1 7. ERN.

praetuleritne veneficii signa] multi adfirmant. Plinius 11 71: *cor negatur cremari posse in iis qui cardiaco morbo obierint, aut veneno interemptis. certe exstat oratio Vitellii, qua reum Pisonem eius sceleris coarguit, hoc usus argumento, palamque testatus non potu venenum cor Germanici Co mari.* LIPS. adde Sueton. 1. ERN.

6. in M est *interpraetu* imperfectum desiderat tus orationis, quod iam aldus. vide ad c. 63. contra M licet, cur non in locis? ERN.

9. *modicensis* M.

14. *accusationem instrue* 1D. de Fide instr.: *nomine ea omnia accipi quibus causa instrui potest.* D. de leg. Corn. de falsis *legis Corneliae irrogatur instruendam advocationem niave pecuniam acceperit.* Cluent. 67: *cum instructu torem filio suo Romam ipse* Plin. ep. 10 85: *ut long ad instruendam causam* GRON. atque etiam *rei* prie dicuntur, item Coelium in Cic. ad Div. alibi. ERN.

venerantis gratantisque aspici solita, tunc feralis reliquias sinu ferret, incerta ultionis, anxia sui et infelici fecunditate fortunae totiens obnoxia. Pisonem interim apud Coum insulam nuntius assequitur excessisse Germanicum. quo intemperanter accepto caedit victimas, adit templa, neque ipse gaudium moderans, et magis insolescente Plancina, quae luctum amissae sororis tum primum laeto cultu mutavit. affluebant centuriones, monebantque prompta illi legionum studia: repeteret provinciam non iure ablatam et vacuam. igitur, quid agendum, consultanti Marcus Piso filius properandum in urbem censebat: nihil adhuc inexpiabile admissum, neque suspiciones imbecillas aut inania famae pertimescenda. discordiam erga Germanicum odio fortasse dignam, non poena; et ademptione provinciae satisfactum inimicis. quodsi regrederetur, obsistente Sentio civile bellum incipi; nec duraturos in partibus centuriones militesque, apud quos recens imperatoris sui memoria et penitus infixus in Caesares amor praevaleret. contra Domitius Celer, ex intima eius amicitia, disseruit, utendum eventu: Pisonem, non Sentium Suriae praepositum; huic fasces et ius praetoris, huic legiones datas. si quid hostile ingruat, quam iustius arma oppositurum qui legati auctoritatem et propria mandata acceperit? relinquendum etiam ru-

1. *venerantes* M.

2. *infelici fecunditate*] dubitari de hac lectione potest, an non scribendum *in felici*. nam fuit sane fecunditas felix. Ern.

4. nimis elegans modus loquendi est, quam ut τὸ *intemperanter* a librariis esse et corruptum putem. et tamen sic Tacitus videtur ταυτολογεῖν. nam quid est aliud *neque ipse gaudium moderans*, quam intemperanter accipere nuncium? 13 3: *intemperanter demissa* i. e. non moderans demissionem. videtur *int.* cc. commune esse Pisoni et coniugi, alterum Pisoni proprium Ern.

7. *laeto cultu mutavit*] quasi in gratulatione, aut quasi voti damnati. vide Festum in verbis *mutatur luctus*. quis autem feminae istis, quis laetus cultus, nos in xc. quaerimus, in *M.* Lips.

9. *non*] *con* M.

19. *huic*] ad Pisonem referendum facile patet. *hic* ad remotius interdum apud optimos scriptores referri satis hodie notum est. V. tamen Gron. Obs. 3 16, Sanctii Minerv. 2 9, et ibi Perizon. Ern.

21. *quem iustius arma oppositurum quam qui*] sic olim legebatur, addito *quam* ante *qui*. Rectius Pichena τὸ *quem*, quod est in libro unico, mutavit in *quam*; quod cum Gronoviis et Ryckio secuti sumus. adde Heins. ad Virg. Georg. 3 309. Ern.

22. *propria mandata* h. e., si recte capio, ea quibus plane definitum esset quid ageret, ut provinciam a vi hostili defenderet. Cic. ad Att. 5 2: *cui deposcenti mea mandata cetera universe mandavi; illud proprie, ne pateretur prorogari nobis provinciam.* ac forte legendum: qui *proprie* mandata acceperit. Ern.

molliter rescriptum, si fraus abesset, posse eum innocentiae
fidere; ceterum neque se neque senatum nisi cognita causa
ius et iniuriam discreturos: proinde tradito Cotye veniret
66 transferretque invidiam criminis. eas litteras Latinius Pan-
5 dus pro praetore Moesiae, cum militibus quis Cotys traderetur, in Thraeciam misit. Rhescuporis inter metum et iram cunctatus, maluit patrati quam incepti facinoris reus esse: occidi Cotyn iubet, mortemque sponte sumptam ementitur. nec tamen Caesar placitas semel artes mutavit, sed defuncto
10 Pando, quem sibi infensum Rhescuporis arguebat, Pomponium Flaccum veterem stipendiis et arta cum rege amicitia, eoque accommodatiorem ad fallendum, ob id maxime Moesiae
67 praefecit. Flaccus in Thraeciam transgressus per ingentia promissa quamvis ambiguum et scelera sua reputantem per-
15 pulit ut praesidia Romana intraret. circumdata hinc regi specie honoris valida manus, tribunique et centuriones, monendo, suadendo, et quanto longius abscedebatur, apertiore custodia, postremo gnarum necessitatis in urbem traxere. accusatus in senatu ab uxore Cotyis damnatur, ut procul
20 regno teneretur. Thraecia in Rhoemetalcen filium, quem paternis consiliis adversatum constabat, inque liberos Cotyis

10. *Pando*] *padesa* M.

Pomponium Flaccum] est ipse de quo Ovidius de Ponto 4 9 75 sq. atque idem praefuit postea Syriae, ut scribit noster 6 27. Lips. adde Suet. Tib. 42 et ibi notas, Velleium 2 129. Ern.

11. *veterem stipendiis*] Pichena, Freinshemius, Ryckius volebant scribi *stipendii*. sed non necesse est ut, quia saepe Graeca constructione noster utitur, propterea semper usum putemus, et ad eam rationem omnia loca in quibus ablativus est mutemus, cum nulli certae legi se adstrinxerint in hoc ne quidem poetae, nimisque multa loca in contrarium reperiantur. vide ad 1 3. deinde debebant docere *stipendium* in singulari dici de eo qui iam plures annos meruissot. *primum* quidem *stipendium* est apud Nepotem Caton. 1. sed de pluribus annis non memini me legere. dixisset opinor *veterem stipendiorum*, non *stipendii*. itaque vulgatum non tentandum. Ern.

13. *praesidia Romana* i. e. castra, sive potius locum provinciae Romanae, ubi essent praesidia Romana, qui esset in potestate Romanorum. Cic. pro Ligar. 9 et 10. v. Dukerum ad Liv. 38 11. Ern.

hic locus aut sic interpungendus est: *circumdata hinc regi, specie honoris, valida manus: tribunique et centuriones* etc. aut *manu* legendum: *circumdata hinc regi s. h. valida manu, tribunique* etc. Tacitus, atque etiam Livius saepe, et poetae, etiam primo substantivo copulam *que* addunt. Livius 1 43: *hastaque et gladius*, pro *hasta et gladius*. idque potuit fraudi esse librariis. sed prius praefero, nec corrigendi necessitas sit. Ern.

19 et 21. *cotys* M.

per litteras aperit, monetque ne castra corruptoribus, ne provinciam bello tentet. quosque Germanici memores aut inimicis eius adversos cognoverat, contrahit, magnitudinem imperatoris identidem ingerens, et rem publicam armis peti; ducit-
30 que validam manum et praelio paratam. nec Piso, quanquam coepta secus cadebant, omisit tutissima e praesentibus, sed castellum Ciliciae munitum admodum, cui nomen Celenderis, occupat. nam admixtis desertoribus et tirone nuper intercepto suisque et Plancinae servitiis, auxilia Cilicum, quae
10 reguli miserant, in numerum legionis composuerat. Caesarisque se legatum testabatur provincia, quam is dedisset, arceri non a legionibus (earum quippe accitu venire) sed a Sentio privatum odium falsis criminibus tegente. consisterent in acie, non pugnaturis militibus, ubi Pisonem ab ipsis paren-
15 tem quondam appellatum, si iure ageretur, potiorem, si armis, non invalidum vidissent. tum pro munimentis castelli manipulos explicat, colle arduo et derupto: nam cetera mari cinguntur. contra veterani ordinibus ac subsidiis instructi hinc militum, inde locorum asperitas: sed non animus, non
20 spes, ne tela quidem nisi agrestia; ad subitum usum properata. ut venere in manus, non ultra dubitatum quam dum Romanae cohortes in aequum eniterentur: vertunt terga Cilices, seque castello claudunt. interim Piso classem haud procul opperientem appugnare frustra tentavit; regressusque

3. *Imperatoris* nomine Germanicum intelligit, non Tiberium Freinshemius. ego vero *imperatorem* omnino accipio Tiberium, nec *magnitudinem imperatoris* a *re publica* seiungo. hoc enim vult Tacitus, ingerens armis peti rem publicam et magnitudinem imperatoris. *magnitudo* maiestas. ut 3 56 de Augusto: *simul modestiae Neronis et suae magnitudini fidebat.* 16 23: *an ut magnitudinem imperatoriam caede insignium virorum quasi regio facinore ostentaret.* Gron.

7. *Celenderis*] nominat id Iosephus 17 5, collocatque in via qua Romam ibatur. sed in eo scriptum reperies *Celendris.* meminit et Ptolemaeus 5 8. antiquissimum id fuit, si Apollodoro fides Bibl. 3 14, qui conditionem eius refert ad Sandarum Tithoni nepotem. ὅς, inquit, ἐκ Συρίας ἐλθὼν εἰς Κιλικίαν πόλιν ἔκτισε Κελένδερον. Lips. *Celendris* habet etiam codex Flor. itaque a Pichena et sequentibus receptum. Ern.

10. *in numerum legionis composuerat* h. e. etsi non Romanos, tamen contra morem descripsit in legiones, ut numerus eorum is qui esse soleret in legione, nomen legionis haberet. Ern.

11. *provinciam* M.

20. *ad*] *aut* M.

22. *in aequum* i. e. in eum collis locum, ubi iam aequis locis pugnare possent. sic supra 1 68. *aequis locis aequi dii.* Ern.

24. *adpugnare*] sic codex Flor. sic

et pro muris, modo semet afflictando, modo singulos non
ciens, praemiis vocans, seditionem coeptabat; adeoque c
moverat ut signifer legionis sextae signum ad eum tran
lerit. tum Sentius occanere cornua tubasque, et peti agger
5 erigi scalas iussit, ac promptissimum quemque succed
alios tormentis hastas saxa et faces ingerere. tandem v
pertinacia Piso oravit uti traditis armis maneret in caste
dum Caesar, cui Suriam permitteret, consulitur. non recep
condiciones, nec aliud quam naves et tutum in urbem
10 concessum est.

82 At Romae, postquam Germanici valitudo percreb
cunctaque ut ex longinquo aucta in deterius afferebantur, do
ira. et erumpebant questus. ideo nimirum in extre

Beroaldus edidit, ut advertit Gronovius. atque etiam sic dedere Alciatus, Rhenanus, Aldus, Gryphius. postea temere est mutatum in *oppugnare*, donec restitutum in editione Abr. Gronovii. idem verbum occurrit etiam infra 4 48, 15 13. Ern.

1. recte meo iudicio omnes, qui *pro muris* ut *pro rostris*, *pro tribunali* acceperunt; nec potest placere *progressus extra muros*, ut vult Freinshemius. quousque enim progredi tuto poterat, qui extra muros, qua parte incubuerant Sentiani, nihil vacuum aut liberum habebat? et quanto commodius haec invidia fiebat ex alto et late conspecto loco? quantoque ad plures pertinebat et visus adflictantis sese et vox querentis ac sollicitantis? sic igitur accipe, Pisonem circa id ipsum tempus quo reiiciebantur et se claudebant intra munimenta sui, eodem per aversam portam rediisse a tentata classe, et dum parant Sentiani quae oppugnando essent idonea, in summis moenibus hanc tragoediam saltasse, donec Sentius parata iam parte instrumenti canere signa et vim fieri iussit. Gron.

4. *occanere cornua*] occulte surreptum Sallustio est: *iussu Metelli cornicines occanuere*. Lips. in fragm. H. 1 p. 954 ed. Cort. Ern.

peti aggerem] Freinshemius eodem modo accipit quo supra 1 65, ut sit terra, cespites struendis aggeribus ad oppugnandum, impro
que eos qui de muris capiunt co
consuetudinem latinam. sed agg
isti sunt in obsidione, non
impetu urbs capitur, ut h. l.
impetu non captum foret castel
et obsidione utendum fuisset.
demum aggerem talem peti iussi
nunc id est ab h. l. alienum. ag
haud dubie de muris capien
dixit insolentius, imitatione Vir
Aen. 10 23: *quin intra portas*
que ipsis aggeribus murorum;
clare Servius *abusive muros et*
nimenta omnia aggerem di
adde 11 382. Ern.

8. *consulitur*] debebat esse
suleretur; nec nostrum quisqua
tali contextu et structura alitur
ceret. Ern.

12. *cunctique* M, expunctis v
adferebantur litteris extremis.

Dolor, ira: et erumpe
questus] hunc locum interpunctio
planum fecimus, de qua etiam B
hornio in mentem venerat. Imit
est Brotier. ordo verborum
at Romae dolor et ira sc. exa
postquam Germanici valetudo p
crebuit etc. neque ea ira pren
tur, sed erumpebant questus
antea dixerat quid in provi
consecutum sit mortem Germa
transit iam ad urbem, usitata
mula. vid. 1 46. Ern.

13. *extremas terras* intelligi
perii Romani. Florus 4 1: qu

terras relegatum, ideo Pisoni permissam provinciam; hoc egisse secretos Augustae cum Plancina sermones. vera prorsus de Druso seniores locutos: displicere regnantibus civilia filiorum ingenia, neque ob aliud interceptos quam quia populum
5 Romanum aequo iure complecti, reddita libertate, agitaverint. hos vulgi sermones audita mors adeo incendit ut ante edictum magistratuum, ante senatus consultum sumpto iustitio desererentur fora, clauderentur domus. passim silentia et gemitus, nihil compositum in ostentationem; et quanquam ne-
10 que insignibus lugentium abstinerent, altius animis maerebant. forte negotiatores, vivente adhuc Germanico Suria egressi, laetiora de valitudine eius attulere. statim credita, statim vulgata sunt. ut quisque obvius, quamvis leviter audita in alios, atque illi in plures cumulata gaudio transferunt. cur-
15 sant per urbem, moliuntur templorum fores. iuvit credulitatem nox et promptior inter tenebras affirmatio. nec obstitit falsis Tiberius, donec tempore ac spatio vanescerent.
3 et populus quasi rursum ereptum acrius doluit. honores, ut quis amore in Germanicum aut ingenio validus, reperti de-

extremis finibus mundi arma Romana peregrinabantur. Cic. ad fr. 1 1: *non ignoro quid sociis accidat in ultimis terris, cum audiverim in Italia querelas civium.* locorum quae affert pro *externis* Boxhornius, qui vult legi *externas*, alia ratio est. Gron. add. Graev. ad Cic. pro lege Manil. 16. Ern.

3. *de Druso*] V. Suet. Claud. 1. Ern.

7. *sumpto iustitio*] olim in tumultu aut calamitate a dictatore consulibusve indici iustitium solitum ex decreto senatus: nunc passim in funere principum virorum. sic 1 16. de vi habituque iustitii nihil melius possum Petro Fabro sem. 2 10. Lips.

10. *neque insignibus lugentium*] indicto enim iustitio mutabant etiam vestem. Lucanus 2 18: *ferale per urbem iustitium; latuit plebeio tectus amictu omnis honos; nullos comitata est purpura fasces.* Iuvenalis 3 213: *pullati proceres, differt vadimonia praetor.* Cf. et Seneca ep. 18. Lips.

14. *illi*] dicendum erat *hi.* sed ut *hic* de remotiori (v. ad c. 77), ita *ille* interdum de proximo dicitur. vide quos ibi laudavimus, item quos Dukerus et Drakenb. ad Liv. 24 29, quamquam in istis exemplis *hic* et *ille* concurrunt, quod secus est in superiori et hoc loco Taciti, ubi *hic* vel *ille* solum est. Ern.

15. *moliuntur templorum fores*] nam vespere haec gesta aut nocte, et tum clausa templa. Suet. Cal. 6. de ipsa hac re: *repente iam vesperi, cum incertis auctoribus convaluisse percrebuisset, passim cum luminibus et victimis in Capitolium concursum est, ac paene revulsae templi fores, ne quid gestientes vota reddere moraretur.* Lips. *templores flores* M. et mox *falsi.*

18. honores - decreti] eius SCti reliquias v. ap. Niebuhr. Rhein. Mus. 1. p. 349—54.

19. *amore aut ingenio validus*] per σύλληψιν *validus* ad *amorem* refertur, cui alias hoc verbum non convenit satis; qua figura Tacitus saepe utitur. vide ad c. 73. Ern.

71 Germanici Suriam aperuisset. Caesar paulisper ad spem erectus, dein fesso corpore, ubi finis aderat, assistentes amicos in hunc modum adloquitur. "si fato concederem, iustus mihi dolor etiam adversus deos esset, quod me parentibus 5 liberis patriae intra iuventam praematuro exitu raperent. nunc scelere Pisonis et Plancinae interceptus ultimas preces pectoribus vestris relinquo: referatis patri ac fratri quibus acerbitatibus dilaceratus, quibus insidiis circumventus miserrimam vitam pessima morte finierim. si quos spes meae, si 10 quos propinquus sanguis, etiam quos invidia erga viventem movebat, illacrimabunt quondam florentem et tot bellorum superstitem muliebri fraude cecidisse. erit vobis locus querendi apud senatum, invocandi leges. non hoc praecipuum amicorum munus est, prosequi defunctum ignavo questu, sed 15 quae voluerit, meminisse, quae mandaverit, exsequi. flebunt Germanicum etiam ignoti: vindicabitis vos, si me potius

quid si tamen *properius?* Lips. vulgatum Tacito dignius puto. concise dictum est pro, quo minus longe abesset ab Syria, ubi mortuo Caesare regrediendum esset. ceterum *prope* et *propere* sane crebro in libris confundi, passim notatum est ad Livium Drakenborchio. Ern.

4. *parentibus*] atqui unica parens supererat, Antonia mater, Druso pridem functo. Lips. nempe ut *liberi* etiam de uno filio vel una filia dicuntur, ut multis exemplis constat, quae etiam in lexicis reperiuntur, sic *parentes* de uno patre vel matre. vide et supra ad c. 57. Ern.

5. *intra iuventam*] Romano more, quibus iuventa finiebatur anno 45. Lips.

7. *fratri*] Druso. nam Claudius ulcisci non poterat; eaque de causa unum hic Drusum nominasse videtur. Ern.

9. *pessima morte* i. e. ingloria et indigna viro forti et imperatore. sic *male mori* dicunt Latini, quod illustrat Cuper Obs. 1 8. Ern.

si quos spes meae — movebat] paulo durius dictum, omissione verbi ad quod referantur *spes* et *propinquus sanguis*. id autem intelligendum est ἀπὸ κοινοῦ ex *movebat*, in hunc modum: *si quos spes meae, si quos propinquus sanguis movet* vel *movent*. ceterum totum dictum est pro *non modo quos spes meae* (quae immatura morte ad nihilum redeunt) *et propinquus sanguis movent, sed etiam quos invidia erga viventem movebat*. Ern. *propinquos* M.

12. *muliebri fraude*] Plancinam intellege; nec Liviam omitte, quam certum mihi est huic sceleri fuisse architectam. Lips. Pichena bene huc retulit locum Sophoclis e Trachiniis (ap. Cic. Tusc. 2 8), ubi Hercules moriens: *hos non hostili dextera — corpori infixit meo sed feminea vi, feminea interimor manu*. Ern.

14. *ignavo questu*] similiter Claudianus (in Eutrop. 2 394) *ignava vota* i. e. vota sine opera. hae voces etiam *vota et supplicia muliebria* Sallustii Cat. 52, ubi v. Cort. Ern.

15. *mandaverit*] proprie dixit pro iusserit. est enim verbum proprium *mandare* de morientibus, cum dicunt quid post mortem fieri velint. sed hoc satis notum. Ern.

quam fortunam meam fovebatis. ostendite populo Romano divi Augusti neptem eandemque coniugem meam; numerate sex liberos. misericordia cum accusantibus erit; fingentibusque scelesta mandata aut non credent homines aut non ignoscent." iuravere amici, dextram morientis contingentes, spiritum ante quam ultionem amissuros. tum ad uxorem versus per memoriam sui, per communes liberos oravit, exueret ferociam, saevienti fortunae submitteret animum, neu regressa in urbem aemulatione potentiae validiores irritaret. haec palam, et alia secreto, per quae ostendere credebatur metum ex Tiberio. neque multo post exstinguitur, ingenti luctu provinciae et circumiacentium populorum. indoluere exterae nationes regesque: tanta illi comitas in socios, mansuetudo in hostes; visuque et auditu iuxta venerabilis, cum magnitudinem et gravitatem summae fortunae retineret, invidiam et adrogantiam effugerat. funus sine imaginibus et pompa, per laudes ac memoriam virtutum eius celebre fuit. et erant qui formam, aetatem, genus mortis, ob propinquitatem etiam locorum in quibus interiit, magni Alexandri fatis adaequarent. nam utrumque corpore decoro, genere insigni, haud multum triginta annos egressum, suorum insidiis externas inter gentes occidisse: sed hunc mitem erga amicos, moderatum voluptatum, uno matrimonio, certis liberis egisse, neque minus praeliatorem, etiamsi temeritas abfuerit praepeditusque sit perculsas tot victoriis Germanias servitio premere. quodsi solus arbiter rerum, si iure et nomine regio fuisset, tanto

1. *fovebatis*] vide ad c. 43. Ern.

4. *scelesta mandata*] int. sibi mandatum fuisse a Tiberio, Livia, ut ita me tractarent. Ern.

5. *dextram*] quae sedes fidei. sed et apud Xenoph. 8 7 Cyrus moriens hortatur amicos ut dextram suam contingant. εἴ τις οὖν ὑμῶν ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἅψασθαι, ἢ ὄμμα τοὐμὸν ζῶντος ἔτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω. Lips.

17. *ac* M: vulgo *et*.

18. Ursino videtur deesse particula *sed*, legendumque *qui ob formam*. sed si ita esset, non mox repeteretur. *fatis m. A. adaequarent* magis quidem convenit ultimo membro *genus mortis* quam ceteris; sed per *σύλληψιν* etiam ad formam et aetatem refertur. multa talia ubique occurrunt. quod addit *ob prop. e. locorum*, indicat tanto proniores homines in hanc comparationem fuisse, quod vicina loca essent iis ubi Alexander perisset. Ern.

20. *haud multum triginta annos egressum*] obiit Germanicus anno 34 vitae acceptae. Lips.

26. *solus arbiter rerum*] Livius 9 18: *et quo sint mirabiliores quam Alexander aut quisquam alius rex, denos vicenosque dies quidam dictaturam, nemo plus quam annum consulatum gessit; ab tribunis plebis*

sexus simul enixa est. quod rarum laetumque etiam modici penatibus, tanto gaudio principem affecit, ut non temperaverit quin iactaret apud patres nulli ante Romanorum eiusdem fastigii viro geminam stirpem editam. nam cuncta, etiam fortuita, ad gloriam vertebat. sed populo tali in tempore id quoque dolorem tulit, tanquam auctus liberis Drusus domum Germanici magis urgeret.

85 Eodem anno gravibus senatus decretis libido feminarum coercita, cautumque ne quaestum corpore faceret cui ava aut pater aut meritus eques Romanus fuisset. nam Vistilia praetoria familia genita licentiam stupri apud aediles vulgaverat, more inter veteres recepto, qui satis poenam adversum impudicas in ipsa professione flagitii credebant exactum et a Titidio Labeone Vistiliae marito, cur in unum delicti manifesta ultionem legis omississet. atque illo pro-

geminis, et ideo Gemellum cognominatum. et sane numismata quaedam huius Drusi aerea exstare aiunt, in quibus expressa gemellorum capita surgentia e copiae cornu. Lips. is numus exhibetur apud Torrent. ad Suet. Calig. 15. Ceterum quia M habet *viriles*, IGronovius putabat Tacitum scripsisse *virile secus*; de quo vide ad 4 62. Ern. tacet Furia.

2. ad verbum repetiit Suet. Caes. 22: *quo gaudio elatus non temperavit quin iactaret*. Ern.

8. *senatus decretis*] quorum decretorum particula haec apud Tertullianum de Pallio c. 41: *habes spectare, quod Caecina Severus graviter senatui impressit, matrona sine stola in publico. denique Lentuli auguris consultis, quae ita sese exauctorasset, pro stupro erat poena, quoniam quidem indices custodesque dignitatis habitus, ut lenocinii facilitandi impedimenta, sedula quaedam desuefecerant*. Lips.

11. *apud Aediles vulgaverat*] minus expressa apud alios vestigia huius moris; quae hic in Tacito clara. apparet autem in stupra matronarum ordinis primi aut secundi graviter semper animadversum ad servandum publicum decus: non [illegible] graviter in libertinarum aut e plebe quibus haec militia Venerea [illegible] tantum non permissa; quod [illegible] ex Horatio Ovidio aliisque liquet potest. sic et illud patet, cum feminae licitum fuisse vulgare stupus, modo apud aediles id profiteretur. cui professioni consequens iure cederet et dignitate matronali etiam, ut opinor, ornamentis, [illegible] sereiurque inter togatas. quod [illegible] adstruo ex Suetonii verbis in Tib. 35: *feminae famosae, ut ad [illegible] legum poenas iure ac dignitate matronali exsolverentur, lenocinium profiteri coeperant; quas, ne quod [illegible] fugium in tali fraude cuiquam [illegible] exsilio affecit*. ut ergo ibi lenocinium profitebantur ad amittendus matronarum, sic hic stupra eadem fine. plura in Exc. O. Lips.

14. *exacta*] Vertranius [illegible] cui adsentio. Lips. Faerna [illegible] tabat excidisse *ratio*, nec [illegible] Ursinus. Ern.

15. *ultionem legis*] int. accusationem ex lege. sic *iniurias legis persequi s. iudicio*, item [illegible] apud Ciceronem et alios. *legem* [illegible] tem intelligit Iuliam de adulteriis [illegible] videbatur etiam Frei..ebenio. Lips.

venerantis gratantisque aspici solita, tunc feralis reliquias sinu
ferret, incerta ultionis, anxia sui et infelici fecunditate for-
tunae totiens obnoxia. Pisonem interim apud Coum insulam
nuntius assequitur excessisse Germanicum. quo intemperanter
5 accepto caedit victimas, adit templa, neque ipse gaudium
moderans, et magis insolescente Plancina, quae luctum amissae
76 sororis tum primum laeto cultu mutavit. affluebant centu-
riones, monebantque prompta illi legionum studia: repeteret
provinciam non iure ablatam et vacuam. igitur, quid agendum,
10 consultanti Marcus Piso filius properandum in urbem censebat:
nihil adhuc inexpiabile admissum, neque suspiciones im-
becillas aut inania famae pertimescenda. discordiam erga
Germanicum odio fortasse dignam, non poena; et ademptione
provinciae satisfactum inimicis. quodsi regrederetur, obsi-
15 stente Sentio civile bellum incipi; nec duraturos in partibus
centuriones militesque, apud quos recens imperatoris sui me-
77 moria et penitus infixus in Caesares amor praevaleret. contra
Domitius Celer, ex intima eius amicitia, disseruit, utendum
eventu: Pisonem, non Sentium Suriae praepositum; huic
20 fasces et ius praetoris, huic legiones datas. si quid hostile
ingruat, quam iustius arma oppositurum qui legati auctori-
tatem et propria mandata acceperit? relinquendum etiam ru-

1. *venerantes* M.

2. *infelici fecunditate*] dubitari de hac lectione potest, an non scribendum *in felici*. nam fuit sane fecunditas felix. Ern.

4. nimis elegans modus loquendi est, quam ut τὸ *intemperanter* a librariis esse et corruptum putem. et tamen sic Tacitus videtur ταυτολογεῖν. nam quid est aliud *neque ipse gaudium moderans*, quam intemperanter accipere nuncium? 13 13: *intemperanter demissa* i. e. non moderans demissionem. videtur *int. acc.* commune esse Pisoni et coniugi, alterum Pisoni proprium Ern.

7. *laeto cultu mutavit*] quasi in gratulatione, aut quasi voti damnata. vide Festum in verbis *mutatur luctus*. quis autem feminae tristis, quis laetus cultus, nos in Exc. quaerimus, in *M.* Lips.

9. *non*] *con* M.

19. *huic*] ad Pisonem referendum facile patet. *hic* ad remotius interdum apud optimos scriptores referri satis hodie notum est. V. tamen Gron. Obs. 3 16, Sanctii Minerv. 2 9, et ibi Perizon. Ern.

21. *quem iustius arma oppositurum quam qui*] sic olim legebatur, addito *quam* ante *qui*. Rectius Pichena τὸ *quem*, quod est in libro unico, mutavit in *quam*; quod cum Gronoviis et Ryckio secuti sumus. adde Heins. ad Virg. Georg. 3 309. Ern.

22. *propria mandata* h. e., si recte capio, ea quibus plane definitum esset quid ageret, ut provinciam a vi hostili defenderet. Cic. ad Att. 5 2: *cui deposcenti mea mandata cetera universe mandavi; illud proprie, ne pateretur prorogari nobis provinciam.* ac forte legendum: qui *proprie* mandata acceperit. Ern.

filia, non ob aliud quam quod mater eius in eodem coniu
manebat: nam Agrippa discidio domum imminuerat. et Ce
87 quamvis posthabitam, decies sestertii dote solatus est. s
vitiam annonae incusante plebe, statuit frumento pre
5 quod emptor penderet, binosque nummos se additurum
gotiatoribus in singulos modios. neque tamen ob ea pa
patriae delatum et antea vocabulum assumpsit, acerb
increpuit eos qui divinas occupationes ipsumque dom
dixerant. unde angusta et lubrica oratio sub principe
10 libertatem metuebat, adulationem oderat.
88 Reperio apud scriptores senatoresque eorundem temp

1. *in eodem coniugio*] i. e. univira esset, cuius rei honos. Tertull. de cast. exhort. 13: *monogamia apud ethnicos in summo honore est, ut et virginibus nubentibus univira pronuba adhibeatur, et sic auspicii initium est. item in quibusdam solennibus et auspiciis, ut prior sit univirae locus. certe Flaminica non nisi univira est.* Lips. sive potius, non divortio abisset a marito. patet ex iis quae de Agrippa subiicit. sic placebat etiam Mercero. Ern.

2. *dissidio*] scribendum *discidio* et hic et quotiescumque pro divortio haec vox occurrit. verissimum est enim quod observavit Giphanius, male hoc nomine a Scioppio reprehensus, *dissidium* esse dissensum animorum, *discidium* disiunctionem quae fit corpore, loco, domo. vide ad Liv. 25 18. Gron. vide quid prosit diligentia inspiciendorum librorum. non opus erat coniecturis, nec dicendum erat Ryckio ante hic *dissidio* lectum, se recipere *discidio*, si inspexisset veteres editiones. Beroaldus, vt IGronovius monuit, plane expressit *discidio*, idque e codice unico. Sed *discidio* etiam habent editiones Alciati, Rhenani, Aldi, Gryphii. non igitur recipitur sed restituitur *discidio*. adde ad 3 34. Ern.

3. *decies sestertii*] numerus hic in dote, quod observavimus, inter honestiores quasi legitimus et solemnis, notatque diserte Iuvenalis 10 335: *et ritu decies centena dabuntur antiquo.* et Seneca Consol. ad Helv. 12: *beatioresne istos putas quam pantomimae decies sestertia quam Scipionem cuius liberi in dotem aes grave acceperunt?* Martialis non uno loco. Lips.

Ursino magis placet: *et quamvis posthabitum decies sestertium*, non *Sestertii*. fallitur. *dos decies sestertium* latinum est, sed *dos decies sestertii*. est summa census senatorii illis poribus. Ern.

4. *frumento pretium*] de pretioque annonae infra 15 72. *negotiatores* mox intellige tarios, ut in Sueton. Aug. 42. male Casaubonus quosvis negotiatores intelligebat. Ern.

8. *increpuit eos qui*] Suet. 27: *alium dicentem sacras cupationes, et rursum alium, eo senatum se adisse, verba re, et pro auctore senatorum sacris laboriosus dicere coegit.*

dominum] rectissime. tum suppetissent dictis. nam vox proprie nonnisi in servos etiam coniunctos. de quo Ern. Lips.

11. *senatoresque*] non displ *nioresque*, primum quia eat noster testes eius aevi, sent in re praesenti, ut 3 16 *mini audire me ex senioribus inter manus Pisonis libellum.* 28: *verum audita scriptaque ribus tradam.* deinde quia tum et alias in ea voce, ut 13 *sed impetum eius*, *laudata magnitudine*

per litteras aperit, monetque ne castra corruptoribus, ne provinciam bello tentet. quosque Germanici memores aut inimicis eius adversos cognoverat, contrahit, magnitudinem imperatoris identidem ingerens, et rem publicam armis peti; ducit-
80 que validam manum et praelio paratam. nec Piso, quanquam coepta secus cadebant, omisit tutissima e praesentibus, sed castellum Ciliciae munitum admodum, cui nomen Celenderis, occupat. nam admixtis desertoribus et tirone nuper intercepto suisque et Plancinae servitiis, auxilia Cilicum, quae
10 reguli miserant, in numerum legionis composuerat. Caesarisque se legatum testabatur provincia, quam is dedisset, arceri non a legionibus (earum quippe accitu venire) sed a Sentio privatum odium falsis criminibus tegente. consisterent in acie, non pugnaturis militibus, ubi Pisonem ab ipsis paren-
15 tem quondam appellatum, si iure ageretur, potiorem, si armis, non invalidum vidissent. tum pro munimentis castelli manipulos explicat, colle arduo et derupto: nam cetera mari cinguntur. contra veterani ordinibus ac subsidiis instructi hinc militum, inde locorum asperitas: sed non animus, non
20 spes, ne tela quidem nisi agrestia; ad subitum usum properata. ut venere in manus, non ultra dubitatum quam dum Romanae cohortes in aequum eniterentur: vertunt terga Ci-
81 lices, seque castello claudunt. interim Piso classem haud procul opperientem appugnare frustra tentavit; regressusque

3. *Imperatoris* nomine Germanicum intelligit, non Tiberium Freinshemius. ego vero *imperatorem* omnino accipio Tiberium, nec *magnitudinem imperatoris* a *re publica* seiungo. hoc enim vult Tacitus, ingerens armis peti rem publicam et magnitudinem imperatoris. *magnitudo* maiestas. ut 3 56 de Augusto: *simul modestiae Neronis et suae magnitudini fidebat.* 16 23: *an ut magnitudinem imperatoriam caede insignium virorum quasi regio facinore ostentaret.* Gron.

7. *Celenderis*] nominat id Iosephus 17 5, collocatque in via qua Romam ibatur. sed in eo scriptum reperies *Celendris*. meminit et Ptolemaeus 5 8. antiquissimum id fuit, si Apollodoro fides Bibl. 3 14, qui conditionem eius refert ad Sandarum Tithoni nepotem. ὅς, inquit, ἐκ Συρίας ἐλθὼν εἰς Κιλικίαν πόλιν ἔκτισε Κελένδεριν. Lips. *Celendris* habet etiam codex Flor. itaque a Pichena et sequentibus receptum. Ern.

10. *in numerum legionis composuerat* h. e. etsi non Romanos, tamen contra morem descripsit in legiones, ut numerus eorum is qui esse soleret in legione, nomen legionis haberet. Ern.

11. *provinciam* M.

20. *ad*] *aut* M.

22. *in aequum* i. e. in eum collis locum, ubi iam aequis locis pugnare possent. sic supra 1 68. *aequis locis aequi dii.* Ern.

24. *adpugnare*] sic codex Flor. sic

LIBER TERTIUS.

Breviarium. Agrippina cum Germanici reliquiis Brundisium Romam pervenit. eae tumulo Augusti illatae, et funus ductum. in Illyricum redit. CnPiso cum Romam redisset, veneni et postulatus. dicta causa cum omnia infensa et infesta experiretur, sibi affert. Tacfarinas bellum in Africa renovat; quod oppr LApronio proconsule. Lepida Aemilia adulterii et veneni defen natusque. Papia Poppaea lex ad id tempus asperius exercita Tiberio, et nexus eius exsolvuntur. iterum Africam incursa nas; cui tutandae Iunius Blaesus deligitur. equites aliquot Ro iestatis damnantur. Galliae rebellant ducibus Iulio Sacroviro Floro, infeliciter, quia a legionibus Germanicis copiae earum et ipsae ad vetus iugum retractae. CLutorius eques maiestatis in carcere exanimatus est. cura luxus coercendi coepta et omiss sus tribuniciam potestatem accipit. flamen Dialis vetitus provincia tiri. asyla Graecorum lustrata et repurgata. CSilanus repetundr maiestatis damnatus. Tacfarinatem Iunius proturbat, et fratru capit Iuniae illustris feminae mors et funus.

Haec triennio gesta, MValerio et MAurelio, Tiberio imperat et Druso Nerone II., CSulpicio et DHaterio consulibus.

1 Nihil intermissa navigatione hiberni maris Agrippina cyram insulam advehitur, littora Calabriae contra illic paucos dies componendo animo insumit, violenta et nescia tolerandi. interim adventu eius audito intimi que amicorum et plerique militares, ut quique sub Germ
5 stipendia fecerant, multique etiam ignoti vicinis e muni pars officium in principem rati, plures illos secuti, ad oppidum Brundisium, quod naviganti celerrimum simumque appulsu erat. atque ubi primum ex alto visa sis, complentur non modo portus et proxima maris,

5. *quique*] sic cum IGronovio restitui, quod praeter citatos ipsi habet etiam Rhenanus et Gryphius. Alii, IFGronovius Ryckius *quisque*. Ern. M *cuique*.

8. *fidissimumque*] sic praeter libros IGronovio laudatos Rhenanus. male irrepserat *fidelissimum* verbum illi etiam alibi a et operis typographicis est. Ern. *adpulsum* M.

9. *maris*] legendum mari Muretus, Freinshemius, I sane *proxima maris* prop

terras relegatum, ideo Pisoni permissam provinciam; hoc egisse secretos Augustae cum Plancina sermones. vera prorsus de Druso seniores locutos: displicere regnantibus civilia filiorum ingenia, neque ob aliud interceptos quam quia populum
1 Romanum aequo iure complecti, reddita libertate, agitaverint. hos vulgi sermones audita mors adeo incendit ut ante edictum magistratuum, ante senatus consultum sumpto iustitio desererentur fora, clauderentur domus. passim silentia et gemitus, nihil compositum in ostentationem; et quanquam ne-
10 que insignibus lugentium abstinerent, altius animis maerebant. forte negotiatores, vivente adhuc Germanico Suria egressi, laetiora de valitudine eius attulere. statim credita, statim vulgata sunt. ut quisque obvius, quamvis leviter audita in alios, atque illi in plures cumulata gaudio transferunt. cur-
15 sant per urbem, moliuntur templorum fores. iuvit credulitatem nox et promptior inter tenebras affirmatio. nec obstitit falsis Tiberius, donec tempore ac spatio vanescerent.
83 et populus quasi rursum ereptum acrius doluit. honores, ut quis amore in Germanicum aut ingenio validus, reperti de-

extremis finibus mundi arma Romana peregrinabantur. Cic. ad fr. 1 1: *non ignoro quid sociis accidat in ultimis terris, cum audiverim in Italia querelas civium.* locorum quae affert pro *externis* Boxhornius, qui vult legi *externas*, alia ratio est. Gron. add. Graev. ad Cic. pro lege Manil. 16. Ern.

3. *de Druso*] V. Suet. Claud. 1. Ern.

7. *sumpto iustitio*] olim in tumultu aut calamitate a dictatore consulibusve indici iustitium solitum ex decreto senatus: nunc passim in funere principum virorum. sic 1 16. de vi habitusque iustitii nihil melius possum Petro Fabro sem. 2 10. Lips.

10. *neque insignibus lugentium*] indicto enim iustitio mutabant etiam vestem. Lucanus 2 18: *ferale per urbem iustitium; latuit plebeio tectus amictu omnis honos; nullos comitata est purpura fasces.* Iuvenalis 3 213: *pullati proceres, differt vadimonia praetor.* Cf. et Seneca ep. 18. Lips.

14. *illi*] dicendum erat *hi.* sed ut *hic* de remotiori (v. ad c. 77), ita *ille* interdum de proximo dicitur. vide quos ibi laudavimus, item quos Dukerus et Drakenb. ad Liv. 24 29, quamquam in istis exemplis *hic* et *ille* concurrunt, quod secus est in superiori et hoc loco Taciti, ubi *hic* vel *ille* solum est. Ern.

15. *moliuntur templorum fores*] nam vespere haec gesta aut nocte, et tum clausa templa. Suet. Cal. 6. de ipsa hac re: *repente iam vesperi, cum incertis auctoribus convaluisse percrebuisset, passim cum luminibus et victimis in Capitolium concursum est, ac paene revulsae templi fores, ne quid gestientes vota reddere moraretur.* Lips. *templores flores* M. et mox *falsi.*

18. honores - decreti] eius SCti reliquias v. ap. Niebuhr. Rhein. Mus. 1. p. 349—54.

19. *amore aut ingenio validus*] per σύλληψιν *validus* ad *amorem* refertur, cui alias hoc verbum non convenit satis; qua figura Tacitus saepe utitur. vide ad c. 73. Ern.

vestem odores aliaque funerum sollennia cremabant. quorum diversa oppida, tamen obvii et victimas atque dis manibus statuentes lacrimis et conclamationibus testabantur. Drusus Tarracinam progressus est cum fratre liberisque Germanici, qui in urbe fuerant. Marcus Valerius et Gaius Aurelius (iam enim magistratum occeperant) et senatus ac magna pars populi viam convere, disiecti et ut cuique libitum flentes, aberant

immo contra utebantur ea in diebus solennibus laetisque, ut in equitum transvectione; quod Dionysius notat Ant. 6 13. sed et Domitiano decretum per honorem, ut quotiens consulatum gereret, *equites Romani, quibus fors obtigisset, trabeati et cum hastis militaribus praecederent cum inter lictores apparitoresque.* sic Suet. 14. denique nusquam trabea in luctu, equitesque Romae toga pulla usi in funere, ut reliqui cives. Credo igitur vestem hanc trabibus purpurae intextis (id enim trabea) sumptam hic non doloris indicium sed ordinis, ad discriminandum, inquam, in coloniis equitem a plebe, et splendorem funeri conciliandum. trabeae enim propriae equitum (nam Grammaticorum inventa hic non moror, qui faciunt etiam regum, ducum, augurum), et ideo *trabeata agmina* ipsi equites Statio in Epulo Domitiani (Silv. 4 2 32): *hic tum Romuleos proceres trabeataque Caesar agmina mille simul iussit discumbere mensis.* et 5 2 15 ad Crispinum; quem locum fusius adscribam, quia mei eget: *non te series inhonora parentum, obscurum proavis et priscae lucis egentem plebeia de stirpe tulit. non sanguine cretus turmali trabeque ac remis, et paupere clavo augustam sedem et Latii penetrale senatus advenu pulsasti: sed praecedente tuorum agmine.* vere enim emendo, *non sanguine cretus turmali, trabeaque Remi, nec paupere clavo.* i. e. non tu ex plebe satus, imo nec ex ordine equestri. quem deinde describit tribus notis, luxuria non indecora ingenii, ut solet in illo poeta. *turmalem sanguinem* vocat, quia propriae equitum turmae; *trabeam Remi*, quia [illegible] exemplo regum; *paupere* [illegible] i. e. angustum et artum, [illegible] nis equestris. Lips. quae [illegible] hic disputantur, partim [illegible] tur partim emendantur a [illegible] Lato Clavo 1 5. de [illegible] in funere Germanici Lipsio [illegible] nici Lipsio consentit Ferra[illegible] Vestiar. p. 1. 1. 2 6. Ex[illegible]

1. *funerum sollennia*] [illegible] ritum, quod alibi defunctis [illegible] iam cadavere nihilo minus [illegible] tantum statuebant, sed strue[illegible] accendebant rogos, quasi [illegible] funus et cadaver esset. [illegible] hic locus, et Senecae ad [illegible] c. 3. de Druso huius patre, [illegible] Germania obierat, et reliqui[illegible] relatae: *mater longo itinere* [illegible] *Drusi sui prosecuta, tot per* [illegible] *Italiam ardentibus rogis,* [illegible] *ties illum amitteret.* ait *per* [illegible] *Italiam*, in coloniis nempe [illegible] cipiis, qua transibant, ut hic.

2. *diversa*] v. dicta ad 2 [illegible]

4. *tarricinam* M.

6. *C. Aurelius*] sic codex [illegible] tiones Beroaldi, Alciati, [illegible] Aldi, Gryphii. *M* est ex [illegible] tione, ducta e catalogo [illegible] Dionis libris, et Cassiodor[illegible] rum, ut recte iudicat [illegible] non est ea auctoritas ut [illegible] aliquid in Tacito contra [illegible] scriptum debeat mutari. Ex[illegible]

magistratum occoperan[illegible] Ianuario haec mense gesta. [illegible]

8. *disiecti*] satis hoc [illegible] consules et senatus; qui [illegible] dine et composite incedere [illegible] sed hic apparet aliter fuisse [illegible] sosque fuisse. an quia [illegible] nerant? an id quoque [illegible]

dulatio, gnaris omnibus laetam Tiberio Germanici mortem ıale dissimulari. Tiberius atque Augusta publico abstinuere, ıferius maiestate sua rati, si palam lamentarentur, an ne mnium oculis vultum eorum scrutantibus falsi intellegerentur. ıatrem Antoniam non apud auctores rerum, non diurna ctorum scriptura reperio ullo insigni officio functam, cum ıper Agrippinam et Drusum et Claudium ceteri quoque con- ınguinei nominatim perscripti sint, seu valitudine prae- ediebatur, seu victus luctu animus magnitudinem mali erferre visu non toleravit. facilius crediderim Tiberio et ugusta, qui domo non excedebant, cohibitam, ut par ıacror, et matris exemplo avia quoque et patruus attineri iderentur. dies quo reliquiae tumulo Augusti inferebantur, odo per silentium vastus, modo ploratibus inquies; plena

ri? cui confusio videtur adhae- re, nec decori cura. LIPS. possis am ad solum populum referre. RN.

8. *aberat quippe adulatio*] reddit ionem quare incompositi, sine e, sine ambitione, atque ut na- ra dabat, doluerint, nempe quia vere lugebant, sibi lugebant, non incipi, suo dolori dabant, non eno commodabant et venditabant rimas. dolendo non adulabantur herium, quippe quem nemo igno- bat gaudere morte Germanici, ut- inque tristitiam fingeret. GRON.

5. *Antoniam*] haec illa est Anto- n Drusi, quam Plinius 7 18 ait mquam spuisse; illa, quam Vale- ıs 4 3 3 mire laudat a continentia amore in coniugem. LIPS.

auctores rerum] sic hoc ipso libro 30: *C. Sallustius rerum Romana- m florentissimus auctor.* ERN.

diurna actorum scriptura] de tis diurnis abunde dictum a nobis Suet. Exc. 1. dixit autem in- rse pro *diurnorum actorum scri- ura*, cuius formae multa exempla ıd prosaicos huius aetatis. v. cta ad eundem Suetonium Exc. 9. de ad 4 32. ERN.

10. *visu* est ablativus absolutus, o *si videret*, ut c. 14. sed qui dus loquendi. *perferre toleravit? rferre* et *tolerare* idem est. nisi *toleravit* idem est quod *ausa est*, quod non puto, *τὸ perferre* pro insititio habendum videtur, quo in margine quis *τὸ toleravit* explicavit. sed tamen et sic duriusculum est, *magnitudinem non toleravit*, pro non putavit se tolerare posse. an fieri possit *non speravit?* ERN.

11. *par moeror*] Heinsius concinnius fore putat *pari moerore*. non puto. in *par moeror* intellige *videretur*. ERN.

14. *vastus*] Pichena malebat *vastum*. at mihi falli vir optimus videtur. nam si *vastum silentium* accipimus, tam dies inquies fuit silentio quam ploratibus. at quid est *per silentium inquies?* apud Ovidium in regia Somni (Met. 11 602) *muta quies habitat*. apud Statium *pressisque silentia pennis muta sedent*. si *ἀντὶ τοῦ inquies* apud Tacitum esset *varius*, tolerarem. at Tacitus utrique proprium assignat verbum. *dies magna* dicitur, qua magna res gesta est; *dies faustus*, quo quid feliciter evenit. sic *dies vastus per silentium* est pars diei silentium habens, quasi in vasta solitudine. interdum prae nimio dolore stupentes conticuerant et in tanta multitudine erat silentium loci vasti et deserti; interdum ploratus quietem turbabat. sic c. 9. *die frequenti* est parte diei, qua homi-

urbis itinera, collucentes per campum Martis faces. miles cum armis, sine insignibus magistratus, populus tribus, concidisse rem publicam, nihil spei reliquum dictabant, promptius apertiusque quam ut meminisse imperium
5 crederes. nihil tamen Tiberium magis penetravit quam sua hominum accensa in Agrippinam, cum decus patriae solum Augusti sanguinem, unicum antiquitatis specimen appellaret versique ad caelum ac deos integram illi subolem ac sospitem iniquorum precarentur. fuere qui publici funeris pompam requirerent, compararentque quae in Drusum patrem Germanici honora et magnifica Augustus fecisset. ipse quippe asperrimo hiemis Ticinum usque progressum, ac abscedentem a corpore simul urbem intravisse; circumlecto Claudiorum Liviorumque imagines; defletum in
10

num frequentia in publico versatur. Gron.

1. *conlucentes — faces*] dixit ad morem priscum, quo ii qui funus prosequebantur, cereos manibus gestabant, candelas, funalia, faces. Donatus id obtinuisse eo censet, quia noctu olim cadavera solita efferri. super hoc more Exc. in A. Lips.

2. *miles cum armis*] sic 1 8: *die funeris milites velut praesidio stetere.* Gron. sic etiam Muretus. non credo. etiam funeri Drusi milites cum armis adfuere, sed non praesidii causa, verum ut cum populo exsequias celebrarent. Albinovanus ad Liviam v. 217: *armataeque rogum celebrant de more cohortes, et pedes exsequias reddit equesque duci.* Ern.

sine insignibus] i. e. sine toga praetexta, sine anulis, sine lato clavo. quae omnia accurate mihi dicta in scripto de funeribus singulari. Lips.

populus per tribus] an in tribus divisus et digestus, ut unaquaeque tribus suum proprium locum haberet? non puto. videtur intelligi simpliciter populus universus, et modus loquendi adhibitus iste, ut prioribus membris aptius responderet ultimum. Ern.

6. *solum Augusti sanguinem*] non vere. plures erant, ut Lepidi et Silani, ex Iulia nepte. sed [illegible] velut degeneres, credo, argu[illegible] solam Augusto dignam. Lips.

7. *unicum antiquitatis* [illegible] perfectissimum exemplar [illegible] virtutis femineae apud Romanos. [illegible] mam loquendi copiose illustrat [illegible] suo, Broukhusius ad Propert. 11 93. Ern.

9. *iniquorum*] forsitan [illegible] Rhenanus. hodie notissimum [illegible] *quos* etiam inimicos dici. [illegible] sunt inimici, adversi, irati, [illegible] plis non sit opus. Ern.

publici funeris pompa [illegible] talem qualis esse deberet in [illegible] publico, qualis in funere Drusi [illegible] set, ut facile patet e sequ[illegible] sic recte Freinshemius et ali[illegible] posuissem haec, nisi Vere[illegible] h. l. nota doceret posse alio[illegible] obscura videri et male intelli[illegible] funere publico alio loco dicetur.

12. *Ticinum usque*] vide [illegible] non vulgata apud Valerium [illegible] 5 5. Lips.

14. *Iuliorumque imagines*] [illegible] hic in Iuliam familiam ne [illegible] quidem venit. unde ergo [illegible] funebri imagines illi gentis [illegible] nisi forte, quia mater [illegible] domum Augusti. haec et [illegible] summo pectore dici possunt: [illegible] nondum evituit coniectura [illegible] *viorum.* causa duplici, prim[illegible]

tendente sexaginta dies ad consultandum datos necdum
praeterisse, satis visum de Vistilia statuere; eaque in insu-
lam Seriphon abdita est. actum et de sacris Aegyptiis Iu-
daicisque pellendis; factumque patrum consultum ut quattuor
5 milia libertini generis, ea superstitione infecta, quis idonea
aetas, in insulam Sardiniam veherentur, coercendis illic la-
trociniis et, si ob gravitatem caeli interissent, vile damnum;
ceteri cederent Italia, nisi certam ante diem profanos ritus
86 exuissent. post quae rettulit Caesar capiendam virginem in
10 locum Occiae, quae septem et quinquaginta per annos summa
sanctimonia Vestalibus sacris praesederat; egitque grates
Fonteio Agrippae et Domitio Pollioni, quod offerendo filias
de officio in rem publicam certarent. praelata est Pollionis

1. *dies sexaginta* dati lege Iulia; a die divortii, marito ad accusandum. clarum ex l. 11 14 15. ad legem Iuliam de adulteriis. Lips.

3. *actum*] non tunc primum. nam et Agrippa, praefectus urbi ab Augusto, sacra Aegyptia repressit, edicto ne quis ea intra quingentos ab urbe passus exerceret. id accidit a. 733, ut habes apud Dionem 54 6. sed de hoc Tiberiano edicto capiendus Seneca ep. 108: *his instinctus abstinere animalibus coepi; et anno peracto non tantum facilis mihi erat commutatio, sed dulcis. quaeris quomodo desierim? in Tiberii Caesaris principatum iuventae tempus inciderat. alienigena tum sacra movebantur; et inter argumenta superstitionis ponebatur animalium quorundam abstinentia.* apparetque eum intellegere etiam Iudaica sacra, qui abstinuerunt animalibus quibusdam, et sue. quamquam et Romani postea diebus religiosis abstinere carne coeperiat, Aegyptio ritu. Spartianus in Iuliano 3: *saepe autem, nulla existente religione, oleribus legumisque contentus, sine carne coenavit.* Lips. de Iudaeis sub Tiberio afflictis et Roma expulsis est locus elegans apud Philonem Legat. ad Caium p. 1015. ed. Frf. (p. 569. ed. Mangeanae); quamquam ille, si verum dicit Philo, non ad haec tempora pertinet. nam e Seiano contra Iudaeos incensum Tiberium tradit fictis criminibus; idque sublato Seiano vidisse Tiberium, ideoque ad praesides etiam provinciarum scripsisse ut Iudaeis parcerent. sed proprie huc pertinet locus Iosephi 18 3, ubi et Isiacorum et Iudaeorum pulsorum afflictorumque causae plane memorantur. Ern.

4. *quatuor millia*] Iosephus l. c. id deplorat, et ostendit in eo numero solos Iudaeos fuisse. cui subscribit Suet. Tib. 36: *Iudaeorum iuventutem per speciem sacramenti in provincias gravioris caeli distribuit.* huic calamitati occasionem causamque praebuisse stupra quaedam et fraudes tectas nomine religionis, Iosephus ibidem describit, in historia Paullinae et Mundi. Lips.

5. *libertini generis*] hoc genus maxime Iudaicis sacris addictum fuisse, etiam Philo auctor est l. c. p. 1014 (568). Ern.

7. *vile damnum*] acutius quam verius puto, quod Freinshemius coniicit, *utile damnum* e Vell. 2 45. Statius Theb. 1 649: *iacturaque vilior orbi mors hominum.* Gron.

9. *capiendam virginem*] et de verbo et de ritu toto scripsi in proprio syntagmate *De Vesta* et *Vestalibus.* Lips. Gell. 1 12. Ern.

10. LVII] at lex definiebat ministerio virginum tantum annos XXX. spontanea igitur mansio Occiae. Lips.

12. *Domitio*] *comicio* M.

filia, non ob aliud quam quod mater eius in eodem coniugio manebat: nam Agrippa discidio domum imminuerat. et Caesar
87 quamvis posthabitam, decies sestertii dote solatus est. saevitiam annonae incusante plebe, statuit frumento pretium
5 quod emptor penderet, binosque nummos se additurum negotiatoribus in singulos modios. neque tamen ob ea parentis patriae delatum et antea vocabulum assumpsit, acerbeque increpuit eos qui divinas occupationes ipsumque dominum dixerant. unde angusta et lubrica oratio sub principe qui
10 libertatem metuebat, adulationem oderat.

88 Reperio apud scriptores senatoresque eorundem temporum

1. *in eodem coniugio*] i. e. univira esset, cuius rei honos. Tertull. de cast. exhort. 13: *monogamia apud ethnicos in summo honore est, ut et virginibus nubentibus univira pronuba adhibeatur, et sic auspicii initium est. item in quibusdam solennibus et auspiciis, ut prior sit univirae locus. certe Flaminica non nisi univira est.* Lips. sive potius, non divortio abisset a marito. patet ex iis quae de Agrippa subiicit. sic placebat etiam Mercero. Ern.

2. *dissidio*] scribendum *discidio* et hic et quotiescumque pro divortio haec vox occurrit. verissimum est enim quod observavit Giphanius, male hoc nomine a Scioppio reprehensus, *dissidium* esse dissensum animorum, *discidium* disiunctionem quae fit corpore, loco, domo. vide ad Liv. 25 18. Gron. vide quid prosit diligentia inspiciendorum librorum. non opus erat coniecturis, nec dicendum erat Ryckio ante hic *dissidio* lectum, se recipere *discidio*, si inspexisset veteres editiones. Beroaldus, ut IGronovius monuit, plane expressit *discidio*, idque e codice unico. Sed *discidio* etiam habent editiones Alciati, Rhenani, Aldi, Gryphii. non igitur recipitur sed restituitur *discidio*. adde ad 3 34. Ern.

3. *decies sestertii*] numerus hic in dote, quod observavimus, inter honestiores quasi legitimus et solemnis, notatque diserte Iuvenalis 10 335: *et ritu decies centena dabuntur antiquo.* et Seneca Consol. ad Helv. 12: *beatioresne istos putas quorum pantomimae decies sestertio nubant, quam Scipionem cuius liberi a senatu in dotem aes grave acceperunt?* et Martialis non uno loco. Lips.

Ursino magis placet: *et Caesar quamvis posthabitum decies sestertium*, non *Sestertii*. fallitur: nam *dos decies sestertium* latinum non est, sed *dos decies sestertii*. Gron. est summa census senatorii illis temporibus. Ern.

4. *frumento pretium*] de modo pretioque annonae infra 15 72. Lips. *negotiatores* mox intellige frumentarios, ut in Sueton. Aug. 42, ubi male Casaubonus quosvis negotiatores intelligebat. Ern.

8. *increpuit eos qui*] Suet. Tib. 27: *alium dicentem sacras eius occupationes, et rursum alium, auctore eo senatum se adisse, verba mutare, et pro auctore suasorem, pro sacris laboriosus dicere coegit.* Ern.

dominum] rectissime. facta tantum suppetissent dictis. nam domini vox proprie nonnisi in servos, aut etiam coniunctos. de quo Exc. P. Lips.

11. *senatoresque*] non displiceat *senioresque*, primum quia saepe advocat noster testes eius aevi, qui fuissent in re praesenti, ut 3 16: *memini audire me ex senioribus eiusmodi inter manus Pisonis libellum*, et 11 28: *verum audita scriptaque senioribus tradam*, deinde quia peccatum et alias in ea voce, ut 13 50: *sed impetum eius, multum prius laudata magnitudine animi, atti-*

Adgandestrii principis Chattorum lectas in senatu litteras, quibus mortem Arminii promittebat, si patrandae neci venenum mitteretur; responsumque esse non fraude neque occultis, sed palam et armatum populum Romanum hostes suos ulciscî. qua gloria aequabat se Tiberius priscis imperatoribus, qui venenum in Pyrrhum regem vetuerant prodiderantque. ceterum Arminius abscedentibus Romanis et pulso Maroboduo regnum affectans libertatem popularium adversam habuit, petitusque armis cum varia fortuna certaret, dolo propinquorum cecidit, liberator haud dubie Germaniae, et qui non primordia populi Romani, sicut alii reges ducesque, sed florentissimum imperium lacessierit, praeliis ambiguus, bello non victus. septem et triginta annos vitae, duodecim potentiae explevit, caniturque adhuc barbaras apud gentes, Graecorum annalibus ignotus, qui sua tantum mirantur, Romanis haud perinde celebris, dum vetera extollimus recentium incuriosi.

nare senatores, *dissolutionem imperii docendo*; ubi certe scribo *senatores*, ut dicam in loco. possit tamen aliquis defendere hic *senatores*, quia res quasi arcano acta in senatu. sed viderit lector, a priori sententia Iannus Douzanus noster est, de quo plura dicere iubet et prohibet me amor. tollam tamen, et in tam boni nominis memoria paullisper conquiescam. Lips. vulgatum defendunt Gruterus, Acidalius, Freinshemius; quod mihi quoque magis probabile. Ern.

3. *responsumque* M: vulgo *responsum*.

16. *celebris*] hanc terminationem pro masculino genere reperi etiam apud auctorem ad Herenn. 2 4, in libris quos vidi. alias optimi scriptores masculinum genus exprimunt *celeber*, ut in aliis prope omnibus huius formae adiectivis; in quibus soli fortasse aut maxime poetae interdum etiam terminationem in *is* genere masculino usurpant, quod studiosi elegantiae in scribendo non imitabuntur. itaque aliquando pronus fui in hanc sententiam ut Tacitum scripsisse putarem *celebratus*. Liv. 29 26: *partim factis fortibus, partim suapte fortuna quadam ad ingentis incrementa gloriae celebratus*. nam ms codicem horum librorum saepe contractione vitiosa verborum peccare, iam aliquoties notavimus. vide ad c. 63, ubi *reditus* pro *rediturus*, et 3 17. frustra saepe in lexicis et indicibus laudatur hic nominativus, ut *locus celebris* in indice Quintiliani et in thesauro latinae linguae, *celebris deus* ex Tibullo etc, cum in locis iis qui laudantur, casus obliqui sint. sic Liv. 27 1 *equestris tumultus*, sed editiones quaedam veteres *equestres*, quod factum videtur ex *equester*. similiter 27 42 *equestris terror*. mss Put. Cantabr. *eques*, quod Salmasius et IGronovius recte putant factum ex *equester*, idque restituit Drakenborchius. *celebris* tamen in omnibus editionibus est etiam 13 47, 14 19. unde et h. l. nihil mutare ausus sum. Ern.

dola mora scelerum probationes subverteret. nam vul
tum erat missam, ut dixi, a Gnaeo Sentio famosam ve
ficiis Martinam subita morte Brundisii exstinctam, venenu
que nodo crinium eius occultatum, nec ulla in corpore si
8 sumpti exitii reperta. at Piso praemisso in urbem filio,
tisque mandatis per quae principem molliret, ad Drus
pergit; quem haud fratris interitu trucem quam remoto aem
aequiorem sibi sperabat. Tiberius quo integrum iudici
ostentaret, exceptum comiter iuvenem sueta erga filios fa
10 liarum nobiles liberalitate auget. Drusus Pisoni, si ve
forent quae iacerentur, praecipuum in dolore suum loc
respondit: sed malle falsa et inania nec cuiquam mora
Germanici exitiosam esse. haec palam et vitato omni secre
neque dubitabantur praescripta ei a Tiberio, cum incallid
9 alioqui et facilis iuventa senilibus tum artibus uteretur. Pi
Delmatico mari tramisso relictisque apud Anconam navib
per Picenum ac mox Flaminiam viam assequitur legione
quae e Pannonia in urbem, dein praesidio Africae ducie
tur: eaque res agitata rumoribus, ut in agmine atque itine
20 crebro se militibus ostentavisset. ab Narnia, vitandae sus
cionis, an quia pavidis consilia in incerto sunt, Nare
mox Tiberi devectus, auxit vulgi iras, quia navem tum
Caesarum appulerat; dieque et ripa frequenti, magno cli
tium agmine ipse, feminarum comitatu Plancina, et vul
25 alacres incessere. fuit inter irritamenta invidiae domus fa
imminens, festa ornatu, conviviumque et epulae, et celeb

4. *nodo crinium*] v. Boettiger. Sabin. p. 199.

7. *haud*] pro *non tam*. ellipseos τοῦ *tam* in hac constructione etiam alia exempla notata Mureto ad h. l. vide Cortium ad Sall. Iug. 100, et Drakenb. saepe ad Livium. similiter noster loquitur infra c. 17. et 13 23 *tam* ante *quam* aberat a codice Budensi. Ern.

9. *sueta erga fil.*] mos igitur fuit principem donare aliquid filiis praesidum, qui e provinciis redirent atque ipsum adirent. exempla velim notari. Lips.

filiosfamiliarum una voce legendum monuit Mercerus, et recepit Pichena. in M sic esse tum IGronovius. veteres editiones hab *filios familiarum*. Ern.

14. *praescripta et*] melius pr *scripta ei*. Lips.

20. *ostentavisset*] quod alias dic *venditare*, *iactare*, h. l. ostent dixit: verbis factisque legionis p tiam captasset. Ern.

23. *frequenti*] Sc. casu aliqu apud Suet. Calig. 15, ubi v. di Ern.

24. *vultu alacres*] ut ille ap Livium 2 61 Appius, et alii p temnentes accusationem. V. S Tib. 2. Ern.

26. *festo ornatu*] ob laetitiam

O tate loci nihil occultum. postera die Fulcinius Trio Pisonem apud consules postulavit. contra Vitellius ac Veranius ceterique Germanicum comitati tendebant, nullas esse partes Trioni; neque se accusatores, sed rerum indices et testes
5 mandata Germanici perlaturos. ille dimissa eius causae delatione, ut priorem vitam accusaret obtinuit, petitumque est a principe, cognitionem exciperet. quod ne reus quidem abnuebat, studia populi et patrum metuens: contra Tiberium spernendis rumoribus validum et conscientiae matris innexum
10 esse: veraque aut in deterius credita iudice ab uno facilius discerni, odium et invidiam apud multos valere. haud fallebat Tiberium moles cognitionis, quaque ipse fama distraheretur. igitur paucis familiarium adhibitis minas accusan-

mini redeuntis. ornatum festum intellegit laurum et lucernas. Iuvenalis 6 79: *ornentur postes et grandi ianua lauro.* de lucernis vide quae notavi in Electis I 4, et adde egregium Arriani locum in Serm. Epicteti 1 19: ἠξίωται δημαρχίας. πάντες οἱ ἀπαντῶντες συνήδονται. ἄλλος τοὺς ὀφθαλμοὺς καταφιλεῖ, ἄλλος τὸν τράχηλον, οἱ δοῦλοι τὰς χεῖρας. ἔρχεται εἰς οἶκον, εὑρήσει λύχνους ἁπτομένους. ἀναβαίνει εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἐπιθύει. idem 2 17: τέκνον, ἂν σωθῇς, ἅψω λύχνους. ταῦτ' ἐξὶ τὰ τοῦ φιλοσόφου. μέγα σοι ἀγαθὸν ἔσται σωθέντι. τοιούτῳ καὶ λύχνον ἅπτειν ἄξιον. nec lucernas solum in diebus eiusmodi festis, sed etiam funalia cereosque accendebant. Panegyristes Theodosii c. 37: *quid portas virentibus sertis coronatas, quid aulaeis tardantes plateas accensisque funalibus auctum diem referam?* ubi ex optimo libro lego *aulaeis vndantes plateas.* Lips. In M est *festa ornatu*, idque expressere Beroaldus Alciatus Rhenanus Aldus; neque erat mutandum, cum sit exquisitius eo cui cedere coactum est. supra 2 69 *festa plebs* int. ornatu. itaque nec Pichenae coniectura opus, *festa*, *ornata*. paulo post *ac* additum ex antiquis editionibus. Ern.

4. *Trionis* malebat Muretus; quod est usitatius sane. sed etiam dativum bene habere puto cum Heinsio, qui comparat e c. 40 *libertati resumendae tempus;* quod similiter tentat Pichena, coniiciens *libertatis.* Ern.

5. *illa* M.

7. *exciperet*] nodum in scirpo quaerunt, qui *acciperet* vel *reciperet* tentant. *exciperet* est admitteret. Gron. similiter *excipere desideria, preces* Suetonius dixit Aug. 73. item *excipere* pro suscipere saepe occurrit. Ern.

10. *iudice ab uno facilius discerni*] non Tacitus hoc dicit, sed Piso post pessimum ministerium vanissimae spei serviens. Verius sanctior regis praeceptor Polit. 3 11: διὰ τοῦτο καὶ κρίνει ἄμεινον ὄχλος πολλὰ ἢ εἷς ὁσιοῦν. ἔτι μᾶλλον ἀδιάφθορον τὸ πολύ. καὶ καθάπερ ὕδωρ τὸ πλεῖον, οὕτω καὶ το πλῆθος τῶν ὀλίγων ἀδιαφθορώτερον. τοῦ δ' ἑνὸς ὑπ' ὀργῆς κρατηθέντος ἢ τινος ἑτέρου πάθους τοιούτου, ἀναγκαῖον διεφθάρθαι τὴν κρίσιν. ἐκεῖ δ' ἔργον ἅμα πάντας ὀργισθῆναι καὶ ἁμαρτεῖν. Gron. adde, quae adolescentes regium imperium desiderantes dicunt ap. Liv. 2 3. Ern.

12. *distraheretur*] usitatius et frequentius est *differre* hoc sensu. quod

urbis itinera, collucentes per campum Martis faces. illic miles cum armis, sine insignibus magistratus, populus per tribus, concidisse rem publicam, nihil spei reliquum clamitabant, promptius apertiusque quam ut meminisse imperitantium
5 crederes. nihil tamen Tiberium magis penetravit quam studia hominum accensa in Agrippinam, cum decus patriae solum Augusti sanguinem, unicum antiquitatis specimen appellarent, versique ad caelum ac deos integram illi subolem ac super-
5 stitem iniquorum precarentur. fuere qui publici funeris pom-
10 pam requirerent, compararentque quae in Drusum patrem Germanici honora et magnifica Augustus fecisset. ipsum quippe asperrimo hiemis Ticinum usque progressum, neque abscedentem a corpore simul urbem intravisse; circumfusas lecto Claudiorum Liviorumque imagines; defletum in foro,

num frequentia in publico versatur. Gron.

1. *conlucentes — faces*] dixit ad morem priscum, quo ii qui funus prosequebantur, cereos manibus gestabant, candelas, funalia, faces. Donatus id obtinuisse eo censet, quia noctu olim cadavera solita efferri. super hoc more Exc. in A. Lips.

2. *miles cum armis*] sic 1 8: *die funeris milites velut praesidio stetere.* Gron. sic etiam Muretus. non credo. etiam funeri Drusi milites cum armis adfuere, sed non praesidii causa, verum ut cum populo exsequias celebrarent. Albinovanus ad Liviam v. 217: *armataeque rogum celebrant de more cohortes, et pedes exsequias reddit equesque duci.* Ern.

sine insignibus] i. e. sine toga praetexta, sine anulis, sine lato clavo. quae omnia accurate mihi dicta in scripto de funeribus singulari. Lips.

populus per tribus] an in tribus divisus et digestus, ut unaquaeque tribus suum proprium locum haberet? non puto. videtur intelligi simpliciter populus universus, et modus loquendi adhibitus iste, ut prioribus membris aptius responderet ultimum. Ern.

6. *solum Augusti sanguinem*] non vere. plures erant, ut Lepidi et Silani, ex Iulia nepte. sed reliquos velut degeneres, credo, arguunt, hanc solam Augusto dignam. Lips.

7. *unicum antiquitatis specimen*] perfectissimum exemplar antiquae virtutis femineae apud Romanos. formam loquendi copiose illustrat, more suo, Broukhusius ad Propertium 4 11 93. Ern.

9. *iniquorum*] forsitan *inimicorum* Rhenanus. hodie notissimum est *iniquos* etiam inimicos dici. *dii iniqui* sunt inimici, adversi, irati, ut exemplis non sit opus. Ern.

publici funeris pompam i. e. talem qualis esse deberet in funere publico, qualis in funere Drusi fuisset, ut facile patet e sequentibus. sic recte Freinshemius et alii. non posuissem haec, nisi Vertranii ad h. l. nota doceret posse alicui haec obscura videri et male intelligi. de funere publico alio loco dicetur. Ern.

12. *Ticinum usque*] vide quaedam non vulgata apud Valerium Max. 5 5. Lips.

14. *Iuliorumque imagines*] Drusus hic in Iuliam familiam ne adoptione quidem venit. unde ergo in pompa funebri imagines illi gentis Iuliae? nisi forte, quia mater deducta in domum Augusti. haec et talia de summo pectore dici possunt: at mihi nondum evituit coniectura mea *Liviorum*. causa duplici. primum, non

quanta fides amicis Germanici, quae fiducia reo; satin cohiberet ac premeret sensus suos Tiberius. iis haud alias intentior populus plus sibi in principem occultae vocis aut suspicacis silentii permisit. die senatus Caesar orationem habuit meditato temperamento. patris sui legatum atque amicum Pisonem fuisse, adiutoremque Germanico datum a se, auctore senatu, rebus apud Orientem administrandis. illic contumacia et certaminibus asperasset iuvenem exituque eius laetatus esset, an scelere exstinxisset, integris animis diiudicandum. "nam si legatus officii terminos, obsequium erga imperatorem exuit, eiusdemque morte et luctu meo laetatus est, odero, seponamque a domo mea, et privatas ini-

Ern. *Liveneius* M, sicut paulo ante *Lepedus*.

1. *quae fiducia reo*] imitatus est illud Virgilii, *quae sit fiducia capto* (Aen. 2 75), ut iam monuit Muretus. Ern.

2. *ac premeret sensus suos Tiberius* ac (in marg. *an*) *promeret*. *iis* M. *ac premeret* in unico libro posteriori loco meram esse delirationem librarii, Pichenae subscribo; neque aut inde faciendum *an promeret*, ut tam puerilis atque ὀχληρώδους, ut Lucilius recte iudicat, lusus lenocinio τὸ σεμνὸν suum condonasse Tacitum censeo. *satin* dixit, non *utrum*, ut alteram quoque dubitationis partem necesse fuerit adscribi. quae praeterea hic molinntur vel ipse Pichena, qui putat legendum *is haud alias intentior: populus plus etc.* vel Gruterus, qui *ac premeret* utroque loco delet, vel Acidalius, qui *iis* delet, ea me non afficiunt. nam de Tiberio, quod significat toties, quid opus nunc repeti? dein illa *populus plus sibi permisit*, curta et manca oratio est, nisi populus idem *haud alias intentior* accipitur. accedit quod, cum tria posuerit quae tum occupabant cogitationes hominum et suspensas habebant, parum commode duobus transmissis de tertio aliquid interiiritur, quod nemo ignorabat. quin si verum volumus, omnis haec periodus nihil aliud est quam repetitio et explicatio τῶν arrecta omni civitate, quae praecidi oportuerat mentione facta rerum quae cunctos etiam quietos sollicitarent. quasi esset: his, inquam, arrecta omnis civitas, his intentus populus magis quam unquam alias, plus etiam sibi iuris fecit aut in aurem loquendi de principe, aut in sermonibus repente vel obstinate tacendi neque exspectato sono ora solvendi. est enim ubi et silentium sit genus libertatis. docent apud nostrum Paetus Thrasea Helvidiusque Priscus eius gener. Gron. alterum *ac promeret* s. *an promeret* confidenter delere iubet etiam Heinsius. recte. mox *is* [e M] Pichena auctore recepit Ryckius. Broterius coniicit: *iis intentior populus, haud alias plus sibi etc.* non malo. Ern.

5. *legatum*] in Hispania, ut apparet ex seq. Lips.

6. *adiutorem*] Iustinus 13 6, cum quae Eumeni essent attributae provinciae dixisset: *adiutores ei dantur cum exercitibus frater Perdiccae Alcetas* etc. Livius 6 22: *Volscum bellum M.Furio extra ordinem decretum. adiutor ex tribunis sorte L.Furius datus, non tam e re publica quam ut collegae materia ad omnem laudem esset.* Suetonius Tib. 63: *per legatos et adiutores suos.* Gron.

micitias non vi principis ulciscar. sin facinus in cuiusque mortalium nece vindicandum detegitur, vos vero et filiros Germanici et nos parentes iustis solatiis afficite. simque illud reputate, turbide et seditiose tractaverit exercitus
5 Piso, quaesita sint per ambitionem studia militum, arma repetita provincia, an falsa haec in maius vulgaverint accusatores; quorum ego nimiis studiis iure succenseo. nam quis pertinuit nudare corpus et contrectandum vulgi oculis permittere, differrique etiam per externos tanquam veneno in-
10 terceptus esset, si incerta adhuc ista et scrutanda sunt? defleo equidem filium meum, semperque deflebo: sed neque reum prohibeo quo minus cuncta proferat quibus innocentiam eius sublevari aut, si qua fuit iniquitas Germanici, coarguere possit; vosque oro ne, quia dolori meo causa connexa sunt,
15 obiecta crimina pro approbatis accipiatis. si quos propinquus sanguis aut fides sua patronos dedit, quantum cuique eloquentia et cura valet, iuvate periclitantem. ad eandem laborem, eandem constantiam accusatores hortor. si solum Germanico super leges praestiterimus, quod in carcere
20 potius quam in foro, apud senatum quam apud iudices de morte eius anquiritur. cetera pari modestia tractentur. nemo Drusi lacrimas, nemo maestitiam meam spectet, nec si quid
13 in nos adversa finguntur." exin biduum criminibus obicio-

1. *non principis* [illegible] tantius de Opif. D. 1. [illegible] tamen, cum [illegible] male tentat Clericos [illegible] *principis*, aptius [illegible] 3, 1 9 6. V. Hemsterhusii [illegible] ris non [illegible] rgis Crit. p. 147, et [illegible] [illegible] l. c. Cicero etiam [illegible] [illegible] pri [illegible] cit *mente contrectare*; [illegible] [illegible] posset, nisi et [illegible] [illegible] *trectare*. Ern.

[illegible] *modestia*] [illegible] privatorum [illegible] debent tra[illegible]

[illegible] *fingun*[illegible] [illegible] aliqu[illegible] [illegible] Anspi[illegible] [illegible] *sed* [illegible] quae [illegible] *princi*[illegible] 8. [illegible]

et imperatori populo, quae modicis domibus aut civitatibus. convenisse recenti dolori luctum et ex maerore solatia: sed referendum iam animum ad firmitudinem, ut quondam divus Iulius amissa unica filia, ut divus Augustus ereptis nepotibus abstruserint tristitiam. nil opus vetustioribus exemplis: quotiens populus Romanus clades exercituum, interitum ducum, funditus amissas nobiles familias constanter tulerit. principes mortales, rem publicam aeternam esse. proin repeterent sollennia, et quia ludorum Megalesium spectaculum suberat, etiam voluptates resumerent.

7 Tum exuto iustitio reditum ad munia, et Drusus Illyricos ad exercitus profectus est, erectis omnium animis spe petendae e Pisone ultionis, et crebro questu quod vagus interim per amoena Asiae atque Achaiae adroganti et sub-

modicis etc. quod nunc est in textu, e M restitutum a Pichena. Ern.

2. *dolori*] sic M, Beroaldus, Altistus, Rhenanus, Aldus, quod cur mutaretur, nulla necessitas fuit. itaque restituimus pro *dolore*. Ern.

5. *abstruserint*] Acidalius coniiciebat *absterserint*, frustra, ut opinor. vulgatum exquisitius est. Ern.

7. *funditus am. nob. f.*] respicit Fabiam familiam, et vulgarem traditionem sequitur, de qua Perizonius Animadv. Hist. c. 5 p. 193. s. Ern.

9. *Megalensium spectaculum suberat*] vides ergo multum temporis intercessisse a die mortis Germanici. nam mortuus ipse extremo Novembri. quod facile colligo ex Suetonii verbis scribentis (Calig. 6): *et ut fato functum palam factum est, non solatiis ullis, non edictis inhiberi luctus publicus potuit, duravitque etiam per festos Decembris mensis dies*, i. e. per Saturnalia, quae medio Decembri. at Megalensium spectaculum, de quo nunc, incidit in Nonas Aprileis, per quas *ludi matri mag*, ut in Kalendario notatum. Lips. in M est *Megalesium*, et in editionibus veteribus: itaque restitui. sic et in aliis auctoribus boni libri scripti et editi habent. vide copiose de hac scriptura dicentem Dukerum ad Liv. 34 54. ceterum miror Ryckio τὸ *suberat* suspectum esse, et pro eo velle rescribi *subierat*, quod *subesse* pro instare non reperiatur. si *subire* est prope accedere, adpropinquare, cur non *subesse* prope esse, adesse? et sic Plancus ad Cic. 10 21: *subesse propinquis locis*. Ern.

13. *petendae — ultionis*] Freinshemius coniicit *spe petendae*, Heinsius *ultioni:* sed deinde corrigit se, et vulgatam defendit aliis Taciti locis c. 9, 27, 41; quibus alia addi facile possent. ita intelligendum *caussa*. sed an dicimus *erecti sunt animi propter petendam ultionem?* immo *in ultionem*, *ad petendam ultionem*. Liv. 21 20: *erecti in expectationem belli*. Cic. Phil. 4 5: *erecti ad libertatem recuperandam*. sed pro eo dices tu quidem *libertati recuperandae*, stilo Taciti, non *propter libertatem recuperandam*. ceterum Freinshemii coniecturam veram puto. literae *spe* semel in antiquis libris scriptae bis legendae erant; cuius negligentia aut inscitia et alia loca corrupta. sperabant Drusum ultionem sumturum a Pisone: ecce ille abit ad exercitum. Ern.

14. *interim*] Heinsius coniicit *itinerum*. Frustra. Ern.

dola mora scelerum probationes subverteret. nam vulgatum erat missam, ut dixi, a Gnaeo Sentio famosam veneficiis Martinam subita morte Brundisii exstinctam, venenumque nodo crinium eius occultatum, nec ulla in corpore signa
8 sumpti exitii reperta. at Piso praemisso in urbem filio, datisque mandatis per quae principem molliret, ad Drusum pergit; quem haud fratris interitu trucem quam remoto aemulo aequiorem sibi sperabat. Tiberius quo integrum iudicium ostentaret, exceptum comiter iuvenem sueta erga filios fami-
10 liarum nobiles liberalitate auget. Drusus Pisoni, si vera forent quae iacerentur, praecipuum in dolore suum locum respondit: sed malle falsa et inania nec cuiquam mortem Germanici exitiosam esse. haec palam et vitato omni secreto; neque dubitabantur praescripta ei a Tiberio, cum incallidus
9 alioqui et facilis iuventa senilibus tum artibus uteretur. Piso, Delmatico mari tramisso relictisque apud Anconam navibus, per Picenum ac mox Flaminiam viam assequitur legionem quae e Pannonia in urbem, dein praesidio Africae ducebatur: eaque res agitata rumoribus, ut in agmine atque itinere
20 crebro se militibus ostentavisset. ab Narnia, vitandae suspicionis, an quia pavidis consilia in incerto sunt, Nare ac mox Tiberi devectus, auxit vulgi iras, quia navem tumulo Caesarum appulerat; dieque et ripa frequenti, magno clientium agmine ipse, feminarum comitatu Plancina, et vultu
25 alacres incessere. fuit inter irritamenta invidiae domus foro imminens, festa ornatu, conviviumque et epulae, et celebri-

4. *nodo crinium*] v. Boettiger. Sabin. p. 109.

7. *haud*] pro *non tam*. ellipseos τοῦ *tam* in hac constructione etiam alia exempla notata Mureto ad h. l. vide Cortium ad Sall. Iug. 100, et Drakenb. saepe ad Livium. similiter noster loquitur infra c. 17. et 13 23 *tam* ante *quam* aberat a codice Budensi. Ern.

9. *sueta erga fil.*] mos igitur fuit principem donare aliquid filiis praesidum, qui e provinciis redirent atque ipsum adirent. exempla velim notari. Lips.

filiosfamiliarum una voce legendum monuit Mercerus, et recepit Pichena. in M sic esse testatur IGronovius. veteres editiones habent *filios familiarum*. Ern.

14. *praescripta et*] melius *praescripta ei*. Lips.

20. *ostentavisset*] quod alias dicitur *venditare*, *iactare*, h. l. *ostentare* dixit: verbis factisque legionis gratiam captasset. Ern.

23. *frequenti*] Sc. casu aliquo, ut apud Suet. Calig. 15, ubi v. dicta. Ern.

24. *vultu alacres*] ut ille apud Livium 2 61 Appius, et alii contemnentes accusationem. V. Suet. Tib. 2. Ern.

26. *festo ornatu*] ob laetitiam do-

O tate loci nihil occultum. postera die Fulcinius Trio Pisonem apud consules postulavit. contra Vitellius ac Veranius ceterique Germanicum comitati tendebant, nullas esse partes Trioni; neque se accusatores, sed rerum indices et testes
5 mandata Germanici perlaturos. ille dimissa eius causae delatione, ut priorem vitam accusaret obtinuit, petitumque est a principe, cognitionem exciperet. quod ne reus quidem abnuebat, studia populi et patrum metuens: contra Tiberium spernendis rumoribus validum et conscientiae matris innexum
10 esse: veraque aut in deterius credita iudice ab uno facilius discerni, odium et invidiam apud multos valere. haud fallebat Tiberium moles cognitionis, quaque ipse fama distraheretur. igitur paucis familiarium adhibitis minas accusan-

mini redeuntis. ornatum festum intellegit laurum et lucernas. Iuvenalis 6 79: *ornentur postes et grandi iamua lauro.* de lucernis vide quae notavi in Electis I 4, et adde egregium Arriani locum in Serm. Epicteti I 19: ἠξίωται δημαρχίας. πάντες οἱ ἀπαντῶντες συνήδονται. ἄλλος τοὺς ὀφθαλμοὺς καταφιλεῖ, ἄλλος τὸν τράχηλον, οἱ δοῦλοι τὰς χεῖρας. ἔρχεται εἰς οἶκον, εὑρίσκει λύχνους ἀπτομένους. ἀναβαίνει εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἐπιθύει. idem 2 17: τέκνον, ἂν σωθῇς, ἄψω λύχνους. ταῦτ' ἐξὶ τὰ τοῦ φιλοδόξου. μέγα σοι ἀγαθὸν ἔξει σωθέντι. τοιούτῳ καὶ λύχνον ἅπτειν ἄξιον. nec lucernas solum in diebus eiusmodi festis, sed etiam funalia cereosque accendebant. Panegyristes Theodosii c. 37: *quid portas virentibus sertis coronatas, quid aulaeis tardantes plateas accensisque funalibus auctum diem referam?* ubi ex optimo libro lego *aulaeis undantes plateas.* Lips. In M est *festa ornatu*, idque expressere Beroaldus Alciatus Rhenanus Aldus; neque erat mutandum, cum sit exquisitius eo cui cedere coactum est. supra 2 69 *festa plebs* int. ornatu, itaque nec Pichenae coniectura opus, *festa*, *ornata*. paulo post ac additum ex antiquis editionibus. Ern.

4. *Trionis* malebat Muretus; quod est usitatius sane. sed etiam dativum bene habere puto cum Heinsio, qui comparat e c. 40 *libertati resumendae tempus*; quod similiter tentat Pichena, coniiciens *libertatis*. Ern.

5. *illa* M.

7. *exciperet*] nodum in scirpo quaerunt, qui *acciperet* vel *reciperet* tentant. *exciperet* est admitteret. Gron. similiter *excipere desideria, preces* Suetonius dixit Aug. 73. item *excipere* pro suscipere saepe occurrit. Ern.

10. *iudice ab uno facilius discerni*] non Tacitus hoc dicit, sed Piso post pessimum ministerium vanissimae spei serviens. Verius sanctior regis praeceptor Polit. 3 11: διὰ τοῦτο καὶ κρίνει ἄμεινον ὄχλος πολλὰ ἢ εἷς ὀξισοῦν. ἔτι μᾶλλον ἀδιάφθορον τὸ πολύ. καὶ καθάπερ ὕδωρ τὸ πλεῖον, οὕτω καὶ το πλῆθος τῶν ὀλίγων ἀδιαφθορώτερον. τοῦ δ' ἑνὸς ὑπ' ὀργῆς κρατηθέντος ἢ τινος ἑτέρου πάθους τοιούτου, ἀναγκαῖον διεφθάρθαι τὴν κρίσιν. ἐκεῖ δ' ἔργον ἅμα πάντας ὀργισθῆναι καὶ ἁμαρτεῖν. Gron. adde, quae adolescentes regium imperium desiderantes dicunt ap. Liv. 2 3. Ern.

12. *distraheretur*] usitatius et frequentius est *differre* hoc sensu. quod

tium et hinc preces audit, integramque causam ad senatum
11 remittit. atque interim Drusus rediens Illyrico, quanquam
patres censuissent ob receptum Maroboduum et res priore
aestate gestas ut ovans iniret, prolato honore urbem intravit.
post quae reo Lucium Arruntium, Titum Vinicium, Asinium
Gallum, Aeserninum Marcellum, Sextum Pompeium patronos
petenti, iisque diversa excusantibus, Marcus Lepidus et Lu-
cius Piso et Livineius Regulus affuere, arrecta omni civitate,

etiam noster habet 1 4, mox c. 12. Ern.

5. *TArruntium*] Nic. Faber, vir quem probitas et eruditio iuxta amant (veris nec ambitiosis laudibus utor), notis ad Senecam patrem legendum censet *Lucium*, non *Titum*, verissime. est illustris ille vir, senator et consularis, Augusti iudicio dignus principatu, Tacito nostro saepe nominatus. Lips. idem placet Ryckio, qui eundem esse putat de quo noster 1 13. Ern.

Quid? *Fulcinium* Trionem patronum petit Piso? atqui is accusationem eius petiit obtinuitque, et mox etiam exsequitur. ambigo de lectione, nisi alius aliquis Fulcinius ab isto. Lips. Muretus emendabat *TArellium Fuscum;* qui fuit nobilis orator, aliquoties memoratus Senecae in controversiis. Ryckius coniiciebat *TVinicium:* id consentire cum scriptura M. in quo *Fulnicium*, testatur IGronovius; quod est nomen *TVinicius:* idque cum Gronovio recepimus, etsi in praenomine adhuc dubium reliquum est, annon potius M. esse debeat. nam *MVinicium* oratorem novi e 6 15. *TVinicius* non occurrit. sed *T.* magis consentit vestigiis scripturae *Fulcinium* in M; et sunt plures Vinicii oratores, quorum mentio apud veteres. Ern.

6. *Marcellum*] Eprium nomine; cuius celebre ingenium in foro. Lips. de quo in Dial. de Orat. 8. sed bene Freinshemius vidit *Aeserninum Marcellum* esse coninnctim legendum, ut edidere Gronovii, Ryckius. fuit Aeserninus Marcellus Asinii Pollionis nepos. V. Suet. Aug. 43. Ern.

Sex. Pompeium] est ille qui supra cum Apuleio consul; quem Valerius Maximus amicum patronumque suum nimis plena manu laudat 4 7. vocat clarissimum ac disertissimum virum. et 2 6 8 adsignificat proconsulem eum Asiae fuisse, comite se. vocat ibi *virum ut omnibus virtutibus, ita humanitatis quoque laudibus instructissimum;* additque *fecundissimum sermonem ore eius quasi e beato quodam eloquentiae fonte manasse.* nec dissentit Ovidius, qui vitam illi suam fortunasque non uno loco refert acceptas. v. lib. 4 de Ponto el. 1 et 4 et 5. ut appareat hunc Sextum amicum unice fuisse Musis studiisque, et ideo a nobis fugitivam memoriam eius non frustra retractam. Lips.

7. *M. Lepidus*] utrum est is de quo 1 13 et infra c. 35, an alter, de quo 4 56? Prioris dignitas et gravitas non patitur credere, nisi forte propinquus Pisonis fuit. alterius socordia, quae ei obiicitur, vix sinit credere idoneum patrocinio suscipiendo fuisse. sed potest etiam alius ab his esse. fuere enim plures Pisones. Ern.

L. Piso] orator, de quo 2 34. fratrem CnPisonis putat Muretus. Ern.

8. *Livineius*] primam litteram geminandam, ut sit *LLivineius*, ut in veteribus numis scribitur, monet Muretus. de scriptura ipsius nominis concedo; et sic est 14 17, quamquam ibi editi olim *Lividineius.* de praenomine dubito, cum etiam infra absit, et Tacitus in ponendis omittendisque praenominibus varios.

quanta fides amicis Germanici, quae fiducia reo; satin cohiberet ac premeret sensus suos Tiberius. iis haud alias intentior populus plus sibi in principem occultae vocis aut
12 suspicacis silentii permisit. die senatus Caesar orationem
5 habuit meditato temperamento. patris sui legatum atque amicum Pisonem fuisse, adiutoremque Germanico datum a se, auctore senatu, rebus apud Orientem administrandis. illic contumacia et certaminibus asperasset iuvenem exituque eius laetatus esset, an scelere exstinxisset, integris animis
10 diiudicandum. "nam si legatus officii terminos, obsequium erga imperatorem exuit, eiusdemque morte et luctu meo laetatus est, odero, seponamque a domo mea, et privatas ini-

ERN. *Livencius* M, sicut paulo ante *Lepedus*.

1. *quae fiducia reo*] imitatus est illud Virgilii, *quae sit fiducia capto* (Aen. 2 75), ut iam monuit Muretus. ERN.

2. *ac premeret sensus suos Tiberius* ac (in marg. *an*) *promeret*. *iis* M. *tò ac premeret* in unico libro posteriori loco meram esse delirationem librarii, Pichenae subscribo; neque aut iade faciendum *an promeret*, aut tam puerilis atque ὀχληρώδους, ut Lucilius recte iudicat, lusus lenocinio τὸ σεμνὸν suum condonasse Tacitum censeo. *satin* dixit, non *utrum*, ut alteram quoque dubitationis partem necesse fuerit adscribi. quae praeterea hic molliuntur vel ipse Pichena, qui putat legendum *is haud alias intentior: populus plus etc.* vel Gruterus, qui *ac premeret* utroque loco delet, vel Acidalius, qui *iis* delet, ea me non afficiunt. nam de Tiberio, quod significat toties, quid opus nunc repeti? dein illa *populus plus sibi permisit*, curta et manca oratio est, nisi populus idem *haud alias intentior* accipitur. accedit quod, cum tria posuerit quae tum occupabant cogitationes hominum et suspensas habebant, parum commode duobus transmissis de tertio aliquid interiicitur, quod nemo ignorabat. quin si verum volumus, omnis haec periodus nihil aliud est quam repetitio et explicatio τῶν *arrecta omni civitate*, quae praecidi oportuerat mentione facta rerum quae cunctos etiam quietos sollicitarent. quasi esset: his, inquam, arrecta omnis civitas, his intentus populus magis quam unquam alias, plus etiam sibi iuris fecit aut in aurem loquendi de principe, aut in sermonibus repente vel obstinate tacendi neque exspectato sono ora solvendi. est enim ubi et silentium sit genus libertatis. docent apud nostrum Paetus Thrasea Helvidiusque Priscus eius gener. GRON. alterum *ac premeret* s. *an promeret* confidenter delere iubet etiam Heinsius. recte. mox *is* [e M] Pichena auctore recepit Ryckius. Broterius coniicit: *iis intentior populus, haud alias plus sibi etc.* non male. ERN.

5. *legatum*] in Hispania, ut apparet ex seq. LIPS.

6. *adiutorem*] Iustinus 13 6, cum quae Eumeni essent attributae provinciae dixisset: *adiutores ei dantur cum exercitibus frater Perdiccae Alcetas* etc. Livius 6 22: *Volscum bellum MFurio extra ordinem decretum. adiutor ex tribunis sorte LFurius datus, non tam e re publica quam ut collegae materia ad omnem laudem esset.* Suetonius Tib. 63: *per legatos et adiutores suos.* GRON.

micitias non vi principis ulciscar. sin facinus in cuiuscunque mortalium nece vindicandum detegitur, vos vero et liberos Germanici et nos parentes iustis solatiis afficite. simulque illud reputate, turbide et seditiose tractaverit exercitus
5 Piso, quaesita sint per ambitionem studia militum, armis repetita provincia, an falsa haec in maius vulgaverint accusatores; quorum ego nimiis studiis iure succenseo. nam quo pertinuit nudare corpus et contrectandum vulgi oculis permittere, differrique etiam per externos tanquam veneno in-
10 terceptus esset, si incerta adhuc ista et scrutanda sunt? defleo equidem filium meum, semperque deflebo: sed neque reum prohibeo quo minus cuncta proferat quibus innocentia eius sublevari aut, si qua fuit iniquitas Germanici, coargui possit; vosque oro ne, quia dolori meo causa connexa est,
15 obiecta crimina pro approbatis accipiatis. si quos propinquus sanguis aut fides sua patronos dedit, quantum quisque eloquentia et cura valet, iuvate periclitantem. ad eundem laborem, eandem constantiam accusatores hortor. id solum Germanico super leges praestiterimus, quod in curia
20 potius quam in foro, apud senatum quam apud iudices de morte eius anquiritur. cetera pari modestia tractentur. nemo Drusi lacrimas, nemo maestitiam meam spectet, nec si qua
13 in nos adversa finguntur." exin biduum criminibus obicien-

1. *non principis*] ita emendavimus. tamen, cum vetus lectio sit *novi principis*, aptius, ut nunc censeo, ex ea feceris *non ut princeps*, sive mavis *non vi principis*. non utar potestate quam princeps habet, sed noxas mihi illatas ut privatus ulciscar. LIPS. primum etiam Faerno Vertranio aliisque, alterum Antonio Augustino et Ursino, tertium Mureto Mercero Freinshemio placuit. in hoc dissensu mihi licere putavi sequi, quod scripturae M esset convenientissimum, *non vi*; etsi video in hac lectione esse etiam corrigendum, ut in altera *non ut princeps*, *sed* pro *et*, quod non est in prima, quae vulgo hodie est in libris, *non principis*. ERN.

8. *contrectandum oculis*] sic etiam Lactantius de Opif. D. 1. quem locum male tentat Clericus in arte Crit. p. 3, 1 9 6. V. Heumannum in Parergis Crit. p. 147, et intp. Lactantii l. c. Cicero etiam (Tusc. 3 15) dixit *mente contrectare*; quod dici non posset, nisi et diceretur *oculis contrectare*. ERN.

21. *pari modestia*] ea aequitate, qua caussae privatorum apud iudices solent aut debent tractari. ERN.

23. *adversa finguntur*] nihil me movet Acidalii, aliquid post haec verba excidisse, suspicio. sed quia Tacito fere *adversa* sunt quae *secundis* opponuntur, hic eum scripsisse censeo *diversa*. ea enim et ipse et optimi quique saepe accipiunt pro

dis statuitur, utque sex dierum spatio interiecto reus per triduum defenderetur. tum Fulcinius vetera et inania ordi-
tur, ambitiose avareque habitam Hispaniam; quod neque convictum noxae reo, si recentia purgaret, neque defensum
5 absolutioni erat, si teneretur maioribus flagitiis. post quem Servaeus et Veranius et Vitellius consimili studio, sed multa eloquentia Vitellius, obiecere odio Germanici et rerum novarum studio Pisonem vulgus militum, per licentiam et socio-
rum iniurias, eo usque corrupisse ut parens legionum a
10 deterrimis appellaretur; contra in optimum quemque, maxime in comites et amicos Germanici saevisse; postremo ipsum devotionibus et veneno peremisse; sacra hinc et immolationes nefandas ipsius atque Plancinae, petitam armis rem publi-
14 cam, utque reus agi posset, acie victum. defensio in cete-
15 ris trepidavit. nam neque ambitionem militarem neque provinciam pessimo cuique obnoxiam, ne contumelias quidem adversum imperatorem infitiari poterat. solum veneni crimen visus est diluisse; quod ne accusatores quidem satis firmabant, in convivio Germanici, cum super eum Piso discum-
20 beret, infectos manibus eius cibos arguentes. quippe absurdum videbatur, inter aliena servitia et tot adstantium visu,

istis quae aliter *contraria* dicimus. vide iudicem. Iustinus 3 4: *oraculi diversa sententia fuerat.* Suet. Iulio 1: *diversarum partium habebatur.* nemo, inquit, Drusi lacrimas, meam moestitiam spectet, ne incitetur illis ad condemnandum innoxium: nemo, quae in contrarium de nobis falso sparguntur, ne sontem eo facilius absolvat. Gron. si vulgatum verum est, pertinent verba ad rumores de morte Germanici a Tiberio laete accepta. Ern.

3. *ambitiose avareque*] illud refer ad exercitus, hoc ad socios sive provinciales: mox *licentia* et *iniuriae sociorum* commemorantur. adde initium c. seq. Ern.

6. *Servaeus*] de hoc ipso Tacitus 6 7. Lips.

12. *immolationes nefandas*] de quibus 2 75. *nefandae* dicuntur, quia impie in Caesarum domum. sic etiam Freinshemius et Ryckius capiunt. Ern.

13. *petitam armis rem publicam*] nempe bello provinciae inferendo, ut mox. Ern.

16. *cuique*] *cui* M.

19. *super eum Piso*] interior ergo discubuit Germanicus ut dignissimus. de quo ordine sedendi non omnia mihi dicta in Convivio. dicam alibi plene et apertis tibiis. Lips.

21. *visu*] legendum videtur Pichenae et Heinsio *visus*. sed tamen utcunque ferri potest *visu*, i. e. in oculis tot adstantium. immo a Tacito est. sic supra c. 3: *magnitudinem mali perferre visu non toleravit*, ubi vide notam. sensus: si tot adstantes viderent; si tot adstarent qui videre possent. Tacitum porro constructiones libenter variare, id quoque iam aliquoties vidimus. Ern.

ipso Germanico coram, id ausum. offerebatque familiam reus, et ministros in tormenta flagitabat. sed iudices per diversa implacabiles erant, Caesar ob bellum provinciae illatum, senatus nunquam satis credito sine fraude Germanicum interisse. . . scripsissent expostulantes; quod haud minus Tiberius quam Piso abnuere. simul populi ante curiam voces audiebantur: non temperaturos manibus, si patrum sententias evasisset. effigiesque Pisonis traxerant in Gemonias ac devellebant, ni iussu principis protectae repositaeque 10 forent. igitur inditus lecticae et a tribuno praetoriae cohortis deductus est, vario rumore, custos saluti an mortis exactor sequeretur. 15 eadem Plancinae invidia, maior gratia; eoque ambiguum habebatur quantum Caesari in eam liceret. atque ipsa, donec mediae Pisoni spes, sociam se cuiuscun-

2. *ministros*] servos Germanici, qui tum ministeria mensae obiissent. Ern.

5. *scripsissent expostulantes*] alieno loco haec inserta. mihi sententia praeclare reddi videtur, si iis amotis legas *senatus, nunquam satis credito sine fraude Germanicum interiisse: simul populi ante curiam voces audiebantur.* quo tamen illa quae superant remittenda sint, mihi non liquet. Lips. verba *quod haud m. T. q. P. a.* Muretus supra poni volebat, post *arguentes.* quod nescio an cuiquam probabile videri possit. multo frigidior est ratio Schefferi (in Obs. Misc. t. 8. p. 290). frustra coniecturae super hoc loco exercentur. Ern.

8. *effigiesque Pisonis*] id solet in damnatis. Iuvenalis 10 58: *descendunt statuae restemque sequuntur.* Lips.

9. *devellebant*] sic rescripsimus pro vulgato *divellebant*, quod est ab h. l. alienum. *devellebant* est revellebant, sc. a basibus. sic reposuimus apud Sueton. Domit. 22, ubi omnes libri ante habebant *divellebant*, secutusque est exemplum nostrum Oudendorpius. codex ms saepissime in hac syllaba vitiosus est, ut iam aliquoties vidimus. ad *devellebant* refer mox *protectae.* ceterum restat aliquid difficultatis in diversitate temporum, *traxerant — devellebant*, foretque prorsum corrigere *devellerant.* sed non arbitror id necessarium. partim iam devellerant et trahebant ad gemonias, partim adhuc moliebantur et devellere tentabant. Ern.

11. *saluti* M. vulgo *salutis.*

Exactor, qui praepositus ad exigendum perficiendumque, et quasi custos. Livius 2 5 de Bruto filios plectente: *ei qui spectator erat amovendus, eum ipsum fortuna exactorem supplicii dedit.* Plinius Ep. 9 37: *ac deinde ex meis aliquos operis exactores, custodes fructibus ponam.* Romae marmor epitaphium (ap. Grut. 594 2). *M. Aurelius Augg. n. lib. Epaphroditus exsactor operum dom. nn.* Tacitus in suppliciis fere usurpat, ut 11 37: *denunciat centurionibus, qui aderant, exsequi caedem . . . custos et exactor e libertis Exodus datus.* Ambrosius de Tobia c. 9: *dum vadis cum adversario tuo ad magistratum, da operam liberari ab illo, ne forte producat te ad iudicem, et iudex tradat te exactori, et exactor mittat te in carcerem.* sed et ἁπλῶς reperio, quasi muneris nomen, exactor, ut in Museo Carpensi (ap. Grut. l. c. n. 3.) *Sex. Pompeius Faustus Sex. Pompeii exactor.* Lips.

que fortunae et, si ita ferret, comitem exitii promittebat. ut secretis Augustae precibus veniam obtinuit, paulatim segregari a marito, dividere defensionem coepit. quod reus postquam sibi exitiabile intellegit, an adhuc experiretur dubitans, hortantibus filiis durat mentem senatumque rursum ingreditur; redintegratamque accusationem, infensas patrum voces, adversa et saeva cuncta perpessus, nullo magis exteritus est quam quod Tiberium sine miseratione, sine ira, obstinatum clausumque vidit, ne quo affectu perrumperetur. relatus domum, tanquam defensionem in posterum meditaretur, pauca conscribit obsignatque et liberto tradit, tum solita curando corpori exsequitur. dein multam post noctem, egressa cubiculo uxore, operiri fores iussit; et coepta luce perfosso iugulo, iacente humi gladio, repertus est. audire me memini ex senioribus visum saepius inter manus Pisonis libellum, quem ipse non vulgaverit; sed amicos eius dictitavisse litteras Tiberii et mandata in Germanicum contineri, ac destinatum promere apud patres principemque arguere, ni elusus a Seiano per vana promissa foret; nec illum sponte exstinctum, verum immisso percussore. quorum neutrum asseveraverim: neque tamen occulere debui narratum ab iis qui nostram ad iuventam duraverunt. Caesar flexo in maestitiam ore, suam invidiam tali morte quaesitam apud senatum. . . crebrisque interrogationibus exquirit qualem

1. *exitii*] proclive est coniicere *exilii*. *comes exilii*, *fugae* saepe occurrit. quod et Huetio placuit. Cicero ad Div. 13 71: *itinerum navigationum laborum et periculorum omnium socius et comes*. adde infra 4 13. sed vulgatum verum puto, propter verba *si ita ferret* sc. res, fortuna; quae de ultimo malo sermonem esse arguunt. Ern.

6. valde inclino ad *redintegratamque accusatione*, quod certe elegantius foret. sed et vulgatum ferri potest, quod et in audiendis criminibus molestia est. Ern.

7. *adversa et saeva*] sic Catilinae post primam Ciceronis orationem in Senatu habitam eo nomine, cum maledicta in consulem congereret, *obstrepere omnes; hostem atque parricidam vocare*. Gron.

17. *continere* vulgo.

18. *destinatum promere*] eiusdem sententiae fuit quod Suetonius scripsit, Tib. 52: *quem* (Pisonem) *mox huius criminis reum putant quidam mandata prolaturum, nisi ea secreta obstarent*, loco hodie non corrupto solum sed defecto. conatur tamen ingeniose Torrentius: *ni Seianus secreto obstaret*. Lips.

24. putant vulgo post *senatum* aliquid, velut *queritur*, excidisse, ideoque asteriscum ponunt indicandae lacunae; quod negat Ryckius ita esse, sed intelligi tale verbum posse. non negem id latere posse in verbis *flexo in moestitiam ore*, sed ita copula *que* locum non haberet; quae

22 At Romae Lepida, cui super Aemiliorum decus Lei
Sulla et Gnaeus Pompeius proavi erant, defertur sim
visse partum ex Publio Quirinio divite atque orbo. ad
bantur adulteria, venena, quaesitumque per Chaldaeos
5 domum Caesaris, defendente ream Manio Lepido fra
Quirinius post dictum repudium adhuc infensus, quan
infami ac nocenti miserationem addiderat. haud facile p
dispexerit illa in cognitione mentem principis: adeo va
ac miscuit irae et clementiae signa. deprecatus primo ne
10 tum ne maiestatis crimina tractarentur, mox Marcum Sc
lium e consularibus aliosque testes illexit ad proferenda
velut reticere voluerat. idemque servos Lepidae, cum m
tari custodia haberentur, transtulit ad consules, neque
tormenta interrogari passus est de iis quae ad domum ne
15 pertinerent. exemit etiam Drusum consulem designatum
cendae primo loco sententiae; quod alii civile rebantur,
ceteris assentiendi necessitas fieret, quidam ad saevi
trahebant: neque enim cessurum nisi damnandi offi

tus frustra Heinsius coniiciebat *inlectatus*. *illigatus* est, qui Livio saepe *impeditus praeda*. Ern.

2. *L. Sulla — proavi*] hoc late demonstrat et probabiliter, fatente ipso IGronovio, Norisius ad Cenot. Pis. p. 257. Ern. *et* M: vulgo *ac*.

4. *quaesitumque per Chaldeos*] quod semper capitale. *cui autem opus est perscrutari super Caesaris salute, nisi a quo aliquid adversus illam cogitatur vel optatur, aut post illam speratur et sustineatur? non enim ea mente de caris consulitur, qua de dominis*, ait apposite ad hanc rem Tertull. Apol. 35. Lips. formam loquendi IGronovius illustrat e Propertii 1 7: *atque aliquid duram quaerimus in dominam*. quod tamen ibi aliter dicitur. Ern.

6. *dictum repudium*] non ita capies, quasi alibi dixerit de eo repudio: sed *dicere* repudium usurpat, quod *mittere* vulgo. i. e. postquam repudiasset eam Quirinius. repudiarat autem ante annos 20. Suet. Tib. 49. Lips.

8. *vertit*] quidnam? an *signa irae et clementiae*? non putem. intelligam *se*. mutavit saepe ori
modum agendi. Ern.

11. *ad proferenda*] vide ad
Ern.

12. Acidalius volebat legi re
sensus est, quae ante sim
se reticeri velle. verba de
sunt et vix sana. negat Bro
utinam docuisset, *velut voluer*
dici. Ern. *reicere* M.

militarem custodiam, ut
habuit, paullo uberius explicat
tibi veterane, sed tibi tiro, a
nostris in *B*. Lips. de custod
magistratus idem agit ad 6 3.

13. *Consulem designatum*] Ly
nus B. C. 2 5: Σύλλας πρ
πρῶτος ἔλεγεν, ὃς ἐς τὸ
ἤρητο ὑπατεύειν. οὐδὲ γ
μαίοις ὁ μέλλων ὑπατεύσα
τος ἐφέρει γνώμην, ὡς
οἶμαι, πολλὰ τῶν κ
ἐργασόμενος, καὶ ἐκ τοῦδε
λότερόν τε καὶ εὐλαβέστερο
μησόμενος περὶ ἑκάστου. Lips.
Sallust. Cat. 50. Ern.

18. *neque enim cessurum nisi damnandi officio*] Boxhornius p
his liquere, primo cedesto

Lepida ludorum diebus, qui cognitionem intervenerant, theatrum cum claris feminis ingressa, lamentatione flebili maiores suos ciens ipsumque Pompeium, cuius ea monimenta et adstantes imagines visebantur, tantum misericordiae permovit ut effusi in lacrimas saeva et detestanda Quirinio clamitarent, cuius senectae atque orbitati et obscurissimae domui destinata quondam uxor Lucio Caesari ac divo Augusto nurus dederetur. dein tormentis servorum patefacta sunt flagitia, itumque in sententiam Rubellii Blandi, a quo aqua atque igni arcebatur. huic Drusus assensit, quanquam alii mitius censuissent. mox Scauro, qui filiam ex ea genuerat, datum ne bona publicarentur. tum demum aperuit Tiberius compertum sibi etiam ex Publii Quirinii servis veneno eum a Lepida petitum.

ultimo sententiam Drusum dixisse, et quidem *damnandi officio*, i. e. ut sic auctis damnantium suffragiis Lepida damnaretur. scilicet adeo inops erat Tiberius paratorum ad damnandum quos vellet perdere, ut quae vinceret absolventes una, Drusi sententiam in postremum differendam haberet. unde autem constat Drusum ultimo loco sententiam dixisse? neque enim, quod censuerunt aliqui priores mitius, prior etiam Rubellius Blandus, cui Drusus accessit, inde sequitur hunc post omnes demum rogatum. varia illa iudicia fiebant in senatu, simulatque Drusum Tiberius sententiae primo loco dicendae, ut consulem designatum, necessitate solvisset. qui peiorem in partem hoc interpretarentur, coniiciebant eum velle Lepidam condemnari. nam si absolvi vellet, utique non erat passurus ut gratiam, quam initurus erat primus auctor clementiae, alius occuparet. quod eventus comprobavit. *neque enim cessurum nisi damnandi officio*, est, non enim daturum aliis priorem locum nisi ad invidiosam causam damnandi. ut recte et alii omnes acceperunt. Gron. Ferrarius (in Elect. I 10) coniicit *adsensurum*, frustra. quid est *adsentiri damnandi officio?* si esset *damnantibus*, alia res esset. nunc quaeritur quare primo loco in censendo cedat. altera coniectura est, ne quod ipse censuisset, ceteris necessario censendum videretur, tamquam volente Tiberio, qui filio subiecisset quid censeret. altera, quia damnari vellet Lepidam Tiberius; cuius sententiae primum auctorem nollet esse filium. vide etiam IGronovium. Ern.

3. *ea monumenta*] de ipso theatro accipienda esse, quod Pompeius exstruxerat quodque Pompeii theatrum saepe vocatur, recte monuit Freinshemius. *monumenta* sunt aedificia publica, alicuius cura sumtuve exstructa. v. Clavis Ciceron. in h. v. Ern.

4. *misericordia* M.

6. *obscurissimae domui*] abunde infra hoc ipso libro. Lips.

7. *destinata uxor L. Caesari*] non alibi quam in lapide repperi hanc historiam, qui Bergomi visitur, *Pudens M. Lepidi. l. grammaticus. procurator eram Lepidae, moresque regebam. dum vixi, mansit Caesaris illa nurus. Atteius philologus discipulus.* post damnationem demum positus lapis videtur; et Pudenti adscripta gloria, tamquam illo vivo Lepida casta, bona. Lips. hanc inscriptionem exhibent Gruterus p. 653. et alii. ea suspecta est Ryckio ad h. l, primo quia *nurus Caesaris* dicitur, cum tantum desti-

24 Illustrium domuum adversa (etenim haud multum ante stanti tempore Calpurnii Pisonem, Aemilii Lepidam amiserant) solatio affecit Decimus Silanus Iuniae familiae redditus. casum eius paucis repetam. ut valida divo Augusto
5 in rem publicam fortuna, ita domi improspera fuit ob impudicitiam filiae ac neptis, quas urbe depulit adulteros quoque earum morte aut fuga punivit. nam culpam inter viros ac feminas vulgatam gravi nomine laesarum religionum ac violatae maiestatis appellando, clementiam maiorum suasque
10 ipse leges egrediebatur. sed aliorum exitus, simul ceterorum illius aetatis, memorabo, si effectis in quae tetendi, plures ad curas vitam produxero. Decimus Silanus in nepti Augusti adulter, quanquam non ultra foret saevitum quam ut amicitia Caesaris prohiberetur, exsilium sibi demonstrari
15 intellexit, nec nisi Tiberio imperitante deprecari senatum aut principem ausus est Marci Silani fratris potentia, qui per insignem nobilitatem et eloquentiam praecellebat. sed Tiberius gratis agenti Silano, patribus coram, respondit se quoque laetari quod frater eius e peregrinatione longinqua

nata fuerit; deinde quia pater eius M. dicitur, cum Q. praenomen habuerit; tertio quia contra rationem temporis Atteius Pudentis discipulus vocatur. primae duae rationes dubitandi evanescent, si hanc inscriptionem non de hac Lepida sed de alia, quae Drusi coniunx fuit, cuius pater MLepidus, quae post patris mortem damnata est (v. 4 20, 6 40), accipiamus; ad quam video eam relatam esse a Peschvicio in Comm. de Familia Caesarum August. § 92. egit de hac inscriptione etiam Norisius l. c. Ern.

5. malim *in re publica:* opponitur enim *domi*, et exprimit, quod alias opponitur τῷ *domi*, *foris*, *publice*. sic et Huetio placuisse testatur Broterius. negat ipse necessarium esse, sed non docet *fortunam in rem publicam* dici latine. Ern.

11. *tendi*] Heinsius coniiciebat *intendi*, ut alibi *intendi ad curas* H. 2 67. sed etiam *tendere* rectum est. *tendere in aliquid* est conari aliquid, suscipere; quo sensu saepe dici *tendere* etiam lexica docent, intellectu pronominis *se* sive *animum*. ut dicimus *intendere cursum*, et *tendere* apud Liv. 23 34. adde Drakenborchium Silium 10 73. sic etiam dicitur *tendere animum* et *intendere*. sed pro *tendi* legendum *tendi*. nam prima syllaba in tali perfectis saepissime excidit. exempla bene multa apud Drakenborchium ad Liv. 37 53, quo loco pariter codex non unus *tendi* pro *tetendisse*, quod recte illi protulit Drakenborchius. ceterum ignora locum Senecae Herc. fur. 23 *rates carbasa tenderant*. nam altero Propertii 3 6 37, qui laudari solet, Broukhusius recte defendit *nexisse*. Grosloties mebat *tendo*. Ern.

plures ad curas] vide ad 4 1. Ern.

16. elegans coniectura Acidalii *qui super insignem nobilitate eloquentia praecellebat*. *et* pro Ern.

18. *grates* vulgo.

vertisset; idque iure licitum, quia non senatus consulto, non lege pulsus foret. sibi tamen adversus eum integras parentis sui offensiones, neque reditu Silani dissoluta quae Augustus voluisset. fuit posthac in urbe, neque honores adeptus est.

Relatum deinde de moderanda Papia Poppaea, quam senior Augustus, post Iulias rogationes, incitandis caelibum poenis et augendo aerario sanxerat. nec ideo coniugia et educationes liberum frequentabantur, praevalida orbitate: ceterum multitudo periclitantium gliscebat, cum omnis domus delatorum interpretationibus subverteretur; utque antehac flagitiis, ita tunc legibus laborabatur. ea res admonet ut de principiis iuris, et quibus modis ad hanc multitudinem infi-

1. *non SC, non lege*] observa. triplex ratio sive via a patria abeundi. primum iussu decretoque senatus, quasi rei publicae interesset. quae ratio validissima, nec facile veniam aut indulgentiam inveniebat. ideo Augustus in Agrippa Postumo, *multa de moribus adolescentis questus, et exsilium eius SC sanciretur perfecerat.* Ann. 1 6. altera ratio per iudices et sententiam ex lege. haec quoque firma et olim usurpata. at tertia novitia, cum princeps in exilium mittebat, quae verius relegatio tantum erat, et velut a parente publico (nam et patribus domi ac privatim hoc ius) facta. Ovidius omnes tangit Trist. 2 1 135: *nec mea decreto damnasti facta senatus; nec mea selecto iudice iussa fuga est. tristibus invectus verbis (ita principe dignum) ultus es offensas, et decet, ipse tuas. adde quod edictum, quamvis immite minaxque, attamen in poenae nomine lene fuit, quippe relegatus, non exsul, dicor in illo.* gradatim ibi vides tres has species; et levissimam ac lenissimam tertiam, quae auctoritate magis quam iure constat. cum tamen edicta principum vim legis haberent, verbo *Legis* et hanc speciem Tacitus est complexus; et cum nulla harum intervenisset, aperte quidem, Tiberius redeundi merito gratiam fecit. Lips.

6. *Papia Poppaea*] lex apud veteres in multa fama et usu; de qua ubertim disseruimus in Exc. et multa ad Taciti aliorumque lucem, in C. Lips.

7. *incitandis* i. e. augendis atque intendendis. Lips. Pichena putat etiam *incitatas poenas* dici fortasse, quia iacebant nec erant in usu. locum haberet haec interpretatio, si legeretur *excitandis.* v. Obs. 2 16. Gron. ceterum si poenae caelibatus auctae sunt, ante legem Papiam Poppaeam tales poenae fuerint necesse est. cum autem nulla talis lex ante fuerit, ut docuit Lipsius in Excursu, poenae intelligendae sunt de notis censorum; de quibus idem Lipsius. Heinsii coniecturae, *irritandis, invitandis,* argutiores sunt quam ut probare possim. Ern.

9. *praevalida orbitate*] quia id genus omnes captabant, colebant. Seneca Cons. ad Marc. 19: *in civitate nostra plus gratiae orbitas confert quam eripit; adeoque senectutem solitudo ad potentiam ducit, ut quidam odia filiorum simulent et liberos eiurent et orbitatem manu faciant.* Lips.

11. *subverteretur*] sic e M restituit Pichena, quem secutus est Gronovius. sic habent etiam editiones Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi, Gryphii. recentiores *subverterentur.* Ern.

nitam ac varietatem legum perventum sit, altius disserere.
26 vetustissimi mortalium, nulla adhuc mala libidine, sine probro, scelere, eoque sine poena aut coercitionibus agebant, neque praemiis opus erat, cum honesta suopte ingenio petebantur; et ubi nihil contra morem cuperent, nihil per metum vetabantur. at postquam exui aequalitas, et pro modestia ac pudore ambitio et vis incedebat, provenere dominationes, multosque apud populos aeternum mansere. quidam statim, aut postquam regum pertaesum, leges maluerunt. hae primis rudibus hominum animis simplices erant; maximeque famam celebravit Cretensium, quas Minos, Spartanorum, quas Lycurgus, ac mox Atheniensibus quaesitiores iam et plures Solo perscripsit. nobis Romulus, ut libitum, imperitavit; dein Numa religionibus et divino iure populum devinxit, repertaque quaedam a Tullo et Anco. sed praecipuus Servius Tullius sanctor legum fuit, quis etiam reges obtemperarent. pulso Tarquinio, adversum patrum factiones multum
27 populus paravit tuendae libertatis et firmandae concordiae creatique decemviri, et accitis quae usquam egregia, compo-

3. *coercitationibus* M, syllaba *ta* punctis notata.

4. *suopte ingenio* refertur ad *honesto*, non ad *vetustissimi*. sic Liv. 2 30: *sed curae fuit consulibus* et *senioribus patrum, ut imperium suo vehemens, mansueto permitteretur ingenio.* Gron. Acidalius autem et Ursinus referebant ad *vetustissimi*, malebantque *peterent*, cum etiam sequatur *cuperent*; quod non adeo displicet. neque tamen contra libros aliquid mutem, et ut saepe dixi, Tacitus variat libenter modos loquendi. *suopte ingenio* autem non referam ad *honesta* (non quaeritur iam de rebus per se honestis) sed ad *peterentur*. *suopte ingenio* est *sponte*, quod opponitur *praemiis*. sine praemiorum spe petebantur honesta, insito amore honesti. Ern.

5. *morem*] *mortem* M.

7. *incedebat*] oriebatur, ut 15 37: *postquam tenebrae incedebant*. Liv. 29 24: *timorque in exercitu incederet*, ut IFGronovius rescripsit. aut invaserat animos, grassabatur, ut multis locis apud Livium. vide Gronovium ad l. c. adde 4 6. Ern. *incidebat* M.

11. de *Cretensium* re publica legibus lege Polybium 6 43, qui negat primo Spartanae similem, deinde de laudandam fuisse, quod Xenophontem Platonem Ephorum et Clisthenem tradidisse dicit; quibus adde Aristotelem de re publica 2 5. Ern.

13. *Solon*] M *Solo*, quae terminatio et ipsa proba est, ut saepe accuere viri docti in talibus nominibus. vide, quem hic laudat IGronovius, IFGronovium ad Senec. Agam. 514. nominatim ap. Valer. M. 9 in mss est *amantissimus patriae Solo*, ut l. c. tradit Gronovius. Ern.

nobis Romulus] viri docti hic laudarunt locum Pomponii in l. 1 de Origine Iuris: *initio civitatis nostrae populus sine certa lege, sine iure certo primum agere instituit; omniaque manu a regibus gubernabantur*. Ern.

23 Lepida ludorum diebus, qui cognitionem intervenerant, theatrum cum claris feminis ingressa, lamentatione flebili maiores suos ciens ipsumque Pompeium, cuius ea monimenta et adstantes imagines visebantur, tantum misericordiae permo-
5 vit ut effusi in lacrimas saeva et detestanda Quirinio clamitarent, cuius senectae atque orbitati et obscurissimae domui destinata quondam uxor Lucio Caesari ac divo Augusto nurus dederetur. dein tormentis servorum patefacta sunt flagitia, itumque in sententiam Rubellii Blandi, a quo aqua
10 atque igni arcebatur. huic Drusus assensit, quanquam alii mitius censuissent. mox Scauro, qui filiam ex ea genuerat, datum ne bona publicarentur. tum demum aperuit Tiberius compertum sibi etiam ex Publii Quirinii servis veneno eum a Lepida petitum.

ultimo sententiam Drusum dixisse, et quidem *damnandi officio*, i. e. ut sic auctis damnantium suffragiis Lepida damnaretur. scilicet adeo inops erat Tiberius paratorum ad damnandum quos vellet perdere, ut quae vinceret absolventes una, Drusi sententiam in postremum differendam haberet. unde autem constat Drusum ultimo loco sententiam dixisse? neque enim, quod censuerunt aliqui priores mitius, prior etiam Rubellius Blandus, cui Drusus accessit, inde sequitur hunc post omnes demum rogatum. varia illa iudicia fiebant in senatu, simulatque Drusum Tiberius sententiae primo loco dicendae, ut consulem designatum, necessitate solvisset. qui peiorem in partem hoc interpretarentur, coniiciebant eum velle Lepidam condemnari. nam si absolvi vellet, utique non erat passurus ut gratiam, quam initurus erat primus auctor clementiae, alius occuparet. quod eventus comprobavit. *neque enim cessurum nisi damnandi officio*, est, non enim daturum aliis priorem locum nisi ad invidiosam causam damnandi. ut recte et alii omnes acceperunt. Gron. Ferrarius (in Elect. I 10) coniicit *adsensurum*, frustra. quid est *adsentiri damnandi officio?* si esset *damnantibus*, alia res esset. nunc quaeritur quare primo loco in censendo cedat. altera coniectura est, ne quod ipse censuisset, ceteris necessario censendum videretur, tamquam volente Tiberio, qui filio subiecisset quid censeret. altera, quia damnari vellet Lepidam Tiberius; cuius sententiae primum auctorem nollet esse filium. vide etiam IGronovium. Ern.

3. *ea monumenta*] de ipso theatro accipienda esse, quod Pompeius exstruxerat quodque Pompeii theatrum saepe vocatur, recte monuit Freinshemius. *monumenta* sunt aedificia publica, alicuius cura sumtuve exstructa. v. Clavis Ciceron. in h. v. Ern.

4. *misericordia* M.

6. *obscurissimae domui*] abunde infra hoc ipso libro. Lips.

7. *destinata uxor L. Caesari*] non alibi quam in lapide repperi hanc historiam, qui Bergomi visitur, *Pudens M. Lepidi. l. grammaticus. procurator eram Lepidae, moresque regebam. dum vixi, mansit Caesaris illa nurus. Atteius philologus discipulus.* post damnationem demum positus lapis videtur; et Pudenti adscripta gloria, tamquam illo vivo Lepida casta, bona. Lips. hanc inscriptionem exhibent Gruterus p. 653. et alii. ea suspecta est Ryckio ad h. l, primo quia *nurus Caesaris* dicitur, cum tantum desti-

et principe uteremur. acriora ex eo vincla, inditi custodes et lege Papia Poppaea praemiis inducti, ut, si a privilegiis parentum cessaretur, velut parens omnium populus vacaret.

Pompônio dicas *aleremur*, regeremur, viveremus. *pace*, i. e. per pacem terra marique ab ipso restitutam, nullo iam civilium armorum metu, eoque non talia qualia triumviratu iussa, quae saepe temporum erant, non iustitiae; praesentis et paucorum, non perpetuae publicaeque utilitatis. *pace* igitur iam reducta, sed *et principe*, nempe instituto, introducto, exorto, summae rei praeposito, velut eorum vindice ac defensore. per pacem sub principe, quia pacis interfuit omnium potestatem ad unum conferri; cui scilicet ea non posset eripi, iamdudum parata, confirmata, succincta armis inter victos aut inermes atque imbelles. Gron.

1. *acriora*] assentior Pichenae, *artiora*. Lips. nisi forte magis ad vim verbi *vincula* quam ad verbum ipsum respexit. *custodias* quidem *acres* supra habuimus 1 6. sed ibi custodiis aptius verbum est quam h. l. vinculis. Ern.

inditi — inducti] haec verba quam varie tentata sint, non dicam. Muretus *inditi* et copulam *et* deleri volebat. sed verbum *inditus* frequens est Tacito, nec eiusmodi ut a librariis ortum videatur. *inditi custodes* haud dubie bene dicuntur pro impositis, haec enim duo verba in multis modis loquendi permutari possunt, ut *indere* et *imponere nomen*, *castellum rupi* 4 46, etc. ut etiam monuit Gronovius in nota proxima. sed *inditi* sive *impositi legum custodes* non possunt intelligi nisi de magistratibus hac de causa constitutis, ut videant ne qui contra leges peccent. nam accusatores, qui et ipsi custodes legum dicuntur 4 30, *alliciuntur*, non *imponuntur*. tales ab Augusto nulli constituti sunt. itaque mihi in mentem venit sic esse legendum: *acriora ex eo vincula indita*, *custodes ex lege P. P. praemiis inducti*. *vincula indita* non raro occurrunt. etiam Tacitus noster sic dixit 11 1. durius [illegible] est *custodes lege P. P. praemiis inducti*; nec est frustra illud [illegible] in codice est, et corrupta [illegible] quae corruptioni locum dedit. [illegible] *praemia* et *ex lege* prombe [illegible] nulla dubitatio est. sic infra [illegible] *obsequium inde in principem et [illegible] landi amor validior quam [illegible] legibus et metus*; quamquam [illegible] malit τὸ *et* delere, nulla alia [illegible] reposita, non valde repugnem. [illegible] nim et sic dici potuit. [illegible] quoque vidit aliquid ex hac [illegible] datione. sic enim vult rescribi: [illegible] *tiora ex eo vincula indi*, ac [illegible] *des l. P. P. praemiis induci*. [illegible] lenius esse omnes, ut opinor, [illegible] bunt. pro *inducti* possis etiam [illegible] cere *inlecti*, ut infra 4 30 [illegible] *elici*: sed non necessarium [illegible] Ern. v. Walch. emend. Lit. [illegible]

2. *praemiis inducti*] delatores [illegible] licet accusatoresque. Suet. Ner. [illegible] *praemia delatorum Papiae legis quartas redegit*, ut apparet [illegible] mia magna fuisse, et forteas [illegible] aut semissem. Lips.

visi] legendum *ut si*. Lips. [illegible] cipio *ut si*: de reliquo bonam [illegible] habeo. ab eo tempore, inquit, [illegible] legibus pace et principe [illegible] quod pax reducta et nova [illegible] nomine, nova potestate, [illegible] iuncta locum iuri et iudiciis [illegible] acrius stringebant et impediebant [illegible] ges, severiusque (si non [illegible] interdum) animadversum et [illegible] vindicta in illos qui tenerentur: [illegible] tanta impunitas et suffugia, [illegible] in libertate aut per motus [illegible] vel grassantes vel impendentes [illegible] que enim, ut prius, exspectabant [illegible] donec alicui forte liberet [illegible] inimicitias exsequi nomine [illegible] do, aut magistratus mulctam [illegible] ret, de qua ad populum [illegible] sed *inditi custodes et praemiis inducti*, hoc est, capita legum [illegible] dita, quibus praemia definiebantur [illegible] accusatoribus, delatoribus, [illegible]

vertisset; idque iure licitum, quia non senatus consulto, non lege pulsus foret. sibi tamen adversus eum integras parentis sui offensiones, neque reditu Silani dissoluta quae Augustus voluisset. fuit posthac in urbe, neque honores adeptus est.

25 Relatum deinde de moderanda Papia Poppaea, quam senior Augustus, post Iulias rogationes, incitandis caelibum poenis et augendo aerario sanxerat. nec ideo coniugia et educationes liberum frequentabantur, praevalida orbitate: ceterum multitudo periclitantium gliscebat, cum omnis domus delatorum interpretationibus subverteretur; utque antehac flagitiis, ita tunc legibus laborabatur. ea res admonet ut de principiis iuris, et quibus modis ad hanc multitudinem infi-

1. *non SC, non lege*] observa. triplex ratio sive via a patria abeundi. primum iussu decretoque senatus, quasi rei publicae interesset. quae ratio validissima, nec facile veniam aut indulgentiam inveniebat. ideo Augustus in Agrippa Postumo, *multa de moribus adolescentis questus, ut exilium eius SC sanciretur perfecerat.* Ann. 1 6. altera ratio per iudices et sententiam ex lege. haec quoque firma et olim usurpata. at tertia novitia, cum princeps in exsilium mittebat, quae verius relegatio tantum erat, et velut a parente publico (nam et patribus domi ac privatim hoc ius) facta. Ovidius omnes tangit Trist. 2 1 135: *nec mea decreto damnasti facta senatus; nec mea selecto iudice iussa fuga est. tristibus invectus verbis (ita principe dignum) ultus es offensas, ut decet, ipse tuas. adde quod edictum, quamvis immite minaxque, attamen in poenae nomine lene fuit, quippe relegatus, non exsul, dicor in illo.* gradatim ibi vides tres has species; et levissimam ac lenissimam tertiam, quae auctoritate magis quam iure constat. cum tamen edicta principum vim legis haberent, verbo *legis* et hanc speciem Tacitus est complexus; et cum nulla harum intervenisset, aperte quidem, Tiberius redeundi merito gratiam fecit. Lips.

6. *Papia Poppaea*] lex apud veteres in multa fama et usu; de qua ubertim disseruimus in Exc. et multa ad Taciti aliorumque lucem, in *C.* Lips.

7. *incitandis* i. e. augendis atque intendendis. Lips. Pichena putat etiam *incitatas poenas* dici fortasse, quia iacebant nec erant in usu. locum haberet haec interpretatio, si legeretur *excitandis.* v. Obs. 2 16. Gron. ceterum si poenae caelibatus auctae sunt, ante legem Papiam Poppaeam tales poenae fuerint necesse est. cum autem nulla talis lex ante fuerit, ut docuit Lipsius in Excursu, poenae intelligendae sunt de notis censorum; de quibus idem Lipsius. Heinsii coniecturae, *irritandis, invitandis,* arguliores sunt quam ut probare possim. Ern.

9. *praevalida orbitate*] quia id genus omnes captabant, colebant. Seneca Cons. ad Marc. 19: *in civitate nostra plus gratiae orbitas confert quam eripit; adeoque senectutem solitudo ad potentiam ducit, ut quidam odia filiorum simulent et liberos eiurent et orbitatem manu faciant.* Lips.

11. *subverteretur*] sic e M restituit Pichena, quem secutus est Gronovius. sic habent etiam editiones Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi, Gryphii. recentiores *subverterentur.* Ern.

quam per leges quaesturam peteret, non sine irriso auditu tium postulavit. praetendebat sibi atque fratri decreta esse petente Augusto. sed neque tum fuisse dubitaverim qui eiusmodi preces occulti illuderent: ac tamen initia fastigii te
5 saribus erant, magisque in oculis vetus mos, et privigno cum vitrico levior necessitudo quam avo adversum nepotem additur pontificatus et, quo primum die forum ingressus est

πολιαρχῆσαι ἐν ταῖς ἀνοχαῖς ἐκέλευσε, καὶ ὀψέ ποτε πέντε ἔτεσι θᾶσσον τὰς ἄλλας ἀρχὰς αἰτῆσαι σφίσιν ἐπέτρεψεν. vigintiviros aperuit nobis solus Dio 54 26, triumviros monetales, triumviros capitales, quattuorviros viales, decemviros stlitibus. instituti sunt hoc numero ab Augusto (antea ad viginti sex erant) a. 741. Dionem adi, atque etiam Festum in voce Praefecturae; cuius locum Cuiacius emendavit Obs. 11 24. Lips.

3. *quinquennio maturius*] vides ergo quam aberret vir doctus et Italiae suae suada, qui negat legitimam ullam aetatem quaesturae fuisse. fuit. praeter hunc locum, Spartianus in Iuliano c. 1: *quaestor ante annum quam legitima aetas sinebat designatus est.* Suet. Calig. 1: *quaesturam quinquennio antequam per leges liceret, et post eam consulatum gessit.* sed quaenam illa? vide in Exc. *D.* Lips. *quaesituram* M.

2. *praetendebat sibi*] vide Dionem de Tiberio 53 28 in actis a 730; de Druso 54 10 in actis a. 735. Lips.

4. *ac tamen*] frustra Muretus *haec tamen. ac tamen* exprimit Graecorum καίτοι, quo in argumentando utuntur. enimvero tum facilius ferri tales preces poterant, quod in recenti imperio mollius tractandi hominum animi et occultanda dominatio, memoresque adhuc erant homines veteris rei publicae, qua peterentur talia a senatu. Ern. *fastidii* M.

5. *magisque in oculis*] quasi dicat: tamen alii non illudebant, et attendebant haec initia et gradus ad principatum esse, quaesturam, inquam, extra ordinem aut [illegible] datam, et solutionem a vigintiviratu itemque attendebant vetus et [illegible] gusto institutum, non recens a Tiberio; quod si ille fecisset, [illegible] vitricus tantum istorum erat, Ti[illegible] et Drusi, cur non Tiberius a [illegible] potibus usurparet magis iunctis? [illegible] potibus tamen adoptione; cum [illegible] guine propatruus eorum esset. [illegible]

7. *additur Pontificatus*] de [illegible] rone agit Germanici filio, [illegible] tamen ego pontificem in lapi[illegible] qui data opera honori eius [illegible] moriae positi, non lego. [illegible] urna (a Caligula, ut [illegible] colligas, dicata) Romae (ap. [illegible] p. 237): *ossa Neronis Caesaris [illegible] manici Caesaris f. divi Aug[illegible] pronepotis flaminis augustali [illegible] storis.* et in Hispania marmor, [illegible] amicus noster Carolus Clai[illegible] scripsit (ib. p. ead.): *Neroni [illegible] sari Germanici f, Ti. Augus[illegible] poti, divi Augusti pronepoti. [illegible] augustali, sodali augustal[illegible]* cum flamen utrobique insc[illegible] non pontifex, subvereri in [illegible] venit ne in cognato honore T[illegible] si forte aberrarit. Lips. T[illegible] cum lapidibus sic conciliat R[illegible] ut dicat decretum esse primum [illegible] pontifices locum, qui vacaret [illegible] id cum longius videretur, [illegible] interea flaminium. ceterum [illegible] scriptionibus addenda alia ex T[illegible] Mur. t. 1 p. 188: *Neroni C[illegible] Germanici Caesaris f, Ti. C[illegible] Augusti n, flamini augustal[illegible] dali titio, fratri aruali, [illegible] quaestori ex s. c.* Ern.

quo primum die] i. e. [illegible] die, sive togae virilis, quo [illegible] caussa tirones a patre proxim[illegible] solenni officio in forum ded[illegible]

sitae duodecim tabulae, finis aequi iuris. nam secutae leges etsi aliquando in maleficos ex delicto, saepius tamen dissensione ordinum et apiscendi illicitos honores aut pellendi claros viros, aliaque ob prava, per vim latae sunt. hinc
5 Gracchi et Saturnini turbatores plebis, nec minor largitor nomine senatus Drusus; corrupti spe aut illusi per intercessionem socii. ac ne bello quidem Italico, mox civili omissum quin multa et diversa sciscerentur, donec Lucius Sulla dictator abolitis vel conversis prioribus, cum plura addidis-
10 set, otium ei rei haud in longum paravit, statim turbidis Lepidi rogationibus, neque multo post tribunis reddita licentia, quoquo vellent, populum agitandi. iamque non modo in commune sed in singulos homines latae quaestiones; et
28 corruptissima re publica plurimae leges. tum Gnaeus Pom-
15 peius tertium consul, corrigendis moribus delectus, et gravior remediis quam delicta erant, suarumque legum auctor idem ac subversor, quae armis tuebatur, armis amisit. exin continua per viginti annos discordia, non mos, non ius; deterrima quaeque impune, ac multa honesta exitio fuere.
20 sexto demum consulatu Caesar Augustus, potentiae securus, quae triumviratu iusserat abolevit, deditque iura quis pace

1. *finis aequi iuris*] non de extremo tempore capiam cum Freinshemio, sed de absolutione et perfectione iuris. tabulis XII perfectis absolutum quoddam iuris aequi corpus extitit, quam ei laudem Cicero et alii tribuunt; neque ei quicquam accessit magnopere novis legibus. sic Ciceroni (Planc. 25) *consulatus* dicitur *finis honorum populi*; eodemque modo (Tuscul. 2 1) *finis speraudi* est summum quod quis spe-rare potest. ceterum ea quae sequuntur, ex historiis illustrare nihil attinere putavi, cum ex omnibus historiae Romanae compendiis, Floro, Velleio etc. cognoscere de iis liceat. Ern.

11. *Lepidi rogationibus*] de quibus Florus 3 23, et quaedam Sallust. in Fragm. l. 1. Lips.

licentia] per legem tribuniciam, quam Cicero vocat, sive Pompeiam, latam a Pompeio in primo consulatu, qua tribunis plebis ius pristinum restituit. vide Clav. Cic. Ern.

13. *in singulos homines*] per privilegia, ut Ciceroni accidit, quae per leges sacratas et XII tabularum irrogare nefas erat. Ern.

16. *auctor idem ac subversor*] nam leges de ambitu et iudiciis tulit, et in suis amicis non servavit, imo perrupit. ex Dione, Asconio, aliis. Lips. adde legem de iure magistratuum et de petitione Caesaris absentis. Suet. Caes. c. 28. de tribunicia potestate, quam sustulisse videtur, tribunis, qui intercesserant pro Caesare, armis persequendis, vide Caes. B. C. 1 (?) 5 et 7. Ern.

18. *per viginti annos*] rotundus numerus, non verus. nam a Pompeii secundo consulatu ad Augusti sextum intersunt anni 24. Lips.

21. *abolevit*] uno edicto. v. Dio 53 2. Ern.

quibus uteremur est, quod cum

et principe uteremur. acriora ex eo vincla, inditi custodes, et lege Papia Poppaea praemiis inducti, ut, si a privilegiis parentum cessaretur, velut parens omnium populus vacantia

Pomponio dicas *aleremur*, regeremur, viveremus. *pace*, i. e. per pacem terra marique ab ipso restitutam, nullo iam civilium armorum metu, eoque non talia qualia triumviratu iussa, quae saepe temporum erant, non iustitiae; praesentis et paucorum, non perpetuae publicaeque utilitatis. *pace* igitur iam reducta, sed *et principe*, nempe instituto, introducto, exorto, summae rei praeposito, velut eorum vindice ac defensore. per pacem sub principe, quia pacis interfuit omnium potestatem ad unum conferri; cui scilicet ea non posset eripi, iamdudum parata, confirmata, succincta armis inter victos aut inermes atque imbelles. Gron.

1. *acriora*] assentior Pichenae, *artiora*. Lips. nisi forte magis ad vim verbi *vincula* quam ad verbum ipsum respexit. *custodias* quidem *acres* supra habuimus 1 6. sed ibi custodiis aptius verbum est quam h. l. vinculis. Ern.

inditi — inducti] haec verba quam varie tentata sint, non dicam. Muretus *inditi* et copulam *et* deleri volebat. sed verbum *inditus* frequens est Tacito, nec eiusmodi ut a librariis ortum videatur. *inditi custodes* haud dubie bene dicuntur pro impositis. haec enim duo verba in multis modis loquendi permutari possunt, ut *indere* et *imponere nomen*, *castellum rupi* 4 46, etc. ut etiam monuit Gronovius in nota proxima. sed *inditi* sive *impositi legum custodes* non possunt intelligi nisi de magistratibus hac de causa constitutis, ut videant ne qui contra leges peccent. nam accusatores, qui et ipsi custodes legum dicuntur 4 30, *alliciuntur*, non *imponuntur*. tales ab Augusto nulli constituti sunt. itaque mihi in mentem venit sic esse legendum: *acriora ex eo vincula indita*, *custodes ex lege P. P. praemiis inducti*. *vincula indita* non raro occurrunt. etiam Tacitus noster sic dixit 11 1. durius porro est *custodes lege P. P. praemiis inducti;* nec est frustra illud *et*, quod in codice est, et corruptum reliquae corruptioni locum dedit. *legis praemia* et *ex lege* promiscue dici nulla dubitatio est. sic infra c. 55: *obsequium inde in principem et aemulandi amor validior quam poena ex legibus et metus;* quamquam si quis malit τὸ *et* delere, nulla alia voce reposita, non valde repugnem. etenim et sic dici potuit. Heinsius quoque vidit aliquid ex hac emendatione. sic enim vult rescribi: *artiora ex eo vincula indi*, *ac custodes l. P. P. praemiis induci*. nostrum lenius esse omnes, ut opinor, videbunt. pro *inducti* possis etiam coniicere *inlecti*, ut infra 4 30 dicuntur *elici:* sed non necessarium puto. Ern. v. Walch. emend. Liv. p. 67.

2. *praemiis inducti*] delatores scilicet accusatoresque. Suet. Ner. 10: *praemia delatorum Papiae legis ad quartas redegit*, ut appareat praemia magna fuisse, et fortean tertiam aut semissem. Lips.

visi] legendum *ut si*. Lips. accipio *ut si:* de reliquo bonam spem habeo. ab eo tempore, inquit, quod legibus pace et principe usi sumus, quod pax reducta et novo imperii nomine, nova potestate, principe, iuncta locum iuri et iudiciis dedit, acrius stringebant et impediebant leges, severiusque (si non et saevius interdum) animadversum et exercita vindicta in illos qui tenerentur; nec tanta impunitas et suffugia, quanta in libertate aut per motus civicos vel grassantes vel impendentes. neque enim, ut prius, exspectatum, donec alicui forte liberet disertis inimicitias exsequi nomine deferendo, aut magistratus mulctam diceret, de qua ad populum certaretur: sed *inditi custodes et praemiis inducti*, hoc est, capita legibus addita, quibus praemia definiebantur accusatoribus, delatoribus, quadru-

teneret. sed altius penetrabant, urbemque et Italiam, et quod usquam civium, corripuerant; multorumque excisi status. et terror omnibus intentabatur, ni Tiberius statuendo remedio quinque consularium, quinque e praetoriis, totidem se cetero senatu sorte duxisset, apud quos exsoluti plerique legis nexus modicum in praesens levamentum fuere.

29 Per idem tempus Neronem e liberis Germanici, iam ingressum iuventam, commendavit patribus, utque munere capessendi vigintiviratus solveretur et quinquennio maturius

platoribus, sycophantis, tanquam bonis viris et custodibus legum et cognitoribus populi ac defensoribus. vel Papia Poppaea quam insigniter illos invitat! sed minore invidia, cum populus in partem praedae vocaretur, et magna specie aequitatis, ut quum tanta privilegia maritatis et patribus essent proposita, si tamen ab illis per matrimonia et susceptos liberos appetendis caelibes cessarent, eorum in relicta et legata iuri populus omnium parens succederet, atque iis ut caducis fruereturur. *inditi* impositi, ut 4 46 *tastella rupibus indita*, et 11 1 *vinclis inditis*. *custodes*, ut 4 30. Cicero Div. in Caecil. de repetundis 5: *cuius legis non modo a populo Romano, sed etiam ab ultimis nationibus severi custodes requiruntur.* adde in eadem c. 20 et 21. ut et pro Roscio Amerino 20. illud [Freinshemii], *ut si non utilitate publica moverentur, saltem ob suam mercedem transgressores earum deferrent*, neque invenio in Tacito nec requiro, aut eo locum quasi mancum suppleri existimo. potuit hoc Augusto in mente aut praetextum tantae acerbitati fuisse: Tacitus, si hominem novi, sentiebat non opus esse praemiis: delatores qui non castigat et esse patitur, satis invitare. pergit: ceterum non intra aequa stetit delatorum impotentia, neque enim satis habebant ea criminari quae palam erat lege obligari: sed velut altius introspicientes et penitius scrutati vim et sententiam legis casus et criminum genera infinita commenti erant, ut propemodum nemo insons esset; et pari vehementia per omnes imperii Romani partes, quicquid ubique civium esset, nihil saepe minus exspectantes in ius raptabant. non enim capio *sed haec altius*. Tacitus cum effert *penetrabant* et *corripuerant*, intellectum voluit *custodes* isti custodiendi, sive accusatores. Gron. *altius penetrabant*, dixit ut 2 36. plus sibi arrogabant quam lex et consilium legislatoris volebat. ceterum cum Gronovio et Ryckio credo nihil deesse; ideoque et asteriscum, qui hic erat post *ut si*, removi. *ut si* retinui, quod iam Gronovius receperat. Ern.

2. *multorumque excisi status*] hoc est quod antea dixit: *omnisque domus delatorum interpretationibus subvertebantur.* et calumniae multae in hac lege circa ingenuitatis iura et similia, ut periclitaretur non dubie multorum status. Plinius Paneg. 34 de hisdem: *vidimus delatorum iudicium quasi grassatorum, quasi latronum. non solitudinem illi noviter, sed templum, sed forum insederant. nulla iam testamenta secura, nullus status certus. non orbitas, non liberi proderant. auxerat hoc malum principum avaritia. advertisti oculos*, etc. quibus in verbis emendo, *non solitudinem illi, non iter;* quod perperam coaleverat, *noviter*. itinera sane insident obsidentque grassatores. Lips.

9. *capessendi Vigintiviratus*] non ergo aditus ad maiores honores nisi illo adepto? apparet ex his verbis, itemque e Dione de Claudio 60 5: τοὺς γαμβροὺς τότε ἐν τοῖς εἴκοσιν ἀνδράσιν ἄρξαι καὶ μετὰ τοῦτο

quam per leges quaesturam peteret, non sine irrisu audientium postulavit. praetendebat sibi atque fratri decreta eadem petente Augusto. sed neque tum fuisse dubitaverim qui eiusmodi preces occulti illuderent: ac tamen initia fastigii Caesaribus erant, magisque in oculis vetus mos, et privignis cum vitrico levior necessitudo quam avo adversum nepotem. additur pontificatus et, quo primum die forum ingressus est,

πολιαρχῆσαι ἐν ταῖς ἀνοχαῖς ἐκέλευσε, καὶ ὀψέ ποτε πέντε ἔτεσι θᾶσσον τὰς ἄλλας ἀρχὰς αἰτῆσαι σφίσιν ἐπέτρεψεν. vigintiviros aperuit nobis solus Dio 54 26, triumviros monetales, triumviros capitales, quattuorviros viales, decemviros stlitibus. instituti sunt hoc numero ab Augusto (antea ad viginti sex erant) a. 741. Dionem adi, atque etiam Festum in voce Praefecturae; cuius locum Cuiacius emendavit Obs. 11 24. Lips.

9. *quinquennio maturius*] vides ergo quam aberret vir doctus et Italiae suae suada, qui negat legitimam ullam aetatem quaesturae fuisse. fuit. praeter hunc locum, Spartianus in Iuliano c. 1: *quaestor ante annum quam legitima aetas sinebat designatus est.* Suet. Calig. 1: *quaesturam quinquennio antequam per leges liceret, et post eam consulatum gessit.* sed quaenam illa? vide in Exc. *D.* Lips. *quaesituram* M.

2. *praetendebat sibi*] vide Dionem de Tiberio 53 28 in actis a 730; de Druso 54 10 in actis a. 735. Lips.

4. *ac tamen*] frustra Muretus *haec tamen. ac tamen* exprimit Graecorum καίτοι, quo in argumentando utuntur. enimvero tum facilius ferri tales preces poterant, quod in recenti imperio mollius tractandi hominum animi et occultanda dominatio, memoresque adhuc erant homines veteris rei publicae, qua peterentur talia a senatu. Ern. *fastidii* M.

5. *magisque in oculis*] quasi dicat: tamen alii non illudebant, et attendebant haec initia et gradus ad principatum esse, quaesturam, inquam, extra ordinem aut aetatem datam, et solutionem a vigintiviratu. itemque attendebant vetus et ab Augusto institutum, non recens a Tiberio; quod si ille fecisset, qui vitricus tantum istorum erat, Tiberii et Drusi, cur non Tiberius in nepotibus usurparet magis iunctis? nepotibus tamen adoptione; cum sanguine propatruus eorum esset. Lips.

7. *additur Pontificatus*] de Nerone agit Germanici filio, quem tamen ego pontificem in lapidibus, qui data opera honori eius et memoriae positi, non lego. exstat urna (a Caligula, ut e Suetonio colligas, dicata) Romae (ap. Grut. p. 237): *ossa Neronis Caesaris Germanici Caesaris f. divi Augusti pronepotis flaminis augustalis quaestoris.* et in Hispania marmor, quod amicus noster Carolus Clusius descripsit (ib. p. ead.): *Neroni Caesari Germanici f, Ti. Augusti nepoti, divi Augusti pronepoti, flamini augustali, sodali augustali.* ubi cum flamen utrobique insculpatur, non pontifex, subvereri in mentem venit ne in cognato honore Tacitus si forte aberrarit. Lips. Tacitum cum lapidibus sic conciliat Ryckius, ut dicat decretum esse primum inter pontifices locum, qui vacaret postea; id cum longius videretur, datum interea flaminium. ceterum his inscriptionibus addenda alia ex Thes. Mur. t. 1 p. 188: *Neroni Caesari Germanici Caesaris f, Ti. Caesaris Augusti n, flamini augustali, sodali titio, fratri arvali, fetiali, quaestori ex s. c.* Ern.

quo primum die] i. e. tirociniii die, sive togae virilis, quo auspicii caussa tirones a patre proximisque solenni officio in forum deduci et

comitatui quae pacem luxu, bellum formidine morentur, et Romanum agmen ad similitudinem barbari incessus convertant. non imbecillum tantum et imparem laboribus sexum, sed si licentia assit, saevum, ambitiosum, potestatis avidum; incedere inter milites, habere ad manum centuriones; praesedisse nuper feminam exercitio cohortium, decursu legionum. cogitarent ipsi, quoties repetundarum aliqui arguerentur, plura uxoribus obiectari; his statim adhaerescere deterrimum quemque provincialium, ab his negotia suscipi, transigi; duorum egressus coli, duo esse praetoria, pervicacibus magis et impotentibus muliebrum iussis, quae Oppiis quondam aliisque legibus constrictae, nunc vinclis exsolutis domos, fora, iam et exercitus regerent. paucorum haec assensu audita: plures obturbabant, neque relatum de negotio neque praecinam dignum tantae rei censorem. mox Valerius Messalinus, cui parens Messala ineratque imago paternae facundiae, respondit multa duritie veterum in melius et laetius

5. *praesedisse nuper feminam*] fingit Plancinam. supra 2 55: *nec Plancina — interesse.* Lips. quod [illegible] isto loco dixerat *interesse*, h. l. invidiose augens rem vocat *praesidere;* nisi capias lenius pro praesentem esse et loco ac sede insigni praestare; quod *praesidere* subinde significat. V. ad Sueton. Tib. 6. Porro ut ibi legionum nulla mentio, [illegible] hic equitum. legiones ibi cohortium nomine intelligi possunt. nec [illegible]men necessarium puto pro *cohortium* [illegible]ribere *equitum.* Ern.

10. *egressus coluntur* prosequendo, deducendo; qui honos habebatur provincia magistratui. *duo praetoria*, si de castris sermo esset, [illegible]rem de duobus tentoriis, quorum altero dux altero uxor tenderet; [illegible] Infra praetoria memorantur, ubi [illegible]es in exercitu duces. sic Li[illegible] 25 22 *tria praetoria* in obsi[illegible]e Capuae memorat, quod duo [illegible]onsules et unus propraetor ob[illegible]ni praeerant. sed non est ser[illegible]de bello et castris, ut contex[illegible]Facile docet. nec credibile duo diversis palatiis in provincia [illegible]asse praesidem et uxorem. igi[illegible]pronus sum in hanc partem, ut credam per *praetorium* h. l. intelligi turbam hominum quae versari ante praetorium solet, ut praesto sit si quid velit, appareat, deducat, comitetur; quo sensu praetorium dici dudum demonstravit Perizonius de Praetorio p. 120. idque contextui consentaneum, nisi quis malit per *αὔξησαν* dici, et significari duo prope praetoria esse. Ern.

11. de lege Oppia v. Liv. 34 1. Ern.

12. Acidalius coniicit *exsolutae.* Plautus enim Trucul. 4 3 10: *at si verum mihi eritis fassae, vinclis exsolvemini.* sed tamen noster supra 28: *exsoluti plerique legis nexus,* infra 39: *ad exsolvendum obsidium.* unde apparet *exsolvere* interdum prorsus idem quod solvere. Statius Silv. 1 6 4: *Saturnus mihi compede exsoluta.* denique Tacitus H. 3 12: *vincitur: sed exsoluta statim vincula.* inserere autem *non modo,* ut idem vult, incivile est. Gron.

17. M et editiones veteres *duritie.* dubium videri potest utrum *duritiae* vel *duritiei* (saepe enim in libris scriptis permutantur, v. g. *spe* et *spei*, *die* et *diei.* V. Drakenb. ad Liv. 9 37) an *e* vel *a duritie* de-

mutata; neque enim, ut olim, obsideri urbem bellis aut pro-
vincias hostilis esse. et pauca feminarum necessitatibus con-
cedi, quae ne coniugum quidem penates, adeo socios non
onerent; cetera promiscua cum marito, nec ullum in eo pa-
5 impedimentum. bella plane accinctis obeunda: sed reverentis-
tibus post laborem quod honestius quam uxorium levamen-
tum? at quasdam in ambitionem aut avaritiam prolapsas
quid? ipsorum magistratuum nonne plerosque variis libidi-
bus obnoxios? non tamen ideo neminem in provinciam mit-
10 corruptos saepe pravitatibus uxorum maritos: num ergo omnes
caelibes integros? placuisse quondam Oppias leges sic tem-
poribus rei publicae postulantibus: remissum aliquid post
et mitigatum, quia expedierit. frustra nostram ignaviam
ad vocabula transferri: nam viri in eo culpam, si frenis
15 modum excedat. porro ob unius aut alterius imbecillum ani-
mum male eripi maritis consortia rerum secundarum adver-
sarumque. simul sexum natura invalidum deseri, et exposi-
suo luxu, cupidinibus alienis. vix praesenti custodia manere
illaesa coniugia: quid fore, si per plures annos in mali-
20 discidii oblitterentur? sic obviam irent iis quae alibi pere-
rentur, ut flagitiorum urbis meminissent. addidit pauca de
sus de matrimonio suo. nam principibus adeunda saepe
longinqua imperii. quotiens divum Augustum in Occi-
tem atque Orientem meavisse comite Livia. se quoque in

derit Tacitus. sed genitivus sane Taciti consuetudini convenientior, unde recepisse videntur recentiores editores. an *duritie* dictum pro *duritiei*, ut apud Virgilium *die* pro *diei* in illo (G. 1 208) *libra die noctisque*, ut mox et c. 30 dicit *luxu* pro *luxui* et similia? V. Cortium ad Sall. Iug. 52. si Livium non decet *pernicie* pro *perniciei* 5 13, cur Tacitum dedeceat? in hac ambiguitate optimum duxi veterem lectionem servare. Heinsius volebat *duritiae veteris*. ERN.

melius] consensu dicunt viri docti legendum *in melius*; idque non dubitavi recipere: adeo certa et evidens res est. τὸ *in* a finali *m* praecedentis vocis saepe interceptum observarunt viri docti, item ab initiali sequentis; innumeris p[illegible] locis ad Livium Drakenborch[illegible] ERN.

3. *adeo non*] pro *nedum* [illegible] 6 15 dixit cum aliis hnius [illegible] scriptoribus. vide et H. 4 80. [illegible]

6. *post laborem*] insititium [illegible] glossa ortum putabat Boe[illegible] sane, si abesset, nemo desider[illegible] sed nec idonea est delendi ra[illegible] cum saepe similia occurrant. [illegible]

20. *dissidii*] scribe *discidii*, [illegible] est divortii. quasi divortium [illegible] eis factum esset. ut 2 86: *A[illegible] discidio domum imminuerat.* [illegible] atqui sic habent Beroaldus A[illegible] Rhenanus. adde ad 2 86. [illegible] *dissidii* dedit Aldus, vi[illegible] opinor, operarum: nam al[illegible] sequitur Rhenani editionem.

inter spectacula gladiatorum loco non decessisset. pro Corbulone aetas, patrius mos, studia seniorum erant: contra Mamercus Scaurus et Lucius Arruntius aliique Sullae propinqui nitebantur. certabantque orationibus, et memorabantur exempla maiorum, qui iuventutis irreverentiam gravibus decretis notavissent, donec Drusus apta temperandis animis disseruit; et satisfactum Corbuloni per Mamercum, qui patruus simul ac vitricus Sullae et oratorum ea aetate uberrimus erat. idem Corbulo plurima per Italiam itinera fraude mancipum et incuria magistratuum interrupta et impervia clamitando, exsecutionem eius negotii libens suscepit; quod haud perinde publice usui habitum quam exitiosum multis, quorum in pecuniam atque famam damnationibus et hasta saeviebat.

32 Neque multo post missis ad senatum litteris Tiberius motam rursum Africam incursu Tacfarinatis docuit, iudicioque patrum deligendum pro consule gnarum militiae, corpore validum et bello suffecturum. quod initium Sextus Pompeius agitandi adversus Marcum Lepidum odii nactus, ut discordem inopem et maioribus suis dedecorum, eoque etiam

senatoribus constituit loca, promiscue spectare solitis. tamen Augusti temporibus decretum patrum fuit, *ut quoties quid spectaculi usquam publice ederetur, primus subselliorum ordo vacaret Senatoribus*, ait idem Suet. Aug. 44. sed id extra urbem dumtaxat fuit firmum. LIPS.

4. *que* vulgo omittunt.

5. *exempla maiorum*] si animus est, consule Electa mea I 23, et adde quod in Plutarchi Gracchis p. 856 scribitur, CVeturio mortem illatam, quia tribuno in forum vocanti non decessisset. LIPS.

8. *oratorum ea aetate*] dico 6 29. LIPS. *ea* recte adiecit *Ferrettus*. OSERLIN.

10. *mancipes* hic qui vias publicas faciendas quaestus sui causa redimebant. Hyginus: *viae publicae curatores accipiunt et per redemptores muniuntur.* lapis Romae in hortis Carpensibus (ap. Grut. p. 622 n. 5) *Cn. Cornelio Cn. f. Sab. mancipi viae Appiae.* sed qui *magistratus?* credo, intellegit minores, i. e. curatores viarum, qui ab Augusto. vide in E. LIPS.

11. *exsecutionem eius negotii*] non nunc tantum, sed et postea iterum sub Caio; et vir cetera magnus haesit in his calumniae sordibus, bonis omnibus invitis. vide Dionem 59 15. LIPS.

13. *quorum*] in possessorum videlicet, qui agros haberent viae vicinos. quasdam enim vias collaticia pecunia tueri finitimi debebant, ut vulgo hodie. Hyginus ms: *viae publicae auctorum nomina obtinent, et curatores accipiunt, et per redemptores muniuntur. nam et quarundam tutelae a possessoribus per tempora certa summa exigitur.* LIPS.

17. *pro consule*] sic M et Beroaldi editio et Alciati, idque post IGronovium restituimus. v. ad 2 52. ERN.

19. *MAemilium Lepidum*] est Q filius, consulis a. 732, ipse consul a. 763. Ryckius edidit *Manius*.

Asiae sorte depellendum incusavit, adverso senatu, qui Lepidum mitem magis quam ignavum, paternas ei angustias et nobilitatem sine probro actam honori quam ignominiae habendam ducebat. igitur missus in Asiam. et de Africa decre-
33 tum ut Caesar legeret cui mandanda foret. inter quae Severus Caecina censuit ne quem magistratum, cui provincia obvenisset, uxor comitaretur, multum ante repetito concordem sibi coniugem et sex partus enixam, seque quae in publicum statueret domi servavisse, cohibita intra Italiam,
10 quanquam ipse pluris per provincias quadraginta stipendia explevisset. haud enim frustra placitum olim ne feminae in socios aut gentes externas traherentur: inesse mulierum

recte, si est is de quo c. 22; quod tamen videtur adhuc dubitari posse. Ern.

1. [disputant Mercerus et Freinshemius utrum iam sortitus fuerit, an adhuc debuerit sortiri.] ego vero non sortitum, nec sortiendum habuisse censeo. sortiri solebant Asiam et Africam. sed quia extra ordinem deligebatur cui mandaretur Africa, restabat Asia sola. quid igitur sorte opus? porro de his sortiebantur duo consularium omnium vetustissimi. horum priorem fuisse M'Aemilium Lepidum accipimus: ita ad hunc iam Asia sine sortitione pertinebat. hactenus etiam obtinuisse potest dici, nempe spe ac destinatione et sua et omnium qui non essent ei malevoli; et ea si careret veniente anno, inde depellebatur. quid ergo est? impedivit Freinshemium vocabulum *sors*, quod putavit locum non habere, nisi utique urna intercessisset. at *sors* nihil aliud hic Tacito quam provincia, sive sorte sive sine sorte haberetur, ideo quia rite ac solenniter non nisi per sortem habebatur, ut saepe apud Livium. sic 42 31: *illud quoque praecipuum datum sorti Macedoniae, ut centuriones militesque veteres scriberet, quos vellet, consul.* sic cum Cicero *coniunctionem sortis, necessitudinem sortis* dicit, nihil aliud dicit quam communis provinciae coniunctionem et necessitudinem. ep. 2 19: *ad eam necessitudinem, quam nobis sors tribuisset, consuetudinem quoque accedere*, hoc est provincia coniuncta. invitis omnibus scriptis ita tenendum; nec magis Victorio ad edendum *fors* quam Gebhardo ad probandum *accidere* fuit intima causa. sed et frustra captatur τὸ *depellere*. neque enim id aliter dicitur quam *deiicere honore* Livio 4 44 et 39 41, *detrudere* Suetonio (Iul. 24: *detrudendi Domitii causa*): non sane quem iam habebant, in cuius possessione erant, sed quem petebant, spe tantum et votis sibi desponsebant. Gron.

7. *uxor comitaretur*] olim id insolens. declamatores apud Senecam patrem Controv. 25 de Flaminino: *hic est Flamininus, qui exiturus in provinciam uxorem a porta dimisit.* et alius: *in hoc tecum uxorem non misimus? ut salva provincia sit, optemus meretrici bonam mentem.* ita lego locum eum et distingno. nec in crebro usu etiam temporibus Augusti, ut ex Suetonii verbis apparet c. 24: *disciplinam severissime rexit. ne legatorum quidem coniugum, nisi gravate hibernisque demum mensibus, permisit uxorem intervisere.* sed irrepsit; et Germanico Agrippina in provinciis comes, ipsi Augusto Livia. Lips.

10. XL *stipendia*] est ergo idem ille Caecina de quo 1 64: *quadragesimum id stipendium — habebat.* Lips.

circumstrepebant; precabanturque Drusum, daret ultionis exemplum, donec accitam convictamque attineri publica custodia iussit. et Considius Aequus et Coelius Cursor equites Romani, quod fictis maiestatis criminibus Magium Caecilianum praetorem petivissent, auctore principe ac decreto senatus puniti. utrumque in laudem Drusi trahebatur: ab eo in urbe, inter coetus et sermones hominum obversante secreta patris mitigari. neque luxus in iuvene adeo displicebat: huc potius intenderet, diem editionibus, noctem conviviis traheret, quam solus et nullis voluptatibus avocatus maestam vigilantiam et malas curas exerceret. non enim Tiberius, non

2. *convictamque*] non fraudis, quod frustra tentassent, sed probrorum et minarum, quas intendisset Cestio. Ern.

publicam custodiam puto carcerem; discretamque a militari. Lips.

8. *huc potius intenderet*] Seneca de Benef. 7 20: *si marmora et vestes desideraverit, nihil oberit cuiquam id quo luxuria eius instruitur: militem et arma non suggeram. si pro magno petet munere artifices scenae et scorta et quae feritatem eius emolliant, libens offeram. cui triremes et aeratas non mitterem, lusorias et cubiculatas et alia ludibria regum in mari lascivientium mittam.* Iuven. 4 150: *atque utinam his potius magis tota illa dedisset tempora saevitiae, claras quibus abstulit urbi illustresque animas impune et vindice nullo.* Gron.

9. *aedificationibus*] verane haec lectio? si est, interpretor in Druso notari studium aedificandi et crebras insanasque substructiones. ex sententia scriptoris Graeci apud Suidam: οἰκοδομήματα Ἀσσύρια καὶ δαπανηρὰς λειτουργίας χαίρειν ἐάσαντας χρὴ τοὺς ἄρχοντας ἄρχειν. ψεκτέος γὰρ ὁ ἄρχων ὁ χαίρων οἰκοδομήμασιν εὐπρεπέσιν. nam hoc tolerabile praequam illud Ferretti. *aedificationibus*, ait, *pro eo quod est emendandis rebus; nisi in verbo mendum sit.* sed est profecto, me quoque iudice, mendum. quis enim apud Romanos viro principi aedificationes vitio dedit? laudi potius, ut MAgrippae Augusto aliisque. et ut vitium sint, quis scriptor id prodidit de Druso? cuius monumentum ullum aedificiumve suspicione non tango. lego *editionibus*, convenienter sane ad Drusi mores. nam editiones proprie spectacula muneraque, editores, qui ea praebent, uti in Saturnalibus dixi. diem ergo trahebat Drusus editionibus sive spectaculis, noctem conviviis epulisque. notant utrumque id vitium in eo scriptores. noster 1 76: *edendis gladiatoribus — arguisse dicebatur.* ubi vides describi studium eius in gladiatores, non sine saevitiae nota. nec in gladiatores modo, sed et histriones scenicosque. Dio 57 14: τοῖς τε ὀρχηστριαῖς οὕτω προσέκειτο ὥστε καὶ στασιάζειν αὐτούς, καὶ μηδ' ὑπὸ τῶν νόμων, οὓς ὁ Τιβέριος ἐπ' αὐτοῖς ἐσεγνώκει, καθίστασθαι. iterum c. 13: τῷ δὲ Δρούσῳ τῷ υἱεῖ καὶ ἀσελγεστάτῳ καὶ ὠμοτάτῳ, ὥστε καὶ τὰ ὀξύτατα τῶν ξιφῶν Δρουσιανὰ ἀπ' αὐτοῦ κληθῆναι, ὄντι καὶ ἤχθετο καὶ ἐπετίμα καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ πολλάκις. crudelis ergo Drusus, et ideo cruentis illis spectaculis gaudens; quae sibi non in publico solum, ut opinor, sed saepe domi repraesentabat et in hortis. de ebrietate eius vide eumdem c. 14. haec Taciti mens, haec lectio, me quidem iudice. sed qui gladii illi Drusiani, quos Dio nominat? vide, si lubet, in Exc. *G.* Lips.

trahere M.

accusatores fatiscebant. et Ancharius Priscus Caesium C
dum pro consule Cretae postulaverat repetundis, addito
statis crimine, quod tum omnium accusationum complem
erat. Caesar Antistium Veterem e primoribus Maced
5 absolutum adulterii, increpitis iudicibus ad dicendam m
tis causam retraxit, ut turbidum et Rhescuporidis
permixtum, qua tempestate Cotye [fratre] interfecto
adversus nos volverat. igitur aqua et igni interdictum
appositumque ut teneretur insula neque Macedoniae
10 Thraeciae opportuna. nam Thraecia diviso imperio in R
metalcen et liberos Cotyis, quis ob infantiam tutor erat T
bellienus Rufus, insolentia nostri discors agebat, neque
Rhoemetalcen quam Trebellienum incusans, popularium
iurias inultas sinere. Coelaletae Odrusaeque et Dii, v

1. *cordium pro consule* M.

3. *complementum*] Plinii verbis *unicum crimen eorum qui crimine vacabant*. Lips.

4. *e primoribus Macedoniae*] Muretus coniiciebat scriptum fuisse *e pr. Maced.*, h. e. *e provincia Macedoniae*. quasi non Suetonius Octav. 79: *ut quidam e primoribus Galliarum confessus sit inter suos*. idem Tib. 49: *praeterea Galliarum et Hispaniarum Syriaeque et Graeciae principes confiscatos*. Gron. sed hoc non tollit dubitationem Mureti, quam sine dubio movit nomen Romanum et res ipsa. nempe inter primores provinciarum plures tum cives Romani. sed tamen nec hoc sufficit. homo Romae iudicatus est, quod provinciali non satis convenit. Ern. *veterrime primoribus* M.

7. *Cotye fratre*] minime hercle fratre, sed, Tacito ipsi si fides, *fratris filio*. ita enim scriptum 2 64. *omnem eam — filio Cotyi permisit*. et Velleius 2 129: *qua ille prudentia Rascupolim, interemtorem fratris sui filio Cotyis, evocavit*. quin humani ergo aliquid Tacitus hic passus sit, nemo negaverit. Lips. mihi non fit credibile lapsum Tacitum in re ea quam non obiter tractaret (in quo genere etiam aliis tale quid accidit), quam alio loco recte tradidisset. itaque pronior sum in Mureti coniecturam, e corr diaria scriptura Fr. F. vulg lectionem ortam, cum librarii non adsequerentur, aut τὸ F omisissent. neque dubitarem scribere, ut fecit Broterius, altera loci emendandi ratio esset, ut e margine in textum nisse hoc verbum diceremus, adscriptum a non satis perito, depravatum casu aut vitio aliquo. quorsum enim addi paullo ante traditam? Gron correctionem *et fratre* probat sinunt verba *qua tempestate*, ordo verborum. Ern.

14. *Coelaletae*] a Plinio 4 18 laetae dicuntur, a Dione 24 Σιαλέται, sed corrupte. qui alii? populi nomen, sed perv placuit in Epistolicis 5 24 reponi; et causam vide. at verum censeo *Dii*, quae vox in *alii*, linea tantum diducta milis error notatus mihi Agricolae vita 31. Dii autem tani Thraces. Iocuples auctor cydides 2 96: παρεκάλει δὲ τῶν ὀρεινῶν Θρᾳκῶν πολλοὺς Δίοι καλοῦνται, τὴν Ῥοδόπην πλεῖστοι οἰκοῦντες. Lips. pro laletas scribendum *Coeletas* Ptolemaeo Plinio Livio putat Br vere, ut opinor, et sic edidi cus Livii tamen 38 40 incerto

ricum profectum, et si ita conducat, alias ad gentes iturum, haud semper aequo animo, si ab uxore carissima et tot communium liberorum parente divelleretur. sic Caecinae sen-
35 tentia elusa. et proximi senatus die Tiberius per litteras, castigatis oblique patribus quod cuncta curarum ad principem reicerent, Marcum Lepidum et Iunium Blaesum nominavit ex quis pro consule Africae legeretur. tum audita amborum verba, intentius excusante se Lepido, cum valitudinem corporis, aetatem liberum, nubilem filiam obtenderet, intel-
10 legereturque etiam quod silebat, avunculum esse Seiani Blaesum atque eo praevalidum. respondit Blaesus specie recusantis, sed neque eadem asseveratione, et consensu adulantium haud iutus est.

2. *tot*] non plus trium. infra c. 56: *esse illi coniugem et tres liberos.* Lips.

4. *proximi senatus die*] usitatius dixisset *proximo senatus die.* sed etiam alterum rectum est. Suet. Caes. 79: *proximo senatu LCottam sententiam dicturum.* Ern.

6. *MLepidum*] duone ergo Lepidi, eo tempore praenominibus iisdem? nam alius certe ab isto qui proconsul Asiae c. 32. non censeo: Manium censeo praenomen fuisse huic, non Marcum, facili scriptorum in nota ea lapsu. et hercle Manium Lepidum supra reperies claro, Lepidae, quae damnata, fratrem. diversa etiam ingenia istorum. Marcus ignavus, secors: Manius prudens, gravis, saevis aliorum adulationibus adversus; quem Tacitus ex professo laudat 4 20. repono ergo ubique Manium, in eo Lepido qui in senatu et in urbe. Lips. sed v. ad 1 13. hic quoque Gronovius debebat restituere M. pro Lipsiano *Manius;* ut fecit Ryckius. *Manius Lepidus* est proconsul Asiae, de quo ante c. 32, ubi tamen v. quae dixi. Ern.

12. quid velit Tacitus, satis video: sed hoc ita sit expressum ut ille voluit, necne, parum mihi liquet. contrarium enim verba menti sonare videntur. si *auditus est consensu adulantium*, videtur ei contigisse quod desiderare se fingebat, et valuisse excusatio. valde itaque mallem *et consensu adulantium adiutus est.* intellige, visa est frangi et expugnari eius modestia, ut honestius remitteret ac delatum honorem susciperet. non ita intente serioque sese excusavit; et ut maiori cum specie desisteret, subvenerunt pudori eius et iuverunt eum, quasi cuneis factis obturbantes per adulationem et cogentes scilicet iudicio Caesaris et senatus cedere. ut 1 8: *remisit Caesar adroganti moderatione.* 12 41: *et Caesar adulationibus senatus libens cessit, ut vicesimo aetatis anno consulatum Nero iniret.* hi non *auditi* sunt (quippe orationi eorum repugnabatur), sed *adiuti* in eis quae specie recusantium flagrantissime cupiebant. verbum sic habes 11 38: *iuvitque eius oblivionem senatus.* 12 3: *praevaluere haec adiuta Agrippinae illecebris.* et eodem 61: *Claudius facilitate solita, quod uni concesserat, nullis extrinsecus adiumentis velavit.* Suet. Vitell. 4: *Neroni acceptior peculiari merito, quod praesidens certamini Neroneo cupientem inter citharoedos contendere, nec quamvis flagitantibus cunctis promittere audentem, ideoque egressum theatro, revocaverat quasi perseverantis populi legatione suscepta, exorandumque praebuerat.* hic quoque adiutus, non auditus. noster quoque 14 10: *atque eum auctore Burrho*

nobilitas ambobus et maiorum bona facta, eoque Roma
civitas olim data, cum id rarum nec nisi virtuti pretium
esset. ii secretis colloquiis, ferocissimo quoque assumpto
aut quibus ob egestatem ac metum ex flagitiis maxima po-
5 candi necessitudo, componunt Florus Belgas, Sacrovir pa-
piores Gallos concire. igitur per conciliabula et coetus se-
tiosa disserebant de continuatione tributorum, gravitate fe-
ris, saevitia ac superbia praesidentium. et discordare mi-
tem audito Germanici exitio. egregium resumendae liber-
10 tempus, si ipsi florentes quam inops Italia, quam inbe-
urbana plebes, nihil validum in exercitibus nisi quod exte-
41 num, cogitarent. haud ferme ulla civitas intacta semina
eius motus fuit: sed erupere primi Andecavi ac Tu-

1. *bona facta*] Rhenanus coniiciebat *bene facta*, male. ut *bene dicta* et *bona dicta*, quamquam hoc ἀρχαϊκῶς, sic *bona facta* et *bene facta*. infra c. 65: *prava dicta factaque;* qui locus iam laudatus Gronovio filio. Ern.

6. *per conciliabula*] scio quidem nunc vulgo ita loqui doctos etiam homines, ut *conciliabula* dicant per contemptum quantumvis magna et frequentia concilia. sed ubi quis veterum ita locutus sit, etiamnum quaero. Romanis vicorum aut oppidulorum, quae ius nundinarum haberent, numero erant, ut cum *fora et conciliabula* iungunt. extra haec *conciliabulum* haud dubie concilium minus aut minus frequens est. nec *conciliabula et coetus* aliter dicuntur quam *concilia et coetus*. Cicero Somn. Scip. 3: *concilia coetusque hominum iure sociati*. idem de Sen. 23: *in illud divinum animorum concilium coetumque proficiscar*. de fin. 2 24: *opiniones quae apud populum, quae in omni coetu concilioque proferendae sunt*. idem pro domo 28: *quoniam plebi quoque urbanae maiores nostri conventicula et quasi concilia quaedam esse voluerunt*. non magis apud Tacitum *conciliabula* vel per contemptum vel tantummodo de clandestinis his dicuntur, quam Ciceroni *conventicula*. sed nec *concilii* tam honosta appellatio est, ut non et interdum de clandestinis co[illegible] usurpetur. in Tacito igitur [illegible] excludo congressus quoque [illegible] ita expressum censeo id ipsum [illegible] Florus ait de Vercingentorige [illegible] *ille festis diebus et [illegible] quam frequentissimos in [illegible] beret, ferocibus dictis ad [illegible] stinum libertatis erexit*. sed [illegible] Florus, loca Tacitus designat. [illegible] minora et maiora populorum [illegible] cilia, per vicos et oppida mer[illegible] aut sacrorum tempore, per [illegible] tempora ubi quibusque magi[illegible] aliquo numero coire ipsis [illegible] licebat. Gron.

7. *gravitate fenoris*] ita [illegible] bet. provinciales et oppid[illegible] tributis gravibus premerentur [illegible] que extra ordinem oneribus [illegible] caniam mutuam capiebant a di[illegible] illis Romanis, idque grandi [illegible] unde haec querela, et in Ci[illegible] exempla iam tunc sunt: [illegible] scribit 62 2: *Senecam [illegible] bellioni Britannicae sub Ner[illegible] disse, quod quadringenties [illegible] fenore creditum subito [illegible] petiisset*. Lips. V. Cicer. [illegible] 6. passim. Ern.

12. durior est modus loqu[illegible] *tacta seminibus*, nec placet [illegible] quippe *seminibus* non co[illegible] *tactus*. Ern.

13. *turoni* et infra (c. 46) [illegible] M: vulgo *Turonii*, *Turo*[illegible]

circumstrepebant; precabanturque Drusum, daret ultionis exemplum, donec accitam convictamque attineri publica custo-
37 dia iussit. et Considius Aequus et Coelius Cursor equites Romani, quod fictis maiestatis criminibus Magium Caecilia-
5 num praetorem petivissent, auctore principe ac decreto senatus puniti. utrumque in laudem Drusi trahebatur: ab eo in urbe, inter coetus et sermones hominum obversante secreta patris mitigari. neque luxus in iuvene adeo displicebat: huc potius intenderet, diem editionibus, noctem conviviis trahe-
10 ret, quam solus et nullis voluptatibus avocatus maestam vigi-
38 lantiam et malas curas exerceret. non enim Tiberius, non

2. *convictamque*] non fraudis, quod frustra tentassent, sed probrorum et minarum, quas intendisset Cestio. Ern.

publicam custodiam puto carcerem; discretamque a militari. Lips.

8. *huc potius intenderet*] Seneca de Benef. 7 20: *si marmora et vestes desideraverit, nihil oberit cuiquam id quo luxuria eius instruitur: militem et arma non suggeram. si pro magno petet munere artifices venae et scorta et quae feritatem eius emolliant, libens offeram. cui triremes et aeratas non mitterem, luxorias et cubiculatas et alia ludibria regum in mari lascivientium mittam.* Iuven. 4 150: *atque utinam his potius nugis tota illa dedisset tempora saevitiae, claras quibus abstulit urbi illustresque animas impune et vindice nullo.* Gron.

9. *aedificationibus*] verane haec lectio? si est, interpretor in Druso notari studium aedificandi et crebras insanasque substructiones. ex sententia scriptoris Graeci apud Suidam: οἰκοδομήματα Ἀσσύρια καὶ δαπανηρὰς λειτουργίας χαίρειν ἐάσαντας χρὴ τοὺς ἄρχοντας ἄρχειν. κάκιστος γὰρ ὁ ἄρχων ὁ χαίρων οἰκοδομήμασιν εὑρεπέσιν. nam hoc tolerabile praequam illud Ferretti. *aedificationibus*, ait, *pro eo quod est emendandis rebus; nisi in verbo mendum sit.* sed est profecto, me quoque iudice, mendum. quis enim apud Romanos viro principi aedificationes vitio dedit? laudi potius, ut MAgrippae Augusto aliisque. et ut vitium sint, quis scriptor id prodidit de Druso? cuius monumentum ullum aedificiumve suspicione non tango. lego *editionibus*, convenienter sane ad Drusi mores. nam editiones proprie spectacula muneraque, editores, qui ea praebent, uti in Saturnalibus dixi. diem ergo trahebat Drusus editionibus sive spectaculis, noctem conviviis epulisque. notant utrumque id vitium in eo scriptores. noster 1 76: *edendis gladiatoribus — arguisse dicebatur.* ubi vides describi studium eius in gladiatores, non sine saevitiae nota. nec in gladiatores modo, sed et histriones scenicosque. Dio 57 14: τοῖς τε ὀρχηστραῖς οὕτω προσέκειτο ὥστε καὶ στασιάζειν αὐτούς, καὶ μηδ' ὑπὸ τῶν νόμων, οὓς ὁ Τιβέριος ἐπ' αὐτοῖς ἐσεγνώκει, καθίστασθαι. iterum c. 13: τῷ δὲ Δρούσῳ τῷ υἱεῖ καὶ ἀσελγεστάτῳ καὶ ὠμοτάτῳ, ὥστε καὶ τὰ ὀξύτατα τῶν ξιφῶν Δρουσιανὰ ἀπ' αὐτοῦ κληθῆναι, ὄντι καὶ ἤχθετο καὶ ἐπετίμα καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ πολλάκις. crudelis ergo Drusus, et ideo cruentis illis spectaculis gaudens; quae sibi non in publico solum, ut opinor, sed saepe domi repraesentabat et in hortis. de ebrietate eius vide eumdem c. 14. haec Taciti mens, haec lectio, me quidem iudice. sed qui gladii illi Drusiani, quos Dio nominat? vide, si lubet, in Exc. *G.* Lips.

trahere M.

paverat, et nobilissimam Galliarum subolem, liberalibus studiis ibi operatam, ut eo pignore parentes propinquosque eorum adiungeret. simul arma occulte fabricata invenit dispertit. quadraginta milia fuere, quinta sui parte legionariis armis, ceteri cum venabulis et cultris, quaeque ad venantibus tela sunt. adduntur e servitiis gladiaturae destinati, quibus more gentico continuum ferri tegimen: cruppellarios vocant, inferendis ictibus inhabiles, accipiendis impenetrabiles. augebantur eae copiae vicinarum civitatum nondum aperta consensione, ita viritim promptis studiis,

rum adsuetis latinitati meliori *visis mil.* sed a Tacito esse non dubitari potest. nam eodem modo et alibi dixit, ut H. 3 62. Ern.

1. M lectio est *nobilissimarum*, pro quo recte repositum *nobilissimam*. ceterum utrum *et nobilissimam* an *nobilissimamque*, vel *ob nobiliss.* legendum, quorum istud Lipsio, illud Pichenae, hoc Acidalio placet, difficile est dicere. Heinsius etiam putabat *nobilissima G. subole l. st. i. operata.* Ern.

liberalibus st.] digna res nota, quod iam tunc ea urbs hospitium Musarum. nam Rhenano quae laeva mens fuit, cum gloriam eam transferre voluit ad Augustoclivienses? scilicet indigni hac gloria nos Galli. tueor et retineo in Exc. *H.* Lips.

2. *operatam*] Boxhornius vult *operantem.* quasi *operati studiis* dici nequeant, qui cum maxime studiis attendunt. Livius 4 60: *rem familiarem saltem aequiescere eo tempore, quo corpus addictum atque operatum rei publicae esset.* Plinius 26 2: *sedere in scholis operatos.* Gron.

6. *gladiaturae destinati*] e Gallia genus gladiatorum, qui Mirmillones; quorum arma hic descripta. V. Saturn. nostra. Lips.

7. *gentico*] Tertull. de anima 39: *pro gentica, pro avita, pro publica aut privata devotione.* habet etiam Avienus Festus in Ora Maritima. Gron.

cruppellarios] non alibi ea vox mihi lecta. haesi ne *clibanarios* scribendum esset. Nazarius in Laud. Constantini 22: *quae enim illa fe[illegible] dicitur species, quam atro[illegible] quam formidolosa! operimento fe[illegible] equi atque homines pariter [illegible] clibanariis in exercitu nostro [illegible] superne omnibus tectis, equ[illegible] pectoribus demissa lorica et cr[illegible] tenus pendens, sine impedim[illegible] gressus, a noxa vulneris tuta[illegible]* Ammianus 16 10: *sparsique [illegible] taphracti equites, quos chiban[illegible] dictitant.* iterumque c. 12: [illegible] *enim licet prudentem ex equ[illegible] torem, cum clibanario nostro [illegible] gressum, tegminibus ferreis [illegible] dito bellatori nocere non posse.* [illegible] cem peregrinam et Persica[illegible] suadeor Lampridii verbis in S[illegible] 56: *centum millia equitum [illegible] fudimus cataphractarios, quos [illegible] clibanarios vocant.* alioqui [illegible] commode a Graeco κλίβανος [illegible] duxeris, quod σκεῦός τι ὀδο[illegible] ἐφ' ᾧ τοὺς ἄρτους ὀπτοῦσι, [illegible] finit Moschopulus. et clibana[illegible] Leonem imperatorem passi[illegible] thorace quo pectus tegitur. [illegible] tamen nihil mutem; et fo[illegible] cruppellarii pedites fuerint, [illegible] equites. sane ex Taciti nar[illegible] non colliges pugnasse eos ex [illegible] Lips. *crupellearios* habet M [illegible] tiones Beroaldi Alciati Rhenani [illegible] quam scripturam etiam secu[illegible] Cangius in Gloss. Ern. de M [illegible] bitaveris: tacet enim Faria.

10. *viritim pr. st.*] [illegible] etsi nondum ita aperte [illegible] publice mitterentur copiae, [illegible] nemo impediebatur quo minus [illegible] bellum iret voluntarius; in

nationes, arma cepere, ducibus diversis et paribus inter se per ignobilitatem; quae causa fuit ne in bellum atrox coalescerent. pars turbant praesentia, alii montem Haemum transgrediuntur ut remotos populos concirent; plurimi ac maxime compositi regem urbemque Philippopolim, a Macedone
39 Philippo sitam, circumsidunt. quae ubi cognita Publio Vellaeo (is proximum exercitum praesidebat), alarios equites ac leves cohortium mittit in eos qui praedabundi aut assumendis auxiliis vagabantur, ipse robur peditum ad exsolvendum obsidium ducit. simulque cuncta prospere acta, caesis populatoribus, et dissensione orta apud obsidentes regisque opportuna eruptione et adventu legionis. neque aciem aut praelium dici decuerit, in quo semermi ac palantes trucidati sunt sine nostro sanguine.

40 Eodem anno Galliarum civitates ob magnitudinem aeris alieni rebellionem coeptavere, cuius exstimulator acerrimus inter Treveros Iulius Florus, apud Aeduos Iulius Sacrovir.

ibi e mera coniectura sic legatur. pro *Odrusae* alii *Odrussae*, quae nil differunt. denique pro *et alii* rescripsi *et Dii*, ut Lipsius voluit. dixisset *et aliae val. n.* recepit et Broterius. Ern.

5. *Philippopolim*] describit eam Strabo l. 7 p. 320 in Astorum regione: ὑπέρκειται δὲ τοῦ Βυζαντίου τὸ τῶν Ἀστῶν ἔθνος (ex Livio Ἀστίων legendum esset), ἐν ᾧ πόλις Καλίβη, Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου τοὺς πονηροτάτους ἐνταῦθα ἱδρύσαντος. dicta eadem est Trimontium, Poneropolis, Λουλούπολις, causis claris e Strabone. Lips.

6. *sitam*] ne quis *positam* legendam putet, cavet ipse Tacitus aliis locis similibus. V. ad 2 7. nec opus cum Freinshemio emendare *Macedoni Philippo*, nulla necessitas est credendi Tacitum semper graecismo usum, ut iam aliquoties monui. Ern.

PVelleio] sunt qui illum velint esse, cuius breviarium historiae in manu, serium, doctum quantumvis opus, sed plenum adulationis foeditissimae, cuius me pudet. nec abnuerim quin ille sit. meruit servitio tam proiecto evehi ad res magnas, quamquam modicus originis, ut ipse fateri videtur, et diu tantum tribunus militum; postea praefectus Ti. Caesaris per novem annos aut legatus, ait ipse l. 2. praenomen tamen illi in vulgatis libris est Caius; nec id moveor. nam Priscianus l. 6 eundem Marcum appellat, noster hic Publium. quam confundi illa soleant, doctus scio. Lips. in M est *PVellaco*, unde Beroaldus fecit *Velleius*; quo occasionem huic notae datam ait IGronovius. sed an *Vellaeus* aliud nomen est quam *Velleius*? sic *Cneius* et *Cneus* scribitur, et alia similiter. ceterum vix credam h. l. intelligendum historicum, cum ipse nihil de hac expeditione dicat in historia sua, quae ultra hoc tempus porrigitur, non praetermissurus utique, ut putat Ryckius ad h. l. Ern.

7. *exercitum praesidebat*] saepe hac forma utitur noster, ut 4 5 et 72, 12 29, intellectu τοῦ *ad* vel *apud*. Ern.

13. *semerme* M: vulgo *semermes*.

num petit propero agmine, certantibus inter se signifer fremente etiam gregario milite ne suetam requiem, ne [illegible] noctium opperiretur: viderent modo adversos et adspicerentur; id satis ad victoriam. duodecimum apud lapidem [illegible]
5 crovir copiaeque patentibus locis apparuere. in fronte [illegible] erat ferratos, in cornibus cohortes, a tergo semermos. [illegible] inter primores equo insigni adire, memorare veteres Gallorum glorias, quaeque Romanis adversa intulissent; [illegible] decora victoribus libertas, quanto intolerantior servitus [illegible]
46 rum victis. non diu haec, nec apud laetos: etenim [illegible] quabat legionum acies, inconditique ac militiae nescii [illegible] dani neque oculis neque auribus satis competebant. [illegible] Silius, etsi praesumpta spes hortandi causas exemerat, [illegible] tabat tamen pudendum ipsis quod Germaniarum victores [illegible]
15 versum Gallos tanquam in hostem ducerentur. "una [illegible] cohors rebellem Turonum, una ala Treverum, paucae [illegible] ipsius exercitus turmae profligavere Sequanos. quanto [illegible] nia dites et voluptatibus opulentos, tanto magis imbelles [illegible] duos evincite et fugientibus consulite." ingens ad ea [illegible]

similiter *altitudinem animi* et in loco nostro et ap. Cic. Off. 1 25 capere video Drakenb. ad Liv. 4 6. Ern.

9. *intolerantior*] Gellius 19 7, inter ea quae notat ex Livio, *item curis intolerantibus pro intolerandis.* et hinc *intolerantia morum Tiberii,* qui scilicet ferri nequirent, Suet. 51. Gron. non ergo necessarium cum Grotio corrigere *intoleratior* ex 12 11, ubi *toleratior* occurrit, quamquam et ibi ms. Reg. habet *tolerantior.* Ern.

12. *competebant*] Sallustianum est, apud Nonium 4 110: *formidine attonitus, neque animo neque auribus aut lingua competere.* etiam tale hoc Livii 5 42: *Romani ne auribus quidem atque oculis satis constare poterant.* Lips. adde Cortium ad Sallust. fr. p. 953, et quos ibi laudat. Ern.

16. itane *Turonium,* an verius *Andecavum?* ipse quidem c. 41 narravit: *Andecavos Acilius — oppressi.* Lips.

19. *fugientibus consilite*] video Freinshemium interpretari: [illegible] *cite, aut potius sponte iam fu[illegible] cursu sequimini.* sed quem [illegible] rem apud alium invenire [illegible] *silire* pro cursu sequi? [illegible] apud omnino *consilire!* [illegible] Muretus addit ex Livio, [illegible] (est enim 24 28, ubi nihil [illegible] quam omnium codicum [illegible] et quod ex nostro Ursinus [illegible] non stat bono talo: legendum [illegible] *occultos consilii,* ut Acidalius [illegible] Freinshemius viderunt. quid si [illegible] gamus *et fugientibus consilite,* [illegible] e. trepidos et tantum non [illegible] gientes exuite, detractisque [illegible] et insignibus militaribus [illegible] fugae paratiores reddite. [illegible] *consulite* placet etiam Heinsio, [illegible] alio sensu, nempe ut dictum [illegible] *parcite.* idem placebat Ryckio, [illegible] dubito verum esse. idem [illegible] Graevius (in ep. ad Heins. [illegible] lect. Burm. p. 497), qui [illegible] in M esse *consilere* monet [illegible] *sulere,* interpretaturque [illegible] que non dubitavi recipere.

et circumfudit eques, frontemque pedites invasere; unctatum apud latera. paulum morae attulere ferrati atibus laminis adversum pila et gladios: sed miles cor- securibus et dolabris, ut si murum perrumperet, cae- tegmina et corpora; quidam trudibus aut furcis inertem n prosternere; iacentesque, nullo ad resurgendum nisu, exanimes linquebantur. Sacrovir primo Augustodunum, metu deditionis in villam propinquam cum fidissimis t. illic sua manu, reliqui mutuis ictibus occidere. in- super villa omnes cremavit. tum demum Tiberius or- patratumque bellum senatui scripsit; neque dempsit aut lit vero, sed fide ac virtute legatos, se consiliis super- . simul causas cur non ipse, non Drusus profecti ad llum forent, adiunxit, magnitudinem imperii extollens, decorum principibus, si una alterave civitas turbet, a urbe, unde in omnia regimen. nunc, quia non metu ur, iturum, ut praesentia spectaret componeretque. de- re petres vota pro reditu eius supplicationesque et alia a. solus Dolabella Cornelius, dum anteire ceteros , absurdam in adulationem progressus, censuit ut ovans mpania urbem introiret. igitur secutae Caesaris litterae, s se non tam vacuum gloria praedicabat ut post fero- as gentes perdomitas, tot receptos in iuventa aut spre- riumphos, iam senior peregrinationis suburbanae inane nium peteret.

Sub idem tempus, ut mors Sulpicii Quirinii publicis ex-

incensa] M et Beroaldus et Al- *ingressa;* pro quo in Rhe- et Aldi editionibus *incensa,* ut opinor. IGronovius tamen at *ingesta;* bene, si seque- *omnes obruit, oppressit,* aut quid. nunc *omnes cremavit* rat mentionem incendii. Ern.

superfuisse] adfuisse, opem . vide interpretes ad Gel- I 22, quem locum hic iam vit Muretus. Ern.

neque decorum principibus] n minoribus bellis principi, ut ianus ait de bello Gild. 384, *tam mandasse sat est,* et ipsa Roma huic rei apud eundem vatem (de 6 Cos. Hon. 411): *medium non deserit umquam caeli Phoebus iter; radiis tamen omnia lustrat.* Lips.

16. *omissa urbe*] Pichena et IGronovius putant intelligi ex antecedentibus *proficisci ad id bellum:* sed Freinshemius legendum censet *omisisse urbem.* sane illa repetitio h. l. durior est, ut et Ryckiana, qui e sequentibus intelligi volebat *duci.* corruptela potuit nasci e compendiaria scriptura *omisse.* sed etiam Heinsii remedium satis lene, *omissam urbem.* Ern.

26. *publicis exsequiis*] de quibus v. Guther. de Iur. Man. 2 1. Ern.

paverat, et nobilissimam Galliarum subolem, liberalibus studiis ibi operatam, ut eo pignore parentes propinquosque eorum adiungeret. simul arma occulte fabricata iuventuti dispertit. quadraginta milia fuere, quinta sui parte legionariis armis, ceteri cum venabulis et cultris, quaeque alia venantibus tela sunt. adduntur e servitiis gladiaturae destinati, quibus more gentico continuum ferri tegimen: cruppellarios vocant, inferendis ictibus inhabiles, accipiendis impenetrabiles. augebantur eae copiae vicinarum civitatum ut nondum aperta consensione, ita viritim promptis studiis, et

rum adsuetis latinitati meliori *visis mil.* sed a Tacito esse non dubitari potest. nam eodem modo et alibi dixit, ut H. 3 62. Ern.

1. M lectio est *nobilissimarum*, pro quo recte repositum *nobilissimam*. ceterum utrum *et nobilissimam* an *nobilissimamque*, vel *ob nobiliss.* legendum, quorum istud Lipsio, illud Pichenae, hoc Acidalio placet, difficile est dicere. Heinsius etiam putabat *nobilissima G. subole l. st. i. operata.* Ern.

liberalibus st.] digna res nota, quod iam tunc ea urbs hospitium Musarum. nam Rhenano quae laeva mens fuit, cum gloriam eam transferre voluit ad Augustoclivienses? scilicet indigni hac gloria nos Galli. tueor et retineo in Exc. *H.* Lips.

2. *operatam*] Boxhornius vult *operantem.* quasi *operati studiis* dici nequeant, qui cum maxime studiis attendunt. Livius 4 60: *rem familiarem saltem acquiescere eo tempore, quo corpus addictum atque operatum rei publicae esset.* Plinius 26 2: *sedere in scholis operatos.* Gron.

6. *gladiaturae destinati*] e Gallia genus gladiatorum, qui Mirmillones; quorum arma hic descripta. V. Saturn. nostra. Lips.

7. *gentico*] Tertull. de anima 39: *pro gentica, pro avita, pro publica aut privata devotione.* habet etiam Avienus Festus in Ora Maritima. Gron.

cruppellarios] non alibi ea vox mihi lecta. haesi ne *clibanarios* scribendum esset. Nazarius in Laud. Constantini 22: *quae enim illa fuisse dicitur species, quam atrox visu, quam formidolosa! operimento ferri equi atque homines pariter obsepti. clibanariis in exercitu nomen est. superne omnibus tectis, equorum pectoribus demissa lorica et crurum tenus pendens, sine impedimento gressus, a noxa vulneris vindicabat.* Ammianus 16 10: *sparsique cataphracti equites, quos clibanarios dictitant.* iterumque c. 12: *norant enim licet prudentem ex equo bellatorem, cum clibanario nostro congressum, tegminibus ferreis abscondito bellatori nocere non posse.* vocem peregrinam et Persicam esse suadeor Lampridii verbis in Severo 56: *centum millia equitum eorum fudimus cataphractarios, quos illi clibanarios vocant.* alioqui non incommode a Graeco κλίβανος deduxeris, quod σκεῦός τι σιδηροῖ ἐφ' ᾧ τοὺς ἄρτους ὀπτοῦσι, definit Moschopulus. et clibanus apud Leonem imperatorem passim pro thorace quo pectus tegitur. at hic tamen nihil mutem; et fortasse cruppellarii pedites fuerunt, non equites. sane ex Taciti narratione non colliges pugnasse eos ex equis. Lips. *crupellarios* habet M editiones Beroaldi Alciati Rhenani Aldi, quam scripturam etiam secutus est Cangius in Gloss. Ern. de M dubitaveris: tacet enim Furia.

10. *viritim pr. st.*] sensus est, etsi nondum ita aperte favebant ut publice mitterentur copiae, tamen nemo impediebatur quo minus ad id bellum iret voluntarius; in eaque

certamine ducum Romanorum, quos inter ambigebatur utroque bellum sibi poscente. mox Varro invalidus senecta vi-
4 genti Silio concessit. at Romae non Treveros modo et Aeduos sed quatuor et sexaginta Galliarum civitates descivisse, assumptos in societatem Germanos, dubias Hispanias, cuncta, ut mos famae, in maius credita optumus quisque rei publicae cura maerebat: multi odio praesentium et cupidine mutationis suis quoque periculis laetabantur, increpabantque Tiberium quod in tanto rerum motu libellis accusatorum insumeret operam. an et Sacrovirum maiestatis crimine reum in senatu fore? exstitisse tandem viros, qui cruentas epistulas armis cohiberent. miseram pacem vel bello bene mutari. tanto impensius in securitatem compositus, neque loco neque vultu mutato, sed ut solitum, per illos dies egit, altitudine
45 animi, an compererat modica esse et vulgatis leviora. interim Silius cum legionibus duabus incedens, praemissa auxiliari manu vastat Sequanorum pagos, qui finium extremi et Aeduis contermini sociique in armis erant. mox Augustodu-

prompta hominum studia fuere, multis eam militiam adpetentibus. Ern.

4. LXIV] in certas gentes videntur Galliam divisisse. Strabo 4 p. 192 Lugduni aram Augusto exstructam ait a communi Galliae cum inscriptione 60 gentium. quod in nummis etiam MAntonii legimus, *Lugduni a.* 40, libentius ad gentium numerum retulerim quam, ut alii, ad annorum coloniae conditae (adde Quaest. Epist. 2 21). Appianus in Celtico 4 2 ampliore numero ἔθνη τετρακόσια in Galliis ponit, πόλεις κατὰ ὀκτακοσίας. Lips. omnes Galliae civitates indicari putat Freinshemius, usus locis similibus, ubi numerus rerum ponitur pro universitate, ut Liv. 4 23, Cic. N. D. 2 37. sed numerus civitatum Galliarum incertus est. Petrus de Marca (de Primatu Lugd. p. 278) vult legi *quatuor et septuaginta.* loqui ait Tacitum de populis Galliae, quippe qui et Turonios et Andegavos in civitatibus ponat; et de universo corpore Galliarum, quod 74 populis constiterit, additis, ad 60 populos trium Galliarum, 14 Narbonensis provinciae, quas ei tribuit Ptolemaeus. Ern.

10. *et* M, super siglam litterae I similem; *Iulium* margo.

14. *altitudine animi*] non est ea quae vulgo dicitur, eadem cum magnitudine animi, sed quam Sallustius (B. Ing. 95) vocat *ingenii altitudinem*, quam recte Curtius dicit esse in iis qui consilia sua ita celant, et abditos tenent sensus suos, ut assequi non liceat; qui etiam laudat Turneb. Adv. 3 15, Casaubon. ad Cic. ep. ad Att 4 6. Polybius vocat βάθος in Excerpt. p. m. 1441 (27 10), ad quem locum videndus Valesius; Cicero βαθύτητα ad Att. l. c. et 5 10, 6 1. Tunstallus (ep. ad Midletonum p. 114) interpretatur *prudentiam*, ex 1 8. non male: est enim illa altitudo pars prudentiae: sed illud accuratius. atque sic etiam ceperim ap. Cic. Off. 1 25, quem locum non bene tentant Pearcius et Chapmannus, ut alio loco ostendam. sic Ovidius (Am. 2 4 16) *ex alto dissimulare;* ubi vide Burmannum, qui recte de profundo silentio capit.

sequiis frequentaretur, petivit a senatu. nihil ad veterem et patriciam Sulpiciorum familiam Quirinius pertinuit, ortus apud municipium Lanuvium: sed impiger militiae et acribus ministeriis consulatum sub divo Augusto, mox expugnatis per Ciliciam Homonadensium castellis insignia triumphi adeptus, datusque rector Gaio Caesari Armeniam obtinenti, Tiberium quoque Rhodi agentem coluerat. quod tunc patefecit in senatu, laudatis in se officiis et incusato Marco Lollio, quem auctorem Gaio Caesari pravitatis et discordiarum arguebat. sed ceteris haud laeta memoria Quirinii erat ob intentatum, ut memoravi, Lepidae pericula sordidamque et praepotentem senectam.

49 Fine anni Gaium Lutorium Priscum equitem Romanum, post celebre carmen, quo Germanici suprema defleverat, pecunia donatum a Caesare, corripuit delator, obiectans aegro Druso composuisse quod, si exstinctus foret, maiore praemio

4. *consulatum*] consul fuit a. u. 742 cum MValerio Messala. Quirinius a Dione Iosepho Tacito constanter appellatur; ut mirer cur maluerit Onufrius *Quirinus*. Lips. sed vide ad 2 30 extr. Ern.

expugnatis per Ciliciam] tangit historiam solus, quod sciam, Strabo 12 p. 569: *τοὺς δὲ Ὁμοναδέας Κυρίνιος ἐξεπόρθησε λιμῷ, καὶ τετρακισχιλίους ἄνδρας ἐζώγρησε καὶ συνῴκισεν εἰς τὰς ἐγγὺς πόλεις. τὴν δὲ χώραν ἀπέλιπεν ἔρημον τῶν ἐν ἀκμῇ.* at idem is etiam in Africa gessit, si Floro accredam, aut certe veteribus eius libris. nam 4 12 41, ubi legitur *Marmaridas atque Garamantas Furnio subigendos dedit*, alter meus scriptus codex *Curinio*, alter *Quirino* refert. et puto recte. Lips. vide ibi viros doctos et in primis Dukerum. Ern. *onomadensium* M.

6. *datusque rector*] diu etiam post in Syriam missus, ad census describendos; de qua re multa Iosephus 18 1 2. et seq. et mentio eius apud Lucam in historia sacra. Lips.

7. *coluerat*] prudentior Archelao, qui *Rhodi agentem nullis officiis coluerat*, 2 42. Ern.

8. *MLollio*] ita emendavi olim, cum vulgo esset *MFolio*. hanc emendationem facile ex historia, quae apud Suet. 12: *namque principem Caium Orienti praepositum, cum visendi gratia traiecisset Samum, alieniorem sibi sensit ex criminationibus MLollii comitis et rectoris eius*. item Plinium 9 58, et Velleium 2 102. fuit enim hic Lollius CCaesari rector, quo more praecipuis iuvenibus etiam nunc datur, et post illum PSulpicius Quirinius Tiberio amicus. causa errori, quod in priscis libris sine geminatione fere *Lolio*. Lips.

9. *pravitatis et discordiarum*] ut Livius 4 26: *pravitas consulum discordiaque inter ipsos*; ubi vide nostra. Gron.

13. *CLutorium*] vulgo, *Clutorium*, sed Dio auctor sic emendandi, apud quem 57 20 est *Γάϊος Λουτώριος*. error ex adhaesu notarum, ut fuit *Panteius*, qui est PAnteius. memor huius aut alterius Lutorii apud Plinium 7 40, ubi tamen male *Saturnio Prisco*. Lips.

15. *corripuit delator*] Curtius 10 1: *rex cognita causa pronuntiavit accusatoribus unum et id maximum crimen esse praeteritum, deprec*

vulgaretur. id Gaius Lutorius in domo Publii Petronii, socru eius Vitellia coram multisque illustribus feminis, per vaniloquentiam legerat. ut delator exstitit, ceteris ad dicendum testimonium exterritis, sola Vitellia nihil se audivisse asseveravit. sed arguentibus ad perniciem plus fidei fuit, sententiaque Haterii Agrippae consulis designati indictum reo ultimum supplicium. contra Marcus Lepidus in hunc modum exorsus est. "si, patres conscripti, unum id spectamus, quam nefaria voce Gaius Lutorius Priscus mentem suam et aures hominum polluerit, neque carcer neque laqueus, ne serviles quidem cruciatus in eum suffecerint. sin flagitia et facinora sine modo sunt, suppliciis ac remediis principis moderatio maiorumque et vestra exempla temperant, et vana a scelestis, dicta a maleficiis differunt, est locus sententiae per quam neque huic delictum impune sit, et nos clementiae simul ac severitatis non paeniteat. saepe audivi principem nostrum conquerentem, si quis sumpta morte misericordiam eius praevenisset. vita Lutorii in integro est; qui neque servatus in periculum rei publicae neque interfectus in exemplum ibit. studia illi, ut plena vecordiae, ita inania et fluxa sunt; nec quicquam grave ac serium ex eo metuas, qui suorum ipse flagitiorum proditor non virorum animis sed muliercularum adrepit. cedat tamen urbe, et bonis amissis aqua et igni arceatur. quod perinde censeo ac si lege maiestatis teneretur." solus Lepido Rubellius Blandus e consularibus assensit: ceteri sententiam Agrippae secuti, ductusque in carcerem Priscus, ac statim exanimatus. id Tiberius solitis sibi ambagibus apud senatum incusavit, cum extolleret pietatem quamvis modicas principis

tionem salutis suae. nunquam enim talia ausuros, qui ipsum ex India sospitem aut optassent reverti aut credidissent reversurum. Gron.

3. *ad dicendum testimonium exterritis*] ita territis metu periculi, ut dicerent testimonium contra CLutorium. formam loquendi supra iam illustravimus 2 62. sed etiam Livius 7 42: *multitudinem ad arma consternatam esse.* Ern.

11. *serviles cruciatus*] i. e. patibula crucesque. Lips.

19. *est*] sententia mihi mallet *esto.* Lips. non necessarium puto cum Pichena. vult dicere: atqui Lutorius adhuc vivit, non sibi vim attulit: sinamus locum fieri principis misericordiae, praesertim cum nec servatus periculum rei publicae allaturus sit. Ern.

21. *vecordiam* intelligit, quam supra *vaniloquentiam* dixerat, dementiam. *inania* et *fluxa* vocat, quippe nihil cuiquam nocitura studia. Ern.

29. *pietatem*] sic vocabatur tum

sequiis frequentaretur, petivit a senatu. nihil ad veterem et patriciam Sulpiciorum familiam Quirinius pertinuit, ortus apud municipium Lanuvium: sed impiger militiae et acribus ministeriis consulatum sub divo Augusto, mox expugnatis
5 per Ciliciam Homonadensium castellis insignia triumphi adeptus, datusque rector Gaio Caesari Armeniam obtinenti, Tiberium quoque Rhodi agentem coluerat. quod tunc patefecit in senatu, laudatis in se officiis et incusato Marco Lollio, quem auctorem Gaio Caesari pravitatis et discordiarum argue-
10 bat. sed ceteris haud laeta memoria Quirinii erat ob intenta, ut memoravi, Lepidae pericula sordidamque et praepotentem senectam.

49 Fine anni Gaium Lutorium Priscum equitem Romanum, post celebre carmen, quo Germanici suprema defleverat, pe-
15 cunia donatum a Caesare, corripuit delator, obiectans aegro Druso composuisse quod, si exstinctus foret, maiore praemio

4. *consulatum*] consul fuit a. u. 742 cum MValerio Messala. Quirinius a Dione Iosepho Tacito constanter appellatur; ut mirer cur maluerit Onufrius *Quirinus*. Lips. sed vide ad 2 30 extr. Ern.

expugnatis per Ciliciam] tangit historiam solus, quod sciam, Strabo 12 p. 569: *τοὺς δὲ Ὁμοναδέας Κυρίνιος ἐξεπόρθησε λιμῷ, καὶ τετρακισχιλίους ἄνδρας ἐζώγρησε καὶ συνῴκισεν εἰς τὰς ἐγγὺς πόλεις. τὴν δὲ χώραν ἀπέλιπεν ἔρημον τῶν ἐν ἀκμῇ.* at idem et etiam in Africa gessit, si Floro accredam, aut certe veteribus eius libris. nam 4 12 41, ubi legitur *Marmaridas atque Garamantas Furnio subigendos dedit*, alter meus scriptus codex *Curinio*, alter *Quirino* refert. et puto recte. Lips. vide ibi viros doctos et in primis Dukerum. Ern. *onomadensium* M.

6. *datusque rector*] din etiam post in Syriam missus, ad census describendos; de qua re multa Iosephus 18 1 2. et seq. et mentio eius apud Lucam in historia sacra. Lips.

7. *coluerat*] prudentior Archelao, qui *Rhodi agentem nullis officiis coluerat*, 2 42. Ern.

8. *MLollio*] ita emendavi olim, cum vulgo esset *MFolio*. hausi emendationem facile ex historia, quae apud Suet. 12: *namque privignum Caium Orienti praepositum, cum visendi gratia traiecisset Samum, alieniorem sibi sensit ex criminationibus MLollii comitis et rectoris eius*. item Plinium 9 58, et Velleium 2 102. fuit enim hic Lollius CCaesari rector, quo more principibus iuvenibus etiam nunc dantur; et post illum PSulpicius Quirinius, Tiberio amicus. causa errori, quod in priscis libris sine geminatione fere *Lolio*. Lips.

9. *pravitatis et discordiarum*] sic Livius 4 26: *pravitas consulum discordiaque inter ipsos*; ubi vide nostra. Gron.

13. *CLutorium*] vulgo, *Clutorium*. sed Dio auctor sic emendandi, apud quem 57 20 est *Γάϊος Λουτώριος*. error ex adhaesu notarum, ut infra *Panteius*, qui est PAnteius. mentio huius aut alterius Lutorii apud Plinium 7 40, ubi tamen male *Sutorio Prisco*. Lips.

15. *conripuit delator*] Curtius 10 1: *rex cognita causa pronuntiavit ab accusatoribus unum et id maximum crimen esse praeteritum, desperc-*

inturbidus externis rebus annus, domi suspecta severitate adversum luxum, qui immensum proruperat ad cuncta quis pecunia prodigitur. sed alia sumptuum, quamvis graviora, dissimulatis plerumque pretiis occultabantur; ventris et ganeae paratus assiduis sermonibus vulgati fecerant curam ne princeps antiquae parcimoniae durius adverteret. nam incipiente Gaio Bibulo ceteri quoque aediles disseruerant sperni sumptuariam legem, vetitaque utensilium pretia augeri in dies, nec mediocribus remediis sisti posse. et consulti patres integrum id negotium ad principem distulerant. sed Tiberius

tur, sensusque hic: sequitur annus quo CS. DH. consules fuere. igitur sequentia per appositionem capienda; eique rei interpunctionem accommodavi. 6 40: *QPlautius SPapinius consules sequuntur. eo anno etc.* Ern. *Harius* M.

7. Augusti *sumptuariam* intellegit, de qua Agellius 2 24: *postremo lex Iulia ad populum pervenit, Caesare Augusto imperante, qua profestis quidem diebus ducenti finiuntur, Kalendis Idibus Nonis et aliis quibusdam festis trecenti, nuptiis autem et repotiis HS millies esse. etiam dicit Capito Ateius edictum divine Augusti an Tiberii Caesaris etc.* quo loco claram mendam per occasionem tollo, legoque *nuptiis autem et repotiis sestertii mille. esse etiam dicit Capito*, etc. sestertium millies ad nuptias ut definiat ulla lex? non potest: nimis immane est. at sestertii mille conveniunt, et συμμετρίαν habent cum numero priore, ducentorum trecentorumque. ceterum hanc Tiberii curam intellexit Plinius 33 8, hoc diversus quod CSulpicium Galbam aedilem nominat, non CBibulum, reiicitque in annum sequentem, quo consules Vetus et Pollio. *Tiberii demum*, inquit, *principatus nono anno in unitatem venit equester ordo; annulorumque auctoritati forma constituta est, CAsinio Pollione CAntistio Vetere coss.*, a. u. c. 775, *quod miremur, futili paene de causa, cum CSulpicius Galba, dum iuvenalem famam apud principem popinarum poenis aucupatur, questus esset in senatu vulgo institores eius culpae defendi annulis.* fieri tamen potest ut iterata tunc ea inquisitio. Lips. emendationem Lipsii in Gellio omnes post editores recte recepere. Ern.

8. *vetita utensilium pretia augeri*] Freinshemius *supellectilium prohibitam taxationem non modo retineri, verum etiam indies augescere.* mirum omnibus partibus. tu accipe, et in cibaria et convivia plus plusque in dies, quam concessum sit, impendi. de ganeae namque paratibus agunt; et *utensilia* quae sint, diximus ad 1 70. Gron. adde Suet. Tib. 34. in quo loco planum est ad ea quae hoc anno in senatu acta sunt respici maxime, neque solum ad 2 33, ut videbatur ibi Burmanno, hinc vocem *mullos* apud Suetonium tentanti, quod ibi (2 33) macelli nulla mentio. vide dicta in Exc. ad locum Suetonii. Ern.

9. *remediis sisti*] sic rectissime restituit Pichena, cum ante legeretur *remediis resisti*, de coniectura edentium. nam in M est *remediisisti*. recte adeo receptum Gronovio et sequentibus. Gronovius adscripserat videndas notas suas ad Livium 4 12. Ern.

10. *distulerant*] pro usitatiori *reiecerant*, quia illud ipsum *reiicere* habet dilationem iudicii, sententiae; eaque de causa haec verba permutantur. Livius 41 8: *legati qui ad novos magistratus* (i. e. in proxime futurum annum) *dilati erant.* Cic. ad Att. 1 4: *in mensem Quintilem reiecti sumus.* Ern.

saepe apud se pensitato an coerceri tam profusae cupidines
possent; num coercitio plus damni in rem publicam ferret,
quam indecorum attrectare quod non obtineret, vel retentum
ignominiam et infamiam virorum illustrium posceret, postremo
5 litteras ad senatum composuit, quarum sententia in hunc
53 modum fuit. "ceteris forsitan in rebus, patres conscripti,
magis expediat me coram interrogari et dicere quid e re pu-
blica censeam: in hac relatione subtrahi oculos meos mo[illegible]
fuit, ne denotantibus vobis ora ac metum singulorum qui
10 pudendi luxus arguerentur, ipse etiam viderem eos ac vel
deprenderem. quodsi mecum ante viri strenui, aediles, con-

2. *damni*] e numero scilicet periclitantium et malitia delatorum, itemque ex infamia, ut addit, tot illustrium. Lips.

3. *obtineret*] exhibui lectionem M, Beroaldi et Frobenianae primae, quam restituit IGronovius. Rhenanus edidit *obtineretur*; quod secutae sunt editiones post factae, estque convenientius contextui. sed quia et *obtineret* intelligi potest, et Tacitus, ut saepe iam diximus, amans est variandae constructionis, non pro certo audeam dicere *obtineretur* esse Taciti manum. Ern.

7. *e* deest M: in margine est *de*.

9. *denotantibus*] non videtur esse, quod vulgo hoc verbum significat, *designare*, quo sensu simplex et compositum promiscue dicuntur (nam quod Cicero in Catil. I 1 dixit *notat et designat oculis ad caedem unumquemque nostrum*, id pro Lege Manil. 3. dixit *una litterarum significatione cives Romanos trucidandos denotavit*), sed *observare*; pro quo cum *notare* dicatur, ut ap. Virgil. Ecl. 3 68: *locum ipse notavi, aeriae quo congessere palumbes*, etiam *denotare* dici potuit. Ern.

11. *deprenderem*] hic quoque secutus IGronovium exhibui scripturam codicis, non quo concinnior sit, ut ille ait, aut pro certo audeam affirmare Tacitum sic scripsisse, sed quia scripturam codicis exhibendam putavi, ubi ambiguum esset utrum Tacitus dedisset. unius codicis auctoritas non satis est [illegible] credam Tacitum sic dedisse. [illegible] ces Liviani bene multi multis loc[illegible] exhibent *prendere, prensus*; v. [illegible] kenb. ad 2 29; nec tamen ille [illegible] cepit. etiam in Suet. Calig. 35 [illegible] dex Med. tertius habet *compr*[illegible] sed alii *comprehensis*, ut [illegible] itaque non magnopere peccat[illegible] Tacitum puto viros doctos, cum [illegible] *deprehenderem* ediderunt; eorum [illegible] exemplum secutus essem, nisi [illegible] rem Tacitum poetarum ratione [illegible] aliis in rebus secutum esse, [illegible] consuetudinem elegantiorum [illegible] rum. sed tamen mihi *deprehen*[illegible] *rem* verius videtur. *deprehen*[illegible] editur in Agricola 7, nescio [illegible] mss. sed permultis aliis loc[illegible] omnibus scriptis et editis re[illegible] Ern.

viri strenui] insanam epithe[illegible] quibus vulgo utimur, luxuria [illegible] prehendi facile fero. sed [illegible] pium eius a Cicerone vel Ti[illegible] vel Tacito petere cum Freinshe[illegible] est iocari. non dubito quia [illegible] *strenui* sint acres, vigilantes, [illegible] suique muneris et officii me[illegible] quod in hoc ipso demonstrat [illegible] gotio. prorsus sic Fabius apud Li[illegible] vium 28 40: *quemadmodum [illegible] certa provincia Africa consuli, [illegible] fortis ac strenui, sit.* et Pa[illegible] apud Curtium 7 2: *rex expedi[illegible] parat in Arachosios. strenuum [illegible] minem et nunquam cessantem* [illegible] nequaquam addidissent illi, [illegible] praesens eo duceret. Gron.

silium habuissent, nescio an suasurus fuerim omittere potius praevalida et adulta vitia, quam hoc assequi ut palam fieret quibus flagitiis impares essemus. sed illi quidem officio functi sunt, ut ceteros quoque magistratus sua munia implere velim: mihi autem neque honestum silere neque proloqui expeditum, quia non aedilis aut praetoris aut consulis partes sustineo. maius aliquid et excelsius a principe postulatur; et cum recte factorum sibi quisque gratiam trahant, unius invidia ab omnibus peccatur. quid enim primum prohibere et priscum ad morem recidere adgrediar? villarumne infinita spatia? familiarum numerum et nationes? argenti et auri pondus? aeris tabularumque miracula? promiscas viris et feminis vestes? atque

10. *villarumne infinita spatia*] Muretus male de amplitudine fundorum capit, quae nihil ad leges sumtuarias pertinet. de aedificiis villarum, urbium magnitudinem habentium, intelligendum. Seneca de benef. 7 10. Ern.

familiarum numerum] numerum servorum Romanis eum reperio, qui non facile fidem inveniat moribus nostris. Tacitus 14 43 Pedanio secundo tribuit quadringentos, Plinius 33 47 Caecilio cuidam Isidoro quinquies mille. et hi nihil dicunt prae Athenaeo 6 20: πρὸς ταῦτα ἀπαντήσας ὁ Λαρήνσιος ἔφη Ἀλλὰ Ῥωμαίων ἕκαστος (οἶδας δ' ἀκριβῶς ταῦτα ὦ καλὲ Μασσούριε) πλείστους ὅσους κεκτημένος οἰκέτας. καὶ γὰρ μυρίους καὶ δισμυρίους, καὶ ἔτι πλείους δὲ πάμπολλοι κέκτηνται. οὐκ ἐπὶ προσόδοις δὲ, ὥσπερ ὁ τῶν Ἑλλήνων ζάπλουτος Νικίας, ἀλλ' οἱ πλείους τῶν Ῥωμαίων συμπροϊόντας ἔχουσι τοὺς πλείστους. Seneca de tranq. an. 8: *felicioremne tu Demetrium Pompeianum vocas, quem non puduit locupletiorem esse Pompeio? numerus illi quotidie servorum, velut imperatori exercitus, referebatur; cui iamdudum divitiae esse debuerant duo vicarii et cella laxior.* tot servi, si deo placet, uni servo! ut non iniuria queratur et culpet Plinius 33 6: *mancipiorum legiones, et in domo turbam externam, ac servorum quoque causa nomenclatorem adhibendum.* nec Romae solum haec copia; etiam Athenis. Thucydidem auctorem habeo, ex ea urbe bello Peloponnesiaco, idque uno tempore, transfugisse ad hostem super viginti millia servorum, et quidem servorum qui mannarias operas exercerent. quantam vim in urbe suspicari debemus fuisse reliquam? verba eius haec 7 27: τῆς τε γὰρ χώρας ἁπάσης (οἱ Ἀθηναῖοι) ἐστέρηντο, καὶ ἀνδραπόδων πλέον ἢ δυο μυριάδες ηὐτομολήκεισαν, καὶ τούτων πολὺ μέρος χειροτέχναι. Lips. adde Senec. de benef. 7 10. Ern.

11. possis *nationes* de multitudine capere. Seneca l. c. *familia bellicosis nationibus maior.* sed multitudo indicatur verbo *numeri.* igitur potius de servis e variis nationibus intelligendum e 14 44. ex aliis locis veterum constat in hoc quoque magnificentiam quaesitam. Ern.

aeris] de vasis Corinthiis intelligendum, quorum in hac causa mentio ap. Suet. Tib. 34. sed praeterea etiam de aliis ornamentis supellectilis ex aere; de quibus v. Meurs. de Luxu. Ern.

12. *promiscuas viris et feminis vestes*] Sericas intellegit Coasque, quibus abstinebant nec viri. carpit non semel gravissimus auctor Seneca ut Ep. 123 (122): *non videntur tibi contra naturam vivere, qui commutant cum feminis vestem? non vivunt contra naturam, qui exspectant*

illa feminarum propria, quis lapidum causa pecuniae nostrae
54 ad externas aut hostilis gentes transferuntur? nec ignoro in
conviviis et circulis incusari ista et modum posci: sed si quis
legem sanciat, poenas indicat, iidem illi civitatem verti,
5 splendidissimo cuique exitium parari, neminem criminis ex-
pertem clamitabunt. atqui ne corporis quidem morbos vete-
res et diu auctos nisi per dura et aspera coerceas: corruptus
simul et corruptor, aeger et flagrans animus haud levioribus
remediis restinguendus est quam libidinibus ardescit.
10 tot a maioribus repertae leges, tot quas divus Augustus
tulit, illae oblivione, hae, quod flagitiosius est, contemptu
abolitae securiorem luxum fecere. nam si velis quod non-
dum vetitum est, timeas ne vetere: at si prohibita impune
transcenderis, neque metus ultra neque pudor est. cur ergo
15 olim parcimonia pollebat? quia sibi quisque moderabatur,
quia unius urbis cives eramus; ne irritamenta quidem eadem
intra Italiam dominantibus. externis victoriis aliena, civili-
bus etiam nostra consumere didicimus. quantulum istud est
de quo aediles admonent! quam, si cetera respicias, in levi
20 habendum! at Hercule nemo refert quod Italia externae opis
indiget, quod vita populi Romani per incerta maris et tem-
pestatum cotidie volvitur. ac nisi provinciarum copiae et

(corrigo *expetunt*) *ut pueritia splendeat tempore alieno?* et 114: *quod vides istos sequi qui aut vellunt barbam aut intervellunt; qui labra pressius tondent et abradunt, servata et submissa cetera parte; qui lacernas coloris improbi sumunt, qui perlucentem togam.* et Plinius 11 27: *nec puduit has vestes* (de Cois loquitur) *usurpare etiam viros, levitatem propter aestivam. in tantum a lorica gerenda discessere mores, ut oneri sit etiam vestis.* plura pete e Clem. Alexandr. Paedag. 3 3, cuius index *πρὸς τοὺς καλλωπιζομένους τῶν ἀνδρῶν.* Lips. *promiscas* M. cf. c. 70.

1. *lapidum*] gemmas intellegit, et in primis uniones, quorum feminis ad inaures creber usus. vide Exc. 1. Lips. Plinius 12 41: *Arabiae etiamnum felicius mare est: ex illo namque margaritas mittit; minimaque computatione millies centena millia sestertium annis omnibus India et Seres peninsulaque illa imperio nostro adimunt.* Gron.

6. *clamitabant* M. et

12. *facere.* et

15. *sibique moderabatur qua.*

16. *unius urbis cives*] quasi dicat, ut nunc ex omni orbe mixtio sumus, undique gentes civitate et honoribus donatae, itemque non donatae, confluximus. quae vera sunt de illo aevo: vel Senecam ad Helviam vide c. 6. Lips. adde ad 2 55, et Dionys. Halic. 4 23 sq. Ern.

21. *per incerta*] quia e Sicilia, ex Africa, ex Aegypto frumentum advehebatur, ut notum est, et iam ad h. l. monuere alii. similiter loquitur infra 12 43. Ern.

22. *ac* non videtur huic loco convenire. suspicor Tacitum scripsisse

dominis et servitiis et agris subvenerint, nostra nos scilicet nemora nostraeque villae tuebuntur. hanc, patres conscripti, curam sustinet princeps; haec omissa funditus rem publicam trahet. reliquis intra animum medendum est: nos pudor, 5 pauperes necessitas, divites satias in melius mutet. aut si quis ex magistratibus tantam industriam ac severitatem pollicetur ut ire obviam queat, hunc ego et laudo, et exonerari laborum meorum partem fateor. sin accusare vitia volunt, dein, cum gloriam eius rei adepti sunt, simultates faciunt 10 ac mihi relinquunt, credite, patres conscripti, me quoque non esse offensionum avidum; quas cum graves et plerumque iniquas pro re publica suscipiam, inanes et irritas neque 55 mihi aut vobis usui futuras iure deprecor." auditis Caesaris litteris remissa aedilibus talis cura; luxusque mensae, 15 a fine Actiaci belli ad ea arma quis Servius Galba rerum

nam, ut ratio redderetur praecedentium verborum. mox toti contexto et formae argumentationis esset convenientius *quodsi* quam *aut si*. sed hoc quoque utcunque defendi posse video. paullo post Heinsius corrigit *parte* pro *partem*, intellecto *me*. Ern.

9. *gloria* M.

faciunt] Iosias Mercerus *fuguant*: at ego *iaciunt* verum puto. semina simultatum illi spargunt, me volunt colligere acerbos fructus. mox etiam *remissam curam* interpretantur *permissam*. nam ita Suet. Tib. 34: *annonam macelli senatus arbitrio quotannis temperandam censuit, dato aedilibus negotio popinas ganeasque usque eo inhibendi ut ne opera quidem pistoria venalia proponi sinerent*. sed hoc sane ad publicum luxum, et divitum istorum, non spectat: magis ad pretia rerum, prior quidem pars, et reliqua ad plebeculae disciplinam. nihil quidem nunc actum, Tacitus ita clare dicit, et post orationem etiam ostendit, ut calumnia sit aliter interpretari. et age, dissentiat a Suetonio: an rarum est? Lips. Mercerus et Grotius legendum putant *faciundas mihi relinquunt*; quod probat etiam Ryckius. Heinsio Lipsiana ratio placebat. sed *faciundas* melius puto. quod ad *remissam curam* attinet, Lipsium sequitur Freinshemius: Pichena contra pugnat pro *permissa*, *relicta*, usus loco Taciti 3 10: *remittere causam integram ad senatum*, item 1 8: *remisit Caesar*. sed uterque locus alienus. nam in illo construitur cum *ad*, neque tamen significat proprie permittere: in hoc *remittere* non esse permittere, patet ex iis quae ibi a Lipsio et Gronovio dicta. nec Broterius ullum exemplum idoneum attulit pro hac significatione, defunctus magnifica ratione, quod res ita sit comperta ut exemplis supersedere potuerit. Lipsianae interpretationi, quam Freinshemius sequitur, obstare videtur quod aediles illam curam non petierant, sed ad senatum detulerant principemque, ab iisque emendari rem voluerant. sed tamen et latinitas et sequentia non aliter patiuntur intelligi. Ern.

12. *iniquas*] a pravis causis animisque ortas, non ex merito meo. Lips.

neque mihi aut vobis. v. ad 1 32. Ern.

15. *rerum adeptus*] faciebam olim *rem Romanam adeptus*: nunc non muto. est archaismus, et sic dictum ut *rerum potiri*. nam ita 6 45: *nihil abnuentem, dum dominationis apisceretur*. Lips.

adeptus est, per annos centum profusis sumptibus exerciti paulatim exolevere. causas eius mutationis quaerere libet. dites olim familiae nobilium, aut claritudine insignes, studio magnificentiae prolabebantur. nam etiam tum plebem socios
5 regna colere et coli licitum; ut quisque opibus domo paratu speciosus, per nomen et clientelas illustrior habebatur. postquam caedibus saevitum et magnitudo famae exitio erat, ceteri ad sapientiora convertere. simul novi homines e municipiis et coloniis atque etiam provinciis in senatum crebro
10 assumpti domesticam parcimoniam intulerunt; et quanquam fortuna vel industria plerique pecuniosam ad senectam pervenirent, mansit tamen prior animus. sed praecipuus adstricti moris auctor Vespasianus fuit, antiquo ipse cultu victuque. obsequium inde in principem et aemulandi amor validior
15 quam poena ex legibus et metus. nisi forte rebus cunctis inest quidam velut orbis, ut quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur; nec omnia apud priores meliora, sed nostra quoque aetas multa laudis et artium imitanda posteris tulit. verum haec nobis... maiores certamina ex honesto maneant.

6. *per nomen et clientelas ill. hab.*] ut superiora *ut quisque opibus d. p. speciosus* respondent verbis *plebem socios*, *regna colere*, sic haec verbo *et coli:* intellige *a plebe sociis, regibus.* atqui socii et regna sunt *clientelae.* de sociis notissimum: Cappadociam clientelam Catonis vocat Cicero Ep. 15 4, ubi etiam Cyprum insulam, quae fuit sociorum, sic appellat. unde fit ut alterum verbum videatur debere respondere *plebi,* veniatque in mentem *per urbem.* sed potest *per nomen et clientelas illustrior* accipi pro *nomine et clientelis*, et *habebatur* pro *erat;* neque necessarium est omnia sibi accurate respondere. Ern. v. Roth. Tac. Synon. p. 33.

11. *pervenissent* temporum ratio requirit; et sic a Tacito scriptum puto. possis etiam coniicere *pervenerant;* quod esset sane rectius ex antiquiori et meliori latinitate: sed Tacitus saepe τῷ *quamquam* coniunctivum iungit, ubi contextus non desiderat, ut h. l. Ern.

14. *obsequium inde in principem*] simillimum quod Panegyristes ad Theodosium 14: *tuae, imperator, epulae mensis communibus parciores... hinc certatim in omnes luxuriae pudor, parcimoniae cultus inolevit; et quiescentibus legum minis subiit quemque* (ita lego) *privatim poenitentia.* Lips.

20. *verum haec nobis*] in funesto hoc loco olim conclamavi. forte *nobis in maiores*, id est adversum maiores. medicina quae huic mortuo non faciet vitam. Lips. sic etiam Vertranius, probatque Ryckius. et saepe τὸ *in* absorberi ab litera *m* vel praecedente vel sequente, alibi notatum. eodem redit *erga* Rhenani, *adversus* Faerni. Salinerius locum sanum putat, orationemque hic converti ad maiores i. e. veteres Romanos; idemque placet Heinsio. id mihi durius videtur. et oratori quam annalium scriptori aptius. ceterum comparem locum huic ex 15 21: *maneat provincialibus potentiam suam tali modo ostentandi.* Broterio placet Boxhornii ratio: *verum haec nobis maio-*

56 Tiberius fama moderationis parta, quod ingruentis accusatores represserat, mittit litteras ad senatum quis potestatem tribuniciam Druso petebat. id summi fastigii vocabulum Augustus repperit, ne regis aut dictatoris nomen assumeret
5 ac tamen appellatione aliqua cetera imperia praemineret. Marcum deinde Agrippam socium eius potestatis; quo defuncto Tiberium Neronem delegit, ne successor in incerto foret. sic cohiberi pravas aliorum spes rebatur; simul modestiae Neronis et suae magnitudini fidebat. quo tunc exem-
10 plo Tiberius Drusum summae rei admovet, cum incolumi Germanico integrum inter duos iudicium tenuisset. sed principio litterarum veneratus deos ut consilia sua rei publicae prosperarent, modica de moribus adulescentis neque in falsum aucta rettulit. esse illi coniugem et tres liberos, eamque
15 aetatem qua ipse quondam a divo Augusto ad capessendum hoc munus vocatus sit. neque nunc propere, sed per octo annos capto experimento, compressis seditionibus, compositis bellis, triumphalem et bis consulem, noti laboris parti-
57 cipem sumi. praeceperant animis orationem patres; quo quae-
20 sitior adulatio fuit. nec tamen repertum nisi ut effigies principum, aras deum, templa et arcus aliaque solita censerent; nisi quod Marcus Silanus ex contumelia consulatus honorem principibus petivit, dixitque pro sententia ut publicis privatisve monimentis ad memoriam temporum non consulum no-
25 mina praescriberentur sed eorum qui tribuniciam potestatem gererent. at Quintus Haterius cum eius diei senatus con-

res, sc. exempla reliquere. *certamina ex honesto maneant.* Ern.

4. *Augustus repperit*] ita cum Tacito plerique scriptores tradiderunt, quos refellit Dio 42 20, ubi diserte scriptum Caesarem admisisse ut dictator in integrum annum diceretur et tribuniciam potestatem per omne aevum haberet. non ergo vocis auctor Augustus. sed hoc tamen verum, Caesarem eo titulo publice non usum. usus est primus Augustus, et dedit ei splendorem. ideoque origo eius non immerito relata ad ipsum. Lips. v. ad 1 2. Ern.

14. *eamque aetatem*] egit ergo Drusus tunc trigesimum sextum annum. nam Tiberius natus est LMunatio Planco MLepido iterum consulibus a. u. 712. a quo die anni medii triginta sex ad tribuniciam eius potestatem; quae delata a. u. 748. Lips.

23. Mureto Pichenae aliisque legendum videtur *privatisque.* quod non opus esse putat Ryckius, si ante *publicis* intelligatur *vel.* sed illud lenius. *ve* et *que* non raro in libris permutantur. V. Drakenb. ad Liv. 24 10, et quos ibi laudat. Ern.

26. *atque Haterius*] non dubie scribendum *at QHaterius*, idque illi praenomen. simile in Suetonii Vi-

sulta aureis litteris figenda in curia censuisset, deridiculo fuit
58 senex foedissimae adulationis tantum infamia usurus. inter
quae provincia Africa Iunio Blaeso prorogata, Servius Ma-
luginensis flamen Dialis ut Asiam sorte haberet postulavit,
5 frustra vulgatum dictitans non licere Dialibus egredi Italia,
neque aliud ius suum quam Martialium Quirinaliumque fla-

tellio mendum c. 1: *exstatque elogii ad QVitellium libellus.* scribo *exstat QLongini.* vel ut Muretum video velle, *QClodii.* Lips. Ern.

2. *tantum infamia usurus*] haec corrupta esse si largiar Heinsio, tamen remedium, *tantum infamia ausurus*, vereor ut idoneum sit. ceterum sic interpungendum, *deridiculo fuit senex foedissimae adulationis, tantum infamia usurus* i. e. nullum alium fructum ex hac sententia nisi adulatoris infamiam relaturus. si quis malit interpungi post *senex*, ut *f. a.* ad *infamia* referatur, non repugnem. Ern.

3. *Servius*] Reinesius in margine adscripserat, forte *Sergius.* item infra c. 71, putabatque esse Sergium Cornelium Lentulum Maluginensem, qui a. u. 763 consul suffectus cum Clunio Blaeso fuit. de consulatu verum est. sed de praenomine fallitur vir magnus. *Servius* est praenomen, non *Sergius* (v. viros doctos ad Suet. Galb. 1); et *Servius* usitatum Maluginensibus praenomen, ut e Livio notum est, apud quem plures hoc praenomine occurrunt. Ern. *maliginensis* M.

4. *ut Asiam sorte haberet*] non difficilis hic nodus, si memineris quae ad caput 32 monuimus. Asia et Africa in sortem mittebantur; et de illis sortiebantur duo consularium vetustissimi. sed Africa tum temporis sine sorte prorogabatur Iunio Blaeso. ergo et citra sortem vetustissimo consularium cedebat Asia. is erat SerCornelius Maluginensis; eoque postulabat *ut Asiae sortem haberet.* ita enim scripsisse Tacitum mihi pro explorato est. intelligo Asiam provinciam. quod miror non animadvertisse virum singularem Iosiam Mercerum, qui solus hic sapuit, potius quam decurreret ad rem absurdam, etiam qui sine sorte haberet, *sorte obtinere* dictum. nusquam hoc, sed *sortem*, hoc est provinciam, quae, nisi extra ordinem aliquid incidisset, sorte deferebatur. *ut Asiae sortem haberet*, i. e. ut Asiam alteram provinciarum quas sortirentur consulares, quando altera earum Africa Iunio Blaeso prorogata esset, et sic neutra in sortem mitteretur, ipse ut istam ante omnes alios consulatu functus citra sortem haberet. quam etiam nactus esset, nisi Diale flaminium obstitisset. ideo sequenti c. 71: *ita sors Asiae in eum qui consularium Maluginensi proximus erat conlata*, provincia nimirum Asiae sine sortitu. neque his adversantur illa *porro si hi duxissent provincias;* quae primus recte cepit Mercerus. loquitur enim ut more atque ex instituto fiebat, nisi necessario aliquid praeter morem statuendum esset. et ex antecedente intelligitur consequens. nam si Dialibus flaminibus sortiri concessum, sequebatur ut quoties sine sorte transibat alteratra harum provinciarum ad primum consularium, si flamen is Dialis esset, non posset excludi. Gron. emendationem Gronovii probat Ryckius, recte, ut opinor. Ern.

5. adeo *non egredi*, ut nec urbe abesse iis liceret una nocte. quod lege in Camilli oratione apud Livium 5 52: *flamini Diali*, inquit, *noctem unam manere extra urbem nefas est.* Lips.

6. *ius suum*] editio prima [e M] *iussum;* pro quo *ius suum* legendum vidit Victorius ad Cic. Brut. p. 544. sed sic iam correxerat et ediderat Rhenanus, quem merito secuti sunt ceteri. Ern.

Martialium, quirinaliumque] atqui ne his quidem antiquitus egredi

minum: porro si hi duxissent provincias, cur Dialibus id vetitum? nulla de eo populi scita, non in libris caerimoniarum reperiri. saepe pontifices Dialia sacra fecisse, si flamen valitudine aut munere publico impediretur. duobus
5 et septuaginta annis post Cornelii Merulae caedem neminem suffectum, neque tamen cessavisse religiones. quodsi per tot annos possit non creari nullo sacrorum damno, quanto facilius abfuturum ad unius anni proconsulare imperium? privatis olim simultatibus effectum ut a pontificibus maximis
10 ire in provincias prohiberentur: nunc deum munere summum pontificum etiam summum hominum esse, non aemulationi,
59 non odio aut privatis affectionibus obnoxium. adversus quae cum augur Lentulus aliique varie dissererent, eo decursum est ut pontificis maximi sententiam opperirentur. Tiberius

Italia concessum. Valerius I 1 2: *Metellus vero pontifex maximus Postumium consulem eumdemque flaminem Martialem, ad bellum gerendum Africam petentem, ne a sacris discederet, multa indicta urbem egredi passus non est; religionique summum imperium cessit.* Cf. et Epitoma Livii 19. et de Quirinali Livius 37 51: *priusquam in provincias praetores irent, certamen inter PLicinium pontificem maximum fuit et QFabium Pictorem flaminem Quirinalem, quale patrum memoria inter LMetellum et Postumum Albinum fuerat, religio ad postremum vicit, ut dicto audiens esset flamen pontifici.* eadem caerimonia pontificem maximum tenuisse videtur ex Liviana epitome 59: *adversus eum PLicinius Crassus consul, cum idem pontifex maximus esset, quod numquam antea factum erat, extra Italiam profectus proelio victus et interemptus est.* sed scire licet quaedam ex his cum aevo mutasse. alias aperte falsis exemplis se iuvet hic flamen. Lips. Cicero Phil. 11 8: *Crassus pontifex maximus Flacco collegae flamini Martiali multum dixit, si a sacris discessisset; quam multum populus remisit: pontifici tamen flaminem parere iussit.* Ern.

1. *si hi duxissent*] offendo in hac phrasi. forte *si hi duo rexissent.* duo, Martialis et Quirinalis. vel *si hi direxissent.* aliquis tamen fortasse ad sortem haud male traxerit; et *duxerint*, i. e. sorte extraxerint. Lips. vide notam Gronovii proxime praecedentem. Rutgersius autem (Lect. Venus. c. 25) putat *duxissent* pro *rexissent* expressum esse e Thucydidis ἡγεῖσθαι et ἐξηγεῖσθαι τὴν πόλιν, τὴν Πελοπόννησον. Ern.

4. LXXII *annis*] constat ratio. nam Merula interfectus a. u. 668. suffectus flamen novus ab Augusto, a. u. 644. notat Dio 54 36: καὶ τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ, ait, ὅ τε ἱερεὺς τοῦ Διὸς πρῶτον μετὰ τὸν Μερούλαν ἀπεδείχθη. non turbat quod Iulius Caesar flamen Dialis destinatus fuerit, teste Suetonio 1, quia tantum destinatus et a Sulla eodem sacerdotio mox multatus est. facit huc Suetonii illud Aug. 31: *nonnulla ex antiquissimis caerimoniis paulatim abolita restituit, ut Salutis augurium, Diale flaminium.* Lips. Vossius tamen (ad Vell. 2 43) vult legi *sex et septuaginta* qui numerus efficitur etiam Lipsii calculo. de Caesaris flaminio cum Lipsio sentit Burm. ad Vell. l. c, Wesseling. Obs. 2 18. Ern.

11. *aemulationi*] est e Mureti emendatione. libri omnes *aemulatione.* Acidalius praeterea volebat deleri *aut* post *odio.* Ern.

dilata notione de iure flaminis, decretas ob tribuniciam Drusi potestatem caerimonias temperavit, nominatim arguens insolentiam sententiae aureasque litteras contra patrium morem. recitatae et Drusi epistolae, quanquam ad modestiam flexae, 5 pro superbissimis accipiuntur. huc decidisse cuncta ut ne iuvenis quidem tanto honore accepto adiret urbis deos, ingrederetur senatum, auspicia saltem gentile apud solum inciperet. bellum scilicet, aut diverso terrarum distineri, littora et lacus Campaniae cum maxime peragrantem. sic 10 imbui rectorem generis humani; id primum e paternis consiliis discere. sane gravaretur aspectum civium senex imperator, fessamque aetatem et actos labores praetenderet: Druso quod nisi ex adrogantia impedimentum?

60 Sed Tiberius vim principatus sibi firmans, imaginem 15 antiquitatis senatui praebebat, postulata provinciarum ad disquisitionem patrum mittendo. crebrescebat enim Graecas per urbes licentia atque impunitas asyla statuendi; complebantur

1. *notionem* pro *cognitione* posuit. Cic. pro Dom. 13: *quae omnis notio pontificum esse debuit.* ad Att. 11 20: *notionem differre.* adde infra 6 12 extr. Gron. ad Liv. 27 25. Ern. *delata notitione* M.

5. *decidisse*] sic M et editiones, praeter laudatas IGronovio Beroaldi et Aldi, etiam Alciati Rhenani Gryphii. at Lipsianae, quis ego autor, habent *recidisse*, item Berneggeri. sed tamen credo Tacitum scripsisse *recidisse*, quocum in libris saepe permutatur *decidere* (v. Burm. ad Suet. Caes. 17, et nos ad Claud. 9), aut *cecidisse*, ut II. 3 13. sensus enim est: eo rem iam rediisse, huc redacta esse omnia. Ern.

7. *auspicia saltem*] lucem dat Livii locus 22 1 de C. Flaminio, qui ante initum consulatum profectus ab urbe. *quod enim illi iustum imperium, quod auspicium esse? magistratus id a domo, publicis privatisque penatibus, Latinis feriis actis, sacrificio in monte perfecto, votis rite in Capitolio nuncupatis, secum ferre. nec privatum auspicia sequi; nec sine auspiciis profectum in externo ea solo nova aeque integra concipere posse.* vide etiam quae de auspiciis infra scribo, 4 36. Lips.

8. *bellum*] non male etiam *bello*, sive *bello eum.* sed distinctione adhibita commode servaveris illud prius. Lips. immo, quia liber unicus *bellum*, male et non recte subiicies *bello*, etsi oratio reliqua id facile ferat. *bellum scilicet*, id est bellum esse scilicet quod moretur Drusum. quo genere loquendi cur offendare, nulla ratio est. sic Silius 7 42: *ad portas bellum;* quod Obs. 1 17 vindicavimus. Gron. mox Heinsius legi volebat *aut diversa terrarum distinere.* Ern.

9. *tum maxime*] *cum maxime* Rhenanus et Muretus voluere. et sic est in M, unde restitutum a Pichena. Ern.

17. *asyla*] ad totum hunc locum de asylis et iure asylorum in Graecis civitatibus non poenitebit contulisse Spanheimum de Usu et Praest. N. Diss. 9 5. Ern. adde Eckhelii doctr. n. vet. v. 4 p. 306. Ob.

tribus ergo generibus hominum perfugium in asylis, servis, obaeratis, maleficis. de maleficis servisque Plutarchus περὶ Λακεδαιμονίας p. 166: ἔστι δούλῳ φεύγε-

templa pessimis servitiorum; eodem subsidio obaerati adversum creditores suspectique capitalium criminum receptabantur. nec ullum satis validum imperium erat coercendis seditionibus populi, flagitia hominum ut caerimonias deum protegentis. igitur placitum ut mitterent civitates iura atque legatos. et quaedam, quod falso usurpaverant, sponte omisere; multae vetustis superstitionibus aut meritis in populum Romanum fidebant. magnaque eius diei species fuit, quo senatus maiorum beneficia, sociorum pacta, regum etiam qui ante vim Romanam valuerant decreta, ipsorumque numinum religiones introspexit, libero, ut quondam, quid firmaret
61 mutaretve. primi omnium Ephesii adiere, memorantes non, ut vulgus crederet, Dianam atque Apollinem Delo genitos: esse apud se Cenchrium amnem, lucum Ortygiam, ubi La-

μος βωμός, ἔστι καὶ λῃσταῖς ἀβέβηλα πολλὰ τῶν ἱερῶν. καὶ πολεμίους φεύγοντες ἂν ἀγάλματος λάβωνται ἢ ναοῦ, θαῤῥοῦσιν. de obaeratis idem de vitandis usuris p. 828: ἡ μὲν γὰρ Ἄρτεμις ἡ ἐν Ἐφέσῳ τοῖς χρεώσταις, ὅταν καταφύγωσιν εἰς τὸ ἱερὸν αὐτῆς, ἀσυλίαν παρέχει καὶ ἄδειαν ἀπὸ τῶν δανείων. et Sallustius eleganter de Pompeio, ep. ad Caesarem 1 2: *eoque per omne tempus belli, quasi sacro atque inspoliato fano, debitores usi.* adde quae de asylis Follex 1 10: εἰ δὲ καὶ ἄσυλόν τι εἴη, τοῦτο καὶ κρησφύγετον λέγει καὶ φύξιμον, καὶ ἱεροὺς ὅρους, ἐφ' ὅσον τοῖς οἰκέταις ἀσφάλεια. Lips.

5. *iura* i. e. tabulas, litteras, monumenta, quibus iura niterentur, inspicienda senatui, ut iudicaret utrum ius asyli esset necne. Ern.

12. *Ephesii*] quibus Diana culta celebri illo templo. statuam eius describit Minucius Felix c. 21: *Diana interim est alte succincta venatrix; et Ephesia mammis multis et verubus exstructa.* ubi repono *uberibus exstructa.* de toto hoc asylo eleganter Strabo 14 p. 641: ἄσυλον δὲ μένει τὸ ἱερὸν καὶ νῦν καὶ πρότερον. τῆς δὲ ἀσυλίας τοὺς ὅρους ἀλλαγῆναι συνέβη πολλάκις, Ἀλεξάνδρου μὲν ἐπὶ στάδιον ἐκτείναντος, Μιθριδάτου δὲ τόξευμα ἀφιέντος ἀπὸ τῆς γωνίας τοῦ κεράμου καὶ δόξαντος ὑπερβαλέσθαι μικρὰ τὸ στάδιον, Ἀντωνίου δὲ διπλασιάσαντος τοῦτο καὶ συμπεριλαβόντος τῇ ἀσυλίᾳ μέρος τι τῆς πόλεως. ἐφάνη δὲ τοῦτο βλαβερὸν, καὶ ἐπὶ τοῖς κακούργοις ποιοῦν τὴν πόλιν, ὥστ' ἠκύρωσεν ὁ Σεβαστὸς Καῖσαρ. cui descriptioni causa non est ut aliunde quippiam addam. Lips. Minucii locum tuetur Holstenius in ep. ad Card. Barberinum de fulcris s. verubus Dianae Ephesiae fol. Rom. 1688. Oberlin.

14. *cenchreum* M.

locum] scribendum *lucum.* Strabo l. c. p. 639: ἐν δὲ τῇ αὐτῇ παραλίᾳ μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης ἐστὶ καὶ ἡ Ὀρτυγία, διαπρεπὲς ἄλσος παντοδαπῆς ὕλης, κυπαρίττου δὲ τῆς πλείστης. διαῤῥεῖ δὲ ὁ Κέγχριος ποταμὸς, οὗ φασὶ νίψασθαι τὴν Λητὼ μετὰ τὰς ὠδίνας. ἐνταῦθα γὰρ μυθεύουσι τὴν λοχείαν καὶ τὴν τροφὸν τὴν Ὀρτυγίαν, καὶ τὸ ἄδυτον ἐν ᾧ ἡ λοχεία, καὶ τὴν πλησίον ἐλαίαν, ᾗ πρῶτον ἐπαναπαύσασθαί φασι τὴν θεὸν ἀπολυθεῖσαν τῶν ὠδίνων. quae sola satis illustrant hunc totum Graecanicae fabulae locum. vide tamen, si lubet, Epigramm. Graecum l. 4. εἰς ναούς, ubi Ephesum

tonam partu gravidam et oleae, quae tum etiam manent, adnisam edidisse ea numina; deorumque monitu sacratum nemus. atque ipsum illic Apollinem post interfectos Cyclopas Iovis iram vitavisse. mox Liberum patrem, bello victorem, supplicibus Amazonum, quae aram insederant, ignovisse. auctam hinc concessu Herculis, cum Lydia potiretur, caerimoniam templo; neque Persarum dicione deminutum 62 post Macedonas, dein nos servavisse. proximi Magnetes Lucii Scipionis et Lucii Sullae constitutis nitebantur, quorum ille Antiocho hic Mithridate pulsis fidem atque virtutem Magnetum decoravere, uti Dianae Leucophrynae pe-

vocat Dianae τὰν τροφόν. Lips. *lucum* recepit Pichena, idque nos cum Gronoviis et Ryckio secuti sumus. probat et Torrentius ad Suet. Tib. 1. *locus* et *lucus* etiam in aliis libris confundantur. apud Livium 1 8 pro *inter duos lucos* codex Lipsiensis habet *inter duos locos*. Pichena insuper volebat addi *et*. item mox *ibi* pro *ubi*; quod non necessarium puto. Ern.

1. *oleae*] Paullo aliter Strabo, ut vidisti; qui vult post partum demum innisam oleae quietis causa. Lips. Callimachus (H. in Del. 209) palmam pro olea laudat. ceterum parturientem ei acclinatam tradit. V. ibi Spanhemius. de *tum etiam* supra dictum. Ern.

2. *adnisam*] est se reclinantem, quod illustrat Heinsius ad Virg. Aen. 4 690; non parientem, ut capit Vossius de Analog. 3 31, notatus ab Heinsio l. c. Ern.

5. *supplicibus Amazonum*] aliquid ea de re Pausanias 4 31, ubi de templo Dianae Ephesiae. Lips. verbum porro *insidere* proprium de hac re. graece καθέζεσθαι ἐπὶ τῆς ἑστίας apud Palaephatum 41, sive καθέζεσθαι simpliciter Demosth. de Cor. 31. Thucyd. 3 28: ἐπὶ τοὺς βωμοὺς καθίζουσι. Ern.

6. *potiretur* vulgo et hic et c. 73.

8. *proximo*] Freinshemius aliique volunt *proximi*. sic mox *Aphrodisienses posthac*, ut sane videatur verbum ordinis hic desiderari. cf. 2 47. sed Heinsius malebat *e proximo*, h. e. repetitis inribus non e longinquo, ut Ephesii fecerant, sed e proximo. sic c. 63: *propter Sardianos* etc, cui contrarium quod mox est, *altius Hierocaesariensium posuere*. lector eligat. Ern.

11. *decoravere*] Freinshemius malebat *decoraverint* vel *decoravere* frustra. sic paullo ante c. 61: *Liberum patrem supplicibus Amazonum quae aram insederant*, ignovisse, et sic centies noster, ut iam saepe notavimus. interdum tamen ille modus legitimo utitur, ut c. 63: *ut Smyrnaeos etc.* itaque libri auctoritate. Ern.

Leucophryenae] scribe *Leucophrynae*. eius deae templum Magnetibus descripsit Strabo 14 p. 647. causam cognomiis ab hominum aliquam, quae ibi condita, referre ex Arnobio possis, 1 [illegible] *in Didymaeo Milesio Cleochum dum habuisse suprema Leandrus; fuisse Leucophrynae monumentum in fano apud Magnesiam Dianae eam Ephesiam* et Clemente Protrept. c. 3 p. [illegible] ἐνταῦθα τῆς Λευκοφρύνης τὸ μνῆμα οὐκ ἄξιον παρελθεῖν, [illegible] μένους Ζήνωνι τῷ Μιλησίῳ, [illegible] τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Μαγνησίᾳ κεκήδευται. vel ad Tenedum insulam, quae olim appellata Leucophrys, ubi Dianae sanctissimum templum. Xenophon rerum Persicarum 3 14: τὸ δ' Ἑλληνικὸν στράτευμα ἐς Λευκοφρύνην ἀπῆλθε, ἔνθα ἦν Ἀρτέμιδος ἱερὸν μέγιστον καὶ λίμνη. eiusque ceremoniae et cognomine fortasse aedificatum a Magnetibus istud. Pausan. 1 [illegible] *Magnetes, quibus ex regio* [illegible]

fugium inviolabile foret. Aphrodisienses posthac et Stratonicenses dictatoris Caesaris, ob vetusta in parteis merita, et recens divi Augusti decretum attulere, laudati quod Partherum irruptionem nihil mutata in populum Romanum constantia pertulissent. sed Aphrodisiensium civitas Veneris, Stratonicensium Iovis et Triviae religionem tuebantur. altius Hierocaesarienses exposuere, Persicam apud se Dianam, de-

litate imperavit Themistocles, *Leucophrynen Dianam colunt*. at Appianus (B. C. 5 9) etiam alterum eius deae fanum locat Mileti, cognomento pari. *τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Ἀρσινόην*, inquit, *ἱκέτιν οὖσαν ἐν Μιλήτῳ τῆς Λευκοφρύνης Ἀρτέμιδος, πέμψας ὁ Ἀντώνιος ἀνεῖλεν*. et Pausanias aram Athenis, cui a Themistoclis filiis dicata statua. Lips. *leucophine* M.

1. *posthac*] Acidalius *post hos*, Heinsius *post haec* vel *post has*, sc. civitates. noster 6 7: *QServaeus posthac et Minucius Thermus inducti*; ubi pariter Acidalius tentat *post haec*, et Lipsius 12 62. permulta ad hanc rationem loca tentare liceret, ut Suet. Domit. 13. Ern.

3. Caesaris *decretum* non extat: sed hoc ipso saeculo ex oriente allatum est decretum senatus Romani, quo confirmantur concessa Aphrodisiensibus a Caesare dictatore et triumviris, quod hoc ipsum esse videtur Chishullo, de quo hic sermo. id edidit ille (in Antiq. Asiat. t. 1 p. 152) cum epistola Antonii triumviri eodem pertinente. idem p. 155. edidit antiquissimum Stratonicensium decretum, pertinens ad cultum Iovis et Hecates, in quo mentio iuris novi e decreto Romanorum his verbis. *τὴν πόλιν ἄνωθεν τῇ τῶν προεστώτων αὐτῆς μεγίστων θεῶν [προνοίᾳ, Χρυσαορέως Διὸς καὶ Ἑκά]της, ἐκ πολλῶν καὶ μεγάλων καὶ συνεχῶν κινδύνων σεσῶσθαι, ὧν καὶ τὰ ἱερὰ ἄσυλα, καὶ ἱκέται, καὶ ἱερὰ σύγκλητος, δόγματι Σε[βαστοῦ Καίσαρος καὶ] τῆς τῶν νεῶν Ῥωμαίων αἰωνίου ἀρχῆς, ἐποιήσαντο προφανεῖς ἐναργείας*. quae uncis inclusa sunt, supplevit de coniectura Chishullus. Ern.

Parthorum irruptionem intelligit, quae duce Labieno. de qua et de hac ipsa Stratonicea Dio 48 26: *ὁ δὲ δὴ Λαβιῆνος ἐν τούτῳ τήν τε Κιλικίαν κατέσχε, καὶ τῆς Ἀσίας τὰς ἠπειρώτιδας πόλεις παρεστήσατο πλὴν Στρατονικείας, τὰ μὲν πλεῖστα ἄνευ πολέμου, Μύλασα δὲ καὶ Ἀλάβανδα διὰ κινδύνων ἑλών*. Lips. recte Acidalius, immo Lipsius *laudantis*. Gron. sc. Augusti. sed in hac emendatione comma esse debet post *attulere*, ut Acidalius voluit. Ern.

5. Muretus *sed* delet. Acidalius *pertulissent*; *seque Aphr. — religione tuebantur*. perperam. *tuebantur religionem*, ut supra *flagitia hominum et caerimonias deum protegentis*. Gron. etiam Heinsius volebat *religione se tuebantur*. Ern.

6. Stratonicea Cariae urbs est, et templa duo in suburbano agro habet, Iovis Chrysaoris, et Hecates sive Triviae in Laginis. Strabonem vide 14 p. 660. notat et Pausanias 5 21 quod olim ea urbs et regio Chrysaoris dicta fuerit, nimirum ab hoc templo. Lips.

7. *Hierocaesarienses*] oppidum est in Lydia. Lips.

Persicam Dianam] atque ipsi Lydi illi *Persici* cognomen habent, velut inde oriundi. Pausanias 5 27. *sunt*, inquit, *Lydis*, *qui Persici cognominantur*, *templa in Hierocaesarea oppido et Hypaepis*. *in utroque templo aedicula sive cella est cum aris*; *super his cinis*. *eoque ingressus sacerdos sive magus* (ad magicam enim Pausanias hoc miraculum refert) *tiara caput velatus*, *foco arida ligna imponit*; *et deum nescio quem barbarico sermone* (Persico, opinor) *invocans*, *ubi desiit*, *statim e lignis sponte purissima flamma emicat et adsurgit*. id se

lubrum rege Cyro dicatum; et memorabantur Perpernae Isauri multaque alia imperatorum nomina, qui non modo templ sed duobus milibus passuum eandem sanctitatem tribuerun exin Cyprii tribus delubris, quorum vetustissimum Paphi
5 Veneri auctor Aërias, post filius eius Amathus Veneri Amathusiae, et Iovi Salaminio Teucer, Telamonis patris in pro-
63 fugus, posuissent. auditae aliarum quoque civitatium legationes. quorum copia fessi patres, et quia studiis certabatur, consulibus permisere ut perspecto iure, et si qua in-
10 quitas involveretur, rem integram rursum ad senatum referrent. consules super eas civitates quas memoravi, apud Pergamum Aesculapii compertum asylum rettulerunt: ceteras obscuris ob vetustatem initiis niti. nam Zmyrnaeos oracu-lum Apollinis, cuius imperio Stratonicidi Veneri templum
15 dicaverint, Tenios eiusdem carmen referre, quo sacrum Neptuni effigiem aedemque iussi sint. propiora Sardianis Alexandri victoris id donum. neque minus Milesios Darei rege niti. sed cultus numinum utrisque Dianam aut Apollinem venerandi. petere et Cretenses simulacro divi Augusti

vidisse Pausanias testatur; et non dubie hinc templo religio, et ius mox asyli. LIPS.

1. *rege*] Freinshemius corrigit *regi*, quod probat Ryckius. sed potuit indicare voluisse structum antiquissimis temporibus, regnante Cyro, qui Lydos vicit et colonos eo misit. parum interest. ERN.

perpennae M.

5. *Veneri Amathusiae*] de ea v. Holsten. ad Steph. de Urb. p. 29. ERN.

7. *civitatum* vulgo.

8. *quorum*] int. negotiorum vel legatorum. alioqui foret pronum corrigere *quarum*. ERN.

13. *nam Smyrnaeos*] v. ad 4 56. ERN. *zmirnetis* M.

14. *Stratonicidi Veneri*] in decreto Smyrnaeorum (Marmor. Oxon. p. 6) Seleucus Callinicus dicitur declarasse τὸ ἱερὸν τῆς Στρατονικίδος Ἀφροδίτης ἄσυλον εἶναι. quem locum huic Taciti illustrando prodesse bene monet Spanhem. diss. 9 5. v. et Wesseling. Probab. p. 333. In *strato nici divae veneri* M.

15. *Tenios*] Insulae Tenos, quae inter Cycladas, cultores. de hac re Strabo 10 p. 487: *Tenos insula oppidum habet non magnum, sed extra illud in luco Neptuni templum dignum sane quod spectetur; et magno ibi conventu additur carmen* est oraculum, ut apud alios. ERN.

17. *dareo regi* M.

18. *uti*] scribo *niti*. LIPS. reg Pichena cum sequentibus edidit. ERN.

Dianam aut Apollinem] Scilicet Dianam cognomento Cal cuius templum μεγάλην ἀγυιὰν ἔχει, ait Strabo 13 p. 626, Apollinem venerabantur cognomento Didymaeum; de qua Strabo 14 p. 634, et Sext. Ob 21. LIPS. ceterum et hic pro infinitivo: utrisque esse numinum hos, ut Dianam et Apollinem maxime venerarentur et colerent. ERN.

factaque senatus consulta quis multo cum honore modus tamen praescribebatur, iussique ipsis in templis figere aera, sacrandam ad memoriam, neu specie religionis in ambitionem delaberentur.

Sub idem tempus Iuliae Augustae valitudo atrox necessitudinem principi fecit festinati in urbem reditus, sincera adhuc inter matrem filiumque concordia, sive occultis odiis. neque enim multo ante, cum haud procul theatro Marcelli effigiem divo Augusto Iulia dicaret, Tiberii nomen suo postscripserat; idque ille credebatur, ut inferius maiestate principis, gravi et dissimulata offensione abdidisse. sed tum supplicia dis Iudique magni ab senatu decernuntur, quos pon-

1. *modus tamen praescr.*] non satis considerate ergo elapsum hoc Tranquillo Tib. 37: *abolevit et ius moremque asylorum, quae usquam erant.* dumtaxat moderatus est et temperavit. Lips. at vide quae ad illum locum diximus in Excursu, probata nuper Oudendorpio ad Suet. Ern.

2. *facere aras*] Pichena in scripto esse ait *fiere aera;* atque ita *figere* pulcherrime emendat. voluit nempe senatus in aere sculpi et proponi haec decreta et has suas modificationes. Lips.

8. *Marcelli eff. D. Augusto*] nota morem, haud etiam notum, statuas effigiesque dedicandi certis diis, cuius vestigium in hoc lapide reliquo (ap. Grut. p. 227 3): *P. Veidius P. f. Pollio Caesareum imp. Caesari aug. et coloniai Beneventanai.* Pollio enim ibi non aliud quam effigiem Caesaris imperatoris dedicat consecratque Augusto et coloniae suae. et clarius in Strabone 14 p. 657: ἦν δὲ καὶ ἡ ἀναδυομένη Ἀφροδίτη, ἣ νῦν ἀνάκειται τῷ θείῳ Καίσαρι ἐν Ῥώμῃ, τοῦ Σεβαστοῦ ἀναθέντος τῷ πατρὶ τὴν ἀρχέγονον τοῦ γένους αὐτοῦ. etiam Dionysius Antiq. 2 54 scribit Romulum ex manubiis Vulcano dedisse quadrigas aureas simulque effigiem. hunc morem in Graecia quoque fuisse, Diogenes mihi dicit in vita Platonis 3 20, ubi Aristoclis filii Ariphrodatem quandam Platonis statuam in Academia dedicasse, cum inscriptione ista: Μιθριδάτης ὁ Ῥοδοβάτου Πέρσης Μούσαις εἰκόνα ἀνέθετο Πλάτωνος, ἣν Σιλανίων ἐποίησε. Lips. sed bene vidit Freinshemius post *Marcelli* interpungendum esse. Ern.

11. *abdidisse*] quoties ad h. l. venio, sollicitor ad credendum Tacitum scripsisse *accepisse.* nam praeterquam quod contextus et forma orationis hoc verbum desiderat, id ipsum quod exprimitur verbo *abdidisse*, iam est in *dissimulata;* ne quis credat vim orationis imminui. Ern.

12. *supplicia*] Sallustianum verbum pro supplicationibus Catil. 9 et alibi. Ern.

Iudi magni iidem cum Romanis. quia autem Iudi plerique sacri diis et instituti ad eos placandos, visum est ut cura eorum editioque sacerdotibus esset. non omnibus tamen, sed collegiis sacerdotum quatuor, quae ista pontifices, augures, septemviri epulones, quindecimviri. Dio 53 1, de Iudis Actiacis Agrippinae: καὶ αὕτη μὲν (scilicet ἡ πανήγυρις ἡ ἐπὶ τῇ νίκῃ τῇ πρὸς τῷ Ἀκτίῳ) διὰ πέντε ἀεὶ ἐτῶν ἐγίγνετο, ταῖς τέσσαρσιν ἱερωσύναις ἐκ περιτροπῆς μέλουσα. λέγω δὲ τοὺς ποντίφικας καὶ τοὺς οἰωνιστὰς τούς τε ἑπτὰ καὶ τοὺς πεντεκαίδεκα ἄνδρας καλουμένους. idem 58 12, de iis quae decreta post mortem Sciani: ἐψηφίσαντο

tifices et augures et quindecimviri septemviris simul e
sodalibus Augustalibus ederent. censuerat Lucius Apronius
ut fetiales quoque iis ludis praesiderent. contradixit Cæ-
sar, distincto sacerdotiorum iure et repetitis exemplis: neque
5 enim unquam fetialibus hoc maiestatis fuisse. ideo Au-
gustales adiectos, quia proprium eius domus sacerdotium
65 esset pro qua vota persolverentur. exsequi sententias haud
institui nisi insignes per honestum aut notabili dedecore
quod praecipuum munus annalium reor, ne virtutes silen-
10 tur, utque pravis dictis factisque ex posteritate et infamia
metus sit. ceterum tempora illa adeo infecta et adulatio-
ne sordida fuere ut non modo primores civitatis, quibus
claritudo sua obsequiis protegenda erat, sed omnes con-
sulares, magna pars eorum qui praetura functi, multique
15 etiam pedarii senatores certatim exsurgerent foedaque et si-
mia censerent. memoriae proditur Tiberium, quotiens curia
egrederetur, Graecis verbis in hunc modum eloqui solitum
"o homines ad servitutem paratos!" scilicet etiam illum, qui
libertatem publicam nollet, tam proiectae servientium patien-
20 tiae taedebat.

66 Paulatim dehinc ab indecoris ad infesta transgrediebam-
tur. Gaium Silanum proconsulem Asiae, repetundarum

δὲ ἑορτὴν διά τε τῶν ἀρχόντων καὶ διὰ τῶν ἱερέων ἁπάντων, ὃ μὴ πώποτε ἐγεγόνει, ἀχθῆναι, καὶ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἐτελεύτησε, καὶ ἵππων ἀγᾶσι καὶ θηρίων σφαγαῖς ἐτησίοις, διά τε τῶν ἐς τὰς τέσσαρας ἱερωσύνας τελούντων καὶ διὰ τῶν τοῦ Αὐγούστου θιασωτῶν ἀγγέλλεσθαι (ἀγάλλεσθαι), ὃ οὐδέποτε ἐπεποίητο. quibus verbis interpretis errorem esse scio, qui vertit *per quatuor collegia pontificum*, imperite, cum debuisset *sacerdotum*. pontificum sane collegium unum est. quod dicit autem Dio, non antea pronuntiatos ludos curatosque per quatuor collegia et Augustales, id si sensit, errat, et refellit hominem clare hic qui in manu Taciti locus. ceterum ad curationem sacerdotalem pertinet Cornelii et ille locus 11 11: *iisque ludis intentus adfui, sacerdotio quindecimvirali praeditus ac tum praetor, quod non iactantia refero, sed quia collegio quindecimvirum antiquiora ea cura.* Lips.

1. *et qui decemviri* M.

10. *pravis dictis factisque*] v. supra ad c. 40. Ern.

13. *claritudo s. o. protegenda*] pro metu periculi e claritudine sua imminentis (etenim clarissimos quosque Tiberius, quia metuebat, odio habebat, ut pluribus locis tradit noster) nolebantur se demittere et humiliare et sequendo vitare periculum. Lips.

22. *CSilanum*] Ryckius non dubitat esse eum qui consul a. 765 cum PDolabella fuit; quod secutus videbatur Ruperto, qui consulem hic dubitabat ex eo quod c. 69 [illegible] senatorii ordinis mentio. id [illegible] mentum si valet, nec proconsul fuisse dicemus. loquitur ita [illegible] natu: vult misericordia com

sociis postulatum, Mamercus Scaurus e consularibus, Iunius Otho praetor, Brutidius Niger aedilis simul corripiunt, obiectantque violatum Augusti numen, spretam Tiberii maiestatem, Mamercus antiqua exempla iaciens, Lucium Cottam a
5 Scipione Africano, Servium Galbam a Catone censorio, Publium Rutilium a Marco accusatos. videlicet Scipio et Cato talia ulciscebantur, aut ille Scaurus, quem proavum suum opprobrium maiorum Mamercus infami opera dehonestabat. Iunio Othoni litterarum ludum exercere vetus ars fuit: mox
10 Seiani potentia senator obscura initia impudentibus ausis propellebat. Brutidium artibus honestis copiosum et, si rectum iter pergeret, ad clarissima quaeque iturum festinatio ex-

ex eo quod sui ordinis fuerit. in quo parum referebat utrum consularis an praetorius pedarinsve esset. Ern.

2. *bruttedius* M, et mox *bruttedium*.

4. *iaciens*] int. instituti sui, accusationis susceptae defendendae causa. Ern.

5. *Cottam*] Cicero Div. in Verrem 21, ibique Asconius; et Valerius 8 1. Lips.

5. de *Galba* ibidem Cicero c. 20 et Valerius; de Rutilio Livius Epit. 70, Cicero in Bruto 30 et Oratore 2 69, Orosius 5 17. Lips.

8. *opprobrium maiorum*] Sallustianum est. Lips.

8. *Iunio Othoni*] declamator fuit eo aevo notus. Seneca pater et ipsum et genus eius dicendi describit, non sine nota, Controv. 9. sit illum usum tecto genere dicendi et suspicioso, ubi minime opus, et cum aperte liceret agere. *bene*, inquit, *de hoc vitio illius Scaurus nubat, illum acta in aurem tegere.* acumen ioci reddo, scriboque *legere.* acta publica sunt, nec aliud tam vulgo promptum notumque, adeo ut proverbii loco Seneca filius alibi dixerit *beneficia in acta non mitto*, i. e. non publico, non divulgo. quid autem magis ridiculum, quam acta publica alicui recitare in aurem? subtilis ergo in id vitium hominis iocus; quem belle aemulatus est Martialis 1 90: *garris in aurem semper omnibus Cinna, garris et illud, teste quod licet turba, adeone penitus sedit hic tibi morbus, ut saepe in aurem Cinna Caesarem laudes?* nec enim dubito quin oculos habuerit ad breve illud Scauri acutumque dictum. Lips.

10. *propolluebat*] Nicolaus Faber *perpolluebat*. Groslotius noster *propellebat*, bono pariter et prompto sensu. Lips. Pichena *praetor polluebat*, idque tanquam certissimum recepit in textum. Acidalius *protollebat*; alii *propalabat*, vel *porro polluebat*, quod in paraphrasi sequitur Freinshemius. Heinsius *praepollebat*, quod non patiuntur obscura initia. IGronovius *provolvebat*. IFGronovius recepit *propellebat*, servavitque Ryckius. idque ceteris certe coniecturis melius puto. probat etiam Burm. ad Suet. Calig. 30. vulgatum defendi posset e 6 25, ubi *provixisse* pro porro vixisse. Ern.

11. *artibus honestis*] vera laus. non solum enim inter oratores rhetoresque locum habuit, recensente Seneca non semel: sed etiam historiam scripsit, ut ex fragmentis apparet, cum laude. pete ea a Seneca patre, in Suasoria de morte Ciceronis. puto eumdem esse quem signavit Iuvenalis 10 82: *pallidulus mi Brutidius meus ad Martis fuit obvius aram.* Lips.

12. *perageret* M.

stimulabat, dum aequalis, dein superiores, postremo suaeque ipse spes anteire parat; quod multos etiam bonos pessum dedit, qui spretis quae tarda cum securitate, praeceptum
67 vel cum exitio properant. auxere numerum accusatorum Gel-
5 lius Publicola et Marcus Paconius, ille quaestor Silani, hic legatus. nec dubium habebatur saevitiae captarumque pecuniarum teneri reum: sed multa adgerebantur etiam insontibus periculosa, cum super tot senatores adversos facundissimis totius Asiae eoque ad accusandum delectis respon-
10 deret solus et orandi nescius, proprio in metu, qui exercitum quoque eloquentiam debilitat, non temperante Tiberio quin premeret voce, vultu, eo quod ipse creberrime interrogabat, neque refellere aut eludere dabatur, ac saepe etiam confirmandum erat, ne frustra quaesivisset. servos quoque Silani
15 ut tormentis interrogarentur, actor publicus mancipio acceperat. et ne quis necessariorum iuvaret periclitantem, manifestis crimina subdebantur, vinclum et necessitas silendi. igitur petito paucorum dierum interiectu defensionem sui deseruit, ausis ad Caesarem codicillis, quibus invidiam et pre-
68 ces miscuerat. Tiberius quae in Silanum parabat, quo accusatius sub exemplo acciperentur, libellos divi Augusti de Voleso Messala eiusdem Asiae proconsule factumque in eum senatus consultum recitari iubet. tum Lucium Pisonem sententiam rogat. ille multum de clementia principis praefatus,
25 aqua atque igni Silano interdicendum censuit, ipsumque in

2. *ante reparat* M.

5. *Poplicola* vulgo.

MPaconius] quem postilla reum maiestatis Tiberius interfecit, admonitu scurrae cuiusdam. Suet. Tib. 61. Lips.

9. *eo quod*] Lipsius *et quod*, Acidalius *eoque quod*. non arbitror necessariam copulam: nam explicat *voce premere*. Ern.

13. *neque - dabatur*] timore, ut opinor, ne refellendo et eludendo augeret iram. Ern.

15. *interrogentur* M.

19. *ausis*] Faernus *missis*, nempe quia *ausus* passive nusquam dicitur. lenius Ryckius *ausus codicillos*. *missis* quare in *ausis* mutarent libri, nulla ratio esse potuit. idem videbatur Heinsio et Grosiotio (quamquam idem etiam *missis*, *ausis* tamen verum puto. Ern.

22. *Voleso Messalla*] cuius saevitiae clarum exemplum in Seneca de ira 2 5, ubi item vocat eum Asiae proconsulem sub Augusto. *Voleso nuper sub D. Augusto proconsule Asiae cum trecentos una die securi percussisset, incedens inter cadavera superbo, quasi magnificum quidem conspiciendumque fecisset, clamavit, o rem regium! quis haec rex fecisset? non fuit haec ira, sed maius malum et insanabile*, nec plura super eo mihi conqueri. Lips.

insulam Gyarum relegandum. eadem ceteri, nisi quod Gnaeus Lentulus separanda Silani materna bona, quippe alia parente geniti, reddendaque filio dixit, adnuente Tiberio. at Cornelius Dolabella dum adulationem longius sequitur, increpitis Gai Silani moribus addidit ne quis vita probrosus et opertus infamia provinciam sortiretur, idque princeps diiudicaret. nam a legibus delicta puniri: quanto fore mitius in ipsos, melius in socios, provideri ne peccaretur? adversum quae disseruit Caesar. non quidem sibi ignara quae de Silano vulgabantur, sed non ex rumore statuendum. multos in provinciis contraquam spes aut metus de illis fuerit egisse. excitari quosdam ad meliora magnitudine

3. *alia parente geniti*] certe haec implexa. Pichena interpretatur Silano fuisse matrem et novercam: materna autem bona intellegi verae matris, quae separanda a novercae ac filio danda, ut aviae paternae. ego causae nihil video cur bona matris non fuerint Silani hic rei; et simul igitur cum paternis, pari iure, confiscanda. mihi semper aliquid occulti vulneris in hac scriptura visum, et sententiam affirmare paene audeam, etsi vix scripturam. sed haec quoque fortasse fuerit *quippe tali parente geniti*, vel *quippe illa parente*, per admirationem. enimvero Lentulus separari materna bona per honorem voluit, et respectu illius parentis, quae ex Augusti sanguine scilicet esset. hoc in Silanis verum est; et Tacitus noster 13 1 Silanum abnepotem D. Augusti facit, et Plinius 7 11: *D. Augustus neptis suae nepotem genitum vidit, qui excessit anno.* stemma tamen seriatim hoc texere difficile sit. quodsi in lectione nihil mutas, tum ego interpretari capiar, duas matres Silano huic reo fuisse, veram et novercam. noverca autem bona maxima ex parte Silano reliquerat, in gratiam mariti, vel obsequiis, ut fit, privigni capta. nunc censet Lentulus separanda ea bona, quippe *eam non ea parente genitus esset:* sed adventicia illa et ex indulgentia data filio item indulgenda. haec dixerim, nec mihi firma aut proba, ut praemisi. scripsit ad me ex Hispania vir doctus, in veteri libro se legisse *quippe alta parente.* quod ad nostrum illum sensum faciat, sed mallem aliud verbi. LIPS. Lipsianae emendationi similis est Freinshemiana *quippe Iulia parente geniti.* sed illa melior, quod in hac vox *parente* friget; praeterquam quod merito dubitatur de Iulia, an Silani parens fuerit. 4 44: *Antonia Octavia genita*, et sic centies. sed tamen 13 12: *Senecio liberto Caesaris patre genitus*, et c. 45: *Ollio patre genita.* duriores nec aeque probabiles sententiae, primum Grotii, qui *Manlia* sive *Mallia*, dein Reinesii Epist. 50, qui *Cornelia* volebat. nam et idem vitium est quod in Freinshemiana; et si matris cuiuscunque, si modo nobilis, ista vis est, cur non et in aliis illa ratione utuntur senatores? idemque dicendum de Heinsii coniectura *Aelia*, ut Seiano hoc daretur. ERN.

4. *Cornelius Dolabella*] praeter caeteros adulator; qui supra censuit ut Tiberius ovans urbem iniret. cuius mentio in prisco lapide coniunctim cum hoc CSilano (ap. Gruter. p. 176) *P. Cornelius, P. f. Dolabella, C. Iunius C. f. Silanus flamen Martialis, coss. ex s. c. faciundum curaverunt, idemque probaverunt.* LIPS.

10. *vulgabantur*] valde inclino eo ut *vulgarentur* scribendum putem.

rerum, hebescere alios. neque posse principem sua scientia cuncta complecti, neque expedire ut ambitione aliena tractetur. ideo leges in facta constitui, quia futura in incerto sint. sic a maioribus institutum ut, si antissent delicta, poenae
5 sequerentur. ne verterent sapienter reperta et semper placita. satis onerum principibus, satis etiam potentiae. minui iura, quotiens gliscat potestas, nec utendum imperio, ubi legibus agi possit. quanto rarior apud Tiberium popularitas, tanto laetioribus animis accepta. atque ille prudens moderandi,
10 si propria ira non impelleretur, addidit insulam Gyarum immitem et sine cultu hominum esse: darent Iuniae familiae et viro quondam ordinis eiusdem ut Cytheram potius concederet. id sororem quoque Silani Torquatam, priscae sanctimoniae virginem, expetere. in hanc sententiam facta dis-
70 cessio. post auditi Cyrenenses, et accusante Anchario Priscus Caesius Cordus repetundarum damnatur. Lucium Ennium equitem Romanum, maiestatis postulatum quod effigiem pri-

sed scio talia etiam aliis locis reperiri. itaque non ausus sum mutare. sic 4 10 bis indicativus pro coniunctivo in tali oratione, *inierat, struxerat*. Ern.

1. *habescere* M.

4. *anteissent* vulgo.

6. *minutura*] ne deliberare quidem quemquam puto quin coniectura nostra vera sit, *minui iura*, praeclara et ex usu rerum gnome. Lips.

12. *Cytheram potius*] in M *Cythonum* [immo Cythenum Gronovio auctore]. putes *Cythnum* fuisse, quae insula est iuxta Atticam, sub Euboea, nostro alibi, Ptolemaeo item et Plinio nominata. Lips.

13. *Torquatam*] cuius memoriam servat marmor Romae (ap. Grut. p. 310): *Iuniae C. Silani f. Torquatae vir. Vest. maximae Iuvenio. l.* itemque alterum in hortis Vaticani mihi lectum (ib. p. 25): *Iunoni Iuniae C. Silani f. Torquatae sacerdoti Vestali annis* LXIIII *caelesti patronae Actius. l.* Lips. adde Sponii Miscell. er. ant. p. 150. Ern. de Torquata disputantes v. Rupertum et Reinesium Ep. 48 et 50.

14. *facta discessio*] quomodo discessio facta? immo videntur omnes hoc probasse, nec dignum Caesare per discessionem experiri, Caesare an alius sententia sequenda. omnes in unam Caesaris sententiam discessio facta: eam cum consul repetisset et pronuntiasset, iussit discedere in partes, ut appareret hanc sententiam probare senatores. atque ita omnes ad Caesaris partes, subsellium, discessere. nam auctore Varrone per discessionem fit SC, cum consulitur, ap. Gellium 14 7. Ern.

15. *Cyrenenses*] fluctuavi in hoc loco. supra enim scriptum eadem de re c. 38: *Ancharius Priscus Caesium Cordum proconsulem Cretae praetaverat repetundis*. mirum videtur agere Cyrenenses in illum provinciae alienae provinciae rector; et indignabam ut substituerem Cretam. dispulit hanc caliginem Strabo, qui quem libro ultimo in divisione provinciarum lego Cretam cum Cyrenaica eiusdem proconsulis fuisse. hac mente Suet. Vespas. 2: *praetor Cretam et Cyrenas provincias sorte cepit*. ubi male quidam de *provincias*. Lips.

cipis promiscum ad usum argenti vertisset, recipi Caesar inter reos vetuit, palam aspernante Ateio Capitone quasi per libertatem. non enim debere eripi patribus vim statuendi, neque tantum maleficium impune habendum. sane lentus in suo dolore esset: rei publicae iniurias ne largiretur. intellexit haec Tiberius ut erant magis quam ut dicebantur, perstititque intercedere. Capito insignitior infamia fuit, quod humani divinique iuris sciens egregium publicum et bonas domi artes dehonestavisset.

Incessit dein religio, quonam in templo locandum foret donum quod pro valitudine Augustae equites Romani voverant equestri Fortunae: nam etsi delubra eius deae multa

4. *lentus*] patiens, non ulciscendi cupidus. Cicero Or. 2 45 *lente ferre* opponit τῷ irasci. Liv. 22 14 · *tendentem ad moenia Hannibalem lenti spectamus;* ubi v. Drakenborchium, item late de hac voce eiusque variis et contrariis significationibus agentem Vossium ad Catull. p. 213. Ern.

5. *Reip. iniurias ne largiretur*] ne condonaret iniurias rei publicae illatas. alias ista forma significat condonare alicui iniurias rei publicae causa; quod ab h. l. alienum est. Ern.

7. *insignitior*] sic ex M restituit Pichena. ante erat *insignior*. Heinsius insuper vult *infamiae*, ubique scilicet inferciens illum genitivum; quod non convenire iam aliquoties diximus. Ern.

8. *egregium publicum*] ita dictum ut vulgo bonum publicum, et Livio 2 1 *pessimum publicum*. Rhenanum risi scribentem: *obscurus locus est* (censeo Delphos mittamus ad consulendum) *aut certe mendosus; qui forsan sic legi debeat, se, rem publicam et bonas domi artes.* Lips.

12. *equestri fortunae*] valde me permulcet illa *Fortuna Sequestris*: sed et inventor (Gruterus) et approbator (Pichena) tam belli cognominis explicando eius taedium faciunt. *sequester* meo iudicio non a *sequor*, quod Gellio creditum, sed a *secus* quasi *secuster*, ut a *magis magister*, a *minus minister*, dictus, quoniam intervenit dissidentibus ipse neutrarum partium, semotus ab utroque et liber a causis eorum, aliusque atque certantes. duas autem personas significat, vel arbitri, medii, interpretis, quam notionem illi duriter captant; vel custodis, penes quem res controversa deponitur, l. 110. D. de V. S. Plautus Mercat. 4 3 36: *immo sic sequestro mihi data est.* Rudente 4 3 78: *nisi pars datur, aut ad arbitrum reditur, aut sequestro ponitur.* Cato apud Gellium 20 11: *per deos immortales, nolite vos sequestro ponere*, hoc est, nolite custodiam vestri committere cuiquam praeter vosmetipsos; nolite vos, cum liberi sitis, fiduciarios reddere et cuiquam in potestatem dare. Paulus l. 6. D. Depositi: *proprie autem in sequestre est depositum, quod a pluribus in solidum certa conditione custodiendum reddendumque traditur.* unde observant *sequestre* genus esse depositi. at ego Pauli verba corrupta esse censeo, neque unquam Latinis dictum aliquid *esse sequestre* aut *in sequestre.* scribe *proprie autem sequestro est positum, quod* etc. idem spectavit Tertull. de resurr. 51: *hic sequester dei atque hominum appellatus ex utriusque partis deposito commisso sibi.* et c. 63: *in deposito* (caro) *est apud deum per fidelissimum sequestrem dei et hominum, Iesum Christum.* et de patientia 15: *adeo*

in urbe, nullum tamen tali cognomento erat. repertum est aedem esse apud Antium quae sic nuncuparetur, cunctasque caerimonias Italicis in oppidis, templaque et numinum effigies iuris atque imperii Romani esse. ita donum apud Antium
6 statuitur. et quando de religionibus tractabatur, dictum nuper responsum adversus Servium Maluginensem flaminem Dialem prompsit Caesar, recitavitque decretum pontificum, quotiens valitudo adversa flaminem Dialem incessisset, et pontificis maximi arbitrio plus quam binoctium abesset, dum
10 ne diebus publici sacrificii, neu saepius quam bis eundem in annum; quae principe Augusto constituta satis ostendebant annuam absentiam et provinciarum administrationem Dialibus non concedi. memorabaturque Lucii Metelli pontificis maximi exemplum, qui Aulum Postumium flaminem attinuisset. in

satis idoneus patientiae sequester est deus. si iniuriam deposueris penes eum, ultor est. hanc quoque vim huius vocabuli considerarunt, qui *Fortunae Sequestri* pro Augustae valetudine donum voverunt, nempe ut eius salutem apud Fortunam deponerent, et huic illam custodiendam mandarent. quod etiam votum, postquam eam dea sartam tectam habuisse visa, solverunt. ut Domitianus in Capitolii oppugnatione ex incendio *Iovi Custodi* servatus. GRON. de hac voce videre etiam Heinsium ad Ovid. Fast. 1 287 iubet IGronovius. de re adde not. seq. ERN.

1. *nullum tali cogn. erat*] mirum vero. nam et Livius 40 40 10 et Valerius 1 1 20 auctores sunt Q Fulvium Romae dedicasse aedem Fortunae Equestri. nominat et Iulius Obsequens 113. *CClaudio*, inquit, *MPerpenna consulibus bubo in aede Fortunae Equestris comprehensus inter manus exspiravit.* incendio consumptam suspicemur, nisi obstaret P. Victor, qui eam collocat in regione IX urbis suo etiam aevo. fatebor ingenue. aliud quod pro Tacito dicam, non habeo. LIPS. huic dubitationi obviam ire voluere, qui *Sequestri Fortunae* legi voluere. quod ut argutius, ita Lipsianum simplicius ac mollius; idemque placet Nardino (de Vet. V. R. 6 3), Freinshemio, Philippo a Turre (in mon. Antii c. 1). equestrem ordinem Fortunae Equestri vota fecisse pro Livio nihil mirum, et studio assentiri mirifice convenit, quod minus apparet in Fortuna Sequestri. illud non contra dici potest (quod alias docti libenter usurpant, vehementi novius in dea Modestia, quam videntur quidam 4 7 reperisse, Obs. 3 10) *Fortunae Sequestri* Iam apud veteres mentionem neque vero quaeritur quo appellari potuerit, sed quo lata fuerit aut appellari in ab tali ordine sueverit. in qua *Fortuna Equestris*, Grut. p. 75 4. alia apud t. 1 p. 81 n. 5. ERN. cf. Pantheo p. 223.

5. *quando*] *quo* M, ut posse niam. ita etiam 4 6 et 16.

6. *malluginensem* M.

7. *promisit* M.

9. *plus quam binoctium*] ablegatis aliis vocibus; licere flamini abesse, sed et consciscente pontifice, quam binoctium: sed adversa valetudine et cum nibus quae sequuntur. vulgata lectio erat *dum ne plusquam*: novitia cum sit, quis moretur? L

13. *LMetelli*] auctorum loca ad c. 58. LIPS.

sors Asiae in eum qui consularium Maluginensi proximus erat collata.

2 Isdem diebus Lepidus ab senatu petivit ut basilicam Pauli, Aemilia monimenta, propria pecunia firmaret ornaretque. erat etiam tum in more publica munificentia; nec Augustus arcuerat Taurum, Philippum, Balbum hostiles exuvias aut exundantis opes ornatum ad urbis et posterum gloriam conferre. quo tum exemplo Lepidus, quanquam pecunia modicus, avitum decus recoluit. at Pompeii theatrum igne fortuito haustum Caesar exstructurum pollicitus est, eo quod nemo e familia restaurando sufficeret, manente tamen nomine Pompeii. simul laudibus Seianum extulit, tanquam labore vigilantiaque eius tanta vis unum intra damnum ste-

4. bene *Aemilia monumenta*. non enim unius Aemilii opus. Aemilius Paullus, qui postea cum CMarcello consul, duas basilicas, veterem refecit, novam locavit. auctor Cicero ad Att. 4 16. novam interventu bellorum civilium non perfecit ipse, ut aliquisari video virum inter antiquarios primum: perfecit sub Augusto Paullus Aemilius, qui consul a. 720 et postea censor. Dio 49 41: *καὶ τὴν στοὰν τὴν Παύλου καλουμένην Αἰμίλιος Λέπιδος Παῦλος ἰδίοις ἰδίαν ἐξῳκοδόμησε, κἂν τῇ ὑπατείᾳ καθιέρωσεν*. eam incendio consumptam refecit 20 annis post alius Aemilius, ut narrat idem Dio 54 25: *ἡ μὲν οὖν στοὰ μετὰ τοῦτο ὀνόματι μὲν ὑπ' Αἰμιλίου, ἐς ὃν τὸ τοῦ ποιήσαντός ποτε αὐτὴν γένος ἐκλίθει, τῷ δὲ ἔργῳ ὑπ' Αὐγούστου καὶ ὑπὸ τῶν τοῦ Παύλου φίλων ᾠκοδομήθη*. et nunc post annos 35 iterum collapsam firmavit ornavitque Manius Lepidus is de quo dixi supra. Lips. sine causa urget vir summus pluralem, qui in hoc verbo etiam de unius tali opere dicitur, sic apud Ciceronem pro Milone 7 Clodius dicitur interfectus *in maiorum suorum monimentis*, i. e. in via Appia ab Appio Caeco munita. et noster 4 7 *monimenta Pompei* vocat theatrum Pompeii. cf. 3 3. de basilicis dixi ad Suet. Exc. 5. Ern.

6. *arguerat*] scribendum *arcuerat*, i. e. vetuerat, prohibuerat. Tauri amphitheatrum intellegit in campo Martio. Marcii Philippi aedem Herculis Musarum, Balbi theatrum. vide Suet. Aug. 29, Dionem 51 23 et 54 25. Lips. recte Lipsius. alterum vix latinum. *arcuerat conferre*, ut Senecae defendimus in Hippolyto v. 805: *tu licet asperos pugnacesque deos viribus arceas, et vasti spatio vincere corporis*. et solenne librorum vitium est. Ovidio diu fuit Met. 15 72: *primusque animalia mensis arguit imponi* pro *arcuit*. Statio diu Theb. 2 629: *cur inficiatus honora arguerim fama* (et male defendit Gebhardus) pro *arcuerim*. Val. Flacco 4 317: *haec Amycum tandem manus arguit ausis* pro *arcuit*. Gron. nec latinitas nec res patitur *arguerat* legi. non latinitas, tum propter ea quae Gronovius dixit, tum propter constructionem: deberet enim sequi *contulisse*, aut *quod contulissent*. non res: nam Augustus etiam impulerat, auctore Suet. 29. *non arcuerat* est *hortatus erat*. itaque non dubitavi recipere *arcuerat*. librarii medii aevi in multis verbis *g* pro *c* scripsere, ut *vagare* pro *vacare*. v. H. 1 44. Ern.

9. *recoluit*] repetiit, ut dicimus *recolere morem*. Ern.

13. *vis*] int. ignis, incendii, quale quid frustra addi volebat Muretus. et solet *vis* absolute poni pro ea re cuius vis exseritur, sentitur, ut 4

tisset. et censuere patres effigiem Seiano, quae apud th
trum Pompeii locaretur. neque multo post Caesar, n
Iunium Blaesum proconsulem Africae triumphi insignibus
tolleret, dare id se dixit honori Seiani, cuius ille avunc
73 erat. ac tamen res Blaesi dignae decore tali fuere. n
Tacfarinas, quanquam saepius depulsus, reparatis per in
Africae auxiliis huc adrogantiae venerat ut legatos ad Ti
rium mitteret, sedemque ultro sibi atque exercitui suo pe
laret, aut bellum inexplicabile minitaretur. non alias ma
10 sua populique Romani contumelia indoluisse Caesarem fer
quam quod desertor et praedo hostium more ageret. ne Sp
taco quidem post tot consularium exercituum clades inul
Italiam urenti, quanquam Sertorii atque Mithridatis ingen
bus bellis labaret res publica, datum ut pacto in fidem r
15 ciperetur: nedum pulcherrimo populi Romani fastigio la
Tacfarinas pace et concessione agrorum redimeretur.

62 pro ruina: *quos illa vis perculisset.* v. Heinsius in Misc. Obs. 1 p. 396, ad Val. Flacc. 7 333. Ern.

1. *eff. Seiano*] de ea Seneca ad Marciam 22: *decernebatur Seiano statua in Pompeii theatro ponenda, quod exustum Caesar reficiebat. exclamavit Cordus tunc vere theatrum perire.* Lips.

6. *depulsus*] victus, superatus. v. ad 2 1. Ern.

9. *inexplicabile*] i. e. perpetuum, finem non habiturum. sic apud Livium 39 51 *inexplicabile odium* habent multi codices et editiones ante Ascensianam, post quam *inexpiabile* receptum est, quod etiam Drakenborchius servavit, ut apud eundem 4 35 *inexpiabile bellum* dicitur. quod alicui et hic posset in mentem venire pro correctione. idem Livius 37 52 *inexplicabilem facilitatem* vocat, cuius exitus nullus est. adde dicta in Clave Cic. in h. v. Ern.

10. *populique Rom. contumelia*] verba haec transposita, suadente Lipsio, in hunc ordinem se reposuisse ait Pichena. parerem, si iubente unico codice dixisset. quod quando non ausus, illam iuncturae vulgaris horum verborum immutationem, p
pulique contumelia Romani, la
quaquam auribus accidere me
gratam, quin et aliquid magn
praeferre mihi videri fateor. Ge
atqui sic est in M teste IGron
sic in ed. Beroaldi. prima Ald
editio, casu haud dubie, dedit
pulique cont. Ro. unde in edition
Rhenani, Aldinam aliasque ed
ceps venit. talia multis in lo
acciderunt veterum scriptorum, p
etiam ambitiose defendantur, in q
bus acumina magnificentiam et m
quid saepe doctissimi homines pe
runt. Ern.

11. *hostium more ageret*] sc. la
lum vocans, quod latrocinium p
postulata edens, qualia hostis
iusto bello solet. Ern.

14. Acidalius etsi non damna
baret, tamen putat fore cui vide
id grave nimis videatur magn
probet *laboraret*. et contumel
sane hae voces subinde a libra
sed magis ut *labare* in labor
mutent quam contra. v. Drak
ad Liv. 22 61, 32 30. illud la
coniecturae, quod M plurimis p
tali contractione peccat. v. ad
53. Ern.

negotium Blaeso, ceteros quidem ad spem proliceret arma sine noxa ponendi, ipsius autem ducis quoquo modo poteretur. et recepti ea venia plerique. mox adversum artes Tacfarinatis haud dissimili modo belligeratum. nam quia ille robore exercitus impar, furandi melior, plures per globos incursaret eluderetque et insidias simul tentaret, tres incessus, totidem agmina parantur. ex quis Cornelius Scipio legatus praefuit qua praedatio in Leptinos et suffugia Garamantum; alio latere, ne Cirtensium pagi impune traherentur, propriam manum Blaesus filius duxit. medio cum delectis, castella et munitiones idoneis locis imponens, dux ipse arta et infensa hostibus cuncta fecerat, quia, quoquo inclinarent, pars aliqua militis Romani in ore, in latere et saepe a tergo erat; multique eo modo caesi aut circumventi. tunc tripertitum exercitum plures in manus dispergit, praeponitque centuriones virtutis expertae. nec, ut mos fuerat, acta aestate retrahit copias aut in hibernaculis veteris provinciae componit, sed ut in limine belli, dispositis castellis, per expeditos et solitudinum gnaros mutantem mapalia Tacfarinatem proturbabat, donec fratre eius capto regressus est, properantius tamen quam ex utilitate sociorum, relictis per quos resurgeret bellum. sed Tiberius pro confecto interpretatus, id quoque Blaeso tribuit ut imperator a legionibus salutaretur prisco erga duces honore, qui bene gesta re publica gaudio

3. *mox — belligeratum*] quanto brevius ille copiosus et verbosus, ut putatur ab imperitis, Livius dixisset idem quod brevitatis laude florens Tacitus: *mox Tacfarinas suis artibus petitus*, e. l. 22 16. qui videtur esse fundus sententiae Cornelianae. Ern.

6. *eluderet*] i. e. impetu facto et assultu resiliret subito, nec copiam sui pugnaeque faceret. 4 25: *infensus miles memoria laborum et adversum eludentes optatae toties pugnae*. Ern.

8. *Leptinos*] intelligi putant qui Leptim Africae urbem colunt; qui *Leptitani* vocantur (v. H. 4 50), nusquam *Leptini*; unde *Leptitanos* rescribi volebant Freinshemius et Ryckius. esse autem debent qui Leptim parvam tenebant. sed scire velim quomodo e finibus Leptitanorum suffugium esset in Garamantas, cum Leptis sit ad mare, Garamantes in interiori Africa. Ern.

9. *traherentur*] diriperentur, vexarentur, perderentur. supra c. 54: *haec cura omissa rem publicam funditus trahet*, i. e. perdet, evertet. Ern.

14. *tripartitum* vulgo.

19. *mapalia* i. e. castra, quae mapalia pro tentoriis habebant. adde 4 25 *positis mapalibus consedisse*. *mapalia* illa qualia fuerint, discas e Livio 30 3, qui etiam c. 5 *casas* vocat. adde Cort. ad Sall. Iug. 18. Ern.

20. *proturbat* vulgo.

et impetu victoris exercitus conclamabantur; erantque plures simul imperatores, nec super ceterorum aequalitatem. concessit quibusdam et Augustus id vocabulum, ac tunc Tiberio Blaeso postremum.

75 Obiere eo anno viri illustres Asinius Salonius, Marcus Agrippa et Pollione Asinio avis, fratre Druso insignis, Caesarique progener destinatus, et Capito Ateius, de quo me-

1. *conclamabantur*] appellabantur; quo verbo Cicero de hac re utitur ad Div. 2 10. sed clamore exercitus; unde *conclamari* noster dixit. simile est illud Ciceronis Phil. 6 1: *cum vos universi a me conservatam esse rem publicam conclamastis.* poterat dicere *me conservatorem rei publicae conclamastis.* Ern.

4. distinguo locum, *Blaeso postremum. obiere eo anno*, non levi ad historiam momento. olim et libera re publica multi imperatores dicti, ut quisque rem suis auspiciis bene gessisset. displicuit Augusto, et ut reliquos honores in se, sic et hoc nomen traxit. quod communicatum postea cum paucis, et fere nonnisi ex gente Augusta. Tiberius tamen hic Blaesum imperatoris nomine insignit; eumque e privatis postremum. id est, ut postinde soli principes eo titulo sint usi, nemini ultra concesso subditorum. Velleius 2 25: *Iunius Blaesus proconsul in Africa ornamenta triumphalia cum appellatione imperatoria meruit.* neque etiam indignum nota, quod observamus in nummis et inscriptionibus, imperatoris titulum, cum principis est, praeponi, cum victoris, subiungi hoc modo. *imp. Caesar Augustus*, contra *Iunius Blaesus imp.*, *M. Tullius Cicero imp.* quod etiam e Suetonii Iulio 76 colligas, cuius id inventum. Lips. haec distinctio est in M teste Pichena. ceterum videtur aptius esse *at tunc* quam *ac tunc*; quae inter se confundi solere supra dictum. Ern.

5. *Asinius Salonius*] Asinio Pollioni oratori et historico filius natus Asinius Gallus, quem captis Salonis Delmatica urbe agnomento dixit Saonium. Servius auctor in Virg. ecl. 4 1. etsi id cognomen Tacitus et Dio illi nusquam tribuunt, cum dixisse Asinium Gallum. is Salonius duxit Vipsaniam Agrippae filiam, dimissam paullo ante a Tiberio, quae ex ea sustulerat Drusum. hoc ut quod Tacitus 1 12 scripsit: *ne filius — civilia agitaret.* habuit ex ea liberos complures, virilis sexus istos, CAsinium Salonium, de quo hic; Asinium Gallum, de quo Suetonius Claudii 13 et Dio 55 9; Asinium Pollionem, qui consul a. u. 776, de quo Plinius 33 8, Tacitus 1 12, Dio in Syll. coss. et Fast.; Asinium Agrippam, de quo 4 9; Asinium Celerem, quem consulem Plinius nominat 9 31 et paucis ante principe Caio. nec vanum est quod tribuo tam multos. iubet hoc Tacitus 6 23, ubi de morte Asinii Galli patris: *scilicet medio triennio defuerat tempus subeundi iudicium consulari seni, tot consularium parenti.* cui loco abunde lucem fuerint ista. superest ut virum doctum (Vertranium) eripiam a luto, quo haeret quomodo hic Asinius Salonius Drusi frater mortuus dicatur, quem Suetonius et Dio vivum produnt Claudii aevo. nam Suetonius ecce l. c. *conspiraverunt ad res novas Gallus Asinius et Statilius Corvinus, Pollionis ac Messallae oratorum nepotes.* et Dio 60 27: Ἀσίνιος δὲ δὴ Γάλλος, ὁ τοῦ Ἀσινίου πρὸς μητρὸς ἀδελφιδοῦς, ἐπεβούλευσε μὲν τῷ Κλαυδίῳ. itaque quod in pugna clara concludit: *quid erat sit, deus aliquis viderit.* immo ut homo. frater enim hic Saloniis, ut ipse; ne ultra turbes et in sinu quod dicitur, excites fluctus. Lips.

6. *Caesarique progener*] uti quam duceret e liberis Germanici. Lips.

moravi, principem in civitate locum studiis civilibus assecutus, sed avo centurione Sullano, patre praetorio. consulatum ei acceleraverat Augustus, ut Labeonem Antistium isdem artibus praecellentem dignatione eius magistratus anteiret. namque illa aetas duo pacis decora simul tulit. sed Labeo incorrupta libertate, et ob id fama celebratior: Capitonis obsequium dominantibus magis probabatur. illi, quod praeturam intra stetit, commendatio ex iniuria, huic, quod consulatum adeptus est, odium ex invidia oriebatur. et Iunia sexagesimo quarto post Philippensem aciem anno supremum diem explevit, Catone avunculo genita, Gai Cassii uxor, Marci Bruti soror. testamentum eius multo apud vulgum rumore fuit, quia in magnis opibus, cum ferme cunctos proceres cum honore nominavisset, Caesarem omisit. quod civiliter acceptum, neque prohibuit quo minus laudatione pro rostris ceterisque sollennibus funus cohonestaretur. viginti clarissimarum familiarum imagines antelatae sunt, Manlii, Quintii aliaque eiusdem nobilitatis nomina. sed praefulgebant Cassius atque Brutus eo ipso quod effigies eorum non visebantur.

2. *consulatum*] quem cepit inter suffectos a. u. 759. lapis priscus Romae: *C. Ateio Capitone C. Vibio Postumo cos.* Lips.

4. *magistratibus* M.

5. *Labeo incorrupta libertate*] patrem aemulatus, virum praeclarum et prudentem, qui bello Philippensi pro libertate fortiter occubuit. Appianus 4 135: *Λαβεὼν δὲ ἐπὶ σοφίᾳ γνώριμος, ὁ πατὴρ Λαβεῶνος τοῦ κατ' ἐμπειρίαν νόμων ἔτι νῦν περιωνύμου, τοῦ πιστοτάτου τῶν οἰκετῶν τῆς δεξιᾶς λαβόμενος, καὶ περιστρέψας αὐτόν, ὡς ἔθος ἐστὶ Ῥωμαίοις ἐλευθεροῦν, ἐπιστρεφομένῳ ξίφος ἔδωκε καὶ τὴν σφαγὴν ἐπέσχε.* Lips. exemplum libertatis vide ap. Suet. Aug. 54. Ern.

11. *Catone avunculo*] DIunius Silanus, qui consul cum LLicinio Murena uxorem habuit Servilium sororem MCatonis. ex iis nata haec Iunia, soror MBruti per matrem (nam Bruti pater fuit MIunius Brutus), Tertia vel Tertulla cognomento; de qua notus Ciceronis iocus ap. Suet. Iul. 50: *Tertia deducta est.* diversa igitur ab hac Iunia, de qua Velleius 2, 68: *MLepidus iuvenis, Lepidi eius qui III vir fuerat R. C. filius, Iunia Bruti sorore natus.* nam haec uxor Lepidi fuit; nisi si ante Cassii, quod non opinor. Lips.

13. *operibus* M. margo *quid si opibus?*

17. quare *Manlii?* quia Iunii Silani innexi Manliae genti. TManlius Torquatus filium in adoptionem dedit DSilano, de quo Cic. 1 7 de Finibus, Valerius 5 8 3. de Quinctiis nihil dum repperi. Lips.

mano, et prima inventa Gaium Caesarem
tem sectatus, non sine rumore Apicio div
prum veno dedisse, mox Tiberium variis ar
ut obscurum adversum alios sibi uni in
5 efficeret, non tam sollertia (quippe isdem
quam deum ira in rem Romanam, cui
ceciditque. corpus illi laborum tolerans
obtegens, in alios criminator; iuxta
palam compositus pudor, intus summa
10 que causa modo largitio et luxus, sae
lantia, haud minus noxiae, quotiens
2 tur. vim praefecturae modicam antea
urbem cohortes una in castra conduc
acciperent, numeroque et robore et v
15 in ceteros metus cresceret. praete

deinde filius. ob haec officia attollit magnifico elogio Velleius 2 127: *Seianus Aelius, principe equestris ordinis patre natus, materno vero genere clarissimas veteresque et honoribus insignes complexus familias.* quod autem maternum genus? Iunium, ut opinor: hoc argumento, quod *Iunius Blaesus proconsul Africae avunculus* ei fuit. Tacitus 3 72. Lips.

2. *Apicio diviti*] quod idem Dio adfirmat 57 19, qui MGavium Apicium nominat. sed Apicios eiusdem notae et luxus tres reperio. primum qui Athenaeo nominatus 4 19, qu veteri rep. vixit, quemque a Posido nio celebratum ait, et auctorem fuis ut Rutilius in exsilium mitteret alterum, qui Augusti et Tiberii ae de quo noster hic, et Seneca ex ad Elbiam 10: *Apicius nostra moria vixit, qui in ea urbe ex aliquando philosophi ut corru iuventutis abire iussi sunt, ac popinae professus disciplin culum infecit.* qui i 68 dictus *nepotum gurges*; et de men Appioni Gr legio in Athenaei qui in imperio Tr tio apud Suidam i ιανῷ ἐν Πάρθοις ὄ λάσσης ἀπέχοντι ἡ

princeps Capreas insulam transit ibique se recondit, Titus Sabinus turpi fraude circumventus accusatur damnaturque ipsis anni calendis. Iulia neptis moritur. Frisii rebellant; quos LApronius propraetor inferioris Germaniae parum feliciter repressum iit. CnDomitius Agrippinam Germanici filiam uxorem accepit.

Haec sexennio fere gesta, CAsinio CAntistio consulibus, Cornelio Cethego — Visellio Varrone, Cosso Lentulo — Asinio Agrippa, CnLentulo Gaetulico CCalvisio, MLicinio Crasso LCalpurnio Pisone, ApIunio Silano PSilio Nerva.

Gaio Asinio Gaio Antistio consulibus nonus Tiberio annus erat compositae rei publicae, florentis domus (nam Germanici mortem inter prospera ducebat), cum repente turbare fortuna coepit, saevire ipse aut saevientibus vires praebere. initium et causa penes Aelium Seianum cohortibus praetoriis praefectum, cuius de potentia supra memoravi: nunc originem, mores, et quo facinore dominationem raptum ierit, expediam. genitus Vulsiniis, patre Seio Strabone equite Ro-

1. *G. Asino* M.

2. *compositae reip. flor. d.*] copula intelligenda. sed melius foret, *composita rep. florentis domus.* Ern.

3. *Aelium Seianum*] funestum hoc Romanis caput patrem habuit Seium Strabonem: sed in adoptionem datus alicui ex Aeliis dictus mutato inflexoque, ut solet, patris nomine LAelius Seianus. id enim praenomen illi Dio dat 57 19. at in nummo aereo legi adfirmat mihi quidam Tiberium Seianum, cuius haec inscriptio: *Ti. Caesar divi Augusti f. Augustus Augusta Bilbilis.* parte altera, corona e quercu. *Ti. Aelio Seiano.* non vidi ego. Lips. in nummo est *l*, non *ti*, uti exhibetur a Valente in Numis famil. Rom. non accurate vel inspexit vel exscripsit, qui cum Lipsio communicavit. in antica parte est *Ti. Caesar divi Aug. f. Augustus*, in aversa *Augusta Bilbilis Ti. Caesare. u. l. Aelio Seiano.* estque cusus Tiberio quintum consule cum Seiano; quod exprimitur in corona querna, non laurea, ut dicit Ryckius, qui alias et ipse iam de numo monuit. Ern.

7. *quo facinore*] nece Drusi, quem veneno sustulit. Lips.

captaverit] probum videbatur: et captavit certe, non cepit. tamen cum in M sit *raptum perit*, placet quod Pichena efformat, *raptum ierit.* Lips.

8. *genitus Vulsiniis*] quia ergo Vulsiniensis Seianus, ideo acute et non sine morsu Iuvenalis 10 74: *idem populus, si Nortia Tusco favisset, si oppressa foret secura senectus principis, hac ipsa Seianum diceret hora Augustum.* nam Nortia, vel potius, ut libri meliores, Nurscia, Volsiniensium peculiaris dea. Livius 7 3: *Volsiniis quoque clavos indices numeri annorum fixos in templo Nursciae Etruscae deae convarere, diligens talium monumentorum (auctor) Cincius adfirmat.* ubi velim deleri minutum illud glossema. quod circumscripsi. Tertull. Apol. 24: *Asculanorum Ancaria dea, Volsiniensium Nurscia, Ocriculanorum Valentia, Sutrinorum Nortia.* Lips. *vulgussinis* M.

Seio Strabone] qui et ipse praetoriis cohortibus praefuit: sed in Aegypti administrationem misso, solus

3 ceterum plena Caesarum domus, iuvenis filius, nepotes adulti moram cupitis afferebant; et quia vi tot simul corripere intutum, dolus intervalla scelerum poscebat. placuit tamen occultior via, et a Druso incipere, in quem recenti ira ferebatur. nam Drusus impatiens aemuli et animo commotus orto forte iurgio intenderat Seiano manus, et contra tendentis os verberaverat. igitur cuncta tentanti promptissimum visum ad uxorem eius Liviam convertere; quae soror Germanici, formae initio aetatis indecorae, mox pulchritudine praecellebat. hanc, ut amore incensus, adulterio pellexit, et postquam primi flagitii potitus est (neque femina amissa pudicitia alia abnuerit), ad coniugii spem, consortium regni et necem mariti impulit. atque illa, cui avunculus Augustus,

2. Harlaeus putabat legendum *eripere* et mox delendum *tamen*: alioqui dicturum fuisse *simul aggredi*. atqui aggredi et de medio tollere *corripere* est, non *eripere*. Iustinus 3 1: *exuentem se ac nudatum gladio traiicit; tum et filios eius corripi iubet*. nec deleverim τὸ *tamen*: id enim tacite demonstrat ambitionis tantae et Seiani indolem; datque intelligendum: quamquam aegre ferret ambitio incitata hanc moram, et properaret ad vota Seianus, *placuit* ei *tamen occultior via*. posses alioqui et *tandem* legere. Gron. arbitror Gronovium verum vidisse. sed ante *et* media distinctio esse debet, qua facilior fit ille sensus, et *tamen* aptius. itaque sic interpunxi. Ern.

6. *intenderat Seiano manus*] intendere manus principium et causa iurgii etiam hodie apud Italum vulgus, 1 27: *postremo deserunt tribunal, ut quis praetorianorum militum amicorumve Caesaris occurreret, manus intentantes, causam discordiae et initium armorum*. 13 14: *simul intendere manus, aggerere probra*. Seneca de clem. 1 25: *conclamatio civitatis et fuga est, et diis ipsis manus intenduntur*. at quod sequitur Seiani os palma percussum a Druso, aliter apud Dionem 10 2 et Zonaram 57 22 legas, qui Drusum percussum volunt a Seiano. itaque eorum fide rescribit hic Vertranius, *et hic contra tendentis os verberaverat*. sed mihi persuadent, non illi sententiam, non hic lectionem. Seianum tam prorupta audacia fuisse credderim, ut ultro verberarit principem Romani filium tribunicia potestate et imperii consortem; et convenit magis in mores Drusi, cui alias promptae ad verbera manus et hac de causa Castor sit cognominatus, teste Dione ipso 57 14. Lips.

8. *Liviam*] Suetonius Livillam semper vocat; ut Claudillam, quam noster Claudiam. nec te moveat ὑποκόρισμα est, ut Secundilla, Tertulla, Quartilla in feminarum nominibus per blanditias fingunt: sic in Museo Carpensi lapis de ipsa Livia (ap. Grut. 312 4) *Iocunda Livillae s medica Ti. Claudius Caesaris. L. Celer aedituus v. esta*. Lips.

10. *adulterio pellexit*] pro *ad adulterium* more poetarum 6 4 *amore iuvenem inlicere*. sic non ibi capiendum puto. Ern.

12. *abnuerit*] Freinshemius Tacitum scripsisse suspicatur *abnuerit*: non ego; et miror nodum in scirpo quaeri. Gron. recte etiam Grotius Faerni coniecturam *abnuit* rejicit. Ern.

13. *avunculus* i. e. maior avunculus. nam Antoniae filia Livillae Antoniae mater Octavia. Ern.

socer Tiberius, ex Druso liberi, seque ac maiores et posteros municipali adultero foedabat, ut pro honestis et praesentibus flagitiosa et incerta exspectaret. sumitur in conscientiam Eudemus amicus ac medicus Liviae, specie artis frequens se-
5 cretis. pellit domo Seianus uxorem Apicatam, ex qua tres liberos genuerat, ne pellici suspectaretur. sed magnitudo facinoris metum, prolationes, diversa interdum consilia afferebat.

4 Interim anni principio Drusus ex Germanici liberis togam
10 virilem sumpsit; quaeque fratri eius Neroni decreverat senatus, repetita. addidit orationem Caesar, multa cum laude filii sui, quod patria benevolentia in fratris liberos foret. nam Drusus, quanquam arduum sit eodem loci potentiam et concordiam esse, aequus adulescentibus aut certe non ad-
15 versus habebatur. exin vetus et saepe simulatum proficiscendi in provincias consilium refertur. multitudinem veteranorum praetexebat imperator, et delectibus supplendos exercitus: nam voluntarium militem deesse, ac si suppeditet, non eadem virtute ac modestia agere, quia plerumque inopes
20 ac vagi sponte militiam sumant. percensuitque cursim numerum legionum, et quas provincias tutarentur. quod mihi quoque exsequendum reor, quae tunc Romana copia in armis,
5 qui socii reges, quanto sit angustius imperitatum. Italiam utroque mari duae classes, Misenum apud et Ravennam,
25 proximumque Galliae littus rostratae naves praesidebant, quas Actiaca victoria captas Augustus in oppidum Foroiuliense miserat, valido cum remige. sed praecipuum robur Rhenum iuxta, commune in Germanos Gallosque subsidium, octo le-

2. *municipali*] quasi diceret ne Romano quidem. nam municipales tunc minus honorati aut pares urbanis censebantur. ita Iuvenalis 8 238 per contemptum *municipalis eques*, Florus 3 18: *municipalia prodigia*. erat autem Seianus Vulsinius natus. Lips.

3. *Eudemus*] in criminatione medicorum non omisit eum Plinius 29 1 (8): *iam vero et adulteria etiam in principum domibus, ut Eudemi in Livia Drusi Caesaris*. Lips.

12. addidit *sui*, quia ante liberi Germanici vel filius Germanici. Ern.

benivolentia M.

22. *tunc* M: vulgo *tum*.

23. *quanto sit angustius*] recte, et dictum in Traiani laudem, qui fines imperii promovit. dixi supra. Lips.

24. *duae classes*] haec et sequentia explico ubertim in Admirandis I 5. Lips. v. Suet. Aug. 49. Ern.

28. *octo legiones*] divisae per varia castra et castella. Florus de Druso 4 12: *per Rheni quidem ripam quinquaginta amplius castella direxit*. quae non dubia origo nobilium in eo tractu opidorum. Lips.

giones erant. Hispaniae recens perdomitae tribus habebantur. Mauros Iuba rex acceperat donum populi Romani. cetera Africae per duas legiones, parique numero Aegyptus. dehinc initio ab Suria usque ad flumen Euphraten, quantum
5 ingenti terrarum sinu ambitur, quattuor legionibus coercita, accolis Ibero Albanoque et aliis regibus, qui magnitudine nostra proteguntur adversum externa imperia. et Thraeciam Rhoemetalces ac liberi Cotyis, ripamque Danubii legionum duae in Pannonia, duae in Moesia attinebant, totidem apud
10 Delmatiam locatis, quae positu regionis a tergo illis, ac si repentinum auxilium Italia posceret, haud procul accirentur, quanquam insideret urbem proprius miles, tres urbanae, novem praetoriae cohortes, Etruria ferme Umbriaque delectae

1. *recens perdomitae*] ab Augusto. Livius 28 12 de Hispania: *ita ergo prima Romanis inita provinciarum, quae quidem continentis sint, postrema omnium nostra demum aetate ductu auspicioque Augusti Caesaris perdomita est.* propter Cantabros scilicet et Astures, quos ipse devicit. Lips. Suet. Aug. 21. 81. Ern.

2. *Iuba rex*] filius Iubae eius qui a Caesare victus est, paterque Ptolemaei a Caligula interfecti. Suet. Cal. 26. 35. Ern.

3. *per duas*] ain tu duas? atqui una legio adtributa Africae ab Augusto Tiberioque, te ipso teste non uno loco. H. 4 48 scribis *legio in Africa auxiliaque tutandis imperii finibus, sub DAugusto Tiberioque principibus, proconsuli parebant.* et Ann. 2 52: *Furius Camillus proconsul Africae legionem, et quod sub signis sociorum, ad hostem duxit.* H. 2 97: *in Africa legio cohortesque delectae a Clodio Macro.* vidimus hunc nexum, et solvemus. unam legionem ordinariam Africae fuisse verissimum est. unde hic ergo duae? per bellum Tacfarinatis abducta e Pannonia legio, et in Africam missa. supra 3 9: *Piso adsequitur legionem, quae e Pannonia in urbem, dein praesidio Africae ducebatur.* ea ibi mansit biennium paulo amplius, iterumque in Pannoniam remissa. hoc ipso libro, 23: *Caesar post — belli metuens.* at enim quia, quo loco quaeque legio hoc ipso anno fuerit, decretum scribere Tacito, et nondum ea abducta, ideo duas ecce in Africa collocavit, in Pannonia duas. atqui tres in ista debuerat. quod clarum vel ex iis quae in seditione trium Pannonicarum legionum dicta supra. ubi etiam recensita haec nona. Lips.

4. Muretus adhaesit ad hunc locum voluitque legi *initio ab Syriae*, dictum per transpositionem pro *ab Syriae initio*, probavitque Acidalius. sed quorsum dixerit *ab initio Syriae?* ego τὸ *initio* insititium puto: *hinc, ab Syria usque ad Euphraten flumen quantum ingenti terrarum sinu ambitur, quatuor legionibus coercita:* aut ex *inde* natum. *coercita* e M dedit Pichena pro vulgato *coercitum*. talia saepe apud Tacitum attentus lector observet. Ern.

10. *Dalmatia* Augusto tradita perpetuumque praesidium in ea decretum a. u. 743. antea inermis fuit. adi Dionem 54 34. Lips.

13. *cohortes*] vigilum autem cur omittit? quae numero et robore supra urbanas. septem enim cohortes erant, institutae iam inde ab Augusto. causa haec, quia id aevi inter legitimos iustosque milites vigiles non censebantur. itaque in omnibus bellis civilibus Galbae Othonis Vitellii rara eorum mentio, nullus

diductum; si quid subitum ingruat, maiore auxilio pariter subveniri; et severius acturos, si vallum statuatur procul urbis illecebris. ut perfecta sunt castra, irrepere paulatim militares animos adeundo, appellando; simul centuriones ac tribunos ipse deligere. neque senatorio ambitu abstinebat clientes suos honoribus aut provinciis ornandi, facili Tiberio atque ita prono ut socium laborum non modo in sermonibus sed apud patres et populum celebraret, colique per theatra et fora effigies eius interque principia legionum sineret.

noscendo, robur aestimando, vultus omnium singuli familiariores habendo certi fierent de fiducia inter sese deque metu sui apud ceteros; se, quicquid esset audendum, confidere inter se, aliis metum facere posse. v. Obs. 3 10. Gron. Mercerus post suam sententiam ipse retractavit, probavitque Savilii coniecturam *crearetur*; quam verissimam esse puto, ei proximam specie Faerniana *oriretur*, sive potius *oreretur*, quod in libris scriptis esse potuit, ut ap. Suet. Tib. 37, ubi etiam in textum recepit Burmannus, quem vide et ad Caes. c. 64. Paullo magis a scriptura vulgata abit Grotiana *crescaret*. quicquid sit, *crederetur* certe alienum et corruptum. non enim hoc credi volebat, ne a militibus quidem, se in hoc conductos in unum locum, ut metui essent aliis. ut sibi plus fiderent, id sua sponte existebat. quorsum enim ista quae sequuntur praetendisset? accedit aliquid momenti etiam e Dione, qui de hac re tradens 57 19 sic dicit: ὥστε τὰ παραγγέλματα καὶ ἀθρόους καὶ διὰ ταχέων λαμβάνειν, καὶ φοβεροὺς πᾶσιν, ἅτε καὶ ἐν ἐπὶ τύχει ὄντας, εἶναι. adde c. 24. atqui Dio e Tacito hoc, ut multa alia, sumsit. *crearetur* placet etiam Freinshemio et Ryckio. Ern.

2. *procul urbis inlecebris*] quomodo hoc verum? nam castra ista ad ipsam urbem fuerunt, iuxta portam Viminalem; et hoc antiquarii nostri hodie docuerunt: vel Onufrium in urbe Roma vide. adde haec Scholiastis prisci in Iuvenalem 10 95: *iuxta aggerem primus posuit castra Seianus, id est super Diocletianas; quae dicta sint castra praetoria.* sunt ipsa quae dixi. nam agger Tarquinii est ad Viminalem, et infra Diocletianae. sed quod quaerebam, quomodo igitur *procul urbis illecebris?* non nimis hercle, nisi quod amoti a consuetudine vulgi. item quod vallo clausi, et licentia cohibita: quo adspectum. Lips.

5. *neque senatorio ambitu*] i. e. neque nolebat a senatu ambiri, coli; cum et eos promoveret, ac posse ibi doceret. Lips. *senatorius* utique formatur a *senator*, non a *senatus*, ut vult Freinshemius, neque tamen propterea significat tantum quod est unius senatoris aut singulorum in senatu, sed etiam potest significare quod est senatorum et sic senatus vel totius corporis. *ambitus senatorius* est ambitio in senatu. neque hoc faciebat, ut extolleret clientes suos: id enim ei largiebatur Tiberius, non aliqua factio in senatu: sed hoc extollere erat via ad potentiam in senatu. itaque facile admitto *ambitu ornandi*, quod ex M notat Pichena. non cessabat etiam in senatu se venditare ac gratiosum et potentem reddere. qua ratione? nempe non patiendo ad honores et imperia pervenire, nisi quibus ipse apud Tiberium suffragatus esset. quo animadverso, quis dubitaret hunc patronum adoptare? Gron. sic *municipalis ambitio* c. 62. de studio gratiae municipum captandae. Ern.

9. *interque principia legionum*] inter militaria signa, ait Suet. Tib. 48. de quo ritu abunde in libris Histor. et Milit. Rom. Lips. adde ad I 61. Ern.

et impetu victoris exercitus conclamabantur; erantque plures simul imperatores, nec super ceterorum aequalitatem. necessit quibusdam et Augustus id vocabulum, ac tunc Tiberius Blaeso postremum.

75 Obiere eo anno viri illustres Asinius Salonius, Marcus Agrippa et Pollione Asinio avis, fratre Druso insignis, Caesarique progener destinatus, et Capito Ateius, de quo re-

1. *conclamabantur*] appellabantur; quo verbo Cicero de hac re utitur ad Div. 2 10. sed clamore exercitus; unde *conclamari* noster dixit. simile est illud Ciceronis Phil. 6 1: *cum vos universi a me conservatam esse rem publicam conclamastis.* poterat dicere *me conservatorem rei publicae conclamastis.* Ern.

4. distingno locum, *Blaeso postremum. obiere eo anno*, non levi ad historiam momento. olim et libera re publica multi imperatores dicti, ut quisque rem suis auspiciis bene gessisset. displicuit Augusto, et ut reliquos honores in se, sic et hoc nomen traxit. quod communicatum postea cum paucis, et fere nonnisi ex gente Augusta. Tiberius tamen hic Blaesum imperatoris nomine insignit; eumque e privatis postremum. id est, ut postinde soli principes eo titulo sint usi, nemini ultra concesso subditorum. Velleius 2 25: *Iunius Blaesus proconsul in Africa ornamenta triumphalia cum appellatione imperatoria meruit.* neque etiam indignum nota, quod observamus in nummis et inscriptionibus, imperatoris titulum, cum principis est, praeponi, cum victoris, subiungi hoc modo. *imp. Caesar Augustus*, contra *Iunius Blaesus imp.*, *M. Tullius Cicero imp.* quod etiam e Suetonii Iulio 76 colligas, cuius id inventum. Lips. haec distinctio est in M teste Pichena. ceterum videtur aptius esse *at tunc* quam *ac tunc;* quae inter se confundi solere supra dictum. Ern.

5. *Asinius Salonius*] Asinio Pollioni oratori et historico filius natus Asinius Gallus, quem captis Salonis Delmatica urbe agnomento dixit Saonium. Servius auctor in Virg. ecl. 4 1. etsi id cognomen Tacitus et Dio illi nusquam tribuunt, [illegible] dixisse Asinium Gallum. is Salonius duxit Vipsaniam Agrippae filiam dimissam paullo ante a Tiberio, [illegible] ex ea sustulerat Drusum. hoc [illegible] quod Tacitus 1 12 scripsit: [illegible] *lus — civilia agitaret.* habuit [illegible] ea liberos complures, virilis [illegible] istos, CAsinium Salonium, de [illegible] hic; Asinium Gallum, de quo Suetonius Claudii 13 et Dio 55 [illegible] Asinium Pollionem, qui consul a. 776, de quo Plinius 33 8, Tacitus 1 12, Dio in Syll. coss. et [illegible] Asinium Agrippam, de quo [illegible] Asinium Celerem, quem consulem Plinius nominat 9 31 et [illegible] principe Caio. nec vanum est [illegible] tribuo tam multos. iubet hoc [illegible] citus 6 23, ubi de morte [illegible] Galli patris: *scilicet medio [illegible] defuerat tempus subeundi [illegible] consulari seni, tot consularium [illegible] renti.* cui loco abunde locum [illegible] rint ista. superest ut virum [illegible] (Vertranium) eripiam e [illegible] haeret quomodo hic Asinius Saloninus Drusi frater mortuus [illegible] quem Suetonius et Dio vivum [illegible] nunt Claudii aevo. nam Suetonius ecce l. c. *conspiraverunt ad [illegible] novas Gallus Asinius et [illegible] Corvinus, Pollionis ac Messallae [illegible] torum nepotes.* et Dio 60 27: [illegible] νιος δὲ δὴ Γάλλος, ὁ τοῦ [illegible] πρὸς μητρὸς ἀδελφὸς, [illegible] σε μὲν τῷ Κλαυδίῳ. itaque [illegible] in pugna clara concludit: [illegible] sit, *deus aliquis viderit.* [illegible] homo. frater enim hic Saloninus, [illegible] ipse; ne ultra turbes et in [illegible] quod dicitur, excites fluctus. Lips.

6. *Caesarique progener*] [illegible] quam duceret e liberis Germanici. Lips.

familia Drusorum fore nepotes. precandam post haec modestiam, ut contentus esset. neque raro neque apud paucos

filio Seianum socerum destinatum. haec certa, clara. sed quomodo hic Drusus queritur communes illi fore cum Drusorum gente nepotes? locum non habet ea querela, vana est, si vere idem Suetonius scribit Drusum exstinctum post paucos dies quam ei Seiani filia esset desponsa. desponsa autem ante biennium, ut ex Taciti supra verbis clarum. ante biennium ergo exstinctus, et simul connubii nepotumque spes. an aliud aliquid est, quo noster hic respexit? nemo dicet. in Zonara 11 2 lego *Iuliam* Drusi filiam desponsam Seiano, corrupte, quia scribendum *Liviam*, intellegitque Germanici sororem, de qua infra dicemus, Drusi maioris prolem. quid nugamur? cum omnia scrinia excusserimus, non inficiabimur quin Tacitus guttam attigerit e flumine Lethes. Lips.

1. *precandam post haec modestiam*] mirum genus loquendi, quasi Modestia inter deas. et cave tamen immutes. simile illud e 15 17: *sic quoque optimam Fortunam orandam, ut pedes confectis itinerum spatiis equitem assequeretur.* Lips. haec ita accipiunt viri docti quasi *Modestia* inter deas censeretur. eo sensu mihi nihil videtur frigidius. poetarum est fingere numina, quae non sunt; non historicorum. precanda modestia est, quae iuberi non potest, sed rogari debet. post haec atque talia eo ait evectum Seianum uti non imperari ei amplius modestia possit, sed rogare necesse habeat eum, qui velit continere et efficere ut contentus sit intraque illum modum consistat. ita de Pompeio Cicero de fin. 2 18: *sed finge non solum callidum eum qui aliquid improbe faciat, verum etiam praepotentem, ut MCrassus fuit, qui tamen solebat uti suo bono; ut hodie est noster Pompeius, cui recte facienti gratia est habenda: esse enim, quam vellet, iniquus, iustus poterat impune.* Pompeius et Seianus hactenus pares: precanda eorum modestia erat ut contenti esseut, et recte facientibus gratia erat habenda. vel potius, precandam post haec a diis, quos veros putabant, illi modestiam; rogandos deos ut hanc illi darent. abiit enim id e potestate nostra. tale est apud MSenecam Contr. 25: *ut salva provincia sit, optemus meretrici bonam mentem.* tale Medeae apud Ovid. Met. 7 37: *quamquam non ista precanda, sed facienda mihi.* hic addit, quod Tacitus vult intelligi: precandam, quia manu facere nemo queat. Cicero ep. 1 8: *commutata tota est ratio senatus, iudiciorum, rei totius publicae; otium nobis exoptandum est.* significat nimirum se et alios, qui debebant, id praestare non posse. Plato 6 de Legibus p. 757: διὸ τῷ τοῦ κλήρου ἴσως ἀνάγκη προσχρήσασθαι, δυσκολίας τῶν πολλῶν ἕνεκα, θεὸν καὶ ἀγαθὴν τύχην καὶ τότε ἐν εὐχαῖς ἐπικαλουμένους, ἀπορθοῦν αὐτοὺς τὸν κλῆρον πρὸς τὸ δικαιότατον. Precari autem tam dicimus *rem a diis alicui*, quam *deos aliquid* aut *pro aliquo*. infra c. 39: *neque fulgorem honorum unquam precatum.* 12 65: *amplecti Britannicum, robur aetatis quam maturrimum precari.* haec in Obs. 3 10 dicta. tamen Freinshemius defendit deam Modestiam, et haec subtiliora quam veriora putat. in quo illud festivum, si recipiatur sensus, quem Tacito attribuimus, tamen fore ut constet sensus quo ille delectatur, nempe exorandum esse Modestiae numen. tanquam cum dicitur *precandam modestiam*, non possit intelligi vel *Seiani* vel *Seiano a diis*, qui eo creverat ut coerceri atque adeo modestia ei imperari non posse videretur. tanquam verbo *precandam* necessario statuatur singularis dea Modestia, a qua modestiam peti oporteret. male igitur Horatius Sat. 1 4 17: *dii bene fecerunt, inopis me quodque pusilli finxerunt animi.* debuisset dicere: *Modestiae numen bene fecit, quod me modestum finxit.* non venit enim scilicet illa modestia virtus et animal nisi a peculiari numine Modestia; quemadmodum

ginum pompa maxime illustre fuit, cum origo Iuliae gentis Aeneas, omnesque Albanorum reges, et conditor urbis Romulus, post Sabina nobilitas, Attus Clausus, ceteraeque Claudiorum effigies longo ordine spectarentur.

10 In tradenda morte Drusi, quae plurimis maximeque fidis auctoribus memorata sunt, rettuli: sed non omiserim eorundem temporum rumorem, validum adeo ut nondum exolescat, corrupta ad scelus Livia Seianum Lygdi quoque spadonis animum stupro vinxisse, quod is aetate atque forma carus 10 domino interque primores ministros erat; deinde inter conscios ubi locus veneficii tempusque composita sint, eo audaciae provectum ut verteret et, occulto indicio Drusum venenis in patrem arguens, moneret Tiberium vitandam potionem quae prima ei apud filium epulanti offerretur. ea fraude 15 tum senem, postquam convivium inierat, exceptum poculum

flexit, ubi recte Muretus interpretatur *multa. posterior adulatio* opponitur adulationi recenti et eius initiis, quae sunt modestiae retinentiora. Ern.

3. *Appius Clausus*] lego *Atta Clausus*, vel *Attus*. Lips. *Attus* est in M, ut etiam 12 26 mss habent. itaque Pichena, et qui post ediderunt, receperunt. recte, ut etiam Gronovius indicat, qui se consuli vult ad Liv. 2 16. adde viros doctos ad Suet. Tib. 1. ante erat in editionibus Appius. Ern.

5. *fideis* M.

8. *ad scelus*] ad interitum marito struendum. corruperat eam Seianus adulter, ut eius opera ad tollendum Drusum uteretur. qui de adulterio accipiunt, non cogitant id iam esse in voce *corrupta*, et *flagitium* potius dicturum Tacitum fuisse, si hoc voluisset. Ern.

9. *vinxisse*] usitatius est in hac re compositum *devincire*. Cic. Planc. 15 et 18: *largitione devincire tribus*. Cluent. 64: *ut eum nuptiis alligatum simul et testamenti spe devinctum possit habere in potestate*. sed Tacitus simplicia compositis in multis praefert. v. ad 3 55 et 6 45: *pacto matrimonio vincire*; quamquam et devincire dixit, v. c. 2 64. Ern.

is] M *is Lygdus*. haud dubie spurium est, et a glossa natum. Ern.

11. *tempusque*] sic non modo M ut Pichena notavit, et editiones Beroaldi et Aldi, ut IGronovius sed etiam Alciati, Rhenani, cum in Lipsianis [non omnibus] vocis copula, ut opinor, quod alii omnes imitati. sed pro *sint* vel *sunt*, in nonnullae editiones habent, legendum *fuerint* vel *fuerant*, temporum ratione postulante. sic mox post *quam convivium inierat*, mox verteret, int. se, consilium. Ern.

14. *ei*] *et* M.

15. valde vereor ne pro tum legendum sit *captum*, *inductum*, vel simile quid: sed *captum* opinor potuit etiam Tacitus scribere et *captum fraude*; ubi facilior corruptela fuit. non nego *eu fraude* simpliciter dici potuisse, et sic intelligi posse, etsi durius foret: et illud *tum* ab h. l. alienum et longe dissimum. possis etiam *captum* ad fraudem referre: nam id verbum in insidiis dicitur: sed esset alio loco, et melius ad *poculum* refertur. Ern. Muretus "alibi legitur *captum*." On. *tum* margo M: *cum*.

tamen fortiora solatia e complexu rei publicae petivisse. miseratusque Augustae extremam senectam, rudem adhuc nepotum et vergentem aetatem suam, ut Germanici liberi, unica praesentium malorum levamenta, inducerentur petivit. 5 egressi consules firmatos adloquio adulescentulos deductosque ante Caesarem statuunt. quibus apprensis "patres conscripti, hos" inquit "orbatos parente tradidi patruo ipsorum, precatusque sum, quanquam esset illi propria suboles, ne secus quam suum sanguinem foveret ac tolleret sibique et posteris 10 conformaret. erepto Druso preces ad vos converto, disque et patria coram obtestor, Augusti pronepotes, clarissimis maioribus genitos, suscipite, regite, vestram meamque vicem explete. hi vobis, Nero et Druse, parentum loco. ita nati estis ut bona malaque vestra ad rem publicam pertineant." 9 magno ea fletu, et mox precationibus faustis audita; ac si modum orationi posuisset, misericordia sui gloriaque animos audientium impleverat: ad vana et totiens irrisa revolutus, de reddenda re publica, utque consules seu quis alius regimen susciperent, vero quoque et honesto fidem dempsit. memoriae 20 Drusi eadem quae in Germanicum decernuntur, plerisque additis, ut ferme amat posterior adulatio. funus ima-

quoniam me recens adhuc luctus limine contineret. LIPS.

1. *complexum* pro cura rei publicae, negotiis capit Freinshemius infra 13: *negotia pro solatiis accipiens.* et dicitur *complecti* pro curare aliquem: sed *complexum* pro cura dici non credo. sensus est: se maluisse in complexum rei publicae ruere velut matris, atque ibi levamentum doloris quaerere, hinc solatia satis fortia petere. Cic. ad Div. 4 6: *habebam quo confugerem, ubi conquiescerem, in cuius sermone et suavitate omnes curas doloresque deponerem.* et mox *non nunc domo moerens ad rem publicam confugere possum, ut in eius bonis acquiescam.* ERN.

2. *rudem adhuc nepotum* ad Tiberium pertinet, non ad matrem Tiberii; itaque distinctionem sustuli. *rudis nepotum* est nondum expertus suavitatem e nepotibus, qui solent prope cariores et dulciores esse filiis. ERN.

6. M *adprensis;* quod non ausus sum recipere, ob ea quae dixi ad 3 53, quae multo magis in hoc verbum conveniunt. nec ipse IGronovius recepit. ERN.

9. *foveret attolleret* M.

10. *conformaret*] sic M, Beroaldus, Alciatus, Rhenanus, Aldus. post irrepsit vitio operarum *confirmaret*, quod est in Lipsianis quas vidi, solenni confusione illorum verborum, de qua vide dicta in Clave Cic. Pichena restituit *conformaret*, idque Gronovius et Ryckius secuti sunt. *conformaret sibi et posteris* i. e. monendo, fovendo redderet dignos se, patruo, et honestos posteris atque utiles. si *confirmaret* magis placeat, sensus est, fovendo, provehendo efficeret ut in iis et ipse et posteritas subsidia haberet. ERN.

20. *plerisque*] multis, pluribus, de consuetudine huius aetatis. sic Suet. Caes. 52 et multis aliis locis. noster infra c. 20: *pleraque in melius*

mano, et prima iuventa Gaium Caesarem divi Augusti nep-
tem sectatus, non sine rumore Apicio diviti et prodigo ut-
prum veno dedisse, mox Tiberium variis artibus devinxit ad-
ut obscurum adversum alios sibi uni incautum intectumque
5 efficeret, non tam sollertia (quippe isdem artibus victus es-
quam deum ira in rem Romanam, cuius pari exitio vigi-
ceciditque. corpus illi laborum tolerans, animus audax; ni-
obtegens, in alios criminator; iuxta adulatio et superbia:
palam compositus pudor, intus summa apiscendi libido, ea-
10 que causa modo largitio et luxus, saepius industria ac vi-
lantia, haud minus noxiae, quotiens parando regno fragu-
2 tur. vim praefecturae modicam antea intendit, dispersas per
urbem cohortes una in castra conducendo, ut simul imperia
acciperent, numeroque et robore et visu inter se fiducia ipsis,
15 in ceteros metus cresceret. praetendebat lascivire milites

deinde filius. ob haec officia attollit magnifico elogio Velleius 2 127: *Scianus Aelius, principe equestris ordinis patre natus, materno vero genere clarissimas veteresque et honoribus insignes complexus familias.* quod autem maternum genus? Iunium, ut opinor: hoc argumento, quod *Iunius Blaesus proconsul Africae avunculus* ei fuit. Tacitus 3 72. Lips.

2. *Apicio diviti*] quod idem Dio adfirmat 57 19, qui MGavium Apicium nominat. sed Apicios eiusdem notae et luxus tres reperio. primum qui Athenaeo nominatus 4 19, qui veteri rep. vixit, quemque a Posidonio celebratum ait, et auctorem fuisse ut Rutilius in exsilium mitteretur. alterum, qui Augusti et Tiberii aevo, de quo noster hic, et Seneca cons. ad Elbiam 10: *Apicius nostra memoria vixit, qui in ea urbe ex qua aliquando philosophi ut corruptores iuventutis abire iussi sunt, scientiam popinae professus disciplina sua saeculum infecit.* qui idem Plinio 10 68 dictus *nepotum omnium altissimus gurges;* et de cuius deliciis volumen Appioni Grammatico scriptum lego in Athenaei 7 12. at tertium, qui in imperio Traiani, cuius mentio apud Suidam in Ὄστρεα. *Τραϊανῷ ἐν Πάρθοις ὄντι καὶ τῆς θαλάσσης ἀπέχοντι ἡμερῶν πολλῶν ὁδὸν Ἀπίκιος ὁ ὀψοφάγος ἐπιστείλας νεαρὰ διεπέμψατο, ὑπὸ κρυστάλλου τεθησαυρισμένα.* si tamen Traiani ibi vox incorrupta. Lips. quamquam contra monet Contarenus Var. Lect. c. 27. Ern.

3. *veno dedisse*] ita e M iunior dere Pichena et IGronovius pro vulgato *venum*. eodem modo Tacitus noster 13 51, 14 15. sic vulgo etiam Perizonius ad Sanctii Minervam 3 3 139. Ern.

7. *corpus illi etc.*] hic locus non bene interpungitur in vulgatis libris, divulsis subinde quae coniuncta erant, iunctis quae divellenda, ut solent scriptores in expriendis moribus, per antitheta. Ern.

12. *per urbem*] non per urbem modo, sed per opida vicina dispersae fuerunt praetoriae cohortes. Suet. Aug. 49: *neque amplius quam tres cohortes in urbe esse passus est, easque sine castris, aliquas in hiberna et aestiva proxima finitima opida demittere solitus.* Lips.

15. *crederetur*] monuit me Mercerus legendum videri *dederetur* vel *dideretur*, quod verbum ubique in Tacito velut fatalitate corruptum. in codice aiunt esse *crederetur;* si quis aliud forte esset. Lipsis interpretor: ut multitudinem

Druso tradidisse; atque illo ignaro et iuveniliter hauriente auctam suspicionem, tanquam metu et pudore sibimet irro-
11 garet mortem quam patri struxerat. haec vulgo iactata, super id quod nullo auctore certo firmantur, prompte refutaveris. 2 quis enim mediocri prudentia, nedum Tiberius tantis rebus exercitus, inaudito filio exitium offerret, idque sua manu et nullo ad paenitendum regressu? quin potius ministrum veneni excruciaret, auctorem exquireret, insita denique etiam in extraneos cunctatione et mora adversum unicum et nullius
10 ante flagitii compertum uteretur. sed quia Seianus facinorum omnium repertor habebatur, ex nimia caritate in eum Caesaris et ceterorum in utrumque odio quamvis fabulosa et immania credebantur, atrociore semper fama erga dominantium exitus. ordo alioqui sceleris per Apicatam Seiani pro-
15 ditus, tormentis Eudemi ac Lygdi patefactus est. neque quisquam scriptor tam infensus exstitit ut Tiberio obiectaret, cum omnia alia conquirerent intenderentque. mihi tradendi arguendique rumoris causa fuit ut claro sub exemplo falsas auditiones depellerem, peteremque ab iis quorum in manus cura

1. *iuveniliter* i. e. avide, strenue celeriterque, ut ille apud Virgilium, qui *impiger hausit*, Aen. 1 742. dixit imitatione Graecorum, qui *νεανικῶς* pro strenue, acriter, *νεανικός* pro strenuus, impiger dicunt. Ern.

3. *haec vulgo iactata*] et credita Orosio, qui 7 3 tradit Drusum a Tiberio veneno exstinctum. at me non valde movent eiusmodi scriptores, legitimae historiae (dicam iratis quorundam auribus) dehonestamenta. Lips.

7. *ad poenitendum*] exquisite dictum pro *ad mutandum*, *si poeniteret*. ita *non muto*, *non poenitet*, promiscue dicuntur. v. Bentleius ad Terent. Andr. 1 1 13. Livius 24 26, simili fere sententia: *quod adeo festinatum ad supplicium, neque locus poenitendi aut regressus ab ira relictus esset*. quem locum, qui est de liberis Hieronis iussu populi interfectis, haud dubie in animo habuit Tacitus, aut alterum 42 13: *unde receptum ad poenitendum non haberent*. Ern.

10. *facinorum omnium repertor*] sumtum e Virgilio Aen. 2 164: *scelerumque inventor Ulysses*, ut iam monuit Muretus; ubi codex Graevianus habet *repertor*. v. ibi Burm. Ern.

13. *immania*] alios libros *inania* habere ait Muretus: nescio quos. sed vulgatum verum esse sequentia docent. Ern.

atrociore semper fama] id valet, spargi plurimum et credi atrocia aut tragica de morte dominantium. Lips.

14. *Apicatam Seiani*] sic dictum ut ab eodem Virgilio *Hectoris Andromache*, Muretus notavit. Ern.

18. *falsas auditiones*] de rumoribus dixit etiam Cicero Planc. 23: *fictas auditiones*. *depellerem* est repudiandas, reiiciendas docerem, monerem. Ern.

19. *cura*] haud scio qui sint illi libri antiqui, in quibus Muretus esse dicit *scripta*. sed *cura* sic ut 3 24: *si effectis, in quae tetendi, plures ad curas vitam produxero*. Ovidius de Ponto 4 16 38: *quorum*

ob atrocitatem morum, in insulam Amorgum deportatus. Carsidius Sacerdos, reus tanquam frumento hostem Tacfarinatem iuvisset, absolvitur, eiusdemque criminis Gaius Gracchus. hunc comitem exsilii admodum infantem pater Sempronius in insulam Cercinam tulerat. illic adultus inter cortorres et liberalium artium nescios, mox per Africam ac Siciliam mutando sordidas merces sustentabatur; neque tamen effugit magnae fortunae pericula. ac ni Aelius Lamia et Lucius Apronius, qui Africam obtinuerant, insontem protexissent, claritudine infausti generis et paternis adversis foret abstractus.

14 Is quoque annus legationes Graecarum civitatium habuit. Samiis Iunonis, Cois Aesculapii delubro vetustum asyli ius ut firmaretur petentibus. Samii decreto Amphictyonum nitebantur, quis praecipuum fuit rerum omnium iudicium, quo tempestate Graeci conditis per Asiam urbibus ora maris p

ticae, quae populo relicta, et ideo in ea proconsul. plura distinctius de Hispaniae divisione infra ad H. 1 13. Lips. M *Procons.* unde Beroaldus expressit *Proconsule*; quod secutus est IGronovius. at vide, quae dixi ad 2 52. certe ex huius loci scriptura nihil definiri potest. Ern.

1. *temporum*] placet olim emendatio *morum*, quam velim distinctione iuvari hoc modo: *de vi publica damnatus ob atrocitatem morum, in insulam.* facilis exscribentium lapsus repetitione syllabae, *tem morum.* etsi non sum ignarus a Suetonio *temporum atrocitatem* dictam, Calig. 6. sed hic, ut censeo, parum opportune. puto autem pertinuisse ad Serenum caput hoc legis Iuliae: *Iulia de vi publica tenetur, qui cum imperium potestatemve haberet, civem Romanum adversus provocationem necaverit, verberaverit, iusseritve quid fieri, aut quid in collum iniecerit ut torqueatur.* Lips.

2. *Carsius*] sic M et editi. Reinesius in margine scripsit: *an Carsidius?* ex inscr. ap. Grut. p. 767 10, ubi haec ipsa coniectura Reinesii adscripta in editione secunda. adiuvatur non parum observatione ad 2 63. sed multo certiori argumento intelligitur *Carsidius* emendandum ex 6 48. ubi Carsidius *Sacerdos:* sic enim ibi scribendum, non *Grasidius.* itaque non dubito recipere in textum. Ern.

4. *pater Semproniss*] qui abiit in Iulia, supra 1 53. Lips.

7. *sordidas merces* i. e. quae mutatio sordida homini nobili genere nato. vivebat e quaestu sordido i. e. indigno nobilitate, non tam ad merces aut omnem mercium genus respicitur, ut mercaturam universam, quae sordida putabatur et indecora homini. sic mox c. 14 *oblectatio* est hominum levium, non digna gravi viro. Ern.

8. *lamina* M.

13. *vetustus tum asyli* M.

14. *decreto Amphictyonum*] de concilio Graeciae, quod bis quotannis, vere et autumno, celebratum missis civitatum legatis, agnoscere licet e Demosthenis de Corona c. 49. 50. 51. capitibus. Amphictyonibus collectanea dedit van Dalen in Diss. ad antiquitates marmora diss. 6. Ern.

15. *iudicium ea quae* M.

bantur. neque dispar apud Coos antiquitas, et accedebat eritum ex loco: nam cives Romanos templo Aesculapii inixerant, cum iussu regis Mithridatis apud cunctas Asiae sulas et urbes trucidarentur. variis dehinc et saepius irri- praetorum questibus, postremo Caesar de immodestia histrio- m rettulit: multa ab iis in publicum seditiose, foeda per mos tentari; Oscum quondam ludicrum, levissimae apud lgum oblectationis, eo flagitiorum et virium venisse ut ctoritate patrum coercendum sit. pulsi tum histriones Italia.

Idem annus alio quoque luctu Caesarem afficit, alterum geminis Drusi liberis exstinguendo, neque minus morte ici. is fuit Lucilius Longus, omnium illi tristium laeto- mque socius, unusque e senatoribus Rhodii secessus comes. , quanquam novo homini, censorium funus, effigiem

7. *Oscum ludicrum*] quod cele- tum Romae, non Romana lingua. abo 5 p. 233: ἴδιον δέ τι τοῖς κοις καὶ τῷ τῶν Αὐσονίων ἔθνει εβέβηκε· τῶν μὲν γὰρ Ὀσκων ελοιπότων ἡ διάλεκτος μένει ρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ὥστε καὶ ήματα σκηνοβατεῖσθαι κατά τινα ῶνα πάτριον καὶ μιμολογεῖσθαι. sent idem cum Atellanis ludis; errant: nam Atella Oscorum s. sermo autem Oscus diversus atino. Titinnius ap. Festum in Oscum: *qui Osce et Volsce fa- antur, nam Latine nesciunt.* quo Campani usi videntur, et ut Li- s alibi me docet, Samnites. s. adde Liv. 7 2. ceterum de tomimorum saltatione sermo est, qua dictum ad 1 54. cf. ad 14 . Ern.

8. *ut* M deest.

14. *censorium funus*] quaeri video d sit censorium funus. Vertra- s censuit id esse, in cuius ni- am pompam, ut in opus censo- m, animadvertere censoribus li- sset, nisi iussus praetoris ad- sset. nimis velim, ad manum si laurus sit quam mordeam: ita ecordia mihi saliunt ad risum. i idem putant funus publicum, us censorium, funus indictivum. audio. arbitror ego funus pu- cum et indictivum eadem; nec ad esse quam cum denuntiatur et indicitur publicitus per praeconem. censorium partem eius esse: id est, ut omne censorium funus publicum sit (qui enim aliter honoratum esse potest?) at non omne publicum censorium. ut inter magistratus honoratissimi censores, isque cumulus quasi reliquarum dignitatum, sic inter funera illud primo loco. itaque Capitolinus de Pertinace 15: *funus imaginarium ei et censorium ductum est, et ab ipso Severo funebri laudatione honoratus est.* Tacitus de Sabino fratre imperatoris H. 4 47: *funusque censorium Flavio Sabino ductum.* et 13 2: *decretum Claudio censorium funus et mox consecratio.* qua ergo nota eximium hoc funus? credo ista, ut omnia in eo purpurea essent, vestes stragulaque; in aliis tantum purpura praetexta. non obscure annuere mihi videtur Polybius 6 53. postrema Graece sic habent: ἐὰν μὲν ὕπατος ἢ στρατηγὸς ἢ γεγονώς, περιπορφύρους (intellige ἐσθῆτας λαμβάνουσιν), ἐὰν δὲ τιμητής, πορφυρᾶς, ἐὰν δὲ καὶ τεθριαμβευκώς, διαχρύσους. publico autem funeri opponitur tacitum, id est sine pompa, sine designatore, sine ludis, praecone, indictione, silens et quietum. Seneca de Tranq. 1 1: *quid opus est saeculis duratura componere? vis tu nunc id agere ne te posteri taceant? morti*

apud forum Augusti publica pecunia patres decrevere; [illegible]
quos etiam tum cuncta tractabantur, adeo ut procurator As[illegible]
Lucilius Capito accusante provincia causam dixerit, [illegible]
cum asseveratione principis non se ius nisi in servitia et p[illegible]
5 cunias familiares dedisse: quodsi vim praetoris usurpa[illegible]
manibusque militum usus foret, spreta in eo mandata [illegible]
audirent socios. ita reus cognito negotio damnatur. ob qua[illegible]
ultionem, et quia priore anno in Gaium Silanum vindica[illegible]
erat, decrevere Asiae urbes templum Tiberio matrique [illegible]
10 ac senatui. et permissum statuere; egitque Nero grat[illegible]
causa patribus atque avo, laetas inter audientium affectu[illegible]
qui recenti memoria Germanici illum adspici, illum ad[illegible]
rebantur. aderantque iuveni modestia ac forma principe [illegible]
digna, notis in eum Seiani odiis ob periculum gratiora.

16 Sub idem tempus de flamine Diali in locum Servii [illegible]

natus es. minus molestiarum habet funus tacitum.

ADD. E Polybii verbis suspicere distinctum censorium funus a triumphali fuisse, et hoc dignius. mihi ita non videtur. primum quia nemo Latinorum triumphale nominat. deinde quia censorium reperio principibus ipsis ductum, ut Claudio, ut Pertinaci, quos constat honestissimo affectos. tertio quia illa ipsa ornamenta, quae triumphali tribuit Polybius, reperire est in isto. vide Xiphil. in Severo 74 4. currum huic intervenisse ritu triumphantium non opinor. nam quod in Propertio legis 4 11 102, *cuius honoratis ossa vehantur equis*, verius est *aquis;* et ille ipse poeta superiori eius libri elegia in amne infero distinxit duplices sedes et navigationes. quod in Dione etiam 56 34 scriptum, funere Augusti imaginem eius unam (tres enim fuerunt) vectam ἐφ' ἅρματος πομπικοῦ, i. e. *curru triumphali*, ut interpretes volunt, ego mallem *curru pompali*, et carpentum intellegam, quo per pompam circensium dii transvecti. hoc enim novi honoris genus apposite tributum novo divo. LIPS. idem sensit Casaubonus ad Capitolin. Pert. 15, idemque deinde *funus regium*, *imperatorium* dictum. nempe etiam *censorium* omnino dictum est [illegible] quod esset honoratissimum, [illegible] rimum, ut docet Salmasius [illegible] pitolin. Anton. Phil. 22. [illegible] tamen sequitur Gutherium, [illegible] iure man. 2 2) publicum et [illegible] rium nil differre putat. [illegible] tentia adiuvatur duabus [illegible] prima, quod Dio 58 19 [illegible] praefecto urbis tribuit [illegible] ταφήν, noster Aelio Lamia [illegible] fecto urbis *censorium funus* [illegible] altera, quod ib. c. 11 [illegible] urbi effertur *publico funere*, [illegible] alius praefectus *censorio* [illegible] mus Dionem genus pro [illegible] suisse? non eodem funere [illegible] tos Pisonem et Lamiam? non [illegible] clarum autem erit comparati [illegible] nem ibi exscripsisse Tacitum. [illegible]

1. *apud forum Augusti*] [illegible] utraque porticu ab ipso Augusto [illegible] catae statuae omnium veterum [illegible] cum. Suet. 31. LIPS.

2. *procurator Asiae*] eadem [illegible] e Tacito Dio 57 23. LIPS.

10. *permissum statuere*] [illegible] plum quod decreverant. [illegible] licuit tales honores, ut templa [illegible] festos, in honorem Caesaris [illegible] tuere et usurpare, nisi p[illegible] et consentientibus ipsis, [illegible] terdum etiam res negata [illegible] infra c. 37. ERN.

uginensis defuncti legendo, simul roganda nova lege discruit Caesar. nam patricios confarreatis parentibus genitos tres imul nominari, ex quis unus legeretur, vetusto more; neque desse, ut olim, eam copiam, omissa confarreandi assuetudine ut inter paucos retenta. pluresque eius rei causas afferebat, potissimam penes incuriam virorum feminarumque: accedere ipsius caerimoniae difficultates, quae consulto vitarentur, et quando exiret e iure patrio qui id flaminium apisceretur quaeque in manum flaminis conveniret. ita medendum natus decreto aut lege, sicut Augustus quaedam ex horrida la antiquitate ad praesentem usum flexisset. igitur tractas religionibus placitum instituto flaminum nihil demutari:

2. *patricios confarr. par.*] non ibi tam expressi ritus in legendo ali. ait *patricios*, quia, cum undecim flamines essent, ex iis s primi, instituti a Numa, non ui ex patribus legebantur, iique iores dicti. alii etiam e plebe, pellatique flamines minores. addit *nfarreatis parentibus*, quia, ut inius ait 18 3, *in sacris nihil Zigiosius confarreationis vinculo st.* triplex enim matrimonii conhendi mos, usu, farre, coemone. antiquissimum genus farre ectur, quod Dionysius 2 25 adlat γάμον κατὰ τοὺς ἱεροὺς νόμους. eratque necessum non solum minem nasci confarreatis parens, sed et ipsum cum flaminica ro iungi. Servius Danielis in erptis a Pithoeo ad Georg. 1 31: *tus modis apud veteres nuptiae ebant, usu, si verbi gratia mulier no uno cum viro, licet sine legi, fuisset; farre, cum per poncem maximum et Dialem flami- per fruges et molam salsam ingebantur, unde confarreatio ellatur, ex quibus nuptiis pa- et matrimi nascebantur; coemtio vero atque in manum convenre, cum illa in filiae locum, ma- s in patris veniebat, ut si quis or fuisset defunctus, locum herestis iustum alteri faceret.* iterum Aen. 4 104: *quid enim est nd dextrae quam in manum conire? quae conventio eo ritu perficitur, ut aqua et igni adhibitis, duobus maximis elementis, natura coniuncta habeatur. quae res ad farreatas nuptias pertinet, quibus flaminem et flaminicam iure pontificio in matrimonium necesse est convenire.* et ib. ad v. 374: *mos fuit flamini ac flaminicae, ut per farreationem in nuptias convenirent, sellas duas iugatas ovili pelle superiniecta poni eius ovis quae hostia fuisset; et ibi nubentes velatis capitibus in confarreatione flamen ac flaminica residerent. confarreationes autem tonitru dirimit.* pulchrae reliquiae. adde Festum in *Differreatio*, et Arnobium lib. 4. *uxores enim dii habent, atque in coniugalia foedera conditionibus veniunt ante quaesitis. usu, farre, coemptione genialis lecturi sacramenta conducunt.* LIPS.

8. *et quando exiret*] defectum locum censeo, et deesse quae ad caeremoniarum difficultatem pertinent. qui cautus caerimoniaeque flaminio adiunctae, habes apud Agellium 10 15. LIPS. aliter sentio cum Vertranio, Mercero, aliis, qui locum integrum putant. *quando* est *quia*, ut saepe apud nostrum, quod et notavit Muretus. tres causas commemorat Tacitus; in quibus tradendis variat, more suo, formam loquendi. IGronovius testatur in codice esse *accederet*, unde colligit Tacitum scripsisse *accedere et ipsius.* ERN.

sed lata lex qua flaminica Dialis sacrorum causa in potestate viri, cetera promiscuo feminarum iure ageret. et filius Iuluginensis patri suffectus. utque glisceret dignatio sacerdotum, atque ipsis promptior animus foret ad capessendas cerimonias, decretum Corneliae virgini, quae in locum Scantiae capiebatur, sestertium vicies, et quotiens Augusta theatrum introisset, ut sedes inter Vestalium consideret.

17 Cornelio Cethego, Visellio Varrone consulibus pontifices, eorumque exemplo ceteri sacerdotes, cum pro incolumitate principis vota susciperent, Neronem quoque et Drusum isdem dis commendavere, non tam caritate iuvenum quam adulatione; quae moribus corruptis perinde accepta, nulla et ubi nimia est. nam Tiberius haud unquam de Germanici mitis, tum vero aequari adulescentes senectae ac impatienter indoluit; accitosque pontifices percunctatus est an id precibus Agrippinae aut minis tribuissent. et illi quanquam abnuerent, modice perstricti (etenim pars magna e propinquis ipsius aut primores civitatis erant): ceterum senatu oratione monuit in posterum ne quis mobiles adulationum animos praematuris honoribus ad superbiam extolleret. instabat quippe Seianus, incusabatque diductam civitatem civili bello; esse qui se partium Agrippinae vocent, et si resistatur, fore pluris; neque aliud gliscentis discordiae

1. *flaminica*] flaminia appellari mulier ipsa videtur, ex lapide prisco: *Marcella flaminia Augustae.* Laps. flaminiam alii distingui volunt e Festo, qui flaminiam facit sacerdotulam, quae flaminicae praeministret. sed monimenta antiqua non consentiunt. in Inscr. ant. ap. Reines. Cl. 5 n. 48 memoratur *flamen Martialis et Aemilia flaminia uxor.* et insc. 49 *Flavia Flamina Flavialis,* ubi v. Reinesium. Ern.

6. HS XX.] lege *sestertium vicies.* nam plus esse debet quam antea datum, quia dignationem augere et cupiditatem capessendi sacerdotii iniicere voluit. atqui antea 2 86 iam dederat *decies sestertium*: ergo iam duplum. Ern.

7. *Vestalium*] quibus locus e regione praetoris. Suet. Aug. 44: *solis virginibus Vestalibus in theatro separatum et contra praetoris tribunal dedit.* Lips.

10. *vota susciperent*] de quo dicam 16 22, Exc. B. [illegible] notat Dio 57 24 hoc anno primum cennalia Tiberii Caesaris celebrata, quorum originem pete ab [illegible] scriptore 53 16. Lips.

19. *mobiles*] qui adhuc indifferentes in partem deteriorem possent, quique ita cogniti essent ut de eorum constantia certi esse possent. Suetonius Tib. 54 de eadem re [illegible] *debere talia praemia tribui [illegible] pertis et aetate provectis.* [illegible] ipse de se dixit ap. Suet. 6[illegible] patris patriae appellationem nollet. haec non dixisset, [illegible] derem Acidalium hic haesit

medium quam si unus alterve maxime prompti subverterentur. qua causa Gaium Silium et Titium Sabinum adgreditur. amicitia Germanici perniciosa utrique, Silio et quod ingentis exercitus septem per annos moderator, partisque apud Germaniam triumphalibus Sacroviriani belli victor, quanto maiore mole procideret, plus formidinis in alios dispergebatur. credebant plerique auctam offensionem ipsius intemperantia, immodice iactantis suum militem in obsequio duravisse, cum alii ad seditiones prolaberentur; neque mansurum Tiberio imperium, si iis quoque legionibus cupido novandi fuisset. destrui per haec fortunam suam Caesar, imparemque tanto merito rebatur. nam beneficia eo usque laeta sunt, dum videntur exsolvi posse: ubi multum antevenere, pro gratia odium redditur. erat uxor Silio Sosia Galla, caritate Agrippinae invisa principi. hos corripi, dilato ad tempus Sabino, placitum; immissusque Varro consul, qui paternas inimicitias obtendens odiis Seiani per dedecus suum gratificabatur. precante reo brevem moram, dum accusator consulatu abiret, adversatus est Caesar: solitum quippe magistratibus diem privatis dicere; nec infringendum consulis ius, cuius vigiliis niteretur ne quod res publica detrimentum caperet. proprium id Tiberio fuit scelera nuper reperta priscis verbis obtegere. igitur multa asseveratione, quasi aut legibus cum Silio ageretur, aut Varro consul aut illud res

1. *prompti*] Cicero ad fam. 2 19: *tres fratres summo loco natos, promptos, non indisertos, te nolo habere iratos.* Instinus 22 2: *ex plebe quoque locupletissimos et promptissimos interficit.* noster in Agricola 3: *multi fortuitis casibus, promptissimus quisque saevitia principis interciderunt.* Gron. ceterum temporum ratio desiderat *subvertantur.* Ern.

2. *Titium*] *Titurium* Muretus legendum putat; quo nomine fuit quidam Diulii Caesaris legatus. Ern. v. B. G. 5 24. Or.

3. *Silio et, quod*] sic interpungendum, ut iam monuit Acidalius: Silio etiam haec causa perniciei, hoc perniciosum fuit. Ern. de Silio v. 1 31. 2 6. 3 43.

5. *quanto maiore m. proc.*] quanto maioris dignitatis et gloriae esset, quantoque altiore adeo e fastigio rueret. notum illud Claud. in Ruf. 1 22: *tolluntur in altum, ut lapsu graviore ruant.* Ern.

14. *pro gratia odium redditur*] Seneca ep. 19: *quidam quo plus debent, magis oderunt. leve aes alienum debitorem facit, grave inimicum.* Lips.

22. *proprium*] *quo prium* M.

23. *multa adseveratione*] cum magna severitatis et gravitatis specie, nove dictum. Cf. c. 42 et 6 2. Ern.

24. *aut Varro consul*] Harlaeus corrigit *per Varronem consulem.* at tu cave tam infeliciter corrigenti auscultes. Cicero fam. 7 30: *sella QMaximi, quem illi consulem esse*

publica esset, coguntur patres, silente reo, vel si defensionem coeptaret, non occultante cuius ira premeretur. conscientia belli Sacrovir diu dissimulatus, victoria per avaritiam foedata, et uxor Sosia arguebantur. nec dubie repetundarum criminibus haerebant: sed cuncta quaestione maiestatis exercita, et Silius imminentem damnationem voluntario fine praevertit. saevitum tamen in bona, non ut stipendiariis pecuniae redderentur, quorum nemo repetebat: sed liberalitas Augusti avulsa, computatis singillatim quae fisco petebantur. ea prima Tiberio erga pecuniam alienam diligentia fuit. Sosia in exsilium pellitur Asinii Galli sententia, qui

dicebant. ib. 9 14: *quem quidem, post te consulem, solum possumus vere consulem dicere*. et 4 1: *te frustra in senatum sive potius in conventum senatorum esse venturum*. Gron. similiter Cicero in Philippicis saepe negat consulem esse Antonium. sed tamen inde sensus commodus non fit. non enim quaeritur an dignus consulis nomine Varro, sed an, qui consulis potestatem habeat, accusator esse possit salva aequitate; quod ea prematur reus. Ern.

4. *uxor Sosia*] iis nominibus, de quibus Caecina queritur 3 33. ceterum IGronovius sic vult distingui: *coguntur Patres, silente reo - - premeretur: conscientia belli - arguebantur*. Ern.

7. *stipendiariis* i. e. Gallis provincialibus, quos exhauserat. Lips. alibi *provinciales* aut *socios* vocat, ut supra c. 13 et 15. sed in omnibus fere provinciis erant civitates tributariae sive stipendiariae. itaque ab his hoc loco provinciales dicti. vide quae dixi in Clave Cic. in h. v. Ern.

8. *sed liberalitas Augusti avulsa*] alii aliter in loco, ut solet, obscuro. et fere intellegunt, avulsis separatisque iis quae Augustus dono ei dederat, reliqua petita in fiscum. ego putarem illa vel maxime obnoxia fuisse et ut ab ingrato repetenda. sed meo iudicio nihil hic de primo Augusto, de Tiberio ipso sermo est; et hic denique avaritiam eius se revelasse, antea omnia legerem pro hoc sensu *Augusti avulsa*. supra 3 18 Tacitus ait *Tiberium adversus pecunias [illegible] firmum fuisse*, et alibi sic [illegible] Lips. recte negat Freinshemius Tiberium hic intelligi, qui [illegible] a Tacito Augustus vocatur. [illegible] ritatem loco attulit Tacitus [illegible] tudo perpetua, non probata [illegible] liori aetati, variandae construc[illegible] in singulis membris. sensus [illegible] non tam de repetundis accusatus [illegible] cuius criminis convinci [illegible] quam maiestatis. et tamen in [illegible] impetus factus, non quo socii [illegible] derentur, quibus eripuisset [illegible] illi non repetebant, nec de repetundis reus fuerat), sed ut [illegible] dona ab hominis ingrati et maiestatis convicti bonis avellerentur. [illegible] que summa facta est omnia [illegible] Augustus dedisset, eaque in [illegible] petita. haec inter se optime [illegible] rent; et ita accepit etiam Freinhemius. computatio facta est [illegible] num, ut in caussa repetundarum fieri solebat; de qua constat [illegible] ceronis Verrinis. adde supra [illegible] locus similis est mox 23: [illegible] — *in maius audiebantur*. Ern.

10. *diligentia*] est avaritia, [illegible] dium pecuniae augendae, [illegible] pecuniae. sic optimis scriptoribus saepe tamen etiam in bona [illegible] *diligentia* dicitur, ut cum [illegible] milias diligens vocatur. Cic. [illegible] 1 48: *qui in ea re adversari hereditaria tam diligens et [illegible] esset*. Ern.

partem bonorum publicandam, pars ut liberis relinqueretur, censuerat. contra Marcus Lepidus quartam accusatoribus secundum necessitudinem legis, cetera liberis concessit. hunc ego Lepidum temporibus illis gravem et sapientem virum fuisse comperio: nam pleraque ab saevis adulationibus aliorum in melius flexit. neque tamen temperamenti egebat, cum aequabili auctoritate et gratia apud Tiberium viguerit. unde dubitare cogor, fato et sorte nascendi, ut cetera, ita principum inclinatio in hos, offensio in illos, an sit aliquid in nostris consiliis, liceatque inter abruptam contumaciam et deforme obsequium pergere iter ambitione ac periculis vacuum. at Messalinus Cotta haud minus claris maioribus, sed animo diversus, censuit cavendum senatus consulto ut quanquam

3. *legis*] ut censeo, Iuliae de maiestate. nam quod alii de Papia suspicantur, refuto. dicit a me Tacitus, qui cuncta in hac quaestione exercita scribit lege maiestatis. quarta autem praemium non in hac solum, sed etiam de repetundis lege. de qua ipsa nihil abnuo quin hic accipiamus. Asconius in Verrem non uno loco ostendit quadruplatores dictos a praemio quartae, quam consequebantur. innuit ipse Cicero lege et more id receptum. *non enim*, inquit, *spolia CVerris, sed existimationem populi Romani conservavi.* fortasse et in criminibus aliis praemium idem. ideo vulgare praemium id interpreter in Paullo 5. 13 de iure fisci. *heredem*, ait, *eius ultra vulgare praemium nihil consecuturum.* de lege maiestatis auctor mihi adfirmandi Iosephus 19 1, ubi de servis quos Caius in dominos emittebat: *ῥᾴδιον γὰρ* inquit *μεγαλαμένοις τε κατὰ τῶν κυρίων πεπιστεῦσθαι, καὶ τὰ χρήματα ἐνδείξασιν αὐτῶν ἅμα ἐλευθέροις τε εἶναι καὶ πλουσίοις μισθῷ τῶν μαρτηγοριῶν, διὰ τὸ ἆθλα αὐτοῖς προκεῖσθαι τὰς ὀγδόας τῶν οὐσιῶν.* si octava servo, bene colligo libero quartam. nec in servili accusatione aliud capere persuadeor quam crimen maiestatis. illud moneo, principum servo non tam ex lege quam arbitrio senatus praemia decreta. 6 47: *qua damnata cum praemium accusatori decerneretur*, Iunius Otho trib. pl. intercessit. sic 16 12: *liberto et accusatori praemium operae* (non pecunia nlla, sed) *locus in theatro inter tribunicios viatores datur.* interdum certa pecunia attributa, ut Eprio Marcello quinquagies HS Thrasea damnato, Regulo septuagies HS et sacerdotium damnato Crasso. Tac. A. 16 33, H. 4 42. nec praeterendus hic Dionis locus, qui de praemiis eorum qui Caesaris percussores accusabant, 46 49. *χρήματα* inquit *ἐκ τῆς τοῦ ἁλόντος οὐσίας, καὶ τὴν τιμὴν ἢ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐκείνου, εἴ τινα ἄρα ἔχων ἦν, τό τε μηκέτι μήτ' αὐτὸν τούς τε υἱεῖς τούς τε ἐγγόνους αὐτοῦ στρατεύεσθαι, ἐλάμβανον.* ut videantur legis eius Pediae exemplo instituta praemia accusatorum. LIPS.

13. *cavendum SC.*] et cautum non dubie hoc anno. si enim ante, quorsus haec sententia? tamen Ulpianus de officio proconsulis l. 4 2 decretum id refert ad Cottam et Messallam consules, i. e. ad quartum ante annum. ait: *proficisci quidem proconsulem melius est sine uxore; sed et cum uxore potest, dummodo sciat senatum Cotta et Messalla consulibus censuisse futurum ut, si quid uxores eorum qui ad officia proficiscuntur deliquerint,*

insontes magistratus et culpae alienae nescii provinciae uxorum criminibus perinde quam suis plecterentur.

21 Actum dehinc de Calpurnio Pisone, nobili ac fo viro. is namque, ut rettuli, cessurum se urbe ob factio 5 accusatorum in senatu clamitaverat, et spreta potestate gustae trahere in ius Urgulaniam domoque principis ausus erat. quae in praesens Tiberius civiliter habuit: in animo revolvente iras, etiam si impetus offensionis l guerat, memoria valebat. Pisonem Quintus Granius 10 sermonis incusavit adversum maiestatem habiti, adiecit domo eius venenum esse, eumque gladio accinctum curiam. quod ut atrocius vero tramissum: ceterorum, multa cumulabantur, receptus est reus; neque perac mortem opportunam. relatum et de Cassio Severo 15 qui sordidae originis, maleficae vitae, sed orandi

ab ipsis ratio et vindicta exigatur. vir doctissimus (Cuiac. Obs. 6 30.) conatur legere *senatum Cotta Messalino consulente censuisse.* acute: sed me iudice non exsolvet ullum acumen Domitium hac culpa. Lips. Muretus etiam coniicit *censente.* Ern.

3. *feroci*] ex iis quae mox et pluribus 1 12 tradita sunt, apparet *ferociam* h. l. in bonam partem dici, de homine forti, qui non timeat offensiones potentum, libere dicat quae indignitate sua movent animum. Ern.

9. *Pisonemque gravius*] mendum arguunt multa. primum quod accusator nemo expressus, ut solet. quod Tiberius ipse incusasse eum dicitur, insolens imperatori. quod pars accusationis spreta dicitur, ut atrocior vero; quod non evenisset principe accusante. ne quis dicat non legitimam accusationem fuisse, tantum principis mandatum, ecce addit *ceterorum receptus est reus, neque peractus ob mortem opportunam.* at reus recipi sine accusatore non potuit. lego igitur *Pisonem QGranius.* Granii Romae non ignoti iam inde a Lucilii aevo, apud quem Granius praeco; et infra 6 38 Granius Martianus, supra 1 74 Granius Marcellus. Lips.

11. *venenum esse*] quo fin nt Caesari praeberet? ipse in necessitate uteretur? ita liberior scilicet, pravis ferociorque agitaret. et mox factum, ac mortem Lips.

13. *neque peractus*] h. e. cusatio reo mortuo non exitum perduci, ut reus retur. hoc enim sensu dixit *reum peragere* et Badaeus ad Pand. p. m. 30 Plinius ter dixit pro reum ep. 3 9: *Salvius Liberalis graviter increpuit, omnes, quos mandasset reos peregissent.* atque sic res dixere. Ovid. Trist. *et peragar populi publicus* ubi male Ciofanus priori pit: nam sequitur *nec, fendas.* et sic est etiam 30; Valer. M. 6 2 4, male Vorstius; Liv. 4 igitur simpliciter verum daens tradit. Ern.

14. *Cassio Severo*] qui prius xisse dicitur ab illa recta diceudi via. quem et scripsisse comperior ex

per immodicas inimicitias ut iudicio iurati senatus Cretam amoveretur effecerat; atque illic eadem actitando recentia veteraque odia advertit, bonisque exutus, interdicto igni atque aqua, saxo Seripho consenuit. per idem tempus Plautius Silvanus praetor, incertis causis, Aproniam coniugem in praeceps iecit; tractusque ad Caesarem ab Lucio Apronio socero turbata mente respondit, tanquam ipse somno gravis atque eo ignarus, et uxor sponte mortem sumpsisset. non cunctanter Tiberius pergit in domum, visit cubiculum; in quo reluctantis et impulsae vestigia cernebantur. refert ad

Apolog. 10 et Suet. Vitell. 2. eius laudes vide apud Senecam patrem l. 3 Exc. Contr. initio. Lips.

1. *per immodicas inimicitias*] suspectum. Lips.

iudicio iurati senatus] quod sub Augusto ei accidit, scriptis etiam librisque abolitis. Suet. Calig. 16, noster 1 72. ait *iudicio iurati senatus*, quod erat, cum senatus deum testem advocabat se censiturum quod e fide sua reque publica videretur. Livius 42 21: *ut iuratus senatus decerneret, qui eam rem quaereret decerneretque.* 30 40: *patres igitur iurati (ita convenerat) ita censuerunt, uti consules provincias inter se compararent.* Appianus B. C. 2 127: τούτου μόνου δεξάμενοι τὸ λεχθὲν οἱ ἕτεροι ᾔτουν σφίσι ψῆφον ἀναδοθῆναι περὶ τοῦ Καίσαρος ἐπὶ ὅρκῳ. Tacitus infra c. 31: *PSuillium amovendum in insulam censuit tanta contentione animi, ut et iureiurando obstringeret e re publica id esse.* morem eum postea obtinuisse in omni senatu, idque lege quadam Traiani, colligas ex Plinii verbis, ep. 5 14: *quin etiam Dextrum, qui primus diversum censuerat, perlata lege de senatu habendo, iurare coegit e re publica esse quod censuisset.* Graeci id vocabant ἱερὰν συμβουλήν; et formula eius eleganter expressa apud Xenoph. Anabas. 5 6, in oratione Hecatonymi. εἰ μὲν συμβουλεύοιμι ἃ βέλτιστά μοι δοκεῖ εἶναι, πολλά μοι ἀγαθὰ γένοιτο, εἰ δὲ μή, τἀναντία. αὕτη γὰρ ἡ ἱερὰ συμβουλὴ λεγομένη εἶναι δοκεῖ μοι παρεῖναι. sed is mos quando primum coepit? haud temere dixerim. puto tamen Coriolani aevo, in cuius causa tribuni plebis volunt et impetrant ut *senatus iuratus sententiam dicat, uti solet in consessu iudicum*, Dionysius ait 7 39. Lips.

4. vere *saxo*. vide Strab. 10 p. 487. Lips. *seripho* M: vulgo *Seriphio*.

bene *consenuit*. nam annis 25 in exilio haesit. Eusebius Chron.: *Cassius Severus orator egregius* XXV *exsilii sui anno, summa inopia, moritur, vix panno verenda contectus.* Lips.

5. *Plautius Silvanus*] similis at non eadem res narrata Quinctil. 7 2. *id autem genus de quo novissime dixi, non solum in scholis saepe tractatur, sed etiam in foro. nam id est in causa Naevii Apruniani* (lego *Nonii Aproniani*) *solum quaesitum, praecipitatane esset ab eo uxor, an se ipsa sua sponte iecisset. quam actionem equidem solam in hoc tempus emiseram; quod ipsum fecisse seductum iuvenili cupiditate gloriae fateor.* de hoc ipso autem Plautio lapis (ap. Grut. p. 453.) *Ti. Plautio M. f. a. n. Silvano Aeliano pontif. sodal. aug.* III *vir. a. a. a. f. f. q. Ti. Caesaris legat. leg.* V. *in Germania.* Lips. male lapidem ad hunc Silvanum referri iam monuit Mercerus. nam ille Vespasiani ad tempora vixisse dicitur. non vidit Lipsius integrum titulum. Ern.

senatum, datisque iudicibus Urgulania Silvani avia pugio nepoti misit. quod perinde creditum quasi principis mun ob amicitiam Augustae cum Urgulania. reus frustra tem ferro venas praebuit exsolvendas. mox Numantina pr
5 uxor eius, accusata iniecisse carminibus et veneficiis vem diam marito, insons iudicatur.

23 Is demum annus populum Romanum longo adver Numidam Tacfarinatem bello absolvit. nam priores du ubi impetrando triumphalium insigni sufficere res suas o
10 diderant, hostem omittebant; iamque tres laureatae in statuae, et adhuc raptabat Africam Tacfarinas, auctus Mau rorum auxiliis, qui Ptolemaeo Iubae filio iuventa incuria libertos regios et servilia imperia bello mutaverant. erat praedarum receptor ac socius populandi rex Garamantum, n
15 ut cum exercitu incederet, sed missis levibus copiis, q ex longinquo in maius audiebantur; ipsaque e provincia, quis fortunae inops, moribus turbidus, promptius ruebat quia Caesar post res a Blaeso gestas, quasi nullis iam Africa hostibus, reportari nonam legionem iusserat, nec

1. *Urgulania*] Urgulanii in gente Plautia sunt. Iapis (ap. Grut. p. 452.) *M. Plautius M. f. Urgulanius.* et Suetonii Claudio 26 Plautia Urgulanilla, non Herculanilla, eius uxor; quod recte monuit ex veteri libro Torrentius. Lips.

9. *sibi*] corrigo *ubi.* Lips. M *sub;* quod quomodo ortum sit, facile intelligi potest. Ern.

10. *tres*] Furii Camilli, LApronii, Iunii Blaesi. de statuis triumphalibus Plinius 33 46. et Tacitus in Agricola 40: *igitur triumphalia ornamenta et illustris statuae honorem, et quidquid pro triumpho datur, multo verborum honore cumulata decerni in senatu iubet.* Lips.

11. *raptabat*] non *reptabat*, ut vulgo. alibi: *igitur raptare inter se, immittere latronum globos.* Lips.

12. *Ptolemaeo*] quem Caius postea interfecit. Suet. c. 26. *Ptolemaeum regis Iubae filium consobrinum suum (erat enim et is M.Antonii ex Selena filia nepos) interfecit.* Seneca de Tranq. 11: *Ptolemaeum nep Africae, Mithridatem Armen inter Caianas custodias vulne alter in exsilium missus est: ab ut meliore fide mitteretur* ex verbis Senecae apparet Ptolemaeum, sed per vim Caii interfectum. Lips.

13. *bello mutaverant*] malu bellum gerere, belli pericula quam servili libertorum subesse. nam *servilia* libertorum, quibus nimium tis permiserat Ptolemaeus; contemtum servi vocatur, apud nostrum videbimus Seri.

15. *incederet*] verbum habet aliquam gravitatis nem, ut saepe monuerunt viri itaque eleganter dicitur de tus iusti et gravis armatura similiter mox *incessus* dicitur, 3 74. Ern.

19. M et Beroaldus, Alciato, *consule eius anni*, quod novius. sed vereor ne ultima orta sit ex initiali sequentis,

per immodicas inimicitias ut iudicio iurati senatus Cretam amoveretur effecerat; atque illic eadem actitando recentia veteraque odia advertit, bonisque exutus, interdicto igni
22 atque aqua, saxo Seripho consenuit. per idem tempus
5 Plautius Silvanus praetor, incertis causis, Aproniam coniugem in praeceps iecit; tractusque ad Caesarem ab Lucio Apronio socero turbata mente respondit, tanquam ipse somno gravis atque eo ignarus, et uxor sponte mortem sumpsisset. non cunctanter Tiberius pergit in domum, visit cubiculum; in
10 quo reluctantis et impulsae vestigia cernebantur. refert ad

Apolog. 10 et Suet. Vitell. 2. eius laudes vide apud Senecam patrem l. 3 Exc. Contr. initio. Lips.

1. *per immodicas inimicitias*] suspectum. Lips.

iudicio iurati senatus] quod sub Augusto ei accidit, scriptis etiam librisque abolitis. Suet. Calig. 16, noster 1 72. ait *iudicio iurati senatus*, quod erat, cum senatus deum testem advocabat se censitarum quod e fide sua reque publica videretur. Livius 42 21: *ut iuratus senatus decerneret, qui eam rem quaereret decerneretque.* 30 40: *patres igitur iurati (ita conveneraf) ita censuerunt, uti consules provincias inter se compararent.* Appianus B. C. 2 127: τούτου μόνου διξάμενοι τὸ λεχθὲν οἱ ἕτεροι ᾔτουν σφίσι ψῆφον ἀναδοθῆναι περὶ τοῦ Καίσαρος ἐπὶ ὅρκῳ. Tacitus infra c. 31: *PSuillium amovendum in insulam censuit tanta contentione animi, ut et iureiurando obstringeret e re publica id esse.* morem eum postea obtinuisse in omni senatu, idque lege quadam Traiani, colligas ex Plinii verbis, ep. 5 14: *quin etiam Dextrum, qui primus diversum censuerat, perlata lege de senatu habendo, iurare coegit e re publica esse quod censuisset.* Graeci id vocabant ἱερὰν συμβουλήν; et formula eius elegantier expressa apud Xenoph. Anabas. 5 6, in oratione Hecatonymi. εἰ μὲν συμβουλεύοιμι ἃ βέλτιστά μοι δοκεῖ εἶναι, πολλά μοι ἀγαθὰ γένοιτο, εἰ δὲ μή, τἀναντία. οὐτη γὰρ ἡ ἱερὰ συμβουλὴ λεγομένη εἶναι δοκεῖ μοι παρεῖναι. sed is mos quando primum coepit? haud temere dixerim. puto tamen Coriolani aevo, in cuius causa tribuni plebis volunt et impetrant ut *senatus iuratus sententiam dicat, uti solet in consessu iudicum*, Dionysius ait 7 39. Lips.

4. vere *saxo*. vide Strab. 10 p. 487. Lips. *seripho* M: vulgo *Seriphio*.

bene *consenuit*. nam annis 25 in exilio haesit. Eusebius Chron.: *Cassius Severus orator egregius* XXV *exsilii sui anno, summa inopia, moritur, vix panno verenda contectus.* Lips.

5. *Plautius Silvanus*] similis at non eadem res narrata Quinctil. 7 2. *id autem genus de quo novissime dixi, non solum in scholis saepe tractatur, sed etiam in foro. nam id est in causa Naevii Apruniani* (lego *Nonii Aproniani*) *solum quaesitum, praecipitatane esset ab eo uxor, an se ipsa sua sponte iecisset. quam actionem equidem solam in hoc tempus emiseram; quod ipsum fecisse seductum iuvenili cupiditate gloriae fateor.* de hoc ipso autem Plautio lapis (ap. Grut. p. 453.) *Ti. Plautio M. f. a. n. Silvano Aeliano pontif. sodal. aug.* III *vir. a. a. a. f. f. q. Ti. Caesaris legat. leg.* V. *in Germania.* Lips. male lapidem ad hunc Silvanum referri iam monuit Mercerus. nam ille Vespasiani ad tempora vixisse dicitur. non vidit Lipsius integrum titulum. Ern.

versos pastus pererrantibus. ab Romanis confertus pedes, dispositae turmae, cuncta praelio provisa: hostibus contra omnium nesciis non arma, non ordo, non consilium, sed pecorum modo trahi, occidi, capi. infensus miles memor
5 laborum et adversum eludentis optatae totiens pugnae, et quisque ultione et sanguine explebant. differtur per manipulos, Tacfarinatem omnes, notum tot praeliis, conscientur; nonnisi duce interfecto requiem belli fore. at ille deiectis circum stipatoribus vinctoque iam filio et effusis undique Romanis, ruendo in tela, captivitatem haud inusta
10 morte effugit. isque finis armis impositus. Dolabellae petenti abnuit triumphalia Tiberius, Seiano tribuens, ne Blaesus avunculi eius laus obsolesceret. sed neque Blaesus illustrior, et huic negatus honor gloriam intendit: quippe
26 15 minore exercitu insignis captivos, caedem ducis bellique confecti famam deportarat. sequebantur et Garamantum legati raro in urbe visi, quos Tacfarinate caeso perculsa gens culpae nescia ad satisfaciendum populo Romano misera cognitis dehinc Ptolemaei per id bellum studiis repetitum

ἐπισάξαι. atque eadem de Persis *ἀνάβ.* 3 21: *οἵ τε γὰρ ἵπποι αὐτοῖς δέδενται καὶ ὡς ἐπιτοπολὺ πεποδισμένοι εἰσί, τοῦ μὴ φεύγειν ἕνεκα, εἰ λυθείησαν.* ab his igitur Persis, progenitoribus suis (Sallust. Iug. 18. vide), fortassis hunc morem retinuerunt Numidae. *pedicam* appellare videtur respectu ad hanc rem Livius 21 36. Ern.

5. *eludentes* vulgo, et *toties.*

se quisque] *si quis* M.

6. *differtur per manipulos*] sive imperium ducum, sive cohortatio mutua militum. imperium ducum voce diditur per exercitum. dicitur et *dare tesseram* apud Suet. Galb. 6. item *signum dare* apud eundem Cal. 56 et 58. Ern.

9. *dilectis*] Mercerus *disiectis.* ego etiam statim *offusis undique* malim. Lips. quin potius forsan *deiectis*, i. e. prostratis. sic Phaedrus 2 1: *super iuvencum stabat deiectum leo.* Martialis 1 61: *non nisi deiecta pascitur ille fera*, ex felici, ut puto, coniectura CBarthii, ubi vulgo etiam *delecta.* neque abest longe [illegible] 11 29: *uxore deiecta plus [illegible] ostentando.* Gron. hoc expri[illegible] dum curavi pro *deletis*, quod [illegible] e Pichenae coniectura edit[illegible] not. lectionem codicis *delectis* [illegible] sam esse convenit. pro eo haud [illegible] bie et elegantius est *deiectis*, [illegible] *deletis*, etiamsi hoc quoque [illegible] dicitur, ut infra c. 51, et [illegible] rae codicis convenientius, sic [illegible] vidimus *delectus* in eodem [illegible] esse pro *deiectus.* nec displic[illegible] cum Lipsio legi *offusis.* vide [illegible] ad H. 2 70 de verbo *erumpere.* [illegible]

12. *tribuens*] int. *hoc*, ne quis [illegible] non *triumphalia.* Seiano vel [illegible] tenti vel sponte in hoc [illegible] volebat. Ern.

18. *culpae nescia*] imo culpae [illegible] scia. atque ita scribo. nam [illegible] 23 ait *praedarum receptarum* [illegible] *cium praedandi fuisse Garam[illegible] regem, missis levibus* expe[illegible] ergo extra culpam. Lips. [illegible] vius putat excidisse non. [illegible] ckii medela *nec culpae nescia.* [illegible]

vetusto mos, missusque e senatoribus qui scipionem eburnum, togam pictam, antiqua patrum munera daret, regemque et socium atque amicum appellaret.

Eadem aestate mota per Italiam servilis belli semina fors oppressit. auctor tumultus Titus Curtisius, quondam praetoriae cohortis miles, primo coetibus clandestinis apud Brundisium et circumiecta oppida, mox positis propalam libellis ad libertatem vocabat agrestia per longinquos saltus et ferocia servitia, cum velut munere deum tres biremes appulere ad usus commeantium illo mari. et erat isdem regionibus Curtius Lupus quaestor, cui provincia vetere ex more Cales evenerat. is disposita classiariorum copia coe-

1. *vetusto more omissusque* M.

2. *antiqua*] et valde quidem antiqua, siquidem Porsenae regi ea missa lego apud Dionysium 5 35. ἡ δὲ τῶν Ῥωμαίων βουλή, μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν Τυρρηνῶν συνελθοῦσα, ἐψηφίσατο Πορσένῃ μὲν πέμψαι θρόνον ἐλεφάντινον καὶ σκῆπτρον καὶ στέφανον χρύσεον καὶ θριαμβικὴν ἐσθῆτα, ὑφ' ἧς οἱ βασιλεῖς ἐκοσμοῦντο. nec prius vetigium, opinor, eius ritus. Lips. adde Liv. 30 15, ubi v. Drakenb. Ern.

3. Reinesius malebat *Curtilius*; quod nomen est apud Cic. ad Att. 4 6 et 10, nostrum 13 36, et ibi. itaque non displicet ea conjectura. vide tamen supra ad c. 13. Ern.

9. *feroricia* M.

12. utrum *calles* hic legimus, an *cales*? si *calles*, interpretor ex Suetonii loco in Iulio 19: *opera ab optimatibus data est ut provinciae futuris consulibus minimi negotii, id est silvae callesque decernerentur.* et antiquitus quidem calles (eo nomine intelligimus curam publicorum saltuum calliumque, in quibus pecora pascebantur, aere aliquo constituto) provincia quaestorum fuerit; interdum et consulum, si bella nascebantur aut hostis. sed nec *Cales* mihi displiceat, ut in eo opido quaestoris fuerit sedes. sic enim in Livio lego, Pisas consulibus decretas et argentum praetoribus; et 25 3 *Nero praetor Sucssulam sortitur*, quibus opidorum nominibus loca scio intellegi vicina. veteri autem re publica ante Sullam, cum octo quaestores essent, exque iis duo militares duo urbani, satis constat quattuor reliquos provincias in Italia aut certe Sicilia habuisse, externis provinciis imperio nondum adiunctis. eas puto sic constituendas (quid enim nisi arbitrium interponam in re casca et obscura?) aquariam (vide Antiquas meas 1 12) sive frumentariam, Ostiae; cuius mentio Ciceroni pro Plancio, pro Muraena 8, et interrogatione in Vatinium testem 5; cui quaestori ora tota maris inferi, subvectio frumenti, res nautica aliaque talia curae. secundam Gallicam, Arimini. meminit Suetonius in Claudio 24: *detracta quaestoribus Ostiensi et Gallica provincia, curam aerarii Saturni reddidit.* video ibi virum doctum velle *callium provincia*; erudite fateor et acute. et tamen sustinet assensionem meam Plutarchi locus Sertorio p. 569, quem quaestorem designatum ait Galliae circumpadanae: ταμίας, inquit, ἀποδείκνυται τῆς περὶ Πάδον Γαλατίας. tertiam Calibus, ad Volturnum flumen, qui quaestor tractui Campano Sidicinoque praefuit Brundisium usque. eam non alio tibicine fulcire possum quam hoc loco. quartam adhuc quaero, nisi si fuerit in Sicilia Lilybaei. argumento, quod ea prima provinciarum facta;

ptantem cum maxime coniurationem disiecit. missusque
Caesare propere Staius tribunus cum valida manu
ipsum et proximos audacia in urbem traxit iam trepidam
multitudinem familiarum, quae gliscebat immensum, minor
5 in dies plebe ingenua.

28 Isdem consulibus miseriarum ac saevitiae exemplum
atrox, reus pater, accusator filius (nomen utrique Vibius

et quod etiam inferiori aevo, cum missus illuc praetor, semper in Sicilia duo quaestores, Syracusanus et Lilybaetanus. Lips. *calles* est scriptura M quam expressere Beroaldus Rhenanus Aldus, restituit Ryckius et IGronovius, sequitur Burmannus de Vectig. P. R. p. 107. Lipsianae editiones habent *Cales*, unde in alias venit, sicque laudat Pighius Ann. t. I. p. 468, non probans eos qui *calles* emendent, quod *Cales* esset in editionibus antiquis, quas non inspexerat. ceterum non dubitandum quin Tacitus scripserit *Cales*. primo, non potest doceri *silvas callesque* fuisse ordinariam quaestoriam provinciam; quod esse debet, si Curtio quaestori sorte evenerunt calles *è vetere more*. extraordinaria autem illa provincia fuit decreta, cum res et necessitas postularet; unde Caesari et Bibulo decreta. neque tum extra ordinem data erat Curtio, quippe bello illo servili exorto, cum iam illam provinciam obtineret, nec quaestori bellum servile mandatum fuisset; multo minus sine militibus, quos nullos eum habuisse planum est. aliud est calles provinciam habere, ut latronibus, paucis cum militibus, obviam eat; aliud bellum cum servis gerere, quod cum exercitu factum omni tempore. idque non videtur cogitasse Ryckius. iam porro rem maritimam mandatam fuisse Curtio patet e sequentibus. nam qua ope opprimit servos? nempe per classiarios, quos sub manu habebat. ergo maritimam provinciam habuit; quae nulla alia esse potuit quam Calena, quam appellari a Dione maritimam provinciam observavit iam Pighius, etsi non indicato loco. denique non raro libri pro *Cales* scripserunt *Calles*, velut in Livium 8 16, 29 15, ubi monet Drakenborchius etiam scribas sic errasse. in nostro in aliis verbis haec littera duplicatur temere, ut in *Sillanus* pro *Silanus*, *molliri* pro *moliri*, in G in *nes*, *colloni* et sexcentis aliis. Lipsterius defendit *calles*, sed non plicat; repudiatque provincia *leticam*, quam sane nemo laudavit, ut ipse dicit. sed [illegible] nemo debet ignorare, quaeque nobis hic satis demonstrata est. [illegible]

1. *cum maxime*] sic est in M; sic Rhenanus et Muretus [illegible] putabant, cum in editis [illegible] *maxime*. Ern.

2. *Staius*] dubitant [illegible] legendum sit. nempe ob [illegible] nominis *Staius*; quae etiam [illegible] Livium 10 20 fecit ut [illegible] *Staio* facerent *Statium*. [illegible] nomen idoneis exemplis ibi [illegible] vit IFGronovius. Reponendum [illegible] esse *MStaium Flaccum*, qui [illegible] 784 duumvir Nolae fuit, [illegible] fragmentum fastorum municipii Nolae repertum, ap. Grut. p. [illegible] 1. Ern.

3. *audatia* M: vulgo audacia.

7. *nomenque viri q.* [illegible] puto legendum totum locum, [illegible] *pater*, *accusator filius* (nomen [illegible] *que Vibius Serenus*) *in senatum* [illegible] *ducti sunt*. quod postea [illegible] a veteri lectione didici, [illegible] *virique*. nec male etiam [illegible] hiulca alias oratio, traiectis [illegible] *reus pater*, *accusator filius* [illegible] *natum inducti sunt*. [illegible] *QVibius Serenus*, *ob* [illegible] *ctus*. Lips. maleham [illegible] *accusator filius* (nomen [illegible]

Serenus) in senatum inducti sunt, ab exsilio retractus illuvieque ac squalore obsitus et tum catena vinctus perorante filio: praeparatus adulescens multis munditiis, alacri vultu, structas principi insidias, missos in Galliam concitores belli index idem et testis dicebat, adnectebatque Caecilium Cornutum praetorium ministravisse pecuniam; qui taedio curarum, et quia periculum pro exitio habebatur, mortem in se festinavit. at contra reus nihil infracto animo, obversus in filium quatere vincla, vocare ultores deos, ut sibi quidem redderent exsilium, ubi procul tali more ageret, filium autem quandoque supplicia sequerentur. asseverabatque innocentem Cornutum et falsa exterritum; idque facile intellectu, si proderentur alii: non enim se caedem principis et res novas uno socio cogitasse. tum accusator Gnaeum Lentulum et Seium Tuberonem nominat, magno pudore Caesaris, cum primores civitatis, intimi ipsius amici, Lentulus senectutis extremae, Tubero defecto corpore, tumultus hostilis et turbandae rei publicae arcesserentur. sed hi quidem statim exempti: in patrem ex servis quaesitum, et quaestio adversa accusatori fuit. qui scelere vecors, simul vulgi rumore tercitus, robur et saxum aut parricidarum poenas minitantium,

Quintis Vibiis Serenis) inducti sunt. GRON. elegans, sed non necessaria correctio. vide ad 5 1. sed in eo aliquid vidisse puto Pichenam, cum *sunt* suspectum habuit, idque nic, ut opinor, frigere sentient, qui Taciti stilo adsueti attendent. quod vero id mutari vult in *senex*, non id quidem absonum, sed tamen non sufficit loco constituendo. clarum est Tacitum primum loqui de utroque simul, deinde utriusque hominum describere, denique utriusque dicta contraria memorare. iam in altera parte desideratur verbum; non enim possunt haec pendere ab *inducti sunt*, propter verba *perorante filio*. nec commode haec particula incipit a verbis *ab exilio retractus*. igitur credo inferendum esse *stabant*, quod latere puto in *sunt*. *stant* quidem et *sunt* confundi multis exemplis constat. si porro cum IGronovio legas *pater orante filio*, de eo mox, et *praeparatus*, optime conformata prodibit oratio: *stabant, ab exilio retractus illuvieque ac squalore obsitus et tum catena vinctus pater, orante filio: praeparatus adolescens multis munditiis, alacri vultu.* verbum *stare* valde usitatum in tali narratione apud nostrum etiam. 1 25: *stabat Drusus silentium manu poscens. stabat* inseri volebat etiam Acidalius, sed servato τῷ *sunt*. ERN.

2. *perorantí filio. praeparatur*] audio virum magnum et meritis in litteras clarum Erricum Memmium legere: *perorante filio pater. paratur adolescens.* et rei et hominis causa quis non comprobet? LIPS. magis placet IGronovii [immo Lampugnani. OB.] sententia legentis *pater orante filio.* etenim nondum perorabat filius, sed orabat causam. et deinde [cum Venturio] *praeparatus.* ERN.

21. *robur*, ait Festus, *in carcere is locus quo praecipitatur malefico-*

cessit urbe. ac retractus Ravenna exsequi accusationem adigitur, non occultante Tiberio vetus odium adversus consulem Serenum. nam post damnatum Libonem missis ad Caesarem litteris exprobraverat suum tantum studium sine
5 fructu fuisse, addideratque quaedam contumacius quam tum apud aures superbas et offensioni proniores. ea Caesar octo post annos rettulit, medium tempus varie arguens, etiam
30 si tormenta pervicacia servorum contra evenissent. deinde sententiis ut Serenus more maiorum puniretur, quo mi-
10 liret invidiam, intercessit. Gallus Asinius Gyaro aut Donusa claudendum cum censeret, id quoque aspernatus est, egenam aquae utramque insulam referens, dandosque victus cui vita concederetur. ita Serenus Amorgum reportatur. et quia Cornutus sua manu ceciderat, actum de pro-
15 miis accusatorum abolendis, si quis maiestatis postulasset ante perfectum iudicium se ipse vita privavisset. ibaturque in eam sententiam, ni durius contraque morem suum, palam pro accusatoribus, Caesar irritas leges, rem publicam in praecipiti conquestus esset: subverterent potius iura quam custodiae
20 eorum amoverent. sic delatores, genus hominum publi-

rum genus, quod ante arcis robusteis includebatur. Livius 38 59: *ut in carcere instar furis et latronis vir clarissimus includatur, et in robore ac tenebris exspiret, deinde ante carcerem nudus proiiciatur.* Plautus Poenulo 5 3 33: *quos ego iam detrudam ad molas, inde porro ad puteum atque ad robustum codicem.* et allusit per iocum idem Capteiveis 5 2 9: *at ego faciam ut pudeat, nam in ruborem te totum dabo.* ubi malim scribi *in robur.* nec tamen omiserim hic in Tacito *robur* videri potius supplicii locum quam custodiae. Valerius ita accepit, 6 3 1: *quin etiam familiares Gracchorum, nequis rei publicae inimicis amicus esse vellet, de robore praecipitati sunt.* et Lucanus 2 25: *saeva tribunicio maduerunt robora tabo.* itemque Calpurnius Declam. 4: *video carcerem publicum saxis ingentibus structum, angustis foraminibus tenuem lucis umbram recipientem. in hunc coniecti robur Tullianum prospicunt; et quos iacentes ferrati postis stridor exanimantur, et alicuius supplicia aspectando* (ita inibi legi) *discunt.* ex quo clare discimus hoc in Tulliano fuisse. [illegible] ceris inferiore loco. Livius 31 [illegible] *Pleminius in inferiorem dominum carcerem est, necatusque.* Lips. [illegible] *Tullianum* est *robur* ipsum, [illegible] patet ex illo Calpurnii loco; [illegible] quam ibi Pithoeus e veteri [illegible] *robur Tullianumque*, ut etiam [illegible] in ed. Burmanni. sed etiam [illegible] hoc loco intelligi potest. robur [illegible] dictum Tullianum, quia robore parietibus, olim saltem, [illegible] fuit. vide loci descriptionem [illegible] Sall. Cat. 55, et ibi Cortium. [illegible] *saxum* intelligitur mons Tarpeius, unde praecipitati faciebant. Lips.

3. *post damn. Libonem*] [illegible] damnatione Libonis nulla [illegible] huius Sereni, nullae partes. Lips. at vide 2 30. Ernx.

10. vulgo vitiosa distinctio, [illegible]

itio repertum et poenis quidem nunquam satis coercitum, r praemia eliciebantur.

His tam assiduis tamque maestis modica laetitia interitur, quod Gaium Cominium equitem Romanum, prosi in se carminis convictum, Caesar precibus fratris, qui nator erat, concessit. quo magis mirum habebatur gnarum liorum, et quae fama clementiam sequeretur, tristiora lle. neque enim socordia peccabat; nec occultum est ndo ex veritate, quando adumbrata laetitia facta imperaum celebrentur. quin ipse, compositus alias et velut ctantium verborum, solutius promptiusque eloquebatur, otiens subveniret. at Publium Suillium quaestorem quonm Germanici, cum Italia arceretur convictus pecuniam ob n iudicandam cepisse, amovendum in insulam censuit, ta contentione animi ut et iurando obstringeret e re puca id esse. quod aspere acceptum ad praesens, mox in dem vertit regresso Suillio; quem vidit sequens aetas epotentem, venalem, et Claudii principis amicitia diu spere, nunquam bene usum. eadem poena in Catum rmium senatorem statuitur, tanquam falsis maiestatis crinibus sororem petivisset. Catus, ut rettuli, Libonem xerat insidiis, deinde indicio perculerat. eius operae

m locum, *intercessit*. *Gallus inius G. a. D. claudendum cen-* i. e. censebat. intercedendi ernandique verba ad Caesarem um referenda sunt, qui iure tribiciae potestatis intercessit deto, invidiae minuendae. LIPS. nunc editur, habet M auctore hena. sed sic aliquid deest, ve- *cum*, quod videbatur Mureto et ckio. an *censuerat* fuit? illud em plane non necessarium, cum einshemio coniicere mox pro *aut*, *ta*. ERN.

1. *unquam* M, tanquam fuerit *et p. q.*

8. *socordia* nostro fere est stulin, inscitia, etiam stupor, deuria. adde mox c. 35 extr. 39 tio. ERN.

10. *velut eluctantium verborum*] s ita loquebatur, ut difficultas edam dicendi appareret, ut viderentur verba cohiberi nec libere prodire posse. ERN.

12. *quaestorem*] gloriatur ipse, in oratione contra Senecam 13 42, *se quaestorem Germanici, illum domus eius adulterum fuisse*. LIPS.

13. *ob rem iudicandam*] sic M, Beroaldus, Alciatus, Rhenanus, Aldus, Seb. Gryphius, Lipsius (in iis exemplis quae inspexi). id mutatum, operarum vitio, ut opinor, seu correctoris, cui notius *ob rem iudicatam*, maleque defensum a Ryckio. restituit recte IGronovius. ERN.

15. *ut eiurando* M.

22. *iudicio*] Vertranius malebat *indicio*, probabili coniectura. nam Cato *indicium* tribuitur diserte 2 27. quia etiam inter accusatores fuit c. 30, et quia occasionem dedit iudicio in Libonem habendo, potest sane *iudicio perculisse* utcunque de-

memor Tiberius, sed alia praetendens, exsilium depre-
est: quo minus senatu pelleretur, non obstitit.

32 Pleraque eorum quae rettuli quaeque referam, p
forsitan et levia memoratu videri non nescius sum: sed a
5 annales nostros cum scriptura eorum contenderit qui vi
populi Romani res composuere. ingentia illi bella, e
gnationes urbium, fusos captosque reges, aut si quand
interna praeverterent, discordias consulum adversum tri
nos, agrarias frumentariasque leges, plebis et optimi
10 certamina libero egressu memorabant. nobis in arto e
glorius labor: immota quippe aut modice lacessita p
maestae urbis res, et princeps proferendi imperii incum
erat. non tamen sine usu fuerit introspicere illa p
aspectu levia, ex quis magnarum saepe rerum motus o
33 tur. nam cunctas nationes et urbes populus aut prin
aut singuli regunt: delecta ex iis et consociata rei pub

fendi. sed *indicio* tamen melius, et sic laudat haec verba Gronovius ad c. 59. itaque etiam praetuli. Ern.

5. *veteres*] Freinshemius ex 1 1 malebat *veteris*, probante Ryckio. sic 6 42: *veterum regum honores*. at contra 3 3: *diurna actorum scriptura*, pro *diurnorum*, ubi vide, utrumque recte dici potest. Ern.

6. *compossivere* M.

8. *praeverterent*] vel redirent tanquam a peregrinatione (nam multis locis verbum hoc sic capere licet, unde etiam ap. Plin. 5 15 codex *revertor*), vel interna potius tractarent. Horat. Sat. 1 3 38: *illuc praevertamur*. v. Gronov. ad Plin. 28 8, Cort. ad Plin. 5 15. Ern.

10. *in arto*] e Virg. G. 4 6 *in tenui labor, at tenuis non gloria*. ductum Muretus notavit. Ern.

11. *immo ita quippe* M.

14. *motus*] lego *monitus*. non enim ullos motus ex accusatione aliisque talibus oriri vult, sed rerum salubrium exempla monitionesque. qui revera pulcherrimus historiae fructus. Lips. probat Freinshemius. sane sequentia docent hoc aut simile quid requiri. planius enim haec mox explicantur. v. ad 2 53. Ern.

16. *ex his*] M *ex iis*. sensum esse arbitror eum quem Freinshemius p
tavit: civitatem, quae sit e
tribus mixta et temperata,
omnium commoda complectatur,
commoda vitet, facilius laudari
optari quam inveniri, et si ope
sit, diuturnam esse non posse,
que dubito Tacitum in animo h
isse cum alios politicos, tum
lybium, qui 6 9 sqq. Romanam
publicam laudat hoc nomine, q
omnium illarum trium formarum
moda complexa sit, vitiis eiu
larum vitiis, eamque solam
publicam perfectam esse dicit,
sit e tribus istis temperata.
autem formam vocat primo d
ex illis tribus, nempe qua p
suas: quae fiat, ut Longinus, p
quam in alia re, dicit sen.
ἐκλογῇ τῶν λημμάτων καὶ
θέσει. in altero verbo
est. M habet *consciata*, unde
roaldus fecit *constituta*, quod
cuti sunt omnes editores.
vius autem putabat Tacitum
concinnata, ita edere
ego autem non dubitavi
sociata unde *consciata* orta
clarum est. sic e *socierus* sa
libris factum est *suorum*, sed
causa quam quod scriptum

orma laudari facilius quam evenire, vel si evenit, haud iuturna esse potest. igitur ut olim plebe valida, vel cum atres pollerent, noscenda vulgi natura et quibus modis emperanter haberetur, senatusque et optimatium ingenia qui axime perdidicerant, callidi temporum et sapientes credeantur, sic converso statu, neque alia re Romana quam si nus imperitet, haec conquiri tradique in rem fuerit, quia auci prudentia honesta ab deterioribus, utilia ab noxiis iscernunt, plures aliorum eventis docentur. ceterum ut proitura, ita minimum oblectationis afferunt. nam situs genum, varietates praeliorum, clari ducum exitus retinent ac dintegrant legentium animum: nos saeva iussa, continuas cusationes, fallaces amicitias, perniciem innocentium et isdem exitu causas coniungimus, obvia rerum similitudine satietate. tum quod antiquis scriptoribus rarus obtrectar, neque refert cuiusquam, Punicas Romanasve acies etius extuleris: at multorum qui Tiberio regente poenam d infamiam subiere, posteri manent. utque familiae ipsae

ez. v. Drak. ad Liv. 23 16. contra sciorum in G 15 59 factum est ciorum. consociare est coniun-, quocum verbo saepe iungit o. ita fit res publica, quae at e trium formarum bonis de- et in unum consociatis et con- is. apud Cic. ad Div. 3 3 ciatissima voluntate bene edidit rius: alii inde fecere constan- na. Liv. 24 24: rem consociaincunte aperit, pro compositam nstitutam de coniuratione, conplurium. recepere hanc lectioeditores Francici. Ern.

noscendi M.

temperanter haberetur] ita tranar ut neque irritaretur saeinsolentia, acerbitate, neque ando corrumperetur. Ern.

rerum] emendavi, re Romana. Romanam hoc sensu non semel Lips. probant hanc emenem Acidalius, Freinshemius, amen etiam vulgatum explicari putat. Ryckius malebat neque rerum, ut referretur ad statu. nc modum loquendi sive hanc ram verborum durissimam esse, quivis sentiat. ego Lipsium sequor. scriptum fuit re Rom. inde natum vitium. sensus est: etsi non in regno vivimus, nec regem habemus, sed civitatem et rem publicam; tamen forma rei publicae administrandae, quae nunc est, nil differt a regno, nisi nomine. Ern.

9. ut profutura] dixit idem Thucyd. I 22: καὶ ἐς μὲν ἀκρόασιν ἴσως τὸ μὴ μυθῶδες αὐτῶν ἀτερπέστερον φανεῖται. Lips.

11. retinent] videtur in animo habuisse locum e nobili Ciceronis ep. ad Lucceium 5 12: varietas in scribendo plena cuiusdam voluptatis, quae vehementer animos hominum in legendo retinere possit. Ern.

14. easdem exitu causas i. e. pares exitus a paribus causis. passim damnati ob suspiciones, delationes, innocentes aut illustres. vidi qui legeret easdem exitii. Lips. is est Pichena. sed sequentia reclamant. Ern.

obvia rerum] in quibus rebus similitudo perpetua celeriter satietatem affert legentibus. Ern.

17. M. Beroaldus, Alciatus, Rhe-

memor Tiberius, sed alia praetendens, exsilium deprecatus est: quo minus senatu pelleretur, non obstitit.

32 Pleraque eorum quae rettuli quaeque referam, parva forsitan et levia memoratu videri non nescius sum: sed nemo
5 annales nostros cum scriptura eorum contenderit qui veteres populi Romani res composuere. ingentia illi bella, expugnationes urbium, fusos captosque reges, aut si quando ad interna praeverterent, discordias consulum adversum tribunos, agrarias frumentariasque leges, plebis et optimatium
10 certamina libero egressu memorabant. nobis in arto et inglorius labor: immota quippe aut modice lacessita pax, maestae urbis res, et princeps proferendi imperii incuriosus erat. non tamen sine usu fuerit introspicere illa primo aspectu levia, ex quis magnarum saepe rerum motus orin-
33 tur. nam cunctas nationes et urbes populus aut primores aut singuli regunt: delecta ex iis et consociata rei publicae

fendi. sed *indicio* tamen melius, et sic laudat haec verba Gronovius ad c. 59. itaque etiam praetuli. Ern.

5. *veteres*] Freinshemius ex 1 1 malebat *veteris*, probante Ryckio. sic 6 42: *veterum regum honores*. at contra 3 3: *diurna actorum scriptura*, pro *diurnorum*, ubi vide, utrumque recte dici potest. Ern.

6. *compossivere* M.

8. *praeverterent*] vel redirent tanquam a peregrinatione (nam multis locis verbum hoc sic capere licet, unde etiam ap. Plin. 5 15 codex *revertor*), vel interna potius tractarent. Horat. Sat. 1 3 38: *illuc praevertamur*. v. Gronov. ad Plin. 28 8, Cort. ad Plin. 5 15. Ern.

10. *in arto*] e Virg. G. 4 6 *in tenui labor, at tenuis non gloria*. ductum Muretus notavit. Ern.

11. *immo ita quippe* M.

14. *motus*] lego *monitus*. non enim ullos motus ex accusatione aliisque talibus oriri vult, sed rerum salubrium exempla monitionesque. qui revera pulcherrimus historiae fructus. Lips. probat Freinshemius. sane sequentia docent hoc aut simile quid requiri. planius enim haec mox explicantur. v. ad 2 53. Ern.

16. *ex his*] M *ex iis*. sensum esse arbitror eum quem Freinshemius putavit: civitatem, quae sit ex his tribus mixta et temperata, ut omnium commoda complectatur, incommoda vitet, facilius laudari et optari quam inveniri, et si uspiam sit, diuturnam esse non posse. neque dubito Tacitum in animo habuisse cum alios politicos, tum Polybium, qui 6 9 sqq. Romanam rem publicam laudat hoc nomine, quod omnium illarum trium formarum commoda complexa sit, vitatis singularum vitiis, eamque solam rem publicam perfectam esse dicit, quae sit e tribus istis temperata. talem autem formam vocat primo *delectam ex illis tribus*, nempe qua partes suas: quae fiat, ut Longinus, quamquam in alia re, dicit sect. 10, ἐκλογῇ τῶν ἡημάτων καὶ συνθέσει. in altero verbo dubitatio est. M habet *consciata*, unde Beroaldus fecit *constituta*, quod secuti sunt omnes editores. IGronovius autem putabat Tacitum dedisse *concinnata*, ita edere non ausus. ego autem non dubitavi edere *consociata* unde *consciata* ortum esse clarum est. sic e *sociorum* saepe in libris factum est *suorum*, non alia de causa quam quod scriptum esset scio-

quam latrones et parricidas, quae nunc vocabula imponuntur, saepe ut insignis viros nominat. Asinii Pollionis scripta egregiam eorundem memoriam tradunt; Messala Corvinus imperatorem suum Cassium praedicabat: et uterque opibusque atque honoribus perviguere. Marci Ciceronis libro quo Catonem caelo aequavit, quid aliud dictator Caesar quam rescripta oratione, velut apud iudices, respondit? Antonii epistulae, Bruti conciones falsa quidem in Augustum probra, sed multa cum acerbitate habent; carmina Bibaculi et Catulli referta contumeliis Caesarum leguntur: sed ipse divus Iulius, ipse divus Augustus et tulere ista et reliquere, haud facile dixerim, moderatione magis an sapientia. namque spreta exolescunt: si irascare, agnita videntur. non attingo Graecos, quorum non modo libertas, etiam libido impunita; aut si quis advertit, dictis dicta ultus est. sed maxime solutum et sine obtrectatore fuit prodere de iis quos mors odio aut gratiae exemisset. num cum armatis Cassio et Bruto, ac Philippenses campos obtinentibus, belli civilis causa, populum per conciones incendo? an illi quidem septuagesimum ante annum perempti, quo modo imaginibus suis noscuntur, quas ne victor quidem abolevit, sic partem

mendo congiarium dedit. irascebatur Ti. ob unum aut alterum liberius dictum; quod tacitus ferre non poterat Seianum in cervices nostras non imponi quidem, sed descendere. scribo *escendere* i. e. pedetentim et per gradus imperatorem fieri. Lips.

1. *latrones et parricidas*] adspexit et has servilis adulationis voces idem Lucanus, de Pompeii caede 609: *scelus hoc quo nomine dicent, qui Bruti dixere nefas?* qui poeta idque tam liberi, imo licentis stili principes est, ut mirer ea scripta ab principe, et quidem tali. Lips. *vocabulum ponuntur* M.

2. *Asinii Pollionis*] qui 17 libros historiarum scripsit, auctore Suida. Tum Suetonius, et alii. Lips.

4. *opibusque*] Acidalius τὸ *que* deleri vult, ne tribus verbis ter concurrat ingratius. potuit etiam incito tale quid excidere, cum aliis excideriit haud paullo studiosioribus suavitatis, Ciceroni et Livio. Cic. pro Quint. 11: *qui quia, quod nunquam debitum est.* N. D. 1 20: *quod quia, quem ad modum natura.* v. plura in diatribe nostra *de grata negligentia orationis.* mox in *quid aliud* intellige *fecit*, ellipsi Graecis et Latinis frequenti. Ern.

12. *namque*] Muretus legebat *nam quae.* Ern.

19. *an*] Pichena *at*, interrogationis nota in verbo *retinent* deleta. sic et Boxhornius. male. nam τὸ *num* supra ea vi est qua *utrum:* itaque hoc alterum est duorum, quae interrogare instituit. Gron.

19. LXX] rotundum numerum posuit, non verum, qui erat 66. facilis supputatio. nam bellum Philippense a. u. 711. at nunc 778. Lips.

21. *nec victor quidem* M. genus mendi, quod passim insedit, et iam dudum nimis secure doctis hominibus transmittitur. scribe: *ne*

memoriae apud scriptores retinent? suum cuique dec posteritas rependit; nec deerunt, si damnatio ingrui, qui non modo Cassii et Bruti sed etiam mei meminerint." eg sus dein senatu vitam abstinentia finivit. libros per aedi 5 cremandos censuere patres: sed manserunt, occultati et ed quo magis socordiam eorum irridere libet, qui praesenti

victor quidem. GRON. ab hoc tempore plurimis in locis mendum hoc auctoritate codicum sublatum. v. copiosissimum exemplis Drakenb. ad Livium 1 10, et quos ille laudat. cf. infra H. 2 76, 79, 82. hic et ubique in Tacito correximus, ubi nondum ab superioribus editoribus factum. ERN. *adolevit* M.

2. *rependunt nec derunt* M.

4. *vitam abst. finivit*] distincte totam historiam Seneca l. c. *usus itaque balneo, et quo plus imponeret, in cubiculum se quasi gustaturus contulit; et dimissis pueris, quaedam per fenestram, ut videretur edisse, proiecit a coena. deinde quasi* (corrupta interpunctio ab ignaris moris prisci, scribe *proiecit. a coena deinde quasi.* mos vulgo obtinebat, ut in balneo, aut statim post balneum, aliquid sumerent, quod vocabant gustare et gustum, et deinde nihilo minus venirent ad legitimam coenam) *iam satis in cubiculo edisset, abstinuit. alteroque die et tertio idem fecit. quarto ipsa infirmitate corporis faciebat indicium. . . . cognito consilio eius publica voluptas erat, quod e faucibus avidissimorum luporum educeretur praeda. accusatores Seiano auctore adeunt consulum tribunalia; queruntur mori Cordum, ut interpellarent quod coegerant. adeo illis Cordus videbatur effugere. magna res erat in quaestione, an mortis rei perderentur. dum deliberatur, dum accusatores iterum adeunt, ille se absolverat.* quem locum eo libentius adscripsi, ut ab aliis depositum emendarem. corruptum enim illud *an mortis rei perderentur;* et ad Oedipum relegat nos Pintianus. in libro manu scripto legi *proderentur.* itaque cum adseveratione emendo *an morte rei prohiberentur.* probat ipse Seneca, statim: *fa quemquam tuorum mori necesse pnene non licuit.* LIPS.

per aediles] alias id per viros factum. in vita Agric *delegato triumviris ministerio numenta clarissimorum in comitio ac foro* per praetorem. Valerius Graecos *Numae libros* praetor urbanus *ex* natus *per victimarios* conspectu populi cremand Romanorum hanc ingenii subiit Labienus. vide Senecam patrem lib. 5. initio. LIPS.

5. *sed*] *et* M.

occultati a filia, et postea *editi.* itaque Vertranio tamen placet non moris Tacito hina eiusdem rei. v. Sen. Cons ciam 1. scripserat hic bella civilia et res Augusti; que fragmenta, ex dicendi colligas, in necae de morte Ciceron recte Vertranii coniectura Lipsius. sed vide, gendum sit *redditi.* Seneca *ingenium patris tui* num *reduxisti, et a vero* dicasti *morte, ac restituisti* blica *monimenta libros,* ille *fortissimus sanguine* pserat. certe iamdudum erant, nunc restituti. iecturam etiam alius 16 5: *dissimulatum ad* mox *redditum odium;* Groslotius malebat *editum.* Broterius hanc correctionem rem indicat Vertraniana, mine carere. quod ligat, non dicit. ERN.

6. *socordia* M.

quam latrones et parricidas, quae nunc vocabula imponuntur, saepe ut insignis viros nominat. Asinii Pollionis scripta egregiam eorundem memoriam tradunt; Messala Corvinus imperatorem suum Cassium praedicabat: et uterque opibus-
5 que atque honoribus perviguere. Marci Ciceronis libro quo Catonem caelo aequavit, quid aliud dictator Caesar quam rescripta oratione, velut apud iudices, respondit? Antonii epistulae, Bruti conciones falsa quidem in Augustum probra, sed multa cum acerbitate habent; carmina Bibaculi et Ca-
10 tulli referta contumeliis Caesarum leguntur: sed ipse divus Iulius, ipse divus Augustus et tulere ista et reliquere, haud facile dixerim, moderatione magis an sapientia. namque
35 spreta exolescunt: si irascare, agnita videntur. non attingo Graecos, quorum non modo libertas, etiam libido impunita;
15 aut si quis advertit, dictis dicta ultus est. sed maxime solutum et sine obtrectatore fuit prodere de iis quos mors odio aut gratiae exemisset. num cum armatis Cassio et Bruto, ac Philippenses campos obtinentibus, belli civilis causa, populum per conciones incendo? an illi quidem se-
20 ptuagesimum ante annum perempti, quo modo imaginibus suis noscuntur, quas ne victor quidem abolevit, sic partem

cendo congiarium dedit. irascebatur illi ob unum aut alterum liberius dictum; quod tacitus ferre non poterat Sejanum in services nostras non imponi quidem, sed descendere. scribo *viscendere* i. e. pedetentim et per gradus imperatorem fieri. Lips.

1. *latrones et parricidas*] adspexit ad has servilis adulationis voces idem Lucanus, de Pompeii caede 8 609: *scelus hoc quo nomine dicent, qui Bruti dixere nefas?* qui poeta ubique tam liberi, imo licentis stili in principes est, ut mirer ea scripta sub principe, et quidem tali. Lips.

vocabulum ponuntur M.

2. *Asinii Pollionis*] qui 17 libros Historiarum scripsit, auctore Suida, ritat Suetonius, et alii. Lips.

4. *opibusque*] Acidalius τὸ *que* deleri vult, ne tribus verbis ter concurrat ingratius. potuit etiam Tacito tale quid excidere, cum aliis exciderit haud paullo studiosioribus suavitatis, Ciceroni et Livio. Cic. pro Quint. 11: *qui quia, quod nunquam debitum est.* N. D. 1 20: *quod quia, quem ad modum natura.* v. plura in diatribe nostra *de grata negligentia orationis.* mox in *quid aliud* intellige *fecit*, ellipsi Graecis et Latinis frequenti. Ern.

12. *namque*] Muretus legebat *nam quae.* Ern.

19. *an*] Pichena *at*, interrogationis nota in verbo *retinent* deleta. sic et Boxhornius. male. nam τὸ *num* supra ea vi est qua *utrum:* itaque hoc alterum est duorum, quae interrogare institit. Gron.

19. LXX] rotundum numerum posuit, non verum, qui erat 66. facilis supputatio. nam bellum Philippense a. u. 711. at nunc 778. Lips.

21. *nec victor quidem* M. genus mendi, quod passim insedit, et iam dudum nimis secure doctis hominibus transmittitur. scribe: *ne*

memoriae apud scriptores retinent? suum cuique decus posteritas rependit; nec deerunt, si damnatio ingruit, qui non modo Cassii et Bruti sed etiam mei meminerint." egressus dein senatu vitam abstinentia finivit. libros per aediles
5 cremandos censuere patres: sed manserunt, occultati et editi. quo magis socordiam eorum irridere libet, qui praesenti po-

victor quidem. Gron. ab hoc tempore plurimis in locis mendum hoc auctoritate codicum sublatum. v. copiosissimum exemplis Drakenb. ad Livium 1 10, et quos ille laudat. cf. infra H. 2 76, 79, 82. hic et ubique in Tacito correximus, ubi nondum ab superioribus editoribus factum. Ern. *adolevit* M.

2. *rependunt nec derunt* M.

4. *vitam abst. finivit*] distincte totam historiam Seneca l. c. *usus itaque balneo, et quo plus imponeret, in cubiculum se quasi gustaturus contulit; et dimissis pueris, quaedam per fenestram, ut videretur edisse, proiecit a coena. deinde quasi* (corrupta interpunctio ab ignaris moris prisci, scribe *proiecit. a coena deinde quasi.* mos vulgo obtinebat, ut in balneo, aut statim post balneum, aliquid sumerent, quod vocabant gustare et gustum, et deinde nihilo minus venirent ad legitimam coenam) *iam satis in cubiculo edisset, abstinuit. alteroque die et tertio idem fecit. quarto ipsa infirmitate corporis faciebat indicium. . . . cognito consilio eius publica voluptas erat, quod e faucibus avidissimorum luporum educeretur praeda. accusatores Seiano auctore adeunt consulum tribunalia; queruntur mori Cordum, ut interpellarent quod coegerant. adeo illis Cordus videbatur effugere. magna res erat in quaestione, an mortis rei perderentur. dum deliberatur, dum accusatores iterum adeunt, ille se absolverat.* quem locum eo libentius adscripsi, ut ab aliis depositum emendarem. corruptum enim illud *an mortis rei perderentur;* et ad Oedipum relegat nos Pintianus. in libro manu scripto legi *proderentur.* itaque cum adseveratione emendo *an morte rei prohiberentur.* probat ipse Seneca, statim: *fles, quod quemquam tuorum mori necesse fuit? paene non licuit.* Lips.

per aediles] alias id per triumviros factum. in vita Agricolae 2: *delegato triumviris ministerio ut monumenta clarissimorum ingeniorum in comitio ac foro urerentur.* alias per praetorem. Valerius 1 1 12: *Graecos Numae libros L.Petillius praetor urbanus ex auctoritate senatus per victimarios igne facto in conspectu populi cremavit.* primus Romanorum hanc ingenii sui poenam subiit Labienus. vide pulchra apud Senecam patrem lib. 5. Controv. initio. Lips.

5. *sed*] *et* M.

occultati a filia, et ab eadem postea *editi.* itaque nihil muto. Vertranio tamen placet *et abditi.* non moris Tacito bina verba ponere eiusdem rei. v. Sen. Cons. ad Marciam 1. scripserat hic Cremutius bella civilia et res Augusti; extantque fragmenta, ex quibus genus dicendi colligas, in Suasoria Senecae de morte Ciceronis. Lips. recte Vertranii coniecturam repudiat Lipsius. sed vide, an potius legendum sit *redditi.* Seneca l. c: *ingenium patris tui in usum hominum reduxisti, et a vera illum vindicasti morte, ac restituisti in publica monimenta libros, quos vir ille fortissimus sanguine suo scripserat.* certe iamdudum editi fuerant, nunc restituti. adiuvat coniecturam etiam alius nostri locus 16 5: *dissimulatum ad praesens et mox redditum odium;* ubi tamen Groslotius malebat *editum.* frustra. Broterius hanc correctionem meliorem indicat Vertraniana, sed acumine carere. quod acumen intelligat, non dicit. Ern.

6. *socordia* M.

Pergamum sisti non prohibuisset, qui omnia facta dictaque eius vice legis observem, placitum iam exemplum promptius secutus sum, quia cultui meo veneratio senatus adiungebatur. ceterum ut semel recepisse veniam habuerit, ita per omnes provincias effigie numinum sacrari ambitiosum, superbum; et vanescet Augusti honor, si promiscis adulationibus vulgatur. ego me, patres conscripti, mortalem esse et hominum officia fungi, satisque habere si locum principem impleam, et vos testor et meminisse posteros volo; qui satis superque memoriae meae tribuent, ut maioribus meis dignum, verum vestrarum providum, constantem in periculis, offensionum pro utilitate publica non pavidum credant. haec mihi in animis vestris templa, hae pulcherrimae effigies et manuriae. nam quae saxo struuntur, si iudicium posterorum in odium vertit, pro sepulcris spernuntur. proinde socios cives et deos ipsos precor, hos ut mihi ad finem usque vitae quietam et intelligentem humani divinique iuris mentem duint,

a nulla tamen provincia nisi communi suo Romaeque nomine recepit. a communi Asiae Pergami statum templum, de quo hic Tacitus, et denarii veteres; in quibus templi forma cum inscriptione *com. Asiae com. et Aug.* i. e. commune Asiae Romae et Augusto. de quo satis multa Dio 51 20, in actis anni 25. facit quod in lapidibus legimus, *flumini Rom. et Aug.* et apud Rufum templum Romae et Augusti in ipsa urbe. Lips.

1. *facta*] *ficta* M. quod de se hic Tiberius, tribuit illi etiam Strabo 6 extremo. *Tiberius*, inquit, *successit Augusto, κανόνα τῆς διοικήσεως καὶ τῶν προσταγμάτων ποιούμενος ἐκεῖνον.* Lips.

5. *sacra* M.

10. *ut*] an *si* vel *ubi*, quod saepe librariis in *ut* mutatur. v. Drak. ad Liv. 24 15, et quos ibi laudat. Broterius *ut* interpretatur *cum*; quod sic dici Latinis non docet, nec ipse iuvat. Ern. v. *Walch.* Emend. Liv. p. 88.

15. *pro sepulcris* i. e. non secus ac sepulcra. atqui Cicero in sepulcris sanctitatem esse dicit, Phil. 9, et statuis praefert c. 6. nec acumen sententiae video, si templa mortuorum et eorum sepulcra sperni dicantur, etsi oppositio in templis et sepulcris clarior est. an Tacitus scripsit *pro sepultis?* non secus atque ipsi mortui et sepulti, quorum honori et memoriae talia tribuuntur. nam eiusmodi quid, quod ad hominem pertineat, requirere videntur illa *si iudicium posterorum in odium vertit.* de vi praepositionis in hac forma v. Heins. ad Ovid. Her. 3 98. Ern.

16. *deos et deas ipsas*] optime; nec, ut alii, *deas* reiicias. est sollennis precatio, exemplo Graecorum. Demosth. de cor. 1: *θεοῖς εὔχομαι πᾶσι καὶ πάσαις*; et saepius. est a fonte Homerico Il. *θ* 5: *κέκλυτέ με πάντες τε θεοὶ πᾶσαί τε θέαιναι.* Lips. in M bis est *et deos*, inde veteres editores dedere *et deas.* IGronovius autem, emendabat *exteros.* malim Pichenam sequi, qui illam inanem repetitionem librarii putabat. nam etiam *socii* sunt *exteri.* Ern.

in Sextum Marium. quod a Caesare palam increpitum causa exsilii Salviano fuit. obiecta publice Cyzicenis incuria caerimoniarum divi Augusti, additis violentiae criminibus adversum cives Romanos. et amisere libertatem, quam
5 bello Mithridatis meruerant circumsessi, nec minus sua constantia quam praesidio Luculli pulso rege. at Fonteius Capito, qui proconsul Asiam curaverat, absolvitur, comperto ficta in eum crimina per Vibium Serenum. neque tamen id Sereno noxae fuit, quem odium publicum tutiorem faciebat.
10 nam ut quis districtior accusator, velut sacrosanctus erat: leves, ignobiles poenis afficiebantur.

37 Per idem tempus Hispania ulterior missis ad senatum legatis oravit ut exemplo Asiae delubrum Tiberio matrique eius exstrueret. qua occasione Caesar, validus alioqui sper-
15 nendis honoribus, et respondendum ratus iis quorum rumore arguebatur in ambitionem flexisse, huiuscemodi orationem coepit. "scio, patres conscripti, constantiam meam a plerisque desideratam, quod Asiae civitatibus nuper idem istud petentibus non sim adversatus. ergo et prioris silentii de-
20 fensionem, et quid in futurum statuerim, simul aperiam. cum divus Augustus sibi atque urbi Romae templum apud

1. *increpitum*] iure, quia, ut dixi, non seriae caussae, sed leves quaedam tunc agi solitae; multo minus capitales, et ominis saevi ac scaevi. Lips.

2. *publice* referendum ad *Cyzicenis*, non ad *obiecta:* exquisite pro *Cyzicenae civitati.* v. Suet. in nota proxima. sic contrario sensu *privatim.* Cicero: *nulla me privatim iniuria pepulit.* Ern.

incuria caer. D. Augusti] quod fanum honori eius coeptum non perfecissent, et quod cives quosdam Romanos in vincla habuissent. Dio 54 7, et Suet. 37: *Cyzicenis in cives Romanos violentius quaedam ausis publice libertatem ademit, quam bello Mithridatico meruerant.* ademerat sane Cyzicenis libertatem et Augustus, ob cives item Rom. flagris caesos: sed mox restituit, uti apud Dionem reperies 54 7 et 23, actis anni 734 et 740. Strabo (12 p. 576) Cyzicum liberam fuisse ait suo etiam aevo; ex quo videas magnum illum scriptorem desiisse vivere aut scribere ante hunc Tiberii annum. Lips.

10. *ut quis districtior*] plane ex illo Sallustiano oraculo (Ing. 31): sub tyrannis *quam quisque pessume fecit, tam maxime tutus est.* Lips. *districtus* est acerbus, saevus, gravis, ut recte Freinshemius. Ern.

21. *Augustus sibi*] exemplum huius adulationis a Persis, de quibus apud QCurtium postremus servorum Cleo 8 5: *Persas non solum pie, sed etiam prudenter reges suos inter deos colere: maiestatem enim imperii salutis esse tutelam.* eadem Augusto mens, sed ut leniret invidiam, non sibi soli permisit templa statui, sed coniunctim urbi Romae; quae iampridem scilicet inter Deas. Suet. 52: *templa quamvis sciret etiam proconsulibus decerni solere.*

Pergamum sisti non prohibuisset, qui omnia facta dictaque eius vice legis observem, placitum iam exemplum promptius secutus sum, quia cultui meo veneratio senatus adiungebatur. ceterum ut semel recepisse veniam habuerit, ita per
5 omnes provincias effigie numinum sacrari ambitiosum, superbum; et vanescet Augusti honor, si promiscis adulationi-
38 bus vulgatur. ego me, patres conscripti, mortalem esse et hominum officia fungi, satisque habere si locum principem impleam, et vos testor et meminisse posteros volo; qui satis
10 superque memoriae meae tribuent, ut maioribus meis dignum, rerum vestrarum providum, constantem in periculis, offensionum pro utilitate publica non pavidum credant. haec mihi in animis vestris templa, hae pulcherrimae effigies et mansurae. nam quae saxo struuntur, si iudicium posterorum in
15 odium vertit, pro sepulcris spernuntur. proinde socios cives et deos ipsos precor, hos ut mihi ad finem usque vitae quietam et intelligentem humani divinique iuris mentem duint,

in nulla tamen provincia nisi communi mo Romaeque nomine recepit. ita a communi Asiae Pergami statutum templum, de quo hic Tacitus, et denarii veteres; in quibus templi forma cum inscriptione *com. Asiae Rom. et Aug.* i. e. commune Asiae Romae et Augusto. de quo satis multa Dio 51 20, in actis anni 725. facit quod in lapidibus legimus, *flamini Rom. et Aug.* et apud Rufum templum Romae et Augusti in ipsa urbe. LIPS.

1. *facta*] *ficta* M. quod de se hic Tiberius, tribuit illi etiam Strabo 6 extremo. *Tiberius*, inquit, *successit Augusto, κανόνα τῆς διοικήσεως καὶ τῶν προσταγμάτων παρουμενος ἐκεῖνον.* LIPS.

5. *sacra* M.

10. *ut*] an *si* vel *ubi*, quod saepe a librariis in *ut* mutatur. v. Drak. ad Liv. 24 15, et quos ibi laudat. Broterius *ut* interpretatur *cum*; quod sic dici Latinis non docet, nec ipse scio. ERN. v. *Walch.* Emend. Liv. p. 88.

15. *pro sepulcris* i. e. non secus ac sepulcra. atqui Cicero in sepulcris sanctitatem esse dicit, Phil. 9, et statuis praefert c. 6. nec acumen sententiae video, si templa mortuorum et eorum sepulcra sperni dicantur, etsi oppositio in templis et sepulcris clarior est. an Tacitus scripsit *pro sepultis?* non secus atque ipsi mortui et sepulti, quorum honori et memoriae talia tribuuntur. nam eiusmodi quid, quod ad hominem pertineat, requirere videntur illa *si iudicium posterorum in odium vertit.* de vi praepositionis in hac forma v. Heins. ad Ovid. Her. 3 98. ERN.

16. *deos et deas ipsas*] optime; nec, ut alii, *deas* reiicias. est sollennis precatio, exemplo Graecorum. Demosth. de cor. 1: *θεοῖς εὔχομαι πᾶσι καὶ πάσαις*; et saepius. est a fonte Homerico Il. *θ* 5: *κέκλυτέ με πάντες τε θεοὶ πᾶσαί τε θέαιναι.* LIPS. in M bis est *et deos*, inde veteres editores dedere *et deas.* IGronovius autem, emendabat *exteros.* malim Pichenam sequi, qui illam inanem repetitionem librarii putabat. nam etiam *socii* sunt *exteri.* ERN.

tendatur certamen tali coniugio? "falleris enim, Seiane, si te mansurum in eodem ordine putas, et Liviam, quae Gaio Caesari, mox Druso nupta fuerit, ea mente actura ut cum equite Romano senescat. ego ut sinam, credis passuros qui fratrem eius, qui patrem maioresque nostros in summis imperiis videre? vis tu quidem istum intra fines sistere: sed illi magistratus et primores, qui te invito perrumpunt omnibusque de rebus consulunt, excessisse iam pridem equestre fastigium longeque antisse patris mei amicitias non occulti ferunt, perque invidiam tui me quoque incusant. at enim Augustus filiam suam equiti Romano tradere meditatus est. mirum Hercule, si cum in omnis curas distraheretur, immensumque attolli provideret quem coniuge

1. *falleris enim*] respondet illi parti, *non enim exuere se imposita munia.* Lips.

3. *CCaesari*] Augusti filio. Lips. sc. per adoptionem. Ern.

7. *sistere*] haec est antiqua et vera lectio, cui male quidam supposuere *subsistere*, fato quodam verbi illius. v. Gronov. ad Liv. 4 12: *sistere* est continere se, coercere. sic infra c. 48: *dum populatio lucem intra sisteretur.* Ern.

invite M.

perrumpunt] i. e. ut ego arbitror, fines istos intra quos continere te vis, modestiam tuam; qui vim faciunt modestiae tuae; te velut principem civitatis salutant omnibusque de rebus consulunt. atque hanc interpretationem et contextus ipse desiderat, et sequentia c. 41: *tacita suspicionum deprecatur.* nam non ita obtusus erat Seianus, ut non sentiret hic per ambages sibi obiici a Tiberio istas primorum salutationes et obsequia, itaque excogitavit deinde quomodo, salva potentia, adeuntium coetus arceret, ne receptando materiam criminantibus inimicis atque adeo suspicanti Tiberio praeberet. infra c. 67: *ne quis quietem eius inrumperet* i. e. turbaret adeundo, appellando, petendo. Ern.

8. *omnibusque de rebus*] senatores igitur intelligere videtur, qui publice consulunt et de re publica censent. neque de privatis eorum, qui Tiberio consilium darent. Lips. male. vide not. praecedentem. Ern.

excessisse] quare? aut quo facto? credo, quia praeterit honoribus insignitus Seianus a Tiberio atque ita velut exemtus equitibus insertus in senatum. sed et praetorem consulem eum fecit et omnibus palam. Suetonii igitur scriptis, qui firmantis (Tit. 6) *praefecturas praetorii numquam ad id tempus nisi equite Romano administratas*, ita legenda caute? videtur; et ita exceptione huius, atque etiam alia, ut alibi dicam, exempli, in Germanicus Arretino II. 4 68. Lips.

9. *amicitias* i. e. amicos. ita legit Augusti Agrippam aut Maecenatem. Lips.

12. *mirum hercule*] sensus est: non debemus mirari, si Augustus dubitavit quando deliberavit an equiti filiam collocaret. etenim ille pro sua prudentia, qua rem quamque, in primisque tantam, ab omni parte considerabat, cogitabatque quid publice privatimque nasci a coniugio tali posset, videbat tali coniugio tantum attolli homines, ut hi possent spiritus sumere et illos ipsi molesti esse, si iam per se nobiles et honorati essent. hinc cogitavit an non melius et tutius foret equitem generum deligere, qui

one tali super alios extulisset, Gaium Proculeium et quosdam in sermonibus habuit insigni tranquillitate vitae, nullis rei publicae negotiis permixtos. sed si dubitatione Augusti movemur, quanto validius est quod Marco Agrippae, mox mihi collocavit? atque ego haec pro amicitia non occultavi: ceterum neque tuis neque Liviae destinatis adversabor. ipse quid intra animum volutaverim, quibus adhuc necessitudinibus immiscere te mihi parem, omittam ad praesens referre. id tantum aperiam, nihil esse tam excelsum quod non virtutes istae tuusque in me animus mereantur; datoque tempore vel in senatu vel in concione non reticebo." rursum Seianus, non iam de matrimonio, sed altius metuens, tacita suspicionum, vulgi rumorem, ingruentem invidiam deprecatur. ac ne assiduos in domum coetus arcendo infringeret potentiam aut receptando facultatem criminantibus praeberet, huc flexit ut Tiberium ad vitam procul Roma amoenis locis degendam impelleret. multa quippe providebat: sua in manu aditus, litterarumque magna ex parte se arbitrum fore, cum per milites commearent; mox Caesarem vergente iam sene-

expers rei publicae procul ab honoribus et negotiis publicis egisset: nam tamen maiorem ceteris ista coniunctione fore, et nihil contra se moliturum. Ern.

1. *Proculeium*] qui frater Varronis Murenae, illius qui in Augustum conspiravit; cuius etiam soror Maecenati uxor. Dio 54 3. laudat eum Horatius Od. 2 2 5: *vivet extento Proculeius aevo, notus in fratres animi paterni.* Lips.

3. *dubitatione*, hoc est deliberatione; cui mox opponitur decisio. neque haec est argumentatio: si consiliis Augusti movemur, moveamur eo quod Agrippae mihique filiam suam collocavit, quasi diceret, nam et hoc inter eius consilia fuit. verum longe fortius est, si movemur dubitatione Augusti, multo magis moveri debemus eius decisione: nam de equestribus conditionibus deliberavit quidem, at longe aliud probavit decrevitque et ipso pacto exsecutus est. Lips. *dubitare* etiam Cicero pro considerare, deliberare dixit pro Rosc. Am. 31, de Offic. I 3. et noster infra c. 57 extr. Ern.

12. *iam* Muretus, *tam* M.

altius metuens] metuebat non tam ne matrimonii istius spes irrita esset, sed ne maiora incommoda sequerentur. mox *deprecatur*, intellige vel coram, vel potius per epistolam alteram. Ern.

19. *per milites*] observa litteras per milites solere transmitti, et quidem per eos qui speculatores dicti. Plutarchus in Galba p. 1056 Nymphidium praefectum praetorio valde offensum scribit, quod consules litteras et diplomata *μὴ παρ' αὐτοῦ καὶ σφραγῖδα καὶ στρατιώτας λαβόντες ἀνέπεμψαν.* nec alius sententiae illud Taciti H. 2 73: *vix credibile memoratu est quantum superbiae Vitellio accesserit, postquam speculatores e Syria Iudaeaque adductum in verba eius Orientem nuntiavere.* haec claro, et firmandae Suetonii scripturae, quae in omnibus fere mss, Cal. 44: *magnificas Romam litteras misit, monitis speculatoribus ut vehiculo ad forum*

cta, secretoque loci mollitum, munia imperii facilius transurum; et minui sibi invidiam adempta salutantium turba, sublatisque inanibus vera potentia augere. igitur publica negotia urbis, populi accursus, multitudinem affluentium in-
5 crepat, extollens laudibus quietem et solitudinem, quis aberant taedia et offensiones, ac praecipua rerum maxime agitat
42 ac forte habita per illos dies de Votieno Montano, celebri ingenii viro, cognitio cunctantem iam Tiberium perpelli e vitandos crederet patrum coetus vocesque quae plerumque
10 verae et graves coram ingerebantur. nam postulato Votieno ob contumelias in Caesarem dictas, testis Aemilius e multoribus viris dum studio probandi cuncta refert et, quamquam inter obstrepentes, magna asseveratione nititur, audivit Tiberius probra quis per occultum lacerabatur, adeoque pro-
15 culsus est ut se vel statim vel in cognitione purgatum clamitaret, precibusque proximorum, adulatione omnium aegre componeret animum. et Votienus quidem maiestatis

usque et curiam pertenderent. depravarunt vulgo *saepe latoribus.* Lips.

3. *manibus* M.

augere] accipiunt passive, pro *augeri*, quomodo etiam alibi noster dixit imitatione Sallustii fr. hist. l. 1 p. 947 ed Cortii, quem ibi vide. adde Duker. ad Liv. 3 6. itaque non opus videtur cum Rhenano et Marcilio emendare *augeri*, aut cum Mureto *veram potentiam.* sed tamen credo *augeri* legendum. nam ubi *augere* passive reperitur, semper ita est ut possit intelligi *se* aut aliud pronomen tale, velut in loco Sallustii, *ignoscendo populi R. magnitudinem auxisse.* atque ita capiebat ibi recte Cortius, quem de aliis talibus verbis vide Exc. 6 ad Iug. 85. sed id hic fieri non potest. atque etiam concinnior fit oratio. ceterum elegans est etiam quod Ryckius vult, *vera potentiae*, ut alibi *inania famae* dixit; quamquam non semper illa exquisitiori forma utitur noster, sed subinde etiam tritiori. Ern.

7. *Votieno Montano*] cuius inter celebres oratores mentio Senecae contr. 28 et praef. libri 4. etiam inter poetas Ovidio ex Ponto l. 11: *quique vel imparibus [illegible] Montane, vel aequis suffici, gemino carmine nomen habes.* [illegible]

8. *cunctantem*] *mutantem* M. et Acidalius volunt legi. [illegible] verbum ab hoc loco alienum videtur. *dubitantem* potius [illegible] sed nihil correctione opus. [illegible] deliberandi significationem [illegible] sed cum nondum decreverit. [illegible] Dom. 2: *diu cunctatus an [illegible] donativum militi offerret.* [illegible] nov. Obs. I 18, Cort. ad [illegible] Cat. 52. Ern.

13. *adseveratione*] vide ad c. [illegible] possis etiam h. l. capere pro [illegible] stantia. Ern.

15. *vel statim vel in cognitione* h. e., ni fallor, vel statim [illegible] edito testimonio Aemilii, vel [illegible] ubi de istis rebus cognitio, [illegible] ptatio futura esset. Freinshemius autem malebat corrigere *in cognitione*: quae duo verba etiam alibi [illegible] duntur. v. intpp ad Suet. Ti. [illegible] et infra II. 2 79. Ern.

17. *maiestatis poenis*] quibus [illegible] nis, propius disce ex Eusebio in Chronicis. *Votienus Montanus* [illegible] nensis orator in Balearibus [illegible]

one tali super alios extulisset, Gaium Proculeium et quosdam in sermonibus habuit insigni tranquillitate vitae, nullis rei publicae negotiis permixtos. sed si dubitatione Augusti movemur, quanto validius est quod Marco Agrippae, mox mihi collocavit? atque ego haec pro amicitia non occultavi: ceterum neque tuis neque Liviae destinatis adversabor. ipse quid intra animum volutaverim, quibus adhuc necessitudinibus immiscere te mihi parem, omittam ad praesens referre. id tantum aperiam, nihil esse tam excelsum quod non virtutes istae tuusque in me animus mereantur; datoque tempore vel in senatu vel in concione non reticebo." rursum Seianus, non iam de matrimonio, sed altius metuens, tacita suspicionum, vulgi rumorem, ingruentem invidiam deprecatur. ac ne assiduos in domum coetus arcendo infringeret potentiam aut receptando facultatem criminantibus praeberet, huc flexit ut Tiberium ad vitam procul Roma amoenis locis degendam impelleret. multa quippe providebat: sua in manu aditus, litterarumque magna ex parte se arbitrum fore, cum per milites commearent; mox Caesarem vergente iam sene-

expers rei publicae procul ab honoribus et negotiis publicis egisset: eam tamen maiorem ceteris ista coniunctione fore, et nihil contra se moliturum. Ern.

1. *C. Proculeium*] qui frater Varronis Murenae, illius qui in Augustum conspiravit; cuius etiam soror Maecenati uxor. Dio 54 3. laudat eum Horatius Od. 2 2 5: *vivet extento Proculeius aevo, notus in fratres animi paterni.* Lips.

3. *dubitatione*, hoc est deliberatione; cui mox opponitur decisio. neque haec est argumentatio: si consiliis Augusti movemur, moveamur eo quod Agrippae mihique filiam suam collocavit, quasi diceret, nam et hoc inter eius consilia fuit. verum longe fortius est, si movemur dubitatione Augusti, multo magis moveri debemus eius decisione: nam de equestribus conditionibus deliberavit quidem, at longe aliud probavit decrevitque et ipso pacto exsecutus est. Lips. *dubitare* etiam Cicero pro considerare, deliberare dixit pro Rosc. Am. 31, de Offic. 1 3. et noster infra c. 57 extr. Ern.

12. *iam* Muretus, *tam* M.

altius metuens] metuebat non tam ne matrimonii istius spes irrita esset, sed ne maiora incommoda sequerentur. mox *deprecatur*, intellige vel coram, vel potius per epistolam alteram. Ern.

19. *per milites*] observa litteras per milites solere transmitti, et quidem per eos qui speculatores dicti. Plutarchus in Galba p. 1056 Nymphidium praefectum praetorio valde offensum scribit, quod consules litteras et diplomata μὴ παρ' αὐτοῦ καὶ σφραγῖδα καὶ στρατιώτας λαβόντες ἀνέπεμψαν. nec alius sententiae illud Taciti H. 2 73: *vix credibile memoratu est quantum superbiae Vitellio accesserit, postquam speculatores e Syria Iudaeaque adductum in verba eius Orientem nuntiavere.* haec clara, et firmandae Suetonii scripturae, quae in omnibus fere mss, Cal. 44: *magnificus Romam litteras misit, monitis speculatoribus ut vehiculo ad forum*

prisco manere. quodsi vatum annalium ad testimonia [illegible] centur, plures sibi ac locupletiores esse. neque Philippum potentia sed ex vero statuisse. idem regis Antigoni, [illegible] imperatoris Mummii iudicium. sic Milesios permisso publico arbitrio, postremo Atidium Geminum praetorem Achaiae decrevisse. ita secundum Messenios datum. et Segestani aedem Veneris, montem apud Erycum, vetustate dilapsa

regi Penthilo Eleatem agrum. Penthilus Arcadiae et, nisi fallor, Messeniorum rex, filius Orestis. Strabo 13 p. 382: *Ὀρέστου δὲ ἐν Ἀρκαδίᾳ τελευτήσαντος τὸν βίον, διαδέξασθαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ Πένθιλον λέγουσι, καὶ προελθεῖν μέχρι Θρᾴκης ἑξήκοντα ἔτεσι τῶν Τρωϊκῶν ὕστερον, ὑπ' αὐτὴν τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν εἰς Πελοπόννησον κάθοδον.* Velleius 1 6: *post Orestis interitum filii eius Penthilus et Tisamenus regnavere triennio. tum, fere anno octogesimo* (Strabo numeraverit annos dumtaxat sexaginta) *post Troiam captam, centesimo et vigesimo quam Hercules ad deos excesserat, Pelopis progenies, quae omni hoc tempore pulsis Heraclidis Peloponnesi imperium obtinuerat, ab Herculis progenie expellitur.* tempora et res satis conveniunt: disconvenit fortasse Tacitus, qui regem ipsum e posteris Herculis facere videtur. at cum omnia Graecorum scrinia excussi, qui progeniem Herculis prodidere, interque alios Theophilum 2 adversum gentes, Penthilum nullum reperio. turbat etiam, quod Pausanias 4 1, ubi Messeniorum reges ordine enumerat, neminem recenset hoc nomine. quid si legas ergo *Pentheo Eleatem agrum?* quid si *Temeno?* qui certe inter Heraclidas est. sed is Argis regnum habuit, ut Pausanias auctor 2 18 et 19. quem eumdem in hac historia si sequimur 4 3, Cresphonti nomen fuit Messeniorum regi, cui in divisione per fraudem liquescentis sortis terra ea obvenit. scripserim ergo *suoque regi dein Eleatem agrum.* Eleatem sane retineo, quia Strabo mihi auctor, 8 p. 345, totam regiunculam inter Dymen et Messenam Eleam vocatam fuisse. Dentheleatem sive potius *Dentheleleatem* recipere possum, quia Thraciae ii [illegible] apud quos qui potuit esse hoc [illegible] plum? dixi multa. si [illegible] sodes coronam, quia taurum [illegible] non ferire difficile est, ait [illegible]

ADD. Mercerus *Tegeatem* [illegible] riutem mallet; et cum [illegible] sanias profecto, quem vide [illegible] nec enim *ἔργα* facio [illegible] haec *πάρεργα.* LIPS. [illegible] sequitur etiam Freinshemius. [illegible] sius autem, in Laconicis 1 2, [illegible] dat *Deltheniatem* e Stephano, [illegible] habet *Δελθάνιοι πόλις* [illegible] *περιμαχήτων Μεσσηνίων* [illegible] *κεδαιμονίων.* verum ibi [illegible] e litterarum ordine turbato [illegible] legendum *Δενθάλιοι*, quod [illegible] Ryckius, negatque rationem [illegible] cur potius Tacitus e Stephano [illegible] hic ex illo corrigatur. [illegible] (ep. ad Lips. t. 1 coll. Rer. [illegible] 728) *suoque regi datum* [illegible] *agrum cessisse.* ERN.

1. *vates* sunt poetae, [illegible] stimoniis veteres usos in [illegible] controversiis de finibus [illegible] est e Strabone et aliis, [illegible] Menagio ad Laert. 1 47, [illegible] in Solone c. 7, laudatis [illegible] Bibl. Gr. v. 1 p. 345. [illegible] libri historicorum, ceterum [illegible] est copulae omissio, quae [illegible] dita est. ERN.

4. *publice*] sive decreto [illegible] litigantium, sive rei publicae [illegible] lesiorum, quod placet Freinshemio. ERN. *publicae* M.

7. *Erycum*] imo *Erycem.* [illegible] enim Siciliae ille mons dicitur [illegible] scriptus Polybio 1 55 [illegible]

restaurari postulavere, nota memorantes de origine eius et laeta Tiberio. suscepit curam libens ut consanguineus. tunc tractatae Massiliensium preces, probatumque Publii Rutilii exemplum. namque eum legibus pulsum civem sibi Smyrnaei addiderant. quo iure Vulcatius Moschus exsul in Massilienses receptus bona sua rei publicae eorum ut patriae reliquerat.

Obiere eo anno viri nobiles Gnaeus Lentulus et Lucius Domitius. Lentulo, super consulatum et triumphalia

emplo, et Straboni 6 p. 272. de o Virgilius Aen. 5 759: *tum vi-ina astris Erycino in vertice sedes undatur Veneri Idaliae.* et ad ius instar etiam Romae templum rectum Veneris Erycinae ad por-um Collinam, de quo Ovidius Rem. m. 549, et Livius 22 10, 23 30, 0 34. at illud mirum, quod noster ic Tiberio tribuit, id Suetonium laudio adscripsisse c. 25: *templum Sicilia Veneris Erycinae, vetu-ate collapsum, ut ex aerario P. reficeretur, auctor fuit.* an netonius id scripsit ἀλογιστί? an ore instauratum iterum a Claudio it? quod tamen haud facile cre-tu, tam pauco annorum intervallo. ITS. male tentatur *Erycum*, ut . Cic. Verr. 2 8 ab aliis, quo co Ryckius defendi vulgatum posse tat. adde Cic. Verr. 2 47, et tae diximus in Clave Cicer. in Ind. eogr. in universum sunt plura no-ina, quae duobus modis formantur, bene notat IGronovius, altero viori. sic vulgatum est *Arabs*, ibetur tamen etiam *Arabus* ap. irg. Aen. 7 605, ubi v. Serv., vid. Her. 15 76, ubi v. Heins. Burm. adde Bimard. diss. 1 c. p. 26 t. 1 Thes. Murat. Inscr. terum pro *delapsam* edidi *dilapsam*, initate iubente. Cic. pro Marc. *omnia quae dilapsa iam fluxerunt.* clam libri male *delapsa.* v. Graev. ins 4 20: *aedem Feretrii Iovis, m vetustate dilapsam refecit;* m locum in animo habuit Taci-ubi v. Drakenb. ERN.

. *ut consanguineus*] quia Sege-ni pariter a Troianis orti. Panegyricus tamen scriptor (Eumenius c. 3.) ad solos in Sicilia Mamertinos eam gloriam transfert. *imputavere se origine fabulosa*, inquit, *in Sicilia Mamertini, in Asia Ilienses.* LIPS.

3. *Rutillii* M. de quo Ovidius ex Ponto 1 3 63: *et grave magnanimi robur mirare Rutili, non usi reditus conditione dati. Smyrna virum tenuit, non Pontus et hostica tellus.* Velleius 2 13, Cicero Font. 13, Seneca ep. 24, omnes scriptores. LIPS.

6. *bonas varie publicae* M.

9. *Lentulo*] plures Lentuli sub hoc aevum, et vereor ut confuderint quosdam viri docti. Lentulum augurem eumdem fuisse cum hoc Gaetulico censent. non consentio ego, primum quia ille semper auguris cognomine quasi ad discrimen adfectus; quod desiisset facto loco agnomini meliori. ubi, inquam, ille augur nominatur, nusquam adiectum Gaetulici nomen. iterum quia huic auguri liberi nulli. colligo ex Suetonii Tiberio, qui 49 ait *CnLentulum augurem, cui census maximus fuerit, augore et metu ad fastidium vitae a Tiberio actum; et ut ne quo nisi ipso herede moreretur.* non tam impudens Tiberius, praesertim hoc imperii sui aevo, qui id exprimeret ab homine cui suus heres. at Lentulo Gaetulico filius, uti docebo, cognomine eodem. denique notari augurem ut inertem, sine ingenio, sine lingua, a Seneca video, illum laudari a Tacito hic et 1 27: *maxime infensi CnLentulo, quod is ante alios aetate et gloria*

de Gaetulis, gloriae fuerat bene tolerata paupertas, dein magna opes innocenter paratae et modeste habitae. Domitium decoravit pater civili bello maris potens, donec Antonii partibus, mox Caesaris misceretur. avus Pharsalica acie pro optumatibus ceciderat. ipse delectus cui minor Antonia, Octavia genita, in matrimonium daretur, post exercitu finem Albim transscendit, longius penetrata Germania quam quisquam priorum; easque ob res insignia triumphi adeptus et obiit et Lucius Antonius, multa claritudine generis, sed infelix prospera. nam patre eius Iulo Antonio ob adulterium Iuliae morte punito hunc admodum adulescentulum, sororis nepotem, seposuit Augustus in civitatem Massiliensem, ubi quies studiorum nomen exsilii tegeretur. habitus tamen superstitis honor, ossaque tumulo Octaviorum illata per decretum ornatus.

belli firmare Drusum credebatur, et illa militiae flagitia primus aspernari. non movet me quod opes magnas Gaetulico Tacitus tribuit, magnas item auguri Seneca Suetoniusque. disparitas enim elucet eo ipso. Gaetulico gloriae fuerunt opes innocenter partae et modeste habitae, ait noster: vitio auguri, cuius sordes et sterilitatem notat Seneca his verbis de Benef. 2 27: *CnLentulus augur, divitiarum maximum exemplum, antequam illum libertini pauperem facerent (hic quater millies ns suum vidit. proprie dixi: nihil enim amplius quam vidit), ingenii fuit tam sterilis quam pusilli animi. cum enim esset avarissimus, nummos citius emittebat quam verba. tanta illi inopia erat sermonis.* censeo ergo diversum ab augure Gaetulicum fuisse: censeo tamen, non pugno. sed et Gaetulici duo, pater filiusque. pater ecce, qui hoc anno mortuus, filius, qui sequenti consul. nominant Fasti, Dio 59 22, Tacitus ipse 46. Velleius clarissime 2 116: *sed Cossus etiam victoriae testimonium in cognomen filii contulit, adolescentis in omnium virtutum exempla geniti.* filius est, cui locus inter doctos; cuius historiae et poemata laudantur a priscis. historia a Suetonio Cal. 8: *CnLentulus Gaetulicus genitum scribit.* poemata a Martiale in ep. praem. 1. Silvis 2 10 et carm 9 260, et praelegunturet hodie quaedam 3 et 6 Anthologiae, ubi [illegible] titulus *Γετουλίου* pro *Γαιτουλίου*. supervixit iste ad Caii Principatum, interfectus ab eo, cum [illegible] praefuisset decem annos. [illegible] Lips.

1. *de Gaetulis*] *degeiu* [illegible] *Getis* margo.

2. *modeste* h. e. sine [illegible] e divitiis et profusione. [illegible] est in M, et sic veteres edd. [illegible] hunc Rhenanus et Aldus. in Lipsiana *partae* irrepsit vitio operarum [illegible] *ratae* restituit Pichena. Ern.

Domitium decoravit pater] [illegible] Ner. 1, Vell. 2 72. Lips.

5. *delectus* M.

minor] Vertranius, Mercier [illegible] lunt scribi *maior* e Seneca [illegible] Ner. 5 maiorem Domitio [illegible] minorem Germanico [illegible] etiam *infra* 12 64 *minor* [illegible] ubi v. Lipsium. [illegible] currere voluit legendo [illegible] h. e. cum adhuc aetate esset [illegible] nondum magistratum gesisset: [illegible] mihi durum videtur. Ern.

10. *iulio* M.

11. *sororis nepotem*] [illegible]

restaurari postulavere, nota memorantes de origine eius et laeta Tiberio. suscepit curam libens ut consanguineus. tunc tractatae Massiliensium preces, probatumque Publii Rutilii exemplum. namque eum legibus pulsum civem sibi Smyrnaei addiderant. quo iure Vulcatius Moschus exsul in Massilienses receptus bona sua rei publicae eorum ut patriae reliquerat.

44 Obiere eo anno viri nobiles Gnaeus Lentulus et Lucius Domitius. Lentulo, super consulatum et triumphalia

templo, et Straboni 6 p. 272. de eo Virgilius Aen. 5 759: *tum vicina astris Erycino in vertice sedes fundatur Veneri Idaliae.* et ad eius instar etiam Romae templum erectum Veneris Erycinae ad portam Collinam, de quo Ovidius Rem. Am. 549, et Livius 22 10, 23 30, 40 34. at illud mirum, quod noster hic Tiberio tribuit, id Suetonium Claudio adscripsisse c. 25: *templum in Sicilia Veneris Erycinae, vetustate collapsum, ut ex aerario P. R. reficeretur, auctor fuit.* an Suetonius id scripsit ἀλογιστί? an vere instauratum iterum a Claudio fuit? quod tamen haud facile creditu, tam pauco annorum intervallo. Lips. male tentatur *Erycum*, ut ap. Cic. Verr. 2 8 ab aliis, quo loco Ryckius defendi vulgatum posse putat. adde Cic. Verr. 2 47, et quae diximus in Clave Cicer. in Ind. Geogr. in universum sunt plura nomina, quae duobus modis formantur, ut bene notat IGronovius, altero uariori. sic vulgatum est *Arabs*, habetur tamen etiam *Arabus* ap. Virg. Aen. 7 605, ubi v. Serv., Ovid. Her. 15 76, ubi v. Heins. et Burm. adde Bimard. diss. 1 c. 5 p. 26 t. 1 Thes. Murat. Inscr. ceterum pro *delapsam* edidi *dilapsam*, latinitate iubente. Cic. pro Marc. 8: *omnia quae dilapsa iam fluxerunt.* quidam libri male *delapsa.* v. Graev. Livius 4 20: *aedem Feretrii Iovis, quam vetustate dilapsam refecit;* quem locum in animo habuit Tacitus, ubi v. Drakenb. Ern.

2. *ut consanguineus*] quia Segestani pariter a Troianis orti. Panegyricus tamen scriptor (Eumenius c. 3.) ad solos in Sicilia Mamertinos eam gloriam transfert. *imputavere se origine fabulosa*, inquit, *in Sicilia Mamertini, in Asia Ilienses.* Lips.

3. *Rutilii* M. de quo Ovidius ex Ponto 1 3 63: *et grave magnanimi robur mirare Rutili, non usi reditus conditione dati. Smyrna virum tenuit, non Pontus et hostica tellus.* Velleius 2 13, Cicero Font. 13, Seneca ep. 24, omnes scriptores. Lips.

6. *bonas varie publicae* M.

9. *Lentulo*] plures Lentuli sub hoc aevum, et vereor ut confuderint quosdam viri docti. Lentulum augurem eumdem fuisse cum hoc Gaetulico censent. non consentio ego, primum quia ille semper auguris cognomine quasi ad discrimen adfectus; quod desiisset facto loco agnomini meliori. ubi, inquam, ille augur nominatur, nusquam adiectum Gaetulici nomen. iterum quia huic auguri liberi nulli. colligo ex Suetonii Tiberio, qui 49 ait *CnLentulum augurem, cui census maximus fuerit, angore et metu ad fastidium vitae a Tiberio actum; et ut ne quo nisi ipso herede moreretur.* non tam impudens Tiberius, praesertim hoc imperii sui aevo, qui id exprimeret ab homine cui suus heres. at Lentulo Gaetulico filius, uti docebo, cognomine eodem. denique notari augurem ut inertem, sine ingenio, sine lingua, a Seneca video, illum laudari a Tacito hic et 1 27: *maxime infensi CnLentulo, quod is ante alios aetate et gloria*

de Gaetulis, gloriae fuerat bene tolerata paupertas, dein magna opes innocenter paratae et modeste habitae. Domitium decoravit pater civili bello maris potens, donec Antonii partibus, mox Caesaris misceretur. avus Pharsalica acie pro optumatibus ceciderat. ipse delectus cui minor Antonia, Octavia genita, in matrimonium daretur, post exercitu Rhenum Albim transscendit, longius penetrata Germania quam quisquam priorum; easque ob res insignia triumphi adeptus. obiit et Lucius Antonius, multa claritudine generis, sed infelix prospera. nam patre eius Iulo Antonio ob adulterium Iuliae morte punito hunc admodum adulescentulum, sororis nepotem, seposuit Augustus in civitatem Massiliensem, ubi quasi studiorum nomen exsilii tegeretur. habitus tamen superstitis honor, ossaque tumulo Octaviorum illata per decretum pontificum natus.

belli firmare Drusum credebatur, et illa militiae flagitia primus aspernari. non movet me quod opes magnas Gaetulico Tacitus tribuit, magnas item auguri Seneca Suetoniusque. disparitas enim elucet eo ipso. Gaetulico gloriae fuerunt opes innocenter partae et modeste habitae, ait noster: vitio auguri, cuius sordes et sterilitatem notat Seneca his verbis de Benef. 2 27: *CnLentulus augur, divitiarum maximum exemplum, antequam illum libertini pauperem facerent (hic quater millies ns suum vidit, proprie dixi: nihil enim amplius quam vidit), ingenii fuit tam sterilis quam pusilli animi. cum enim esset avarissimus, nummos citius emittebat quam verba. tanta illi inopia erat sermonis.* censeo ergo diversum ab augure Gaetulicum fuisse: censeo tamen, non pugno. sed et Gaetulici duo, pater filiusque. pater ecce, qui hoc anno mortuus, filius, qui sequenti consul. nominant Fasti, Dio 59 22, Tacitus ipse 46. Velleius clarissime 2 116: *sed Cossus etiam victoriae testimonium in cognomen filii contulit, adolescentis in omnium virtutum exempla geniti.* filius est, cui locus inter doctos; cuius historiae et poemata laudantur a priscis. historia a Suetonio Cal. 8: *CnLentulus Gaetulicus genitum scribit.* poemata [illegible] tiale in ep. praem. 1. Sidon. 2 10 et carm 9 260. [illegible] leguntur et hodie quaedam [illegible] 3 et 6 Anthologiae, ubi [illegible] titulus Γετουλίου pro Γαετουλίου. supervixit iste ad Caii Principatum, interfectus ab eo, cum Germanicus praefuisset decem annos. Dio [illegible] Lips.

1. *de Gaetulis*] *degere* [illegible] *Getis* margo.

2. *modeste* h. e. sine [illegible] e divitiis et profusione. [illegible] est in M, et sic veteres [illegible] huc Rhenanus et Aldus. in Lips. *partae* irrepsit vitio operarum [illegible] *ratae* restitnit Pichena. Ern.

Domitium decoravit pater] [illegible] Ner. 1, Vell. 2 72. Lips.

5. *deiectus* M.

minor] Vertranius, Manutius [illegible] lunt scribi *maior* e Suetonio [illegible] Ner. 5 maiorem Domitio. [illegible] minorem Germanico tribuit. [illegible] etiam infra 12 64 minor [illegible] ubi v. Lipsium. iGronovius [illegible] currere voluit legendo cui [illegible] h. e. cum adhuc aetate esset [illegible] nondum magistratum gessisset. [illegible] mihi durum videtur. Ern.

10. *iulio* M.

11. *sororis nepotem*] natu [illegible]

Isdem consulibus facinus atrox in citeriore Hispania admissum a quodam agresti nationis Termestinae. is praetorem provinciae Lucium Pisonem, pace incuriosum, ex improviso in itinere adortus uno vulnere in mortem affecit; ac pernicitate equi profugus, postquam saltuosos locos attigerat, dimisso equo per derupta et avia sequentis frustratus est. neque diu fefellit: nam prenso ductoque per proximos pagos equo, cuius foret cognitum. et repertus cum tormentis edere conscios adigeretur, voce magna, sermone patrio frustra se interrogari clamitavit: assisterent socii ac spectarent; nullam vim tantam doloris fore ut veritatem eliceret. idemque cum postero ad quaesitionem retraheretur, eo nisu proripuit se custodibus saxoque caput afflixit ut statim exanimaretur. sed Piso Termestinorum dolo caesus habetur; qui pecunias e publico interceptas acrius quam ut tolerarent arbari cogebat.

Lentulo Gaetulico Gaio Calvisio consulibus decreta tri-

tio Antonio et Marcella Octaviae lia. consule Augusti nostrum stemma. LIPS.

2. *Termaestinae* M. Termisum opidum clarum in Hispaniis agnoscit ppianus Hisp. 99: *Τερμισὸν δὲ μεγάλην πόλιν, ἀεὶ δυσπειθῆ Ῥωμαίοις γενομένην, ἐξ ἐρυμνοῦ καταγαγεν ἐς τὸ πεδίον, καὶ ἐκέλευσεν οἰκεῖν ἀτειχίστους.* et credo vere emendasse illud Sallustii fragm. l. 3: *hi saltibus occupatis Termestinorum agros invasere.* ii vulgo *tum externorum agros.* idum ipsum Termes Plinio 3 4 ctum; unde Termestini. LIPS.

4. *in mortem adfecit*] v. ad 2 62. oslotius tentat *adecit*, *ἀρχαϊκῶς* o *adegit.* sordes istae sunt. ERN.

7. *prehenso* vulgo.

12. *postero*] Vertranius notat, *de-* *hic nomen*, *die.* imo iudicium tibi. solens priscis sine addi- ae dicere hesterno, cottidiano, o, horno, postero, et fere adiorum in morem. exempla, in- ntis causa, sint ista. Tacitus 57: *postero cum ad eosdem cruatus retraheretur gestamine sellae.* stus Capt. 3 5 67: *nisi cotti- o sesquiopus confeceris;* ubi perperam legas *cottidianos* vulgo. sic idem ille *anno* non semel dixit, ut alibi notavi et correxi. sic Cicero ad Att. 4 *anniversario*, item *voluntario*, *commodo*, et plura. *hesterno* etiam eadem ratione mihi lectum. LIPS.

quaesitionem] *ἀρχαϊκῶς.* sic variis locis Plautus. utrum Tacitus, aliis quoque locis antiquarius, an librarius talis dederit, pro certo non dicam. ERN.

14. *permestinorum* M.

15. *pecunias*] Plinius ep. 10 28: *nunc rei publicae Prusensium impendia, reditus, debitores excutio; quod ex ipso tractatu magis ac magis necessarium intelligo. multae enim pecuniae variis ex caussis a privatis detinentur; praeterea quaedam minime legitimis sumptibus erogantur.* et ep. 34: *erit enim pecunia ex qua fiat, primum ea quam revocare a privatis et exigere iam coepi.* idem Paneg. 70: *praefuerat provinciae quaestor unus ex candidatis, inque ea civitatis amplissimae reditus egregia constitutione fundaverat.* adde nostrum 13 48, et quae ad 2 54 notavimus. GRON.

umphi insignia Poppaeo Sabino contusis Thraecum gentibus, qui montium editis inculti atque eo ferocius agitabant, cum motus, super hominum ingenium, quod pati delectus et ra-
dissimum quemque militiae nostrae dare aspernabantur, nec
5 regibus quidem parere nisi ex libidine soliti, aut si mitte-
rent auxilia, suos ductores praeficere nec nisi adversus accolas belligerare. ac tum rumor incesserat fore ut ob-
iecti aliisque nationibus permixti diversas in terras trans-
rentur. sed antequam arma inciperent, misere legatos ma-
10 citiam obsequiumque memoraturos, et mansura haec, si nil
novo onere tentarentur: sin ut victis servitium indicerent, esse sibi ferrum et iuventutem et promptam libertati
ad mortem animum. simul castella rupibus indita collis-
que illuc parentes et coniuges ostentabant, bellumque in-
47 ditum arduum cruentum minitabantur. at Sabinus, dum
exercitus in unum conduceret, datis mitibus responsis, ut
quam Pomponius Labeo e Moesia cum legione, rex Rhe-
metalces cum auxiliis popularium, qui fidem non mu-
rant, venere, addita praesenti copia ad hostem pergit, ut
20 positum iam per angustias saltuum. quidam audentius ar-
tis in collibus visebantur; quos dux Romanus acie sup-
sus haud aegre pepulit, sanguine barbarorum modico, ad
propinqua suffugia. mox castris in loco communitis vali-
manu montem occupat angustum et aequali dorso contin-
25 usque ad proximum castellum, quod magna vis armatorum

2. *qui montium editis*] hi sunt quos ὀρεινοὺς Θρᾷκας Thucydides appellat describitque 2 96: παρεκαλει δὲ καὶ τῶν ὀρεινῶν Θρᾳκῶν τοὺς πολλοὺς τῶν αὐτονόμων καὶ μαχαιροφόρων, οἳ Δῖοι καλοῦνται, τὴν Ῥοδόπην οἱ πλεῖστοι οἰκοῦντες. quod ait eos αὐτονόμους, idem Tacitus voluit, cum hic scripsit *ne regibus quidem nisi ex libidine parere solitos.* Lips. *incultu* M.

15. si bene attenderis, animadvertes, alterutrum horum, *donec exercitus in unum conduceret*, et *dum Pomponius Labeo cum legione veniret*, prorsus esse supervacuum, et idem omnino garrulitate inepta dicere. qua possumus liberari vitium, si scribamus: cum Pomponius — *venissent.* neque alter auctore fuisse censeo. Gan. M est *quam*, non *dum*, ut non *veniret*; unde IGronovius locum concinnat: *responsis, quam P. — venere.* vulgata recte habere quivis sentiet, alterutro modo corrigendum esse.

25. *aut*] recte. Rhenanus et pater Taciti mentem. Lips. coniecturam Aldus expressit, retus etiam *armata* dederat, doctus in ed. Gryphii, *magna vis sed incondita.* vulgata vera, infra 49: *bellatorum, imbellium.* Ex.

ncondita tuebatur. simul in ferocissimos, qui ante vallum more gentis cum carminibus et tripudiis persultabant, mittit lectos sagittariorum. ii dum eminus grassabantur, crebra t inulta vulnera fecere: propius incedentes eruptione subita urbati sunt, receptique subsidio Sugambrae cohortis, quam Romanus promptam ad pericula, nec minus cantuum et armorum tumultu trucem, haud procul instruxerat. translata ehinc castra hostem propter, relictis apud priora munimenta Thraecibus, quos nobis affuisse memoravi. iisque permissum astare, urere, trahere praedas, dum populatio lucem intra isteretur noctemque in castris tutam et vigilem capesserent. l primo servatum: mox versi in luxum et raptis opulenti mittere stationes, lascivia epularum aut somno et vino procumbere. igitur hostes incuria eorum comperta duo agmina arant, quorum altero populatores invaderentur, alii castra Romana appugnarent, non spe capiendi, sed ut clamore, elis, suo quisque periculo intentus sonorem alterius praelii on acciperet. tenebrae insuper delectae augendam ad formidinem. sed qui vallum legionum tentabant, facile pellunur; Thraecum auxilia repentino incursu territa, cum pars munitionibus adiacerent, plures extra palarentur, tanto inensius caesi quanto perfugae et proditores ferre arma ad

2. *more gentis*] notat barbaricum am ritum eleganter Thucydides oratione Brasidae 4 126: οὗτοι ὲ τὴν μέλλησιν μὲν ἔχουσι τοῖς πείροις φοβερόν. καὶ γὰρ πλήει ὄψεως δεινοὶ καὶ βοῆς μεγέθει φόρητοι· ἤ τε διὰ κενῆς ἐπανάειστις τῶν ὅπλων ἔχει τινὰ δήλωιν ἀπειλῆς. προσμίξαι δὲ τοῖς πομένουσιν αὐτὰ οὐχ ὅμοιοι. ubi ribi velim πλήξει ὄψεως, quod acitus transtulit ad Germanos, corus visu torvum. de hoc ritu in co plura. Lips.

4. *inulta*] Freinshemius *inulta* lenendum vidit, et sic habent veteres Id Beroaldi, Alciati, Rhenani, ldi, Gryphii. in Lipsianis irrepit vitio typographorum *multa*, od negligentia editorum in posteas edd venit, correctum primum Gronovio. priores quidam Lipsii edd, velut a. 1574 et 1585, habent *inulta*. at ultima sive sexta *multa*. Ern.

5. *sugranbrae* M.

6. *armorum tumultus*] est sonus, crepitus e concussis telo scutis, de quo multa veterum sunt loca. *tumultum* hoc sensu etiam dixit Horatius. Ern.

12. *raptis opulenti*] sic e M vere restituit Pichena; et sic video exhiberi in Lipsiana Antverpiensi 1648, e Pichena, ut opinor. quae ab ipso vivo caratae sunt, fere habent *rapti opulentia*, ut Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi, Gryphii. quod an data opera scriptum sit necne, nescio. in Lipsianis est etiam *capti*; quod male vulgatis omnibus tribuit Pichena, cum haud dubie operarum vitio pro *rapti* in Lipsianas venerit. Ern.

49 suum patriaeque servitium incusabantur. postera die Sabinus exercitum aequo loco ostendit, si barbari successu rectis alacres praelium auderent. et postquam castello aut iunctis tumulis non degrediebantur, obsidium coepit praesidia, quae opportune iam muniebat; dein fossam lacamque contexens quattuor millia passuum ambitu complexus est; tum paulatim, ut aquam pabulumque eripe contrahere claustra artaque circumdare; et struebatur unde saxa hastae ignes propinquum iam in hostem iacerentur. sed nihil aeque quam sitis fatigabat, cum ingens multitudo bellatorum imbellium uno reliquo fonte simulque armenta, ut mos barbaris, iuxta clausa, pabuli exanimari; adiacere corpora hominum, quos quos sitis peremerat; pollui cuncta sanie, odore, rebusque turbatis malum extremum discordia accessit, deditionem, aliis mortem et mutuos inter se ictus et erant qui non inultum exitium sed eruptionem 50 neque ignobiles, quamvis diversi sententiis. verum bus Dinis provectus senecta et longo usu vim atque tiam Romanam edoctus, ponenda arma, unum afflictis

4. *degrediebantur*] sic e M pro vulgato *digrediebantur* recte a Pichena repositum. Sall. Ing. 49: *monte degrediens*, ubi v. Cortium et quos laudat. noster H. I 61: *Peninis iugis degredi.* adde viros doctos ad Livium 40 22, ad H. 2 66. Ern.

5. *iam muniebat*] *immuniebat* (h. e. in tumulis istis muniebat, sicut infra 11 19: *ne iussa exuerent, praesidium immunivit*) Freinshemius coniiciebat. possis etiam *communiebat.* Ern.

loricam i. e. exiguum vallum et sepem e cratibus, aut sepis instar; ideoque hic *contexens.* v. Poliorcetica nostra 2 2. Lips. loricae interdum vimineae ex cratibus pluteisque, interdum ex lapide aut terra. interdum etiam pro ipso vallo dicuntur, sive quia pars valli, sive quia vallum loricae usum praestat iis qui post vallum stant. v. Schelius ad Hygin. p. 126. nihil sane impedit quo minus et hic de vallo capiatur, cum fossae neque alia valli mentio. bum *contexens* impedit, cum *texere* pro struere, dicatur apud Cic. ad Att. Suetonium. Ern.

12. *simul aeque*] malim possit etiam *simul* equi. praefero. Lips. probat M *eque.* IGronovius *mul. aeque armenta.* quidem non placet. Ern.

15. *malum*] neque nollem ceterum ad vitam et usum gnome, quam affirmat bius 5 93. ἦν, inquit, τήσεως φιλοτιμίας ὀργὴ ἀλλήλοις πάντα πλήρη. δὴ φιλεῖ γίγνεσθαι κοινὰ πράγματα καὶ κατ' ἰδίαν βίους, ὅταν αἱ χορηγίαι τὰς ἐκείνων haec talia, quisquis vir serva et decerpe, serios fructus. Lips.

nedium, disserebat, primusque se cum coniuge et liberis ictori permisit. secuti aetate aut sexu imbecilli, et quibus aior vitae quam gloriae cupido. at iuventus Tarsam inter t Turesim distrahebatur. utrique destinatum cum libertate ccidere: sed Tarsa properum finem, abrumpendas pariter pes ac metus clamitans, dedit exemplum demisso in petus ferro. nec defuere qui eodem modo oppeterent. Turesis sua cum manu noctem opperitur, haud nescio duce ostro. igitur firmatae stationes densioribus globis. et inruebat nox nimbo atrox, hostisque clamore turbido, modo er vastum silentium, incertos obsessores effecerat, cum Sainus circumire, hortari ne ad ambigua sonitus aut simulaonem quietis casum insidiantibus aperirent, sed sua quisie munia servarent immoti telisque non in falsum iactis. terea barbari catervis decurrentes nunc in vallum manualia xa, praeustas sudes, decisa robora iacere, nunc virgultis cratibus et corporibus exanimis complere fossas, quidam ntis et scalas ante fabricati inferre propugnaculis, eaque ensare, detrahere, et adversus resistentis comminus niti. ilies contra deturbare telis, pellere umbonibus, muralia la, congestas lapidum moles provolvere. his partae victoe spes et, si cedant, insignitius flagitium, illis extrema a salus et assistentes plerisque matres et coniuges earumlamenta addunt animos. nox aliis in audaciam aliis ad nidinem opportuna, incerti ictus, vulnera improvisa, suoi atque hostium ignoratio, et montis anfractu repercussae ut a tergo voces adeo cuncta miscuerant ut quaedam muenta Romani quasi perrupta omiserint. neque tamen vasere hostes nisi admodum pauci: ceteros, deleto promsimo quoque aut saucio, appetente iam luce trusere in sumcastelli, ubi tandem coacta deditio. et proxima sponte in-

8. *pontes* vulgo.

ropugnaculis] dubitat turres Freinshemius. recte. intelligo am, quam c. 49 textam dixit. er 1 68: *prorumpunt fossas, inii- crates, summa valli prensant.* nuri, sic valla propugnacula ntur, unde urbs, castra deantur. Ern.

20. *muralia pila*] maiora iis quae in acie iacerentur, quod facilius deiiciuntur et maiori cum vi. Caes. B. G. 7 82 iam laudavit Freinshemius. Ern.

30. *in*] sic M, editi *ad*. Ern.

31. *incolarum*] M *incorum*. Be quo primum editum *inimicorum*, quod alienum, animadvertente ex-

colarum recepta. reliquis, quo minus vi aut obsidio
gerentur, praematura montis Haemi et saeva hiems sub
52 At Romae commota principis domo, ut series fu
Agrippinam exitii inciperet, Claudia Pulchra sobrina
5 postulatur, accusante Domitio Afro. is recens praetura
dicus dignationis et quoquo facinore properus clare
crimen impudicitiae, adulterum Furnium, veneficia in
cipem et devotiones obiectabat. Agrippina semper
tum et periculo propinquae accensa, pergit ad Tiberium
10 forte sacrificantem patri reperit. quo initio invidiae
eiusdem ait mactare divo Augusto victimas et poster
insectari. non in effigies mutas divinum spiritum tra
sum; sed imaginem veram, caelesti sanguine ortam in
gere discrimen, suscipere sordes. frustra Pulchram
15 scribi, cui sola exitii causa sit quod Agrippinam stulte
sus ad cultum delegerit, oblita Sosiae ob eadem af
audita haec raram occulti pectoris vocem elicuere; corr
que Graeco versu admonuit non ideo laedi, quia non re
Pulchra et Furnius damnantur. Afer primoribus
20 additus, divulgato ingenio et secuta asseveratione C

roaldo ipso in notis; deinde e correctione Mureti edidit Pichena, quod sequentes editores recte secuti sunt. IGronovius tamen suspicabatur *vicorum*. Ern.

4. *Claudia Pulchra*] Dionem adi, qui 59 19 historiam hancce recensuit inter acta Caii, ubi de Domitio. sobrina haec Claudia quomodo Agrippinae fuerit, nondum repperi: hoc tantum, filium eius Quinctilium Varum desponsum filiae Germanici. quod ostendo infra. Lips.

5. *praetura*] Heinsius volebat *praeturae*. frustra, ut iam alibi notavimus. Ern.

8. *atrox* i. e. ferox, impotens animi, iras occultare nescia, animosa. v. infra 60. talis et *atrox Catonis animus* ap. Horat. 2 1 24. Ern.

10. *repperit* M.

invidiae] int. faciendae. hinc initium et occasionem invidiae faciendae, dicendi ea quae invidiam Tiberio facerent, sumsit. sic mox c. 53: *invidiam et preces* 6 29: *culpam invidia* invidia ipsi facienda 15 19: *magna cum* *adeunt*. Ern.

13. *ortam*] mallem etiam ctius *ortos*. Gron. malunt *se imaginem* v. idem sensus. Ern.

intelligere discrimen] scire quod immineret, *pere* ut in reatu propinque se Agrippina sentit. Lips.

14. *suscipere sordes*] pinam, quae ipsa in videtur, ob reatum brinae. Lips.

15. *praescribere* est obtendere. frustra silium sui perdendi crimen vocanda, tanquam ferretur, non per latus Ern.

18. *Graeco versu*] extulit, *si non* *iniuriam accipere* *existimat*

iure disertum eum appellavit. mox capessendis ac-
ibus, aut reos tutando, prosperiore eloquentiae quam
fama fuit, nisi quod aetas extrema multum etiam
tiae dempsit, dum fessa mente retinet silentii impa-
. at Agrippina pervicax irae et morbo corporis im-
cum viseret eam Caesar, profusis diu ac per silen-
crimis, mox invidiam et preces orditur: subveniret
ii, daret maritum; habilem adhuc iuventam sibi,
liud probis quam ex matrimonio solatium; esse in
. . . Germanici coniugem ac liberos eius recipere
ntur. sed Caesar non ignarus quantum ex re publica

noster divinat εἰ μὴ χρα-
κτίον, ὑβρίζεσθαι δοκεῖς.
est dubium quin ad Iasonis
pexerit Tiberius, quam ille
dia quapiam emiserit. cuius
c et verba apud Aristotelem
4: καὶ διὰ τοῦτ' ἴσως
γη πεινῆν, ὅτε μὴ τυραν-
οὐκ ἐπιστάμενος ἰδιώτης
rs. Pichena et IGronovius
in M esse *non*; quod cur
, nulla causa est. sine in-
one exprimit Tacitus, quod
cum interrogatione, quia
admonuit, cui hoc aptius,
quivis sentiet. Pichena,
io similem Tacitum faceret,
num, quod illud verbum
tur; unde nemo imitatus
N.

ertum] et sane magnificat
que Quinctilianus, quem se-
se adolescentulo cultum ait
rs. Freinshemius comparat
ic. pro Arch. 8: *suo iure*
le Ennius sanctos appellat
ibi *suo iure* ad poetas, non
um pertineat propter se-
quod quasi deorum aliquo
ne munere commendati nobis
antur. sed haec est inter-
Ciceronis. *appellavit* est
lum dixit. simile est illud
nissus, qui regemque et so-
que amicum appellaret i. e.
appellatum diceret, nuncia-
. Arch. 11: *praedicationem*
mque despiciunt i. e. de-
m dicunt, docent. Ern.

3. *forma*] an Tacitus *fama* scripsit? quod epitheton desiderare res videtur. *prosperam famam* dixit etiam H. 1 14, *secundam* Cicero ad Q. Fr. 1 1, et alii. eademque sententia alibi quoque utitur Tacitus. mox etiam *eloquentiae demsit* de fama capiendum. sic contra c. 61: *Haterius eloquentiae, quoad vixit, celebratae.* supra c. 38: *prospera sui memoria*, quae statim explicatur per *famam*. 15 59 contra pro *forma corporis* male *fama*. idem visum Cannegietero in Rescriptis Boxhornio de Catone c. 31. Ern. *fama* M.

9. *esse in civitate Germanici*] non ego medicus huic loco: vidi qui legeret *esse in civitate, qui Germanici c.* sed in manuscripto cum palam lacuna sit, *civitate . . . Germanici*, cur non defectum arbitremur? Lips. supplementum illud probant Vertranius, Muretus, Gruterus, Ryckius. IGronovius autem Agrippinae nomen excidisse putat: *esse in civitate, Agrippinam G. c. ac liberos qui rec. dign.* illud lenius puto, etsi nihil definio. ceterum invidiose dictum facile patet. aliter corrigit Rutgersius Lect. Venusin. c. ult. interpungit post *esse;* et *civitate* putat factum ex *orvitate* i. e. *orbitate. in orbitate* (sua) *Germ.* — *dignaretur.* Malherbius (ap. Gevart. Elect. 3 3) coniicit *solatium in ea aetate, Germanici c.* Ern.

11. *ex re publica*] cui illo con-

peteretur, ne tamen offensionis aut metus manifestus foret, sine responso quanquam instantem reliquit. id ego, a scriptoribus annalium non traditum, repperi in commentariis Agrippinae filiae, quae Neronis principis mater vitam suam
54 et casus suorum posteris memoravit. ceterum Seianus maerentem et improvidam altius perculit, immissis qui per speciem amicitiae monerent paratum ei venenum, vitandas soceri epulas. atque illa simulationum nescia, cum propter discumberet, non vultu aut sermone flecti, nullos attingere
10 cibos, donec advertit Tiberius, forte, an quia audiverat. idque quo acrius experiretur, poma, ut erant apposita, laudans nurui sua manu tradidit. aucta ex eo suspicio Agrippinae, et intacta ore servis tramisit. nec tamen Tiberii vox coram secuta, sed obversus ad matrem non mirum ait, si
15 quid severius in eam statuisset a qua veneficii insimularetur. inde rumor parari exitium, neque id imperatorem palam audere, secretum ad perpetrandum quaeri.

55 Sed Caesar quo famam averteret, adesse frequens senatui, legatosque Asiae, ambigentes quanam in civitate tem-
20 plum statueretur, pluris per dies audivit. undecim urbes certabant, pari ambitione, viribus diversae. neque multum distantia inter se memorabant de vetustate generis, studio in populum Romanum per bella Persi et Aristonici aliorum-

ingio cum Augusti nepte velut alterum caput dabatur. ideo de *metu* sequitur, quem silentio dissimulavit. Lips.

4. *Agrippinae filiae*] quae mulier perita et industria praeter sexum. citat eam Plinius indice libri 7, vocatque Agrippinam Claudii scilicet uxorem. et libro 7 6: *Neronem paulo ante principem pedibus genitum parens eius scribit Agrippina.* non pertinent ad hanc, ut vir doctus nuper censuit, Augusti laudes ap. Suet. 86: *et quadam epistola Agrippinae neptis ingenium collaudans, sed opus est, inquit, dare te operam ne moleste scribas aut loquare.* manifestus est ἀναχωρητικός; pertinent ad matrem huius, quae Augusto neptis: ista proneptis. nec dubium quin haec quidem vivo Augusto plane adhuc puera. Lips.

12. *suae* M.

13. *servis*] qui ad fulcra lecti, ex more. Lips.

18. *famam averteret*] et populi sermones alibi occuparet. eo enim fine ipse in senatu creber, et res illustriores actae, ne vacare ipse privatis videretur, neve populo de iis loqui esset. Lips. Suet. Cal. 48: *confestimque urbem petiit, deflexa omni acerbitate in senatum, cui ad avertendos tantorum dedecorum rumores palam minabatur.* nota fabula de cane Alcibiadis. Gron.

19. *templum*] illud quod destinatum Tiberio et senatui a communi Asia. Lips.

23. *Persi*] haec forma genitivi in libris antiquis saepe obvia, saepe

que regum. verum Hypaepeni Trallianique Laodicenis ac Magnetibus simul tramissi ut parum validi. ne Ilienses quidem, cum parentem urbis Romae Troiam referrent, nisi antiquitatis gloria, pollebant. paulum addubitatum, quod Halicarnassii mille et ducentos per annos nullo motu terrae nutavisse sedes suas, vivoque in saxo fundamenta templi asseveraverant. Pergamenos (eo ipso nitebantur) aede Augusto ibi sita satis adeptos creditum. Ephesii Milesiique, hi Apollinis, illi Dianae caerimonia occupavisse civitates visi. ita Sardianos inter Zmyrnaeosque deliberatum. Sardiani decretum Etruriae recitavere ut consanguinei: nam Tyrrhenum Lydumque Atye rege genitos ob multitudinem divisisse gentem; Lydum patriis in terris resedisse, Tyrrheno datum novas ut conderet sedes; et ducum e nomi-
5 nibus indita vocabula illis per Asiam, his in Italia; auctamque adhuc Lydorum opulentiam missis in Graeciam populis, cui mox a Pelope nomen. simul litteras imperatorum et icta nobiscum foedera bello Macedonum, ubertatemque fluminum suorum, temperiem caeli ac dites circum terras me-
6 morabant. at Zmyrnaei repetita vetustate, seu Tantalus

temere mutata; de qua v. Gron. et Drak. ad Liv. 42 25. usus etiam Sallustius H. 1, auctore Prisciano: *a primordio urbis ad bellum Persi Macedonicum;* quem imitatus Tacitus videtur. ibi v. Cort. p. 934. Ern.

1. *peni tralitanique* M.

2. *validi*] int. divitiis; quo etiam mox *pollebant* spectat. alias *validae urbes* a magnitudine, munimentis, copiis militaribus dicuntur potius. Ern.

3. M *Alicarnasii*, quod defendit Ilgenovius ad Herodoti titulum, non ego. Ern.

6. *nutavisse* M: editi *mutavisse*.

7. *sedem* — *sitam* M.

12. Atys, Herculis et Omphales filius, e duobus filiis sorte iacta alterum retinuit Lydum nomine, alterum in Italiam misit coloniae deducendae; cui nomen Tyrrhenus, et ab eo Tyrrhenia terra. ita fere Strabo 5 p. 219 convenienter ad Taciti verba. et Tertull. de spectaculis 5: *Lydos ex Asia transvenas in Etruria consedisse Timaeus refert, duce Tyrrheno, qui fratri successerat* (lego *cesserat* sive *secesserat*) *regni contentione.* paulo diversus tamen ab istis Dionysius 1 27. cf. et Velleius 1 1. Lips. de Atye et eius progenie v. Dionys. l. c., Scalig. Canon. Isag. 2 p. 159, 3 p. 327, qui primos reges Lydorum Atyadas facit; a quo discedit Rupertus ad Besold. p. 104 et 112. Ern. *divise* M.

17. *Pelope*] quem Pelopem, vulgo Phrygem, Pausanias 5 1 et quidam Lydum faciunt. Lips.

18. *icta*] *dicta* M.

20. *seu Tantalus*] variantes has sententias super condita Smyrna notabis passim. de Theseo et Atheniensibus sensit Epigrammatarius 4 4 εἰς εἰκόνα Πεισιστράτου, ubi Athenienses hoc argumento Homerum sibi vindicant, ἡμέτερος γὰρ ἐκεῖνος ὁ χρύσεος ἦν πολήτης, εἴπερ Ἀθηναῖοι Σμύρναν ἀπῳκίσαμεν.

Iove ortus illos, sive Theseus divina et ipse stirpe, una Amazonum condidisset, transcendere ad ea quis nos fidebant in populum Romanum officiis, missa navali non modo externa ad bella, sed quae in Italia tolerabantur; seque primos templum urbis Romae statuisse, Porcio consule, magnis quidem iam populi Romani nondum tamen ad summum elatis, stante adhuc Punica et validis per Asiam regibus. simul Lucium Sullam afferebant, gravissimo in discrimine exercitus ob asperitatem hiemis et penuriam vestis, cum id Zmyrnam in concilio nuntiatum foret, omnes qui adstabant detraxisse corpori tegmina nostrisque legionibus misisse. ita rogati senatus patres Zmyrnaeos praetulere. censuitque Vibius Marsus Marco Lepido, cui ea provincia obvenerat, super numerum legaretur, qui templi curam susciperet. et quia Lepidus ipse deligere per modestiam abnuebat, Valerius Naso e praetoriis sorte missus est.

57 Inter quae diu meditato prolatoque saepius consilio tandem Caesar in Campaniam, specie dedicandi templi

de Amazone, quae nomen Smyrnae a se dederit, initio libri 14 Strabo. ceterum lapides nummique hoc opidum Zmyrnam scribunt, non ut obtinuit per sigma. Lips. et sic scribitur etiam in codice M h. l. et supra 3 63. v. IGronov. ad h. l. vide etiam de hac scriptura Pierium in Castig. ad Virg. Aen. 7 648. Ern.

5. *se primos t. u.*] observabit philologus. accidit hoc a. u. 558. secuti exemplum sunt Alabandenses annis 24 circiter posterius. gloriantur apud Livium 43 6: *Alabandenses templum urbis Romae se fecisse commemoraverunt, ludosque anniversarios ei divae instituisse.* Prudentius de hac dea in Symm. 1 219: *colitur nam sanguine et ipsa more deae, nomenque loci ceu numen habetur; atque urbis Venerisque pari se culmine tollunt templa, simul geminis adolentur thura deabus.* ubi vides commune Romae templum in ipsa urbe cum Venere fuisse. ad hanc quoque divam ille poeta: *exaudi, regina, tui pulcherrima mundi, inter [illegible] Roma, recepta polos.* [illegible] in monte Palatino collocat, [illegible] Provincias facit Romae [illegible] in 1 Cos. Stilich. 2 227: [illegible] *niunt ad tecta deae, quae [illegible] lucent monte Palatino.* Lips.

11. *adstabant*] vera ratio [illegible] postulat *adstarent.* Ern.

13. *Marcus* M.

14. *super numerum*] [illegible] usitatus esset in quaque [illegible] aut in SC praefinitus, [illegible] decreta fuisset. olim [illegible] numerus definitus, quo [illegible] ornabatur. ceterum quia [illegible] optio legati data, videtur [illegible] fuisse ut praesides in provincia [illegible] natus et populi legatos [illegible] olim libera re publica; [illegible] et tum variatum in ea re. [illegible] in Clave Cic. Ern.

19. *Caesar in Campaniam* [illegible] abest sententiae explendae [illegible] *Caesar iit Campaniam.* Lipsichena putabat *iit*, *profuturum* [illegible] telligi posse, usus loco Cic. [illegible]

Capuam Iovi, apud Nolam Augusto, sed certus procul urbe degere. causam abscessus quanquam secutus plurimos auctorum ad Seiani artes rettuli, quia tamen caede eius patrata sex postea annos pari secreto coniunxit, plerumque permoveor num ad ipsum referri verius sit, saevitiam ac libidinem cum factis promeret, locis occultantem. erant qui crederent in senectute corporis quoque habitum pudori fuisse: quippe illi praegracilis et incurva proceritas, nudus capillo vertex, ulcerosa facies ac plerumque medicaminibus interstincta. et Rhodi secreto vitare coetus, recondere voluptates insuerat. traditur etiam matris impotentia extrusum, quam dominationis sociam aspernabatur, neque depellere poterat, cum dominationem ipsam donum eius accepisset. nam dubitaverat Augustus Germanicum, sororis nepotem et cunctis laudatum, rei Romanae imponere: sed precibus uxoris evictus Tiberio Germanicum, sibi Tiberium adscivit. idque

2 8: *cogito in Tusculanum;* qui huic non est similis. vel excidit verbum, vel, ut Lipsius putat, latet in praepositione, vel ab ea absorptum est. Ern.

1. *apud Nolam*] loco ubi mortuus. adi Dionem 56 46 in extremo, Suet. 40. Lips. ceterum e M *templa* pro vulgato *templum* rescripsi. templum Iovis Capuae *Capitolium* dictum ap. Suetonium l. c. Ern.

3. *rettali*] supra c. 41. Ern.

4. *vi postea annos*] abiit urbe Tiberius a. u. 779, nec rediit: abiit vita a. 790. undecim ergo abfuit continuos annos. errorem Plutarchi non dissimulo, aut potius exscriptoris, libello de exsilio p. 602, ubi legitur Tiberius septem annis Capreas inhabitasse. verba sunt: *Τιβέριος δὲ Καίσαρ ἐν Καπρέαις ἑπτὰ ἔτη διητήθη μέχρι τῆς τελευτῆς.* falsum. nec iuverit eum, quod non statim Capreas secessit. vix enim in Campania haesit dimidiatum annum, ut liquet ex Cornelio nostro. damna ergo lectionem, nisi mavis Plutarchum, et scribe *δέκα* vel *ἑνδέκα ἔτη.* etiam in Suetonii loco, ubi de hac absentia, adhaeresco c. 51: *toto quidem triennio, quo vivente matre abfuit, semel omnino eam nec amplius quam uno die ac paucissimis vidit horis.* etiamsi *toto biennio.* egressus enim Tiberius fine a. 779: obiit illa principio a. 782, ut ex Tacito clarum. non ergo fuerunt inter toti tres anni. Lips. *annos coniunxit* est, sex annos continuos, post illos quinque superiores annos, mansit in eodem secreto. sic *consulatus coniungere* Suet. Cal. 17 dixit. Ern.

plerumque permoveor] est, saepe venit in mentem, dubito, an verius sit. *plerumque* pro saepe iam supra vidimus. et verbum *moveri*, *permoveri* e contextu intelligendum; diciturque etiam ingenium moveri. Ern.

6. *occultantis* M.

8. *praegracilis*] pugnat haec delineatio e diametro cum Suetonii verbis 68: *corpore fuit amplo atque robusto, statura quae iustam excederet, latus ab humeris et pectore, ceteris quoque membris usque ad imos pedes aequalis et congruens.* de veritate, secundum neutrum pronuntio. quod sequitur, *ulcerosa facies ac plerumque medicaminibus interstincta*, explicat idem Suetonius: *facie honesta, in qua tamen crebri et subtiles tumores.* in

58 Augusta exprobrabat, reposcebat. profectio arte cum
fuit: unus senator consulatu functus, Cocceius Nerva, c
legum peritia; eques Romanus, praeter Seianum, ex il
stribus Curtius Atticus; ceteri liberalibus studiis praed
5 ferme Graeci, quorum sermonibus levaretur. ferebant pri
caelestium iis motibus siderum excessisse Roma Tiberium
reditus illi negaretur. unde exitii causa multis fuit, prop
rum finem vitae coniectantibus vulgantibusque. neque en
tam incredibilem casum providebant, ut undecim per an
10 libens patria careret. mox patuit breve confinium arti
falsi, veraque quam obscuris tegerentur. nam in urbe
non regressurum haud forte dictum: ceterorum nescii ego
cum propinquo rure aut littore, et saepe moenia urbis a
59 dens, extremam senectam compleverit. ac forte illis die
15 oblatum Caesari anceps periculum auxit vana rumoris, pr
buitque ipsi materiem cur amicitiae constantiaeque Sei
magis fideret. vescebantur in villa cui vocabulum Spe

cuius verbis vitium: quid enim est *subtilis tumor?* libri aliquot Pulmanni nostri *subiti tumores*. nihilo melius. at tu me duce scribe, *substilli tumores*, vel etiam *substilles*. non potuit magis aptiore verbo exprimi liquor saniesque, quae in eiusmodi tumoribus minutatim stillat. ita *substillum* Festo *tempus ante postque pluviam, quod iam stillaret aut nondum desiisset*. Tertull. de pallio 2: *aut imbres ruunt, et si qua missilia cum imbribus, dehinc substillum, et denuo sudum*. Cato de R. R. 156 in stranguria usurpat: *nunc de iis quibus aegre lotium it, quibusque substillum est*. Lips. de loco Suetonii vide ibi dicta. ceterum paulo ante vulgo *in senectute quoque c. h.* ordinem verborum e M refinximus, qui est haud dubie elegantior. Ern.

1. *comitatu*] de comitibus imperatorum abunde dictum ad Suet. Exc. 15. Ern.

3. *ex illustribus*] v. ad 11 4. Ern.

4. *Curtius Atticus*] est ille quem 6 10 subversum artibus Seiani ait, et ad quem Ovidii El. 2 4 et 7 de Ponto. Lips.

5. *levaretur*] amicus Ryckii, Ba
sius fortasse, *oblectaretur*. In
pretatio haec est, non em
Ern.

6. *iis motibus siderum* i. e.
vulgo loquuntur, ea contrahe
quam Graeci Ἑλικα, scripto
vocant. in eoque et motu
habetur, per quem fiunt con
situs siderum. Gellius 14 1 (
daeos profiteri *de motu deque
situ stellarum dicere posse quae
tura sint. noster* infra II. 27
responsa vatum et siderum
Ern.

9. coniunctio *et* pendet a
casum, in quo latet *futura*
cuius generis exempla plura
tes veterum scriptorum et Gr
et Latinorum lectores observ
neque enim rem tam incredi
eventuram providebant ut et.

12. *haud forte*] non temer
idonea causa; unde veritas pr
ctionis. Ern.

17. *villa*] praetorium Seiani
pellat c. 39, more sui saeculi,
omnes villae elegantiores et
stici usus praetoria dicta
illi a re ia imposita vel

cae, mare Amuclanum inter Fundanosque montes, nativo in specu. eius os lapsis repente saxis obruit quosdam ministros: hinc metus in omnes et fuga eorum qui convivium celebrabant. Seianus genu vultuque et manibus super Caesarem suspensus opposuit sese incidentibus, atque habitu tali repertus est a militibus qui subsidio venerant. maior ex eo; et quanquam exitiosa suaderet, ut non sui anxius, cum fide audiebatur. assimulabatque indicis partes adversus Germanici stirpem, subditis qui accusatorum nomina sustinerent, maximeque insectarentur Neronem proximum successioni et, quanquam modesta iuventa, plerumque tamen quid in prae-

uic nativae speluncae. id secutos a positura villae Romanos docet ienecae locus de villa Vatiae ep. 5. *Speluncae sunt duae*, inquit, *magni operis, laxo atrio, paries manufactus* (scribo *pares manufactis*), *quarum altera solem non recipit, altera usque in occidentem met.* ceterum hoc ipso in facto ecensendo non sine censione Suetonium dimitto. cuius vulgati libri *praetorio, cui Speluncae nomen rat, incaenante eo complura et gentia saxa fortuito superne deprsa sunt.* et aio rescribendum *carnantem eum.* addo hodieque omen manere, et opidulum esse xtremis montibus Fundanis, ad are adiacens. Lips. adde Strab. p. 233, qui prope Terracinam icit esse σπήλαια μεγάλας κατοικίας καὶ πολυτελεῖς δεδεγμένα. ale ibi vertitur *aedes.* immo *triclinia, diaetas.* adde dicta ad Suet. c., ubi dixi praetorii nomine esse etiam intelligi triclinium illud sum in quo coenabat Tiberius, od non placet Oudendorpio. ego ero non negavi totam villam Speuncam dictam: sed dicta tamen e est a tricliuio in spelunca, atque ipsum etiam triclinium sic poit vocari. Ern.

1. *Amuclanum*] Amyclae duplices. alterae Laconum, quae silenio periorunt, ut paroemia est; alterae Italorum, inter Caietam et erracinam, quas a serpentibus deatas crediderunt Solinus 2 32, 7 8, Iiniusque 3 9. ab his Amyclis mari illi nomen. Lips. Ern. *amundanum inter fundanos montes* M.

4. *genu vultuque*] haec positio facile capitur, si cogitas iacentem in lecto Tiberium, ut solent vescentes. ipse igitur tali habitu super eum, ut tueretur. Lips.

6. *maior*] i. e. potentior. sic Latini *crescere* dicunt, ut Cicero Cluent. 28. adde Burm. ad Ovid. Her. 15 117. Ern.

8. *indicis*] Freinshemius in ed. 1638 adsentiebat Mureto *indicis* legenti. idem postea (in paraphrasi) sic exposuit: *quapropter occasione illa ad subvertendos Germanici liberos usus, tam nam indicis officio contra eos fungebatur, exclamabatque quantam illi animadversionem mererentur, qui adversus beneficia principis tam ingrati forent.* at ego subscribo Mureto, et malo *indicis.* hoc enim ipso libro c. 28: *index idem et testis dicebat.* c. 31: *Catus Libonem inlexerat insidiis, deinde indicio perculerat.* 6 9: *ni Celsus urbanae cohortis tribunus, tum inter indices, Appium et Calvisium discrimini exemisset.* Iustinus 32 2: *ad cuius rei probationem immittit indices, testes subornat.* et mox *testes indicesque torquere.* talem se gerebat apud Tiberium Seianus, tanquam invitus, fide ac devotione cogente, principi domus suae vomicas indicaret. Gron. verissime. nam hoc interpretatio ipsius Taciti desiderat: *subditis qui accusatorum nomina sustinerent.* Faernus insuper volebat *adsumebatque*, non adsecu-

sentiarum conduceret oblitum, dum a libertis et clientibus apiscendae potentiae properis, exstimulatur ut erectum et fidentem animi ostenderet: velle id populum Romanum, cupere exercitus, neque ausurum contra Seianum, qui tam
60 patientiam senis et segnitiam iuvenis iuxta insultet. hæc atque talia audienti nihil quidem pravae cogitationis: sed interdum voces procedebant contumaces et inconsultae, quas appositi custodes exceptas auctasque cum deferrent, neque Neroni defendere daretur, diversae insuper sollicitudines
10 formae oriebantur. nam alius occursum eius vitare; quidam salutatione reddita statim averti; plerique inceptum sermonem abrumpere, insistentibus contra irridentibusque quos Seiano fautores aderant. enimvero Tiberius torvus aut ipsum renidens vultu: seu loqueretur seu taceret iuvenis, in-
15 men ex silentio, ex voce. ne nox quidem secura, cum uxor vigilias somnos suspiria matri Liviae atque illa Seiano patefaceret; qui fratrem quoque Neronis Drusum trahebat partes, spe obiecta principis loci, si priorem aetate et [illegible] labefactum demovisset. atrox Drusi ingenium, super cupi-
20 dinem potentiae et solita fratribus odia, accendebatur invidia, quod mater Agrippina promptior Neroni erat. neque

tus vim verbi *adsimulabat*, de qua supra; nec videtur probabile, librarios notam vocem in exquisitiorem mutasse. Ern.

1. *conducet* M.

3. *animi*] forte melius *animum*, Picheña. male. vulgatum exquisitius est, et stilo Taciti convenientius. int. *se*. Ern.

8. arguntur Freinshemius, cum *appositi* ita dictum putat ut ap. Virg. Aen. 6 90: *Teucris addita Iuno* i. e. affixa, ut non recederet sed intentissime observaret. *addita* ibi est infesta, inimica, ut Servius recte interpretatur. adde ibi Burm. et Gronov. ad Sen. Herc. F. 1237. Iuno sponte inimica est, hic appositi sunt a Seiano. Ern.

9. Acidalius putat post vocem *daretur* pauca quaedam deesse, quae illam periodum absolvant, et ab integro scribenda sequentia, quae cum superioribus necti in unam periodum nequeant. sane [illegible] durius est, nec commodum [illegible] habet. Ern.

10. *occursum eius vitare*] [illegible] et graphica descriptio [illegible] amant metuunt, volunt [illegible] et simillima in Sidonio, [illegible] delato ob satyram, [illegible] *tamen mihi plus quam decet* [illegible] *genua provolvi; alii, ut [illegible] fugere post statuas, oculi [illegible] lumnas; alii tristes vultusque [illegible] ctis mihi lateribus incedere.* [illegible]

14. distinguo sic: *renidens [illegible] seu loqueretur, seu taceret [illegible] crimen ex silentio, ex voce.* [illegible] vulgo. Lips. rectissime. [illegible]

16. *uxor*] Iulia Drusi [illegible] roni nupta, quamque [illegible] dius Messallinae dolo [illegible] Suet. Claud. 29, et Di[illegible] Lips.

21. *promptior*] alii mali quod verum [illegible]

tamen Seianus ita Drusum fovebat ut non in eum quoque semina futuri exitii meditaretur, gnarus praeferocem et insidiis magis opportunum.

Fine anni excessere insignes viri Asinius Agrippa, claris maioribus quam vetustis, vitaque non degener, et Quintus Haterius, familia senatoria, eloquentiae, quoad vixit, celebratae: monimenta ingenii eius haud perinde retinentur. scilicet impetu magis quam cura vigebat; utque aliorum meditatio et labor in posterum valescit, sic Haterii canorum illud et profluens cum ipso simul exstinctum est.

Marco Licinio Lucio Calpurnio consulibus ingentium bellorum cladem aequavit malum improvisum. eius initium simul et finis exstitit. nam coepto apud Fidenam amphi-

Ner. 40, Galb. 12. constructio cum dativo frandi fuit, quam etiam Lipsius non concoquebat, adscribens loco Suetonii Ner. 40: *quis cum dativo?* permutari in mss istas voces notatum Heinsio ad Ovid. Rem. Am. 522 et aliis alibi. *studia promtiora in aliquem* sunt 13 8: sed hoc aliud est. contra H. 2 74: *in Titum pronior.* ceterum si *promtior* verum est, significat, facilior ad gratificandum. Ern.

4. *Asinius Agrippa*] censeo filiam Asinii Galli; ideoque addit, clariores illi maiores quam vetustiores. nam Asinia gens in lucem protracta ab Augusto, qui non iniuria extulit avum huius, Pollionem. Lips.

5. *et quae Haterius* M. inter declamatores recenset Seneca pater Contr. 6, inuritque eamdem notam quam hic Tacitus. *QHaterius*, inquit, *pulcherrimam imaginem mortis. coepit enim subito quo solebat cursu orationis scribere* (vellem *describere*), *quasi exaudiret aliquem tumultum, vastari omnia ac rapi, comburi incendiis villas, fugas agrestium, et cum omnia implesset terrore, adiecit, quid exhorruisti adolescens? socer tuus venit.* de eodem homine vitioque corrigendus Seneca filius ep. 40: *namque Echerium, suis temporibus oratoris ceteri, longe abesse ab homine sano volo.* lege *nam QHateri.* elegans in hanc rem Augusti iocus (ap. Sen. Exc. Contr. 4. in praef.): *Haterius noster sufflaminandus est.* quod a curribus tractum. ad hunc hominem Eusebiana ista refer in Chronicis: *QHaterius* (male in eo *Atherius*) *promptus et popularis orator, usque ad* 90 *prope annum in summo honore consenescit.* Lips.

6. *quoad*] *qua ad* M et hic et 6 51.

8. *vigebat*] placebat, probabatur, florebat. v. ad Suet. Ner. 20. Ern.

9. *canorum et profluens*] suavitas vocis et volubilitas verborum, facilitas in dicendo. Cicero Or. 2 38, 3 7. idem Tusc. 5 18: *profluenter loqui.* Ern.

13. in hoc loco vereor ne quid turbatum sit a librariis; idque animadversuros qui haec cogitent. si verba *coepto ap. F. theatro* stant suo loco, amphitheatrum non ab Atilio institutum est, sed ab alio; quod sequentia et res ipsa non patiuntur. amphitheatra lignea, quale hoc, temporaria erant et ab editore muneris struebantur. ergo Atilius amphitheatrum instituit et struxit. igitur Tacitum sic dedisse putem: *nam Atilius quidam, libertini generis, coepto* (i. e. instituto, ut 11 1: *horti coepti a Lucullo*) *apud Fidenam amphitheatro, quo spectaculum gladiatorum celebraret, neque fun-*

theatro Atilius quidam libertini generis, quo spectacula gladiatorum celebraret, neque fundamenta per solidum subdidit, neque firmis nexibus ligneam compagem superstruxit, ut qui non abundantia pecuniae nec municipali ambitione, sed in sordida mercede id negotium quaesivisset. affluentes avidi talium, imperitante Tiberio procul voluptatibus habiti, virile ac muliebre secus, omnis aetas, ob propinquitatem

damenta per solidum subdidit etc. ita omnia plana et optime cohaerentia. verba *quo sp. gl. celebraret* aut sic accipienda, *in quo amphitheatro*, quae est facillima ratio; aut si hoc sensu supervacua ista verba videantur, quod ex ipso amphitheatri verbo intelligitur, quod in his verbis inest, sic: ut eo frequentiores homines ad spectaculum gladiatorum concurrerent, frequentiores ludos efficeret; quod tali amphitheatro structo longe plures spectare possent. *celebrare* pro frequens efficere exquisite dicitur, ut Sall. Iug. 86: *seque remque publicam celebravere* i. e. celebriores fecere. Cic. de Or. 1 45: *celebrandae senectuti perfugium*, de re quae efficit ut senis domus celebretur, frequentetur. atque id convenit etiam sequentibus, ubi docetur hominem istum in eo munere quaestum spectasse. lectores eligant. sensus igitur loci est: Atilius quidam, libertinus, munus editurus aedificare instituit amphitheatrum, sed id neque solidis fundamentis imposuit, neque ipsum satis firmiter coagmentavit. caussa erat, quod neque tantos sumtus sustinebat res hominis, neque gratiae et gloriae causa id munus edebat: sed propter quaestum; unde quam levissima impensa defungi volebat. Ern.

Fidenam] H. 3 79 *Fidenas*. et et sic libri omnes apud Suet. Tib. 40, item apud Livium 2 19. unde merito dubitandum cum Burmanno ad Suet. l. c. an lectio huius incorrupta sit necne. m[illegible] videtur. *Fidenam* tam[illegible] ap. Virg. Aen. 5 7[illegible]

1. *libertini generis* [illegible] sum libertis edere [illegible]

Suetonius tamen aliud indicare [illegible] detur Claudii 28, de Harpocra [illegible] guae gratiae apud imperatorem [illegible] berto: *cui*, ait, *lectica per [illegible] vehendi spectaculaque publica [illegible] ius tribuit*. sed credo vetitum [illegible] mae tantum, non in municipiis [illegible] loniisque. Lips. de libertino [illegible] capiendum patet e 2 85. Ern.

4. *ambitio municipalis* est [illegible] dium gratiae municipalium [illegible] randae, ut ad honores municipales [illegible] ut duumviratum, pervenias. [illegible] sensu etiam *ambitionem* urbanam [illegible] ni fallor, legi de iis qui [illegible] talia facerent; quamquam etiam [illegible] lis ambitio esse potest in eo [illegible] iam honores consecutus est, [illegible] tiam famamque talibus captat. [illegible] quod *sordidae mercedis* causa [illegible] illud editum dicit, et indicat [illegible] hominem non gratuito admisisse [illegible] tatores, sed accepta pecunia [illegible] mercede; unde intererat [illegible] quam maximam spectatorum [illegible] adiuvere. eam mercedem [illegible] Tacitus vocat sordidum, quia [illegible] stus alioqui in talibus non [illegible] spectari, sed gratia et gloria. [illegible]

5. Pichena putat legendum [illegible] *sordidam mercedem*. placet, [illegible] ante declaravi. Ern.

7. *virilis ac muliebris secus*] [illegible] citus scripsit *virile ac muliebre* [illegible] *cus*. v. ad Liv. 26 47. Gron. [illegible] et sic esse in M magna [illegible] tione testatur IGronovius: unde [illegible] eum recepimus, ut super [illegible] in Suet. Aug. 44, et post [illegible] eudorpius. inscitia verbi viri [illegible] on crediderunt ocalis [illegible] cus esse. sed *secus* legen[illegible] nde etiam Bernaldus [illegible]

loci effusius; unde gravior pestis fuit, conferta mole, dein convulsa, dum ruit intus aut in exteriora effunditur, immensamque vim mortalium, spectaculo intentos aut qui circum adstabant, praeceps trahit atque operit. et illi quidem quos
5 principium stragis in mortem afflixerat, ut tali sorte, cruciatum effugere. miserandi magis quos abrupta parte corporis nondum vita deseruerat; qui per diem visu, per noctem ululatibus et gemitu coniuges aut liberos noscebant. iam ceteri fama exciti, hic fratrem, propinquum ille, alius parentes
10 lamentari. etiam quorum diversa de causa amici aut necessarii aberant, pavere tamen; nequedum comperto quos illa
63 vis perculisset, latior ex incerto metus. ut coepere dimoveri obruta, concursus ad exanimos complectentium, osculantium; et saepe certamen, si confusior facies, sed par forma aut
15 aetas errorem agnoscentibus fecerat. quinquaginta hominum milia eo casu debilitata vel obtrita sunt; cautumque in posterum senatus consulto ne quis gladiatorum munus ederet, cui minor quadringentorum milium res, neve amphitheatrum imponeretur nisi solo firmitatis spectatae. Atilius in exsilium
20 actus est. ceterum sub recentem cladem patuere procerum

4. *praeceps*] sic M, non *in praeceps*, ut est in edd. quibusdam. adde 6 17. Ern.

5. *ut tali sorte*] brevitatis studium fecit ut hic interpretes haererent. etiam Freinshemius non satis assecutus est, explicans effugisse cruciatum, quoad in tali casu potuerint. plenum erat: *et illi quidem — adflixerat, ut tali sorte, felices, qui cruciatum effugissent.* hoc res et sequens *miserandi magis* desiderat. sed illud *felices* intelligendum reliquit Tacitus. Ern.

7. *qui per diem*] sive illi ipsi de quibus ante, sive alii, expertes quamvis mali, qui interdiu videbant, noctu audiebant miserias suorum. Ern.

14. *sed* M: editi *et*.

15. *quinquaginta*] nihil mutemus. Suetonius et Orosius 7 4 *supra* viginti hominum millia periisse eo casu aiunt; noster quinquaginta, sed latius sumens, debilitatos, non solum obtritos. Lips.

17. *gladiatorum manus* M: vulgo *gladiatorium munus*.

18. *quadringentorum millium*] Lipsii computatio ad 10000 Philippeos argenteos redegit: sed imperialibus totidem nummis maxime respondere eam summam putat Freinshemius. haudquaquam. immo si materiae sinceritas et praestantia comparetur, ne Philippi quidem sufficient; tantum abest ut imperiales. quadringenta sunt centum millia denarium sive drachmarum. drachmam autem vel denarium esse octavam partem imperialis nummi concessit ad 1 17 6. decem igitur millia imperialium non assurgunt ultra 80000 drachmarum, hoc est 320000 nummum sestertium. at Philippus decem denariis aut drachmis respondet. ergo 10000 Philippeum sunt 100000 denarium, quadringenta millia nummum sestertium. Gron. ceterum hic modus pecuniae muneris ipsius facultatem dat, non amphitheatri struendi. Ern.

domus, fomenta et medici passim praebiti; fuitque urbs per illos dies, quanquam maesta facie, veterum instituti similis, qui magna post praelia saucios largitione et cura sustentabant.

64 Nondum ea clades exoleverat, cum ignis violentia urbem ultra solitum affecit, deusto monte Caelio; feralemque omen ferebant, et ominibus adversis susceptum principi consilium absentiae, qui mos vulgo, fortuita ad culpam trahentes, nisi Caesar obviam isset tribuendo pecunias ex modo detrimenti
10 actaeque ei grates apud senatum ab illustribus famaque apud populum, quia sine ambitione aut proximorum precibus ignotos etiam et ultro accitos munificentia iuverat. adduntur sententiae ut mons Caelius in posterum Augustus appellaretur, quando cunctis circum flagrantibus sola Tiberii effigies, in
15 in domo Iunii senatoris, inviolata mansisset. evenisse id domui Claudiae Quintae, eiusque statuam vim ignium bis elapsam maiores apud aedem matris deum consecravisse. sanctos conceptosque numinibus Claudios, et augendam caerimoniam
65 in quo tantum in principem honorem dii ostenderent.

2. *instituti* M. Livius 2 47: *neque immemor eius quod initio consulatus imbiberat, reconciliandi animos plebis, saucios milites curandos dividit patribus. Fabiis plurimi dati; nec alibi maiore cura habiti.* Iustinus 28 4 de Spartanis post pugnam ad Sellasiam bello Cleomenico: *patentibus omnes domibus saucios excipiebant, vulnera curabant, lapsos reficiebant.* Gron.

7. *omnibus* M: perinde 5 4, *omnia* 6 37.

11. *sine ambitione*] nihil gratiae tribuens, sed necessitati omnia. sic Cicero *ambitiosas preces* opponit *necessariis.* tirones videant Clav. Cic. in h. v. Ern.

13. *Augustus appellaretur*] v. Suet. 48. Lips.

16. *Claudiae Quinctiae*] duo nomina gentilitia Lric feminae? non est Romanum. scribo *Claudiae Quintae.* Tertia, Secunda, Quarta, Quinta, mulierum agnomina ab ordine nascendi. ita Livio 40 37: *Piso necatus a Quarto Ti dicebatur.* in vetusto lapide Quarta *Livia*, et alibi *Quinta Nonia* que exemplo hic Quinta Claudia iudicium meum firmat historia, quae ApClaudio huius patri quinque filiae fuerunt. Cic. Cat. II: *quattuor robustos filios et quinque filias ... pius regebat et senex et caecus* male ergo in scriptore de Vetustis illustribus Livia Claudia. quod e historiam hanc miraculumque, [illegible] apud solum, nisi aberro, Valerium 1 8 11: *possunt et illa miraculum loco poni . . . quod QClaudiae statua in vestibulo templi matris deum posita, bis ea aede incendio consumpta, prius PNasica Scipione LBestia, item MServilio et LLucullo consulibus, in sua basi flammis intacta stetit.* Lips. sic e M restituit Pichena. Ern.

18. *augendam caerimoniam*] [illegible] sanctitatem, nomine Augusti augendo. Freinshemius ad [illegible]

fuerit absurdum tradere montem eum antiquitus Querquetulanum cognomento fuisse, quod talis silvae frequens fecundusque erat, mox Caelium appellitatum a Caele Vibenna, qui dux gentis Etruscae cum auxilium appellatum tavisset, sedem eam acceperat a Tarquinio Prisco, seu quis alius regum dedit: nam scriptores in eo dissentiunt. cetera non ambigua sunt, magnas eas copias per plana etiam ac foro propinqua habitavisse, unde Tuscum vicum e vocabulo advenarum dictum.

66 Sed ut studia procerum et largitio principis adversum

3. *Caele Vibenna*] mutant annales in nomine, in tempore, in re. nomen illi Caelem noster et Varro faciunt 4 8, Caelium Dionysius 2 36 et tabula Claudiana, quae Lugduni. tempus adventus eius ad Romulum Varro et Dionysius rettulere, ad Tarquinium Tacitus et Claudius in tabula dicta. Festus, ut Fragmenta sunt, de Tarquinio item inserit, sed dispescuit nomen, et Caelem ac Vibennam facit duos fratres. in re ipsa, Dionysius Romam migrasse eum impulsum Romuli fama, Tacitus auxilii ferendi causa, Claudius exactum varia fortuna pulsumque describunt. tabulae illius Claudianae verba digna adscribi. Lips. v. Exc. ad 11 24.

4. *appellatum* * *tavisset*] haec scriptura, ainnt, codicis M, (quam servavere Beroaldus et Alciatus). varie restituunt. putem τὸ *appellatum* e priore linea repetitum frustra delendumque. ita legerim, *cum auxilium tulisset*. Lips. varie tentatus a viris doctis. Aldus edidit *appellitavisset*, ut Rhenanus coniecit: non enim uno loco ita fecit Aldus. *ductavisset* coniecere Ferrettus, Vertranius. *ad bella tum ductavisset* Pichena et Acidalius. Faernus *appellatus tulisset*; quod probare videtur Ursinus. *appellatus* probo. *ductavisset* est verbum Sallustianum Iug. 70, ubi v. Cortius; quo noster etiam utitur H. 2 100. *auxilium appellari* quoque est bona phrasis. sic tribuni dicantur appellari, sc. auxilium. obstat quod *ductare exercitum* est ducere exercitum, praeesse exercitui, cum hic desideretur potius *adducere*. conieci aliquando: *cum auxilium ab illo*, sive *belli*, *tentavisset* sc. rex Romanus, vel *tentavissent* Romani, e Virgilii Aen. 3 146: *unde laborum tentare auxilium iubeat* i. e. petere. sed potius accipiendi verbum desideratur quam petendi. Chifletius coniecit (in ep. ad Lips. t. 1 p. 728. Coll. Burm.) *cum in auxilium appellatus itavisset*. non placet. Ern.

8. *unde Tuscum vicum*] aliter visum Livio, qui 2 14 cognominatum vult a reliquiis exercitus Porsennae, qui e fuga receperant se Romam, victi ad Ariciam a Cumanis. *pars*, inquit, *perexigua duce amisso, quia nullum propius perfugium erat, Romam inermes et fortuna et specie supplicum delati sunt. . . . his locus ad habitandum datus, quem deinde Tuscum vicum appellarunt*. Varro item leviter dissentit. *hi post Caelis obitum*, inquit, *quod nimis munita loca tenerent neque sine suspicione essent, deducti dicuntur in planum. ab eis dictus vicus Tuscus, et ideo ibi Vortumnum stare, quod is deus Etruriae*. de Vortumno quod ait, confirmat Propertius 4 2 3. *Tuscus ego, Tuscis orior, nec poenitet inter proelia Volscinos deseruisse focos*. ubi perperam *Volscinos*, quia Volsci in Etruria non fuerunt. libri mss *Volsonos*, quos sequor, aut certe *Volsinios*. Lips.

10. *adversis casuum* coniicit Muretus. sic 3 24: *illustrium do-*

Iove ortus illos, sive Theseus divina et ipse stirpe, una Amazonum condidisset, transcendere ad ea quis fidebant in populum Romanum officiis, missa navali non modo externa ad bella, sed quae in Italia tolerabantur; seque primos templum urbis Romae statuisse, Porcio consule, magnis quidem iam populi Romani nondum tamen ad summum elatis, stante adhuc Punica et validis per Asiam regibus. simul Lucium Sullam afferebant, gravissimo in discrimine exercitus ob asperitatem hiemis et penuriam vestis, cum id Zmyrnam in concilio nuntiatum foret, omnes qui adstabant detraxisse corporis tegmina nostrisque legionibus misisse. ita rogati sententiam patres Zmyrnaeos praetulere. censuitque Vibius Marcus Marco Lepido, cui ea provincia obvenerat, super numerum legaretur, qui templi curam susciperet. et quia Lepidus ipse deligere per modestiam abnuebat, Valerius Naso e praetoriis sorte missus est.

57 Inter quae diu meditato prolatoque saepius consultum tandem Caesar in Campaniam, specie dedicandi templi

de Amazone, quae nomen Smyrnae a se dederit, initio libri 14 Strabo. ceterum lapides nummique hoc opidum Zmyrnam scribunt, non ut obtinuit per sigma. Lips. et sic scribitur etiam in codice M h. l. et supra 3 63. v. IGronov. ad h. l. vide etiam de hac scriptura Pierium in Castig. ad Virg. Aen. 7 648. Ern.

5. *se primos t. u.*] observabit philologus. accidit hoc a. u. 558. secuti exemplum sunt Alabandenses annis 24 circiter posterius. gloriantur apud Livium 43 6: *Alabandenses templum urbis Romae se fecisse commemoraverunt, ludosque anniversarios ei divae instituisse.* Prudentius de hac dea in Symm. 1 219: *colitur nam sanguine et ipsa more deae, nomenque loci ceu numen habetur; atque urbis Venerisque pari se culmine tollunt templa, simul geminis adolentur thura deabus.* ubi vides commune Romae templum in ipsa urbe cum Venere fuisse. ad hanc quoque divam ille poeta: *exaudi, regina, tui pulcherrima mundi, inter sidera Roma, recepta polos.* Claudianus in monte Palatino collocat. Provincias facit Romae supplicantes in 1 Cos. Stilich. 2 221: *veniunt ad tecta deae, quae sunt lucent monte Palatino.* Lips.

11. *adstabant*] vera ratio postulat *adstarent.* Ern.

13. *Marcus* M.

14. *super numerum*] cum quis nsitatus esset in quaque provincia aut in SC praefinitus, quae provincia decreta fuisset. olim quidem numerus definitus, quo provincia ornabatur. ceterum quia legati optio legati data, videtur tum fuisse ut praesides in provinciis natus et populi legatos legerent, olim libera re publica; quamquam et tum variatum in ea re. in Clave Cic. Ern.

19. *Caesar in Campaniam* abest sententiae expletae. *Caesar iit Campaniam.* Lips. chena putabat *iit*, *profectus* telligi posse, usus loco Cic.

tas fama tradit. sed tum Tiberius duodecim villarum nominibus et molibus insederat, quanto intentus olim publicas ad curas, tanto occultos in luxus et malum otium resolutus. manebat quippe suspicionum et credendi temeritas, quam
5 Seianus augere etiam in urbe suetus acrius turbabat non iam occultis adversum Agrippinam et Neronem insidiis. quis additus miles nuntios, introitus, aperta secreta, velut in annales referebat; ultroque struebantur qui monerent perfugere ad Germaniae exercitus, vel celeberrimo fori effigiem divi
10 Augusti amplecti populumque ac senatum auxilio vocare. eaque spreta ab illis, velut pararent, obiciebantur.

68 Iunio Silano et Silio Nerva consulibus foedum anni principium incessit tracto in carcerem illustri equite Romano,

vice Pithecusis sive, ut Suetonius appellat, Aenaria, Aug. 92. notat Dio 52 43, et clare Strabo 5 p. 248. ab hac caussa ergo Capreae in censu Caesarum. quam Tiberius 12 villarum nominibus insedit, ait noster. iis villis nomina fuisse censeo 12 deorum ex Suetonio, qui Capreis adsignat *villam cui nomen Iovis*, c. 65. sed et Pharus in ea insula, usui nautis. idem c. 74: *turris Phari terrae motu Capreis concidit;* quod ponit inter omina Tiberianae mortis. exstructa iterum, ex his Statii versibus: *Teleboumque domos, trepidis ubi dulcia nautis lumina noctivagae tollit Pharus aemula lunae.* Lips. sine adspiratione hoc nomen scribendum recte monuit Ryckius. Ern.

1. *duodecim villarum*] neque corrigendum aliquid censeo, nec tamen satisfaciunt interpretationes, quas adhuc editas vidi. *duodecim villarum nominibus et molibus* est duodecim villis clarorum nominum ob veteres possessores, nec minus substructionum magnificentia conspiciendis. Gron. recte Gronovius, nisi quod non clara nomina ob veteres possessores intelligenda, sed quaecunque, etiam deorum. nam *villa Iovis* diserte apud Suetonium commemoratur. Ern.

3. *occultior*] scribo *occultos*. quanto magis olim intentum, tanto magis nunc resolutum dicit in luxus occultos et malum otium. Gron. verissime. Ern.

7. *additus miles*] honoris specie additos putat Pichena, revera ad custodiam. sed honoris species non convenit apertis Seiani insidiis. ceterum hic potius est ut dicamus *addendi* verbum exquisitius dici cum significatione in deteriorem partem, de qua laudavi ad c. 60 Gronovium ad Senecam. Plautus Aulul. 3 6 20: *Argus, quem quondam Iovi Iuno custodem addidit.* sic capio Virg. G. 1 150: *mox et frumentis labor additus* i. e. mox frumenta a variis malis coeperunt infestari, ut sequentia docent, velut rubigine, carduo, lolio. sed etiam 6 14 *custodes additi* occurrunt, sine tali vi, ut opinor, et clare 13 18. Ern.

9. *celeberrimo fori*] non tam celeberrima fori parte, ut apud Suet. Aug. 1: *celeberrima parte oppidi* (etenim quorsum diceret effigiem Augusti celeberrima fori parte esse, quod quisque sciebat?) quam *frequenti foro*, sive quo tempore forum plenissimum est hominibus, qui adcurrere, misereri, opem ferre possunt. mox haud scio an melius *ab* deleatur: *eaque spreta illis — obiiciebantur.* Ern.

12. *Silio*] Perizonius (ep. ad Heins. coll. Burm. t. 4 p. 760) *Silianum*

accepit recludi quae premeret. sed mitigavit Seianus, m
Galli amore, verum ut cunctationes principis opperiret
gnarus lentum in meditando, ubi prorupisset, tristibus
ctis atrocia facta coniungere.

5 Per idem tempus Iulia mortem obiit, quam neque
Augustus convictam adulterii damnaverat, proieceratque
insulam Trimerum, haud procul Apulis littoribus. illic
ginti annis exsilium toleravit, Augustae ope sustentata; qu
florentes privignos cum per occultum subvertisset, miseri
10 diam erga afflictos palam ostentabat.

72 Eodem anno Frisii, transrhenanus populus, pacem ex
nostra magis avaritia quam obsequii impatientes. tribu
iis Drusus iusserat modicum, pro angustia rerum, ut in

2. *contationes* non apte aut recte *aperiri* mihi dicuntur, sive quis mallet *operiri*. ego *cogitationes* magis scribam. tum explico, Seianum mitigasse Tiberium, quia non nolebat frigus et lentitudinem illam excitari ac cogitationes eius produci; ut denique voti sui compos fieret, duobus illis afflictis. quod praevidebat fore ut Tiberius occultam adhuc iram promeret, et atroce facto ostenderet, cum non ultra lateret. et sane ita evenit, statimque initio anni proximi duo illi (Agrippina et Nero) accusati et damnati. an quis etiam *operirentur* mallet? tum esset, mitigasse ideo Seianum, quia nondum maturum videbatur sensus principis aperiri, excusavitque Asinium eius dicti; ut scilicet maius odium mora conciperet, et denique tristibus factis efferret. Lips. quidquid occinant, verum censeo *opperiretur*, quod Mureto placuit. hoc est, ut subserviret ingenio principis et specie clementiam suadentis daret ei occasionem contandi differendique Gallum in maturius odium, sciens illum gaudere mora et quodam tractu consiliorum; postquam decresset, non poenitere, sed a verbis immitibus ad saeva supplicia procedere. sustinebat igitur ad tempus, donec maior et accumulata offensio uno impetu Gallum prosterneret. sed et supererat Iulia Augusta, cuius ambo ad exserendum omne odium in domum Germanici mortem exspectabant. Gron. certe illud, quod sequitur *iungere*, clarum est, si quis dat, ad solum Asinium Gallum tinere. quod si est, *rirentur* neque *operiretur* habet. *opperiretur* etiam non displicet. Ern.

5. *Iulia*] Iuliae filia, quae Aemilio Paullo. scholiastes Iu lis in Sat. 6 158 *a barbar galam* scribit: sed corrige *avo*. Lips.

7. *Trimerum*] sic M et edd habent, estque adhuc psianis. Freinshemius *metum*, quia hodie est quod deinde in alias prop donec vetus *Trimerum* novius. Ern.

12. *tributum iis iusserat*] butum imposuerat. exemplo patet *iubere* de quo infra, cum praecipi habet. sed dicitur hic, Livium *imperium* similia, in quibus intelligi aut simile quid, 26 41, kerus. Ern.

13. *in usus militares*] scuta, ad tentoria milit ad machinarum paratum. butum in Bosporo, canicorum imperatorum, drenus docet ad a. C. 527.

visus sonitus aut forte ortae suspiciones erant. tectum inter et laquearia tres senatores, haud minus turpi latebra quam detestanda fraude, sese abstrudunt; foraminibus et rimis aurem admovent. interea Latiaris repertum in publico Sa-
5 binum, velut recens cognita narraturus, domum et in cubiculum traiit; praeteritaque et instantia, quorum affatim copia, ac novos terrores cumulat. eadem ille et diutius, quanto maesta, ubi semel prorupere, difficilius reticentur. properata inde accusatio, missisque ad Caesarem litteris ordi-
10 nem fraudis suumque ipsi dedecus narravere. non alias magis anxia et pavens civitas, egens adversum proximos: congressus, colloquia, notae ignotaeque aures vitari; etiam muta atque inanima, tectum et parietes circumspectabantur.
70 sed Caesar sollennia incipientis anni calendis Ianuariis epi-

1. *tectum inter et laquearia*] di deaeque auctores perdant tam scelestae fraudis, cuius tamen exemplum ab Ephoris esse moneo inventatem, Pausaniam Spartae regem cum ad Ephoros detulisset Argilius quidam proditionis et occultae cum rege societatis, eamque in rem litteras eius ostendisset. ut tamen ipsi coram ea audirent cognoscerentque, commenti fraudem sunt, ut in templum perfugeret Argilius quasi ad aram, ubi Pausaniae in os haec exprobraret, apud conscium non negaturo; Ephori autem in occulto latterent, duplici quodam tabulato disclusi. pete haec a Thucydide disertim narrante I 133. nec dubitabis quin perfidiae novum exemplum sit a facto illo. Lips. Cicero Topicis: *multi etiam in res odiosas imprudentes inciderunt, ut Staterio nuper accidit, qui ea locutus est, bonis viris subauscultantibus pariete interposito, quibus patefactis in iudicioque prolatis rei capitalis iure damnatus est.* Gron. aptius exemplum e Valer. M. 6 7 2 attulit IGronovius, ubi *inter camaram et tectum cubiculi abditi memorantur.* de camara, sive laqueari tectis subiuncto, v. dicta ad Suet. Ner. 34. Ern.

8. *quanto*] *qaranto* M.

11. *egens*] litterula addita restituo *tegens.* dictio similis in Cicerone, pro Roscio Am. 40: *tecti esse ad alienos possumus: socium vero cavere qui possumus?* Lips. alii aliter tentant. frustra omnes. coniectura est, non veterum librorum lectio *egit*, *etiam*, ut vult Muretus; quod alioqui bonum sensum efficeret. vulgatum defendit IGronovius, intelligens *fide*, qua destituta civitas merito *egens* dicatur; quod an aliis placeat, nescio. ego intelligam potius *consilii.* nesciebant homines an etiam proximis satis crederent. simile est, quod c. 74 dicit: *anxia erga Seianum.* sed facile largiar locum sanum non esse. Ern.

14. *sollennia incipientis anni*] illudit nobis vir doctus (Vertranius), dum interpretatur Tiberium ipso calendarum die a senatu populoque strenas per epistolam exegisse, et id multis verbis. quanto proclivius et verius erat dicere Tiberium initio epistolae *praefatum* (ita scripserim, quam *precatum*) de calendis novi anni, quae festae et sacrae vulgo? nec *precatus* damno sententia ista, ut sacra auspiciaque eius diei prima epistola veneratus Caesar sit. ita supra legi: *sed principio litterarum veneratus deos.* sane dies ille, siquis alius, religiosus in vulgus. Plinius 28 5: *primum incipientis anni diem laetis precationibus invi-*

sentiarum conduceret oblitum, dum a libertis et clientibus apiscendae potentiae properis, exstimulatur ut erectum et fidentem animi ostenderet: velle id populum Romanum, cupere exercitus, neque ausurum contra Seianum, qui non
60 patientiam senis et segnitiam iuvenis iuxta insultet. haec atque talia audienti nihil quidem pravae cogitationis: sed interdum voces procedebant contumaces et inconsultae, quas appositi custodes exceptas auctasque cum deferrent, neque Neroni defendere daretur, diversae insuper sollicitudines
10 formae oriebantur. nam alius occursum eius vitare; quidam salutatione reddita statim averti; plerique inceptum sermonem abrumpere, insistentibus contra irridentibusque quos Seiano fautores aderant. enimvero Tiberius torvus aut [illegible]sum renidens vultu: seu loqueretur seu taceret iuvenis, [illegible]
15 men ex silentio, ex voce. ne nox quidem secura, cum uxor vigilias somnos suspiria matri Liviae atque illa Seiano patefaceret; qui fratrem quoque Neronis Drusum trahi partes, spe obiecta principis loci, si priorem aetate et [illegible] labefactum demovisset. atrox Drusi ingenium, super [illegible]
20 dinem potentiae et solita fratribus odia, accendebatur [illegible]dia, quod mater Agrippina promptior Neroni erat. [illegible]

tus vim verbi *adsimulabat*, de qua supra; nec videtur probabile, librarios notam vocem in exquisitiorem mutasse. Ern.

1. *conducet* M.

3. *animi*] forte melius *animum*, Pichena. male. vulgatum exquisitius est, et stilo Taciti convenientius. int. *se*. Ern.

8. argutatur Freinshemius, cum *appositi* ita dictum putat ut ap. Virg. Aen. 6 90: *Teucris addita Iuno* i. e. affixa, ut non recederet sed intentissime observaret. *addita* ibi est infesta, inimica, ut Servius recte interpretatur. adde ibi Burm. et Gronov. ad Sen. Herc. F. 1237. Iuno sponte inimica est, hic appositi sunt a Seiano. Ern.

9. Acidalius putat post vocem *daretur* pauca quaedam deesse, quae illam periodum absolvant, et ab integro scribenda sequentia, quae cum superioribus necti in unam periodum nequeant. sane [illegible] durius est, nec commodum [illegible] habet. Ern.

10. *occursum eius vitare*] [illegible] et graphica descriptio [illegible] amant metuunt, volunt nolunt [illegible] et simillima in Sidonio, de [illegible] delato ob satyram, ep. I 11. [illegible] *tamen mihi plus quam decent* [illegible] *genua provolvi; alii, ne salutem* [illegible] *fugere post statuas, occuli* [illegible] *lumnas; alii tristes vultusque* [illegible] *ctis mihi lateribus incedere*. [illegible]

14. distinguo sic: *renidens* [illegible] *seu loqueretur, seu taceret* [illegible] *crimen ex silentio, ex voce*. [illegible] vulgo. Lips. rectissime. Ern.

16. *uxor*] Iulia Drusi f. quae [illegible] roni nupta, quamque postea [illegible] dius Messallinae dolo [illegible] Suet. Claud. 29, et Dio [illegible] Lips.

21. *promptior*] alii malunt [illegible] quod verum puto. saepe sic

abstineri mos esset, vincla et laqueus inducantur? non imprudentem Tiberium tantam invidiam adisse: quaesitum meditatumque ne quid impedire credatur quo minus novi magistratus, quo modo delubra et altaria, sic carcerem recludant. 5 secutae insuper litterae grates agentis quod hominem infensum rei publicae punivissent, adiecto trepidam sibi vitam, suspectas inimicorum insidias, nullo nominatim compellato; neque tamen dubitabatur in Neronem et Agrippinam intendi.

71 Ni mihi destinatum foret suum quaeque in annum re-
10 ferre, avebat animus antire statimque memorare exitus, quos Latinius atque Opsius ceterique flagitii eius repertores habuere, non modo postquam Gaius Caesar rerum potitus est, sed incolumi Tiberio; qui scelerum ministros ut perverti ab aliis nolebat, ita plerumque satiatus, et oblatis in eandem
15 operam recentibus, veteres et praegraves afflixit. verum has atque alias sontium poenas in tempore trademus. tum censuit Asinius Gallus, cuius liberorum Agrippina matertera erat, petendum a principe ut metus suos senatui fateretur amoverique sineret. nullam aeque Tiberius, ut rebatur, ex
20 virtutibus suis quam dissimulationem diligebat. eo aegrius

καταχρίτων, ἄχρις ἂν αἱ ἐπιφανεῖς γενέθλιοι καὶ πανηγύρεις αὐτοῖς τῶν ἐπιφανῶν σεβαστῶν διεξέλθωσιν. similis Athenis lex, ut in morte Socratis Xenophon expressit, Mem. 4 8: ἀνάγκη μὲν γὰρ ἐγένετο αὐτῷ μετὰ τὴν κρίσιν τριάκοντα ἡμέρας βιῶναι διὰ τὸ Δήλια μὲν ἐκείνου τοῦ μηνὸς εἶναι, τὸν δὲ νόμον μηδένα ἐᾶν δημοσίᾳ ἀποθνήσκειν, ἕως ἂν ἡ θεωρία ἐκ Δήλου ἐπανέλθῃ. sed et videntur Romani etiam in bello, per calendas istas, abstinuisse ab armis. subindicat Appianus B. C. 5 34: νουμηνίας δὲ ἔτους ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν οὔσης, φυλάξας ὁ Λούκιος τὴν ἑορτὴν ὡς ἀμελείας τοῖς πολεμίοις αἰτίαν, ἐξέθορε νυκτὸς ἐπὶ τὰς πύλας αὐτῶν. Lips.

1. *imprudentem*] scriptus codex *prudentem*; sed male. obiicit libere Sabinus, de industria et consulto Tiberium haec patrare, ut omnibus constaret omni tempore omnia in eos licere. ita nemo excuset, inquit, tamquam ignarus aut incogitans hunc diem polluisset. Lips. non Sabinus ista dixit, sed homines vulgo cogitavere, ideoque timuere. Gronovius defendit *non prudentem*, et servat, sed ita ut interrogative capiat. quod probare non possum. si Tacitus dixit *non prudentem invidiam adiisse?* inepte subiiciuntur ista: *quaesitum meditatumque*. praeterquam quod interrogatio ab hoc contextu aliena est. Ern.

10. *anteire* vulgo, ut 5 10 *anteiret*.

11. de Opsio in his libris nihil: de Latinio habes 6 4. Lips.

15. *et pr.*] Groslotius *ut pr.* Ern.

17. *matertera erat*] nimirum quia Vipsania uxor Asinii, consanguinea Agrippinae soror, i. e. eodem patre Vipsanio natae ambae, diversa matre. vide nostrum stemma. Lips.

19. *ut rebatur*] ad sequentia refer. putabat hanc virtutem esse, non erat. Lips.

theatro Atilius quidam libertini generis, quo spectaculum gladiatorum celebraret, neque fundamenta per solidum subdidit, neque firmis nexibus ligneam compagem superstruxit, ut qui non abundantia pecuniae nec municipali ambitione, sed in sordida mercede id negotium quaesivisset. affluxere avidi talium, imperitante Tiberio procul voluptatibus habitis, virile ac muliebre secus, omnis aetas, ob propinquitatem

damenta per solidum subdidit etc. ita omnia plana et optime cohaerentia. verba *quo sp. gl. celebraret* aut sic accipienda, *in quo amphitheatro*, quae est facillima ratio; aut si hoc sensu supervacua ista verba videantur, quod ex ipso amphitheatri verbo intelligitur, quod in his verbis inest, sic: ut eo frequentiores homines ad spectaculum gladiatorum concurrerent, frequentiores ludos efficeret; quod tali amphitheatro structo longe plures spectare possent. *celebrare* pro frequens efficere exquisite dicitur, ut Sall. Iug. 86: *seque remque publicam celebravere* i. e. celebriores fecere. Cic. de Or. 1 45: *celebrandae senectuti perfugium*, de re quae efficit ut senis domus celebretur, frequentetur. atque id convenit etiam sequentibus, ubi docetur hominem istum in eo munere quaestum spectasse. lectores eligant. sensus igitur loci est: Atilius quidam, libertinus, munus editurus aedificare instituit amphitheatrum, sed id neque solidis fundamentis imposuit, neque ipsum satis firmiter coagmentavit. caussa erat, quod neque tantos sumtus sustinebat res hominis, neque gratiae et gloriae causa id munus edebat: sed propter quaestum; unde quam levissima impensa defungi volebat. Ern.

Fidenam] H. 3 79 *Fidenas*. et et sic libri omnes apud Suet. Tib. 40, item apud Livium 2 19. unde merito dubitandum cum Burmanno ad Suet. l. c. an lectio huius loci incorrupta sit necne. mihi posterius videtur. *Fidenam* tamen libri omnes ap. Virg. Aen. 5 773. Ern.

1. *libertini generis*] ergone permissum libertis edere ludos? apparet. Suetonius tamen aliud indicare videtur Claudii 28, de Harpocra quae gratiae apud imperatorem liberto: *cui*, ait, *lectica per urbem vehendi spectaculaque publice edendi ius tribuit*. sed credo vetitum libertis tantum, non in municipiis et coloniisque. Lips. de libertino recipiendum patet e 2 85. Ern.

4. *ambitio municipalis* est studium gratiae municipatium comparandae, ut ad honores municipales, ut duumviratum, perveniat. in sensu etiam *ambitionem* urbanam, ni fallor, legi de iis qui talia facerent; quamquam etiam talis ambitio esse potest in eo qui iam honores consecutus est, ut gratiam famamque talibus captet. quod *sordidae mercedis* causa illud editum dicit, et indicit hominem non gratuito admisisse spectatores, sed accepta pecunia mercede; unde intererat hominis quam maximam spectatorum copiam adfluere. eam mercedem quaestum Tacitus vocat sordidum, quis quaestus alioqui in talibus non solet spectari, sed gratia et gloria. Ern.

5. Pichena putat legendum *sordidam mercedem*. placet, quae ante declaravi. Ern.

7. *virilis ac muliebris sexus*] Tacitus scripsit *virile ac muliebre secus*. v. ad Liv. 26 47. Gron. ita et sic esse in M magna adsentatione testatur IGronovius; unde eum recepimus, ut nuper factum in Suet. Aug. 44, et post ab Vendorpius. inscitia verbi viri non crediderunt oculis suis secus esse, sed sexus legunt, unde etiam Beroaldus genus emendavit, et edidit *virilis ac muliebris sexus*. Ern.

militares coria boum penderent, non intenta cuiusquam cura quae firmitudo, quae mensura, donec Olennius e primipilaribus regendis Frisiis impositus terga urorum delegit quorum ad formam acciperentur. id aliis quoque nationibus arduum, apud Germanos difficilius tolerabatur, quis ingentium beluarum feraces saltus, modica domi armenta sunt. ac primo boves ipsos, mox agros, postremo corpora coniugum aut liberorum servitio tradebant. hinc ira et questus, et postquam non subveniebatur, remedium ex bello. rapti, qui tributo aderant, milites et patibulo affixi. Olennius infensos fuga praevenit, receptus castello, cui nomen Flevum; et haud spernenda illic civium sociorumque manus littora Oceani praesidebat. quod ubi Lucio Apronio inferioris Germaniae propraetore cognitum, vexilla legionum e superiore provincia, peditumque et equitum auxiliarium delectos accivit, ac simul utrumque exercitum Rheno devectum Frisiis intulit, soluto iam castelli obsidio et ad sua tutanda digressis rebellibus. igitur proxima aestuaria aggeribus et pontibus traducendo graviori agmini firmat. atque interim repertis vadis alam Canninefatem, et quod peditum Germanorum inter nostros merebat, circumgredi terga hostium iubet; qui

pellat τὰς συντελείας τῶν βοῶν. addit autem (quam vere nescio) Bosporo inde nomen esse, ἀπὸ τοῦ τέλειν Ῥωμαίοις κατ' ἔτος ἀντὶ χρημάτων βόας. lego et *equos dato a Dalmatis* in tributo, idque medio et inferiore aevo. Lips. adde de Mil. 5 5. Ern.

2. *e primipilaribus*] int. centurionibus; quorum quanta dignitas fuerit, ex h. l. facile intelligitur, tum ex aliis Taciti et Suetonii. vide Lipsium l. c. 2 8. Ern.

6. *modica domi armenta*] aliter est nostro aevo, et eminent. Lips.

9. *non subveniebat*] legendum *subveniebatur*, aut *nemo subveniebat*. Lips. sic et Rhenanus, Muretus et alii. receptum deinde *subveniebatur* a Plebena et aliis. servavi lectionem M, Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi cum IGronovio, quia explicari potest intellecto *Olennius*. utrum Tacitus dederit *subveniebat* necne pro certo non dixerim. Ern.

10. *tributo aderant*] int. exigendo; quorum opera, vi, tributum exercebatur. *adesse* Livio et Sallustio exquisite dicitur in deteriorem partem, ut vim, odium, ferociam, saevitiam indicet, quod huic loco valde aptum. Sall. Iug. 50: *infensi adesse atque instare*, ubi v. Cortius. si quis tamen malit simpliciter capere pro *adiuvare*, ut 12 1 *fautores aderant*, non valde repugnem. sed illud melius. Livius saepe *adesse* iungit dativo rei, posteriori sensu. v. Drakenb. ad 6 38. Ern.

11. *Flevum*] scribo libris Hist. Lips.

14. M, Beroaldus et Alciatus *propraetore*. post *propraetori* editum ab Rhenano, Aldo. *propraetore* reposuit IGronovius. sed v. ad 2 52. Ern.

vexilla leg.] v. ad 1 38. Ern.

20. *alam Canninefatem*] cuius mentio Vulsiniis in lapide (ap. Grut.

uxor facilis, et cum artibus mariti, simulatione filii bene co
sita. funus eius modicum, testamentum diu irritum
laudata est pro rostris a Gaio Caesare pronepote, qui
2 rerum potitus est. at Tiberius quod supremis in
5 officiis defuisset, nihil mutata amoenitate vitae, magn
nem negotiorum per litteras excusavit; honoresque
eius ab senatu large decretos quasi per modestiam
paucis admodum receptis, et addito ne caelestis religi
cerneretur: sic ipsam maluisse. quin et parte eiusden
10 stulae increpuit amicitias muliebres, Fufium consulem
perstringens. is gratia Augustae floruerat, aptus adli
feminarum animis, dicax idem et Tiberium acerbis
irridere solitus, quarum apud praepotentes in longum

indulgens iuri materno in liberos, et id extendens, quod Romae parvum aut nullum erat: sed indulgens στοργῇ et studio potentiae filii, cui adversus domum mariti et adversus rem publicam et adversus nepotem ex modestiore filio, omni bono maloque modo favit ac servivit. prorsus ut hic idem sit *mater impotens*, quod 1 10 *gravis in rem publicam mater*, *gravis domui Caesarum noverca*. Gron.

1. *uxor facilis*] nemo melius explicaverit quam ipsa Livia, cuius hoc inter apophthegmata Dio recenset 58 2. *interrogante quodam qua ratione et arte Augustum ita sibi devinxisset ac paene subiecisset, respondit ὅτι αὐτή τε ἀκριβῶς σωφρονοῦσα, καὶ πάντα τὰ δοκοῦντα αὐτῷ ἡδέως ποιοῦσα, καὶ μήτε ἄλλο τι τοῦ ἐκείνου πολυπραγμονοῦσα, καὶ τὰ ἀφροδίσια αὐτοῦ ἀθύρματα μήτε αἰσθάνεσθαι προσποιοῦσα.* en facilitatem. Lips. adde Suet. Aug. 71. Ern.

cum artibus — composita] aut anguste aut laxe nimis capiunt. interpretor: et marito, cui erat difficile probari et bene comparatum haberi sive ipsi sive per famam ob magnas multiplicesque, interdum ambiguas, saepe bonas eius artes; et filio, quem dissociabilem et molestum reddebat tecta et obscura natura, unice respondens, conveniens, digna vita, e
a fatis lecta, quae utrumq
tum erat salubre, temperant
bene composita ductum, ut
Horatio *bene compositam*

2. *diu irritum fuit*] v. Suet.
50 et 57. Ern.

8. *caelestis religio*] quam
postea ei tribuit Claudius
eius in templo Augusti
sacrisque, quae Vestales
institutis; edicto etiam,
nomen eius feminae iurare
60 5 et Suet. Claud. 11.
nummi, *divus Augustus*
put radiatum, ara ante
aversa *s. p. q. R. divae Iuliae Augusti fil.* carpentum,
duo muli. nec dubito
crata haec Iulia habita
Innonis. Prudentius in
251: *adiecere sacrum*,
Livia Iuno, non minus
lumi sortita cubile quam
terno caluit Saturnia lecto
quam eo nomine adfecta
etiam viva. Ovidius ex
145: *cum tibi contigerit*
Iunonis adire. ut autem
bitu Iunonis, sic Drusilla
consecrata Veneris,
Pantheae. auctor Dio 59
refero inscriptionem
Grut. 59 3) *Veneri*
gustae sacr. Numenius
s. p. f. c. Lips.

norum praefectorumque et insignes centuriones cecidissent. mox compertum a transfugis nongentos Romanorum, apud lucum quem Baduhennae vocant, pugna in posterum extracta confectos; et aliam quadringentorum manum, occupata Cruptoricis quondam stipendiarii villa, postquam proditio metuebatur, mutuis ictibus procubuisse. clarum inde inter Germanos Frisium nomen, dissimulante Tiberio damna, ne cui bellum permitteret. neque senatus in eo cura an imperii extrema dehonestarentur: pavor internus occupaverat animos, cui remedium adulatione quaerebatur. ita quanquam diversis super rebus consulerentur, aram clementiae, aram amicitiae, effigiesque circum Caesaris ac Seiani censuere; crebrisque precibus efflagitabant, visendi sui copiam facerent. non illi tamen in urbem aut propinqua urbi degressi sunt: satis visum omittere insulam et in proximo Campaniae adspici. eo venire patres, eques, magna pars plebis, anxii erga Seianum, cuius durior congressus, atque eo per ambitum et societate consiliorum parabatur. satis constabat auctam ei

barzane adiungit. nempe Romani onerosissima militiae in socios translatere, inque his equitum praestandorum munus. Ern.

1. *insignes centuriones*] sunt quos alibi vocat *primorum ordinum*, primipilares. Ern.

3. *Baduhennae vocant*] a nomine deae Padae. hodie *Holt Pade*; de quo accurate dicentem vide Mensonem Altingium in Not. Batav. et Fris. ant. t. I p. 14. Ern.

10. *diversis* h. e. aliis quam de quibus relatio facta esset. Ern.

14. legendum est *degressi sunt*, non *digressi*. aliter est ante c. 73: *ad sua tutanda digressis rebellibus*. nam ibi non modo castellum relinquitur, sed homines etiam diversi abeunt, quod hic secus est. v. supra ad c. 49, 6 1, H. 2 51. Ern.

17. *per ambitum et societate consiliorum* est familiaris eius prensando et conscientia atque opera ad illa quae identidem machinabatur. neque enim *consiliorum* vocabulo accipio tantum illam summam consiliorum omnium de invadendo imperio, sed quaevis vel directo vel per cuniculos eo ducentia coepta; immo et nonnulla huc proprie non tendentia, et in quibus odio interdum solummodo aut libidini, ut solent potentiae impotentes, indulgebat. sed Freinshemius, quomodo, inquit, societas consiliorum iniri potuit ante congressum? quasi scelerum ministris et pretiosis emptoribus desint proxenetae, pararii, sequestres, commendatores. ne longius abeamus, Firmius Catus et Tiberius societatem coierunt perdendi Scribonii Libonis citra congressum 2 28. Suetonius Oth. 5: *ac primo quinque speculatoribus commissa est res; deinde decem aliis, quos singuli binos produxerant.* et plenae sulae, immo vita omnis, mirificis inter absentes, ignotos antehac aut etiam invisos, sociandorum consiliorum viis. Gron. Ryckius tamen Freinshemii interpretationem praefert, quasi plures societatem inter se innxissent, ut qui prius admissus esset, ceteris aditum pararet. Gronovius verum vidit. idque patet ex eo quod, qui ambitu et societate consiliorum parassent

serere se dubitantibus, ac monere consules ne relati
inciperent; disserebatque brevibus momentis summa
posse, quandoque Germanicis titium paenitentiae senis
mul populus effigies Agrippinae ac Neronis gerens cir
5 sistit curiam, faustisque in Caesarem ominibus falsas
et principe invito exitium domui eius intendi clamitat
nihil triste illo die patratum. ferebantur etiam sub
bus consularium fictae in Seianum sententiae, exer
plerisque per occultum, atque eo procacius, libidines
10 niorum. unde illi ira violentior et materies cri
spretum dolorem principis ab senatu, descivisse pop
audiri iam et legi novas conciones, nova patrum

mentis exquisite dictum. aptius alias et usitatius est *levibus:* sed voluit etiam temporis rationem habere. Ern.

3. *dandumque interstitium*] in M *quandoque Germanicis stitium* [immo *titium*] *paenitentiae senis.* posset elici *dandumque Germanicis interstitium* (sive placet *spatium*) *paenitentiae senis.* suadebat iste, saltem vel Germanicorum memoriae magnae (Drusi avi et filii, qui pater aut maritus horum) Germanicorum, inquam, memoriae hoc largiendum, ut spatium esset poenitentiae senis. posse enim illum ad bonam mentem redire, si tempus medium esset nec iussio eius statim patraretur. sane aliquid de Germanicis fuit, etsi locus fortasse non plenus. Lips. simillima est Boxhornii coniectura, *dandumque Germanico interst. p. s.* sed in utraque est aliquid duri. nam si *Germanicis* vel *Germanico* est dativus pendens a *dandum*, quo referetur *poenitentiae?* Rhenanus emendavit *dandumque interstitium poen.*, idque in textum receptum secuti sunt postea editores inde ab Aldo usque ad Ryckium et IGronovium, qui lectionem M reposuerunt. certe in hac emendatione male negligitur vox codicis *Germanicis.* mihi probabile videtur Tacitum scripsisse *dandumque in Germanicis spatium poenitentiae senis.* volebat dicere, quia res pertineret ad Germanic
esse festinandum; quae
huic loco valde convenit.
4 11. Germanicos non
praecise filios Germanici
ut Broterius videtur pat
in Germanicis ferri posse
ut Lipsius, de familia Ger
rum. ceterum in textu
non sum ausus. lacuna p
apud Beroaldum Alciatum
um; mihi nihil ampli
videtur. Heinsium legi
que domui Germanici
poenitentiae senilis, dili
Graevii t. 4 coll. Burm.
idque placuisse Graevio,
senis tuebatur. Broterius
quandoque Germanici stipe
spatium poenitentiae sen
gere. Ern.

5. *festis*] Ursinus, Pfal
Magg. Rom. c. 2) volebat
idemque placet Burmanno
Met. 6 448, ubi etiam
Heinsius, qui locum Lucan
quo ad vulgatum defend
utuntur, corrigit, quod
sua secutus est Burmannus
puto; atque sic etiam
pro *festis vocibus* legendum
Ern.

11. distingue contra vulg
tum dolorem principis ab
descivisse populum. Lips.

12. *nova* i. e. seditio
novas pertinentia. Ern.

reliquum nisi ut caperent ferrum et, quorum imagines vexillis secuti forent, duces imperatoresque deligerent? r Caesar repetitis adversum nepotem et nurum probris, pitaque per edictum plebe, questus apud patres quod de unius senatoris imperatoria maiestas elusa publice , integra tamen sibi cuncta postulavit. nec ultra delitum quo minus, non quidem extrema decernerent (id vetitum), sed paratos ad ultionem vi principis impediri rentur.

. . . quattuor et quadraginta orationes super ea re ha-, ex quis ob metum paucae, plures assuetudine. . . pudorem aut Seiano invidiam allaturum censui. versa fortuna, et ille quidem, qui collegam et generum adsci-t, sibi ignoscit; ceteri, quem per dedecora fovere, cum re insectantur. miserius sit ob amicitiam accusari an um accusare, haud discreverim. non crudelitatem, non entiam cuiusquam experiar, sed liber et mihi ipsi pro-

testarentur] malum tuum, Cor- fatum! non paginae aliquot, ibri hic perierunt, quibus ge- ere triennii continebantur, de pinae liberumque eius exitu, eiani spe conatuque, de eius- cum agmine amicorum strage, iviae flagitiis et morte; ad am, flos quasi historiae tuae. bonis illis patribus cura otium- fuit describere Orosios et Vo- s et huiusmodi quisquilias prae nro. Lips.

ae praecunt, gesta sunt Fufio bellio coss, initio anni: haec CMemmio Regulo et Fulcinio e. ita interciderunt acta ple- anni 782, acta omnia anni ntis, quo coss MVinucius et ius; item huius anni, quo al. Maii suffecti Tiberio et o consules Regulus et Trio.

mihi pudorem] ἀποσπασμά- ex oratione cuiuspiam damnan- b Seianum, uti et sequens rum. Lips.

Boxhornius *accusari* deleri vult, *accusare* legi *accusari*. nihil *accusare amicum* est facere quod illi qui, quem per dedecora foverant, nunc insectabantur; quod Satrius Secundus, ex emissario et satellite Seiani coniurationis index. hi, modo sic subterfugerent Tiberium saevientem, neque ab sese neque a vulgo pro *miseris* habebantur. ut et quivis improbi, quamdiu poenam evitant. at hic noster cum philosophis *miserum* censet et felix scelus; ac perinde *miseros* dicit, qui prodendo fidem et eiurando amicum sese tutantur, et qui, quod non inficientur amicitiam, in periculo versantur. scilicet ut, cum utrimque miserum sit, hinc, quia turpitudo adest, inde, quia fulmen damnationis imminet, ostendat instius se consilium cepisse, forti, ut illi putabant, exitu hoc anceps evadendi. Gron.

16. *non crudelitatem*] magni animi voces, vel abrupti. et similes a Vibio Virio prolatae, quem Livius sua manu moriturum ita loqui facit, 26 13: *cruciatus contumeliasque, quas sperat hostis, dum liber, dum mei potens sum, effugere morte, praeterquam honesta, etiam levi, possum.* Lips.

8 savisset. relatum inde de Publio Vitellio et Po
cundo. illum indices arguebant claustra aerarii,
fectus erat, et militarem pecuniam rebus novis
huic a Considio praetura functo obiectabatur Aelii
citia, qui punito Seiano in hortos Pomponii quasi
15 ad subsidium perfugisset. neque aliud periclitanti
quam in fratrum constantia fuit, qui vades exsti

1. *ne memoriam*] et hic nihil corrupti, ut videtur Boxhornio: ne difficile quidem quicquam memori τὸ *quam* esse *magis quam*, iamdudum in nostro, in Plauto, in aliis observatum. *ne memoriam nostri per maerorem, quam laeti, retineatis*, est, ne recordatio mei et mortis huius vos magis contristet quam laetificet; ut mortem meam malitis plausu quam planctu prosequi; ut malitis eam laudare quam lugere. vide Senecam ad Marciam c. 2 et 3. Octavia Marcelli memoriam retinuit per maerorem: Livia Drusi, post primum illum doloris impetum, laeta. Gron.

3. *tunc singulos*] quis iste? dignus erat quem nossemus, ob constantiam mortis. Lips.

4. *ut cuique adsistere*] et haec, uti sunt, illibata conservo. τῷ *adsistere* respondet τὸ *retinens*, τῷ *alloqui* τὸ *dimittens*. *adsistere* hic est genus officii, quod si decubuisset quio, sive ob id ipsum batur, sive ob aliud ne titi discederent, eos e sedate placideque nihil mittebat. Gron. haec e iecturis Vertranii et Box rum ille *ut quique adsta cuique adstiterat*. videat sisse *adsistere* referri erat. Ern.

9. mallem deleta *Blaesum*. Lips. non ep enim id dictum, ut ep 27 1: *ipse in Fulvii* nominis *increpans*; et *se quoque ac suum* ip *exsecratum*. vide utrobi Gron.

10. Vitellius praetorius de Pomponio v. ad II 12

13. *Velii*] lege *Aelii*, tis cognomen Gallus. Lip

16. *fratrum constantia*] Vit. 2 ita narrat, ut de

ebris prolationibus, spem ac metum iuxta gravatus Vitel-
us, petito per speciem studiorum scalpro levem ictum venis
tulit, vitamque aegritudine animi finivit. at Pomponius
ulta morum elegantia et ingenio illustri, dum adversam
rtunam aequus tolerat, Tiberio superstes fuit. placitum
osthac ut in reliquos Seiani liberos adverteretur, vanescente
uanquam plebis ira, ac plerisque per priora supplicia leni-
s. igitur portantur in carcerem, filius imminentium intel-
gens, puella adeo nescia ut crebro interrogaret quod ob
elictum, et quo traheretur; neque facturam ultra, et posse
puerili verbere moneri. tradunt temporis eius auctores,
uia triumvirali supplicio affici virginem inauditum habeba-
r, a carnifice laqueum iuxta compressam; exin oblisis fau-
bus id aetatis corpora in Gemonias abiecta.

Per idem tempus Asia atque Achaia exterritae sunt
ri magis quam diuturno rumore, Drusum Germanici filium
ud Cycladas insulas, mox in continenti visum. et erat
venis haud dispari aetate, quibusdam Caesaris libertis ve-

2. *per speciem studiorum*] doctus
im fuit, et scripta reliquit. Ter-
l. de anima c. 46: *in Vitellii
mmentariis conditum est.* Lips.
. *puella*] illa ipsa quae sponsa
ndii filio, ut hic notat Dio 58
Lips.
1. *verbere moneri* i. e. castigari,
i. sic *obiurgari flagris* Sue-
Oth. 2. Ern.
2. *triumvirali*] triumviri, qui
indices capitales, prorsus iidem
ne qui undecimviri Athenis.
s eorum praeesse carceri, pu-
damnatos; itemque cognoscere
rtis admissisque servorum aut
odi viliorum capitum ad Mae-
columnam. quod idem in
aiensibus fuisse disco ex Suida.
ια, inquit, ἀρχὴ ἐν Ἀθήναις
ελομένη τῶν ἐν τῷ δεσμω-
ῷ κατακρίτων, ἐφ' ἣν ἀνή-
ο οἱ κλέπται καὶ οἱ ἀνδραπο-
ιδ. nec ambigo quia Romanis
plam inde. alia de his habes
Raevardum 2 Variorum et Fa-
brum Sem. 2 6, quae non reco-
quam ego. sed cur ait inauditum
virginem adfici triumvirali supplicio
i. e. laqueo? id quidem ita ceperim, quasi non simpliciter virginem dixerit, sed impubem investemque. lex enim non tam virginitati ignotum cautumque voluit quam aetati. ita nec pueros interfici fas nisi toga sumpta et relatos in viros. hinc apud Dionem scriptum a triumviris in proscriptione iussum puerum quemdam togam virilem sumere, ut scilicet iure posset interfici, 47 6. καὶ ἄλλα τε, ait, διὰ τοῦτο πολλὰ παρενομήθη, καὶ παιδίσκον τινὰ ἐς ἐφήβους ἐσήγαγον, ἵν' ὡς εἰς ἄνδρας ἤδη τελῶν ἀποθάνῃ. Appuleius 2 apol. de puero praecoci malitia (ed. Pric. p. 95): *hoc magis noxius, quod cum venia perniciosus est; et nondum poenae, iam iniuriae sufficit.* quam caussam et hic subesse arbitror, ut compressa devirginataque mulier videretur et plena annis. Lips.

batus antibo periculum. vos obtestor ne memoriam nostri
per maerorem quam laeti retineatis, adiiciendo me quoque
7 iis qui fine egregio publica mala effugerunt." tunc singulos,
ut cuique assistere adloqui animus erat, retinens aut dimit-
5 tens, partem diei absumpsit, multoque adhuc coetu, et cun-
ctis intrepidum vultum eius spectantibus, cum superesse tem-
pus novissimis crederent, gladio, quem sinu abdiderat, in-
cubuit. neque Caesar ullis criminibus aut probris defun-
ctum insectatus est, cum in Blaesum multa foedaque in-
8 savisset. relatum inde de Publio Vitellio et Pomponio Se-
cundo. illum indices arguebant claustra aerarii, cui pre-
fectus erat, et militarem pecuniam rebus novis obtulisse;
huic a Considio praetura functo obiectabatur Aelii Galli ami-
citia, qui punito Seiano in hortos Pomponii quasi fidissimum
15 ad subsidium perfugisset. neque aliud periclitantibus auxilii
quam in fratrum constantia fuit, qui vades exstitere. nec

1. *ne memoriam*] et hic nihil corrupti, ut videtur Boxhornio: ne difficile quidem quicquam memori τὸ *quam* esse *magis quam*, iamdudum in nostro, in Plauto, in aliis observatum. *ne memoriam nostri per maerorem, quam laeti, retineatis*, est, ne recordatio mei et mortis huius vos magis contristet quam laetificet; ut mortem meam malitis plausu quam planctu prosequi; ut malitis eam laudare quam lugere. vide Senecam ad Marciam c. 2 et 3. Octavia Marcelli memoriam retinuit per maerorem: Livia Drusi, post primum illum doloris impetum, laeta. Gron.

3. *tunc singulos*] quis iste? dignus erat quem nossemus, ob constantiam mortis. Lips.

4. *ut cuique adsistere*] et haec, uti sunt, illibata conservo. τῷ *adsistere* respondet τὸ *retinens*, τῷ *alloqui* τὸ *dimittens*. *adsistere* hic est genus officii, quod si decubuisset ille magnanimus, fuisset *adsidere*. qui venerant, ut adsisterent, ut ei praesto essent, ut praesentiam commodarent tanti viri supremis, eos retinebat; iis vultu nutu verbis significabat gratum sibi esse quod adessent. qui vero, ut brevi alloquio, sive ob id ipsum quod [illegible] batur, sive ob aliud negotium, [illegible] titi discederent, eos cum [illegible] sedate placideque nihil turbans [illegible] mittebat. Gron. haec oppo[illegible] iecturis Vertranii et Boxhorni[illegible] rum ille *ut quique adstitere*, [illegible] *cuique adstiterat*. videntur [illegible] sisse *adsistere* referri ad [illegible] *erat*. Ern.

9. mallem deleta voce [illegible] *Blaesum*. Lips. non ego. [illegible] enim id dictum, ut apud L[illegible] 27 1: *ipse in Fulvii* [illegible] *nominis increpans*; et 30 [illegible] *se quoque ac suum ipsius* [illegible] *exsecratum*. vide utrobique [illegible] Gron.

10. Vitellius praetorius [illegible] de Pomponio v. ad 11 13. [illegible]

13. *Velii*] lege *Aelii*, cum [illegible] tis cognomen Gallus. Lips.

16. *fratrum constantia*] Su[illegible] Vit. 2 ita narrat, ut de [illegible] modo dicat. *Publius*, inquit, [illegible] *praeturae honorem inter Seianiscios arreptus, et fratri in [illegible] diam datus, scalpro liberti incidit . . . et obligari [illegible] se passus in eadem custodia periit*. Lips.

crebris prolationibus, spem ac metum iuxta gravatus Vitellius, petito per speciem studiorum scalpro levem ictum venis intulit, vitamque aegritudine animi finivit. at Pomponius multa morum elegantia et ingenio illustri, dum adversam fortunam aequus tolerat, Tiberio superstes fuit. placitum posthac ut in reliquos Seiani liberos adverteretur, vanescente quanquam plebis ira, ac plerisque per priora supplicia lenitis. igitur portantur in carcerem, filius imminentium intelligens, puella adeo nescia ut crebro interrogaret quod ob delictum, et quo traheretur; neque facturam ultra, et posse se puerili verbere moneri. tradunt temporis eius auctores, quia triumvirali supplicio affici virginem inauditum habebatur, a carnifice laqueum iuxta compressam; exin oblisis faucibus id aetatis corpora in Gemonias abiecta.

) Per idem tempus Asia atque Achaia exterritae sunt acri magis quam diuturno rumore, Drusum Germanici filium apud Cycladas insulas, mox in continenti visum. et erat iuvenis haud dispari aetate, quibusdam Caesaris libertis ve-

2. *per speciem studiorum*] doctus enim fuit, et scripta reliquit. Tertull. de anima c. 46: *in Vitellii commentariis conditum est.* Lips.

9. *puella*] illa ipsa quae sponsa Claudii filio, ut hic notat Dio 58 11. Lips.

11. *verbere moneri* i. e. castigari, puniri. sic *obiurgari flagris* Sueton. Oth. 2. Ern.

12. *triumvirali*] triumviri, qui alias iudices capitales, prorsus iidem Romae qui undecimviri Athenis. munus eorum praeesse carceri, punire damnatos; itemque cognoscere de furtis admissisque servorum aut eiusmodi viliorum capitum ad Maeniam columnam. quod idem in Atheniensibus fuisse disco ex Suida. ἔνδεκα, inquit, ἀρχὴ ἐν Ἀθήναις ἐπιμελομένη τῶν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ κατακρίτων, ἐφ' ἣν ἀνήγοντο οἱ κλέπται καὶ οἱ ἀνδραποδισταί. nec ambigo quin Romanis exemplum inde. alia de his habes apud Raevardum 2 Variorum et Fabrum Sem. 2 6, quae non recoquam ego. sed cur ait inauditum virginem adfici triumvirali supplicio i. e. laqueo? id quidem ita ceperim, quasi non simpliciter virginem dixerit, sed impubem investemque. lex enim non tam virginitati ignotum cautumque voluit quam aetati. ita nec pueros interfici fas nisi toga sumpta et relatos in viros. hinc apud Dionem scriptum a triumviris in proscriptione iussum puerum quemdam togam virilem sumere, ut scilicet iure posset interfici, 47 6. καὶ ἄλλα τε, ait, διὰ τοῦτο πολλὰ παρενομήθη, καὶ παιδίσκον τινὰ ἐς ἐφήβους ἐσήγαγον, ἵν' ὡς εἰς ἄνδρας ἤδη τελῶν ἀποθάνῃ. Appuleius 2 apol. de puero praecoci malitia (ed. Pric. p. 95): *hoc magis noxius, quod cum venia perniciosus est; et nondum poenae, iam iniuriae sufficit.* quam caussam et hic subesse arbitror, ut compressa devirginataque mulier videretur et plena annis. Lips.

Toronaeum Thermaeumque sinum praetestinans,
10 boeam Aegei maris insulam et Piraeeum Atticae c
Corinthiense littus angustiasque Isthmi evadit; m
Nicopolim Romanam coloniam ingressus, ibi dem
scit sollertius interrogatum quisnam foret, dixi
Silano genitum, et multis sectatorum dilapsis a
15 navem tanquam Italiam peteret. scripsitque hae
neque nos originem finemve eius rei ultra comperi
11 Exitu anni diu aucta discordia consulum er
Trio, facilis capessendis inimicitiis et foro exercitu

1. *agnitus*] scribendum opinor *agnitum*, ut pendeat a *comitantibus*. nam intelligere *velut agnitus esset a se*, in hoc positu durum est. Ern.

3. *lapsum*] forte *elapsum*. Lips. idem placet Rhenano Faerno et aliis. recte. item *custodia* pro *custodiae*, quod est in [M et] veteribus omnibus. id ego sequi non sum ausus, cum *elabi* etiam dativo iungatur, ut lexica docent. alioqui Tacitus libenter accusativum iungit, ut I 61, unde suspicari possis Tacitum scripsisse *custodias*, idque pro *custodiae* acceptum a Beroaldo. sic H. 3 59: *locorum notitia custodias Vitellii elapsum*. Ern.

6. *inanium spe* i. e. inani spe.

decreto illo I 76 et 80, q
et Macedoniam onera
levari proconsulari impe
Caesari, *placuit*. Lips

9. *Toronaeum Therm*
num] quorum ille ad T
cedoniae urbem, hic i
doniam, Axii fluvii rec

12. *ibi demum*] locus i
nec enim ubi aut quo
hensus fugitivus ille, na
cognoscit ergo ponenda
statim scribe *interrog*
immo sanus locus in M
tione Beroaldi, ubi sic
ut nunc post Pichenam
repserat vitio operarum
ed Rhenani primam. id

gnem Regulum ad opprimendos Seiani ministros oblique perstrinxerat. ille, nisi lacesseretur, modestiae retinens, non modo rettudit collegam, sed ut noxium coniurationis ad disquisitionem trahebat. multisque patrum orantibus ponerent odia in perniciem itura, mansere infensi ac minitantes, donec magistratu abirent.

LIBER SEXTUS.

Breviarium. Tiberii arcanae et foedae libidines. multorum accusationes, interque eos MTerentii equitis Romani, cuius libera et egregia defensio inserta. LPisonis praefecti urbis mors et funus, et per occasionem de origine eius muneris et progressu. de Sibyllarum carminibus recipiendis consultatio, et quae in iis cautio. seditio Romae ob gravitatem annonae. Germanici duae filiae nuptum datae LCassio et MVinicio. feneratores accusati, repressae usurae, et liberalitate Caesaris fides multorum refecta. iterum accusationes maiestatis, et uno edicto omnes conscii Seianianae coniurationis necati. CCaesar Caligula Claudiam uxorem accipit: eius mores et callida simulatio in avum. Tiberii praesagium de Servio Galba, et per causam eam de mathematicis aliquid et Thrasyllo. Drusi Germanici filii miseranda mors, item Agrippinae. Nerva iureconsultus inedia voluntaria obiit. aliquot aliorum illustrium mortes. phoenix in Aegypto visa, et super ea veterum narrationes ac iudicia. accusationes variae et mortes. Parthorum legati in urbem venere ad novum regem petendum; et Tiberius unum, deinde alterum misit. LVitellius Orienti praefectus, eiusque ingenium. praelia inter Armenios et Parthos: Artabanus regno exutus et in Scythiam profugus; cui Teridates sufficitur Vitellii consiliis et armis. at Romae illustrium damnationes et mortes. Clitae Cappadoces regi suo rebelles et repressi. Teridates rex dissidio procerum pellitur, et Artabanus in regnum iterum accitur. Romae incendium atrox, quod Caesar liberalitate sua mitigavit. Tiberii deliberatio de successore, eiusque morbus et mors.

Gesta haec annis circiter sex, CuDomitio MFurio Camillo, SerSul-

3. *noxium*] imitatur Sallustium, qui *noxium* de eo dicit qui culpae consors est. v. B. Iug. 42, ubi Cortius hunc locum laudare non neglexit. usus est constructione graeca; Livius Latina 7 20: *in Faliscos eodem noxios crimine.* Ern.

picio Galba LCornelio Sulla, Paulo Fabio LVitellio, CGestio Gal MServilio Rufo, QPlautio SexPapinio, CnAcerronio CPontio cons libus. Lips.

Gnaeus Domitius et Camillus Scribonianus consulatum in erant, cum Caesar tramisso, quod Capreas et Surrentum in terluit, freto Campaniam praelegebat, ambiguus an urbem intraret, seu, quia contra destinaverat, speciem venturi mulans. et saepe in propinqua degressus, aditis iuxta Tiberim hortis, saxa rursum et solitudinem maris repetiit, pudore scelerum et libidinum, quibus adeo indomitis exarsit ut more regio pubem ingenuam stupris polluereret. nec formam tantum et decora corpora, sed in his modestam patientiam, in aliis imagines maiorum incitamentum cupidinis habebat. tuncque primum ignota antea vocabula reperta sellariorum et spintriarum ex foeditate loci ac multiplici patientia. praepositique servi, qui quaererent, pertrahere dona in promptos, minas adversum abnuentes, et si reluctarent propinquus aut parens, vim, raptus suaque ipsi 2 velut in captos exercebant. at Romae principio anni, qui recens cognitis Liviae flagitiis ac non pridem etiam puni

1. initium sexti libri arbitrario hic iure constitui, non certo. cui enim probes tantam vim rerum quantam dixi, triennique gesta uno libro cum sequentibus inclusa fuisse? secrevi igitur, non quia liqueret mihi initium in his demum verbis faciundum, sed quia magnitudinem resque gestas aestimanti ita videbatur. denique ut scires saltem hunc vulgo quintum librum in duos esse tribuendum. Lips.

Ex h. l. Camillum hunc consulem ordinarium merito faciunt Pagius in Crit. Baron. ad h. a. et Norisius in Ep. Cons. t. 2. opp. p. 864, quem sequitur, motus inscriptione antiqua (ap. Grut. p. 1087) Bimardus in Antiq. Cularonensibus c. 5. p. 95 t. 1 Thes. Inscr. Mur. alii fastorum concinnatores suffectum faciunt. Ern.

5. *digressus*] hic quoque *degressus* legendum ex iis, quae saepe viri docti de horum verborum discrimine docuere. V. ad 4 74. sic infra c. 30: *in insulas demoti*, non *demoti*. Ern.

iuxta Tiberim hortis] horti Caesaris accipio, de quibus Suet. 8. 1 9 18: *trans Tiberim longe cubat is prope Caesaris horta*. vicini Naumachiae fuerunt, significat eadem de re Suetonius Tiber. 72 *bis omnino toto secessus tempore naumam redire conatus, semel trium usque ad proximos Naumachiae lacus subvectus est, disposita statione per ripas Tiberis, quae obvium prohibentes submoveret*. vide iis de horti et Suet. Iul. 83. Lips.

11. *antea* M: vulgo *ante*.

12. *sellariorum et spintriarum*] si lubet Suet. Tib. 43 et Tacitum 5 1. qui tamen non satis explicat cur sellarii dicti a foeditate loci, sed ego non violo te, Pudor. Lips. V. interpretes ad Suet. l. c. Ern. p. *sintriarum* M.

13. *servi quirerent pertrahere*

es sententiae dicebantur, in effigies quoque ac memo-
eius, et bona Sciani ablata aerario ut in fiscum coge-
r, tanquam referret. Scipiones haec et Silani et Cas-
isdem ferme aut paulum immutatis verbis, asseveratione
ı censebant, cum repente Togonius Gallus, dum igno-
tem suam magnis nominibus inserit, per deridiculum au-
, nam principem orabat deligere senatores, ex quis
ti sorte ducti et ferro accincti, quotiens curiam inisset,
em eius defenderent. crediderat nimirum epistulae sub-
sibi alterum ex consulibus poscentis, ut tutus a Ca-
urbem peteret. Tiberius tamen, ludibria seriis per-
re solitus, egit gratis benevolentiae patrum: sed quos
i posse, quos deligi? semperne eosdem an subinde
? et honoribus perfunctos an iuvenes, privatos an e
stratibus? quam deinde speciem fore sumentium in
e curiae gladios? neque sibi vitam tanti, si armis
da foret. haec adversus Togonium, verbis moderans;
e ultra abolitionem sententiae suadere. at Iunium Gal-
m, qui censuerat ut praetoriani actis stipendiis ius ap-
ntur in quattuordecim ordinibus sedendi, violenter in-
it, velut coram rogitans quid illi cum militibus, quos

in figies quoque M. crebra
mentio: disce semel hunc
ı, si placet, e nostro excursu
Lips.

* *tum rettulere Scipiones*] stig-
ı locus non frustra. desunt enim
am. vel hoc argumento, quod
sse Scipiones dicit. at relatio
lum erat, censio tantum sena-
. possit, si forte, legi *ut in*
ı *cogerentur, consules rettulere.*
nes haec, et Silani et Cassii.
t tectum sit, non sanatum vul-
Lips. sed postea cognita le-
M *tum referret Scipiones.*
Beroaldus mutavit in *tum ret-*
, correxit *tamquam referret*
ispunctione notarum Miranda-
odicis; quam emendationem Pi-
in textum recte recepit. *vere*
ıs et Pichena, addit Gronovius:
nugantur. eas nugas comme-
e non est necesse. Ern.

gratis] sic M, Beroaldus, Al-
, Rhenanus. Aldus *grateis.* alii
gratias. illud post IGronovium re-
stituimus. Ern.

14. *honoribus perfunctos an iuvenes?*] quidam ergo in senatu honoribus nondum functi. quod manavit ab Augusto: *qui liberis senatorum, quo celerius rei publicae adsuescerent, protenus virili togae latum clavum inducere et curiae interesse permisit.* ait Suetonius Aug. 38. Tacitus 13 25: *Iulius Montanus senatorii ordinis, sed qui nondum honorem capessisset.* plura ibi. Lips. enimvero semper putem in senatum lectos quosdam nondum ullo honore functos. Ern.

17. *verbis*] *urbis* M.

18. *neque ultra abolit. sent. suadere*] h. e. nihil aliud praeter sententiae abolitionem suasit, nec eo alterius progressus est, ut recte Pichena. Ern. *suaderet* M.

20. *in quatuord. ord. sedendi*] tamquam equites essent. caussam sententia sumpsit a primipilaribus, qui functi militia equites censebantur.

neque dicta imperatoris neque praemia nisi ab imperatore accipere par esset. repperisse prorsus quod divus Augustus non providerit. an potius discordiam et seditionem a satellite Seiani quaesitam, qua rudes animos nomine honoris ad
5 corrumpendum militiae morem propelleret. hoc pretium Gallio meditatae adulationis tulit, statim curia, deinde Italia exactus; et quia incusabatur facile toleraturus exsilium delecta Lesbo, insula nobili et amoena, retrahitur in urbem custoditurque domibus magistratuum. isdem litteris Caesar
10 Sextium Paconianum praetorium perculit, magno patrum gaudio, audacem, maleficum, omnium secreta rimantem, delectumque a Seiano cuius ope dolus Gaio Caesari pararetur. quod postquam patefactum, prorupere concepta pridem odia;

simile voluit in praetorianis. vide me in Milit. 2 8. Lips.

1. *dicta imperatoris*] haeret sententia, fortasse explicanda, si legas *dicta non imperatoris*; negatione inserta. Lips. sed post delendam vocem *imperatoris* censuit, quod etiam visum Grotio. Rhenano aliisque placet *neque dicta nisi imperatoris*. in his etiam Groslotio, qui tamen alterum praefert. Ern.

9. *custoditurque domibus magistratuum*] praeter carcerem et custodiam militarem custodia alia duplex, apud magistratus et apud vades. apud magistratus, cum reus consuli, praetori, aedili, interdum et senatori, etiam non e magistratu, committebatur, quod non nisi in reis illustrioribus usurpatum, eaque custodia libera dicta. Sallustius Cat. 47: *senatus decrevit uti abdicato magistratu Lentulus itemque ceteri in liberis custodiis haberentur. itaque Lentulus PLentulo Spintheri, qui tum aedilis erat, Cethegus QCornificio, Statilius CCaesari, Ceparius CnTerentio senatori traduntur.* Cicero in Bruto 96: *domi teneamus eam septam liberali custodia*, quasi si alia illa servilis. Iulius Firmicus: *in custodia quandoque, sed libera exponetur.* et sane haec libera digniorum tantum et plerumque senatorum. Hieronymus contra Vigilantium: *sint ergo non tetro aliquo carcere, sed amoena et libera custodia, tamquam patres quidam ordinis senatorii.* Dio optime 58 3, de Asinio Gallo; qui hanc custodiam φυλακὴν ἄδεσμον vocat, i. e. liberam et sine vinclis, additque πρός τε γὰρ τῶν ἀεὶ ὑπάτων ἐτηρεῖτο. ἔξω τῆς τοῦ Τιβερίου ἀρχῆς τότε γὰρ πρὸς τῶν στρατηγῶν ἐφυλάχθη, ἵνα μὴ φύγῃ, οὐ μὰ Δί', ἀλλ' ἵνα μὴ τελευτήσῃ. Sidonius ep. 1 7, de Arvando: *in Capitolio custodiebatur a Flavio Asellio hospite, comite sacrarum largitionum.* custodia apud vades, cum eorum pericolo fideiussoribus reus tradebatur. Tacitus 5 8: *nec aliud periclitantibus auxilii quam in constantia fratrum fuit, qui vades exstitere.* clariusque de eadem re Suetonius Vit. 2: *Publius post praeturae honorem inter Seiani conscios arreptus, et in custodiam fratri datus.* Ulpianus l. l. de custod. reorum: *de custodia rerum aestimare proconsul solet, utrum in carcerem recipienda sit persona, an militi tradenda, an fideiussoribus committenda.* Symmachus Epist. 1: *statui ut Felix vadibus, qui Fulgentio non essent cogniti, traderetur.* Lips.

10. *Sextium Pagonianum*] Sextius Paconianus scribitur infra: *nec dispares Trebellieni Rufi et Sextii Paconiani exitus.* Lips. *pagonianum* M.

13. *per idem*] emendo *pridem* Lips. sic etiam Faernus et Pichena. Salinerium *per idem* explicantem *idem de caussis*, nugari vere indicat

et summum supplicium decernebatur, ni professus indicium foret. ut vero Latinium Latiarem ingressus est, accusator ac reus iuxta invisi gratissimum spectaculum praebebantur. Latiaris, ut rettuli, praecipuus olim circumveniendi Titii Sabini et tunc luendae poenae primus fuit. inter quae Haterius Agrippa consules anni prioris invasit, cur mutua accusatione intenta nunc silerent: metum prorsus et noxiam conscientiae pro foedere haberi; at non patribus reticenda quae indivissent. Regulus manere tempus ultionis, seque coram principe exsecuturum; Trio aemulationem inter collegas, et si qua discordes iecissent, melius oblitterari respondit. urgente Agrippa Sanquinius Maximus, e consularibus, oravit

Gron. Ern. supra quoque 4 40, M *nam per idem equestre.*

2. *Latinium*] *lucanium* M.

ingressus est accusator Acrius] estimi non male *aggressus est accusator ac reus.* Paconius et Latiaris odiorum duo nomina. itaque audium patrum fuit perculso Paconio a Caesare; gaudium alterum nominato, ab eo indice, Latiari. Ltps. *ac reus* probant et alii, receptumque a Pichena et sequentibus editoribus. *ingressus* servatum, recte. Sallustius Iug. 28: *Calpurnius acriter tumidium ingressus est, multos mortales et urbes aliquot pugnando cepit:* ubi codices quidam *aggressus.* opportune ibi Cortius attulit locum Justini 41 4: *cum praedonum manu Parthos ingressus;* ubi itidem Tanaquil Faber volebat *aggressus.* quamquam video et ibi et hic de motu capi posse: nam etiam *Parthos* interpretari licet fines Parthorum. sed omnino *ingredi* pro *aggredi* dicitur, etiam ap. Cic. de Senect. 4, Acad. 6. v. Burm. ad Virg. G. 2 175. mile infra c. 16: *magna vis accusatorum in eos inrupit*; quod proprie dicitur de iis qui infestis armis impetum faciunt in fines. si quis putet Tacitum in mente habuisse locum Sallustii, possit etiam coniicere: *ut vero L. L. i. e. accusator acrius, iuxta invisum, g. s. p.* ita non opus vox emendare *praebebant*, quod ipsio in Disputationibus placet et Mureto ac Pichenae; aut cum Acidalio transponere verba: *ingressus est, gratissimum spectaculum praebebatur, accusator ac reus iuxta invisi.* Ern.

3. *praebebantur* M, proxime ad Mureti *praebebant.* vulgo *praebebatur.*

7. si examinas, stabis a Groslotio legente *noxae conscientiam.* ego etiam velim *habere*, non *haberi*, sententia volente. Ltps. M, Beroaldus, Aliciatus *noxiam*, quod verum puto. primus mutavit Rhenanus, quem secutus est Aldus, Gryphius cet. Pichena etiam coniicit *noxiam conscientiam.* si hoc licet, malim *et obnoxiam conscientium:* nam *ob* potuit absorberi a praecedente copula. *obnoxia conscientia* est huius, qui sibi male conscius non audet alterum offendere, ne ab ipso prodatur, ne ipse in periculum incurrat. nam tales homines *obnoxios* dici satis hodie notum est. v. Gron. ad Senec. de Ira 3 8. Ern.

12. *maximus*] verius, ut grandiori littera notes, *Maximus*, ut sit eius gentis cognomen. nam maximum aevo inter consulares fuisse non placet, nec verum est. consul enim suffectus demum fuit ante annos quattuor a. u. 781. praefectum urbis eum fuisse comperior sub Caio; ex Dionis corruptis verbis, 59 13: τριάκοντα δὲ δὴ ἡμέρας ἦρξε, (Caius videlicet) καίτοι Λουκίῳ Ἀπρωνίῳ τῷ συνάρχοντι ἓξ μῆνας ἐπιτρέψας, καὶ αὐτὸν Σαουῖνιος Μάξιμος πολιαρχῶν διεδέξατο. scribe

senatum ne curas imperatoris conquisitis insuper acerbitatem augerent: sufficere ipsum statuendis remediis. sic Regis salus et Trioni dilatio exitii quaesita. Haterius invisior fuit, quia somno aut libidinosis vigiliis marcidus, et ob segnitiem quamvis crudelem principem non metuens, illustribus viris perniciem inter ganeam ac stupra meditabatur.

5 Exin Cotta Messalinus, saevissimae cuiusque sententiae auctor eoque inveterata invidia, ubi primum facultas data, arguitur pleraque: Gaium Caesarem quasi incestae virilitatis, et cum die natali Augustae inter sacerdotes epularetur, ne

Σαγκίνιος, et hunc cape, qui tunc praefectus urbi et secundum consul. praefuit et inferiori Germaniae, ex Tacito II 18: *Chauci nulla dissensione domi, et morte Sanquinii alacres.* Lips. mox *quaesita* v. 4 68. Ern.

9. ne hunc quidem locum, ex aedilitio edicto, perhibeo sanum integrumque. remedium aliquod, si legas: *arguitur pleraque: CCaesarem quasi incestae virilitatis, et cum die natali Augustae inter sacerdotes epularetur, novemdialem eam caenam dixisset*, ut, inquam, τὸ *dixisset* reducas etiam ad priora, statimque eodem exemplo legas *addidisset*. sed metuo ut haec, cum Aristophane, sit συκίνη ἐπικουρία. Lips. *pleraque*, ut saepe, multa. crimina plurima in eum sunt congesta, velut etc. reliqua Lipsii coniectura sane non magis aliis quam ipsi placet. melius Muretus, Ursinus, Acidalius, *arguitur pleraque in CCaesarem.* nam τὸ *in* non raro a praecedente *que* in libris absorptum est, et hic additum sensum commodum facit. sed non negem mihi valde blandiri Freinshemianam rationem: *Caiam Caesarem, quasi incertae virilitatis, dixisse.* exemplis ab eo allatis ex Homero Il. β 235, Suetonio Caes. 49 et Xiphilino 62 6, addas accommodatissimum e Ciceroue de Orat. 2 68. *Cum QOpimius consularis, qui adolescentulus male audisset, festivo homini Egilio, qui videretur mollior nec esset, dixisset, quid tu Egilia mea? quando ad me venis cum tua colu et lana? non pol, inquit, audeo: nam me ad famosas mater vetuit accedere.* Suet. Cal. 36. non dubito ita Tacitum scripsisse. idem placet Rhenano, a quo etiam locum Ciceronis allatum video, itemque Illustrio ad Sen. de Vit. beat. c. 1, qui praeter locum Ciceronis, similem ex Egesippo de Exc. Hierosol. I 31 affert. et sic fortasse legere τὸ C, quod est in M et prioribus ad Lipsianas esque, Ryckiana, et IGronovii. Ern.

incesta virilitatis M. consentia iocusque, *incertae virilitatis.* atque ita scribe. sic alibi *dus ademptae virilitatis.* notat Caligulam quasi ambiguae virilitatis, que, ut Suetonius ait l. c., pudicitiae neque suae neque alienae parcerit. infra c. 9: *sive corporat quaedam in CCaesarem ut pudicum, sive facto habita* iocus aliquis in verbis, quasi androgynum eum fuisse, ... ρον ἀφροδίτην δημόσιον. Lips. Querneus (Egreg. c. 12) explicat Suetonii verbis: *pudicitiae suae neque alienae peperceret*; sit virilitas incesto contaminata pro. Ern.

10. *die natali Augustae*] Iam vero *Augusti.* Liviae quidem eadem post mortem eius epulo celebratum non invenio. ut Tiberius, alias haud prorsus ... trem, id permiserit, cum ... nores quosdam honores ... decretos vetuerit abrogarique ... nem vide 60 5, ubi de ... Liviae decreta: verbum ...

vendialem eam cenam dixisse; querensque de potentia Marci Lepidi ac Lucii Arruntii, cum quibus ob rem pecuniariam

natali. at de Augusti certum est; cuius vitalis dies annuis ludis epulisque celeber. repete ea quae scripsi de Augustalibus ludis ad I 15. LIPS. recepit in textum Pichena. verum puto, etsi non ignoro, etiam vivae natalem celebrari potuisse, ut Seiani apud Dionem 58 2. ERN.

inter sacerdotes epularetur] observa ergo illo die epulum fuisse, et ut apparet, per collegia. Dio auctor senatores tunc convivatos in Capitolio, 54 26. *τὰ γενέθλια*, inquit, *τοῦ Αὐγούστου ὁ Ἴουλος ὁ τοῦ Ἀντωνίου παῖς στρατηγῶν καὶ ἱπποδρομίᾳ καὶ σφαγαῖς θηρίων ἐώρτασε, καὶ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ καὶ ἐκεῖνον καὶ τὴν βουλὴν κατὰ δόγμα αὐτῆς εἱστίασεν.* videtur idem scriptor hoc convivium extendere ad vulgus etiam hominum. ib. 30: *καὶ αὐτὸν διά τε ταῦτα καὶ διὰ τἆλλα ἀνδριᾶσί τε ἐκ συντελείας ἐτίμησαν, καὶ τῷ τοῖς τε ἀγύνοις καὶ ταῖς ἀνάνδροις καὶ συνθεᾶσθαι τοῖς ἄλλοις καὶ συνδειπνεῖν ἐν τοῖς γενεθλίοις αὐτοῦ δοῦναι.* sed fallor, aut hoc de iis tantum, qui quaeve senatorii gradus. post principes servarunt, immo laetitiam eius dici etiam auxerunt. DMaximus quaedam mihi suppeditat sine praevaricatione non omittenda, Serm. in Vigiliis Natalis Dominici. *laetitia quanta sit*, inquit, *quantusque concursus, cum imperatoris mundi istius natalis celebrandus est, bene nostis; quemadmodum duces eius et principes, omnes etiam militantes, accurati sericis vestibus, accincti operosis cingulis auro fulgente pretiosis, ambiunt solito nitidius in conspectu regis incedere.* et paullo post: *deinde quia in die natalis sui sciunt eum largum futurum ac donaturum plurima vel ministris suis vel his qui in domo eius abiecti putantur et viles, tanta prius thesauros eius replere divitiarum varietate festinant, ut in quantum erogare voluerit, in tantum praerogatio copiosa non desit, et ante voluntas donandi deficiat quam substantia largiendi. haec autem ideo sollicite faciunt, quia maiorem sibi remunerationem pro hac sollicitudine sperant futuram.* quibus in postremis nota mihi morem donandae stipis principi, natum, ut opinor, ex more Augusti, qui calendis et alias solitus largiter munera capere et dare. LIPS.

I. *novendialem*] causam ioci paullo altius petendum. mortuis ritu Romano non ante diem nonum parentabatur. tunc iis iusta, ludi, epulae, inscriptio, et funeri finis. Donatus Phorm. 1 1 6: *in nuptiis septimus dies instaurationem voti habet, ut in funere nonus, quo parentalia concluduntur.* poetae alludunt. ut Virg. Aen. 5 64: *praeterea si nona diem mortalibus almum Aurora extulerit.* ut Statius in Archemori funere Theb. 6 238: *roscida iam novies caelo dimiserat astra Lucifer.* et ab ea mente Iustinianus in Novella quadam scribit *in nonum diem fieri μνήμας defunctorum.* glossae: *novemdialia ἔννατα ἐπὶ νεκροῦ ἀγόμενα.* Augustinus in Genesim 1 Q. 182: *nescio utrum inveniatur alicui sanctorum in scripturis celebratum esse luctum novem dies, quod apud Latinos novemdial appellant.* nono ergo ille die, praeter alia, caena funebris epulaeque. Iulius Obsequens 112: *in sacro novemdiali caena deae posita, a cane adesa, antequam delibaretur*, etsi ambigo an id ad sacrum novemdiale referendum; quod solitum fieri (instituit Tullius rex, de quo Livius abunde 1 31) post lapidum imbrem. Tertull. de Testim. animae c. 4: *vocas securos mortuos, si quando extra portam cum obsoniis et mattiis* (aliquid Suidas in *Μελιττοῦτα*) *tibi potius parentans ad busta recedis, aut a bustis dilutior redis.* idem de Resurr. carnis c. 1: *at ego magis videbo vulgus tunc quoque, cum ipsos defunctos atrocissime exurit, quos postmodum gulosissime nutrit, iisdem ignibus et promerens et offendens.* eam vocat Appuleius cae-

disceptabat, addidisse "illos quidem senatus, me autem tuebitur Tiberiolus meus." neque cuncta a primoribus civitatis revincebatur; iisque instantibus ad imperatorem provocavit. nec multo post litterae afferuntur, quibus in modum defensionis, repetito inter se atque Cottam amicitiae principio cre-

nam feralem c. 4 Florid. *procul igitur faces abigerent, procul ignes amolirentur, caenam feralem a tumulo ad mensam referrent.* et Invenalis 5 84: *dimidio constrictus gammarus ovo ponitur, exigua feralis caena patella.* ubi nota ova, quia adhiberi ad lustrationem solita, videri in eiusmodi caenis tralaticia fuisse, uti lentem et salem: ἃ νομίζουσι Ῥωμαῖοι πένθιμα, καὶ προτίθενται τοῖς νέκυσιν, ait in Crasso Plutarchus c. 36 t. 1 p. 555; licet in Appiani Parth. eadem narrantis, φακοὺς καὶ μᾶζαν, lentem et libum. sane certos quosdam cibos proprios fuisse huic mortuali caenae, docet etiam Xiphilinus in Domit. 67 9, ubi de simulato illo sepulcrali epulo: καὶ μετὰ τοῦτο πάνθ' ὅσα περ ἐν τοῖς ἐναγίσμασι καθαγίζεται, καὶ ἐκείνοις μέλλοντα ἐν σκεύεσιν ὁμοίως προσηνέχθη. hanc caenam silicernium vocatam docent Nonius Festus et Tertull. Apolog. 13: *quo differt ab epulo Iovis silicernium? a simpulvio obba? ab aruspice pollinctor?* hunc morem transisse ad Christianos etiam Augustinus narrat, et leviter excusat, 8 27 de civit. dei. *quicumque*, inquit, *epulas suas eo* (ad sepulchra martyrum) *deferunt: quod quidem a Christianis melioribus non fit, et in plerisque terris nulla est talis consuetudo: tamen quicumque id faciunt, eas cum apposuerint, orant, et auferunt ut vescantur.* et 6 2 Confess., de matre sua: *cum ad memorias sanctorum, sicut in Africa solet, pultes et panem et merum attulisset.* addit mox vetitum ab Ambrosio, *quod illa parentalia superstitioni gentilium essent simillima.* Paullini locum huic rei subtexo, in Felicis Natali 9: *ignoscenda tamen puto talia, parvis gaudia quae ducunt epulis, quia mentibus error irrepit rudibus; nec tantae conscia culpae simplicitas pietate cadit, male credula sanctos perfusis halante mero gaudere sepulchris.* ubi rusticalos suos in Italia excusat, quod usi vel abusi per simplicitatem veteri gentilium more, ad sepulchrum ipsum DFelicis. legam *pietate caret.* ad eas ergo novemdiales epulas hic alludum. et cum natalis Augusti celebraretur, dies laetus auctorque vitae, videri sibi Cotta ferales potius eas epulas dixit, sive quia ille natus exitii causa multis, sive quia ante novem forte dies multi a Tiberio animadversi interfectique. quod placet. et mirum, ni exciderit is iocus (verior liberiorque quam ut Cottam deceat) post stragem Seianiana absimile Planti illud Aulul. 2 4 45: *cocus ille vundinalis est, in nonum diem solet ire coctum*, i. e. feralis novemdialisque, et qui mortuis tantum parat in caenam, ut praeit nobis bene Festus. Lips.

querensque] sic bene ex M restituit Pichena, pro vulgato *querentemque.* sed quod inde colligit legendum e coniectura Lipsii *dixisset* et mox *addidisset*, idque in textum recipit, in eo fugit illum ratio *querens* pendet ab *arguitur.* Ern.

Marci] Manii, ut saepe. Lips. immo *Marci*, ut supra ostensum ad 1 13, 3 35. Ern.

2. *neque cuncta*] vere puto correxisse Pichenam et Berneggerum, *eaque cuncta.* Gronovii ratio: *illos quidem senatus: me autem? tuebitur Tiberiolus meus me. quae cuncta etc.* multis modis displicet. dixisset, opinor, *me autem quis?* deinde in responsione Tiberioli nomen primo loco posuisset, et omisisset τὸ *me.* Ern.

brisque eius officiis commemoratis, ne verba prave detorta neu convivalium fabularum simplicitas in crimen duceretur postulavit. insigne visum est earum Caesaris litterarum ini-
6 tium. nam his verbis exorsus est "quid scribam vobis, pa-
5 tres conscripti, aut quomodo scribam, aut quid omnino non scribam hoc tempore, di me deaeque peius perdant quam perire me quotidie sentio, si scio." adeo facinora atque flagitia sua ipsi quoque in supplicium verterant. neque frustra praestantissimus sapientiae firmare solitus est, si reclu-
10 dantur tyrannorum mentes, posse aspici laniatus et ictus, quando ut corpora verberibus, ita saevitia, libidine, malis consultis animus dilaceretur. quippe Tiberium non fortuna, non solitudines protegebant, quin tormenta pectoris suasque
7 ipse poenas fateretur. tum facta patribus potestate statuendi
15 de Caeciliano senatore, qui plurima adversum Cottam prompserat, placitum eandem poenam irrogari quam in Aruseium et Sanquinium, accusatores Lucii Arruntii; quo non aliud honorificentius Cottae evenit, qui nobilis quidem, sed egens ob luxum, per flagitia infamis, sanctissimis Arruntii artibus
20 dignitate ultionis aequabatur.

Quintus Servaeus posthac et Minucius Thermus inducti,

2. *convivales fabulae*] sunt ipsi sermones quicunque, inter convivium lecti. Suet. Aug. 70: *cocna eius in fabulis fuit*, sc. hominum, vulgi; in sermonibus vulgi versata est. Ern.

5. *quomodo*] *quando* M.

9. *praestantissimus sapientiae*] credo, Socrati hoc elogium, et iure, tribuit. apud Platonem sane de Rep. 9 p. 579 gnome talis: ἔστιν ὥρα τῇ ἀληθείᾳ, κἂν εἰ μὴ τῷ δοκῇ, ὁ τῷ ὄντι τύραννος τῷ ὄντι δοῦλος τῆς μεγίστης θωπείας καὶ δουλείας, καὶ κόλαξ τῶν πονηροτάτων . . . καὶ πένης τῇ ἀληθείᾳ φαίνεται, ἂν τις ὅλην ψυχὴν ἐπίστηται θεάσασθαι. καὶ φόβου γέμων διὰ παντὸς τοῦ βίου, σφαδασμῶν τε καὶ ὀδυνῶν πλήρης. sed et ante et postea (magnus enim locus est) plura huic rei Socrates effatur, et istis similia, etsi noster contraxit. Lips.

firmare] Muretus *adfirmare*. frustra. v. ad 3 35. iterum sic dixit infra c. 50. Ern.

10. *laniatus et ictus*] Claudian. in Rufin. 2 504: *pectus inustae deformant maculae*. ubi videndus Barthius. Cicero de Off. 3 21: *hunc tu quas conscientiae labes in animo censes habuisse? quae vulnera?* Gron.

15. *caesiliano* M.

16. *Aruseium*] Reinesius malebat *Aruleium* in c. 40, quae coniectura huc quoque pertinet. id nomen occurrit ap. Grut. p. 961 6. Ern. *sangunnium* M.

17. *Arruntii*] de eo dixi supra ad 1 13, 3 11. at de accusatione eius nihil in libris qui nunc sunt. Lips.

20. *ultioni sequebatur* M.

21. *posthac*] Acidalius malebat *post haec*. v. ad 3 62, ubi corrigebat *post hos*. Ern.

inducti] Ammianus Marc. 22 3: *et acta super eo gesta non sine*

Servaeus praetura functus et quondam Germanici comes, Minucius equestri loco, modeste habita Seiani amicitia; unde in maior miseratio. contra Tiberius praecipuos ad scelera increpans, admonuit Gaium Cestium patrem dicere sententiam quae sibi scripsisset; suscepitque Cestius accusationem. quae maxime exitiabile tulere illa tempora, cum primores civitatis infimas etiam delationes exercerent, alii propalam, multi per occultum; neque discerneres alienos a coniunctis, amicos a ignotis, quid repens aut vetustate obscurum: perinde in foro in convivio, quaqua de re locuti incusabantur, ut quis prevenire et reum destinare properat, pars ad subsidium sui plures infecti quasi valitudine et contactu. sed Minucius et Servaeus damnati indicibus accessere. tractique sunt in idem eundem Iulius Africanus e Santonis Gallica civitate Seius Quadratus: originem non repperi. neque sum ignarus a plerisque scriptoribus omissa multorum pericula et poenarum copia fatiscunt aut, quae ipsis nimia et maesta fuerunt, ne pari taedio lecturos afficerent verentur. nobis plerique digna cognitu obvenere, quanquam ab aliis incelebrata. in ea tempestate qua Seiani amicitiam ceteri falso exuerant, insus est eques Romanus Marcus Terentius, ob id reus, in-

magno legebantur horrore, cum id voluminis publici contineret exordium: consulatu Tauri et Florentii, inducto sub praeconibus Tauro: Gron. *inducti*, accusati. proprie tamen inducti in Senatum ad dicendam caussam. Ern.

4. *Caestium patrem*] duo ergo Cestii Romae, pater filiusque? non inveni. fuit qui Caestium Pium vellet legi, quia frequens declamatoris eius Senecae mentio. mihi, si quid mutandum, placeat *Caestium praetorem;* potuitque obiici error ex notis. Caestius quidem praetor fuit, ille ipse, uti divino, de quo Romae inscriptio. *CCestius L. f, pob. epulo pr. pl.* VII *vir. epulonum.* itaque apparet scribendum *Cestius*, littera spreta, quoniam et in nummis *LCestius.* Lips. coniectura Lipsii, ut demonstrat Ryckius, refellitur ex eo, quod huic Cestio apud Dionem 58 25 cognomen Galli, fuitque consul cum MServilio anno c. 31. Ern.

9. *repens*] sic M et editi. sed in Iucundus Veronensis in apographo correxit *recens.* nam hic est codex vetus quem laudat Ursinus. probo hanc correctionem, quae et Mureto in mentem venit, probabat. nam *repens* proprie pro repentino dicitur, et tum male ei *recens* substituitur: v. Gron. et Drak. ad Liv. 8 29 sed non de nuper orto et facto. ceterum, quia sic [illegible] est II 24, nihil mutandum [illegible] sed credo paullatim dictum pro *recens.* Ern. cf. H. 4 25.

11. *properat*] non abiecerim *proterat.* Lips. sic etiam Mureto vel *properabat.* Ern.

13. *indicibus accessere* i. e. damnati sunt, quia indicium probatum ita supra c. 3: *summum supplicium decernebatur, nisi indicium profuisus foret.* Lips.

tractatique M.

plecti, ad hunc modum apud senatum ordiendo. "fortunae quidem meae fortasse minus expediat agnoscere crimen quam abnuere. sed utcunque casura res est, fatebor et fuisse me Seiano amicum, et ut essem expetisse, et postquam adeptus eram laetatum. videram collegam patris regendis praetoriis cohortibus, mox urbis et militiae munia simul obeuntem. illius propinqui et affines honoribus augebantur; ut quisque Seiano intimus, ita ad Caesaris amicitiam validus; contra, quibus infensus esset, metu ac sordibus conflictabantur. nec quemquam exemplo assumo: cunctos qui novissimi consilii expertes fuimus, meo unius discrimine defendam. non enim Seianum Vulsiniensem, sed Claudiae et Iuliae domus partem, quas affinitate occupaverat, tuum, Caesar, generum, cui consulatus socium, tua officia in re publica capessentem volebamus. non est nostrum aestimare quem supra ceteros et quibus de causis extollas. tibi summum rerum iudicium dedere: nobis obsequii gloria relicta est. spectamus porro quae coram habentur, cui ex te opes honores, quis plurima iuvandi nocendive potentia; quae Seiano fuisse nemo nega-

3. *fatebor et fuisse me*] tota haec Terentii oratio, ut et causa, simillima est illi Amyntae apud Curtium 7 1. et membra sane aliquot sunt quae dicas illinc translata. nam Amyntas ita: *amicitiam, quae tibi cum Philota fuit, adeo non infiticior, ut expetisse quoque nos magnosque ex eu fructus percepisse confiteor. an vero Parmenionis, quem tibi proximum esse voluisti, filium, omnes paene amicos tuos ignatione cincentem, cultum a nobis esse miraris? tu, Hercule, si verum audire vis, rex, huius nobis periculi causa es. quis enim alius effecit ut ad Philotam decurrerent, qui placere vellent tibi? ab illo traditi ad hunc gradum amicitiae quae adscendimus. is apud te fuit, veniam et gratiam expetere et iram demere possemus.* et mox: *igitur hoc crimen est, paucos innocentes habes, immo Hercule neminem. omnes eiusdem Philotae amici esse voluerunt; sed totidem quot volebant, esse non poterant. ita, si a consciis amicos non dividis, ne ab amicis quidem separabis illos qui idem esse voluerunt.* quae delector, ita me deus amet, exscribere candidissime et disertissime dicta. at postrema verba etiam correctiuncula iuvo et interpunctis. *omnes enim Philotae amici esse voluerunt. sed totidem, quot volebant, esse non poterant. ita, sed si a consciis,* etc. prorsus ita legendum, ex Amyntae quidem mente. quod facile videbis, qui ipse eam habes. Lips.

9. *sordibus conflictabantur*] respicit ad sordes reorum. sensus igitur est: aut metuebant perpetuo accusationes, aut ab accusatoribus vexabantur. Ern.

10. *novissimi consilii*] nempe de Tiberio tollendo, quod Tiberio patefactum per Antoniam Germanici matrem. Ioseph. Ant. Iud. 18 6. v. Ryckius ad h. l. coniurationis huius mentio infra c. 14 et alibi. Ern.

12. *Claudiae* per filiam, *Iuliae*

verit. abditos principis sensus, et si quid occultius pa-
exquirere illicitum, anceps: nec ideo assequare. ne, pa-
conscripti, ultimum Seiani diem, sed sedecim annos cogi-
veritis. etiam Satrium atque Pomponium venerabamur; li-
5 bertis quoque ac ianitoribus eius notescere pro magnifi-
accipiebatur. quid ergo? indistincta haec defensio et pro-
misca dabitur? immo iustis terminis dividatur. insidiae
rem publicam, consilia caedis adversum imperatorem pu-
tur: de amicitia et officiis idem finis et te, Caesar, et
9 absolverit." constantia orationis, et quia repertus erat
efferret quae omnes animo agitabant, eo usque potuere
accusatores eius, additis quae ante deliquerant, exsilio
morte multarentur.

Secutae dehinc Tiberii litterae in Sextum Vestilio-
15 praetorium, quem Druso fratri percarum in cohortem
transtulerat. causa offensionis Vestilio fuit, seu compa-
rat quaedam in Gaium Caesarem ut impudicum, sive

per se, quia Liviam duxerat Germanici sororem. Lips. sed utrumque destinatum tantum fuit. Seianus Liviam ducere voluerat 4 39, et ducturus credebatur: Seiani filia destinata Claudii filio, auctore Dione 58 11. mox *Tiberii gener* dicitur ob opinionem destinatae ipsi Liviae. ceterum in M et ed Beroaldi est *et Claudiae et Iuliae*, sine *sed;* quod defendit IGronovius. et extant sane alia huius generis loca. Ern.

2. *nec ideo assequare*] breviter Tacitus, hoc sensu: et illicitum est et vanum: nam, utcumque scruteris, haud assequere. Gron.

4. *Satrius* est ille qui Cremutium accusavit 4 34. *Pomponium* puto, *Quintum* praenomine, qui *moribus inquies*, ait noster infra c. 18, haec et talia *factitari a se praetendebat*, *ut periculis Pomponii Secundi fratris mederetur;* de quo 5 8. Lips. hunc Satrium Ryckius putat conscium coniurationis fuisse et Antoniae dixisse, unde *coniurationis index* dicatur infra c. 47. eodem ex numero Pomponium putabimus. Ern.

15. *cohortem* amicorum. ita vocabant exemplo Praetoriae tis. Seneca de Clem. 1 10: *stium et Cocceios et Deillius tam cohortem primam interior missionis ex adversariorum conscripsit.* ubi vides plures amicorum cohortes (cf. Suet. 46, Cal. 19) et quasi gradus originem habuit a Graccho Tribunis. idem scripsit, de nef. 6 34: *apud nos primi CGracchus et Livius Drusus tuerunt segregare turbam alios in secretum recipere, cum pluribus, alios cum h. terunt itaque isti amicos habuerunt et secundos, veros.* (legerim nunquid, rogatione sententia erecta.) dicebantur amici primae, tertiae admissionis, ex admittebantur. ille ipse *non sunt isti amici, qui magno ianuam pulsant, qui mas et secundas admissiones runtur.* Lampridius in Al *moderationis tantae fuit non solum primi ac sed etiam inferioris,*

habita fides. atque ob id convictu principis prohibitus cum senili manu ferrum tentavisset, obligavit venas; precatusque per codicillos, immiti rescripto, venas resolvit. acervatim ex eo Annius Pollio, Appius Silanus, Scauro Mamerco simul ac Sabino Calvisio, maiestatis postulantur, et Vinicianus Pollioni patri adiciebatur, clari genus, et quidam summis honoribus. contremuerantque patres (nam quotus quisque affinitatis aut amicitiae tot illustrium virorum expers erat?), ni Celsus urbanae cohortis tribunus, tum inter indices, Appium et Calvisium discrimini exemisset. Caesar Pollionis ac Viniciani Scaurique causam, ut ipse cum senatu nosceret, distulit, datis quibusdam in Scaurum tristibus notis. ne feminae quidem exsortes periculi. qua occupandae rei publicae argui non poterant, ob lacrimas incusabantur; necataque est manus Vitia, Fufii Gemini mater, quod filii necem flevisset. haec apud senatum. nec secus apud principem Vescularius

viseret. et Tiberius ipse amicos solitus describere in tres classes. v. Suet. c. 46. ab hoc more admissiones manarunt, admissionales (quos Arrianus describit diss. 4 5: οἱ ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος καὶ οἱ ἀποκλίοντες τοὺς εἰσιόντας) et officium admittendi. admissionum eius facilitatem in Traiani laudatione Plinius admiratur c. 47. Alexandrum *quasi unum e senatoribus, patente velo, admissionalibus remotis, salutatum esse* Lampridius scribit c. 4. et Accoleius *magister admissionum* nominatur in Flavii Aureliano c. 12. id munus fuit libertorum, ut clarum ex Suet. Vesp. 14: *quidam ex officio admissionis, simul expellens, abire Morboniam iusserat.* fuit autem is libertus Phoebus. Plinius hoc idem ostendit loco non sano 33 12: *fuit et alia Claudii principatu differentia, in solis his, quibus admissionem liberti eius dedissent, imaginem principis in anulo ex auro gerendi, magna criminum occasione. quae omnia salutaris exortus Vespasiani imperatoris abolevit, aequaliter publicando principem.* quem corrigo, *quibus admissionum liberti ius dedissent.* quod ait criminum occasionem fuisse, refer ad ea quae de imagine principis dicta mihi ad 3 36, et quae Seneca de Benef. 3 26. Lips. adde Excurs. 15 ad Suet. Ern.

4. *Annius Pollio*] est ille qui postea in Neronem coniuravit amicorum eius praecipuus. 15 56. Lips.

5. *Vicinianus*] lego *Vinicianus*, auctore Dione 60 15, qui hunc Annium Vinicianum coniurasse in Claudium cum Scriboniano adserit. Lips. sic et M. est ergo in Beroaldi ed error vel scriptoris vel operarum, quem Alciatus et ceteri secuti sunt. Ern. infra *vicinianí* M.

11. *nosceret*] pro cognosceret. v. ad c. 12. cf. supra ad 3 35. Ern.

13. *qua*] Muretus corrigit *quia.* Pichena probat, recte. Huetius corrigit *quae.* Ern.

14. *ob lacrimas incusabantur*] heu, misera conditio sub tyrannis, ubi nec liber liberrimus affectuum dolor. Claudianus hoc pulchre exprimit in Ruf. 1 259: *tacitique sepultos suspirant gemitus, indignarique vçrentur.* Lips.

15. *Fufii Gemini*] qui ante consul 5 1 et 2. Lips. *fugii* M.

Atticus ac Iulius Marinus ad mortem aguntur, e vetus-
mis familiarium, Rhodum secuti et apud Capreas indi-
Vescularius insidiarum in Libonem internuntius: Marinus
ticipe Seianus Curtium Atticum oppresserat. quo laetus
5 ceptum sua exempla in consultores recidisse.

Per idem tempus Lucius Piso pontifex, rarum in
claritudine, fato obiit, nullius servilis sententiae sponte

1. *Atticus*] sic M et edd veteres. *Flaccus*, quod est in ed IFGronovii, est ex correctione Pichenae, quia 2 28 bis Flaccus dicitur. potuit duplex cognomen habere, ut videtur Ryckio. nec id rarum illis temporibus. Ern.

2. *secuti*] forte *secutis*. Gron. *familiarum* M.

4. *Curtium Atticum*] equitem Romanum ex illustribus, qui Tiberio comes Capreas. supra 4 58. Lips.

5. *sua exempla*] Phaedrus I 26: *sua quisque exempla debet aequo animo pati*. Ern.

6. *per idem tempus*] quid ergo Iosepho (18 6 et 10) Zonaraeque in mentem venit, vivum eum facere Tiberio iam defuncto? nec enim alium habeo de quo possint illa intellegi, *a Caio binas epistolas missas, unum ad senatum de Tiberii morte et suo imperio, alteram ad Pisonem praefectum urbis, qua iubebat Agrippam e castris transferri in priscas suas aedes.* an imposuit Syro celebritas nominis Pisonis, et per Syrum (nam ab illo hausit) Graeco? an alius aliquis Piso tunc praefectus? quod non repperi. huic quidem Pisoni Aelius Lamia suffectus est, de quo Dio 58 19: *τόν τε Πείσωνα τὸν πολίαρχον τελευτήσαντα δημοσίᾳ ταφῇ ἐτίμησεν. . . καὶ Λούκιον ἀντ' αὐτοῦ ταμίαν ἀνθείλετο, ὃν προπάλαι τῇ στρατιᾷ προστάξας κατεῖχεν ἐν τῇ Ῥώμῃ.* scribe *Λαμίαν*. ridiculus interpres, qui vertit *Lucium ei quaestorem suffecit*, inductus puerili errato. sed ille ipse paullo post obiit, ut habes mox in nostro; et successit Lentulus Cossus. disco ex Seneca ep. 84 (83): *L. Piso urbis custos, [illegible] ex quo semel factus fuit, [illegible] partem noctis in cavaedio [illegible] usque in horam sextam [illegible] miebat. hoc erat eius [illegible] officium tamen suum, [illegible] urbis continebatur, diligen[illegible] administravit. huic et [illegible] dedit secreta mandata, [illegible] praeponeret Thraciae, [illegible] domuit; et Tiberius profu[illegible] Campaniam, cum multa in [illegible] suspecta relinqueret et iniu[illegible] quia illi bene cesserat Pi[illegible] tas, postea Cossum fecit urbi [illegible] fectum, virum gravem, [illegible] sed mersum vino et madente[illegible] ex libro ms ebrius es [illegible] factus est, fuit.* i. e. [illegible] illam ebrietatem (quae [illegible] cesserat, et cuius pretium [illegible] cturam ipsam habebat, [illegible] scribit 14 28 et Suetonius Ti[illegible] semper placuit ei esse ebrius. [illegible] cet alioqui sententia, [illegible] erigi potest. Lips. de diu[illegible] citi et Iosephi, et iis quae [illegible] Iosepho Lipsius dicit, alio [illegible] cetur commodius. neque [illegible] cito illustrando profecit [illegible] tatio. Ern.

pontifex] nescio an [illegible] error, scribendumque *P. V.* [illegible] set, praefectus urbi. Lips. [illegible] etiam Muretus et alii. [illegible] etiam si pontifex fuisset, [illegible] potius praefectura urbis [illegible] randa erat. vulgatam tam[illegible] nem defendit Rezzonica [illegible] Plin. t. I p. 288 not. 3) [illegible] scriptione ap. Muratori. Th[illegible] p. 584, ubi *L. Calpurnius Pi[illegible] tif. cos.* commemoratur, [illegible] tat esse hunc ipsum, [illegible] Maffeo et Muratorio. Ern.

ctor, et quotiens necessitas ingrueret, sapienter moderans. patrem ei censorium fuisse memoravi; aetas ad octogesimum annum processit; decus triumphale in Thraecia meruerat. sed praecipua ex eo gloria quod praefectus urbi recens continuam potestatem et insolentia parendi graviorem mire temperavit. namque antea, profectis domo regibus ac mox magistratibus, ne urbs sine imperio foret, in tempus deligebatur qui ius redderet ac subitis mederetur; feruntque ab Romulo Dentrem Romulium, post ab Tullo Hostilio Numam Marcium et ab Tarquinio Superbo Spurium Lucretium impositos. dein consules mandabant; duratque simulacrum, quotiens ob ferias Latinas praeficitur qui consulare munus usurpet. ceterum Augustus bellis civilibus Cilnium Maecenatem,

2. *memoravi*] non quidem in his libris, qui exstant. tamen intelligi vult LPisonem socerum CCaesaris, qui censor cum Appio Claudio a. u. 704. quo ipso anno, ut ratio aetatis Tacito constet (ait enim vixisse octoginta annos) natus fuisse debuit hic Piso. Lips.

3. *in Thracia meruerat*] Velleius 2 98: *atrox in Thracia bellum ortum, omnibus eius gentis nationibus in arma accensis, LPisonis, quem hodieque diligentissimum atque lenissimum securitatis urbanae custodem habemus, virtus compressit.* vide et Dionem 54 34. Lips.

4. *recens*] ideo *recentem* dici putant, quia ab Augusto praefectura urbis instituta, quam Piso gessit, diversa a vetere, de qua mox; ut ideo *praefectus urbis recens* sit e recenti genere. sed hunc loquendi modum durissimum esse omnes videmus, neque credo quemquam sic locutum. *praefectus recens* est recens creatus, nuper factus; quod licenum est. suspicabar Tacitum scripsisse *creatus:* sed id languidum esse sentio. nec tamen melius quid reperi. Ern.

6. *praefectis demum regibus* M.

9. *Romulium*] quia ap. Liv. 10 *MLivius Dentor* occurrit, coniiciunt nonnulli, hic *Livium* pro *Romulium* legendum, quasi necessario de Liviannis Dentor e posteris illius primi praefecti: et non genti quoque Romuliae sive Romuleae usitatum cognomen esse potuerit. Ern.

Numam Marcium] est pater Anci Marcii, regis Numae Pompilii gener, quocum praenomen Sabinum Numa commune habuit. eius mentio ap. Liv. 1 20, ubi pontifex a Pompilio creatus dicitur; ad q. l. v. Sigonius. v. de hoc Numa Marcio Spanhem. de Us. et Pr. N. diss. 10 t. 2 p. 19 et 20, ubi recte repudiat Merceri coniecturam *Numae nepotem Marcium;* quod et placuerat Reinesio Inscr. class. v. n. 2. Ern.

10. *SpLucretium*] Livius 1 59. Ern.

13. *Cilnium*] non ut receptum est [e M] *Cillinium.* Cilnius enim gentile nomen patris huius et altoris Musarum. cui domus prisca Arretium, ut olim ex Livio 10 3 docui v. Lect. Antiq. 1 22. et adde Silii versus huiusce rei 7 29: *Cilnius Arreti Tyrrhenis ortus in oris clarum nomen erat;* etsi ibi quoque vulgo *Cilinus.* nam Silius, ut solet, historiam exornat flore hominum sui superiorisque aevi. praefecit autem Romae Italiaeque Maecenatem Augustus per bellum Siculum, consule Dionem 49 16, in actis anni 718. Lips. adde de gente Cilnia Demsterum in Etruria regali 2 54, quem cum aliis Ian-

dat Drak. ad Livium l. c, ubi etiam de varietate mss in hoc nomine. Ern.

3. *coerceret servitia*] circumscribit potestatem praefecturae, quae tamen aucta. suadeo, legas Dionem in oratione Maecenatis 52 21. Lips.

5. *primusque Messalla*] tradit idem Eusebius Chronico. *Messalla Corvinus*, inquit, *primus praefectus urbis factus, sexto die magistratu se abdicavit, incivilem potestatem esse contestans.* at Dio 54 6, in actis a. 733, ita narrat, ut MAgrippam primum faciat praefectum urbi, cui mox a. 738, c. 19, Taurum sufficit, huius Corvini nulla mentione. Lips. omnino excogitavit novum, quod frustra negat Vertranius; et quidem; licet alia obtenderet, ut frangeret ius praetorum magistratus, quem a populo creari sinebat; tam felici successu, ut Boethius 3 de cons. phil. scribat: *praetura magna olim potestas, nunc inane nomen est, et senatoris census gravis sarcina.* recte Suet. Aug. 37, etsi Torrentius quoque non tam instituisse quam auxisse et ornasse notet. nomine usus est vetere: sed res et potestas toto genere distabat. itaque eopse tempore quo hic urbano milite succinctus praefectus urbi vigebat vol- batque maxime, tamen quo

sius (in Ep. ad Perizon Burm. p. 805) in Hie gondum putat: *inhabi potestati contestans.* P zonius in responsione p quod τὸ *se* non desider

8. xx *per annos*] lig quid? viginti per annos Piso? fuerit ergo nece n. 765. nam ab eo die pus viginti ipsi anni. gustus tunc vixit imperav modo ergo verum, q Suetoniusque consensu a principe Tiberio Piso praefectum urbis propte siduam computationem? sunt 14: *eaque commend* etatis scilicet) *credider urbis Romae curae ab e quod biduo duabusque n potationem continuasset iam principem.* nota *ipsum iam principem. postea princeps in ipsa morum correctione cum Flacco et LPisone noctu* Plinius, qui ait duas n *tinuumque biduum epula doque consumpsit; qua Syriam provinciam, alt cturam urbis confestim* diserte *postea princeps.* ab initio principatus Tibe diem Pisonianae mortis ant 17. sed hoc ampli

2 Relatum inde ad patres a Quintiliano tribuno plebei de libro Sibullae, quem Caninius Gallus quindecimvirum recipi inter ceteros eiusdem vatis, et ea de re senatus consultum, postulaverat; quo per discessionem facto misit litteras Cae-
5 sar, modice tribunum increpans ignarum antiqui moris ob iuventam. Gallo exprobrabat quod scientiae caerimoniarumque vetus incerto auctore, ante sententiam collegii, non, ut assolet, lecto per magistros aestimatoque carmine, apud infrequentem senatum egisset. simul commonefecit, quia
10 multa vana sub nomine celebri vulgabantur, sanxisse Augustum quem intra diem ad praetorem urbanum deferrentur neque habere privatim liceret. quod a maioribus quoque decretum erat post exustum sociali bello Capitolium, quaesitis Samo Ilio Erythris, per Africam etiam ac Siciliam
15 et Italicas colonias, carminibus Sibullae, una seu plures fuere, datoque sacerdotibus negotio, quantum humana ope potuissent, vera discernere. igitur tunc quoque notioni quindecimvirum is liber subicitur.

tot annos Piso praefectus urbi. his rationibus cogor ut in Tacito restituam *Piso decem per annos*, quia Pomponium Syriae praefuisse ante a. 75 non probabile. sit ergo hic error ex notis geminatis. Lips. sic censet etiam Norisius ad Cen. Pis. diss. 2, 16, 12. sed Pagius (Crit. Bar. t. 1 p. 7) defendit vulgatum, non bene, ut docui ad Suet. Tib. 42, ubi pluribus de h. l. actum. summa redit huc, ut suspicarer, hic scriptum fuisse XV, et inde factum XX. nam X et V saepe in libris scriptis permutantur. altera ratio quam ibi proposui, ut numerus certus pro incerto dictus sit, probatur IGronovio et Broterio. Ern.

2. *quindecimvirum*] sic M, quod cum IGronovio recepimus. Beroaldus mutavit in *quindecimvir*, offensus insolentia constructionis. intellige: e numero quindecimvirum. II. 1 31: *tribunorum Subrium et Cerium milites adorti*. et sic alibi. v. Sanctii Min. 4 3 p. 544, et ibi Perizon. Ern.

8. *magistros*] magistri sunt sacerdotum. Valerius 1 1 9: *a patre suo collegii Saliorum magistro iussus*. Plinius 28 3: *quindecimvirum collegii magister*. in lapide (ap. Grut. p. 313 3) *ordo sacerdotum magistro suo*. et Sueton. Cal. 22, Dom. 4. Capitolinus in Ant. Phil. 4: *fuit in eo sacerdotio et vates et praesul et magister*. Lips.

10. *sanxisse Augustum*] pete e Suetonio Aug. 31. Lips.

12. *neque*] arbitror, legendum *neve*, quod interdum in libris cum *neque* permutatur. Ern.

13. *sociali bello*] quid ais? sociali sive Italico bello Capitolium flagravit? non alios, sed te, in te advoco, qui scribis H. 3 72 *Capitolium flagrasse LScipione CNorbano coss.* a. u. 671. atqui tunc iam diu positum sociale bellum. Tullius tibi adsit, a memoriae vitio non excuset. *civili bello* scripsisse omnino te ex historia oportuit. Lips.

14. *erytrythrys* M.

17. *potuissent*] latinitas postulat *possent*. Ern.

notioni] verbum proprium in hac re. v. ad 3 59. Ern.

10 superbiam accipiebatur.

14 Fine anni Geminius, Celsus, Pompeius, equites
cecidere coniurationis crimine; ex quis Geminius pr
opum ac mollitia vitae amicus Seiano, nihil ad seri
Iulius Celsus tribunus in vinclis laxatam catenam et
15 datam in diversum tendens, suam ipse cervicem p
at Rubrio Fabato, tanquam desperatis rebus Roma
thorum ad misericordiam fugeret, custodes additi.
repertus apud fretum Siciliae retractusque per cent
nullas probabiles causas longinquae peregrinationis a
20 mansit tamen incolumis, oblivione magis quam clem

15 Servio Galba Lucio Sulla consulibus, diu quaes

1. *grav. annonae*] v. ad 11 4. Ern.

6. *maiorem quam Augustus*] aliquid hac de re scripsi in Electis I 8 de annona. sed modum tributi Aegyptiaci, qui tunc me latuit, erui ex Sex. Victore, in Augusto. *huius*, inquit, *tempore ex Aegypto urbi annua ducenties millia frumenti inferebantur.* velim interseri *centena millia modium frumenti*, quae vox, littera saltem notata M, ut solet, periit. Lips. frustra tentat Aurelium Victorem. sic enim et Seneca de brev. vitae c. 18: *cogita non id egisse te ab aetate prima, omni cultu studiorum liberalium, ut tibi multa millia frumenti bene com-*

tentat Cortius, et vult l
pro *secus*, *secius*, quoc
permutatur. vide quos
Cortius, et Davis. et O
ad Caes. B. C. 2 7.
multis locis *segnius* irre
secius, propter scripturam
sequius, tamen h. l. non
respondet enim *neque seg*
cedentibus *prisca severit*
ita commode *secius* vel *se*

17. *sanus repertus*] quas
luc tantum itare solitos ne
specta lectio. Mercero plac
is. Lips. et aliis pluribu
receptum est a viris docti
tum. Ern.

21. *Servio Galba*] [illegible]

neptibus suis maritos destinaret Caesar, postquam instabat virginum aetas, Lucium Cassium Marcum Vinicium legit. Vinicio oppidanum genus: Calibus ortus, patre atque avo consularibus, cetera equestri familia erat, mitis ingenio et comptae facundiae. Cassius plebeii Romae generis, verum antiqui honoratique, et severa patris disciplina eductus facilitate saepius quam industria commendabatur. huic Drusillam, Vinicio Iuliam Germanico genitas coniungit; superque

nomine, cum Servius a patre appellatus esset, adoptatum a noverca *pro Servio Lucium usque ad tempus imperii*, dein rursus omisso Lucio Servium *usurpasse* praenomen, testis Suetonius. GRON. haec opposita sunt Fulvio Ursino, qui ad h. l. produxerat eburneae tesserae inscriptionem *LSulp. LSulla*, de qua v. etiam dicta ad Suet. Galb. 4, eamque cum Tacito sic conciliaverat, ut Sulpiciam gentem duobus simul praenominibus usam diceret; quod sane probari non potest. ceterum cum Galba praenomine *Lucii* usque ad imperium usus sit, clarum est in fastis consularibus scriptum esse debuisse *LGalba*, ut in tessera. utrum hoc Tacitus posuerit et librarii mutariut, an Tacitus usus sit data opera praenomine quo tum vulgo appellarentur in libris, non pro certo dicam. sed posterius mihi propius verum videtur. ERN.

2. *LCassium*] ita recte, estque ille qui consul cum MVinicio Quartino fuit a. u. 783. nam Suetonius discrete notat Drusillam collocatam LCassio Longino consulari. Pomponius de Origine iuris manum adiit viris magnis (Onufrio in fastis et Antonio Augustino de fam. Rom.), qui scribenti credunt CCassium Longinum illum, qui iurisconsultus, consulem fuisse cum Quartino Tiberii temporibus. atque censent hunc ipsum esse qui progener Caesari nunc factus. mihi cautio est, ne temere credam homini etiam alias fallaci. erras. non est hic, Pomponi, iuris antistes ille quem censes, primum quia Tacitus inter elogia morum generisque laudem ei nullam tribuit iuris; deinde quia praenominibus diversi. Lucius hic est, Caius ille tuus, constanti veterum scripto. Cassiodorus ecce LCassium et MVinicium consules nominat; Suetonius in Caio 57 Lucium Cassium Longinum; et Tacitus in hoc loco. diversi vita etiam et morte. iurisconsultus ille in honore sub Claudio fuit, Syriam administravit, pulsus a Nerone per Vespasianum rediit, et omne illud tempus vixit: iste sub Caio proconsul Asiae, et monentibus sortibus caveret Cassium, a tyranno caesus est. Suet. l. c. et Dio 59 29, qui tamen male Caium vocat. denique quid respondes ad illud Taciti, *facilitate saepius quam industria commendabatur?* demit ecce illi industriam ingeniumque; et audeant dicere haec convenire in magnum illum sacerdotem. plura de hoc CCassio 16 7. LIPS. Pomponius defenditur a Mercero ad h. l. et Cuiacio (ad D. 1 t. 2 de orig. Iuris) et aliis. sed hoc nihil ad nos. v. Rupertus et Reinesius in Epistolis p. 140 et 160 et 199, et Ryckius ad h. l. ERN.

hic est M. ille Vinicius (placet aliis Vinucius scribi, etsi Dio semper *Οὐϊνίκιος*) ad quem historiam suam Velleius misit, cuique indecore et serviliter blanditur. produxit vitam ad Claudium, et a Messalina, quia pudorem servavit, interfectus. habes in Dione 60 27. pater eius Publius consul a. u. 755, avus Marcus a. 735. LIPS.

5. *plebei* vulgo.

6. *facilitate* i. e. comitate, a qua *faciles* dicuntur apud nostrum non uno loco. *facilitatem* sic dixit etiam Suetonius Claud. 29, ubi codex

ea re senatui scribit, levi cum honore iuvenum. dein re-
ditis absentiae causis admodum vagis, flexit ad graviora
offensiones ob rem publicam coeptas, utque Macro praefecto
tribunorumque et centurionum pauci secum introirent, quo-
5 ens curiam ingrederetur, petivit. factoque large et sine
praescriptione generis aut numeri senatus consulto, ne tem-
quidem urbis, adeo publicum consilium nunquam adiit, de-
viis plerumque itineribus ambigens patriam et declinans.
16 Interea magna vis accusatorum in eos irrupit qui pe-
10 nias fenore auctitabant adversum legem dictatoris Caesaris

Harlemensis male *felicitate*, quod hic quoque placebat Pichenae, recte reprehenso a Freinshemio. adde ad Agric. 3. Ern.

1. *scripsit* vulgo.

2. *vagis*] nescio an melius *vanis*, ut causas dicat futiles levesque. tamen non male *vagis*, quasi alienis et parum certis. Lips. *vagis* verum puto, i. e. longe repetitis, et cum fluctuatione quadam, ut appareret eum laborasse nec a vera animi sententia protulisse. sic 15 54 *vagi sermones* tribuuntur ei qui laetitiam simulare contendit. Ern.

3. *coeptas*] an magis *captas*, an cum Mureto *susceptas*? Lips. planum est Tacitum posuisse verbum, quod significaret *susceptas*. an hoc ipsum posuerit, dubito. quid enim induxisse dicamus librarios ut mutarent? magis inclino in *captas*. sic *benevolentia capitur* dixit Cicero Off. 2 9 idque permutatur cum *coeptus*. v. Lips. Lect. Ant. 5 4. adde ad H. 2 79. aut *exceptas*. Suet. Caes. 73: *simultates excepit*; in quo haeret Burmannus: defendimus nos, probante Oudendorpio. Ern.

8. *ambigens*] Beato placuit *ambiens*. vulgatum tueri videtur, quod supra scriptum, *Campaniam praelegebat*, *ambiguus an urbem intraret*; ni suspecta esset dictionis novitas. Lips. *ambiens* etiam Ferrettus. sed *ambigens* verum puto, etsi nullum aliud eius verbi sic usurpati exemplum prolatum scio. olim quidem sic dictum, *ambages* argumento sunt. ambagibus circumibat urbem, et declinabat, quoties ad eos accessisset. Ern.

10. *legem Caesaris*] suggerit ea legem aperte, quod scim, non Dio 41 38: ἐπειδή τε ἀεχρὶ πολλὰ χρήματά τε ἔχειν καὶ αὐτὰ ἀποκρύπτειν ἐλέγοντο, ἀπηγόρευσε μηδένα πλεῖον πεντακοσίων χιλίων καὶ μυρίων δραχμῶν ἀργυρίῳ ἢ καὶ χρυσίῳ κατέχειν et alludunt alii scriptores, ut Suetonius, Tiber. 49, dum scribit quosdam damnatos, *quibus nihil aliud sit obiectum quam quod pecuniam familiaris in pecunia haberent*. pretem scilicet maiorem quam pro lege in qua Suetonii vera sententia emenda Scholiastae sunt frustra, quum pecuniae conferri Caesar iuit in agros. Lips. non credo cum Dionis huc pertinere. nam quis sequentia legat, reperiet fortasse praefinisse modum non ostendendae sed domi habendae pecuniae non modo in numis, sed etiam supellectili aurea et argentea; voluisse ea lege efficere ut hoc pecunia cogerentur credere pecuniis, ut eas comprimerent in arcaque haberent, neve copia pecuniae pauperes esset materia rerum novarum; ut spectare etiam locum Suetonii Tib. 49 diximus ad illum locum. Lipsius tamen secutus est in notula ad Tacitum locum IAFabricius. veterum ut dubito legem hic innui Tacitum qua fidem publicam constituit, ut ei in posterum caveretur, omnem fenebrem et pecuniam; nam Dio 58 21 vocat hanc Caesaris legem περὶ τῶν συμβολαίων.

qua de modo credendi possidendique intra Italiam cavetur, omissam olim, quia privato usui bonum publicum postponitur. sane vetus urbi fenebre malum, et seditionum discordiarumque creberrima causa; eoque cohibebatur antiquis quoque et minus corruptis moribus. nam primo duodecim tabulis sanctum ne quis unciario fenore amplius exerceret, cum antea ex libidine locupletium agitaretur; dein rogatione tribunicia ad semuncias redacta, postremo vetita versura. multisque plebis scitis obviam itum fraudibus, quae totiens repressae miras per artes rursum oriebantur. sed tum Gracchus praetor, cui ea quaestio evenerat, multitudine periclitantium subactus rettulit ad senatum; trepidique patres (neque enim quisquam tali culpa vacuus) veniam a principe

interpres Latinus vertit *de contractibus*. male. verte *de pecuniis creditis;* quas ita vocari multis locis planum est. vide Gesnerum et Reizium ad Luciani Asinum initio, ubi aliquis dicitur peregre abiisse propter *πατρικὸν συμβόλαιον*, *ad exigendam syngrapham*, pecuniam quam pater alieni credidisset, ut ille apud Callimachum (h. in Cererem v. 78) *τέλθος ἀπαιτήσων*. hic igitur locus Dionis huc pertinet. Ern.

5. XII *tabulis sanctum*] at eam sanctionem Livius ad MDuellium tribunum plebis refert post 12 tabulas aliquot annis. 7 16: *CMarcio CnManlio consulibus de unciario foenore a MDuellio tribuno plebis rogatio est perlata; et plebs aliquando eam cupidius scivit accepitque* Lips. crediderim neglectam, ut alias saepe, instauratam et severius sancitam nova lege. Ern.

6. *unciario fenore* h. e. ne quis in centum asses plus menstrui fenoris exigeret quam unciam h. e. unum assem pro centenis in annum. ita recte explicant Muretus ad h. l. Sigonius ad Livium, Salmasius de modo usurarum p. 291, IFGronovius in Antexegesi priore de centesimis usuris et foenore unciario p. 63 sqq. Ern.

7. *dein rogatione trib.*] decem annis post illam Duellii. Livius 7 27: *TManlio Torquato CPlautio consulibus semunciarium tantum ex unciario foenus factum*. Lips. v. Salmas. l. c. Ern.

8. *vetita versura* [i. e. sublatum omne foenus quod ambigue Livius 7 42 posuit in actis anni 412, quinto anno post semunciam constitutam. *praeter haec*, inquit, *invenio apud quosdam LGenutium tribunum plebis tulisse ad populum ne foenerare liceret*. magis cum Tacito adfirmat Appianus B. C. I 54· *τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου κατὰ τὸ ἄστυ οἱ χρῆσται πρὸς ἀλλήλους ἐστασίασαν, οἱ μὲν πράττοντες τὰ χρέα σὺν τόκοις, νόμου τινὸς παλαιοῦ* (Genutii legem intelligit) *προαγορεύοντος, μὴ δανείζειν ἐπὶ τόκοις, ἢ ζημίαν τὸν οὕτω δανείσαντα προσοφλεῖν. . . . ἔθους δὲ χρονίου τοὺς τόκους βεβαιοῦντος. οἱ μὲν κατὰ τὸ ἔθος ἤτουν, οἱ δὲ οἷον ἐκ πολέμου τε καὶ στάσεων ἀνεβάλλοντο τὰς ἀποδόσεις. εἰσὶ δ' οἳ καὶ τὴν ζημίαν τοὺς δανείσαντας ἐκτίσειν ἠπείλουν*. Lips. similiter *versuram* explicat Salmasius l. c. p. 292. adde Gronovium in Antexegesi poster. p. 162. nempe esse mutuum, quod sub foenore sumatur; unde frustra tentarunt quidam rescribere *usura*. ceterum Salmasius non dubitat talem legem latam, sed statim neglectam. nempe nemo erat qui crederet gratis; unde sua sponte lex irrita facta. Ern.

petivere; et concedente annus in posterum sexque menses
dati, quis secundum iussa legis rationes familiares quisque
17 componerent. hinc inopia rei nummariae, commoto simul
omnium aere alieno, et quia tot damnatis bonisque eorum
5 divenditis signatum argentum fisco vel aerario attinebatur,
ad hoc senatus praescripserat, duas quisque fenoris partes
in agris per Italiam collocaret. sed creditores in solidum
appellabant; nec decorum appellatis minuere fidem. in
primo concursatio et preces; dein strepere praetoris tribunal;
10 eaque quae remedio quaesita, venditio et emptio, in contrarium mutari, quia feneratores omnem pecuniam mercandis
agris condiderant. copiam vendendi secuta vilitate, quanquis obaeratior, aegrius distrahebant, multique fortunis provolvebantur; eversio rei familiaris dignitatem ac famam
15 praeceps dabat, donec tulit opem Caesar disposito per mensas milies sestertio, factaque mutuandi copia sine usuris per

1. *et* ferri posse ait Pichena, mallet tamen *eo*. Ern.

3. *commoto aere — alieno*] i. e. dum creditor quisque pecuniam creditam repetit eodem tempore, ut mox tradit Tacitus. Ern.

6. *duas quisque f. partes*] Suet. Tib. c. 48. simile quod Plinius ep. 6 19 de senatu sui aevi: *patrimonii tertiam partem conferre iussit in ea quae solo continerentur*. Capitolinus de MAntonino 11: *iussit ut senatores peregrini quartam partem in Italia possiderent*. Lips. v. dicta ad Suet. l. c. ceterum video haesisse Muretum in verbo *foenoris*, pro eoque coniecisse *patrimonii* e loco Suetonii et similibus. *foenus* dicitur de numis qui sub foenore ponuntur a foeneratoribus, de quibus hic maxime sermo. sic dici *foenus* dudum docuit Salmasius de Usuris p. 24, in primis Gronovius in Mantissa de pecun. vet. c. 1. eius rei ignoratio etiam locis quibusdam Livii tenebras offudit. Ern.

8. *appellabant*] int. debitores; qui proprie *appellari* dicuntur, cum pecunia credita ab ipsis reposcitur, cum de solutione monentur, ut mox. notissimum illud *optima nomina non appellando fiunt mala*. etiam *solidum* proprium in hac re verbum. Cic. pro Rab. Post. 17: *solidum solvere*. Quintil. 5 10: *solidum petere*. Ern.

9. *concursatio*] more Ciceronis dicta de eo qui anxie laborat de aliqua, adeundo, allegando, petendo. Cic. ad Div. 1 1: *Libri et Hypsaei non obscura concursatio et contentio*; quem locum is non habuisse Tacitus videtur. Ern.

11. *mercandis*] Salmasius pro legendum *in mercandis*, et eadem idem quod *ponere*, *collocare*, nota in hac re tritissima. Pichena pro abscondidisse divites pecunias, et obaeratos redigerent ad necessitatem vilissimo pretio vendendi agros. Gronovius (Mantiss. de pecun. vet. c. 1 p. m. 417) Pichenam sequitur hactenus ut pecuniam in arcas compressam a divitibus parat, et paratiores essent ad occasionem bona emendi. verum vidisse arbitror. Ern.

13. *aegrius distrahebant*] quia mercatores, necessitate vendendi capiendi simulabant sibi non opus agro et alia similia, ut fit, ut quam minimo pretio emerent. Ern.

15. *praeceps*] hic quoque inanimatum eunt *in*. v. ad 4 62. Ern.

16. *sestertio*] sic legendum, non in M et editis, non *sesterti*

riennium, si debitor populo in duplum praediis cavisset. ic refecta fides, et paulatim privati quoque creditores re-erti. neque emptio agrorum exercita ad formam senatus onsulti, acribus, ut ferme talia, initiis, incurioso fine.

Dein redeunt priores metus postulato maiestatis Consi-lio Proculo; qui nullo pavore diem natalem celebrans raptus n curiam, pariterque damnatus interfectusque. et sorori eius anciae aqua atque igni interdictum, accusante Quinto Pom-onio. is moribus inquies haec et huiuscemodi a se factitari raetendebat, ut parta apud principem gratia periculis Pom-onii Secundi fratris mederetur. etiam in Pompeiam Macri-am exsilium statuitur, cuius maritum Argolicum, socerum aconem, e primoribus Achaeorum, Caesar afflixerat. pa-r quoque illustris eques Romanus, ac frater praetorius, um damnatio instaret, se ipsi interfecere. datum erat cri-ini quod Theophanem Mytilenaeum proavum eorum Gnaeus Iagnus inter intimos habuisset, quodque defuncto Theo-hani caelestes honores Graeca adulatio tribuerat. post quos extus Marius Hispaniarum ditissimus defertur incestasse liam et saxo Tarpeio deicitur. ac ne dubium haberetur agnitudinem pecuniae malo vertisse, aurarias eius, quan-

aretus, Ursinus volunt; de quo uere ad 2 86 mentio facta est. ION.

1. Pichena vocem *praediis* non rmit, tamen ambigit num verius *edibus*, usus loco Livii 22 60, i praedes et praedia iunguntur. autem *praedibus* potius quam *redii*, si unum sufficit? nam prae-tamen cavent praediis suis, et qui ediis cavent, praedes sunt. ERN.

1. *emitio* M.

5. *interficere* M.

6. *proavum*] horum avus fuit ompeius Theophanes, Asiae pro-ator, Tiberio ex intimis amicis. bo 13 p. 617: *οὗτος δὲ (Θεο-νης) καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ ὑπῆρξε, πομπηΐῳ τῷ Μάγνῳ κατέστη ος μάλιστα διὰ τὴν ἀρετὴν ἐν καὶ πάσας συγκατώρθωσεν ῷ τὰς πράξεις. . . . καὶ ἑαυ-πάντων Ἑλλήνων ἐπιφανέστα-ἀνέδειξεν. οὐδὲν ἐκέλευε Μάρκον Πομπήϊον, ὃν τῆς Ἀσίας ἐπίτροπον κατέστησέ ποτε Καῖσαρ ὁ Σεβαστός. καὶ νῦν ἐν τοῖς πρώτοις ἐξετάζεται τῶν Τιβερίου φίλων.* LIPS. de Theophane vide e Cicerone congesta in Clave, Burm. ad Vell. 2 18, et Ryckium ad h. l, qui de suspicione Freinshemii ad 1 72 *avum* legendum putat: nam Theophanis filium fuisse Pomponium illum apud Strabonem, huius hos duos. si Strabo non fallit, verum est. ERN.

21. *magnitudinem pecuniae*] de qua vide Dionem 58 22, et de hac historia tota. nescio an hic idem ille Marius, qui ante annos aliquot postulatus. 4 36: *Drusum, auspicandi gratia tribunal ingressum, adiit Calpurnius Salvianus in Sextum Marium.* LIPS.

aurariasque] pro *etiam aurarias* accipit Salinerius et Heinsius ad Vell. 8 2, neque tentandum

quam publicarentur, sibimet Tiberius seposuit. irritatusque s
pliciis cunctos qui carcere attinebantur accusati societatis c
Seiano, necari iubet. iacuit immensa strages, omnis sex
omnis aetas, illustres ignobiles, dispersi aut aggerati. ne
5 propinquis aut amicis assistere, illacrimare, ne visere qui
diutius dabatur; sed circumiecti custodes et in maeror
cuiusque intenti corpora putrefacta assectabantur, dum
Tiberim traherentur, ubi fluitantia aut ripis appulsa non c
mare quisquam, non contingere. interciderat sortis hum
10 nae commercium vi metus; quantumque saevitia glisce
miseratio arcebatur.

20 Sub idem tempus Gaius Caesar, discedenti Capreas
comes, Claudiam Marci Silani filiam coniugio accepit, i

fuisse a Faerno, qui *argentarias eius* legebat, contendit. neque tamen persuadet, neque IGronovio neque mihi. aut delendum *τὸ que* puto, aut legendum *quoque*. v. ad 4 74. id lenius puto quam IGronovii coniecturam *magnitudinem pecuniae malo vertisse aururiasque, eas, quamquam*. Ern.

2. *suppliciis*] supplicationibus reorum ac periclitantium, interpretatur Pichena. quis autem pro Caesaris hostibus supplicare auderet? potius *suppliciis* est sanguine, caede. significat crudelitatem eius non exsatiatam multitudine punitorum, sed ultro incitatam, ut grassari cuperet in plures. Gron.

3. *immensa strages*] mirum tragoedias eas verborum Tacitum miscere, si interfecti non plures viginti. ita enim Suet. 61: *viginti uno die abiecti tractique, inter eos pueri et feminae*. sed numerum eum, re ipsa admonente, corruptum dixero, substituoque ∞, id est mille; quod fatuus exscriptor interpretatus est viginti. certe de maiori numero fatebitur, qui Taciti verba vigilans leget. menda numerorum in Suetonio plura, et quaedam magnae rei. ut Nerone 12: *exhibuit ad ferrum etiam quadringentos senatores, sexcentosque equites Romanos*. quadringenti senatores dimidia senatus pars; quos omnes depugnasse in arena, fuge credere. corrigo *quadragenos*. de equi etiam malim *sexagenos*. fere coniecturam Xiphilino 61 9. auctor est pugnasse tantum triginta. simile in Claud. 32: *via et ampla et assidua ac fere patentissimis locis, rumque sexcenteni simul* rent. scribo *sexageni*. convivae epulum publicum, vivium. plura huius generis statim etiam in Taciti verbis *vi metu*. Lips. Muretus in primo Suetonii *ducenti* corrigi, aliter, ut fit, in re incerta v. Casaub. et Burm. ad Suet. quasi non, ut aliis in rebus, sos auctores potuerint sequi. Ern.

9. *sors humana* mors est pinati aut incerti casus. ita *permoto ad miserationem ob casus bellorum et sortem num*. at sortis eius commercium miseratio et agnitio similis nae; quae omnibus potest hanc sequitur auxilium vel et sepultura, communi quodam Lips. sive persuasio, sortem nam, aliorum hominum nos pertinere, communis ille Terentianus nihil homo alienum putat, eaque de cau sericordiam, auxilium debet.

10. *metus*] Lipsius metu, etiam Freinshemio placebat.

13. *immanem animum*] adh Cal. 10. Ern.

manem animum subdola modestia tegens, non damnatione matris, non exsilio fratrum rupta voce; qualem diem Tiberius induisset, pari habitu, haud multum distantibus verbis. unde mox scitum Passieni oratoris dictum percrebuit, neque meliorem unquam servum neque deteriorem dominum fuisse.

Non omiserim praesagium Tiberii de Servio Galba tum consule; quem accitum et diversis sermonibus pertentatum postremo Graecis verbis in hanc sententiam adlocutus "et tu, Galba, quandoque degustabis imperium," seram ac brevem potentiam significans, scientia Chaldaeorum artis, cuius apiscendae otium apud Rhodum, magistrum Thrasullum habuit, peritiam eius hoc modo expertus. quotiens super tali negotio consultaret, edita domus parte ac liberti unius conscientia utebatur. is litterarum ignarus, corpore valido, per avia ac derupta (nam saxis domus imminet) praeibat eum

2. *qualem diem*] corrupte. videntur verba huc tralata ex pagina sequenti: *quem tum annum, qualem diem haberet*. Vertranius conatur *qualem die Tiberius*, hoc sensu, Caligula talem habitatum induebat, qualem Tiberius quoque die induisset. coniectura, quam ego non emerim sestertio nummo. LIPS. dixi (Obs. I 2) non modo nihil hic esse mendi, sed et verba exquisita. *qualem diem induisset* i. e. qualem animum vultumque quoquo die sumpsisset vel gessisset Tiberius, talem et ipse induens ac praeferens. τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν — τοῖον ἐπ' ἦμαρ ἄγησι. GRON. retissime, etsi inest aliquid duri. *habitum* de vultus atque oris specie dici notum est, et supra iam vidimus. Huetius corrigebat *qualem in diem*, quod etiam Broterius recepit in textum, intellecto *habitum*. ERN.

4. *Passieni*] de eo v. Torrentium ad Ner. 6, Lipsium Excursu *A* ad l. 12, et Ryckium ad h. l. ERN.

6. *praesagium Tiberii*] pugnat Suetonius, qui non Tiberio sed Augusto praesagium hoc tribuit; nec de consule Galba, sed puero. lege eum c. 4. a Tacito stant Iosephus 18 6 et Dio 57 19. LIPS. quid si dicamus Tacitum duplex praesagium Augusti et Tiberii confudisse? nam verba *seram ac brevem potentiam significans*, non conveniunt satis verbis *tu quandoque degustabis imperium*. ERN.

8. hoc de consule Tiberius: at Suetonius de puero refert *Augustum apprehensa eius buccula dixisse* καὶ σὺ τέκνον τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παραγεύσῃ. quae sunt ipsa quae hic Tiberio adscribuntur; quod idem cum nostro et Dio facit. ita censeat aliquis Suetonium vel alios auctores secutum vel memoriola lapsum; etsi potuit uterque diverso tempore praedixisse. sed itane verbis iisdem? LIPS. apud Suetonium ex melioribus libris iam legitur παρατρώξῃ. GRON. ceterum *est* excidisse videtur. ERN.

11. *Thrasyllum*] qui etiam de re medica libros composuisse videtur, laudante Plinio plus uno loco. pete fuse haec a Dione 55 11. LIPS.

12. *super negotio*] M *superta negotio*, unde *super tali negotio*, vel *super eo negotio*, scil. praescientiae coniecit Pichena. *tali* probo. *consultaret* int. aliquem, scientiam illam professum. sic Plin. pan. 76. *consultare aves*. ERN.

15. *imminet*] non dicit *imminebat*, nam exstabat adhuc, et ostendebatur ac visebatur peregrinantibus, ut fit.

cuius artem experiri Tiberius statuisset, et regredientem, si vanitatis aut fraudum suspicio incesserat, in subiectum mare praecipitabat, ne index arcani exsisteret. igitur Thrasullus isdem rupibus inductus postquam percunctantem commoverat imperium ipsi et futura sollerter patefaciens, interrogatur an suam quoque genitalem horam comperisset; quem tum annum, qualem diem haberet. ille positus siderum ac spatia dimensus, haerere primo, dein pavescere, et quantum introspiceret, magis ac magis trepidus admirationis et metus, postremo exclamat ambiguum sibi ac prope ultimum discrimen instare. tum complexus eum Tiberius praescium periculorum et incolumem fore gratatur; quaeque dixerat, oracli
22 vice accipiens, inter intimos amicorum tenet. sed mihi haec ac talia audienti in incerto iudicium est, fatone res mortalium et necessitate immutabili an forte volvantur. quippe sapientissimos veterum, quique sectam eorum aemulantur, diversos reperies, ac multis insitam opinionem, non initia nostri, non finem, non denique homines dis curae; ideo creberrime tristia in bonos, laeta apud deteriores esse. contra alii fatum quidem congruere rebus putant, sed non e vagis stellis, verum apud principia et nexus naturalium causarum; ac tamen electionem vitae nobis relinquunt, quam ubi elegeris, certum imminentium ordinem. neque mala vel bona quae vulgus putet: multos qui conflictari adversis videantur, beatos, at plerosque quanquam magnas per opes miserrimos, si illi gravem fortunam constanter tolerent, hi prospera inconsulte utantur. ceterum plurimis mortalium

forte tamen dedit Tacitus *imminebat*, et syllaba excidit, ut saepe in hoc M factum vidimus. ERN.

8. *pavescere*] M *pavescente*, unde IGronovius coniicit *pavescens*. non displicet. ERN.

12. *et*] Acidalius *sed* coniicit, ut supra 5 3. intellige ex *gratatur* dicit, aperit. ERN.

19. Freinshemius non dubitat legendum esse *creberrime tristia*, deleto *et*. IGronovius suspicatur *creberrima tristia*. illud melius puto, sed ut *et* servetur, et deinde *et laeta* scribatur. ERN.

22. etsi *quam* ad *vitam* referri potest, tamen durius videtur nec satis dignum Tacito, *electionem vitae, quam ubi elegeris*. an *quam ubi feceris?* aut *quam ubi decreris*, vel potius *nam ubi decreris*. Martialis 2 64: *dum te caussidicum, dum te modo rhetora fingis, et non decernis, Taure, quid esse velis*. ERN.

25. *at*] *ac* vulgo.

27. *prospera utantur*] ἀφυῶς, ut alia. Catonem et Plautum sic dixisse lexica docent. ERN.

non eximitur quin primo cuiusque ortu ventura destinentur; sed quaedam secus quam dicta sint cadere, fallaciis ignara dicentium: ita corrumpi fidem artis, cuius clara documenta et antiqua aetas et nostra tulerit. quippe a filio eiusdem
5 Thrasulli praedictum Neronis imperium in tempore memorabitur, ne nunc incepto longius abierim.

23 Isdem consulibus Asinii Galli mors vulgatur, quem egestate cibi peremptum haud dubium: sponte vel necessitate, incertum habebatur. consultusque Caesar an sepeliri
10 sineret, non erubuit permittere, ultroque incusare casus qui reum abstulissent antequam coram convinceretur. scilicet medio triennio defuerat tempus subeundi iudicium consulari seni, tot consularium parenti. Drusus deinde exstinguitur, cum se miserandis alimentis, mandendo e cubili tomento,
15 nonum ad diem detinuisset. tradidere quidam praescriptum fuisse Macroni, si arma ab Seiano tentarentur, extractum custodiae iuvenem (nam in palatio attinebatur) ducem populo imponere. mox quia rumor incedebat fore ut nurui ac nepoti conciliaretur Caesar, saevitiam quam paenitentiam

5. *memorabitur*] non est in libris, qui supersunt, id vaticinium; ne in Suetonio quidem. Lips. sed apud Xiphilianum 61 2, ubi narrat astrologum quendam praedixisse Neronem et imperaturum et matrem interfecturum. Ern.

7. *Asinii Galli*] quem eodem die et convivam Tiberii fuisse, et eo vehemente damnatum narrat Dio 58 3, in actis anni 783. est ille qui filius Pollionis Asinii librum edidit, quo patrem Ciceroni comparavit; cui rescripsit imperator Claudius. v. Suet. 41, et Plinius ep. 7 4, Agellius 17 1. Eusebius in Chronicis notat *Asinium Gallum diris suppliciis mactatum anno ante T. Livii mortem.* Lips. stemma Asiniorum ad h. l. dedit Ryckius. Ern.

12. *medio triennio* i. e. toto triennio, quod a tempore accusationis ad mortem eius effluxerat. Ern.

13. *tot cons. par.*] plures enim filios habuit qui consules. vide ea quae notavi ad 3 75. Lips.

15. *descriptum*] Muretus *praescriptum.* Lips. et sic Iucundus scripserat in apographo suo, unde laudat Ursinus. arbitror vulgato aliquid defensionis reliquum esse. *describere* exquisite dicitur pro imperare, mandare, ubi aut pluribus ac per partes imperatur aliquid, aut imperantur plura simul, rei perficiendae aut avertendae necessaria. v. dicta in Clave Cic. in h. v. Tiberius in disponendo opprimendi Seiani negotio, Macroni mandarat de Druso; unde ei hoc *descriptum* fuisse recte et eleganter, ut opinor, dicitur. Horat. Art. P. 86: *descriptas servare vices* i. e. mandatas. sed quoniam *praescriptum* est in M (et sic edidere Beroaldus et Alciatus), non dubitavi hoc praeferre. miror quo modo Rhenano in mentem venerit *descriptus*, quod expressit etiam Aldus. Pichena *praescriptum* in M non vidit; IGronovius non restituit. Ern.

17. *custodia* vulgo M.

18. *nuru* M.

24 maluit. quin et invectus in defunctum, probra corp
exitiabilem in suos, infensum rei publicae animum ob
recitarique factorum dictorumque eius descripta per dies
sit. quo non aliud atrocius visum: adstitisse tot per a
5 qui vultum, gemitus, occultum etiam murmur excipere
potuisse avum audire, legere, in publicum promere,
fides, nisi quod Actii centurionis et Didymi liberti ep
lae servorum nomina praeferebant, ut quis egredientem
biculo Drusum pulsaverat, exterruerat. etiam sua
10 centurio saevitiae plena, tanquam egregium, vocesque
cientis adiecerat, quis primo [alienationem mentis simul
quasi per dementiam funesta Tiberio, mox ubi exspes
fuit, meditatas compositasque diras imprecabatur, ut qu
admodum nurum filiumque fratris et nepotes domu
15 omnem caedibus complevisset, ita poenas nomini gen
maiorum et posteris exsolveret. obturbabant quidem p
specie detestandi: sed penetrabat pavor et admiratio, ad
dum olim et tegendis sceleribus obscurum huc confe
venisse, ut tanquam dimotis parietibus ostenderet ar
20 sub verbere centurionis, inter servorum ictus, extrema
alimenta frustra orantem.

25 Nondum is dolor exoleverat, cum de Agrippina
tum, quam interfecto Seiano spe sustentatam provixisse
et postquam nihil de saevitia remittebatur, voluntate
25 ctam, nisi si negatis alimentis assimulatus est finis, q
deretur sponte sumptus. enimvero Tiberius foedissim
minationibus exarsit, impudicitiam arguens et Asinium

1. *probra corporis*] int. impudicitiam, quam II 2 *mollitiam* vocat. Ern.

3. *factorum*] intelligendum, ut opinor, *plurima* aut simile quid. Genitivum cum tali ellipsi, more Graeco, supra quoque vidimus. adde Burm. ad Suet. Ner. 37. Ern.

14. *et nepotes*] intellige *interfecerit*, quod latet in sequentibus *domum caedibus complevisset*. v. ad c. 21 et alibi. ita non opus cum Acidalio suspicari vocem periisse. Ern.

19. *dimotis*] parietes non, ut aulaea aut plagulae lecticae, dim
tur, sed *deiiciuntur*, itaque
dum *demotis*, saepe hae
confusa docent viri docti.
ad Quinctil. 7 3. sic infra
in insulas demoti sunt. non
supra 4 60: *labefactum*
ubi etiam est pro *deiecium*.
effigies demovendas. Ern.

23. *provixisse*] porro vi
luisse, vitam retinuisse. alio
plum nondum reperi aut
vidi. 3 66: *propolluebat*
polluebat, ubi tamen co
docti. Ern.

lum adulterum, eiusque morte ad taedium vitae compulsam. sed Agrippina aequi impatiens, dominandi avida, virilibus curis feminarum vitia exuerat. eodem die defunctam quo biennio ante Seianus poenas luisset, memoriaeque
5 id prodendum addidit Caesar; iactavitque quod non laqueo strangulata neque in Gemonias proiecta foret. actae ob id grates, decretumque ut quintumdecimum calendas Novembris, utriusque necis die, per omnis annos donum Iovi sacraretur.

26 Haud multo post Cocceius Nerva, continuus principis, omnis divini humanique iuris sciens, integro statu, corpore illaeso, moriendi consilium cepit. quod ut Tiberio cognitum, assidere, causas requirere, addere preces, fateri postremo grave conscientiae, grave famae suae, si proximus
15 amicorum nullis moriendi rationibus vitam fugeret. aversatus sermonem Nerva, abstinentiam cibi coniunxit. ferebant gnari cogitationum eius, quanto propius mala rei publicae viseret, ira et metu, dum integer, dum intentatus, honestum finem voluisse.

20 Ceterum Agrippinae pernicies, quod vix credibile, Plancinam traxit. nupta olim Gnaeo Pisoni et palam laeta morte Germanici, cum Piso caderet, precibus Augustae nec minus inimicitiis Agrippinae defensa erat. ut odium et gratia desiere, ius valuit; petitaque criminibus haud ignotis, sua
25 manu sera magis quam immerita supplicia persolvit.

2. *aequi impatiens*] Heinsius (ep. ad Graev. Coll. Burm. t. 4 p. 130) *obsequii impatiens:* nam illud probrosum esse. frustra 2 42: *regibus aequa nedum iniqua insolita.* sic indicat etiam Graevius in resp. ad Heinsium, qui et ipse post agnovit errorem. ERN.

7. *quintum decimum*] sic M, non *quintodecimo*, ut est in editis recentioribus: nam Beroaldus, Rhenanus, Aldus, Gryphius illud habent. similiter aliis locis loquitur Tacitus. 12 69: *tertium ante idus Octobres*, ut iam docuit IGronovius; ubi similiter mutatum in *tertio* restituit Pichena. ERN.

10. *Nerva*] celeber iuris auctor, de quo Pomponius: *hic etiam Nerva Caesari familiarissimus fuit.* consul fuit cum Vibio Rufino a. 775. LIPS.

16. *ferebant gnari*] Dio 58 21 tradit causas fuisse tum alias, tum hanc, quod Tiberius leges Caesaris περὶ τῶν συμβολαίων i. e. *de pecuniis creditis* renovare voluisset, unde fidem labefieri et alios motus oriri viderit; eamque causam fuisse quare Tiberius postea rem moderaretur, et illud millies gratuitum daret. dicendum esse potius, quod renovasset: nam Nerva ἀπεκαστέρησε post transactam causam illam. ERN.

18. *intentatus*] ab accusatoribus, periculis nondum appetitus, nondum vexatus. ERN.

27 Tot luctibus funesta civitate pars maeroris fuit q
Iulia Drusi filia, quondam Neronis uxor, denupsit in d
Rubellii Blandi, cuius avum Tiburtem, equitem Roman
plerique meminerant. extremo anni mors Aelii La
5 funere censorio celebrata, qui administrandae Suriae i
gine tandem exsolutus urbi praefuerat. genus illi de
vivida senectus; et non permissa provincia dignationem
diderat. exin Flacco Pomponio Suriae propraetore defu
recitantur Caesaris litterae, quis incusabat egregium q
10 que et regendis exercitibus idoneum abnuere id munus,
que ea necessitudine ad preces cogi per quas consula
aliqui capessere provincias adigerentur, oblitus Arm
ne in Hispaniam pergeret, decimum iam annum ati
obiit eodem anno et Marcus Lepidus, de cuius moder
15 atque sapientia in prioribus libris satis collocavi. neque
bilitas diutius demonstranda est: quippe Aemilium
fecundum bonorum civium, et qui eadem familia co
moribus, illustri tamen fortuna egere.

2. *denupsit*] extra cognationem suam nupsit, interpretatur Muretus. id esset potius *enupsit*, verbo Liviano. si dixisset infra nobilitatem gentis, ferrem facilius. sed arbitror simpliciter pro *nubere* capi posse. v. 15 37. Suet. Ner. 29: *Doryphoró liberto, sicut ipsi Sporus, ita ipse denupsit.* sic et Ovid. M. 12 196, ubi B. a. l. usus est. adde Heins. ad illum locum. Ern.

3. *avum Tiburtem*] at pater eius tamen consularis, de quo 3 51: *solus Lepido e consularibus Rubellius Blandus adsensit.* consul suffectus fuit a. 771. Lips. Ryckius illum ipsum consularem hic intelligi putat. Ern.

5. *funere censorio*] v. supra ad 4 15. Ern.

8. *Flacco Pomponio*] de eodem Suetonius Tib. 42: *postea princeps in ipsa publicorum morum correctione cum Pomponio Flacco et LPisone noctem continuumque biduum epulando potandoque consumpsit; quorum alteri Syriam provinciam, alteri praefecturam urbis co detulit.* ubi aliquot libri *Flacco*, male. est enim ille ipse ante 15 annos Moesiae pr Cf. 2 66. Lips.

10. *exercitubus* M.

14. *Marcus*] iterum Marcus L

15. *collocavi*] de modo sup habet hoc verbum Muretus; promtu foret corrigere com sed etiam *ponere* sic fere Cicero de Fin. 2 26: *pon dicere alios* i. e. commemor enim de disputatione serm 2 3: *magnus ille noster dicente posuit in iudicio* i. e. Ern.

17. *corruptis moribus* i. e. ribus malis et morum pr ruptis, ut saepe; ne quis liam proprie referat. ipsum quoque licebit, si hoc sensu: qui ex illa fam cives fuere, tamen illustr usi sunt. Ern.

28 Paulo Fabio Lucio Vitellio consulibus post longum saeculorum ambitum avis phoenix in Aegyptum venit, praebuitque materiam doctissimis indigenarum et Graecorum multa super eo miraculo disserendi. de quibus congruunt, et
5 plura ambigua sed cognitu non absurda, promere libet. sacrum soli id animal, et ore ac distinctu pinnarum a ceteris avibus diversum, consentiunt qui formam eius definiere. de numero annorum varia traduntur. maxime vulgatum quingentorum spatium: sunt qui asseverent, mille quadringentos
10 sexaginta unum interici, prioresque alites Sesoside primum, post Amaside dominantibus, dein Ptolemaeo qui ex Macedonibus tertius regnavit, in civitatem cui Heliopolis nomen advolavisse, multo ceterarum volucrum comitatu novam fa-

1. *Paullo Fabio LVitellio coss.*] Dio 58 27, Solinus c. 33, Plinius 10 2 biennio posterius venisse eum volunt, QPlautio Sexto Papinio consulibus. vereor ut stare sententia Taciti possit contra tot testes. nota autem ex Dione 58 24 hos ipsos consules post celebrata decennalia Tiberii poena adfectos; quod tacuit noster. ex quo non vane dixerim narrationi huic annali deesse quaedam. non enim consulum supplicium certe omisisset. Lips. negat Muretus consules interfectos fuisse. Vitellius quidem, imperatoris pater, Caligula et Claudio imperatoribus vixit. Suet. Vit. 2. Ern.

3. *materiem* vulgo.

6. *et ore ac distinctu*] haud mutem. nam os ei etiam eximium, *tristis faciem caputque* (ait Plinius) *plumeo apice cohonestantibus*. ingeniose alioqui Pichena *colore ac*. Lips. vulgatum defendit IGronovius ex noto carmine de phoenice. Plinius sane 10 2 etiam *faucium* (ubi quidam libri *faciem*) *et capitum* ornatum tradit. item Graevius ep. ad Heins. t. 4 coll. Burm. p. 512. Ern.

7. *definiere*] M *deffinere* [*deffiniere*] sed literam *d* a recenti manu, et legendum *effinxere* Pichena censet. non credo. *effingere* non est, ut opinor, describere. Ern.

9. *LXI*] nimis minutum aut cautiosum de *uno* anno. itaque Muretus sententiam expedisse mihi videtur: *sexaginta: unum in terris*. neque enim probabile hoc omissum, de unitate. Lips. idem placet Ursino, Pichenae, nisi quod ille insuper coniicit e CDLX factum esse CIↃCDLX, quod fortasse et apud Plin. l. c. reponendum esse, ubi anni eduntur DCLX. sed Salmasius ad Solinum p. 388 b vulgatum defendit, intelligitque annum magnum canicularem Aegyptiorum, qui anno millesimo quadringentesimo sexagesimo primo circumagitur auctore Censorino c. 18. apud Plinium quidem l. c. traditur Manilium statuisse vitam phoenicis finiri anni magni conversione. id si probetur, sequentia de aliis debent accipi. nam inter Amasin et Ptolemaeum Energetem tantum spatium temporis non intercedit. sed in rebus fabulosis et nugatoriis nihil certi reperiri potest. videnda etiam quae de hoc loco disputat Perizonius in Orig. Aegypt. c. 16. Ern.

10. *Sesostride*] sic ex emendatione doctorum virorum legitur. nam Beroaldus edidit *Soside*. IGronovius autem mavult *Sesoside*, e vestigiis scripturae quae est in M, *aliter esse soside*. *Sesosis* vocatur etiam a Diodoro Sic. 1 53 et aliis. Ern.

11. *Amaside*] Perizonius l. c. p. 312 aut *Anysi* vel *Anyside* legendum, aut certe Herodoti Anysin intelligendum putat, si hic locus ad

10 meatui sit, subire patrium corpus inque solis ara
atque adolere. haec incerta et fabulosis aucta
aspici aliquando in Aegypto eam volucrem non a
29 At Romae caede continua, Pomponius Lab

aliquam veri speciem revocari debeat. Ern.

5. *annorum numero*] Heinsius *annorum* M *numero*. probat Graevius l. c. Ern.

6. *suis in terris*] Heinsius coniiciebat *surculis e thuris*; quam emendationem Graevius (ep. ad Heins. t. 4 coll. Burm. p. 505) pro certissima habet, nisi quod τὸ *e* abesse vult. est sane peringeniosa. melior tamen altera eiusdem *surculis tureis*. Ern.

9. *tentato* i. e. cum prius tentaverit. sic saepe historici loquuntur, Sallustius, Livius et Tacitus noster. Lips. Heinsius *itinere*, probat Graevius l. c. recte. Ern.

10. *subire*] Salmasius ad Solin. l. c. legendum censet *subicere*: non enim *subire* corpus, quod verbum dicatur de onere imposito, quod dorso capite humeris feratur; sed pedibus ferre globum myrrheum cavatum, in locum cavatum subiecto patre: hoc esse *subicere corpus*, antique pro *subiicere*. refellitur ab Isaaco Vossio ad Melam 3 8 ed

habuisse Virgilianum il
599: *quem subiisse hu*
ctum aetate parentem.
non nimis proprietas v
bus urgenda. defendebat
sius et hoc et *adolere*,
vio l. c. Ern.

11. *atque adolere*] Sa
vult *neque adolere*:
iam in aram deferri et
non comburi corpus.
certe putavit *corpus* pa
sicque accepit Herodotus
tota narratio hoc clam
cit phoenicem patrem s
plo Heliopolitano θάπ
fieri in ara noster et
illud autem θάπτειν in
do fieri quaeso pote
mando? sive ipse abiec
sive sacerdotibus comb
querit. qualis autem
randi, *in aram perferre*
lere? non potius omisi
hoc addere? idem ind
Ryckiano *atque uvolare*

13. *caede continua*]
piendum est: cum Ro

praefuisse Moesiae rettuli, per abruptas venas sanguinem effudit; aemulataque est coniunx Paxaea. nam promptas eiusmodi mortes metus carnificis faciebat, et quia damnati publicatis bonis sepultura prohibebantur, eorum qui de se statuebant humabantur corpora, manebant testamenta, pretium festinandi. sed Caesar missis ad senatum litteris disseruit morem fuisse maioribus, quotiens dirimerent amicitias, in-

ablativis accepti, vel in ablativos mutati. v. ad 11 2 init. Ern.

4. *sepultura prohibebantur*] sepultura luctuque adfinium prohiberi, nisi magnorum scelerum damnatos (puta parricidii, perduellionis, itemque suspendiosos) non moris apud priscos. invaluit sub tyrannis, ideoque quasi novum in Tiberii saevitia Suetonius notat, c. 61: *interdictum ne capite damnatos propinqui lugerent*, itemque *nemo punitorum non in Gemonias abiectus uncoque tractus*. qui autem tracti, Tiberis eis sepultura. idem in publicatione bonorum fuit, quae apud antiquos in crimine perduellionis et hostilitatis tantum exercita, et fortasse parricidii. ita SpMaelii *bona contacta pretiis regni mercandi vendere atque in publicum redigere quaestores iussi*, ait Livius 4 15. ita Ciceronis damnati a Clodio; MLepidi a senatu publica facta, quia secutus Antonii sectam. primus publicationem ad omnia crimina (publica intellego) traxit Caesar; qui, ut Suetonius ait c. 42, *poenas facinorum auxit; et cum locupletes eo facilius scelere se obligarent, quod integris patrimoniis exsulabant, parricidas, ut Cicero scribit, bonis omnibus, reliquos dimidia parte multavit*. tenuit ea lex sub Augusto; qui tamen, cum multis divitibus vel dimidia pars nimiae essent opes, et in ipso exsilio caussa luxus, sauxit ut iis omnibus quibus aqua et igni interdictum (i. e. iurisconsultorum verbo deportatis) non plus possidere liceret quingentis millibus nummum. Dio 56 27. intenditque iterum saevitiam eam Tiberius, lata lege qua interdictis aqua et igni adempta omnis testamenti factio. idem Dio 57 22. quam legem interpretatus Caius (l. 3. Qui test. fac. possunt) *si cui aqua et igni interdictum sit*, inquit, *eius nec illud testamentum valet quod ante fecerit, nec id quod postea. bona quoque, quae tunc habuit cum damnaretur, publicabuntur*. Lips.

qui de se statuissent] non mirum, quia ne damnati quidem nec peracti rei. Dio haec omnia exprimere voluit, in actis anni 784, 58 15: ἔς τε τὴν ἀγορὰν τὰ σώματα ἁπάντων ἐρρίπτετο, καὶ μετὰ τοῦτο ἐς τὸν ποταμὸν ἐνεβάλλετο. ἤδη δὲ καὶ ὅπως οἱ παῖδες τῶν οὐσιῶν αὐτοὺς κληρονομῶσιν. ubi puero mendum clarum, scribendumque μὴ κληρονομῶσιν, inserta voce. ideo enim abiecta corpora tractaque, ne liberi succedere in bona possent, quae iam publica ut damnatorum palam punitorumque. mirum ex sequentibus Dionis verbis interpretem id non vidisse. bona ergo manebant, si quis praevenisset damnationem, et testamenta. sed quid in praemiis accusatorum? nihilo secius dari solere, ostendit Taciti locus supra 4 30: *et quia Cornutus — per praemia elicebantur*. dari non solere, Seneca in narranda Cremutii morte, quae sub hoc Tiberii tempus, in Cons. ad M. 22: *cognito consilio — rei prohiberentur*. [v. supra ad 4 34] nec satis scio quomodo in concordiam reducam eos locos. sub Claudio et Nerone fortean aliud fuerit; et Senecam deceperit mos sui aevi. Lips. adde Paull. Rec. Sent. 5 12, et ibi interpretes. ceterum latinitas postulat *statuerant* sive *statuissent*, quod video exhiberi in titulo notae Lipsianae, nuspiam in textu reperi. Ern.

7. *morem fuisse*] v. supra 2 70, et ibi Lipsium, et quae diximus ad Suet. Cal. 3. Ern.

terdicere domo eumque finem gratiae ponere: id se repe-
visse in Labeone; atque illum, quia male administratae pro-
vinciae aliorumque criminum urgebatur, culpam invidia vel-
visse, frustra conterrita uxore, quam etsi nocentem, pericu-
5 tamen expertem fuisse. Mamercus dein Scaurus rursus
postulatur, insignis nobilitate et orandis causis, vita proba-
sus. nihil hunc amicitia Seiani, sed labefecit haud mi-
validum ad exitia Macronis odium, qui easdem artes acri-
tius exercebat; detuleratque argumentum tragoediae a Scau-
10 scriptae, additis versibus qui in Tiberium flecterentur. ter-
rum ab Servilio et Cornelio accusatoribus adulterium Liviae
magorum sacra obiectabantur. Scaurus, ut dignum vetu-
bus Aemiliis, damnationem anteit, hortante Sextia ma-
30 quae incitamentum mortis et particeps fuit. ac tamen au-
15 satores, si facultas incideret, poenis afficiebantur, ut Ser-
lius Corneliusque perdito Scauro famosi, quia pecunias
Vario Ligure omittendae delationis ceperant, in insulas
terdicto igni atque aqua demoti sunt. et Abudius Rufus in-
ctus aedilitate dum Lentulo Gaetulico, sub quo legioni pre-
20 fuerat, periculum facessit, quod is Seiani filium gen-
destinasset, ultro damnatur atque urbe exigitur. Gaetu-
ea tempestate superioris Germaniae legiones curabat, mi-

3. *urgebatur*] in promptu foret corrigere *arguebatur*, quod facile potuisset converti in *urguebatur*, praesertim cum nullum aliud exemplum huius generis profertur. sed quando omnes, qui M inspexerunt, repererunt *urgebatur*, credamus id esse a Tacito, et intelligamus Graeco more dictum pro *urgeri criminibus*, ut Tacitus alibi loquitur (H. 4 43), intellectu *nomine* aut alius talis vocis. supra 5 11: *noxius coniurationis*, ubi vide dicta. Ern.

invidia] v. dicta ad 4 52. Ern.

5. *Mamercus*] male hic a Dione 58 24 Μάρκος. de probrosa eius vita lege Senecam de Benef. 4 31, aut potius non lege impuritatem hominis et ἄρρητον μίξιν. notat eum brevi stigmate Tertull. de Pallio c. 5: *dabo catharticum impuritati Scauri et aleae Curii et vinolentiae Antonii*. Lips. quem vide et necam 1. c. Ern.

7. *Seiani, sed labefecit*] ut ... positio facta est, legendumque ... *labefecit, sed?* Ern.

9. *tragoediae*] cui nomen ... fuit. versus qui in Tiberium ... videbatur, ex Euripide: ... κρατούντων ἀμαθίας χρῆν ... ρειν. adi Dionem l. c. Lips.

11. *Cornelio*] fuit cognomen ... Seneca pater Suasoria 2: ... *ille, qui Scaurum Mamercum, quo Scaurorum familia ... est, maiestatis reum fecerat, ... quam improbi animi, tam ... ingenii*. Lips.

13. *Sexitia*] Lipsius ... *Sextia*. recte, ut opinor. Ern.

17. *omittendae delationis*] causa: de quo genere loqu... supra dictum. *capere pecuniam* est formula propria de ...

que amorem assecutus erat; effusae clementiae, modicus severitate, et proximo quoque exercitui per Lucium Apronium socerum non ingratus. unde fama constans ausum mittere ad Caesarem litteras, affinitatem sibi cum Seiano haud sponte sed consilio Tiberii coeptam; perinde se quam Tiberium falli potuisse, neque errorem eundem illi sine fraude, aliis exitio habendum. sibi fidem integram et, si nullis insidiis peteretur, mansuram: successorem non aliter quam indicium mortis accepturum. firmarent velut foedus, quo princeps ceterarum rerum poteretur, ipse provinciam retineret. haec, mira quanquam, fidem ex eo trahebant quod unus omnium Seiani affinium incolumis multaque gratia mansit, reputante Tiberio publicum sibi odium, extremam aetatem, magisque fama quam vi stare res suas.

31 Gaio Cestio Marco Servilio consulibus nobiles Parthi in urbem venere, ignaro rege Artabano. is metu Germanici fidus Romanis, aequabilis in suos, mox superbiam in nos, saevitiam in populares sumpsit, fretus bellis quae secunda adversum circumiectas nationes exercuerat, et senectutem Tiberii ut inermem despiciens, avidusque Armeniae, cui defuncto rege Artaxia Arsacen liberorum suorum veterrimum imposuit, addita contumelia et missis qui gazam a Vonone

contra leges pecuniam accipiunt, qui corrumpi se pecunia patiuntur. v. Clav. Cic. in h. v. Ern.

1. primum, ne quis tentet *effusae*, quia mox *modicus*, cantum est observatione saepe inculcata de consuetudine Taciti variandae constructionis contra consuetudinem elegantiorum scriptorum. infra c. 47: *vetustis honoribus et illustris studiis*. deinde coniectura Mureti et Fichenae *severitatis* refellitur frequentia exemplorum contrariorum in ipso Tacito, de qua iam alibi actum. sed quomodo differunt *effusae clementiae* et *modicus severitate?* nam *clementia* est moderatio severitatis. *effusam clementiam* arbitror esse in condonatione aut levitate poenarum, severitatis moderationem in disciplinae militaris parum accurata et ari exactione. Ern.

8. videtur *indicium mortis* pro indicta morte vel indictione mortis dixisse. Gron. nihil arbitror impedire quo minus *indicium* pro signo accipiamus mortis sibi imminentis. *indicium* quidem, quae est Freinshemii coniectura, vix commodum sensum parit. Ern.

17. *aequabilis* i. e. lenis, mitis, aequus, iustus. nam *aequabilis* interdum dicitur pro *aequalis*, ut ap. Cic. Off. 2 11: *aequabilis praedae partitio*. sed *aequalitatis* verbo notio iustitiae adhaesit: nam *aequalis* v. c. *partitio* est eadem iusta; et hinc etiam civilitatis, lenitatis. v. Clav. Cic. Ern.

19. *execreverat* M.

20. *inermem* h. e. liberis carentem. v. dicta ad 1 3. sic etiam Freinshemius; a quo sine causa idonea dissentit IGronovius. Ern.

22. *imposuit*] tempum ratio desideat *imposuerat*, sicut etiam ante

relictam in Suria Ciliciaque reposcerent; simul veteris Persarum ac Macedonum terminos, seque invasurum potentiam Cyro et post Alexandro, per vaniloquentiam ac minas iactabat. sed Parthis mittendi secretos nuntios validissimus auctor fuit Sinnaces, insigni familia ac perinde opibus, et proximus huic Abdus, ademptae virilitatis. non despectum apud barbaros, ultroque potentiam habet. ii adscitis et aliis primoribus, quia neminem gentis Arsacidarum summae imponere poterant, interfectis ab Artabano plerisque adhuc nondum adultis, Phrahaten regis Phrahatis filium Romae praescebant: nomine tantum et auctore opus, ut sponte Caesaris, ut genus Arsacis ripam apud Euphratis cernerent, cupitum id Tiberio. ornat Phrahaten accingitque patentem ad fastigium, destinata retinens, consiliis et astu res externas moliri, arma procul habere. interea cognitis insidiis Artabanus tardari metu, modo cupidine vindictae inardescens et barbaris cunctatio servilis, statim exsequi regium vitium valuit tamen utilitas, ut Abdum specie amicitiae vocatum ad epulas lento veneno illigaret, Sinnacen dissimulatione

est *exercuerat;* et sic Tacitum scripsisse puto. frustra obloquitur Broterius: nam exempla similia non docent tam parum Latine scripsisse auctores, sed saepe imperitos librarios male descripsisse. Ern.

6. *non despectum*] ex instituto Cyri apud Xenoph. 7 5, qui custodiam curamque sui corporis solis commisit eunuchis, et intimam aulam ex hoc semiviro genere constituit quasi fidissimo. itaque deinceps in honore. sed et Persae primi privasse viro creduntur. Stephanus de Urbibus: *Σπάδα, οὐδετέρως, κώμη Περσικὴ, ἐν ᾗ πρώτῃ εὐνουχισμὸς γέγονεν.* Petronius c. 119: *Persarum ritu, male pubescentibus annis surripuere viros, exsectaque viscera ferro in Venerem fregere.* alii ad Semiramim referunt, ut Ammianus 14 6. utramque famam posuit Claudianus in Eutrop. 1 339: *seu prima Semiramis astu Assyriis mentita virum, ne locis acutae mollities laevesque genae se prodere possent, hos sibi coniunxit similes; seu Persis luxuries vetuit nasci lanigerambram.* ubi scriptum etiam Persis nullo vitio, quia populi ii sunt confusi. Lips. unde factum ut pro primoribus, magnatibus interpretentur, ut docent viri doct. Act. 5 27. Ern.

11. *nomine*] refer ad genus Caesacis, *auctore* autem ad genus Caesaris i. e. iussu, ut supra. Ern.

14. *astu*] *asatu* M, ut paulo post (30 extr.) *visitare*, non ut sum.

16. *modo cup. v. inard.*] [illegible] alterum *modo* concedo: sed [illegible] rendum esse, ut cum Manut. [illegible] Acidalius, nego cum [illegible] Tacitus sic et alibi; neque [illegible] hac particula, sed etiam in alis [illegible]

19. *veneno illigaret*] sic [illegible] apud Sophoclem in [illegible] Cic. Tusc. 2 8: *ipse illigato [illegible] interimor textili*, de [illegible] nata; ubi in Graeco Sophocl. [illegible] χειροωθεὶς. sed Cicero ad [illegible] respexit, de qua ante dixerat [illegible] tire. hic *illigare* videtur [illegible]

donis, simul per negotia moraretur. et Phrahates apud Suriam, dum omisso cultu Romano, cui per tot annos insueverat, instituta Parthorum insumit, patriis moribus impar morbo absumptus est. sed non Tiberius omisit incepta.
5 Tiridaten sanguinis eiusdem aemulum Artabano, reciperandaeque Armeniae Hiberum Mithridatem deligit, conciliatque fratri Pharasmani, qui gentile imperium obtinebat; et cunctis quae apud Orientem parabantur, Lucium Vitellium praefecit. eo de homine haud sum ignarus sinistram in urbe fa-
10 mam, pleraque foeda memorari: ceterum regendis provinciis prisca virtute egit. unde regressus, et formidine Gai Caesaris, familiaritate Claudii turpe in servitium mutatus, exemplar apud posteros adulatorii dedecoris habetur, cesseruntque prima postremis, et bona iuventae senectus flagitiosa
33 oblitteravit. at ex regulis prior Mithridates Pharasmanem perpulit dolo et vi conatus suos iuvare; repertique corruptores ministros Arsacis multo auro ad scelus cogunt. simul Hiberi magnis copiis Armeniam irrumpunt, et urbe Artaxata potiuntur. quae postquam Artabano cognita, filium Orodem
20 ultorem parat, datque Parthorum copias, mittit qui auxilia

diendi habere, ut in illo Virg. Aen. 10 794: *inutilis inque ligatus*. Ern.

3. *insumit*] sic M, Beroaldus, Aleiatus, Rhenanus, Aldus. Lipsius tacite edidit *sumit*. Pichena correxit *resumit*, quod inde in alias edd fluxit. IGronovius restituit *insumit*, quod imitati sumus. Tacitum sic scripsisse non affirmem. *resumit* verum puto. *in* natum est e finali praecedentis verbi, ut saepe alibi. Ern.

6. *mithridantem* M. idem hic *Hiberum* et c. 33 *Hiberi*, sed 11 8 et 9 *Iberis* et *Ibero*. Ma ubique *Hiberus*.

12. *exemplar apud posteros*] corrigamus ergo Senecam, ubi vulgo Nat. Quaest. 4. praef. *alius adulatione clam utetur, alius ex aperto palam, rusticitate simulata, quasi simplicitas illa, non ars sit. Planus artifex ante Villeum maximus videbat non esse occulte nec ex dissimulato blandiendum.* et legamus, *ante Vitellium*. Villeus enim ignotus: at Vitellii huius mirum in adulando ingenium etiam Suetonius celebrat Vit. 2 et Dio 59 27. Plancus autem in Seneca est is qui apud Fulviam Antonii magnus; de cuius adulatoriis moribus Appianus B. C. 5 50. Lips.

15. *Pharasmanen* vulgo.

17. *ad scelus*] ad interficiendum veneno Arsaceu, ut recte Muretus. Ern.

18. *urbe Artaxata*] malim *urbem*. tamen et Artaxatam et Tigranocertam priore numero noster aliique scripserunt. Lips.

19. *filium Oroden*] omnis haec historia apud Iosephum 18 2. Lips.

20. *datque Parthorum copias*] M *dat Parthorumque*; quod IGronovio placet, non mihi. sed in copulis aliquid hic turbatum amplius credo. an scripsit Tacitus *dat Parthorumque copias, et qui auxilia mercede facerent*? certe illud *mittit* cum per

mercede facerent. contra Pharasmanes adiungere Albana
accire Sarmatas, quorum sceptuchi utrinque donis accepta
more gentico, diversa induere. sed Hiberi locorum pen-
tes Caspia via Sarmatam in Armenios raptim effundunt.
5 qui Parthis adventabant, facile arcebantur, cum alios in-
sus hostis clausisset, unum reliquum, mare inter et ex
mos Albanorum montes, aestas impediret, quia flatibus fe
siarum implentur vada, hibernus auster revolvit fluc
34 pulsoque introrsus freto brevia littorum nudantur. inte
10 Orodem sociorum inopem auctus auxilio Pharasmanes v
ad pugnam et detrectantem incessere, adequitare castris,
fensare pabula; ac saepe in modum obsidii stationibus
gebat, donec Parthi contumeliarum insolentes circumsi
regem, poscerent praelium. atque illis sola in equite
15 Pharasmanes et pedite valebat. nam Hiberi Albanique
tuosos locos incolentes duritiae patientiaeque magis
vere. feruntque se Thessalis ortos, qua tempestate

se friget, tum quia est sine copula. Ern.

2. *accipere*] profecto fuit *acciere* i. e. arcessere et advocare. Lips. puto *accire*. Gron. recte. saepe in libris huic verbo substituitur *accipere*. v. Drak. ad Liv. 10 19 et 23 17. itaque non dubitavi recipere, ut alibi viri docti fecere. Ern.

4. *Caspia via Sarmatam*] Seneca Thyeste 374: *aut qui Caspia fortibus recludunt iuga Sarmatis*. Gron. sunt *portae Caspiae* Suet. Ner. 19. v. Ryckius. Ern. *effunt* M.

5. *qui Parthis adventabant*] nempe Sarmatae, qui diversa, ut dixit, more gentis induerant. et hodie faciunt Tartari, qui ea loca tenent. Lips.

6. *mare*] nempe Caspium; et res ita habet. extremi fines Albanorum, versus Sarmatiam, Caspium mare tangunt. ad illud usque perpetuis fere montibus a Sarmatis separantur: ergo aditus in Albaniam per litoris eius oram et plana vicina. sed haec quoque, inquit, clausa tunc Sarmatis, quia ab oriente Etesiae flabant et undas fluctusque in plana impellebant, atque ita restagnabant. transitus autem Sarmatis non alius in Armeniam quam per Albania, in Albanos per illud litus. Ern.

7. *aestas*] defendi potest: Etesiae ventus aestivus. sed *aestus* scripsit Tacitus. Ern.

11. *infensare*] usitatius *infestare*: sed *infensare* [illegible] logia dicitur. sic 13 37 [illegible] *bello Armeniam*. item [illegible] *agmen* saepe Livius, [illegible] *infensum* 15 10 etc. Ern.

12. *modum*] addi praepositio *in modum*, voluit Muretus, [illegible] lotius et Acidalius. recte. [illegible] verbi sequentis absorbuit [illegible] tionem, ut saepe alibi. Ern.

14. *sola in equite* vir] [illegible] mini in mentem venisse [illegible] *tota*, cum supra in [illegible] haeserint. *sola* est mas, [illegible] sic dicitur 4 39: *sola* [illegible] *gloria usurum*. Ern.

17. *Thessalis ortos*] Strabo [illegible] 498, qui de oraculo [illegible] et vetita arietis caede, [illegible] ἐν τῇ Μοσχικῇ τὸ τῆς [illegible] ἱερὸν, Φρίξου ἄδυτα [illegible] τεῖον ἐκείνου, [illegible] θύεται. at aliter Iustinus, [illegible] ad Orientem Albanos [illegible]

post avectam Medeam genitosque ex ea liberos, inanem mox regiam Aeetae vacuosque Colchos repetivit. multaque de nomine eius, et oraclum Phrixi celebrant; nec quisquam ariete sacrificaverit credito vexisse Phrixum, sive id animal
5 seu navis insigne fuit. ceterum directa utrinque acie, Parthus imperium Orientis, claritudinem Arsacidarum, contraque ignobilem Hiberum mercenario milite disserebat; Pharasmanes integros semet a Parthico dominatu, quanto maiora peterent, plus decoris victores aut, si terga darent, flagitii
10 atque periculi laturos. simul horridam suorum aciem, picta auro Medorum agmina, hinc viros, inde praedam ostendere.
35 enimvero apud Sarmatas non una vox ducis: se quisque stimulant, ne pugnam per sagittas inirent: impetu et comminus praeveniendum. variae hinc bellantium species, cum
15 Parthus sequi vel fugere pari arte suetus distraheret turmas, spatium ictibus quaereret, Sarmatae omisso arcu, quo bre-

Italia ab Albano monte. eius verba 42 3: *cum Albanis foedus percussit Iason, qui Herculem ex Italia ab Albano monte, cum Geryone exstincto armenta eius per Italiam duceret, secuti dicuntur, quique memores Italicae originis exercitum CnPompeii bello Mithridatico fratres salutavere.* Lips. *Iaso* M: vulgo *Iason.*

1. *inanem* int. liberis, qui succedere parenti possint. sic *vacua domus* apud Sall. Cat. 15 facta est sublato filio; ubi plura Cortius. infra c. 51 *vacui penates. vacui Colchi*, qui regem non habent. sic *vacua Armenia* 12 50; *provincia* 2 76, quae praesidem non habet; *legiones* 2 46, quae sine duce; *mulier vacua* 13 44, quae sine marito. Ern. *aetae* M.

2. *multaque de nomine eius*] id capio, loca sive templa de nomine eius dici. ita Strabo l. c. p. 503. Iasonem cum Armenio Thessalo profectum usque ad mare Caspium, οὗς, inquit, μαρτυρεῖ τά τε Ἰασόνεια καὶ ἄλλα ὑπομνήματα. Iasonea acceperim sacella aut templa Iasonis honori. Iustinus l. c.: *Iasoni totus fere orieus ut conditori divinos honores templaque constituit.* quem etiam vide super hoc reditu in Colchos, Medea rursum adsumpta; ut hic noster tetigit. Lips.

3. *oraculum* vulgo.

7. *disserebat*] magis pro sententia esset *differebat.* Lips. *disserebat* verum est. etiam alibi disserendi verbo tali loco utitur. H. 4 69: *at Iulius Auspex vim Romanam pacisque bona dissertabat.* adde infra 44, 12 2 et 20 et 35 et 38. v. Obs. Misc. Nov. t. 2. sed Acidalii coniecturam, paullo ante *mercenarium militem* legendum, probo. Ern.

13. *inirent*] *sinerent* M.

16. *brevius*] puta quam Parthi. hi enim ex propinquo invalidi, quae res PVentidio de illis victoriam dedit. Frontinus Strateg. 2 2 5: *adeo se admovit ut sagittas, quibus ex longinquo usus est, cominus applicitas eluderet.* Florus 4 9: *passus est hostem castris succedere, donec absumpto iactus spatio adimeret usum sagittarum.* Val. Flaccus Argon. 2 524: *iam brevis et telo volucri non utilis aër.* Gron. nihil impedire arbitror quo minus *brevius* pro *breviter* dictum accipiamus, non diu. Ern.

vius valent, contis gladiisque ruerent; modo equestris praelii more, frontis et tergi vices; aliquando, ut conferta acies corporibus et pulsu armorum pellerent pellerentur. iamque et Albani Hiberique prensare, detrudere, ancipitem pugnam hostibus facere, quos super eques, et a propioribus vulneribus pedites afflictabant. inter quae Pharasmanes Orodesque, dum strenuis assunt aut dubitantibus subveniunt, conspicui eoque gnari, clamore telis equis concurrunt, instantior Pharasmanes: nam vulnus per galeam adegit. nec idem valuit, praelatus equo, et fortissimis satellitum protegentibus saucium. fama tamen occisi falso credita exterruit Parthos
36 victoriamque concessere. mox Artabanus tota mole pugnae ultum iit. peritia locorum ab Hiberis melius pugnatum, ideo abscedebat, ni contractis legionibus Vitellius, et subdito rumore tanquam Mesopotamiam invasurus, metum Romani belli fecisset. tum omissa Armenia versaeque Artaxatae res, illiciente Vitellio, desererent regem saevum in parte adversis praeliorum exitiosum. igitur Sinnaces, quem ante infensum memoravi, patrem Abdagesen aliosque occulto consilii, et tunc continuis cladibus promptiores, ad defectionem

1. *equestris*] *equites tres* M.

2. *vices*] scribo *vice*, et sententiam expedio. a Sallustio est, qui in Hist. fragm. *more equestris praelii, sumptis tergis atque redditis.* et Iug. 59: *quibus illi freti, non uti equestri proelio solet, sequi, deinde cedere, sed advorsis equis concurrere, implicare ac perturbare aciem.* frontis et tergi vice i. e. alterna mutatione, modo frontis modo tergi. Lips. Muretus et Acidalius malunt intelligi *erant* vel *essent* vel *facerent*; quod durum est, quia commune tribus membris subiectum *Sarmatae*. Ern.

conferta] sic correximus, quod omnes edd obtinet *conserta*, quod esse vitiosum dubitari non potest, et non uno loco pro *conferta* a librariis obtruditur. Liv. 3 70: *quibus conferta peditum acies cessisset*; ubi codex Harleianus *conserta*. 22 28: *conferto agmine militit equites.* multi scripti et editi *conserto*: illud recte tuetur Drakenborchius, quem vide, et quem laudat. adde infra 12 35, 11 [illegible] Ern.

3. *pellerent pellerentur*] cf. Wyttenbach. Bibl. Crit. 6 p. 65.

11. *credita*] lego *dedita* vel [illegible] at Iosephus revera occisum tradit 18 2. Lips. *didite* [illegible] est 11 1. sed etiam II. 4 34 in libris *credita fama*, [illegible] tra Lipsium et Rhenanum [illegible] fendit Gronovius Obs. 3 10 p. [illegible] vulgatum igitur et hic servatur in Gesneri tamen Thes. L. L. [illegible] his locis omnibus laudatur [illegible] *fama*. Ern.

ultimi * *id*] nisi quid desit [illegible] puto hercle, quoniam tum [illegible] narratione belli externi [illegible] Tacitus), commodo restituendum [illegible] *tum iit*. amat ita loqui auctor, [illegible] Sallustius Iug. 68: *quam [illegible] cura ultum ire iniuriae [illegible]* Lips. recepit Pichena et [illegible] editores. Ern.

20. *consulit*] scribo *consilio*. [illegible]

em trahit, affluentibus paulatim qui metu magis quam be-
evolentia subiecti repertis auctoribus sustulerant animum.
ec iam aliud Artabano reliquum quam si qui externorum
orpori custodes aderant, suis quisque sedibus extorres, quis
eque boni intellectus neque mali cura, sed mercede alun-
ur ministri sceleribus. his assumptis in longinqua et con-
ermina Scythiae fugam maturavit, spe auxilii, quia Hyr-
anis Carmaniisque per affinitatem innexus erat: atque in-
erim posse Parthos absentium aequos, praesentibus mobiles,
d paenitentiam mutari. at Vitellius profugo Artabano et
exis ad novum regem popularium animis, hortatus Tiri-
aten parata capessere, robur legionum sociorumque ripam
d Euphratis ducit. sacrificantibus, cum hic more Romano
nuovetaurilia daret, ille equum placando amni adornasset,
untiavere accolae Euphraten nulla imbrium vi sponte et
nmensum attolli, simul albentibus spumis in modum diade-

nomodo iam coniligit, si demum
d defectionem trahit? melius Faer-
us et Freinshemius *consilii*; idque
on dubitavi recipere, quia in M
on est *consulit*, ut id propterea
erendum sit, sed *consilit*, ut edi-
ere etiam Beroaldus, Alciatus,
henanus, Aldus, Gryphius. quod
ubitari non potest e *consilii* fa-
tum: nam non raro in hac litera
ipsi scribae. v. Sciopp. Art. Crit.
. 56. *occultus consilii* dicitur, ut
libi *manifestus consilii*. Ern.

14. de suovetaurilibus dico ad H.
53. de equo res sic habet. sol-
ennis Persarum victima soli equus.
ustinus 1 10: *solem unum esse
eum Persae credunt, et equos ei-
em deo sacratos ferunt.* Xenophon
nab. 4 5: καὶ ἵππον ὃν εἰλήφει
καλλιόστερον, δίδωσι (Ξενοφῶν)
ῷ κομάρχῃ ἀναθρέψαντι κατα-
ῦσαι, ὅτι ἤκουσεν αὐτὸν ἱερὸν
ναι τοῦ ἡλίου, δεδιὼς μὴ ἀπο-
ίνῃ. et Cyrop. 8 3: πρῶτον
μὲν ἤγοντο τῷ Διὶ ταύροι πάγκα-
οι εἰς τέσσαρας . . . μετὰ δὲ
ούτους ἵπποι ἤγοντο θῦμα τῷ
λίῳ. idemque Pausaniae in Lacon.
0 notatum. at de amne nihil no-
is lectum. sed et aliis gentibus
ictima equus. apud Romanos Marti.
Festus in *Equus*. et apud Mysios.
Florus 4 12: *illi statim ante aciem
immolato equo concepere votum.* apud
Massagetas item soli. Strabo 11 p.
513: θεὸν δὲ ἥλιον μόνον ἡγοῦν-
τια, τούτῳ δὲ ἱπποθυτοῦσι. pugnat
cum superioribus quod idem Strabo
15 p. 727. de Carmanis scribit:
ὄνον τε θύουσι τῷ Ἄρει, ὃν Πέρ-
σαι σέβονται θεῶν μόνον. alii
enim Persis solem, quem Mithram
dicunt, deum unicum tribuunt, non
Martem, ut hic, per oblivionem
forte, Strabo. Lips. adde ad H.
4 53. Ern.

16. *in modum diadematis*] ad dia-
dematis formam adspicit; quam, si
vacat, a me cape. diadema com-
mune olim insigne regum, non aliud
quam fascia tenuis cingens caput.
Seneca ep. 80: *vides illum Scythiae
Sarmatiaeve regem insigni capitis
decorum? si vis illum aestimare to-
tumque scire qualis sit, fasciam
solve. multum mali sub illa latet.*
Florus 3 19: *ipse veste purpurea
argenteoque baculo, et regium in
morem fronte redimita.* atque ea
fascia alba. Tacitus hic *albentibus
spumis in modum diadematis.* Silius
16 241, de Iuba rege: *regnique
insigne vetusti gestat laeva decus;*

matis sinuare orbes, auspicium prosperi transgressus, quidam callidius interpretabantur, initia conatus secunda neque diuturna, quia eorum quae terra caelove portenderentur certior fides, fluminum instabilis natura simul ostenderet omnia
5 raperetque. sed ponte navibus effecto tramissoque exercitu primus Ornospades multis equitum milibus in castra venit, exsul quondam et Tiberio, cum Delmaticum bellum conficeret, haud inglorius auxiliator, eoque civitate Romana donatus, mox repetita amicitia regis multo apud eum honore
10 praefectus campis qui Euphrate et Tigre inclutis amnibus circumflui Mesopotamiae nomen acceperunt. neque multo post Sinnaces auget copias, et columen partium Abdagesi gazam et paratus regios adicit. Vitellius ostentasse Romana arma satis ratus, monet Tiridaten primoresque, hunc, Pharatis avi et altoris Caesaris, quae utrobique pulchra, memorerit, illos, obsequium in regem, reverentiam in nos, demonstrarent quisque suum et fidem retinerent. exin cum legionibus in Suriam remeavit.

38 Quae duabus aestatibus gesta coniunxi, quo requiem

cinguntur tempora vitta albenti. Plinius 11 16: *regibus apum in fronte macula, quodam diademate candicans.* ab hac caussa *quidam e turba* (ap. Suet. Iul. 79.) *statuae Caesaris coronam lauream candida fascia praeligatam imposuit*, quasi diadema illi attribuens. et apud Valerium 6 2 7 Pompeio, *candida fascia crus alligatum habenti*, *Favonius, non refert, inquit, qua in parte corporis sit diadema.* corrige Egesippum B. Iud. 2 1: *quid enim sella aurea allatumque diadema, nisi regni forent insignia?* et scribe *albatumque.* apud Persas paullo aliter, quibus nec omnino candidum diadema, nec capiti nudo circumplexum, sed cidari sive tiarae. Xenophon 8 3 7: *habebat Cyrus diadema circum tiaram, uti et cognati eius idem insigne ferebant.* Curtius 3 3: *Cidarim Persae vocabant regium capitis insigne. hoc caerulea fascia albo distincta circuibat.* quae verba ἐξ ἐπιπολῆς pronuncio parum sana. damnat ipse Curtius 6 6, de Alexandro: *itaque purpureum diadema distinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit, vestemque Persicam sumpsit.* si purpureum, quomodo caeruleum? nec sane caeruleum colorem inter regios aut principales legi. an illic scribendum *coccinea fascia?* an *hoc caeruleum*, ut insigne capitis tali colore fuerit, non fascia ipsa. de medicina certa alius viderit: non hic cognomen Sullae. Lips.

1. *prosperi*] Rhenanus sic correxit. ante erat *prospere.* sed est Aldus cum ceteris. Ern.

13. M et editi *adicit.* Rycq. *adiicit* edidit, bene: nam sic scribitur in his libris; quo argumento Burmannus repudiat scripturam codicis Memmiani optimi Delmaticum ad Suet. Aug. 20. et etiam ed pr 12 1; et tamen *adiici* editur. v. de hac scriptura in libris Drak. ad Liv. 2 10. Ern.

15. *et*] *ut* M. mox utrobique

17. *retinerent*] ita e M Pichena vulgo *retineret.* Ern.

ret animus a domesticis malis. non enim Tiberium, quanquam triennio post caedem Seiani, quae ceteros mollire solent, tempus preces satias mitigabant, quin incerta vel abolita pro gravissimis et recentibus puniret. eo metu Fulcinius Trio ingruentis accusatores haud perpessus, supremis tabulis multa et atrocia in Macronem ac praecipuos libertorum Caesaris composuit, ipsi fluxam senio mentem et continuo abscessu velut exsilium obiectando. quae ab heredibus occultata recitari Tiberius iussit, patientiam libertatis alienae ostentans et contemptor suae infamiae, an scelerum Seiani diu nescius, mox quoquo modo dicta vulgari malebat, veritatisque, cui adulatio officit, per probra saltem gnarus fieri. isdem diebus Granius Marcianus senator, a Gaio Gracho maiestatis postulatus, vim vitae suae attulit; Tatiusque Viratianus praetura functus lege eadem extremum ad supplicium damnatus. nec dispares Trebellieni Rufi et Sextii Paconiani exitus: nam Trebellienus sua manu cecidit, Paconianus in carcere ob carmina illic in principem factitata strangulatus est. haec Tiberius non mari, ut olim, divisus, neque per longinquos nuntios accipiebat, sed urbem iuxta, eodem ut die vel noctis interiectu litteris consulum rescribe-

5. *supremis tabulis*] quae testamentorum licentia adeo recepta, ut [illegible]erique ingeniorum petulantiam non [illegible]io velo exercerent. ita Fabricius [illegible]ciento *multa et probrosa in patres [illegible] sacerdotes composuit, iis libris [illegible]ibus nomen codicillorum dederat,* [illegible] Tacitus 14 50. et ab hac mente [illegible] Augusto Suetonius 56: *iocis quo[illegible]e quorumdam invidiosis aut pe[illegible]lantibus lacessitus contradixit edi[illegible]. et tamen de inhibenda testa[illegible]entorum licentia ne senatus quid[illegible]am constitueret, intercessit.* ab [illegible]c, inquam, mente. nec virum [illegible]ctum, CSigonium, quisquam an[illegible]t corrigentem *de inhibenda scom[illegible]ntorum licentia.* enimvero exem[illegible] huius libertatis in extrema ta[illegible]a habebis in Tacito plura. et [illegible]c autem et quae sequuntur, tan[illegible] non ad verbum convertit Dio 25, addito Trionem interfecisse ipsum. quod nescio an intellegi satis habuerit Tacitus, an expressum ab eo per ignaviam describentium exciderit. Lips.

7. Faernus legebat *continuum abscessum.* Ern.

13. *granus marcianus* M: vulgo *Granius Martianus.*

16. *Trebellieni Rufi*] illius qui, praetura functus, tutor a senatu liberis Cotyis Thraciae regis datus fuit. 2 67, 3 38. Lips.

18. video esse qui transponant, *ob carmina in principem factitata, illic strangulatus est.* quasi carmina extra carcerem facta. falluntur falluntur que. ante triennium enim hic Paconianus in carcere fuit, et quia indicium professus erat, retentus, donec carmina exitium illi maturavere. lege initium libri huius. Lips.

20. *urbem iuxta*] Tusculi, aut in Albano. Dio 58 24. Lips.

ret, quasi aspiciens undantem per domos sanguinem ac
nus carnificum. fine anni Poppaeus Sabinus concessit
modicus originis, principum amicitia consulatum ac tri
decus adeptus, maximisque provinciis per quattuor et
5 annos impositus, nullam ob eximiam artem, sed quod
negotiis neque supra erat.

40 Quintus Plautius Sextus Papinius consules sequ
eo anno. . . neque quod Lucius Aruseius morte affect
rent, assuetudine malorum ut atrox advertebatur: sed
10 ruit quod Vibulenus Agrippa eques Romanus, cum
sent accusatores, in ipsa curia depromptum sinu
hausit, prolapsusque ac moribundus festinatis lictorum
bus in carcerem raptus est, faucesque iam exanimis
vexatae. ne Tigranes quidem, Armenia quondam
15 tunc reus, nomine regio supplicia civium effugit.
Galba consularis et duo Blaesi voluntario exitu

2. *concessit vita*] sua sponte, non fato. vide Dionem 58 25. Lips. male, e versione latina. in Graeco est ἥδιστα mortuum esse antequam in accusatores incideret. Ern.

4. *per* IV *et* XX *annos*] Muretus dubium movit ex eo quod Tiberius tantum 23 annos imperavit, et Pomponius Labeo sub Tiberio octo annos praefuerit Moesiae. Sabinus Moesiae praepositus vivo Augusto a. u. 763. addita est Macedonia et Achaia a. 768. adhuc praeerat a. 779 Macedoniae et Achaiae, 4 46. sed Moesiae Pomponius Labeo, fortasse sub Sabino: nam eius iussu legionem ducit in Thraciam. item a. 782, ut patet e 5 10. unde iam anni 19 efficiuntur. quando ex istis provinciis Romam redierit, non traditur. Tacito autem credo hoc ipso anno in provincia mortuum esse; quod probabile fit ex 1 80, et clarum est e Dione, qui l. c. in actis huius anni mortem eius refert, et in provinciis fuisse ἐς ἐκεῖνο τοῦ χρόνου, successoremque habuisse Regulum. Ern.

8. desunt non dubie propria aliquot nomina eorum qui damnati occisique. Vertranius labentem locum immissa voce fulcit: *ea* [illegible] *que quod alii, neque quod* [illegible] *seius.* sed tibicine non [illegible] suspicabar *quod L. Aruseii* — [illegible] *tebat.* particulam *neque* [illegible] videtur enim compendium [illegible] mone, significans *non* [illegible] *sed neque. Lucios* autem [illegible] intelligo patrem una cum [illegible] que erat exemplum non [illegible] garia ponendum, et quod [illegible] conflare posset; quemadmodum [illegible] Octavianus statuit in Aquilio [illegible] Suet. 13 et Dion. 51 2. [illegible] est convertebat in se ac [illegible] hominum oculos et [illegible] saltem arcanas iracundias. [illegible] *octo aquilae silvas petere* [illegible] *visae advertere imperatorem.* [illegible] belle eadem vox eadem [illegible] ad utrumque verbum [illegible] *advertebat* homines, ut [illegible] homines. Gron. de [illegible] vid. supra ad c. 7. Ern.

10. *Vibulenus*] Vibilius [illegible] Dioni 58 21. Lips.

14. *positus* M.

16. *Blaesi*] sic bene edidere us et 1Gronovius. [illegible] *Blaesii* et *Blaesius.* [illegible] *Blaesis.* Ern.

Galba tristibus Caesaris litteris provinciam sortiri prohibitus: Blaesis sacerdotia, integra eorum domo destinata, convulsa distulerat, tunc ut vacua contulit in alios. quod signum mortis intellexere et exsecuti sunt. et Aemilia Lepida, quam
5 iuveni Druso nuptam rettuli, crebris criminibus maritum insectata, quanquam intestabilis, tamen impunita agebat, dum superfuit pater Lepidus: post a delatoribus corripitur ob servum adulterum; nec dubitabatur de flagitio. ergo omissa defensione finem vitae sibi posuit.

41 Per idem tempus Clitarum natio Cappadoci Archelao subiecta, quia nostrum in modum deferre census, pati tributa adigebatur, in iuga Tauri montis abscessit, locorumque ingenio sese contra imbelles regis copias tutabatur, donec Marcus Trebellius legatus, a Vitellio praeside Suriae cum
15 quattuor milibus legionariorum et delectis auxiliis missus, duos collis quos barbari insederant (minori Cadra, alteri Davara nomen est) operibus circumdedit, et erumpere ausos ferro, ceteros siti ad deditionem coegit.

At Tiridates volentibus Parthis Nicephorium et Anthemu-
20 siada ceterasque urbes quae Macedonibus sitae C[illegible]a vocabula usurpant, Halumque et Artemitam Parthica oppida recepit, certantibus gaudio qui Artabanum Scythas inter eductum ob saevitiam exsecrati come Tiridatis ingenium Roma-
42 nas per artes sperabant. plurimum adulationis Seleucenses
25 induere, civitas potens, septa muris, neque in barbarum

1. *Galba*] frater est illius qui postea princeps. Suet. Galb. 3: *Caius attritis facultatibus urbe cessit, prohibitusque a Tiberio sortiri anno suo proconsulatum voluntaria morte obiit.* Lips.

5. *Druso*] Germanici filio, qui periit a. 786. v. c. 23. Ern.

rettuli] nusquam id in his libris scriptum. Lips.

insectata M: editi *insecuta*.

6. *intestabilis*] v. c. 51 extr. Ern.

7. *pater*] mortuus paucis annis ante. v. c. 27. Ern.

10. *Clitarum*] male vulgo *Citarum*. *Idem* Clitae Cilices, non Cappadoces dicuntur ab eodem Tacito 12 55: *nec multo post agrestium Cilicum nationes, quibus Clitarum cognomentum est.* ideo hic legerim *Clitarum natio, Cappadoci Archelao subiecta.* nam Cilicia cognomento Trachea proprios reges habuit ad tempora Vespasiani. cave enim, de Archelao acceperis Cappadocum rege, qui pridem mortuus, et regnum eius in provinciam redactum. nescio tamen an hic Archelaus eius filius fuerit, ideo Cappadox dictus. postea a Pichena monitum in scripto sic etiam esse. Lips. *cietarum* M.

25. *in barbarum*] int. *nomen*, ut e sequentibus intelligitur, sive *morem*; quod malim. Isocrates in Euagora ἐκβαρβαρῶν vocat. Ern.

tolunt veterum regum honoribus, et quos recen
10 gius invenit; simul probra in Artabanum fund
terna origine Arsaciden, cetera degenerem. Ti
Seleucensem populo permittit. mox consultans
sollennia regni capesseret, litteras Phrahatis et E
validissimas praefecturas obtinebant, accipit, bre
15 precantium. placitumque opperiri viros praepolle
interim Ctesiphon sedes imperii petita. sed ubi d
prolatabant, multis coram et approbantibus Su
43 more Tiridaten insigni regio evinxit. ac si statis
ceterasque nationes petivisset, oppressa cunctantium

3. *spernuntur* M.

7. *iuxta libertatem* i. e. parum abest a libertate, quae contraria regum dominationi. imitatus est Thucydidem 3 62, ubi oligarchia dicitur esse *ἐγγυτάτω τυράννου;* quem locum laudavit illustrandae Cornelianae sententiae caussa Muretus. idem 1 13: *ἐγγύτατα τοῦ νῦν τρόπου.* Ern.

10. *materna*] verissimam esse putat Ryckius coniecturam Freinshemii corrigentis *paterna.* nam Artabanus diserte *Arsacidarum e sanguine* dicitur 2 3, nec alium Parthi nisi Arsacidem ferebant (cf. c. 31), nec oppositio aliter constat. v. Freinsh. et Ryck. melius totum epitheton abesset. sufficiebat enim *origine* origine natus ex Ars
stirpe et genere Arsa
genus Arsacis. tamen
a coniectura Freinshem
tim quod *Arsacides* dic

16. *Ctesiphon sedes*
Herodianus ait 3 9:
βασίλεια τοῦ Παρθυαί
sive pagus potius vicin
Strabo 16 p. 743:
ἐστὶ κώμη Κτησιφῶν
μεγάλη. ταύτην δ' ἐπ
μάδιον οἱ τῶν Παρθ
λεῖς. Plinius 6 30:
iuxta tertium ab ea lapi
lonitide condidere Parth
ditorem eius Vardanem
Ammianus 23 6. pagu
Procopius de bello Pe

omnes in unum cedebant: assidendo castellum in quod ecuniam et pellices Artabanus contulerat, dedit spatium xuendi pacta. nam Phrahates et Hiero, et si qui alii de- ctum capiendo diademati diem haud concelebraverant, pars etu, quidam invidia in Abdagesen, qui tum aula et novo ge potiebatur, ad Artabanum vertere. isque in Hyrcanis pertus est, illuvie obsitus et alimenta arcu expediens. ac rimo, tanquam dolus pararetur, territus, ubi data fides ddendae dominationi venisse, adlevatur animum, et quae pentina mutatio exquirit. tum Hiero pueritiam Tiridatis crepat, neque penes Arsaciden imperium, sed inane nomen ud imbellem externa mollitia, vim in Abdagesis domo. sit vetus regnandi falsos in amore odia non fingere. nec ra moratus quam dum Scytharum auxilia conciret, pergit perus et praeveniens inimicorum astus, amicorum paeni- tiam; neque exuerat paedorem, ut vulgum miseratione verteret. non fraus, non preces, nihil omissum quo am- guos illiceret, prompti firmarentur. iamque multa manu pinqua Seleuciae adventabat, cum Tiridates simul fama ue ipso Artabano perculsus distrahi consiliis, iret contra bellum cunctatione tractaret. quibus praelium et festinati us placebant, disiectos et longinquitate itineris fessos ne mo quidem satis ad obsequium coaluisse disserunt, pro- res nuper hostesque eius quem rursum foveant. verum dageses regrediendum in Mesopotamiam censebat, ut

ione subiunctivum vel imperfe- . sic elegantius fore video. ortasse etiam sic scripsit Taci- sed τὸ *erat* aut *fuisset* non omitti, falsum est. itaque definio. Ern.

adsidendo] pro obsidendo, ut 2 81 et 4 48 *adpugnare* pro gnare. accusativus a praepo- e, quae in verbo est, pendet.

haud] turbas dedit hic scri- corrupta codicis *haci;* quam aldus fideliter expressit, item tus. pro eo Rhenanus et Al- dedere *non;* quod secuti sunt s ad Pichenam, qui recte restituit. Faernus in *navi* mu- , addito *non*. Ern.

5. *abdacesen* M, mox 12 et 25 *abdagaesis*, pag. sq. 4 *abdagaesen*.

11. *Arsacidem* vulgo.

13. *falsos — fingere*] Aurelius Victor Schotti in Constantino M: *quippe humanae mentes frustratae boni spe asperius offenduntur, cum mutato rectore flagitioso aerumnarum vis manet.* Gron.

14. *dum*] *tum* M.

19. *adventabant* M.

20. *perculsus*] sic recte reposuit Rhenanus, cum edd Beroaldi et Alciati et M haberent *percussus;* de quorum verborum solita permutatione saepe monitum est a viris doctis. Rhenanum statim Aldus secutus est. Ern.

amne obiecto, Armeniis interim Elymaeisque et cete
tergo excitis, aucti copiis socialibus et quas dux Ro
misisset fortunam tentarent. ea sententia valuit, qua
rima auctoritas penes Abdagesen et Tiridates igna
5 pericula erat. sed fugae specie discessum; ac princi
gente Arabum facto ceteri domos abeunt vel in castr
tabani, donec Tiridates cum paucis in Suriam revectu
dore proditionis omnes exsolvit.

45 Idem annus gravi igne urbem afficit, deusta parte
10 quae Aventino contigua, ipsoque Aventino. quod de
Caesar ad gloriam vertit exsolutis domuum et insu
pretiis. milies sestertium ea munificentia collocatum, i
acceptius in vulgum, quanto modicus privatis aedificati
ne publice quidem nisi duo opera struxit, templum Au
15 et scenam Pompeiani theatri; eaque perfecta, cum
ambitionis an per senectutem, haud dedicavit. sed
mando cuiusque detrimento quattuor progeneri Ca
Gnaeus Domitius, Cassius Longinus, Marcus Vinicius,
bellius Blandus delecti, additusque nominatione
20 Publius Petronius. et pro ingenio cuiusque quaesiti de
que in principem honores. quos omiserit receperitve,
certo fuit ob propinquum vitae finem. neque enim
post supremi Tiberio consules, Gnaeus Acerronius
Pontius, magistratum occepere, nimia iam potentia
25 nis, qui gratiam Gai Caesaris nunquam sibi neglectam

1. *elymeisque* M.

9. *gravi igne*] idem et eodem modo tradit Dio 58 26. sed Suetonius Tib. 48 existimatur dissentire, montem Coelium nominando pro Aventino. v. Muretus ad h. l. frustra. tum quoque pecunias tribuit, cum Coelius deustus est. v. 4 64. hanc munificentiam Suetonius praetermisit, ut monuit Lipsius. Ern.

12. *millies sestertium*] sunt vicies-quinquies centena millia Philippicum. egregia munificentia, et quam mirum est Suetonio non dictam aut neglectam. nam ubi ex proposito de hac re, Tib. c. 48, *publice munificentiam bis omnino exhibuit, proposito millies* [illegible] *triennii tempus; et* [illegible] *insularum, quae* [illegible] *deflagraverant, pretio* [illegible] utraque haec munificentia [illegible] et in Tacito narrata [illegible] sterior et insignis Suetonius [illegible] Lips.

ea] *in* M.

13. Freinshemius [illegible] terpungi: *aedificationibus* [illegible] *blice*. Ern.

14. *templum Augusti* [illegible] Tib. 47 et Cal. 21, [illegible] dissentit. ille enim [illegible] opera fuisse ait, quae [illegible] fecta. Lips.

20. *cuius* M.

in dies fovebat, impuleratque post mortem Claudiae, quam auptam ei rettuli, uxorem suam Enniam imitando amore iuvenem illicere pactoque matrimonii vincire, nihil abnuentem, dum dominationis apisceretur. nam etsi commotus ingenio imulationum tamen falsa in sinu avi perdidicerat. gnarum oc principi, eoque dubitavit de tradenda re publica primum ater nepotes, quorum Druso genitus sanguine et caritate ropior, sed nondum pubertatem ingressus; Germanici filio bur iuventae, vulgi studia, eaque apud avum odii causa. tiam de Claudio agitanti, quod is composita aetate, boarum artium cupiens erat, imminuta mens eius obstitit. n extra domum successor quaereretur, ne memoria Auisti, ne nomen Caesarum in ludibria et contumelias verrent metuebat: quippe illi non perinde curae gratia praentium quam in posteros ambitio. mox incertus animi, sso corpore, consilium, cui impar erat, fato permisit, iactis nen vocibus per quas intellegeretur providus futurorum. mque Macroni, non abdita ambage, occidentem ab eo deti, orientem spectari exprobravit. et Gaio Caesari forte o sermone Lucium Sullam irridenti, omnia Sullae vitia et llam eiusdem virtutem habiturum praedixit. simul crebris

. *immittendo*] hoc verbum quo ratur, non video. nam ordo rum est: *Macro impulerat m suam Enniam illicere iuve amore* etc. an vitium est in *erat*, legendumque *instituerat?* verbum in consiliis talibus fre- est. *amore illicere* quid sit, ad 4 3. *vincire* pro devin- v. ad 4 10. Broterius omnia utat: *Macro*, inquit, *uxorem niam immittendo, eam impu-* sed quae est ista latinitas? differunt *immittere* et *impel-* Ern. *immittendo* margo M: *nitando amorem.* mox *pacto-* *patrimonio vincere.* *dominationis apisceretur*] v. ad 3 55. frustra Pichena *tionem.* Ern. *motus ingenio* i. e. vehe- iracundus, ferox, unde c. Brut. 34 inguntur *fer- et commotior.* Ern.

5. *avi*] Casaubonus ad Suet. Cal. 10 legi vult *aviae*, et intellegit Liviam, apud quam primo educatus est; quod recte reiicit Ryckius. Ern.

6. *hoc*] int. ferocis et fervidioris ingenii esse Caium, et vitia eius premi dissimulando. Ern.

10. *composita aetate* h. e. placida et a vehementioribus animi motibus aliena, quibus obnoxii iuvenum animi esse solent. Ern.

18. *occidentem ab eo deseri*] gloria acuti dicti penes Pompeium, qui Sullae abneganti triumphum confidenter dixit (ap. Plut. Pomp. 22 p. 625) ὅτι τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα πλείονες ἢ δυόμενον προσκυνοῦσιν, ὡς αὐτῷ μὲν αὐξανομένης, μειουμένης δὲ καὶ μαραινομένης ἐκείνῳ τῆς δυνάμεως. fons dicti ab eo, quod plerisque populis religione receptum salutare solem orientem, ut alibi dicam. Lips.

cum lacrimis minorem ex nepotibus complexus, truci al
vultu, "occides hunc tu" inquit, "et te alius." sed
vescente valitudine nihil e libidinibus omittebat, in pa
firmitudinem simulans, solitusque eludere medicorum
5 atque eos qui post tricesimum aetatis annum ad interne
corpori suo utilia vel noxia alieni consilii indigerent.

47 Interim Romae futuris etiam post Tiberium caedib
mina iaciebantur. Laelius Balbus Acutiam, Publii V
quondam uxorem, maiestatis postulaverat; qua damna
10 praemium accusatori decerneretur, Iunius Otho tribunus
intercessit. unde illis odia, mox Othoni exsilium.
multorum amoribus famosa Albucilla, cui matrimonium
Satrio Secundo coniurationis indice fuerat, defertur im
tis in principem; connectebantur ut conscii et adulter
15 Gnaeus Domitius, Vibius Marsus, Lucius Arruntius.
claritudine Domitii supra memoravi: Marsus quoque ve
honoribus et illustris studiis erat. sed testium interroga
tormentis servorum Macronem praesedisse commentarii al
natum missi ferebant, nullaeque in eos imperatoris li
20 suspicionem dabant invalido ac fortasse ignaro ficta pl

3. *in patientia*] legendum *impatientia* Muretus putabat; quod ego non intelligo. ceterum vulgatum sanum non puto. videtur legendum *intemperantia*. Suet. 72: *nihil ex ordine quotidiano praetermitteret, ne convivia quidem ac ceteras voluptates, partim intemperantia, partim dissimulatione.* melius certe nihil succurrit. Ern.

4. *solitus eludere*] Tiberianum hoc apophthegma etiam Plutarchus inseruit praeceptis de valetudine tuenda c. 49 p. 136, sed corruptus, vereor, in numero. ἤκουσα Τιβέριόν ποτε Καίσαρα εἰπεῖν ὡς ἀνὴρ ὑπὲρ ἑξήκοντα γεγονὼς ἔτη καὶ προτείνων ἰατρῷ χεῖρα καταγέλαστός ἐστιν. nam post sexagesimum annum ait, quod noster tricesimum non dubie verius. rescripserim ὑπὲρ τριάκοντα ἔτη, invante etiam Suetonio c. 68: *valetudine prosperrima usus est, quamvis a trigesimo aetatis anno arbitratu eam suo rexerit, sine adiumento medicorum.* Lips. dicta a nobis. Ern.

8. *Laetius* M.

10. *artho* M, mox

11. *illis odia*] i. e. ipsis quae Balbus exsecutus et damnando Othonem.

13. *Satrio*] ille idem 4 34 cliens Seiani, apparet, eius eversor. Lips. us ad c. 8 suspicatur rationem Antoniae patrem ipse aut nollet aut non cipem adire. Ern.

16. *vetustis hon.*] v. 30. Ern.

17. *testium interrogatio* lis olim fuerit, tirones e dictis in Clav. Cic. in *commentarii* intell. in testes et servi torti edi latum erat. Ern.

18. *praesedisse*] pra

b inimicitias Macronis notas in Arruntium. igitur Domitius lefensionem meditans, Marsus tanquam inediam destinavis-et, produxere vitam. Arruntius cunctationem et moras sua-lentibus amicis, non eadem omnibus decora respondit. sibi atis aetatis, neque aliud paenitendum quam quod inter lu-ibria et pericula anxiam senectam toleravisset, diu Seiano, unc Macroni, semper alicui potentium invisus, non culpa, d ut flagitiorum impatiens. sane paucos et supremos prin-pis dies posse vitari: quemadmodum evasurum imminentis ventam? an, cum Tiberius post tantam rerum experientiam i dominationis convulsus et mutatus sit, Gaium Caesarem x finita pueritia, ignarum omnium aut pessimis innutritum, eliora capessiturum Macrone duce? qui ut deterior ad op-imendum Seianum delectus, plura per scelera rem publi-m conflictavisset. prospectare iam se acrius servitium, que fugere simul acta et instantia. haec vatis in modum ctitans venas resolvit. documento sequentia erunt bene rruntium morte usum. Albucilla irrito ictu a semet vul-rata, iussu senatus in carcerem fertur. stuprorum eius nistri, Carsidius Sacerdos praetorius ut in insulam depor-etur, Pontius Fregellanus amitteret ordinem senatorium, eaedem poenae in Laelium Balbum decernuntur, id qui-n a laetantibus, quia Balbus truci eloquentia habebatur, mptus adversum insontes.

Isdem diebus Sextus Papinius, consulari familia, re-inum et informem exitum delegit, iacto in praeceps cor-. causa ad matrem referebatur, quae pridem repudiata

pericula] scriptus codex *peri-ia*. an *pericula varia?* Lips. *pericula tot.* Gron. *vix con-*Gronovius, quod omnium e placet. nihil addendum puto, endiculam illam *ria* adhaesisse vocis *ludibria*. alias propius ram esset *talia*. adde ad I Ern.

conflictavisset] pro afflictavisset. passivum sic interdum licet re, ut in Agric. 22: *exerci-evis tempestatibus conflictatus*, tus, male vexatus. Ern.

Carsidius] sic pro *Grasidius* rescripsi ex iis, quae dicta sunt ad 4 13. commune utriusque hominis cognomen utriusque nominis scri-pturae prodest. Ern.

22. *aedem paene* M.

23. *a laetantibus*] Acidalius delet *a*. non enim a laetantibus decretas poenas, sed eas poenas laetantibus fuisse i. e. gratas in alios. I 39: *ut quibusque bellum invitis aut cu-pientibus erat*. sed quid impedit quo minus et senatores laetati sint sibi occasionem datam ulciscendae improbitatis? Ern.

assentationibus atque luxu perpulisset iuvenem ad ea qu
effugium nonnisi morte inveniret. igitur accusata in se
quanquam genua patrum advolveretur, luctumque comm
et magis imbecillum tali super casu feminarum animum
5 que in eundem dolorem maesta et miseranda diu ferret,
tamen in decem annos prohibita est, donec minor fili
bricum iuventae exiret.

50 Iam Tiberium corpus, iam vires, nondum dissimu
deserebat. idem animi rigor: sermone ac vultu inte
10 quaesita interdum comitate quamvis manifestam defecti
tegebat: mutatisque saepius locis tandem apud promont
Miseni consedit, in villa cui Lucius Lucullus quondam
minus. illic eum appropinquare supremis tali modo com
tum. erat medicus arte insignis, nomine Charicles,
15 quidem regere valitudines principis solitus, consilii tu
copiam praebere. is velut propria ad negotia digredie
per speciem officii, manum complexus pulsum venarum

1. *ad ea*] intelligit incestum simile, quale obiectum Ciceroni in Tulliolam. de quo infami sermone Servius ad illud Virg. 6 623: *hic thalamum invasit natae.* Lips.

3. *patris* M.

luctum] anne etiam *lectum?* Lips. cur *lectum?* immo *luctum* verum est. Cic. Verr. 1 44: *atque ego non dubito quin, ut mihi, cui filia maxime cordi est, res haec acerba videatur atque indigna, sic unicuique vestrum, qui simili sensu atque indulgentia filiarum commovemini. luctus communis* est quem omnes parentes in morte liberorum capiunt: sequitur deinde de praecipuo feminarum et matrum. mox *alia in eundem dolorem* dicta, ut 11 3: *verba in eandem clementiam.* Ern.

5. *diu ferret*] emendo *differret*, coniunctis vocibus, quas diduxerant. Lips. probant Acidalius, Ryckius, sensus est: spargeret in omnes qui aderant. putem tamen etiam vulgati commodum sensum esse, si accipiatur pro *iactaret*, sc. sermone; quomodo *ferre* saepe dicitur apud Livium, nostrum et alios. viri docti ac Schefferus in Misc. t. 8 p. 291 *diu fleret.*

7. *exiret*] forte *exiret.* ... men et vulgatum potest. Ern.

8. *iam vires, nondum dis...* manifeste imitatur Livius ... *Romanas legiones iam ... nondum tamen cura deserui...*

12. *in villa cui*] de ea ... verbis Plutarchus in Mar... p. 424: *villam in Misenis ... rius amoenam et mollius ... possidebat quam deceret ... tarem et tot bellorum victo... aiunt* LXXV CID *deserie... Corneliam, nec multo post ... lum quingentis millibus ... ducentis. tantum brevi lux... vit, et civitas invalid... tes opes.* Lips.

17. *officii*] nescio an ... quidem mens. Suet. 72: ... *num sibi osculandi causa ... disset.* Lips. vulgatum ... ctum et verum est. ... Caes. 82: *assidentes ... specie officii, circumstete... officium* h. l. est in ... Ern.

eque fefellit: nam Tiberius, incertum an offensus tantoque nagis iram premens, instaurari epulas iubet, discumbitque ltra solitum, quasi honori abeuntis amici tribueret. Chaicles tamen labi spiritum nec ultra biduum duraturum Maroni firmavit. inde cuncta colloquiis inter praesentes, nunciis apud legatos et exercitus festinabantur. septimo decimo alendas Aprilis interclusa anima creditus est mortalitatem xplevisse. et multo gratantium concursu ad capienda i-erii primordia Gaius Caesar egrediebatur, cum repente af-ertur redire Tiberio vocem ac visus, vocarique qui recreandae efectioni cibum afferrent. pavor hinc in omnes; et ceteri assim dispergi, se quisque maestum aut nescium fingere; aesar in silentium fixus a summa spe novissima exspectat. Macro intrepidus opprimi senem iniectu multae vestis bet, discedique ab limine. sic Tiberius finivit, octavo et ptuagesimo aetatis anno. pater ei Nero, et utrinque origo ntis Claudiae, quanquam mater in Liviam et mox Iuliam miliam adoptionibus transierit. casus prima ab infantia

1. *neque fefellit: nam Tiberius*] magis hic opus plaustris castigationum quam plaustris augarum, saepe castigationibus opponit erius. *neque fefellit*, omnino intelligi *Tiberium* vel *Chari-* neque latuit, inquit; neque egit ita caute ut Tiberius non ret dolum et arcana sua tentari. mentum huius rei et Charicles i circa erant interpretabantur, tenuit hominem quasi coena ca prosecuturus, et apparatis s secum discumbere iussit, et longius in triclinio duravit, m ambiguum redderet, sese-firmiorem probaret quam for-arteria promisisset. quidam morum eius, et quantopere intima sua nosci, etiam gra-offensum dicebant, et ut hoc ne dissimularet, magis beni-tem et amici honorem fingere. apparet vis et necessitas par-e, neque ad divinos eundum.

firmavit] v. ad c. 6. Ern.

XVII] haud dubie *septimode-*, ut malebant antiqui. neque aliter apud Suetonium scribendum et pronuntiandum c. 73. Gron. latius IGronovius firmat parentis emendationem consuetudine Taciti, et scriptura codicis XVII, quam *decimo septimo* expressit Beroaldus. ego scripturam codicis reposui, sed ea sic est legenda ut Gronovius voluit. de die ipso vide dicta ad Suet. 73. Ern.

15. VIII *et* LXX *aetatis anno*] vel, ut Victor, post septuagesimum octavum annum et mensem quartum. Dio tamen anno toto diversus ab istis, qui l. c. ait vixisse ἐπιὰ καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη καὶ μῆνας τέσσαρας καὶ ἡμέρας ἐννέα. et hercle verius, si Suetonio credendum et actis; qui natum Tiberium ponunt a. u. 712, Munatio et Lepido coss, XVI cal. Decembres. mortuus autem est consensu omnium a. 790, XVII cal. Aprilis. quamquam et Dionis rationes non plane ad eum calculum pariaveris. Lips.

17. *in Liviam — transierit*] non quod ipsa adoptata sit, sed quod pater. et tamen transisse in Liviam familiam dici potest, ut Tiberius

obtinuit. morum quoque tempora illi diversa:
10 famaque, quoad privatus vel in imperiis sub
occultum ac subdolum fingendis virtutibus, d
cus ac Drusus superfuere. idem inter bona m
incolumi matre; intestabilis saevitia, sed obtec
dum Selanum dilexit timuitve: postremo in se
15 dedecora prorupit, postquam remoto pudore
tantum ingenio utebatur.

LIBER UNDECIMUS.

Breviarium. Valerius Asiaticus fraude Messalinae
titur. advocatis praemii modus pro patrocinio definitus.
intestino regum dissidio turbatae. ludi saeculares Roma
tres novae a Claudio repertae, et ea occasione de primis
Cheruscis rex imponitur. Corbulo inferiori Germaniae
ipsam militemque severe regit. Curtius Rufus triumphalia
que ipso viro. de quaestorum munere et numero. Galli
plenum civitatis Romanae adipiscuntur. patricii augentur.
ditur. Messalina impudicissima feminarum, amore vecors,

apud Suetonium c. 3 insertus ei fa- commode atque eleg

. res ad Claudium defertur, qui in uxorem et administros libidinum
lsu libertorum animadvertit.

Haec gesta annis fere duobus, CValerio Asiatico MValerio Messala,
ellio LVipstano consulibus. Lips.

Valerium Asiaticum, bis consulem, fuisse quondam
terum eius credidit; pariterque hortis inhians, quos ille
ucullo coeptos insigni magnificentia extollebat, Suillium
sandis utrisque immittit. adiungitur Sosibius Britannici
tator, qui per speciem benevolentiae moneret Claudium
re vim atque opes principibus infensas; praecipuum au-

hunc librum ἀκέφαλον esse
oneri quidem necesse est. de-
antem, a fine libri 6 ad huius
m, res gestae annorum circiter
n. in quibus CCaligulae prin-
is in universum, et Claudiani
ii primores anni sex perierunt.
adolescens contexui Caianam
riam et initia Claudii Corne-
exemplo stiloque, distuli aut
i edere. postea in migratio-
meis, ut alia quaedam, periit
hic labor, fraude an casu,
licam. Lips.

eius] Poppaeae, ut apparet.

coeptos] libri veteres *emptos*.
extollebat, non, quod Rhena-
pponere visum, *excolebat*. Lu-
ni horti infra saepius nominati;
principis res pervenerunt, manse-
ne ad aetatem Traiani. de iis qui-
'Int. in Luc. c. 81 p. 518: ὅπου
νῦν, ἐπίδοσιν τοιαύτην τῆς
ῆς ἐχούσης, οἱ Λουκουλλιανοὶ
τῶν βασιλικῶν ἐν τοῖς πο-
εστάτοις ἀριθμοῦνται. Lips.
amen codices a Pichena et
to inspecti *coeptos*; quod ve-
est. atque hoc est etiam in
ed, quanquam vitio opera-
est *captos* pro *coeptos*; item
lani et Rivii. mox pro ex-
at frustra Rhenanus scripsit
bat, ut etiam est in ed Pu-
i, quam haud dubie veteris
nis nomine intelligit Rhenanus
1, nisi Rivianam dixit, quae
r sic habet. *extollebat* est
at, insigniores reddebat, or-
nabat. 6 42: *Tiridaten extollunt veterum regum honoribus*. adde ad 15 21. Rhenanum tamen secutus est Aldus, Gryph. Ern.

4. *Sosibius*] nescio an ille sit qui Arnobio nominatus l. 4 p. 144. *nam ab Hippocoontis liberis ipsum Sosibius Herculem cruciatum rettulisse pronunciat*. itemque Clementi Alex. ad gentes p. 10. Suidas etiam literatoris meminit hoc nomine in Σωσίβιος. Lips. libertus, paedagogus, sive etiam servus adhuc. Anicetus libertus, Neronis olim educator, est 14 3. tales *educatores* ap. Cic. Planc. 33. mentio etiam educatoris in inscriptione ap. Murat. p. 102 1 1. Ern. *Brittannici* Ma.

6. *vis* est potentia, quo sensu non uno loco dixit noster. *vis Parthorum* 2 60. est potentia Parthorum. de *infensas* vid. ad 6 34. Ern.

auri] in vulgatis est *caveri*. et turbant in restituendo loco Rhenanus et Maurus. mihi verae lectionis auctor Farnesianus liber in quo *cauri*, e littera superius adpicta; et historia ipsa, quoniam auri vis Asiatico causa necis. Dio 60 27: ὁ δ' Ἀσιατικὸς ἀφῆκε τὴν ἀρχὴν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πλούτου, ὑφ' οὗπερ καὶ ἀπέθανεν. et si otium est, adde reliqua, cum iis quae apud Zonaram 11 9 excerpta. *auri vis* optima dictio, quam iterum usurpat noster 16 1: *specum altitudine immensa, quo magna vis auri contineretur*. quod Vertranius interpunctione iuvari locum existimat, *per speciem b. moneret, Clau-*

non Claudium, clare sequentia aspernantur. denique quid hoc sit, vim esse principibus infensam? quasi non cuivis etiam e plebe. nam omnis certe vis omnibus mala. Lips. Add. repugnaverunt mihi quidam e supervacuo in verissima emendatione, quam probet iis vel Aristoteles Polit. 4 11. οἱ μὲν ἐν ὑπεροχαῖς εὐτυχημάτων ὄντες, ἰσχύος καὶ πλούτου καὶ φίλων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, ἄρχεσθαι οὔτε βούλονται οὔτε ἐπίστανται. ex quo vides Sosibium nimis vere monuisse *aurum et opes principibus infensa.* Lips. sic (*auri*) esse in M[4] Pichena confirmat, negant alii [ut Furia] et ibi esse *caveri*, quod restituit Gronovius estque in ed pr, Puteolani. sed *moneret* desiderat aut *caveret*, quod est in A, aut cum G *cavere*. sic 4 67: *qui monerent perfugere ad Germanicos exercitus.* video quidem a Salinerio laudari *orabant caveri insidias*, e 13 13. sed ibi M[1] *cavere*, idque recte repositum a Pichena. igitur non dubitavi et hic sic rescribere. si quis tamen malit ex A *caveret*, non valde repugnem. sed tamen *caveret* videtur esse correctio librarii, ita affecti ut Pichena ad 13 3, h. e. putantis infinitivum vitiosum esse. Erv.

1. interpunxi post *Caesaris*, ne sequentia a praecedentibus pendeant.

dicit ei Seneca de *ea referam quae ul exitio dederunt. Asiat in primis amicis hab virum et vix aequo contumelias laturum. vivio, item in concion tione*, cum videlicet consiliariusque Asiatic *rissima voce, qualis esset uxor eius, obi hoc virum audire, pr et usque eo licentiam non dico consulari, n sed tantum marito, adulterium suum narret* vide Iosephum Ant. 19 Rhenanus e B voleb quod est etiam in ed mox *fateri*; quod n ipso, sed ab aliis tan receptum, etiam Lipsi est, restituit Pichena que in G, etiam in et Rivii. de re ipsa nem Dionis 59 30. hic invidiose augetur. non fassus est tale optare dixit ut inte Caium. locus Senecae latus extat de Con Erv.

3. *dedita*] sive mavi cretius 4 240: *rerum runtur undique et i cinntur didita partes.*

atus, citis cum militibus, tanquam opprimendo bello, Cri-
pinum praetorii praefectum misit; a quo repertus est apud
taias, vinclisque inditis in urbem raptus. neque data sena-
is copia: intra cubiculum auditur, Messalina coram, et
uillio corruptionem militum, quos pecunia et stupro in omni
agitio obstrictos arguebat, exin adulterium Poppaeae, ac
ostremum mollitiam corporis obiectante. ad quod victo si-
ntio prorupit reus, et "interroga" inquit, "Suilli, filios
os: virum esse me fatebuntur." ingressusque defensionem,
mmoto maiorem in modum Claudio, Messalinae quoque
crimas excivit. quibus abluendis cubiculo egrediens monet
itellium ne elabi reum sineret. ipsa ad perniciem Pop-
aeae festinat, subditis qui terrore carceris ad voluntariam
ortem propellerent, adeo ignaro Caesare ut paucos post
es epulantem apud se maritum eius Scipionem percuncta-
tur cur sine uxore discubuisset, atque ille functam fato

ail elicio, quod anteferam vulgatae. ERN. *habere* M^a.

3. *data senatus copia*] interpunctio Igata indicat pro ablativis accipi rba; quod etsi non plane abhor-t, tamen potius pro nominativis cipienda. ita et elegantior oratio Tacito dignior. ei rei interpun-onem accommodavi. ERN.

5. *Suillio — obiectante*] sic BGM^a, teolanus, Rivius, Beroaldus, Al-tus, Rhenanus, Aldus, Gryphius. N. Lipsius *Suilius — obiectare. in omni flagitio*] Rhenanus ma-sat *in omne flagitium*, ut supra *scelus corrupta* 4 10, *ad faci-s omne* H. 1 72. verum puto. lius certe quam quod Grutero pla-bat, *omni flagitio*; quod tamen rem, si ante τὸ *et* abesset. ERN.

7. *postremum*] adverbialiter. 1 : *perniciem aliis ac postremum i invenere.* G habet *ad postre-m.* non male: sed τὸ *ad* vide-natum ex eo quod mox sequitur *quod.* ERN.

mollitiam corporis] impudicitiam. *bra corporis* dixit 6 24. sic *llis* Suet. Cal. 56. v. Burm. ad aedr. 4 14. adde 15 49. ERN.

victo] veteres *indicto.* recte, prorupisse ad loquendum intel-ligamus, etsi silentium ante iussum. LIPS. quia codices optimos auctores habet τὸ *victo*, quid moramur alterum, quod utcumque versabis, nihil ex eo sani exsculpes? nec placet tamen quod Salinerius et Pichena scribunt Asiaticum *vicisse silentium.* qui enim ἀποχαρτερεῖ nec se continet dictus, is vincitur, non vincit. itaque silentium eius victum est ab impudentia Suillii. *victo silentio* est victa patientia. GRON. editio prima *inito.* an *finito* fuit? confunduntur enim in libris *inire* et *finire.* v. Drak. ad Liv. 35 7, 44 34. *finis silentii* est apud Cic. Marc. 1. sed *victo* melius, eo sensu quo Gronovius vult. ea lectio praeter BGM^a est in ed Puteolani, Beroaldi, Aleiati, Rhenani, Aldi. *indicto*, quod in scriptis et editis quibusdam reperitur, nihili est. ERN.

8. *filios tuos*] quos indicat mollitie infames esse. *vir* opponitur *pathicis*, *cinaedis.* sic apud Suet. Vesp. 13: *ego tamen vir sum.* ERN. *esse me* M^a: vulgo *me esse*

13. *subditos* M^a.

16. discis hinc uxores vulgo adhiberi solitas ad convivia. Aemilius Probus in praef. *quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in*

3 responderet. sed consultanti super absolutione Asiatici, Vitellius, commemorata vetustate amicitiae utque Au principis matrem pariter observavissent, dein percursis atici in rem publicam officiis recentique adversus Brit
5 militia, quaeque alia conciliandae misericordiae vide liberum mortis arbitrium ei permisit; et secuta sunt C

convivium? et olim quidem cubantibus viris sedere solitae (ut Servius ex Varrone notat ad Virg. 7 176: *perpetuis soliti patres considere mensis*, et Valer. Max. 2 1 2 de matrim. ritu), postea etiam accumbere. in accubitu ille mos, ut recumberent in sinu virorum. Ovidius ad puellam, quae cum viro caenatura, Am. 1 4 5: *alteriusque sinus apte subiecta fovebis? iniiciet collo cum volet ille manum?* iterumque v. 35: *nec premat indignis sinito tua colla lacertis, mite nec in rigido pectore pone caput.* sed et amicae puerique meritorii non aliter iacebant apud amatores. id vocabant interiorem iacere. Scipio in orat. adv. Gallum ap. Gell. 7 12: *qui in conviviis adolescentulus cum amatore, cum chiridota tunica interior* (etsi Agelli in libris *inferior* scriptum: non item male) *accubuerit, eumne quisquam dubitet quin idem fecerit quod cinaedi facere solent?* itaque arguit ecce mollitiam a decubitu ipso. Suetonius Caes. 49 Caesarem a Dolabella dictum ait *spondam interiorem regiae lecticae*, non ab alia causa, ne interpretes ultra alucinentur. eodem faciunt Tranquilli verba de Caii libidinibus c. 24: *cum omnibus sororibus suis stupri consuetudinem fecit, plenoque convivio singulas infra se vicissim collocabat, uxore supra cubante.* nam sorores infra se, i. e. in sinu, collocabat, quasi iustas uxores, legitima consorte loco pulsa. nec aliud Cicero significat ad Div. 9 26: *infra Eutrapelum Cytheris accubuit.* Livius 39 43 de scorto: *tum illam infra eum accubantem negasse umquam vidisse quemquam securi ferientem.* ubi liber optimus *in terra eum*, ut videatur fuisse *intra.* et forte sic in pr
LIPS.

atque ille f. f. respondere potest hoc cum praecedente haerere, ut *responderet* ab deat. nam ignorantia Caesa potuit facere ut Scipio sic deret. sed Scipio sic resp tegendae causa, ne Caesar lantem perturbaret aut Mo irritaret. scribendum arbit *spondebat* vel *respondit.* ad vidit, qui corrigit *respondere* cf. c. 12 *vacuoque adulter* tur, 34 *exemploque eius* Caecina *uteretur*, 14 31 *tantes in partem agminis* 14 34 *planstrisque* 16 *contraque prodideri.*

1. *consultanti* v. mox v. *permisit.* ERN.

2. *Antoniam*] de qua Iop (ap. Grut. p. 236.) *Antoniae gustai Drusi sacerdoti. dis sti matri. Ti. Claudi. Aug. p. p.* LIPS.

3. *percusi* M.

4. *brittannium* M.

6. *liberum ei*] satis ut pleraque omnia hoc libro scio interpolatum a mala manu. sententia tamen Dione 60 29, ut suborna lius, quasi Valerii nomi agnoscentis, poteret trium; idque a Claudio LIPS.

ei] B *illi.* vulgo ponunt pronomen.

Interpres est qui mavis *supplicio* quam *super* neque enim se caperet Vitellius potuerit ob novissimum amici mortem eius decernere, ceps ostendisset se ad

non legerat, aut intellexerat
n, quae praeclare hic Mer-
. et miror ipsum Lipsium ad-
ndum fuisse. Tacitus enim sua-
no lepore, in re inexspectata
nda, verbis quoque utitur quae
unt παρὰ προσδοκίαν et fallunt
ectationem legentis; et tamen
illud σεμνὸν servat. etiam
allina commota erat, quae iure
ia perditum volebat Asiaticum;
n Claudius, cui nullum in eum
rinm erat odium. ergo auditis
bus rogaturus sententias, ali-
iecit ex quo apparebat, pla-
n, et absolventes aequis auribus
ssurum esse. hic Vitellius me-
praecepti Messallinae, docuit
esset apud Tacitum alibi, *pes-
inimicorum laudantes*, quid *or-
um et tollendum*, mirificaque
ina hominem μετέωρον et in-
lem circumegit. lacrimae enim
detestabiles, et commemoratio
itiae meritorumque rei, et ca-
o misericordiae fidem ei fecere
voli; qui mox idem petens pro
ficio et rei et suo nomine vo-
riam mortem, duplici miserum
udicio gravat, tanquam qui se-
ipse, et quem homo benevo-
ssimus ac precator supplicio di-
agnosceret. id satis fuit Clau-
perinde hic ut prius, *nihil
scrutato*, et iamdudum quae
set ipse Asiaticus oblito. sed
admodum hic eventus, contra-
principio totique actioni Vi-
, frustratus est haud dubie quot-
in consilio erant fraudis ignari,
osque Romae, dum fama facti
ur, ita Tacitus etiam facete
lautat legentem, atque eo ipso
attentionem excitat, mirantem-
ac destitutum indignitatem ne-
, scelus Vitellii, vanitatem
ntam Claudii aut cogitando in-
re aut aliunde exquirere com-
t. illa enim omnia, consultans
r absolutione princeps, flens
llius, amicitia, patrona com-
s et eadem principis mater, res
e domi bellique, misericordia
prata, calculum album large
ittebant, quum subito, velut
ii cauda, niger apparet: *li-
m ei mortis arbitrium permisit.*

hoc est, rogavit principem et suo et Asiatici nomine, ut ei tanquam confesso convictoque concederetur sponte mori, non sub carnifice. rursus εἰρωνευόμενος: *et secuta sunt Claudii verba in eandem clementiam.* itaque locus hic mihi videtur singularis, et cui antiqua illa L vel X praefigi debeat: tantum abest ut accusandus aut labefactandus sit. Gron. de re nihil habeo quod contra dicam. sed an istius facetae supplantationis Cornelianae pars etiam est recedere a regulis grammaticis, et fallere lectorem, verbum adiungendo quod superioribus nullo modo conveniat? miri sunt interdum doctissimi homines, cum in mentem venit, omnia possunt non modo defendere, sed etiam exornare, ut pulcherrima sint. ego nullo modo inducere possum animum, ut credam Tacitum dixisse *Claudio consultanti super absolutione Asiatici, Vitellius ei liberum mortis arbitrium permisit.* viri docti omnes tantum in verbo *permisit* adhaesere; quod ego non repugnem accipi posse pro *petit ut permittatur.* sed constructio tota vitiosa est, idque volnit Lipsius, qui alioqui et ipse sensum loci satis perspexit; neque narratio perfecta est. itaque saltem *consultante* legendum, vel *consultantibus*, quod prope magis placet; et tum *permisit* erit permittendum censuit, quamquam id ipsum aptius foret, si de damnatione Asiatici consultatio esset. cui hoc non placet, poterit cum Acidalio *commemorat vetustatem.* qui tamen ultima etiam sic ordinat: *secuta sunt Claudii verba in eandem clementiam; et liberum ei mortis arbitrium permisit.* ex quo nova difficultas oritur. neque enim apparet quid Vitellius voluerit et quomodo absolutionem impedierit, quod sane nec lacrimis nec meritorum commemoratione fieri potuit. nec ei rei conveniunt sequentia, quae arguunt duriora consilia fuisse. quorsum enim Caesari opus de clementia dicere, si de absolutione actum erat? an quia ante dictum commotum Caesarem fuisse, putarunt librarii *condemnationem* esse alienam,

verba in eandem clementiam. hortantibus dehinc qui
inediam et lenem exitum, remittere beneficium Asiatico
et usurpatis quibus insueverat exercitationibus, lauto
hilare epulatus, cum se honestius calliditate Tiberii vel
5 petu Gai Caesaris periturum dixisset quam quod fraude
liebri et impudico Vitellii ore caderet, venas exsolvit,
tamen ante rogo, iussoque transferri partem in alia
opacitas arborum vapore ignis minueretur. tantum
4 ritatis novissimae fuit. vocantur post haec patres,

et e *condemnatione* vel *damnatione* fecere *absolutione?* sin hoc durius est, possis coniicere *accusatione.* Ern.

1. *in eandem cl.*] sic 6 49: *alia in eundem dolorem moesta et miseranda ferret.* Ern.

Excidit vocula, puto; scribendumque *quibusdam ad inediam*, si non imposuit olim mihi Orbilius meus. Lips. veteres dixere et *hortari aliquem* et *hortari ad aliquid* et *hortari aliquid.* dedimus auctoritates ex Attio, Ovidio, Iustino vel Trogo, Seneca, Statio ad duos horum, postremum nominatos. (ad Sen. ep. 121; Diatrib. in Stat. c. 35.) accedat Gellius 13 23: *haec mera veritas Tusculani hominis — plus hercle promovet ad exhortandam parsimoniam sustinendamque inopiam quam Graecae praestigiae.* accedat, ut etiam defendatur, Vegetius 1 28 sic proscribens: *de adhortatione rei militaris Romanaeque virtutis.* lemma ridiculum, inquit PScriverius. adhortatur auctor ad rem militarem Romanamque virtutem; non virtus aut milit a ipsa loquitur. quare scribe *ad rem militarem Romanamque virtutem.* at, o bone, qui adhortatur ad rem militarem Romanamque virtutem, is iuxta commode, et exquisitius etiam, dicitur *adhortari rem militarem Romanamque virtutem*, aut facere vel scribere *hortationem rei militaris et Romanae virtutis.* quid ipso de Cicerone dicam? ad Att. 7 14: *pacem quidem hortari non desino.* sic certe lectum olim; et sic in ms est Helmaestadiensi. quare vellem, quibus mss plurium copia fuit, non tam negligentes transiisse hanc
verbo attigisse qua fiducia
rint *equidem ad pueros*
nam et sic ad Att. 6 2:
istius officii sunt pueri
sive iam adolescentis; quod
illum soleo hortari. et
trem 1 1: *sed quid ego*
hortor, quae tu facere
sponte? Gron.

2. *lenem*] *levem* ed pr,
Rivii, Aldi, vitio, ut
rarum, in prima quidem.

4. *hilarem* M².

5. *periturum*] lat. *fuim*
sane hic durior ellipsis est.

quam — caderet] Gro
tundiorem longe fore
nem, si recisis *quod* et
beremus *quam fraude*
impudico Vitellii ore.
subscribo; et vitium est
Livium 28 43 curavimus
facile tolero. Gron.
ferri potest, et loco
defenditur a IGronovio,
huic non similis est:
cedit *ferre*, post quod
requiritur *quam quod.* Ern.

6. *impudico V. ore*]
Ligures Vitellius? an
tonius ait Vit. 1, *amore*
perinfamis, etiam salivis
commistis, cottidie ut
rias et fauces pro remedio
Lips.

8. *securitatis*] vacuitatis
constantiae, tranquillitatis
pr, Alciati, IFGronovii
melius *novissimae* puto,
ad Virg. 6 231. 11 823.
et verba novissima. Ern.

llius addere reos equites Romanos illustres, quibus Petra

addere reos] neque corrigen- est *agere* cum Ursino, neque magis ex antiquo auctore sum- quam ex quotidiana Romani consuetudine, nobis ex sat cer- auctorum locis observanda, qua re est augere vel alios aliis re. infra c. 13: *ac novas lite- m formas addidit*, i. e. invenit rioribus addidit. 1 54: *idem s novas caerimonias accepit ad- sodalium Augustalium sacerdo-* i. e. instituto et addito iis quae quitus habebantur. tale Plinii 7: *addidere vivendi pretia de- e.* quod etiam non cepere, ut locemus. sic igitur *addere reos* alios corripere et Poppaeae at- Asiatico addere. Gron.

i sunt *equites illustres?* ne- enim temerarium est certe, quod s is titulus repetitus. ut 4 58: *Romanus ex illustribus Cur- Atticus.* 6 18: *pater quoque ris eques Romanus ac frater rorius.* 15 28: *die pacta Tibe- Alexander, illustris eques Ro- s, minister bello datus.* mox 5: *eadem constantia et illustres es Romanos cupidos maturae fecit.* suspicor ego sic dictos, non quidem senatores, sed et m habebant et spem senatoriae tatis, immo etiam ordinis eius me, i. e. latum clavum. colli- quod Tacitus equites illustres senatoribus coniungit pari gra- 2 59: *Augustus vetitis, nisi issu, ingredi senatoribus aut ibus Romanis illustribus, sepo- Aegyptum.* et clare 16 17: *s et Crispinus equites Romani, tate senatoria.* haereo an ad rem Dionis verba accommo- 39 9: τοῦ τε τέλους τοῦ τῶν ων ὀλιγανδροῦντος, τοὺς πρώ- ἐξ ἁπάσης καὶ τῆς ἔξω ἀρχῆς τε συγγενέσι καὶ ταῖς περιου- μεταπεμψάμενος κατελέξατο σιν αὐτῶν καὶ τῇ ἑαθῆτι τῇ κυτικῇ, καὶ πρὶν ἄρξαι τινὰ ν δι' ἧς ἐς τὴν γερουσίαν ρόμεθα, χρῆσθαί τι ἐπὶ τῇ βουλῆς ἐλπίδι ἔδωκε. πρότερον γὰρ μόνοις ὡς ἔοικέ πως τοῖς ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ φύλου γεγενημένοις τοῦτο ποιεῖν ἐξῆν. haereo, inquam, an ea faciant istuc. apta quidem, sed a Caio id statutum Dio ait: illustrium autem titulus ante eum. refero ergo potius ad Augustum (etsi de veste negare non possumus quin sit a Caio), qui a. 742 legem tulit, ut ex equitibus, qui non minus decies sestertio possiderent, eligerentur a magistratibus, e quibus tribuni senatoresque fierent; qui gesto tribunatu aut retinerent senatorium ordinem, si vellent, aut iterum redirent ad equestrem. verba sunt Dionis 54 30: τὴν δὲ δημαρχίαν ὀλίγων σφόδρα αἰτούντων, ἐνομοθέτησεν ἐκ τῶν ἱππέων τῶν μὴ ἔλαττον πεντεκαιείκοσι μυριάδας κεκτημένων προβάλλεσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἕνα ἕκαστον, κἀκ τούτων τὸ πλῆθος τοὺς ἐνδέοντας αἱρεῖσθαι. εἰ μὲν καὶ βουλεύειν μετὰ τοῦτο ἐθέλοιεν, εἰ δὲ μή, ἐς τὴν ἱππάδα αὖθις ἐπανιέναι ἐξεῖναι. qui ergo in hoc seminario senatus equites, dicti illustres. reperio et insignes, ut c. 5: *Samius insignis eques Romanus.* iterumque c. 22: *CnNovius insignis eques Romanus.* item splendidos, ut Plinius ep. 6 15: *Passienus Paulus splendidus eques Romanus*, et ep. 25: *scribis Robustum splendidum equitem Romanum.* et Cicero ipse non semel in Verrem, ut 2 71. sed hi duo tituli infra illum non dubie, et a fama ducti opibusque. alii ab istis illustres sunt; qui in codice Iustin. l. 1 t. 29, et Cassiodoro in Epp. passim et Var. 6 11. Lips. equites illustres iam liberae rei publicae temporibus occurrunt apud Ciceronem Verr. 3 24. sed ibi opponuntur obscuris, ut inspicienti locum patebit, et sic dicuntur etiam apud Livium 30 18, ubi vide Dukerum. sub imperatoribus autem dicti, qui censum senatorium haberent, et lato clavo permissu imperatoris uterentur, idque institutum ab Augusto, dictique etiam *equites latielavii.* v. in primis Ryckium ad

quibus Petra cognomentum] a quibus ala Petrina, opinor, nominata H. 4 49, itemque in Notitia imperii c. 89. Lips.

at] M^a *ac* (?). non sane satis aptum h. l. *at*, quod deleri aut pro eo *et* legi volebat Acidalius; nec magis *ac* placet. fortasse Tacitus scripsit *quibus P. cognomentum* vel *cognomen*, ut habet ed pr, *erat. caussa etc.* terminatio verbi *cognomen* potuit absorbere primam syllabam *τοῦ erat.* neque semper verbum substantivum omittit Tacitus. 5 1: *quorum utrique cognomentum Geminus erat.* deinde delevi *ex eo*, quod non est in G, ed Puteolani, Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi, nec satis dignum Tacito. Ern. B habet.

2. *Mnesteris et Poppaeae*] veterum editionum lectio, *Valerii et Poppaeae*, apta sane ad historiam, quia Valerio Asiatico obiectum adulterium Poppaeae, et forte equitibus istis, quod interpretes et administri. libri tamen scripti *Nesteris* aut *Nestoris*. ex quo Rhenanus *M. Nestoris*, nec recte. germanum illi pantomimo nomen *Mnester;* vel lapidis fide, qui in aedibus Crepanicorum Romae (ap. Grut. p. 615) *Ti. Iulio Aug. l. Mnesteri.* nescio ergo an Poppaeae etiam adulterium obiectum dilecti huius mimi; in quo et Messallina deperiit. ceterum haec Poppaea illa est, quae cunctas aetatis suae feminas pulchritudine super-

nomen eius locum h
steris M^a, B *mnester*
4. *spicea corona*
propria, et sacerd
lium, ut Plinius n
rona ea, alias no
triste habuit, quod
conversis; sicut qu
in Philippis corona
imposita. Lips.
5. *dixisset*] frustr
vel *significari dixisse*
praedixisse Heinsius.
ponitur pro *praedicer*
ipse docet ad Virg.
locis ibi citatis. hac
Burmannus locum Virg
sic dicere divos; ubi
su dici non puto. porro
non probandum, quod
tem Ursinus et Muret
caritatem, quomodo et
cum laudat Burm. l. c.
tas annonae est etiam
gravitas dicitur de
male affecta sunt, non
bent; unde *gravitas*
Cic. Tusc. 3 1. adde
17, quod bene cont
pravitas corrigentem d
tens ὁ μαχαίτης in Co
Salom. c. 25 extr. id
12: *gravitate member*
ciatu dolorum si qui
v. Davies. Ern.

pampineam coron
tit cum interpretation

n tradidere, vergente auctumno mortem principis ostendi. ıd haud ambigitur, qualicunque insomnio ipsi fratrique rniciem adlatam. sestertium quindecies et insignia praetu- Crispino decreta. adiecit Vitellius sestertium decies So- io, quod Britannicum praeceptis, Claudium consiliis iuva- rogatus sententiam et Scipio, "cum idem" inquit "de nissis Poppaeae sentiam quod omnes, putate, me idem ere, quod omnes", eleganti temperamento inter coniugalem orem et senatoriam necessitatem.

Continuus inde et saevus accusandis reis Suillius, mul- ue audaciae eius aemuli. nam cuncta legum et magistra- ım munia in se trahens princeps materiam praedandi pate- erat. nec quicquam publicae mercis tam venale fuit quam ocatorum perfidia, adeo ut Samius, insignis eques Ro- ıus, quadringentis nummorum milibus Suillio datis et co- a praevaricatione ferro in domo eius incubuerit. igitur iente Gaio Silio consule designato, cuius de potentia xitio in tempore memorabo, consurgunt patres, legem-

etem quisquam vidisse aliquid arrasset, id venenatis arti- ratum in peius patulis impe- auribus infundebat. et ob o, tamquam inexpiabili obno- pae, gravi mole criminis pul- haec augente vulgatius tantum aberat ut proderet n visa nocturna, ut aegre dormisse sese praesentibus ur externis; maerebantque idam, quod apud Atlantaeos on essent, ubi memorantur non videri. Lips.

vergente] F *vertente.* Lips. illud ceterum verbum *ostendi* ele- de praedictionibus et signi- nibus futuri. mox G *ambige-* Ern.

entiam] si haec scriptura Ta- in qua nemo haereat, unde a lectionum, quae sunt in Ma *assenessentiam;* ex quo in ima *assenescentiam* expressum. no codices Medicei *assentiam, entiam. sentiam* Puteolanus Ri- Ern. B *assentiam.*

eleganti temperamento] etenim duplicem sensum habent. alte- rum dignum amore coniugali: nemo credit vera esse quae Poppaeae obiecta sunt, nemo probat factum, nec ego. alterum periculo vitando aptum: credo quae obiecta sunt, et eadem quae ceteri senatores decerno. *elegantia* autem est in eo quod *figura* est in his verbis, ut Suetonius vocare solet, eaque prudenter adhibita; in quo ipso est elegantia. tirones videant Clavem Cic. in h. v. Rivius deceptus vitiosa interpunctione (*idem dicere: quod omnes*), addidit de suo *interpretati sunt.* omnino pessime in hac editione textus interpunctus est: sed fere ut in Puteolani editione. Ern.

12. F *nece* refert pro *munia.* deleo vero utrumque, ut glossema, scriboque *cuncta legum et magistratuum in se trahens.* Lips. male. supra I 2 de Augusto: *munia senatus, magistratuum, legum in se trahere.* Ern.

16. *incubuerit*] ed pr *succubuerit,* et mox *potentiae exitio.* sed vulgatum est iam apud Puteolanum. Ern.

18. *et* omittit Ma.

legemque Cinciam] certa ea

que Cinciam flagitant, qua cavetur antiquitus ne qu
6 causam orandam pecuniam donumve accipiat. deinde
pentibus his quibus ea contumelia parabatur, discors
Silius acriter incubuit, veterum oratorum exempla
5 qui famam et posteros praemia eloquentiae cogitavisse
cherrima. alioquin et bonarum artium principem
ministeriis foedari. ne fidem quidem integram mane
magnitudo quaestuum spectetur. quodsi in nullius
negotia eant, pauciora fore: nunc inimicitias

scriptura ex libris et historia. legem de donis et muneribus (muneralem apte Plautus dixit apud Festum) tulit MCincius tribunus plebis a. u. 549. retulit iterum Augustus evanescentem vetustate, et firmavit novo consulto senatus. Dio 54 18: *καὶ τοὺς ῥήτορας ἀμισθεὶ συναγορεύειν, ἢ τετραπλάσιον ὅσον ἂν λάβωσιν ἐκτίνειν ἐκέλευσε.* noto eo, ne quis miretur, cum plebiscitum fuerit, vocari senatusconsultum a Tacito 13 42: *eius opprimendi gratia repetitum credebatur SC poenaque Cinciae legis adversus eos qui pretio caussas oravissent.* et Plinio ep. 5 21: *caussa dilationis Nepos praetor, qui legi de muneribus praeposuerat breve edictum, admonebat accusatores, admonebat reos, executurum se quae SC continerentur. suberat edicto SC. hoc omnes qui quid negotii haberent, iurare, priusquam agerent, iubebantur nihil se ob advocationem cuiquam dedisse promisisse cavisse. his enim verbis et mille praeterea et venire advocationes et emi vetabantur.* sed id SC credo fuisse a Traiano. cetera super hac lege vide apud Manutium de legg. 18, cuius scrinia non compilo. legem Titiam quisquis hic reposuit (ea enim scriptura in vulgatis), Rhemmiae poena dignus ipse. Lips. *Cincia* ed princeps. sed BG et ed Puteolani, Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi *Titia*. male. notus est Fr. Brummeri de h. l. commentarius. adde Schulting. Iurispr. Ante-Iust. p. 561. ed. Lips. Ern.

3. *discors Suilio*] haec verba non significant hac in caussa Silio aliud, alind Suilio visum, ita ut ali primant nisi quod ex sup satis noscitur, et iure pr interpreti; sed volunt nobis casque inter Silium et Sui isse simultates, quod dolu interiecit Tacitus, ut intelli actionem eam, etsi fuerit mune utilis, non tamen tu egregii publici quam odio dine inimicum ulciscendi a Si ceptam esse. Gron.

5. *et* M[a], margo ad, vel

7. *ne fidem quidem*] quo nani lectionem, e B proferun *fidem*, neque ex Vaticanis nius et Lipsius neque ex Fl Pichena sollicitarint, vere ta eos codices istam adfirmar autem non infimae notae sed magis quam Frobesius quam Aldina 1534, et omn praecesserunt Rhenani recen habent et hanc et alia omn primitus edentium notas: pr dem, opinor, efficacius abun nis species a veteri scriptura dere compulit. *nec fidem* m alii exprimerent, *sed ne* vel *nec vero fidem*. Gron. ed non praecessit Rhenani nem, sed anno post secuta e que plerumque sequitur. In ab ea recedit et habet *ne f.* et hoc habent mss Iuntini item G et ed pr. Patrobon recte defendunt Ryckius et vius. Ern. B *ne fidem, nec dem*.

8. *in nullius n.*] Acid *in m.*

9. *negotia tueantur*] Iuni

48 ob inimicitias Macronis notas in Arruntium. igitur Domitius defensionem meditans, Marsus tanquam inediam destinavisset, produxere vitam. Arruntius cunctationem et moras suadentibus amicis, non eadem omnibus decora respondit. sibi 5 satis aetatis, neque aliud paenitendum quam quod inter ludibria et pericula anxiam senectam toleravisset, diu Seiano, nunc Macroni, semper alicui potentium invisus, non culpa, sed ut flagitiorum impatiens. sane paucos et supremos principis dies posse vitari: quemadmodum evasurum imminentis 10 iuventam? an, cum Tiberius post tantam rerum experientiam vi dominationis convulsus et mutatus sit, Gaium Caesarem vix finita pueritia, ignarum omnium aut pessimis innutritum, meliora capessiturum Macrone duce? qui ut deterior ad opprimendum Seianum delectus, plura per scelera rem publi- 15 cam conflictavisset. prospectare iam se acrius servitium, eoque fugere simul acta et instantia. haec vatis in modum dictitans venas resolvit. documento sequentia erunt bene Arruntium morte usum. Albucilla irrito ictu a semet vulnerata, iussu senatus in carcerem fertur. stuprorum eius 20 ministri, Carsidius Sacerdos praetorius ut in insulam deportaretur, Pontius Fregellanus amitteret ordinem senatorium, et eaedem poenae in Laelium Balbum decernuntur, id quidem a laetantibus, quia Balbus truci eloquentia habebatur, promptus adversum insontes.

49 Isdem diebus Sextus Papinius, consulari familia, repentinum et informem exitum delegit, iacto in praeceps corpore. causa ad matrem referebatur, quae pridem repudiata

6. *pericula*] scriptus codex *pericularia*. an *pericula varia?* Lips. forte *pericula tot*. Gron. *vix* conlicit Gronovius, quod omnium minime placet. nihil addendum puto, et appendiculam illam *ria* adhaesisse e fine vocis *ludibria*. alias propius scripturam esset *talia*. adde ad 1 44. Ern.

15. *conflictavisset*] pro afflictavisset. etiam passivum sic interdum licet accipere, ut in Agric. 22: *exercitus saevis tempestatibus conflictatus*, afflictatus, male vexatus. Ern.

20. *Carsidius*] sic pro *Grasidius* rescripsi ex iis, quae dicta sunt ad 4 13. commune utrinsque hominis cognomen utriusque nominis scripturae prodest. Ern.

22. *aedem paene* M.

23. *a laetantibus*] Acidalius delet *a*. non enim a laetantibus decretas poenas, sed eas poenas laetantibus fuisse i. e. gratas in alios. 1 59: *ut quibusque bellum invitis aut cupientibus erat*. sed quid impedit quo minus et senatores laetati sint sibi occasionem datam ulciscendae improbitatis? Ern.

mus refertos, aut ditium familiarum heredes
10 Arruntios, magnum animum induisse. prompta
quantis mercedibus Publius Clodius aut Gaius
nari soliti sint. se, modicos senatores, quiet
nulla nisi pacis emolumenta petere. cogitaret

A *dicere*. BM[a] *tacere*, quod est in ed pr. inde Freinshemius corrigit *iacere*, quod placet Ryckio. male. sequitur enim iusta oratio, de qua *iacere* non dicitur. sed nec melius IGronovii *facere*, intellecto *gratium*, cuius ellipseos exempla desidero. Puteolanus autem ex eo fecit *tacens*, quod Beroaldus Alciatus Rhenanus Aldus ceterique secuti sunt. est tamen in G. ego *agere* probo et recepi. melius enim puto lectionem ms sequi quam coniecturam Puteolani. ei lectioni favet etiam interpunctio M[a] et A, cuius lectio est glossa τοῦ *agere*. corruptela est nata e duplicatione finalis in *annuit*, quod genus frequens est in codd. Ern.

1. *illum*] sic mss et ed pr. at G et Puteolanus *ullum*, vitiose: quis enim ita loquitur? et id tamen Beroaldus Alciatus Rhenanus Aldus aliique secuti sunt. 12 36: *avebant visere quis ille tot per annos opes nostras sprevisset*. Ern.

2. *subsidium praeparari*] sc. elo-

patriae erat, ut vere
bilissimus noster Do
6. *exercendo agros*
e Virgilio sumtum
dixit tamen etiam
exercere rus. noster
29, et alii, ut plur
dicta. Ern.

7. *providerit*] sic e
ductum a Puteolano
quod in *providerit* ru
B Rhenanus. Pichena
viderit scripsit, quod
G. id Ryckius secutus
novius. sed IGronovius
esse *providerit*. Ern.

9. *refertos*] B *refec*

12. *qui a*] quidam sc
qui et a; ex quo Pic
republica, et mox d
assentior. Lips. at B
mavult: *se modicos sene*
republica nulla nisi p
menta. petere ut cogit
omnes scripti et editi
rent; quod non est de
antiquam lectionem a

neque fefellit: nam Tiberius, incertum an offensus tantoque magis iram premens, instaurari epulas iubet, discumbitque ultra solitum, quasi honori abeuntis amici tribueret. Charicles tamen labi spiritum nec ultra biduum duraturum Macroni firmavit. inde cuncta colloquiis inter praesentes, nuntiis apud legatos et exercitus festinabantur. septimo decimo calendas Aprilis interclusa anima creditus est mortalitatem explevisse. et multo gratantium concursu ad capienda imperii primordia Gaius Caesar egrediebatur, cum repente afferitur redire Tiberio vocem ac visus, vocarique qui recreandae defectioni cibum afferrent. pavor hinc in omnes; et ceteri passim dispergi, se quisque maestum aut nescium fingere; Caesar in silentium fixus a summa spe novissima exspectabat. Macro intrepidus opprimi senem iniectu multae vestis iubet, discedique ab limine. sic Tiberius finivit, octavo et septuagesimo aetatis anno. pater ei Nero, et utrinque origo gentis Claudiae, quanquam mater in Liviam et mox Iuliam familiam adoptionibus transierit. casus prima ab infantia

1. *neque fefellit: nam Tiberius*] non magis hic opus plaustris castigationum quam plaustris nugarum, quas saepe castigationibus opponit Salinerius. *neque fefellit*, omnino vult intelligi *Tiberium* vel *Charicleem*. neque latuit, inquit; neque hoc egit ita caute ut Tiberius non sentiret dolum et arcana sua tentari. argumentum huius rei et Charicles et qui circa erant interpretabantur, quod tenuit hominem quasi coena viatica prosecuturus, et apparatis epulis secum discumbere iussit, et solito longius in tricliuio duravit, ut eum ambiguum redderet, seseque firmiorem probaret quam fortassis arteria promisisset. quidam guari morum eius, et quantopere nollet intima sua nosci, etiam graviter offensum dicebant, et ut hoc quoque dissimularet, magis benignitatem et amici honorem fingere. hinc apparet vis et necessitas particulae, neque ad divinos eundum. Gron.

3. *firmavit*] v. ad c. 6. Ern.

6. xvii] haud dubie *septimodecimo*, ut malebant antiqui. neque aliter apud Suetonium scribendum et pronuntiandum c. 73. Gron. latius IGronovius firmat parentis emendationem consuetudine Taciti, et scriptura codicis xvii, quam *decimo septimo* expressit Beroaldus. ego scripturam codicis reposui, sed ea sic est legenda ut Gronovius voluit. de die ipso vide dicta ad Suet. 73. Ern.

15. viii *et* lxx *aetatis anno*] vel, ut Victor, post septuagesimum octavum annum et mensem quartum. Dio tamen anno toto diversus ab istis, qui l. c. ait vixisse *ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη καὶ μῆνας τέσσαρας καὶ ἡμέρας ἐννέα*. et hercle verius, si Suetonio credendum et actis; qui natum Tiberium ponunt a. u. 712, Munatio et Lepido coss, xvi cal. Decembres. mortuus autem est consensu omnium a. 790, xvii cal. Aprilis. quamquam et Dionis rationes non plane ad eum calculum pariaveris. Lips.

17. *in Liviam — transierit*] non quod ipsa adoptata sit, sed quod pater. et tamen transisse in Liviam familiam dici potest, ut Tiberius

Claudio in regnum remeavit, fisus Pharasmanis opibus rex Hiberis, idemque Mithridatis frater, nuntiabat di dare Parthos, summaque imperii ambigua minora sine haberi. nam inter Gotarzis pleraque saeva, qui necem stri Artabano coniugique ac filio eius praeparaverat, metus eius in ceteros, accivere Vardanen. ille, ut magnis ausis promptus, biduo tria milia stadiorum in ignarumque et exterritum Gotarzen proturbat; neque ctatur quin proximas praefecturas corripiat, solis Seleu sibus dominationem eius abnuentibus. in quos, ut p sui quoque defectores, ira magis quam ex usu praesenti census, implicatur obsidione urbis validae et muni obiecti amnis muroque et commeatibus firmatae. in Gotarzes Daharum Hyrcanorumque opibus auctus bellum novat; coactusque Vardanes omittere Seleuciam, Bactri

Caianas custodias vidimus. alter in exsilium missus est (Mithridates scilicet), *alter ut meliore fide mitteretur optabat.* Lips. restitui *vinctum*, quod mss quidam et ed pr habent, et hic desiderari etiam Lipsius vidit. quae forma loquendi *ad praesentiam alicuius vehi?* omnino nescio quid sit *ad praesentiam*, quod cum *vectum* iam est in ed Puteolani, reperique et in G. ab ed pr abest. Tacitum quidem sic scripsisse non credo. Ern. B *victum*.

1. *farasmanis* Ma, qui ita solet.

4. *gotharzes* Ma. infra c. 10 *godarzem*.

5. *praeparaverat*] nihil certius mihi quam Tacitum scripsisse *properaverat*, quod et Mureto visum. ut libro 2 31: *petiturum se vitam quamvis nocenti, nisi voluntariam mortem properavisset.* l. 1. Cod. de his qui par.: *si quis parentis aut filii aut omnino adfectionis eius quae nuncupatione parricidii continetur, fata properaverit.* Virg. 9 400: *an sese medios moriturus in hostes inferat, et pulcram properet per vulnera mortem.* vulgatum vix latinum est, neque elegantius *paraverit.* Gron. sic noster etiam alibi loquitur, 13 17. sed tamen vulgatum non adeo absu[illegible] contra analogiam d[illegible] *praeparare alicui necem* est moliri per [illegible] ut *profectionem praeparare* [illegible] Suet. Tib. 38 pro moliri [illegible] tamen vi aperta sustulit, [illegible] necessarium est. verum [illegible] huius parentheseos legendus [illegible] *quippe necem.* syllaba se [illegible] ultimam *τοῦ quippe.* [illegible] tus in tali parenthesi hac [illegible] utitur; ut ante c. 6. Artaban[illegible] *eius* post *metus* delevi vel [illegible] noster alibi *unde metus* [illegible] exemplum IGronovii [illegible] Ern. *ceteros et accivere* [illegible] Ma. idem mox *vardanes*, [illegible] *vardani.*

7. *tria millia*] est [illegible] in biduo: sed noctes [illegible] dubie assumptae. facit [illegible] *septuaginta quinque* [illegible] mana. est idem cursus quo [illegible] bal confecit a Scipione [illegible] vide me, si vales, Cen[illegible] ad Italos, ep. 39. Lips. [illegible] est B.

8. *proturbat*] sic iam [illegible] deinde mutatum in *perturbat* [illegible] est in B et ed Puteolan[illegible] Rhenanus. consentit G. Lips.

9. *praefecturas*] [illegible] Herodotus appellat 1 [illegible] *fecti* satrapae. E[illegible]

14. *deharum* N

ud campos castra contulit. tunc distractis Orientis viribus quonam inclinarent incertis, casus Mithridati datus est cupandi Armeniam, vi militis Romani ad excidenda castelum ardua, simul Hibero exercitu campos persultante. nec im resistere Armenii, fuso, qui praelium ausus erat, Deonacte praefecto. paullulum cunctationis attulit rex minoi Armeniae Cotys, versis illuc quibusdam procerum; dein teris Caesaris coercitus, et cuncta in Mithridatem fluxere, ociorem quam novo regno conduceret. at Parthi imperares cum pugnam pararent, foedus repente iciunt cognitis pularium insidiis, quas Gotarzes fratri patefecerat; conessique primo cunctanter, dein complexi dextras apud alia deum pepigere fraudem inimicorum ulcisci atque ipsi er se concedere. potiorque Vardanes visus retinendo no: at Gotarzes, ne quid aemulationis exsisteret, penitus Hyrcaniam abiit. regressoque Vardani deditur Seleucia, timo post defectionem anno, non sine dedecore Partho, quos una civitas tam diu eluserat. exin validissimas fecturas invasit. et recuperare Armeniam, ni a Vibio

viribus] *copiis* B.

vi militis R.] int. conversa, imile quid, quod latet in c. *ltante.* συλλήψεως huiusmodi plum iam non unum vidimus. *ox persultare* e Livio est 34 *gnam saepe in agro eorum impersultavissent.* Ern.

resistere] sic ed pr, Puteolat e B Rhenanus, Aldus. alii *ere.* Ern.

faciunt] non ut in libris ho*iaciunt.* bene etiam Maurus . porro an hic *Bardanes* sit, in eo tractu regem a se vi- et conventum Apollonius apud tratum dicit 1 21, nescio. patiatur: sed et ibi notatur *n cum regno fuisse, et tertium nnum iterum regnasse.* Lips. A, quod non spernendum puto. Claud. 25: *foedus in foro icit.* 12 62. ex eo factum *iaciunt* et edd pr sqq. Ern.

tefecerat] ita [e B] reposuit , quod Aldus cecerique se- . mss, ut pr cetaeque ante Rhenanum *patefecit.* Broterius edidit *fratris f.*, quod auctore Iosepho (A. I. 20 3) frater Gotarzis Artabanus fuit, cuius filius Bardanes. non ausim imitari, quia filius Artabani interfectus cum patre dicitur c. 8, ita ut eum unum habuisse videatur; et potuit duos fratres, alterum Artabanum, alterum Bardanem habere. Ern.

12. *cunctanter*] ed pr *cunctantur*, quod mihi longe melius videtur. dubitant primo quid agant; deinde confirmati dextras complectuntur. forma etiam narrandi Tacito convenientior. Ern.

dein BM^{a}: vulgo *deinde.*

19. *invasit*] mss et ed pr *invisit*; quod tamen in exemplo nostro antiqua manus correxerat *invasit*; et sic edidere Beroaldus Alciatus Rhenanus, sed ante iam Puteolanus. et ita est in G. Ern.

*reciperare Armeniam**] non sanus locus; de quo velut in tenebris micabo. libri scripti [praeter BM^{a}] voce auctiores *reciperare Ar-*

Marso Suriae legato, bellum minitante, cohibitus fore, que interim Gotarzes paenitentia concessi regni, et ve nobilitate, cui in pace durius servitium est, contrahit op et huic contra itum ad amnem Erinden; in cuius transg
5 multum certato pervicit Vardanes, prosperisque praelis n dias nationes subegit ad flumen Sinden, quod Dahas ab que disterminat. ibi modus rebus secundis positus: a Parthi quanquam victores longinquam militiam asperna igitur exstructis monimentis, quibus opes suas testa
10 nec cuiquam ante Arsacidarum tributa illis de gen parta, regreditur ingens gloria, atque eo ferocior et ad ctis intolerantior; qui dolo ante composito incautum ve

meniam habebat. et rectumne illud? ut sit Graecorum ἔχω ἀντὶ τοῦ δύναμαι; quomodo Cicero, Appuleius, Agellius, aliique e Latinis interdum. an *havebat?* an *audebat?* verbum quidem infarciendum est ruenti sententiae sustentandae. Veneta editione *reciperare Armeniam parabat* expressum invenies. in V optimo, siquid hoc ad rem, *habeat* scribitur, littera alia superne adiecta. quid si etiam *reciperare Armeniam ibat?* sive *vadebat.* Lips. optime Rhenanus et Salinerius [qui *reciperare* pro *reciperabat* volunt]. v. Obs. 2 14. Gron. *habebat* est etiam in ed pr, *parebat* in G. A adeo addit *in animo.* mihi dicta a Gronovio l. c. nondum satisfaciunt. nam exemplum infinitivi desidero in hac structura, sequente *ni.* Taciti quidem perpetua est consuetudo in hac forma orationis verbum finitum usurpare. haec dubitatio dum idoneis exemplis tollatur, liceat mihi credere legendum esse *reciperabat.* verbum *parabat* in mss tribus reperit Broterius, edidiique Puteolanus et inde Beroaldus, quos Broterius secutus est. ego eos imitari non ausus sum, quia in eo verbo minus est quam res requirit, ideoque interpolatorem redolet. Ern.

a] praepositio est in mss et ed pr. omisit Puteolanus, non demum Beroaldus, ut vult IGronovius, qui restituit. Ern. B *nisi.*

1. *foret*] B *esset.* mss [illegible] *cante*, vulgo *revocante.*

4. *Erinden*] ed pr *Eriden*, [illegible] coniicit *Chorindam*, qui [illegible] lemaeo 6 2 inter Hyrcaniam [illegible] diam ponitur, memoratus [illegible] miano 23 6. Ern. *Erinde* [illegible] *transgressum* M[s].

6. *Ginden*] veteres *Sinden* [illegible] des fluvius nominatur [illegible] Ira 3 21: *Cyrus cum* [illegible] *oppugnaturus festinaret* [illegible] *Gynden late fusum* [illegible] *transire tentavit*, et que [illegible] tur; e quibus haeris [illegible] bulliani versus 4 141: [illegible] *Cyri dementia Gyndes.* [illegible] veteres libri *Cydnus.* [illegible] rodoto Gyndes, 1 189. [illegible] Puteolani aliaeque veteres [illegible] at ed pr, mss, etiam B, [illegible] quod restituit Broterius. [illegible] *des* Babylonius est alius. [illegible] v. Brouekh. ad Tib. p. 3[illegible]

8. *longinquam* militiam [illegible] pr, quod restituit [e B] [illegible] inducto inde a Puteolano [illegible] G *longinquam amicitiam.* [illegible]

9. *munimentis* M[s].

10. *nec cuiquam* — *parata* [illegible] dit e B pro *nec enim* [illegible] *parata* Rhenanus. [illegible] ed pr abest. Rhenanus [illegible] cutus est Aldus. Ern. [illegible]

12. *intolerantior*] [illegible] 3 45) *curis intolerandis* [illegible] *lerandis* dixisse Lavin[illegible] *lerantior* possit esse [illegible]

tatus, citis cum militibus, tanquam opprimendo bello, Crispinum praetorii praefectum misit; a quo repertus est apud
2 Baias, vinclisque inditis in urbem raptus. neque data senatus copia: intra cubiculum auditur, Messalina coram, et
5 Suillio corruptionem militum, quos pecunia et stupro in omni flagitio obstrictos arguebat, exin adulterium Poppaeae, ac postremum mollitiam corporis obiectante. ad quod victo silentio prorupit reus, et "interroga" inquit, "Suilli, filios tuos: virum esse me fatebuntur." ingressusque defensionem,
10 commoto maiorem in modum Claudio, Messalinae quoque lacrimas excivit. quibus abluendis cubiculo egrediens monet Vitellium ne elabi reum sineret. ipsa ad perniciem Poppaeae festinat, subditis qui terrore carceris ad voluntariam mortem propellerent, adeo ignaro Caesare ut paucos post
15 dies epulantem apud se maritum eius Scipionem percunctaretur cur sine uxore discubuisset, atque ille functam fato

nihil elicio, quod anteferam vulgatae. Lips. *habere* Ma.

3. *data senatus copia*] interpunctio vulgata indicat pro ablativis accipi verba; quod etsi non plane abhorret, tamen potius pro nominativis accipienda. ita et elegantior oratio et Tacito dignior. ei rei interpunctionem accommodavi. Ern.

5. *Suillio — obiectante*] sic BGMa, Puteolanus, Rivius, Beroaldus, Alciatus, Rhenanus, Aldus, Gryphius. Ern. Lipsius *Suilius — obiectare*.

in omni flagitio] Rhenanus malebat *in omne flagitium*, ut supra *ad scelus corrupta* 4 10, *ad facinus omne* H. 1 72. verum puto. melius certe quam quod Grutero placebat, *omni flagitio*; quod tamen ferrem, si ante τὸ *et* abesset. Ern.

7. *postremum*] adverbialiter. 1 74: *perniciem aliis ac postremum sibi invenere*. G habet *ad postremum*. non male: sed τὸ *ad* videtur natum ex eo quod mox sequitur *ad quod*. Ern.

mollitiam corporis] impudicitiam. *probra corporis* dixit 6 24. sic *mollis* Suet. Cal. 56. v. Burm. ad Phaedr. 4 14. adde 15 49. Ern.

victo] veteres *indicto*. recte, ut prorupisse ad loquendum intelligamus, etsi silentium ante iussum. Lips. quia codices optimos auctores habet τὸ *victo*, quid moramur alterum, quod utcumque versabis, nihil ex eo sani exsculpes? nec placet tamen quod Salinerius et Pichena scribunt Asiaticum *vicisse silentium*. qui enim ἀποκαρτερεῖ nec se continet diutius, is vincitur, non vincit. itaque silentium eius victum est ab impudentia Suillii. *victo silentio* est victa patientia. Gron. editio prima *inito*. an *finito* fuit? confunduntur enim in libris *inire* et *finire*. v. Drak. ad Liv. 35 7, 44 34. *finis silentii* est apud Cic. Marc. 1. sed *victo* melius, eo sensu quo Gronovius vult. ea lectio praeter BGMa est in ed Puteolani, Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi. *indicto*, quod in scriptis et editis quibusdam reperitur, nihili est. Ern.

8. *filios tuos*] quos indicat mollitie infames esse. *vir* opponitur *pathicis*, *cinaedis*. sic apud Suet. Vesp. 13: *ego tamen vir sum*. Ern. *esse me* Ma: vulgo *me esse*

13. *subditos* Ma.

16. discis hinc uxores vulgo adhiberi solitas ad convivia. Aemilius Probus in praef. *quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in*

Domitius adoptione mox in imperium et cognomen
10 nis adscitus, favor plebis acrior in Domitium loc
acceptus est. vulgabaturque affuisse infantiae ei
in modum custodum, fabulosa et externis miracu
lata: nam ipse, haudquaquam sui detractor, un
12 anguem in cubiculo visam narrare solitus est. v
15 natio populi supererat ex memoria Germanici, cu
liqua suboles virilis; et matri Agrippinae miserat
tur ob saevitiam Messalinae, quae semper infes
commotior, quo minus strueret crimina et accusat
et furori proximo amore detinebatur. nam in Gai

2. *inque intentius affuit* M[a].

3. vulgo *tum*.

4. *collegio Quindecimvirum*] ideo Horatius in Carm. saec. 70: *quindecim Diana preces virorum curet*. et in nummis Augusti: *imp. Caes. Aug. lud. saec.* XV. *s. f.* i. e. *quindecimviri sacris faciundis*. quamquam ad eos et aliorum ludorum curam pertinuisse, alibi mihi dictum. LIPS.

5. *magistratus*] hoc ad id spectat, quod praetorem se tunc praemisit; eoque, inquit, guarum huius rei et permixtum. LIPS.

8. *brittannicus* M[a], qui nusquam simplice *t* id nomen effert, alicubi simplice *n*.

12. *in modum custodum*] genios quam *assimilare*, ut s tatem, scripsisse arbitr ad Statium e. 6 dicev GRON. A et ed Pat quentes *assimulata*. Se pr *assimilata*. de verb dictum. FAN.

13. *detractor*] Barm. 5 246 putat fuisse *detrac* eo in mss datum *detrac* puto. sic H. 1 83 libri *tractione* pro *detractatio*

unam omnino angu aliter Xiphilinus 61 2, dumtaxat serpentis ad nis pueri inventas ait; ita interpretatos, magnu ab homine sane capturu pentes positis exuviis

entutis Romanae pulcherrimum, ita exarserat ut Iuniam anam, nobilem feminam, matrimonio eius exturbaret vaque adultero poteretur. neque Silius flagitii aut periculi cius erat: sed certo, si abnueret, exitio et nonnulla faldi spe, simul magnis praemiis, opperiri futura et praetibus frui pro solatio habebat. illa non furtim, sed lto comitatu ventitare domum, egressibus adhaerescere, giri opes, honores. postremo, velut translata iam fortuna, vi liberti paratus principis apud adulterum visebantur.

At Claudius matrimonii sui ignarus et munia censoria rpans, theatralem populi lasciviam severis edictis incre-

ab aliqua re abstrahere; *disti-* autem in diversas partes tra- itaque in distinendo duae ad inum res intelligi debent, in endo sufficit una. hinc fit ut res sit una, trahatque non in sas et plures sed unam partem, ere dicendum sit. haec si ita ut puto, h. l. *detinebatur* est lectio, non *distinebatur*; quam ed pr habet, non dubitavi re- e. similis locus est ap. Cic. 9 2: *putat nos alio bello de-*, sc. quo minus eum coercea- sic ibi vulgo bene legitur: alii *distineri*. si dixisset sim- r *putat nos distineri*, rectum intelligeretur enim duobus sed additum *alio bello* desi- *detineri*. noster dicit *attineri* 7. sic hic Messallina *distine-* studio ultionis et amore: sed *detinebatur*. consideret quis verbi *distinere* a Drak. l. ns. ad Ovid. Her. 8 69. et llecta: ita esse reperiet. at- c facile in aliis locis iudi- Graevius observatiuncula de bo captus id interdum male scriptoribus. sic Iustino 29 restituit *distineri*, male ob- 6. Ern. B *detinebatur*, *inebatur*.

cuo adultero] v. ad 6 34. il. 1 6: *domum novis nuptiis isses*. Liv. 1 46: *cum do- uas novo matrimonio feci-* et ed pr *adulterio*, ut in- 26 initio *adulteriorum* pro *adulterorum*. sed G etiam in fine capitis *adulterium* pro *adulterum*. ceterum haec sententia non pendere potest a praecedente supra *ut*, sed a tota praecedente sententia. nam Messallina exturbavit uxorem e matrimonio Silii, quo sola frueretur adultero. itaque suspicatus sum legendum esse, *vacuo quo ad. p.* vel *quo vacuo a. p.* Ern.

6. *illa*] si sequens statim periodus non ab *at* inciperet, crederem hic intercidisse *at* per finalem praecedentis verbi syllabam. Silius sperabat rem latere posse: at illa, quomodo res lateret, nihil curabat. vix dubito Tacitum scripsisse *ipsa*. Ern.

7. *egressibus adhaerescere*] qui mos Romae colendi potentiores. Lips. idem factum interdum pantomimis supra proditum, item a Plinio iuniori, scimus, amore, sicut h. l. Ern. B *et gressibus*.

10. *munia censoria*] de anno coeptae a Claudio censurae v. Paginm Crit. Bar. a. C. 48; de censura ipsa dicta ad Suet. Claud. 16. Ern.

11. Pichena et Gruterus velut e mss restitutum iactant *edictis*. at ego in omnibus meis ed. l. pr. Patavini Beroaldi Aldiati Rhenani Aldi *edictis* reperi. in Lipsianus vitio operarum irrepsit *dictis*, quod et in ultimae recensionis exemplo (1600. 4) reperi. in iis quae post mortem facta sunt, *edictis* reperi, ut 1645. Ern.

Claudio in regnum remeavit, fisus Pharasmanis opibus, rex Hiberis, idemque Mithridatis frater, nuntiabat di dare Parthos, summaque imperii ambigua minora sine haberi. nam inter Gotarzis pleraque saeva, qui necem stri Artabano coniugique ac filio eius praeparaverat, metus eius in ceteros, accivere Vardanen. ille, ut magnis ausis promptus, biduo tria milia stadiorum inv ignarumque et exterritum Gotarzen proturbat; neque ctatur quin proximas praefecturas corripiat, solis Sele sibus dominationem eius abnuentibus. in quos, ut sui quoque defectores, ira magis quam ex usu praesenti census, implicatur obsidione urbis validae et munim obiecti amnis muroque et commeatibus firmatae. in Gotarzes Daharum Hyrcanorumque opibus auctus bellum novat; coactusque Vardanes omittere Seleuciam, Bactri

Caianas custodias vidimus. alter in exsilium missus est (Mithridates scilicet), *alter ut meliore fide mitteretur optabat.* Lips. restitui *vinctum*, quod mss quidam et ed pr habent, et hic desiderari etiam Lipsius vidit. quae forma loquendi *ad praesentiam alicuius vehi?* omnino nescio quid sit *ad praesentiam*, quod cum *vectum* iam est in ed Puteolani, reperique et in G. ab ed pr abest. Tacitum quidem sic scripsisse non credo. Ern. B *victum*.

1. *farasmanis* Ma, qui ita solet.

4. *gotharzes* Ma. infra c. 10 *godarzem*.

5. *praeparaverat*] nihil certius mihi quam Tacitum scripsisse *properaverat*, quod et Mureto visum. ut libro 2 31: *petiturum se vitam quamvis nocenti, nisi voluntariam mortem properavisset.* l. 1. Cod. de his qui par.: *si quis parentis aut filii aut omnino adfectionis eius quae nuncupatione parricidii continetur, fata properaverit.* Virg. 9 400: *an sese medios moriturus in hostes inferat, et pulcram properet per vulnera mortem.* vulgatum vix latinum est, neque elegantius *paraverit.* Gron. sic noster etiam alibi loquitur, 13 17. sed tamen vulgatum non adeo absurdum aut contra analogiam dictum puto. *praeparare alicui necem* est moliri per v ut *profectionem praeparare* Suet. Tib. 38 pro moliri. tamen vi aperta sustulit, necesssarium est. verum huius parentheseos legendu *quippe necem.* syllaba ultimam τοῦ *quippe.* tus in tali parenthesi utitur; ut ante c. 6. *eius* post *metus* doleri noster alibi *unde metus* exemplum IGronovii Ern. *ceteros et accivere* Ma. idem mox *vardanes*, *vardani.*

7. *tria millia*] est in bidno: sed noctes dubie assumptae. faciunt *septuaginta quinque* milliaria mana. est idem cursus quem bal confecit a Scipione vide me, si voles, Centuri ad Italos, ep. 59. Lips. est B.

8. *proturbat*] sic deinde mutatum in est in B et ed Puteolani. Rhenanus. consentit G. Ern.

9. *praefecturas*] Herodotus appellat I 153. *fecti* satrapae. Ern.

14. *deharum* Ma.

ampos castra contulit. tunc distractis Orientis viribus nam inclinarent incertis, casus Mithridati datus est ıdi Armeniam, vi militis Romani ad excidenda castel- ardua, simul Hibero exercitu campos persultante. nec esistere Armenii, fuso, qui praelium ausus erat, De- e praefecto. paullulum cunctationis attulit rex mino- neniae Cotys, versis illuc quibusdam procerum; dein Caesaris coercitus, et cuncta in Mithridatem fluxere, em quam novo regno conduceret. at Parthi impera- um pugnam pararent, foedus repente iciunt cognitis ium insidiis, quas Gotarzes fratri patefecerat; con- ue primo cunctanter, dein complexi dextras apud al- eum pepigere fraudem inimicorum ulcisci atque ipsi e concedere. potiorque Vardanes visus retinendo at Gotarzes, ne quid aemulationis exsisteret, penitus caniam abiit. regressoque Vardani deditur Seleucia, post defectionem anno, non sine dedecore Partho- uos una civitas tam diu eluserat. exin validissimas turas invasit. et recuperare Armeniam, ni a Vibio

bus] *copiis* B.
militis R.] int. conversa, le quid, quod latet in c. *te.* *συλλήψεως* huiusmodi n iam non unum vidimus. *persultare* e Livio est 34 *n saepe in agro eorum im- sultavissent.* Ern.
stere] sic ed pr, Puteola- B Rhenanus, Aldus. alii Ern.
ciunt] non ut in libris ho- *iunt.* bene etiam Maurus porro an hic *Bardanes* sit, eo tractu regem a se vi- conventum Apollonius apud tum dicit I 21, nescio. tiatur: sed et ibi notatur *um regno fuisse, et tertium um iterum regnasse.* Lips. quod non spernendum puto. md. 25: *foedus in foro icit.* 62. ex eo factum *iaciunt* t edd pr sqq. Ern.
tefecerat] ita [e B] reposuit s, quod Aldus ceterique se- t. mss, ed pr ceteraeque ante Rhenanum *patefecit.* Broterius edidit *fratris f.*, quod auctore Iosepho (A. I. 20 3) frater Gotarzis Artabanus fuit, cuius filius Bardanes. non ausim imitari, quia filius Artabani interfectus cum patre dicitur c. 8, ita ut eum unum habuisse videatur; et potuit duos fratres, alterum Artabanum, alterum Bardanem habere. Ern.

12. *cunctanter*] ed pr *cunctantur*, quod mihi longe melius videtur. dubitant primo quid agant; deinde confirmati dextras complectuntur. forma etiam narrandi Tacito convenientior. Ern.

dein BM^{a}: vulgo *deinde.*

19. *invasit*] mss et ed pr *invisit*; quod tamen in exemplo nostro antiqua manus correxerat *invasit*; et sic edidere Beroaldus Alciatus Rhenanus. sed ante iam Puteolanus. et ita est in G. Ern.

*reciperare Armeniam**] non sanus locus; de quo velut in tenebris micabo. libri scripti [praeter BM^{a}] voce auctiores *reciperare Ar-*

Marso Suriae legato, bellum minitante, cohibitus foret, que interim Gotarzes paenitentia concessi regni, et v nobilitate, cui in pace durius servitium est, contrahit c et huic contra itum ad amnem Erinden; in cuius trans
5 multum certato pervicit Vardanes, prosperisque praeli dias nationes subegit ad flumen Sinden, quod Dahas A que disterminat. ibi modus rebus secundis positus: Parthi quanquam victores longinquam militiam asperna igitur exstructis monimentis, quibus opes suas testa
10 nec cuiquam ante Arsacidarum tributa illis de gen parta, regreditur ingens gloria, atque eo ferocior et a ctis intolerantior; qui dolo ante composito incautum ve

meniam habebat. et rectumne illud? ut sit Graecorum ἔχω ἀντὶ τοῦ δύναμαι; quomodo Cicero, Appuleius, Agellius, aliique e Latinis interdum. an *havebat?* an *audebat?* verbum quidem infarciendum est ruenti sententiae sustentandae. Veneta editione *reciperare Armeniam parabat* expressum invenies. in V optimo, siquid hoc ad rem, *habeat* scribitur, littera alia superne adiecta. quid si etiam *reciperare Armeniam ibat?* sive *vadebat.* Lips. optime Rhenanus et Salinerius [qui *reciperare* pro *reciperabat* volunt]. v. Obs. 2 14. Gron. *habebat* est etiam in ed pr, *parebat* in G. A adeo addit *in animo.* mihi dicta a Gronovio l. c. nondum satisfaciunt. nam exemplum infinitivi desidero in hac structura, sequente *ni.* Taciti quidem perpetua est consuetudo in hac forma orationis verbum finitum usurpare. haec dubitatio dum idoneis exemplis tollatur, liceat mihi credere legendum esse *reciperabat.* verbum *parabat* in mss tribus reperit Broterius, ediditque Puteolanus et inde Beroaldus, quos Broterius secutus est. ego eos imitari non ausus sum, quia in eo verbo minus est quam res requirit, ideoque interpolatorem redolet. Ern.

a] praepositio est in mss et ed pr. omisit Puteolanus, non demum Beroaldus, ut vult IGronovius, qui restituit. Ern. B *nisi.*

1. *foret*] B *esset.* mox B *cante*, vulgo *revocante.*

4. *Erinden*] ed pr *Eriden.* P coniicit *Charindem*, qui lemaeo 6 2 inter Hyrcaniam diam ponitur, memoratu miano 23 6. Ern. *Erinden* *transgressum* M^a.

6. *Ginden*] veteres *Sinden* des fluvius nominatur etiam Ira 3 21: *Cyrus* cum *oppugnaturus festinaret* *Gynden late fluvium* *transire tentavit*, et quae tur; e quibus hauris bulliani versus 4 141: *Cyri dementia Gyndes.* veteres libri *Cydnus.* rodoto Gyndes, 1 189. Puteolani alineque veteres at ed pr, mss, etiam B, quod restituit Broterius. *des* Babylonius est v. Broukh. ad Tib. p. 372.

8. *longinquam* pr, quod restituit [e B] inducto inde a Puteolano G *longinquam amicitiam.*

9. *munimentis* M^a.

10. *nec cuiquam* — dit e B pro *nec enim* *parata* Rhenanus. ed pr abest. cutus est Aldus. Ern.

12. *intolerantior*] 3 45) *curis intolerantior* *lerandis* dixisse Lucius. *lerantior* possit esse

ique intentum interfecere, primam intra iuventam, sed cla-
tudine paucos inter senum regum, si perinde amorem in-
r populares quam metum apud hostes quaesivisset. nece
ardanis turbatae Parthorum res inter ambiguos, quis in
gnum acciperetur. multi ad Gotarzen inclinabant, quidam
l Meherdaten prolem Phrahatis, obsidio nobis datum. dein
aevaluit Gotarzes. potitusque regiam, per saevitiam ac
xum adegit Parthos mittere ad principem Romanum occul-
s preces, quis permitti Meherdaten patrium ad fastigium
abant.

Isdem consulibus ludi saeculares octingentesimo post
omam conditam, quarto et sexagesimo quam Augustus
liderat, spectati sunt. utriusque principis rationes praeter-

is. Gron. mox pro *apud* ed pr *ter*. Ern.

4. *turb. P. res, inter* etc.] Mu-
tus ita: *turb. P. res. inter a. q.*
r. acciperetur, multi etc.

5. *regno* Ma.

6. *prolem*] non filium, ne erres,
d nepotem ex Vonone. ipse Ta-
tus infra 12 10. Lips.

7. *regia*] V optimus *regiam.*
que scripsit. Lips. sic et Ma et
pr. *regia* dedit Puteolanus et se-
utes. sic G. Ern. A *verum.*

aevitiem vulgo.

. *permitti Meherdaten*] v. Obs.
3. Gron. i. e. ut potestatem da-
eundi in patriam et capessendi
ni. adde Gruter. ad Martial. 10
Drak. ad Liv. 3 70. Ern.

2. iv *et* lx] Plinius 7 49: *eo*
us miror Stephanionem, qui pri-
togatas saltare instituit, utris-
secularibus ludis saltasse, et
ugusti et quos Claudius consu-
suo quarto fecit, quando sexa-
a tres non amplius interfuere
i. Lips.

3. *rationes praetermitto*] quae ta-
clarae sunt. Augustus enim
cam institutionem secutus est,
edidit quintos ludos saeculares
centesimo et nono (decimo de-
set, si paruisset artae legi) exa-
Claudius ita rationem insti-
ut centesimo quoque anno cen-
suerit celebrandos, quasi saeculum rotundo centum annorum numero definiens. itaque insuper habita computatione Augusti et prisca, rettulit nunc dccc urbis anno, se iv et LVitellio iii coss. plura si cupis, vade ad Onufrii Panvinii ea super re libellum, viri industrii, diligentis, et cui Romanae memoriae (curam tantum ferre potuisset aut limam) debent debebuntque. Lips. immo Claudius celebravit ludos saeculares urbis conditae, seculum centum annis finiens, ut post alii imperatores fecere, ultimusque Philippus millesimo ab u. c. anno: sed Augustus celebravit ludos saeculares e praescripto oraculi, quod est apud Zosimum 2 6, qui etiam c. 5 ritus horum ludorum narrat; primumque celebrati sunt a. u. 353, LValerio Potito quartum tribuno mil. cos. pot., ab Augusto a. u. 737, CFurnio et CIunio Silano consulibus quintum. quibus rationibus autem Augustus usus sit, non constat. nam si initium numerandi duxisset ab a. 353, cecidissent in a. 793; sive a quartis a. u. 605, incidissent in a. 715, in quo ponit Zosimus c. 4, sed falso et dissentiente Censorino c. 17, qui in a. 737 ponit. sed haec disputare non est huius loci. videant, qui volunt, Pagium diss. Hypat. p. 2 c. 10, et qui de ludis saecularibus scripsere. Ern.

Marso Suriae legato, bellum minitante, cohibitus fuit. [illegible]
que interim Gotarzes paenitentia concessi regni, et [illegible]
nobilitate, cui in pace durius servitium est, contrahit [illegible]
et huic contra itum ad amnem Erinden; in cuius transg[illegible]
5 multum certato pervicit Vardanes, prosperisque praeli[illegible]
dias nationes subegit ad flumen Sinden, quod Dahas [illegible]
que disterminat. ibi modus rebus secundis positus: [illegible]
Parthi quanquam victores longinquam militiam aspernab[illegible]
igitur exstructis monimentis, quibus opes suas testi[illegible]
10 nec cuiquam ante Arsacidarum tributa illis de gen[illegible]
parta, regreditur ingens gloria, atque eo ferocior et [illegible]
ctis intolerantior; qui dolo ante composito incautum [illegible]

meniam habebat. et rectumne illud? ut sit Graecorum ἔχω ἀντὶ τοῦ δύναμαι; quomodo Cicero, Appuleius, Agellius, aliique e Latinis interdum. an *havebat?* an *audebat?* verbum quidem infarciendum est ruenti sententiae sustentandae. Veneta editione *reciperare Armeniam parabat* expressum invenies. in V optimo, siquid hoc ad rem, *habeat* scribitur, littera alia superne adiecta. quid si etiam *reciperare Armeniam ibat?* sive *vadebat.* Lips. optime Rhenanus et Salinerius [qui *reciperare* pro *reciperabat* volunt]. v. Obs. 2 14. Gron. *habebat* est etiam in ed pr, *parebat* in G. A adeo addit *in animo.* mihi dicta a Gronovio l. c. nondum satisfaciunt. nam exemplum infinitivi desidero in hac structura, sequente *ni.* Taciti quidem perpetua est consuetudo in hac forma orationis verbum finitum usurpare. haec dubitatio dum idoneis exemplis tollatur, liceat mihi credere legendum esse *reciperabat.* verbum *parabat* in mss tribus reperit Broterius, ediditque Puteolanus et inde Beroaldus, quos Broterius secutus est. ego eos imitari non ausus sum, quia in eo verbo minus est quam res requirit, ideoque interpolatorem redolet. Ern.

a] praepositio est in mss et ed pr. omisit Puteolanus, non demum Beroaldus, ut vult IGronovius, qui restituit. Ern. B *nisi.*

1. *foret*] B *esset.* [illegible] *cante*, vulgo *revocante.*

4. *Erinden*] ed pr *Eridn.* [illegible] coniicit *Charindam*, qui [illegible] lemaeo 6 2 inter Hyrcaniam [illegible] diam ponitur, memoratu[illegible] miano 23 6. Ern. *Erinde* [illegible] *transgressum* M[a].

6. *Ginden*] veteres [illegible] des fluvius nominatur etiam [illegible] Ira 3 21: *Cyrus* cum [illegible] *oppugnaturus festinaret* [illegible] *Gynden late fusum* [illegible] *transire tentavit*, et quo[illegible] tur; e quibus hauris se[illegible] bulliani versus 4 141: [illegible] *Cyri dementia Gyndes.* [illegible] veteres libri *Cydnus.* [illegible] rodoto Gyndes, 1 189. [illegible] Puteolani aliaeque veteres [illegible] at ed pr, mss, etiam B6, [illegible] quod restituit Broterius: [illegible] *des* Babylonius est alius, [illegible] v. Broukh. ad Tib. p. 37[illegible]

8. *longinquam militiam* [illegible] pr, quod restituit [e B] [illegible] inducto inde a Puteolano [illegible] G *longinquam amicitiam.* Er[illegible]

9. *munimentis* M[a].

10. *nec cuiquam* — [illegible] dit e B pro *nec cuiu*[illegible] *parata* Rhenanus. [illegible] ed pr abest. Rhenanus [illegible] cutus est Aldus. Ern. [illegible]

12. *intolerantior*] [illegible] 3 45) *curis intoleranti*[illegible] *lerandis* dixisse Laetius. [illegible] *lerantior* possit esse [illegible]

odia et iniurias foveri, ut quomodo vis morborum pretia medentibus, sic fori tabes pecuniam advocatis ferat. meminissent Gai Asinii et Messallae ac recentiorum Arruntii et Aesernini: ad summa provectos incorrupta vita et facundia. talia dicente consule designato, consentientibus aliis, parabatur sententia qua lege repetundarum tenerentur, cum Suillius et Cossutianus et ceteri, qui non iudicium, quippe in manifestos, sed poenam statui videbant, circumsistunt Caesarem, ante acta deprecantes. et postquam adnuit, agere

esse hic aliquid scabri. Lipsianae ad marginem ostendunt in mss esse *negotiantur*. [ita B: Ma *negotiant*.] forte *quodsi in nullius mercedem negotia eant, pauciora fore*. sic 3 50: *qui neque servatus in periculum rei publicae neque interfectus in exemplum ibit*. 14 61: *itur in principis laudes*. Gron. *tueantur* a barbarica aetate et manu esse IGronovius indicat, qui e Ma *quodsi in nullius mercedem negotia sint* legi vult; quod et recepit Broterius. ea si est Taciti manus, scire velim quomodo inde *tueantur* factum; quod non erit barbarum, si intelligas *oratores* vel *advocati*. si nec sic placet, lege *curentur*. *curare* et *tutare* confunduntur in mss (v. Cort. ad Sall. Iug. 14 et 19); idque est verbum proprium. Ern.

2. *meminissent CAsinii*] omisi verba quae non repperi in libris scriptis, aliunde inculcata. Lips. nempe *TGalbae*, quod est in veteribus. in Ma est *gali Asinii Messalae*: ex quo IGronovius fecit *Galli, Asinii, Messallae*, itaque edidit. adiuvat ed pr, in qua est *Gauinii Assinii M.* nam *u* potest esse factum ex *ll*, ut contra in eadem 13 14 pro *demouet* est *demolliet*, et *nii* adhaesisse e sequente nomine, ut supra in *ludibria periculoria*. contra dici potest primum illud *gali* factum videri e *Gaii*; deinde vel maxime hoc, quod c. 7 in responsione ad hanc sententiam *Asinius* et *Messalla* commemorantur soli, nec credibile eum, qui primo loco propositus esset, omissum fuisse in refellendo, cum etiam cetera nomina recentiorum accurate repetantur. itaque retinui lectionem a Lipsio inductam. corruptelae locum illud dedisse potest, quod librarii putarent nomen, non praenomen hic esse debere, quod Messalla sine praenomine poneretur, cum etiam recentiores critici hoc non semper concoxerint, ut nota proxima, et infra in Historiarum libris videbimus. Ern. B *Galli, Asinii, Messale*.

3. *Messalae*] NHeinsius volebat *MMessallae*. probat Ryckius, sc. quia in vulgatis erat ante *CAsinii*. quod tamen non esse consequens, patet vel ex eo quod saepe in consulibus edendis alterum sine, alterum cum praenomine ponit, v. c. 6 1. Ern.

4. videtur quidem rotundiorem facere periodum τὸ *provectorum*; et ideo sic ausi corrigere, qui primas editiones curaverunt. sed neque spernendum est, quod constare membranis clamat mihi silentium eorum quibus harum copia fuit. Livium imitatus dixisset *quos ad summa provectos*. id pronomen omissum brevitatem Taciti haudquaquam dedecet. Gron. adde ad Plin. 35 4. ed princeps plane habet *praevectos*, haud dubie vitio operarum pro *provectos*. hoc cum et BMa et alii apud Ryckium habeant, et ipse secutus sum. *provectorum* est in ed Puteolani et seqq plerisque. et sic est etiam in G. Ern.

5. *consentientibus*] ms apud IGronovium *censentibus*. absolute *censere* etiam est 13 26: *nec deerant qui censerent*, sc. quod alii dixissent. consentit G. Ern.

9. *tacens*] veteres *tacere*. lego *agere*. Lips. sic R apud Ryckium.

mitto, satis narratas libris quibus res imperatoris Domitiani composui. nam is quoque edidit ludos saeculares, iisque intentius affui sacerdotio quindecimvirali praeditus ac tum praetor. quod non iactantia refero, sed quia collegio quindecimvirum antiquitus ea cura, et magistratus potissimum exsequebantur officia caerimoniarum. sedente Claudio circensibus ludis, cum pueri nobiles equis ludicrum Troiae inirent, interque eos Britannicus imperatore genitus, et Lucius Domitius adoptione mox in imperium et cognomentum Neronis adscitus, favor plebis acrior in Domitium loco praesagii acceptus est. vulgabaturque affuisse infantiae eius draconem in modum custodum, fabulosa et externis miraculis assimilata: nam ipse, haudquaquam sui detractor, unam omnino 12 anguem in cubiculo visam narrare solitus est. verum incolatio populi supererat ex memoria Germanici, cuius illa reliqua suboles virilis; et matri Agrippinae miseratio augebatur ob saevitiam Messalinae, quae semper infesta et tum commotior, quo minus strueret crimina et accusatores, novae et furori proximo amore detinebatur. nam in Gaium Silium

2. *isque intentius affuit* M[a].

3. vulgo *tum*.

4. *collegio Quindecimvirum*] ideo Horatius in Carm. saec. 70: *quindecim Diana preces virorum curet*. et in nummis Augusti: *imp. Caes. Aug. lud. saec.* XV. *s. f.* i. e. *quindecimviri sacris faciundis*. quamquam ad eos et aliorum ludorum curam pertinuisse, alibi mihi dictum. LIPS.

5. *magistratus*] hoc ad id spectat, quod praetorem se tunc praemisit; eoque, inquit, gnarum huius rei et permixtum. LIPS.

8. *brittannicus* M[a], qui nusquam simplice *t* id nomen effert, alicubi simplice *n*.

12. *in modum custodum*] genios enim specie anguinum apparere opinio erat, ut multis locis poetarum patet. v. Heins. et Drak. ad Silium 2 585, Gorius ad Donii Inscr. ant. p. 44. ERN.

adsimulata] BM[a] *adsimilata*; quod recepit Pichena. ego hanc notam potius aetatis in librario puto, qui Tacitum et aequales eius nunquam *assimilare*, ut sequiores aetatem, scripsisse arbitror, et de re ad Statium c. 6 dicere coepit. GRON. A et ed Puteolani et sequentes *assimulata*. Sed G et pr *assimilata*. de verbo iam supra dictum. ERN.

13. *detractor*] Burm. ad Ov. Met. 5 246 putat fuisse *detractatus*, et pro eo in mss datum *detractor*. verum puto. sic H. 1 83 libri quidam *detractione* pro *detractatione*. ERN.

unam omnino anguem] paulo aliter Xiphilinus 61 2, qui eum dumtaxat serpentis ad caput Neronis pueri inventas ait; idque eum ita interpretatos, magnam potestatem ab homine semel capturum, quia serpentes positis exuviis senectam exuerent. ea vanitatem! LIPS. adde Suet. Ner. 6. ERN.

19. *distinebatur* editiones omnes quas inspexi, praeter primam, quae habet *detinebatur*. verba illa saepe in mss confundi constat (v. Drak. ad Liv. 5 29), atque etiam in editis. proprie quidem *detinere* est retinere, quoenim etiam confundi so-

ıventutis Romanae pulcherrimum, ita exarserat ut Iuniam ilanam, nobilem feminam, matrimonio eius exturbaret vaıoque adultero poteretur. neque Silius flagitii aut periculi escius erat: sed certo, si abnueret, exitio et nonnulla falndi spe, simul magnis praemiis, opperiri futura et praentibus frui pro solatio habebat. illa non furtim, sed ıulto comitatu ventitare domum, egressibus adhaerescere, ırgiri opes, honores. postremo, velut translata iam fortuna, ervi liberti paratus principis apud adulterum visebantur.

At Claudius matrimonii sui ignarus et munia censoria surpans, theatralem populi lasciviam severis edictis incre-

t, ab aliqua re abstrahere; *distire* autem in diversas partes tra-re. itaque in distinendo duae ad ıimum res intelligi debent, in tinendo sufficit una. hinc fit ut m res sit una, trahatque non in ıversas et plures sed unam partem. *tinere* dicendum sit. haec si ita mt, ut puto, h. l. *detinebatur* est ra lectio, non *distinebatur*; quam ıia ed pr habet, non dubitavi reonere. similis locus est ap. Cic. hil. 9 2: *putat nos alio bello deneri*, sc. quo minus eum coercean. sic ibi vulgo bene legitur: ıle alii *distineri*. si dixisset simiiciter *putat nos distineri*, rectum set: intelligeretur enim duobus illis. sed additum *alio bello* desirat *detineri*. noster dicit *attineri* 27. sic hic Messallina *distinetur* studio altionis et amore: sed nore *detinebatur*. consideret quis xempla verbi *distinere* a Drak. l. Heins. ad Ovid. Her. 8 69. et iis collecta: ita esse reperiet. atıe hinc facile in aliis locis indibit. Graevius observatiuncula de ıc verbo captus id interdum male trudit scriptoribus. sic Iustino 29 recte restituit *distineri*, male obıuit 6 6. Ern. B *detinebatur*, a *distinebatur*.

2. *vacuo adultero*] v. ad 6 34. c. Catil. I 6: *domum novis nuptiis cnefecisses*. Liv. I 46: *cum domos vacuas novo matrimonio fecisnt*. G et ed pr *adulterio*, ut ina c. 26 initio *adulteriorum* pro *adulterorum*. sed G etiam in fine capitis *adulterium* pro *adulterum*. ceterum haec sententia non pendere potest a praecedente supra *ut*, sed a tota praecedente sententia. nam Messallina exturbavit uxorem e matrimonio Silii, quo sola frueretur adultero. itaque suspicatus sum legendum esse, *vacuo quo ad. p.* vel *quo vacuo a. p.* Ern.

6. *illa*] si sequens statim periodus non ab *at* inciperet, crederem hic intercidisse *at* per finalem praecedentis verbi syllabam. Silius sperabat rem latere posse: at illa, quomodo res lateret, nihil curabat. vix dubito Tacitum scripsisse *ipsa*. Ern.

7. *egressibus adhaerescere*] qui mos Romae colendi potentiores. Lips. idem factum interdum pantomimis supra proditum, item a Plinio iuniori, scimus, amore, sicut h. l. Ern. B *et gressibus*.

10. *munia censoria*] de anno coeptae a Claudio censurae v. Paginm Crit. Bar. a. C. 48; de censura ipsa dicta ad Suet. Claud. 16. Ern.

11. Pichena et Gruterus velut e mss restitutum iactant *edictis*. at ego in omnibus meis edd. pr, Puteolani Beroaldi Alciati Rhenani Aldi *edictis* reperi. in Lipsianas vitio operarum irrepsit *dictis*, quod et in ultimae recensionis exemplo (1600. 4) reperi. in iis quae post mortem facta sunt, *edictis* reperi, ut 1625. Ern.

quae subiunxit: *decretusque Pomponio triumphalis honos, modica pars famae eius apud posteros, in quis carminum gloria praecellit.* at Dioni 59 6 est Quintus: ἔπειτα τοὺς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὄντας ἀπέλυσεν, ὧν εἷς ἦν Κύιντος Πομπώνιος, ἑπτὰ ὅλοις ἔτεσιν ἐν τῷ οἰκήματι μεθ' ὑπατείαν κακωθείς. quae ipsa de hoc vate accipienda, clarum ex iis quae Tacitus 5 8. ubi cum descripsisset custodiam huius Pomponii apud fratrem, addit: *at Pomponius multa morum elegantia et ingenio illustri, dum fortunam aequus tolerat, Tiberio superstes fuit.* et sunt ab eo tempore ad liberationem e custodia anni septem. hanc nominis litem dabam secundum Dionem (quippe integre perscriptum apud eum praenomen est) nisi submonuisset Tacitus fratrem poetae fuisse Quintum 6 18: *Sanciae aqua et igni interdictum, accusante QPomponio. is moribus inquies, haec et huiusmodi a se facetiari praetendebat, ut parta apud principem gratia periculis Pomponii Secundi fratris mederetur.* itaque nihil constituo. est autem hic non Atellanarum scriptor (qui LPomponius Bononiensis dictus, Ciceroni, Senecae, Macrobio, Nonio, Festo laudatus) sed tragoediarum. Quintil. 10 1 98: *eorum quos viderim, longe princeps Pomponius Secundus,* *apud Pomponium Secun* *civemque clarissimum vid* *post ducentos.* Lips. d Pomponii primo mendu liquida. in fastis quidem fecti traduntur eo anno (*et Sanquinius* ab Onufri argumento. in editione nianorum Fastorum pro laudatur inscr. ap. Gru n. 1. sed ibi *APlauti nius* edunt, quos s anno facit etiam Muratori Inscr. p. 302. sed tota i vitiis plena est, omnino dum ut aliquis vir in hi curate versatus, nomine buchius, hanc curam in s et fastos consulares consu illustretque universos qu lam consularem tantum s ius edendae spem ab-e deo. — Sed de Hagenb vota fuere. cui nunc hanc deferri cupimus, mus. Ern.

2. *lege lata*] tirones hacc e prisco more intel lat ad populum de eo s rit. comitia populi tum natus consultum intellig sic ap. Suet. Claud. 23 *rogasse* legi Papiae Po factum SCto. ceterum aptum videatur esse his quibus leges *fiunt*, *dant*

apud campos castra contulit. tunc distractis Orientis viribus et quonam inclinarent incertis, casus Mithridati datus est occupandi Armeniam, vi militis Romani ad excidenda castellorum ardua, simul Hibero exercitu campos persultante. nec enim resistere Armenii, fuso, qui praelium ausus erat, Demonacte praefecto. paullulum cunctationis attulit rex minoris Armeniae Cotys, versis illuc quibusdam procerum; dein litteris Caesaris coercitus, et cuncta in Mithridatem fluxere, atrociorem quam novo regno conduceret. at Parthi imperatores cum pugnam pararent, foedus repente iciunt cognitis popularium insidiis, quas Gotarzes fratri patefecerat; congressique primo cunctanter, dein complexi dextras apud altaria deum pepigere fraudem inimicorum ulcisci atque ipsi inter se concedere. potiorque Vardanes visus retinendo regno: at Gotarzes, ne quid aemulationis exsisteret, penitus in Hyrcaniam abiit. regressoque Vardani deditur Seleucia, septimo post defectionem anno, non sine dedecore Parthorum, quos una civitas tam diu eluserat. exin validissimas praefecturas invasit. et recuperare Armeniam, ni a Vibio

1. *viribus*] *copiis* B.

3. *vi militis R.*] int. conversa, aut simile quid, quod latet in *c. persultante.* *συλλήψεως* huiusmodi exemplum iam non unum vidimus. *campos persultare* e Livio est 34 20: *quam saepe in agro eorum impune persultavissent.* Ern.

5. *resistere*] sic ed pr, Puteolanus et e B Rhenanus, Aldus. alii *restitere.* Ern.

10. *faciunt*] non ut in libris hodie, *iaciunt.* bene etiam Maurus *iciunt.* porro an hic *Bardanes* sit, quem in eo tractu regem a se visum et conventum Apollonius apud Philostratum dicit I 21, nescio. aetas patiatur: sed et ibi notatur *palsum eum regno fuisse, et tertium tunc unum iterum regnasse.* Lips. *iciunt* A, quod non spernendum puto. Suet. Claud. 25: *foedus in foro icit.* v. ad 12 62. ex eo factum *iaciunt* in mss et edd pr sqq. Ern.

11. *patefecerat*] ita [e B] reposuit Rhenanus, quod Aldus ceterique secati sunt. mss, ed pr ceteraeque ante Rhenanum *patefecit.* Broterius edidit *fratris f.*, quod auctore Iosepho (A. I. 20 3) frater Gotarzis Artabanus fuit, cuius filius Bardanes. non ausim imitari, quia filius Artabani interfectus cum patre dicitur c. 8, ita ut eum unum habuisse videatur; et potuit duos fratres, alterum Artabanum, alterum Bardanem habere. Ern.

12. *cunctanter*] ed pr *cunctantur*, quod mihi longe melius videtur. dubitant primo quid agant; deinde confirmati dextras complectuntur. forma etiam narrandi Tacito convenientior. Ern.

dein BM^{a}: vulgo *deinde.*

19. *invasit*] mss et ed pr *invisit;* quod tamen in exemplo nostro antiqua manus correxerat *invasit;* et sic edidere Beroaldus Alciatus Rhenanus. sed ante iam Puteolanus. et ita est in G. Ern.

reciperare Armeniam]* non sanus locus; de quo velut in tenebris micabo. libri scripti [praeter BM^{a}] voce auctiores *reciperare Ar-*

3. *fama est*] in totum hunc locum de literis Graecis e Phoenice in Graeciam perlatis, inde in Italiam, qui velut iustum commentarium desiderat, legat disp. Scaligeri in Animadvers. ad Eusebii Graeca p. 110. et Montefalcon. Palaeogr. Gr. 2 1 sqq, atque etiam Edm. Chishullum ad Inscr. Sigeam in Antiq. Asiaticis, ut alios taceam; in primisque inspiciat ap. Chishullum tabulam p. 24, in qua naturae et orbis alphabetum exhibetur. Ern.

Cadmum] atque ita creditum plerisque scriptoribus, ut Clementi Alex. Strom. 1 16. *Κάδμος δὲ Φοίνιξ ἦν, ὁ τῶν γραμμάτων Ἕλλησιν εὑρέτης, ὡς φησὶν Εὔφορος* (verius *Ἔφορος*), *ὅθεν καὶ Φοινικήϊα τὰ γράμματα Ἡρόδοτος κεκλῆσθαι γράφει.* QCurtius 4 4: *si famae libet credere, haec gens* (Phoenices) *litteras prima aut docuit aut didicit.* Isidorus 1 3: *Graecarum litterarum usum primi Phoenices reppererunt. . . . hinc est quod Phoeniceo colore librorum capita describuntur, quia ab ipsis litterae initium habuerunt.* quod ait de colore capitum sive titulorum in libris, verum et vetus est. Ovidius Trist. 1 1 7: *nec titulus minio, nec cedro charta notetur.* caussa tamen inepta et ex pectore Isidori. de Cadmo inventore Agenoris f. vide et Plinium 7 57 et Suidam in

sitate sententiarum con
omnes de Phoenice a
et bene Plinius numqu
ait l. c. quin litterae
essent. Lips.

5. *temporibus Troian*
Troianis temporibus r
mum litterae? imo,
sive Cecrops eas reppe
propemodum ante id
quia et Orpheus poeta
que maior illo aevo. a
memorant de Palamed
tamen aliqui veterum;
rerum emendes: *quida*
Atheniensem, vel Linum
sedecim litterarum fer
ianis temporibus Pala
vum tres memorant, a
praecipue Simonidem e
risse. ita res habet.
terae primo. Palamede
dit, ut Isidorus l. c.
quattuor, ut Plinius 7
in *Παλαμήδης*. et pe
in Tacito etiam legeri
Argivum 4 *memorant.*
tis omissis confusisque
alias Simonides Pythag
sis etiam verbis non t
bere: *quidam Cecrope*
sem vel Linum Theban
poribus Troianis Pala
vum memorant 4 *litt.*
tamen in Gorgiae decl

risse. at in Italia Etrusci ab Corinthio Damarato, Aborigines Arcade ab Euandro didicerunt; et forma litteris Latinis, quae veterrimis Graecorum. sed nobis quoque paucae primum fuere, deinde additae sunt. quo exemplo Claudius tres litteras adiecit, quae usui imperitante eo, post oblitte-

1. *in I. E. ab C. D.*] id falsum videtur. nam ante habuere litteras Pelasgicas, ut e monumentis antiquis docuere doctissimi viri, quae sunt Cadmeis antiquiores. ERN. *demarato aboriginibus arcades* M^a.

2. *ab Evandro*] sive a Carmenta eius matre, ut visum aliis. LIPS.

forma] sic BG, ed pr, et Puteolanus. itaque frustra IGronovius obloquitur Rhenano, qui hanc lectionem antiquiorem vocat. postquam Beroaldus *formae* dedit, sive lectionem M^a *formas* sic corrigens, sive errore operarum, ut credo, id secuti sunt ceteri. *forma* recte restituta. male IGronovius defendit *formas*. etenim directa oratione uti coepit Tacitus. ERN. B *forma*.

3. *veterrimis Graecorum*] intelligit Phoenicias. rem ita esse, videbit qui Chishulli tabulam ante laudatam, aut etiam ceteros quos laudavi, inspiciet. Swintonus autem (diss. 5 c. de priscis Rom. literis p. 13) veterrimas intelligit Pelasgicas s. Etruscas, et literas Latinas non recentes, quae Taciti aetate fuere, sed antiquiores, quae eaedem cum Etruscis. falso. nam Tacitus diserte Phoenicias h. e. Cadmeas antiquissimas facit. ERN.

nobis quoque paucae] Latinis primo non nisi 16 litterae. Kappa Sallustius ludimagister invenit, gamma Spurius Carvilius, litteram X aetas Augusti. LIPS.

4. *Claudius tres litt. adiecit*] Suet. 14: *novas etiam commentus est litteras tres, ac numero veterum quasi maxime necessarias addidit.* uterque esse litteras tres ait. sed quaerimus eas; et quibusdam visum promptius dubitare de Suetonii scriptura. non adhibebo id mantelinum ignaviae meae ego. planissime tres Claudius repperit. Aeolicum digamma, cuius facies litterae Ϝ inversae. Quinctil. 1 7 27: *nec inutiliter Claudius Aeolicam illam Ϝ ad hos usus litterarum adiecerat.* et 12 10 29: *Aeolicae quoque litterae, qua cervom servomque dicimus, etiamsi forma a nobis repudiata est, vis tamen manet.* hanc non Claudius solus inter litteras habendam censuit, sed et Varro, si credimus Annaeo Cornuto. *hanc litteram,* inquit (in Orthographia ap. Cassiod. n. 1. in Putschii sylloge p. 2281) *Terentius Varro dum vult demonstrare, ita praescribit,* VA. *qui ergo in hac syllaba sonus est, idem litterae erit.* hoc digamma etiam hodie in lapidibus Claudianis (ap. Grut. p. 196, 236, 238): TERMINAVIT AMPLIAVITQUE et DIVI AUGUSTI. de hac ergo clarum, secundam erno e Prisciano 1 p. 557, antisigma. ait *huic S praeponitur P et loco Ψ fungitur. pro quo Claudius Caesar antisigma X hac figura scribi voluit: sed nulli ausi sunt antiquam scripturam mutare.* antisigma ideo, quia duo sigma obverso dorso, ƆC: hac enim semilunae figura prisci Graeci sigma formabant. in tertia littera haeremus, nec auxilio est Grammaticorum manus. non ille qui AI diphthongum fuisse censet, quia in Claudii aevo lapidibus ANTONIAI DIVAI et similia scripta. constat enim antiquitus creberrime usurpatam hanc diphthongum. non etiam ille qui litteram nescio quam inventam a Claudio leniendo R putat, ex corruptis Velii Longi verbis; in quibus prioribus de Aeolico digamma saltem egisse Velium scio. sed nec Martianus Capella, qui sic scribit l. 3: *huic litterae S Divus Claudius P adiecit aut C propter ψ et ξ Graecas, psalterium, saxa.* censet enim ille a Claudio novum X repertum, quod vanum puto, quia X in usu

ratae, aspiciuntur etiam nunc in aere publicandis plebis
15 per fora ac templa fixo. rettulit deinde ad senatum
collegio haruspicum, ne vetustissima Italiae disciplina
desidiam exolesceret. saepe adversis rei publicae tempo
5 accitos, quorum monitu redintegratas caerimonias et in
sterum rectius habitas; primoresque Etruriae sponte, aut
trum Romanorum impulsu, retinuisse scientiam et in fam
propagasse. quod nunc segnius fieri publica circa bo
artes socordia, et quia externae superstitiones valescant,
10 laeta quidem in praesens omnia, sed benignitati deum
tiam referendam, ne ritus sacrorum inter ambigua culti

temporibus iam Augusti, ut diserte monet Isidorus 1 4. sed et x inter eas a Varrone et Quinctiliano 1 4 9 censetur, quae non necessariae. Varro in fragmento quopiam ex libro de Grammatica: *litterarum partim sunt et dicuntur, ut* A B, *partim dicuntur et non sunt, ut* H *et* X, *partim sunt neque dicuntur, ut* φ ψ. ex quibus verbis non absurde collegeris duabus his litteris, quae necessariae Varrone teste, novam formam induisse Claudium nomenque. et de ψ quidem clarum, cui antisigma respondit: de φ Claudiano neglexerunt tradere Grammatici, et ego non divino. phi quidem littera non dubie necessaria, et alius eius sonus quam F, uti monuit etiam Quinctil. 12 10 29. haec in re Grammatica nugamur; et omittere licuisset, si Claudii liber exstaret, quem de ratione harum litterarum edidit. Lips. vide interpretes Suetonii et Claudii locum, et Taylorum in primis ad Marm. Sandvic. p. 48. Ern.

1. *plebiscitis*] ego vero cum imperatoribus tollo haec plebiscita; quae vim usumque Claudii temporibus habere non potuerunt, omni potestate tralata ad unum. quaere exempla in historia principum: non invenies. legerim *publicandis scitis*. sciti nomen generale est, et ad decreta omnia pertinet ac iussa. et haud dubie ea scriptura observata non solum in plebiscitis, ut demus ea fuisse, sed in legibus aliis edictisque. Lips. Grotius loqu
lius, qui sic scribi locum vi
publicandis plebi SCtis. quod
verissimum videtur cum Ru
librarii cum compendium scrib
SC non intelligerent, satis
vel mediocriter in his liteis
satis quam varie corruperint
verbum. sic et Hoeschelius vi
et Schefferus *Αναλ.* Gr. p.
Obs. Misc. v. 8 p. 291. de re
Suet. Claud. 41, qui eas
etiam in multis libris, actis
et titulis operum restitisse
pore tradit. inscriptiones
in quibus digammma adhu
laudavi ad Suet. l. c, ubi
Ern. *publico. dis plebis*

3. *vetustissima*] quam ipse
mani liberos suos capere
ac publice mittebantur. vide
lerium de Relig. 1 1, et
nem de Divin. 2 23. Lips.

5. *accitis* mss et veteres
sed *accitos* verum est, ilque
structio desiderat. sic voluit
Groslotius in Syll. Burm.
350. Ern.

9. *valescant*] ed Pateolani
lescant, et omnes deinceps
chenam, qui e M restitui
lescant, quod etiam ed p
Tacitum simplicibus delectari
notatum. Ern. B *valescant*.

11. *referendam*, ne] non
cepisse Freinshemius, quo
cavit hoc membrum a pr
λείς ὑποστιγμῇ separa

prospera oblitterarentur. factum ex eo senatus consultum, viderent pontifices quae retinenda firmandaque haruspicum.

6 Eodem anno Cheruscorum gens regem Roma petivit, amissis per interna bella nobilibus, et uno reliquo stirpis regiae, qui apud urbem habebatur, nomine Italicus. paternum huic genus e Flavio fratre Arminii, mater ex Cattumero principe Cattorum erat; ipse forma decorus, et armis equisque in patrium nostrumque morem exercitus. igitur Caesar auctum pecunia, additis stipatoribus, hortatur gentile decus magno animo capessere: illum primum Romae ortum, nec obsidem sed civem, ire externum ad imperium. ac primo laetus Germanis adventus, atque eo magis quod nullis discordiis imbutus pari in omnes studio ageret: celebrari, coli, modo comitatem et temperantiam nulli invisam, saepius vinolentiam ac libidines, grata barbaris, usurpans. iamque

que enim novum argumentum est, aut stimulus hortationis differens ab eo quo iam usus est: sed id ipsum, quod brevius attigerat, persequitur explicatius. *gratia* quam diis referri censet, haec est una, ut cerimoniae rebus Romanis multo minoribus aut in arto servatae diligenter, temporibus secundis ne negligantur. intelligimus enim *gratiam*, non quae verbis haberetur aut aliis suppliciis, sed si fieret tum, ex quo appareret in hoc genere cultus gratos esse erga deos. ut 2 13 milites promittunt Germanico se *gratiam in acie* relaturos. deinde τὸ *gratiam* accipiendum, quasi dixisset *eam gratiam* vel *hunc gratiam*. Gron.

2. *quae retin. firm. har.*] intelligo sane. sed non videtur Claudius voluisse delectum fieri, quid negligendum, quid servandum, sed disciplinam priscam retineri et servari. itaque videtur decretum esse ut pontifices de disciplina illa retinenda et firmanda viderent. suspicatus sum excidisse *disciplina*; quae essent disciplina haruspicum retinenda firmandaque; phrasi antiqua et bona, quam saepe corruperunt librarii inscitia priscae latinitatis. et intelligendum *forent*. Ern.

3. *Roma*] BM[a] et veteres ed *Romae*. Aldus e Rhenani coniectura recepit primus *Roma* quem ceteri recte secuti sunt. Ern.

5. *Italicus*] Ryckius ex A profert probatque *Italicus*, et sic in sequentibus etiam exhibere M[a]. et sic, quoad posteriora loca, etiam ed pr. itaque non dubitavi restituere. vulgo *Italus*. Ern.

6. *ex Catumero*] in V est *Actumero*, Strabone 7 p. 292 Οὐκρόμερος ἡγεμὼν Κάττων i. e. *Ucromerus*. vel ad etymon Germanicum verius *Acromerus*. Lips. *Actumero* etiam BM[a] et ed pr. O *Cactumero*. Ern.

9. *auctum*] *augustus* M[a].

12. veteri Covarruviae abesse *magis*, Gruterus testatur. abest etiam a BM[a] et ed pr. *celebrari, coli* pro celebrabatur, colebatur. Ern.

14. *invisa* M[a].

15. *iamque apud pr., iam longius*] sic veteres ed usque ad Rhenanum, qui e B recepit *apud pr. longius*, omisso altero *iam*; quod secutus est Aldus. *apud*, quod e M[a] se restituere ait Pichena, in omnibus veteribus est, primumque in Lipsiana reperi *ad*. Ern.

puit, quod in Publium Pomponium consularem (is carmina scenae dabat) inque feminas illustres probra iecerat. et lege lata saevitiam creditorum coercuit, ne in mortem parentum

1. *PPomponium consularem*] qui consul fuit a. 782, iterum sub Caio a. 794. sed de praenomine illustris viri et poetae quaero. hic Publius dicitur, infra 12 27 Lucius. loqui enim eum de hoc poeta, docent quae subiunxit: *decretusque Pomponio triumphalis honos, modica pars famae eius apud posteros, in quis carminum gloria praecellit.* at Dioni 59 6 est Quintus: ἔπειτα τοὺς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὄντας ἀπέλυσεν, ὧν εἷς ἦν Κόϊντος Πομπώνιος, ἑπτὰ ὅλοις ἔτεσιν ἐν τῷ οἰκήματι μεθ' ὑπατείαν κακωθείς. quae ipsa de hoc vate accipienda, clarum ex iis quae Tacitus 5 8. ubi cum descripsisset custodiam huius Pomponii apud fratrem, addit: *at Pomponius multa morum elegantia et ingenio illustri, dum fortunam aequus tolerat, Tiberio superstes fuit.* et sunt ab eo tempore ad liberationem e custodia anni septem. hanc nominis litem dabam secundum Dionem (quippe integre perscriptum apud eum praenomen est) nisi submonuisset Tacitus fratrem poetae fuisse Quintum 6 18: *Sanciae aqua et igni interdictum, accusante QPomponio. is moribus inquies, haec et huiusmodi a se factitari praetendebat, ut parta apud principem gratia periculis Pomponii Secundi fratris mederetur.* itaque nihil constituo. est autem hic non Atellanarum scriptor (qui LPomponius Bononiensis dictus, Ciceroni, Senecae, Macrobio, Nonio, Festo laudatus) sed tragoediarum. Quintil. 10 1 98: *eorum quos viderim, longe princeps Pomponius Secundus, quem senes parum tragicum putabant, eruditione ac nitore praestare confitebantur.* Plinius ep. 7 17: *Pomponius Secundus scriptor tragoediarum, si quid forte familiarior amicus toleret, dum ipse retinendum arbitraretur, dicere solebat, ad populum provoco.* hic est quem tanti Plinius alter fecit ut vitam eius miserit in scripta. 14 6: *nobili exemplo docuimus, referentes vitam Pomponii Secundi vatis, coenamque quam principi dedit.* et 13 26: *ita sunt longinqua monumenta Tiberii Caiique Gracchorum manus, quae apud Pomponium Secundum vatem civemque clarissimum vidi annos fere post ducentos.* Lips. de consulatu Pomponii primo nondum mihi res liquida. in fastis quidem coss. suffecti traduntur eo anno *QPomponius et Sanquinius* ab Onufrio, sed nullo argumento. in editione Almeloveenianorum Fastorum pro testimonio laudatur inscr. ap. Grut. p. 1067. n. 1. sed ibi *APlautius* et *LNonius* eduntur, quos suffectos eo anno facit etiam Muratorius in Thes. Inscr. p. 302. sed tota illa ἔκδοσις vitiis plena est, omninoque optandum ut aliquis vir in his rebus accurate versatus, nominatim Hagenbuchius, hanc curam in se suscipiat, et fastos consulares constituat potius illustretque universos quam epistolam consularem tantum scribat, cuius edendae spem ab eo fieri video. — Sed de Hagenbuchio irrita vota fuere. cui nunc provinciam hanc deferri cupiamus, non reperimus. Ern.

2. *lege lata*] tirones caveant ne haec e prisco more intelligant, velut ad populum de eo relatum fuerit. comitia populi tum nulla. senatus consultum intelligendum est. sic ap. Suet. Claud. 23 dicitur *obrogasse* legi Papiae Poppaeae: id factum SCto. ceterum *lata* non aptum videatur esse his temporibus, quibus leges *fiunt, dantur*, sed non *ferunt*ur. sufficiebat *lege saev. cr. coercuit.* sed tamen et H. 4 47 legem *tulisse* Domitianus dicitur, cum relationem de lege sancienda in senatu fecit. Ern.

3. *saevitiam cr.*] exquisite sic vocat avaritiam et lucri sordidum studium, quam et *acerbitatem* vocant, unde *acerbissimi feneratores* Cic. ad Att.

pecunias filiis familiarum fenori darent. fontesque aquarum ab Simbruinis collibus deductos urbi intulit. ac novas litterarum formas addidit vulgavitque, comperto Graecam quoque litteraturam non simul coeptam absolutamque. primi per figuras animalium Aegyptii sensus mentis effingebant — ea antiquissima monimenta memoriae humanae impressa saxis cernuntur —, et litterarum semet inventores perhibent; inde

6 1. simile est quod *cruentas usuras* dicunt. ceterum verba *lege — coercuit* excidere in G. Ern.

ne in mortem parentum] quae circumscriptio iuventutis iam ante vetita, Laetoria lege. sed paullo aliter. nam Laetoria lex saltem caverat iis qui intra 25 annos; alios insuper habuerat: Claudius universe constituit de omnibus filiisfamiliarum, etiam supra legitimam aetatem. Laetoria etiam lex, fenoris aut pecuniae nulla mentione, simpliciter vetabat *minorem viginti quinque annis stipulari*, i. e. ἐπερωτᾶσθαι, ait Priscianus, sive stipulanti respondere. de ea non dubie Plautus sensit Pseud. 1 3 68: *perii! an non tum me lex perdit quinta vicenaria? metuunt credere omnes.* et Rud. 5 3 25: *ni dolo malo instipulatus sies nisi etiamdum siem quinque et viginti natus annos.* asperius eamdem Claudii legem rettulit Vespasianus Suet. 11: *ne filiorumfamilias feneratoribus exigendi crediti ius unquam esset, ne post patrum quidem mortem.* satis multa ICti ad SC Macedonianum. Lips. BGM^a *in morte*, male. Ern.

2. *Simbruinis*] veteres *sub imbruinis*. lego *sub imbrivinis*. prorsum addi eam voculam placet. non enim ex ipsis collibus deductam aquam vult, sed fontes aquarum, qui sub collibus, Romam perductos. locus ipse in melioribus Livii libris *Imbrivium*, 8 30, et Silio 8 370 *gelidoque rigantur Imbrivio.* apud Celsum tamen Simbruinas item aquas legas 4 5: *consistere in frigidis medicatisque fontibus, quales Cutiliarum Simbruinarumque sunt, salutare est.* Lips. *sub imbruinis* omnes veteres libri ad Rhenanum, qui e 14 22 correxit *Simbruinis*. veterem lectionem reduxit e Mª Pichena, quem secuti sunt Gronovii: Ryckius autem Rhenanum. e Lipsii correctione laudat hunc locum Sigonius ad Livium l. c. sed Livii locus nil prodest Lipsio: est enim Livianum *Imbrivium*, s. *Imbrinium* potius, diversum ab loco hoc unde aquae deductae, ut monuere Ortelius et Cluverius ap. Drak. ad l. c, qui edidit *Imbrinium*. apud Silium 8 371 meliores libri habent *Simbruvio;* atque id defendit NHeinsius ediditque Drakenborchius. ergo non dubitandum hic quoque *Simbruinis* vel *Simbruvinis* scribendum esse, praesertim cum infra 14 22 haec scriptura sit in omnibus editis. sed quia, ut recte monuit IGronovius, non est de nihilo quod in mss est *sub Imbr.*, ex eius mente edendum curavi *ab Simbruinis*. non male, ut opinor, Hesselius suspicatur in Vibio Seq. v. *Anien* corruptum nomen *Simbruini lacus* in *Velinum* p. 8. Ern. *subinbruinis* M^a.

3. ed pr *comperit quoque Gr.* BM^a et Puteolanus *comperto quoque Gr.* Ern.

5. *animalium*] non animalium solum, sed et rerum mutarum; quae hieroglyphicae notae dictae. litteras tamen postea Aegyptiis sive Isis regina tradidit sive Mercurius; sed ita ut priscas illas notas, quas ἱερὰς dicebant, sacerdotes retinerent, alias, quas πανδήμους, vulgus. Lips. specimen scripturae huius extat in obelisco Ramessis, de quo 2 60. Ern.

et ant.] lego *ea ant.* Lips. sic et Freinshemius, qui haec ut in parenthesi dicta accipit; estque durior hic crebra repetitio copulae, praesertim in oratione Taciti. Ern.

Phoenicas, quia mari praepollebant, intulisse Graeciae, gloriamque adeptos, tanquam reppererint quae acceperant. quippe fama est Cadmum classe Phoenicum vectum rudibus adhuc Graecorum populis artis eius auctorem fuisse. quidam Cecropem Atheniensem vel Linum Thebanum et temporibus Troianis Palamedem Argivum memorant sedecim litterarum formas, mox alios ac praecipuum Simonidem ceteras reppe-

3. *fama est*] in totum hunc locum de literis Graecis e Phoenice in Graeciam perlatis, inde in Italiam, qui velut iustum commentarium desiderat, legat disp. Scaligeri in Animadvers. ad Eusebii Graeca p. 110. et Montefalcon. Palaeogr. Gr. 2 1 sqq, atque etiam Edm. Chishullum ad Inscr. Sigeam in Antiq. Asiaticis, ut alios taceam; in primisque inspiciat ap. Chishullum tabulam p. 24, in qua naturae et orbis alphabetum exhibetur. Ern.

Cadmum] atque ita creditum plerisque scriptoribus, ut Clementi Alex. Strom. 1 16. *Κάδμος δὲ Φοίνιξ ἦν, ὁ τῶν γραμμάτων Ἕλλησιν εὑρέτης, ὡς φησὶν Εὔφορος* (verius Ἔφορος), *ὅθεν καὶ Φοινικήϊα τὰ γράμματα Ἡρόδοτος κεκλῆσθαι γράφει.* QCurtius 4 4: *si famae libet credere, haec gens* (Phoenices) *litteras prima aut docuit aut didicit.* Isidorus 1 3: *Graecarum litterarum usum primi Phoenices reppererunt. . . . hinc est quod Phoeniceo colore librorum capita describuntur, quia ab ipsis litterae initium habuerunt.* quod ait de colore capitum sive titulorum in libris, verum et vetus est. Ovidius Trist. 1 1 7: *nec titulus minio, nec cedro charta notetur.* caussa tamen inepta et ex pectore Isidori. de Cadmo inventore Agenoris f. vide et Plinium 7 57 et Suidam in *Φοινικήϊα.* Lips.

4. *Cecropem* tamen plerique Aegypto ortum fatentur, et illinc intulisse litteras. Linus est Apollinis et Terpsichorae filius, de quo Suidas: *λέγεται δὲ πρῶτος οὗτος ἀπὸ Φοινίκης γράμματα εἰς Ἕλληνας ἀγαγεῖν.* ita vides in diversitate sententiarum consentire tamen omnes de Phoenice aut Aegypto; et bene Plinius nunquam dubitasse ait l. c. quin litterae ab Assyriis essent. Lips.

5. *temporibus Troianis*] videamus. Troianis temporibus repertae primum litterae? imo, sive Cadmus sive Cecrops eas repperit, trecentis propemodum ante id bellum annis. quia et Orpheus poeta vixit scripsitque maior illo aevo. at quidam in memorant de Palamede. sed vix tamen aliqui veterum; et ad fidem rerum emendes: *quidam Cecropem Atheniensem, vel Linum Thebanum, sedecim litterarum formas, et Troianis temporibus Palamedem Argivum tres memorant, mox alios ac praecipue Simonidem ceteras reppersisse.* ita res habet. sedecim litterae primo. Palamedes tres addidit, ut Isidorus l. c. censet, sive quattuor, ut Plinius 7 57, Suidas in *Παλαμήδης.* et per me quidem in Tacito etiam legeris *Palamedem Argivum* 4 *memorant.* nam ex notis omissis confusisque hic error. alias Simonides Pythagorasque. possis etiam verbis non traiectis scribere: *quidam Cecropem Atheniensem vel Linum Thebanum. et temporibus Troianis Palamedem Argivum memorant* 4 *litt. f.* etsi fateor tamen in Gorgiae declamatione pro Palamede eum dici auctorem litterarum *ἁπλῶς* et indefinite. itaque non nimis pertendo. etsi pro mea sententia licet Irenaeum etiam addas advers. Haeres. 1 12 (15). Lips. Taciti lectionem vulgatam defendit Casaubonus ad Suet. Claud. 41. prolatis Graecorum scriptorum locis idem de Palamede tradentium. Ern.

risse. at in Italia Etrusci ab Corinthio Damarato, Aborigines Arcade ab Euandro didicerunt; et forma litteris Latinis, quae veterrimis Graecorum. sed nobis quoque paucae primum fuere, deinde additae sunt. quo exemplo Claudius tres litteras adiecit, quae usui imperitante eo, post oblitte-

1. *in I. E. ab C. D.*] id falsum videtur. nam ante habuere litteras Pelasgicas, ut e monumentis antiquis docuere doctissimi viri, quae sunt Cadmeis antiquiores. ERN. *demarato aboriginibus arcades* M[a].

2. *ab Evandro*] sive a Carmenta eius matre, ut visum aliis. LIPS.

forma] sic BG, ed pr, et Puteolanus. itaque frustra IGronovius obloquitur Rhenano, qui hanc lectionem antiquiorem vocat. postquam Beroaldus *formae* dedit, sive lectionem M[a] *formas* sic corrigens, sive errore operarum, ut credo, id secuti sunt ceteri. *forma* recte restituta. male IGronovius defendit *formas*. etenim directa oratione uti coepit Tacitus. ERN. B *forma*.

3. *veterrimis Graecorum*] intelligit Phoenicias. rem ita esse, videbit qui Chishulli tabulam ante laudatam, aut etiam ceteros quos laudavi, inspiciet. Swintonus autem (diss. 5 c. de priscis Rom. literis p. 13) veterrimas intelligit Pelasgicas s. Etruscas, et literas Latinas non recentes, quae Taciti aetate fuere, sed antiquiores, quae eaedem cum Etruscis. falso. nam Tacitus diserte Phoenicias h. e. Cadmeas antiquissimas facit. ERN.

nobis quoque paucae] Latinis primo non nisi 16 litterae. Kappa Sallustius ludimagister invenit, gamma Spurius Carvilius, litteram X aetas Augusti. LIPS.

4. *Claudius tres litt. adiecit*] Suet. 14: *novas etiam commentus est litteras tres, ac numero veterum quasi maxime necessarias addidit.* uterque esse litteras tres ait. sed quaerimus eas; et quibusdam visum promptius dubitare de Suetonii scriptura. non adhibebo id mantelium ignaviae meae ego. planissime tres Claudius repperit. Aeolicum digamma, cuius facies litterae Ꝑ inversae. Quinctil. 1 7 27: *nec inutiliter Claudius Aeolicam illam Ꝑ ad hos usus litterarum adiecerat.* et 12 10 29: *Aeolicae quoque litterae, qua cervom servomque dicimus, etiamsi forma a nobis repudiata est, vis tamen manet.* hanc non Claudius solus inter litteras habendam censuit, sed et Varro, si credimus Annaeo Cornuto. *hanc litteram*, inquit (in Orthographia ap. Cassiod. n. 1. in Putschii sylloge p. 2281) *Terentius Varro dum vult demonstrare, ita praescribit*, VA. *qui ergo in hac syllaba sonus est, idem litterae erit.* hoc digamma etiam hodie in lapidibus Claudianis (ap. Grut. p. 196, 236, 238): TERMINASIT AMPLIASITQUE et DIAI AUGUSTI. de hac ergo clarum. secundam erno e Prisciano 1 p. 557, antisigma. ait *huic S praeponitur P et loco Ψ fungitur. pro quo Claudius Caesar antisigma X hac figura scribi voluit: sed nulli ausi sunt antiquam scripturam mutare.* antisigma ideo, quia duo sigma obverso dorso, ƆC: hac enim semilunae figura prisci Graeci sigma formabant. in tertia littera haeremus, nec auxilio est Grammaticorum manus. non ille qui AI diphthongum fuisse censet, quia in Claudii aevo lapidibus ANTONIAI DIIAI et similia scripta. constat enim antiquitus creberrime usurpatam hanc diphthongum. non etiam ille qui litteram nescio quam inventam a Claudio leniendo R putat, ex corruptis Velii Longi verbis; in quibus prioribus de Aeolico digamma saltem egisse Velium scio. sed nec Martianus Capella, qui sic scribit 1. 3: *huic litterae S Divus Claudius P adiecit aut C propter ψ et ξ Graecas, psalterium, saxa.* censet enim ille a Claudio novum X repertum, quod vanum puto, quia X in usu

ratae, aspiciuntur etiam nunc in aere publicandis plebiscitis
15 per fora ac templa fixo. rettulit deinde ad senatum super
collegio haruspicum, ne vetustissima Italiae disciplina per
desidiam exolesceret. saepe adversis rei publicae temporibus
5 accitos, quorum monitu redintegratas caerimonias et in po-
sterum rectius habitas; primoresque Etruriae sponte, aut pa-
trum Romanorum impulsu, retinuisse scientiam et in familias
propagasse. quod nunc segnius fieri publica circa bonas
artes socordia, et quia externae superstitiones valescant. et
10 laeta quidem in praesens omnia, sed benignitati deum gra-
tiam referendam, ne ritus sacrorum inter ambigua culti per

temporibus iam Augusti, ut diserte monet Isidorus 1 4. sed et x inter eas a Varrone et Quinctiliano 1 4 9 censetur, quae non necessariae. Varro in fragmento quopiam ex libro de Grammatica: *litterarum partim sunt et dicuntur, ut* A B, *partim dicuntur et non sunt, ut* H *et* X, *partim sunt neque dicuntur, ut* φ ψ. ex quibus verbis non absurde collegeris duabus his litteris, quae necessariae Varrone teste, novam formam induisse Claudium nomenque. et de ψ quidem clarum, cui antisigma respondit: de φ Claudiano neglexerunt tradere Grammatici, et ego non divino. phi quidem littera non dubie necessaria, et alius eius sonus quam F, uti monuit etiam Quinctil. 12 10 29. haec in re Grammatica nugamur; et omittere licuisset, si Claudii liber exstaret, quem de ratione harum litterarum edidit. Lips. vide interpretes Suetonii et Claudii locum, et Taylorum in primis ad Marm. Sandvic. p. 48. Ern.

1. *plebiscitis*] ego vero cum imperatoribus tollo haec plebiscita; quae vim usumque Claudii temporibus habere non potuerunt, omni potestate tralata ad unum. quaere exempla in historia principum: non invenies. legerim *publicandis scitis.* sciti nomen generale est, et ad decreta omnia pertinet ac iussa. et haud dubie ea scriptura observata non solum in plebiscitis, ut demus ea fuisse, sed in legibus aliis edictisque. Lips. Grotius longe melius, qui sic scribi locum volebat *publicandis plebi SCtis.* quod mihi verissimum videtur cum Ryckio. librarii cum compendium scribendi *SC* non intelligerent, satis constat vel mediocriter in his litteris versatis quam varie corruperint hoc verbum. sic et Hoeschelius volebat et Schefferus Ἀνεκδ. Gr. p. 291. Obs. Misc. v. 8 p. 291. de re adde Suet. Claud. 41, qui eas litteras etiam in multis libris, actis diurnis et titulis operum restitisse suo tempore tradit. inscriptiones antiquas, in quibus digammma adhuc visitur, laudavi ad Suet. l. c, ubi v. int. Ern. *publico. dis plebiscitis* Ma.

3. *vetustissima*] quam ipsi Romani liberos suos capere volebant, ac publice mittebantur. vide Valerium de Relig. 1 1, et Ciceronem de Divin. 2 23. Lips.

5. *accitis* mss et veteres ed omnes. sed *accitos* verum est, idque constructio desiderat. sic volebat etiam Groslotius in Syll. Burm. t. 1 p. 350. Ern.

9. *valescant*] ed Puteolani *insolescant*, et omnes deinceps ad Pichenam, qui e Ma restituit *solescant*, quod etiam ed pr habet. Tacitum simplicibus delectari supra notatum. Ern. B *valescunt.*

11. *referendam, ne*] non videtur cepisse Freinshemius, quum indicavit hoc membrum a proximo τελείᾳ ὑποστιγμῇ separandum. ne-

prospera oblitterarentur. factum ex eo senatus consultum, viderent pontifices quae retinenda firmandaque haruspicum.

Eodem anno Cheruscorum gens regem Roma petivit, amissis per interna bella nobilibus, et uno reliquo stirpis regiae, qui apud urbem habebatur, nomine Italicus. paternum huic genus e Flavio fratre Arminii, mater ex Cattumero principe Cattorum erat; ipse forma decorus, et armis equisque in patrium nostrumque morem exercitus. igitur Caesar auctum pecunia, additis stipatoribus, hortatur gentile decus magno animo capessere: illum primum Romae ortum, nec obsidem sed civem, ire externum ad imperium. ac primo laetus Germanis adventus, atque eo magis quod nullis discordiis imbutus pari in omnes studio ageret: celebrari, coli, modo comitatem et temperantiam nulli invisam, saepius violentiam ac libidines, grata barbaris, usurpans. iamque

que enim novum argumentum est, aut stimulus hortationis differens ab eo quo iam usus est: sed id ipsum, quod brevius attigerat, persequitur explicatius. *gratia* quam diis referri censet, haec est una, ut cerimoniae rebus Romanis multo minoribus aut in arto servatae diligenter, temporibus secundis ne negligantur. intelligimus enim *gratiam*, non quae verbis haberetur aut aliis suppliciis, sed si fieret tum, ex quo appareret in hoc genere cultus gratos esse erga deos. ut 2 13 milites promittunt Germanico se *gratiam in acie* relaturos. deinde τὸ *gratiam* accipiendum, quasi dixisset *eam gratiam* vel *hanc gratiam*. Gron.

2. *quae retin. firm. har.*] intelligo sane. sed non videtur Claudius voluisse delectum fieri, quid negligendum, quid servandum, sed disciplinam priscam retineri et servari. itaque videtur decretum esse ut pontifices de disciplina illa retinenda et firmanda viderent. suspicatus sum excidisse *disciplina*; quae essent disciplina haruspicum retinenda firmandaque; phrasi antiqua et bona, quam saepe corruperunt librarii inscitia priscae latinitatis. et intelligendum *forent*. Ern.

3. *Roma*] BM[a] et veteres ed *Romae*. Aldus e Rhenani coniectura recepit primus *Roma* quem ceteri recte secuti sunt. Ern.

5. *Italicus*] Ryckius ex A profert probatque *Italicus*, et sic in sequentibus etiam exhibere M[a]. et sic, quoad posteriora loca, etiam ed pr. itaque non dubitavi restituere. vulgo *Italus*. Ern.

6. *ex Catumero*] in V est *Actumero*, Strabone 7 p. 292 Οὐχρόμερος ἡγεμὼν Κάττων i. e. *Ucromerus*. vel ad etymon Germanicum verius *Acromerus*. Lips. *Actumero* etiam BM[a] et ed pr. O *Cactumero*. Ern.

9. *auctum*] *augustus* M[a].

12. veteri Covarruviae abesse *magis*, Gruterus testatur. abest etiam a BM[a] et ed pr. *celebrari, coli* pro celebrabatur, colebatur. Ern.

14. *invisa* M[a].

15. *iamque apud pr., iam longius*] sic veteres ed usque ad Rhenanum, qui e B recepit *apud pr. longius*, omisso altero *iam*; quod secutus est Aldus. *apud*, quod e M[a] se restituere ait Pichena, in omnibus veteribus est, primumque in Lipsiana reperi *ad*. Ern.

mul acri ingenio, quaesturam, et mox nobiles inter candidatos praeturam principis suffragio assequitur, cum hisce verbis Tiberius dedecus natalium eius velavisset, "Curtius Rufus videtur mihi ex se natus." longa post haec senectus, et adversus superiores tristi adulatione arrogans minoribus, inter pares difficilis, consulare imperium, triumphi insignia, ac postremo Africam obtinuit; atque ibi defunctus fatali praesagium implevit.

22 Interea Romae, nullis palam neque cognitis mox causis, Gnaeus Nonius eques Romanus ferro accinctus repentine in coetu salutantium principem. nam postquam tormenta

tur ei mulieris figura, humana grandior pulchriorque. perterrito Africam se futurorum praenunciam dixit: iturum enim Romam honoresque gesturum, atque etiam cum summo imperio in eamdem provinciam reversurum, ibique moriturum. quod ait ultra modum humanum, semper ita antiqui, ut fidem divinitatis adstruant eiusmodi idolis. Virg. Aen. 2 773: *visa mihi ante oculos, et nota maior imago.* Juvenalis 13 221: *tua sacra et maior imago humana, turbat pavidum cogitque fateri.* Xenophon 8 7 *παιδείας: ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν κρείττων τις ἢ κατ' ἄνθρωπον εἰπεῖν "συσκευάζου, ὦ Κῦρε· ἤδη γὰρ εἰς θεοὺς ἄπει."* Tacitus H. 1 86: *erupisse cella Iunonis maiorem humana speciem.* Lips.

4. *ex se natus*] G et ed pr *esse natus*, quod est illud ipsum quod Rhenanus e B dedit *ex se natus*. Puteolanus dederat *ex senatu*. est autem ambiguitas in verbis. nam *ex se nati* dicuntur qui maiores ciere non possunt, obscuri homines genere; verum etiam qui ipsi sibi nomen peperere, non a maioribus accepere. ergo indicavit Tiberius Rufum obscuro loco ortum, et sibi aliquid nominis peperisse. Ern.

9. *mox*] Heinsius vult *noxae* ad Vell. 1 12. probat Graevius ad Flor. 3 10, non IGronovius, nec ego. respicit ad tormenta mox adhibita ad reperiendam caussam. Ern.

10. ed pr *S. N. Nonius*, quod est [illegible] tum e scriptura M[a] *GaNonius* [illegible] *C.N.nonius*]; abestque *insignis*. Puteolanus *Cn Novius eques Romanus* et sic sequentes veteres; item [illegible] plures apud Broterium, qui [illegible] tuit. in Lipsianis *insignis* [illegible] quod recte Gronovii et Rhenanus omisere. *Nonius* praetoli. Ex.

ferro acc. rep.] ideo Claudius primus, et fortasse hac occasione scrutatores instituit, qui [illegible] omnes ad principem salutandi [illegible] qua alia caussa venientes [illegible] rent. Suet. 35: *salutatoribus [illegible] tatores semper apposuit, et [illegible] omnibus, et acerbissimos.* [illegible] men Vespasianus iterum [illegible] narrante eodem Suetonio 12. [illegible] Dionis ad hunc morem dicta [illegible] 60 3. *Κλαύδιος τά τε ἄλλα [illegible] βῶς ἐφυλάττετο, καὶ πάντας [illegible] προσιόντας οἱ καὶ ἄνδρας [illegible] γυναῖκας ἐρευνᾶσθαι ἐκέλευε, [illegible] ξιφίδιον ἔχωσιν. ἔν τε τοῖς [illegible] ποσίοις πάντως τινὰς [illegible] συνόντας εἶχε. καὶ τοῦτο [illegible] ἐκείνου κατεδείχθη καὶ [illegible] γίγνεται· ἡ δὲ δὴ ἔρευνα [illegible] πάντων διὰ Οὐεσπασιανοῦ [illegible] το.* mansit igitur de militibus: [illegible] se structatione Vespasianus [illegible] scrutandi vetus, et Graecis [illegible] mos iste tangit Plutarchus in [illegible] onte 21 p. 245, ubi Dionysium [illegible] solem irrisum a quodam ait, [illegible] *trans ad eum vestem extend[illegible] tyrannis fieri solet.* Lips.

susque, ac rursus Langobardorum opibus refectus, per laeta per adversa res Cheruscas afflictabat.

Per idem tempus Chauci, nulla dissensione domi, et morte Sanquinii alacres, dum Corbulo adventat, inferiorem Germaniam incursavere duce Gannasco, qui natione Canninefas, auxiliaris et diu meritus, post transfuga, levibus navigiis praedabundus Gallorum maxime oram vastabat, non ignarus dites et imbelles esse. at Corbulo provinciam ingressus magna cum cura, et mox gloria, cui principium illa militia fuit, triremes alveo Rheni, ceteras navium, ut quaeque habiles, per aestuaria et fossas adegit; lintribusque hostium depressis et exturbato Gannasco, ubi praesentia satis composita sunt, legiones operum et laboris ignaras, populationibus laetantes, veterem ad morem reduxit, ne quis agmine decederet, nec pugnam nisi iussus iniret. stationes, vigiliae, diurna nocturnaque munia in armis agitabantur. feruntque militem, quia vallum non accinctus, atque alium,

4. *Sanquinii*] Maximi, de quo ad 6 4. Lips.

6. *auxiliaris, et diu meritus*] Vaticana scriptura *auxiliare esd in meritis.* fortasse *auxiliaris, dein emeritus.* nam et auxilia illo aevo credam adstricta ad militiae certum modum. Mercero placet *auxiliare aes diu meritus.* Lips. F *auxiliare ex drumentis:* unde coniiciebat olim Lipsius *auxiliaris ex frumentariis:* postea omnem hanc annotationem expunxit. quod in coniectura facile ferò: sed scripturam vetusti codicis insuper haberi nolim, quippe in qua videam vestigia veritatis ad hoc usque latentis. eam esse credo *auxiliaris et dux gentis.* iuvat quod legitur 4 46 de Thracibus: *ne regibus quidem parere nisi ex libidine soliti, aut si mitterent auxilia, suos ductores praeficere.* Gron. BM[a] *auxiliare ex diu meritis*, unde IGronovius faciebat *auxiliare aes diu meritus* cum Mercero. A *auxiliaris ex diu meritis*, quod probat Ryckius. R *auxiliares diu meritis.* ed pr *auxiliare esd in meritis;* quod favet et ipsum Mercero. Puteolanus *auxiliaris et diu meritus;* unde haec lectio in ceteras edd fluxit. G *et ex diu m.* lectionem quidem textus vitiosam esse facile est sentire. Ern.

9. *gloria*] *cum gloria* B.

cui] referendum hoc ad *gloriam*, non ad Corbulonem, pro *cuius gloriae princ.* Ern.

10. *navium*] Rhenanus ita se emendasse dicit pro *naves.* at *navium* est in ed pr et Puteolani. *naves* dedere Beroaldus, Alciatus, nescio unde. Ern.

11. *aestuaria et fossas*] per Drusianam fossam, et lacus, qui plures tunc in unum meridionalem coiverunt. Lips. mox G *deprehensis.* Ern.

13. *ignaras*] F *ignavas.* Lips. sic et ed pr, GM[a] et alii; quod recepit Broterius. *ignaras* est non adsuetas labori. Ern.

17. *non accinctus*] aliud est ac si dixisset *discinctus.* non accinctum fodere est sine gladio fodere: discinctum fodere est soluta fluxaque tunica in morem muliebrem. at ex disciplina erat cum gladio opus facere. Vegetius 3 8: *milites gladio cincti fossam aperiunt.* Lips.

nam, qui restituit. pro *Potus* recte restitutum *Potitus*. Ern. B *Val. post. et emilius.*

LXIII *anno post*] error numeri, nisi placet de primis quaestoribus totos 40 annos a Livio et Dionysio discrepare Tacitum. nam a. u. 269, QFabio SerCornelio consulibus, Livio 2 41 primi quaestores nominati LValerius et KFabius; itemque Dionysio 8 77. at ex hac Taciti putatione circa a. demum u. 308 quaestores statuamus necesse est. quod falsum esse, liquet vel ex eo quod Livius et Dionysius post annum illum 269 saepius iam quaestores nominant. corrige hic ergo XXIII *anno*, ut ratio constet. in altero tamen quaestore manet adhuc dissensus; qui Livio et Dionysio est KFabius, non MamAemilius, ut nostro. nam Plutarchus plane diversus, qui PVeturium et MMinucium nominat. Lips. eadem repetit Ryckius ad h. l, nec se expedit. in B et ed pr non per LXIII exprimitur numerus, sed est *sexagesimo tertio anno*. ceterum Tacitus cum Livio et Dionysio, Plutarcho item, facile componetur sic. Plutarchus tradit quaestores primos a regibus exactis: Livius et Dionysius nihil nisi qui illo anno quaestores fuerint, qui diem dixerint SpCassio; qui fuit annus XXIII a regibus exactis. Tacitus autem qui primi quaestores a populo creati

probarit electionem.
per legem curiatam
constituta serior est,
usurpandam vetustatis
lata disp. ad h. l. est
Misc. Obs. t. 10 p.
mis p. 287, qui per
nem conciliari Livio
posse Tacitum existim
tique primum qui Rom
dein gliscentibus urgo
diti, Potitus et Aemili
90 *anno post Tarqui*
ut rem militarem comit
etc. videntur, quibus ot
excutienda. G habet
1. *ut rem milit. com*
Livio et aliis discrepa
ghius l. c, quod prim
litares quaestores creat
inde demum additos
cum Livius tradat 4
duos urbanos tantum fu
deinde duos alios, q
in bellum profectis ade
sunt: *moles discordiar*
bem ac patres orta est
duplicando quaestorum
praeter duos urbanos q
consulibus ad ministeri
essent. ego rem omn
pio. fuere quaestores
a consulibus ab initio
ubi magistratuum amb
plicolae, populo per
cum consulibus opus
bellis ministerio quaes

simul Gannascum dolo aggrederentur. nec irritae aut degeneres insidiae fuere adversus transfugam et violatorem fidei. sed caede eius motae Chaucorum mentes, et Corbulo semina rebellionis praebebat, ut laeta apud plerosque, ita apud quosdam sinistra fama. cur hostem conciret? adversa in rem publicam casura: sin prospere egisset, formidolosum paci virum insignem, et ignavo principi praegravem. igitur Claudius adeo novam in Germanias vim prohibuit ut referri praesidia cis Rhenum iuberet. iam castra in hostili solo molienti Corbuloni eae litterae redduntur. ille re subita, quanquam multa simul offunderentur, metus ex imperatore, contemptio ex barbaris, ludibrium apud socios, nihil aliud prolocutus quam beatos quondam duces Romanos, signum receptui dedit. ut tamen miles otium exueret, inter Mosam

coenante eo est quam ibidem coenaret ille, sic *immunivit* est ibidem munivit. Gron. Acidalius coniecerat *inibi munivit*. Ern.

1. *degeneres*] non indignae nomine Romano aut ipso Corbulone, quia nempe in transfugam et militiae desertorem. hoc enim est quod *fidei violatorem* dicit, i. e. sacramenti. Lips. G *ac deg*. Ern.

5. *quosdam in sinistra* Ma.
in republica Ma.

6. *cum pr.*] Iosiae Merceri lectio verior, *sin pr.*, et approbata quibusdam libris. sententia: adversa rei publicae nocitura, prospera ipsi Corbuloni. Lips. recte. Ma *casxras inprospere*, quod expressit ed pr, nisi quod, sive vitio operarum, sive quod ita descriptum e codice esset, habet *casurus in*. Puteolanus habet *casura cum*, ut est in G. sensum autem potius cum Freinshemio puto, homines calumniatos dixisse Corbulonem animos maiores sucatarum et Claudio periculosum futurum. Ern. B *casura ni*.

7. *igitur*] sic GMO, edd pr, Puteolani Beroaldi, a qua hic discedit ed Alciati exhibens *ideo*, vitio haud dubie operarum: nam sequi Beroaldum solet. atque hinc *idea* in ceteras venit, Rhenani Aldi. restituit *igitur* IGronovius. Ern.

10. *eae* Ma: vulgo *hae*. item c. 26.

12. *prolocutus*] Rhenanus ita se emendasse ait pro *perlocutus*, quod se in Alciati ed repererat. sed ed pr et Puteolani sic iam habent. Ern.

13. *quosdam*] corruptione litterae periit unic dicto Venus. scribe *quondam*, i. e. olim libera re publica. persuadet Dio, qui sic extulit 60 30: ὦ μακάριοι οἱ πάλαι ποτὲ στρατηγήσαντες. Lips. recte. sed edd omnes *quosdam*. Ern.

14. *ne*] sententia scripturam eam damnat. lege ergo *ut*. Lips. sic et Gruterus et Pichena volebant; recte. in Ma est *vi*, quod confundi solere cum *ut*, docet post alios Drak. ad Liv. 4 51. ed pr et R plane habet *ut*. Puteolanus *ne* invexit, quod est et in BG. Ern.

inter Mosam Rhenumque] Dio consentit 60 30. διετάφρευσε, inquit, πᾶν τὸ μεταξὺ τοῦ τε Ῥήνου καὶ τοῦ Μόσου, σταδίους ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν μάλιστα. nam stadia 170 milliaria conficiunt 23, duobus stadiis et semi minus, ita ut septem stadia cum dimidio pro milliari capias; quod Plutarchus Suidas aliique monuerunt. interpres tamen Dionis milliaria 21 vertit; et addit non convenire illi cum Corneliana ratione. Lips. quae de hac fossa varie a viris doctis disputan-

nemo, quamvis dignus, quaestor fieri vel auderet vel posset, nisi qui valde dives et perferendis munerum impensis esset. Ern.

1. *LVipsanio*] sic edd omnes. Ryckius cum Ruperto ep. 48. ad Reines. vult *Vipstano* e vestigiis MA, quorum ille [cum B] *Vipsana*, hic *Vipsano* habet. *Vipsana* etiam G: mox c. 25 *Vipsanus*. infra quidem hoc nomen eodem argumento pluribus locis receptum. quidni ergo et hic recipiamus? Ern.

3. duplex Gallia, Cisalpina, Transalpina. Cisalpini iterum duplices, Cispadani, Transpadani. ex his qui cis Padum, ius civitatis assecuti sunt post bellum Marsicum; qui trans Padum, ius Latii eodem tempore, ferente Pompeio Strabone, qui pater Magni. ea lex Pompeia dicta. sed non contenti Latinitate Transpadani turbas saepe moverunt, incitante etiam post quaesturam CCaesare. nec enim de aliis Suetoniana illa capio Iul. 8: *decedens ergo ante tempus colonias Latinas de petenda civitate agitantes adiit, et ad audendum aliquid concitasset, nisi consules conscriptas in Ciliciam legiones paullisper ob id ipsum retinuissent.* donec ille Caesar dictator primum transtulit eos in

presso, 4 p. 186. πάν
οὕτω προσαγορεύουσι
nomine scilicet) τοὺς τα
ρους, οὐδὲ βαρβάρους
ἀλλὰ μετακειμένους τ
τὸν τῶν Ῥωμαίων τύ
γλώττῃ καὶ τοῖς βίοις
καὶ τῇ πολιτείᾳ. do
non dubium est ab Aug
ne, cum Italiam ad A
vit? an potius in diut
regrinatione, cum ad
constituendas biennium
illic egit? quod obiter
videtur 54 25, qui Aug
peregrinatione libertatem
vitatis aliis dedisse ait
misse. civitatem autem
sine iure suffragii, qu
Claudio demum adsecuti
loco Strabonis v. Spal
O. R. 2 15 p. 92), qu
τείαν male vult intelli
cae formam. Ern.

7. *indigenas consangu*
videatur. olim I itinos
nae) suffecisse Romanis
affinitate cum iis iunct
nunc tota Italia? poss
digenas consanguineos
dem sensu. Lips. acci
tationem Pichenae, *in*
Italiae) Romanis consa

cultas litteras nomine exercituum, precantium imperatorem ut, quibus permissurus esset exercitus, triumphalia ante tri-
1 bueret. de origine Curtii Rufi, quem gladiatore genitum quidam prodidere, neque falsa prompserim et vera exsequi
2 pudet. postquam adolevit, sectator quaestoris cui Africa obtigerat, dum in oppido Adrumeto vacuis per medium diei porticibus secretus agitat, oblata ei species muliebris ultra modum humanum, et audita est vox "tu es, Rufe, qui in hanc provinciam pro consule venies." tali omine in spem
3 sublatus digressusque in urbem, et largitione amicorum, si-

2. *triumphalia ante tr.*] nempe ne triumphalium consequendorum caussa militibus molestias crearent, quales Corbulo et Rufus creassent. Ern.

3. *Curtii Rufi*] est qui hunc censeat esse illum, qui memoriam scripsit rerum Alexandri, pure mehercules et Latine. Modius certe noster, cuius censurae Curtius non leviter debet, testatum reliquit cognomen ei Rufi tribui a libris. pugnare tamen aetas videatur, siquidem ad Augustum referenda illa sunt e libro eius 10 9: *proinde iure meritoque populus Romanus salutem se principi suo debere profitetur, cui noctis, quam paene supremam habuimus, novum sidus illuxit. huius hercule, non solis, ortus lucem caliganti reddidit mundo, cum sine suo capite discordia membra trepidarent. quot ille tum exstinxit faces! quot condidit gladios! quantam tempestatem subita serenitate discussit! non ergo revirescit solem, sed etiam floret imperium. abiit modo invidia, excipiet huius saeculi tempora eiusdem domus utinam perpetua, certe diuturna posteritas.* sed non sunt; nec quidquam hic de sidere Iulio, ut nugantur. refutant sequentia, quoniam Augustus cum ad imperium venit, non exstinxit bellorum faces, non gladios condidit, sed accendit, eduxit. refutat et ille locus e 4 4 de urbe Tyro: *multis ergo casibus defuncta et post excidium renata, nunc tamen, longa pace cuncta refovente, sub tutela Romanae mansuetudinis acquiescit.* nam ait et agnoscit *longam pacem* in re Romana. an ea sub initia Augusti? imo viginti annorum bella. itaque priora illa refero ad CCaligulae caedem et confusionem quae secuta, senatu imperium abrogante, milite et plebe stabiliente. haec sunt illa sine capite discordia membra, et Claudius ipse novum sidus. tamen incerta haec mihi, fateor; et facile manum dedero, si quis adferet verisimiliora. Lips. esse historiae scriptorem putat etiam Ryckius. non est huius loci aut consilii nostri ista disputatio. Ern. exceperunt eam Hirtius et Buttmannus, absolvit Niebuhrius, Comment. acad. Berolin. a. 1822.

5. *sectator*] V *sector*. nec sperno. ad hastam enim sectiones exercebant. vulgatam tamen firmat Plinius de hoc ipso Curtio Rufo ep. 7 27: *tenuis adhuc et obscurus obtinenti Africam comes haeserat.* ait enim, comes. Lips. non solet sectoris nomen magistratibus iungi. *sectatores* et *assectatores* magistratuum dicuntur tenues homines, qui se adiungunt quaestus alicuius caussa. v. Cic. pro Rab. Post. 8: *Gabinii comes vel sectator.* Gabinius autem proconsul Syriae. Verr. 2 11. *Africanus vetus assectator.* cf. Balb. 2. sector autem alicuius est, qui eius bona sub hasta emit, ut Antonius in Philipp. 2 15 *sector Pompeii.* Ern.

7. *oblata ei sp. mul.*] Plinius super eodem miraculo l. c. *inclinato die spatiabatur in portico. offer-*

sane vocabulo civitatis: insignia patrum, decora magistratuum ne vulgarent. his atque talibus haud permotus princeps et statim contra disseruit et vocato senatu ita exorsus est. "maiores mei, quorum antiquissimus Clausus origine Sabina simul in civitatem Romanam et in familias patricarum adscitus est, hortantur uti paribus consiliis rem publicam capessam, transferendo huc quod usquam egregium fuerit. neque enim ignoro Iulios Alba, Coruncanios Camerio, Porcios Tusculo, et ne vetera scrutemur, Etruria Latio caniaque et omni Italia in senatum accitos, postremo ipsam ad Alpes promotam, ut non modo singuli viritim, sed terrae, gentes in nomen nostrum coalescerent. tunc solida domi quies, et adversus externa floruimus, cum Transpadani in civitatem recepti, cum specie deductarum per orbem terrae

curia Romana visum iri, si mentio etiam fiat illorum qui moenibus incensis ac prostratis circa montem Tarpeium et arcem per sex menses minacissimi pependerint. Gron. haec saltem commodum sensum habent. sed alias rationes afferemus, et lectoribus electionem relinquemus. BGMV habent *per se satis*; ita ed pr exhibet. sed IGronovius scripturam codicis Ma aliter legendam putat, atque ex ea coniicit *pestem minati sunt*, pro *ara*, *arci*. ceterum Puteolanus edidit *prostratis*, quod omnes secuti sunt praeter Ryckium, qui *per se satis* dedit. Nerius in Analect. 4 coniiciebat *prostrati*. Heinsius (in ep. ad Periz. in Coll. Burm. t. 4 p. 783) sic locum totum refingit: *quid si memoria eorum iteretur, quis pro Capitolio et arce Romana manubias deorum pensastis* vel *depensastis* vel *repensastis*. Perizonius respondens Heinsio p. 788 probat *manubias deorum*: et est sane elegantissima coniectura: et praeterea coniicit *pensastis*. ceterum veretur ne hic lacuna sit; quod valde probabile est. Ern.

1. addidi *sed* [ante *insignia*], e vestigiis ed pr, quae habet *et insignia*. *et* ortum est, cum finalis praecedentis verbi absorbuisset literam *s*, quod satis constat huic particulae saepe accidisse. si quis tamen malit *at*, non valde repugnat locus similis supra 3 5: *sane corpus — quoquo modo crematum: id tanto plura decora mox tribui perfuisse*. vide tamen infra ad c. 8. Ern. B copula caret.

3. *ita exorsus est*] quae quidem principis memoriae caussa Lugduni habita, celeberrima urbe Galliarum, et in aes incisa, tabula manet hodie etiam nunc; et dignum lectu exemplar eius, quod exscriptorum ab me proposui in Exc. *A*, eo magis, quod multa in eo ad Taciti locum. Lips. mox ed pr *Claudius*, Puteolanus *Clausus* cum seqq. Ern.

7. *capessenda* Ma.

8. *Coruncanios Camerio*] Cicero Planc. 8 Tusculanos facit, sed monuit Ryckius, item pro Sulla 7 in quibus locis nihil movendum esse monet Perizon. An. Hist. p. 15. quod in rebus tam antiquis varii auctores sequi potuerint Cicero et Tacitus. Ern.

10. *ipsam*] Romanam civitatem. Ern.

11. *terrae gentesque*] ABMa et ed pr absque copula *terrae gentes*. Heinsius coniiciebat *integrae gentes*. Ern.

14. *deductarum per orbem*] in colonias nempe deductarum. Iuliis misti e provincialibus fere omnes aliqui, eodem iure. Lips.

dilaniabatur, de se non infitiatus conscios non edidit, incertum an occultans.

Isdem consulibus Publius Dolabella censuit spectaculum gladiatorum per omnes annos celebrandum pecunia eorum
5 qui quaesturam adipiscerentur. apud maiores virtutis id praemium fuerat, cunctisque civium, si bonis artibus fiderent, licitum petere magistratus; ac ne aetas quidem distinguebatur, quin prima iuventa consulatum ac dictaturas inirent. sed quaestores regibus etiam tum imperantibus insti-
10 tuti sunt; quod lex curiata ostendit, ab Lucio Bruto repetita. mansitque consulibus potestas deligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret. creatique primum Valerius Potitus et Aemilius Mamercus, tertio et sexagesimo

1. *de se — conscios*] non integer locus vel indicio libri F, qui cum lacuna refert *de se novi* ' . ' . ' *conscios*. videmur non incommode explere posse *de se Novius confessus conscios non edidit*. Lips. edidi scripturam Ma [*de se noni*] potius quam coniecturam *Novius*, quam primus Puteolanus edidit, extatque in GF *novi* - - - quod edidit Ryckius. ed pr habet *de sonoi*, vitiose pro *de se non in* (nisi virgula est alieno loco, edique debuit *nōi*, ut in eodem libro 12 58 *itesceret* pro *nitesceret*) nulla sequente lacuna. quicquid sit, etiam hinc confirmatur Gronovii coniectura, quam verissimam puto, *de se non inficiatus*. bene Pichena comparat locum Livii 24 5 *de se ipso haud cunctanter fassus conscios celabat;* quem in animo habuisse nostrum facile patet. Heinsius coniecit e F vestigiis *de se novissime confessus*. sed illud *novissime* friget, ut bene monuit idem Gronovius. Ern. B *de se novius conscios* sine lacuna. A *de se confessus c.*

3. *spect. glad.*] Suet. c. 24: *collegio quaestorum pro stratura viarum gladiatorium munus iniunxit*. quod mutavit Nero, qui censuit *ut ne designatis quidem quaestoribus edendi gladiatores necessitas esset*, ait Tacitus 13 5. iterum induxit Domitianus, notante Suetonio c. 4, et perseveravit. Tertull. de Spectac. 12: *transiit hoc genus editionis ab honoribus mortuorum ad honores viventium, quaesturas dico et magistratus et flaminia et sacerdotia*. plura de his proprio libro. Lips.

5. *apiscerentur*] pro peterent, apisci vellent: contextus facile docet. et esse deberet *adepti essent*, si sensu vulgari diceretur. Ern. B *adipiscerentur*. v. Lips. ad 13 5.

7. *ne aetas q. dist.*] ut post factum est inductis legibus annalibus; de quibus dicere h. l. nihil attinet. mox Ma et ed pr *et*, non *ac*, ut ceterae. Ern.

8. *ac dictaturas*] *et dictaturam* B.

9. *quaestores*] de quaesturae origine ratione etc qui volet cognoscere plura, adeat inprimis Pighium in Annal. ad a. u. 244. *tum* abest a G. Ern. B abest *etiam*.

10. *lex curiata*] intelligitur lex de modo potestatis, quae regibus esset in populum. repetita est a Bruto, ut consulibus eadem potestas esset quae regibus fuisset. eam Taciti temporibus adhuc superfuisse ex h. l. clare patet. Ern.

11. *mansit coss. pot. delig.*] videtur dissentire Plutarchus in Valer. Popl. c. 38 p. 110. sed vide notam ad verba LXIII *a. p.* Ern.

13. *Potus*] ita libri scripti. lego *Potitus*, quod Valeriae gentis cognomen est. in vulgatis Valerius

vetustissimum quemque e senatu, aut quibus cla

ter, Tertull. adv. Marc. 1 9: *omnis res anterior posteriori normam praeministravit.* Lips.

5. *patrum consulto*] sunt qui putent Galliae Comatae universae civitatem optimo iure hoc SC datam, eoque alludi a Seneca de Benef. 6 19; idque ipsi Lipsio ad Sen. l. c. videtur. id falsum esse verba Taciti sequentia arguunt, e quibus patet ad solos primores Aeduorum beneficium pertinuisse. non verò exemplo utitur ibi Seneca, sed ficto, ut philosophi solent. itaque etiam Hispanias adiungit, quibus Senecae temporibus ius civitatis datum non constat. v. plura contra disserentem Spanhem. in Orb. R. 1 15 initio. Ern.

7. *fraternitatis nomen*] in Panegyrico Flaviensium nomine ab Eumenio apud Constantinum dicto 2: *quaenam igitur gens toto orbe terrarum in amore Romani nominis Aeduis se postulet anteponi? qui primi omnium inter illas immanes et barbaras Galliae gentes plurimis senatus consultis fratres populi Romani appellati sunt*; *et cum a ceteris Rhodano ad Rhenum usque populis ne pax quidem posset nisi suspecta sperari, soli consanguinitatis nomine gloriati sunt.* et postea 3:

Gallorum Germanorumqu
les socii fratres amiciq
non quia ab Iliaco s
suggerunt quidam. sed
tus dicit solos Aedu
usurpasse, repugnat L
tribuit etiam Arvernis 1
cilis rector monstrati B
Arvernique aut Latio
fratres sanguine ab Il
et lapis antiquus, qui
Grut. p. 499 13.) *gen*
amici et fratres Rom.
inscriptio eruta armame
tannico ad ostium vet
tamen Diodorus etiam p
25: ἡ Γαλατία κατ
ὑπὸ πολλῶν ἐθνῶν δι
μεγέθεσι. . . ὧν ἐστ
Ῥωμαίους ἔχον συγγέν
ἀν καὶ φιλίαν τὴν μέχ
ἡμᾶς χρόνον διαμένο
adde Cic. ep. ad Div. 7
Manutium. Ern.

usurpabant B.

9. *senatu*] aliud pat
senatores. senatores
ut septuennibus pueris n
dius igitur, ne exsting
mori patriciorum famili
antiquissimum quemque e
natoribus rettulit in p
antiquissimum, sive aet
seu potius temporis

tur. dein gliscentibus negotiis duo additi, qui Romae curarent. mox duplicatus numerus, stipendiaria iam Italia et accedentibus provinciarum vectigalibus. post lege Sullae viginti creati supplendo senatui, cui iudicia tradiderat. et quanquam equites iudicia reciperavissent, quaestura tamen ex dignitate candidatorum aut facilitate tribuentium gratuito concedebatur, donec sententia Dolabellae velut venundaretur.

caussa, ut ipsis proconsulibus, opus fuit, ut existimat Gruchius, quamquam dissentiente Sigonio. Cicero Phil. 2 20 obiicit Antonio, quod quaestor creatus statim ad Caesarem in provinciam cucurrerit *sine SC, sine sorte, sine lege.* ergo quaestores cum ante semper in urbe curassent aerarium, coeperant iam etiam bellis interesse; ideoque, cum prope perpetua bella essent, prope semper aberant ab urbe quaestores. hinc consilium natum est, ut praeter duos illos quibus liceret in bellum ire cum consulibus, crearentur alii duo qui assidui in urbe essent, quique quaestores urbani dicerentur, cum antea quaestores simpliciter dicerentur. ceterum G habet *commilitarem*, corrupte. v. ad 1 43. Ern.

2. *duplicatus numerus*] epitome Livii 15: *quaestorum numerus amplatus est, ut octo essent.* quod accidit circiter a. u. 488. Lips.

3. *legem sullae* M².

xx *creati suppl. senatui*] uti a Caesare dictatore quadraginta eadem, si fallor, caussa. v. Dionem 43 47. Lips.

4. *supplendo senatui*] nam senatores fiebant maxime qui magistratum inferiorem gessissent. solos quaestorios in senatum lectos a censoribus, ut cum Sigonio vult Pichena, non credo. G *supplemento.* Ern.

5. *equites iudicia recup.*] non ut adimerentur omnino senatui, sed ut cum equitibus etiam communicarentur, quod factum esse constat lege Aurelia LCottae. Ern.

6. *facilitate tribuentium*] Pighius ad a. u. c. 672 haec verba accipit, quasi Sulla tulerit ut quotannis isti 20 quaestores partim populi suffragio partim consulum beneficio crearentur. nam Tacitus, inquit, profecto dixisset *populi*, non *tribuentium facilitate*, si solus populus quaesturam tunc dedisset. idem ei apertius ostendere Cicero videtur in Interrogatione, quum c. 5 ait Vatinium quaesturae candidatum *invitis omnibus, non populi sed consulis beneficio extremum adhaesisse.* ea enim verba docere, uno quaestore populi suffragiis creato, alterum mox renuntiatione consulis e turba candidatorum adiici potuisse; atque alternatim usque ad extremum. et id fortassis eo instituisse Sullam, ne nimis diu extraherentur comitia in tanto quaestorum numero. haec somnia sunt inanissima. *beneficium consulis* Ciceroni nihil est aliud quam consulis, qui comitiis praeerat, studium et contentio in commendando Vatinio et vehemens pro eo supplicatio, quod rogandi genus cum semper sit gratiosum, tum sunt interdum, quibus nihil sit quod rogantibus non iure se concessurum populus putet. hi multis saepe indignis profuerunt et suffragia quamvis invitis extorserunt. neque inepte Nic. Abramus, posse et fraudis suffragiorum punctis adhibitae suspicionem motam credi. nam Tacitum non solum intellegere populum, et solita sua subtilitate usum quum *tribuentium* maluit, facile largimur; quippe et populum et senatum et principes comprehendens verbum ponere debuit. ita *facilitate tribuentium* libera republica et iure comitiorum penes populum est studiis tribuum; postea partim senatus, ad quem translata comitia sub Tiberio, partim principum suos candidatos sine metu repulsae obducentium. Gron.

7. *velut venundaretur*] quod iam

strum, quo censa sunt civium quinquaginta nove
10 octaginta quattuor milia septuaginta duo. isque il
scitiae erga domum suam fuit: haud multo post fl
ris noscere ac punire adactus, ut deinde ardescer
ptias incestas.

26 Iam Messalina facilitate adulteriorum in fastid
15 ad incognitas libidines profluebat, cum abrumpi di
nem etiam Silius, sive fatali vecordia, an immine
riculorum remedium ipsa pericula ratus, urgeba

1. *exeundi ordinis*] Solos Ciliciae abite nebulones. enimvero latinitas scribi vult *ordine*, aut potius *exuendi ordinis*. ita 3 17: *Piso exuta dignitate in decem annos relegatur.* Lips. *exuendi* recepit Ryckius, quem secutus sum. noster II. 2 86: *senatorium ordinem exuerat.* secutus est Broterius. Ern.

2. BMa *et G*: vulgo *et excusatos.*

3. *censorum*] Faernus legebat *censorium.* sic supra c. 13 *munia censoria.* sed quia collegam habuit LVitellium (Suet. Vit. 2, infra 12 4), vulgatum sine libris tentari non est necessarium. Ern.

5. *patrem senatus*] quod imitati sibi sumpserunt Balbinus et Pupienus Augusti. in nummis *imp. Caes. Pupien. Maximus. Aug.* tum parte versa *patres senatus.* Lips.

sub Augusto, nondum in civitatem acceptis, riam *quadragies centen* pidis inscriptio quam *temporibus Claudii T hominum armigerum* Roma *septies decies* c LXXXVII, parum vera est. et tamen, cum d qui arma ferrent agat, obstat. Lips. ed pr LVI LXXII, et sic Ma. sed habet LVIII. G LVIIII Puteolani LXVIIII *centen millia.* et sic quoque R dus Alciatus Rhenanus que hinc efficta est e obtinet lectio. Ern. cf. einer milden Stiftung T

14. *adulteriorum*] sic pr. ceterae omnes [cum *adulte- rorum.* etsi n

blicae. quin adhuc memorari exempla quae priscis moribus ad virtutem et gloriam Romana indoles prodiderit. an parum quod Veneti et Insubres curiam irruperint, nisi coetus alienigenarum, velut captivitas, inferatur? quem ultra honorem residuis nobilium, aut si quis pauper e Latio senator, fore? oppleturos omnia divites illos, quorum avi proavique hostilium nationum duces exercitus nostros ferro vique ceciderint, divum Iulium apud Alesiam obsederint. recentia haec. quid si memoria eorum moreretur, qui Capitolio et ara Romana manibus eorundem per se satis. . . fruerentur

populo, nempe Italicos populo Romano, qui Etruscos Latinos Sabinos etc. miscuerit, et unum ex omnibus sanguinem ducat, ut ait Florus libro 3 18. et hoc praefero. Gron. Lipsius in prioribus edd coniecerat *cum consanguineis populis:* sed hanc coniecturam post damnavit et sustulit in posterioribus edd. IGronovius *indigenas consanguinei populi*, quia in Ma *consanguines.* mira ratio. Ern.

3. *Veneti et Insubres*] qui populi Transpadani. ex his colligas Cavaros, de quibus Strabo l. c, pleno civium iure non fuisse. eos enim potius hic nominassent. Lips.

nisi coetus alienig.] quod sane haud diu post evenit, adeo ut Augustinus vere scripserit: *numquid non multi senatores in aliis terris, qui Romam ne facie quidem norunt?* de civit. 5 17. Lips.

5. *aut si quis pauper — foret*] negandi vim habet, quasi dicat: an aliquis etiam pauper e Latio senator fiet? non fiet. posset etiam *aut equis.* Lips. non male Acidalius coniicit i. e. quem honorem ultra fore nobilibus aut senatoribus pauperibus e Latio. sed vulgatum etiam defendi potest, et intelligi dictum pro pauperibus senatoribus e Latio. ed pr *senatus.* Ern.

7. *ferro vique*] ita in meis libris, et recte. vulgo *ferro ignique.* simile mendum scio esse in Suet. Claud. 21: *diu cunctatus an omnes igni ferroque absumeret, tandem e sua sede prosiluit.* lege *vi ferroque.* Lips. sic BGMa et ed pr. at Puteolanus et sequentes *ignique.* Ern.

9. *inoriretur*] AGMa et ed pr *moreretur.* Puteolanus et seqq. *inoriretur.* ex illo IGronovius facit *moveretur*, Heinsius *renovaretur.* illud melius. putem *inoriretur* ferri posse, quamquam est verbum insolens. librarii ex *inoreretur* fecere *moreretur*, ut alibi *multus* ex *inultus* et similia. *oreretur* pro *oriretur* saepe est in libris antiquis: v. Burm. ad Suet. Caes. 64. aptius h. l. videtur verbum quod significet *veniret in mentem*, quam quod *commemoraretur.* adde not. seq. Ern.

qui Capitolio et ara] locus fractus corruptusque, uti oratiuncula haec tota. nec ista Attius Navius pater augurum restituerit sine libris; nedum ut Beatus nobis persuadeat germanam lectionem esse *qui Capitolio et ara Romana? manibus eorundem parceretis?* est enim, inquit, aposiopesis, subandiendumque potiti sunt. qua figura medius fidius vellem ipse usus esset. mei libri *memoria eorum memoretur qui Capitolio et ara Romana manibus eorumdem per se satis.* Lips. tentabam *qui Capitolium et arcem Romanam, moenibus eorundem prostratis?* intelligo obsederint, aedificiis urbis adflictis incensisque. ista quae recensuerat, ferro vique caesas legiones, DIulium apud Alesiam obsessum, recentia et memoriae nondum exoletae. at, quanto graviore invidia premi posse Gallicum nomen, quanto minus dignos

χρήματα ἀπολέσαντες, ὑπὲρ δ' ὑμῶν αὐτῶν καὶ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως οὐδεὶς θύει. nec aliud intellexit Aethicus in Cosmogr. *Tiberis insulam facit inter portam urbis et Ostiam civitatem, ubi populus Romanus cum urbis praefecto vel consule Castorum celebrandorum caussa egreditur sollennitate iucunda.* ubi vides Castorum sollenne et Maiumam idem esse. hanc originem Maiumae nec inscitam nec alienam a vero puto. Lips.

2. *tanto nullis* Ma.

3. *nedum consulem designatum*] non beneficium principis exprobrat hic titulus Silio, sed personae eius eminentiam respicit, in qua nihil esse poterat obscurum; adeoque magis mirum et minus credibile sit huius loci hominem ad tantum vecordiae fuisse progressurum. caeterum quod oratio scabra et rudis Vertranio videtur, id facile vitaveris, si memineris Taciti verba sic esse accipienda, ut ante τὰ *nedum cons. des.* intelligamus τὰ *et quemquam*, quasi esset *tantum ullis mortalium securitatis inesse:* et *in civitate omnium gnara et nihil reticente* quemquam, *nedum consulem designatum, cum uxore principis convenisse.* his duabus voculis, quas studio brevitatis auctor noster fecit lucri, per intellectum appositis nihil hac parte restat difficultatis. Gron.

5. *obsignarent*] int. tabulas dotis, sive, ut mox vocat, nuptiales tabulas. v. Suet. 26. qui Claudium

7. *femina nubit quam fiat;* unde et matrimon caussa dictum. ideo niunt γάμον σύνοδον γυναικὸς κατὰ νόμον τέκνων σπορᾷ. et apu ses (ait Isidorus Pelu 243) ἡ συνάφεια ἡ ἐπ' ἀρότῳ παίδων ἐλέ σθαι. Menander etiam Clementem Strom. 2 p. δων σπόρῳ τῶν γνησ σοί γε τὴν ἐμαυτοῦ θυ Augustus senile quoddam iniustum pronunciavit, *quaerendorum liberum ca* ait Valerius 7 7. in tabulis ea verba solit Augustinus de civ. D. 1 *concubitus coniugalis*, *matrimonialium praeseri rum procreandorum fit rorum?* adde et Suet. Iu

6. *auspicum*] B *harus* Verbum *subisse* corr dico. fortean *nupsisse*, leuni luteo flammeo, qui nuptis, faciem velasse. sensi ita olim. at nunc iam atque etiam, et ambi eundi verbum non hic g inter legitima nuptiarum lianus suspicionem facit Declam. 247: *dicit pars fuisti uxor, non subist* legerim *non subiisti.* et hanc intellegam, sive c subiret mariti domum, si modo is ritus tamen s Lips. *subisse verba si*

legionum, additis provincialium validissimis, fesso imperio subventum est. num paenitet Balbos ex Hispania nec minus insignes viros e Gallia Narbonensi transivisse? manent posteri eorum, nec amore in hanc patriam nobis concedunt. quid aliud exitio Lacedaemoniis et Atheniensibus fuit, quanquam armis pollerent, nisi quod victos pro alienigenis arcebant? at conditor noster Romulus tantum sapientia valuit ut plerosque populos eodem die hostes, dein cives habuerit. advenae in nos regnaverunt. libertinorum filiis magistratus mandari non, ut plerique falluntur, repens, sed priori populo factitatum est. at cum Senonibus pugnavimus. scilicet Volsci et Aequi nunquam adversam nobis aciem instruxere. capti a Gallis sumus. sed et Tuscis obsides dedimus et Samnitium iugum subivimus. attamen si cuncta bella recenseas, nullum breviore spatio quam adversus Gallos confectum. continua inde ac fida pax. iam moribus artibus affinitatibus nostris mixti, aurum et opes suas inferant potius quam separati habeant. omnia, patres conscripti,

2. *num*] sic edd omnes quas vidi, praeter Gronovianas, in quibus est *non*: vereor ut consulto. sic tamen est in BG: G et *non* exhibet vitiose pro *num* c. 29. Ern.

8. *dein*] B *eodem*.

9. *libertinorum filiis*] hoc illud est quod Suetonius notat in Claudio 24: *Appium Caecum censorem, proauctorem generis sui, libertinorum filios in senatum allegisse docuit, ignarus temporibus Appii et deinceps aliquamdiu libertinos dictos non ipsos qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos.* et notat vere. nam libertorum filii adeo a curia remoti temporibus priscis, ut nec in militiam sint admissi. et bello Italico libertini primum militare coeperunt, ut notat Epitome Liviana 74. Lips. [M^a et] ed pr *mandaret*. Ern.

10. *non — recens*] non hercle antiquius quam a Caesare. primus ille libertorum filios allegit in senatum et magistratu ornavit. Dio 43 47: *καὶ παμπληθεῖς μὲν ἐπὶ τὴν γερουσίαν, μηδὲν διακρίνων, μήτ' εἴ τις στρατιώτης μήτ' εἴ τις ἀπελευθέρου παῖς ἦν, ἐσέγραψεν.* Lips. G *fallimur*. Ern.

repens] sic BM^a et ed pr. ceterae usque ad Pichenam *recens*. quia etiam sic est in M 6 7, nec credibile librarios *recens* mutasse in *repens*, cum contra saepe factum sit. *repens* etiam hic servavi. v. ad 6 7. mox iisdem auctoribus libris dedi *instruxere* pro vulgato *struxere*. praecedens littera, ut saepe, absorpsit primam syllabam. sic etiam R apud Ryckium, et V apud Lipsium in margine. Ern.

15. *breviore spatio*] ita, si Galliam Comatam spectas, de qua hic agitur: nam decimo anno a Caesare perdomita est. aliter in aliis, quod historiae dicent. Lips.

18. *omnia, P. C. quae*] pulchram et acutam sententiam reperio a Synesio Cyrenensi episcopo, haud disparibus sane verbis, expressam in ep. 57. *πολλὰ τῶν δεόντων ὁ χρόνος ἐξεῦρε καὶ διωρθώσατο. οὐχ ἅπαντα πρὸς παραδείγματα γίνεται, καὶ τῶν γενομένων ἕκαστον ἀρχὴν ἔσχε. ἡμεῖς ἀρχὴν δῶμεν ἔθει βελτίονι.* simile, sed brevi-

quae nunc vetustissima creduntur, nova fuere. plebei magistratus post patricios, Latini post plebeios, ceterarum Italiae gentium post Latinos. inveterascet hoc quoque; et quod
25 hodie exemplis tuemur, inter exempla erit." orationem prin-
5 cipis secuto patrum consulto, primi Aedui senatorum in urbe ius adepti sunt. datum id foederi antiquo, et quia soli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Romano usurpant.

Isdem diebus in numerum patriciorum adscivit Caesar vetustissimum quemque e senatu, aut quibus clari parentes

ter, Tertull. adv. Marc. I 9: *omnis res anterior posteriori normam praeministravit.* Lips.

5. *patrum consulto*] sunt qui putent Galliae Comatae universae civitatem optimo iure hoc SC datam, eoque alludi a Seneca de Benef. 6 19; idque ipsi Lipsio ad Sen. l. c. videtur. id falsum esse verba Taciti sequentia arguunt, e quibus patet ad solos primores Aednorum beneficium pertinuisse. non vero exemplo utitur ibi Seneca, sed ficto, ut philosophi solent. itaque etiam Hispanias adiungit, quibus Senecae temporibus ius civitatis datum non constat. v. plura contra disserentem Spanhem. in Orb. R. I 15 initio. Ern.

7. *fraternitatis nomen*] in Panegyrico Flaviensium nomine ab Eumenio apud Constantinum dicto 2: *quaenam igitur gens toto orbe terrarum in amore Romani nominis Aeduis se postulet anteponi? qui primi omnium inter illas immanes et barbaras Galliae gentes plurimis senatus consultis fratres populi Romani appellati sunt; et cum a ceteris Rhodano ad Rhenum usque populis ne pax quidem posset nisi suspecta sperari, soli consanguinitatis nomine gloriati sunt.* et postea 3: *imputavere se origine fabulosa in Sicilia Mamertini, in Asia Ilienses: soli Aedui non metu territi, non adulatione compulsi, sed ingenua et simplici caritate fratres populi Romani crediti sunt.* bene ait, crediti. neque enim aliunde, ut credo, fratres, quam ex sermone communi Gallorum Germanorumque, quo fideles socii fratres amicique dicuntur, non quia ab Iliaco sanguine, ut suggerunt quidam. sed quod Tacitus dicit solos Aeduos id nomen usurpasse, repugnat Lucanus, qui tribuit etiam Arvernis I 426: *et decilis rector monstrati Belga covini, Arvernique ausi Latio se fingere fratres sanguine ab Iliaco populi.* et lapis antiquus, qui Batavis (ap. Grut. p. 499 13.) *gens Batavorum amici et fratres Rom. imp;* quae inscriptio eruta armamentario Britannico ad ostium veteris Rheni. tamen Diodorus etiam pro Tacito 5 25: *ἡ Γαλατία κατοικεῖται μὲν ὑπὸ πολλῶν ἐθνῶν διαφόρων τοῖς μεγέθεσι. . . . ὧν ἐστὶν ἓν πρὸς Ῥωμαίους ἔχον συγγένειαν παλαιὰν καὶ φιλίαν τὴν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων διαμένουσαν.* Lips. adde Cic. ep. ad Div. 7 10, et ibi Manutium. Ern.

usurpabant B.

9. *senatu*] aliud patricii, aliud senatores. senatores multi e plebe, ut septuennibus pueris notum. Claudius igitur, ne exstingui et intermori patriciorum familias pateretur, antiquissimum quemque e plebeis senatoribus rettulit in patres. dico antiquissimum, sive aetatis ratione, seu potius temporis quo in senatu fuit. haec clara Taciti mens. at vir iuris et antiquitatis consultus (Vertranius), quasi in Cimmerios delatus esset, ita hic caecutit. vertit se in omnes formas, et tandem definit scribendum esse *vetustissimum quemque e se natum.* sapis, lector, et non rides? Lips.

dium et uxori devinctum, multasque mortes iussu Messalinae patratas. rursus ipsa facilitas imperatoris fiduciam dabat, si atrocitate criminis praevaluissent, posse opprimi damnatam ante quam ream. sed in eo discrimen verti, si defensio audiretur, utque clausae aures etiam confitenti forent. ac primo Callistus, iam mihi circa necem Gai Caesaris narratus, et Appianae caedis molitor Narcissus, flagrantissimaque eo in tempore gratia Pallas agitavere num Messalinam secretis minis depellerent amore Silii, cuncta alia dissimulantes. deinde metu, ne ad perniciem ultro traherentur, desistunt, Pallas per ignaviam, Callistus prioris quo-

et omnes veteres edd ad Lipsium usque. Ern.

4. *in eo* abest ab ed pr. ceterae omnes habent. mox pro *utque* puto legendum *neque:* alias dura ellipsis statuenda. sensus enim est: hoc modo timendum et cavendum esse, ne Messallinae defensio audiretur a Claudio, neve, etiam si non defenderet crimen sed confiteretur, tamen deprecanti et culpae veniam oranti facilem se praeberet et exorabilem. si *utque* est a Tacito, intelligendum *timendumque ut c. a.* vel *efficiendumque ut.* Ern.

6. *Caesaris*] CCaesaris Caligulae; cuius necis conscius participesque fuit hic libertus, narrante Iosepho 19 1 10. scilicet autem Tacitum hoc narrasse in libris qui de Caligula. Lips. *necem* BMa. *et G.* edd omnes ad Pichenam *mortem.* mox *CCaesaris* legendum, quia *Caesar* simpliciter dici solet dictator, cum aliis viris doctis credo. Ern.

7. *Appianae caedis molitor*] v. Suet. 37, in cuius verbis, *nec multo post ex composito irrumpere Appius nunciatus, qui pridie ad id temporis ut adesset praeceptum erat, quasi plane repraesentaretur somnii fides, accersi statim ac mori iussus est*, menda est. quo enim accersi iubetur, qui iam aderat? non fo- [illegible] Torrentium. [illegible] bris legit [illegible] ri, pro a [illegible] interpre- [illegible] mihi *a* [illegible] videatur, [illegible] ium e [illegible] intelle- gamus nec admissum. transscripserim etiam *arceri ac statim mori.* historiam pete a Dione 60 14. Lips.

8. *eo in tempore*] ita GMa et ed pr. vulgo *eo tempore*, inde ab ed Puteolani. restituit Pichena. Ern. B *in eo tempore.*

num M.] obscura examinanti, nec scio an satis nexa. sententia videtur, deliberasse libertos bifariam, primo an ad Claudium deferrent, quae pars praevalvit: hic iam an ipsam Messallinam secreto de Silio monerent, alia adulteria dissimulantes. destitere ab utroque alii: *Narcissus perstitit*, sed in sententia priore i. e. de Claudio admonendo. Lips. G *non*, male. v. ad c. 24. mox ed pr *ultra* male pro *ultro.* sed haec verba crebro etiam in mss confusa sunt. sensus: ne non modo nihil proficerent, sed insuper etiam perirent. Ern.

10. *ultra* Ma. *Vct tacente: sed teste Vct *dein.**

11. *prioris regiae*] sub Caio, apud quem in gratia potentiaque fuit. Dio, ubi de Domitio Afro 59 19. et eleganter Seneca ep. 47: *stare ante limen Callisti dominum suum vidi, et eum qui illi impegerat titulum, qui inter redicula (reiicula) mancipia produxerat, aliis intrantibus excludi.* sed fuit non minus magnus apud Claudium. estque ille ipse cui Scribonius Largus medicus eius aevi opus suum inscribit, et appellat Clulium Callistum. Lips.

et genus vitae impetrarunt ut hoc verbum mallet, qui ubique decora personis animadvertit et tribuit. nec Lucilius aliter multo videtur dixisse apud Nonium 4 178: *debelles me atque deuras, exsultes, sollicites.* dum histrio cubiculum principis polluit et in eo quasi in scena exsultat, *dedecus quidem illatum.* intelligo *domui.* itaque placet *exscidium*, non *dissidium*, non *discidium.* et hoc ipsum *exscidium* grandius quam *exitium.* Horatius ode 3 16 11: *concidit auguris Argivi domus ob lucrum demersa exscidio.* Gron. haec erudite disputari non negem; sed tamen nondum moverunt ut me coniecturae meae, quae, cum primum locum hunc consideravi, venit in mentem, et quam postea Francisco Medici iam tributam reperi apud Pichenam, me poenitaerit, *dum histrio cubiculum principis persultaverit:* nam hoc quoque verbum est contumeliae indicandae usitatum, et ab artificio hominis non alienum (v. supra c. 9), quamquam ad contumeliam respici non est necessarium, ut mox videbimus. simile illud Catull. ep. 29: *et ille nunc superbus — perambulabit omnium cubilia.* et ep. 6: *lecti argutatio inambulatioque.* ubi *argutatio* non de crepitu lecti cum Statio intelligenda, sed eodem fere sensu quo *inambulatio.* *argutatio pedum* v. c. est saltantium, ut *fallones* etiam dicti in fragm. veteris scepto-

sensum contorti, sed eti
λογία. nam si *exsultare*
principis est infamare,
quorsum sequitur dem
allatum? nonne hoc ip
verbo praecedente dede
nem habendam non es
non indignor Pichenae,
taverit recepit. sed age
lectionis indicabimus.
et *exsultabero.* *Vet *histr*
struo-exultavero. A *inservi*
ed pr *instruo-exultavero.*
teolani *industria-occulit*
quod omnes secuti sunt ad
usque, qui dedit ut supra
IFGronovius *histrio-exulta*
Ryckius servavit. conie
onerare librum nil attinet.
quomodo explicet Gesne
Thesauro L. L. in *exulta*
quoque Gronovium olim i
hunc locum, patet e no
29 6. Ern. B *industria-*
unde r. m. fecit: *inclus*
culum principis exultat cu

1. *excidium*] in M est
*Vet *discidium.** e quo P
sidium. sed profecto plus
dium hic timebatur, et ex
extrema. Lips. B *excid*

2. *dignitate formae*,
non *forma.* dignitas form
de viris, uti notat vetus
Agraetius (ap. Putsch.
illud *inventa* suspectum f
refert *vimentis.* ex quo
diductum legebat *vi mer*

dium et uxori devinctum, multasque mortes iussu Messalinae patratas. rursus ipsa facilitas imperatoris fiduciam dabat, si atrocitate criminis praevaluissent, posse opprimi damnatam ante quam ream. sed in eo discrimen verti, si defensio audiretur, utque clausae aures etiam confitenti forent. ac primo Callistus, iam mihi circa necem Gai Caesaris narratus, et Appianae caedis molitor Narcissus, flagrantissimaque eo in tempore gratia Pallas agitavere num Messalinam secretis minis depellerent amore Silii, cuncta alia dissimulantes. deinde metu, ne ad perniciem ultro traherentur, desistunt, Pallas per ignaviam, Callistus prioris quo-

et omnes veteres edd ad Lipsium usque. Ern.

4. *in eo* abest ab ed pr. ceterae omnes habent. mox pro *utque* puto legendum *neque:* alias dura ellipsis statuenda. sensus enim est: hoc modo timendum et cavendum esse, ne Messallinae defensio audiretur a Claudio, neve, etiam si non defenderet crimen sed confiteretur, tamen deprecanti et culpae veniam oranti facilem se praeberet et exorabilem. si *utque* est a Tacito, intelligendum *timendumque ut c. a.* vel *efficiendumque ut.* Ern.

6. *Caesaris*] CCaesaris Caligulae; cuius necis conscius particepsque fuit hic libertus, narrante Iosepho 19 1 10. scilicet autem Tacitum hoc narrasse in libris qui de Caligula. Lips. *necem* BMa. *et G.* edd omnes ad Pichenam *mortem.* mox *CCaesaris* legendum, quia *Caesar* simpliciter dici solet dictator, cum aliis viris doctis credo. Ern.

7. *Appianae caedis molitor*] v. Suet. 37, in cuius verbis, *nec multo post ex composito irrumpere Appius nunciatus, qui pridie ad id temporis ut adesset praeceptum erat, quasi plane repraesentaretur somnii fides, accersi statim ac mori iussus est*, menda est. quo enim accersi iubetur, qui iam aderat? non fugit Torrentium, qui ex libris legit *arcessi*, pro accusari, ut interpretatur. mihi *arceri* verum videatur, ut exclusum eum a Claudio intellegamus nec admissum. transscripserim etiam *arceri ac statim mori.* historiam pete a Dione 60 14. Lips.

8. *eo in tempore*] ita GMa et ed pr. vulgo *eo tempore*, inde ab ed Puteolani. restituit Pichena. Ern. B *in eo tempore.*

num M.] obscura examinanti, nec scio an satis nexa. sententia videtur, deliberasse libertos bifariam, primo an ad Claudium deferrent, quae pars praevivit: hic iam an ipsam Messallinam secreto de Silio monerent, alia adulteria dissimulantes. destitere ab utroque alii: *Narcissus perstitit*, sed in sententia priore i. e. de Claudio admonendo. Lips. G *non*, male. v. ad c. 24. mox ed pr *ultra* male pro *ultro.* sed haec verba crebro etiam in mss confusa sunt. sensus: ne non modo nihil proficerent, sed insuper etiam perirent. Ern.

10. *ultra* Ma. *Vet tacente: sed teste Vet *dein.**

11. *prioris regiae*] sub Caio, apud quem in gratia potentiaque fuit. Dio, ubi de Domitio Afro 59 19. et eleganter Seneca ep. 47: *stare ante limen Callisti dominum suum vidi, et eum qui illi impegerat titulum, qui inter redicula* (*reiicula*) *mancipia produxerat, aliis intrantibus excludi.* sed fuit non minus magnus apud Claudium. estque ille ipse cui Scribonius Largus medicus eius aevi opus suum inscribit, et appellat Clulium Callistum. Lips.

et genus vitae impetrarunt ut hoc verbum mallet, qui ubique decora personis animadvertit et tribuit. nec Lucilius aliter multo videtur dixisse apud Nonium 4 178: *debelles me atque deuras, exsultes, sollicites.* dum histrio cubiculum principis polluit et in eo quasi in scena exsultat, *dedecus quidem illatum.* intelligo *domui.* itaque placet *exscidium,* non *dissidium*, non *discidium.* et hoc ipsum *exscidium* grandius quam *exitium.* Horatius ode 3 16 11: *concidit auguris Argivi domus ob lucrum demersa exscidio.* Gron. haec erudite disputari non negem; sed tamen nondum moverunt ut me coniecturae meae, quae, cum primum locum hunc consideravi, venit in mentem, et quam postea Francisco Medici iam tributam reperi apud Pichenam, me poenitaerit, *dum histrio cubiculum principis persultaverit:* nam hoc quoque verbum est contumeliae indicandae usitatum, et ab artificio hominis non alienum (v. supra c. 9), quamquam ad contumeliam respici non est necessarium, ut mox videbimus. simile illud Catull. ep. 29: *et ille nunc superbus — perambulabit omnium cubilia.* et ep. 6: *lecti argutatio inambulatioque.* ubi *argutatio* non de crepitu lecti cum Statio intelligenda, sed eodem fere sensu quo *inambulatio. argutatio pedum* v. c. est saltantium, ut *fidicines* etiam dicti in fragm. veteris scriptoris apud Nonium 4 24 [illegible]

sensum contorti, sed et λογία. nam si *exsultar principis* est infamare, quorsum sequitur dem *allatum?* nonne hoc ip verbo praecedente dede nem habendam non es non indignor Pichenae, *taverit* recepit. sed age lectionis indicabimus. et *exsultabero.* *Vet *histr struo-exultavero.* A *inserv* ed pr *instruo-exultavero.* teolani *industria-occulit* quod omnes secuti sunt a usque, qui dedit ut supra IFGronovius *histrio-exult* Ryckius servavit. coni oneraro librum nil attinet quomodo explicet Gesne Thesauro L. L. in *exult* quoque Gronovium olim hunc locum, patet e n 29 6. Ern. B *industria* undo r. m. fecit: *inclu culum principis exultat* e

1. *excidium*] in Ma est *Vet *discidium.** e quo E *sidium.* sed profecto plus dium hic timebatur, et e extrema. Lips. B *excid*

2. *dignitate formae* non *forma.* dignitas for de viris, uti notat vetu Agraetius (ap. Putsch. illud *iuventu* suspectum f refert *vimentis.* ex qu diductum legebat *vi m*

casse apud deos; discubitum inter convivas; oscula, complexus; noctem denique actam licentia coniugali. sed nihil compositum miraculi causa, verum audita scriptaque seniori-
28 bus tradam. igitur domus principis inhorruerat; maximeque
5 quos penes potentia et, si res verterent, formido, non iam secretis colloquiis, sed aperte fremere, dum histrio cubicu-

quod verbo nubendi in ea re etiam utitur Suetonius, nec credibile satis Tacitum sollennissimum ritum, cum ceteros memoraret, omisisse. ceterum post *deos* colon posui, ut est in edd primis, et mox bis. Ern.

1. *discubitum*] et quidem forma nuptiali, quae volebat ut nova nupta in gremio mariti iaceret. morem enim exprimit Iuvenalis 2 119: *ingens coena, sed et gremio iacuit nova nupta mariti.* quasi ecce id inter sollennia nuptiarum. Appuleius de nuptiis Psyches Met. 6: *accumbebat summum thorum maritus, Psychen gremio suo complexus.* ideo recte in Catullo 61 171: *adspice intus ut accubans vir tuus Tyrio in thoro totus immineat tibi.* nec recte magnus ille censor, quem unum aemulor mirorque, *adspice intus* emendavit. imusne in illo geniali suo epulo maritus? immo summus, vel Appuleio teste. intus accubare, ut intus canere. interior autem maritus respectu sponsae ad quam hic sermo. siquid tamen mutandum, legerim *unctus;* qui mos Romanis in omni convivio solenni. Lips. *discubitu* Ma. *Vct tacet.*

4. *tradam*] magis pro mente *trado.* iam enim illa incredenda scripsit. Lips. ferri potest, si pro coniunctivo praesentis accipiatur. si quid mutandum, malim *tradiderim,* e quo per compendium scripto *tradam* fieri potuit. Liv. 1 46: *pluribus tamen auctoribus filium ediderim.* et sic centies idem et alii. nam cur *trado* in *tradam* mutarint librarii, vix intelligi potest. Ern.

5. *verterent*] *verterentur* BMa. *G.*

6. *dum industria cubiculum*] regem olim feci, qui emendasset hunc locum. itaque concursum a multis ad coronam, et non unus mihi indicavit scribendum *dum histrio cubiculo principis occultatur, dedecus.* verissime. intellegit enim Mnesterem illum pantomimum, qui diu in deliciis Messallinae. libri scripti non longe abeunt ab hac lectione, *dum instruo cubiculum principis exultavero, dedecus.* possis extrema item scribere, *cubiculo principis exsultat, vere dedecus.* Lips. simplicissimum: *dum histrio cubiculum principis exsultaverit, dedecus quidem illatum, sed exscidium procul abfuisse.* illud Salmasii eruditum, *exsultare* esse ἐξορχεῖσθαι. quod melius intelliges, ubi consideraveris quae vir insignis Henricus Savilius notavit ad Chrysostomum in Psalmos, eo verbo usos veteres, Andocidem etc. et recentiores Lucianum, Plutarchum, Chrysostomum, pro καταισχύνειν, ὑβρίζειν, metaphora sumpta ἀπὸ τῶν ἐκπομπευόντων τὰ μυστήρια, ut idem sit τῷ Χρυσορρήμονι ἐξορχήσασθαι τὴν πολιτείαν τὴν πατρῴαν, quod Maccab. 1 βεβηλῶσαι τὰ σάββατα καὶ ἑορτὰς καὶ μιᾶναι ἁγίασμα. quamquam ipsum illud ἐξορχεῖσθαι τὰ μυστήρια etiam translatum putem; et omnia ista dici ex eo quod saltabatur in scena, ita ut ἐξορχεῖσθαί τινα sit κωμῳδεῖν. proprie *exsultantur* οἱ κωμῳδούμενοι et τὰ κωμῳδούμενα, quemadmodum *saltatur fabula, Cyclops, Niobe;* quemadmodum *canticum desaltatur.* quae ab histrionibus et mimis in pulpito repraesentantur, publicantur utique atque invulgantur: inde ἐξορχεῖσθαι τὰ μυστήρια dicuntur οἱ ἐξαγορεύοντες. sed et derisui sunt ac ludibrio: inde ἐξορχεῖσθαί τινα est ὑβρίζειν, προπηλακίζειν. hinc etiam Tacitus sumsit ut diceret *exsultari* ab histrione *cubiculum principis,* i. e. infamari, inhonestari, contaminari, conspurcari; quorum verbo-

que regiae peritus, et potentiam cautis quam acribus consiliis tutius haberi. perstitit Narcissus, et solum id immutans ne quo sermone praesciam criminis et accusatoris faceret, ipse ad occasiones intentus, longa apud Ostiam Caesaris mora, duas pellices, quarum is corporibus maxime insueverat, largitione ac promissis, et uxore deiecta plus potentiae ostentando, perpulit delationem subire. exin Calpurnia (id pellici nomen), ubi datum secretum, Caesari genibus provoluta nupsisse Messalinam Silio exclamat. simul Cleopatram, quae idem opperiens adstabat, an comperisset interrogat, atque illa adnuente cieri Narcissum postulat. is veniam in praeteritum petens, quod ei cis Vectium cis Plautios dissimulavisset, nec nunc adulteria obiectum

1. *acribus* G, ed pr, *Vct.* Puteolanus Rivius Beroaldus Alciatus. *acrioribus* B, Rhenanus Aldus etc. *acribus* restitui, ut volebat etiam IGronovius. *acrioribus* est e coniectura, ducta a consuetudine Taciti. mox G *persistit*. similem confusionem supra notavimus. Ern.

2. *et*] BMR *ut*, quod habet etiam ed pr. Puteolanus edidit *et*, quem secuti sunt Beroaldus, Rivius, Alciatus, Freinshemius, Gronovius. Rhenanus delevit *et*, secutis Aldo Pichena Lipsio Ryckio; nec est in A. mihi *et* verum videtur, tum propter libros, in quibus est et G, tum propter consecutionem. si *et* deletur, debet esse punctum ante *ipse*, ut est in veteribus edd. neque solum in iis qui *et* non habent, et ed Beroaldi, ut ait IGronovius, sed etiam ceteris, ed pr, Puteolani. sed quis non sentit frigere iam τὸ *ipse*, quod sic non ponitur nisi in oppositione aut distributione; quamquam ne sic quidem satis recte positum est, nisi ante legas vel *facerent*, vel *praescia-fieret*. IGronovius vult *at*; quod mihi non placet. Ern.

*3. Vct, ed pr *accusatores*, item 7 *perculit*.*

5. *corpori*] V *corporibus*. Lips. sic et ed pr. recepi. aliae omnes *corpori*. Ern. B *corporibus assueverat*.

12. *cis Vectium*, *cis Plautium*] emendavi praeeunte V, qui habebat *cis Vecticis Plautio*. et vera duo enim famosi in hac Messalina et quasi primorum ordinum adulteri Vectius Valens et Plautius Lamnus; quos tamen dissimulasse se luisse se dicit. sed an magis pro hac sententia, *bis Vectium, bis Plautium?* an *circa Vectium?* non accusatos quidem illos, aut certe iterum excusatos, sequentia enim dicunt. ceterum famosi, et duo hi adulteri. de Vectio mox [illegible] et Plinius de medicis 29 4: [illegible] *tus mox est Vectius Valens, adulterio Messallinae Claudii Caesaris nobilitatus*. item Scribonius Largus c. 22: *hoc medicamentum apud Celsi fuit, praeceptoris Valentis nostri*. de Plautio mox, et [illegible] *secutaque lenitas in Plautium Lateranum, quem ob adulterium Messallinae ordine remotum redditum in natui*. at viri docti desperant huius loci restitutionem conatus, cum vulgo esset, *cis Vectium Plautium*. Lips. scribendum quod [illegible] *cis Vectios, cis Plautios dissimulavisset*. quid? patrata, sed [illegible] tia neque ultra tales et haec [illegible] tatem excurrentia Messallinae [illegible] *teria*. quam vocem differt in [illegible] brum sequens. particula *cis* [illegible] vult quod *intra*. sic *cis Tiberim* sic Plauto Most. 1 1 17: [illegible] *cas tempestates*. ut mox II [illegible] *vis Agrippinae citra* [illegible]

ait, nec domum servitia et ceteros fortunae paratus reposcere. frueretur immo iis: sed redderet uxorem rumperetque tabulas nuptiales. "an discidium" inquit "tuum nosti? nam matrimonium Silii vidit populus et senatus et miles; ac ni pro-

veniam peto, Caesar, inquit, quod tacui, dum Vectiis, dum Plautiis moechis contenta fuit Messallina, dum intra hos et horum similes libidinem stitit. Gron. ut Lipsius e V laudat, ita est in ed pr. Ma *cis vetticis plautio*, Pichena teste [et Furia]. *Vct *cis uet.ticis plautio dimula* . . . .* sed IGronovius testatur ibi esse *cis Vecticis Plaucio*. A *Cicios*, *Vectios*, *Plautios*. unde coniiciebat Heinsius *Cincios*. utrum *Cincios* an *Titios* e c. 35 an aliud quid hic legendum sit, non dicam: ceterum hanc lectionem optimam puto. illa *cis Vectium* sunt sane duriora: haec facillima. Broterius edidit *Titios*, *Vectios*, *Plautios*, et mox *nec nunc Silio a. o*, e vestigiis ed pr, quae habet *simul*, quod sane placet. nam ad eum ista pertinere res docet. itaque certe ad eum ista referenda sunt. Ern. B *cis veticio plautio*.

1. *ne domum — reposceret*] contaminatissimum locum Ferrettus esse vult; qui mihi castus, purus. invidiosa concessione libertus, fruatur sane, inquit, Silius domo tua, servis, veste et gaza omni regia (nam haec tralata ab adultera ad Silium, notante etiam Dione 60 31): reddat saltem uxorem. Lips. Freinshemius legi vult *nec — reposcere*. verum puto. *paratus* iam in ed pr, non demum Rhenani. Puteolanus dedit *apparatus*, quod exhibet G et ed Rivii. Ern.

2. ed pr habet *frueretur immo et his: redderet uxorem*. Puteolanus autem edidit, quod nunc obtinet: *f. i. iis, et redd.* si satis commôde hic intelligi posset *et his*, praeferrem lectionem ed pr. *redderet uxorem* haberet maiorem vim, meo sensu, absolute dictum. sed quid est quod Silium praeter ista frui vult? itaque *frueretur immo iis* vel *his* verum puto. ceterum hic quoque correxi *sed*. vide supra ad c. 23. simillima hic ratio. scio pluribus locis Taciti *et* prope idem esse quod *sed*, ponique ubi alii *sed* dicant, ideoque tentanda talia loca negavi. vide ad 5 3, 6 21. verum aliter est in figura ea qua hic Tacitus utitur, et c. 23. Broterius dedit *at is*. sane *at* bene; sed *is*, quod e R addidit, languet nimis. Ern. *immo his et* Ma.

tabulas nuptiales] ad legitimum matrimonii actum tabulae et signatores adhibiti. tabulis et dos continebatur, et illa sollennis coniugii caussa, liberum quaerendorum. Iuvenalis 2 119: *signatae tabulae, dictum feliciter*. Appuleius (Apol. p. 76. ed. Pric.): *quod in villa, non in opido tabulae sint consignatae, quarto et ultimo loco obiecere*. meminerunt non semel iurisconsulti, et proprio huic rei libro Brissonius, cuius accuratae diligentiae doctrinaeque non a me, non ab aliis quidquam addo. ut ergo eae tabulae matrimonio firmando, sic eaedem ruptae disparando. Iuvenalis 9 75: *tabulas quoque ruperat, et iam signabat: tota vix haec ego nocte redemi*. de his tabulis locum accipio qui in priscis Glossis: *λεγούσης τινὸς γυναικὸς τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἰδίου υἱοῦ ἀφηρῆσθαι ἀπὸ τινὸς, αὐτόν τε υἱὸν ἴδιον εἶναι, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀνήκειν τὴν ἐπίδοσιν, ἠρνήσατο ἄλλος. ἀπεκρίθη γυνὴ ῥωμαϊκὴν αὐτὴν γεγενῆσθαι, καὶ δέλτους μὲν γεγράφθαι, γάμους δὲ μὴ γεγονέναι. μὴ δυνηθέντος οὖν αὐτὸν ἀποδεῖξαι υἱὸν ἴδιον εἶναι, περὶ οὗ ἐπράττετο, ὁπότε μὴ εἴη σὸς υἱὸς, τὴν ἐπίδοσιν ἀπόδος*. Lips.

3. *dissidium*] et hic Tacitus scripsit *discidium*. numquid scis tibi nuntium remissum? divortium tecum fecisse Messallinam? Gron. quid opus verbis? ed pr habet *discidium*, unde restituimus. ceterum etiam *an* mihi frigere vide-

tur. fortius foret *non.* Ern. *discidium* ABMa.

1. *potissimum*] aut *potissimos* legendum, aut *quemque* [cum A] addendum, dudum et vere monuerunt Lipsius, Mercerus, Freinshemius. Ern.

2. *rei fr. praef. Turranium*] dixi aliquid ad 1 7, et videtur primus in hoc munere fuisse. tamen ambigo de tota hac sententia, et ne verius legi *tum potissimos amicorum vocat, primumque rei fr. praef,* hac mente: vocat praecipuos amicos, ac primo Turranium, deinde Getam. Lips. *Turranium* iam ed pr. non primus Rhenanus. Puteolanus *Turranus.* Ern. B *Turanium.*

3. *Lusium*] id illi verum et gentile nomen, non *Lucium* aut *Luscium.* duo autem hoc tempore praetorii praefecti, Lusius Geta et Rufus Crispinus. Lips. *Lusius* h. l. ed pr. at 12 42 *LGeta.* Ern. *impostum* Ma. *Vet tacet.*

4. *quibus fatentibus tum cert.*] libri mei scripti *tacentibus.* Lips. at BMa et ed Puteolani Beroaldi *fatentibus. quibus* edd omnes: Ma IGronovii *quis.* sed *tum* hic nullo modo ferri potest, nec est in ed pr. Ern. si Furiae credimus, Ma *quibus facientibus certum.* *Vet *quibus fatentibus certium.*

8. *adulto autumno*, i. e. mense Octobri. itaque etiam in horologio veteri Romae signatum eo mense *vindemiae sacrum Libero.* et per-

ad Caesarem pertinet,
primum sacra Liberi
tulisse Romam. ideo
cussus Caesari, in
Cribius Rufus, et
cui persona histrionia
thyrsus, et tigris
memoriam non dubie h
pridius in Heliog. 11
demiam vocasset ami
ad corbes sedisset,
quemque percontari c
promptus in Venerem
senes vidit erubescere
ad iuvenes; a quibu
aetati congrua, gau
dicere vere liberam (e
in eo enim lusum, q
tos vindemialis digna
deo) *vindemiam esse,*
lebrarent. ferunt mul
mum repertum, ut i
festo multa in domin
audientibus dominis d
pitolinus in Anton. F
mias privati modo cu
bat. videturque ritus
fuisse, ut princeps
dies aliquot lascivire
huic vindemiali festo.
conus de gestis Longo
cedente itaque Tiber
ut iuxta ritum impe
dies ad vindemium ioc
phia vocatum ad se
lait ad imperium
festum magnam corona

ait, nec domum servitia et ceteros fortunae paratus reposcere. frueretur immo iis: sed redderet uxorem rumperetque tabulas nuptiales. "an discidium" inquit "tuum nosti? nam matrimonium Silii vidit populus et senatus et miles; ac ni pro-

veniam peto, Caesar, inquit, quod tacui, dum Vectiis, dum Plautiis moechis contenta fuit Messallina, dum intra hos et horum similes libidinem stitit. GRON. ut Lipsius e V laudat, ita est in ed pr. Ma *cis vetticis plautio*, Pichena teste [et Furia]. *Vct *cis ueLticis plautio dimula....* sed IGronovius testatur ibi esse *cis Vecticis Plaucio*. A *Cicios*, *Vectios*, *Plautios*. unde coniiciebat Heinsius *Cincios*. utrum *Cincios* an *Titios* e c. 35 an aliud quid hic legendum sit, non dicam: ceterum hanc lectionem optimam puto. illa *cis Vectium* sunt sane duriora: haec facillima. Broterius edidit *Titios*, *Vectios*, *Plautios*, et mox *nec nunc Silio a. o*, e vestigiis ed pr, quae habet *simul*, quod sane placet. nam ad eum ista pertinere res docet. itaque certe ad eum ista referenda sunt. ERN. B *cis veticio plautio*.

1. *ne domum — reposceret*] contaminatissimum locum Ferrettus esse vult; qui mihi castus, purus. invidiosa concessione libertus, fruatur sane, inquit, Silius domo tua, servis, veste et gaza omni regia (nam haec tralata ab adultera ad Silium, notante etiam Dione 60 31): reddat saltem uxorem. LIPS. Freinshemius legi vult *nec — reposcere*. verum puto. *paratus* iam in ed pr, non demum Rhenani. Puteolanus dedit *apparatus*, quod exhibet G et ed Rivii. ERN.

2. ed pr habet *frueretur immo et his: redderet uxorem*. Puteolanus autem edidit, quod nunc obtinet: *f. i. iis*, *et redd.* si satis commodo hic intelligi posset *et his*, praeferrem lectionem ed pr. *redderet uxorem* haberet maiorem vim, meo sensu, absolute dictum. sed quid est quod Silium praeter ista frui vult? itaque *frueretur immo iis* vel *his* verum puto. ceterum hic quoque correxi *sed*. vide supra ad c. 23. simillima hic ratio. scio pluribus locis Taciti *et* prope idem esse quod *sed*, ponique ubi alii *sed* dicant, ideoque tentanda talia loca negavi. vide ad 5 3, 6 21. verum aliter est in figura ea qua hic Tacitus utitur, et c. 23. Broterius dedit *at is*. sane *at* bene; sed *is*, quod e R addidit, languet nimis. ERN. *immo his et* Ma.

tabulas nuptiales] ad legitimum matrimonii actum tabulae et signatores adhibiti. tabulis et dos continebatur, et illa sollennis coniugii caussa, liberum quaerendorum. Iuvenalis 2 119: *signatae tabulae, dictum feliciter*. Appuleius (Apol. p. 76. ed. Pric.): *quod in villa, non in opido tabulae sint consignatae, quarto et ultimo loco obiecere*. meminerunt non semel iurisconsulti, et proprio huic rei libro Brissonius, cuius accuratae diligentiae doctrinaeque non a me, non ab aliis quidquam addo. ut ergo eae tabulae matrimonio firmando, sic eaedem ruptae disparando. Iuvenalis 9 75: *tabulas quoque ruperat, et iam signabat: tota vix haec ego nocte redemi*. de his tabulis locum accipio qui in priscis Glossis: λεγούσης τινὸς γυναικὸς τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἰδίου υἱοῦ ἀφῃρῆσθαι ἀπὸ τινὸς, αὐτόν τε υἱὸν ἴδιον εἶναι, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀνήκειν τὴν ἐπίδοσιν, ἠρνήσατο ἄλλος. ἀπεκρίθη γυνὴ ῥωμαϊκὴν αὐτὴν γεγενῆσθαι, καὶ δέλτους μὲν γεγράφθαι, γάμους δὲ μὴ γεγονέναι. μὴ δυνηθέντος οὖν αὐτὸν ἀποδεῖξαι υἱὸν ἴδιον εἶναι, περὶ οὗ ἐπράττετο, ὁπότε μὴ εἴη σὸς υἱὸς, τὴν ἐπίδοσιν ἀπόδος. LIPS.

3. *dissidium*] et hic Tacitus scripsit *discidium*. numquid scis tibi nuntium remissum? divortium tecum fecisse Messallinam? GRON. quid opus verbis? ed pr habet *discidium*, unde restituimus. ceterum etiam *an* mihi frigere vide-

promptum ultioni afferrent. igitur Messalina Lucullianos in hortos, Silius dissimulando metu ad munia fori digreditur. ceteris passim dilabentibus affuere centuriones, iussique sunt vincla, ut quis reperiebatur in publico aut per te-
5 tebras. Messalina tamen, quanquam res adversae consilium eximerent, ire obviam et aspici a marito, quod saepe ut sidium habuerat, haud segniter intendit, iussitque ut Britannicus et Octavia in complexum patris pergerent. et Vibidiam virginum Vestalium vetustissimam oravit pontifi

1. *Lucullianos in hortos*] de quibus initio huius libri. tamen et Luciliana praedia reperio, et hic in mss constanter hortos Lucilianos. lapis Romae (ap. Grut. p. 594.) *d. m. Crescentis nepoti Fortunati. Caesaris. n. ser. exactoris praediorum Lucilianorum.* Lips. quia haud dubie Luculli horti intelliguntur, de quibus c. 1, quod clare patet e loco Io. Antiocheni, quem ad c. 37 affert IFGronovius, *Lucullianos* etiam contra libros legendum. Ma h. l. *fucilianos*, infra c. 37 cum G *lucilianis*, ut ed pr, a qua non longe abit B, qui h. l. *fultianos*, infra *lucianis*. *Lucullani* horti occurrunt ap. Plut. in Lucull. 81 p. 518. sed apud Sext. Rufum et Aurelium Victorem reg. IX urbis Romae *Lucullani* dicuntur. v. Ryckius ad h. l. utrumque rectum. Ern.

2. *dissimulando*] G *dissimulato*. illud melius: dissimulandi metus caussa. BMa *Vct tacente* *metum*, male. Ern.

digrediuntur] ita Ma et ed pr. ceteri *digreditur*. illud recte restituit Pichena. Ern.

4. *vincula* vulgo.

6. *eximerent*] sic ABGMa et ed pr. ceteri scripti et editi *adimerent*. illud merito praetuli. Ern.

7. *iussitque ut*] hoc quoque exemplum adscribetur iis, quibus viri docti hanc constructionem verbi *iubere* defendunt. v. Drak. ad Liv. 32 16, et quos laudat et ipse et Dukerus ad 23 21. Ern. *missique ut* Ma. *Vct tacet.*

8. *Vibidiam*] *urbidiam* B.

9. *vetustissimam*] est eadem [illegible] *virgo maxima* dicitur. [illegible] tate praeerat, et sic dicebantur in *Vesta*. Lips. [illegible] esse quae *maxima* est, [illegible] cesserim, cum plerunque, [illegible] dignatione ac loco, [illegible] etiam aetate, certe annis [illegible] sed *maxima* proprie principes [illegible] gii, ut *pontifex maximus*, [illegible] *maximus*, *curio maximus* [illegible] Lipsius de Vesta c. 7 [illegible] obiecit Gutherio de iure [illegible] 4, qui tamen ipse hac [illegible] ingerit quae nunquam defendit, [illegible] est enim *pontificem maximum* [illegible] quod maximi esset imperii; [illegible] cupatum a potestate et imperio [illegible] utrumque maximum legibus [illegible] nis sit assequutus. nugae de [illegible] tificum imperio: Sigonio, cui [illegible] ctat, manus dare debuerat. [illegible] *mus* autem, qui primum [illegible] locum teneret, collegiumque [illegible] atque ei praesideret. [illegible] *praetorem maximum* facit [illegible] quem MTullius dixeris [illegible] verba Cic. in Pis. 1: [illegible] *storem in primis*, *aedilem* [illegible] *praetorem primum* [illegible] *populus Romanus faciebat*. [illegible] admodum nullus nuncupatio [illegible] pria *quaestor* est *in primis*, [illegible] *aedilis prior*, ita [illegible] *primus*: tantummodo [illegible] se renuntiatum significat. [illegible] in praetoribus, quales [illegible] mus, qui iure dicundo [illegible] sent, nullus *maximus*. [illegible] *minores* novi. Festus: [illegible] *sulem L.Caesar putat dici* [illegible] *penes quem fasces sint*, [illegible] *qui prior factus sit*; [illegible]

maximi aures adire, clementiam expetere. atque interim, trius omnino comitantibus (id repente solitudinis erat) spatium urbis pedibus emensa, vehiculo quo purgamenta hortorum eripiuntur, Ostiensem viam intrat, nulla cuiusquam miseri-cordia, quia flagitiorum deformitas praevalebat. trepidabatur nihilo minus a Caesare: quippe Getae praetorii praefecto haud satis fidebat, ad honesta seu prava iuxta levi. ergo Narcissus, assumptis quibus idem metus, non aliam spem incolumitatis Caesaris affirmat quam si ius militum uno illo die in aliquem libertorum transferret; seque offert susceptu-rum. ac ne, dum in urbem vehitur, ad paenitentiam a Lucio Vitellio et Publio Largo Caecina mutaretur, in eodem gestamine sedem poscit sumitque. crebra post haec fama

um maiorem urbanum, minores caeros. quemadmodum autem *consul maximus* non dicebatur ille maior, nec maior ille *praetor maximus.* cubi autem occurrit hic titulus, *praetor maximus* est maximus magistratus. ut apud Livium 7 3: *qui praetor maximus sit, idibus septembribus clavum pangat.* hunc haberent, dictator dictus LManlius. olim enim *praetores*, qui postea *consules*, a Bruto nempe Tarquinioque ad communicatum cum plebe consulatum, cum magistratui dicundo datum hoc nomen, iis item qui antehac *praetores* fuerant dicti, *consulum.* Festus in *Praetoria porta.* Livius, quem margini Rutherius allevit, 25 12, ex vate Marcio praetorem nominat, *qui ius populo plebique dabit summum*, non *praetorem maximum.* nihilo magis eum iuvat Festi: *maximum praetorem dici putant alii eum qui maximi imperii sit, alii, qui aetatis maximae.* veriorem esse priorem sententiam liquet ex Livio. addit: *in collegio augurum decretum est, quod in Salutis augurio praetores maiores et minores appellentur, non ad aetatem sed ad vim imperii pertinere.* hoc aut consentit cum iis verbis, quae supra adduximus; aut ibi *praetores maiores et minores* dici fuere consules et praetores: eum imperium minus praetor, maius habebat consul, ut ex Messalla refert Gellius 13 15. GRON. mox A *adiret*, *expeteret.* ERN.

4. *eripiuntur*] R *expuuntur*, ed pr *reperiuntur*, ceterae *eripiuntur.* an *excipiuntur* vel *egeruntur?* post forte melius *Caesari.* v. intt. ad Liv. 1 36. ERN.

7. *fidebant* Ma. *Vct tacet.*

11. *in urbem referatur vehitur* Ma. *Vct tacet.*

12. *PLargo Caecina*] fratre, opinor, CCaecinae Largi, qui consul cum Claudio fuit, a. u. 795, et in consulatu interfectus. quem intellegit Asconius, in pro MScauro: *Scauri domum possidet nunc Longus Caecina. qui consul fuit cum Claudio*, scribe *Largus*, et disce hinc quae Asconii certa aetas. LTPS. Ryckius putat consulem ipsum illum gratiosum intelligi, legendumque *CLargo.* Broterius edidit *et P.*, quod in R est *a P.*, non male. pro *mutaretur* G *invitaretur.* ERN.

13. *gestamine* i. e. gestatoria sella, quae a Claudio deducta in vulgi usum, ut docui. sic 14 4: *gestamine Baulos pervectam.* apparet tamen in uno gestamine plures sellas fuisse, ut hic vides in Narcisso, qui eodem gestamine sellam poscit sumitque. LTPS. nullam necessitatem video sellae intelligendae, cum etiam *lecticae gestamen* sit 2 2. sed recte Ryckius monuit carpentum intelligendum. neque enim quatuor in

trem, cum obstrepere accusator, Silium et nupt
10 simul codicillos libidinum indices tradidit, quibu
saris averteret. nec multo post urbem ingredien
tur communes liberi, nisi Narcissus amoveri e
Vibidiam depellere nequivit, quin multa cum i
taret ne indefensa coniunx exitio daretur. igitu
15 principem et fore diluendi criminis facultaten
35 iret interim virgo et sacra capesseret. mirum
silentium Claudii, Vitellius ignaro propior: o
obediebant. patefieri domum adulteri, atque
imperatorem iubet. ac primum in vestibulo ef
20 Silii consulto senatus abolitam demonstrat, tu
avitum Neronibus et Drusis, in pretium probri c
censumque et ad minas erumpentem castris in
concione militum; apud quos praemonente Na
verba fecit: nam etsi iustum dolorem pudor

sella gestatoria sedes, nec in lectica, ut opinor; nec *sedes* de lectica commode dicitur. *gestatio* quidem etiam de navi, vehiculo dicitur apud Celsum 2 15. ceterum *assumitque* M², *Vet tacet.* unde lectio vitiosa ed pr *positus sumitque*. Ern.

post haec] B *post hac*.

9. *obstreperet*] Acidalius et Freinshemius corrigunt *obstrepere*, et propter structuram orationis, et quia, si finite ponere voluisset verbum, *obstrepebat* dicendum fuisset. recte. Ern.

17. *Vitellius*] *Iulius*!

19. *in vest. effig.* sive in vestibulo ae maiorum, uti hic Si enim Silius legatus Germaniae damnatus statis cum uxore Se 19 narratum: ideoqu abolitae, quas tame erat. criminatur er Lips.

21. *habitum*] lege monuit me Claudi

inuus dehinc cohortium clamor nomina reorum et poenas itantium; admotusque Silius tribunali non defensionem, moras tentavit, precatus ut mors accelcraretur. eadem stantia et illustres equites Romanos cupidos maturae necis t. Titium Proculum custodem a Silio Messalinae datum, indicium offerentem Vectium Valentem, confessum, et npeium Urbicum ac Saufellum Trogum ex consciis trahi supplicium iubet. Decius quoque Calpurnianus vigilum efectus, Sulpicius Rufus ludi procurator, Iuncus Virgilia- senator eadem poena affecti. solus Mnester cunctationem

, *cohortium clamor deh. cont.*] MG et aliis mss apud Brote- hic ordo, *continuus dehinc co- ium clamor*, melior, ut puto. . *Vct tacet.*

illustres viros eq. B.

omani cupido mature necis . *et titium* Ma. *maturae* de- B. **et* Vct abest sed, G habet.*

custodem Silio ac Messalinae m] quis dederit Silio custo- ? Claudiasne, qui omnium igna- logi. in V est *custodem Mes- ae dat.* aliena deinde manu ctum *ac Silio.* lego igitur *cu- Messalinae datum*, vel eti- cum Ma] *custodem a Silio Mes- ae datum.* alterum quidem ve- est, ut hic Titius sive a Clau- adpositus uxori custos, sive a nt amicae. utrumque enim ns Romanis. de maritis, Ti- us I 6 9: *ipse malus docui posset ludere pacto custodes.* amatoribus, Propertius 2 5 29: *igitur tibi custodes, quae lu- ponam?* miselius ille custos! id monstrum commissum, quod Argus cum Mercurio custodis- Vertranius inexplicabilem lo- censet, nisi custodem pro exa- e interpretemur, scilicet qui tis poenas exigat. verum me- que somnium. Lips. sine du- illa, castas imitata, per blan- s hunc ἀοίδὸν a marito novo exegit. Martialis 10 69: *cu- es das Polla viro, non accipis* . tales ille qui *dominam nec nec femina* servabat adversus onem Am. 2 3. Iuvenalis 6 347: *quis custodiat ipsos custodes?* Gron. plane sic Ma. edd veteres omnes *custodem Silio ac Messallinae dat.* Lipsius edidit *datum*, quod nunc est, Pichena edidit. mox pro *Urbicum* G *Vibium*, et *tradi* pro *trahi*, utrumque male. Ern. B *Silio et Mesaline dant.*

6. *indicium offerentem*] bene confessum. nam indicium, ait in Ennucho 5 7 13 Donatus, proprie est eius qui una peccaverit. Asconius (ad illud Cic. in Div. ad QCaec. 11: *quapropter si indicium tibi postulas dari*) ait *index est qui facinoris, cuius ipse est conscius, latebras indicat, impunitate proposita.* quae tamen impunitas circumscripta est, quia, ut idem notat, *certa sunt in quibus impunitas indici datur, ut in caussa proditionis, maiestatis, et si quid huiusmodi.* Lips.

et confessum] *G* BMa copula carent. in voce *confessum* latere nomen alicuius e consciis putat Lallemandus. On.

7. *Saufellum*] V *Saufelium.* scribo *Saufeium.* et induxit librarios illud *l* longiusculum, ut *L* scriberent. horum omnium mentio Senecae in Menippaea de Claudii morte, ubi tamen disiunctim scribe *MHelvius*, *Trogus.* qui hic etiam Traulus, male fortasse in Seneca *Sex. Trallus.* Lips. *Saufelium* ed pr. Ern. B *Saufelum.*

trahi] BMa *tradi.*

8. *Decius*] scripti libri *Deorius.* puto *Decrius*, quod nomen et infra invenies. Lips. *Deorius* ed pr, mox *Luncus.* G *Iuneius.* Glan-

attulit, dilaniata veste clamitans aspiceret verberum [illegible] reminisceretur vocis qua se obnoxium iussis Messalinae [illegible] disset. aliis largitione aut spei magnitudine, sibi ex [illegible] sitate culpam; nec cuiquam ante pereundum fuisse, si [illegible]
5 rerum poteretur. commotum his et pronum ad misericordiam Caesarem perpulere liberti ne tot illustribus viris interfectis histrioni consuleretur: sponte an coactus tam magna [illegible] visset, nihil referre. ne Trauli quidem Montani equitis Romani defensio recepta est. is modesta iuventa, sed [illegible]
10 insigni, accitus ultro noctemque intra unam a Messalina [illegible] turbatus erat paribus lasciviis ad cupidinem et fastidia. [illegible] Caesonino et Plautio Laterano mors remittitur, huic ob [illegible] trui egregium meritum: Caesoninus vitiis protectus est, [illegible]
37 quam in illo foedissimo coetu passus muliebria. interim Me-
15 salina Lucullianis in hortis prolatare vitam, componere [illegible] ces, nonnulla spe et aliquando ira: tanta inter extrema [illegible] perbia agebat. ac ni caedem eius Narcissus properavisset, verterat pernicies in accusatorem. nam Claudius domum [illegible]

dorpii Onomasticum laudat ex h. l. *Iunium Virgilianum*, nescio quo libro auctore. ceterum verum videtur. mox de *procuratore ludi* v. ad 13 22. Ern. B *Decrius q. Calphurnianus* et *vigiliis*, ubi Ma *vigilium*. *Vct *Decrius — vigilum.*

2. *obnoxium iussis Messallinae*] commentum feminae lepidum. mimum istum deperibat Messalina: sollicitat. ille tergiversari, metuere imperatorem. quid ergo, si maritus ipse iubeat? inquit. et cum marito egit quasi opera Mnesteris aliqua in re illi usus. ille vocatum mimum male accipit, iubet in omnibus uxori obediat pareatque. paruit. et id iussum valere sibi nunc vult ad veniam obtinendam et vitam. Dio 60 22. Lips.

6. *perpulere*] B *pepulere*.

7. *magna*] reposuisse se e B pro *magne* Rhenanus ait. at sic et ed pr. O *patravisset*, quod non spreverim. *magna* G, sed sine *tam*. Ern.

11. *fastidia*] sic BMa et edd Puteolani Beroaldi Alciati Rhenani Aldi Gryphii Pichenae [illegible] Ryckii. at ed pr Lips. *fasti* [illegible] in ed pr et G est etiam *per* [illegible] *tus*, male. Ern.

12. *patrui*] APlautii, [illegible] Britanniam Claudio subegit. [illegible] 14. Lips.

14. *passus muliebria*] simile [illegible] rum inventum in Suet. Ner. [illegible] *qui se, quo facilius experta* [illegible] *ostenderent, impudicos* [illegible] dii deaeque istos, non corpore [illegible] animo viros. adeo turpior [illegible] morte haec fuga mortis. Lips.

15. *Lucullianis in hortis*] Ia. [illegible] tioch. Malala: τοῖν μὲν [illegible] ἐξωσθεῖσα, περὶ δὲ τοὺς [illegible] κοῦ κήπους πλανωμένη, [illegible] τὸν δεῖλαιον Ἀσιατικὸν [illegible] πρόσθεν ἀπολωλέκει. Gern.

16. *tantum — egebat* Ma.

18. *pernicies*] sic ed pr, [illegible] restituit Rhenanus. Puteolano [illegible] roaldus Alciatus *pernicies*, [illegible] G. mox ms idem *inculat*, [illegible] veteres praeter Rhenanum, sequitur Lipsius. porro *fere* est ab O. Ern.

continuus dehinc cohortium clamor nomina reorum et poenas flagitantium; admotusque Silius tribunali non defensionem, non moras tentavit, precatus ut mors acceleraretur. eadem constantia et illustres equites Romanos cupidos maturae necis
5 fecit. Titium Proculum custodem a Silio Messalinae datum, et indicium offerentem Vectium Valentem, confessum, et Pompeium Urbicum ac Saufellum Trogum ex consciis trahi ad supplicium iubet. Decius quoque Calpurnianus vigilum praefectus, Sulpicius Rufus ludi procurator, Iuncus Virgilia-
36 nus senator eadem poena affecti. solus Mnester cunctationem

1. *cohortium clamor deh. cont.*] in BMG et aliis mss apud Broterium hic ordo, *continuus dehinc cohortium clamor*, melior, ut puto. Ern. *Vct tacet.*

4. *illustres viros eq.* B.

romani cupido mature necis fuit. et titium M[a]. *maturae* deest B. **et* Vct abest sed, G habet.*

5. *custodem Silio ac Messalinae datum*] quis dederit Silio custodem? Claudiusne, qui omnium ignaros? logi. in V est *custodem Messalinae dat.* aliena deinde manu adpictum *ac Silio.* lego igitur *custodem Messalinae datum*, vel etiam [cum M[a]] *custodem a Silio Messalinae datum.* alterum quidem verum est, ut hic Titius sive a Claudio adpositus uxori custos, sive a Silio ut amicae. utrumque enim solous Romanis. de maritis, Tibullus 1 6 9: *ipse malus docui quo posset ludere pacto custodes.* de amatoribus, Propertius 2 5 29: *quos igitur tibi custodes, quae lumina ponam?* misellus ille custos! cui id monstrum commissum, quod non Argus cum Mercurio custodisset. Vertranius inexplicabilem locum censet, nisi custodem pro exactore interpretemur, scilicet qui mortis poenas exigat. verum merumque somnium. Lips. sine dubio illa, castas imitata, per blanditias hunc ἐσόδον a marito novo ipsa exegit. Martialis 10 69: *custodes das Polla viro, non accipis ipsa.* tales ille qui *dominam nec vir nec femina* servabat adversus Nasonem Am. 2 3. Iuvenalis 6 347: *quis custodiat ipsos custodes?* Gron. plane sic M[a]. edd veteres omnes *custodem Silio ac Messallinae dat.* Lipsius edidit *datum.* quod nunc est, Pichena edidit. mox pro *Urbicum* G *Vibium*, et *tradi* pro *trahi*, utrumque male. Ern. B *Silio et Mesaline dant.*

6. *indicium offerentem*] bene confessum. nam indicium, ait in Eunucho 5 7 13 Donatus, proprie est eius qui una peccaverit. Asconius (ad illud Cic. in Div. ad QCaec. 11: *quapropter si indicium tibi postulas dari*) ait *index est qui facinoris, cuius ipse est conscius, latebras indicat, impunitate proposita.* quae tamen impunitas circumscripta est, quia, ut idem notat, *certa sunt in quibus impunitas indici datur, ut in caussa proditionis, maiestatis, et si quid huiusmodi.* Lips.

et confessum] *G* BM[a] copula carent. in voce *confessum* latere nomen alicuius e consciis putat Lallemandus. Or.

7. *Saufellum*] V *Saufelium.* scribo *Saufeium.* et induxit librarios illud *l* longiusculum, ut *L* scriberent. horum omnium mentio Senecae in Menippaea de Claudii morte, ubi tamen disiunctim scribe *MHelvius*, *Trogus.* qui hic etiam Traulus, male fortasse in Seneca *Sex. Trallus.* Lips. *Saufelium* ed pr. Ern. B *Saufelum.*

trahi] BM[a] *tradi.*

8. *Decius*] scripti libri *Deorius.* puto *Decrius*, quod nomen et infra invenies. Lips. *Deorius* ed pr, mox *Luncus.* G *Iuncius.* Glan-

manu. nec ille quaesivit, poposcitque poculu
10 convivio celebravit. ne secutis quidem diebus
irae, tristitiae, ullius denique humani affectus
non cum laetantes accusatores aspiceret, non
maerentes. iuvitque oblivionem eius senatus cen
et effigies privatis ac publicis locis demoven
15 Narcisso quaestoria insignia, levissimum fastidi
supra Pallantem et Callistum ageret. . . hon
sed ex quibus deterrima orerentur, tristitiis mul

---

ed pr, Puteolanus, Beroaldus, Alciatus. Rhenanus *morte* dedit, quod Aldus secutus est et ceteri. mox *cum impetu* ed pr, quod e Mª reposuit et Pichena, ut mox *adstitit-que*. ceterae veteres *tum* et *adstitit*. post ex eodem Mª bene Pichena dedit *at* pro vulgato *ac*. denique G *increpitans*, quod non displicet. amat Tacitus frequentativa. Ern.

4. *et* BMª: vulgo *ac*. *Vct tacet.*

6. *aut* Mª: vulgo *ac*. *Vct *ac*.*

7. *transfigitur*] malim *transigitur*. Lips. id dat Mª. *sed Vct tacet.*

15. *levissimum fastigii eius*] haec cum lineis postumis corrupta, hiulca, nec iuvant aut discrepant libri, nisi quod *tristitiis inultis*, non *flagitiis*, uti substituisse fatetur Rhenanus. ego ab eiusmodi ulceribus sanandis sani hominis censeo abstinere manum. nam sine librorum ope irrita abierit Hygia ipsa. Lips. Mª, V duo et ed pr *fastidii*, quod ego recipere non dubitavi, convenientissi-

vult dicere eum ho
superbiae parum sa
in aula primum grati
ret. Plin. Pan. 55
non superbia et fast
simos honores repudi
res non dedigneri
in codice Vaticano
Schwarzium ad h. l.
et editi *fastigii*. en
locum persanatum p
dicat *leve fastidii*
immo *fastidio* vel
legendum. Ern.

cum supra Pallante
esse *Vct tacente* le
scripta per compendi
quod etiam in aliis loc
16 in verbis *supra cu*
occurrit. sane iam, d
lina, principem locu
libertos potentes. h
super. v. ad 12 9
egeret vitiose pro *ag*
ista in

gressus et tempestivis epulis delenitus, ubi vino incaluit, iri iubet nuntiarique miserae (hoc enim verbo usum ferunt) dicendam ad causam postera die adesset. quod ubi auditum et languescere ira, redire amor, ac si cunctarentur, propin-
5 qua nox et uxorii cubiculi memoria timebantur, prorumpit Narcissus, denuntiatque centurionibus et tribuno, qui aderant, exsequi caedem: ita imperatorem iubere. custos et exactor e libertis Euodus datus. isque raptim in hortos praegressus repperit fusam humi, assidente matre Lepida, quae florenti
10 filiae haud concors supremis eius necessitatibus ad miserationem evicta erat, suadebatque ne percussorem opperiretur: transisse vitam, neque aliud quam morti decus quaerendum.

1. *delinitus* vulgo.

5. *prorumpit*] sic BM[a] *Vct tacente*, recte: nam sequitur *denuntiatque*. ante Pichenam omnes *prorupit*. confusio praesentis et perfecti frequens est in his libris; v. ad 15 5. Ern.

6. *aderat* M[a].

8. ed pr *pergressus* vitiose pro *praegressus*, quod habent edd Puteolani Beroaldi Alciati Ryckii IGronovii, denique M[a] idque secuti sumus. G et Rhenanus e B *progressus*, item Aldus, Lipsius, IGronovius, male, ut etiam contextus docet. similis confusio infra 14 13. Ern.

9. *Lepida*] quaenam haec Lepida? ego vero repperisse me censeo famosae feminae (Messallinam dico) stirpem et matrem. Suetonius scribit 26: *post has Valeriam Messallinam Barbati Messallae consobrini sui filiam in matrimonium accepit.* ubi dissimulant interpretes quomodo hic Valerius Claudio consobrinus. dicam ego. ex LDomitio et maiore Antonia natus est CnDomitius, pater Neronis principis, et item Lepida amita eiusdem, de qua infra. haec Lepida est illa ipsa quae nupta Valerio Messallae, et quae hic Messallinae dicta mater. at Claudius natus ex Druso et minore Antonia, uti clarum. stemma istud:

MAntonius III vir.	*Antonia maior.*	*CnDomitius*	*Nero imp.*
		Agrippina ux.	
	LDomitius mar.	*Domitia Lepida.*	*Valeria Messallina uxor Claudii.*
		Valer. Messalla mar.	
Octavia.	*Antonia minor.*	*Germanicus.*	
	Drusus mar.	*Claudius imp.*	

vides ergo Claudium et Lepidam Domitiam (id enim duplex illi nomen fuisse alibi ostendo) vere consobrinos. atque hac ratione forte maritum ipsum Lepidae Suetonius dixerit Claudii consobrinum. tamen tutius putarim legi, *Barbati Messallae et consobrinae suae filiam.* sententia quidem non alia est; et haec Lepida Neronis amita, Messallinae mater. Suet. Claud. 26. Lips. in loco Suetonii errasse Lipsium existimat Perizonius (ep. ad Heinsium t. 4 coll. Burm. p. 801. 802). sed res ea non est huius loci. qui rationem Perizonii cognoscere volent, adeant ipsum. dissentit etiam a Lipsio Ryckius. Ern.

12. *neque aliud*] B *neque quicquam aliud.*

morte] placet *morti*, ut in Veneto (Riviano). Lips. sic BGM[a]

5 mam opes contendere ac digna tanto matrimonio
sed maxime ambigebatur inter Lolliam Paulinam
consularis, et Iuliam Agrippinam Germanico gen
Pallas, illi Callistus fautores aderant. at Aelia
familia Tuberonum Narcisso fovebatur. ipse
10 modo illuc, ut quemque suadentium audierat,
discordantes in consilium vocat, ac promere se
adicere rationes iubet. Narcissus vetus matrimo
2 miliam communem (nam Antonia ex Petina erat)

2. *caelibi vitae intonanti*] in mss quibusdam *caelibis*; et vellet Pichena *caelibis vitae intoleranti*. illud vulgatum, nescio quo modo, mihi pro moribus et sermone Claudii videtur. Lips. recte Pichena, quem omnes postea editores secuti sunt. *caelibis* [cum Ma] ed pr: ceterae omnes *caelibi*. A *insolenti*; quae est glossa τοῦ *intoleranti*. *intonanti* restituit IGronovius, defensione et explicatione verborum promissa, non adlata. Ern.

3. *imperatoriis* Ma, *Vct tacente, et ed pr.* mox Ma *contenderet*, *ostentaret*.

5. *digna*] forte *dignas*. Gron. frustra, indice NHeinsio (Obs. Misc. t. 9 p. 289) et Burm. ad Suet. Claud. 38. Cic. Tusc. 1 24: *tam natura putarem vitam hominis sustentari quam vitis, quam arboris. haec enim etiam dicimus vivere*, non *has*. sed saepe de hac re critici,

6. *MLollii*] non Lollii, qui moderator tus, ne erres, sed fil tamen quando consul fu tempora suadent, et cl nius 9 58, qui hanc I linam neptem illius Lo Lips. [quod vulgo pe addunt] *filiam* abest a l tacente.* Ern.

9. *huc modo* Ma: *do huc*. *Vct tacet.*

10. *promptus*] Muretus male: sed h. l. facil feram quam 4 60. Er

11. *consilium*] sic no R apud Ryckium, se omnes veteres edd q primum *concilium* in ed in quam haud dubie vi irrepsit. *consilium* resti frustra illud servavit nixus Ma. mox ed

LIBER DUODECIMUS.

Breviarium. Claudius de matrimonio deliberat, et Agrippina aliis praefertur, Germanici fratris eius filia. eae nuptiae decreto senatus firmatae et legitimae habitae. LSilanus mortem sibi consciscit, Claudii gener. Annaeus Seneca ab exsilio redit. Octavia Claudii filia Neroni desponsa. Parthi regem Roma petunt Meherdatem; qui praelio congressus a Gotarze vincitur. Mithridates Ponti regnum reciperare tendit irrito conatu. victus Romam tandem perducitur. Lollia illustris femina Agrippinae artibus damnata. Claudius pomerium urbis profert; et qui ante eum protulerint. Nero Domitius a Claudio adoptatur. colonia in Ubios deducta. Chatti latrocinia agitantes vincuntur. Vannius Suevorum rex pellitur regno. POstorii in Britannia res, et de Caractaco rege victoria. Britannicus Agrippinae fraudibus Neroni posthabetur, et fidelissimi comitum paulatim ab eo removentur. prodigia aliquot, et Romae annonae caritas. bellum inter Armenios et Iberos, cui Parthi et Romani quoque miscentur. SC Claudianum de feminis quae servo succumberent. motus aliquis in Iudaea inter incolas et Romanos milites. Claudius lacum Fucinum emisit et navale spectaculum praebuit. procuratorum in provinciis auctoritas ab eodem stabilita. Cois immunitas concessa. LIPS.

Byzantiis tributum ad tempus remissum. Lepida ad mortem agitur. Claudius denique veneno non obscure ab uxore tollitur. Nero primordia imperii capit.

sed nullo commodo sensu; nec patiantur sequentia, quae profecto non orta sunt e quaestoriis insignibus, omninoque illis senatus decretis. primus Ryckius, ut opinor, vidit esse epiphonema, quale Tacitus aliique historici soleant addere in fine rerum magnarum. sed ego insuper existimo hic verba quaedam excidisse, quorum in his ratio reddatur, velut *haec tum acta flagitiis Messallinae ulciscendis*, aut *haec supplicia a Messallina et adulteris sumta*, aut simile quid. inspiciat lector aliarum talium narrationum clausulas, ut A. 3 19, inprimis hoc ipso libro c. 26. nam verba *honesta quidem, sed ex quibus* etc necesse est habeant aliquid ad quod referantur; quod hic nusquam est. ERN. **ex quis* ed pr.*

17. *flagitiis inultis*] mss fere *tristitiis multis* vel *inultis*. vide notam Lipsii proxime praecedentem. ed pr *tristitiis ultis*, et paullo ante *quis:* ed Puteolani et sequentes *flagitiis multis*, nescio unde. Rhenanus Aldus etc *flagitiis inultis*, e coniectura Rhenani. *flagitiis multis* nullum commodum sensum habet in hoc contextu. Messallina flagitiosa, sed Agrippina facinorosa et scelerata. itaque praefero *tristitiis multis:* sed id corruptum videtur e *tristitiae multis*, sive *tristissima multis*. sensus: recte quidem Messallina cum adulteris punita: sed ea origo novorum malorum. nam hinc multa nata sunt publice noxia et privatis tristissima; quae deinde in sequentibus libris traduntur. ERN.

Gesta haec annis sex, CPompeio QVerannio, CAntistio M[illegible] Rufo, TiClaudio quintum SerCornelio Orfito, PCornelio Sulla L[illegible] Othone, DIunio Silano QHaterio, MAsinio Marcello MAcilio Av[illegible] consulibus.

Caede Messalinae convulsa principis domus, orto apud libertos certamine quis deligeret uxorem Claudio, caelibi vitae intoleranti et coniugum imperiis obnoxio. nec minus ambitu feminae exarserant: suam quaeque nobilitatem formam opes contendere ac digna tanto matrimonio ostentare, sed maxime ambigebatur inter Lolliam Paulinam Marci Lolli consularis, et Iuliam Agrippinam Germanico genitam: hanc Pallas, illi Callistus fautores aderant. at Aelia Petina e familia Tuberonum Narcisso fovebatur. ipse huc modo modo illuc, ut quemque suadentium audierat, promptus, discordantes in consilium vocat, ac promere sententias et adicere rationes iubet. Narcissus vetus matrimonium, Iuliam communem (nam Antonia ex Petina erat), nihil in

2. *caelibi vitae intonanti*] in mss quibusdam *caelibis;* et vellet Pichena *caelibis vitae intoleranti.* illud vulgatum, nescio quo modo, mihi pro moribus et sermone Claudii videtur. Lips. recte Pichena, quem omnes postea editores secuti sunt. *caelibis* [cum Ma] ed pr: ceterae omnes *caelibi.* A *insolenti;* quae est glossa τοῦ *intoleranti. intonanti* restituit IGronovius, defensione et explicatione verborum promissa, non adlata. Ern.

3. *imperatoriis* Ma, *Vct tacente, et ed pr.* mox Ma *contenderet, ostentaret.*

5. *digna*] forte *dignas.* Gron. frustra, indice NHeinsio (Obs. Misc. t. 9 p. 289) et Burm. ad Suet. Claud. 38. Cic. Tusc. 1 24: *tam natura putarem vitam hominis sustentari quam vitis, quam arboris. haec enim etiam dicimus vivere,* non *has.* sed saepe de hac re critici, et frequentia sunt exempla in primis apud Graecos. sed tamen GMa *dignam,* et ed Puteolani Beroaldi Rhenani Aldi. int. *se.* Livius 1 47: *defuisse qui se regno dignum putaret.* Ern.

6. *MLollii*] non prisci illi Lollii, qui moderator CCaesari datus, ne erres, sed filii eius. et tamen quando consul fuerit, ignoro tempora suadent, et clarissimus Plinius 9 58, qui hanc Lolliam Paulinam neptem illius Lollii appellat. Lips. [quod vulgo post consulare addunt] *filiam* abest a BGMa, *Vct tacente.* Ern.

9. *huc modo* Ma: vulgo *modo huc.* *Vct tacet.*

10. *promptus*] Muretus promptus, male: sed h. l. facilius prompteram quam 4 60. Ern.

11. *consilium*] sic non modo A R apud Ryckium, sed et G omnes veteres edd quas inspexi. primum *concilium* in ed Lipsii vitio, in quam haud dubie vitio operarum irrepsit. *consilium* restituit Ryckius, frustra illud servavit IGronovius nixus Ma. mox ed pr addere pro *adiicere* e scriptura veteri adicere. Ern.

12. *familiam*] Muretus *filiam* probant Acidalius et Ryckius. recte *familiam* de uno capite dici saepe reperi. Ern.

penatibus eius novum disserebat, si sueta coniunx rediret, haudquaquam novercalibus odiis visura Britannicum et Octaviam, proxima suis pignora. Callistus improbatam longo discidio, ac si rursus assumeretur, eo ipso superbam; longe-
5 que rectius Lolliam induci, quando nullos liberos genuisset, vacuam aemulatione et privignis parentis loco futuram. at Pallas id maxime in Agrippina laudare quod Germanici nepotem secum traheret, dignum prorsus imperatoria fortuna: stirpem nobilem, et familiae Claudiae quae po-
10 steros coniungeret, ne femina expertae fecunditatis, in-

2. *usura in Br.*] sic ed Puteolani aliaeque veteres. mss, ed pr, Lipsius, Pichena *visura Brit.* unde Heinsius corrigebat *ursura*, probante Ryckio et Burm. ad Valer. Fl. 7 93, ubi *odiis urgete tyranni caput.* insolentia participii facit ut dubitem. mss tres apud Broterium *usuram*, quod ei non displicet. Ern.

et omittit Ma. *Vct tacet.*

4. *dissidio*] immo *discidio*, ut supra saepius. Gron. sic ed pr. Puteolanus autem *dissidio* cum seqq. Ern.

5. *Lollia* Ma. *Vct tacet.*

8. *nepotem*] G *nepotes*, quod defendere licet similibus apud nostrum exemplis. Ern.

9. expediri sententia potest: tamen mavelim scribi *et familiae Claudiae*, *quin posteros coniungeret*, ut quasi hortantis ea sint liberti. Lips. ego vero illud, *dignum prorsus imperatoria fortuna*, Neroni detrahi nunquam patiar. significat enim dignissimam Augusto fore, dignam Caesarea domo partem. deinde accipio quidem Lipsii *quin*, et sagaciter odoratum Muretum puto non omnia locum suum tenere: sed quem appellavit auctor *dignum imperatoria fortuna*, eum eodem ordine vocari *stirpem nobilem* parum acre paramque decens mihi videtur. scribo autem *quin stirpem nobilem et familiae Claudiae posteros coniungeret.* hoc est, magnopere suadere ut diductam nunc in duas domus primae nobilitatis gentem revocaret in unam, et Claudii nominis posteros, seque et fratris nepotem, matre illius uxore ducta penatibus consociaret, ne matrona felicis et probati uteri, aetate habili et indeflexa, coniugio suo quemcumque alium extolleret ac nobilitaret. sic infra c. 20: *quin arriperet oblata et servaret exsulem.* Gron. in A est *dignam;* quod merito placet Ryckio. non enim conveniens videtur Pallantem destinare Neronem imperatorem. reliqua Heinsius sic constituebat: *stirpe nobilem* (sc. Agrippinam) *et familiae Iuliae Claudiaeque posteros coniungere.* *coniungere* etiam Freinshemio placebat. nec longe hinc discedit IGronovius: *stirpem nobilem etiam Iuliae Claudiaeque posteros coniungere.* Ryckius denique *stirpe nobilem*, *et familiae Claudiae quae posteros coniungeret.* mihi facillimum videtur quod etiam Mureto in mentem venit: *stirpem nobilem et quae familiae Claudiae posteros coniungeret* sc. matrimonio cum Agrippina incundo. in ed Puteolani et inde Rivii est punctum ante *stirpem*, quod huic coniecturae favet; item colon in ed pr et aliis veteribus. Ern.

10. *ne*] Broterius e R edidit *nec*, quod narrationem postulare putat. frustra. non cepit satis sensum. intelligendum est: verendum esse ne f., quod genus ellipseos frequens est apud Latinos scriptores. mox dubium est utrum *expertae fecunditatis* an *experta fecunditatis* dederit Tacitus: sed quia in A illud est, et Tacitus libenter con-

sine scelere perpetrari non poterat, quia Lucio
sponderat Octaviam Caesar, iuvenemque et alia
10 signi triumphalium et gladiatorii muneris magnil
tulerat ad studia vulgi. sed nihil arduum videbat
principis, cui non iudicium, non odium erat ni
4 iussa. igitur Vitellius, nomine censoris servil
obtegens ingruentiumque dominationum provisor,
15 Agrippinae pararet, consiliis eius implicari, ser
in Silanum, cui sane decora et procax soror, Iu
haud multum ante Vitellii nurus fuerat. hinc
cusationis; fratrumque non incestum sed incusto

structionem variat, cum Ryckio praetuli. *experta fecunditatis* aliud significat quam res hic desiderat. nam *expertus* cum genitivo est tritus in aliqua re usu. Ern.

2. *praevaluere*] G *praevaleres*. mox abest *quae*, item a B et ab aliis mss apud Broterium. Ern.

9. *et alia clarum*] ita diserte V, vereque, transmarina forma sermonis est, *νεανίσκον τί τ' ἄλλα λαμπρὸν*, crebrumque apud Latinos, *homo cetera bonus*, et similia. in Agellio *homo pleraque non indiligens*. Lips. sic Ma [: negat Furia *et tacet Vct.*] sed G et alii et edd veteres *alias*. mox ed pr male *insignia*. G *munificentia*. v. ad H. 3 34. Ern.

12. *indita*] Muretus *indicta*. Lips. sic et Acidalius, Pichena. at sic oritur tautologia. *indita* sunt quae

ea vox. non enim erant quam adulationes demissae ad pelliciend que gratiam Agrippin noster. Lips. sed ad xime ad fallendum Ern.

15. *serere*] sic edd roaldi Alciati Gronov quod verum puto. BMa] *ferre*. Vitelli criminandi suggerebat *serere crimina*, non formulae loquendi et desidero. confundi h libris docet Drak. ad Ern.

16. *Galvina* Ma. *

18. *fratrisque*] V *frat* probo. in reliqua seri animi. vulgatam si f tentiam esse volo; tra

rem ad infamiam traxit. et praebebat Caesar aures, accipiendis adversum generum suspicionibus caritate filiae promptior. at Silanus insidiarum nescius, ac forte eo anno praetor, repente per edictum Vitellii ordine senatorio movetur, quanquam lecto pridem senatu lustroque condito. simul affinitatem Claudius diremit, adactusque Silanus eiurare magistratum, et reliquus praeturae dies in Eprium Marcellum collatus est.

5 Gaio Pompeio Quinto Verannio consulibus pactum inter Claudium et Agrippinam matrimonium iam fama, iam amore illicito firmabatur; necdum celebrare sollennia nuptiarum audebant, nullo exemplo deductae in domum patrui fratris

sum, ut incustoditum nimis et incautum, ita minime malum. siquid mutandum, legerem *incustoditum sermonem.* ex Seneca certe clarum non aliud vere obiectum huic Silano quam verba adversus sororem nuptialia et parum cauta. ait in Ludo de morte Claudii: *qui, quantum quidem in ipso fuit, damnatum incesti LSilanum generum suum occidit. oro propter quid? sororem suam festivissimam omnium puellarum, quam omnes Venerem vocarent, maluit Iunonem vocare.* ita enim restitui eum locum nuper. Lips. recte omnino. sic Seneca Medea v. 56: *ad regum thalamos* i. e. regis et puellae regiae. dein idem v. 59: *sceptrigeris colla tonantibus*, h. e. Iovi et Iunoni. neque erat cur penderet animi ὁ πάνυ in tam commoda explicatione reliqui. non foedam et scelestam libidinem, sed simplicem nimis et incautam eoque malignae interpretationi obnoxiam consuetudinem et conversationem arripuit in crimen. apud Senecam in Ludo scribendum: *si mehercules a Saturno petisset hoc beneficium, cuius mensem toto anno celebravit, non tulisset illud. nedum ab Iove, quem, quantum quidem in illo fuit, damnavit incesti. LSilanum enim generum etc.* eodem pertinet ibidem: *unum abnepotem LSilanum. videris, Iupiter, an in caussa mala. certe in tua.* vide quae ibi notavi. Gron. sic etiam Ma et ed pr. idemque voluit exprimere scriptor B, qui dedit *fratrem.* ceterae edd ad Pichenam *fratrisque. fratres* dici de fratre et sorore exempla docent in Gesneri thesauro prolata, et a Bentleio et Burmanno locis ibi citatis. Ern.

4. *edictum Vitellii*] nam censores edicta proponebant. Livius 43 16: *multis equos ademerunt. in ea re quum equestrem ordinem offendissent, flammam invidiae adiecere edicto, quo edixerunt ne quis* etc. Plinius 13 5: *urbis a. 565 PLicinium Crassum LIulium Caesarem censores edixisse ne quis venderet unguenta exotica.* idem 14 16: *PLicinius Crassus LIulius Caesar censores edixerunt ne quis vinum Graecum Amineumque octonis aeris singula quadrantalia venderet.* Suet. de Rhet. *de iisdem interiecto tempore CnDomitius Aenobarbus et LLicinius Crassus censores ita edixerunt.* de quo ante *item censorium edictum subiiciam.* ne quem frustretur, qui *edictum*, tacentibus aliis, explicat album censorium cum senatorum nominibus, quod postquam Augustus publicarit primus, ex eo *edictum* sit appellatum. nihil aliis cum senatoribus: solo cum Silano negotium in hoc edicto Vitellio fuit. Gron.

9. *Verania* Ma *et G: sed Vct tacet.*

10. *iam fama*] distinguunt libri mei *matrimonium, iam fama*, et

labores, quis orbem terrae capessat, egere admi
10 domestica cura vacuus in commune consulat.
honestius censoriae mentis levamen quam assumer

recte, quoniam ante istos consules matrimonium pactum. supra enim scriptum c. 3: *quae ubi matrimonii sui certa fuit.* statim etiam e F scripseris *deductae in domum patrui fratris filiae.* Lips. sic et Ma, *Vct tacente.* contra edd veteres *filia deducta.* Ern.

1. *quin et incestum*] sententiam loci censeo: fruebantur quidem matrimonii bonis Claudius et Agrippina, at non securi, quia et incestum subesse videbatur nondum firmatis eiusmodi nuptiis, et periculum ne populus ab exemplo passim usurparet, publico malo. Lips. gerrae Siculae male πολιτικοῦ, quae hic Boxhornius. Freinshemio Catone simus contenti. Claudius haud erat intacti superstitione animi, immo quo mente commotior, eo paullo infirmior unus multorum, eo superstitiosior. docetque id etiam Suetonius in vita eius 22. semper autem incesta in prodigiis habita, in expiandis et procurandis, in iis quibus iram deorum putabant denuntiari. reliqua pete a Freinshemio. Gron.

5. *civium et consensui*] delenda copula, vel, quod verius, addenda vox scriptori elapsa, *civium et S consensui*, i. e. senatus. ita respondebit Claudii oratio Vitellia-

tentatur aliisque. R e
lani *consensu* pro co
male. Ern.

7. *summamque reip.*
mamque rempublicam.
unde cum Ryckio et
cepi. de forma loqu
respublica hodie nota
summa reipublicae ide
quae dixi in Clave Cic.
nimis viri docti adama
tionem de *summa repu*

9. *capessat* i. e. cur
34: *iret virgo et suc*
adde infra 15. mox
G *concionem.* Ern. *V

11. *censoriae*, non C
Acidalius et Pichena
censorum erat exigere
censor adigebat solem
dum: *tu ex animi tui*
rem habes? teste Gelli
pertinet oratio QCaecili
midici, *quam in cens*
populum de ducendis
est apud eundem I 6.
augenda, ut inscribi
qui et Augustum eam
tasse et populo per ed
fecisse scribit c. 89.
uxore legibus ducend
salubre prodebat popul
autem non modo forte

prosperis dubiisque sociam, cui cogitationes intimas, cui parvos liberos tradat, non luxui aut voluptatibus assuefactus, sed qui prima ab iuventa legibus obtemperavisset.
6 postquam haec favorabili oratione praemisit multaque patrum
5 assentatio sequebatur, capto rursus initio, quando maritandum principem cuncti suaderent, deligi oportere feminam nobilitate puerperiis sanctimonia insignem. nec diu anquirendum quin Agrippina claritudine generis anteiret: datum ab ea fecunditatis experimentum, et congruere artes honestas.
10 id vero egregium, quod provisu deum vidua iungeretur principi sua tantum matrimonia experto. audivisse a parentibus, vidisse ipsos arripi coniuges ad libita Caesarum: procul id a praesenti modestia. statueretur immo documentum,

modo censoris et officium, sed et mentem, castam illam, sanctam, integram dignamque censore unico et morum custode, praestaret? Gron.

quam] *unquam et* M². *Vct tacet.*

1. G *dubiis* sine copula. Ern.

2. *luxui*] O *luxu*; quod verum videtur. nam sic in dativo libenter veteres, etiam noster. v. Oudendorp. ad Suet. G *et volupt.* Ern.

10. *vidua* Agrippina, mortuo sub initia imperii Claudiani Crispo Passieno, cui post Domitium nupserat. Plinius 1. 16: *arborem mori eximiam aetate nostra adamavit Passienus Crispus bis consul, orator, Agrippinae matrimonio et Nerone privigno clarus.* Suetonius Ner. 6: *verum Claudio imperium adepto non solum paternas opes recuperavit, sed et Crispi Passieni vitrici sui hereditate ditatus est.* tamen idem ille Passienus antea maritus Domitiae sororis Aenobarbi. quod ex Quinctiliano colligas, 6 2 50. apud Senecam de hoc eodem Nat. Quaest. 4. praef. *Crispus Passienus, quo ego nil novi acutius in omnibus rebus, maxime in distinguendis* (omnino scribendum *distringendis*) *et curandis vitiis, saepe dicebat adulationi opus esse non claudere ostium sed aperire, et quidem sic quemadmodum amicae solet, quae si impulit, grata est, gratior, si effregit.* iterum scribe *sed operire*, i. e. leviter obducere, opponere ostium; ne pereat dicto sua Venus. pluscula etiam in Exc. *A* vide. Lips. mss Senecae: *adulationibus non claudere ostium, sed aperire.* scribendum igitur *adulationi nos non claudere ostium, sed opponere, et quidem sic quemadmodum amicae opponi solet.* hoc est non obserare aut repagulis firmare, sed sine sera, dempto obice, manibus tantummodo obtendere, vel obiectum sustinere ac praetendere. nam *operire*, in quo et Gruterus argutatur, ipsum claudere est. Terentius Phorm. 5 3 33: *iamne operuit ostium.* noster 3 15: *egressa cubiculo uxore operiri fores iussit.* Gron.

12. *vidisse*] principe Caio. Lips.

13. *documentum quo uxorem*] nugax oratio. quid enim? non antea imperatoribus semper uxor? semper. quid ergo opus ei rei documento? tu corrige *quomodo uxorem.* id enim vult adulator homo, prodendum esse posteris exemplum, ut imperator uxorem senatu suasore et auctore capiat. Lips. quicquid obtrectent Lipsio Pichena et Freinshemius, multo magis resipit Latium vetus, *statueretur immo documentum quomodo uxorem imperator acciperet*, quam alterum. hoc enim vult, tempus venisse ut exemplum prodatur, idque iam prodi posse, quod respicientes quoque

ingressus decretum postulat quo iustae inter patre
que filias nuptiae etiam in posterum statuerentur.

admoniti securi principes discant qualiter et quemadmodum matronam introducere in penates deceat Augustum. adhuc enim nullum exemplum coniugii Caesarum salubre exstabat. adde quae scripsimus Obs. 4 11. Gron. sic et Ryckius. recte. mox G *connubia*. Ern. in Ma lacuna inter *imperator* et *acciperet*. *de qua Vct tacet.*

*2. *neque* Vct.*

3. sobrinas appellat; tamen palam est intellegi debere de consobrinis. quis enim hoc censeat, eos quos proprie sobrinos legum auctores appellant, arceri inter se nuptiis? nunquam factum. sed veteres haec miscebant, vocularum haud aeque curiosi captatores. in glossis priscis legas *ἀνεψιὸς consobrinus*, *sobrinus*. alibi *θεία πρὸς μητρὸς consobrina*. et *ἐξάδελφος*, *ἐκ δύο ἀδελφῶν θηλειῶν*, *consobrinus*. quid quod Velleius simili libertate 2 3 *consobrinum TiGracchi* Scipionem Nasicam appellat, qui iuris consultorum finitione sobrinus sit? Lips. tuetur sobrinas Clemens Klenzius (Familienrecht der Cognaten und Affinen p. 19).

tempore addito percr.] malim *tempore percrebuisse*, reiecta voce quae glossographum sapit. aut potius invertam, *tempore adeo*. et quam ipse denarrat, cretum populi πᾶσα μεῖν ἄχρις ἀνεψιῶν, τέρω κεκωλῦσθαι. i. *bus ducere usque a supra autem vetari.* proprie coeperit, no vetus esse ex Livio quem 42 34 ita loqui nus, *cum primum in pater mihi uxorem fr dedit:* imo quasi in recenset. sane coniugi crebra; et sic inter il cellus Iuliam Augusti sobrinam, aliique pl tamen eas ipsas nuptia de quo Victor. *tantu dori tribuit et contine sobrinarum nuptias vet sororum.* permiserunt cadius et Honorius nuptiis. Lips. *addi* editi omnes; et ver Freinshemio, pro pr pore. mox *orare* M ceterae ante Rhenanu *rogare* substituit. Ea

9. *obvium* vulgo. *

10. *decretum posta* 11 10: *ψήφισμα ἐπο ναι Ῥωμαίοις ἀδελφ* ait Tacitus fratrum fil capias: non enim li

men repertus est nisi unus talis matrimonii cupitor, Titus Alledius Severus eques Romanus, quem plerique Agrippinae gratia impulsum ferebant. versa ex eo civitas, et cuncta feminae obediebant non per lasciviam, ut Messalina, rebus
5 Romanis illudenti. adductum et quasi virile servitium: palam severitas, ac saepius superbia; nihil domi impudicum, nisi dominationi expediret. cupido auri immensa obtentum
8 habebat, quasi subsidium regno pararetur. die nuptiarum Silanus mortem sibi conscivit, sive eo usque spem vitae
10 produxerat, seu delecto die augendam ad invidiam. Calvina soror eius Italia pulsa est. addidit Claudius sacra ex legi-

1 141: *genitamque fratris coniugem captus sibi toris nefandis flebili iunxit face*, ubi melius leges *genitamque fratre coniugem captam*. Domitianus imitatus exemplum est, qui Iuliam habuit filiam Titi. Lips.

1. *receptus* Ma. *Vct tacet.*

2. *Talledius*] *TAlledius* scribo, et vidi postea ita citare hunc locum Beroaldum. in monumentis priscis (ap. Grut. p. 667 2.) *MAllidi*. in Iuvenali 5 118: *tibi habe frumentum*, *Alledius inquit*. quod noster nunm imitatorem sceleris eius facit, Suetonius dissentit, qui duos c. 26. noster, credo, non habuit curae nescio quem recensere libertinum. vocat etiam equitem Romanum, quem ille primipilarem. nec aberrat, quoniam primi pili comes gradus equestris. Martialis 6 58: *et referes pili praemia clarus eques*. Lips. recepere Ryckius et Pichena et alii. sic volebat etiam Torr. ad Suet. Claud. l. c. Ern.

4. *Messallina*] mss tres apud Broterium et ed Beroaldi *Messallinae*; quod recepit Broterius. non bene. nec enim pendere potest ab *obediebant*. sensus est, non per lasciviam illudebat rebus Romanis, ut Messallina fecerat, sed etc. Ern.

5. *addictum quasi*] arbitrio meo transponantur verba *addictum et quasi virile*. lectioni stabiliendae (nam ego olim solicitavi) est, quod apud eundem Tacitum de Mor. Germ. 43 scribitur: *trans Lygios Gothones regnantur, paullo iam addictius quam ceterae Germanorum gentes, nondum tamen supra libertatem*. nec poenitet tamen prorsus coniecturae, *adductum*, praesertim quae firmatur B et Ma; de quo verbo in H. 3 7. Lips. *adductum et quasi* est in G et ed pr. at Puteolanus *additum quasi et vile*, vitiose: quod secuti sunt Rivius Beroaldus et Alciatus. sed Rhenanus *addictum quasi et virile*, et sequentes usque ad Pichenam. Ern.

8. *die nuptiarum*] mala ergo distinctio, et historiae vitiandae, in Suetonio obtinuit 29: *Silanus abdicare se praetura morique initio anni coactus. die ipso Claudii et Agrippinae nuptiarum in quinque et triginta senatores trecentosque amplius equites animadvertit*. apage. nulla caedes nuptiali eius die lecta, scribeque *initio anni coactus*, *die ipso — nuptiarum*. *in quinque* etc. Lips. *sibi mortem* vulgo.

10. *Calvina*] fortasse illa quae vitam produxit ad Vespasiani imperium, de qua Suet. Vesp. 23: *cum mausoleum repente patuisset, ad Iuniam* (male enim editum suppositumque a scholiastis *Iuliam*) *Calvinam e gente Augusti pertinere dicebat*. nam Silani isti inter abnepotes Augusti fuerunt, ut dicam. Lips.

11. si *pulsa* tantum, quid ita commentator Iuvenalis scribit eam a se interfectam? *Calvina*, inquit, *praetoris cuiusdam soror, quae se occidit tamquam infamis in fratrem*

9 beneficii et infensus Claudio dolore iniuriae crede
10 citum dehinc non ultra cunctari, sed designatu
Memmium Pollionem ingentibus promissis indu
tiam expromere qua oraretur Claudius desponde
Domitio; quod aetati utriusque non absurdum et
tefacturum erat. Pollio haud disparibus verbis a

(lego *fratre*) *Claudii temporibus.* hoc notat ad illud 3 133: *donat Calvinae vel Catienae.* homo errat. Lips.

sacra ex legibus Tulli] non alia sacra piaculaque accipio, quam quibus Tullus olim rex in Horatio sororiam caedem loit expiavitque. Livius 1 26: *itaque ut caedes manifesta aliquo tamen piaculo luueretur, imperatum patri ut filium expiaret pecunia publica. is quibusdam piacularibus sacrificiis factis, quae deinde genti Horatiae tradita sunt, transmisso per viam tigillo velut sub iugum misit iuvenem.* similiaque Dionysius 3 22, qui addit ea sacra per pontifices facta, convenienter cum iis quae hic Tacitus. Lips. alia piacula intelligenda vere iudicat Ryckius. Ern.

2. *inridentibus cunctis*] et hercle ridiculum, quod Claudius Silani cum sorore incestum piacularibus sacris lueret, ipse in eadem culpa. nam piacula istaec cave alio referas quam ad crimen Silani. Lips.

3. *ad Agrippinae* M[a]. *Vct tacet.*

4. *venium exilii*] relegatus enim culpa, o Romani nomi magne sol. Lips.

6. *tali magistro*] s magistro: utili priva si Neronis indoles an voluissent. sed ad haec scholiastis in I 109. *Seneca sub C conscius adulteriorum nici filiae, in Corsi post triennium revoc etsi magno desiderio deret, ab Agrippina ta Neroni in palatium a vum immanemque na cito et mitigavit, in solitus dicere non fore quin gustato semel ho ingenita redeat saeviti uterentur* M[a] *Vct ta scripti et editi *uteretu* usque. illud verum. n *inducunt:* intellige A libertis et ceteris instr tentiae; quamquam ibi dit *inducit* e mss et ed M[a] *oraretur* pro vulg restituit Pichena. Put *oraret.* Ern.

tellius censet; despondeturque Octavia, ac super priorem necessitudinem sponsus iam et gener Domitius aequari Britannico studiis matris, arte eorum quis ob accusatam Messalinam ultio ex filio timebatur.

10 Per idem tempus legati Parthorum ad expetendum, ut rettuli, Meherdaten missi senatum ingrediuntur, mandataque in hunc modum incipiunt, non se foederis ignaros nec defectione a familia Arsacidarum venire; sed filium Vononis, nepotem Phrahatis accedere adversus dominationem Gotarzis nobilitati plebique iuxta intolerandam. iam fratres, iam propinquos, iam longius sitos caedibus exhaustos; adiici coniuges gravidas, liberos parvos, dum socors domi, bellis infaustus ignaviam saevitia tegat. veterem sibi ac publice coeptam nobiscum amicitiam, et subveniendum sociis virium aemulis cedentibusque per reverentiam. ideo regum obsides liberos dari ut, si domestici imperii taedeat, sit regressus ad principem patresque, quorum moribus assuefactus rex melior adsciscetur. ubi haec atque talia dissertavere, incipit orationem Caesar de fastigio Romano Parthorumque obsequiis: seque divo Augusto adaequabat, petitum ab eo tegem referens, omissa Tiberii memoria, quanquam is quoque miserat. addidit praecepta (etenim aderat Meherdates), ut non dominationem et servos sed rectorem et cives cogitaret, clementiamque ac iustitiam, quanto ignara barbaris,

3. *quis ob*] *qui sub* M[a]. *Vet tacet.*

5. *ut retuli*] 11 10. Lips. mox *mandataque* BGM[a] et ed pr, Puteolanus omnesque ad Rhenanum [*qui mandata*] restituit Freinshemius. Ern.

8. *sed — accedere*] ABGMR et ed pr *accedere*, quod recte restituerunt Ryckius et IGronovius. Puteolanus dedit *accersere*, quia ante *expetere*, 6 31 *poscere*, ut opinor; quod sequitur Rivius. verum in G et veteribus edd est *et*, in BM[a] *sed et*. an Tacitus scripsit *ut — accederent?* id certe accuratius antecedentibus opponeretur. item IGronovius legi vult *dominationum intolerandae;* quia ultima vox sic in M[a] *Vet tacente.* non placet mihi. Ern.

12. *bellis infaustus*] elegantissimi ingenii et doctrinae noster Modius (ep. 99. in Grut. Lamp. v. 5.) observat e libro vetere (A) *belli infaustus*. recte, ea forma qua militiae clarus. Lips. ed pr *bellisque*. ante eadem *adicit* vitiose pro *adici*, scriptura saepe obvia, sed non constante. vitio operarum in ed Puteolani irrepsit *abiici*, quod propagatum est ad Rhenanum usque, qui verum restituit. Ern.

22. *miserat*] et quidem tres miserat, Vononem, Phraatem, Teridatem. adi 2 1, 6 30 sq. Lips.

addiditque pr. vulgo.

23. *concitaret* M[a].

24. *ignara*] ita edidi e V. F erat *ignota*, vulgo *ignoratiora*. phrasis vulgata et obvia in Tacito. Lips. sic scriptor M[a] dare voluit, in quo est

tanto toleratiora capesseret. hinc versus ad legatos extoll
laudibus alumnum urbis, spectatae ad id modestiae: ac
men ferenda regum ingenia, neque usui crebras mutationes
rem Romanam huc satietate gloriae provectam ut exter
5 quoque gentibus quietem velit. datum post haec Gaio Cas
12 qui Suriae praeerat, deducere iuvenem ripam ad Euphratis.
tempestate Cassius ceteros praeminebat peritia legum: ac
militares artes per otium ignotae, industriosque aut igna
pax in aequo tenet. ac tamen quantum sine bello dabat
10 revocare priscum morem, exercitare legiones, cura pere
perinde agere ac si hostis ingrueret: ita dignum maiori
suis et familia Cassia per illas quoque gentes celebr
igitur excitis quorum de sententia petitus rex, posit
castris apud Zeugma, unde maxime pervius amnis, pe
15 quem illustres Parthi rexque Arabum Acbarus adven
monet Meherdaten barbarorum impetus acres cunctatione

ignata *, tacente Vct.* sic ed pr et mss apud Broterium. pro quo Puteolanus *ignoratiora* dedit, quod in omnibus est usque ad Lipsium, qui *ignara* recte restituit. G *ignorantiora*. Ern.

1. *tanto toleratiora capesseret*] fluctus hic interpretes movent in simpulo. v. Obs. I 14. Gron. sic e Ma dedit Pichena. veteres edd omnes *tolerantiora*. *toleratiora* sunt graviora. nam ut Graeci τὸ πάσχειν etiam de rebus bonis dicunt, sic *tolerari* dici possunt etiam grata et bona. sic *vita tolerari* dicitur saepe nulla molestiae significatione adiuncta. possis etiam sic capere, eas virtutes tolerabilius reddere regium imperium. sed non est necesse. frustra viri docti tentarunt corrigere *laetiora*, *gratiora*. Ern.

2. *ac tamen*] ed pr *at tamen*. Rhenano quoque *ac tamen* suspectum, quod omnes a Puteolano habent. mox ed pr *posthac*; ceterum totus locus sic, ut nunc editur, ibidem expressus est. ceterae edd omnes ad Pichenam *velit datam*. *post haec — ad Euphratis iubet*. Ern.

7. *ceteros praeminebat*] V *ceteris praeerat*. accipio. Lips. ita etiam ed pr. et est sane exquisitius dictum; nec dubitarem restituere, nisi suspicio superesset id reposu librario e praecedentibus. pr *nebat* ceteri omnes; nisi qui novianae et Ryckius pr quod secutus sum, quis ab veteres edd c. 33, et sapr ties Ma. post dedi *aut* e Ro pr pro *ac*, quod ceteri omnes, nisi quod etiam Rhen volebat non parentibus sequente vocali inusitata fuisse saepe monuere viri doc

9. *attamen* vulgo.

10. *exercere*] veteres Lips. sic et Ma, unde resti chena. mox *ratus* abest IGronovius a Ma, nec is comparet; unde valde id esse insititium. nec id ipsa *ferens*, *dictitans*, intelligi Taciti stilo. Ern. B nam. lacunam etiam Ma *Cassia . . . . p illas.*

12. *per illas quoque* Cassium illum, qui cuius in Syria prospera cladem Crassi. Lips.

*13. *peritus* Vct.*

15. *Abbarus* solenne illi nomen, ut Ptolemaeus V Acbarus semper scripsi piano Ἄκβαρος; in

nguescere aut in perfidiam mutari: ita urgeret coepta. quod spretum fraude Acbari, qui iuvenem ignarum et summam fortunam in luxu ratum multos per dies attinuit apud oppidum Edessam. et vocante Carene promptasque res ostentante, si citi advenissent, non comminus Mesopotamiam sed flexu Armeniam petunt, id temporis importunam, quia hiems occipiebat. exin nivibus et montibus fessi, postquam campos propinquabant, copiis Carenis adiunguntur, transmissoque amne Tigri permeant Adiabenos, quorum rex Izates sodietatem Meherdatis palam induerat, in Gotarzen per occulta et magis fida inclinabat. sed capta in transitu urbs Ninos, vetustissima sedes Assyriae, [et Arbela] castellum insigne

nis Ἄβγαρος. Lips. B mox *Acbarus*, mox *Abbarus*. GMR constanter *Acbarus*. [Ma tamen *abbarus* c. 14] ed pr *Aebarus* vitio operarum pro *Acbarus*, ut A, unde id iam IGronovio recepi. Ryckius maluit *Abgarus* sequi, scripturam nummorum, de quibus vide Spanhemium de V. et P. N. t. I p. 126 et 134) qui acriter *Abgarus* defendit. Valesius ad Euseb. H. E. I 13 utrumque rectum esse defendit, sed praefert Ἄγβαρος, *Acbarus* ob consensum Graecorum et Latinorum scriptorum. scilicet non quaeritur utrum sit per se rectius, sed utrum vulgo inter Graecos et Latinos tritius. Ern.

1. *ita urgueret*] Ma, *tacente Vct.* vulgo *itaque urgeret*. cf. c. 44 et 45.

4. *Carrhene*] IGronovius notat in Ma scribi sine aspiratione, semel [sic] uno r. ed pr semper *Carene*. sed ibi etiam iafra [ut in Ma] *Parrcis*, et in aliis quoque verbis una litera pro duplici. sic et G. Ern.

6. *petivit* Ma.

7. *occipiebat*] AR et ed pr *occupabat*. et sic placebat Mureto. cetera edd *occipiebat*. Ern.

campis B. *Vct.*

8. *tramissoque* vulgo.

9. *Iuliates*] ita edidi ex meis libris. vulgo tamen *Hyliates*; et statim infra *Ezates*, etiam in mss. sito verum nomen esse *Iazates*. ita illum appellatur constanter Iosepho XX 2 3, ubi et historia omnis explicita de origine huius regis et progressu. narrat autem Iosephus Iudaicae religionis eum et matrem Helenam fuisse; multaque alia, quae operae sit legere. Lips. *Iuliates* Ma et ed pr, et mox *Ezates*, ut BO. mox eadem *per occulta et magis fida*, ut post Rhenanus dedit e B, cum intermediae edd dedissent *occultam et m. fidam*. Ern. B *Yliates*.

11. *in transitu* est, dum eas regiones transeunt. de Nino porro ne dubites, quam funditus a Cyaxare et Nabuchodonosore deletam scimus: instaurata post videtur, sed ut ad pristinam magnitudinem non rediret. sic videtur cum aliis, tum Cellario G. A. t. 2 p. 660. Ern. v. intpp ad Lucian. Contemplant. 23.

12. *castellum insigne fama*] attentum lectorem non fallet vitium. quid enim? an Ninon castellum vocat, quam paullo ante urbem? et utrumne apud Ninon postremum Darii cum Alexandro proelium fuit? imo haud procul Arbela, apud pagum Gaugamela. inseruerim ergo vocem, *sedes Assyriae, et Arbela castellum insigne fama*; aut certe, si satis sit id intelligi, addita copula, *sedes Assyriae et castellum*. Lips. Ryckius ex A recepit *et Arbela*, c. *i. f.* sed illum codicem interpolatum non uno loco contendit IGronovius, nec probat Ryckii factum. Pichena posteriorem Lipsii coniecturam recepit. ego vitium esse in h. l. non ambigam. nam potuit quidem Taci-

fama, quod postremo inter Dareum atque Alexandrum pro-
lio Persarum illic opes conciderant. interea Gotarzes, qui
montem cui nomen Sambulos, vota dis loci suscipiebat, pro-
cipua religione Herculi; qui tempore stato per quietem mo-
5 sacerdotes ut templum iuxta equos venatui adornatos sisti
equi ubi pharetras telis onustas accepere, per saltus re-
nocte demum vacuis pharetris multo cum anhelitu redi-
rursus deus, qua silvas pererraverit, nocturno visu demo-
14 strat, reperiunturque fusae passim ferae. ceterum Gotarzes
10 nondum satis aucto exercitu, flumine Corma pro munimen-
uti, et quanquam per insectationes et nuntios ad proelium
vocaretur, nectere moras, locos mutare, et missis corpo-
ribus exuendam ad fidem hostes emercari. ex quis Izates
Adiabeno, mox Acbarus Arabum cum exercitu abscedun-
15 levitate gentili, et quia experimentis cognitum est barbaros
malle Roma petere reges quam habere. at Meherdates o-

tus periphrasi uti; sed tum debuit dicere *c. i. f. ad quod — Persarum opes conciderunt*, non sic ut est in vulgatis. nunc clarum est nomen loci praecessisse, de quo aliquid addat, ut ante de Nino. itaque recepi lectionem codicis A. unde Gronovius didicerit praeclaram urbem fuisse, nescio: Curtius *vicum* appellat. Ern.

3. *sambulos* Ma, *tacente Vct.*

4. *Herculis*] BGMO et edd Puteolani Rivii *Herculi* *, tacente Vct* quod non spernendum, i. e. sed maxime vota suscepit Herculi. ed pr etiam *praecipuae*, [Ma *praecipue.*] vulgati sensus: sed maxima religione ibi Hercules colitur. mox *stato* e Ma Pichena: veteres edd *statuto*. illud verum esse latinitas docet, estque et in aliis mss apud Broterium. Ern.

6. V *telis omissis onustas*, nec scio quid voce ea faciam. forte *telis omnigenis onustas*. Lips. sic et ed pr. Acidalius coniiciebat *missilibus*. credo vitiosam et veram scripturam a librario fuisse coniunctam, quod vitiose scriptum delere nollet. nam *omissus et onustus* confundi possunt. ante pro *ubi* GO *ut*. Ern.

8. *qua silvas pererraverit*] vulgo *quas silvas pererraverint*. Ma lectionem reposuit Pichena. pererraverit ed pr et G. Ern.

14. *mox Acbarus Arabum cum exercitu*] Pichena coniicit *mox Abbarus Arabum* c. ex. et hanc de Arabum exercitu intelligi, quo Izates privatus fuerit nec copias duxerit. haec non excidisse praestantissimo, si Josephus et Tacitus narram inspexisset; aut animadvertisset c. 12 legendum: *Adiabeno, quorum rex Izates*, intelligas esse in hac narratione, quae diligenter acutum videns facile offendatur; ut hoc remedii censeo, ut scribatur *ex quis Izates Adiabeno, mox Abbarus Arabum cum exercitu, abscedunt*. si non dixisset supra c. 12 *rexque Arabum Abbarus*, adiecisset Farnesianum, tanquam hic nunc eum titulum temperaret nec nere, quia c. 13 dederat. sed quia superius utrumque regem expressisset, fatua hic ea mentio in dicta non minus fatuum *Izates Adiabeno* tanquam id antea non perspicuum. nihil commodius quam *Adiabeno*, ut intelligas ex proximo *exercitu*. Gron. placet ita mihi. Ern.

16. *Roma*] Schugkius ad 102 e codice Herhipolen

lidis auxiliis nudatus, ceterorum proditione suspecta, quod unum [erat] reliquum, rem in casum dare praelioque experiri statuit. nec detrectavit pugnam Gotarzes deminutis hostibus ferox. concursumque magna caede et ambiguo eventu, donec Carenem profligatis obversis longius evectum integer a tergo globus circumveniret. tum omni spe perdita Meherdates, promissa Parrhacis paterni clientis secutus, dolo eius vincitur traditurque victori. atque ille non propinquum neque Arsacis de gente, sed alienigenam et Romanum increpans, auribus decisis vivere iubet, ostentui clementiae suae et in nos dehonestamento. dein Gotarzes morbo obiit, accitusque in regnum Vonones Medos tum praesidens. nulla huic prospera aut adversa quis memoraretur: brevi et inglorio imperio perfunctus est, resque Parthorum in filium eius Vologesen translatae.

15 At Mithridates Bosporanus amissis opibus vagus, postquam Didium ducem Romanum roburque exercitus abisse cognoverat, relictos in novo regno Cotyn iuventa rudem et paucas cohortium cum Iulio Aquila equite Romano, spretis utrisque concire nationes, illicere perfugas; postremo exercitu coacto regem Dandaridarum exturbat imperioque eius potitur. quae ubi cognita et iam iamque Bosporum invasurus habebatur, diffisi propriis viribus Aquila et Cotys, quia Zorsines Siracorum rex hostilia resumpserat, externas et ipsi gra-

Romam; idque probat et exemplis illustrat. adde Burm. ad Ovid. Met. 7 296. et sic plane exhibent G et ed pr. mox BG et ed pr, Rhenani, Aldi, Gryphii non habent *erat*. Ern.

5. *Carrhenen* vulgo.

12. *Medos tum praesidens*] ita e M[a] *Vet tacente* edidit Pichena; quam constructionem supra vidimus 3 39, 4 5. editi ante Pichenam omnes *Medis*. Ern.

16. Dio Mithridatem quemdam nominat prolem magni illius; cui Claudius regnum Bospori largitus sit, 60 8. sed is alius debet fuisse ab isto. Lips. *bosphoranus* M[a], et c. 63 *bosphorianoque*. mox, ut c. 35 et 14 11, vulgo *posteaquam*. *de his Vet tacet, sed *postquam* ed pr.*

22. *et iam iamque Bosp. invasurus habebatur*] sic omnes editi, nisi quod ed pr *iannamque* vitiose pro *iamiamque*, et *invasurum*. Rhenanus dicit se delevisse *et iam* [cum B], et pro *habebatur* scripsisse *videbatur*. sed operae vulgatum dedere; quod non tentandum est. *invasurus habebatur* pro erat, dicebatur. Virgilius 12 134: *tumulus qui nunc Albanus habetur*. noster infra c. 23: *iure quo Sicilia haberetur* i. e. *esset*. mox bene Pichena dedit *diffisi* e lectione M[a] *diffisis;* quod est etiam in ed pr. *Vet tacet.* ceteri *diffisus*. Ern.

24. *Saracorum*] F *Siracusorum*. vera scriptura *Siracorum*. nam et a Strabone in 11 p. 506 τὰ τῶν Σιράκων φῦλα dicuntur. populi

ob ambiguos popularium animos obtineri relicto
10 visum. exin in Siracos pergunt, et transgressi
dam circumveniunt urbem Uspen, editam loco
ac fossis munitam, nisi quod moenia non saxo
et vimentis, ac media humo, adversum irrump
erant; eductaeque altius turres facibus atque
15 bant obsessos. ac ni praelium nox diremisset
17 trataque expugnatio eundem intra diem foret.
sere legatos, veniam liberis corporibus orantes:
cem milia offerebant. quod aspernati sunt v
trucidare deditos saevum, tantam multitudinem
20 gere arduum: belli potius iure caderent. datu

sunt ad Caucasum. Lips. *Syracusorum* etiam GMR et ed pr, Puteolanus, *Syracusarum* Alciatus. *Soracorum* primus dedit Rhenanus. infra GM[a] et ed pr *Seracos*. *Vct *Siracos*.* Ryckius recepit *Siracorum*. initium eius vocis certe desiderant scripti. sed scriptura mss potest etiam facta esse e *Siracenorum* vel *Seracenorum*. nam Ptolemaeus 5 9 vocat Σηρακηνούς, et scriptura Strabonis 11 p. 492 Σειρακούς. Ern.

1. *Adorsorum genti*] Straboni Plinio Ptolemaeo hi populi dicti *Aorsi*, inter Scythas. Lips. quod recepit Ryckius. Ern.

5. *tum* vulgo. ita etiam c. 36.

7. *nostris in armis*] aliter exaudio quam vulgus. i. e. nostri in lateribus erant et ad armos. nec enim

ritu instructos arm
malo. Lips. poster
mox *Sozam* M[a] et
teri *Soza*. *Vct tac
daricae, quod se
Dandaridae dicit R
ed pr. Ern. B no

12. *cratibus iunct*
vimentis, probo. Lip
[immo M[a] *gratibus*
*Vct *cr. et uimtis**]
positis vitiose, ut a
mentis. B *cratibu*
iunctis, quod est i
et Rivii, factum e
est in G, ut ante
mentis. v. ad 11
tem natum est e
terius edidit *crat*
per coniecturam: *cr*
quia nuspiam id re

bus, qui scalis evaserant, signum caedis. excidio Uspensium metus ceteris iniectus, nihil tutum ratis, cum arma, munimenta, impediti vel eminentes loci, amnesque et urbes iuxta perrumperentur. igitur Zorsines, diu pensitato Mithri-
5 datisne rebus extremis an patrio regno consuleret, postquam praevaluit gentilis utilitas, datis obsidibus apud effigiem Caesaris procubuit, magna gloria exercitus Romani, quem incruentum et victorem tridui itinere abfuisse ab amne Tanai constitit. sed in regressu dispar fortuna fuit, quia navium
10 quasdam, quae mari remeabant, in littora Taurorum delatas circumvenere barbari, praefecto cohortis et plerisque cen-
18 turionum interfectis. interea Mithridates, nullo in armis subsidio, consultat cuius misericordiam experiretur. frater Cotys, proditor olim, deinde hostis, metuebatur: Romano-
15 rum nemo id auctoritatis aderat ut promissa eius magni penderentur. ad Eunonen convertit, propriis odiis non infensum et recens coniuncta nobiscum amicitia validum. igitur cultu vultuque quam maxime ad praesentem fortunam comparato regiam ingreditur, genibusque eius provolutus "Mi-
20 thridates" inquit "terra marique Romanis per tot annos quaesitus sponte adsum. utere, ut voles, prole magni Achae-
19 menis, quod mihi solum hostes non abstulerunt." at Eu-

ponere post *signum caedis*. non absurda coniectura, forte tamen *ut* delendum, quod etiam hic propter frequentiam τοῦ *u* ingratum est. *belli potius iure caderent* multo fortius et efficacius erit, et ita Tacitus aliis quoque locis. mox pro *perrumperentur* vitiose [B et] edd veteres *prorumperentur* usque ad Rhenanum. Ern.

8. *aufuisse* M4. cf. 15 16. *Vct tacet.*

11. *centurionum*] a Rhenano est, ex emendatione, ut ait, codicis B. nam mei mss, itemque editiones antiquae, *plerisque consularium* [ut ARG], quidam *consiliarium* [, ut M3]. verum puto *auxiliarium*. nam praeit de praefecto cohortis. Lips. *centurionum* verum esse puto. magnae semper cladis signum apud historicos interitus multorum centurionum. infra c. 28: *praefectus tamen et octo centuriones cecidere*. sic alibi. Pichenae coniectura est *classicorum* vel *classiariorum*, NHeinsii *commanipularium*, IGronovii *contubernalium*. mox ed pr *id auctoritatis*; item Puteolanus et G pro quo temere Beroaldus et Alciatus *eius auctor*. restituit verum Rhenanus. Ern.

16. *infensum*] Franciscus Modius e Rodolphi Agricolae codice negationem inserit, *non infensum*. quod approbo. non enim Eunones a se Mithridatem oderat, sed in gratiam aspectumque Romanorum. Lips. idem placet Gronovio, vel *nullis*; cuius notam contra Salinerii ineptias omisi. ceterum malui prius exhibere cum Ryckio, quod est in ms, quam *nullis* cum Freinshemio de mera coniectura, etsi nixa loco Taciti 15 64: *nullo proprio in Paullinam odio*. IGronovius dedit *inoffensum*. mox G *maxime* sine *quam*. Ern.

10 tem adigeretur. damnatus et lege repetundarum (
23 fus accusantibus Bithynis. Galliae Narbonensi ob
in patres reverentiam datum ut senatoribus eius

2. *Memmio quondam Regulo*] vide Suet. in Caio 25, itemque Dionem 59 12. statim vox *nuptiis* abest F codici; et illaesa sententia potest. Lips. *Vct *Messalinam.**

4. *sceleri*] ed pr *celeriter*. *materiem* primus Rhenanus dedit [e B]. mox Acidalius putat *ita* incongruum, legique vult *at*, vel expungendum. frustra. sensus est: his dictis senatus motus decrevit exsilium et publicationem bonorum, sed ut quinquagies reliqueretur e bonis. de divitiis Lolliae Plinius 9 58. Ern.

8. *vis*] *irex* M^a. *Vct *ivet.**

10. *Cadius*] male ego olim *Claudius*; male vir doctus, in re nummaria, *Cordius* restituit. est illo de quo H. 1 77: *redditus Cadio Rufo, Pedio Blaeso senatorius locus, qui repetundarum criminibus sub Claudio ac Nerone ceciderant*. si mutamus, legerem *Tadius*. Lips. firmant *Cadius* numi ap. Pellerinum in numis urbium t. 3 p. 227. R *Claudius*, A *Coelius*, vir doctus apud Ryckium *Canius* e Martial. 3 20. mox pro *patres* ed pr *partes*, solenni etiam in scriptis confusione.

servitutem senatoribus
pta haec libertas. Au
stituit imperio firmando
illustriorum commeare
aut conciliare milites p
posset. Dio eleganter 5
απεῖπε πᾶσι τοῖς βο
ἐκδημεῖν ἔξω τῆς Ἰτα
αὐτός τινι κελεύσῃ
τρέψῃ. καὶ τοῦτο κα
φυλάσσεται. quamqua
ad hoc factum Augusto
tur, *qui sanxit ne q*
filius nisi contubernali
magistratus peregre p
ait Suetonius 42. ubi
legendi *ne quis senat*
filius. si enim filiis
maior ratio ut senatori
usu autem ut commeat
nandi a Caesare ac se
tur. Suet. Cal. 29: p
rum ex secessu Antiqy
sibi commeatum saepi
tem, cum mandasset i
loco reiecta vocula sen
torium virum secessu A
dius a se solo id pet
stituit. Suetonius 23

non exquisita principis sententia, iure quo Sicilia haberetur, es suas invisere liceret. Ituraeique et Iudaei defunctis regibus, Sohaemo atque Agrippa, provinciae Suriae additi. Salutis augurium quinque et viginti annis omissum repeti ac deinde continuari placitum. et pomerium urbis auxit Caesar, more prisco, quo iis qui protulere imperium etiam terminos urbis propagare datur. nec tamen duces Romani, quanquam magnis nationibus subactis, usurpaverant, nisi Lucius Sulla

tque in primis Cassiodorum; apud nem expressa formula ipsa dandi nius per principem commeatus, Variar. 3 ep. 21. Augustus tamen in oc decreto suo Siciliam exceperat; icut nunc Claudius Narbonensem, nia utraque provincia vicina et uasi suburbana. Dio 52 42: πλὴν ἀρ ὅτι ἔς τε τὴν Σικελίαν καὶ ς τὴν Γαλατίαν τὴν περὶ Νάρωνα, οὐδαμόσε ἄλλοσε βουλευτῆ ποδημῆσαι ἔξεστιν. ad hoc Claudianum interdictum respexit Suidas, tsi id paullo aliter effert, in Κλαύδιος. ait νόμον προὔθηκε μὴ δύασθαι βουλευτὴν ὑπὲρ ἐπτὰ σηιεῖα τῆς πόλεως ὁδεύειν χωρὶς ῆς τοῦ βασιλέως κελεύσεως. Lips.

3. *Sohemo atque Agrippa*] quonum ille Arabum Ituraeorum, hic udaeae rex. Sohemus autem scriendum, aut certe Soaemus ex Dione, non Sohennius, ut editiones uigatae. Dio de Caligula 59 12: ν δὲ τούτῳ, Σοαίμῳ τὴν τῶν ιτυραίων τῶν Ἀράβων καὶ Ἡλέωνι τὴν πατρῴαν ἀρχὴν ψηφισαένης δὴ τῆς βουλῆς ἐχαρίσατο. e Agrippa et mutatione secuta ide Iosephum 19 8 9, qui tamen ihil aperte de contributione Iudaeorum in Syros. immo vero etiam nunc, ut ante, praesides suos sive rocuratores habebant; qui adspiciebant quidem legatum Syriae, sed on assidue audiebant, quia et grippa iunior rex etiam fuit, pae defuncto. quomodo igitur proinciae Syriae additi noviter, coitandum sit aut a peritioribus roitandum. Lips. ed pr *Sohema*, itiose in terminatione. Ern. *solie*o *Vct *sohemo* M^a, et 13 7 *sohoeo*, H. 2 81 *sohaemus*, 5 1 *sohemus*.

4. *Salutis augurium*] quod e tenebris primus eruit Politianus, quem licet legas Miscell. c. 13, Dionem 37 24 et 51 20; Festum in voce *maximus praetor*. sed numerus in Tacito satin veras? delibero. nam suprema mentio capti huius augurii apud Dionem 51 20 est a. u. 725, cum et Ianus item ab Augusto clausus. atqui ab eo die ad hunc 802 u. a., non 25, uti hic scriptum, sed 77 intersunt anni. ut ergo verus iustusque hic numerus sit, a Tiberio repetitum id augurium necesse est Cornelio Cethego, Visellio Varrone coss. a. u. 777. Lips. adde interpr. ad Suet. Aug. 31, Cic. de Div. 1 47. *augurium* autem pro omine dicitur; de quo v. Burm. ad Suet. Aug. 95. Ern.

5. *pomerium urbis*] idque lapis etiam nunc testatur Claudiani aevi, Romae (ap. Grut. p. 196) *Ti. Claudius Drusi f. Caisar Aug. Germanicus, pont. max, trib. pot.* VIIIII, *imp.* XVI, coss. IIII, *censor, p. p, auctis populi Romani finibus pomerium* AMPLIAVIT TERMINAVITQ. auxit post Britanniam Romano imperio adiectam. Lips. apud Gruterum est etiam altera inscriptio p. 1078 10, pertineas ad pomerium ab Augusto prolatum. *C. Marcius L. f. L. n. Censorinus et. C. Asinius C. f. Gallus cos. ex s. c. fin. pomer. termin.* in G non est *urbis*; et quoniam in inscriptionibus allatis et aliis auctorum Latinorum locis pomerium simpliciter dicitur, ut apud Cic. N. D. 2 4, Liv. 1 44, et c. 24 nostrum, id verbum et hic sustuli. Ern.

8. *nisi L.Sulla*] non defendo te, Corneli: erras. etiam CCaesar au-

10ditum urbi credidere. mox pro fortuna pomeri
et quos tum Claudius terminos posuerit, facile
publicis actis perscriptum.

xit interiectus inter eos duos. Agellius auctor 13 14. Dio 43 50: *ταῦτά τε ἐποίει καὶ νόμους εἰσέφερε, τό τε πωμήριον ἐπὶ πλεῖον ἐπεξήγαγε.* apud eumdem Antonius in laudatione Caesaris funebri 44 49: *ὁ καὶ τὸ πωμήριον αὐτῆς (τῆς πόλεως) ἐπαυξήσας.* Cicero ad Att. 13 20: *de urbe augenda quid sit promulgatum, non intellexi. id sane scire velim.* iuvat tamen aliquid nostrum, quod Suetonius, exactae in tabulis diligentiae, nihil huius in Iulio commemorat; et fortean concepta a Iulio res, perfecta demum ab Augusto. nam ille nugator apud Senecam de Brev. vit. 14 ridiculus, qui *Sullam ultimum Romanorum protulisse pomerium tradidit, quod numquam provinciali sed Italico agro acquisito mos proferre apud antiquos fuit.* vide, quae huc faciunt, apud Vopiscum in Aureliano 21. Lips. *silla* Ma hic et c. 52.

1. *regum in eo ambitio*] consule Onufrium in urbe Roma. Lips.

7. *lapides*] sunt *cippi pomerii*, quos Varro vocat L. L. 4 32, columellae positae pomerii designandi

riae veteres; et ubi se ut curia Hostilia. Fes *riae ad compitum Fabr tae, quod parum a Romulo factae.* Plaut 19: *sub veteribus ibi quique accipiunt foe* 16: *aedes P. African ad Vortumni signum l be lanienasque) et ta ctas in publicum emit.* dem intelligit Fast. *tunc regis posita vire bi: ante tuas fit ides sca, fores.* Lips. Livii ad veteres taber non ad curias veteres.

Larium] AGM[a] *V rum;* idque exprimere rae ed pr, quae habet *la* pturae multa e libris v. ap. Oudend. ad Sue telliguntur autem *Lare* Ryckius interpungit p *manum*, sic et ali quatuor anguli Rom quadratae explerent Dionys. 2 50 forum partibus Tatio demum ditis, sed ab ipso et

Gaio Antistio Marco Suillio consulibus adoptio in Do-
itium auctoritate Pallantis festinatur, qui obstrictus Agrip-
nae ut conciliator nuptiarum, et mox stupro eius illigatus,
mulabat Claudium consuleret rei publicae, Britannici pue-
iam robore circumdaret. sic apud divum Augustum, quan-
am nepotibus subnixum, viguisse privignos; a Tiberio
per propriam stirpem Germanicum assumptum. se quoque
cingeret iuvene partem curarum capessituro. his evictus
ennio maiorem natu Domitium filio anteponit, habita apud
natum oratione in eundem quem a liberto acceperat mo-
m. adnotabant periti nullam antehac adoptionem inter
tricios Claudios reperiri, eosque ab Atto Clauso continuos

1. *adoptio in Domitium*] agnosce
go, lector, et tolle librarii erro-
n (non enim ipsius Suetonii, puto)
ronis c. 7: *undecimo aetatis an-
a Claudio adoptatus est, An-
coque Senecae iam tunc senatori
disciplinam traditus.* adoptatus
ro XI aetatis anno? falsum, vel
indice et indice, Suetoni. nam
em scribis XVII anno ad imperium
m pervenisse, quod et Tacitus
Dio adstruunt. atqui ab hoc die
imperium anni intersunt non
inque. *duodecimo* ergo in Sue-
io scribendum, si ratio quidem
astatura est. LIPS. Ma et ed pr
io. item G, qui et infra h. c.
bet *orationem* pro *adoptionem.*
lo post ed pr *pueritiam robur
cumdaret.* ERN.

8. *accingeret iuvene*] ed pr *ac-
geret: iuvenem p. c. capessiturum.*
N. *iuvenem* etiam Ma. *Vet tacet. *
9. *biennio*] Freinshemius corrigit
ennio ex 13 6 et 15, ubi eodem
e tempore Neroni 17, Britannico
anni tribuuntur. Ryckius an-
a natalibus utriusque comparatis
Suet. Ner. 6 et Claud. 27 qua-
r annis maiorem Neronem facit.
dwellus denique Prael. Camden.
6 *quinquennio* corrigendum cen-
: primam vocis partem notis nu-
ralibus scriptam fuisse, e v fa-
ma II, quem lapsum librariorum
quentem esse in libris scriptis;
od etiam pluribus locis ad Livium
tavit Drakenborchius. si Tacitum
sibi constare velimus, Freinshemius
hic potius audiendus erit. mox G
habita ante ad senatum. mox *eun-
dem* videtur indicare in nulla parte
immutatam a Claudio orationem:
alias esse debebat *eum.* ERN.

10. *in* deest Ma.

11. *nullam antehac ad.*] atqui Ti-
berius Germanicum adoptavit, uti
notum. excusabunt id curiosi, quod
Tiberius iam e Claudiis migrarat in
gentem Iuliam. LIPS.

12. *Atta Clauso*] secuti sumus
spectatae fidei codicem V, qui di-
sertim habet *Atto Cluso.* superius
tamen aliena manu I addito, ut fie-
ret *Attio.* ut mirer Vertranium scri-
bere duos V *Accio Clauso* referre.
sed ille quidem nobis imposuit: ego
si fallo, tum mihi quivis oculos
istos suppositis eruito manibus. fa-
cit a V in eadem bibliotheca vetus
Suetonius, qui initio libri tertii
Atta Claudio refert. et quidni pro-
babile, cum Clausus recens e Sa-
binis esset, praenomen eum habuisse
terminatione Sabinum? emendandus
ita, me iudice, Livius 2 16: *Atta
Clausus, cui postea Appio Claudio
Romae nomen fuit.* et 10 8: *prin-
cipem nobilitatis vestrae, seu At-
tam Clausum seu Ap. Claudium
vultis.* de Clauso manifeste post
Virgilium Silius 17 33: *hic prisca
ducens Clausorum ab origine nomen,
Claudia.* et Ovidius in Fastis 4
305: *Claudia Quincta genus Clauso
referebat ab alto.* LIPS. *Atto* Ma.

24 et divus Augustus. regum in eo ambitio vel gloria varie vulgata. sed initium condendi, et quod pomerium Romulus posuerit, noscere haud absurdum reor. igitur a foro boarie, ubi aereum tauri simulacrum aspicimus, quia id genus animalium aratro subditur, sulcus designandi oppidi coeptus, ut magnam Herculis aram amplecteretur. inde certis spatiis interiecti lapides, per ima montis Palatini ad aram Consi, mox ad curias veteres, tum ad sacellum Larum; forumque Romanum et Capitolium non a Romulo sed a Tito Tatio additum urbi credidere. mox pro fortuna pomerium auctum. et quos tum Claudius terminos posuerit, facile cognitu et publicis actis perscriptum.

xit interiectus inter eos duos. Agellius auctor 13 14. Dio 43 50: ταῦτά τε ἐποίει καὶ νόμους εἰσέφερε, τό τε πωμήριον ἐπὶ πλεῖον ἐπεξήγαγε. apud eumdem Antonius in laudatione Caesaris funebri 44 49: ὁ καὶ τὸ πωμήριον αὐτῆς (τῆς πόλεως) ἐπαυξήσας. Cicero ad Att. 13 20: *de urbe augenda quid sit promulgatum, non intellexi. id sane scire velim.* iuvat tamen aliquid nostrum, quod Suetonius, exactae in tabulis diligentiae, nihil huius in Iulio commemorat; et fortean concepta a Iulio res, perfecta demum ab Augusto. nam ille nugator apud Senecam de Brev. vit. 14 ridiculus, qui *Sullam ultimum Romanorum protulisse pomerium tradidit, quod numquam provinciali sed Italico agro acquisito mos proferre apud antiquos fuit.* vide, quae huc faciunt, apud Vopiscum in Aureliano 21. Lips. *silla* Ma hic et c. 52.

1. *regum in eo ambitio*] consule Onufrium in urbe Roma. Lips.

7. *lapides*] sunt *cippi pomerii*, quos Varro vocat L. L. 4 32, columellae positae pomerii designandi caussa. Ern.

palatii ad aram consii, mox curias Ma.

8. *curias veteres*] ita mss, et recte, Varro de L. L. l. c: *curiae duorum generum. nam et ubi curarent sacerdotes res divinas, ut curiae veteres; et ubi senatus haberent, ut curia Hostilia.* Festus: *novae curiae ad compitum Fabricium aedificatae, quod parum amplae veteres a Romulo factae.* Plautus Curc. 4 1 19: *sub veteribus ibi sunt qui dant quique accipiunt foenore.* Liv. 44 16: *aedes P. Africani pone veteres ad Vortumni signum laneasque* (scribe *lanienasque*) *et tabernas coniunctas in publicum emit.* Ovidius eandem intelligit Fast. 3 139: *iamque tunc regis posita viret arbore Phoebi: ante tuas fit idem, curia prisca, fores.* Lips. loca Plauti et Livii ad veteres tabernas pertinent, non ad curias veteres. Ern.

Larium] AGMa *Vct tacente* *larum; idque exprimere voluerunt operae ed pr, quae habet *larem.* eius scripturae multa e libris scriptis exempla v. ap. Oudend. ad Suet. Dom. 17. intelliguntur autem *Lares publici.* porro Ryckius interpungit post *forum Romanum.* sic et alii volunere, ut quatuor anguli Romae ab initio quadratae explerentur. sed etiam Dionys. 2 50 forum numerat in partibus Tatio demum recepto additis, sed ab ipso et Romulo communiter, ut videtur. si placet post *for. R.* interpungi, legam deinde *at Capit.* Ern.

12. *perscriptum*] sic AGMR, ed pr, IGronovius, Ryckius. ceteri *prescriptum*, vitiose. verba illa in scriptis et editis olim saepe permutari notum est. G addit etiam *est.* Ern.

25 Gaio Antistio Marco Suillio consulibus adoptio in Domitium auctoritate Pallantis festinatur, qui obstrictus Agrippinae ut conciliator nuptiarum, et mox stupro eius illigatus, stimulabat Claudium consuleret rei publicae, Britannici pueritiam robore circumdaret. sic apud divum Augustum, quanquam nepotibus subnixum, viguisse privignos; a Tiberio super propriam stirpem Germanicum assumptum. se quoque accingeret iuvene partem curarum capessituro. his evictus biennio maiorem natu Domitium filio anteponit, habita apud senatum oratione in eundem quem a liberto acceperat modum. adnotabant periti nullam antehac adoptionem inter patricios Claudios reperiri, eosque ab Atto Clauso continuos

1. *adoptio in Domitium*] agnosce ergo, lector, et tolle librarii errorem (non enim ipsius Suetonii, puto) Neronis c. 7: *undecimo aetatis anno a Claudio adoptatus est, Annaeoque Senecae iam tunc senatori in disciplinam traditus.* adoptatus Nero XI aetatis anno? falsum, vel te iudice et iudice, Suetoni. nam idem scribis XVII anno ad imperium eum pervenisse, quod et Tacitus et Dio adstruunt. atqui ab hoc die ad imperium anni intersunt non quinque. *duodecimo* ergo in Suetonio scribendum, si ratio quidem constaturu est. LIPS. Ma et ed pr *optio.* item G, qui et infra h. c. habet *orationem* pro *adoptionem.* paulo post ed pr *pueritiam robur circumdaret.* ERN.

8. *accingeret iuvene*] ed pr *accingeret: iuvenem p. c. capessiturum.* ERN. *iuvenem* etiam Ma. *Vct tacet. *

9. *biennio*] Freinshemius corrigit *triennio* ex 13 6 et 15, ubi eodem fere tempore Neroni 17, Britannico 14 anni tribuuntur. Ryckius autem natalibus utrinsque comparatis e Suet. Ner. 6 et Claud. 27 quatuor annis maiorem Neronem facit. Dodwellus denique Prael. Camden. & 6 *quinquennio* corrigendum censet: primam vocis partem notis numeralibus scriptam fuisse, e v factum II, quem lapsum librariorum frequentem esse in libris scriptis; quod etiam pluribus locis ad Livium notavit Drakenborchius. si Tacitum sibi constare velimus, Freinshemius hic potius audiendus erit. mox G *habita ante ad senatum.* mox *eundem* videtur indicare in nulla parte immutatam a Claudio orationem: alias esse debebat *eum.* ERN.

10. *in* deest Ma.

11. *nullam antehac ad.*] atqui Tiberius Germanicum adoptavit, uti notum. excusabunt id curiosi, quod Tiberius iam e Claudiis migrarat in gentem Iuliam. LIPS.

12. *Atta Clauso*] secuti sumus spectatae fidei codicem V, qui disertim habet *Atto Cluso.* superius tamen aliena manu I addito, ut fieret *Attio.* ut mirer Vertranium scribere duos V *Accio Clauso* referre. sed ille quidem nobis imposuit: ego si fallo, tum mihi quivis oculos *istos suppositis eruito manibus.* facit a V in eadem bibliotheca vetus Suetonius, qui initio libri tertii *Atta Claudio* refert. et quidni probabile, cum Clausus recens e Sabinis esset, praenomen eum habuisse terminatione Sabinum? emendandus ita, me iudice, Livius 2 16: *Atta Clausus, cui postea Appio Claudio Romae nomen fuit.* et 10 8: *principem nobilitatis vestrae, seu Attam Clausum seu Ap. Claudium vultis.* de Clauso manifeste post Virgilium Silius 17 33: *hic prisca ducens Clausorum ab origine nomen, Claudia.* et Ovidius in Fastis 4 305: *Claudia Quincta genus Clauso referebat ab alto.* LIPS. *Atto* Ma,

que popularibus, mox diuturnitate in superbia
10 odio accolarum, simul domesticis discordiis
auctores fuere Vibillius Hermundurorum rex
Sido sorore Vannii geniti. nec Claudius, qu
oratus, arma certantibus barbaris interposuit,
perfugium promittens, si pelleretur; scripsitque
15 lio Histro, qui Pannoniam praesidebat, legione
provincia lecta auxilia pro ripa componeret,
et terrorem adversus victores, ne fortuna elati

7. *Suevis*] non genti toti Suevorum, sed iis qui Marobodnum et Catualdam reges comitati erant; *qui a Druso, ne quietas provincias immixti turbarent, Danubium ultra inter flumina Marum et Cusum locati sunt, dato rege Vannio gentis Quadorum*, ait noster 2 63. Vannii regnum in parte describit Plinius 4 25: *campos et plana Iazyges Sarmatae, montes vero et saltus pulsi ab his Daci ad Pathissum amnem, a Moro* (nescio an corrig. *Maro*) *sive is Duria est, a Suevis regnoque Vanniano dirimens eos.* Lips.

9. *diuturnitatem*] lego *diuturnitate. mutans* pro mutatus, quod apparet ex mss. Varro: *in priore verbo graves prosodiae quae fuerunt, manent, reliquae mutant.* Lips. sic Ma et ed pr. *diuturnitatem*

12. *Sido*] ille ipse partibus Vespasiani. *huntur in partes Si cus reges Suevorum.*

14. *P Attilio Histro* in veteri inscriptione nem; quae sic habet Grut. p. 423): *Sex. Vel. Histro. leg. Ti. C Aug. pro. cos. pr. tr iudic. tr. mil. leg. cae comiti Ti. Caesa sub divo Aug.* qua referenda, quod ego dum hic *scripsitque P Attellio histro* etiam *Attilio hystro* est a P *pelio* placet Ryckio.

15. *Pannoniae pre* dam scripti *Pannoni* ita noster. 4 5: *G*

ipsius. ac forte acciderat ut eam gentem Rheno transgressam avus Agrippa in fidem acciperet.

Isdem temporibus in superiore Germania trepidatum adventu Chattorum latrocinia agitantium. deinde Lucius Pomponius legatus auxiliares Vangionas ac Nemetas, addito equite alario, monuit ut anteirent populatores vel dilapsis improvisi circumfunderentur. et secuta consilium ducis industria militum, divisique in duo agmina, qui laevum iter petiverant, recens reversos praedaque per luxum usos et somno graves circumvenere. aucta laetitia, quod quosdam e clade Variana quadragesimum post annum servitio exemerant. at qui dextris et propioribus compendiis ierant, obvio hosti et aciem auso plus cladis faciunt, et praeda famaque onusti ad montem Taunum revertuntur, ubi Pomponius

pidis, quem totum adscribamus ad gratiam celeberrimae urbis (ap. Grut. p. 436.) *M. Mario M. f. Stel. Titio Rufino cos. leg. leg. i. Miner. p. f. cur. col. Claud. Aug. Agrippinensium procos. prov. Siciliae cur. Amiternor. praet. tr. pl. q. prov. Macedon. sevir. turmar. eq. Rom. trib. laticl. leg. i. adiv. p. p. IIII

nationes locum pugnae delegere septum agre
10 aditu angusto, ne pervius equiti foret. ea m
Romanus, quanquam sine robore legionum s
ducebat, perrumpere adgreditur, et distribu
turmas quoque peditum ad munia accingit. tu

3. *restiterant*] sic latinitas postulat. vulgati omnes vitiose *restiterunt;* quod nullo modo ferendum ultra. ferri etiam posset *resisterent.* adde ad c. 32, ubi Acidalius ne *coeptabant* quidem in tali constructione probabat, quod tamen facilius ferri potest. Ern.

5. aciem omnem habni ad hunc locum, nec quidquam pervidi. libri veteres *cunctisque castris.* forte: *detrahere arma suspectis cinctisque: castris Antonam ad Sabrinam* (Ptolemaeo est *Sabriana*) *fluvium cohibere parat.* sive, ut Agricola legebat, *iunctisque castris.* Antona sane civitas videtur, manetque hodie Northamptona, quasi dicas septemtrionalis Hammonis civitas. nam *ton* priscis Britannis semper civitas. olim divinavi *cinctosque castris*, *Antona et Sabrina fluviis*, eo sensu ut hostem vagum et metuentem pugnae partim castris partim fluminibus cingeret et ab effusa populatione arceret. sed ludimus aleam, in loco fortasse non pleno. Lips. Ma *cunctaque castris*, ed pr *cunctasque castris*, et mox *Sabnam.* sulam secans ita ut
petenti necessario al
eundus; idque plac
lario (G. A. 1, 1
terio. *cunctosque*
ex lege disiunctioni
traxit arma, omne
coercere fluminibus
lebat. si *ultra* duri
detur, possis etiam
stris Aufona et Sa
hibere parat, h. e.
tra flumina illa, et
loco castris coercer
fluvios et turbare pr
cios possent. Ern.

7. *concussa*] F co
et Ma et ed pr. cete
chenam usque *concu*
verbum elegans pro
bilitare, quo usus e
nostrae opes contu
auctae erant. ubi
quidam *concussae.*
Ern.

13. *turmas quoqu*
scio numquam turma
quod tamen libri
ferunt. possit legi

perfringunt aggerem suisque claustris impeditos turbant. atque illi conscientia rebellionis, et obseptis effugiis, multa et clara facinora fecere. qua pugna filius legati Marcus Ostorius servati civis decus meruit. ceterum clade Icenorum compositi qui bellum inter et pacem dubitabant; et ductus inde Cangos exercitus. vastati agri, praedae passim actae, non ausis aciem hostibus, vel si ex occulto carpere agmen tentarent, punito dolo. iamque ventum haud procul mari quod Hiberniam insulam aspectat, cum ortae apud Brigantas discordiae retraxere ducem, destinationis certum, ne nova moliretur nisi prioribus firmatis. et Brigantes quidem, paucis qui arma coeptabant interfectis, in reliquos data venia, resedere: Silurum gens non atrocitate, non clementia mutabatur, quin bellum exerceret castrisque legionum premenda foret. id quo promptius veniret, colonia Camulodunum, va-

equites non uno loco apud Livium equis descendere et munia peditum praestare iubentur. mox pro *qua* G *contra*. Ern.

6. *Cangos*] promontorium *Καγγανῶν* etiam Ptolemaeus 2 3 in Britannia agnoscit. sed qui fuerint proprie hi populi, certant. ego hoc scio, vicinos Icenis fuisse et cum iis restituendos Caesari 5 21. corrupte enim ibi legas *Cenimagni Segontiaci Bibroci missis legationibus sese Caesari dediderunt*. nam Cenimagni nusquam lecti inter Britanniae gentes. divido, et scribo *Iceni*, *Cangi*. capio iudicem te, Guilielme Camdene, qui Britanniae tuae nebulas claro ingenii sole nuper illustrasti. Lips. GMV et ed pr *inde Cangos*; unde Pichena coniiciebat *inde in C.*, quod verum puto. etiam aliis locis librarii *inde* et *in* pro *inde in* dedere. v. Burm. ad Suet. Caes. 35 et ad Vesp. 5. [cf. Ernest. infra ad c. 51.] mox *iamque*, quod e M[a] dedit Pichena, habet etiam G cum ed pr, idemque mox *Brigantas*. v. supra ad c. 27. sic c. 34 *Siluras*. Ern.

12. *coeptabant*] *forte coeptarant*, Acidalius. favet ed pr *coeperant*, quod est aut pro *ceperant* aut *coeptarant*. hoc malim. infra quoque idem liber *excoepissent*. adde ad c. 31. Ern.

13. *Silurum*] ita correxit Rhenanus. superiores edd *Sylurarum*. ed pr *Dilurum*, sed dein recte *Siluras*; nisi quod c. 38 *Siluas*, quod omnes libri habent 14 29. Ern. B *Siluarum*, Ma *silvarum* *,tacente Vct.*

15. *Camalodunum*] quod oppidum antea regum in eo tractu sedes. Dio 60 21 *Καμουλόδουνον τὸ τοῦ Κυνοβελλίνου βασίλειον* appellat. at Camalodunum lapidi prisco insculptum; eccisti (ap. Grut. p. 439): *censitor civium Romanorum coloniae Victricensis*, *quae est in Britannia Camaloduni*. duplex autem eo nomine oppidum, alterum in Brigantibus, alterum in Trinobantibus, colliges ex Ptolemaeo l. c. Plinioque 2 77. nescio an nomen illis a peculiari aliquo et indigena deo; cuius fortean mentio in hoc lapide (ap. Grut. p. 56) *Camulo. sanc. fortiss. sac. Ti. Claudius Ti. f. Quir. Tertius. mil. coh.* VII. *pr.* 7. *veri. l. d. d. d.* Lips. AGMO et edd veteres omnes *Camulodunum*; quod verum est, ut etiam scriptura Graeca docet. sic etiam Itiner. Anton. sed inscriptio a Lipsio allata et numus antiquus *Camalodunum*, quod defendunt Camdenus p. 322 et Cellarius. hic quidem quid libri desiderent rescribi, quaeritur. Ern.

praelium loco, ut aditus, abscessus, cuncta no
10 et suis in melius essent. tunc montibus ardui

2. *imbuendis sociis ad officia legum*] veteranos eo deductos ait, a quibus et illi qui essent in armis repellerentur, et qui in ditione, legibus et imperiis Romanis adsuefierent, sub fascibus vivere addiscerent. Gron.

3. *Caractaci*] Dio 60 20 *Καταράκατον* nominat, alii *Catacratum*, Zonaras *Caratacum*. *Caradocum* vocasse videntur Britanni. certe etiam hodie locus est, et in eo parietinae arcis, quem *Caer Caradoc* vocant, i. e. oppidum sive arcem Caradoci. Lips. ed pr *Caratacum* semper, h. l. etiam G. Ern. Ma c. 36 *cataractacus*, 38 *carataco*, 40 *caratacum*. idem mox *confisis*.

5. *brittanorum* Ma, c. 35 *brittannorum*, c. 36 *brittannia*.

6. *sed astu, tum*] amplector Ma scripturam *sed tum astu, locorum fraude prior*, ut sit sensus, astu translatum ab eo bellum, quia fraude ex locorum peritia prior esset. monuit Pichena. Lips. A *sed tamen astu locorumque fraude prior*. et sic ed pr, nisi quod *τὸ que* abest. IGronovius e Ma coniiciebat Tacitum scripsisse *sed tum astu, loco, tum fraude prior*; quod si cui placet, feram. ego lectionem Ma praeferam huic coniecturae, sed

1 3, 3 6. in G es
loco f. Ern.

7. *Ordovicas*] ita
nanus. ed pr *Ord*
nus Alciatus et B
praelium in Ordolu
fusionis plura post e
lector. Britanniae p
pacem nostram]
editionum veterum
ego legerim *pacem a*
duplex scilicet sti
arma in Romanos,
cem et servitutem
sive quod extrema
Freinshemius *parem*
aliter. frustra moli
ganter interdum est
perium. Seneca d
haec tot millia gl
pax mea comprimit.
sus Romanae paci
hic tanti fortunam
aget. sed et c.
pace armato vivendu
vel imperio tuo,
tines, ubi aliis pace
Provid. 4: *omnes c*
in quibus Romana p
nius 27 1: *immens*
cis maiestate non h
versis inter se terris

perfringunt aggerem suisque claustris impeditos turbant. atque illi conscientia rebellionis, et obseptis effugiis, multa et clara facinora fecere. qua pugna filius legati Marcus Osto-
32 rius servati civis decus meruit. ceterum clade Icenorum
5 compositi qui bellum inter et pacem dubitabant; et ductus inde Cangos exercitus. vastati agri, praedae passim actae, non ausis aciem hostibus, vel si ex occulto carpere agmen tentarent, punito dolo. iamque ventum haud procul mari quod Hiberniam insulam aspectat, cum ortae apud Brigan-
10 tas discordiae retraxere ducem, destinationis certum, ne nova moliretur nisi prioribus firmatis. et Brigantes quidem, paucis qui arma coeptabant interfectis, in reliquos data venia, resedere: Silurum gens non atrocitate, non clementia mutabatur, quin bellum exerceret castrisque legionum premenda
15 foret. id quo promptius veniret, colonia Camulodunum, va-

equites non uno loco apud Livium equis descendere et munia peditum praestare iubentur. mox pro *qua* G *contra*. Ern.

6. *Cangos*] promontorium *Καγγαγῶν* etiam Ptolemaeus 2 3 in Britannia agnoscit. sed qui fuerint proprie hi populi, certant. ego hoc scio, vicinos Icenis fuisse et cum iis restituendos Caesari 5 21. corrupte enim ibi legas *Cenimagni Segontiaci Ribroci missis legationibus sese Caesari dediderunt*. nam Cenimagni nusquam lecti inter Britanniae gentes. divido, et scribo *Icenii*, *Cangi*. capio iudicem te, Guilielme Camdene, qui Britanniae tuae nebulas claro ingenii sole nuper illustrasti. Lips. GMV et ed pr *inde Cangos*; unde Pichena coniiciebat *inde in C.*, quod verum puto. etiam aliis locis librarii *inde* et *in* pro *inde in* dedere. v. Burm. ad Suet. Caes. 35 et ad Vesp. 5. [cf. Ernest. infra ad c. 51.] mox *iamque*, quod e Ma dedit Pichena, habet etiam G cum ed pr, idemque mox *Brigantas*. v. supra ad c. 27. sic c. 34 *Siluras*. Ern.

12. *coeptabant*] *forte coeptarant*, Acidalius. favet ed pr *coeperant*, quod est aut pro *ceperant* aut *coeptarant*. hoc malim. infra quoque idem liber *excepissent*. adde ad c. 31. Ern.

13. *Silurum*] ita correxit Rhenanus. superiores edd *Sylurarum*. ed pr *Dilurum*, sed dein recte *Siluras*; nisi quod c. 38 *Siluas*, quod omnes libri habent 14 29. Ern. B *Siluarum*, Ma *silvarum* *,tacente Vet.*

15. *Camalodunum*] quod oppidum antea regum in eo tractu sedes. Dio 60 21 *Καμουλόδουνον τὸ τοῦ Κυνοβελλίνου βασίλειον* appellat. at Camalodunum lapidi prisco insculptum; eccisti (ap. Grut. p. 439): *censitor civium Romanorum coloniae Victricensis*, *quae est in Britannia Camaloduni*. duplex autem eo nomine oppidum, alterum in Brigantibus, alterum in Trinobantibus, colliges ex Ptolemaeo l. c. Plinioque 2 77. nescio an nomen illis a peculiari aliquo et indigena deo; cuius fortean mentio in hoc lapide (ap. Grut. p. 56) *Camulo. sanc. fortiss. sac. Ti. Claudius Ti. f. Quir. Tertius. mil. coh.* VII. *pr. 7. veri. l. d. d. d.* Lips. AGMO et edd veteres omnes *Camulodunum*; quod verum est, ut etiam scriptura Graeca docet. sic etiam Itiner. Anton. sed inscriptio a Lipsio allata et numus antiquus *Camalodunum*, quod defendunt Camdenus p. 322 et Cellarius. hic quidem quid libri desiderent rescribi, quaeritur. Ern.

gerem, dum missilibus certabatur, plus vulnerum in [illegible]
pleraeque caedes oriebantur. postquam facta testudine [illegible]
et informes saxorum compages distractae parque [illegible]
acies, decedere barbari in iuga montium. sed eo quoque
5 irrupere ferentarius gravisque miles, illi telis assultantes, [illegible]
conferto gradu, turbatis contra Britannorum ordinibus, [illegible]
quos nulla loricarum galearumve tegmina; et si auxiliari-
bus resisterent, gladiis ac pilis legionariorum, si hoc ve-
terent, spathis et hastis auxiliarium sternebantur. clara
10 victoria fuit, captaque uxore et filia Caractaci fratres [illegible]
36 in deditionem accepti. ipse, ut ferme intuta sunt adver-
cum fidem Cartimanduae reginae Brigantum petivisset, vi-
ctus ac victoribus traditus est, nono post anno quam bellum
in Britannia coeptum. unde fama eius evecta in [illegible]

intendere pro augere saepe dici apud nostrum scio: sed an satis commode iungatur *ardori*, dubito. itaque *incendebant* secutus sum, quod tacite receptum est, nescio an e ms. in A esse colligo, quia Ryckius nihil notavit, cum de Regio moneret. et sic correctum est in Gryphiana. Ern.

*3. *distracta* Vct.*

4. *decedere*] Acidalius malebat *recedere*, alius apud Ryckium *secedere*, neutrum placet. vulgatum defendi potest, intellectu *proelio* vel *munimentis*. *decedere proelio* dici pluribus exemplis docet Dukerus ad Liv. 34 47. *decedere praesidio*, *vallo* dici posse nemo dubitat. decedebant proelio et munimentis, ut in montes evaderent. Ern.

6. *conferto gradu*] Freinsh. volebat *conserto* e 6 35, ubi *conserta acies*. et sic est in mss ap. Broterium. sed *conferto gradu* nihil est quam *conferto agmine* ap. Liv. 22 28, quod recte defendit Drakenborchius, etsi libri quidam *conserto*. adde ad 6 35. Ern.

9. *spathis et hastis aux.*] observa diversa arma inter legionarios auxiliaresque: illis gladios et pila, his spathas et hastas tribuit. spathas autem *gladios maiores* interpretatur Vegetius 2 15. Lips. mirum est barbarum vocari verbum *spathae* a Lupano, quod Graecum et [illegible] Menandri est. Gron.

10. *quoque*] *que* Ma. *et si [illegible] tacente Vct.*

12. *Cartismanduae*] [illegible] *mandam* vocat, nisi quod [illegible] in Ma] *Cartimandus* scripsit. Puteolani h. l. *Cartimandum* [illegible] cat, post semper *Cartimandu*[illegible] sic omnes veteres variat. [illegible] 40 *cartimandum* *Vct cartimandum* et *cartimanuus*] sed H. 3 45 [illegible] *Cartismanduae* [, Ma et cartimandu[illegible] et *cartimanduam*]. Puteolanus [illegible] *mandua*, et sic ceteri veteres. [illegible]

13. IX *post anno*] [illegible] coepit Claudio tertium LV[illegible] cundum consulibus, ut [illegible] tradidit 60 19. nec [illegible] diem plus annos septem [illegible] ut suspicio iure numeralis [illegible] pugnant etiam haec cum [illegible] H. l. c. scribuntur. *Cartimandua*, inquit, *Brigantibus [illegible] tabat, pollens nobilitate; [illegible] xerat potentia, postquam [illegible] dolum rege Caractaco [illegible] triumphum Claudii Caesaris [illegible] tur.* nam triumphus Claudii [illegible] annis anterior; nec [illegible] ductus iste Caractacus, ut [illegible] possit, quin Tacitum [illegible] aut memoria fefellerit [illegible] rit calor quidam scripto[illegible] Ryckius putat initium [illegible]

clementer accedi poterant, in modum valli saxa praestruit. et praefluebat amnis vado incerto, catervaeque maiorum pro
34 munimentis constiterant. ad hoc gentium ductores circumire, hortari, firmare animos minuendo metu, accendenda spe, aliisque belli incitamentis. enimvero Caractacus huc illuc volitans illum diem, illam aciem testabatur aut recuperandae libertatis aut servitutis aeternae initium fore. vocabatque nomina maiorum, qui dictatorem Caesarem pepulissent; quorum virtute vacui a securibus et tributis, intemerata con-
10 iugum et liberorum corpora retinerent. haec atque talia dicenti adstrepere vulgus; gentili quisque religione obstringi,
35 non telis, non vulneribus cessuros. obstupefecit ea alacritas ducem Romanum; simul obiectus amnis, additum vallum, imminentia iuga, nihil nisi atrox et propugnatoribus fre-
15 quens terrebat. sed miles praelium poscere, cuncta virtute expugnabilia clamitare; praefectique ac tribuni paria disserentes ardorem exercitus incendebant. tum Ostorius, circumspectis quae impenetrabilia quaeque pervia, ducit infensos, amnemque haud difficulter evadit. ubi ventum ad ag-

tionem nostram. sic quoque supra Tacitus 29: *terrori adversus victores, ne fortuna elati nostram quoque pacem turbarent*, h. e. in fines nostros facerent incursiones; nos quoque adorirentur. Gron. *pacem in iram* est in ed pr. ceterae inde a Puteolano omnes *pacem nostram*. recte. sic *pacari* Romanis scriptoribus dicuntur, quae sub imperium Romanum rediguntur armis. Ern.

1. *saxa*] sic ed pr et O. at Puteolanus et sequentes omnes usque ad Pichenam *saxis*. male, cum praecedat *montibus arduis*. Ern.

2. *catervaque maiorum*] lego *catervaeque nationum*. solitum ita Britannis Gallisque struere aciem per nationes, ut discreta virtus eluceret. Lips. placet Pichenae, quia sequitur *ductores gentium*. sed hi pertinent ad reliquum exercitum; et tantum pars copiarum pro munimentis stabat, non *catervae nationum*. nec sequar Ryckium, qui ex A rescripsit *caterva maiore*, nec Barthium, qui Adv. 45 3 *Moniorum* vel *Maniorum*, quae gens insulam *Moniam* vel *Maniam* habitavit, corrigi volebat. nihil melius vidi quam quod Freinshemius voluit: *catervaque armatorum*, s. *catervae*, ut in Agric. 37. quod optime consentit iis quae dicuntur c. 35 initio, ubi *propugnatores* dicuntur. Ern.

7. nescio an elegantius veriusque *servitutis aeternae fore*, voce deleta. Lips.

11. *quisque religione*] BG et ed pr *religioni quisque*. item Puteolanus, Alciatus, Rhenanus, Aldus, Gryphius. Lipsius bene *religione*, cum sequentibus, i. e. suae quisque gentis more iurat. nam *religio* est religiosa adseveratio. sic et correxerat docta manus in Gryphiana. Ern.

16. *expugnabili clamitare, praefectique tribuni* M[a] *, tacente Vet.*

17. *incendebant*] veteres edd omnes *intendebant*, ut volebat NHeinsius, et est in R apud Ryckium, et G.

gerem, dum missilibus certabatur, plus vulnerum in ma
pleraeque caedes oriebantur. postquam facta testudine mil
et informes saxorum compages distractae parque comm
acies, decedere barbari in iuga montium. sed eo quoq
5 irrupere ferentarius gravisque miles, illi telis assultantes, h
conferto gradu, turbatis contra Britannorum ordinibus, qu
quos nulla loricarum galearumve tegmina; et si auxili
bus resisterent, gladiis ac pilis legionariorum, si hoc v
terent, spathis et hastis auxiliarium sternebantur. clar
10 victoria fuit, captaque uxore et filia Caractaci fratres cum
36 in deditionem accepti. ipse, ut ferme intuta sunt adver
cum fidem Cartimanduae reginae Brigantum petivisset, v
ctus ac victoribus traditus est, nono post anno quam bell
in Britannia coeptum. unde fama eius evecta insulis

intendere pro augere saepe dici apud nostrum scio: sed an satis commode iungatur *ardori*, dubito. itaque *incendebant* secutus sum, quod tacite receptum est, nescio an e ms. in A esse colligo, quia Ryckius nihil notavit, cum de Regio moneret. et sic correctum est in Gryphiana. Ern.

*3. *distracta* Vct.*

4. *decedere*] Acidalius malebat *recedere*, alius apud Ryckium *secedere*, neutrum placet. vulgatum defendi potest, intellectu *proelio* vel *munimentis*. *decedere proelio* dici pluribus exemplis docet Dukerus ad Liv. 34 47. *decedere praesidio*, *vallo* dici posse nemo dubitat. decedebant proelio et munimentis, ut in montes evaderent. Ern.

6. *conferto gradu*] Freinsh. volebat *conserto* e 6 35, ubi *conserta acies*. et sic est in mss ap. Broterium. sed *conferto gradu* nihil est quam *conferto agmine* ap. Liv. 22 28, quod recte defendit Drakenborchius, etsi libri quidam *conserto*. adde ad 6 35. Ern.

9. *spathis et hastis aux.*] observa diversa arma inter legionarios auxiliaresque: illis gladios et pila, his spathas et hastas tribuit. spathas autem *gladios maiores* interpretatur Vegetius 2 15. Lips. mirum est barbarum vocari verbum *spathae* a Lupano, quod Graecum et p Menandri est. Gron.

10. *quoque*] *que* M. *n* tacente Vct.*

12. *Cartismanduae*] ed pr (Ca *mandam* vocat, nisi quod L. in M.] *Cartimandus* scripsi Puteolani h. l. *Cartimandu* cat, post semper *Cartimandu* sic omnes veteres variat. [Ta 40 *catimandum* *Vct *cartimand* et *cartimannus*] sed II. 3 45 *Cartismandua* [, M. et *cartimand* et *cartimanduam*]. Puteolanus *Cart mandua*, et sic ceteri veteres. [

13. IX *post anno*] ab qui b coepit Claudio tertium I. Vitel cundum consulibus, ut Iu tradidit 60 19. nec inde ab diem plus annos septem ut suspicio iure numeris pugnant etiam haec cum in H. l. c. scribuntur. *Cartim dua*, inquit, *Brigantibus tabat*, *pollens nobilitate*; *xerat potentia*, *postquam dolum rege Caractaco triumphum Claudii Caesaris tur*. nam triumphus Claudii annis anterior; nec in eo b ductus iste Caractacus. at possit, quin Tacitum in aut memoria fefellerit rit calor quidam scripto Ryckius putat initium

proximas provincias pervagata per Italiam quoque celebrabatur; avebantque visere quis ille tot per annos opes nostras sprevisset. ne Romae quidem ignobile Caractaci nomen erat; et Caesar dum suum decus extollit, addidit gloriam victo. vocatus quippe ut ad insigne spectaculum populus. stetere in armis praetoriae cohortes, campo qui castra praeiacet. tunc incedentibus regiis clientelis phalerae torquesque, quaeque bellis externis quaesiverat, traducta; mox fratres et coniunx et filia, postremo ipse ostentatus. ceterorum preces degeneres fuere ex metu: at non Caractacus aut vultu demisso aut verbis misericordiam requirens. ubi tribunali astitit, in hunc modum locutus est. "si, quanta nobilitas et fortuna mihi adfuit, tanta rerum prosperarum moderatio fuisset, amicus potius in hanc urbem quam captus venissem, neque dedignatus esses claris maioribus ortum, pluribus gentibus imperitantem foedere pacis accipere. praesens sors mea ut mihi adversa, sic tibi magnifica est. habui equos, viros, arma, opes. quid mirum, si haec invitus amisi? num, si vos

incendum a bello intestino, quod Romanos in Britanniam traxerit. Ern.

1. *provincias*] G *civitates* in textu, sed *provincias* in margine. mox *ruebantem* pro *rueban*tque *visere*. vulgatum verum esse, series narrationis satis dicat. Ern.

6. *castra*] V *castris*. et statim ego *regiis clientelis*. Lips. *castris* iam ed pr. reliquae a Puteolano omnes *castra*. post rescripsi *tum* pro *tunc*: quod alienissimum esse omnes vident, et aliis quoque locis pro *tum* scribitur. *tunc* est eo tempore, *tum* post, quo facto. sed ipse est Broterius. mox ante Lipsium omnes *clientulis*, estque sic mss. *clientuli* occurrant infra in Dial. de Or. c. 36. neque ego dubitaverim. per contemtum, ut de singuli barbari clientibus, dici putem. denique an non durum incedere de clientelis dici? pro *traducta* ed pr *tradita*. Ern.

7. *falere torquibus quaeque* Ma. mox vulgo *externis bellis quaesierat*. placente Vct, sed ed pr *b. ext. quaesiverat*.*

10. *ex metu: at non*] locus prava distinctione laborabat in omnibus edd praeter ed pr, quae habet punctum post *requirens*, ubi in ceteris est comma. atque etiam post *metu* colon esse debebat, non punctum. nisi vero τὸ *non* est alieno loco: *at Caractacus non vultu demisso aut verbis m. requirens, ubi* etc. quod sane melius puto, placetque Broterio. denique si *ex metu* abesset, nemo desideraret. nam *degeneres preces* sunt meticulosae. si genuinum est, *degeneres preces* sunt humiles nimis. Ern.

15. *imperitantem*] ita e Ma edidit Pichena: nescio an recte, cum mox iterum *imperitare* recurrat. sed hoc leve. ed pr Lipsiana *imperantem*. ceterae veteres omnes *imperitans*, vitiose e Puteolano pro *imperitantem*. id unde ortum sit, lectio G indicabit: *non dedignatus essem* (passive) *cl. m. ortus, p. g. imperitans federe pacem accipere*. Ern. *pacem* etiam Ma.

18. *nam si vos*] falso vero hoc et inepte dicitur. idne consequens, ut qui velit, quod velit possit? ego me Britannis regem esse volo: illi

omnibus imperitare vultis, sequitur ut omnes servitu
accipiant? si statim deditus traderer, neque mea fa
neque tua gloria inclaruisset. et supplicium mei oblivi
queretur: at si incolumem servaveris, aeternum exemp
5 clementiae ero." ad ea Caesar veniam ipsique et m
et fratribus tribuit. atque illi vinclis exsoluti Agrip
quoque, haud procul alio suggestu conspicuam, isdem
bus principem laudibus gratibusque venerati sunt. n
sane et moribus veterum insolitum, feminam signis Rom
10 praesidere: ipsa semet parti a maioribus suis imperii
38 ferebat. vocati posthac patres multa et magnifica super
ptivitate Caractaci disseruere, neque minus id clarum q
quod Syphacem Publius Scipio, Persen Lucius Paulus,
si qui alii vinctos reges populo Romano ostendere. com
15 tur Ostorio triumphi insignia, prosperis ad id rebus
mox ambiguis, sive amoto Caractaco, quasi debellatum

accipiant? emendo priorem voculam, et *num* lego; atque ita sententiam interrogatione inspiro. ego, inquit, vobis me opposui. quid mirum? an quia vos omnibus imperare vultis, omnes statim imperari etiam velint? non hercules animosi nos et liberi. Lips. sic editum ab illo tempore usque ad Ryckium, qui edidit *non si* ex A et coniectura Mureti, Grotii; quod est sane elegans et generoso Caractaci animo aptum. constantiam enim quandam et firmitatem animi indicat; quamquam etiam in simplici argumentatione adhibetur, ut patet e Cic. Top. 3: *non si uxori vir legavit omne argentum quod suum est, idcirco, quae in nominibus fuerunt, legata sunt*, quem locum attulit Ryckius. noster 14 48: *non quicquid nocens reus pati mereretur, id statuendum.* constantiae servit in loco noto Suetonii Aug. 97 et Terentii Eun. 1 1 4: *non si me obsecret.* recepit Broterius. ego quia *num* scripturae vulgatae *nam* similius, hoc secutus sum. sed tamen et supra *num* et *non* confundi vidimus. Ern.

2. *traderer*] nonne praestat *traherer?*

3. *sequeretur*] lego sequ
distinctione sententiam expl
supplicium mei, *oblivio* sq
at si incolumem, etc. Lips.
iam ante Rhenanus. ego
in textum non dubitavi prop
dentiam, haud paullo m
ante in *clientelis*; quod
stanter ab omnibus e Lipsii
ctura, ut alia, editur.
est Broterius. Ern.

6. *exsoluti*] BM² absoluti.

8. *gratibusque*] edd
cente Vet* *gratiisque*. quod
tur, O habet. Ern.

9. *signis R. praesidere*
ter signa militaria loco
bunali, imperatoris modo,
v. dicta ad Suet. Tib. 4
posthac veteres edd omnes,
supra satis dictum. Ern.

13. *quod sifacem* M¹: *Siphacem* *, tacente Vet.*

14. *vinctos*] sic e M¹
chena. at ita dudum ed
exhibet G et alii apud
intermediae omnes
post R et ed pr *sive quod*
Ern.

16. *sive quod amoto* vulg.
te Vet.*

ret, minus intenta apud nos militia fuit, sive hostes miseratione tanti regis acrius ad ultionem exarsere. praefectum castrorum et legionarias cohortes exstruendis apud Siluras praesidiis relictas circumfundunt. ac ni cito [e] vicis et castellis proximis subventum foret, copiae tum occidione occubuissent. praefectus tamen et octo centuriones ac promptissimus quisque e manipulis cecidere. nec multo post pabulantis nostros missasque ad subsidium turmas profligant. tum Ostorius cohortes expeditas opposuit; nec ideo fugam sistebat, ni legiones praelium excepissent. earum robore aequata pugna, dein nobis pro meliore fuit. effugere hostes tenui damno, quia inclinabat dies. crebra hinc praelia, et saepius in modum latrocinii per saltus, per paludes, ut cuique

3. *silulas praesidiis relicta* M³. *tacente Vct**.

4. *cito vicis*] editione prisca et quibusdam scriptis *cito nuntiis*. suspicor *citis nuntiis e castellis*, nisi placet *cito municipiis et castellis*. malim etiam mox *promptissimus quisque e manipulis cecidere*. et *cohortes expeditas opposuit*. Lips. intelligit ed pr. sed sic etiam edd Puteolani Rivii et BGM². Muretus coniiciebat *cito e vicis*. sed Gronovius Obs. 2 20 vulgatum defendit: ceterum sententiam non expedit. nam profecto non subventum vicis et castellis, sed praefecto castrorum et cohortibus in struendis novis praesidiis occupatis, munientibus. itaque non displicet mihi Mureti coniectura, quae et aliis placuit; nisi praepositio omissa est consulto. ut in nominibus urbium. *vici* intelliguntur in quibus praesidia militaria essent. v. Gronov. ad Agric. 41. *castella vicique* saepe iunguntur, ut apud Liv. 9 38, ubi pariter turbant librarii in *vicique*. neque tamen Lipsii coniecturas spreverim, praesertim priorem. Ern.

5. vitiose veteres edd [cum M²] *copiarum obsidione occubuissent*. Rhenanus primus dedit *copiae tum occidione occubuissent*. Muretus eleganter corrigit praeterea *occidissent*, quod etiam adscripserat vir doctus in margine Gryphianae. est propria Latinorum formula, *occidione occidere*, ut apud Liv. 2 51, ubi etiam libri quidam *obsidione*. v. Drakenborchium. Ern.

7. *manipulus*] verius *e manipulis*. Lips. Pichena *manipularis*. Lipsianum praetulerim ob consuetudinem Taciti. H. I 57: *promtissimi e legatis*. sed tamen frequentissime genitivum iungit, unde forte malit quis *manipularium*. Ern.

pabulantis nostros missasque] hanc esse veram lectionem putamus, quae totidem literis est in ed Puteolani, unde non dubitavimus restituere; secutusque est nos Broterius. GM² *pabulantis nos ipsos missasque*: ed pr *pabulatum nosipsos missasque*, unde volebat Gronovius *hos ipsos*. atqui proxime de interfectis praecesserat. e *nostros* factum est *nosipsos*. Beroaldus et Alciatus dedere *pabulantis nostros missasque*. quae nunc obtinet lectio *pabulantis nostros ipsasque missas* primum reperitur in ed Rhenani 1533, unde duxere Aldus, Gryphius, ceteri. itaque suspicor in nota Rhenani esse vitium operarum, dicit enim se scripsisse *pabulantes nostros ipsos*. Ern.

9. cur *exposuit*? an in navibus fuerant? legitimum verbum erat *submisit*. tolerabilius erat *expromsit*. Ern.

11. *pro meliore fuit*] sensus: post existimatum est nos superiores fuisse, a nostra parte melius pugnatum esse. de usu hoc praepositionis *pro* v.

sus Ostorius concessit vita, laetis hostibus, tan
10 haud spernendum, etsi non praelium, at certa
40 sumpsisset. at Caesar cognita morte legati, ne p
rectore foret, Aulum Didium suffecit. is pre
non tamen integras res invenit, adversa inte
pugna cui Manlius Valens praeerat. auctaque
15 stes eius rei fama, quo venientem ducem extern
illo augente audita, ut maior laus compositis v
vissent, venia iustior tribueretur. Silures id quo
intulerant; lateque persultabant, donec accursu
rentur. sed post captum Caractacum praecipuus
20 militaris Venutius, e Brigantum civitate, ut supe
fidusque diu et Romanis armis defensus, cum C

Cort. ad Sall. Iug. 22. sed mox videtur legendum *et fugere*. rationem enim videtur reddere velle, cur, cum aequo Marte discesserint, tamen postea se victores crediderint. in tali re noster copula *et* utitur. fugere sane hostes, inquit, sed tamen tenui damno. etc. Ern.

1. *provisa*] verius *provisu*. Lips. Ma *Vct tacente* *proviso*, quod recepit recte Pichena. Ern.

2. *ac*] rectius coniunctionem abfuturam putat Freinshemius. si quid mutandum, malim *at*, quod hic aptissimum fore facile omnes sen-

gens excisa dici pot
sedibus suis aliis i
nomen proprium hab
sic h. l. capiendum.
aut Ma : vulgo e
ut, tacente Vct.*

16. *illo augente*] IF
iecit *ille augere*,
filio. ex ratione op
bat esse *ipso auge*
augebant, et dux
perscripserat Roman
compositi] iudicav
aliquid. male. scri
positis, et sententi

reginam matrimonio teneret, mox orto discidio et statim bello etiam adversus nos hostilia induerat. sed primo tantum inter ipsos certabatur, callidisque Cartimandua artibus fratrem ac propinquos Venutii intercepit. inde accensi hostes, stimulante ignominia, ne feminae imperio subderentur, valida et lecta armis iuventus regnum eius invadunt. quod nobis praevisum; et missae auxilio cohortes acre praelium fecere, cuius initio ambiguo finis laetior fuit. neque dispari eventu pugnatum a legione cui Caesius Nasica praeerat. nam Didius senectute gravis, et multa copia honorum, per ministros agere et arcere hostem satis habebat. haec, quanquam a duobus [Ostorio Didioque] propraetoribus plures per annos gesta, coniunxi, ne divisa haud perinde ad memoriam sui valerent. ad temporum ordinem redeo.

41 Tiberio Claudio quintum Servio Cornelio Orfito consulibus virilis toga Neroni maturata, quo capessendae rei pu-

BMa] *evigantum.* an id factum e *Brigantum?* sed e reliqua illius libri ratione colligo operas dare voluisse aut debuisse *e Iugantum*, quod omnes ceteri habent *tacente Vct* et G. v. ad c. 16. veteres edd et mss mox *Venutius* omnes. quis primus *Venusius* dederit, nescio. sed sic libri H. l. c. Ern.

1. *discidio* et hic scribendum censeo. Gron. sic AMa *tacente Vct* et ed pr. *dissidio* est a Puteolano invectum. Ern.

3. *ne feminae imp. subd.*] vereor, Tacite, ut mens tibi praesens. in tuis moribus, non in Britannorum fuisti, cum haec scripsisti. numquid illis ignominiosum subdi feminae? te igitur audi. *solitum quidem Britannis feminarum ductu bellare.* quod clare testatur Boadicea tua 14 35. Lips.

12. *Ostorio Didioque*] nomina haec a glossa quadam adiecta putat Freinshemius. mox *τὸ nunc* abest a Ma et deleri volebat IGronovius. cum in omnibus editis esse dicit, fallitur. non habet Puteolani ed et Rivii. abest et a BG. itaque delevi. vulgo: *nunc ad tempp.* Ern.

13. *proinde* Ma *et ed pr, tacente Vct,* et h. l. et c. 60, 13 47, 15 44. id rectius legatur c. 41.

15. *Orfito*] huius consulatus, collega Claudio, notatur etiam inscriptione apud Fabrettum p. 473, ubi ei idem quod h. l. nomen tribuitur. male quidam vocant *Sergium*, alii etiam *Scipionem*, ut in Fastis Panvinii et Almeloveenii. nomen *Scipionis* ductum putant e Dione. sed bene docet Fabrettus (in Descript. lacus Fucini memb. 2.) indicem consulum libri 60 Dionis a Leunclavio consarcinatum utcunque e Xiphilino. Ern.

16. bene *maturata.* non enim ex ritu populi Romani debebatur ante expletum annum XIV. at ipse insuete cepit. Tertull. de anima 38: *iura civilia abhinc* (id est a XIV anno) *agendis rebus attemperant.* idem de virginib. veland. 11: *ethnici feminas quidem a duodecim annis, masculos vero a duobus amplius ad negotia mittunt.* nec alius sententiae illud Cornelii infra 13 15: *turbatus his Nero, et propinquo iam die quo quartumdecimum aetatis annum Britannicus explebat.* note, quod ait, explebat, quia tunc referendus in viros, et ideo ab eo

cimum annum agens aviam Iuliam defunctam pro concione laudavit, quadriennio post virili toga sumpta. sed sic iubent ex Nicolao Damasceno Florida in Exc. ap. Constant. Porph. p. 474: *ὅτι Καῖσαρ περὶ ἐννέα ἔτη μάλιστα γεγονὼς θαῦμά τε οὐ μικρὸν παρέσχε Ῥωμαίοις, φύσεως ἀκρότητα δηλώσας ἐν τοιῷδε ἡλικίᾳ, καὶ ὅπου τοῖς ἀνδράσι πολὺς ἐγγίνεται θόρυβος, ἐν πολλῷ ὁμίλῳ δημηγορήσας,* nempe *ἀποθανούσης αὐτῷ τῆς τιτθῆς.* mox *κατέβαινε δὲ εἰς τὴν ἀγορὰν περὶ ἔτη μάλιστα γεγονὼς τεσσαρεσκαίδεκα, ὥστε ἀποθέσθαι μὲν αὐτὸν ἤδη τὴν περιπόρφυρον ἐσθῆτα, ἀναλαβεῖν δὲ τὴν καθαρὰν, σύμβολον οὖσαν τῆς εἰς ἄνδρας ἐγγραφῆς.* atque ita penes utrumque scribendum recte indicavit Henricus Valesius ad h. l. neque aliter legas suadeo apud Quintil. 12 6: *Caesar Augustus decem natus annos aviam pro rostris laudavit;* etsi vulgo ibi quoque *duodecim.* corrigenda et Vita Virgilii: *initia aetatis Cremonae egit usque ad virilem togam, quam* XVII *anno natali suo accepit, iisdem illis consulibus quibus erat natus.* repone *quam quintodecimo natali suo accepit.* nam consules illi, CnPompeius Magnus MLicinius Crassus, fuerunt primum a. u. c. 683, iterum 698. Capitolinus Marco 4: *virilem togam*

ctato aetatis anno x
solummodo diem Bacch
ga pura uti licuisse.
toga libera detur, e
soleat, non in istum
sed in perpetuum, tu
ros transscribuntur; e
qui adhuc praetextam g
trus Servius in Inve
argumentum firmissimu
legimus apud Valeri
4, a MCotta, quo di
rilem sumpsit, ut e
scendit, postulatum C
norem autem *septem e*
praetor postulare vetat
de postul. id mihi nu
videtur: facile namqu
nariis aut eximia virt
illustris solvitur. quem
falli puto in verbis C
5: *nobis quidem olim*
unus ad cohibendum
constitutus. nam, inq
puerilis non adeo di
tracta erat ut brachi
oporteret; virilis au
gius deflueret, latius
multum laciniosa esset
nuque colligenda erat.
mera; nec minus, q
ligit, vere, cum su
una brachio cohibitam
bere brachium toga
quam togam liberam
olim statum anum

licae habilis videretur. et Caesar adulationibus senatus ibens cessit, ut vicesimo aetatis anno consulatum Nero inret, atque interim designatus proconsulare imperium extra rbem haberet ac princeps iuventutis appellaretur. additum omine eius donativum militi, congiarium plebei. et ludicro ircensium, quod acquirendis vulgi studiis edebatur, Britanicus in praetexta, Nero triumphali cum veste travecti sunt. pectaret populus hunc decore imperatorio, illum puerili haitu, ac perinde fortunam utriusque praesumeret. simul, qui centurionum tribunorumque sortem Britannici miserabantur, remoti fictis causis, et alii per speciem honoris. etiam

Cethegi. olim autem particula oblinam habet insectationem temporum, nnum sublatus haud quidem, multo amen solutior iste mos esset, crecente in dies licentia et lascivia ruventutis. sic igitur habendum, on XVI aut XVII, non incertum mnino atque arbitrarium, sed quinam decimum solemnem ac legitimum irocinii annum fuisse, nisi qua um gravis caussa proferret; quod aro fiebat inter bonos ac pios proter avida vota parentum; quemdmodum qui rem publicam capescerent, annum petitionis non obire netuebant. GRON. annum aetatis XV tum absolutum fuisse tempus ogae virilis sumendae, non modo ub imperatoribus, sed etiam ante, ate docet Dodwellus in Prael. Camen. prael. 5, ubi etiam Damasceum audiendum putat. adde Ryckiam ad h. l. ERN.

2. *libens* est in G et ed pr. sed Puteolani ed habet *liberis*, vitio, t puto, operarum; quod propantum ad Rhenanum, in cuius ed otum verbum desideratur, nec esse icit in codice suo: corrigit tamen *bens* in notis. abest etiam ab ed Aldi, Gryphii. Lipsius restituit *libens* tacitus. ERN. *Vet *libens*, ed G *libeiis*.*

XX *aet. anno*] decretum frutra. consulatum enim iniit decimo eptimo aetatis anno, sed iam princeps et legum securus. LIPS.

3. *proconsulare imperium*] initium astigii Caesaribus; quod ea mente tiam Germanico tributum fuit I 14. LIPS. ubi vide et de *principe iuventutis* ad c. 3. *extra urbem* proconsulari imperio additur etiam apud Capitolin. Aurel. 6. igitur recte Ryckius hinc refellit Salmasium, qui in Capitolino verba *extra urbem* pro supervacuis deleri volebat. in eo fallitur, quod non satis credit Salmasio proconsulare imperium non nisi extra urbem fuisse, motus exemplis eorum qui a Tiberio quamquam provinciis datis, tamen in urbe retinebantur. nam hoc praeter morem factum. Salmasius verum dixit. noster I 14 propterea proconsulare imperium non postulatum Druso dicit, *quia consul designatus praesensque* fuerit. ERN.

5. *plebei* M[a]: vulgo *plebi*.

7. *triumphalium*] vitiosum esse non dubitari potest. utrum legendum *triumphali in* vel *cum veste*, ut Freinshemio placet, an *triumphantium*, ut Acidalio visum, incertum. sed posterius tamen malim. Liv. 5 41: *quae augustissima vestis triumphantibus. triumphali veste* correctum est in ed Gryphii, et citat Lipsius in ep. ad Nicolaum Florentium apud Modium ad Liv. 31 11, ubi etiam de vestitu triumphantium agitur. vestes triumphales toga picta et tunica palmata. v. Ruben R. V. I 21. ERN.

transvecti vulgo, et 14 29 *transmisere*.

9. *simul qui*] sic e M[a] Pichena, quod secuti sunt posteri. sic et G, ed pr, Puteolanus. *simulque qui* est a

libertorum si quis incorrupta fide, depellitur tali occasione obvii inter se Nero Britannicum nomine, ille Domitium salutavere. quod ut discordiae initium Agrippina multo questu ad maritum defert: sperni quippe adoptionem, quaeque consuerint patres, iusserit populus, intra penates abrogari; nisi pravitas tam infensa docentium arceatur, eruptura in publicam perniciem. commotus is quasi criminibus optimumquemque educatorem filii exsilio ac morte afficit, datoque
42 noverca custodiae eius imponit. nondum tamen summa mo-
10 liri Agrippina audebat, ni praetoriarum cohortium cura exsolverentur Lusius Geta et Rufius Crispinus, quos Messalinae memores et liberis eius devinctos credebat. igitur distrahi cohortes ambitu duorum, et si ab uno regerentur, interi-

Beroaldo. ed pr etiam *miserebantur*, ut G. Ern. **remotis* Vet et ed pr.*

1. *tali occasione obvii*] quae haec occasio? non enim praecessit; nec ad circenses velim referri. at tu distingue, *depellitur*, *tali occasione. obvii inter se* etc. removendi enim ministros fidiores occasio nata ex hoc, quod denarrat, facto. Lips.

5. *iusserit populus*] rogata enim lex fuit, qua in familiam Claudiam et nomen Neronis transiret, ut ait supra 26. Lips.

6. *infensa docentium*] ita accipio, quasi dicat magistros eos esse ad iras et offensas. Romanus tamen priscae editionis codex *impensa* praefert, quod magis approbo: i. e. grandis, immodesta. Lips. intelligit editionem primam quam vocare soleo. sed *infensa* verum esse contextus facile vincit: arceri vult homines pravos, qui infensum illum animum et infensa dicta inspirarent Britannico. Ern.

7. *is* M4 *,tacente Vet*: vulgo *his* addito, post *criminibus*, *Claudius*.

quasi criminibus] Freinshemius suspectam sibi hanc lectionem factam ait ex eo quod Veneta ed (i. e. Puteolani vel Rivii) habeat *quamquam*. id falsum est. nam *tamquam*, ut GO, exhibet. ceterae omnes *quasi*. *quasi crimina* putant, ficta; quod genus loquendi illustrat Burm. ad Ovid. Art. Am. I 429. sed mihi prope melius videtur intelligere. his non aliter crimina essent, quod Agrippina dixerat pulsu libertorum a Britannico *Domitium* vocatum Neronem. atque etiam in ceteris locis, quae alii solent, τὸ *quasi* explicari posse arbitror: nec necesse esse ut adiectivo *fictus* positum putem. Ern.

Claudius] suspectam hanc minis interpositionem facit a quibus plane abest, nam et alii, ed pr. primus Puteolanus quod sciam, addidit *Claudius*, quem omnes postea secuti sunt. Nonnulli igitur putabat deleandum illud nomen. referendumque verbum *commotus* ad *maritus*. sed nemo id non ferunt, et nisi vehementer fallor, aut *Claudius* hic [illegible] est aut pronomen *is* vel *ille*, quod nisi Tacitus scripsit [illegible] *quasi cr.* aut *ille* commotus [illegible] Claudii nomen abesse [illegible] id dum idoneis libris dictat, [illegible] nebo in lectione vulgata, quae ipsa, ut opinor, e libris scriptis [illegible] cta est. reperi quidem ipse [illegible] Ern.

11. *Rufius*] sic recte e MB [illegible] Ryckius, ut ex aliis non [illegible] men restitutum est apud [illegible] Ner. 35; servatisque [illegible] 1Gronovius. consentit G. [illegible]

rem fore disciplinam asseverante uxore, transfertur regimen cohortium ad Burrum Afranium, egregiae militaris famae, gnarum tamen cuius sponte praeficeretur. suum quoque fastigium Agrippina extollere altius: carpento Capitolium ingredi, qui mos sacerdotibus et sacris antiquitus concessus venerationem augebat feminae, quam imperatore genitam, sororem eius qui rerum potitus sit et coniugem et matrem

bet *Ruffus* h. 1, aliis modo *Rufrius* modo *Ruffus*; quae varietas itiam apud Suetonium occurrit. ceterae edd omnes *Rufus*. [infra 13 15 et 16 17 Ma *rufi*, *rufus*; 15 71 et 16 17 extr. *rufrius*, *rufrium*.] nox eadem ed pr *Burrus*, ut Ma tacente Vet* et inscriptiones vetores t in aliis scriptoribus libri boni, ion *Burrhus*. itaque illam scriptuam secutus sum. adde Castalionem Obs. Dec. 5 8. Ern. B *Ruffius*. 5. *et sacris*] emendatio a libris et. nam vulgata quid ineptius, *et acris Druidibus?* qui nihil ad res moresque Romanos. ex qua voce amen Pithoeus (Advers. subsec. 1 5) cente *virginibus* faciebat. sacerdotes Vestales capio, sacra deos ipsos tatuasque, quas pompa circensi tralaci in carpentis moris fuit. de Vestalibus Prudentius in Symm. 2 087: *fertur per medias ut publica ompa plateas, pilento residens rolli*. idemque de sacerdotibus feminis universe Artemidorus adsignificat 1 58, ubi curru in somniis per rbem vehi, liberis mulieribus et irginibus bona sacerdotia ait porendere, scilicet quia id sacerdotum asigne. de diis aut consecratis imet. Claud. 71: *matri carpentum, no per circum duceretur*. idem Cal. 15: *matri circenses carpentumque instituit, quo in pompa traduceretur*. olim tamen commune fuisse idletur ut matronae vulgo carpentis iterentur ad sacra. Ovidius Fast. 619: *nam prius Ausonias matres carpenta vehebant. haec quoque ab Cyandri dicta parente reor*. Livius 34 1: *ne mulier iuncto vehiculo nisi sacrorum publicorum caussa vehereur*. sed exolevit scilicet ille mos, stique post repertas lecticas. et mansit saltem in veneratione sacerdotum deorumque. prima Messalina honorem hunc a senatu cepit. καὶ τῇ Μεσσαλλίνῃ, ait Dio 60 22, τὴν προεδρίαν, ἣν καὶ ἡ Λιουίᾶ ἐσχήκει, καὶ τὸ καρπέντῳ χρῆσθαι ἔδοσαν. et iuxta eam Agrippina nunc, de qua idem scriptor c. 33: καὶ ἡ μὲν ταχὺ καὶ αὐτὴ Μεσσαλλίνα ἐγένετο, καὶ μάλιστα ὅτι καὶ τιμὰς ἄλλας τε καὶ τὸ καρπέντῳ ἐν ταῖς πανηγύρεσι χρῆσθαι παρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβεν. posteaque etiam praefecti praetorio (Cassiodor. 6 3 in formula praef. praet. et Symmachus 10 dist. 17.) carpentis usi, et nisi Vopisci locus in Aureliani initio fallit, etiam praefecti urbis. et mos satis certus: haereo in Corneliana saltem lectione. ait, in Capitolium ingredi carpento concessum Agrippinae. quid? in Capitolium tantum? vereor ut nimis anguste; et certo non ad exemplum Messalinae, quae etiam carpento mariti sui curruum secuta triumphantis. denique Dio laxe ἐν ταῖς πανηγύρεσιν ait, i. e. per festos omnes dies laetosque. nec tamen muto quidquam aut repono. carpenti formam veram erues ex numis Agrippinae; et qui differat a rheda, aliquid apud Pausaniam 5 9 in descriptione Olympiae ludorum. Lips. de usu carpentorum vide, quae contra Lipsium disputat Ryckius ad h. l. pro *mos* Ursinus malebat *honos*; quod verum puto. Ern.

Druidibus] vox reicula unde irrepserit, merito quaero. non enim fortuita est, nec a librario temere inculcata. Galli sane olim usi carpentis: scio, sed pugnae caussa, non honoris; nec Druides soli, sed vulgus. suspicari liceat (proinde ut

fuisse, unicum ad hunc diem exemplum est. inter quos praecipuus propugnator eius Vitellius, validissima gravi aetate extrema (adeo incertae sunt potentium res) accusatione corripitur, deferente Iunio Lupo senatore. is crimina
5 maiestatis et cupidinem imperii obiectabat. praebuisseque aures Caesar, nisi Agrippinae minis magis quam precibus mutatus esset, ut accusatori aqua atque igni interdicere. hactenus Vitellius voluerat.

43 Multa eo anno prodigia evenere. insessum diris avibus
10 Capitolium, crebris terrae motibus prorutae domus, ac de latius metuitur, trepidatione vulgi invalidus quisque obiit. frugum quoque egestas et orta ex eo fames in prodigium accipiebatur. nec occulti tantum questus, sed iura redeuntem Claudium circumvasere clamoribus turbidis, pulsumque
15 in extremam fori partem vi urgebant, donec militum globus infensos perrupit. quindecim dierum alimenta urbi, ne amplius, superfuisse constitit; magnaque deum benignitate et modestia hiemis rebus extremis subventum. at Hercule ab

fracti hi libri sunt) scriptum hic aliquid de Druidibus fuisse, quorum religionem nomenque, quantum in se fuit, Claudius sustulit, Seneca in Menippea Claudiana et Suetonio c. 25 teste. etsi Plinio ad Tiberium id referre visum 30 4. *Tiberii Caesaris*, inquit, *principatus sustulit Druidas Gallorum et hoc genus vatum medicorumque.* sed Tiberium scilicet in urbe tantum sustulisse, Claudium in Gallia ipsa. Lips. ed pr non habet vocem *Druidibus*, quam primus edidit Puteolanus, quem ceteri secuti sunt. est in BG et aliis apud Broterium. Ern.

1. *unicum—exemplum*] inter Romanos dumtaxat. alias parum cauta adfirmatio; sicut et illa Pliniana 7 42, nisi restringas ad Graecos. *una feminarum in omni aevo Lampido Lacedaemonia reperitur, quae regis filia, regis uxor, regis mater fuit.* nam apud Aegyptios aliosque barbaros sunt exempla. Lips.

8. *hactenus V. voluerat*] potuisset enim saevire in mortem eius: sed contentus hac quasi deportatione fuit. Lips. ante ed pr *interdicat*, Puteolanus *interdiceretur*. [illegible] Rhenanus (e B). mox [illegible] ante Pichenam *proruptae* et [illegible] *tus*. et *accipiebantur* ante [illegible] num. Ern.

10. *proruptae* M[a] *, Vet [illegible]

15. *vi urgebant*] sic [illegible] Pichena. sic et ed pr habet: [illegible] teris ante Pichenam [illegible] Ryckius recte restituit [illegible] IGronovio ex AMR. [illegible] habet. ceterae *infestos*. [illegible] 34. at eadem ed pr [illegible] *pil*. Ern.

16. xv *dierum alimenta*] [illegible] canon dierum 15. [illegible] isto periculum sub Caio, [illegible] aut 8 certe dierum cibaria [illegible] superfuisse Seneca notat ad [illegible] num 18. Lips.

18. *modestia hiemis*] in [illegible] dicat modesta et quieta [illegible] litum hieme anni frumentum [illegible] subvectum; quod alias hiemes [illegible] non moris. v. Suet. 18. haec [illegible] codicum. alii tamen [illegible] *bis* (ut G), alii [illegible] reponunt. male, male. Lips. [illegible]

Italia legionibus longinquas in provincias commeatus portabat; nec nunc infecunditate laboratur. sed Africam potius et Aegyptum exercemus, navibusque et casibus vita populi Romani permissa est.

44 Eodem anno bellum inter Armenios Hiberosque exortum Parthis quoque ac Romanis gravissimorum inter se motuum causa fuit. genti Parthorum Vologeses imperitabat, materna origine ex pellice Graeca, concessu fratrum regnum adeptus; Hiberos Pharasmanes vetusta possessione, Armenios
10 frater eius Mithridates obtinebat opibus nostris. erat Pharasmani filius nomine Rhadamistus, decora proceritate, vi corporis insignis, et patrias artes edoctus, claraque inter accolas fama. is modicum Hiberiae regnum senecta patris detineri ferocius crebriusque iactabat quam ut cupidinem oc-
15 cultaret. igitur Pharasmanes iuvenem potentiae promptae, et studio popularium accinctum, vergentibus iam annis suis metuens, aliam ad spem trahere, et Armeniam ostentare, pulsis Parthis datam Mithridati a semet memorando: sed vim differendam, et potiorem dolum, quo incautum
20 opprimerent. ita Rhadamistus simulata adversus patrem discordia, tanquam novercae odiis impar, pergit ad patruum; multaque ab eo comitate in speciem liberum cultus primo-

hiemis ed pr. Ern. *subvenientum* Ma *,tacente Vct. ed pr *subveniendum*. deinde Vct *ad hercule.** *at hercule olim*] querela, quae expressa videri possit ex illa Varroniana de R. R. 2 pr: *igitur, quod nunc intra murum fere patres familiae correpserunt, et manus movere maluerunt in theatro ac circo quam in segetibus ac vinetis, frumentum locamus qui nobis advehant, qui saturi fiamus, ex Africa et Sardinia.* post bella certe civilia et fusum tantum sanguinis, Italiae inducta vastitas. Lucani ea in re sententias operae sit legere libro 7 passim. Lips. mox *ex I. reg.* est a Rhenani codice. sine praepositione ed Puteolani cum seqq. at Ma et ed pr *Italia reg.* — *portabat.* mihi *regionibus* suspectum est. cur enim non potius dixisset *ex Italia?* arbitror Tacitum dedisse *Italia* (vel *ex Italia*) *legionibus* — *portabant* vel *portabatur.* de *legionibus* certe non dubitandum. ita magis augeretur fecunditas Italiae et pristina copia; nec fere nisi ad exercitus frumentum exportatum. Ern. *portabantur* B.

5. G *exortum est Parthisque ac.* vulgatum melius. Ern.

10. *farasmanis* Ma, et *radamistus*, mox *radamastus.*

15. *promptae*] malo *promptum.* Lips. Freinshemius autem malebat *properum* e 4 59: *clientes apiscendae potentiae properi:* sed deinde tamen delabitur eo ut velit potius *impotentiae promptae.* mihi prior coniectura magis placet; nec tamen satisfacit. nam potentia vix satis apta huic loco: aptior foret *audacia promta.* si vulgatum verum est, intelligendum sic: qui facile prorumperet ad potentiam usurpandam.

res Armeniorum ad res novas illicit, ignaro et ornante insuper Mithridate. reconciliationis specie assumpta regressus ad patrem, quae fraude confici potuerint, prompta nuntiat, cetera armis exsequenda. interim Pharasmanes belli causas confingit: praelianti sibi adversus regem Albanorum et Romanos auxilio vocanti fratrem adversatum, eamque iniuriam excidio ipsius ultum iturum. simul magnas copias filio tradidit. ille irruptione subita territum exutumque castris Mithridaten compulit in castellum Gorneas, tutum loco ac parvo obsidio militum, quis Caelius Pollio praefectus, centurio Casperius praeerat. nihil tam ignarum barbaris quam machinamenta et astus oppugnationum: at nobis ea pars militiae maxime gnara est. ita Rhadamistus frustra vel cum dimissis tentatis munitionibus obsidium incipit; et cum vis neglegeretur, avaritiam praefecti emercatur, obtestante Casperio socius rex, ne Armenia donum populi Romani scelere et pecunia verterentur. postremo quia multitudinem hostium Pollio iussa patris Rhadamistus obtendebant, pactus indutias abeo-

mox ed pr *urgentibus*; quae varietas supra iam observata est. Ern.

1. *ornante insuper Mithridate.*] ita emendavi, nescio an recte. distinctione potius peccatum est, scribendumque *ornante i. Mithridate, reconciliationis specie* etc, sententia continuante. Lips. vulgo *orante;* quod etiam [Ma et] mss apud Broterium habent, et ed pr dare volnit: sed vitium operarum prima praecedentis verbi syllaba repetita factum *ignorante.* distinctionem Lipsii habent ed pr, Puteolanus, Rivius, Beroaldus et Alciatus sequente mox *regressusque:* sed copulam cum puncto praecedente sustulit Rhenanus; quod ceteri secuti sunt. ego, quod nunc est, verum puto. non solent Latini ablativos consequentiae bis ponere in eadem periodo, nullis aliis verbis interpositis. paullo ante etiam G et ed pr *in spem liberum.* Ern.

*2. edd ante Rhenanum *regressusque*, tacente Vct.*

3. *quae — prompta*] ita emendavimus. male vulgo, *qua fraude confici potuerit, prompte nuntiat.* sententia est: parata sibi promptque quae ad fraudem spectant, cetera vim requirere. Lips.

8. *eruptione*] an potius irruptione? Freinshemius ait. defixos in ms Pichenae editionem habui; nam omnes Lipsianae, quas vidi, et antiquiores *irruptione.* Pichenae secutus et Gruterus, incuria nimirum, ut puto, quam consilio. Gron. ed pr, Puteolanus etc. et tamen iam in IFGronovii ed *eruptione* scripsit, forte quia e Freinshemiana hoc est, in qua itidem *eruptione.* Ern.

17. *verterentur*] sic B apud Rhenanum et A. atque idem dederunt MR et ed pr, in quibus *uterentur.* itaque id Tacito restituit, secutus est nos Broterius. quod dixit pro evertere, perdere. Vergil. Aen. I 24: *Tyrias olim quae verteret arces*, ubi v. Burmann. et 5 810. noster supra 3 31: *civitatem clamitabant.* vide quoque Drak. ad Silium 15 411. *vertitur* induxit Puteolanus, sed in e mss: nam sic etiam G et *scelere et pecunia vertere* ... bitror satis bene dici. Ern.

dit, ut nisi Pharasmanen bello absterruisset, Titum Ummidium Quadratum praesidem Suriae doceret quo in statu Armeniae forent. digressu centurionis velut custode exsolutus praefectus hortari Mithridaten ad sanciendum foedus, conunctionem fratrum ac priorem aetate Pharasmanen et cetera necessitudinum nomina referens, quod filiam eius in matrimonio haberet, quod ipse Rhadamisto socer esset. non abnuere pacem Hiberos, quanquam in tempore validiores; et satis cognitam Armeniorum perfidiam, nec aliud subsidii quam castellum commeatu egenum. ne dubitaret armis incruentas conditiones malle. cunctante ad ea Mithridate, et suspectis praefecti consiliis, quod pellicem regiam polluerat inque omnem libidinem venalis habebatur, Casperius interim ad Pharasmanen pervadit, utque Hiberi obsidio decedant expostulat. ille propalam incerta et saepius molliora respondens,

in Mª legi dicit *muterentur;* ipse coniecit inde *mutarentur.**

1. *TVinidium*] V *Tumidium*, verum nomen *Numidium*. ex Iosepho 20 6, qui vocat diserte Νουμίδιον Κοδράτον τῆς Συρίας προεστηκότα. sed et Plinius in epistolis non uno loco docet gentile nomen Quadratorum Numidium esse. ita 7 24 Numidia Quadratilla nominatur, 6 11 Numidius Quadratus adolescens. Lips. Mª *tacente Vct* et ed pr *tummidium*, quo ducunt etiam vestigia AR. vera scriptura est *T. Umidium*, ut docuere Salmasius ad Spartiani Hadr. 15, Rupertus ad Reines. ep. 21, in primisque Spanheimius de V. et P. N. t. 2 p. 7, Norisius in Epoch. Syro-Maced. diss. 3 p. 183. clare ed pr [cum Mª] *Umidium* 13 8 et *Umidio* 9. ed 14 26 *Immidii*, ubi codices Vaticani teste Norisio *Ummidii* et Mª *Umidii*. etiam G 13 9 *humidius;* alibi nox *Vinidius*, mox *Numidius*. itaque non dubitavi hoc nomen cum Gronovio hic reponere, ut in Iosepho fecit Hudsonus 20 6 et de Bell. Iud. 2 12 5. et sic etiam restituendum Plinio ll. cc., ubi etiam quidam scripti *Umidius*, frustra reputante Cortio. adde Bentleium ad Horat. Serm. 1 1 96, ubi pariter libri variant, *Vinidius*, *Numidius*, *Uvidius*, *Unidius*, *Umidius*, *Ummidius*, postremum defendente et illustrante Bentleio. adde item viros doctos ad Var. R. R. 3 3, ubi vulgo *Immidius*, pro quo *Ummidius* legendum recte censent Scaliger, Ursinus, Bentleius. frustra igitur h. l. *Numidium* et ceteris Taciti locis rescripsit Ryckius. ceterum in inscriptione vetere apud Norisium l. c. praenomen *C.* tribuitur huic praesidi. Ern.

3. *foret* Mª, *tacente Vct. ed pr *Armenia foret.**

custode exsolutus] quia silent omnes, compellor credere sic in mss eos reperisse. alioqui si *custodiae* in illis quoque, ut ante Rhenanum editi, blandiebatur magis *custodia*. Gron. ed pr *custode;* quod Rhenanus restituit (e B). sic et G. Ern.

9. *cogitam—perfidiam*]G *Vct* *cognita perfidia*. mox e MR cum Ryckio edidi *subsidii*, ut mox c. 15 initio pro *praesidii*. Ern.

10. *commeatu*] F *commeatuum*, quod placuit viro docto in margine Gryphianae. mihi illa homoeoteleuta non valde placent. Ern.

quam incruentas conditiones] ego *incruenta conditione*. at Groslotius τὸ *quam* deletum it. Lips. appono calculum τὸ *quam* delentibus, sive coniectura est ea Gros-

secretis nuntiis monet Rhadamistum oppugnationem quam modo celerare. augetur flagitii merces, et Pollio corruptione impellit milites ut pacem flagitarent seque praesidio abituros minitarentur. qua necessitate Mithridates
47 locumque foederi accepit, castelloque egreditur. ac primo Rhadamistus in amplexus eius effusus simulare obsequium socerum ac parentem appellare. adiicit ius iurandum, se ferro, non veneno vim allaturum. simul in lucum propinquum quum traluit, provisum illic sacrificium imperatum dictitans
10 ut dis testibus pax firmaretur. mos est regibus, quoties in societatem coeant, implicare dextras pollicesque inter se

lotii (in Syll. Burm. t. 1 p. 350) et Gruteri; et multo magis, si verum est quod iacit Ursinus, inventos libros veteres qui particulam damnarent. labes non ab iis qui docendi erant quid *arma*, quid *dubitare*, quid *dubitare armis* esset, sed ab his qui non concoquebant *incruentas conditiones armis malle*. neque enim protritum hoc loquendi genus: elegans tamen. Appuleius Apolog. p. 83. ed. Pric: *persuaserat idem Pontianus matri suae, ut me aliis omnibus mallet*. subandiebam antea *experiri*, quod et ad *armis* et ad *conditiones* satis commode referri videbatur. sed illud magis placet. Gron. atque hoc recepit Ryckius et Broterius. ed pr *dubitare*, sicut MR. Gronovium verum vidisse puto. Ern.

2. *celerare*] sic AGMR et ed pr, idque recte restitutum a Ryckio et IGronovio. Rhenanus (e B) dedit *accelerare*, quod hinc in sequentes edd venit. *celerare* iterum dixit c. 64. mox G *occulta pollutione*. an voluit dare *pollicitatione?* sed forte *Pollio* scribae obfuit. Ern.

3. *seque praesidio abituros minitarentur*] Pichena vitium aliquod hic latere suspicatur, quod in Ma *tacente Vct*corrupte legitur *seque* [vel *seque*] *presidium ammis minitarentur*. ed pr pro *abituros* habet itidem corrupte *praesidium quominus*. R *praesidium cominus*, A *tradituras*. unde Freinshemius eleganter suspicatur legendum *praesidium* [illegible] gatum est in G. Ern.

9. *provisum illic imperatum* [illegible] perfluit verbum alterum. [illegible] refert provisum sacrificium [illegible] ratum dixeris? vera, [illegible] *provisu suo illic sacrif.* [illegible] *provisum illic ac sacrif.* [illegible] video alios explicare [illegible] provisum ibi sacrificium [illegible] rasset: sed ubi de imperat[illegible] tur? nisi intelligit a seipso [illegible] tum. Lips. timide suspicatur [illegible] *in lucum propinquum* [illegible] *sum, illic sacrificium* [illegible] *ctans*. vel *renitentem* i. e. [illegible] santem, quod nihil boni [illegible] animus, sequentem tamen, [illegible] potestatis esse desierat. [illegible] Ryckio placebat Heinii [illegible] *provisum illic sacrifi*[illegible] melior IGronovii ratio: [illegible] *illic sacrificium*; nec tamen [illegible] cet. dum meliora proferunt, [illegible] dam *imperatum* esse, quod [illegible] ctus praesidium Romanum [illegible] nam ante dixerat de [illegible] *diem locumque foederi* [illegible] esse glossam verbi *praesidium*. [illegible]

11. *implicare dextras*] [illegible] sanciendae privatim publique [illegible] citiae usitatos esse Scythis [illegible] nios et in ea ora gentes, [illegible] Scythis Lucianus in Toxari [illegible] Amicitia 37: ἐμ' ὦ γῆ [illegible] μόντες ἔπαξ τοὺς δεξιοὺς [illegible] λάξωμεν τὸ εἰμι τίς [illegible] τὰ ξίφη ἄκρα βάψαντες [illegible] φότεροι ἐπισχόμενοι [illegible]

vincire nodoque praestringere: mox ubi sanguis artus extremos suffuderit, levi ictu cruorem eliciunt atque invicem lambunt. id foedus arcanum habetur quasi mutuo cruore sacratum. sed tunc qui ea vincla admovebat, decidisse simulans genua Mithridatis invadit ipsumque prosternit; simulque concursu plurium iniiciuntur catenae. ac compede, quod

ἔστιν ὅ τι μετὰ τοῦτο ἡμᾶς διαλέσειν ἄν. Mela 2 21: *ne foedera quidem incruenta sunt. sauciant se qui paciscuntur, exemplumque sanguinem, ubi permiscuere, degustant.* de Armeniis Valerius 9 11 3 extr: *Sariaster adversus patrem suum Tigranem Armeniae regem ita cum amicis consensit, ut omnes dextris manibus sanguinem mitterent, atque eum invicem sorberent.* et universe Tertull. Apol. 9: *legite necubi relatum sit, diffusum brachiis sanguinem ex alterutro degustatum nationes quasdam foederi comparasse. nescio quid et sub Catilina degustatum est.* atque is mos patrum etiam aevo passim repertus ab Hispanis apud Barbaros novi orbis. sed nec Romanis ipsis ignota cruenta potio, quae assiratum iis dicta, quoniam assir sanguis, ut aiunt Glossae. Festum ita capio: *assiratum apud antiquos dicebatur genus quoddam potionis ex vino et sanguine temperatum, quod Latini prisci sanguinem assir vocarent.* etsi fortasse ea potio olim in sacris; quod suadere videtur Sallustius 22. *fuere,* inquit, *qui dicerent Catilinam humani corporis sanguinem vino permixtum in pateris circumtulisse; inde cum post exsecrationem omnes degustavissent, sicuti in solennibus sacris fieri consuevit, aperuisse consilium suum.* sit enim consuetum id in solennibus sacris. Silius videatur innuere 2 426: *parte alia supplex infernis Annibal aris arcanum Stygia libat ima vate cruorem.* Lips.

5. BG et edd pr, Puteolani, Alciati, Romani, Aldi, Gryphii, *perstringere,* sed non mutandum fuisse putat IGronovius. Ovidius Met. 10 495 *perstringere* dixit pro constringere vel comprimere. sed ibi libri variant, aliis *constringere,* aliis *praestringere* exhibentibus. itaque *praestringere* verum puto, cui centies substitutum alterum. mox edd ante Rhenanum *suffuderit,* quod melius puto, sed deleto [ante *artus*] *in.* non enim nodo facto effunditur sanguis in artus, sed suffundit articulum, ut omnes sciunt. et sic video placuisse etiam NHeinsio apud Ryckium. nec displicet IGronovio, qui tamen etiam putat scriptum esse potuisse *in artus se extremos suffuderit.* illud melius puto. Ern.

4. *vincula* vulgo.

6. *iniiciuntur catenae, ac compedes*] haesi ipse olim in his vinclis; unde facile me nunc expedio, scriboque *iniiciuntur catenae: ac compede, quod dedecorum barbaris, trahebatur.* ad morem Romanum Tacitus narrat. iniectae, inquit, catenae; immo et oblonga compede per viam tractus. qui ritus apud Romanos quidem receptus est in custodia militari: at apud barbaros dedecori habetur et ignominiae summae. verissima lectio sententiaque. ita Athenion Manium Aquillium (quasi per summam ignominiam) tractum describit ab equite catenam longam habente. quem locum omnino vide transcriptum a me ex Athenaeo 5 14 supra De custodia militari, 3 22. Lips. nihil sani sensus, utcumque torqueant, premant, invertant. scribe: *iniiciuntur catenae ac compedes, quo dedecore barbaris trahebatur.* h. e. quo vinculorum dehonestamento addito vel imposito e lustris illis producitur et in conspectum turbae praesentis datur, vilissimis e Scythia calonibus et lixis custodum vice stipantibus, quibusdam et tenentibus catenas. nam hoc auget contumeliam, non centuriones, non milites saltem iustos

dedecorum barbaris, trahebatur; moxque vulgus, dum i
perio habitum, probra ac verbera intentabat. et erant
tra qui tantam fortunae commutationem miserarentur.
taque cum parvis liberis coniunx cuncta lamentatione
5 plebat. diversis et contectis vehiculis abduntur, dum
rasmanis iussa exquirerentur. illi cupido regni fratre
potior, animusque sceleribus paratus. visui tamen
ne coram interficeret. et Rhadamistus, quasi iuris
memor, non ferrum, non venenum in sororem et
10 expromit, sed proiectos in humum et veste multa
opertos necat. filii quoque Mithridatis, quod caedibus
48 rentum illacrimaverant, trucidati sunt. at Quadratus
scens proditum Mithridaten et regnum ab interfectoribus
tineri, vocat consilium, docet acta, et an ulciscerentur
15 sultat. paucis decus publicum curae; plures tuta
omne scelus externum cum laetitia habendum; semina

fuisse, quibus custodia credita. quamquam et τὸ *barbaris* ad mores Rhadamisti et suorum referri possit, ut sit: quibus vinculis tam pudendis oneratus et tractus ostenditur vulgo a Rhadamisto et comitibus vere barbaris. immo et dandi casu, ingeritur oculis barbarorum Armeniorum et Iberorum. *trahi* dicuntur, quicunque offeruntur catenati. Aen. 2 57: *ecce manus iuvenem interea post terga revinctum pastores magno ad regem clamore trahebant.* Gron. mihi ista correctio durior videtur. Ryckius Lipsii sententiam probat; quae est melior. Iensius suspicabatur *ac compedes, et, quod dedecorum* etc. Ern.

1. *mox quia vulgus* Ma.

2. *contra*] Ma *e contra*, ut Pichena *cum Vct* narrat, [non Furia]. ego vero eam notam puto temporis, quo factum est illud exemplar: nam aevo meliore non sic loquebantur. Gron. etiam ed pr *econtra*. id post Pichenam receptum eiecere rursus recte Ryckius et IGronovius, qui originem mendi callide indagat, et in eo se iactat, adorans alioqui vestigia scripturae Mediceae. in ed pr 13 37, ubi alii *si copiae contra ducerentur*, illa *si copia econtra ducereturr*; ubi vides [illegible] verbi mutatum a librario [illegible] pturae decepto. G quidem [illegible] exhibet. idem mox [illegible] *abduntur*. sane abditos [illegible] *tecta vehicula* satis indicat. Tib. 64: *murum et [illegible] quam aliter quam catenatos [illegible] que lectica loco movit.* Ern.

3. *commutationem*] [illegible] *commotionem*. Lips. [illegible] ed pr. Ern.

8. *interficerentur* vulgo [illegible] Vct.*

16. *omnes*] sententiae [illegible] si scribas *omne*, litteras [illegible] sint verba ex oratione [illegible] Lips. non video cur [illegible] psio: non enim [illegible] congruit quam quidem [illegible] huiusmodi additamentum. [illegible] aliud quid in ea voce latet, [illegible] inveniendo non multum [illegible] polliceor: esse tamen [illegible] serunt, *monentes scelus*, [illegible] nit in mentem legendum [illegible] quo etiam alibi in ratione [illegible] reddenda utitur Tacitus; [illegible] quae verba corrupti [illegible] vulgatam scripturam. [illegible] R et ed pr *aeternum*. [illegible] (e B) et Danesius [illegible]

um iacienda, ut saepe principes Romani eandem Ar-
am, specie largitionis, turbandis barbarorum animis
buerint. poteretur Rhadamistus male partis, dum invi-
infamis, quando id magis ex usu quam si cum gloria
tu foret. in hanc sententiam itum. ne tamen adnuisse
ori viderentur et diversa Caesar iuberet, missi ad Pha-
anen nuntii ut abscederet a finibus Armeniis filiumque
aheret. erat Cappadociae procurator Iulius Pelignus,
vi animi et deridiculo corporis iuxta despiciendus, sed
dio perquam familiaris, cum privatus olim conversatione
arum iners otium oblectaret. is auxiliis provincialium
actis tanquam recuperaturus Armeniam, dum socios ma-
quam hostes praedatur, abscessu suorum et incursantibus

Armeniam, quod non probo.

scribo haec omnia: *quanto id ex usu, quam si cum gloria ta forent?* at nunc (ultimis video explicare Pichenam vulgatum est: magis hoc ex omano, si cum infamia, quam gloria regnum adeptus; quia t incertior futurus odiisque obnoxius. non damno. Lips. post Ma *iuberet* pro *praeci-* Ern. *tacet Vct.*

conspiciendus] memoratur hic, nollem, quibus mss copia fuit, o transiisse. video enim fa- Rhenanum se fecisse *despicien-* nulla mentione veterum libro- in quibus si erat *conspiciendus*, to mutandum non fuit, quippe sit insignis, insignitus, et ecus atque haec tam in dete- n quam in meliorem partem tur. Suetonius Claudio 4: *ne faciat quod conspici ac deri- possit.* Homero *conspiciendus* ος Il. γ 42: λοίβην τ' ἐμε- καὶ ἐπόψιον ἄλλων. vide no- Observata in SS. Eccl. c. 19, Livii 4 13. Gron. adde ium ad h. l. IGronovius *con- ndus* esse ait a Beroaldi li- . at sic ante Puteolanus edi- et sic est in G. ed pr [cum *despiciendus*, quod restituit Rhenanus (e B). id non video quare displiceat magno Gronovio. *iuxta* indicat verbum referendum etiam ad ignaviae vitium. atqui ignaviae proprius contemtus. Suet. Domit. 15: *Clementem, patruelem suum, contemtissimae inertiae.* quod autem quidam malunt *ignavo* vel *ignavia*, non necessarium puto, ut etiam visum Gronovio. Ern.

10. deprecor invidiam: sed profecto hunc locum, siquem alium, propitiis Musis restitui, hoc modo, *cum privatus olim conversatione scurrarum iners otium oblectaret.* Claudius ante imperium vilis, abiectus, scurris et sordidissimis hominibus convixit: *e quorum contubernio, super veterem segnitiae notam, ebrietatis quoque et aleae infamiam subiit*, ait Suetonius 5. inter eos hic Pelignus. libri veteres, quorum vestigia institi, habent *cum privatis olim conversationes curaret, iners otium oblectaret.* unus V *cursationes* pro *conversationes*. Lips. *oblectaret* tamen BGMR et edd Puteolani et Rivii, *obiectaret* ed pr. verissime emendavit Lipsius, idque recte recepit Freinshemius, probatum etiam Casaubono ad Suet. Claud. 8. mox *Pelignus* [post *is*] spurium esse, eidem Freinshemio assentior. etiam alibi sic peccatum in Tacito vidimus, 4 10. Ern. B *privatus*. A *privatus*.

barbaris praesidii egens ad Rhadamistum venit; dom
eius evictus ultro regium insigne sumere cohortatur, sum
tique adest auctor et satelles. quod ubi turpi fama di
gatum, ne ceteri quoque ex Peligno coniectarentur, Hel
8 dius Priscus legatus cum legione mittitur, rebus turbidis
tempore ut consuleret. igitur propere montem Tau
transgressus moderatione plura quam vi composuerat, m
redire in Suriam iubetur, ne initium belli adversus Parth
50 exsisteret. nam Vologeses casum invadendae Armeniae
10 venisse ratus, quam a maioribus suis possessam externum
flagitio obtineret, contrahit copias fratremque Tiridaten
ducere in regnum parat, ne qua pars domus sine imp
ageret. incessu Parthorum sine acie pulsi Hiberi, urbes
Armeniorum Artaxata et Tigranocerta iugum accepere. d
15 inde atrox hiems, seu parum provisi commeatus, et ex
utroque tabes percellunt Vologesen omittere praesentia. v
cuamque rursus Armeniam Rhadamistus invasit, truci
quam antea, tanquam adversus defectores et in tempor
bellaturos. atque illi, quamvis servitio sueti, pati
51 abrumpunt armisque regiam circumveniunt. nec aliud
damisto subsidium fuit quam pernicitas equorum, quis
et coniugem abstulit. sed coniunx gravida primam
fugam ob metum hostilem et mariti caritatem toleravit;
festinatione continua, ubi quati uterus et viscera vi
25 orare ut morte honesta contumeliis captivitatis exim

4. *ne caeteri quoque*] non est obscurum quid velit. ne de Peligno coniectura in alios fieret; ne Romanorum alii, quibus armorum ius, si quiescerent, approbare Peligni facinus et ratum habere crederentur. Terent. Heaut. 3 3 13: *ego de me coniecturam facio.* Gron. in fine capitis G *iuberetur.* Ern.

8. *rediret* Ma *,tacente Vet.*

16. *perpellunt*] Pichena ex Ma edidit *percellunt.* rectius vulgo *perpellunt.* vide quae notamus ad Liv. 3 30. Gron. *percellunt* est in G, ed pr et ceteris usque ad Rhenanum. paullo ante *deinde* dedi e GMa et veteribus edd. post *rebellaturos* bene Rhenanus: [illegible] ante editi *bellaturos.* [illegible] *veniunt* habent AG, quod [illegible] edidit Rhenanus (e B). [illegible] *cumvenerunt*, quod est [illegible] sed Puteolanus primus [illegible] *eunt*, quod Rivius [illegible] cente Vet* et Aldinus [illegible] Ma *circumveunt.* Ern.

24. *quati*] durum est [illegible] *quati et vibrantur.* [illegible] cum Heinsio corrigere [illegible] sed nil mutandum. [illegible] est 15 27 extr, etsi [illegible] locum tentat Freinshemius; [illegible] 11 extr. simillimus [illegible] est H. 3 31, a [illegible] saepe sic etiam Sallustius. [illegible]

ille primo amplecti adlevare adhortari, modo virtutem admirans, modo timore aeger, ne quis relicta poteretur. postremo violentia amoris, et facinorum non rudis, destringit acinacem, vulneratamque ripam ad Araxis trahit, flumini tradit, ut corpus etiam auferretur. ipse praeceps Hiberos ad patrium regnum pervadit. interim Zenobiam (id mulieri nomen) placida illuvie spirantem ac vitae manifestam advertere pastores, et dignitate formae haud degenerem reputantes obligant vulnus, agrestia medicamina adhibent, cognitoque nomine et casu in urbem Artaxata ferunt; unde publica cura deducta ad Tiridaten, comiterque excepta cultu regio habita est.

52 Fausto Sulla Salvio Othone consulibus Furius Scribonianus in exsilium agitur, quasi finem principis per Chaldaeos scrutaretur. adnectebatur crimini Iunia mater eius ut casus prioris (nam relegata erat) impatiens. pater Scriboniani Camillus arma per Dalmatiam moverat; idque ad clementiam trahebat Caesar, quod stirpem hostilem iterum con-

3. *destringit*] sic in Ma esse primus vidit IGronovius. editi ante Ryckium omnes *distringit*. sed etiam sine codicis auctoritate sic corrigendum erat, ut hodie omnes norunt. cf. 1 32 et 44. mox cum eodem Ryckio et Gronovio dedi *ripam ad;* quod praeter Ma habet ed pr, estque solenne Tacito praepositiones postponere. sed mihi suspicio corruptelae oborta dudum est in verbis *ripam ad Araxis trahit, flumini tradit*. non dicam de vicinia verborum *trahit* et *tradit:* saltem dixisset *trahens*, aut *et flumini tradit*. puto Tacitum scripsisse *vulneratamque ripam ad Araxis flumini tradit*. G *traditam*. mox pro *ne* GMO *ut*, quod probat IGronovius, ut corpus etiam auferretur, sc. a flumine, nec in manus hostium veniret. Ern. B *ut etiam corpus non auferretur*.

5. *Iberos*] A *ad Iberos*, unde Heinsius volebat legi *ad Iberos, patrium in regnum*. sed ut nomina regionum sine praepositione ponit saepe Tacitus, ita etiam nomen populi pro regione positum esse potest. Virg. Eccl. 1 65: *sitientes ibimus Afros*. Ern.

7. *illuvie*] videri *eluvie* legendum diximus ad Livii 1 4. Gron. sic, 13 57: *eluvies maris*. Ern.

advertere pastores] sic 2 17: *octo aquilae petere silvas visae advertere imperatorem*. id verbum ea notione reddendum Livio 1 12 de Metio Curtio in paludem coniecto: *adverteratque ea res etiam Sabinos tanti periculo viri*, i. e. converterat illuc animos oculosque Sabinorum. nam libris omnibus *averterat* scriptum, alio sensu. Lips. immo *advertere* h. l. est *animadvertere*, quomodo Graeci προσέχειν dicunt, int. νοῦν. Ern.

17. *Camillus*] legatus Dalmatiae, de cuius bello civili v. Suet. Claud. 13. paullo ante ed pr *mater viva eius*. in margine Gryphianae video notatum *Vibia*. V *Vinia*. Ern.

18. *quod stirpem*] sic e Ma pro vulgato *qui stirpem* dedit Pichena. at mihi multo magis se probat aliorum *qui:* est enim quale Terentii Andr. 4 1 40: *nisi mihi deos satis scio fuisse iratos, qui auscultaverim*.

Heaut. 3 3 28: *dii te eradicent, Syre, qui me istinc extrudis.* Iustinus 39 5: *Ptolemaeo regnum redditur, qui neque cum matre bellum gerere voluisset, nec a fratre armis repetere quod prior possedisset.* Cicero ad famil. 5 22: *neque minus est Spartiates ille Agesilaus perhibendus, qui neque pictam neque fictam imaginem suam passus est esse.* et talia ὅσα χόνις. Gron. *quod* est etiam in BG et ed pr. idque verum est. *qui* h. l. durum videtur. R et ed pr *interritum* pro *iterum.* Ern.

2. *extinctus esset*] mitius faceremus *exstinctum esse*, quam si cum Mureto et Acidalio deleremus, quorum hic etiam *mortem fortuitam.* sed nihil mutandum: a fronte namque horum verborum subauditur τὸ *utrum*, quemadmodum in omnibus fere istis, ubi *incertum an* vel *dubium an* vel *an* solum in hanc sententiam interponitur. Gron. ed pr *extincta*, ut ad *vitam* referatur. et sic R. Gronovii coniectura est in A. Ern.

3. *Italia*] *ita* Ma *et ed pr, tacente Vct.*

7. *refertur* vulgo cf. c. 61 initio, c. 63 extr.

8. *ut ignaro domino*] non prompta lectio sententiaque huius loci, mihi quidem. nam aliis omnia li-

qui nati essent, pro
berentur. (Torr. ad
11.) sed mihi, per
ius sit dissentire.
illud membrum, de
coetu in servitutem
quam reperiri in leg
contra ius esse. favo
poscit ut nati e liber
adeoque superveniens
tris nocere ei, qui
non debet, ut sufici
beram vel medio tem
Paullus Sentent. 2 t
tianus l. 5 D. de
quo iure ergo serv
mentius vulgata lecti
libertis haberentur:
quomodo enim libert
quam servus? adde
scriptis vestigium null
bri. verba, inquam,
nati essent, absunt
omnibus, etiam B. ut
codicis scriptura certa
domino ad id prolapsi
si consensisset, pro
tur. optime. duplex
SCti membrum, in es
quaeque sciente dom
id peccassent. et si
ait lex, serva esto:
habetor pro liberta.
propositum legislatori
tuberaio abstinere lab
et sive sciente sive

ecte *pro liberta:* non enim liberta ere. rettulit hoc ipsum decretum ostea (credo quia aboleverit licentia emporum et inusu) Vespasianus rinceps, de quo Suetonius 11: *nctor senatui fuit decernendi ut, uae se servo alieno iunxisset, anilla haberetur.* ita tamen ut apud ürisconsultos nomen manserit consulti Claudiani, non a Claudio Palante, qui repertor, sed a Claudio rincipe, qui rettulit. Tertullianus em adspexit, ad uxorem 2 8: *onne insuper censuerunt* (Romani) *ervituti vindicandas, quae cum lieno servo post dominorum denuntationem in consuetudine perseveraent?* plura ad hanc rem petes, operae tibi est, a PFabro Sestr. 1 25. revera enim ad asciam ctum, quidquid dedolavit ille fa-r. LIPS. frustra pugnat Salinerus pro verbis quae Taciti non nt, et specie inhibendi correctios genus corrigendi maxime anps et rarissime felix metur. FM[2] agmine facto eiuraut, od de filiis alibi nusquam se lesse fatetur et Salinerius. idque ie dubio sarcinatorum cuiusdam t, leviter corruptos locos, qui tera una alterave dempta vel ada vel mutata restituebantur, pro gentibus hiatibus supplentium. pelcit in fraudem vox *libertis*, quam o referret quia non videbat, ipse quid commentus interposuit; cui ius non erat, si, ut est in F, *erta* reperisset. at, inquit, sic ti statim matrem a servi complebus habuerunt servam. hoc pam est pro iureconsulto loqui, em scire oportebat non pro serva bitam nisi post trinas denuntiaones. deinde hoc non eo valebat que ut mancipium fieret, nisi te in humilibus et egentibus pernis, quam ut et suam et adsumti iriti libertatem ab huius domino ere compelleretur. itaque cante icitus *in servitute haberetur.* emadmodum enim aliud est *esse liberiate*, aliud *esse liberum*, ste Fabio declam. 340, sic et ud est *servam esse*, aliud *in servute esse.* roganti Lipsio quemmodum libertus esse possit, qui servus unquam fuit, reponit, quo pacto liberta dicatur, quae non servierit. haec paria non sunt. mulieris enim culpa est subeuntis iugum, cui leges eam infamiam statuerunt: nulla culpa foetus est. quia rem diligentius consideranti liquebit nihil tale nec potuisse de natis ex eo coniugio constitui, nec necesse fuisse, cum iure communi satis cautum esset. nam qui ante denuntiationes istas provenerant, nec servi erant nec libertini, sed ingenui, quia non mutabat mulier statum nisi postquam dominus servi denuntiasset. si vero factis denuntiationibus non abstinuit servo mulier neque libertatem utriusque redemit et plane serva facta est, si, quod inde nascitur, conceptum est antequam mater iustam servitutem subiret, haud dubie liberum est: quod simul concepit et parit iam ancilla, servum est ex communi iure. quod autem PFaber *ingrato* pro *ignaro* reponi suadet, quod sit invito, ut apud Terentium Eun. 2 1 14 Donatus interpretetur, fallitur. neque enim id procedit nisi in uno *ingratiis:* sic enim loquimur, *ingratiis meis, ingratiis alicuius fieri*, quod sit me vel aliquo invito. et de hoc agit Donatus. illa vero *ingrata*, quae ex Catullo 73 3 et Plauto Amph. 1 1 10 Turnebus Adv. 13 13 explicat, non invita sunt, sed quae sunt ingratis et non reddentibus vicem aut cum gratia excipientibus collocata. GRON. lectio a Lipsio probata totidem verbis est in A, nisi quod habet *sin* pro *si.* atque sic edidit Ryckius, sic correxerat vir doctus in Gryphiana. id probat IGronovius hactenus, ut malit *prolapsa* in pluralem numerum [quem habet B] quam *libertis* et *haberentur* in singularem mutari, propter auctoritatem M[a], quocum consentit B et ed pr. enim nos secuti sumus. vitio operarum in ed Gronovii expressum est *consensissent.* vulgo erat *prolapsa in servitutem consensissent, et qui nati essent pro libertis haberentur.* verba *et qui nati essent* absunt ab ABM *taceante Vct* R et ed pr. iidemque libri habent *servitute.* de re adde Schulting. ad

ad id prolapsae in servitute, sin consensisset, pro libertis haberentur. Pallanti, quem repertorem eius relationis effecerat Caesar, praetoria insignia et centies quinquagies sestertium censuit consul designatus Barea Soranus. additis
5 Scipione Cornelio grates publice agendas quod regibus Arcadiae ortus veterrimam nobilitatem usui publico postponeret seque inter ministros principis haberi sineret. asserebat Claudius contentum honore Pallantem intra priorem paupertatem subsistere. et fixum est aere publico senatus consultum

Paull. Rec. Sent. 2 21 in Iurispr. Ante-Iustinianea, qui verba *ignaro domino* de initio rei intelligenda putat: re comperta dominum denunciare debuisse, et si tunc perseveraverit mulier, factam ancillam, ut Paullus dicat. coniecturas Gundlingii, ICSchwarzii et Heumanni super h. l. vide in actis Erud. a. 1732 p. 290 et 1733 p. 431. eas nemo facile probabit. Heumannianae etiam latinitas adversatur. corrigit enim *ei qui nati essent*, *ei* sc. feminae. liberi nascuntur *ex matre patri*, non *matri*. ita fert vulgata loquendi consuetudo. Ern.

2. *Pallanti — Praetoria insignia*] de quo inscriptio: *Ti. Claudius Aug. l. Pallas. huic senatus ob fidem pietatemque erga patronos ornamenta praetoria decrevit et HS centies quinquagies, cuius honore contentus fuit.* et indignatur iure in hoc facto maior Plinius 35 58: (ad Pallantem enim ea refero). *hoc est insigne venalitiis gregibus opprobriumque insolentis fortunae. quos et nos adeo potiri rerum vidimus, ut praetoria quoque ornamenta decerni a senatu, iubente Agrippina Claudii Caesaris, viderimus; tantumque non cum laureatis fascibus remitti illo, unde cretatis pedibus advenissent.* itemque minor ep. 8 5. Lips. inscriptionem istam spuriam pronunciat Harduinus ad Plinium l. c. quod hactenus verum est, quoad verba praeponuntur *Ti. Claudius Aug. LPallas*, ut ostendit Ryckius ad h. l. nam Pallas fuit libertus Antoniae, dictusque adeo *Antonius Pallas*, ut frater *Antonius Felix*, quamquam [illegible] *Claudius* apud Iosephum [illegible] vide Lipsium mox ad c. [illegible] quicquid sit, caput inscriptionis [illegible] Lipsio additum: ceteri [illegible] spuria non est, quippe [illegible] Plinio ep. 7 29, 8 6. [illegible] etiam fragmenta monimenti [illegible] rem Pallantis facti. Ern.

4. *Barea Soranus*] legit [illegible] *Q. Marcio Barea Tullio* [illegible] *Gallo coss.* si de [illegible] viri celebris gentile [illegible] haec inscriptio est apud [illegible] 107 8. sed ex alia, quae [illegible] eundem p. 235 10, ubi [illegible] sules, patet fuisse sub Tiberio [illegible] quartum consulatum, et [illegible] dem, ut videtur Pighio, [illegible] visio et Lentulo Gaetulico [illegible] dinariis. ceterum vel [illegible] nomen Barearum hinc [illegible] Ern.

5. *regibus Arcadiae* [illegible] quaeso, mancipium hoc [illegible] lautem ad regum stirpem [illegible] credo, quia Pallas aliique [illegible] aliisque inter Arcadum [illegible] opprobrium omnium Scipionum [illegible] dignissime domino Pallanti [illegible] hunc nequissimum servum [illegible] advectum inter venales [illegible] scimus; et eundem Antonio [illegible] servisse, ex Iosepho 18 6 [illegible] Πάλλαντα appellat τῶν [illegible] τῶν δούλων πάντῃ. [illegible] ad Claudium pervenit. Lips.

9. *fixum est publice*] [illegible] scripti; et non abhorret [illegible] liana phrasi. at vulgo [illegible] gas, non sine additamento [illegible] Lips. in Ma *taceatur* [illegible]

tum, quo libertinus sestertii ter milies possessor antiquae parcimoniae laudibus cumulabatur.

54 At non frater eius, cognomento Felix, pari moderatione agebat, iam pridem Iudaeae impositus et cuncta male-
5 facta sibi impune ratus tanta potentia subnixo. sane praebuerant Iudaei speciem motus orta seditione, postquam cognita caede eius haud obtemperatum esset. manebat metus

[inter *est* et *publico*], sed in margine alia manu scriptum *aere*. AR et ed pr *publice*, sine lacuna. *aere publica* primum reperio apud Puteolanum. utrum sequare, nil referre arbitror. est enim utrumque ineptum. *aere publico* et *publice* nihil esse potest nisi sumtu aerarii: quod quorsum additur? nam omnia sic SCta fixa. si *publice* intelligas de loco publico, num alia privato loco fixa? suspicor scriptum fuisse sic: *foro DIulii Caes.* aut sine *Caes.* nam Plinius ep. 8 6 auctor est positum SC ad statuam DIulii loricatam, loco celeberrimo urbis; idque ille ut indignissimum notat. itaque non videtur hoc Tacitus omisisse aut omittere debuisse. atqui ista statua fuit in foro DIulii, ut auctor est alter Plinius H. N. 34 5. opponit nobis Broterius locum Plinii citatum; in quo nos nil reperimus quod emendationi nostrae obesset. nam *aes* et *monimenta publica* nihil dubitationis habent: at *aes publicum* et *publice* figere. ERN.

4. *iampridem*] non hercle ita pridem, si Iosepho in gentili historia credendum. praepositus enim demum Iudaeae est post damnatum Cumanum. Iosephus Ἰουδ. ἀλω 6. 2 12 8 clare μετὰ ταῦτα, inquit, Ἰουδαίας μὲν ἐπίτροπον Φήλικα τὸν Πάλλαντος ἀδελφὸν ἐπέμπει τῆς τε Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείας καὶ Περαίας. ut fortasse hic rescribendum sit, *Felix haud pridem Iudaeae impositus.* hunc libertum Claudium Felicem Iosephus 20 6, Suidas in Κλαύδιος, Zonaras 6 15 6 nominant; at Antonium Felicem Tacitus H. 5 9. ne te turbet: scies plerosque istos e libertis Antoniae matris fuisse; eoque binomines, alias principis, alias patronae mortuae nomen tulisse. LIPS. (A et) ed pr *tum pridem*, unde possis coniicere *tum quidem*: nam *pridem* et *quidem* subinde confunduntur in libris scriptis. sed non necessarium puto aliquid mutare. nam e sequentibus patet Iudaeae nomen hic latius sumtum, et non modo proprie sic dictam Iudaeam sed etiam Samariam et Galilaeam intelligendam. Iudaea propria Felici demum attributa est artibus iis quae hoc capite narrantur, h. e. Cumano damnato, ut e loco citato Iosephi patet, et Euseb. H. E. 2 19, ubi eo anno missi Roma Felicis mentio. v. Valesium. similiter in Actis Apost. 24 10 Felix dicitur a multis annis Iudaeis praefuisse. atqui ea res acta tribus aut quatuor annis post Cumanum damnatum. ERN.

5. *patientia* Ma.

6. *cognita caede Caii**] lacuna hic et hiatus, quem tamen ab historia facile explevero. tangit enim motum illum Iudaeorum, qui Caligula imperante fuit ob statuas eius in templo erigi et coli iussas, Tacitus H. 5 9: *dein iussi a CCaesare effigiem eius in templo locare, arma potius sumsere; quem motum Caesaris mors diremit.* et disce rem omnem e Iosepho 2 10 Ἀλώσεως, itemque Ἀρχαιολογίας 18 8. tangit, adsero, illum motum, argumento claro in his verbis *cognita caede Caii.* et *manebat metus ne quis principum eadem imperitaret.* qui aliter medicinam adferunt, aberrant. sed quid hoc, inquiunt, ad Felicem, qui tanto post successit? nam ille quidem motus Petronio procuratore fuit. dicam. repetit rem ab alto Tacitus,

quit l. c., τῶν Ἰουδαίων κατὰ Χριστιανῶν, ἄρχοντα ἐπέστησεν αὐτοῖς Κλαύδιον Φήλικα, κελεύσας αὐτῷ τιμωρεῖσθαι τούτους. Lips. suspicabar pro *postquam* scribendum *quamquam*; et quia ἀντὶ τοῦ *Caii* quidam libri *eius*, fuisse *quamquam cognita caede Caii edicto eius haud obtemperatum esset*. nam quod illud fuerit edictum, voluit auctor repeti ex quinto historiarum. videbatur sublata caussa motus morte furiosi principis. narrat autem Tacitus nihilominus, quae iamdudum coquebatur, seditionem ortam, etsi Caius interfectus et edictum eius abolitum foret. quid ita? quia supererat metus etc. Gron. nihil adhuc melius vidi coniectura Gronovii, et vix operae pretium referre alias coniecturas. Rhenanus *post quam, cognita caede Caii, haud obtemperatum. sed manebat.* vel *postquam c. c. C. iussis haud obtemperatum esset, manebat.* Faernus *postquam cognito Caii iussis haud obtemperatum esse, manebat.* Heinsius *haud obtemperatum est, et manebat.* ed pr sic habet, *postquam cognita caede eius haud obtemperasset. monebat.* Puteolanus *postquam c. c. eius h. obtemperatum esset. sed manebat m.* et sic sequentes usque ad Rhenani secundam, quae dedit e coniectura *p. c. c. Caii, h. o. esset. manebat* quod

statim enim Iudaea tra
pae, quo mortuo de
curatores missi, F
dein Alexander, sub
seditionis mentio.
cum tantum *speciem*
lisse dicantur, *sediti*
arbitror esse lacunam
post *imperitaret*. iuit
de Caii tempore i
species motus est in
verba *cognita caede*
credo, et ad *manebat*
renda, sic: *cognita*
nebat metus. sed
quod sententiam *pos*
temperatum esset exp
pertinere ad Caii
statua. Ern.

3. post *Ventidio*
Cumano in margine.

4. *divisis*] vide an
citus *divisue*. Gron.
ed pr *divisit*. Ern.

Felici Samaritae]
phum Felicis adhuc
contraque Cumanus a
tisse legitur. sed tu
una in re a nostro
20 5 6. Lips. disse
Iosephi manifestus est
luerunt quidam comp
Iosephus tradit de
missum Felicem, id
quasi Roma tum miss
Peraea ut Novis Ca

cordes olim et tum contemptu regentium minus coercitis iis. igitur raptare inter se, immittere latronum globos, mponere insidias, et aliquando praeliis congredi, spoliaque praedas ad procuratores referre. hique primo laetari; ox gliscente pernicie cum arma militum interiecissent, caesi ilites. arsissetque bello provincia, ni Quadratus Suriae ctor subvenisset. nec diu adversus Iudaeos, qui in necem ilitum proruperant, dubitatum, quin capite poenas luerent: umanus et Felix cunctationem afferebant, quia Claudius usis rebellionis auditis ius statuendi etiam de procuratoris dederat. sed Quadratus Felicem inter iudices ostentat, receptum in tribunal, quo studia accusantium deterrentur; damnatusque flagitiorum quae duo deliquerant Cumanus, et quies provinciae reddita.

Nec multo post agrestium Cilicum nationes, quibus Clitum cognomentum, saepe et alias commotae, tunc Troxore duce montes asperos castris cepere; atque inde decursu littora aut urbes vim cultoribus et oppidanis, ac plerumque in mercatores et navicularios audebant. obsessaque citas Anemuriensis, et missi a Suria in subsidium equites m praefecto Curtio Severo turbantur, quod duri circum

o Tacito iudicem, facit primo i magnitudo et insolentia, quae n sinit haec ficta credere. novum im est duos procuratores Iudaeis e eodem tempore, quod Tacitus e idoneis auctoribus vix scripse- accedit Lucae auctoritas, sive tius Paulli, qui Felicem multos nos Iudaeis praefuisse dicit an- , postquam Cumanus damnatus t, tertio aut quarto. id multo ctius dicetur, si Felix una cum umano missus est anno octavo imrii Claudiani; quem annum de umano edit diserte Iosephus: is- e sequendus erat, non ii, quos m alii tum Valesius edunt ad Eu- b. H. E. 2 19. Ern.

1. *contemptui* Ma *,tacente Vct.* 13. *damnatus flag.*] aperte magis distincte scriptor Iudaeus. ne- t a Quadrato damnatum Cuma- m, sed ipsum cum Celere tribuno issum ad Caesarem, qui de re cognosceret statueretque. ita Cumano exsilium irrogatum, Celerem remissum Hierosolyma et vicatim discerptum. Lips. frustra de his verbis sollicitus est Acidalius, quasi novum sit *flagitia delinquere*, addique vult *unus luit Cumanus.* nam *delinquere quid* utique dicimus; ubi quid intelligas nisi *flagitium* vel *scelus?* sed et Papinianus l. 38. §. 4 D. ad leg. Iul. de adulteriis: *cum alias adulterii crimen, quod pubertate delinquitur, non excusetur aetate.* quo autem istud *luit?* an dubium est quemquam, qui *damnatus flagitiorum* dicitur, poenas pependisse, nisi diserte addatur unde veniam meruerit post sententiam? Gron.

16. *Trosobore*] Ma *tacente Vct* *Troxobore*, [mox *roxoboro*], ed pr *Arcsoboro*. V *Arosoboro*. mox rescripsi e BGMa *tacente Vct* et ed pr *et opp.* pro *ac opp.* Ern.

loci peditibusque ad pugnam idonei equestre praelium [illegible]
patiebantur. dein rex eius orae Antiochus, blandi[illegible]
adversus plebem, fraude in ducem cum barbarorum [illegible]
dissociasset, Troxobore paucisque primoribus inter[illegible]
5 ceteros clementia composuit.

56 Sub idem tempus inter lacum Fucinum amnemque [illegible]
perrupto monte, quo magnificentia operis a pluribus [illegible]
tur, lacu in ipso navale praelium adornatur, ut [illegible]
Augustus structo cis Tiberim stagno sed levibus navigi[illegible]
10 minore copia ediderat. Claudius triremes quadrire[illegible]
et undeviginti hominum milia armavit, cincto ratibus [illegible]
ne vaga effugia forent, ac tamen spatium amplexus ad [illegible]
remigii, gubernantium artes, impetus navium et proelio [illegible]
lita. in ratibus praetoriarum cohortium manipuli tum[illegible]
15 adstiterant, antepositis propugnaculis, ex quis cata[illegible]

7. *magnificentia operis*] quae ex Eusebii sive Hieronymi nota in Chronico elucebit. *Claudius*, inquit, *circa haec tempora Fucinum lacum exsiccavit, undecim annos triginta hominum millibus sine intermissione operantibus.* Lips. adde Suet. 20. Ern.

9. *cis Tiberim stagno*] de quo Suet. Aug. 43: *edidit navale proelium circa Tiberim cavato solo, in quo nunc Caesarum nemus est.* Lips. *tiberin* Ma *,tacente Vct.*

10. *triremes*] censemus reponi numerum debere, scribimusque *centum triremes.* tot enim fuisse credimus Dioni 60 33. οἱ δὲ ναυμαχήσαντες, inquit, θανάτῳ καταδεδικασμένοι ἦσαν, καὶ πεντήκοντα ναῦς ἑκάτεροι εἶχον, οἱ μὲν Ῥόδιοι, οἱ δὲ Σικελοὶ ὀνομασθέντες. si utrimque naves quinquaginta, in universum ergo centum. idemque numerus in Xiphilino. at ecce Suetonius duodenas dumtaxat nominat c. 21. *hoc spectaculo*, ait, *classis Sicula et Rhodia concurrerunt duodenarum triremium singulae.* falso. omitto Dionem: sed quomodo hominum illa vis in duodenis utrimque navibus? quando undeviginti millia pugnasse hanc navalem pugnam Tacitus exprimat diserte, [illegible] abest, quin ad Dionis [illegible] corrigendus Tranquillus [illegible] *quaginta triremium.* Lips. [illegible] Acidalius. at vir docus [illegible] Gryphianae correxerat [illegible] *decim et vigiati m.* Ern.

11. *ratibus*] quid si [illegible] *trabibus?* tale quid [illegible] invito Dione, qui [illegible] ligneo circumdatum [illegible] τεῖχός τε περὶ τὴν [illegible] νον κατεσκεύασε καὶ [illegible] eius ergo quasi valli [illegible] positus praetorii miles. Lips. [illegible] stra. nam mox in ratibus [illegible] dicuntur praetoriani, [illegible] nuit Acidalius. mox [illegible] res edd ante Rhenanum. [illegible] *attamen* cum ceteris, [illegible] rum puto, quod et G exhibet [illegible]

13. *gub. artes, impetus navium proelio solita*] sic expressit [illegible] Pichena pro vulgari [illegible] *impetusque navium* [illegible] plane sic etiam ed pr, [illegible] *soliti* habet pro *solita*, [illegible] sic fere etiam Putschius, [illegible] et post *remigii* copulam [illegible] secuti sunt Rivius Beroaldus [illegible] atus estque in BG. Ern. *[illegible] tacet Vct.*

ballistaeque tenderentur. reliqua lacus classiarii tectis navibus obtinebant. ripas et colles ac montium edita in modum theatri multitudo innumera complevit proximis e municipiis, et alii urbe ex ipsa, visendi cupidine aut officio in principem. ipse insigni paludamento, neque procul Agrippina chlamyde aurata, praesedere. pugnatum, quanquam inter sontes, fortium virorum animo; ac post multum vulnerum occidioni exempti sunt. sed perfecto spectaculo apertum aquarum iter. incuria operis manifesta fuit, haud satis depressi ad lacus ima vel media. eoque, tempore interiecto, altius effossi specus, et contrahendae rursus multitudini gladiatorum spectaculum editur, inditis pontibus pedestrem ad pugnam. quin et convivium effluvio lacus appositum magna formidine cunctos affecit, quia vis aquarum prorumpens proxima trahebat, convolsis ulterioribus aut fragore et sonitu

1. *tectis*] ita restitui pro *rectis*. tectae naves idoneae ad pugnam; *αἱ τὰ καταστρώματα ἔχουσαι*, uti Thucydides appellat 7 40. Lips. *tectis* ed pr et Puteolanus. vereor ne *rectis* vitio operarum irrepserit in Beroaldinam editionem Romanam, unde in ceteras fluxerit. nam Beroaldus tantum repetiit textum Puteolani. frustra *rectis* defendit Acidalius, tanquam *rectae naves* opponantur *ratibus*. *coenam rectam* novi, non *naves rectas*. ante ed pr vitiose *tenderentur* pro *tenderentur*. Ern.

2. *ac* M[a] deest, ut c. 58 *et* post *hamestis*.

5. *Agrippina*] Dio l. c. etiam Neronem adiungit: *ὁ δὲ Κλαύδιος ὅ τε Νέρων στρατιωτικῶς ἐστάλησαν, ἥ τε Ἀγριππίνα χλαμύδι διαχρύσῳ ἐκοσμεῖτο.* Plinius 33 19 1 *nos vidimus Agrippinam Claudii principis, edente eo navalis proelii spectaculum, adsidentem ei indutam paludamento, auro textili, sine alia materia.* Lips. veteres edd *praesidere*, et BG. mox copula post *iter* non est in BM[a] *tacente Vct* et ed pr. orta est e finali *τοῦ iter*, et melius abest. itaque delevi. Ern.

10. *vel media*] dixerat *ad lacus ima*; quod ut melius intelligeretur, adieci *vel media*: inde namque colligimus id ei esse imum, quod in medio lacus foret, ubi plerumque maxime profundum est. Gron. unde irrita Mureti coniectura delentis *ima vel*, et Heinsii legentis *lacunae media*. *lacunam* de tanto lacu dici ab historico non credo. Ern.

11. *altius effossi specus*] de laborioso hoc opere vide Plinium 36 24. quod ante Claudium tamen conceperat Dlulius (Suet. Iul. 44.), non inceperat; nec rite perfecit ipse Claudius, quoniam manus postea admovit et Hadrianus. Spartianus in eius vita 22. Lips. v. ad Suet. Claud. 20, et Fabrettum in Descr. Emissarii lacus Fucini. Ern.

15. aliquid est in hac oratione monstri. nam cum audimus *convulsis ulterioribus*, intelligimus *membris operis*: cum autem *aut fragore et sonitu exterritis*, non possumus hoc de iisdem accipere, sed de convivis, qui super ista decumbebant et qui circa erant. requirit tamen finem orationis ut eadem sint *convulsa* ista et *exterrita*. si quid video, Tacitus scripsit *exterritos*, ut id referatur ad *τὸ cunctos*. exterritos, inquit, partim eo quod sentiebant labefactari et convelli tigna, continuata illis quae abstrahebantur, partim fragore ac sonitu tum pro-

Augustus structo cis Tiberim stagno sed levib
10 minore copia ediderat. Claudius triremes q
et undeviginti hominum milia armavit, cincto r
ne vaga effugia forent, ac tamen spatium amp
remigii, gubernantium artes, impetus navium
lita. in ratibus praetoriarum cohortium manip
15 adstiterant, antepositis propugnaculis, ex q

7. *magnificentia operis*] quae ex Eusebii sive Hieronymi nota in Chronico elucebit. *Claudius*, inquit, *circa haec tempora Fucinum lacum exsiccavit, undecim annos triginta hominum millibus sine intermissione operantibus.* Lips. adde Suet. 20. Ern.

9. *cis Tiberim stagno*] de quo Suet. Aug. 43: *edidit navale proelium circa Tiberim cavato solo, in quo nunc Caesarum nemus est.* Lips. *tiberin* Ma *,tacente Vet.*

10. *triremes*] censemus reponi numerum debere, scribimusque *centum triremes.* tot enim fuisse credimus Dioni 60 33. οἱ δὲ ναυμαχήσαντες, inquit, θαυμάτῳ κατεδεδιεσμένοι ἦσαν, καὶ πεντήκοντα ναῦς ἑκάτεροι εἶχον, οἱ μὲν Ῥόδιοι, οἱ δὲ Σικελοὶ ὀνομασθέντες. si utrimque naves quinquaginta, in

citus exprimat di
abest, quin ad Di
corrigendus Tranq
quaginta triremium
Acidalius. at vir d
Gryphianae correx
decim et viginti m.

11. *ratibus*] quid
trabibus? tale quid
invito Dione, qu
ligneo circumdatu
τεῖχός τε περὶ τὸ
γον κατεσκεύασε κ
eius ergo quasi v
positus praetorii mi
stra. nam mox in
dicuntur praetorian
nuit Acidalius. mo
res edd ante Rhen
attamen cum ceteri
rum puto, quod et

13. *gub. artes, im*

istaeque tenderentur. reliqua lacus classiarii tectis navi-
obtinebant. ripas et colles ac montium edita in modum
tri multitudo innumera complevit proximis e municipiis,
lii urbe ex ipsa, visendi cupidine aut officio in princi-
. ipse insigni paludamento, neque procul Agrippina
myde aurata, praesedere. pugnatum, quanquam inter
es, fortium virorum animo; ac post multum vulnerum
dioni exempti sunt. sed perfecto spectaculo apertum
arum iter. incuria operis manifesta fuit, haud satis de-
si ad lacus ima vel media. eoque, tempore interiecto,
is effossi specus, et contrahendae rursus multitudini gla-
orum spectaculum editur, inditis pontibus pedestrem ad
nam. quin et convivium effluvio lacus appositum magna
idine cunctos affecit, quia vis aquarum prorumpens pro-
a trahebat, convolsis ulterioribus aut fragore et sonitu

tectis] ita restitui pro *rectis*. e naves idoneae ad pugnam; *ἃ κατασκεύματα ἔχουσαι*, uti cydides appellat 7 40. Lips. s ed pr et Puteolanus. vereor *rectis* vitio operarum irrepserit eroaldinam editionem Romanam, in ceteras fluxerit. nam Bedus tantum repetiit textum Puini. frustra *rectis* defendit Acis, tanquam *rectae naves* oppo- ur *ratibus*. *coenam rectam* novi, *naves rectas*. ante ed pr vitiose *erentur* pro *tenderentur*. Ern. *ac* M^a deest, ut c. 58 *et* post *tis*.

Agrippina] Dio l. c. etiam nem adiungit: *ὁ δὲ Κλαύδιος Νέρων στρατιωτικῶς ἐστάλη- ἥ τε Ἀγριππίνα χλαμύδι ρύσῳ ἐκοσμεῖτο*. Plinius 33 *nos vidimus Agrippinam Clau- rincipis, edente eo navalis proe- pectaculum, adsidentem ei in- m paludamento, auro textili, alia materia*. Lips. veteres *praesidere*, et BG. mox copula *iter* non est in BM^a *tacente Vet* d pr. orta est e finali *τοῦ iter*, elius abest. itaque delevi. Ern. *vel media*] dixerat *ad lacus* ; quod ut melius intelligeretur, ci *vel media*: inde namque colligimus id ei esse imum, quod in medio lacus foret, ubi plerumque maxime profundum est. Gron. unde irrita Mureti coniectura delentis *ima vel*, et Heinsii legentis *lacunae media*. *lacunam* de tanto lacu dici ab historico non credo. Ern.

11. *altius effossi specus*] de laborioso hoc opere vide Plinium 36 24. quod ante Claudium tamen conceperat DIulius (Suet. Iul. 44.), non inceperat; nec rite perfecit ipse Claudius, quoniam manus postea admovit et Hadrianus. Spartianus in eius vita 22. Lips. v. ad Suet. Claud. 20, et Fabrettum in Descr. Emissarii lacus Fucini. Ern.

13. aliquid est in hac oratione monstri. nam cum audimus *convulsis ulterioribus*, intelligimus *membris operis*: cum autem *aut fragore et sonitu exterritis*, non possumus hoc de iisdem accipere, sed de convivis, qui super ista decumbebant et qui circa erant. requirit tamen filum orationis ut eadem sint *convulsa* ista et *exterrita*. si quid video, Tacitus scripsit *exterritos*, ut id referatur ad *τὸ cunctos*. exterritos, inquit, partim eo quod sentiebant labefactari et convelli tigna, continuata illis quae abstrahebantur, partim fragore ac sonitu tum pro-

illustrem, hortis eius inhians pervertit accusante Tarquitio Prisco. legatus is Tauri Africam imperio proconsulari regentis, postquam revenerant, pauca repetundarum crimina, ceterum magicas superstitiones obiectabat. nec ille diutius falsum accusatorem indignasque sordes perpessus, vim vitae suae attulit ante sententiam senatus. Tarquitius tamen curia exactus est; quod patres odio delatoris contra ambitum Agrippinae pervicere.

60 Eodem anno saepius audita vox principis, parem vim rerum habendam a procuratoribus suis iudicatarum ac si ipse statuisset. ac ne fortuito prolapsus videretur, senatus quoque consulto cautum plenius quam antea et uberius. nam divus Augustus apud equestres qui Aegypto praesiderent lege agi, decretaque eorum perinde haberi iusserat ac si magistratus Romani constituissent. mox alias per provincias et in

Apamia recte dicitur, etiam adiectivum varie formari potest. sed usitatissimum est quod nos exprimi curavimus. ceterum Apameam Phrygiae intelligit Ryckius. Ern.

5. *indigna sortes* M², *tacente Vct.* AR et ed pr *indignasque sortes;* unde NHeinsius corrigebat *indignasque sordes* i. e. immeritum reatum; quod verum puto. ed pr *Tarquitius* constanter. G, Puteolanus et veteres edd ceterae *Tarquinius*, male. de Tarquitio v. Ryckium ad h. l. adde 14 46. Ern.

10. *a procuratoribus suis iudicatarum*] defunguntur vulgo leviter interpretatione huius loci, et alterius Suetoniani comparis, Claud. 12: *ut rata essent quae procuratores sui in iudicando statuerent, a senatu precario exegit.* referunt enim ad procuratores rei familiaris in provinciis; quibus datum nunc ius volunt cognoscendi statuendique inter privatos et fiscum, in re pecuniaria quidem: non enim criminum, argumento l. 2. C. si advers. fis. l. 8 § Transactiones. D. de transact. et l. 1. C. de iurisd. omn. iudic. itaque non aliud Tacitum tam longa et querula oratione indignari quam iurisdictionem procuratoribus mandatam in re et caussa fiscali pecuniaria, eorumque decreta firma a Claudio habita et rata. sed mihi profecto, et, credo, Tacito alia mens est, cui lucem dare conamur in Exc. *B.* Lips. ego procuratores rei privatae omnes intelligam. nam de procuratoribus vice praesidum procurantibus minores provincias, non sit valde mirum eorum iudicata valere. et Tacitus in fine capitis simpliciter et sine exceptione vocat *libertos quos rei familiari praefecerat.* et consilium Claudii arguit. vult enim ostendere quomodo administratio reipublicae, quae maxime iudiciis exercendis continetur, a Senatu paullatim ad equites, ab his ad libertos domi forisque venerit. procuratores etiam in maioribus provinciis ex equitibus et libertis Caesarum. v. 13 1. Ern.

13. *equestres*] nove hoc dictum, pro equitibus vel ordinis equestris hominibus, nec ante Tacitum reperiri recte monet Dukerus ad Liv. 33 26. similiter infra 13 10 *Iulius Densus equester*, quod non memor huius loci Muretus tentabat, corrigens *eques R.* probante Acidalio. mox pro *proinde* Pichena malebat *perinde.* id, quia G addicit, recepi. Ern.

urbe pleraque concessa sunt quae olim a praetoribus noscebantur. Claudius omne ius tradidit, de quo totiens seditione aut armis certatum, cum Sempronii rogationibus equester ordo in possessione iudiciorum locaretur, aut rursum Serviliae leges senatui iudicia redderent, Mariusque et Sulla olim de eo vel praecipue bellarent. sed tunc ordinum diversa studia, et quae vicerant, publice valebant. Gaius Oppius et Cornelius Balbus primi Caesaris opibus potuere conditiones pacis et arbitria belli tractare. Matios posthac et Vedios et cetera equitum Romanorum praevalida nomina referre nihil attinuerit, cum Claudius libertos, quos rei familiari praefecerat, sibique et legibus adaequaverit.

1. *in urbe*] in urbe equitibus Romanis late datum ius, uti ab Augusto Maecenati in praefectura urbis, uti praefecto praetorio semper, quia is ex equite ad tempora Vespasiani. sed et procuratoribus Caesaris in urbe aliquod ius, extra res fisci. Ulpianus (l. 9. de Off. proCS ap. Schulting. in Coll. LL. Mos. et Rom. t. 14): *frequens est etiam legis Fabiae cognitio in tribunalibus praesidum; quamquam quidam procuratores Caesaris usurpaverint, quam Romae, tam in provinciis.* Lips. ceterum hic proprie nondum de procuratoribus loquitur, sed de equitibus. unde non opus Ryckiana animadversione de procuratoribus in urbe; de quibus si sermo hic iam esset, firmaret id ea quae ante contra Lipsium dixi. Ern.

4. *Serviliae leges*] plures eo nomine, sed una iudiciaria, quam tulit QServilius Caepio consul. de qua Cicero saepius et Asconius in pro MScauro. Lips.

6. *bellarent*] sic scripti et editi ante Rhenanum, qui frustra (e B) mutavit in *bellarunt*. itaque cum IGronovio restituimus. mox *quae vicerunt* BM¹ et edd pr, Puteolani ceteraeque veteres ante Lipsium. an data opera e libris scriptis editum sit *qui*, nescio. ego veterem lectionem restitui: intell. *studia*. eleganter et saepe *studia* dicuntur *valere*, *vincere*. sensus est: quae partes vicerant, eae consequebantur ut plurimum in republica posset, iudicia administrarent; non ut unus omnia posset, ut post bellum Caesarianum factum. Ern.

9. *Matios posthac et Vedios*] Vedium intellegit Pollionem, et C sive CnMatium. etsi libri hic omnes inepte *Macchyos* vel *Matthios*, [M^a *mathios*.] CMatii, qui inter amicos Iulii Caesaris, mentio Suetonio c. 52: *quae scire CMatium COppium reliquosque Caesaris amicos.* item Ciceroni ad Trebat. ep. 7 15: *quum in CMatii suavissimi doctissimique hominis familiaritatem venisti.* et quia Cicero elogio doctissimi ornat, censui olim eumdem esse cum illo qui Mimiambos et Iliada scripsit, quem Agellius 15 25 Macrobiusque Sat. 2 16 laudant ut hominem impense doctum. sed tamen cum Cnaei praenomine, uti et apud Plinium 12 6 CnMatius legitur inter amicos Augusti: *CnMatius, ex equestri ordine, DAugusti amicus.* qui fortasse alius ab illo primo, et de quo hic sermo. in lapide quodam (ap. Grut. p. 654) geminata littera sculptum legi *PMattius Chariton*. Lips.

11. *rei familiari*] invare videtur eos qui Claudianum scitum ad rationales tantum referunt. frustra. procuratores enim omnes primo rei familiari sive fisco praefecti, sed imago imperii quibusdam adiuncta. Lips.

illustrem, hortis eius inhians pervertit accusante Tarquitio Prisco. legatus is Tauri Africam imperio proconsulari regendis, postquam revenerant, pauca repetundarum crimina ceterum magicas superstitiones obiectabat. nec ille diutius falsum accusatorem indignasque sordes perpessus, vim vitae suae attulit ante sententiam senatus. Tarquitius tamen caesus exactus est; quod patres odio delatoris contra ambitum Agrippinae pervicere.

60 Eodem anno saepius audita vox principis, parem vim rerum habendam a procuratoribus suis iudicatarum ac si ipse statuisset. ac ne fortuito prolapsus videretur, senatus quoque consulto cautum plenius quam antea et uberius. nam divus Augustus apud equestres qui Aegypto praesidebant lege agi, decretaque eorum perinde haberi iusserat ac si magistratus Romani constituissent. mox alias per provincias et in

Apamia recte dicitur, etiam adiectivum varie formari potest. sed usitatissimum est quod nos exprimi curavimus. ceterum Apameam Phrygiae intelligit Ryckius. Ern.

5. *indigna sortes* M[a],* tacente Vct.* AR et ed pr *indignasque sortes;* unde NHeinsius corrigebat *indignasque sordes* i. e. immeritum reatum; quod verum puto. ed pr *Tarquitius* constanter. G, Puteolanus et veteres edd ceterae *Tarquinius*, male. de Tarquitio v. Ryckium ad h. l. adde 14 46. Ern.

10. *a procuratoribus suis iudicatarum*] defunguntur vulgo leviter interpretatione huius loci, et alterius Suetoniani comparis, Claud. 12: *ut rata essent quae procuratores sui in iudicando statuerent, a senatu precario exegit.* referunt enim ad procuratores rei familiaris in provinciis; quibus datum nunc ius volunt cognoscendi statuendique inter privatos et fiscum, in re pecuniaria quidem: non enim criminum, argumento l. 2. C. si advers. fis. l. 8 § Transactiones. D. de transact. et l. 1. C. de iurisd. omn. iudic. itaque non aliud Tacitum tam longa et querula oratione indignari quam iurisdictionem procuratoribus mandatam in re et caussa fiscali pecuniaria, eorumque decreta firma a Claudio habita et rata. sed mihi profecto, et, credo, Tacito alia mens est, cui hoc dare conamur in Exc. B. Ego procuratores rei privatae non intelligam. nam de procuratoribus vice praesidum procurantibus minores provincias, non sit valde mirum eorum indicata valere. sed Tacitus in fine capitis simpliciter et sine exceptione vocat liberos *quos rei familiari praefecerat*, et consilium Claudii arguit. vult enim ostendere quomodo administratio reipublicae, quae maxime iudicia exercendis continetur, a Senatu paullatim ad equites, ab his ad libertos domi forisque venerit. procuratores etiam in maioribus provinciis ex equitibus et libertis Caesarum. v. 13 1. Ern.

13. *equestres*] nove hoc dictum pro equitibus vel ordinis equestris hominibus, nec ante Tacitum reperiri recte monet Dukerus ad Liv. 33 26. similiter infra 13 10 *hic Densus equester*, quod non mutat huius loci Muretus tentabat, corrigens *eques R*, probante Acidalio mox pro *proinde* Pichena malebat *perinde*. id, quia G addicit, recepi. Ern.

urbe pleraque concessa sunt quae olim a praetoribus noscebantur. Claudius omne ius tradidit, de quo totiens seditione aut armis certatum, cum Semproniis rogationibus equester ordo in possessione iudiciorum locaretur, aut rursum Serviliae leges senatui iudicia redderent, Mariusque et Sulla olim de eo vel praecipue bellarent. sed tunc ordinum diversa studia, et quae vicerant, publice valebant. Gaius Oppius et Cornelius Balbus primi Caesaris opibus potuere conditiones pacis et arbitria belli tractare. Matios posthac et Vedios et cetera equitum Romanorum praevalida nomina referre nihil attinuerit, cum Claudius libertos, quos rei familiari praefecerat, sibique et legibus adaequaverit.

1. *in urbe*] in urbe equitibus Romanis late datum ius, uti ab Augusto Maecenati in praefectura urbis, uti praefecto praetorio semper, quia is ex equite ad tempora Vespasiani. sed et procuratoribus Caesaris in urbe aliquod ius, extra res fisci. Ulpianus (l. 9. de Off. proCS ap. Schulting. in Coll. LL. Mos. et Rom. t. 14): *frequens est etiam legis Fabiae cognitio in tribunalibus praesidum; quamquam quidam procuratores Caesaris usurparverint, quam Romae, tam in provinciis.* Lips. ceterum hic proprie nondum de procuratoribus loquitur, sed de equitibus. unde non opus Ryckiana animadversione de procuratoribus in urbe; de quibus si sermo hic iam esset, firmaret id ea quae ante contra Lipsium dixi. Ern.

4. *Serviliae leges*] plures eo nomine, sed una iudiciaria, quam tulit QServilius Caepio consul. de qua Cicero saepius et Asconius in pro MScauro. Lips.

6. *bellarent*] sic scripti et editi ante Rhenanum, qui frustra (e B) mutavit in *bellarunt*. itaque cum Gronovio restituimus. mox *quae vicerant* BM[1] et edd pr, Puteolani ceteraeque veteres ante Lipsium. an data opera e libris scriptis editum sit *qui*, nescio. ego veterem lectionem restitui: intell. *studia*. eleganter et saepe *studia* dicuntur *valere*, *vincere*. sensus est: quae partes vicerant, eae consequebantur ut plurimum in republica possent, iudicia administrarent; non ut unus omnia posset, ut post bellum Caesarianum factum. Ern.

9. *Matios posthac et Vedios*] Vedium intellegit Pollionem, et C sive CnMatium. etsi libri hic omnes inepte *Macchyos* vel *Matthios*, [M[a] *mathios*.] CMatii, qui inter amicos Iulii Caesaris, mentio Suetonio c. 52: *quae scire CMatium COppium reliquosque Caesaris amicos.* item Ciceroni ad Trebat. ep. 7 15: *quum in CMatii suavissimi doctissimique hominis familiaritatem venisti.* et quia Cicero elogio doctissimi ornat, censui olim eumdem esse cum illo qui Mimiambos et Iliada scripsit, quem Agellius 15 25 Macrobiusque Sat. 2 16 laudant ut hominem impense doctum. sed tamen cum Cnaei praenomine, uti et apud Plinium 12 6 CnMatius legitur inter amicos Augusti: *CnMatius, ex equestri ordine, DAugusti amicus.* qui fortasse alius ab illo primo, et de quo hic sermo. in lapide quodam (ap. Grut. p. 654) geminata littera sculptum legi *PMattius Chariton.* Lips.

11. *rei familiari*] invare videtur eos qui Claudianum scitum ad rationales tantum referunt. frustra. procuratores enim omnes primo rei familiari sive fisco praefecti, sed imago imperii quibusdam adiuncta. Lips.

61 Rettulit dein de immunitate Cois tribuenda, m
super antiquitate eorum memoravit: Argivos vel Coeu
tonae parentem vetustissimos insulae cultores; mox a
Aesculapii artem medendi illatam maximeque inter p
5 eius celebrem fuisse, nomina singulorum referens, et
quisque aetatibus viguissent. quin etiam dixit Xenoph
cuius scientia ipse uteretur, eadem familia ortum, pr
que eius dandum ut omni tributo vacui in posterum
cram et tantum dei ministram insulam colerent. neq
10 bium habetur multa eorundem in populum Romanum
sociasque victorias potuisse tradi. sed Claudius fa
solita, quod uni concesserat, nullis extrinsecus adiu
velavit.

62 At Byzantiis data dicendi copia, cum magnitu
15 onerum apud senatum deprecarentur, cuncta repetivere
a foedere quod nobiscum icerant, qua tempestate bella
adversus regem Macedonum, cui ut degeneri Pseudoph
vocabulum impositum. missas posthac copias in Anti

1. *tribuenda*] sic se castigasse dicit Rhenanus (e Bnd.) pro *restituenda*. at sic etiam edd pr, Puteolani, Rivii. alterum est a Beroaldo et Alciato. infra post *scientia* in G abest *ipse*, non bene. Ern.

2. *vel cum Latonae parente*] certissima emendatio est et elegantis ingenii clara index, quam a Iosia Mercero accepi; *vel Coeum Latonae parentem*. pater enim eius deae Κοῖος vel Κεῖος. Hesiodus Theog. 404: Φοίβη δ' αὖ Κοίου πολυήρατον ἦλθεν ἐς εὐνὴν, κυσσαμένη δ' ἤπειτα θεὰ θεοῦ ἐν φιλότητι Λητὼ κυανόπεπλον ἐγείνατο. et ab eo nomen ipsi insulae datum. huic ipsi rei gryphus in Athenaei 10 21 ex veteri carmine: μήτηρ δ' ἔστ' ἀριθμοῖο παῖς. *numeri miki filia mater. significatur Latona*, inquit Athenaeus, *Coei filia, quia Macedones numerum Coeum agnominant*. at de Xenophonte quod additur, est ille medicus cuius Diogeni Laertio mentio in fine Xenophontis Socratici: τρίτος ἰατρὸς Κῷος. Lips. *parentem* habet Ma *,tacente Vct.*

9. *tantum*] sic BFMa et ed pr. ceterae omnes ante Pichenan etiam Lipsiana, quod male d Ryckius ex A, cui adstipula vult nonnisi deo servire h non etiam hominibus, tribu dendo. vitiose etiam ed pr que veteres cum ABMa ab Ern.

11. *potuisse tradi. sed*] sic ter restituit Rhenanus e B. q bebat *patuisse tradidisset*, et pr cum Ma *potuisset tradi* teolanus primus dedit *patuis* *tacente Vct.* Ern.

14. *Byzantii*] Ma *tacente V ed pr *Byzantiis*. mox iecer BGMa, edd pr, Puteolani, Ri Alciati, Rhenani, Aldi. *iceruat* apud Gryphium Pichenam Li liceret corrigere *fecerant*, 9 e *iaciunt* factum *faciunt*.

18. quid *posthac*? ergo A et Perses post Pseudoph minime: tempore hi antec scilicet Byzantii primum, a dius, foedus memorant, qua pore Pseudophilippi coût; t dunt de auxiliis varie Iaia, *posthac* non tempus rei g dictae notat. malim tam

n Aristonicum, et piratico bello adiutum Antonium me-
bant, quaeque Sullae aut Lucullo aut Pompeio obtu-
it, mox recentia in Caesares merita, quando ea loca
erent quae transmeantibus terra marique ducibus exer-
isque, simul vehendo commeatui opportuna forent. nam-
artissimo inter Europam Asiamque divortio Byzantium
trema Europa posuere Graeci, quibus Pythium Apolli-
consulentibus ubi conderent urbem, redditum oraculum
quaererent sedem caecorum terris adversam. ea ambage
edonii monstrabantur, quod priores illuc advecti, prae-
locorum utilitate, peiora legissent. quippe Byzantium

eo sensu. Lips. frustra: *post-*
lem est, et sic dictum 3 62
7. Ern.

Antonium] capio non de ce-
notoque Antonio, qui triumvir,
e MAntonio, qui curator orae
mae cum infinito imperio
itia Piratici belli; de quo il-
llustii innotuit in fragm. 1.
Antonius perdundae pecuniae
s, vacuusque a curis nisi
tibus. vide Ciceronem et Asco-
in Verrem 1 23, 2 3. Lips.
commeatui volebat Pichena.
c Gryphiana. sed vulgatum
, sive dativum velis sive abla-
. de dativis in *u* supra iam
us c. 5, et constructionem si-
cum ablativo 3 19. Ern.
commeatu Vct.*

Graeci] pleraque historia Spar-
adscribit conditam hanc nobi-
urbem et fatalem imperiorum
. Iustinus 9 1 et Isidorus
15 1 a Pausania rege, Clau-
s à Byzante quodam non ob-
exstructam vult, in Eutrop.
: *hoc Byzas Constantinusque*
unt? in Ioanne Sarisberiensi
gis Curialium (in quo centone
s pannos purpurae agnosco et
enta aevi melioris) lego 1 5:
n Lacedaemonius iungendae
atis caussa missus Corinthum,
et seniores populi ludentes
it in alea. infecto itaque ne-
reversus est, dicens se nolle
am Spartanorum, quorum vir-
onstructo Byzantio clarescebat,
hac maculare infamia, ut dicerentur cum aleatoribus contraxisse societatem. at alii non conditam a Pausania, sed saltem expugnatam tradiderunt; inter quos Aemilius Probus 1 2. Ammiano vero est *Atticorum colonia*, 22 8. Lips.

9. *caecorum*] *graecorum* Ma*, *caecorum* Vct.*

10. *praevisa*] ad sententiam fortasse aptius *parum visa*. ideo enim caeci oraculo dicti. apud Strabonem denarrata tota res 7 p. 320. τὸν Ἀπόλλω, inquit, φασὶ τοῖς κτίσασι τὸ Βυζάντιον ὕστερον, μετὰ τὴν ὑπὸ Μεγαρέων Χαλκηδόνος κτίσιν, χρηστηριαζομένοις προστάξαι ποιήσασθαι τὴν ἵδρυσιν ἀπεναντίον τῶν τυφλῶν, τυφλοὺς καλέσαντα τοὺς Χαλκηδονίους, ὅτι πρότερον πλεύσαντας εἰς τοὺς τόπους, ἀφέντες τὴν πέραν κατασχεῖν τοσοῦτον πλοῦτον ἔχουσαν, εἵλοντο τὴν λυπροτέραν. habes eadem in Herodoto 4 144, nisi quod illic dictum hoc et scomma in Chalcedonios Megabyzo Satrapae tribuit. septemdecim autem annis conditam Chalcedona ante Byzantium, ibidem etiam traditum. Lips. *parum visa* placet etiam Pichenae. at IGronovio *impraevisa*. quid impedit quo minus *praevisa*, quod omnes libri habent, sint *non* visa, praetervisa, ad formam Graeci verbi παρορᾶν. atque sic apud Horatium (Serm. 1 3 25) *praevideas mala* legunt et intelligunt viri praeclari Rutgersius, Bentleius, Heinsius, Cuningamus. et sic iam

scilicet res est. copia ista piscium (pelamydes sunt) non intrantes e mari Aegaeo Pontum, ut vulgata lectio suadet, sed exeuntes erumpentesque capiuntur. foetura enim eorum in paludibus Maeotidis est; atque inde adulti grege facto Pontum Propontidemque intrant. atque ibi captura. Strabo clare 7 p. 320: *γεννᾶται οὖν τὸ ζῷον* (pelamydem intelligit) *ἐν τοῖς ἕλεσι τῆς Μαιώτιδος, ἰσχῦσαν δὲ μικρὸν ἐκπίπτει διὰ τοῦ στόματος ἀγεληδόν, καὶ φέρεται παρὰ τὴν Ἀσιανὴν ἠϊόνα μέχρι Τραπεζοῦντος καὶ Φαρνακίας.* et post pauca addit *ἐπειδὰν δὲ ἤδη συνάψῃ ταῖς Κυανέαις καὶ παραλλάξῃ ταύτας, ἐκ τῆς Χαλκηδονιακῆς ἀκτῆς λευκή τις πέτρα προσπίπτουσα φοβεῖ τὸ ζῷον ὥστ' εὐθὺς εἰς τὴν περαίαν τρέπεσθαι. παραλαβὼν δὲ ὁ ἐνταῦθα ῥοῦς ἅμα καὶ τῶν τόπων εὐφυῶν ὄντων, πρὸς τὸ τὸν ἐκεῖ ῥοῦν τῆς θαλάττης ἐπὶ τὸ Βυζάντιον καὶ τὸ πρὸς αὐτὸ Κέρας τετράφθαι φυσικῶς, συνελαύνεται δεῦρο, καὶ παρέχει τοῖς Βυζαντίοις καὶ τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων πρόσοδον ἀξιόλογον.* eademque ex Aristotele colliges H. A. 8 13. Pliniani codicis mendum non sileo in hac narratione § 20. *est in Euripo*, ait, *Thracii Bospori, in ipsis Europam Asiamque separantis freti angustiis, saxum miri candoris, a vado ad summa perlucens, iuxta*

simplicius certe, *in Byzantii*, ut ad ipsu in portu fuerit ea capt illud, ad quod def *προσεχὲς τῷ Βυζαν* Strabo ait: imo, ut Pli promontorio, quod Byzantium urbs. at tos sinus scissum, t (*εἰς οὗς ἐμπίπτουσ ἁλίσκεται*) faciebat u ADD. ad correction exitum piscium e Po Sallustii locus apud Iuvenalis interprete *qua tempestate vis erumpit.* tamen, ne mulem, vulgatam le brosius affirmare vide 5 10: *pisces*, inquit *locis, a diverso sinu meri, velut communi nientes, coniuncto aquilonis petunt, et ptemtrionalium mare dam naturae lege co cas, si ascendentes quoddam esse. ita pr que intersecant, pe in Euxinum Pontum profluentes.* sed mox ente hieme, et postq caverint, immenso a vide locum; et utra defendi posse, tu de edd veteres itidem i usque ad Rhenanum.

erumpens et obliquis subter undas saxis exterrita, omisso alterius littoris flexu hos ad portus defertur. unde primo quaestuosi et opulenti; post magnitudine onerum urgente finem aut modum orabant, adnitente principe, qui Thraecio Bosporanoque bello recens fessos iuvandosque rettulit. ita tributa in quinquennium remissa.

Marco Asinio Marco Acilio consulibus mutationem rerum in deterius portendi cognitum est crebris prodigiis. signa ac tentoria militum igne caelesti arsere. fastigio Capitolii examen apium insedit. biformes hominum partus, et suis fetum

1. *obliquis*] quaerunt quae haec *saxa obliqua?* ego dicam. e littore Chalcedonis saxa a latere se ostendunt; et velut ex transverso (Straboni scriptum); atque ea igitur fugiunt. at Franciscus Medices, quia Strabo idem et Plinius *candidum saxum* id dicunt, vellet hic legi *albis* vel *albidis* pro voce *obliquis*. vellem et ego hominis caussa. quis enim Musicus Medices non amet? sed non possum hanc peraudacem coniecturam. LIPS.

3. *quaestosi* Ma *,et ed pr tacente Vct.*

4. Thracium bellum intellegit, quod cum Thracibus montanis gestum duce Poppaeo Sabino; Bosporanum, quod cum rege Mithridate. de illo noster 4 46, de hoc supra 13 et 21. LIPS.

7. *Asinio*] veteres edd vitiose *Asilinus* *,tacente Vct.* index consulum apud Dionem *Asinio* dat praenomen *Q*, et *Acilio Manius*. de Acilio concedo, quia id solenne Aciliorum praenomen, ut e Cicerone et Livio notum est; idque praenomen exprimendum curavi, cum vulgo sit *Marcus*. de Asinio non discedo a libris, qui in *M* consentiunt. index consulum in Dionis exemplaribus cuius fidei, dictum supra ad c. 41. ERN. *masilinio macilio* Ma.

8. *signa enim ac*] delevi *enim* auctoribus Ma et ed pr. non opus est ista particula; nec in tali narratione utitur ea Livius. vide v. c. 31 12. adde nostrum 14 12, 15 47. mox *apium* editur inde a Pichena e Ma: ceteri scripti et editi veteres *apum*. supra contra 24 Ma habebat *Larum* pro *Larium*. de illo genitivo *apium* v. Drak. ad Silium 8 637, et quos ibi laudat; item de hoc prodigio; sed in primis ad Liv. 4 33, ubi tamen Livio *apum* adserit. ERN.

9. *examen apum*] quod semper inter portenta, cum visum loco insolenti. Silium emendari velim l. c. de prodigiis quae ante pugnam Cannensem: *obseditque frequens castrorum limina bubo; nec densae trepidis absunt se involvere nubes cessaruntque aquilis; non unus crine corusco regnorum eversor rubuit lethale cometes.* scribique *trepidis apium se inv.* nubes apium examina vocat, quae insederunt signa. quod sequitur, *suis fetus editus*, libris omnibus erat *fetum editum*; et fortasse nominandi casu sic dixerint etiam antiqui. LIPS.

10. *biformes hom. p.*] Ryckius intelligit *hippocentaurum*, quem Plinius H. N. 7 3 tradit Claudio imperante Romam ex Aegypto allatum in melle. et dicuntur Centauri διφυεῖς biformes. apud Cic. Tusc. 2 8: *biformatus impetus* de Centauro. sed quia plurali numero utitur Tacitus, arbitror etiam de aliis et pluribus intelligi posse, etiam hermaphroditis, quibus *duplex*, *ambigua natura* a Latinis tribuitur. sic ob duplicem faciem biformis Ianus apud Ovid. Fast. 1 89. androgyni autem etiam apud Livium 31 12 inter prodigia, et quidem obscenissima. ceterum coniunxi cum sequentibus, ut est in ed pr, Puteolani Beroaldi Alciati. primus

minore Antonia genita, avunculo Augusto, A
brina prior ac Gnaei mariti eius soror, parem
10 nem credebat. nec forma aetas opes multum

diremit Rhenanus interposito puncto, quem omnes secuti sunt. deinde mss et edd veteres omnes *fetum editum*, et Ma edd veteres ante Rhenanum *inessent*, pro quo hic dedit e B *erant;* idque secuti sunt usque ad Pichenam. *fetus editus* unde venerit, nescio. male autem Ryckius haec coniungit cum *numerabatur. inter prodigia numerari* dicitur h. l. de re quae proprie non est, sed propter eventum pro prodigio habetur. ex quo genere est mors magistratuum ex omni genere. sed fetus suis cum accipitris unguibus semper prodigium fuit. non animadverterunt viri docti intelligendum *nunciabatur*, *ferebatur*. saepe apud Livium et nostrum oratio subito e recta fit obliqua, et contra. v. ad 1 36. sed si libri faverent, tamen praeferrem nominativos. Ern.

6. *perdita prius*] nemo tam inconspectus in legendo, qui vitium non videat male haerentis et incoibilis orationis. Domitia, inquit, perdita est; et subdit quasi de alia, quia inter Lepidam et Agrippinam aemulatio exercebatur. corrige vero, et reduc aberrantem vocem: *perdita*

cans matri, *a qua*
at Domitia altera
mentio eius 13 19,
sublata a Nerone p
tem matris. v. Su
Xiphil. 61 17. Li
erat: *p. p. D. levib*
Lepida; quod prim
Puteolanum et G. i
est *Domitia le m*
levibus et formatum
esse *Lepida*, ut Li
Torrentius ad Suet.
rius deinde voluit r
tum, et alieno loco
quamquam etiam alt
illud ferri posse a
post Freinshemium
Ryckium dedi *Domi*
liebribus caussis. E

8. *minore Antoni*
quod non scripserin
me, sed Tacitum. i
sensit scripsitque nost
mitius electus, *cui*
Octavia genita in m
retur. at enim Suet
chus aliter. quid er
ut dissensus aliquis
et tamen Plutarchu
dicit. clare Suetoni

utraque impudica infamis violenta, haud minus vitiis aemulabantur quam si qua ex fortuna prospera acceperant. enimvero certamen acerrimum, amita potius an mater apud Neronem praevaleret: nam Lepida blandimentis ac largitionibus iuvenilem animum devinciebat, truci contra ac minaci Agrippina, quae filio dare imperium, tolerare imperitantem nequibat. ceterum obiecta sunt quod coniugium principis devotionibus petivisset, quodque parum coercitis per Calabriam servorum agminibus pacem Italiae turbaret. ob haec mors indicta, multum adversante Narcisso, qui Agrippinam magis magisque suspectans prompsisse inter proximos ferebatur certam sibi perniciem, seu Britannicus rerum seu Nero potiretur. verum ita de se meritum Caesarem ut vitam usui eius impenderet. convictam Messalinam et Silium. pares iterum accusandi causas esse, [si Nero imperitaret. Britan-

filiae ergo Germanici Lepida sobrina propior. res satis clara ex stemmate nostro Augusti. Lips. mox *eius* post *mariti* abest a G, elegantier. sed vide dicta supra. Ern.

1. *violenta*] malim *violenta*, ut superba et commota animo utraque fuerit. de vini nota nihil legi. Lips. sic G et ed Puteolani Beroaldi Aliciati. ceteri libri *vinolenta*. illud restituit Pichena. mox c. 67 pariter verba haec confusa. Ern.

4. *ac*] *et* vulgo.

6. *dare imperium*] Freinshemius addendum putabat *volebat*. sed non profecto *volebat* tantummodo, quippe quae iam dudum dedisset: sed intelligendum *quibat*. Agrippina eo usque valebat in republica, penes Claudium, apud se, ut filio imperium pararet: sed non erat tam potens sui ut toleraret regnantem. genus loquendi Obs. 4 2 illustravimus. Gron. rectissime. huiusque generis exemplum iam supra observavimus. eum sequitur et Graevius in epistola ad Heinsium, qua respondet eius coniecturae *daret* t. 4 coll. Burm. p. 498 et 505. adde ad 13 56. Ern.

7. *coniugium principis* i. e. coniugem. nam ut Claudii coniugium ipsa ambierit, non lectum. abusa ergo vetitis artibus ad perniciem Agrippinae. sic *servitium* pro servo et *matrimonium* pro matrona alibi notavi, et *clientelas* pro clientibus in Tacito. Lips. atque etiam MR *coniugem;* quod videtur esse e glossa. ceterum non necessarium *coniugium* de coniuge capere. v. quae supra ad 2 13 de *matrimonio* dixi. mox *indicta*, quod edidit Rhenanus pro *indita*, est iam in ed pr. Ern.

14. *pares iterum accusandi*] ita haec distinguenda sunt, etsi suspecta mendi. Lips. explicandum potius quam mutandum hunc locum existimo; et id tentavimus Obs. 1 22. Gron. commoda sane est sententia paraphraseos Gronovianae. sed vereor ne plus sit in paraphrasi quam in verbis Taciti. verba *pares — imperitaret* sic explicat. *sane imputari Neroni posse convictam Messalinam et Silium: sed rursus convincendam Agrippinam cum Pallante. quod si faceret, ut necessario faciendum sit, si Caesarem salvum velit, implacabilem Neronem habiturum, si, quamvis eversa matre, fortuna illi det imperium.* potuit sane ita disputare Narcissus: sed in verbis hoc ubi est? quae per latinitatem nihil aliud significare

66 interfectores ulciscereturin tanta mole cura
10 valetudine adversa corripitur, refovendisque vi
caeli et salubritate aquarum Sinuessam pergit.
pina, sceleris olim certa et oblatae occasionis
ministrorum egens, de genere veneni consultav
tino et praecipiti facinus proderetur; si lentu
15 delegisset, ne admotus supremis Claudius et

possunt quam, si contingat ut Nero imperitet, idem esse agendum in Agrippina quod fecisset in Messallina. atqui id est falsum; id Narcissus dicere noluit. vivo Claudio accusanda Agrippina erat. nempe commemorato quid pro principe egerit, quid agendum sit, incipit docere quid se futurum sit, primum si Nero succederet salva matre (quippe non successurus erat damnata et sublata Agrippina), deinde si Britannicus sublata aut viva noverca. hic igitur clarum puto, deesse quod respondeat primae sumtioni *si Nero imperitaret.* non enim apparet quare tum sibi metuendum putet. nam, ut dixi, de matre accusando eversa cogitari hic non potest; quod tum non imperaturus erat. ergo post haec verba lacunam esse puto, et punctum ponendum post *esse.* iam in alterius sumtionis ὑποβολῇ verba *nullum principi meritum* explicat, *nihil esse quod si imputet.* an vero hoc verba

dio non appellaret s
principem. si per
obiicias, tamen hic
cum pronomine ta
principisque futuri
in *successore.* atque
nec probem Acida
nullum e principe m
iam est falsum: na
Britannico imperante
do verum esse quod
Elect. I 1, *nullum*
si sublata Agrippina
cessio certa, Claud
uxoris insidiis tutu
evertenda Messallina
domo Caesaris causs
hoc nomine Britann
sumturus sit. sed v
nis addamus. R e
taret. porro Ma *a*
vercae. *Vct *ad.** pr
malebat *haberi*, quo
us. *metum: at* sc
nus docta in margin
9. *Claudius* dept

ad amorem filii rediret. exquisitum aliquid placebat, quod turbaret mentem et mortem differret. deligitur artifex talium vocabulo Locusta, nuper veneficii damnata et diu inter instrumenta regni habita. eius mulieris ingenio paratum virus, cuius minister e spadonibus fuit Halotus, inferre epulas et explorare gustu solitus. adeoque cuncta mox pernotuere ut temporum illorum scriptores prodiderint infusum delectabili cibo boletorum venenum, nec vim medicaminis statim intellectam, socordiane Claudii an vinolentia; simul soluta alvus subvenisse videbatur. igitur exterrita Agrippina, et quando ultima timebantur, spreta praesentium invidia, provisam iam sibi Xenophontis medici conscientiam adhibet. ille, tanquam nisus evomentis adiuvaret, pinnam rapido veneno illitam faucibus eius demisisse creditur, haud ignarus summa scelera incipi cum periculo, peragi cum praemio. vocabatur interim senatus, votaque pro incolumitate principis consules et sacerdotes nuncupabant, cum iam exanimis vestibus et fomentis obtegeretur, dum res firmando Neronis imperio com-

5. *et explorare*] sic 13 16: *quia cibos potusque eius dilectus ex ministris gustu explorabat.* cui id munus, is passim in lapidibus dicitur praegustator: in quodam etiam *a potione.* Athenaeus 4 21: ὃν νῦν καλοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι προγεύστην, τότε οἱ Ἕλληνες προτένθην ὠνόμαζον. mos qui libera republica ignotus Romanis; quem tamen coepisse coniicio ab Augusto, non vano argumento lapidis qui Romae (Grut. p. 602): *genio Caeli Herodian. praegustator. divi Augusti. idem postea villicus in hortis Sallustianis. decessit nonis augustis, M. Cocceio Nerva C. Vibio Rufino coss.* tennitque Tiberius, de quo lego (ap. Grut. p. 582 1) *Ti. Claudius Flamma Clausus Ti. Aug. praegustator.* et deinceps alii. traductum morem opinor a Persis maxime, de quis Xenophon 1 3 παιδείας: οἱ τῶν βασιλέων οἰνοχόοι ἐπειδὰν ἐνδιδῶσι τὴν φιάλην, ἀρύσαντες ἀπ' αὐτῆς τῷ κυάθῳ, εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐκχεάμενοι, καταρροφοῦσι, τοῦ δή, εἰ φάρμακα ἐγχέοιεν, μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς. ubi et ritum habes praegustandi. Lips. mox pro *pernotuere* B habet *notuere.* illud h. l. melius. plus enim est *pernotescere* quam *notescere.* Ern.

8. *boletorum*] *leto* Ma *, tacente Vct. *et laeto* ed pr.*

9. *socordiane Claudii, an vinolentia*] mire hic turbant libri. Ma *socordiane an Claudii vi an vinolentia.* A *secordia mentis a Claudio bibi an vinolentia.* ed pr *socordiam necis ad Claudii hi an vinolentia.* sequentes edd *socordiane an Claudii vinolentia* *, tacente Vct.* Rhenanus, ut est in textu nostro; item Aldus, Gryphius, Lipsius, Pichena. quinam sint vulgati qui habeant *violentia* auctore Pichena, nescio. est tamen in G. Ern. B ut Ma, nisi quod *violentia.*

soluta alvus] BG et alii apud Broterium *solutam alvum.* quod negat mutandum Rhenanus. sed consensus ceterorum librorum sequendus, etiamsi alias *videtur* etiam dictum reperitur cum accusativo, ut *dicitur*, *fertur.* vide Dukerum ad Flor. 2 6 45, et quos ibi laudat. saepe sic Livius. Ern.

18. *dum res firmando*] Ma *, tacente

ponuntur. iam primum Agrippina, velut dolore victa et solatia conquirens, tenere amplexu Britannicum, veram paternoris effigiem appellare, ac variis artibus demorari, ne cubiculo egrederetur. Antoniam quoque et Octaviam sorores eius
5 attinuit, et cunctos aditus custodiis clauserat, crebroque vulgabat ire in melius valitudinem principis, quo miles bona de spe ageret, tempusque prosperum ex monitis Chaldaeorum
69 adventaret. tunc medio diei, tertium ante idus Octobris, foribus palatii repente diductis, comitante Burro Nero egre-
10 ditur ad cohortem quae more militiae excubiis adest. ibi monente praefecto festis vocibus exceptus inditur lecticae. dubitavisse quosdam ferunt, respectantes rogitantesque ubi Britannicus esset: mox nullo in diversum auctore, quae adfirmabantur, secuti sunt. illatusque castris Nero et congruenti
15 tempori praefatus, promisso donativo ad exemplum paternae largitionis, imperator consalutatur. sententiam militum secuta patrum consulta, nec dubitatum est apud provincias. caelestesque honores Claudio decernuntur, et funeris sollemnis perinde ac divo Augusto celebratur, aemulante Agrippina
20 proaviae Liviae magnificentiam. testamentum tamen haud recitatum, ne antepositus filio privignus iniuria et invidia animos vulgi turbaret.

Vct* *dum res forent firmando*, et sic ed pr. AR etiam *forent*, sed insuper *dumque*, *dum quae*, unde IGronovius volebat corrigi *dum res foris firmando*, respiciens ad milites foris excubantes. Heinsius *dum quae e re forent firmando*. malim *dum quae forent f.* sive nos sive Gronovium sequare, melius erit vulgata. paullo ante ed pr *vexabatur interim senatus*. Ern.

8. *adventaret*] sic mss praeter B, e quo *attentaret* reposuit Rhenanus, quod nec intelligi potest. secuti tamen id sunt editores ad Pichenam usque, estque et in G et aliis apud Broterium. mox *tertium*, quod e Ma dedit Pichena, omnes habent ante Rhenanum, qui [e B] edidit *tertio*. Ern.

9. *egreditur*] pr ed vitiose *aggreditur*. sed deinde *ad cohortem* ut dedit post (e B) Rhenanus, ut intermediae edd dedissent a cohorte porro omnes veteres *ibi*, quod e Ma edidisse dicit Pichena pro *ubi*, quod in Lipsiana demum reperitur vitio operarum. *festis* autem omnes habent, ut 5 4; pro quo legendum videtur *faustis*. Ern.

15. *ad exemplum pat. larg.*] promisit ergo viritim *quinodena sestertia*, ut Suetonius in Claudio exposuit c. 10, sive ut Iosephus 19 4 *quina millia drachmarum*; quae sunt *sestertia vicena*, sive nobis quingenti *Philippei*. nam quod alibi ex Dione dixi, de centenis nummis agi, gravi. ea enim donatio a Claudio usurpata singulis deinceps mutatis imperii sui. Lips.

LIBER TERTIUS DECIMUS.

Breviarium. Silanus proconsul Asiae veneno necatus, Agrippinae raude. item Narcissus ad mortem actus. Claudio funus censorium dutum, et laudatur a principe. bona Neronis initia, et multa arbitrio enatus constituta. Parthi Armeniam affectant, quibus Domitius Corbulo pponitur. Nero Acten libertam amat, matre fremente; eaque causa iminutae maternae potentiae. Pallas libertus cura rerum demotus. mox enenum Britannico properatum, et festinum eius funus. Agrippina Neoni offensior, et visa res novas moliri. accusata eo nomine absolvitur. Veronis luxus et lascivi per noctem discursus. actum de libertis in ervitutem revocandis, sed non peractum. damnationes aliquot illustrium, temque a fato mortes. iterum cum Parthis discordia super Armenia. d quod bellum prisca severitate et disciplina militem suum Corbulo firnavit. is Armeniam ingreditur, castella aliquot exscindit, urbem Artaata capit et incendit, rege Teridate praelium aut defensionem nusquam nso. PSuillius Romae damnatur, adnitente Seneca. Octavius Sagitta Pontiam tergiversantem de nuptiis, impotentia amoris, ferro transadigit. ibertus suum crimen id fatetur, magno exemplo. Poppaeam Sabinam mare Nero occipit; deque ingenio et Venere eius feminae. Cornelius Sulla Massiliam amovetur, suspectus principi. publicanorum iniquitas emperata. in Germania Frisii res movent, et sedes iuxta Rhenum conantur figere, frustra, quia pulsi ab Romano equite et disiecti. eosdem gros mox Ansibarii occupant, sed eodem fato. Hermunduri Chattique nter se bellantur. sed magno praelio Chatti ad exitium pene gentis caesi.

Gesta haec annis quattuor, imperatore Claudio Nerone LAntistio Vetere, QVolusio PCornelio Scipione, imperatore Claudio Nerone iterum LCalpurnio Pisone, imperatore Claudio Nerone tertium Valerio Messala consulibus. Lips.

Prima novo principatu mors Iunii Silani proconsulis Asiae,

1. *Iunii Silani*] crebro in historia orum temporum mentio Silanorum, t confusa; quae, cautio mihi est, e turbet iuventutem. ea re non temma quidem eius familiae ponam ardnus ille et fortasse vanus labor) ed illustrissimos quosque, quo imperatore quoque exitu fuerint, exsequar, cum temporum nota, exordio a Tiberio principe, quia quae supra, nihil ad Spartam meam.

CIunius C. F. Silanus. consul fuit cum PCornelio Dolabella a. 762 sub Augusto; proconsul Asiae sub

ignaro Nerone, per dolum Agrippinae patratur, non qui ingenii violentia exitium irritaverat segnis et dominationibus aliis fastiditus, adeo ut Gaius Caesar pecudem auream [illegible]

Tiberio, damnatusque repetundarum et proiectus in Cytheram insulam. supra 3 66 sq.

MIunius M. F. Silanus. consul fuit sub Tiberio a. 771. proconsul Africae fuit. H. 4 48: *mox CCaesar turbidus animi, ac MSilanum obtinentem Africam metuens.* socer fuit Caii Calignlae et ab eodem interfectus. Suet. 12 et 23. item Dio 59 8, 61 6.

DIunius M. F. Silanus, Marci prioris frater. is adulter in Iulia nepte Augusti in exsilium ivit; rediitque per gratiam et potentiam Marci fratris sui. fuit posthac in urbe, neque honores adeptus est. 3 24.

ApIunius Silanus. consul fuit sub Tiberio a. 780. consocer Claudii dicitur Suetonio propter LSilanum filium eius Octaviae sponsum. proconsul Hispaniae, et maritus Lepidae matris Messallinae. a Claudio incerto crimine occisus. Dio 60 14, Suetonius 29 et 37.

eius duo filii *LSilanus* et *MSilanus.* Lucius gener Claudii fuit, Octaviae sponsus, Agrippinae artibus ad mortem actus. Marcus consul fuit cum Valerio Asiatico a. 799; in quo error insignis Onufrii, qui Asiatico collegam dat Messallam, quem Dio 60 27 refutat et Fasti Graeci. proconsul Asiae fuit et a Nerone nunc interfectus. de eo Plinius 7 11: *DAugustus, in reliqua exemplorum raritate, neptis suae nepotem vidit genitum, quo excessit anno, MSilanum; qui cum Asiam obtineret post consulatum* (malim scribi *pro consulatu*) *Neronis principis successione, veneno eius sublatus est.* etsi Plinius scelus hoc Neroni adscribit, quod noster reiicit in matrem.

fuit et *DIunius Silanus*, consul a. 806. Lips.

1. *paratur*] Aurelius, Freinemius, Ryckius malunt *patratur*, [illegible] verbo in hac re alibi noster [illegible] 2 39, 4 57. et confundantur [illegible] verba non raro in libris scrip[illegible] v. Cortius ad Sall. Ing. 13. [illegible]tem, *perniciem parare* dicitur [illegible] quidem, sed cum dativo. Ern.

2. *exitium* BM[a], *exitium* A, [illegible]dum putant viri docti. recte. [illegible] hic exitus violentus, caedes [illegible]genda. v. dicta ad Suet. Dom. [illegible] ubi *exitium* Casaubonus Graevius [illegible] nuper Oudendorpius. adde [illegible] 17: *crebris ante exitium* [illegible] porro e BGM[a] rescripsi *irritaverat* pro vulgato *irritaverit*, quod in [illegible] contextu et narratione directa [illegible] non habet. utrumque secutus [illegible] Broterius. Ern.

3. *CCaesar pecudem auream* [illegible]reor ut scriptori nostro consulto [illegible] non enim in hunc MSilanum [illegible]tit Caii dictum, sed in illum [illegible]rum, qui eius socer. Dio cap. [illegible] 8: ὁ δὲ δὴ πενθερὸς αὐτοῦ [illegible]κος Σιλανός, ἐπειδὴ βαρὺς [illegible] ὑπό τε τῆς ἀρετῆς καὶ [illegible] συγγενείας ἦν, ἑαυτὸν [illegible]το. ὁ δὲ Γάϊος τά τε [illegible]ρῶς προεπηλάκιζε (καίτοι [illegible] καλῶς περὶ αὐτοῦ φρονῶν [illegible] καὶ χρυσοῦν αὐτὸν [illegible] μάζειν) καὶ ὅπως μηδὲ [illegible] ἐπιψηφίζηται. cui ut assentiar, [illegible] Silani me inducit. natus [illegible] extremo, ut Plinius ait, Augusto [illegible]no, a quo ad hunc diem [illegible] taxat 40 sunt. non ergo in [illegible]te hic adolescens formidini [illegible] temtui aliis dominationibus [illegible]tuit, cuius adhuc οὐδεὶς λόγος. [illegible] ut in homine Tacitus, sic in [illegible] aberrat Graecus. putat enim [illegible] honorisque fuisse, quod revera [illegible] fuit, et salse iactum in hominem [illegible] vitem, sed ignavum, hebetem, [illegible]culam meram. Lips. Dionem in [illegible]sn dicti et homine errare [illegible] Ryckius. mox vereor ne cum [illegible]

Persen Aristonicum, et piratico bello adiutum Antonium memorabant, quaeque Sullae aut Lucullo aut Pompeio obtulissent, mox recentia in Caesares merita, quando ea loca insiderent quae transmeantibus terra marique ducibus exer-
63 citibusque, simul vehendo commeatui opportuna forent. namque artissimo inter Europam Asiamque divortio Byzantium in extrema Europa posuere Graeci, quibus Pythium Apollinem consulentibus ubi conderent urbem, redditum oraculum est, quaererent sedem caecorum terris adversam. ea ambage
10 Chalcedonii monstrabantur, quod priores illuc advecti, praevisa locorum utilitate, peiora legissent. quippe Byzantium

haec eo sensu. Lips. frustra: *posthac* idem est, et sic dictum 3 62 et 6 7. Ern.

1. *Antonium*] capio non de celebri notoque Antonio, qui triumvir, sed de MAntonio, qui curator orae maritimae cum infinito imperio sub initia Piratici belli; de quo illud Sallustii innotuit in fragm. I. 3: *MAntonius perdundae pecuniae genitus, vacuusque a curis nisi instantibus.* vide Ciceronem et Asconium in Verrem 1 23, 2 3. Lips. mox *commeatui* volebat Pichena. et sic Gryphiana. sed vulgatum verius, sive dativum velis sive ablativum. de dativis in *u* supra iam vidimus c. 5, et constructionem similem cum ablativo 3 19. Ern.

*5. *commeatu* Vct.*

7. *Graeci*] pleraque historia Spartanis adscribit conditam hanc nobilem urbem et fatalem imperiorum sedem. Iustinus 9 1 et Isidorus Orig. 15 1 a Pausania rege, Claudianus à Byzante quodam non obscure exstructam vult, in Eutrop. 2 83: *hoc Byzas Constantinusque videbunt?* in Ioanne Sarisberiensi de nugis Curialium (in quo centone multos pannos purpurae agnosco et fragmenta aevi melioris) lego 1 5: *Chilon Lacedaemonius iungendae societatis caussa missus Corinthum, duces et seniores populi ludentes invenit in alea. infecto itaque negotio reversus est, dicens se nolle gloriam Spartanorum, quorum virtus constructo Byzantio clarescebat, hac maculare infamia, ut dicerentur cum aleatoribus contraxisse societatem.* at alii non conditam a Pausania, sed saltem expugnatam tradiderunt; inter quos Aemilius Probus 1 2. Ammiano vero est *Atticorum colonia*, 22 8. Lips.

9. *caecorum*] *graecorum* M[a] *, *caecorum* Vct.*

10. *praevisa*] ad sententiam fortasse aptius *parum visa.* ideo enim caeci oraculo dicti. apud Strabonem denarrata tota res 7 p. 320. τὸν Ἀπόλλω, inquit, φασὶ τοῖς κτίσασι τὸ Βυζάντιον ὕστερον, μετὰ τὴν ὑπὸ Μεγαρέων Χαλκηδόνος κτίσιν, χρηστηριαζομένοις προστάξαι ποιήσασθαι τὴν ἵδρυσιν ἀπεναντίον τῶν τυφλῶν, τυφλοὺς καλέσαντα τοὺς Χαλκηδονίους, ὅτι πρότερον πλεύσαντας εἰς τοὺς τόπους, ἀφέντες τὴν πέραν κατασχεῖν τοσοῦτον πλοῦτον ἔχουσαν, ἕλοντο τὴν λυπροτέραν. habes eadem in Herodoto 4 144, nisi quod illic dictum hoc et scomma in Chalcedonios Megabyzo Satrapae tribuit. septemdecim autem annis conditam Chalcedona ante Byzantium, ibidem etiam traditum. Lips. *parum visa* placet etiam Pichenae. at IGronovio *impraevisa.* quid impedit quo minus *praevisa*, quod omnes libri habent, sint *non* visa, praetervisa, ad formam Graeci verbi παροραν. atque sic apud Horatium (Serm. 1 3 25) *praevideas mala* legunt et intelligunt viri praeclari Rutgersius, Bentleius, Heinsius, Cuningamus. et sic iam

incestis et adoptione exitiosa senex perverten

10 Neroni infra servos ingenium; et Pallas tr
modum liberti egressus taedium sui moverat.
men omnes in eam honores cumulabantur, si
militiae petenti tribuno dedit optimae matris.
senatu duo lictores, flaminium Claudiale, simu

1. *pari in soc. potentiae*] si quid mutandum, legam *paris*. sed vix opus, etsi alii conantur. Lips. Boxhornius e vestigiis M^a, qui habet *et parum in societate potentia et concordes*, corrigit *et* (*rarum in societate potentiae*) *concordes*. feliciter, ut puto. sic supra 1 39: *ni aquilifer Calpurnius vim extremam arcuisset*, (*rarum etiam inter hostes*) *legatus P R Romanis in castris sanguine suo altaria deum commaculavisset*. item c. 56: *nam* (*rarum illi coelo*) *siccitate et amnibus modicis inoffensum iter properaverat*. 6 10: *per idem tempus LPiso pontifex* (*rarum in tanta claritudine*) *fato obiit*. Gron. cum M^a consentit AR et ed pr, nisi quod alterum *et* est ante *potentia*. Puteolanus *Beroaldus tacente Vct* *pari in societate potentiaque*, ut est in G. *que* delevit Rhenanus. *potentiae* primum in Lipsii edd reperi. *parem societatem potentiae*, pro *paris*, ferrem. nam adiectiva etiam in aliis Tacitus permutat, ut supra vidimus, atque etiam

Alciatus. sed G e
lis; quod (e B) re
idque secuti sunt
sane proprie hoc ad
dum erat ad *cupidi*
notam praecedenten
τέλειτα vitantur.

11. *suae* M^a *,t

12. *signum* sive t
bunis data, etiam r
Livius 28 24: *for*
norum castrorum
tribunos et iura r
piis sinebant, et
tebant, et in stat
ordine ibant. dab
praetore, eove q
praeerat. idem Li
praetorio tetenderu
us, classicum apu
gnum ab iis petitu
rii tribunus a sol
supra 1 7 inter sig
rii Tacitus posnit:
sto signum praeto
imperator dederat.
plura in Excursu

erumpens et obliquis subter undas saxis exterrita, omisso alterius littoris flexu hos ad portus defertur. unde primo quaestuosi et opulenti; post magnitudine onerum urgente finem aut modum orabant, adnitente principe, qui Thraecio
5 Bosporanoque bello recens fessos iuvandosque rettulit. ita tributa in quinquennium remissa.

64 Marco Asinio Marco Acilio consulibus mutationem rerum in deterius portendi cognitum est crebris prodigiis. signa ac tentoria militum igne caelesti arsere. fastigio Capitolii exa-
10 men apium insedit. biformes hominum partus, et suis fetum

1. *obliquis*] quaerunt quae haec *saxa obliqua*? ego dicam. e littore Chalcedonis saxa a latere se ostendunt; et velut ex transverso (Straboni scriptum); atque ea igitur fugiunt. at Franciscus Medices, quia Strabo idem et Plinius *candidum saxum* id dicunt, vellet hic legi *albis* vel *albidis* pro voce *obliquis*. vellem et ego hominis caussa. quis enim Musicus Medices non amet? sed non possum hanc peraudacem coniecturam. LIPS.

3. *quaestosi* Ma *,et ed pr tacente Vct.*

4. Thracium bellum intellegit, quod cum Thracibus montanis gestum duce Poppaeo Sabino; Bosporanum, quod cum rege Mithridate. de illo noster 4 46, de hoc supra 15 et 21. LIPS.

7. *Asinio*] veteres edd vitiose *Asilinus* *,tacente Vct.* index consulum apud Dionem *Asinio* dat praenomen *Q*, et *Acilio Manius*. de Acilio concedo, quia id solenne Aciliorum praenomen, ut e Cicerone et Livio notum est; idque praenomen exprimendum curavi, cum vulgo sit *Marcus*. de Asinio non discedo a libris, qui in *M* consentiunt. index consulum in Dionis exemplaribus cuius fidei, dictum supra ad c. 41. ERN. *masilinio macilio* Ma.

8. *signa enim ac*] delevi *enim* auctoribus Ma et ed pr. non opus est ista particula; nec in tali narratione utitur ea Livius. vide v. c. 31 12. adde nostrum 14 12, 15 47. mox *apium* editur inde a Pichena e Ma: ceteri scripti et editi veteres *apum*. supra contra 24 Ma habebat *Larum* pro *Larium*. de illo genitivo *apium* v. Drak. ad Silium 8 637, et quos ibi laudat; item de hoc prodigio; sed in primis ad Liv. 4 33, ubi tamen Livio *apum* adserit. ERN.

9. *examen apum*] quod semper inter portenta, cum visum loco insolenti. Silium emendari velim l. c. de prodigiis quae ante pugnam Cannensem: *obseditque frequens castrorum limina bubo; nec densae trepidis absunt se involvere nubes cessaruntque aquilis; non unus crine corusco regnorum eversor rubuit lethale cometes.* scribique *trepidis apium se inv.* nubes apium examina vocat, quae insederunt signa. quod sequitur, *suis fetus editus*, libris omnibus erat *fetum editum*; et fortasse nominandi casu sic dixerint etiam antiqui. LIPS.

10. *biformes hom. p.*] Ryckius intelligit *hippocentaurum*, quem Plinius H. N. 7 3 tradit Claudio imperante Romam ex Aegypto allatum in melle. et dicuntur Centauri διφυεῖς biformes. apud Cic. Tusc. 2 8: *biformatus impetus* de Centauro. sed quia plurali numero utitur Tacitus, arbitror etiam de aliis et pluribus intelligi posse, etiam hermaphroditis, quibus *duplex*, *ambigua natura* a Latinis tribuitur. sic ob duplicem faciem biformis Ianus apud Ovid. Fast. 1 89. androgyni autem etiam apud Livium 31 12 inter prodigia, et quidem obscenissima. ceterum coniunxi cum sequentibus, ut est in ed pr, Puteolani Beroaldi Alciati. primus

butam, nulla odia, nullas inimicias nec cupid
10 afferre. tum formam futuri principatus praescri
xime declinans quorum recens flagrabat invidia
se negotiorum omnium iudicem fore, ut clausis
domum accusatoribus et reis paucorum potentia
nihil in penatibus suis venale aut ambitioni perv
15 tam domum et rem publicam. teneret antiqua
tus; consulum tribunalibus Italia et publicae pro
sterent. illi patrum aditum praeberent: se mand

copula, quam primus Puteolanus addidit, non Beroaldus. Ern. B *discerentur*. pro *in alia* A *ad puerilia*, manifesto glossemate.

7. *egregie*] edd ante Rhenanum *egregii*; et sic G. sed *egregie* melius est. Ern. mox M[a] *neque inventam*, ubi vulgatur *nec iuventam*. *Vet *neque iuventam*.*

16. *consulum tribunalibus Italia*] Polybius 6 13: *ὁμοίως καὶ ὅσα τῶν ἀδικημάτων τῶν κατ' Ἰταλίαν προσδεῖται δημοσίας ἐπισκέψεως, λέγω δὲ οἷον προδοσίας, συνωμοσίας, φαρμακείας, δολοφονίας, τῇ συγκλήτῳ μέλει περὶ τούτων. πρὸς δὲ τούτοις, εἴ τις ἰδιώτης ἢ πόλις τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν διαλύσεως ἢ ἐπιτιμήσεως ἢ βοηθείας ἢ φυλακῆς προσδεῖται, τούτων πάντων ἐπιμελές ἐστι τῇ συγκλήτῳ.* qui locus unicus verbis Taciti est illustrandis. Gron.

17. *illi patrum adi*
consules, inquit, pr
cialibus aditum patrum
tio Senecae adeo grat
Xiphil. 61 3, *ὥστε κ*
στήλην ἐγγραφῆναι
νέαις τῶν ἀεὶ ὑπάτω
γινώσκεσθαι ψηφισθ
vum id senatus decr
de argento. nam et
principum orationes
et Kalendis Ianuariis
rem quem non nimis
mihi Dio 60 10. τ
τινὰς ἐν τῇ νουμηνί
γούστου καὶ τοῦ 7
δόγμα ἀναγινωσκομ
καὶ μέχρι τῆς ἑσπέ
λευτᾶς παρατείνεσθ
ἀρκοῦν εἶναι φήσας
λαις αὐτοὺς ἐγγεγρ
hinc do Plinii Paneg.
tiones nostras, inquit

ibus consulturum. nec defuit fides, multaque arbitrio senatus constituta sunt: ne quis ad causam orandam mercede aut donis emeretur; ne designatis quaestoribus edendi gladiatores necessitas esset. quod quidem adversante Agrippina, tanquam acta Claudii subverterentur, obtinuere patres; qui in palatium ob id vocabantur, ut astaret obditis a tergo foribus

enset *eius diei senatus consulta aureis litteris in curia figenda.* ingenunt et iurisconsulti, apud quos locis aliquot orationes hae principum audatae. sed nec ab alia caussa eveisse crediderim quod Claudii oratio Lugduni nostro aevo reperta in abula aeris. LIPS.

3. *ne des. quidem q. ed. glad. ec.*] pertinet ad abolendum Claudii citum, qui auctore Dolabella sanxit *pectaculum gladiatorum per omnes nnos celebrandum pecunia eorum, ui Quaesturam adipiscerentur.* v. 1 22. ubi suspecta vox *adipiscerentur.* cur enim hic ἐμφατικῶς criptum *ne designatis quidem*, nisi uia antea ex ea sanctione dabant tiam candidati? atque ita in Lamridii Alexandro lego c. 43. *quaetores candidatos* (malim *quaesturae*) *x sua pecunia iussit munera populo are, sed ut post quaesturam praeuram acciperent.* ceterum hoc Neonis decretum abolevit iterum Domitianus, de quo Suetonius 4. LIPS. *uidem* deleri volebant Acidalius et rsinus. potuit e sequentibus huc rahi, ut c. seq. *alii* ante *anquirent* in ed pr. si est a Tacito, sensus est, ne quaestoribus saltem quod antum designati essent, necesse esset edere gladiatores. ERN.

5. *in Palatium*] puto in templum r. Suet. Aug. 29.) Apollinis Palatini. supra 2 37: *quatuor filiis ante limen curiae adstantibus, cum in palatio senatus haberetur.* LIPS. in abiculum potius, credo, propter quentia. idque etiam interdum sub iis imperatoribus factum, exemplo Iulii, qui caussam Deiotari in cuculo cognovit, ut patet ex oratione Cic. 2. Add. II 2. nam quae Gronovius paullo post de abditis et cultis foribus in templo illo, ea ntorta sunt. ERN.

abditis] melius *obditis.* intellegit autem vela, quae praetenta foribus; quibus etiam Claudius se texit. Suet. 10: *prorepsit ad solarium proximum, interque foribus praetenta vela se abdidit.* et Heliogabalus, narrante Lampridio 14, *subito militum strepitu exterritus in angulum se condidit, obiectuque veli cubicularis, quod in introitu cubiculi erat, se texit.* Iulius Pollux describit 10 7. πρὸ μὲν τοῦ κοιτῶνος ἐπὶ ταῖς θύραις παραπετασμάτων σοι δεῖ, εἴτε ἁπλοῦν εἴη τὸ παραπέτασμα λευκὸν ἐξ ὀθόνης, εἴτε καὶ πολύχρουν. id velum levabatur in admissionibus. Seneca ep. 80 (81): *non crepuit subinde ostium, non allevabatur velum.* Lampridius Alex. 4: *salutabatur quasi unus de senatoribus, patente velo, admissionalibus remotis.* inde apud ICtos caussas cognoscere levato velo, i. e. palam omnibus admissis, l. 5. C. de naufragiis: *de submersis navibus decernimus ut levato velo istae caussae cognoscantur.* ad haec et talia vela facit lapis vetus Romae (ap. Grut. p. 599 7). *Ti. Cl. Thallus, praepositus velariorum domus augustanae.* erant tamen et alia vela in caenationibus arcendi frigoris, itemque ornatus caussa; de quibus Seneca Q. Nat. 4 13, et Tertullianus de habitu muliebri 1 8. LIPS. coniiciebam *obdito a tergo foribus velo discreta. a tergo*, puta sedentis principis, *discreta velo*, quod *obditum* erat foribus, in quibus stabat ipsa. GRON. vulgata est in omnibus scriptis et edd, nisi quod B *additis.* Ryckius putat vulgatum intelligi posse *adstitisse a tergo tapetis foribus praetenti;* quod nullo modo procedit. nam ordo verborum esse debet *adstaret discreta velo:* id quomodo interiectum fuerit, et

velo discreta, quod visum arceret, auditum non adimeret, quin et legatis Armeniorum causam gentis apud Neronem orantibus escendere suggestum imperatoris et praesidere simul parabat, nisi ceteris pavore defixis Seneca admonuisset, venienti matri occurreret. ita specie pietatis obviam iit dedecori.

6 Fine anni turbidis rumoribus prorupisse rursum Parthos et rapi Armeniam allatum est, pulso Rhadamisto, qui sine regni eius potitus, dein profugus, tum quoque bellum deruerat. igitur in urbe sermonum avida, quemadmodum princeps vix septendecim annos egressus suscipere eam molem aut propulsare posset, quod subsidium in eo qui a feminis regeretur, num praelia quoque et oppugnationes urbium et cetera belli per magistros administrari possent, anquirebant. contra alii melius evenisse disserunt quam si invalidus senecta et ignavia Claudius militiae ad labores vocaretur, servilibus iussis obtemperaturus. Burrum tamen et Senecam multarum rerum experientia cognitos; et imperatori quantum ad robur deesse, cum octavo decimo aetatis anno Cnaeus Pompeius, nono decimo Caesar Octavianus civilia bella sustinuerint? pleraque in summa fortuna auspiciis et consilio

quare, additur, nempe apertis foribus, quae in aliud cubiculum ferrent, praetentum a tergo. atque haec desiderant Gronovii correctionem. Ern.

1. *aditus non adimeret*] imo vero adimebat aditus; nec adiri conspicive Agrippina voluit. scribo *auditus*. Lips. recepit Freinshemius et secuti editores. Pichena tamen malebat *auditum*, quod est in margine O. *adire* et *audire* saepe in libris confusa. v. Burm. ad Suet. Tib. 27, Drak. ad Liv. 82 2. Ern.

3. *escendere*] probissima vox, et repperi ita in F, sicuti paullo post in V *anquirebant*. nemo autem tinctus hac meliori litteratura, cui non ista hodie nota. Lips. utrumque est etiam in Ma. *de *escendere* tacet Vct.* de verbo *escendere* pleni hodie criticorum libri, eiusque confusione cum *ascendere*. post etiam *disserunt* bene Pichena e Ma pro *dixerunt* post *evenisse*. hac verbo libenter utitur Tacitus. [illegible] rae istae saepe confusae. [illegible] 13 in ed pr *effulxerunt* pro [illegible] serant. c. 17 pro *et sibi* [illegible] Ern.

18. *multarum*] C multa. [illegible] cet. Ern.

21. *pleraque in s. fort.*] [illegible] ait partem res etiam a principio bello gerendas eius esse [illegible] melius per legatos sive [illegible] et mandata, quam per ipsum [illegible] sentem, armatum et [illegible] vel satagentem, expediunt [illegible] gantur. Suetonius Oct. 21: [illegible] *autem partim ducis* partim [illegible] *ciis suis Cantabriam*, [illegible] etc. *auspiciis suis*, id est [illegible] gatos suos, ubi ipse non [illegible] nec praesens fuit. Gron. [illegible] int. *magis*, cuius ante quem [illegible] exempla plura ad l. 1, notavi [illegible] nanus. alii malunt *pleraque*, [illegible]

ad amorem filii rediret. exquisitum aliquid placebat, quod turbaret mentem et mortem differret. deligitur artifex talium vocabulo Locusta, nuper veneficii damnata et diu inter instrumenta regni habita. eius mulieris ingenio paratum virus,
5 cuius minister e spadonibus fuit Halotus, inferre epulas et
67 explorare gustu solitus. adeoque cuncta mox pernotuere ut temporum illorum scriptores prodiderint infusum delectabili cibo boletorum venenum, nec vim medicaminis statim intellectam, socordiane Claudii an vinolentia; simul soluta alvus
10 subvenisse videbatur. igitur exterrita Agrippina, et quando ultima timebantur, spreta praesentium invidia, provisam iam sibi Xenophontis medici conscientiam adhibet. ille, tanquam nisus evomentis adiuvaret, pinnam rapido veneno illitam faucibus eius demisisse creditur, haud ignarus summa sce-
68 lera incipi cum periculo, peragi cum praemio. vocabatur interim senatus, votaque pro incolumitate principis consules et sacerdotes nuncupabant, cum iam exanimis vestibus et fomentis obtegeretur, dum res firmando Neronis imperio com-

5. *et explorare*] sic 13 16: *quia cibos potusque eius dilectus ex ministris gustu explorabat.* cui id munus, is passim in lapidibus dicitur praegustator: in quodam etiam *a potione.* Athenaeus 4 21: ὃν νῦν καλοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι προγεύστην, τότε οἱ Ἕλληνες προτένθην ὠνόμαζον. mos qui libera republica ignotus Romanis; quem tamen coepisse coniicio ab Augusto, non vano argumento lapidis qui Romae (Grut. p. 602): *genio Caeli Herodian. praegustator. divi Augusti. idem postea villicus in hortis Sallustianis. decessit nonis augustis, M. Cocceio Nerva C. Vibio Rufino coss.* tenuitque Tiberius, de quo lego (ap. Grut. p. 582 1) *Ti. Claudius Flamma Clausus Ti. Aug. praegustator.* et deinceps alii. traductum morem opinor a Persis maxime, de quis Xenophon 1 3 παιδείας: οἱ τῶν βασιλέων οἰνοχόοι ἐπειδὰν ἐνδιδῶσι τὴν φιάλην, ἀρύσαντες ἀπ' αὐτῆς τῷ κυάθῳ, εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐκχεάμενοι, καταρροφοῦσι, τοῦ δή, εἰ φάρμακα ἐγχέοιεν, μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς. ubi et ritum habes praegustandi. Lips. mox pro *pernotuere* B habet *notuere.* illud h. l. melius. plus enim est *pernotescere* quam *notescere.* Ern.

8. *boletorum*] *leto* Ma *, tacente Vct. *et laeto* ed pr.*

9. *socordiane Claudii, an vinolentia*] mire hic turbant libri. Ma *socordiane an Claudii vi an vinolentia.* A *secordia mentis a Claudio bibi an vinolentia.* ed pr *socordiam necis ad Claudii hi an vinolentia.* sequentes edd *socordiane an Claudii vinolentia* *, tacente Vct.* Rhenanus, ut est in textu nostro; item Aldus, Gryphius, Lipsius, Pichena. quinam sint vulgati qui habeant *violentia* auctore Pichena, nescio. est tamen in G. Ern. B ut Ma, nisi quod *violentia.*

soluta alvus] BG et alii apud Broterium *solutam alvum.* quod negat mutandum Rhenanus. sed consensus ceterorum librorum sequendus, etiamsi alias *videtur* etiam dictum reperitur cum accusativo, ut *dicitur, fertur.* vide Dukerum ad Flor. 2 6 45, et quos ibi laudat. saepe sic Livius. Ern.

18. *dum res firmando*] Ma *, tacente

piae Orientis ita dividuntur ut pars auxiliarium
10 legionibus apud provinciam Suriam et legatum
tum Ummidium remaneret, par civium sociorum
Corbuloni esset, additis cohortibus alisque qua
docia hiemabant. socii reges, prout bello condu
iussi. sed studia eorum in Corbulonem prom
15 qui ut famae inserviret, quae in novis coepti
est, itinere propere confecto, apud Aegeas civit
obvium Quadratum habuit, illuc progressum, ne
piendas copias Suriam intravisset Corbulo, omni
verteret corpore ingens, verbis magnificus, et
9 rientiam sapientiamque etiam specie inanium va

1. *vardanis* M[a].

11. *Vinidium*] *Numidium*, ut supra. Lips. immo *Ummidium*, ut supra demonstratum, 12 45. Ern. *umidium remaneret. pars* M[a]. *de his tacet Vct.*

12. *aliisquaeque cappadocia* M[a]: vulgo *alisque quae apud Cappadociam.* cf. 15 6. **alisque quae Cappadocia* Vct.*

15. *inserviret* deest M[a] *et ed pr, tacente Vct.*

16. *Egas*] libri mei, *Aegaeas*, et recte. id enim Ciliciae oppidum. Strabo 14 p. 676: *μετὰ δὲ Μαλλὸν Αἰγαῖαι πολίχνιον ὕφορμον ἔχον.* Lips. Lucanus tamen 3 227:

Ταρσοῖς ἄρα ἀγορὰ
μήθη εἰς τὰς Αἰγά
4 in Antiocho: *Ἀν*
φιστὴν αἱ Κιλίκων
καν. apud Dionem
τοὺς Ταρσέας ἐκουσ
φρουρούς τινας αὐ
ὄντας ἐνίκησε. sed
ander mavult *ἐν Αἰγ*
reor ne et Strabo
δὲ Μαλλὸν Αἰγαί.
δὲ Αἰγὰς Ἰσσός.
tamen AGMR et ed
rito receptum. Ern

19. *magnificis* M[a].

20. *specie inanium*
tui, meo animo, ver

rum uterque Vologesen regem nuntiis monebant, pacem quam bellum mallet, datisque obsidibus solitam prioribus reverentiam in populum Romanum continuaret. et Vologeses, quo bellum ex commodo pararet, an ut aemulationis suspectos per nomen obsidum amoveret, tradit nobilissimos ex familia Arsacidarum. accepitque eos centurio Insteius, ab Ummidio missus forte priore de causa, adito rege. quod postquam Corbuloni cognitum est, ire praefectum cohortis Arrium Varum et reciperare obsides iubet. hinc ortum inter praefectum et centurionem iurgium ne diutius externis spectaculo esset, arbitrium rei obsidibus legatisque, qui eos ducebant, permissum. atque illi ob recentem gloriam, et inclinatione quadam etiam hostium, Corbulonem praetulere. unde discordia inter duces, querente Ummidio praerepta quae suis consiliis patravisset, testante contra Corbulone non prius

abite, quaeso, et cucurbitas pingite. Lips. *specie* Ma (sed deinde *tacente Vct* *inanimum*, ut ed pr) G, ed Puteolani, Beroaldi, Alciati. sed ed pr *spem*, ceterae *spe*. sic ed pr etiam ante *spem pietati* pro *specie;* ac saepe istae voces confusae. caussa est, quod cum per compendium scriberetur *spē*, ut in ed pr c. 31, signum compendii omissum est. sensus est: etiam alia inerant viro, quae quidem ad bellum et rempublicam gerendam nil valent, ceterum magnam vim habent ad animos imperitorum conciliandos. Ern. mox Ma *uterque ad vologesem.*

4. *ex aequo modo*] nisi fallor, τὸ *modo* παρέλκει; aut certe cum Mercero legam *ex commodo.* Lips. *ex commodo*, quod volunerant Muretus et Mercerus, recte Pichena recepit, e vestigiis Ma *ex quo modo.* *tacet Vct.* antiqui in nonnullis verbis QU pro C scribebant, quod librarii antiquarii interdum imitati sunt. sic in nobili SC contra Bacchanalia *indoquoltod* pro *in oculto*: haec enim vera ibi lectio, non *indovolgod*, ut vult Maffeus in Istoria dipl. p. 124 [infra c. 15 extr. Ma *dequoquitur*]. ceteri libri habent *ex aequo modo.* sensus est, ut maiorem opportunitatem belli parandi nanciscereturlaxamento belli accepto. Ern.

6. *Hostorius*] V *Histius.* parum aut nihil est; tamen infra post triennium in his locis *Istius Capito* est, *castrorum praefectus.* Lips. Ma *Histeius* [immo *Insteius*], AGR et ed pr ceteraeque *tacente Vct* *Histerius*, usque ad Rhenanum, qui *Hostorius* dedit cum seq. Ryckius putat *Insteius* e c. 39. recepit Lallemannus. Ern.

7. *priore de caussa*] Mureto accedo, *prior ea de caussa* legenti. Lips. sed sic interpungendum, ut nunc est, non post *missus.* Ern.

9. *reciperare*] sic Ma, edd pr, Pichenae, seqq. ceterae edd *recipere*, ut et G. illud melius. volebat obsides sibi praereptos auferri Ummidio. Ern.

10. *ne*] sic BMa, ed pr, Rhenanus et sequentes. G, Puteolanus, Beroaldus Alciatus *quod ne*; quod melius puto. sic mox: *unde discordia inter duces.* — *Nero, quo componeret diversos;* ubi *diversi* sunt discordes, simultatem exercentes. post *inclinationem quandam* BG Puteolanus, *Beroaldus, tacente Vct.* sed ablativi meliores e consuetudine Taciti. Ern.

12. *ob* non est in Ma *et ed pr, tacente Vct.*

versus inferentes prohibuit. et quanquam censu
10 ut principium anni inciperet mense Decembri, qu
Nero, veterem religionem calendarum Ianuariaru
anno retinuit. neque recepti sunt inter reos C
senator, servo accusante, aut Iulius Densus e
favor in Britannicum crimini dabatur.

11 Claudio Nerone Lucio Antistio consulibus
principum iurarent magistratus, in sua acta col
stium iurare prohibuit, magnis patrum laudibus,

4. de *fascibus* imperatorum sive principum (nec enim alios hic intelleges) docebo invenes: fors fuit, et quosdam senes. olim non nisi magistratus populi Romani, aut qui cum imperio in provinciis, fascibus usi. quid ergo princeps in urbe, si nullum gereret ordinarium magistratum? nihilo secius fasces duodecim illi. origo rei ab Augusto; cuius honori senatus decrevit a. u. 735 uti consulari potestate semper esset fascibusque duodecim uteretur. Dio 54 10: *ὁ δὲ Αὔγουστος τὴν τῶν ὑπάτων ἐξουσίαν διὰ βίου ἔλαβεν, ὥστε καὶ τοῖς δώδεκα ῥάβδοις ἀεὶ καὶ πανταχοῦ χρῆσθαι, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἀεὶ ὑπατευόντων ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ δίφρου καθέζεσθαι.* eumque morem tenuerunt principes secuti, ita ut laurum tamen fascibus non adderent, nisi in victoria; uti hic factum. at statim per adulatio- *δορυφόρων. αἵ τε ῥ φόρουν, ὅπερ ἐστὶ τὸ διαγνῶναι τὰς τῶν ἰδιωτικῶν.* Cap ximinis 14: *inde Ca cum pompa regali et fascibus laureatis.* perit, ignoro: paullat solum laureati admi et aurati. Claudian Honorii 644: *agnosc rules auditas quondam suetaque cingit regi fascibus Ulpia lictor.* dit Ma. *Vet *diversu*

6. *patri et cons.*

12. *inter*] sic GM veteres, non Beroal Aldus, ut tradit IG psius habet *in*, nesci operarum vitio. *inter* novius. sic noster lo 70. Ern.

animus levium quoque rerum gloria sublatus maiores continuaret. secutaque lenitas in Plautium Lateranum, quem ob adulterium Messalinae ordine remotum reddidit senatui, clementiam suam obstringens crebris orationibus, quas Seneca, testificando quam honesta praeciperet, vel iactandi ingenii, voce principis vulgabat.

Ceterum infracta paulatim potentia matris delapso Nerone in amorem libertae, cui vocabulum Acte fuit, simul assumptis in conscientiam Othone et Claudio Senecione, adulescentulis decoris, quorum Otho familia consulari, Senecio liberto Caesaris patre genitus, ignara matre, dein frustra obnitente, penitus irrepserat per luxum et ambigua secreta, ne senioribus quidem principis amicis adversantibus,

que laudes, cupido iniiceretur rebus maioribus patraudis porro maiorem laudem petendi. Ern.

2. *Plautium Lat.*] supra 11 36. Lips. G *Plantium*. Ern.

3. *remotum*] simplex *motum* malebat Acidalius. sed Suetonius Vit. 2: *Quintus caruit ordine, cum auctore Tiberio secerni minus idoneos senatores removerique placuisset.* Gron. sed locus Suetonii non satis similis huic. an *ordine removere* quisquam dixerit, docendum erat: *senatores minus idoneos secernere et removere*, sive etiam *submovere*, quin dici possit, nulla dubitatio est. et Gronovius ipse apud Livium 45 15 *tribu remoti* corrigit *moti*; idque non displicet Drakenborchio, qui tamen in textu servat *remoti*; ad quod defendendum loco Taciti uti poterat. in eodem loco Livii est etiam *senatu emoveri*. ceterum ob locum Livii, et quia *removeri* in similibus, et sine praepositione, dicitur, ut apud Suet. Tib. 34 *quaestura removere* (add. Burm. ad c. 42), h. l. vulgatum non tentandum puto, in quo omnes libri consentiunt, nisi quod ab O abest *ordine*. Ern.

5. *vel iactandi ingenii*] contaminarant impurae manus, *caussa iactandi*. at vox ea eleganter abest V. Lips. item a M^a *tacente tamen Vet.* modus loquendi elegans, *vulgabat iactandi ingenii*, quo usus noster etiam II. 4 42: *accusationem subisse, nec depellendi periculi, sed in spem potentiae videbatur.* Liv. 4 30: *cernentes piacula pacis deum exposcendae.* et saepe librarios cum in aliis, tum in hac formula *caussa* addidisse, saepe docuerunt viri docti. v. Cort. ad Sall. Cat. 6. sed tamen hic aliquid scrupuli residet ex eo, quod putem librarios daturos fuisse *iactandi ingenii caussa*, si vocem addidissent velut temere omissam, non, quod rarius est, *caussa iact. ing.* ea forma passim tamen usus Livius. v. Gronov. ad 31 12. sic etiam Graeci. Xenophon M. 8. 4 7 ἕνεκα πορείας. *caussa* addunt omnes veteres edd. *vel* inde a Rhenano. *caussa* primus omisit Lipsius. Ern.

8. *Acte*] ex Asia oriunda mulier; cuius genus Nero, ut splendorem ei adstrueret, ad Attalum regem porrigebat. Xiphilinus 61 7. Lips. Suet. 28: *submissi Consulares, qui regio genere ortum peierarent.* Or.

12. *irrepserat*] scribe *irrepserant*. ad Senecionem enim pertinet et Othonem, non ad Acten. Lips. recepit Pichena. mss et edd veteres omnes *irrepserat*. nec video cur singularis hic tantopere displiceat, cum etiam c. 15 sit *nox et lascivia exemerat. ambigua secreta* pertinent ad rem amatoriam. Ern.

13. *severioribus*] libri scripti *senio-*

accendere, donec vi amoris subactus exuere
10 in matrem seque Senecae permitteret, ex cuiu

ribus. Lips. etiam ABGM[a] et ed pr. Ern.

1. *muliercula*, *nulla*] qui attenderit, observabit hic nimis crebram esse constructionem per ablativos consequentiae. sensit quidem Heinsius, correxitque *mulierculae explenti.* ego suspicarer Tacitum scripsisse *mulierculam explere*, pro, quo minus expleret; quod ei non insolens. sed vulgatum ferri potest. Ern.

3. *facto* M[a].

10. *Senecaeque*] haerere me iubent libri. nam [M[a] *seque nece*] F *seque neci*, V *seque*, addito superius *neci*. e quibus *seque Senecae* occurrebat, nisi aliud latet. tamen de Seneca fuisse, verba subsita statim dicunt. Lips. Pichena, meo iudicio *εἰς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν τὸν κάλαμον βάψας*, *Senecaque permitteret*. in re ancipiti et dubiae interpretationis artifici brevitate defungitur, ne in alteram utram partem pronior appareat. Seneca etsi iam ab initiis imperii Neronis unum cum Burro certamen habuisset adversus crudelitatem et superbiam Agrippinae, semper tamen in filio aluerat debitam matri pietatem; et quoties ab ea se ille insolentius asperiusque tractatum doleret, quamvis instigantibus aut exspectandum n
quateretur foras, q
altero illo in aula
et in posterum et a
et omnibus bonis to
fieret inutilis. erg
est tacuit, desiit ob
veri molles auricul
retinuit palam respo
adhuc clam fecerat,
tem. quod nec lan
citus, et accusant
cogunt tempora. id
tit. nam quod sequ
Sereno, non accipi
verit amori Neronis
matris voluntatem su
sa: sed quum indic
dum dandum maiori
ergo, eo ipso, qu
personam cuius no
Neronis velaretur,
tiam matris, et filiu
cum aliqua verecu
aetati. sed salubre
ritas Agrippinae et
irritum reddidit. Gr
consentit R et ed p
Vct* *seque nece per*
que nec ei. editi p
[cum B] *senecaequ*
Ryckius dedit *seque*
secutus sum. *Senec*

3 sorium funus et mox consecratio. die funeris laudationem eius princeps exorsus est, dum antiquitatem generis, consulatus ac triumphos maiorum enumerabat, intentus ipse et ceteri, liberalium quoque artium commemoratio, et nihil re-
5 gente eo triste rei publicae ab externis accidisse, pronis animis audita. postquam ad providentiam sapientiamque flexit, nemo risui temperare, quanquam oratio a Seneca composita multum cultus praeferret, ut fuit illi viro ingenium amoenum et temporis eius auribus accommodatum.
10 adnotabant seniores, quibus otiosum est vetera et praesentia contendere, primum ex iis qui rerum potiti essent Neronem alienae facundiae eguisse. nam dictator Caesar summis oratoribus aemulus; et Augusto prompta ac profluens, quae deceret principem, eloquentia fuit. Tiberius artem quoque
15 callebat, qua verba expenderet, tum validus sensibus, aut consulto ambiguus. etiam Gai Caesaris turbata mens vim dicendi non corrupit. nec in Claudio, quotiens meditata

gusti fuisse docui ad 1 10. velimque addi Paterculi locum, quem viri docti emendare conati frustra, 2 75: *Livia Romanarum eminentissima, quam postea coniugem Augusti vidimus, quam transgressi ad eos sacerdotem ac filiam.* legunt *quin transgressa ad eos sacerdotem paene habuit ac flaminem.* quasi ad Liviam ipsam referenda sint, quae mortua caelesti religione culta per flamines ac sacerdotes. campas loquuntur et floccos: tu lege mecum *quam transgressi ad deos.* Livia enim est, quae mariti sui in deos relati et sacerdos fuit et filia. satis dictum supra. LIPS.

3. *ceteris* M^a. *A et ed pr, tacente Vct.*

5. *rei publicae triste* vulgo.

9. *eius*] sic M^a et ed pr. ceteri *illius.* illud cum IGronovio recepimus. mox *otium* ed pr, Beroaldi *immo *otiosum** et ceterae usque ad Pichenam. *otiosum* BGM^a et ed Puteolani, Pichenae seqq, e quo per compendium scribendi factum *otium* videri potest. sed tamen durum est *otiosum est contendere:* mollius multo *otium* videtur. ERN.

11. *his* M^a.

13. *quae deceret pr.*] durior haec interpositio. quod sensit Acidalius, qui coniiciebat *qua*, i. quatenus. possis etiam *quaeque.* sed non satisfacit. ERN. A *et quae.*

15. *validus*] ed pr *validis*, ceterae omnes *validus. validis* consentit consuetudini Taciti variandae constructionis in talibus. mox *ac* G et veteres omnes ad Rhenanum, qui e B dedit *aut;* quod melius. ERN.

16. *CCaesaris*] qui etiam libros scripsit de arte dicendi, ut vult Suidas: *Γάϊος Καῖσαρ, ὃς ἐπεκλήθη Καλλιγόλας, ῥητορικὴν τέχνην ἔγραψε Ῥωμαϊκῶς.* quem tamen puto ego falli; eosque Germanici fuisse. LIPS. Heinsius malebat *CCaesari.* Burmannus ad Suet. Cal. 53 *turbatam mentem* interpretatur iratam; quo sensu *turbatus* dici satis probat. adiuvat Suetonius, qui l. c. dicit *irato et verba et sententias suppeditasse.* sed ego potius capiendum puto de mentis valitudine; de qua idem Suet. 50. valetudo mentis, quae ei sive e morbo sive e philtro accidit, non corrupit eius vim dicendi. mox ed pr *dissererentur*, ut M^a; quod et ipsum bonum est. item *caelare, pingere,* uterque liber sine

exercerent non abnuere se quin cuncta inrem

10 patefierent, suae in primis nuptiae, suum v
solum diis et sibi provisum quod viveret privi
cum illo in castra. audiretur hinc Germanici fi

quo sculptum: *Pallans Caes. n. ser. adiutor a rationibus.* LIPS. mox *arbitrium* GM[a], nec modo Beroaldus, ut IGronovius ait, sed ante Puteolanus, e quo ille sumsit, post Alciatus. at ed pr ceteraeque omnes *arbitrum.* similiter variatur H. 4 21. ubi tamen ed pr *arbitrium*, Puteolanus contra *arbitrum* cum Beroaldo et seqq. utrumque eodem redit. utrum Tacitus dederit, non dicam. ERN.

1. *degrediente*] MOR *degrediente.* si intelligendum est de palatio, ut IGronovius censet nec dubitare sinunt sequentia *magna prosequentium multitudine*, verum est. v. ad 4 49. adde H. 3 67: *palatio degreditur*, ubi v. Gron. ERN.

2. *ire Pallantem*] ambigua et obscura verba, quia et post *ire* et post *Pallantem* interpungere licet. quibus hoc placet, ambiguit quid intelligendum sit. *procurationem* quidam, ut Ryckius. sic H. 3 68 *eiurare imperium*; supra 12 4 *magistratum.* sed ita nullum acumen apparet; nec convenit sequentibus. et quorsum deponeret, quod iam ademtum erat? Aurelius putat respici

confirmari. Heinsi
t. 4. Coll. Burm.
corrigi *eiurarent;*
Graevio: qui tamen
posse putabat, si i
titudinem. sed ill
elegantiae caussa si
de clarum eum in
post *ire:* ire multi
Pallantem eiuraren
ipse commodus es
quentia convenirent
lius habeo. B et
ERN.

3. *cuius*] sic ed
ceteri. intermedii
aldus Alciatus *cuiu*
retur est rationem
tur, ut reus fieret,
pro Domo 29. m
pr, non *in;* item
4. *paresque rati*
iurisconsulti loqun
esset sive ἀλοίτιτο
ulla haberet. sic
facere Seneca dix
Benef. 6 40, ite
D. de doli except.
manum. testam. L
preces posthac

rsus Burrus et exsul Seneca, trunca scilicet manu et professoria lingua generis humani regimen expostulantes. simul tendere manus, aggerere probra, consecratum Claudium, fernos Silanorum manes invocare, et tot irrita facinora.

Turbatus his Nero, et propinquo die quo quartum decimum aetatis annum Britannicus explebat, volutare secum modo matris violentiam modo ipsius indolem, levi quidem perimento nuper cognitam, quo tamen favorem late quaevisset. festis Saturno diebus, inter alia aequalium ludicra, gnum lusu sortientium evenerat ea sors Neroni. igitur ce-

e ipso Burro *trunca scilicet manu*. spectum aeque τὸ *rursus*, quod nulli rei. puto fuisse *rufus*, ossema scilicet ad cognomen Afrani Burrhus. nam Latini Burrhum fum dicebant, a Graeco. glossae *urrhum* ξανθὸν, πυρρόν. vide stum. Lips. scribo: *audiretur ne Germanici filia; debilis rursus rrus et exsul Seneca*. nam cum veniretur *devilis*, ut solet has in- se literas permutare manus vetusta, adiecit aliquis τὸ *in*, ut est quod τῷ *hinc* responderet. sed rticula *rursus* eius vice fungitur, est idem quod inde vel vicissim. ΤΟΝ. verum vidit Gronovius. quod- a lectione vetere *inde vilis*, quam imum reperi apud Puteolanum, que etiam in A, discedendum est coniectura ponenda, malo ponere *bilis*, ut voluit Gronovius, quam *de debilis*, ut Lipsio placuit. nam hac *rursus* molestum est, ut e ta Lipsii apparet. ei incommodo currit Broterius delendo *rursus*. Ilaba *de* ex coniectura repetitur, illa nihil est incommodi. *inde- is* BM[4] *tacente* Vet* R et ed pr, inde factum *inde vilis*. *in* natum e terminatione praecedentis verbi *ia*. non est praetereundum, IGronovium e vestigiis O, qui habet *de mancinus rursus* ut G, legi lle *hinc Germanici filia et Britannicus, rursus Burrus et exul Seneca*. Ern.

1. Agricola adnotavit *tunicata* *ium*. a sene an a libris? et sane letur mollitiam Burrho obiectare et tunicas manicatas. Lips. frustra sudat hic Marcellus. *trunca manu* omnino respicit Burrum, et *professoria lingua* Senecam. nec necessum totam ut manum praecisam habuerit: sufficit digito uno aut altero captum fuisse; idque incommodum accepisse dum in acie sternit hostem, est verisimile. ergo id insigne virtutis non magis arcuit eum praefectura praetorii, quam claudicatio ex vulnere SpCarvilium dehonestavit, quem mater, quoties gradum faceret, iubebat meminisse bellicae gloriae; aut herniae, quam in equo dies noctesque persedendo nactus erat, MServilium poenituit. Gron. *professoria lingua* est hominis scholastici et declamatoris. in *irrita facinora* sine caussa haerebat Rhenanus. dolet se frustra tot facinora patrasse parandae potentiae. Ern.

*2. *expostulantis* Vet, ed pr.*

5. *quo* XIV] adeoque togam virilem acciperet. v. dicta ad 12 41. Ern.

7. *ut quidem*] elegans est Freinshemii coniectura *levi quidem*; quale quid sequentia desiderant. AR habent quidem *quo tum*, in qua lectione non opus foret illo epitheto: sed ita totus locus fit frigidus. Freinshemius verum vidit. *quaesivisset* est conciliasset, parasset, ut saepe. Ern. *ut quidam* M[a], *uno quidem* Walchius.

10. *regnum lusu sortiri*.] eo ritu quo regna conviviorum, i. e. talo. ex Luciani infra verbis. BM[a] etiam

neque iubere caedem fratris palam audebat, c

10 pararique venenum iubet, ministro Pollione I

ludicra R. regnum, quod valet *Romanum*. Lips. ed pr adeo *Rō*, GR *Ro*, A *Rome*. Ern. *romanum regnum* Ma.

Interpretes ad illustrationem loci adferunt, quae Pollux scribit 9 110. βασιλίνδα, inquit, ἐστὶν, ὅταν διακληρωθέντες ὁ μὲν βασιλεὺς προστάττῃ τὸ πρακτέον, ὁ δὲ ὑπηρέτης εἶναι λαχὼν πᾶν τὸ ταχθὲν ὑπεκπονῇ. magis facit Arriani locus Diss. Epicteti I 25: ἐν Σατορναλίοις λέλογχε βασιλεύς. ἔδοξε γὰρ παῖξαι ταύτην τὴν παιδιάν. προστάσσει, σὺ πίε, σὺ κέρασον, σὺ ὦσον, σὺ ἄπελθε, σὺ ἔλθε. ὑπακούω, ἵνα μὴ παρ' ἐμὲ λύηται ἡ παιδιά. et maxime Luciani in Saturnalibus 4: ὁρᾷς ἡλίκον τὸ ἀγαθὸν, ἔτι καὶ βασιλέα μόνον ἐφ' ἁπάντων γενέσθαι, τῷ ἀστραγάλῳ κρατήσαντα, ὡς μήτε ἐπιταχθείης γελοῖα ἐπιτάγματα, καὶ αὐτὸς ἐπιτάττειν ἔχοις, τῷ μὲν αἰσχρόν τι περὶ αὐτοῦ ἀναβοῆσαι, τῷ δὲ γυμνὸν ὀρχήσασθαι, καὶ ἀράμενον τὴν αὐλητρίδα τρὶς τὴν οἰκίαν περιελθεῖν. Lips.

1. *ruborem allatura*] sic GMa, non, ut IGronovius queritur, solus Beroaldus et Aldus, sed etiam auctores cuiusque, Puteolanus, Rhenanus, et imitatores Rivius, Alcia-

moerorem, *pudor* Drak. ad Liv. 34 laudat. interea n sequi non sum ans edidi. mox pro lius volebat *uni*. verbi *iussit*, qua supra satis dictum

4. *carmen*] veta tritum (ap. Cic. T *ter*, *o patria*, *o* *ptum altisono car* Lips. *constanter* haesitatione, pro saepe apud nostru tur. *carmen exor* viana. deinde, e *misque rebus*, et c. 13 *summa for* vereor ne vera T *busque suis*. nam *Caesarea* aut simi tum *patria*, ut in sua, quae sibi de hoc proprie iniuria seratio. pro *suus* dedisse *summus*, alios Drak. ad Liv. *iubere* pro glossa lius. verum videt tim statim sequat Heinsius malebat

quam telis et manibus geri. daturum plane documentum, honestis an secus amicis uteretur, si ducem amota invidia egregium, quam si pecuniosum et gratia subnixum per am-
7 bitum deligeret. haec atque talia vulgantibus, Nero et iu-
5 ventutem proximas per provincias quaesitam supplendis Orientis legionibus admoveri, legionesque ipsas propius Armeniam collocari iubet, duosque veteres reges Agrippam et Antiochum expedire copias, quis Parthorum fines ultro intrarent; simul pontes per amnem Euphraten iungi. et minorem
6 Armeniam Aristobulo, regionem Sophenen Sohaemo cum insignibus regiis mandat. exortusque in tempore aemulus Vo-

et mss quidam et edd Puteolani Rivii Beroaldi habent, placetque Broterio. credo Tacitum, si hoc voluisset, *plura* scripturum fuisse, sine copula. *pleraque* est multa, ut saepe apud scriptores huius aetatis. Ern.

2. *si ducem*] varie tentatur hic locus quem nulla medela egere arbitror. dixerant principes in bellis plus consiliis valere quam vi. subiiciunt, quantum consilio valeat, quam bonos consiliarios habeat, statim clarum fore ex eo, si ducem bello praeficeret potius egregium, nihil invidens virtuti, quam si divitem et gratiosum. *magis*, *potius* intelligi statim vidimus, et *si* repeti etiam elegans est. in ed pr est *deligent*; unde conficere liceret *deligerent*, ut simul ad amicos principis referretur. *et si* Rhenanus e B, Aldus, Gryphius. Ern.

6. *admovere*] Pichena malebat *admoveri*, quia mox est *collocari* et *iungi*. placet. Ern. *regionibus* Ma *et ed pr, tacente Vet.*

7. *Agrippam* intellegit Agrippae filium, cognomento Iuniorem, qui Galilaeae Trachonitidis et partis Iudaeae rex; de quo Iosephus 20 7 satis. sed Iocchus iste quis? utrum *Bocchus* rescribendum? an potius expleta voce *Antiochus?* quod verum censeo. intellegit Antiochum regem Commagenes et in parte Ciliciae, de quo Iosephus 19 5: Ἀντίοχον δὲ ἣν εἶχεν βασιλείαν ἀφελόμενος, Κιλικίας μέρει τινὶ καὶ Κομμαγηνῇ δωρεῖται. et Dio 60 8. confirmat eam scripturam noster infra c. 37, qui in auxiliis Corbulonis Antiochum nominat: iteratque hoc mandatum. *simul*, inquit, *Antiochum regem monet proximas sibi praefecturas petere.* V tamen est *Lochium*. Lips. Ma *Iocchum;* quod edd omnes habent praeter ed pr, quae exhibet *Lochium*, ut ARV et G, in quo est *Locchum*. Ryckius recepit *Antiochum*, quem cum IGronovio secuti sumus. mox ed pr *omnem Euphraten* vitiose pro *amnem*, quod verbum omnes edd et scripti habent, nec tentandum erat, cum ab aliis saepe sic dicatur, etiam brevitatis amantibus. Ern.

9. *minorem Arm. Arist.*] Iosephus 20 8: τὴν τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας προστασίαν Ἀριστόβουλος, Ἡρώδου τῆς Χαλκίδος βασιλέως παῖς, ὑπὸ Νέρωνος ἐγχειρίζεται. et addit id factum τῷ πρώτῳ τῆς Νέρωνος ἀρχῆς ἔτει, convenienter plane cum Tacito. Lips.

10. *Sohemo*] nescio an idem sit, qui a Caio constitutus Arabum Ituraeorum rex, auctore Dione 59 12. sed apud eum Σοαῖμος dicitur; et fortasse ita hic scribendum. Lips. ed pr *Sohaemo*. sed *Sohemus* etiam probabat Lipsius ad 12 23; ex quo loco etiam patet Sohemum Ituraeae regem dudum mortuum fuisse, ut bene iam monuit Ryckius. ed pr *Sophenen*, recte. ceterae *Sophenem* usque ad Ryckium. Ern.

erat reclinis et nescio similis, solitum ita ait, p
10 morbum, quo primum ab infantia afflictaretu
et redituros paulatim visus sensusque. at Agripp
ea consternatio mentis, quamvis vultu premere

*1. *omitteret* Vet G, ed pr, Put.*

3. *praecalida*] rettuli ad calidae potionem in Electis I 4. et velim ei capiti addi Arriani locum I 13: *ὅταν δὲ θερμὸν αἰτήσαντός σου μὴ ὑπακούσῃ ὁ παῖς, ἢ ὑπακούσας χλιαρώτερον ἐνέγκῃ, ἢ μηδ' εὑρεθῇ ἐν τῇ οἰκίᾳ, το μὴ χαλεπαίνειν μηδὲ ῥήγνυσθαι οὐκ ἔσιν ἀρεστὸν τοῖς θεοῖς;* qui simillimus illi Senecae quem adduxi, de Ira 2 25. ceterum ex hac potione gustasse etiam Titus credebatur *Britannicum iuxta cubans*, ait Suetonius Titi 2. miror cur *cubans* scripserit: nam ille vero *sedit*, ut hic in Tacito, cum Britannico scilicet *simul ac paribus disciplinis et apud eosdem magistros institutus*, ut ipse Suetonius ibi scripsit. nec probabile in pari aetate Titum supra Dominum honore affectum. sed exciderit hoc Suetonio, pro vulgato more scribenti. Lips.

5. *frigida in aqua*] ita factum et Alexandro ab eadem caussa et cautione. Iustinus 12 14: *in qua frigida venenum habuerunt, quam praegustatae iam potioni supermise-*

nius adfirmant. Li
M^a, ed pr (quanequ
vitiose pro *aff.*). R
at Puteolanus cum
roaldo et Alciato,
R delet *eius* post
repetitum est temer
bus. Ern.

6. *trepidatur*]
ante Rhenanum om
ab eo (e B) in *tre*
tur, nulla gravis s
et tamen omnes p
sunt. Ern.

10. *primum* corru
vident. utrum corrig
cum A et Acidalio
cum Freinshemio, a
cam. illud consue
convenientius videt
plurimum etiam alib
duntur, ut apud Li
mum pro saepe dici
sane supervacuum e
volebat Muretus.
nominis proprii redu
quot locis observata
reri ne Tacitus e
Ern.

rum uterque Vologesen regem nuntiis monebant, pacem quam bellum mallet, datisque obsidibus solitam prioribus reverentiam in populum Romanum continuaret. et Vologeses, quo bellum ex commodo pararet, an ut aemulationis suspe-
5 ctos per nomen obsidum amoveret, tradit nobilissimos ex familia Arsacidarum. accepitque eos centurio Insteius, ab Ummidio missus forte priore de causa, adito rege. quod postquam Corbuloni cognitum est, ire praefectum cohortis Arrium Varum et reciperare obsides iubet. hinc ortum inter
10 praefectum et centurionem iurgium ne diutius externis spectaculo esset, arbitrium rei obsidibus legatisque, qui eos ducebant, permissum. atque illi ob recentem gloriam, et inclinatione quadam etiam hostium, Corbulonem praetulere. unde discordia inter duces, querente Ummidio praerepta quae suis
15 consiliis patravisset, testante contra Corbulone non prius

abite, quaeso, et cucurbitas pingite. Lips. *specie* M^a (sed deinde *tacente Vct* *inanimum*, ut ed pr) G, ed Puteolani, Beroaldi, Alciati. sed ed pr *spem*, ceterae *spe*. sic ed pr etiam ante *spem pietati* pro *specie*; ac saepe istae voces confusae. caussa est, quod cum per compendium scriberetur *spē*, ut in ed pr c. 31, signum compendii omissum est. sensus est: etiam alia inerant viro, quae quidem ad bellum et rempublicam gerendam nil valent, ceterum magnam vim habent ad animos imperitorum conciliandos. Ern. mox M^a *uterque ad vologesem*.

4. *ex aequo modo*] nisi fallor, το *modo* παρέλκει; aut certe cum Mercero legam *ex commodo*. Lips. *ex commodo*, quod voluerant Muretus et Mercerus, recte Pichena recepit, e vestigiis M^a *ex quo modo*. *tacet Vct.* antiqui in nonnullis verbis QU pro C scribebant, quod librarii antiquarii interdum imitati sunt. sic in nobili SC contra Bacchanalia *indoquoltod* pro *in oculto*: haec enim vera ibi lectio, non *indovolgod*, ut vult Maffeus in Istoria dipl. p. 124 [infra c. 15 extr. M^a *dequoquitur*]. ceteri libri habent *ex aequo modo*. sensus est, ut maiorem opportunitatem belli parandi nancisceretur laxamento belli accepto. Ern.

6. *Hostorius*] V *Histius*. parum aut nihil est; tamen infra post triennium in his locis *Istius Capito* est, *castrorum praefectus*. Lips. Mª *Histeius* [immo *Insteius*], AGR et ed pr ceteraeque *tacente Vct* *Histerius*, usque ad Rhenanum, qui *Hostorius* dedit cum seq. Ryckius putat *Insteius* e c. 39. recepit Lallemannus. Ern.

7. *priore de caussa*] Mureto accedo, *prior ea de caussa* legenti. Lips. sed sic interpungendum, ut nunc est, non post *missus*. Ern.

9. *reciperare*] sic M^a, edd pr, Pichenae, seqq. ceterae edd *recipere*, ut et G. illud melius. volebat obsides sibi praereptos auferri Ummidio. Ern.

10. *ne*] sic BM^a, ed pr, Rhenanus et sequentes. G, Puteolanus, Beroaldus Alciatus *quod ne*; quod melius puto. sic mox: *unde discordia inter duces*. — *Nero*, *quo componeret diversos*; ubi *diversi* sunt discordes, simultatem exercentes. post *inclinationem quandam* BG Puteolanus, *Beroaldus, tacente Vct.* sed ablativi meliores e consuetudine Taciti. Ern.

12. *ob* non est in M^a *et ed pr, tacente Vct.*

subtrahere oculis acerba funera, neque lau

καὶ ξενικοὶ πόλεμοι συνίστανται. sic enim legendum, ubi editur ἠμύνατο. τουτέστιν οὐκ ἀνδροφονία. Gron. *etiam* abest a G. Ern.

1. *aestimantes* i. e. cogitantes, reputantes. atque ita Puteolanus Beroaldus Alciatus. sed Rhenanus et Pichena e Ma edidere *existimantes*, decepti scriptura *extimantes*, quae est etiam in AG et ed pr. Puteolanus recte legit et edidit *estimantes:* nam *x* pro *s* scribi in veteribus libris et edi ante monuimus ad c. 6, et *extimare* pro *aestimare* olim scriptum esse etiam Gesnerus monet in Thes. L. L. et sic est in ed pr 15 2. *a diis extimatur.* adde ad H. 1 14. alioqui non ignoro *extimare* fere scribi pro *existimare*, et huic verbo alieno saepe loco substitui *aestimare*, de quo pleni criticorum libri, quos laudat Drakenborchius ad Liv. 34 2. sic *existimare* recte defenditur, ubi de iudicio sermo est, quamquam etiam ibi *aestimare* defendit Cortius ad Sallustium, non dicam quam bene: non ubi cogitandi, reputandi significatio requiritur, ut h. l. ignoscebant, qui reputabant antiquas discordias, quae inter fratres illos fuissent, et regni societatem nullam esse posse; quod sane non est *existimare.* de insociabili regno sententia sumta e Li-

hoc fere in foeda. *feminarum capitibu illusum esse* ABGM ceterae ante Rhena rectione editum es ad IFGronovium, cturam recepit. Sa *lusum esse* active Ryckius. si *illusi* adiuvaretur, sane p sequar Gronovii *isse illusum* proprie stituisse illudere, o alicuius rei indica fectum, ut 4 73 *nec tentavit ulcisci* l. *ire* dictum ut i solet: *ire ad fam ces.* Gell. 3 2 e *ante d. IV. Kal. set* i. e. ad virum, sic h. l. isse ad eius pueritiae illud dumque cum effectu

5. *sorori*] sic o mss varietatem nota ed pr *sororum;* que nam et altera sor quamvis non ὁμο adhuc viva. [habet cente Vct.*] mox *institutum* omnes li dubito quin τὸ *id* praecedentis verbi

animus levium quoque rerum gloria sublatus maiores continuaret. secutaque lenitas in Plautium Lateranum, quem ob adulterium Messalinae ordine remotum reddidit senatui, clementiam suam obstringens crebris orationibus, quas Seneca, testificando quam honesta praeciperet, vel iactandi ingenii, voce principis vulgabat.

12 Ceterum infracta paulatim potentia matris delapso Nerone in amorem libertae, cui vocabulum Acte fuit, simul assumptis in conscientiam Othone et Claudio Senecione, adulescentulis decoris, quorum Otho familia consulari, Senecio liberto Caesaris patre genitus, ignara matre, dein frustra obnitente, penitus irrepserat per luxum et ambigua secreta, ne senioribus quidem principis amicis adversantibus,

que laudes, cupido iniiceretur rebus maioribus patrandis porro maiorem laudem petendi. Ern.

2. *Plautium Lat.*] supra 11 36. Lips. G *Plantium*. Ern.

3. *remotum*] simplex *motum* malebat Acidalius. sed Suetonius Vit. 2: *Quintus caruit ordine, cum auctore Tiberio secerni minus idoneos senatores removerique placuisset.* Gron. sed locus Suetonii non satis similis huic. an *ordine removere* quisquam dixerit, docendum erat: *senatores minus idoneos secernere et removere*, sive etiam *submovere*, quin dici possit, nulla dubitatio est. et Gronovius ipse apud Livium 45 15 *tribu remoti* corrigit *moti;* idque non displicet Drakenborchio, qui tamen in textu servat *remoti;* ad quod defendendum loco Taciti uti poterat. in eodem loco Livii est etiam *senatu emoveri*. ceterum ob locum Livii, et quia *removeri* in similibus, et sine praepositione, dicitur, ut apud Suet. Tib. 34 *quaestura removere* (add. Burm. ad c. 42), h. l. vulgatum non tentandum puto, in quo omnes libri consentiunt, nisi quod ab O abest *ordine*. Ern.

5. *vel iactandi ingenii*] contaminarant impurae manus, *caussa iactandi*. at vox ea eleganter abest V. Lips. item a M^a *tacente tamen Vct.* modus loquendi elegans, *vulgabat iactandi ingenii*, quo usus noster etiam II. 4 42: *accusationem subisse, nec depellendi periculi, sed in spem potentiae videbatur.* Liv. 4 30: *cernentes piacula pacis deum exposcendae.* et saepe librarios cum in aliis, tum in hac formula *caussa* addidisse, saepe docuerunt viri docti. v. Cort. ad Sall. Cat. 6. sed tamen hic aliquid scrupuli residet ex eo, quod putem librarios daturos fuisse *iactandi ingenii caussa*, si vocem addidissent velut temere omissam, non, quod rarius est, *caussa iact. ing.* ea forma passim tamen usus Livius. v. Gronov. ad 31 12. sic etiam Graeci. Xenophon M. 8. 4 7 ἕνεκα πορείας. *caussa* addunt omnes veteres edd. *vel* inde a Rhenano. *caussa* primus omisit Lipsius. Ern.

8. *Acte*] ex Asia oriunda mulier; cuius genus Nero, ut splendorem ei adstrueret, ad Attalum regem porrigebat. Xiphilinus 61 7. Lips. Suet. 28: *submissi Consulares, qui regio genere ortam peierarent.* Ob.

12. *irrepserat*] scribe *irrepserant*. ad Senecionem enim pertinet et Othonem, non ad Acten. Lips. recepit Pichena. mss et edd veteres omnes *irrepserat*. nec video cur singularis hic tantopere displiceat, cum etiam c. 15 sit *nox et lascivia exemerat. ambigua secreta* pertineat ad rem amatoriam. Ern.

13. *severioribus*] libri scripti *senio-*

ne coetu salutantium frequentaretur, separat domum, m
tremque transfert in eam quae Antoniae fuerat, quotiens ip
illuc ventitaret, saeptus turba centurionum et post lev
19 osculum digrediens. nihil rerum mortalium tam instabile a
5 fluxum est quam fama potentiae non sua vi nixa. stati
relictum Agrippinae limen. nemo solari, nemo adire, pre
ter paucas feminas, amore an odio incertum. ex quib
erat Iunia Silana, quam matrimonio Gai Silii a Messali
depulsam supra rettuli, insignis genere forma lascivia, d
10 Agrippinae diu percara, mox occultis inter eas offensionib
quia Sextium Africanum nobilem iuvenem a nuptiis Silan

Germanorum, qui tum custodes imperatori aderant. aliique ad Galbam usque, *qui cohortem Germanorum olim a Caesaribus ad custodiam corporis institutam atque multis experimentis fidelissimam dissolvit.* (Cf. Suet. 12.) sed et post eum iterum recepta, uti clarum ex historia inferiore. imo et externi reges vitam suam commisere istis. de Herode quidem (ap. Ioseph. 17 8) lego Iudaeae, habuisse eum in satellitio Germanos. faveo tibi, pugnacissima et fidelissima gens, faveo hanc laudem, quae tamen propria quodammodo Batavorum. uti enim hodie Helvetii, sic illi olim eximii visi ad hoc munus. itaque indiscriminatim modo Batavi ii custodes appellati, modo Germani. Batavos Suetonius Cal. 43 nominat, Plutarchus in Othone, Dio apertissime 55 24. ex cuius verbis etiam disces equites peditesque in hac manu fuisse, sicut et in Constitutione Hadriani inter vexillationes Palatinas Batavos equites seniores iunioresque recensitos reperies. ad hos non dubie custodes illa Arriani spectant de oblongis gladiis, quorum et nunc Germanae genti usus, Dissert. 4 7: *δείκνυέ μοι τὰς μαχαίρας τῶν δορυφόρων. ἰδοὺ, ἡλίκαι εἰσί, καὶ πῶς ὀξεῖαι. τί οὖν ποιοῦσιν αἱ μεγάλαι αὗται μάχαιραι καὶ ὀξεῖαι; ἀποκτιννύουσιν.* reperio et Frisios in hoc numero, vicinos scilicet Batavis ingenio situque. lapis Interamnae (ap. Grut. p. 600) *Hilarius Neronis Caesaris corporis custos natione Frisaeo.* Lips. m *degredi* pro *digredi* legendum e de statione. v. dicta ad c. 11 54. sic *statio cohortis dem*ori citur c. 24. certe, cum ab custodia et statione milites, d *diuntur.* itaque sic correxi. Ern.

2. *Antoniae*] maioris, ut ego quae avia Neronis. Ern.

5. omnes veteres edd cum *nixa;* quod sine causa ac mutatum est in *nixae* in Lipsi forte non a Lipsio: monuisse at hinc in omnes alias venit *incertas* BM[a] et ed pr. verum. item *Iulia* omnes cum M[a], vitiose. nam *Silani Iuniis*, et *Iunia* dicta est 11 12.

9. *supra*] 11 12. credo esse Marci Luciique Silanorum. Ern.

Romana vetus editio *forma, scivia.* non displicet. Lips. GM[a], ed pr et veteres omn Rhenani editionem in qua *lasciva.* videtur esse vitium rum, quod Aldus ceterique ut alia, expresserunt. Pichena *scivia* restituit. mox G pr sed scriptum *precara.* verbum e Ter. Phorm. 3 3 15: ibi libri meliores *percara* itaque de hoc verbo adhuc dubi dum videtur. Ern. *forma lascia*

11. *Sextium*] scribe *Sex.* nomen sit. 14 46: *cenam per Silias a QVolusio et Sex.Afric Trebellioque Maximo acti sunt, multis inter se per nobilitatem Frisio atque Africano.* hanc Africani repetendam

Annaeus Serenus simulatione amoris adversus eandem libertam primas adulescentis cupidines velaverat, praebueratque nomen, ut quae princeps furtim mulierculae tribuebat, ille palam largiretur. tum Agrippina versis artibus per blandimenta iuvenem aggredi, suum potius cubiculum ac sinum offerre contegendis quae prima aetas et summa fortuna expeterent. quin et fatebatur intempestivam severitatem, et suarum opum, quae haud procul imperatoriis aberant, copias tradebat, ut nimia nuper coercendo filio, ita rursum intemperanter demissa. quae mutatio neque Neronem fefellit, et proximi amicorum metuebant, orabantque cavere insidias mulieris semper atrocis, tum et falsae. forte illis diebus Caesar inspecto ornatu quo principum coniuges ac parentes effulserant, deligit vestem et gemmas, misitque donum matri, nulla parcimonia, cum praecipua et cupita aliis prior deferret. sed Agrippina non his instrui cultus suos, sed ceteris arceri proclamat, et dividere filium quae cuncta ex ipsa haberet. nec defuere qui in deterius referrent. et Nero infensus iis quibus superbia muliebris innitebatur, demovet Pallantem cura rerum quis a Claudio impositus velut arbitrum regni

fuerat. v. supra c. 1. nunc se Senecae permittit, ut ille rempublicam curaret seque adiuvaret consilio, opera: illi obsequi potius coepit quam matri. Ern.

1. *Annaeus Serenus*] qui praefectus vigilum Neronis. Plinius 22 47: *fungi familias nuper interemere et tota convivia, Annaeum Serenum praefectum Neronis vigilum et tribunos et centuriones. quae voluptas tanta ancipitis cibi?* de hoc amico suo capiendus Seneca ep. 63: *haec tibi scribo, is qui Annaeum Serenum carissimum mihi tam immodice flevi, ut, quod minime velim, inter exempla sim eorum quos dolor vicit.* et inscripsit eidem libros suos de Tranquillitate, monumentum amoris. Lips. mox *celaverat* ed pr, et sic correxerat manus docta in margine Gryphianae. fortasse verum. sed tamen et 6 29 *culpam invidia velare*; idque h. l. melius. Ern.

3. *ille*] sine dubio corrigendum *ipse*, quia opponitur *principi*. *princeps* largiebatur, *ipse* palam dabat. confusionis huius et alia exempla sunt, etiam supra notatae. Ern.

6. *fortuna*] hoc se dare iactat Rhenanus (e B). at ita et edd pr et Puteolani. in ed Beroaldi irrepserat vitio operarum *forma*, quod servarat Frobenius s. Alciatus, ut cetera. nam *fortuna* et *forma* etiam in scriptis permutantur. Ern. mox Ma *intempestatem severitatem.* *tacente Vct.*

11. *cavere*] sic e Ma restituit Pichena pro vulgato *caveri*, recte. malebat idem *caveret* cum Rhenano, frustra. v. ad 11 1. *cavere* etiam ed pr et BG. mox *domum matri* edd veteres usque ad Rhenanum, et G. Ern. B *donum*.

19. *superbia muliebris*] G et alii apud Broterium *ferocia mulieris*, fortasse melius. libenter enim eo verbo utitur Tacitus, ut de Agrippina Germanici. Ern.

20. *cura rerum*] a rationibus Claudii fuit ex Suet. 28, et lapide, in

ficere, sed Burrum etiam demovere praefectu
10 tanquam Agrippinae gratia provectum et vicem
Fabius Rusticus auctor est scriptos esse ad Caeci
codicillos, mandata ei praetoriarum cohortium cu

monoeae coningis. e domo enim Pamphili Tiberiani liberti transire ad hanc Domitiam potuit. de eodem fortasse Scribonii Largi locus est, sed vitiatus, 119: *Cassii medici*, inquit, *colice bona*, *multis nota propter effectus*, *vera haec est*, *ut ab eius servo Atimeto accepi*, *legato Tiberii Caesaris*. quomodo enim servus legatus Caesaris sit? scribam *legato Tiberio Caesari*, hac mente, ut a Cassio moriente legatum relictus sit Tiberio. Lips.

4. *atrociter* h. e. tempore et modo quo maxime commoveret Neronis animum. sic apud Ciceronem *atroces literae*. Ern.

6. *lusus*] nec male *luxus*. Lips. *lusus* edidit Rhenanus e codice, ut puto, B. quod secuti sunt omnes, usque ad Pichenam. ante Rhenanum omnes *luxus*. ea res me in hac voce non movet, propter ea quae dixi ad c. 6, et quod saepe hae litterae in mss confusae. deinde *lusum intendere* convenit histrioni, non *luxum int.* porro *lusus* opponitur *maestitiae et terrori*, non *luxus*. non autem intelligendus in

hilariores sint homin
xuriosiores. si dixi
larare, nihil dubita
ap. Livium I 5, pr
lasciviam, multi *l*
Gron. et Drak. iden
pus lusus, *convivii*
adde c. 24 init. Er
11. *Fabius Rusticu*
rum temporum scripsi
gium nostri in Agr
veterum, *Fabius Rust*
eloquentissimi scriptor
12. *codicillos*] bene
eius aevi codicillos.
omnia administration
principe moris in codi
in Agr. 40: *credi*
missum e secretioribu
bertum codicillos, q
dabatur, *tulisse*. Si
11: *vacante aula tu*
blica solus invenatus
Gallias administranda
quam codicillis ausu
gerit idem non con
Suetonius Claud. 29:
etiam palam immutat
ficiorum codicillos. et

rursus Burrus et exsul Seneca, trunca scilicet manu et professoria lingua generis humani regimen expostulantes. simul intendere manus, aggerere probra, consecratum Claudium, infernos Silanorum manes invocare, et tot irrita facinora.

Turbatus his Nero, et propinquo die quo quartum decimum aetatis annum Britannicus explebat, volutare secum modo matris violentiam modo ipsius indolem, levi quidem experimento nuper cognitam, quo tamen favorem late quaesivisset. festis Saturno diebus, inter alia aequalium ludicra, regnum lusu sortientium evenerat ea sors Neroni. igitur ce-

hoc ipso Burro *trunca scilicet manu.* suspectum aeque τὸ *rursus*, quod hic nulli rei. puto fuisse *rufus*, glossema scilicet ad cognomen Afranii Burrhus. nam Latini Burrhum rufum dicebant, a Graeco. glossae *Burrhum* ξανθὸν, πυρρὸν. vide Festum. LIPS. scribo: *audiretur hinc Germanici filia; debilis rursus Burrus et exsul Seneca.* nam cum inveniretur *devilis*, ut solet has inter se literas permutare manus vetusta, adiecit aliquis τὸ *in*, ut esset quod τῷ *hinc* responderet. sed particula *rursus* eius vice fungitur, et est idem quod inde vel vicissim. GRON. verum vidit Gronovius. quodsi a lectione vetere *inde vilis*, quam primum reperi apud Puteolanum, estque etiam in A, discedendum est et coniectura ponenda, malo ponere *debilis*, ut voluit Gronovius, quam *inde debilis*, ut Lipsio placuit. nam in hac *rursus* molestum est, ut e nota Lipsii apparet. ei incommodo occurrit Broterius delendo *rursus.* syllaba *de* ex coniectura repetitur, in illa nihil est incommodi. *indebilis* BM[a] *tacente Vct* R et ed pr, et inde factum *inde vilis. in* natum est e terminatione praecedentis verbi *filia.* non est praetereundum, IGronovium e vestigiis O, qui habet *inde mancinus rursus* ut G, legi velle *hinc Germanici filia et Britannicus, rursus Burrus et exul Seneca.* ERN.

1. Agricola adnotavit *tunicata manu.* a sene an a libris? et sane videtur mollitiam Burrho obiectare et tunicas manicatas. LIPS. frustra sudat hic Marcellus. *trunca manu* omnino respicit Burrum, et *professoria lingua* Senecam. nec necessum totam ut manum praecisam habuerit: sufficit digito uno aut altero captum fuisse; idque incommodum accepisse dum in acie sternit hostem, est verisimile. ergo id insigne virtutis non magis arcuit eum praefectura praetorii, quam claudicatio ex vulnere SpCarvilium dehonestavit, quem mater, quoties gradum faceret, iubebat meminisse bellicae gloriae; aut herniae, quam in equo dies noctesque persedendo nactus erat, MServilium poenituit. GRON. *professoria lingua* est hominis scholastici et declamatoris. in *irrita facinora* sine caussa haerebat Rhenanus. dolet se frustra tot facinora patrasse parandae potentiae. ERN.

*2. *expostulantis* Vct, ed pr.*

5. *quo* XIV] adeoque togam virilem acciperet. v. dicta ad 12 41. ERN.

7. *ut quidem*] elegans est Freinshemii coniectura *levi quidem;* quale quid sequentia desiderant. AR habent quidem *quo tum*, in qua lectione non opus foret illo epitheto: sed ita totus locus fit frigidus. Freinshemius verum vidit. *quaesivisset* est conciliasset, parasset, ut saepe. ERN. *ut quidam* M[a], *uno quidem* Walchius.

10. *regnum lusu sort.*] eo ritu quo regna conviviorum, i. e. talo. ex Luciani infra verbis. BM[a] etiam

necem eius promitteret, si facinoris coargueretur: sed quicunque, nedum parenti, defensionem tribuendam; nec accusatores adesse, sed vocem unius ex inimica domo afferri. refutare tenebras et vigilatam convivio noctem, omnique
21 temeritati et inscitiae propiora. sic lenito principis metu, et luce orta, itur ad Agrippinam, ut nosceret obiecta dissolveretque vel poenas lueret. Burrus iis mandatis, Senecam coram, fungebatur: aderant et ex libertis arbitri sermonis. deinde a Burro, postquam crimina et auctores exposuit, mo-
10 naciter actum. et Agrippina ferociae memor "non miror" inquit "Silanam, nunquam edito partu, matrum affectus ignotos habere. neque enim perinde a parentibus liberi quam

dem matris differret. *differri* cum accusativo personae optimi scriptores dicunt. v. ad Suet. Vesp. 23. Ern.

3. *unius ex inimica d.*] haesito, num scribendum *mimi ex mimica d.* de Paride enim; et fatalis quidam librariorum in iis vocibus error. Lips. praeter necessitatem locus tentatur. et fatum est verbi *mimus* et *mimicus*, ut auctoribus obtrudantur, ut observat Burm. ad Suet. Tib. 24, quamquam ibi alieno loco. Ern.

4. *refutare*] haeret sententia; quam explicari posse puto, si legas *reputaret*. Lips. veram esse credo Lipsii correctionem. si de insidiis illa nocte ab Agrippina structis detulisset Paris, rectum esset *refutare*, videreturque Tacitus in animo habuisse quae Demetrius apud Livium 40 15 refellendi criminis a fratre impacti caussa dicit. nunc nihil tale est, et clarum Burrum suadere ne alieno tempore, cum cogitandi et iudicandi recte facultas non sit, aliquid gravius in matrem statuat. *refutare* et *reputare* confunduntur in libris, ut *refellere* et *repellere*. mox GO *inscientiae* pro *inscitiae*. similiter apud Liv. 22 25 pro *temeritatem et inscitiam*, libri quidam *inscientiam*, quod praeferebat IFGronovius; quem vide ibi et Drakenborchium. saepe sane *inscientiae* substituta *inscitia*. Ern.

6. non bene videtur *luere* cohaerere cum praecedentibus. [illegible] *et* delendum: *luce orta itur ad* [illegible] Ern.

7. *poenas lueret*] R et ed p. *poena lueret*; quod non spernendum est enim exquisitius, et in hac [illegible]ma peccatur non raro a librariis. Liv. 30 37: *pecunia luere Karthaginienses*: scripti et editi [illegible] *cuniam*. ceteri omnes *poenas* [illegible]cepit etiam Broterius. *monere* [illegible] est cognosceret, audiret. mox [illegible] *a Burro*, quod delevit Rhenanus non est in ed pr. alterum [illegible] *Agrippina* est, ut in GMa [illegible] tacente.* Ern.

12. *perinde*] primum Ma [illegible] cente* et ed pr *proinde*. [illegible] sensus est parentes amorem erga liberos non ita transferunt in alios liberosque adeo odisse incipiunt, [illegible] impudicae amorem ab adulteris [illegible] ad alium, etiam levi de causa. verbum *mutari* magis convenit alteris quam liberis, sed utrique [illegible]gitur; cuius generis plura iam observavimus. verum *mutare* [illegible] in re amatoria. Propertius I 18: *si despectus potuit mutare [illegible]res, sunt quoque translata [illegible] servitio*. v. Gronov. diatr. in Sen. c. 35. p. 224, ubi hunc Tacitum [illegible] cum afferre non neglexit. [illegible] quod Gruterus ait in omnibus [illegible] fere esse vitiose *anui* pro *anui*, [illegible] falsum est. veteres edd omnes, [illegible] inspexi, *anui*. Ern. [illegible]

ab impudica adulteri mutantur. nec si Iturius et Calvisius adesis omnibus fortunis novissimam suscipiendae accusationis operam anui rependunt, ideo aut mihi infamia parricidii aut Caesari conscientia subeunda est. nam Domitiae inimicitiis gratias agerem, si benevolentia mecum in Neronem meum certaret: nunc per concubinum Atimetum et histrionem Paridem quasi scenae fabulas componit. Baiarum suarum piscinas extollebat, cum meis consiliis adoptio et proconsulare ius et designatio consulatus et cetera apiscendo imperio praepararentur. aut exsistat qui cohortes in urbe tentatas, qui provinciarum fidem labefactatam, denique servos vel libertos ad scelus corruptos arguat. vivere ego Britannico

suscipiendam Ma *et ed pr, tacente Pct.*

6. *concubinam* Ms.

7. *quasi scenae fabulas*] eleganter. Livius in oratione Demetrii 40 15, quam ante laudavi, itidem *nocturnam fabulam* de crimine insidiarum nocturnarum. Ern.

8. *excolebat*] GMO, ed pr, Pubolanus *extollebat;* unde restitui. *excolebat* ceterae edd. a Beroaldo, qui ab operis, primum mutatum vetit in ceteras. *extollere hortos* habuimus 11 1. mox *apiscendo* ex Ma pro *adipiscendo* cum Ryckio et Gronovio. Ern.

10. *aut*] sic Rhenanus edidit e B. superiores *at;* item post Aldus. Rhenanum sequuntur Pichena, Lipsius. Gryphius *ut*, quod laudat et a notalis Ferrettus. sed est vitium aut dubie operarum pro *at*. utrumque commodum est. sed *aut* fortius. servit enim hortationi, praesertim cum irrisione aut minis, aut saltem indignatione. mox ed pr *labefactam*. Ern.

12. lege nota interrogandi, *vivere B. p. r. poteram?* sequentia scripserim, *rempublicam iudicatusve obtinuerit*. i. e. si Plautus rerum iudiciorumve potiretur. Rodolphus legit *rempublicam invasurus*. Lips. quid de vexatissimo loco mihi videretur, exposui Obs. 1 22. Gron. quae probare non possum, quia primum cum Lipsio interrogative caret; deinde responderi sumit his ad crimen de luctu super Britannici morte. nam Tacitus clare dicit c. 17 hoc non obiectum esse. ergo nec dilutum est defensione. nec de hoc iam quaerebatur. sensus est: quorsum ego deiicere imperio filium tentem? quo deiecto, et Planto vel alio quo imperante, ne illud quidem boni habitura sum quod imperante Britannico habuissem, nempe securitatem. quod est maxime solenne argumentum in defensionibus omnibus. satis scio esse apud Livium locum persimilem, quem iam reperire non possum. iam quod ad verba attinet, difficultas quaeritur in verbo *iudicaturus*, quod varie tentatum est. Lipsii *iudicatusve* non placet, quia potestas iudicandi iam est in *rempublicam obtinere*. nec *vindicaturus* Salmasii (I. A. R. p. 375) probo, quod placuit etiam Rutgersio Venus. Lect. p. 415. non credibile est voluisse pungere filium. nec Agricolae *invasurus* verum puto. alienum enim futurum in hoc verbo. dixisset *adortus* aut simile quid in perfecto. *iudicaturus* verum putabo, dum melius quid e libris scriptis proferatur, idque additum verbo *obtinuerit* ἐξηγητικῶς. si Plautus rempublicam obtinuerit, adeoque potestatem iudicia exercendi nactus fuerit; quod sequentibus optime convenit. nisi quis malit prorsus pro glossa deleri, cuius sane speciem habet, quando, ut dixi, iudicandi potestas per se intelligitur; idque placuisse video viro docto in mar-

potiente rerum poteram? at si Plautus aut quis alius res publicam iudicaturus obtinuerit, desunt scilicet mihi accusatores, qui non verba impatientia caritatis aliquando incusent, sed ea crimina obiiciant quibus nisi a filio absolvi non possim." commotis qui aderant, ultroque spiritus eius mitigantibus, colloquium filii exposcit; ubi nihil pro innocentia quasi diffideret, nec beneficiis, quasi exprobraret, dissentit,
22 sed ultionem in delatores et praemia amicis obtinuit. praefectura annonae Fenio Rufo, cura ludorum, qui a Caesare
10 parabantur, Arruntio Stellae, Aegyptus Gaio Balbillo permittuntur. Suria Publio Anteio destinata: sed variis mutatis artibus elusus, ad postremum in urbe retentus est. at Silana in exsilium acta. Calvisius quoque et Iturius relegantur. de Atimeto supplicium sumptum, validiore apud Iu-
15 dines principis Paride quam ut poena afficeretur. Plautus ad praesens silentio transmissus est.

23 Deferuntur dehinc consensisse Pallas ac Burrus ut Ce-

gine Gryphianae. ceterum ab initio G et ed pr pro *potiente* habent *potito;* deinde edd veteres et B *ac si*, vitiose. denique Ma *tacente Vct* et ed pr non habent *mater* post *a filio;* estque sane frigidum ibi verbum illud: unde delevi. Demetrius ap. Livium 40 15: *quid mihi spei esset, nisi patrem iudicem haberem?* Ern.

1. *at*] *ac* Ma.

7. *diffideret*] Rodolphus adnotavit *defenderet*. Lips. immo *diffideret*, h. e. paveret, sollicita esset, laboraret, defensionis egere caussam suam putaret. id enim anceps, et apud malignos venit in suspicionem culpae. Iustinus de Alexandro et Philippo medico 11 8: *oculos in vultum legentis intendit. ut securum conspexit, laetior factus est.* Suetonius Oct. 55: *etiam sparsos de se in curia famosos libellos nec expavit.* Gron. post *beneficiis* aut addendum, aut intelligendum *de*. Ern.

9. *Senio*] *Fenius* illi nomen; atque ita semper infra. Lips. *Faenium* vocat Ma 1. 15.

cura ludorum — Arr. St.] inter dignitates ergo ea res fuit. sic 11 35: *Sulpicius Rufus ludi praetor.* in lapide prisco Tiberii (Grut. p. 489) *curat. maxim. publici gladiatorI.* apud Suetonium Ca 27 *curator munerum et annonum.* Lips. add. Gother. Of. I. A. 3 35. Ern.

10. *CBalbillo*] de hoc Sen. Nat. Q. 4 2: *Balbillus vir optimus, in omni litterarum genere rarissimus, auctor est, cum praefectus obtineret Aegyptum.* male vulgo *Babillus.* corrupte in Plinio idem nomen libri 13 praef. oemio. *Galerius a freto Siculo Alexandriam septima die pervenit. Babilius sexta, ambo praefecti.* scribe, *Balbillus.* in lapidibus nominatur quidam *Ti. Iulius Balbillus sacerdos solis.* Lips.

11. *PAnteio*] inepte vulgo *Antello*, errore duplici. conlectura nostra certo firmatur e 16 14: *annuam pecuniam a PAnteio ministrari cognoscit; neque mirum habebat Anteium caritate Agrippinae invisum Neroni.* Lips. commodius foret *Syria PAnteio destinata, qui variis.* Gron. malim cum Heinsio, sive *at.* sed v. ad 3. Ern.

nt perinde ignaram fuisse ac sororem Britannici Octaviam constiterit: quippe sibi supremum auxilium ereptum et parricidii exemplum intellegebat. Octavia quoque, quamvis rudibus annis, dolorem, caritatem, omnis affectus abscondere
17 didicerat. ita post breve silentium repetita convivii laetitia. nox eadem necem Britannici et rogum coniunxit, proviso ante funebri paratu, qui modicus fuit. in campo tamen Martis sepultus est, adeo turbidis imbribus ut vulgus iram deum portendi crediderit adversus facinus, cui plerique etiam
10 hominum ignoscebant, antiquas fratrum discordias et insocia-

cum apud Ciceronem sit *eminebat*. Ern.

1. *ac sororem B. O.*] hoc ordine dedimus ex ed pr, quamquam ibi omissum *ac*. vulgo inde a Puteolano *ac Oct. sor. Br.* illum ordinem meliorem esse, primum per se, tum ne *ac* durius cum vocali concurrat, facile apparet. ita non opus coniectura Faerni *atque*. Broterius mallet deleri *Octaviam*. Ern. *fuisse octaviam sororem britannici* M[a], *de omisso *ac* tacente Vct. ed pr *fuisse Britannici sororem Octaviam.**

2. *parricidii exemplum*] Scylla Ovidio Met. 8 116: *cives odere merentem, finitimi exemplum metuunt*. Seneca Troad. 241: *suique victor operis exemplum horruit, didicitque Achilles et dea natos mori*. Gron.

3. *Octavia*] scribe *Octaviae*. is pavor videlicet fuit. Lips. dura coniectura. Ern.

5. *post breve silentium*] tale Statii Theb. 2 262: *in regem conversi omnes formidine prima: mox audisse negant*. Gron. mox ed pr *communi* pro *convivii*; quod confirmat lectionem a nobis Suetonio redditam Ner. 38, ubi vulgo *sermone communi*: nos ex Cortianis Exc. dedimus *sermone convivii*; quod etiam e codice Vindobonensi profert Oudendorpius, sed pro glossa τοῦ *communi* habet. an hic quoque *convivii* est glossa eius verbi? Ern.

6. *nox eadem*] miror ergo quomodo vera quae Graeci tradiderunt, Britannici corpus gypso multo oblitum a Nerone fuisse, ne livor appareret e veneno, sed pluviam coortam eluisse gypsum, dum cadaver per forum effertur, omniumque oculis scelus subiecisse. haec Zonaras 11 12, haec Dio 61 7. scite, sed parum vere, ut Taciti quidem narratio est. nam haec omnia operire nox potuit. Lips. mox *paratu*, quod in M[a] *Vct tacente,* habet etiam ed pr. idem Rhenanus (e B) edere voluit, sed operae non paruerunt: itaque in sequentibus mansit *apparatu* usque ad Pichenam. etiam supra ista verba confusa vidimus. Ern.

8. *sepultus*] non tamen ibi combustus: sed reliquiae eius in urna illatae, ut opinor, monumento Augusti. Lips. *Martis* ex M[a] edidit Pichena. vulgo *Martio*. sic et c. 31. Ern.

10. *ignoscebant*] omnino *ignoscebant*, non *ingemiscebant*, ut vult Acidalius. Philo περὶ προεσβείας p. 1001: ἀπιστοῦντες εἰ οὕτως ἀθρόως ἐνδέδεκται τροπὴν ὁ πρὸ μικροῦ χρησιὸς καὶ φιλάνθρωπος ἰσός τε καὶ κοινωνικὸς εἶναι νομισθεὶς Γάϊος, ἀπολογίας ἐσκόπουν καὶ διερευνῶντες εὕρισκον, ἐπὶ μὲν τῷ ἀνεψιῷ καὶ συγκληρονόμῳ τοιαῦτα φάσκοντες, ἀκοινώνητον ἀρχή, θεσμὸς φύσεως ἀκίνητος. οὗτος ἃ παθεῖν ἐμέλλησεν ἂν ὑπ' ἀδυναιωτέρου, προέθηκεν ἰσχυρότερος ὤν. ἄμυνα τοῦτ' ἔστιν, οὐκ ἀνδροφονία. τάχα δὲ καὶ προνοητικῶς ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ σύμπαντος ἀνθρώπων γένους τὸ μειράκιον ἐκποδὼν γεγένηται, τῶν μὲν τούτῳ τῶν δὲ ἐκείνῳ προσκεκληρωμένων, ἐξ ὧν ταριχᾶ ἐμφύλιοί τε

potiente rerum poteram? at si Plautus aut quis alius
publicam iudicaturus obtinuerit, desunt scilicet mihi accu-
tores, qui non verba impatientia caritatis aliquando incau
sed ea crimina obiiciant quibus nisi a filio absolvi non po-
5 sim." commotis qui aderant, ultroque spiritus eius mitigan-
tibus, colloquium filii exposcit; ubi nihil pro innocentia
quasi diffideret, nec beneficiis, quasi exprobraret, dissera
22 sed ultionem in delatores et praemia amicis obtinuit. pre-
fectura annonae Fenio Rufo, cura Iudorum, qui a Caesa
10 parabantur, Arruntio Stellae, Aegyptus Gaio Balbillo pe-
mittuntur. Suria Publio Anteio destinata: sed variis m
artibus elusus, ad postremum in urbe retentus est. at S
lana in exsilium acta. Calvisius quoque et Iturius releg
tur. de Atimeto supplicium sumptum, validiore apud Ti-
15 dines principis Paride quam ut poena afficeretur. Plau
ad praesens silentio transmissus est.

23 Deferuntur dehinc consensisse Pallas ac Burrus ut Ce

gine Gryphianae. ceterum ab initio G et ed pr pro *potiente* habent *potito;* deinde edd veteres et B *ac si*, vitiose. denique Ma *tacente Vct* et ed pr non habent *mater* post *a filio;* estque sane frigidum ibi verbum illud: unde delevi. Demetrius ap. Livium 40 15: *quid mihi spei esset, nisi patrem iudicem haberem?* Ern.

1. *at*] *ac* Ma.

7. *diffideret*] Rodolphus adnotavit *defenderet.* Lips. immo *diffideret,* h. e. paveret, sollicita esset, laboraret, defensionis egere caussam suam putaret. id enim anceps, et apud malignos venit in suspicionem culpae. Iustinus de Alexandro et Philippo medico 11 8: *oculos in vultum legentis intendit. ut securum conspexit, laetior factus est.* Suetonius Oct. 55: *etiam sparsos de se in curia famosos libellos nec expavit.* Gron. post *beneficiis* aut addendum, aut intelligendum *de.* Ern.

9. *Senio*] *Fenius* illi nomen; atque ita semper infra. Lips. *Faenium* vocat Ma l. 15.

cura Iudorum — Arr. St.] inter dignitates ergo ea res fuit. sic 11 35: *Sulpicius Rufus Iudi procurator.* in lapide prisco Tiburt. (Grut. p. 489) *curat. munerum publici gladiatorI.* apud Suetonium 27 *curator munerum ac venationum.* Lips. add. Gulber. Off. A. 3 35. Ern.

10. *CBalbillo*] de hoc Sen. Nat. Q. 4 2: *Balbillus vir optimus, in omni litterarum genere rarissimus, auctor est, cum praefectus obtineret Aegyptum.* male vulgo *Babillus.* corrupte in Plinio idem nomen libri 19 praefoemio. *Galerius a freto Siculo Alexandriam septima die pervenit. Babilius sexta,* ambo praeclare scribe, *Balbillus.* in lapidibus nominatur quidam *Ti. Iulius Balbillus sacerdos solis.* Lips.

11. *PAnteio*] inepte vulgo *Petello,* errore duplici, coniectura nostra certo firmatur e 16 14: *annuam pecuniam a PAnteio ministrari cognoscit; neque tamen habebat Anteium caritate Agrippinae invisum Neroni.* Lips. commodius foret *Syria PAnteio destinata, qui variis.* Gron. nolim cum Heinsio, sive *ed.* sed v. ad 3. Ern.

pompa detinere. ceterum et sibi amisso fratris auxilio reliquas spes in re publica sitas, et tanto magis fovendum patribus populoque principem, qui unus superesset e familia
18 summum ad fastigium genita. exin largitione potissimos ami-
5 corum auxit. nec defuere qui arguerent viros gravitatem asseverantes, quod domos villas id temporis quasi praedam divisissent. alii necessitatem adhibitam credebant a principe, sceleris sibi conscio et veniam sperante, si largitionibus validissimum quemque obstrinxisset. at matris ira nulla muni-
10 ficentia leniri, sed amplecti Octaviam, crebra cum amicis secreta habere, super ingenitam avaritiam undique pecunias quasi in subsidium corripere, tribunos et centuriones comiter excipere; nomina et virtutes nobilium, qui etiam tum supererant, in honore habere, quasi quaereret ducem et partes.
15 cognitum id Neroni, excubiasque militares, quae ut coniugi imperatoris olim, tum ut matri servabantur, et Germanos super eundem honorem custodes additos degredi iubet. ac

brev. vitae c. ult. Lips. mox ed pr *neque laudationibus retinere*. Ern. B *laud. aut pompam detinere preces effundere. ceterum.*

5. *viros gravitatem asseverantes*] in Senecam et Burrum criminatio spectat. quam deluit tamen leviter ipse Tacitus, Senecae ubique volens et amicus, aliter quam ille Bithynus, qui inimicitias cum Seneca indictas exercet et ex professo. Lips. dedi *defuere* ex BMa et ed pr, *villas* pro *villasque* ex iisdem *tacente Vct* et AG, *praedam* ex iisdem et R cum Ryckio et IGronovio pro *praedas*. *asseverare* h. l. est prae se ferre. Ern.

12. *corripiens*] vel *corripere*. Lips. recte. Ern.

16. emendavi verissime *olim*, *tum*. iampridem, inquit, excubiae Agrippinae, Claudio quidem vivo ut coniugi principis, Nerone imperante ut matri. Lips. omnes mss apud Ryckium et G *solitum ut*, nisi quod A *et matri;* unde Ryckius rescri-sit *quae, ut coniugi Imperatoris so-*, *et matri servabantur*, ut no placuerat, quod secutus est n Broterius, qui et in mss re- *et ut*. ego malim cum IGronovio *ut* retinere et lectionem mss sequi, bonam illam et intelligendam, etsi duriusculam, quam coniecturam Lipsii recipere, quam nec ipse in textum recepit. haesitatio orta est ex eo quod in edd esset vox divulsa *soli tum*. in ed pr est *soli cum ut matri*, sed in eo libro non semel ultima *tum* divellitur et in *cum* mutatur. Puteolanus coepit edere *et ut matri*, quod omnes secuti sunt. Ern.

Germanos super eundem h.] duplex ergo custodia Agrippinae, uti et principi ipsi, praetoriani milites Germanique. Suet. 34: *abductaque militum et Germanorum statione, contubernio quoque ac Palatio expulit*. iampridem vero Germanis habitus is honos; et ante eos Hispanis. nam Iulius Caesar Hispanorum cohortem habuerat custodiae suae (Suet. Iul. 86) et Calagurritanorum manum Augustus, Suet. 49. sed ii dimissi, et eorum vicem allecti Germani. quos ipsos metu aliquo et suspicione ob Vari cladem (Suet. l. c.) dimiserat, sed mox, ut opinor, recepit Augustus. habuit certe eos inter initia principatus Tiberius, ex Tacito I 24: *robora*

licentiae non permixtus incorruptior ageret, et plebes dum experimentum an amotis custodibus modestiam retineret, urbem princeps lustravit e responso haruspicum, quod Iovis ac Minervae aedes de caelo tactae erant.

25 Quinto Volusio Publio Scipione consulibus otium fuit foeda domi lascivia, qua Nero itinera urbis et lupanaria et deverticula veste servili in dissimulationem sui compositi pererrabat, comitantibus qui raperent venditioni exposita, obviis vulnera inferrent, adversus ignaros adeo ut ipse quoque exciperet ictus et ore praeferret. deinde ubi Caesar

3. *lustravit*] eiusdem ritus mentio H. 1 87 et apud Livium saepe. facta lustratio prodigiorum caussa, amburbiali sacrificio, h. e. circumducta circa urbem victima expiatoria. v. Duk. ad Liv. 35 19, qui laudat Salmasium ad Vopisc. Aurel. 19. Ern.

5. *QVolusio PScipione*] ita mei libri, idque Fasti comprobant. lapis Neapoli (ap. Grut. p. 9): *Q. Volusio Saturn. P. Cornelio Scip. cos. augustales, qui Neroni Claudio Caesari Augusto et Agrippinae Augustae I. o. m. et genio coloniae ludos fecerunt* XIII XII *k. Mart.* nominat et Phlegon in Admirandis c. 27 QVolusium PScipionem consules. Lips. *PScipione* ed pr. at Puteolanus et seqq usque ad Lipsium *Cepione*, ut est et in G, vitiose. atque etiam in duabus inscriptionibus ap. Gudium p. 19 et 24 est *PCornelius Caepio.* sed veretur Wesselingius ad Simsoni Chron. p. 1654 ne ea scriptura e corruptela huius loci nata sit. Ern.

7. *diverticula* vulgo.

8. *ad venditionem exposita*] an ergo interdin id factum? nam noctu non merces sunt expositae. immo noctu. verbum non nimis urgendum est. tabernae effractae sunt, in quibus res venales. v. Suet. Ner. 26. ceterum *ad* abest a Ma, unde Gronovius coniicit *venum.* *Vct tacet.* in ed pr est *venditioni*, quod mallem. an in venerabili illo codice tot literae frustra scriptae sint? consentit G. Ern.

10. *exciperet ictus*] sic AB[illegible] edd pr, Puteolani Beroaldi [illegible] ceteraeque veteres usque ad Lipsium, qui cum sequentibus [illegible] *acciperet*, quod propagatum [illegible] IGron. adscribit Rhenano. [illegible] prima eius ed a. 1533, quam [illegible] pressere Aldus et Gryphius, [illegible] *exciperet.* unde patet in pos[illegible] res edd Basileenses vitio operis [illegible] irrepsisse. restituit vetus lectio [illegible] vius. Ern.

ore praeferret] vera lectio [illegible] Beatus Maurusque frustra [illegible] rant in scriptura codicis B; [illegible] ex hoc aliisque locis scias [illegible] non optimae notae. legunt [illegible] illi *ore se Caesarem praef*[illegible] inepte. hoc noster voluit [illegible] excepisse eum ab ignaris ictus, [illegible] laesa facie praetulisse. Plinius [illegible] 43 de Thapsia: *Nero Caesar [illegible] tatem ei dedit initio imperii, [illegible] cturnis grassationibus [illegible] tam faciem illinens sibi cum [illegible] ceraque, et secuto die contra [illegible] cutem sinceram circumferens.* [illegible] non pugnant inter se Tacitus [illegible] Plinius, ut Acidalius putat. Tacitus narrat id quod fiebat, quoniam [illegible] fit naturaliter: Plinius, quemadmodum id quod factum erat, [illegible] tur ac dissimularetur. [illegible] rumque inter existentia [illegible] venta remedia temporis aliquid [illegible] tercedit. Gron. *ore praeferre* [illegible] pr, ut Ma; quod recte omnes [illegible] vant. lectio B est etiam in [illegible] A *perferret.* e lectione O Rhenanus coniiciebat *ore cicatricem praeferret.* vir doctus in margine [illegible]

deterruerat Agrippina, impudicam et vergentem annis dictitans, non ut Africanum sibi seponeret, sed ne opibus et orbitate Silanae maritus poteretur. illa, spe ultionis oblata, parat accusatores ex clientibus suis, Iturium et Calvisium, non vetera et saepius iam audita deferens, quod Britannici mortem lugeret aut Octaviae iniurias evulgaret, sed destinavisse eam Rubellium Plautum, per maternam originem pari ac Nero gradu a divo Augusto, ad res novas extollere, coniugioque eius et iam imperio rem publicam rursus invadere. haec Iturius et Calvisius Atimeto, Domitiae Neronis

a Iulo Antonio, Marcellae marito, cui cognomen Africano. ei filius LAntonius 4 44 supra; et hic, ut opinor, nepos. Lips. frustra, ut bene docet Ryckius. Ern.

2. *et orbitate*] explicari et ferri posse scio: sed tamen non celabo mihi in mentem venisse *ex orbitate*. Ern.

3. *ultionis*] *caussa* addunt veteres omnes inde a Puteolano; quod Faernus corrigebat *casu*. quorum librorum auctoritate sublatum sit, non reperio. ego non reperi in ed pr, in qua corrupte *speculationes* pro *spe ultionis* ut in BG, qui tamen et ipsi *caussa* habent. Ern.

4. *Iturium*] verius *Titurium*, atque ita scribunt libri veteres 14 12. simile mendum ad O. Fratrem 3 7: *ad Labienum et ad Ligurium litteras dabo*. malim *Titurium*, qui in Caesaris legatis. Lips. mox BM^a *differens*. ceterum v. intpp ad Valer. Fl. 1 753. Ern.

7. *Plautum*] recte Plautum. noster 14 22: *et omnium ore Rubellius Plautus celebratur, cui nobilitas per matrem ex Iulia familia*. iterum 57: *compertoque Plautum et Syllam maxime timeri*. 16 10: *interfectum esse Rubellium Plautum, generum LVeteris*. Graecisque constanter semper *Πλαῦτος*. ubi ergo frons *Plancus* aut *Blandus* substituentium? at enim pater illi fuit Rubellius Blandus. homo inconspecte, an nescis plerosque filiorum cognomine a patribus diversos fuisse hoc aevo? Taciti una aut altera pagina tibi testis. in Iuvenali ergo corrige Sat. 8 39: *tecum est mihi sermo, Rubelli Plaute; tumes alto Drusorum sanguine*. Suetonius, qui APlancium quemdam iuvenem nominat, non tibi imponet: alius est ab isto, ut dicam 14 59, ubi de morte huius Plauti. quod ait Tacitus pari eum gradu a DAugusto fuisse ac Neronem, id clarum. Rubellius Blandus maritus Iuliae Drusi filiae fuit. ex iis genitus hic Rubellius Plautus. tabulam nostram adi. Lips. tangit Torrentii notam ad Suet. Ner. 35, quem excusat Ryckius ad h. l. Ern.

9. *coniugioque eius etiam imperio remp. rursus inv.*] Faernus legebat *coniugio eius etiam imperium rursus*. Ursinus vero *coniugioque petito rempublicam rursus*. et sic fere Muretus, qui tamen relinquit *eius etiam*. Pichena *pacto*; quo verbo saepe utitur in hac re Tacitus. sed in hac lectione friget *etiam*. in mss est vel *perio*, ut in MR *Vct tacente,* vel *potiri ac*, ut in GO, vel *imperium*, ut in A. vulgatum est in omnibus edd. IGronovius corrigit *coniugioque eius clam petito*. lenissimum est IFGronovii (Obs. 1 22 p. 171) *coniugioque eius et iam imperio* i. e. mox vel statim. Ern.

10. *Atimeto Domitiae*] aetas non abnuit quin sit ille libertus, de quo hodie inscriptio in aedibus Caesiorum (ap. Grut. p. 607): *Atimetus Pamphili. Ti. Caesaris Aug. l. l. Anterotianus*, cum carmine Romano Graecoque in mortem Ho-

ut histriones Italia pellerentur milesque the
10 deret.

26 Per idem tempus actum in senatu de
torum, efflagitatumque ut adversus male m
libertatis ius patronis daretur. nec deerar

rosque gladiatores, quod restitui pro *gladiatorum*, quamquam hoc quoque recte dicitur. IGronovius nescit unde Beroaldus genitivum sumserit. scil. e Puteolano, quem in his libris secutus est. Tacitus non semper *plerique* cum genitivo dixit. post frustra Muretus *serverent*. Nero serebat certamina; milites resisti sinebant modice. sed *inferrent* a Puteolano Beroaldo Alciato editum, a Pichena restitutum est, cum Rhenanus cum sequacibus, Aldo Gryphio Lipsio, *inferebant* edidisset, quod est in GMa. credo in ms Rhenani fuisse *inserebant*. nam sic est in ed pr. quod elegantius videri potest quam ut sit vitium librariorum aut operarum. ita sensus foret: non uno impetu adoriebantur resistentes Neroni, sed paullatim se immiscebant certamini. neque necessarium est coniunctivum esse, quem puto correctioni Puteolani deberi. sed huic rei obest *si*. nam *cum* in hac lectione et sententia esse debet, ut opinor. Ern. B *inferebant*, A *inserebant*.

rorem, *versus* *misericordiam* no, nostro *diutu* *mutans*. quin e modo, ut in f in istis *licentiam* *res histrionum* p quam Ἐν διὰ δυ Iustinum 2 2 *la* quod est vestium *ribus et bellis* sic *licentiam la* *histrionum* est fautorum histrion

7. *et gr.*] Rhe edidit cum sequa tavit *discordi po* quod si esset, ma Groslotius volebat milites theatro a nes Italia pulsi? Ern.

12. *revocandae* ergo ratum Clau *ingratos*, *et de* *rerentur*, *revocu* Suet. 25. in qu plum Atheniensi

Senecae dignationem Burro retentam. Plinius et Cluvius nihil dubitatum de fide praefecti referunt. sane Fabius inclinat ad laudes Senecae, cuius amicitia floruit. nos consensum auctorum secuturi, quae diversa prodiderint, sub
5 nominibus ipsorum trademus. Nero trepidus, et interficiendae matris avidus, non prius differri potuit quam Burrus

ces, qui se furtis et sceleribus fuerint maculasse convicti, ablatis codicillorum insignibus et honore exuti. Lampridium vere interpretemur ex istis, in Alexandro 49: *pontificatus et quindecimviratus et auguratus codicillares fecit, ita ut in senatum allegerentur.* codicillares, i. e. tribuit eos ipse per codicillos, cum antea cooptari a collegis, partim a plebe, solerent. de hisdem codicillis interpretor Suetonii locum Tib. 42: *alteri Syriam provinciam, alteri praefecturam urbis confestim detulit, codicillis quoque iocundissimos et omnium horarum amicos professus.* Caecina Tuscus, quem hic nominat, est ille qui postea praefectus Aegypti a Nerone relegatus est. Suetonius 35: *Tuscum nutricis filium relegavit, quod in procuratione Aegypti balneis in adventum suum exstructis lavisset.* Dionem corrige 63 18: *τί δὲ ὅτι καὶ Κίνναν Τοῦσκον ὑπερῴρισεν, ὅτι τῆς Αἰγύπτου ἄρχων ἐλούσατο ἐν τῷ βαλανείῳ, ὃ ἐκείνῳ ὡς καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἥξοντι ἐποιήθη.* et scribe *τί δὲ ὅτι Καικίναν.* superfuit tamen Neroni, et nominat iterum noster H. 3 38: *apud Caecinam Tuscum epulari multos, praecipuum honore Iunium Blaesum, nuntiatur.* Lips.

1. *Plinius*] in libris Historiarum, quos a fine Aufidii Bassi composuit triginta et unum. ipse in praefatione ad Titum: *nos quidem omnes, patrem, te fratremque diximus opere iusto, temporum nostrorum historiam orsi a fine Aufidii Bassi.* eosdem libros intelligit 2 85: *nec minus mirum ostentum et nostra cognovit aetas, anno Neronis principis supremo, sicut in rebus eius exposuimus.* et 106: *amnes retro fluere et nostra vidit aetas, Neronis principis supremis, sicut in rebus eius retulimus.* credo autem scripsisse Aufidium a bellis civilibus ad res Claudii aut paullum infra. certe vixit ea aetate, et viri optimi (ita appellat) constantiam in lenta morte Seneca describit ep. 30. citantur bina eius fragmenta in Suasoria 7 pro Cicerone. Lips.

Cluvius] non *Clivius*. est Cluvius ille Rufus, vir consularis, qui huius inferiorisque aetatis historiam scripsit. Plinius ep. 9 19: *ita secum aliquando Cluvium locutum scis, Virgini, quae historiae fides debeatur: proinde si quid in historiis meis legis aliter ac velles, rogo ignoscas.* emenda Plutarchum in Othone, apud quem sub initium male *Κλαύδιος Ῥοῦφος* scriptum et versum. nominat aliquotiens noster, ut 14 2, et Suetonius Ner. 21. Lips. *Clivius* omnes veteres edd. Ern.

4. omnes edd sequuntur lectionem inductam a Puteolano: *secuturi quae — trademus.* at primum R et ed pr *secuti*, sicque correxerat vir doctus in margine Gryphianae, idque haud dubie verum. nam iam tradidit in quibus auctores hactenus consensere. et apud Livium, nostrum aliosque in talibus locis perfectum reperitur. sed *trademus* fecit, ut futurum poneretur. post omnes scripti et ed pr *qui*, quod recte correctum *quae*: nam res dicuntur tradi, non scriptores. denique aut *tradimus* vel *tradidimus* scripsit Tacitus, aut simul indicat quid in reliqua historia facturus sit. sed videtur hic potius loqui de re ea quam tradiderat, in eaque quid fecerit monere, ut solent scriptores rerum gestarum. et in talibus locis saepe temporum confusio. sic 14 64 pro *memoravimus* G *memorabimus*, male. Ern.

6. *differri* i. e. adduci, ut cae-

tiam eorum consultarent, ac verberibus manus ultro intenderent, impulere vel poenam suam dissuadentes. quid enim aliud laeso patrono concessum quam ut vicesimum ultra lapidem in oram Campaniae libertum releget? ceteras ambi-

verba *irreverentiam eo prorupisse.* deinde non potuisse timere ne in curiam irrumperent liberti etc. nam cum haec per egressionem relationis dicerentur, non potuere illi scire; adeoque hoc valde improbabiliter diceretur. sed facilius hic est alius sententiam refellere quam ipsum quid certi proferre. vir doctus in exemplo Gryphiano sic correxerat: *ut nec aequo c. p. i. a. sed iam coram insultarent ac verberibus manus ultro intenderent, impune vel poena sua gaudentes.* Broterius sequitur correctionem Huetii, *ut aequo i.* i. e. ut iam se aequarent patronis et cum iis iure agerent. *insultarent* et *impune* arbitror verum esse; et de contemtu poenae a dominis timendae sermonem esse in extremo ratio subiecta plane docet. Ern.

3. *concessum*] quando id aut qua lege patrono concessum, quaerimus. suspicor esse ab Augusto, qui, ut Dio ait 55 13, constituit τὰ δικαιώματα οἷς οἵ τε ἄλλοι πρὸς τοὺς ἐλευθερουμένους καὶ αὐτοὶ οἱ δεσπόται σφῶν γενόμενοι χρήσοιντο, i. e. *iura quibus erga libertos cum alii, tum ipsi patroni uterentur.* et relegatio quidem est ab exemplis aevi prisci. ut enim patres olim filios rus relegabant poenae et molestiae caussa, uti Roscius Amerinus, uti Torquatus a patribus relegati leguntur, sic patronis relegandi libertos ius nunc tribuit sive quis alius sive Augustus. sed in numero num qua ratio? et cur non ultra xx lapidem? nihil reperio. praefectus quidem urbi intra centesimum lapidem cognoscebat: ultra praefectus praetorio, ut notat Ulpianus in fragm. Pithoeanis tit. de plagiariis et l. 1 de off. praef. urbis, l. 9 de offic. procons. eoque exemplo Severus imperator praetorianos milites ultra centesimum lapidem abesse ab urbe iussit, apud Herodianum 2 43. et Prosper Aquit. Symmacho; quem, cum ad urbem ... riae restitui postulasset, ... *ceps statim a suis arpectibus ... sum in centesimo lapide, ... stratae impositum, ea die ... praecepit.* Dio tamen 52 21. ... de praefecto urbis, iurisdictio ... eius angustius terminat ... πόλεως μέχρι πεντήκοντα ... κοσίων σταδίων: ea esset ... ria circiter 87, nisi in Dione ... scribendum sit ἑπτακοσίων; ... puto. sane ad praefectum ... pertinuisse audire patronos ... tes de libertis, ex Ulpiano ... l. 1 de off. praef. urbis. ... tus patrono ipsi hanc relegationem ... ut apparet, tribuit; nec ... detur usurpari potuisse ... ritate maiori. Lips. ... *teste Vct deest *quam ut.*'

4. *oram Campaniae* ... 3 60: *iam Misenensem* ... *pulcherrimam Campaniae* ... *scivisse. moram* autem ... ut corrigit Petitus Leg. Att. ... latine quid hic sit ignoro. ... *mum ultra lapidem* scribendum ... cisse mihi videntur Lipsius ... millus Peregrinus in opere ... de Capua diss. 1 6. mirum ... *in oram Campaniae* liberum ... gari. sed sciendum neminem ... tum proprie in Campaniam; ... omnes, et nusquam alio. ... fiebat ultra centesimum. ... ultra centesimum quilibet ... bat ipse, qui solum ... his igitur aliquos, praecipue ... res, Campaniam praetulisse ... huic invidiae occasionem ... satis est verisimile. in ... Etruscus apud Statium Silv. ... *molles Campani* ... *medeas concedere* ... itaque isthaec ἐπεξήγησις ... canda est: *centesimum* ... *dem*, puta *in oram* ... verbi gratia in oram ...

ab impudica adulteri mutantur. nec si Iturius et Calvisius adesis omnibus fortunis novissimam suscipiendae accusationis operam anui rependunt, ideo aut mihi infamia parricidii aut Caesari conscientia subeunda est. nam Domitiae inimicitiis
5 gratias agerem, si benevolentia mecum in Neronem meum certaret: nunc per concubinum Atimetum et histrionem Paridem quasi scenae fabulas componit. Baiarum suarum piscinas extollebat, cum meis consiliis adoptio et proconsulare ius et designatio consulatus et cetera apiscendo imperio
10 praepararentur. aut exsistat qui cohortes in urbe tentatas, qui provinciarum fidem labefactatam, denique servos vel libertos ad scelus corruptos arguat. vivere ego Britannico

suscipiendam Ma *et ed pr, tacente Vct.*

6. *concubinam* Ma.

7. *quasi scenae fabulas*] eleganter. Livius in oratione Demetrii 40 15, quam ante laudavi, itidem *nocturnam fabulam* de crimine insidiarum nocturnarum. Ern.

8. *excolebat*] GMO, ed pr, Puteolanus *extollebat;* unde restitui. *excolebat* ceterae edd. a Beroaldo, an ab operis, primum mutatum venit in ceteras. *extollere hortos* habuimus 11 1. mox *apiscendo* ex AMa pro *adipiscendo* cum Ryckio et IGronovio. Ern.

10. *aut*] sic Rhenanus edidit e B. superiores *at;* item post Aldus. Rhenanum sequuntur Pichena, Lipsius. Gryphius *ut*, quod laudat et in notulis Ferrettus. sed est vitium haud dubie operarum pro *at*. utrumque commodum est. sed *aut* fortius. servit enim hortationi, praesertim cum irrisione aut minis, aut saltem indignatione. mox ed pr *labefactam*. Ern.

12. lege nota interrogandi, *vivere e. B. p. r. poteram?* sequentia scripserim, *rempublicam iudicatusve obtinuerit*. i. e. si Plautus rerum iudiciorumve potiretur. Rodolphus legit *rempublicam invasurus*. Lips. quid de vexatissimo loco mihi videretur, exposui Obs. 1 22. Gron. quae probare non possum, quia primum cum Lipsio interrogative capit; deinde responderi sumit his ad crimen de luctu super Britannici morte. nam Tacitus clare dicit c. 17 hoc non obiectum esse. ergo nec dilutum est defensione. nec de hoc iam quaerebatur. sensus est: quorsum ego deiicere imperio filium tentem? quo deiecto, et Planto vel alio quo imperante, ne illud quidem boni habitura sum quod imperante Britannico habuissem, nempe securitatem. quod est maxime solenne argumentum in defensionibus omnibus. satis scio esse apud Livium locum persimilem, quem iam reperire non possum. iam quod ad verba attinet, difficultas quaeritur in verbo *iudicaturus*, quod varie tentatum est. Lipsii *iudicatusve* non placet, quia potestas iudicandi iam est in *rempublicam obtinere*. nec *vindicaturus* Salmasii (I. A. R. p. 375) probo, quod placuit etiam Rutgersio Venus. Lect. p. 415. non credibile est voluisse pungere filium. nec Agricolae *invasurus* verum puto. alienum enim futurum in hoc verbo. dixisset *adortus* aut simile quid in perfecto. *iudicaturus* verum putabo, dum melius quid e libris scriptis proferatur, idque additum verbo *obtinuerit* ἐξηγητικῶς. si Plautus rempublicam obtinuerit, adeoque potestatem iudicia exercendi nactus fuerit; quod sequentibus optime convenit. nisi quis malit prorsus pro glossa deleri, cuius sane speciem habet, quando, ut dixi, iudicandi potestas per se intelligitur; idque placuisse video viro docto in mar-

libertatem in communi posuisse. quin et manumittendi duas species institutas, ut relinqueretur paenitentiae aut nova

1. *manumittendi duas species*] libertas duplex, iusta, non iusta. iusta, quae vindicta, censu, testamento data; non iusta, quae inter amicos in convivio, per epistolam. Seneca de Vita beata 24: *hominibus prodesse natura iubet, servi liberive sint, ingenui an libertini, iustae libertatis an inter amicos datae.* recteque libri veteres aliquot in Suet. Aug. 40: *servos non contentus multis difficultatibus a libertate multoque pluribus a libertate iusta removisse.* iusta illa qui manumissi, plane pleneque liberi; qui altera, vinclo adhuc quodam, ut Tacitus ait, attinebantur servitutis. imo retrahi poterant in servitutem. fragmentum quoddam IC veteris a Puteano: *hi qui domini voluntate in libertate erant, manebant servi; et manumissores audebant in servitute denuo eos per vim ducere. interveniebat praetor, et non permittebat manumissum servire.* et addit post: *sed nunc habent propriam libertatem, qui inter amicos manumittuntur, et fiunt Latini Iuniani.* scite ergo ob hunc iteratae (hae sunt iterationes, quarum mentio Iustin. Novell. 78) servitutis metum Messenio servus apud Plautum, qui inter amicos manumissus subiicit Men. 5 9 88: *sed meliore est opus auspicio, liber perpetuo ut siem.* Lips. de retractione in servitutem mox quaeretur. Ern.

2. *poenitentiae*] ut retraheres in servitutem: *beneficio*, ut vindicta liberares. ita apud Plinium ep. 7 16: *facile deflectet ad te, si voles vindicta liberare, quos proxime inter amicos manumisisti.* Lips. non adsentior magno Lipsio, nec illo fragmento Puteaneo, quod ante ab ipso prolatum est, mihi persuaderi patior, ut tum patronis ius fuisse credam libertatem, etiam non iustam, adimendi. libertorum coercitio tempore Augusti facta apud praefectum urbi ex lege Aelia Sentia, ut patet e fragmento eius apud Ulpian. l. 30 ff. qui et a quibus manumi[illegible] nera poenarum traduntur in [illegible] de praef. urb., in primis [illegible] sed in his nulla libertatis [illegible] atque haec ratio mansit, [illegible] Claudius coepit revocare [illegible] in servitutem, sed decrevi[illegible] lege, ut ante dictum. [illegible] fuisset, frustra iam demum [illegible] retur. atque etiam alii [illegible] post subinde duriora in libertos [illegible] crevere: nulla lege de [illegible] amissione sancitum ante [illegible] tempora. is initium fecit [illegible] quae ad libertatis amissionem [illegible] facerent, l. 6 ff. § 1. de [illegible] et alend. liberis. *primus [illegible] potestatem patronorum [illegible] nisterium domitis praebere [illegible] autem nec hoc modo [illegible] vel a praeside emtori [illegible] pretium patronis addicere.* [illegible] contra disputat Cuiacius Obs. [illegible] refellit Gothofredus ad Cod. [illegible] l. c., qui et alia loca [illegible] e quibus patet post Co[illegible] pora libertatis ademtione[illegible] maxime perspicuus est locus [illegible] l. 10 ff. de manum. testa[illegible] laudatus Schultingio in Iurisp. Iust. p. 573 ed. Lips. [illegible] *placeat libertatem adimi* [illegible] qui is vixit sub Severo et Co[illegible] si ergo Commodus *primus* [illegible] in potestatem patronorum [illegible] dique libertos ingratos, et [illegible] poris id ius demum [illegible] Paullus, non potest [illegible] tempore libertatis ademtis [illegible] ducta fuisse. quae igitur [illegible] *poenitentia?* nempe quae [illegible] *novo beneficio.* qui libertatem [illegible] iustam dat, spem tamen [illegible] sibique locum reliquit [illegible] ficii tribuendi. itaque libertus [illegible] trono manet quodammodo [illegible] et ut post ait Tacitus, vinculo [illegible] vitutis attinetur, nempe ab [illegible] tatem iustae libertatis. [illegible] est non dare unquam iustam [illegible] tatem, cuius spem fecerit [illegible] fit, si prioris beneficii [illegible] Ern.

nelius Sulla, claritudine generis et affinitate Claudii, cui per nuptias Antoniae gener erat, ad imperium vocaretur. eius accusationis auctor exstitit Paetus quidam, exercendis apud aerarium sectionibus famosus et tum vanitatis manifestus. 8 nec tam grata Pallantis innocentia quam gravis superbia fuit: quippe nominatis libertis eius, quos conscios haberet, respondit nihil unquam se domi nisi nutu aut manu significasse, vel si plura demonstranda essent, scripto usum, ne vocem consociaret. Burrus, quamvis reus, inter iudices sententiam 10 dixit. exsiliumque accusatori irrogatum, et tabulae exustae sunt, quibus oblitterata aerarii nomina retrahebat.

4 Fine anni statio cohortis assidere ludis solita demovetur, quo maior species libertatis esset, utque miles theatrali

1. *cui*] sic Rhenanus legi voluit, sed non recepit; unde post etiam in edd *qui* mansit, usque ad Lipsium, ni fallor. *qui* et *cui* saepe in libris confunduntur. adde supra ad c. 9. Ern.

3. *apud aerarium sectionibus*] emendis bonis, quae a praefectis aerarii sub hasta venderentur. tales enim auctiones sunt *sectiones*; qui emunt bona, *sectores*: de quibus videant tirones dicta in Clave Cic. sic Claudii bona sub edicto praefectorum venalia apud aerarium pependerunt. Suet. Claud. 9. mox *vanitatibus* omnes edd ante Rhenanum. vitiose. *vanitas* est falsa dicentis, calumniantis. sic apud Cic. Tusc. 3 1 *vanitati* opponitur *veritas*. nisi quis malit de studio captandae gratiae accipere, de qua apud eundem Ciceronem *vanitas* dicitur. post a B afuit *tam*, quod placet Rhenano, ut intelligatur *magis* ante *quam*. *tam* omitti ante *quam* vidimus 3 8. Ern. B *Vct* *vanitatis*.

8. *vocem consociaret*] idem quod Cicero dicit *sermonem communicare*. in hoc superbia, non dignari libertos quibuscum loquare, cum ipse libertus sis. frustra Marcilius *consauciaret*. Ern.

10. *auxiliumque* Ma *et ed pr, tacente Vct.*

11. *monimenta*] diximus *nomina* legendum videri de Pecunia 4 3. Zonaras de Romano Argyropulo 17 12: ἵνα γὰρ τῶν ἀπολωλότων ἰσοστάσια κτήσεται, πράκτωρ ἀντὶ κρατοῦντος ἐγένετο καὶ πικρὸς λογιστὴς, παῖδας πατέρων γεγηρακότα χρέα πραττόμενος, καὶ πυρκαϊὰς ἀνάπτων κατὰ τῶν ὑπηκόων, ἅσπερ ὁ χρόνος ἤδη πολὺς προεσβεύσας κατέσβεσεν ἢ τέως κατέχωσεν ὑπὸ σποδιᾷ. ἐντεῦθεν πολλοὶ τῶν πατρῴων οἰκιῶν καὶ ἀγρῶν ἀπηλαύνοντο, καὶ τὴν πρὶν εὐκληρίαν ἐκδιδυσκόμενοι εἰς πενίαν λαμπρὰν συνηλαύνοντο. Gron. rectissime. nam tabulae in quibus vetera nomina, sunt illa quidem monumenta aerarii, sed non solae. itaque verba latius patent quam sensus patitur; et *tabulae* iam commemoratae sunt. *nomina aerarii oblitterata* sunt veteres aerarii debitores apud Suetonium. res est ita clara et certa ut recipere non dubitaverim. imitatus est Lallemannus. nam quod IGronovius, nimia veneratione Ma, in quo non credit tot litteras frustra scriptas, vult *emolumenta*, id nihil est. *emolumenta* sunt reditus, vectigalia, de quibus nuspiam sermo, cum de quadruplatoribus agitur. Ern. *monimenta retrahebant. finem* Ma *, tacente Vct: ed pr *finem*.*

12. *statio cohortis*] non repeto quae scripsi Epistolic. Quaest. 3 18. Lips.

13. *utque*] *ut* B.

geni nummi viritim dati, et sestertium quadringenties ærario illatum est, ad retinendam populi fidem. vectigal quoque quintae et vicesimae venalium mancipiorum remissum, specie magis quam vi, quia cum venditor pendere iuberetur, in partem pretii emptoribus accrescebat. edixit Caesar ne quis magistratus aut procurator, qui provinciam obtineret, spectaculum gladiatorum aut ferarum aut quid aliud ludicrum ederet. nam ante non minus tali largitione quam corripiendis pecuniis subiectos affligebant, dum qua

Puteolani et seqq omnes, nisi quod fere *quadrigeni* exhibent; ex quo male factum *quadrageni*, quod est in Lipsiana. etiam apud Suet. Ner. 10 in eadem re sic variatur, ut *quadrigeni* sit in scriptis pro *quadringenis*. v. Oudend. Ern. B *quadrigenti*.

1. *sestertium quadringenties*] Alciatus subintelligi vult *centena millia*. quadringenties centena millia nummum summa quadringenties sestertio eadem est. et tamen cum dicitur *quadringenties sestertium*, non intelliguntur *centena millia*, sed tantummodo *centenum*. nam in omnibus quae per adverbia sic enuntiantur, a *decies* usque in infinitum siletur intelligiturque *centenum*. vocabulum autem *sestertium* significat pondus mille nummorum; quot scilicet nummi sestertii in argentum sestertium vel libram argenti sestertiam, hoc est duas et selibram, imputabantur. igitur *quadringenties sestertium*, et *quadringenties centena sestertia*, et *quadringenties centena millia nummum sestertium*, idem. errat non minus Alciatus, cum *decies aeris* dici breviter pro decem millibus aeris probat ex loco Livii, in quo cum scribitur *qui supra* ccc *millia usque ad decies aeris*, ex proximo subaudiendum quod deest, nemo non videt. vide Pecuniam Vet. 2 5. Gron.

2. *vectigal quoque quintae et vic.*] ampla populi Romani vectigalia: nullum, censeo, amplius eo quod e servis libertisque. rem eam paullo uberius a capite mihi tractanti aut gratia aut venia esto. antiquissimum vectigal vicesimae reperio, quae ad libertos. institutum a. u. 397, CMarcio CnManlio cos. Livius 7 16: *ab altero* (CnManlio) *nihil memorabile factum, nisi quod legem nam ... ad Sutrium in castris tribuit, vicesima eorum qui manumittentur, tulit. patres, quia ... haud parvum vectigal ... additum esset, auctores fuerunt*. vicesima semper exhinc ... ad tempora principum ... itaque non infrequens ... libris. ab hac aurum vicesimarium derivo, quod in sanctiore ... de quo Livius 27 10: ... *aurum vicesimarium, quod in sanctiore aerario ad ultimum ... varetur, promi placuit*. ... hoc vectigal in Excursu C, ... ad Tacitum faciunt, vide. ... ubi etiam vide a nobis notata. ... terum remissum est hoc vectigal ... gratiam civium Romanorum, ... emtores: venditores externi; ... ne monet Pichena. Ern.

6. *qui provinciam*] sic ... Rhenanus. ante erat *in provincia* vitiose, ut in G. Ern. *in provincia* BMa *, Beroaldus ... *in provinciam*.*

8. *tali largitione*] int. ludis ... dis, in quibus pecuniae ... largitio, quia sumtus fit in ... populi. hanc ipsam largitionem ... cat mox *ambitum* h. e. ... tiae et gratiae aucupationem, ... quam consequuntur ut ab ... ne tuti sint. per *libidinem* ... ge non modo Venerem ... sed etiam iniustitiam, ... maxime avaritiam. Ern.

esse qui grassaretur pernotuit, augebanturque iniuriae adversus viros feminasque insignes, et quidam permissa semel licentia sub nomine Neronis inulti propriis cum globis eadem exercebant, et in modum captivitatis nox agebatur. Iulius quidem Montanus senatorii ordinis, sed qui nondum honorem capessisset, congressus forte per tenebras cum principe, quia vi attentantem acriter reppulerat, deinde agnitum ora-

phii verba *ore prae* delevit. ceterum vulgatam lectionem defendit (nisi quod et ipse vult *exciperet*) et copiose illustrat NHeinsius ad Vell. 2 116. Ern. B *et fore se Caes. praef.*

deinde ubi C.] haec periodus exitum non habet. apparet copulam ubiubi esse delendam. Acidalius primam delet: *augebantur;* ut sit punctum post *insignes.* IGronovius ultimam, ante *in modum.* illud magis placet. Ern.

2. *insignes*] F *illustres.* Lips. sic et A. Ern.

permissa semel] sic M[a], ed pr, Pichena, Gronovius uterque, Ryckius. ceteri *simili.* Ern.

3. *multi*] melius *inulti.* Lips. sic M[a], Pichena, Ryckius. Ern.

4. *et in*] .T. M[a] *, tacente Vct.*

captivitatis] divino scribendum *captae civitatis.* ea enim facies potius quam carceris custodiaeve. Lips. immo *captivitatis* verum; quo verbo utitur noster etiam 11 23, 16 16, ubi *captivitas urbium.* et deberet esse *captae urbis*, non *civitatis.* Ern.

Iulius quidem Montanus] si memoria mihi firma, poeta quidam eo nomine apud Senecam patrem laudatur. Lips. locus est controv. 16, sed diversus ille ab hoc. *quidem* abest a BG a manu prima, quod non omnino displicet. nam *quidem* addi solet exemplis, quae superiorum confirmandorum caussa adferuntur; quod hic non esse videtur. quidam editi exhibent *quidam*, sed non e scriptis: melius tamen est vulgato. ceterum huius generis nominibus non solet addi, sed obscuris. Ern.

5. *qui nondum honorem*] Suetonius 26 laticlavium vocat: tu scito. ante et sub hoc aevum mos ut liberi senatorum lato clavo induerentur una cum virili toga, curiaeque interessent. ab Augusto institutum, qui *liberis senatorum, quo celerius reipublicae adsuescerent, protinus virili togae latum clavum inducere et curiae interesse permisit*, Suet. 38. a quo more Ovidius Trist. 4 10 28: *liberior fratri sumpta mihique toga est; induiturque humeris cum lato purpura clavo.* iidem ergo laticlavii, iidem capessendis honoribus destinati. noster 14 40: *Valerius Fabianus capessendis honoribus destinatus.* Statius Silv. 3 124: *notus adhuc tantum maioris munere clavi.* alii sunt tribuni laticlavii, de quibus haec non capio. Iulius ergo Montanus senatorii quidem loci, sed qui magistratum adhuc nullum cepisset, et tantum laticlavius. Lips. *congressi* M[a] *,tacente Vct.*

7. *quia via* [vel *qui avia*] *temptantem* MR, quod est etiam in ed pr. BG *qui avia tentantem.* A *quia vi attentantem.* et sic volebant Rhenanus, Danesius. hoc cum IGronovio recepimus. nam consentit vitiosis mss lectionibus. vulgo inde a Puteolano *vim tentantem.* Ern.

deinde agnitum oraverat] miror hic silere, qui manu exaratorum codicum fuere compotes. videtur enim scripsisse Tacitus: *deinde et agnitum oraverat.* huc pertinet illud MSenecae: *nihil est crudelius quam sic offendere, ut magis sis offensurus, si satisfecerit.* Gron. Rhenanus e B notavit *adagnitum.* Ryckius idem e suo. habet [etiam M[a]] et ed pr. Ryckius probat correctionem Gronovii. apud Tertullianum est *adagnitio.* mox [non *autem* M[a], sed *tum* *,Vct tacente.* deinde] BM[a] et ed pr *ple-*

geni nummi viritim dati, et sestertium quadringenties aerario illatum est, ad retinendam populi fidem. vectigal quoque quintae et vicesimae venalium mancipiorum remissum, specie magis quam vi, quia cum venditor pendere iuberetur, in partem pretii emptoribus accrescebat. edixit Caesar ne quis magistratus aut procurator, qui provinciam obtineret, spectaculum gladiatorum aut ferarum aut quod aliud ludicrum ederet. nam ante non minus tali largitione quam corripiendis pecuniis subiectos affligebant, dum quae

Puteolani et seqq omnes, nisi quod fere *quadrigeni* exhibent; ex quo male factum *quadrageni*, quod est in Lipsiana. etiam apud Suet. Ner. 10 in eadem re sic variatur, ut *quadrigeni* sit in scriptis pro *quadringenis*. v. Oudend. Ern. B *quadrigenti*.

1. *sestertium quadringenties*] Alciatus subintelligi vult *centena millia*. quadringenties centena millia nummum summa quadringenties sestertio eadem est. et tamen cum dicitur *quadringenties sestertium*, non intelliguntur *centena millia*, sed tantummodo *centenum*. nam in omnibus quae per adverbia sic enuntiantur, a *decies* usque in infinitum siletur intelligiturque *centenum*. vocabulum autem *sestertium* significat pondus mille nummorum; quot scilicet nummi sestertii in argentum sestertium vel libram argenti sestertiam, hoc est duas et selibram, imputabantur. igitur *quadringenties sestertium*, et *quadringenties centena sestertia*, et *quadringenties centena millia nummum sestertium*, idem. errat non minus Alciatus, cum *decies aeris* dici breviter pro decem millibus aeris probat ex loco Livii, in quo cum scribitur *qui supra* ccc *millia usque ad decies aeris*, ex proximo subaudiendum quod deest, nemo non videt. vide Pecuniam Vet. 2 5. Gron.

2. *vectigal quoque quintae et vic.*] ampla populi Romani vectigalia: nullum, censeo, amplius eo quod e servis libertisque. rem eam paullo uberius a capite mihi tractanti aut gratia aut venia esto. antiquissimum vectigal vicesimae reperio, quae ad libertos. institutum a. u. 397, CMarcio CnManlio cos. Livius 7 16: *ab altero* (CnManlio) *nihil memorabile gestum, nisi quod legem novo exercitui ad Sutrium in castris tribuit, vicesima eorum qui manumittebantur, tulit. patres, quia ea haud parvum vectigal inopi additum esset, auctores fuerunt*. vicesima semper exhibet exercitui ad tempora principum [illegible] itaque non infrequens [illegible] libris. ab hac aurum vicesimarium derivo, quod in sanctiore aerario de quo Livius 27 10: [illegible] *aurum vicesimarium, quod in sanctiore aerario ad ultimos casus servaretur, promi placuit*. plura de hoc vectigal in Excursu C, et ad Tacitum faciunt, vide. [illegible] ubi etiam vide a nobis notata. [illegible] terum remissum est hoc vectigal [illegible] gratiam civium Romanorum, qui [illegible] emtores; venditores externi; [illegible] ne monet Pichena. Ern.

6. *qui provinciam*] sic [illegible] Rhenanus. ante erat *in* [illegible] vitiose, ut in G. Ern. *in provincia* BM[a] *, Beroaldus tacens [illegible] *in provinciam*.*

8. *tali largitione*] int. ludis [illegible] dis, in quibus pecuniae [illegible] largitio, quia sumtus fit in [illegible] populi. hanc ipsam largitionem [illegible] cat mox *ambitum* h. e. [illegible] tiae et gratiae aucupationem, [illegible] quam consequuntur ut ab accusatoribus tuti sint. per *libidinem* [illegible] ge non modo Venerem [illegible] sed etiam iniustitiam, [illegible] maxime avaritiam. Ern.

sed consules relationem incipere non ausi ignaro principe, perscripsere tamen consensum senatus, ille an auctor constitutionis fieret ut inter paucos ei sententiae adversos: quibusdam coalitam libertate irreverentiam eo prorupisse frementibus, vine an aequo cum patronis iure agerent, senten-

1. *relationem inc. non ausi*] nempe intelligendum ea, de quibus dictum, prolata per egressionem relationis, et a consulibus postulatum ut de ea re referrent ad senatum; quod illi facere dubitaverant. *relationem incipere* est etiam 5 4. v. in primis Gronov. Obs. 1 22, nos ad Suet. Caes. 20. Ern.

2. *tamen icsensum* Ma *,tacente Vet.*

senatus: ille auctor] puto legendum interpungendumque, *senatus illi, an auctor constitutionis fieret ut inter paucos et sententiae diversos.* firmant illa Taciti 14 19: *at consules perficere senatus decretum non ausi de consensu scripsere Caesari.* Lips. favent BGMa et edd pr, Puteolani et reliquae veteres omnes, quae habent *ille an. an* casu omissum puto, quod non habent Pichena Lipsius et seqq. at A plane *illi, an*; unde recepit Ryckius, quem sequimur. nam id saltem est in scripto: *ille auctor* clare est vitium operarum, posteris propagatum editoribus. Broterius e R dedit *ille iam auctor.* mox credo vere Freinshemium corrigere *ei sententiae;* quod placebat etiam Ryckio. nam si capias *et* cum IFGronovio (Obs. 1 22 p. 177) pro *etiam*, ut 1 4 *aegro et corpore,* tamen friget, ut opinor. nam haberet vim augendi, quae huic loco non convenit. an enim mirum est sententiae per egressionem relationis dictae adversari quosdam? minimum in tali re est sententia tali modo dicta. ceterum nullo modo potuerunt consules postulare, quod videtur Gronovio l. c., ut quod pro sententia dictum erat a senatoribus relationem egressis, ratum haberet et constitutionem esse sineret sine relatione. nullae tum constitutiones factae sine relatione. ergo quaerunt an sententia illa placeat, velitque relationem fieri. cf. 15 22. Ern. B *in consensum.*

4. *coalitam*] i. e. confirmatam et auctam, ut 14 1 *coalita vetustate imperii audacia.* adde H. 4 55. sumta metaphora ab arboribus et plantis, quae *coalescere* dicuntur, cum radicibus adhaeserunt terrae nec convelli possunt. Ern.

5. *vi an aequo cum patronis*] occisus locus, ita vivam et sentiam ego. ecce tamen vespillones aliquot (non enim medicos) ad hoc funus. est qui legat *vi an aequo — eorum confutarent — intenderent, implere vel p.* alius *ut ne aequo — conculcarent; — implerentve p. s. d.* parcite boni viri: non vos, non ego restituemus sine libris; a quibus nihil hic iuvor. ludibria tamen mea haec: *ut iam nec aequo cum patronis iure agerent. sententia eorum consultari, an verberibus manus ultro intenderent, impune vel poenam suetam dissuadentes.* ad manuum intentionem facit aliquid locus e 3 36: *libertique etiam ac servi patrono vel domino, cum voces, cum manus intentarent, ultro metuebantur.* Lips. ego haec sic lego. *vine an aequo cum patronis iure agerent? sententiam coram confutarent, an verberibus manus ultro intenderent? impellere poenam suam dissuadentes.* h. e. parum abesse quin dubium facerent, vine cum patronis agere an aequo iure, ut pares cum paribus, velint. parum abesse quin irrumperent in curiam, non modo ut sententiam contra se dictam arguant, sed etiam ut manus intentent sententiae auctoribus. denique quid aliud agere adversantes, quam ut arcessant poenam suam et in se ruinam trahant? v. Obs. 1 22 p. 178. Gron. de corrupto misere et tam varie tentato loco vix attinet dicere. illud video, ab initio *ut* necessarium esse propter

nisi lugubri, non animo nisi maesto egit. idque illi imperitante Claudio impune, mox ad gloriam vertit.

33 Idem annus plures reos habuit. quorum Publium Celerem accusante Asia, quia absolvere nequibat Caesar, traxit, senecta donec mortem obiret. nam Celer interfecto, ut memoravi, Silano proconsule magnitudine sceleris cetera flagitia obtegebat. Cossutianum Capitonem Cilices detulerant maculosum foedumque, et idem ius audaciae in provincia suam quod in urbe exercuerat. sed pervicaci accusatione conflictatus postremo defensionem omisit, ac lege repetundarum damnatus est. pro Eprio Marcello, a quo Lycii res repetebant, eo usque ambitus praevaluit ut quidam accusatorum eius exsilio multarentur, tanquam insonti periculum fecissent.

34 Nerone tertium consule simul iniit consulatum Valerius Messala, cuius proavum, oratorem Corvinum, divo Augusto abavo Neronis, collegam in eo magistratu fuisse pauci in senum meminerant. sed nobili familiae honor auctus est collatis in singulos annos quingenis sestertiis, quibus Messala paupertatem innoxiam sustentaret. Aurelio quoque Cotta et Haterio Antonino annuam pecuniam statuit princeps, quamvis per luxum avitas opes dissipassent.

eius ergo caede 40 anni? falsum. nam et caesa paullo ante expeditionem Claudii in Britanniam, uti e Dione liquebit tibi. scribe fideiubente me *quatuordecim annos*. mors enim Iuliae in annum incidit urbis 716, a quo ad hunc Neronis consulatum iusti 14 anni. Lips. at bene Gruterus et Freinshemius monent non tempus intelligi quod a caede illa ad hunc usque annum effluxerit, sed usque ad mortem feminae, quam longaevam fuisse dicit. male ergo quatuordecim in textum recepit Pichena. Ern.

5. *senecta*] Faernus corrigebat *sententiam*, probante Ursino. male, cum clarum sit *traxit* referri ad *P. Celerem*. immo interpunge: *traxit, senecta donec*. Ern.

7. *Cossutianum Capitonem*] hunc aut alium sui aevi intelligi Iuvenalis voluit Sat. 8 9 2: *quam fulmine iusto et Capito et Tutor ruerint damnante senatu, piratae Cilicum*. sed magis certo Fabius I 14: *egregie nobis adolescens dixisse accusator Cossutiani Capitonis videbatur, Graece quidem, sed in hunc sensum "erubescit Caesar timere."* Lips. maculosum f. v. ad H. 2 30. Ern.

13. *periculum fecissent*] sic legitur etiam 16 19 extr. mox Publanus cum Beroaldo *tacente* f. et Alciato *init*. ed Rhenan. *iniit*. Ern.

15. *oratorem*] vulgo *auctorem* pessime. Lips. ed pr et omnes veteres *oratorem*. in Ephiana primum reperi *auctorem*, quod unde ductum sit nescio. Ern.

18. *in sing. annos quingenis* et hunc ergo Suetonius intellexit de *senatorum nobilissimo cuique annua salaria, et quibusdam quingenis constituit*. Lips.

20. *atherio* Ma.

21. *avitas*] vulgo *habitas*, contra latitio. Lips. v. ad II 35. Ern.

Eius anni principio mollibus adhuc initiis prolatatum inter Parthos Romanosque de obtinenda Armenia bellum acrior sumitur, quia nec Vologeses sinebat fratrem Tiridaten iati a se regni expertem esse aut alienae id potentiae dorum habere, et Corbulo dignum magnitudine populi Romani ebatur parta olim a Lucullo Pompeioque recipere. ad haec Armenii ambigua fide utraque arma invitabant, situ terrarum, similitudine morum Parthis propiores, connubiisque permixti, ac libertate ignota illuc magis ad servitium inclinantes. sed Corbuloni plus molis adversus ignaviam militum uam contra perfidiam hostium erat. quippe Suria transmoae legiones, pace longa segnes, munia Romanorum aegerime tolerabant. satis constitit fuisse in eo exercitu veteranos qui non stationem, non vigilias inissent, vallum fossamue quasi nova et mira viserent, sine galeis, sine loricis, itidi et quaestuosi, militia per oppida expleta. igitur diissis quibus senectus aut valitudo adversa erat, supplementum petivit. et habiti per Galatiam Cappadociamque delectus, adiectaque ex Germania legio cum equitibus alariis et editatu cohortium. retentusque omnis exercitus sub pellius, quamvis hieme saeva adeo ut obducta glacie nisi effossa umus tentoriis locum non praeberet. ambusti multorum arus vi frigoris, et quidam inter excubias exanimati sunt. nnotatusque miles, qui fascem lignorum gestabat, ita praeguisse manus ut oneri adhaerentes truncis brachiis decide-

1. *prolatatum*] restituisse se *prorratum* pro vulgato *prolatum* dicit henanus. at illud ed pr et Puolani. sed ed Beroaldi, forte operum vitio, et Alciati *prolatum*. c tamen et AG. Ern.

*6. *ad hoc* Vct.*

9. *illuc*] sic ed pr ceteraeque mnes: Rhenanus *illic* malebat, Lisius *illud*. immo *illuc* verum est. *luc* ad Parthos, h. e. *ad servitium*. d aut *ad servitium* spurium est, t addendum *et*, vel *adque* legenum. Ern.

12. *Romanorum*] Freinshemius covgit *armorum*; probatque Ryckius. Gronovius putat fuisse *Ro. armorum*, inde factum *Romanorum*. *militia*, *disciplina* sane *Romana* saepe occurrit, asperitatis indicandae caussa. Horatius Serm. 2 2 10: *si Romana fatigat militia adsuetum graecari*. Ern.

16. *nitidi et quaestuosi*] comti et ornati more urbanorum et molliorum, quanquam Caesar etiam suos milites *nitere* posse dicebat. dein negotiantes in oppidis, de more Romanorum qui in provincia essent. mox G *Galatiamque*. Ern. *Galitiam* BM[a]. *cappadociamque* M[a]: vulgo *ac cappadociam*.

17. *senectus* BM[a]: vulgo *senecta* *, tacente Vct.*

18. **dilectus* Vct.*

24. *praeriguisse manus*] significat ipsas manus, frigore praemortuas, una cum fasce devolutas vel abie-

stae libertatis an inter amicos datae. recteque libri veteres aliquot in Suet. Aug. 40: *servos non contentus multis difficultatibus a libertate multoque pluribus a libertate iusta removisse.* iusta illa qui manumissi, plane pleneque liberi; qui altera, vinclo adhuc quodam, ut Tacitus ait, attinebantur servitutis. imo retrahi poterant in servitutem. fragmentum quoddam IC veteris a Puteano: *hi qui domini voluntate in libertate erant, manebant servi; et manumissores audebant in servitute denuo eos per vim ducere. interveniebat praetor, et non permittebat manumissum servire.* et addit post: *sed nunc habent propriam libertatem, qui inter amicos manumittuntur, et fiunt Latini Iuniani.* scite ergo ob hunc iteratae (hae sunt iterationes, quarum mentio Iustin. Novell. 78) servitutis metum Messenio servus apud Plautum, qui inter amicos manumissus subiicit Men. 5 9 88: *sed meliore est opus auspicio, liber perpetuo ut siem.* Lips. de retractione in servitutem mox quaeretur. Ern.

2. *poenitentiae*] ut retraheres in servitutem: *beneficio*, ut vindicta liberares. ita apud Plinium ep. 7 16: *facile deflectet ad te, si voles vindicta liberare, quos proxime inter amicos manumisisti.* Lips. non adsentior magno Lipsio, nec illo

fuisset, frustra ian
retur. atque etia
post subinde durio
crevere: nulla le
amissione sancitu
tempora. is initi
quae ad libertatis
facerent, l. 6 ff.
et alend. liberis.
potestatem patrono
nisterium dominis
autem nec hoc m
vel a praeside em
pretium patronis
contra disputat Cu
refellit Gothofredu
l. c., qui et alia
e quibus patet po
pora libertatis ade
maxime perspicun
l. 10 ff. de man
laudatus Schultingi
Iust. p. 573 ed.
placeat libertatem
qui is vixit sub Se
si ergo Commoda
in potestatem patro
dique libertos ingr
poris id ius demu
Paullus, non pot
tempore libertatis
ducta fuisse. qua
poenitentia? nemp
novo beneficio. qu
iustam dat, spem
sibique locum reli
ficii tribuendi. ita

ıeficio locus. quos vindicta patronus non liberaverit, velut inclo servitutis attineri. dispiceret quisque merita, tardeque concederet quod datum non adimeretur. haec sententia aluit, scripsitque Caesar senatui, privatim expenderent cauam libertorum, quotiens a patronis arguerentur: in commune nihil derogarent. nec multo post ereptus amitae liertus Paris quasi iure civili, non sine infamia principis, uius iussu perpetratum ingenuitatis iudicium erat.

Manebat nihilo minus quaedam imago rei publicae. am inter Vibullium praetorem et plebei tribunum Antistium rtum certamen, quod immodestos fautores histrionum et a raetore in vincla ductos tribunus omitti iussisset. comproavere patres, incusata Antistii licentia. simul prohibiti triuni ius praetorum et consulum praeripere, aut vocare ex talia cum quibus lege agi posset. addidit Lucius Piso deignatus consul ne quid intra domum pro potestate animad-

1. cur *vindictae* tantum mentiom facit? nempe quia primo maumissionis per testamentum nulla c ratio habenda erat, quod qui c manumissi sunt, post mortem atroni demum liberi fiunt, erga m adeo ingrati esse non possunt. inde manumissio per censum rassime contingebat, cum census ro ageretur. nam propterea cenm omissum esse, quod, ut apud ceronem Crassus ait de Or. 1 40, *iure civili potest esse contentio, m quaeritur, is qui domini vontate census sit, continuone an i lustrum conditum liber sit*, non to. per calumniam id quaeri posse credo: iuris recepti id fue ut revocari voluntas domini sset, cum iam census esset servus, l nondum lustrum conditum, nego. N.

5. *derogent*] Muretus *derogarent*. te. nam ante dixerat *expendeit*, pendetque utrumque a *scripsit*. hoc genere saepe peccatum. v. e not. 4. recepit et Broterius. N.

ereptus amitae libertus] zaim ergo aliquando in nos moli- Ulpianus, cum scripsit (l. 3 de dict. cau. data) *Neratius etiam libro Membranarum refert Paridem pantomimum a Domitia Neronis filia, decem, quae ei pro libertate dederat, repetisse per iudicem.* filiamque eam Neroni fecit, quae est amita, magna sua librariive culpa. sed librarium id peccasse clementius est; scribendumque *Neronis amita*, aut potius *Neronis consilio*, quod firmat Tacitus, qui Neronis iussu patratum id ingenuitatis iudicium ait. LIPS.

10. *Vibullium*] veteres edd omnes *Bibulium*: sed idem nomen est. [*bibullium* M°.] mox *et a praetore* omnes edd. sed τὸ *et* supervacuum, quod et a ms apud Broterium abest. ERN.

12. *comprobavere*] int. praetoris factum, non tribuni, ut Muretus voluit, corrigens propter ea *non probavere*, quod placet Broterio. ERN.

13. *prohibiti tribuni*] non mirum, quippe qui nec Romae vocationem habuerint, auctore Varrone, cuius verba in Agellii noct. 13 12. in Italia multo minus, quippe cum potestas eorum urbis dumtaxat finibus terminaretur. v. Dionys. 8 87. LIPS.

*16. *adverterent* Vet.*

pellexit iuventa ac luxu, et quia flagrantissimus in amicitia Neronis habebatur. nec mora quin adulterio matrimonium
46 iungeretur. Otho sive amore incautus, laudare formam elegantiamque uxoris apud principem, sive ut accenderet Nero, si eadem femina potirentur, id quoque vinculum potentiae ei adiceret. saepe auditus est consurgens e convivio Caesaris, se ire ad illam, sibi concessam dictitans nobilitatem, pulchritudinem, vota omnium et gaudia felicium. his ar-

certe philosophus) in Octavia, ubi Poppaea inducitur v. 728 sq. *venientem intuor comitante turba coniugem quondam meum gnatumque. properat petere complexus meos Crispinus, et intermissa libare oscula.* Rufinus Crispinus filius eius a Suetonio nominatur c. 35. Lips. immo *Rufii Crispini*: nam sic filius dicitur apud Suetonium l. c. in bonis libris; et sic supra 12 42 dedimus. veteres edd *Ruffi Crispi*, usque ad Lipsium, qui *Crispinus* dedit. Ryckius primus uti nos. Ern. *Rufi Crispi* M[a].

3. *incautus*] vere incautus. et simillima vecordia ille Candaules apud Iustinum 1 7: *hic uxorem, quam propter pulchritudinem deperibat, praedicare omnibus solebat, non contentus voluptatum suarum tacita conscientia, prorsus quasi silentium damnum pulchritudinis esset.* vecordia inquam simili, sed et fato. Lips. Acidalius hic transposita membra putat, et verba *laudare formam principem* post *adiiceret* poni vult. putem Tacitum sic dedisse, quia paullo longior altera ratio facti. si tamen placeat transpositio, malim illa verba statim poni post nomen *Othonis*; quod mollius et probabilius. Ern.

5. *potentiam ei*] sic editi omnes praeter ed pr, quae habet *potentiae. vinculum potentiae* dicitur, ut *vinculum amicitiae* apud Ciceronem pro Plancio 2, quod potentiam, h. e. gratiam, firmat et stabilem reddit. atque, ut frequens est apud eundem *novum vinculum accessit*, sic hic *novum vinculum potentiae adiecit.* itaque mihi valde blanditur ista lectio; praesertim cum durum sit *vinculum potentiae* ad vinculum non auget potentiam, firmat. Ern. *addiceret* M[a].

7. *dictitans*] adhaereas. in an, *a dis iactans*, sed de gnam. B aiunt legi ubi *dictitaret*. ex eo divinatus congestam delibaret. Lips. ficilis hic locus visus, et fassus sit se ex eo non primum varietatem lectionis nisi quod *seque* ante IGronovius coniicit *quippe*. ut opinor, cum nil praecessit ratio reddatur. A consentit ed pr [cum M[a]] habet teolanus Beroaldus Aldus nus Aldus Gryphius *sibi*. et ed seqq *sibi*. A. Perizonius Aa. Hist. corrigebat *divinitus* pro quod ridet IGronovius. locum sic corrigendum *ditus est*, *cum surgens* *dictitaret nobilitatem*; mum puto. nuper autem lectionem epistolarum editam percurrerem, quod Tacito prodesset, p. 671 NHeinsium xisse; nisi quod ille ubi mirum est Graevium potuisse τὸ cum post terrogantem, *quid factum* *ctitaret?* at nihil Cicerone nsitatius; estque in Cic. ep. ad Div. 3 7: *audivi cum diceret.* etiam pro *sibi* vult lius. Ern.

8. *vota omnium, gaudia* *um*] inscriptio veteris

ex primoribus peritia legum et pecuniae magnitudine, cruciatus aegrae senectae misso per venas sanguine effugit, haud creditus sufficere ad constantiam sumendae mortis, ob libidines muliebriter infamis. at Lucius Volusius egregia
5 fama concessit; cui tres et nonaginta anni spatium vivendi, praecipuaeque opes bonis artibus, inoffensa tot imperatorum malitia fuit.

31 Nerone secundum Lucio Pisone consulibus pauca memoria digna evenere, nisi cui libeat laudandis fundamentis
10 et trabibus, quis molem amphitheatri apud campum Martis Caesar exstruxerat, volumina implere, cum ex dignitate populi Romani repertum sit res illustres annalibus, talia diurnis urbis actis mandare. ceterum coloniae Capua atque Nuceria additis veteranis firmatae sunt; plebeique congiarium quadrin-

C. Aminius. nescio an *Caninius Rebilus?* certe (et doleo) ignotus mihi, quicumque hic laudatus iurisconsultus. Lips. ed pr *Caminius Robius*, quod favet coniecturae Lipsii. Ern. B *Amminius Rebius.* A *C. Annaeus Rebius.*

4. *LVolusius*] de huius senio Plinius 7 49: *nuper LVolusius Saturninus omnium, quos in consulatu sententiam rogaverat, superstes fuit.* praefectum eum urbi fuisse colligas ex altero Plinii loco ib. 12: *nuper LVolusio Saturnino in praefectura urbis exstincto, notum e Cornelia Scipionum gentis Volusium* (intelligit Plinius QVolusium, qui consul a 809.) *Saturninum, qui fuit consul, genitum post 62 annum.* et de divitiis eius Tacitus 14 56: *et quantum Volusio longa parcimonia praesivit, tantum in te mea liberalitas explere non potest.* sed et tota Volusiorum domus dives. Tacitus 3 30: *Volusio vetus familia, neque tamen praeturam egressa. ipse consulatum intulit ... opumque, quis domus illa immensum viguit, primus accumulator.* Lips. mox Lipsius malebat *amicitia* pro *malitia.* alias sane noster loquitur sic, pluriumque imperatorum amicitia floruisse homines dicit. vellem viri docti, qui contra Lipsium disputarunt, unum locum attulissent, quo probassent *offensam malitiam* latine dici, et hoc sensu quem hic locus desiderat. si vera est lectio vulgata, intelligenda est sic: inoffensis tot principibus, qui tanta malitia essent ut a viro bono facile offenderentur. Ern.

10. *amphitheatri*] quod totum e ligno struxit. Suet. 12. vide librum nostrum, si placet, de Amphitheatro. Lips. *extruxerat* ABGM[a], edd pr, Rhenani et seqq. at Puteolanus cum sequacibus, h. e. Rivio Beroaldo *tacente Vet* et Alciato, *extruserat*; quod erat in Puteolani vitium operarum. *adstruxerat*, quod est in ed IFGronovii servavitque Ryckius, simile vitium puto cum IGronovio. sed videtur etiam corrigendum *extruxerit.* alias quidem sic noster, eaque est legitima ratio. supra c. 20: *nos quae diversa prodiderint, sub nominibus ipsorum trademus.* et sic alibi. mox ed pr post *res illustres* addit *scribendas.* Ern.

13. *ceterae* M[a].

14. *quadrageni nummi*] illiberalis liberalitas. corrigo *quadringeni*; et do auctorem Suet. 10: *divisis populo viritim quadringenis nummis, senatorum nobilissimo cuique* etc. Lips. altera summa decem Philippos vel ducatones, altera unum facit. Gron. sic GM[a] et edd pr,

Flaminiam compositas insidias, fatoque ev
10 diverso itinere Sallustianos in hortos remea
que eius doli Sullam ementitur, quia forte
nistris principis quidam per iuvenalem licen
passim exercebatur, inanem metum feceran
rum quisquam neque clientium Sullae agni
15 despecta et nullius ausi capax natura eius
rebat: perinde tamen quasi convictus esset,
Massiliensium moenibus coerceri iubetur.

48 Isdem consulibus auditae Puteolanorum
diversas ordo plebsque ad senatum miserant,

5. *a Tiberio usque*] V *Tiberio avo usque*, ex quo fecerim *Tiberio abusque*, deleta priore praepositione. Lips. Vaticano consentit ABGM[a] et ed pr. Lipsii correctionem cum IGronovio veram puto. mox *Mulvius* vera scriptura, non *Milvius*. v. Cort. ad Sall. Cat. 45, et quos ibi laudat. post *celebris* omnes edd. v. ad 2 88 extr. *ventabatque* M[a] et ed pr. eadem mox *solutus*. Ern. M[a] *solitius*.

10. *salustianos* M[a]. mox vulgo *iuvenilem*.

14. *maximeque*] copulam *que* ex M[a] restituit Pichena; quae est etiam in G et ed pr. *a crimine abhorrebat* est, erat einsmodi ut non

Rheginorum ab
lanus a Neron
Apuliae; Dolabel
natem ab Othone

19. *senatorius*
dum τὸ *senatori*
scriptis id vocab
bus; quod miror
cinum esse dilatu
enim Romae *ord*
florentissimus pro
nicipiis *ordo sae*
bus ponitur. Ta
onerabat paventi
tinensis arma et
do. Ammianus
squalens occurrit
quantum antehac

32 libidine deliquerant, ambitu propugnant. factum et senatus consultum ultioni iuxta et securitati, ut si quis a suis servis interfectus esset, ii quoque qui testamento manumissi sub eodem tecto mansissent, inter servos supplicia penderent. 5 redditur ordini Lucius Varius consularis, avaritiae criminibus olim perculsus. et Pomponia Graecina insignis femina, Plautio, qui ovans se de Britanniis rettulit, nupta ac superstitionis externae rea, mariti iudicio permissa. isque prisco instituto, propinquis coram, de capite famaque coniugis 10 cognovit, et insontem nuntiavit. longa huic Pomponiae aetas et continua tristitia fuit. nam post Iuliam Drusi filiam dolo Messalinae interfectam per quadraginta annos non cultu

1. *factum SC.*] quod Pisonianum dictum, in l. Senatus. de SC Silan., et Neronianum a Paullo, Sentent. 3 5. certe conditum vulgatumque est Nerone II et Pisone coss. latum ea de re et antea sub Augusto, PCornelio Dolabella et CSilano coss, unde nomen SC Silaniani; sed minus plene. dixerunt plura ante me Vertranius hoc loco et ICuiacius Observ. 1 18. LIPS.

5. *Lurius* BGMa et edd omnes ante Rhenanum. Rhenanus dedit *Lusius* forte ex 11 31, 12 42. credo cum Ursino et Mureto legendum *Lucius*, ut est in A. interim antiquam scripturam restitui cum IGronovio, qui fallitur, cum Beroaldum primum sic edidisse dicit. *Lurii* in inscriptionibus antiquis passim occurrunt, sed est nomen gentile, ut *Variorum*. LIPS.

6. *Pomponia Graecina*] soror filiave Pomponii Graecini qui consul sub Augusto, et ad quem Elegiae Ovidii de Ponto 1 6, 2 6, 4 9. LIPS. filiam Ryckius putat. ERN. *platio* Ma *et ed pr, tacente Vct.*

7. *qui ovans se de Britanniis retulit*] Virg. G. 4 180: *fessae multa referunt se nocte minores.* et Aen. 7 286: *ecce autem Inachiis sese referebat ab Argis saeva Iovis coniux.* Horat. Sat. 1 6 114: *inde domum me ad porri et ciceris refero laganique catinum.* GRON. haec Alciato opposita corrigenti *quem de Britannis ovasse retuli.* Groslotius e libro edito laudat *ovationem*, sed et illud probat. G *Britannis.* ERN.

superstitionis externae rea] Christianismi credo accusatam hanc feminam, sive, ut tunc confundebant, Iudaismi. non ergo superstitionis sed religionis. etsi universe fateor genus hoc ad θρησκείαν et inanem externumque cultum nimis pronum. Strabo l. 7 p. 297 pulchre et ex veri adyto: ἅπαντες γὰρ τῆς δεισιδαιμονίας ἀρχηγοὺς οἴονται τὰς γυναῖκας. αὗται δὲ καὶ τοὺς ἄνδρας προκαλοῦνται πρὸς τὰς ἐπιπλέον θεραπείας τῶν θεῶν καὶ ἑορτὰς καὶ ποτνιασμούς. σπάνιον δ' εἴ τις ἀνὴρ καθ' αὑτὸν ζῶν εὑρίσκεται τοιοῦτος. LIPS. sic censent et alii, Rhenanus, Agricola, Ryckius. ERN.

10. *nuntiavit*] ita libri omnes, nisi quod Ursinus e codice vetere laudat, *pronunciavit*. fides sit penes auctorem, ut aiunt. ceterum ita legendum et alii censent. forte *iudicavit* fuit. sed vulgatum defendi potest sic: Neroni et senatui, caussa cognita, nunciavit, insontem repertam esse. ERN.

11. *Iuliam Drusi filiam*] duas enim Iulias Claudius sustulit, suasu sive iussu Messallinae, alteram Drusi, alteram Germanici prolem. Suetonius 29, et Dio 60 8 et 18. Seneca in Ludo. LIPS.

12. *per* XL *annos*] luctus hic, ut clarum, ob Iuliam interfectam. ab

Eodem anno cresis populi magnitudinis
publicanorum arguentis, dubitavit Nero an
omitti iuberet, idque pulcherrimum donum
daret. sed impetum eius, multum prius lau
animi, attinuere senatores, dissolutionem
15 si fructus quibus res publica sustineretur
quippe sublatis portoriis sequens ut tributo
postularetur. plerasque vectigalium societa

2. *quam si*] Acidalius vult *quasi*. et sic plane in ed pr. intelligendum autem haec non in senatu dicta, sed in sermonibus privatis coetibusque. post *quod si*, quod e Ma edidit IGronovius, est et in AB et ed pr. id mutatum in *quae*, ut opinor, propterea quod *summa* ad *dissimulationem* referebatur. sed *summa* opponuntur *inanibus*. Ern.

10. *immodestiam* i. e. avaritiam: mox vocat *cupidines*. v. dicta ad Suet. Tit. 4. et inde natam saevitiam, sive, ut post vocat, acerbitatem. Ern.

12. *omitti*] tentat Pichena *remitti*, etsi timide. quis librarius haereret in *remitti*, idque in *omitti* mutaret? *omitti* est aboleri; et de hoc dubitabatur. mox *abolitio* diserte memoratur, et *tollere*; quod plus est quam *remittere*. nam *remissio* plerumque fit ad tempus, *abolitio* in perpetuum. etiam Suetonius Vesp. 16 dixit *omissa vectigalia*: ad quem

vectigalia autem
portoriis, acci
Vect. P. R. c.
post *portoria* s
Ern.

14. *senatores*]
meum illud *senio*
lud est in omnib

16. *sequens*] [r
tat *sequi*. int.
2 53: *non esse*
5 8: *alterum al*
Ern.

17. *societates*]
tio est ut tot v
necessitates? soci
publicanis toties
nem commemoran
loca pigeat. v.
tamen in his que
ravit ad orat. p
vel quod erat pat
ceps iam diu p
quod is ab sociis
quia, inquit, ille

Eius anni principio mollibus adhuc initiis prolatatum inter Parthos Romanosque de obtinenda Armenia bellum acriter sumitur, quia nec Vologeses sinebat fratrem Tiridaten dati a se regni expertem esse aut alienae id potentiae do-
5 num habere, et Corbulo dignum magnitudine populi Romani rebatur parta olim a Lucullo Pompeioque recipere. ad haec Armenii ambigua fide utraque arma invitabant, situ terrarum, similitudine morum Parthis propiores, connubiisque permixti, ac libertate ignota illuc magis ad servitium inclinan-
10 tes. sed Corbuloni plus molis adversus ignaviam militum quam contra perfidiam hostium erat. quippe Suria transmotae legiones, pace longa segnes, munia Romanorum aegerrime tolerabant. satis constitit fuisse in eo exercitu veteranos qui non stationem, non vigilias inissent, vallum fossam-
15 que quasi nova et mira viserent, sine galeis, sine loricis, nitidi et quaestuosi, militia per oppida expleta. igitur dimissis quibus senectus aut valitudo adversa erat, supplementum petivit. et habiti per Galatiam Cappadociamque delectus, adiectaque ex Germania legio cum equitibus alariis et
20 peditatu cohortium. retentusque omnis exercitus sub pellibus, quamvis hieme saeva adeo ut obducta glacie nisi effossa humus tentoriis locum non praeberet. ambusti multorum artus vi frigoris, et quidam inter excubias exanimati sunt. annotatusque miles, qui fascem lignorum gestabat, ita prae-
25 riguisse manus ut oneri adhaerentes truncis brachiis decide-

1. *prolatatum*] restituisse se *prolatatum* pro vulgato *prolatum* dicit Rhenanus. at illud ed pr et Puteolani. sed ed Beroaldi, forte operarum vitio, et Alciati *prolatum*. sic tamen et AG. Ern.

*6. *ad hoc* Vct.*

9. *illuc*] sic ed pr ceteraeque omnes: Rhenanus *illic* malebat, Lipsius *illud*. immo *illuc* verum est. *illuc* ad Parthos, h. e. *ad servitium*. sed aut *ad servitium* spurium est, aut addendum *et*, vel *adque* legendum. Ern.

12. *Romanorum*] Freinshemius corrigit *armorum*; probatque Ryckius. IGronovius putat fuisse *Ro. armorum*, inde factum *Romanorum*. *militia*, *disciplina* sane *Romana* saepe occurrit, asperitatis indicandae caussa. Horatius Serm. 2 2 10: *si Romana fatigat militia adsuetum graecari*. Ern.

16. *nitidi et quaestuosi*] comti et ornati more urbanorum et molliorum, quanquam Caesar etiam suos milites *nitere* posse dicebat. dein negotiantes in oppidis, de more Romanorum qui in provincia essent. mox G *Galatiamque*. Ern. *Galitiam* BM[a]. *cappadociamque* M[a]: vulgo *ac cappadociam*.

17. *senectus* BM[a]: vulgo *senecta* *, tacente Vct.*

18. **dilectus* Vct.*

24. *praeriguisse manus*] significat ipsas manus, frigore praemortuas, una cum fasce devolutas vel abie-

1. et c. 55 *his* M[a].

4. *quadr. quinquagesimaeque*] portorium id fuit, explicatum Quinctiliano in parte, Declam. 359: *praeter instrumenta itineris, omnes res quadragesimam publicano debeant.* sed abolitio haec Neroniana non firma. certe Symmachi aevo iterum praebita quadragesima, ut discas e l. 5 ep. 65: *quadragesimae portorium non recte poscitur a senatoribus candidatis, quia nostri ordinis functiones onerari geminis incommodis non oportet. quaeso igitur ut humanitatem nostri ordinis editoribus impartias, et ursorum transvectionem cupiditati mancipum subtrahas.* etiam quinquagesima; de qua ib. ep. 62: *quaestores ordinis nostri numquam ferarum suarum portorium contulerunt. nunc a fratre meo Cynegio V. C. quinquagesimae vectigal exigitur, quod solos ursorum negotiatores, utpote quaestui servientes, oportet agnoscere.* de hac quadragesima capio Suetonium Vesp. 1: *huius filius publicum quadragesimae in Asia egit, manebantque* (lego *mantantque*, quia pervenisse eas ad suum aevum subindicat Tranquillus; vel potius *monebantque*) *imagines sub hoc titulo καλῶς τελωνήσαντι.* at Cal. 40 alia hercle ab ista: temporaria dumtaxat, et quae cum impuro illo pe-

3 10 sq, quae
nuerunt decumani
portorium sed q
um abolitam cu
28 aliisque statui
hemium, qui (de
13 t. 2 p. 550 sq
pugnat e nummo Ga
REMISSA extat,
(de Vect. P. R.
rationibus, quibu
quemque putem.
bene correxit Rhe
ex auctionibus. E
tesimae M[a].

6. quae haec
quae Romam? e
gypto puta aliisq
alimenta plebis.
ipsis provinciis
quo et quatenus
veherent? fraud
committi solere e
provincialibus, e
disces. *emere*, i
menta et vendere
vortia itinerum e
gionum indicebatu
proximis hibernis
deferrent, *donec*
promptu erat, pa
ret. LIPS.

et ne censibus]
co lumen a PFa
LIPS.

n absolvit Caesar, Camerinum adversus privatos et pau-
, saevitiae magis quam captarum pecuniarum crimina
scientes. Silvanum magna vis accusatorum circumsteterat,
cebatque tempus evocandorum testium: reus ilico defendi
tulabat. valuitque pecuniosa orbitate et senecta, quam
a vitam eorum produxit quorum ambitu evaserat.

Quietae ad id tempus res in Germania fuerant, ingenio
um, qui pervulgatis triumphi insignibus maius ex eo
is sperabant, si pacem continuavissent. Paullinus Pom-
is et Lucius Vetus ea tempestate exercitui praeerant.
tamen segnem militem attinerent, ille inchoatum ante
et sexaginta annos a Druso aggerem coercendo Rheno
olvit, Vetus Mosellam atque Ararim facta inter utrum-
fossa connectere parabat, ut copiae per mare, dein Rho-
o et Arare subvectae per eam fossam, mox fluvio Mo-

ρημα τοῦτ' ἔχοντες, ἀλλ' ἐς
τοῦ Νέρωνος νίκας τὰς Πυ-
ς ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ἠσέβουν.
Dionis sive abbreviatoris eius
iptus locus, scriboque ὅτι Ποι-
etc. Sulpicii enimvero non
ici sed Poetici cognominati,
iquere potest ex Fastis. quod
omen ad iniuriam suam trahe-
Nero, quia ipse solus victor,
Pythicus. notabit ergo phi-
us similitudinem aliquam inter
voces veteri germanaque pro-
iatione fuisse. Lips. *Supplicium*
elinum Ma.

omponium Silvanum] est cum
peium Silvanum in Tacito (H.
) reperias; est cum Poppaeum.
riorum ea varietas sit an ho-
sn, alibi videbo. Lips. infra
ex Ma et ed pr *vitam eorum;*
o ex iisdem et G *Pompeius et*
s. Ern.

inchoatum a Druso aggerem]
igitne fossam Drusianam, Isa-
odie cognomine insignem? quae
um imminuit, exhausit, et
coercuit? an potius aliud
in Gallica ripa, quo tumidum
agum cum pernicie accolarum
m reprimeret? videtur. et
o ad aggerem istum quae H. 5
cripta, *quin et diruit molem a*
Druso Germanico factam, Rhenumque prono alveo in Galliam ruentem, disiectis quae morabantur, effudit. vidi qui molem eam vellent esse Drusoburgum, ad Isalam nunc situm. nae illi falluntur. nam qui potest? in Galliarum ripa ea moles fuisse debuit, non in Germaniae, uti facto Civilis Tacitique verbis ratio constet. refellere quidem igitur aliena possim, firmare adhuc ipse nihil. Lips. Ryckius LXVI redigit, ducto initio numerandi ab a. u. 745, quo Drusus consul in Germania mortuus. sed non necesse est terminum temporis, cuius annos Tacitus tradit, ponere in anno eo cuius res iam exponuntur. turbae ex ea re ortae hic traduntur. opus quidem ipsum aliquot annis ante coeptum est. de aggere ipso vide H. l. c. Ern.

13. *Mosellam atque Ararim*] deus bone, utile, magnum, regium vel Romanum plane opus! sic Carolus Magnus Danubium et Rhenum statuit, alii alia: sed omnes statuerunt tantum. et nescio quae vis ab alto fere impedit mutari haec per naturam statuta. Lips. paullo post pro *exin* ed pr *dein.* Pichena volebat *et in;* quod non necesse puto. Ern. *Ararim* deest Ma.

insedere, auctore Verrito et Malorige, q
regebant in quantum Germani regnantur.
domos, semina arvis intulerant, utque pati
cebant, cum Dubius Avitus, accepta a Pa
15 minitando vim Romanam, nisi abscederent
locos aut novam sedem a Caesare impetrare
ritum et Malorigem preces suscipere. pro
dum aliis curis intentum Neronem opperiuntu
barbaris ostentantur intravere Pompeii theatr
20 tudinem populi viserent. illic per otium (n
cris ignari oblectabantur) dum consessum ca

2. *itinerum* vulgo.

3. *Aelius Gracilis*] e libris *Aelius Gracchus*. Lips. sic et A. at ed pr *eius Gracilis*: fuit *Elius*, ut in seqq. G *helius*, ut ante Lipsium edebatur. mox veteres edd *Vetere*, usque ad Rhenanum, *Veterem* AM[a]. deinde AB *cohibentur*, eleganter. ceterum ad h. l. v. Marca Primat. Lugd. p. 160. Ern.

12. *in qua tum*] M[a] *in quantum Germani*, optime. i. e. quatenus Germanis quidem est regnum, qui in semilibertate. Lips. omnes coniecturas irritas fecit M[a], cuius lectio editur inde a Pichena, ad pr

sedem figere Ca
edd ante Rhenan
Ern.

14. *Dubius*] la
bius, inducente
ronis temporibus
Germaniaeque in
tum significat,
Avernorum cum
Vibio Avito prae
spicabar de Didi
male: nam et a
mae membranae
Vibio. Gron.
cum Bucherio,
nus ad Plinium,

um, quis eques, ubi senatus percunctantur, advertere
lam cultu externo in sedibus senatorum; et quinam fo-
rogitantes, postquam audiverant earum gentium legatis
noris datum quae virtute et amicitia Romana praecel-
, nullos mortalium armis aut fide ante Germanos esse
mant, degrediunturque et inter patres considunt. quod
er a visentibus exceptum, quasi impetus antiqui et
aemulatione. Nero civitate Romana ambos donavit,
s decedere agris iussit. atque illis aspernantibus
iaris eques repente immissus necessitatem attulit, captis
ve qui pervicacius restiterant.

Eosdem agros Ampsivarii occupavere, validior gens
nodo sua copia, sed adiacentium populorum miseratione,
pulsi a Chaucis et sedis inopes tutum exsilium orabant.
tque iis clarus per illas gentes et nobis quoque fidus,

uosdam cultu ext.] Armenios
thos, sedentes in senatu, uti
ter Suetonius loquitur. mo-
utem eum fuisse, et hunc ho-
bene meritis sociis, didici
ino, qui de Massiliensibus
*ob quod meritum et immuni-
is decreta et locus spectaculo-
senatu datus.* item Iosepho,
ecretum CCaesaris et senatus
pro Iudaeis 14 10 6, in
erba: *δίδοσθαί τε Ὑρκανῷ
αὶ τοῖς αὐτοῦ, καὶ πρεσβευ-
οῖς ὑπ' αὐτοῦ πεμφθεῖσιν,
πυγμῇ μονομάχων καὶ θη-
εαθιζομένους μετὰ τῶν συγ-
ῶν θεωρεῖν.* Dio 68 15:
*Ῥωμανὸς τοὺς πρεσβευτὰς
παρὰ τῶν βασιλέων ἀφικνου-
ς ἐν τῷ βουλευτικῷ θεάσα-
πολει.* etsi vetuerat id ante,
iadam caussa, Augustus, ut
tonio leges 44. interdicto ta-
on firmo. sed ait Iustinus,
in senatu; et Suetonius Dom.
equite spectare. nec errent
qui apud Suetonium in Clau-
senatoriis tentant reponere.
od de legatis his ad Neronis
a Tacitus rettulit, eximium
quae nostrae simplicitatis fa-
Tranquillo visum Claudio
ere 25. errat, me iudice,
illus. Lips.

3. *legatis*] *legum* M[a].

6. *degrediunturque*] sic bene e M[a] dedit Pichena. veteres omnes *digrediunturque*, ut alibi. v. ad 4 49 et 74. Ern. mox *inter partes* M[a].

8. *aemulatio*] libri aliquot *aemulatione;* ex quibus iunctim tunc scribam *quasi impetus antiqui et boni aemulatione:* et sane sic fuit. Lips. *impetus* est repentinus animi ex honesto motus. ut c. 50: *sed impetum eius, multum prius laudata magnitudine animi, attinuere seniores. antiquum*, quod quodammodo excedit modum saeculi et antiquitati laudatae par est. *aemulatio* autem *bona*, ut alibi *prava*. sic igitur accipe: *quasi* quod esset *impetus antiqui et bona aemulatione* fieret. Gron. *bona aemulatione* mss et edd veteres ante Rhenanum, qui dedit *aemulatio*. Ern.

12. *Amsibarii* BM[a]. ed pr *Ansivarii*, et infra [cum M[a]] *Ampsivariis*, *Ampsivariorum*. in loco Ammiani 22 10, ex quo Rhenanus Ansuarios laudat, putatque eosdem cum his, *Attuarii* hodie leguntur, quae est gens Francorum. v. ibi Lindenbr. et Vales. male igitur e loco Taciti colligit Rhenanus Francos e Chaucis prodisse. mox ed pr *Boia-*

rum gens retro ad Usipios et Tubantes concessit. quorum terris exacti cum Chattos, dein Cheruscos petissent, omnis longo, hospites, egeni, hostes, in alieno, quod invenerat, caeduntur; imbellis aetas in praedam divisa est.

57 Eadem aestate inter Hermunduros Chattosque certatum magno praelio, dum flumen gignendo sale fecundum et terminum vi trahunt, super libidinem cuncta armis agi religione insita, eos maxime locos propinquare caelo, precesque mortalium a deis nusquam propius audiri. inde 10 dulgentia numinum illo in amne illisque silvis salem prodi nire, non ut alias apud gentes eluvie maris arescente nitet, sed super ardentem arborum struem fusa ex contrariis inter se elementis, igne atque aquis, concretum. sed bellum Hermunduris prosperum, Chattis exitio fuit, quia vinci

vitium operarum in ed Puteolani fuit, quod sequerentur ceteri, sive ita ille e ms edidit, quod credo. etiam infra 14 33 confunduntur *deferentibus* et *defendentibus*. id si est, tanto magis libet suspicari Tacitum dedisse *defugientibus*. ac fortasse in mente habuit locum Caesaris B. G. 6 13: *iis omnes decedunt* (pro quo noster *absistere*), *aditum eorum sermonemque defugiunt*. notio *deserendi* est iam in *sola*; quod est *deserta*. Ern.

5. *catthosque* M[a], et infra *catthis*.

6. *flumen gign. sale f.*] non abhorret certe a fide, ut hoc flumen Sala fuerit, argumento vel nominis ipso. flumen nobile, mihi carum, domicilii olim caussa, et Andreae Ellingeri, medici primarii, cuius fides et doctrina magna mihi, dum vivam. Lips. mox *libidinem* est a Rhenano. superiores omnes *libidine*. illud tamen verum est. mox G *vi*, *armis*. Ern.

10. *salem*] IGronovius notat e M[a] *item*; et plane sic est in G et ed pr. *salem* ceteri omnes. mox BGM[a] *arentem*. male. Ern.

11. *arescente unda, sed*] Muretus *arescente*, *sed unda*. at ipsa de re Plinius 31 39: *Galliae Germaniaeque ardentibus lignis aquam salsam infundunt*. Varro R. R. 1 7: *in Gallia Transalpina intus ad Rhenum, cum exercitum duxi, aliquot regiones accessi, ubi nec fossicium nec marituma invenerunt, sed ex quibusdam lignis et bustis carbonibus salis pro ... rentur*. ubi Iego intus ... particula additita reiecta. Isidorus Orig. 16 2: *... maris sponte gignitur, aquam ... tremis litoribus vel scopulis ... et sole decocta*. Gron. ... sequitur Broterius. Ern.

12. *ex* GM[a] et edd ... Rhenanum, qui delevit. ... restituit. idem M[a] *alimenta* ... tiose. initia hic et materia, ... sal fiat, non alimenta ... *concreta* scripti et editi ... *concretum* est e correctione ... quam ille tamen non recepit ... tum, sed Pichena et seq. Ern.

14. *Cattis exitio fuit*] non ... mulo alucinationem ... viri docti nostratis, qui ab ... initia derivat Batavae genti ... enim victos pulsosque ... Cattos devenisse maritimo ... ubi nunc Batavia est, ... dedisse inter Belgas ... genti. caecitatem! Batavi ... lebresque diu ante ... ronis pugnam; et Cattorum ... tio, de qua Tacitus ... non dubie antiquior. ... quit, *non multum ex ripa*, ...

grediendi. nec tamen proximo itinere ductae legiones, quae si amnem Araxen, qui moenia alluit, ponte transgrederentur, sub ictum dabantur: procul et latioribus vadis transiere. at Tiridates pudore et metu, ne si concessisset obsidioni, nihil opis in ipso videretur, si prohiberet, impeditis locis seque et equestres copias illigaret, statuit postremo ostendere aciem et dato die praelium incipere, vel simulatione fugae locum fraudi parare. igitur repente agmen Romanum circumfundit, non ignaro duce nostro, qui viae pariter et pugnae composuerat exercitum. latere dextro tertia legio, sinistro sexta incedebat, mediis decimanorum delectis; recepta inter ordines impedimenta, et tergum mille equites tuebantur, quibus iusserat ut instantibus comminus resisterent, refugos non sequerentur. in cornibus pedes sagittarius et cetera manus equitum ibat, productior cornu in sinistro

xia rege, suasu Annibalis Poeni. Plutarchum adi in Lucullo c. 65. Lips. Ern.

7. *dato die* i. e. primo die dato, cum illuxisset. ita 4 40: *datoque tempore non reticebo*, i. e. oblato. Lips. Pichena coniicit *claro die*. frustra. vir doctus apud Ryckium *nato*, quod nimis poeticum. mox *incedebat* ed pr, ut post (e B) castigavit Rhenanus. in Puteolani ed est *insedebat*, vitio operarum, ut facile intelligitur: tamen id expressere Rivius Beroaldus et Alciatus. Ern.

11. *dilectis*] miratur Grotius, non vidisse viros tot eruditos nullum his verbis esse sensum: mutatione opus levi, *dilecti*. mediis locis scilicet (praecessit enim latere dextro et sinistro) incedebant lectissimi legionis decimae. multo magis mirum τὸν πάνυ non vidisse *medios* esse qui mediam aciem tenerent, qui in medio incederent: deinde *mediis decumanorum delectis* dici verbi substantivi participio intellecto, perinde ac si esset: cum medii forent ex decuma legione delecti; cum lios haberent decumanorum dele-. Gron. mox G *insisterent*. —N.

14. *pedes, sagittarius*] sic edd omnes inde a Puteolano. sed ed pr *pedites sagittariique*. copulam quidem etiam Muretus et Acidalius addi volebant. itaque recepissem lectionem ed pr, nisi ceterorum mss auctoritas obstaret, e quibus nil varietatis notatum a quoquam video; unde suspicor in iis vulgatum fuisse. et id eodem redit, modo interpungatur post *pedes*, ut fecimus. Ern.

15. *productior cornu in sinistro*] expeditior omnino et verior erit lectio *productiore cornuum sinistro*. e cornibus, inquit, productius erat sinistrum; et caussam addit. Lips. *productiore cornu in s.* Ma (quamquam non satis consentiunt qui inspexere) ed pr et seqq *tacente Vct* ad Rhenanum, qui (e B) dedit *productior*, quod est et in GO. A *productiore eorum sinistro*. atque etiam ultima in *productiore* in Ma est inducta. ego malui scripturam Rhenani sequi, quae mihi commodissima videtur omnium, quam meram coniecturam. *productior* int. manus equitum peditumque. ceterum licet suspicari *cornu* e margine irrepsisse. brevitatis quidem si satis retinens Tacitus, non posuit. Ern. *productior cornus in s.* O. neque aliter Ma, teste Furia.

per ima collium, ut si hostis intravisset, fronte simul et sinu exciperetur. assultare ex diverso Tiridates, non usque ad iactum teli, sed tum minitans tum specie trepidantis, si laxare ordines et diversos consectari posset. ubi nihil te-
5 meritate solutum, nec amplius quam decurio equitum audentius progressus et sagittis confixus ceteros ad obsequium
41 exemplo firmaverat, propinquis iam tenebris abscessit. et Corbulo castra in loco metatus, an expeditis legionibus nocte Artaxata pergeret obsidioque circumdaret agitavit, conces-
10 sisse illuc Tiridaten ratus. dein postquam exploratores attulere longinquum regis iter et Medi an Albani peterentur incertum, lucem opperitur; praemissaque levis armatura, quae muros interim ambiret oppugnationemque eminus inciperet. sed oppidani portis sponte patefactis se suaque Ro-
15 manis permisere. quod salutem ipsis tulit. Artaxatis ignis immissus, deletaque et solo aequata sunt, quia nec teneri sine valido praesidio ob magnitudinem moenium, nec id nobis virium erat quod firmando praesidio et capessendo bello divideretur: vel si integra et incustodita relinquerentur, nulla
20 in eo utilitas aut gloria quod capta essent. adiicitur miraculum velut numine oblatum: nam cuncta extra, tectis tenus, sole illustria fuere; quod moenibus cingebatur, ita repente

3. *si laxare*] si efficere posset ut Romani ordines laxarent, ac deinde ipse distractos persequi et urgere posset. mox, quod e Ma dedit *obsidioque* pro *obsidioneque* Ryckius et IGronovius, est etiam in ed pr. alterum induxit Puteolanus, non Beroaldus, illius imitator. *obsidium* saepius Tacitus quam *obsidio*. Ern.

*12. *levi* Vct, et sic A et ed pr.*

16. *aequata*] ed pr *adaequata*, quod recipere non dubitavi, cum sit Tacito usitatum verbum. v. 12 60, 15 9. etiam Liv. I 29: *omnia tecta adaequat solo*. et alii. Ern.

teneri] verbum deest, unde pendeat *teneri*; unde Grotius malebat *tenere*, ut referretur ad *erat*. sed potest intelligi *poterant*, quod in seqq quodammodo latet. Ern.

21. *numine*] F superadditum *deum numine*. Lips. frustra: nam simpliciter quoque dicitur *numine*. Ern.

cuncta extra tecta hactenus sole] puto *cuncta extra*, *tecta tenus*, sive, quod in Ma esse postea dedici, *tectis*. sententia: extra urbem, usque ad tecta domusque, omnia sole liquida. Lips. posteriorem correctionem recepere Gronovii, scripturam Ma Pichesa et Ryckius: superiores omnes edd habent *tecta hactenus*. *hactenus* sive de loco sive de tempore capias, ineptum est, nec sensum commodum habere potest; primamque syllabam natam esse arbitror e prima in *tecta* vel *tectis*. *tenus* iungitur quidem interdum etiam accusativo: sed quia tamen Ma clare *tectis* habet, hoc praeferendum puto. Ern. non tenus Ma, sed *actenus*. idem mox *quod repente moenibus ita atra*. et *infensantibus de deis*. *ed pr, Puteolanus, Beroaldus (tacente Vct):

atra nube coopertum fulguribusque discretum est ut quasi infensantibus deis exitio tradi crederetur. ob haec consalutatus imperator Nero, et senatus consulto supplicationes habitae; statuaeque et arcus et continui consulatus principi, utque inter festos referretur dies quo patrata victoria, quo nuntiata, quo relatum de ea esset, aliaque in eandem formam decernuntur, adeo modum egressa ut Gaius Cassius de ceteris honoribus assensus, si pro benignitate fortunae dis grates agerentur, ne totum quidem annum supplicationibus sufficere disseruerit, eoque oportere dividi sacros et negotiosos dies, quis divina colerent et humana non impedirent.

42 Variis deinde casibus iactatus et multorum odia meritus reus, haud tamen sine invidia Senecae damnatur. is fuit Publius Suillius, imperitante Claudio terribilis ac venalis, et mutatione temporum non quantum inimici cuperent demissus, quique se nocentem videri quam supplicem mallet. eius opprimendi gratia repetitum credebatur senatus consultum poenaque Cinciae legis adversum eos qui pretio causas oravissent. nec Suillius questu aut exprobratione abstinebat, praeter ferociam animi extrema senecta liber, et Senecam increpans infensum amicis Claudii, sub quo iustissimum exsilium pertulisset. simul studiis inertibus et iuvenum imperitiae suetum livere iis qui vividam et incorruptam eloquen-

quod repente moenibus cingebatur, ita atra —. et sic AG.*

1. *fulguribus discretum*] modus loquendi ductus a poetis, qui fulguribus *nubes dividi* dicunt. Horat. C. I 34 5: *Diespiter igni corusco nubila dividens.* et sic saepe alii. G *fulgoribus.* Ern.

2. *consalutatus Imp.*] primum G *consulatus*, sed superne adiecta *t*, ut fieret *consultatus.* *Vct *consolatus.** deinde, quod per compendium erat *Imper*, id in ed pr est *imper*, sive in ms illud vitium fuit, ve descriptor codicis intulit. deinde pro *et SC* est *ex SC*; quod verum est. porro vitiose *supplicationesque* post *dis grates.* tandem *et aeque oportere* - - *colerent. colerent* quidem etiam GM[a] ceteraque edd ante Rhenanum; qui quare *colerentur* reposuerit, idque tam constanter secuti sint editores, non assequor. ego cum IGronovio *colerent* restitui. Ern. B *consulatus* et *colerentur.*

18. *legis Cinciae* i. e. SCti facti ante ad legem Cinciam emendandam, quo poena constituta. nam lege Cincia, quae proprie dicta, nulla poena constituta fuit. vide dicta in Excursu 24 ad Suetonium. Ern. vulgo *adversus.*

23. *livere*] sic BM[a], cui concinit ed pr *lividae*: G et Puteolanus *invidere;* quod omnes secuti sunt ad Pichenam. *livere* pro invidere frequens huic aetati. distinguuntur tamen *livere* et *invidere* in Dial. de Orat. 25. ceterum omnes ante Rhenanum habent *iuvenem*, pro quo ille recte dedit *iuvenum.* at G *a iuventute imperita suetum.* Ern.

nomine Boiocalus, vinctum se rebellione Cherusca inm
minii referens, mox Tiberio et Germanico ducibus sep
meruisse. quinquaginta annorum obsequio id quoque
gere, quod gentem suam dicioni nostrae subiceret. qu
5 partem campi iacere, in quam pecora et armenta mi
aliquando transmitterentur? servarent sane receptos
bus intra hominum famam: modo ne vastitatem et
nem mallent quam amicos populos. Chamavorum qu
ea arva, mox Tubantum et post Usipiorum fuisse.
10 caelum deis, ita terras generi mortalium datas; quaeque
cuae, eas publicas esse. solem deinde respiciens et
sidera vocans, quasi coram interrogabat vellentne
inane solum: potius mare superfunderent adversus

culus, G *Biocalus*. M[a] infra *bolocalo*.

2. *et* deest M[a].

3. L] libri veteres *quadraginta*. a clade certe Variana ad hoc aevum 46 circiter anni sunt. Lips. edd veteres et G *quinquaginta*, recte, numero rotundo, etsi aliquot anni ad veritatem desint. Ern. *et quinquaginta* ABM[a].

4. *quotam*] forte *quo tantam*, aut *quo eam*. vulgatam etiam tolero et capio. Lips. *iacere* dicitur campus qui non colitur, nullos fructus edit. aliter *agri iacere* dicuntur apud Petron. c. 44, nempe cum non sunt in magno pretio, cum pretia eorum iacent, ut Cicero loquitur pro Rosc. Com. 12. Ern.

6. *receptos*] scriberem *exceptos* et *famem*. Lips. edidi, ut est in omnibus scriptis et edd ante Freinshemium, qui de coniectura edidit *receptus* et *famem*; quorum illud quidem commodum sensum habet, non hoc, in hoc quidem loco. *receptos* int. agros vel campos, ex antecedente. *agri recepti gregibus* sunt concessi, dati gregibus alendis. *recipi* eleganter dicuntur quae excipiuntur, reservantur (v. Gron. ad Sen. Cons. ad Marc. c. 10); atque idem est quod ante c. 54 *sepositus usui militum*. apud Livium
reliquam captivam pecunia
dificationem templi seposu
inter hominum famam
modo campi illi sint
iis locis ubi homines sint,
quod clarum est e
vastitatem et solitudinem
hominum famam, sive
locis habitatis illa aetas
que illustrat Gron. Obs.
hunc locum similiter
Freinshemii coniectura
pta in edd IFGronovii
Ryckii, et, prima parte,
novii. mox *sicuti* M[a]
Ern.

9. *usiporum* M[a], et c. 54.

10. *quaeque vacuae*] sup
disse Tacitum *quaeque*
hoc exemplum addendum
notavimus Obs. 2 14.
etiam ab ed pr abest,
levit Pichena. copulam
nanus. Ern.

11. *respiciens*] ABM[a]
despiciens; quod ridiculo
in textum receptum,
quasi radios in terram
adspexerit. *respiciens*
teolano omnes. Rhenanus
bat *aspiciens*. at *respiciens*
spicere etiam 14 8.
idem. Ern.

urbana crimina incipi, quorum obvii testes erant. ii acerbitate accusationis Quintum Pomponium ad necessitatem belli civilis detrusum, Iuliam Drusi filiam Sabinamque Poppaeam ad mortem actas, et Valerium Asiaticum, Lusium Saturninum, Cornelium Lupum circumventos; iam equitum Romanorum agmina damnata, omnemque Claudii saevitiam Suillio obiectabant. ille nihil ex his sponte susceptum, sed principi paruisse defendebat, donec eam orationem Caesar cohibuit, compertum sibi referens ex commentariis patris sui nullam cuiusquam accusationem ab eo coactam. tum iussa Messalinae praetendi et labare defensio: cur enim neminem alium delectum qui saevienti impudicae vocem praeberet? puniendos rerum atrocium ministros, ubi pretia scelerum adepti scelera ipsa aliis delegent. igitur adempta bonorum parte (nam filio et nepti pars concedebatur, eximebanturque etiam quae testamento matris aut aviae acceperant) in insulas Baleares pellitur, non in ipso discrimine, non post damnatio-

venit: ego Siciliam totam quinquaginta diebus sic obii ut omnium populorum privatorumque iniurias cognoscerem. Asconius in Orat. pro Scauro: *subscripserunt Triario in Scaurum LMarius L. F, M et Q Pacuvii fratres, qui inquisitionem in Sardiniam itemque in Corsicam insulas dies tricenos acceperant.* Plinius Ep. 3 9: *addiderunt Baetici, quod simul socios ministrosque Classici detulerunt, nominatimque in eos inquisitionem postulaverunt.* p. p: *Norbanum Licinianum legatum et inquisitorem.* et mox: *non legati nomen, non inquisitionis officium.* quae firmant lectionem M^a *impetraverant*, indignam quam silentio Lipsius transmitteret. Aurelius *impetraverat*, interpretatur, annum ad purgandam innocentiam, contra morem et rationem. et tamen alium sensum id verbi non habet. Gron.

1. cur autem *suburbana?* omnia ista in urbem perpetrata. vereor ne ortum sit e terminatione praetis verbi. *urbana crimina* opitur *provincialibus*, de quibus ut apud Ciceronem in Verrinis. mox ed pr et G *hi* pro *ii*, ut saepe aliis locis. Ern.

2. *QPomponium*] nihil legi. qui sequuntur, ii fere nominati Senecae in Ludo. Lips.

11. *praetendi*] B et ed pr *protendi*. mox *delectum* AM^a, quod cum IGronovio recepi. ceterae *electum*. G *neminem allectum*, vitiose. post *delegare aliis scelera* exquisite pro in alios auctores transferre, sumta forma loquendi a re pecuniaria. Cicero exemplum praeivit, pro Font. 4: *quid si hoc crimen optimis nominibus delegare possumus.* v. plura in Clave Cic. in h. v. Ern.

15. *filio et nepti pars conced.*] ablego te ad Cuiacium, Obs. 6 23, qui ante me abunde dixit. Lips. mox *acceperant* accipe de filio et nepte, aut solis, aut Suillio patre simul. ita non opus cum Mercero *acceperat*. quod porro Freinshemius coniicit *aviae ceperant*, in M^a esse testatur IGronovius *aviae*, quod recepit Broterius; Freinshemii coniecturam Lallemannus. Ern. B *avi*. mox M^a *insulam*.

rum gens retro ad Usipios et Tubantes concessit. quo terris exacti cum Chattos, dein Cheruscos petissent, et longo, hospites, egeni, hostes, in alieno, quod invenerat, caeduntur; imbellis aetas in praedam divisa est.

57 Eadem aestate inter Hermunduros Chattosque certatum magno praelio, dum flumen gignendo sale fecundum et ob terminum vi trahunt, super libidinem cuncta armis agi, religione insita, eos maxime locos propinquare caelo, precesque mortalium à deis nusquam propius audiri. inde 10 dulgentia numinum illo in amne illisque silvis salem provenire, non ut alias apud gentes eluvie maris arescente unda, sed super ardentem arborum struem fusa ex contrariis inter se elementis, igne atque aquis, concretum. sed bellum Hermunduris prosperum, Chattis exitio fuit, quia vicinum

vitium operarum in ed Puteolani fuit, quod sequerentur ceteri, sive ita ille e ms edidit, quod credo. etiam infra 14 33 confunduntur *deferentibus* et *defendentibus*. id si est, tanto magis libet suspicari Tacitum dedisse *defugientibus*. ac fortasse in mente habuit locum Caesaris B. G. 6 13: *iis omnes decedunt* (pro quo noster *absistere*), *aditum eorum sermonemque defugiunt*. notio *deserendi* est iam in *sola*; quod est *deserta*. Ern.

5. *catthosque* M[a], et infra *catthis*.

6. *flumen gign. sale f.*] non abhorret certe a fide, ut hoc flumen Sala fuerit, argumento vel nominis ipso. flumen nobile, mihi carum, domicilii olim caussa, et Andreae Ellingeri, medici primarii, cuius fides et doctrina magna mihi, dum vivam. Lips. mox *libidinem* est a Rhenano. superiores omnes *libidine*. illud tamen verum est. mox G *vi*, *armis*. Ern.

10. *salem*] Gronovius notat e M[a] *item*; et plane sic est in G et ed pr. *salem* ceteri omnes. mox BGM[a] *arentem*. male. Ern.

11. *arescente unda, sed*] Muretus *arescente*, *sed unda*. at ipsa de re Plinius 31 39: *Galliae Germaniaeque ardentibus lignis aquam salsam infundunt*. Varro R. R. 1 7: *in Gallia Transalpina intus ad Rhenum*, *cum exercitum duxi aliquot regiones accessi*, *ubi nec fossicium nec marmorium invenirent*, *sed ex quibusdam lignis bustis carbonibus salsis provenirentur*. ubi lego *intus* [illegible] particula addititia reiecta. Isidorus Orig. 16 2: *mare maris sponte gignitur, aquam extremis litoribus vel scopulis et sole decocta*. Gron. Mox sequitur Broterius. Ern.

12. *ex* GM[a] et edd. Rhenanum, qui delevit. restituit. idem M[a] *alimentosae*. tiose. initia hic et materia, sal fiat, non alimenta [illegible] *concreta* scripti et edd. [illegible] *concretum* est e correctione quam ille tamen non recepit, tum, sed Pichena et seq. Ern.

14. *Cattis exitio fuit*] [illegible] mulo alucinationem et [illegible] viri docti nostratis, qui ab [illegible] initia derivat Batavae gentis. enim victos pulsosque [illegible] Cattos devenisse maritimas ubi nunc Batavia est, et dedisse inter Belgas [illegible] genti. caecitatem! Batavi [illegible] lebresque diu ante haec [illegible] ronis pugnam; et Cattorum [illegible] tio, de qua Tacitus de Germ. non dubie antiquior. Batavi quit, *non multum ex ripa*, [illegible]

se patroni iniurias ultum esse. commoveratque quosdam magnitudine exempli, donec ancilla ex vulnere refecta verum aperuit. postulatusque apud consules a patre interfectae, postquam tribunatu abierat, sententia patrum et lege de sicariis condemnatur.

45 Non minus insignis eo anno impudicitia magnorum rei publicae malorum initium fecit. erat in civitate Sabina Poppaea, Tito Ollio patre genita, sed nomen avi materni sumpserat, illustri memoria Poppaei Sabini, consulari et triumphali decore praefulgentis: nam Ollium honoribus nondum functum amicitia Seiani pervertit. huic mulieri cuncta alia fuere praeter honestum animum. quippe mater eius, aetatis suae feminas pulchritudine supergressa, gloriam pariter et formam dederat. opes claritudini generis sufficiebant. sermo comis, nec absurdum ingenium. modestiam praeferre et lascivia uti. rarus in publicum egressus, idque velata parte oris, ne satiaret aspectum, vel quia sic decebat. famae nunquam pepercit, maritos et adulteros non distinguens, neque affectui suo aut alieno obnoxia: unde utilitas ostenderetur, illuc libidinem transferebat. igitur agentem eam in matrimonio Rufi Crispini equitis Romani, ex quo filium genuerat, Otho

primus. Broterius *qua statim inc.* Ern.

1. *ultum esse*] mallem *ultum isse.* Lips. v. ad c. 17. mox *commoverat* B. copulam saepe in tali contextu apud nostrum reperi. Ern.

4. *postquam trib.*] nam magistratus postulari et accusari non possunt. sed mox pro *et* videtur scribendum ex. quorsum enim copula? Ern.

lege] edd veteres ante Rhenanum omnes habent *lege Cornelia*, non demum Beroaldi, ut IGronovius tradit. sed recte deletum auctoribus BMO, quibus consentit G [illegible] aliis apud Broterium. Ern.

[illegible] *magnorum*] sic ex Ma dedit [illegible]ena, sic ed pr. mediae omnes [illegible]*rum.* superior nullum reipu[illegible]e malum attulerat. Ern.

[illegible] *honoribus nondum f.*] atqui [illegible]storium eum fuisse Suetonius [illegible]mat 35. sed quaestura fortasse [illegible] tam honos quam aditus ad honorem. ipse tamen Tacitus 12 64 quaesturam inter magistratus recensuit, Agellius, et alii. Lips.

15. *nec absurdum ingenium*] e Sallustio imitatum, qui Cat. 25 de Sempronia *ingenium eius haud absurdum, posse versus facere.* Lips. quod alias *amoenum, facetum.* nam supra c. 14: *non absurde dixit*, pro facete, lepide. Ern.

16. *velata parte oris*] ad aemulationem credo mulierum Arabiae, de quibus Tertull. de virg. vel. 17: *Arabiae feminae ethnicae non caput sed faciem quoque ita totam tegunt, ut uno oculo liberato, contentae sint dimidiam frui lucem quam totam faciem prostituere.* sed caussa in hoc nobili scorto et in illis dispar. Lips.

21. *Crispini*] alii *Crispi.* sed Crispinum ei cognomen. Plutarchus in Galba, noster 15 71. et clarissime Seneca, seu quis alius (non enim

eminus saxa iacere, dein residentibus flammis propius ag-
gressi ictu fustium aliisque verberibus ut feras abstercu-
postremo tegmina corpori derepta iniciunt, quanto ma-
profana et usu polluta, tanto magis oppressura ignes.

58 Eodem anno Ruminalem arborem in comitio, quae
per octingentos et quadraginta ante annos Remi Rom-
infantiam texerat, mortuis ramalibus et arescente trunco
minutam prodigii loco habitum est, donec in novos
revirescerct.

LIBER QUARTUS DECIMUS.

Breviarium. Nero matrem suam fastidit, denique interficit.
sat id factum apud senatum, et is non ignoscit solum sed laudat.
ad deterrima quaeque prorupit, currus agitavit, in scena cantavit.
quennale ludicrum Romae institutum, vario sermone vulgi. Rubellius
Plautus amovetur. at Corbulo in Armenia strenue rem gerit: Tiridates
certa capit, Tigranem regem iis imponit. contra in Britannia clades
cepta, cum Suetonius Paulinus Monam insulam intrasset. et ex
provincia amissa; quam tamen mira constantia et unius praetoris
Suetonius idem retinuit. praefectus urbis domi suae interfectus.
plicium de familia sumptum. lex maiestatis revocata. Burrus
Seneca a pessimis in invidiam vocatur, ideoque commeatum a p
petit, nec accipit. Tigellinus unus omnia potest: is Plautum in

resistentibus flammis, ut in GM[a]. ceterae omnes *residentibus*; quod verum. paullo post correxi *derepta* pro *direpta*, ut Ryckius ex A. Ern.

4. *usu polluta*] adde vocem e prisca editione, *usu viliori polluta*. vestes vult sanguinis aut seminis notis sordentes. Lips. intelligit ed Puteolani, quam sequuntur Rivius Beroaldus Alciatus, estque et in G. at ed pr, AB, omnesque a Rhenano edd eo verbo carent. recte. quorsum enim addatur? Ern.

5. *Ruminalem arborem*] de ficu Ruminali et Navia digna lectu Scaliger in Festum, illustrissimum ingenium nostri aevi. Lips. Salmas. ad Solin. p. 800. Ed

6. DCCC *et* XL] damno
nam hic annus u. c. 811. Ro
autem Remusque 18 dum
nos nati, cum facta Roma
ergo plures ab infantia
hunc diem annis triginta.
putatio ex Dionysio Livii
ita ergo hic emendem, et
tos et triginta scribam, ut
manifesta sit in culpa. Lips.
septingentos et quadraginta

9. *revirescerel*] ita o
vivesceret] Pichena edidi
sentit G. *revivisceret*
omnes. sed ante idem
habet *habitum est*. Ern.

rfici curat. Nero Octaviam dimittit, Poppaeae iungitur. seditionem
or ea re populus movet; quae causa maturandi Octaviae exitii. ea
rfecta in Pandateria insula.

Gesta haec annis circiter quattuor, CVipstano CFonteio Capitone,
eratore Nerone quartum Cosso Cornelio Lentulo, CCaesonio Paeto
etronio Turpiliano, PMario Celso LAsinio Gallo consulibus. Lips.

Caio Vipstano, Fonteio consulibus diu meditatum scelus
a ultra Nero distulit, vetustate imperii coalita audacia, et
grantior in dies amore Poppaeae, quae sibi matrimonium
discidium Octaviae incolumi Agrippina haud sperans, cre-
s criminationibus, aliquando per facetias incusaret prin-
em et pupillum vocaret, qui iussis alienis obnoxius non
do imperii sed libertatis etiam indigeret. cur enim dif-
ri nuptias suas? formam scilicet displicere et triumphales
os, an fecunditatem et verum animum? timeri ne uxor
tem iniurias patrum, iram populi adversus superbiam
aritiamque matris aperiat. quodsi nurum Agrippina non-

. *Vipsanio*] vulgati *Vipsano*. vi-
docti Vipstanum eum nominant.
e Fulvii nummos, in Apronia
te. Lips. quum alteri consulum
tum praenomen addatur, id autem
rit non aliud quam quod prae-
bebat collega, suspicor Tacitum
ipsisse *Caiis*. de gente *Vipstana*
e Ruperti et Reinesii alternas
. 48 et 53. Gron. *Vipstano*
um esse clarum est ex inscri-
onibus ab Ursino Sponio et Gru-
o editis, quas vide apud Ryckii
et IGronovium ad h. l; unde
cum illis ipsis edi curavimus.
l veteres omnes [cum BM^a] *Vi-*
no: recentiores ut Lipsii, IFGro-
ii, *Vipsanio*. Ern.

3. intelligi potest *flagrantior*. me-
s tamen *flagrantiore*; quod Ta-
am dedisse credo. nam *et* con-
git haec cum *audacia coalita*,
a cum nomine Neronis. de vi
bi *coalescere* supra dictum. Ern.
4. *dissidium*] ut saepe supra, *di-*
dium. Gron. sic ABGM^a, ed
Ryckii, Gronovii filii. *dissidium*
teolanus cum seqq. Ern.

5. *incusaret — vocaret*] sic BGM^a,
ed pr, veteres omnes; idque verum.
at recentiores, Lipsius et seqq, in-
finitivos dedere, nescio an e libris.
Ern.

8. *triumphales avos*] unum tan-
tum, Poppaeum Sabinum. Lips.
parentes, liberos, filios et similia
in plurali dici, etiam cum de uno
sermo est, hodie notissimum. Ern.

9. distinguo, *verum animum? ti-*
meri ne uxor. nam quod Erricus
Memmius legebat, *uterum annuum*,
acutius quam verius censeo. Lips.
sic emendabat etiam Faernus, pla-
cebatque Ursino Freinshemio et aliis.
sed *verum animum* probo, h. e.
verum amorem. nam opponitur mox
infesta Neroni uxor. *verus animus*
est etiam H. I 15, unde iam lau-
davit Ryckius. Heinsius (ap. Graev.
t. 4. Coll. B. p. 672) corrigit *a.*
f. et v. a. timeri? neve uxor etc.
quod mire placet Graevio, hoc sen-
su: neve, si uxor eius sim, si non
alia, at iniurias, quibus a patribus
afficitur, et odium populi in Agrip-
pinam aperiam. Ern.

nisi filio infestam ferre posset, reddatur ipsa Othonis
iugio. ituram quoquo terrarum, ubi audiret potius con-
lias imperatoris quam viseret, periculis eius immixta.
atque talia lacrimis et arte adulterae penetrantia
5 hibebat, cupientibus cunctis infringi potentiam matris,
credente nullo usque ad caedem eius duratura filii
2 tradit Cluvius Agrippinam ardore retinendae potentiae
usque provectam ut medio diei, cum id temporis Nero
vinum et epulas incalesceret, offerret se saepius tem-
10 comptam et incesto paratam. iamque lasciva oscula et
nuntias flagitii blanditias adnotantibus proximis, Sen-
contra muliebres illecebras subsidium a femina pe-
immissamque Acten libertam, quae simul suo peri-
infamia Neronis anxia deferret pervulgatum esse in-
15 gloriante matre, nec toleraturos milites profani principis
perium. Fabius Rusticus non Agrippinae sed Neronis
tum id memorat, eiusdemque libertae astu disiectam
quae Cluvius, eadem ceteri quoque auctores prodidere
fama huc inclinat, seu concepit animo tantum im-
20 Agrippina, seu credibilior novae libidinis meditatio
visa est quae puellaribus annis stuprum cum Lepido

1. *posset, reddatur*] Acidalius vel *possit* vel *redderetur* legendum censet. probo posterius propter sequentia. Ern. *redditur* M[a].

5. *matris potentiam* vulgo.

7. *ardore ret. A. p.*] sic scripti et editi praeter C, qui habet *Agripp. a. r. p.* quod melius recte iudicat Broterius. nam vulgata structura durior est. Ern.

8. *medio dici*] Romani ergo epulabantur die medio? non vulgo quidem; non item viri serii, sobrii, sicci. sed describit Tacitus Neronis convivium adolescentis madidi, vere tempestivum. de quo, itemque de intempestivo, vide utiliter notata in Excursu *A*. Lips. mox edd ante Rhenanum male *lascivia*. copula, quam e M[a] addidit Pichena, est etiam in ed pr. sed iidem libri et AG *flagitiis*, ut et ceterae edd ante Rhenanum. post *proximis* colon posui, ut est in edd ante Rhenanum. Ern.

19. *concepit*] sic edidi e ed pr. nam mox etiam atque sic etiam placebat vulgo *conceperit*. Ern.

21. *Lepido*] qui Lepidum ritus Drusillae, convictus coniurationis in Caium (Suet 24, Dio 59 11 et 22) pri in Agrippinam et Livillam tilius in Itin. de Lepido *haud procul hinc pe ab Hercule portus: quitur mollior aura castrorum vestigia Sardoam Lepido gam. litore namque tos depulit hostes Roma secuta ducis. pidus peior, civilius gessit sociis impia bella sidius paci moliri tristibus excepit quartus Caesareo regno, incesti poenam*

minationis admiserat, pari cupidine usque ad libita Pal-
atis provoluta, et exercita ad omne flagitium patrui nu-
is. igitur Nero vitare secretos eius congressus, absceden-
n in hortos aut Tusculanum vel Antiatem in agrum lau-
re quod otium lacesseret. postremo, ubicunque haberetur,
aegravem ratus, interficere constituit, hactenus consultans,
neno an ferro vel qua alia vi. placuitque primo venenum.
l inter epulas principis si daretur, referri ad casum non
terat tali iam Britannici exitio; et ministros tentare ar-
um videbatur mulieris usu scelerum adversus insidias in-
tae; atque ipsa praesumendo remedia munierat corpus.
rum et caedes quonam modo occultaretur, nemo reperie-
t; et ne quis illi tanto facinori delectus iussa sperneret,
tuebat. obtulit ingenium Anicetus libertus, classi apud
senum praefectus et pueritiae Neronis educator ac mutuis
ts Agrippinae invisus. ergo navem posse componi docet,
us pars ipso in mari per artem soluta effunderet ignaram.
il tam capax fortuitorum quam mare; et si naufragio in-
cepta sit, quem adeo iniquum ut sceleri assignet quod
ti et fluctus deliquerint? additurum principem defunctae
plum et aras et cetera ostentandae pietati. placuit sol-

i. primum mali fati Lepidum
llegit, qui cum QCatulo dissen-
post obitum Sullae et in Sardi-
periit. alterum, qui triumvir.
ium, qui conspiravit in Angu-
n, illius filium. quartum, de quo
sed cur poeta ait incestum
adulterium cum Agrippina et
ia? ideo quia maritus Drusillae
idus, et cum Agrippina etiam
guine iunctus. credo enim hunc
idum natum ex Aemilio Paullo
Iulia nepte Augusti. at Iulia
or Agrippinae, quae mater Caii
sororum. hinc clarum cur Caius
cessorem illum imperii destina-
it, et quinquennio maturius quam
leges magistratum capere volue-
; quod Dio tradidit 59 22. erat
m sanguinis gentisque Augustae,
i cum Caligula gradu. praeter
haec dixi, ad Suetonii histo-
oque lucem. Lips. *dominitatio-*
M^a.

5. *lacesseret* i. e. capesseret, uti inciperet. Ern.

6. *praegrave* BM^a.

13. *illo* M^a.

14. *metuebat*] Acidalius malebat *metuebant* aut *metuebatur*, vel ante etiam *non reperiebat*. sed non necesse est ut Tacitum eodem modo omnia enunciasse putemus. mox AM^a et ed pr *classi*. ceterae edd *classis*. utroque modo loquitur Tacitus. Ern.

16. *docet*] Suetonius Ner. 34 ipsum Neronem commentum esse tradit. Dio 61 12 et 13 etiam occasionem inventi tradit. paullo post BGHMO *pietati*; quod etiam habet Puteolanus et veteres omnes praeter pr. recentiores *pietatis* praeter IGronovium, quod et in mss reperit Broterius. *pietati* exquisitius est. Ern.

Syracusis spectacula largius ederentur? cetera per omnes imperii partes perinde egregia quam si non Nero sed Thrasea regimen eorum teneret? quodsi summa dissimulatione transmitterentur, quanto magis inanibus abstinendum? Thra-
5 sea contra, rationem poscentibus amicis, non praesentium ignarum respondebat eiusmodi consulta corrigere, sed patrum honori dare, ut manifestum fieret magnarum rerum curam non dissimulaturos, qui animum etiam levissimis adverterent.

50 Eodem anno crebris populi flagitationibus, immodestiam publicanorum arguentis, dubitavit Nero an cuncta vectigalia omitti iuberet, idque pulcherrimum donum generi mortalium daret. sed impetum eius, multum prius laudata magnitudine animi, attinuere senatores, dissolutionem imperii docendo,
15 si fructus quibus res publica sustineretur deminuerentur: quippe sublatis portoriis sequens ut tributorum abolitio expostularetur. plerasque vectigalium societates a consulibus

2. *quam si*] Acidalius vult *quasi*. et sic plane in ed pr. intelligendum autem haec non in senatu dicta, sed in sermonibus privatis coetibusque. post *quod si*, quod e Ma edidit IGronovius, est et in AB et ed pr. id mutatum in *quae*, ut opinor, propterea quod *summa* ad *dissimulationem* referebatur. sed *summa* opponuntur *inanibus*. Ern.

10. *immodestiam* i. e. avaritiam; mox vocat *cupidines*. v. dicta ad Suet. Tit. 4. et inde natam saevitiam, sive, ut post vocat, acerbitatem. Ern.

12. *omitti*] tentat Pichena *remitti*, etsi timide. quis librarius haereret in *remitti*, idque in *omitti* mutaret? *omitti* est aboleri; et de hoc dubitabatur. mox *abolitio* diserte memoratur, et *tollere*; quod plus est quam *remittere*. nam *remissio* plerumque fit ad tempus, *abolitio* in perpetuum. etiam Suetonius Vesp. 16 dixit *omissa vectigalia*; ad quem locum confirmandum loco Taciti bene utitur Dukerus. neque ullo modo ibi videndum an aliquis ms liber habeat *remissa*; qui si reperiretur, a librario ita ut Pichena ad h. l. affecto corruptum dicerem. *vectigalia* autem proprie, h. e. de portoriis, accipit Burmannus de Vect. P. R. c. 5 p. 66. et sane post *portoria* sola commemorantur. Ern.

14. *senatores*] fero. sed praeterea meum illud *seniores*. Lips. sed illud est in omnibus libris. Ern.

16. *sequens*] frustra Acidalius putat *sequi*. int. *esse*. Cicero Or. 2 53: *non esse consequens*. Tusc. 5 8: *alterum alteri consequens est*. Ern.

17. *societates*] quae haec coniunctio est ut tot viri docti corrigant *necessitates*? *socii* et *societates* pro publicanis toties apud unum Ciceronem commemorantur, ut annotare loca pigeat. v. ad fam. 13 9. et tamen in his quoque Manutius erravit ad orat. pro Plancio c. 9 *vel quod erat pater is qui est princeps iam diu publicanorum; vel quod is ab sociis unice diligebatur*. quia, inquit ille, perquam rarum ut ab sociis publicani diligantur: ubi enim vectigalia exiguntur, ibi fere contentiones odiaque nascuntur. quasi *socii* sint hic provinciales, et hi momentum in comitiis istis fecerint. immo *ab sociis* est a publica-

ium Misenum inter et Baianum lacum flexo mari alluitur. bat inter alias navis ornatior, tanquam id quoque honori tris daretur: quippe sueverat triremi et classiariorum regio vehi. ac tum invitata ad epulas erat, ut occultando inori nox adhiberetur. satis constitit exstitisse proditorem, Agrippinam auditis insidiis, an crederet ambiguam, gemine sellae Baias pervectam. ibi blandimentum sublevametum: comiter excepta superque ipsum collocata. nam ribus sermonibus, modo familiaritate iuvenili Nero et rur- adductus, quasi seria consociaret, tracto in longum contu, prosequitur abeuntem, artius oculis et pectori haerens, e explenda simulatione, seu periturae matris supremus ectus quamvis ferum animum retinebat. noctem sideribus strem et placido mari quietam, quasi convincendum ad lus, dii praebuere. nec multum erat progressa navis, bus e numero familiarium Agrippinam comitantibus, ex is Crepereius Gallus haud procul gubernaculis astabat,

que honoris matri daretur; quod displicet. etiam in G littera *s* a est. Ern.

. *allavitur* M[a].

. *proditionem* B.

. priscis libris abest vox *sellae.* ne ita sane locutus 11 33: *in em gestamine sedem poscit sumit-*. de gestatoria sella in Electis 19. libri iidem *Baulos*, non *ias*, male, ex Suet. 34. nam haec parum clare 61 13, et n mihi imposuit. Lips. *sellae* nes editi, et ABM[a]. *Baulos* em mss, G et ed pr; quod recte udiant viri docti. nam a Baulis la pervecta est Baias. Ern.

blandimentum — collocata] sucabar *blandimenta sublevarunt tum comiter exceptae superque um collocutae.* Gron.

3. *superque ipsum*] ergo is locus convivio honestior, quotiens duo mberent. idque recte, disseunt licet, scio monuisse olim. non ellit me alter Taciti locus 3 14: *convivio Germanici cum super n Piso discumberet, infectos cibos nibus eius arguentes.* scito enim tres discubuisse, mediumque inter eos Germanicum. Lips.

10. *adductus* i. e. severus, compositus, gravis. in Historiis 3 7 super hac voce. Lips.

11. *artius oculis et pectori haerens*] sic accipio. cum surrexisset Agrippina et abitum pararet, prosequutus est eam ac deduxit comes ad littus; in ipso autem digressu oculos et ubera eius dissuaviatus est ultra modum verae affectionis. Suetonius *atque in digressu papillas quoque exosculatus.* Gron. recte haec. ceterum frustra tentant statim viri docti *explendae simulationi:* nam etiam ablativos hoc sensu recte et exquisite dici supra demonstratum est. v. ad 3 19. Ern.

17. *quis*] sic AM[a] et ed pr, quod cum Ryckio et IGronovio secutus sum. ceterae edd *quibus. Acerronia* ed pr, et sic nomen hoc in optimis libris Suet. Tib. 73 et inscriptionibus antiquis scribitur. (ap. Murat. p. 1621. vulgo *Aceronia.*) mox ed pr, ut ABG, *recuperatam.* Heinsius autem volebat legi *matri.* Ern.

lertia, tempore etiam
apud Baias frequent
parentium iracundias
morem reconciliationis
5 cili feminarum credul
vius in littora (nam A
plexu, ducitque Baulos.

1. *iuta*] ita libri mss. Liv.
et G et ed pr, quamquam
prima syllaba, ut alias,
3 35. ceteri ante Lip
et sic laudat Victorius
ad Div. 2 12. Ern.

Quinq. festos dies] Suetonio
34 solemnia Quinquatruum vocat
Horatius item Quinquatrus festos
caussa, quia ii dies Minervae, laeti
pueris virisque. de pueris Hor
tius Ep. 2 2 197: *puer et fest*
quinquatribus olim, exiguo grato
que fruaris tempore raptim. e
Symmachus 5 85: *nempe Minervac*
tibi sollenne de scholis notum est,
ut fere memores sumus etiam pro-
cedente aetate puerilium feriarum.
ad eum diem convivium tibi para-
mus. feriae ergo pueris: at viris
etiam ludi et spectacula gladiato-
rum. Ovidius de quinque his die-
bus Fast. 3 811: *sanguine prima*
vacat, nec fas concurrere ferro.
caussa, quod est illa nata Minerva
die. altera tresque super rasa ce-
lebrantur arena: ensibus exsertis
bellica laeta dea est. hinc disce
secundum Quinquatruum diem nata-
lem eiusce poetae fuisse. Trist. 4
11: *Lucifer amborum natalibus ad-*
fuit idem: una celebrata est per
duo liba dies. *haec est armiferae*
de festis quinque Minervae, quae
fieri pugna prima cruenta solet.
natus ergo sexto post Martias Idus.
sed et moris ut ii dies iucunde hi-
lariterque traducerentur. Augustus
ad Tiberium apud Suet. Aug. 71:
nos, mi Tiberi, Quinquatrus satis
iucunde egimus. lusimus enim per
omnes dies, forumque aleatorium
calfecimus. Livs. *quinquatrium* M^a.

3. *parentum* vulgo.

Acerronia super pedes cubitantis reclinis paenitentiam filii reciperatam matris gratiam per gaudium memorabat, cum dato signo ruere tectum loci multo plumbo grave; pressusque Crepereius et statim exanimatus est. Agrippina et
5 Acerronia eminentibus lecti parietibus, ac forte validioribus quam ut oneri cederent, protectae sunt. nec dissolutio convivii sequebatur, turbatis omnibus, et quod plerique ignorabant

3. *tectum loci*] est *camara* Suetonii 34, lacunar diaetae in puppi. *locus* de eo ubi quis deversatur, deversorio, hospitio. v. Graev. ad Cic. ep. ad Div. 16 21. mox *est* AM^{a}, edd pr, Puteolani, veteres omnes, IGronovii. Pichena factum coniiciebat ex *at. pressus* autem est pro oppressus, ut H. 4 2. Ern. *est* non habet B.

6. *quamvis oneri*] video esse qui legant *quam ut oneri*, haud ab re. at mihi etiam vox *parietibus* non firma; et quid si *arietibus?* sane in Caesare 4 17, ubi pontem in Rheno struit, *sublicae obliquae pro ariete adiguntur.* et videntur fabri metaphora sic appellasse ligna sustentantia et modice inclinata instar arietis subsilientis aut caprae; unde et *capreoli* vulgo. Lips. recte haesit Lipsius in *tecti parietibus*, qui intelligi non possunt, quicquid IGronovius obloquitur, etiamsi non planum tectum sumas, sed arcuatum fingas; eratque docendum ab ullo uspiam tabulas lacunaris vel camarae parietes dici. at etiam inepte tectum concavum fecissent, et contra consilium. nam quod dicit parietibus niti undiquaque tectum, id falsum est primo in lacunari, quod suspenditur potius; deinde si nititur parietibus, cubiculi illi vel diaetae sunt, non tecti. quod dicit partem tantum tecti delapsam, fingit, non docet. nam dicitur *ruisse tectum*, non *pars tecti;* et machinamentum haud dubie fuit per quod suspensum arte tectum repente delaberetur; moles plumbi addita non ut rueret tectum, sed ut magna vi rueret elideretque subiectos. si porro pars tecti non delabitur, atque ita in vacuo lectus pina, non potest dici *protecta* [illegible] quod verbum clare docet [illegible] obstitisse, quare tectum, [illegible] magna mole ruens, tamen [illegible] cum Acerronia non opprim[illegible] tum velim scire quomodo pa[illegible] cti non delapsa *eminentia* [illegible] dici possit. his et aliis [illegible] lectionem A *lecti parietibus* [illegible] simam putem, et cum Rudi[illegible] textum inferre non dubi[illegible] cum eandem ed pr exhibeat; [illegible] apparet eam etiam in alio [illegible] antiquo codice fuisse. [est in [illegible] id quod e Furiae silentio [illegible] in M^{a}.] Broterius etiam in [illegible] canis duobus et R repent. [illegible] ruptio orta est e vicinia [illegible] *ctum.* quia parietes lecti [illegible] nentiores, h. e. qui extrem[illegible] ut arcerent quae illaberentur [illegible] validiores, ut onere [illegible] non confringerentur, illaesa [illegible] mansit Agrippina cum Ac[illegible] memini me audire ac legere [illegible] fantes in cunis vivos et sa[illegible] lapsis tectis mansisse. [illegible] forma orationis docet legendum [illegible] *quam ut.* sic 13 22: [illegible] *apud libidines principis* Pers[illegible] *ut poena afficeretur;* [illegible] Pichena, aliisque recepi. [illegible] edd veteres omnes quamvis, [illegible] ad Pichenam. sic placebat [illegible] Groslotio, Acidalio. Ern. [illegible] M^{a}. in Budensi *ac* ante [illegible] sum est.

7. *sequebatur* i. e. [illegible] succedebat. mox etiam, [illegible] M^{a} addit Pichena, est [illegible] G et ed pr omnibusque [illegible] casu excidisse puto. Ern. [illegible]

ordinum, quis eques, ubi senatus percunctantur, advertere quosdam cultu externo in sedibus senatorum; et quinam forent rogitantes, postquam audiverant earum gentium legatis id honoris datum quae virtute et amicitia Romana praecellerent, nullos mortalium armis aut fide ante Germanos esse exclamant, degrediunturque et inter patres considunt. quod comiter a visentibus exceptum, quasi impetus antiqui et bona aemulatione. Nero civitate Romana ambos donavit, Frisios decedere agris iussit. atque illis aspernantibus auxiliaris eques repente immissus necessitatem attulit, captis caesisve qui pervicacius restiterant.

Eosdem agros Ampsivarii occupavere, validior gens non modo sua copia, sed adiacentium populorum miseratione, quia pulsi a Chaucis et sedis inopes tutum exsilium orabant. aderatque iis clarus per illas gentes et nobis quoque fidus,

2. *quosdam cultu ext.*] Armenios et Parthos, sedentes in senatu, uti eleganter Suetonius loquitur. morem autem eum fuisse, et hunc honorem bene meritis sociis, didici e Iustino, qui de Massiliensibus 43 5: *ob quod meritum et immunitas illis decreta et locus spectaculorum in senatu datus.* item Iosepho, qui decretum CCaesaris et senatus recitat pro Iudaeis 14 10 6, in haec verba: *δίδοσθαί τε Ὑρκανῷ καὶ παισὶ τοῖς αὐτοῦ, καὶ πρεσβευταῖς τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πεμφθεῖσιν, ἔν τε πυγμῇ μονομάχων καὶ θηρίων καθεζομένους μετὰ τῶν συγκλητικῶν θεωρεῖν.* Dio 68 15: *ὅτι ὁ Τραιανὸς τοὺς πρεσβευτὰς τοὺς παρὰ τῶν βασιλέων ἀφικνουμένους ἐν τῷ βουλευτικῷ θεάσασθαι ἐποίει.* etsi vetuerat id ante, sua quadam caussa, Augustus, ut in Suetonio leges 44. interdicto tamen non firmo. sed ait Iustinus, ecce, in senatu; et Suetonius Dom. 8: *in equite spectare.* nec errent ultra, qui apud Suetonium in Claudio *in senatoriis* tentant reponere. sed quod de legatis his ad Neronis tempora Tacitus rettulit, eximium et antiquae nostrae simplicitatis factum, Tranquillo visum Claudio attribuere 25. errat, me iudice, Tranquillus. Lips.

3. *legatis*] *legum* M[a].

6. *degrediunturque*] sic bene e M[a] dedit Pichena. veteres omnes *digrediunturque*, ut alibi. v. ad 4 49 et 74. Ern. mox *inter partes* M[a].

8. *aemulatio*] libri aliquot *aemulatione;* ex quibus iunctim tunc scribam *quasi impetus antiqui et boni aemulatione:* et sane sic fuit. Lips. *impetus* est repentinus animi ex honesto motus. ut c. 50: *sed impetum eius, multum prius laudata magnitudine animi, attinuere seniores. antiquum*, quod quodammodo excedit modum saeculi et antiquitati laudatae par est. *aemulatio* autem *bona*, ut alibi *prava*. sic igitur accipe: *quasi* quod esset *impetus antiqui et bona aemulatione* fieret. Gron. *bona aemulatione* mss et edd veteres ante Rhenanum, qui dedit *aemulatio*. Ern.

12. *Amsibarii* BM[a]. ed pr *Ansivarii*, et infra [cum M[a]] *Ampsivariis*, *Ampsivariorum*. in loco Ammiani 22 10, ex quo Rhenanus Ansuarios laudat, putatque eosdem cum his, *Attuarii* hodie legantur, quae est gens Francorum. v. ibi Lindenbr. et Vales. male igitur e loco Taciti colligit Rhenanus Francos e Chaucis prodisse. mox ed pr *Boia-*

Acerronia super pedes cubitantis reclinis paenitentiam filii reciperatam matris gratiam per gaudium memorabat, cum dato signo ruere tectum loci multo plumbo grave; pressusque Crepereius et statim exanimatus est. Agrippina et
5 Acerronia eminentibus lecti parietibus, ac forte validioribus quam ut oneri cederent, protectae sunt. nec dissolutio convivii sequebatur, turbatis omnibus, et quod plerique ignorabant,

3. *tectum loci*] est *camara* Suetonii 34, lacunar diaetae in puppi. *locus* de eo ubi quis deversatur, deversorio, hospitio. v. Graev. ad Cic. ep. ad Div. 16 21. mox *est* AM[a], edd pr, Puteolani, veteres omnes, IGronovii. Pichena factum coniiciebat ex *at*. *pressus* autem est pro oppressus, ut H. 4 2. Ern. *est* non habet B.

6. *quamvis oneri*] video esse qui legant *quam ut oneri*, haud ab re. at mihi etiam vox *parietibus* non firma; et quid si *arietibus?* sane in Caesare 4 17, ubi pontem in Rheno struit, *sublicae obliquae pro ariete adiguntur*. et videntur fabri metaphora sic appellasse ligna sustentantia et modice inclinata instar arietis subsilientis aut caprae; unde et *capreoli* vulgo. Lips. recte haesit Lipsius in *tecti parietibus*, qui intelligi non possunt, quicquid IGronovius obloquitur, etiamsi non planum tectum sumas, sed arcuatum fingas; eratque docendum ab ullo uspiam tabulas lacunaris vel camarae parietes dici. at etiam inepte tectum concavum fecissent, et contra consilium. nam quod dicit parietibus niti undiquaque tectum, id falsum est primo in lacunari, quod suspenditur potius; deinde si nititur parietibus, cubiculi illi vel diaetae sunt, non tecti. quod dicit partem tantum tecti delapsam, fingit, non docet. nam dicitur *ruisse tectum*, non *pars tecti;* et machinamentum haud dubie fuit per quod suspensum arte tectum repente delaberetur; moles plumbi addita non ut rueret tectum, sed ut magna vi rueret elideretque subiectos. si porro pars tecti non delabitur, atque ita in vacuo Agrippina, non potest dici protecta, quod verbum clare docet aliquid obstitisse, quare tectum, quamvis magna mole ruens, tamen [illegible] cum Acerronia non [illegible] tum velim scire quomodo [illegible] cti non delapsa eminentes [illegible] dici possit. his et aliis [illegible] lectionem A *lecti parietibus* [illegible] simam putem, et cum Rych[illegible] textum inferre non dubi[illegible] cum eandem ed pr exhibe[illegible] apparet eam etiam in alio [illegible] antiquo codice fuisse. [est in [illegible] id quod e Furiae silentio [illegible] in M[a].] Broterius etiam [illegible] canis duobus et R reperi[illegible] ruptio orta est e vicinia [illegible] *ctum*. quia parietes lecti [illegible] nentiores, h. e. qui extare[illegible] ut arcerent quae illabere[illegible] validiores, ut onere [illegible] non confringerentur, illaesa [illegible] mansit Agrippina cum Acerronia. memini me audire ac legere [illegible] fantes in cunis vivos et [illegible] lapsis tectis mansisse. [illegible] forma orationis docet legendum *quam ut*. sic 13 22: [illegible] *apud libidines principis* [illegible] *ut poena afficeretur*; [illegible] Pichena, aliisque recepi. [illegible] edd veteres omnes *quamvis*, [illegible] ad Pichenam. sic placuit [illegible] Groslotio, Acidalio. Ern. [illegible] M[a]. in Budensi *ac* [illegible] sum est.

7. *sequebatur* i. e. [illegible] succedebat. mox *etiam*, [illegible] M[a] addit Pichena, [illegible] G et ed pr omnibusque [illegible] casu excidisse puto. Ern. [illegible]

56 ereptores. et commotus his Avitus, patienda meliorum imperia: id dis quos implorarent placitum, ut arbitrium penes Romanos maneret, quid darent quid adimerent, neque alios iudices quam se ipsos paterentur. haec in publicum Am-
5 psivariis respondit, ipsi Boiocalo ob memoriam amicitiae daturum agros. quod ille ut proditionis pretium aspernatus, addidit "deesse nobis terra in qua vivamus; in qua moriamur, non potest." atque ita infensis utrinque animis discessum. illi Bructeros, Tencteros, ulteriores etiam nationes
10 socias bello vocabant. Avitus scripto ad Curtilium Manciam superioris exercitus legatum, ut Rhenum transgressus arma a tergo ostenderet, ipse legiones in agrum Tencterum induxit, excidium minitans, ni causam suam dissociarent. igitur absistentibus his pari metu exterriti Bructeri. et ce-
15 teris quoque aliena pericula defendentibus sola Ampsivario-

1. *et commotus*] turbata et trunca forsitan. lego tamen *nec commotus — imperia ait. dis quos etc.* Lips. *habitus* M[a]. mox G et duo alii apud Broterium, *qui darent, qui adimerent*, quod sequentibus bene convenit. Ern.

4. *se ipsos*] nec male deleveris τὸ *se*, ut τὸ *ipsos* referatur ad *deos*. 15 24: *quoniam dii, quamvis potentium populorum arbitri, possessionem Parthis non sine ignominia Romana tradidissent.* Horatius Od. 3 1 5: *regum timendorum in proprios greges, reges in ipsos imperium est Iovis.* Gron.

7. *deesse nobis terra*] sic primus edidit Rhenanus de coniectura; totidemque verbis est in A. ed pr corrupte *decere nobis terram vivam;* Puteolanus *deesse nobis terra viva*, quod secutus est Beroaldus. *terram vivam* etiam BGM[a], unde IGronovius faciebat *terra in vitam.* Pichena coniicit *terra vivis.* utrumque bonum: illud melius et elegantius. sic *habere in sumtum.* illud autem est corrumpere, non corrigere, quod NHeinsius (ep. ad Graev. t. 4 Coll. Burm. p. 498) vult, atque etiam est in margine ed Gryphii adscriptum, *terra potest:* quasi non melius e seq intelligatur. vide hoc genus loquendi copiose illustratum a Gronovio Obs. 4 2 p. 26. adde ad 12 64. Ern.

10. *Curtilium Manciam*] Phlegon de admir. 27: *Curtilius Mancias legatus in Germania exercitum duxit QVolusio et PScipione coss.* Lips. G *ab Avito scriptum ad C. M.* Ern.

13. *ni:* M[a]: vulgo *nisi.*

14. *exterriti Bructeri*] M[a] lectio et ed pr. ceterae *exterritis Bructeris.* mox *quoque* abest a B. Ern.

15. *deserentibus*] BGM[a] et ed pr *defendentibus;* quod interpretatur IGronovius *a se arcentibus*, vultque servari, cum ipse interea vulgatum teneat. ac nisi *aliena pericula defendere* e consuetudine latine loquentium esset potius pericula ab aliis propulsare quam communionem alieni periculi vitare, eam lectionem propter librorum auctoritatem reciperem: nunc vulgatam retineo et ipse, dum melius quid reperiatur; quum interea fatear me nescire an ducta sit e libro scripto. eam primus induxit Rhenanus, corrigens lectionem superiorum edd, in quibus erat *deferentibus* (nam sic est in ed Puteolani Beroaldi Alciati, non *deserentibus*, ut IGronovius e Beroaldina laudat), sive

3. *tectum loci*] est *camara* Suetonii 34, lacunar diaetae in puppi. *locus* de eo ubi quis deversatur, deversorio, hospitio. v. Graev. ad Cic. ep. ad Div. 16 21. mox *est* AM[a], edd pr, Puteolani, veteres omnes, IGronovii. Pichena factum coniiciebat ex *at*. *pressus* autem est pro oppressus, ut H. 4 2. Ern. *est* non habet B.

6. *quamvis oneri*] video esse qui legant *quam ut oneri*, haud ab re. at mihi etiam vox *parietibus* non firma; et quid si *arietibus?* sane in Caesare 4 17, ubi pontem in Rheno struit, *sublicae obliquae pro ariete adiguntur*. et videntur fabri metaphora sic appellasse ligna sustentantia et modice inclinata instar arietis subsilientis aut caprae; unde et *capreoli* vulgo. Lips. recte haesit Lipsius in *tecti parietibus*, qui intelligi non possunt, quicquid IGronovius obloquitur, etiamsi non planum tectum sumas, sed arcuatum fingas; erátque docendum ab ullo uspiam tabulas lacunaris vel camarae parietes dici. at etiam inepte tectum concavum fecissent, et contra consilium. nam quod dicit parietibus niti undiquaque tectum, id falsum est primo in lacunari, quod suspenditur potius; deinde si nititur parietibus, cubiculi illi vel diaetae sunt, non tecti. quod dicit partem tantum tecti de-

delabitur, atque ita i
pina, non potest dici
quod verbum clare
obstitisse, quare te
magna mole ruens,
cum Acerronia no
tum velim scire qu
cti non delapsa *emi*
dici possit. his et
lectionem A *lecti p*
simam putem, et c
textum inferre non
cum eandem ed pr e
apparet eam etiam i
antiquo codice fuisse.
id quod e Furiae sil
in M[a].] Broterius
canis duobus et R
ruptio orta est e vi
ctum. quia parietes
nentiores, h. e. qui
ut arcerent quae il
validiores, ut onere
non confringerentur,
mansit Agrippina c
memini me audire ac
fantes in cunis vivos
lapsis tectis mansis
forma orationis docet
quam ut. sic 13
apud libidines princip
ut poena afficeretu
Pichena, aliisque r
edd veteres omnes q
ad Pichenam. sic
Groslotio, Acidalio.

etiam conscios impediebant. visum dehinc remigibus unum in latus inclinare atque ita navem submergere. sed neque ipsis promptus in rem subitam consensus, et alii contra nitentes dedere facultatem lenioris in mare iactus. verum Acerronia imprudens, dum se Agrippinam esse utque subveniretur matri principis clamitat, contis et remis et quae fors obtulerat, navalibus telis conficitur. Agrippina silens, eoque minus agnita, unum tamen vulnus humero excepit. nandó, deinde occursu lenunculorum Lucrinum in lacum vecta, villae suae infertur. illic reputans ideo se fallacibus

1. *visum*] imo *iussum*, ut libri aliquot, a navarchis et fraudis auctoribus vel actoribus. sane remiges id a se non excogitarunt; et additur nec iussos omnes statim consensisse. Lips. non possum hic sequi Lipsium. si *iussum* fuisset, facilis consensus: quod alii non consentiunt, alii contra nituntur, planum facit consilium id paucorum fuisse, ut bene monuit iam Freinshemius. quare cum *visum* libris firmetur, ABGM[a], edd pr, Rhenani et seqq, id secutus sum cum Ryckio et IGronovio. *iussum* edidere Puteolanus Rivius Beroaldus Alciatus Pichena IFGronovius. Ern.

unum in latus] Heinsius (Misc. Obs. t. 9. p. 385) notat in A non esse *unum*. contra G addit ab initio *ratem*. vereor ne hic aliquid corruptelae sit. post idem in margine *demere* pro *dedere*. [M[a] *dere*, in margine c[a]d[a]*mere*.] an fuit *ademere facultatem celerioris in mare iactus?* certe *iactus* est remigum, non Agrippinae. mox Pichena in M[a] ait esse *imprudentia*; idque plane sic est in ed pr et in B. credo natum e terminatione vocis praecedentis: non enim εὔφωνον. eadem ed et G non habent copulam *et* ante *ut*. BM[a] autem *utque*, quod multo mollius; unde recepi. *fors* iidem libri. ceterae edd ante Pichenam male *sors*, ut G. *fors offert* aliquoties Terentius. *quae fors obtulit arma* etiam Virgilius, ni fallor. v. Gronov. ad Liv. 1 9. G *quaeque sors*. Ern.

9. *lenunculorum*] haec est vera lectio, quae extat BGM[a], edd pr ceterisque ante Rhenanum, qui induxit *lembunculorum*; quod libros obtinuit usque ad Ryckium. etiam apud alios in hac voce turbatum, ut apud Gell. 10 25, ubi ms Schefferi *remunculus* (v. de Mil. nav. 2 2), ut etiam h. l. habet A. quod non displicet Ryckio; qui tamen temere e Scheffero id manuscriptis apud Gellium tribuit. v. Gronov. ad Gell. l. c. item ap. Caes. B. C. 2 43, ubi ms Ciacconianus *lembunculi*. apud Valer. M. 1 5 ext. 1 ubi v. Perizonium et Torrentium apud Sallust. fr. Hist. 2, ubi etiam Cortius edidit *renunculo*. Ern.

10. *vecta — infertur*] sic e M[a] bene dedit Pichena. consentit ed pr. ceterae inde a Puteolano *vectam inferunt*, ut est in BG. Ern.

illic reputans] coacervatiô rerum Agrippinae factam cogitanti oblatarum impeditiorem orationem facit. ut nunc editur, inde ab Rhenano, antecedens est ab *illic* ad *intelligerentur*, consequens a *misit*. sed BGM[a], ed pr, Puteolanus cum sequacibus, *misitque*. unde suspicabatur IGronovius totum illud superius coniungendum esse cum *infertur*. sane etiam Puteolanus initium novae sententiae facit *misitque*: sed in istis primis edd interpunctioni non multum tribuendum, ut sciunt qui eas tractarunt; et *illic reputans* etc formam habet novae sententiae. verumtamen si τὸ *que* genuinum est, aliter esse non potest. sed profecto durum. nam secundum latini-

sens quiete opus. atque interim, securitate sim
10 camina vulneri et fomenta corpori adhibet; testa
roniae requiri bonaque obsignari iubet, id ta
7 simulationem. at Neroni nuntios patrati facin
affertur evasisse ictu levi sauciam, et hactenus
mine ne auctor dubitaretur. tum pavore exan
15 iamque affore obtestans vindictae properam,
armaret vel militem accenderet, sive ad senatu
pervaderet, naufragium et vulnus et interfecto
ciendo, quod contra subsidium sibi? nisi qu
Seneca expedirent; quos statim acciverat, in

tatem bonam deberet esse *illata reputavit* etc. ceterum et hoc, et quod vulgatur, melius est quam cum Ryckio ex A post *remedium esse* inserere *putavit*; quod recte improbat etiam IGronovius. frigidum sane est *reputans putavit*; et pendet illa propositio ab *reputans*, quomodocunque de ceteris statuatur. Ern.

11. *non* abest ab R et ed pr. G *id tamen per sim.* turbare solent librarii in hac formula. v. Drak. ad Liv. 4 2. hoc loco accipiunt pro tantummodo non: id unum non per simulationem fecit. sed quae hic simulatio et causa simulandi esse potuerit, non intelligo, ut id addi necesse fuerit. mox ante *quat velorum sinus, scinditur fretum.* alii usi. Lips. inde a Puteolano. gium. inde Gros *suffugium.* quod loco Sen. de Ira unus liber habet *su fugia*, quamquam Gruterus et Lipsius nor; deinde Ovidii *suffragium* pro contra metrum irr iam ab Erasmo ali unde apparet valde in hanc confusionem quiesco in vulgata, e mss notatum vid *dium* consentire vid

interfici curat. Nero Octaviam dimittit, Poppaeae iungitur. seditionem super ea re populus movet; quae causa maturandi Octaviae exitii. ea interfecta in Pandateria insula.

Gesta haec annis circiter quattuor, CVipstano CFonteio Capitone, imperatore Nerone quartum Cosso Cornelio Lentulo, CCaesonio Paeto CPetronio Turpiliano, PMario Celso LAsinio Gallo consulibus. LIPS.

Gaio Vipstano, Fonteio consulibus diu meditatum scelus non ultra Nero distulit, vetustate imperii coalita audacia, et flagrantior in dies amore Poppaeae, quae sibi matrimonium et discidium Octaviae incolumi Agrippina haud sperans, cre-
5 bris criminationibus, aliquando per facetias incusaret principem et pupillum vocaret, qui iussis alienis obnoxius non modo imperii sed libertatis etiam indigeret. cur enim differri nuptias suas? formam scilicet displicere et triumphales avos, an fecunditatem et verum animum? timeri ne uxor
10 saltem iniurias patrum, iram populi adversus superbiam avaritiamque matris aperiat. quodsi nurum Agrippina non-

1. *Vipsanio*] vulgati *Vipsano*. viri docti Vipstanum eum nominant. vide Fulvii nummos, in Apronia gente. LIPS. quum alteri consulum nullum praenomen addatur, id autem fuerit non aliud quam quod praescribebat collega, suspicor Tacitum scripsisse *Caiis*. de gente *Vipstana* vide Ruperti et Reinesii alternas Ep. 48 et 53. GRON. *Vipstano* verum esse clarum est ex inscriptionibus ab Ursino Sponio et Grutero editis, quas vide apud Ryckium et IGronovium ad h. l; unde sic cum illis ipsis edi curavimus. edd veteres omnes [cum BM[a]] *Vipsano:* recentiores ut Lipsii, IFGronovii, *Vipsanio*. ERN.

3. intelligi potest *flagrantior*. melius tamen *flagrantiore*; quod Tacitum dedisse credo. nam *et* coniungit haec cum *audacia coalita*, non cum nomine Neronis. de vi verbi *coalescere* supra dictum. ERN.

4. *dissidium*] ut saepe supra, *discidium*. GRON. sic ABGM[a], ed pr, Ryckii, Gronovii filii. *dissidium* Puteolanus cum seqq. ERN.

5. *incusaret — vocaret*] sic BGM[a], ed pr, veteres omnes; idque verum. at recentiores, Lipsius et seqq, infinitivos dedere, nescio an e libris. ERN.

8. *triumphales avos*] unum tantum, Poppaeum Sabinum. LIPS. parentes, liberos, filios et similia in plurali dici, etiam cum de uno sermo est, hodie notissimum. ERN.

9. distinguo, *verum animum? timeri ne uxor*. nam quod Erricus Memmius legebat, *uterum annuum*, acutius quam verius censeo. LIPS. sic emendabat etiam Faernus, placebatque Ursino Freinshemio et aliis. sed *verum animum* probo, h. e. verum amorem. nam opponitur mox *infesta Neroni uxor*. *verus animus* est etiam H. I 15, unde iam laudavit Ryckius. Heinsius (ap. Graev. t. 4. Coll. B. p. 672) corrigit *a. f. et v. a. timeri? neve uxor* etc. quod mire placet Graevio, hoc sensu: neve, si uxor eius sim, si non alia, at iniurias, quibus a patribus afficitur, et odium populi in Agrippinam aperiam. ERN.

sens quiete opus. atque interim, securitate simu
10 camina vulneri et fomenta corpori adhibet; testam
roniae requiri bonaque obsignari iubet, id tan
7 simulationem. at Neroni nuntios patrati facinor
affertur evasisse ictu levi sauciam, et hactenus
mine ne auctor dubitaretur. tum pavore exanim
15 iamque affore obtestans vindictae properam, i
armaret vel militem accenderet, sive ad senatum
pervaderet, naufragium et vulnus et interfectos
ciendo, quod contra subsidium sibi? nisi quid
Seneca expedirent; quos statim acciverat, inc

tatem bonam deberet esse *illata reputavit* etc. ceterum et hoc, et quod vulgatur, melius est quam cum Ryckio ex A post *remedium esse* inserere *putavit;* quod recte improbat etiam IGronovius. frigidum sane est *reputans putavit;* et pendet illa propositio ab *reputans,* quomodocunque de ceteris statuatur. Ern.

11. *non* abest ab R et ed pr. G *id tamen per sim.* turbare solent librarii in hac formula. v. Drak. ad Liv. 4 2. hoc loco accipiunt pro tantummodo non: id unum non per simulationem fecit. sed quae hic simulatio et causa simulandi esse potuerit, non intelligo, ut id addi necesse fuerit. mox ante

quat velorum sinus, e
scinditur fretum. e
alii usi. Lips. *su*
inde a Puteolano. in
gium. inde Groslo
suffugium. quod p
loco Sen. de Ira 1
unus liber habet *suff*
fugia, quamquam il
Gruterus et Lipsius,
nor; deinde Ovidii
suffragium pro *su*
contra metrum irrep
iam ab Erasmo aliis
unde apparet valde p
in hanc confusionem
quiesco in vulgata, q
e mss notatum vide
dium consortium

ante ignaros. igitur longum utriusque silentium, ne irriti dissuaderent, an eo descensum credebant ut, nisi praeveniretur Agrippina, pereundum Neroni esset. post Seneca, hactenus promptior, respicere Burrum, ac si scitaretur an militi imperanda caedes esset. ille praetorianos toti Caesarum domui obstrictos memoresque Germanici nihil adversus progeniem eius atrox ausuros respondit: perpetraret Anicetus promissa. qui nihil cunctatus poscit summam sceleris. ad eam vocem Nero illo sibi die dari imperium, auctoremque tanti muneris libertum profitetur: iret propere, duceretque promptissimos ad iussa. ipse audito venisse missu Agrippinae nuntium Agerinum, scenam ultro criminis parat, gladiumque, dum mandata perfert, abicit inter pedes eius, tum

tentans; quibus omnibus nihil sani inest. quidam voluerunt *expedirent*. Ern.

inc. an et ante ignaros] fides tibi, Corneli, magis curae quam Dioni, qui 61 12 Senecam auctorem impulsoremque unicum Neroni eius criminis facit. idque a fide dignis multis traditum esse. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθε. Lips. hoc Tacitus addit, ut aliquid daret invido rumori, qui utrumque huius culpae alligavit. quod Tacitus affirmare noluit. et sine dubio intelligit *ignaros* insidiarum in Agrippinam, non huius tantum irriti coepti. neque obstant argumenta Vertranii. quid enim? Burrus *promisit Agrippinae mortem, si facinoris coarguereturr:* ergo et conscius fuit, cum sine crimine, sine accusatione interficeretur? dein Seneca Acten immisit, ut praeveniret incestum: ergo parricidium probavit. immo tum nemo credebat, *ad caedem* matris *filii odia duratura*. denique Dio cum compluribus suis hac in re nulla fide dignus est, optimorum e Romanis obtrectator. Gron. vir doctus in Gryphiana correxerat *gnaros*. Ern.

1. *utriusque*] A *utrinque*, ed pr *utrumque*. Heinsius coniiciebat *utrique*. mox *an* BM[a] et ed pr. sequentes *et*. sed *an* bene restituit Pichena. reddit more suo caussas silentii, sed dubitanter et duplici coniectura. post pro *post* G *prior*, male. Ern. pro *promptior* BM[a] *promptius*.

2. *ut* deest M[a].

4. *ac sciscitari*] sic legendum putavit Freinshemius. vere enim ille observat, quae sequuntur, e solo adspectu intelligi non potuisse. accedit verbum *respondit*, quod disertam interrogationem supponit. itaque cum sic sit in A, non dubitavi cum Ryckio recipere pro vulgato *ac si scitaretur*. forte tamen Tacitus tantum dedit *scitari*. ed pr [cum M[a]] *ac si scitaretur*. sed eadem ante *respiceret*, [id quoque cum M[a].] mox ABM[a] et ed pr *memoresque*. sequentes *et memores*, praeter IGronovium. Ern. B *despiceret B. ac sciscitaretur*. mox M[a] *imperande*.

8. *poscit summam sceleris*] i. e. peragere cupit quod coepit agere, et extremam velut manum sceleri imponere. Lips. sive potius, sibi totam rem mandari, se praefici ei negotio cupit, pollicitus peragere coepta. mox ABM[a] et ed pr *eam:* ceteri *illam*, male. Ern.

9. *illo sibi die*] sic legitur e correctione Rhenani. superiores omnes *illos invidiae*. BG corrupte *illos in brevi die*. Ern. *illos inbidie* M[a].

12. *agerrimum* M[a].

lertia, tempore etiam iuta, quando Quinquatruum festos dies apud Baias frequentabat. illuc matrem elicit, ferendas parentium iracundias et placandum animum dictitans, quo rumorem reconciliationis efficeret, acciperetque Agrippina, fa-
5 cili feminarum credulitate ad gaudia. venientem dehinc obvius in littora (nam Antio adventabat) excipit manu et complexu, ducitque Baulos. id villae nomen est quae promon-

1. *iuta*] ita libri mss. Lips. sic et G et ed pr, quamquam inversa prima syllaba, ut alias, adde ad 3 35. ceteri ante Lipsiam *adiuta*, et sic laudat Victorius ad Cic. ep. ad Div. 2 12. Ern.

Quinq. festos dies] Suetonius 34 solemnia Quinquatruum vocat. Horatius item Quinquatrus festas. caussa, quia ii dies Minervae, laeti pueris virisque. de pueris Horatius Ep. 2 2 197: *puer et festis quinquatribus olim, exiguo grato-que fruaris tempore raptim.* et Symmachus 5 85: *nempe Minervae tibi sollenne de scholis notum est, ut fere memores sumus etiam procedente aetate puerilium feriarum. ad eum diem convivium tibi paramus.* feriae ergo pueris: at viris etiam ludi et spectacula gladiatorum. Ovidius de quinque his diebus Fast. 3 811: *sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro. caussa, quod est illa nata Minerva die. altera tresque super rasa celebrantur arena: ensibus exsertis bellica laeta dea est.* hinc disce secundum Quinquatruum diem natalem eiusce poetae fuisse. Trist. 4 11: *Lucifer amborum natalibus adfuit idem: una celebrata est per duo liba dies. haec est armiferae de festis quinque Minervae, quae fieri pugna prima cruenta solet.* natus ergo sexto post Martias Idus. sed et moris ut ii dies iucunde hilariterque traducerentur. Augustus ad Tiberium apud Suet. Aug. 71: *nos, mi Tiberi, Quinquatrus satis iucunde egimus. lusimus enim per omnes dies, forumque aleatorium calfecimus.* Lips. *quinquatrium* M[a].

3. *parentum* vulgo.

4. *acciperetque*] assentior Pichenae *deciperetque* scribenti; nisi placet *alliceretque*. Lips. edd vetores omnes praeter pr [cum BM[a]] acc. *Agrippinam - venientem.* lectio quae inde a Berneggero editur, est e correctione Freinshemii, quam ille cum seqq editoribus recepit, eademque placebat Acidalio. ea confirmatur ed pr, in qua est *Agrippina*, sed interpunctio post *venientem*, ut fortasse casu irrepserit nominativus. de interpunctione Freinshemii non dubitem. de cetera lectione, Nerius (in Analect. 1 10) defendit vulgatam, et interpretatur *deciperet*, ut Pichena corrigebat; usus auctore Nonio, qui 4 15 locum e Lucilio profert: *sic veteratorem illum vetulum lupum Annibalem acceptum*, ubi *accipere* interpretatur *decipere*. sed ut in illo loco sic possis intelligere. *accipere* per se et in Taciti contextu id significare non credo. *rumorem accipere* nil aliud significare potest quam *audire*. *deciperet* vel *alliceretque* legendum puto propter sequentia. Ern.

6. *excaepit* M[a].

7. *Baulos*] antea Hortensii villa, tunc in principum bonis. de eo non inelegante Symmachus eius possessor Ep. 1 1: *huc deus Alcides stabulanda armenta coegit, cruta Geryonis de Lare tergemini. inde recens aetas corrupta Boeotis Baulos nuncupat, occulto nominis indicio. ab divo ad proceres dominos fortuna cucurrit, fama loci obscuros ne pateretur heros. hanc celebravit opum felix Hortensius aulam, contra Arpinatem qui stat eloquio.* fuit etiam Antoniae Drusi, uti e Plinio disces 9 55 (81). Lips. paullo post in ed pr, ut in BM[a], *matri;* unde colligit IGronovius id

archo Herculeio et Obarito centurione classiario comitatum; si ad visendum venisset, refotam nuntiaret, sin facinus traturus, nihil se de filio credere; non imperatum parrilium. circumsistunt lectum percussores, et prior trierarus fusti caput eius afflixit. iam in mortem centurioni ferm destringenti protendens uterum, "ventrem feri" exclavit; multisque vulneribus confecta est. haec consensu oduntur. aspexeritne matrem exanimem Nero et formam rporis eius laudaverit, sunt qui tradiderint, sunt qui abant. cremata est nocte eadem, convivali lecto et exseiis vilibus; neque, dum Nero rerum potiebatur, congesta t clausa humus. mox domesticorum cura levem tumulum cepit, viam Miseni propter et villam Caesaris dictatoris, ae subiectos sinus editissima prospectat. accenso rogo li-

1. *Herculeo et Oloarito* vulgo.
5. *fusti* BM[a], ed pr, Lipsius hena et seqq. Puteolanus autem erique veteres editi *fuste*. male. ad 3 21. Ern.
nam ABGM, edd pr, Puteoi, seqq. Faernus et Groslotius rigebant *iam*. credo verum esse, d Acidalius coniecit, *caput eius fixit non in mortem*. qua forma nendi non uno loco utitur Taci, ut 4 45 et 62. hoc viso, cenio ferrum destringit. at ne hic dem in mortem illo ictu percus: nam multis demum vulneribus fecta est. *destringenti* recte ckius et IGronovius. Ern. *nam te c.* M[a].
7. *multisque vulneribus confecta* sustuli insigne glossema aliquot suum, qui huc transcripti e Seae Octavia (368 s.) verbatim. ne omnia iure desunt V. (B et.) non visum id ante me, ne eo quidem qui codices V inxisse iactat, miror et indignor. c Agrippinae mors. at Philotus de Vita Apollonii 4 38 adavit naufragio periisse Agrippi solutili illa nave. adeo ille et ere et partibus scriptionis suae ator est. Lips. verba illa inia etiam absunt ab ed pr. sed t edidit Puteolanus, imitantibus qui secuti sunt. mox *produntur* pro *traduntur* edidi cum IGronovio. sic cum BGMO ed pr et Puteolani, quam hic deserit Beroaldus vitio sane operarum, ut patet e dictis in praefatione. Rivius habet ut Puteolanus, sequentibus ceteris. mox sequens *tradiderint* errorem peperit. Ern.
9. *sunt qui tradiderint*] Boethius 2 carm. 6: *fratre qui quondam ferus interempto, matris effuso maduit cruore, corpus et visu gelidum pererrans ora non tinxit lacrimis, sed esse censor extincti potuit decoris*. Gron. adde Suet. Ner. 34. pro *adspexerit* frustra amicus Ryckii *inspexerit*. nam et illud pro *inspicere* dicitur. v. Drak. ad Liv. 42 5. Ern.
10. *convivali lecto*] non funebri et legitime parato. Lips. mox recte editur *humus* e M[a], consentiente ed pr. *humo* primus edidit Puteolanus. non enim haec pendent a prioribus, nec ullo modo per latinitatem hic ablativus locum habet. Ern.
14. *subiectos sinus*] apte ad hunc locum Seneca ep. 51: *CMarius et CnPompeius et Caesar exstruxerunt quidem villas in regione Baiana, sed illas imposuerunt summis iugis montium. videbatur hoc magis militare, ex edito speculari longe lateque subiecta*. Lips.

quasi deprehenso vincla inici iubet, ut exitium pri
litam matrem et pudore deprehensi sceleris spont
8 sumpsisse confingeret. interim vulgato Agrippinae
quasi casu evenisset, ut quisque acceperat, decurr
5 tus. hi molium obiectus, hi proximas scaphas
alii, quantum corpus sinebat, vadere in mare; qu
nus protendere; questibus, votis, clamore diver
tium aut incerta respondentium omnis ora compleri
ingens multitudo cum luminibus, atque ubi incola
10 pernotuit, ut ad gratandum sese expedire, donec a
mati et minitantis agminis disiecti sunt. Anice
statione circumdat, refractaque ianua obvios serv
pit, donec ad fores cubiculi veniret; cui pauci
ceteris terrore irrumpentium exterritis. cubiculo
15 lumen inerat et ancillarum una, magis ac ma
Agrippina, quod nemo a filio ac ne Agerinus
aliam fere littore faciem nunc, solitudinem ac
strepitus et extremi mali indicia. abeunte delin
"tu quoque me deseris" prolocuta, respicit Anice

1. *exitum* M[a].

5. *molium*] de his molibus ad Baias Cassiodorus Var. 9 6: *quantis ibi molibus marini termini decenter invasi sunt? quantis spatiis in visceribus aequoris terra promota est?* Strabo lib. 5 p. 245: ἡ δὲ πόλις ἐμπορεῖον γεγένηται μέγιστον, χειροποιήτους ἔχουσα ὅρμους διὰ τὴν εὐφυΐαν τῆς ἄμμου. διόπερ τῇ χάλικι καταμίξαντες τὴν ἀμμοκονίαν, προβάλλουσι χώματα εἰς τὴν θάλατταν. Virgilius 9 710: *qualis in Euboico Baiarum litore quondam saxea pila cadit.* Ausonium in ea re corrigo ep. 9 30: *vel quae Baianis pendent fluitantia pilis.* male enim hactenus *palis.* enimvero pilae illae e saxo, ut Virgilius. in eademque voce Livius corrigendus 1 26: *modo intra illam pilam et spolia hostium.* male vulgo *illa pila.* intellegit columellam, quam Dionysius στηλίδα dixit, spoliis Curiatiorum insignem. *Horatia pila* apud Propertium 3 2 7 tela ipsa sunt; ne quis eo me refutet. at de pilis his ad Ba
neca ep. 77: *omnis o
lorum turba consistit.*

7. *votis*] RM[a] et
nanum *vocis*, coni
clamore, male.
tium Agrippinae vi
lum, *vota* pro salu
ta. mox *rogitanti*
pr. restituit Pich
ante Pichenam *rog*
bo *arripere* v. ad 13
deiecti RM[a]. *obr*
M[a]. vulgo *adripit.*

17. *aliam fere lit*
dit Puteolanus, qu
sunt. at M[a] et ed
lateret faciem. A
re faciem, unde
aliam ante fores f
rius *aliam fores an*
sed locus corrupt
mss medela parata.
ha
E

intellecta est. reliquo noctis modo per sui
saepius pavore exsurgens et mentis inops, luc
10 tur tanquam exitium allaturam. atque eum
prima centurionum tribunorumque adulatio ad
prensantium manum gratantiumque quod discr
sum et matris facinus evasisset. amici dehinc
et coepto exemplo proxima Campaniae munici
15 legationibus laetitiam testari. ipse diversa sim
stus, et quasi incolumitati suae infensus, ac

1. *se* abest a M[a] et ed pr, quae et habet *ipso*. unde IGronovius coniicit *cognomento Mnesteris, se f. t.* aut *is se ferro tr.* illud melius, sed tamen non necessarium. putem *ipse se*. nam *se* saepe ita excidit. sic 13 46 pro *esse se* G *esse*. et alibi centies in libris scriptis. Ern. B *ipse ferro se*.

7. *perfecto demum scelere*] ita fit. currimus ad scelus praecipites, quod sedente impetu veris mox pretiis aestimamus. aurea gnome, sumptane a Menandro? certe ab illo antea sic elata (Stob. serm. 4). *Οὐδεὶς ξύνοιδεν ἐξαμαρτάνων πόσον ἁμαρτάνει τὸ μέγεθος, ὕστερον δ' ὁρᾷ*. Lips. *reliquo*, quod se emendasse ait Rhenanus, est iam in ed pr. Ern. Puteolanus *reliquum*.

10. *exitium*] Berthius *exitum* i. e.

12. *prensantium*] iam h. 1, cum alii sic sit e bonis libri 36 et 66, ubi tan *sare*. sed saepe b tur corrigiturque. 1 47, 4 48. certe est *pressare*; quod pro *prensare*. nam tur H. 1 36. po iisdem libris *manu*. in hac formula et *hensantium manum* Puteolanus, quem o et sic est in G. E *manum* BM[a].

16. *morti*] BGM[a] lani omnesque veter vus solennis huic *crimare morti* dixi 3 33. at nec ab dixerim. intelligen

rimans. quia tamen non, ut hominum vultus, ita loco-
facies mutantur, obversabaturque maris illius et litto-
gravis aspectus (et erant qui crederent sonitum tubae
ibus circum editis planctusque tumulo matris audiri),
polim concessit, litterasque ad senatum misit, quarum
ma erat repertum cum ferro percussorem Agerinum, ex
nis Agrippinae libertis, et luisse eam poenam conscientia,
scelus paravisset. adiciebat crimina longius repetita,
l consortium imperii iuraturasque in feminae verba prae-
is cohortes idemque dedecus senatus et populi speravis-
, ac postquam frustra optata sint, infensa militi patri-
que et plebi dissuasisset donativum et congiarium, peri-
que viris illustribus instruxisset. quanto suo labore per-
atum ne irrumperet curiam, ne gentibus externis re-
isa daret. temporum quoque Claudianorum obliqua in-
atione cuncta eius dominationis flagitia in matrem transtu-
publica fortuna exstinctam referens. namque et naufra-

facies non est in O. sane, ut
novius iudicat, commode ab-
potest, et si satis retinens
itatis fuit Tacitus, debet. fuit
sse qui *vultum* de locis non
oqueret, nec meminisset illius
liani Met. 1 6: *unus erat toto
rae vultus in orbe.* etiam Vir-
s 5 848 *maris vultum* dixit.
ut saepe dixi, nemo, nec Ta-
, ita brevitatis servans est ut
iam aliquid redundare sinat.
tam severa constantia ab allo
tore exspectanda. mox *circum*
t a G. Ern.

eam poenam conse.] haec est le-
GM, edd pr et ceterarum ante
ianum, qui (e B) *ea* addidit (post
am), nec necessitate urgente
εὐφωνίας ferente. igitur bene
vit Pichena. Ern.

adiciebant M[a].

. *oblata*] perspicuum mendum.
blata. forte intercisae voces
endae; *ab illa tentata.* aut
is adhaereamus Romanae lectio-
optata. interpretor, postea-
i frustra ea voluerit voveritque
ppina. Lips. coniiciebam *fru-
tentasset.* nempe quae dixit
ivisse. Gron. omnes editi,
quos vidi, *oblata.* per Romanam
lectionem, quam Lipsius laudat, in-
telligam Vaticani ms. nam in ed
pr est *oblatu.* quae autem sit ex
qua Acidalius laudat *captata*, ne-
scio. sic volebat IGronovius. M[a]
ablata ut F. *optata* recepit Freins-
hemius et Ryckius. mox [*sit* M[a],
non *sint.*] *militi* edidi pro *militibus*,
ex BM[a] et ed pr. *instruxisse* vi-
tiose utraque Gronoviana. Ern.

15. *obliqua*] vulgo, et libris scri-
ptis, *oblita.* Ferrettus, *obita.* no-
stra emendatio certa videtur ex ra-
tione prisca scribendi, *oblica.* Lips.
oblita etiam BM[a] et ed pr. at
obliqua A. Ern.

17. *publica fortuna*] et inprimis
ipsius privata. hinc illud, iure lau-
datum Quinctiliano 8 5, Africani
Oratoris ad Neronem super hac
morte: *rogant te, Caesar, Galliae
tuae ut felicitatem tuam fortiter
feras.* Lips. sed Latinorum mos,
quaecunque praeter modum salita-
ria, *fortunae populi Romani* attri-
buere. Ern.

namque] Lipsius corrigebat *iam-
que;* quod, mea sententia, recte
repudiat Pichena, etsi alias pro

quinquatrus, quibus apertae insidiae essent,
celebrarentur; aureum Minervae simulacrum
10 iuxta principis imago statueretur; dies natal
inter nefastos esset. Thrasea Paetus silentio
sensu priores adulationes transmittere solitus

praeterea recte ponitur, ut mox c. 12 *iam sol repente obscuratus. nam* commode referri potest ad praecedentia. argumentum eius quod dixerat, publicam fortunam consulere voluisse Romanis, erat a fortuito naufragio. quod si non placet, *namque* accipe pro *quid? quod, praeterea.* etenim *nam* transitionibus servit eleganter. v. Manut. ad Cic. ep. 3 11, 5 20. mox [BM[a] et] ed pr *fuisset.* etiam aliae ante Rhenanum *fuisset. qui perfringeret* i. e. qui speraret se interficere Caesarem posse, qui cohortibus et classe munitus esset. verbum elegans, pro quo etiam dicitur *perrumpere.* Ern.

5. *adverso rumore Seneca* vulgo.

oratione tali] Quinctil. l. c. de hac oratione: *facit quasdam sententias sola geminatio; qualis est Senecae in eo scripto quod Nero ad senatum misit occisa matre, cum se periclitatum videri vellet. salvum me esse adhuc nec credo nec gaudeo.* Lips.

8. *quinq. ludis ann. cel.*] nonne iam ante celebrabantur? dixi enim

quatrii; quod tame
ram indicat. nam
quinquatriis facinat
ut ap. Liv. 26 27,
ubi v. Oudendorpi
quinquatria citat e
iam diligentissimus
sed ibi est *quin*
Suet. Dom. 4 conse
tos in *quinquatria*
tiosum puto, et in
Suetonium est *qu*
GM[a] et ed pr
Ern.

10. *statuerentur*

12. *exitium senat*
mutilus videatur, e
enim narratur in q
fenderit. at scribe
exiit tum senatu.
sibi discrimen pep
vir, quod senatu e
de Agrippina refe
nus 61 15: ὁ Πο
σέας Ἡαῖτος ἦλθε
δριον καὶ τῆς
κουσεν, ἀναγνωσ
ἐξανέστη τε εὐθὺς,
οὖν ἀποτεμναμ

erarcho Herculeio et Obarito centurione classiario comitatum; ac si ad visendum venisset, refotam nuntiaret, sin facinus patraturus, nihil se de filio credere; non imperatum parricidium. circumsistunt lectum percussores, et prior trierarchus fusti caput eius afflixit. iam in mortem centurioni ferrum destringenti protendens uterum, "ventrem feri" exclamavit; multisque vulneribus confecta est. haec consensu produntur. aspexeritne matrem exanimem Nero et formam corporis eius laudaverit, sunt qui tradiderint, sunt qui abnuant. cremata est nocte eadem, convivali lecto et exsequiis vilibus; neque, dum Nero rerum potiebatur, congesta aut clausa humus. mox domesticorum cura levem tumulum accepit, viam Miseni propter et villam Caesaris dictatoris, quae subiectos sinus editissima prospectat. accenso rogo li-

1. *Herculeo et Oloarito* vulgo.

5. *fusti* BM[a], ed pr, Lipsius Pichena et seqq. Puteolanus autem ceterique veteres editi *fuste*. male. v. ad 3 21. Ern.

nam ABGM, edd pr, Puteolani, seqq. Faernus et Groslotius corrigebant *iam*. credo verum esse, quod Acidalius coniecit, *caput eius afflixit non in mortem*. qua forma loquendi non uno loco utitur Tacitus, ut 4 45 et 62. hoc viso, centurio ferrum destringit. at ne hic quidem in mortem illo ictu percussit: nam multis demum vulneribus confecta est. *destringenti* recte Ryckius et IGronovius. Ern. *nam morte c.* M[a].

7. *multisque vulneribus confecta est*] sustuli insigne glossema aliquot versuum, qui huc transcripti e Senecae Octavia (368 s.) verbatim. eaque omnia iure desunt V. (B habet.) non visum id ante me, ne ab eo quidem qui codices V inspexisse iactat, miror et indignor. haec Agrippinae mors. at Philostratus de Vita Apollonii 4 38 affirmavit naufragio periisse Agrippinam solutili illa nave. adeo ille et genere et partibus scriptionis suae ator est. Lips. verba illa insinia etiam absunt ab ed pr. sed mox edidit Puteolanus, imitantibus iis qui secuti sunt. mox *produntur* pro *traduntur* edidi cum IGronovio. sic cum BGMO ed pr et Puteolani, quam hic deserit Beroaldus vitio sane operarum, ut patet e dictis in praefatione. Rivius habet ut Puteolanus, sequentibus ceteris. mox sequens *tradiderint* errorem peperit. Ern.

9. *sunt qui tradiderint*] Boethius 2 carm. 6: *fratre qui quondam ferus interempto, matris effuso maduit cruore, corpus et visu gelidum pererrans ora non tinxit lacrimis, sed esse censor extincti potuit decoris*. Gron. adde Suet. Ner. 34. pro *adspexerit* frustra amicus Ryckii *inspexerit*. nam et illud pro *inspicere* dicitur. v. Drak. ad Liv. 42 5. Ern.

10. *convivali lecto*] non funebri et legitime parato. Lips. mox recte editur *humus* e M[a], consentiente ed pr. *humo* primus edidit Puteolanus. non enim haec pendent a prioribus, nec ullo modo per latinitatem hic ablativus locum habet. Ern.

14. *subiectos sinus*] apte ad hunc locum Seneca ep. 51: *CMarius et CnPompeius et Caesar exstruxerunt quidem villas in regione Baiana, sed illas imposuerunt summis iugis montium. videbatur hoc magis militare, ex edito speculari longe lateque subiecta*. Lips.

5. *copia*] ita libri prisci. substituerunt *cura*, ad sententiam non male. nescio an *copido* sive *cupido*. Lips. *cura* libri editi omnes a Puteolano ad Lipsium, qui *copia* reposuit; quod est in mss et ed pr. id ergo tamen servare malui, quia sensum aptum habet, *copia* nullum. nam sequens *nec minus foedum studium* indicat hic verbum desiderari, idem significans quod *studium*. *copiam* de permissione matris et praeceptorum accipit Ryckius, quod esse alienissimum facile patet. si liber proferetur in quo *cupido*, statim *cura* dimittetur. v. Suet. Ner. 22, ubi de studio equorum curulium. Ern.

6. *curr. quadr. ins.*] non adesse certaminibus quadrigariorum, ut e Suetonii l. c. colligas, sed quadrigas agere, e latinitate. infra 15 44: *habitu aurigae curriculo insistens*. Ern.

7. *ludicrum*] non etiam displiceat *ludiorum*. numos certe cusit illa bellua, in quibus ipse citharoedico habitu, in tunica oblonga, citharam percutiens. describit eum habitum graphice Apuleius 2 Flor. in persona Bathylli: *eique prorsus citharoedicus status. deam conspiciens, canenti similis, tunicam picturis va-*

gestu suo sabul
lum) citharae ad
percutere. ita e
gimus, distinguim
chlamyda deque
apparent in Nero
cipio, quod non
ab humeris depen
non video quare
multo exquisitin
modum, eodem s
fieri solet, quae
sic ap. Suet. Ner
tes sunt histrionu
mox ed pr *cum c*
tasse aliquis def
item *quis regibus*
quis regium — me
novius *quasi reg*
rans; quod mih
BG *quis regum*
memorabat. forte
gum et ducibus f.
si brevitas iactata
scis regum et a. d
saepe inculcatum es

8. *regibus et a*
ne *lyrico* illo ad P
aevo scriptus, inse
sio v. 157: *nec*
lyram, cum pace
curis exultent otia
movisse ferox ne
quem Ovidio ablat

tum laudibus celebre et deorum honori datum. enimvero cantus Apollini sacros, talique ornatu adstare non modo Graecis in urbibus sed Romana apud templa numen praecipuum et praescium. nec iam sisti poterat, cum Senecae ac Burro visum, ne utraque pervinceret, alterum concedere. clausumque valle Vaticana spatium in quo equos regeret, haud promisco spectaculo. mox ultro vocari populus Romanus, laudibusque extollere, ut est vulgus cupiens voluptatum et, si eodem princeps trahat, laetum. ceterum evulgatus pudor non satietatem, ut rebantur, sed incitamentum attulit. ratusque dedecus molliri, si plures foedasset, nobilium familiarum posteros egestate venales in scenam deduxit; quos fato perfunctos ne nominatim tradam, maioribus eorum tri-

fortuna sua caligine celat. at Lucanus certe notus, celeber, per se perque uxorem praedives. adde Senecam patruum in aula; qui huic humili et tenui protendere manum potuisset prae Pisone. sed et decimo nono aetatis anno scriptum hoc carmen. nam ait v. 248: *quamvis nunc iuvenile decus mihi pingere malas coeperit, et nondum vicesima venerit aestas.* quod non convenit in aetatem Lucani, praesertim cum scriptum sit diu post consulatum Pisonis, et paullo ante detectam, ni fallor, coniurationem. certe post consulatum diu, quoniam et eloquentiae eius specimen Neapoli praebitum celebrat, quod scimus contigisse nos quinquennali certamine, cum Nero in eadem urbe Graecanica copiam fecit suae vocis, annis aliquot post Pisonis consulatum, quem iniit a. u. 810. sed nec Statius huius carminis mentionem facit, cum omnia minima scripta eius recenseat Silv. 2 7. LIPS.

5. *ne utroque*] putarem *ne utrumque*, i. e. ne duo illa extorqueret, alterum indulgere, ut in eo acquiesceret. LIPS. at *utraque* verum, quod e M[a] protulit Pichena, habetque ed pr. ceterae inde a Puteolano veteres *utroque*, ut GO. ERN.

6. *valle Vaticana spatium*] credo id a Plinio denotari 36 15: *tertius obeliscus Romae in Vaticano Caii ac Neronis principum circo.* LIPS. Suet. l. c. *hortos* ponit. sed ii in valle Vaticana. adde Ryckium ad h. l. mox *laudibusque*, quod e M[a] dedit Pichena, etiam G et ed pr, pariter ut *eodem;* quod est etiam in ceteris ante Rhenanum, qui (e B) dedit *eo.* denique etiam *evulgatus*, quod in *vulgatus* mutatum a Puteolano, restituit Rhenanus. Muretus tamen et Acidalius praeferebant *vulgatus*, frustra. *evulgare* dixit etiam Liv. 9 46. similia apud nostrum *emunire*, *emercari* et alia. in quo genere verborum libenter variavere librarii. v. Cuningam. ad Horat. p. 235, ut alios taceam. ERN. B *laudibus.*

11. *amoliri*] Romana editio *molliri*, quod ego praefero. LIPS. sic etiam ABMO. alii *moliri.* at Puteolanus *amolliri* pro *amoliri*, ut sequentes omnes habent. *molliri* probant etiam Freinshemius et IGronovius. simile est *invidiam mollire* supra 4 30. sed tamen nescio quomodo magis placet *amoliri*, nec credo *molliendi* verbum esse aptum dedecori et turpitudini, in qua *nulla* acerbitas aut asperitas, ut in invidia, intelligi potest. et credibilius est Neronem dedecus voluisse omne tollere quam tantum minuere. Romana ed, quam Lipsius laudat, non est Beroaldina sed prima. ERN.

exercerent usque ad gestus modosque haud vir
10 feminae illustres deformia meditari; exstructa
mus, quod navali stagno circumposuit Augustu

1. *nam et*] ed pr non habet *nam;* quod melius videtur. duplex ratio silentii affertur, prima ut maioribus parcatur, deinde quia flagitium magis Neronis quam ipsorum. Ern.

6. *ludos iuvenalium*] qui privati et per domum celebrati aut in hortis. Tacitus 15 33: *acriore in dies cupidine Nero agitabatur promiscuas scenas frequentandi: nam adhuc per domum aut hortos cecinerat iuvenalibus ludis.* mansit nomen ludorum posteriori aevo, et imperatores, quos in palatio ludos dabant Kalendis novi anni (de quibus e Iuliano monui ad 4 70), iuvenalia videntur appellasse ab exemplo hoc Neronis. Sidonius in Narb. v. 307: *Ianus forte suas bifrons Kalendas sumendas referebat ad curules. mos est Caesaribus die bis uno (privatos vocitant) parare ludos. tunc coetus iuvenum sed aulicorum Elei simulacra torva campi exercet spatiantibus quadrigis.* et addit post descriptionem curulium ludorum v. 428: *iam vero iuvenalibus peractis.* ut videantur ii ludi, tunc quidem, scenicum nihil habuisse. atque ita distinguit etiam, nisi fallor, Capitolinus in Gordianis *Pompeiano praclusis* eo notam Xiphilini, ludos institutos vu positae a Nerone et hercle ea nominis nalia enim dicta, q die pueros exuebant iuventutem, transib viros. unde illud blandientis Neroni vo *excepero, mori volo* que is dies Romani de Octaviano Dio 4 γωνα ὁ Καῖσαρ τ ρᾶμενος αὐτός τε σε, καὶ τοῖς ἄλλο τελῆ ἑορτὴν παρέχ καὶ ἔπειτα ἐπελειο ὥσπερ οἱ ἄλλοι. a Excursu *B.* Lips. vox *theatro* abest al Broterium. mox *ges* doctus apud Rycki *gestus motusque ex* non displicet. *modi* gestus motusque non *in modum ludicrum.* gis de voce et cant sticulationibus dicun

11. *navali stagne* deque eo stagno sup

cula et cauponae, et posita veno irritamenta luxui. dabanturque stipes, quas boni necessitate, intemperantes gloria consumerent. inde gliscere flagitia et infamia; nec ulla moribus olim corruptis plus libidinum circumdedit quam illa colluvies. vix artibus honestis pudor retinetur; nedum inter certamina vitiorum pudicitia aut modestia aut quicquam probi moris reservaretur. postremo ipse scenam incedit, multa cura tentans citharam et praemeditans assistentibus. facies

ciato. mss Vaticani deinde apud Vertranium *luxuriae;* Ma et ed pr *luxui*, ut supra *caussae bello* 2 64, *fundamenta urbi* apud Liv. 1 12. noster *incitamenta ingeniis allaturas* infra c. 21. Ern.

1. *dabanturque stipes*] cui rei datae stipes? ad ludosne? ita olim sane Apollinaribus ludis factum reperio. *praetor edixit*, ait Livius 25 12, *ut populus per eos ludos stipem Apollini, quantum commodum esset, conferret.* Plinius 33 48: *populus Romanus stipem spargere coepit SpPostumio QMarcio coss. tanta abundantia pecuniae erat ut eam conferret LScipioni, ex qua is ludos fecit.* quae verba ne te fallant. nam stipes de qua Livius, multis annis prior notatione Pliniana. sed voluntariam, credo, Plinius intellexit: illa fuit ex edicto. sed et Augustus stipem praetoribus dari ad ludos voluit, innuente Dione 54 2: τοῖς μὲν στρατηγοῖς τὰς πανηγύρεις πάσας συνέταξεν, ἔκ τε τοῦ δήμου δίδοσθαί τι αὐτοῖς κελεύσας, nisi tamen τὸ δημόσιον intellegi voluit potius quam δῆμον. stipes alias usitate dabantur diis, et ad res sacras. Seneca de Benef. 7 4: *omnia deorum sunt: tamen diis posuimus domum, et stipem iecimus.* et Ep. 116 (115): *colitur autem non taurorum opimis corporibus contrucidatis, nec auro argentoque suspenso, nec in thesauros stipe infusa, sed pia et recta voluntate.* Varro de L. L. 4 36: *diis cum thesauris assem dant, stipem dicunt.* ita in capita fontium, quae sacra, stipem iaciebant. Plinius Ep. 8 8 de Clitumno: *fons purus et vitreus, ut numerare iactas stipes et relucentes calculos possis.* Seneca Q. Nat. 4 2 de Nili venis: *in haec ora stipem sacerdotes et aurea dona praefecti, cum sollenne venit sacrum, iaciunt.* Lips. hic stipes datae a Nerone, ut statim per libidinem absumerentur. Gruterus comparat factum Augusti ap. Suet. 98. mox non placet mihi *nec ulla moribus — plus lib. addidit quam illa colluvies.* delendum puto *ulla*, intelligendumque quid, quidquam. puto me similia exempla reperisse. Ern.

7. *reservaretur*] ed pr *reservatur*, unde possis coniicere *reservetur*. sed sollennis illa praesentis et imperfecti confusio. v. ad 3 17 extr. Ern.

scenam inscendit] restitui ex libris. vulgo *scenas incedit.* Lips. *scenam incedit* AV et ed pr. *scenas incedit* BGMa, et Rhenanus et seqq usque ad Lipsium. Puteolanus Beroaldus Alciatus *scenas ascendit.* Lipsius edidit *scenam inscendit*, quod sequentes imitati sunt. ego lectionem mss secutus sum, quae a Tacito non aliena, ut iam Rhenanus monuit. sic 1 61: *incedunt locos moestos.* Ern.

8. *assistentibus familiaribus*] falso. nam V *absistentibus facies*, F *assistentibus facies.* similisque lectio B; quod facile odoreris e Rhenano coniectante *absistentium facie.* utrumne *assistentibus facibus?* certe noctu ad lumen etiam hi ludi exerciti. sequiturque *hi dies ac noctes plausibus personare.* et ait postremum in scenam venisse Neronem. ergo ad lumen. infra etiam 20: *noctes quoque dedecori adiectas.* sed et Suetonius Cal. 18: *quondam et-*

artes notescerent, carminum quoque studium an
tractis quibus aliqua pangendi facultas nec d

iam et nocturnos ludos praebuit accensis facibus. noster iterum infra 21: *laetitiae magis quam lasciviae dari paucas totius quinquennii noctes, quibus tanta luce ignium nihil illicitum occultari queat.* vos divini conferte operam, si mihi Phoebus hic non favit. Lips. etiam GM[a] *assistentibus facies*, et ed pr *absistentibus facies.* vulgatam induxit Puteolanus. Muretus corrigebat *fonascis* s. *phonascis.* in M[a] ultimae voci superscriptum *homines.* hinc IGronovius coniiciebat *assistenti histrionum aciei*; quod an aliquis probaturus sit nescio. qui *homines* adscripsit, voluit indicare illo corrupto vocabulo homines significari. vulgata an e ms ducta sit nescio. sed valde consentit iis quae Suetonius narrat c. 21, apud quem pariter amicorum intimi adfuisse dicuntur. ac fortasse inde correctionem Puteolanus sumsit. Ern. B *asistentibus facies.*

1. *accesserat cohors*] ita legendum, non quia Suetonius l. c. ita narrare videtur, sed quia res poscit. nam Suetonius de alio ibi et publico theatro. Lips. nempe ante in edd erat, ut in BM[a], *abscesserat*, male. mox ed pr *centurionesque.* Ern.

tamen voce laudasse
hil praecipui erat
mox vir doctus in G
verat *que.* post M
spe malebat *spe*; qu
cet. at quod idem
non probo. sed in
tanda, ut fecimus,
vulgo punctum est
et comma ante *qua*
hii, B *ii.*

8. *carminum quoq*
nius 37 12: *Domit*
teris vitae suae po
quoque coniugis sua
hoc nomen adoptaver
iam carmine succina
tellexit et Seneca
Nat. 1 5: *ut ait N*
sertissime, colla Cy
dent agitata columb
Martialis 8 70: *car*
nota Neronis habet.
tuas etiam veritus N
res, lascivum iuven
opus. Lips.

9. forte legendum
pangendi facultas, n
ii alternatim conside
retus 15 2, cui scr
in amoribus, et inre
bus aliqua pangendi
dum insignis erat.

tum laudibus celebre et deorum honori datum. enimvero cantus Apollini sacros, talique ornatu adstare non modo Graecis in urbibus sed Romana apud templa numen praecipuum et praescium. nec iam sisti poterat, cum Senecae ac
5 Burro visum, ne utraque pervinceret, alterum concedere. clausumque valle Vaticana spatium in quo equos regeret, haud promisco spectaculo. mox ultro vocari populus Romanus, laudibusque extollere, ut est vulgus cupiens voluptatum et, si eodem princeps trahat, laetum. ceterum evulgatus
10 pudor non satietatem, ut rebantur, sed incitamentum attulit. ratusque dedecus molliri, si plures foedasset, nobilium familiarum posteros egestate venales in scenam deduxit; quos fato perfunctos ne nominatim tradam, maioribus eorum tri-

fortuna sua caligine celat. at Lucanus certe notus, celeber, per se perque uxorem praedives. adde Senecam patruum in aula; qui huic humili et tenui protendere manum potuisset prae Pisone. sed et decimo nono aetatis anno scriptum hoc carmen. nam ait v. 248: *quamvis nunc iuvenile decus mihi pingere malas coeperit, et nondum vicesima venerit aestas.* quod non convenit in aetatem Lucani, praesertim cum scriptum sit diu post consulatum Pisonis, et paullo ante detectam, ni fallor, coniurationem. certe post consulatum diu, quoniam et eloquentiae eius specimen Neapoli praebitum celebrat, quod scimus contigisse nos quinquennali certamine, cum Nero in eadem urbe Graecanica copiam fecit suae vocis, annis aliquot post Pisonis consulatum, quem iniit a. u. 810. sed nec Statius huius carminis mentionem facit, cum omnia minima scripta eius recenseat Silv. 2 7. Lips.

5. *ne utroque*] putarem *ne utrumque*, i. e. ne duo illa extorqueret, alterum indulgere, ut in eo acquiesceret. Lips. at *utraque* verum, quod e M[a] protulit Pichena, habetque ed pr. ceterae inde a Puteolano veteres *utroque*, ut GO. Ern.

6. *valle Vaticana spatium*] credo id a Plinio denotari 36 15: *tertius obeliscus Romae in Vaticano Caii ac Neronis principum circo.* Lips. Suet. l. c. *hortos* ponit. sed ii in valle Vaticana. adde Ryckium ad h. l. mox *laudibusque*, quod e M[a] dedit Pichena, etiam G et ed pr, pariter ut *eodem;* quod est etiam in ceteris ante Rhenanum, qui (e B) dedit *eo.* denique etiam *evulgatus*, quod in *vulgatus* mutatum a Puteolano, restituit Rhenanus. Muretus tamen et Acidalius praeferebant *vulgatus*, frustra. *evulgare* dixit etiam Liv. 9 46. similia apud nostrum *emunire*, *emercari* et alia. in quo genere verborum libenter variavere librarii. v. Cuningam. ad Horat. p. 235, ut alios taceam. Ern. B *laudibus.*

11. *amoliri*] Romana editio *molliri*, quod ego praefero. Lips. sic etiam ABMO. alii *moliri.* at Puteolanus *amolliri* pro *amoliri*, ut sequentes omnes habent. *molliri* probant etiam Freinshemius et IGronovius. simile est *invidiam mollire* supra 4 30. sed tamen nescio quomodo magis placet *amoliri*, nec credo *molliendi* verbum esse aptum dedecori et turpitudini, in qua nulla acerbitas aut asperitas, ut in invidia, intelligi potest. et credibilius est Neronem dedecus voluisse omne tollere quam tantum minuere. Romana ed, quam Lipsius laudat, non est Beroaldina sed prima. Ern.

discordia erueretur. nec deerant qui ore vultuque tristi inter oblectamenta regia spectari cuperent.

17 Sub idem tempus levi contentione atrox caedes orta inter colonos Nucerinos Pompeianosque, gladiatorio spectaculo, quod Livineius Regulus, quem motum senatu rettuli, edebat. quippe oppidana lascivia in vicem incessentes probris, dein saxa, postremo ferrum sumpsere, validiore Pompeianorum plebe, apud quos spectaculum edebatur. ergo reportati sunt in urbem multi e Nucerinis trunco per vulnera corpore, ac plerique liberorum aut parentum mortes deflebant. cum rei iudicium princeps senatui, senatus consulibus permisit, et rursus re ad patres relata, prohibiti publice in decem annos eiusmodi coetu Pompeiani, collegiaque quae contra leges instituerant, dissoluta; Livineius, et qui alii seditionem conciverant, exsilio multati sunt.

18 Motus senatu et Pedius Blaesus, accusantibus Cyrenensibus violatum ab eo thesaurum Aesculapii delectumque militarem pretio et ambitione corruptum. iidem Cyrenen-

gulam errore operarum ex ultima litera in vicinam translatam. Puteolanus *cruerentur*. Beroaldus cum seqq omnibus *cruebantur*. credo Tacitum scripsisse *riderentur*. iuvat etiam quod subiicitur: fuisse tamen etiam qui non riderent cum principe, sed dum ille rideret philosophos disputantes, severo vultu adsiderent. BMR et ed pr mox *ore* pro *voce*, quod recepi, et quia sequitur *spectari*, et quia alibi quoque *os* et *vultus* iunguntur, ut apud Virg. 9 251. Ern.

3. *contentione*] Ma *incentio*, Puteolanus item. ed pr *intentio*; unde possis coniicere *initio* vel *ab initio*: sed ultima syllaba excidit. intelligenda tamen praepositio *ab*, quam in hac formula omittere noster solet, ut infra c. 32. Beroaldus primus edidit *contentione*, ut est in G; quod omnes secuti sunt. mox [Ma *libidine eius*, B *libidini eius*,] veteres edd *Lividineius*. male. recte hic et 3 11 editur *Livineius*, ut e cognomine apparet. Ern. infra BMa *lividineius*.

6. *incessente*] Inge *incessente*. Lips. [*dein* Ma. erat *deinde*.] ed edd pr, Puteolani ceteraeque res cum BGMa *deportati*, s. spectaculo; et BMa ed pr *parentum*, non *ac*, ut sequentes. Ern.

12. *relata*] sic scripsi e Ma ed pr, ut etiam videbatur Groen. pro *delata*, quod est in aliis edd; intelligendumque de relatione, quam consules re cognita fecere. non iam res delata ad senatum poterat, quod iam erat re nunciata senatui et ab eo petita: sed quam poenam statuere, quaesitum. similiter plerique codices ap. Liv. 21 6: *tum demum res ex integro ad senatum*; sed ms Florentino et Cantabrigiensi recte Gronovii correxerant *relata*, quae ita edidit Drakenborchius. Ern.

17. *delectum militarem*] i. e. delectu militari iuique versatum et vacationem militiae dedisse pecunia aut gratiae causa ab aetatem militarem haberent et stipendia facere deberent. Ern.

cula et cauponae, et posita veno irritamenta luxui. dabanturque stipes, quas boni necessitate, intemperantes gloria consumerent. inde gliscere flagitia et infamia; nec ulla moribus olim corruptis plus libidinum circumdedit quam illa colluvies. vix artibus honestis pudor retinetur; nedum inter certamina vitiorum pudicitia aut modestia aut quicquam probi moris reservaretur. postremo ipse scenam incedit, multa cura tentans citharam et praemeditans assistentibus. facies

ciato. mss Vaticani deinde apud Vertranium *luxuriae;* M[a] et ed pr *luxui*, ut supra *caussae bello* 2 64, *fundamenta urbi* apud Liv. 1 12. noster *incitamenta ingeniis allaturas* infra c. 21. Ern.

1. *dabanturque stipes*] cui rei datae stipes? ad ludosne? ita olim sane Apollinaribus ludis factum reperio. *praetor edixit*, ait Livius 25 12, *ut populus per eos ludos stipem Apollini, quantum commodum esset, conferret.* Plinius 33 48: *populus Romanus stipem spargere coepit SpPostumio QMarcio coss. tanta abundantia pecuniae erat ut eam conferret LScipioni, ex qua is ludos fecit.* quae verba ne te fallant. nam stipes de qua Livius, multis annis prior notatione Pliniana. sed voluntariam, credo, Plinius intellexit: illa fuit ex edicto. sed et Augustus stipem praetoribus dari ad ludos voluit, innuente Dione 54 2: *τοῖς μὲν στρατηγοῖς τὰς πανηγύρεις πάσας συνέταξεν, ἔκ τε τοῦ δήμου δίδοσθαί τε αὐτοῖς κελεύσας*, nisi tamen τὸ *δημόσιον* intellegi voluit potius quam *δῆμον*. stipes alias usitate dabantur diis, et ad res sacras. Seneca de Benef. 7 4: *omnia deorum sunt: tamen diis posuimus domum, et stipem iecimus.* et Ep. 116 (115): *colitur autem non taurorum opimis corporibus contrucidatis, nec auro argentoque suspenso, nec in thesauros stipe infusa, sed pia et recta voluntate.* Varro de L. L. 4 36: *diis cum thesauris assem dant, stipem dicunt.* ita in capita fontium, quae sacra, stipem iaciebant. Plinius Ep. 8 8 de Clitumno: *fons purus et vitreus, ut numerare iactas stipes et relucentes calculos possis.* Seneca Q. Nat. 4 2 de Nili venis: *in haec ora stipem sacerdotes et aurea dona praefecti, cum sollenne venit sacrum, iaciunt.* Lips. hic stipes datae a Nerone, ut statim per libidinem absumerentur. Gruterus comparat factum Augusti ap. Suet. 98. mox non placet mihi *nec ulla moribus — plus lib. addidit quam illa colluvies.* delendum puto *ulla*, intelligendumque quid, quidquam. puto me similia exempla reperisse. Ern.

7. *reservaretur*] ed pr *reservatur*, unde possis coniicere *reservetur.* sed sollennis illa praesentis et imperfecti confusio. v. ad 3 17 extr. Ern.

scenam inscendit] restitui ex libris. vulgo *scenas incedit.* Lips. *scenam incedit* AV et ed pr. *scenas incedit* BGM[a], et Rhenanus et seqq usque ad Lipsium. Puteolanus Beroaldus Alciatus *scenas ascendit.* Lipsius edidit *scenam inscendit*, quod sequentes imitati sunt. ego lectionem mss secutus sum, quae a Tacito non aliena, ut iam Rhenanus monuit. sic 1 61: *incedunt locos moestos.* Ern.

8. *assistentibus familiaribus*] falso. nam V *absistentibus facies*, F *assistentibus facies.* similisque lectio B; quod facile odoreris e Rhenano coniectante *absistentium facie.* utrumne *assistentibus facibus?* certe noctu ad lumen etiam hi ludi exerciti. sequiturque *hi dies ac noctes plausibus personare.* et ait postremum in scenam venisse Neronem. ergo ad lumen. infra etiam 20: *noctes quoque dedecori adiectas.* sed et Suetonius Cal. 18: *quondam et-*

nem dedit. in contrarium Cicero ad fam. 12 9: *tu velim animo sapienti fortique sis, ut tua moderatio et gravitas aliorum infamet iniuriam.* GRON. verissima haec, et omnes aliorum coniecturas inanes reddunt. sed tamen excidisse puto nomen proprium, quod post *effecit* necessario desideratur: *quam clariorem effecit Afer.* nam ad hunc certe ista pertinent. ERN.

1. *Nerone IV Corn. Cosso* coss.] quorum mentio in lapide Romae (ap. Grut. p. 8 5) *I. O. M. et genio venalic. P. Acilius cerdo votum solvit Nerone Caesare Aug. IIII Cosso Lentulo Coss. f. cos.* LIPS. aliam inscriptionem vide apud Ryckium. ERN. *quarto* Ma.

quinquennale ludicrum] est hoc ipsum, quod noster 16 4 *lustrale certamen* appellat. quod longo intervallo post reduxit et firmavit Gordianus Iunior imperator, de quo apposite Victor. 27: *eoque anno lustri certamine, quod Nero Romam invexerat, aucto firmatoque in Persas profectus est.* exemplum autem, credo, Nero sumsit a Neapolitis, de queis Strabo 5 p. 247: *νυνὶ δὲ πεντετηρικὸς ἱερὸς ἀγὼν συντελεῖται παρ' αὐτοῖς, μουσικός τε καὶ γυμνικὸς ἐπὶ πλείους ἡμέρας, ἐνάμιλλος τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα.* nota quod ait *νυνὶ δέ.* institutum enim id certamen eius aero in honorem

98. sed forte etiam
turus fuerat. vide
ronis Scalig. Emen
et ad 16 2. ERN.

4. *Pompeium inc*
tuum sane theatrum
didit primus a. u.
bitaria erant, et ce
rumque disiecta.
ctac. 10: *saepe cen*
theatra destruebant
sulentes, quorum s
ingens de lascivia p
que Pompeius Mag
suo minor, cum illa
turpitudinum extr
quandoque memoria
animadversionem, V
perposuit. donec
moribus exstruxeru
Valerius 2 4 2: *t*
quidem sunt a Me
censoribus, ceterum
Nasica omnem appa
rum subiectum hast
cuit. Appianus Civ
αὐτῷ χρόνῳ Σκιπι
θεῖλε τὸ θέατρον
Κάσσιος ἤρκτο, κ
λος ἐλάμβανεν, ὡς
σεων ἄρξον ἑτέρω
μον ὅλως Ἑλληνικ
Ῥωμαίους ἐθίζεσθ
rem SC interpositum
mine Tertullianus in
los. 6: *quoque illi*

aetatis nati considere simul, et allatos vel ibidem repertos versus connectere, atque ipsius verba quoquomodo prolata supplere. quod species ipsa carminum docet, non impetu et instinctu nec ore uno fluens. etiam sapientiae doctoribus
5 tempus impartiebat post epulas, ut contraria asseverantium

quodsi elidi τὸ *nati* ferre nequeunt, faciamus *nec dum insignis erat ad famam*, vel *insignis erat. hi acciti considere simul.* tales enim quaesivit, qui callerent versuum faciendorum studio, sed nihil dum edidissent aut eo nomine celebres essent. *insignis ad famam*, ut Ciceroni (de leg. 3 8) *insignis ad deformitatem puer.* quod autem Tacitum et Suetonium committunt, utrumque verum, sed in diversis opusculis, existimo tradidisse. neque enim dubito quin et potuerit scribere versibus Nero, et quaedam scripserit sine cuiusquam auxilio. et in huiusmodi tabulas incidit Suetonius. sed et quum repentinus hic impetus ei venisset, dum festinat omnis morae impatiens, et gestit eloquentiae auctoribus accenseri atque illam laudem rapere potius quam mereri, non tantum sumpsisse temporis et otii et secessus quantum iusta cura requirit, ideoque hos adiutores adhibuisse, facile credo Tacito, et id tyranni iuvenis, lascivientis et luxuriantis, indoli valde conveniens mihi videtur. licet et suspicari factum id in opere, quod parabat ad instantem commissionem. Gron. idem videbatur viro docto in ed Gryphii, ubi hunc locum ad mentem Mureti correxerat. IGronovius addi vult *laus: nec dum insignis erat laus.* IFGronovii *acciti* probari non potest, quia id iam est in *contractis.* Broterius locum sic constituit: *quibus a. p. facultas, nec dum insignis. aetate pares considere simul.* ego nihil expedio destitutus libris melioribus. Ern.

1. *allatos*] Pichena coniicit *oblatos* e BM[a], ubi est *ablatos.* ego vero haudquaquam hoc sollicitandum censeo. *allatos* est domi meditatos. quod ad primum quidem congressum non congruit; sed postquam semel studia iunxere, vix est ut unquam discesserint, quin praecepissent animis proximi conventus materiam, et ad eam aliquid domi per habentes carmina somnos natum possent afferre. sed et ad illos, quos subito ad iussum principis effuderant, emendandos aliquid domi potuit subnasci et inde allatum in regia repertis addi. Gron. sed ita Mureti correctio probatur tantum usque ad *simul.* mox *quoquo modo* bene Pichena e M[a]. sed sic et G, ed pr omnesque veteres. vitium operarum fuit *quoque modo*, in editione ea qua Pichena usus est. velut id reperi in Lipsiana 1585, correctum in aliis. Ern.

4. *fluens*] miror hic neminem tentasse *fluentium*, cum alibi talia tentetur in Tacito et aliis. nam *fluens* et *species* non bene conveniunt. sed illa ἀκρίβεια non semper a Tacito servata est, ad poeticam rationem inclinante. v. ad 4 32. mox in ed pr abest *tempus.* Ern.

5. *adseverant. tum discordiae* M[a]. — malim nihil hic mutari: nam illud *utque eruebantur* habet quandam ἔμφασιν, quam in nulla earum, quas subiiciunt, lectione reperio. illae namque significant modo quid fieret: hoc etiam vanum simulatum fucatum fuisse quod fiebat. perinde namque est quasi dixisset *et quasi eruebantur*: et volebat videri se id agere, ut variae et diversae sectarum opiniones cognoscerentur et excuterentur. nam τὸ *ut* similitudinis est, ut bene Salinerius animadvertit. Gron. Rhenanus coniiciebat *quaererentur;* quod maxime mihi placuit ante ex iis quae vidi. emphasin illam Gronovianam vix assequor, nec *utque* est *et quasi.* M[a] *rueretur*, B *ruerentur*, A *eruerēt*, G *atque eruebantur*, ed pr *ruerēt.* sed puto vir-

ac tamen honesta nomina praetendebant. n
10 non abhorruisse spectaculorum oblectamentis p

tas tollitur, quam fingit Acidalius, eoque aut *ut* addi aut *pollui* corrigi vult. pendet scilicet membrum a superiori *ut*. [pro *quid* M^a *quis*.] mox possis coniicere *caestus sumant*, ut ex ultima praecedentis verbi nata sit syllaba prima in vulgato: est enim usitatius in tali re simplex. sed etiam Agric. 3 *assumere fiduciam*, pro quo alii potius *sumere fiduciam*. Ern.

3. *an institiam augurii*] vitium, cui medendo impar ego. Lips. *fracti soni* non significant aliquid ad artem pertinens, sed id quod Seneca dicit *non virile*, cum in Hercule Furente canit v. 450: *ad non virilem tympani movit sonum. decuriae* autem *equitum* ut nihil respiciunt militarium muniorum, ita nec augurali ullus hic est locus disciplinae. tamen est etiam qui sensui serviisse ait sese, absque cura verborum, quae Lipsius corrupta credat. hoc autem velle Tacitum vaticinatur: ubi posthac inventum iri severitatem iudicis et sanctimoniam sacerdotis inter homines gnaros mollium sonorum et numerorum musicorum? id elici satis commode

lis iudicibus mota
sinamus augari et
Pichenam, qui cor
Augustanos et d.
institutos Augustan
tum. sed non e
institutos August
equitum per ἐν δι
iisdem, prorsus u
licentiam et fauto
46 *pellice ancill*
Actes. num, inq
los secundi ordini
sint cognomento A
quando in decuria
di) paratius et r
audituros, si moll
nenti Caesari artifi
docte atque ingeni
dicisseat? nam h
dire (ut sp. Suet.
audire Graecos), p
formamque princip
vocabulis appellar
interpretatus ipse
quod, quia fiebat
noctes, ideo iustic
tam male perdente
collocare deberent
iudicum officio dis
nabantur. Gron.

tum erat, eoque a Tuscis accitos histriones, a Thuriis equorum certamina; et possessa Achaia Asiaque ludos curatius editos, nec quemquam Romae honesto loco ortum ad theatrales artes degeneravisse, ducentis iam annis a Lucii Mummii triumpho, qui primus id genus spectaculi in urbe praebuerit. sed et consultum parcimoniae, quod perpetua sedes theatro locata sit potius quam immenso sumptu singulos per annos consurgeret ac destrueretur. nec perinde magistratus

1. Freinshemius pro *Tuscis* putat legendum *Oscis* ex 4 14. frustra. nam et Livius 7 2: *ludiones ex Etruria acciti, ad tibicinis modos saltantes, haud indecoros motus more Tusco dabant.* atque etiam nomen Tuscum est, auctore eodem Livio ibidem: *quia hister Tusco verbo ludio vocabatur, nomen histrionibus inditum.* nempe ludus ipse ab Oscis est, ut noster tradit 4 14, Livius l. c. histriones ex Etruria venere, cum ludi iam essent, ut clarum e Livio, ut magis excitarentur fierentque iucundiores. Ern.

a Thuriis equorum certamina] itqui Livius 1 35 etiam equos a Tuscis derivat. *ludicrum fuit equi agilesque, ex Etruria maxime acciti.* et cum equorum certamina antiquissima Romae sint, vix videntur ea petiisse tam longinque. Magna Graecia certe et illa ora in qua Thurii, non tam pernota tunc Romanis. quae tamen frons mea a Tacito dissentientis? Thurii vicini Tarentinis, ab iisque eversi, ut Strabo narrat; quorum olim Sybaris, oppidum celebre deliciis. ab Augusto colonia illuc deducta, Coniae. Lips. vir doctus in margine Cryphianae *Tyriis;* nescio unde, aut quare. Ern.

2. *curatius*] germana Cornelii ox, non *accuratius*, ex libris. Lips. sic et G et ed pr. Puteanus dedit *accuratius.* Ern.

4. co] et paullo pluribus, quoniam triumphavit de Achaeis et Corinthiis Mummius a. u. 608. Lips. iterum *Mummii* M[a] et ed pr, non *Mumii*, ut est in edd ceteris usque ad Ryckium. Ern.

5. *id genus*] quod genus? gymnicosne? inclinabam, sed primus athletas dedisse legitur in aedilitate Aemilius Scaurus, multis post annis. potes igitur capere ludos Graecos. nam antea noti tantum Osci et Latini. Cicero ad Marium 7 1: *non enim puto te Graecos aut Oscos ludos desiderasse, praesertim cum Oscos vel in senatu spectare possis, Graecos vero ita non ames ut nec ad villam tuam via Graeca ire soleas.* hos triplices ludos Tranquillus in Iulio intelligit 39: *ludos regionatim urbe tota dedit, et quidem per omnium linguarum histriones.* et Aug. 43: *ludos fecit nonnunquam vicatim ac pluribus scenis, per omnium linguarum histriones.* Lips.

8. *consurgeret ac strueretur*] haud dubie elegantius et ad brevitatem aptius foret, si abesset *ac strueretur*, quod habet speciem glossae. nam *surgere* et *consurgere* eleganter dicuntur, quae *struuntur, aedificantur.* quorsum ergo idem his dicitur, et suavitas tropi explicatione exstinguitur? admiratores brevitatis et elegantiae Cornelianae facile largientur delendum esse. sed tamen omnes scripti et editi habent; et Tacitum sibi in brevitatis cura non satis constare semper, id quoque iam alibi monuimus. igitur ἐπέχω. si Cicero aut Livius esset, non dubitarem esse insititium. magis tamen inclino in partem eam ut Tacito abiudicem, propter frequentia glossematum, quibus eius libri interpolati sunt. v. ad 16 1. Ern. *destrueretur* probat Wyttenbachius Bibl. Crit. 7 p. 96.

ac tamen honesta nomina praetendebant. n
10 non abhorruisse spectaculorum oblectamentis p

tas tollitur, quam fingit Acidalius, eoque aut *ut* addi aut *pollui* corrigi vult. pendet scilicet membrum a superiori *ut*. [pro *quid* M^a *quis*.] mox possis coniicere *caestus sumant*, ut ex ultima praecedentis verbi nata sit syllaba prima in vulgato: est enim usitatius in tali re simplex. sed etiam Agric. 3 *assumere fiduciam*, pro quo alii potius *sumere fiduciam*. Ern.

3. *an iustitiam augurii*] vitium, cui medendo impar ego. Lips. *fracti soni* non significant aliquid ad artem pertinens, sed id quod Seneca dicit *non virile*, cum in Hercule Furente canit v. 450: *ad non virilem tympani movit sonum*. *decuriae* autem *equitum* ut nihil respiciunt militarium muniorum, ita nec augurali ullus hic est locus disciplinae. tamen est etiam qui sensui serviisse ait sese, absque cura verborum, quae Lipsius corrupta credat. hoc autem velle Tacitum vaticinatur: ubi posthac inventum iri severitatem iudicis et sanctimoniam sacerdotis inter homines gnaros mollium sonorum et numerorum musicorum? id elici satis commode putat ex infra scriptis, quae positis

lis iudicibus mota
sinamus augari et
Pichenam, qui cor
Augustanos et d.
institutos Augusta
tum. sed non e
institutos August
equitum per ἐν δι
iindem, prorsus u
licentiam et fauto
46 *pellice ancill*
Actes. num, inq
los secundi ordini
sint cognomento A
quando in decurias
di) paratius et r
audituros, si moll
nenti Caesari artifi
docte atque ingenio
dicisseut? nam h
dire (ut ap. Suet.
audire Graecos), p
formamque princip
vocabulis appellar
interpretatus ipse
quod quia fiebat
noctes, ideo iustic
tam male perdente
collocare deberent
iudicum officio dis
nabantur. Gron.
sanari putat, nna

n erat, eoque a Tuscis accitos histriones, a Thuriis equo-
n certamina; et possessa Achaia Asiaque ludos curatius
itos, nec quemquam Romae honesto loco ortum ad thea-
les artes degeneravisse, ducentis iam annis a Lucii Mum-
i triumpho, qui primus id genus spectaculi in urbe prae-
erit. sed et consultum parcimoniae, quod perpetua sedes
eatro locata sit potius quam immenso sumptu singulos per
nos consurgeret ac destrueretur. nec perinde magistratus

1. Freinshemius pro *Tuscis* putat
endum *Oscis* ex 4 14. frustra.
n et Livius 7 2: *ludiones ex*
ruria acciti, ad tibicinis modos
tantes, haud indecoros motus mo-
Tusco dabant. atque etiam no-
n Tuscum est, auctore eodem
io ibidem: *quia hister Tusco*
bo ludio vocabatur, nomen hi-
ionibus inditum. nempe ludus
e ab Oscis est, ut noster tradit
14, Livius l. c. histriones ex
uria venere, cum ludi iam es-
t, ut clarum e Livio, ut magis
itarentur fierentque iucundiores.
N.

a Thuriis equorum certamina]
ni Livius 1 35 etiam equos a
scis derivat. *ludicrum fuit equi*
rilesque, ex Etruria maxime ac-
. et cum equorum certamina
iquissima Romae sint, vix viden-
ea petiisse tam longinque. Ma-
Graecia certe et illa ora in qua
urii, non tam pernota tunc Ro-
nis. quae tamen frons mea a
cito dissentientis? Thurii vicini
rentinis, ab iisque eversi, ut
abo narrat; quorum olim Syba-
, oppidum celebre deliciis. ab
gusto colonia illuc deducta, Co-
e. Lips. vir doctus in margine
yphianae *Tyriis;* nescio unde,
quare. Ern.

2. *curatius*] germana Cornelii
c, non *accuratius*, ex libris.
s. sic et G et ed pr. Puteo-
us dedit *accuratius*. Ern.

3. cc] et paullo pluribus, quo-
m triumphavit de Achaeis et Co-
thiis Mummius a. u. 608. Lips.
erum *Mummii* M[a] et ed pr,
non *Mumii*, ut est in edd ceteris
usque ad Ryckium. Ern.

5. *id genus*] quod genus? gymnicosne? inclinabam, sed primus athletas dedisse legitur in aedilitate Aemilius Scaurus, multis post annis. potes igitur capere ludos Graecos. nam antea noti tantum Osci et Latini. Cicero ad Marium 7 1: *non enim puto te Graecos aut Oscos ludos desiderasse, praesertim cum Oscos vel in senatu spectare possis, Graecos vero ita non ames ut nec ad villam tuam via Graeca ire soleas.* hos triplices ludos Tranquillus in Iulio intelligit 39: *ludos regionatim urbe tota dedit, et quidem per omnium linguarum histriones.* et Aug. 43: *ludos fecit nonnunquam vicatim ac pluribus scenis, per omnium linguarum histriones.* Lips.

8. *consurgeret ac strueretur*] haud dubie elegantius et ad brevitatem aptius foret, si abesset *ac strueretur*, quod habet speciem glossae. nam *surgere* et *consurgere* eleganter dicuntur, quae *struuntur*, *aedificantur*. quorsum ergo idem bis dicitur, et suavitas tropi explicatione exstinguitur? admiratores brevitatis et elegantiae Cornelianae facile largientur delendum esse. sed tamen omnes scripti et editi habent; et Tacitum sibi in brevitatis cura non satis constare semper, id quoque iam alibi monuimus. igitur ἐπέχω. si Cicero aut Livius esset, non dubitarem esse insititium. magis tamen inclino in partem eam ut Tacito abiudicem, propter frequentia glossematum, quibus eius libri interpolati sunt. v. ad 16 1. Ern. *destrueretur* probat Wyttenbachius Bibl. Crit. 7 p. 96.

modica quidem studia plebis exarsere, quia
10 quam scenae pantomimi certaminibus sacris
eloquentiae primas nemo tulit, sed victorem
pronuntiatum. Graeci amictus, quis per ea
incesserant, tum exoleverant.

2. *certamina*] certaminis vox ad gymnasium spectare potius videtur quam ad scenam, sed in scena ipsa certamen quoddam victoriae. Lips.

4. *nec cuiquam iudici grave*] respondetur ad verba *an institutos Augustanos et decurias equitum egregium iudicandi munus expleturos.* iudicium caussarum forensium et carminum orationumque bene coniungi. Cicero pro Arch. 10 *aures poetis dedere* dixit. Ern.

6. *totius*] ita scripserim, non *potius*. Lips.

8. *transit* M[a].

9. *modica*] *immodica* legendum videtur; quae videlicet excitari solebant pantomimorum certamine. supra 1 77 et 13 25. Gron. sane verbum *exarsere* vehementius est quam pro *ne modica quidem.* at contra mihi *immodica* non videntur pati *ne quidem.* igitur vulgatum huic coniecturae praefero. si quid tamen tentandum, malim *ne solita quidem.* Ern.

tes, recte. Lips. pr. Ern.

12. *Graeci ami* aberrant. nam F *quo*, V *Graecia* dixi aberrant. nam *Graeci etiam amic rant*, vel *quos — im* nicum scilicet hoc ideo amiciebantur rem Graecum, pal haesi olim, sed e Dio 60 6, de ho Neapoli: ἐπεὶ ἐν καὶ παντάπασιν ἰ τε γὰρ ἄλλα Ἑλ τὸς καὶ οἱ συνό καὶ ἐν μὲν ταῖς τ ρίαις ἱμάτιον καὶ τῷ γυμνικῷ ἀγῶν στέφανον χρυσοῦ simile quod in Co 17, quotiens theat solitum sumere χ φυρον τὸν Ἑλληνι στέφανον ἔκ τε καὶ ἐκ χρυσοῦ π his facile intellego tonii locum Ilan

Inter quae et sidus cometes effulsit; de quo vulgi opinio est tanquam mutationem regnis portendat. igitur quasi iam depulso Nerone, quisnam deligeretur anquirebant. et omnium ore Rubellius Plautus celebrabatur, cui nobilitas per matrem ex Iulia familia. ipse placita maiorum colebat, habitu severo, casta et secreta domo, quantoque metu occultior, tanto plus famae adeptus. auxit rumorem pari vanitate orta interpretatio fulguris. nam quia discumbentis Neronis apud Simbruina stagna, cui Sublaqueum nomen est,

stadio vero cursu etiam virgines. certamini praesedit etc. vera lectio, vera mens: certasse praeter citharoedos etiam chorocitharistas, et in stadio, certamine cursus, etiam virgines. at certamini toti quinquennali praesedisse Domitianum ritu Graeco, purpurea toga et corona ornatum. dixit enim togam: mallem Chlamydem, uti idem scriptor Nero c. 25 reditum in urbem describens, habitu Graecanico: *in veste purpurea distinctaque stellis aureis chlamyde*, ubi *veste* glossematium esto deleoque. item Dio supra, et Capitolinus in Pertinace 8: *purpuraeque chlamydes Graecanicas*. Lips. *scribo incessirant*. quos, inquit, per dies toga posita gestatos plerique arguebant, iam vulgares tum erant, et sero reprehendebantur. Gron. BGM[a] *Graeci amictus*, ut in omnibus edd praeter pr, quae habet *graeciam iactus* ut V. mox praeter G omnes et ed pr *quo*; Pichena colligebat legendum *eomodo*. id recepit Berneggerus: *eos*, quod edd omnes inde a Pulmano habent estque in G, reiecit IFGronovius. in *quo* nihil impedit quo minus intelligas *amici*, etsi pluralis praecedit; cuius rei exempla apud Graecos et Latinos sunt. sic mox c. 22, post *stagna*, in *cui* intelligi posse *stagno* putabat IGronovius. Groslo-[illegible] malebat *quis*. sed *quos* melius. *incesserant* (al. *incessiverant*) int. conviciis. Gronovii *incessirant* denuo dam si in libris occurrat: corrigendo nulli obtrudam. Ern. mox *coluerant* B.

2. *regis*] Bentleius ad Lucan. I 529 corrigit *regnis*. sane admodum probabiliter. Broterius recepit in textum. Ern.

3. *anquirebant*] sic cum IGronovio correxi vulgatum *inquirebant* e M[a], adiuvante loco simili 13 6. ea verba et alibi confusa. secutus est Broterius. A et ed pr *perquirebant*; quod certe malim quam *inquirebant*, quod est in omnibus edd reliquis. mox *celebrabatur* est a Pichenae correctione, quae iam Mureto in mentem venerat. nam mss et edd superiores omnes *celebratur*. at IGronovius in M[a] legit *celebratus*, idque recepit. praesens imperfecto saepe in Tacito substitutum esse iam vidimus. v. c. 15. Ern.

4. *celebratur* M[a].

8. *interpretatio*] *intrā. et actio* M[a].

9. *cui Sublaqueum nomen est*] Plinius 3 12 (17): *Anio lacus tres amoenitate nobiles, qui nomen dedere Sublaceo* (ita enim potius scribendum, quia a lacu) *defert in Tiberim*. addubito num vox Tacito desit, legendumque *villa*, *cui Sublaqueum nomen*. certe Neronis villa Sublacensis Frontino (2 de Aquaeduct.) cognita. Aemoinus 2 16: *Benedictus pater in loco qui Sublacus dicitur, qui ab urbe Roma 40 millibus abest*, *effulsit*. Philostratus (4 43 de vita Apollonii) ad hanc rem addit calicem Neronis, quem iam ori admoverat, fulmine excussum. Lips. suspicor a Tacito fuisse *stagna* (*loco Sublaqueum nomen est*) *ictae dapes*, ut H. 4 26: *nec ausi ad hostem pergere* (*loco Gelduba nomen est*) *castra fecere*. sic et restituendum

10 Isdem diebus nimia luxus cupido infamia
Neroni tulit, quia fontem aquae Marciae ad u
nando incesserat; videbaturque potus sacros
loci corpore loto polluisse. secutaque ancep
deum affirmavit.

apud Florum 3 3: *prioresque Theutonos sub ipsis Alpium radicibus assequutus (locum Aquas Sextias vocant) quo, fidem numinum! praelio oppressit!* Gron. Gronovii correctio probatur Ryckio, et est sane usitata ista ratio nostro, et Livio in primis. sed tamen nulla necessitas sic loquendi; et ut recte monet IGronovius, relativo noster non minus saepe utitur. ipse intelligit *stagno*, non male. immo cur non *loco*, quod non raro per ellipsin abest. vir doctus in ed Gryphii correxerat *quis*. de Simbruinis collibus v. ad 11 13. *stagna* sunt tres lacus Plinio memorati. G pro *ictae* habet *iactae*. Ern.

2. *hunc*] Groslotius Rhenanus et Grotius *hinc* corrigunt. quasi non alterum multo sit elegantius. Virgilius Aen. 4 675: *hoc illud, germana, fuit? me fraude petebas?* Petronius 101: *hic est Cyclops ille et archipirata, cui vecturam debemus.* Gron. sic supra *quem illum*; ubi

coniectura. Lips.
nae Lipsius, passu
neque enim τὸ *sib*
Taciti oratio neces
si absit illud, n
debeat putari. po
cum, si constaren
turbis tolerari nequ
antiqua manu, ex
doctior fabricavit
faciendum haberet
tum *consuleret urbi*
consuleret quieti ur
possit expressius sat
C et ed pr *sibi e*
va. Ern. *prava*

11. *Marciae*] ve
turbant libri, qui
partim *mongio* refe
habet ed pr [, h
inde a Puteolane
omnibus edd. in
Marsiae, a secund
Heinsius ex A corr
v. ad Vell. 2 73.
Tacitus modo quid

22 Inter quae et sidus cometes effulsit; de quo vulgi opinio est tanquam mutationem regnis portendat. igitur quasi iam depulso Nerone, quisnam deligeretur anquirebant. et omnium ore Rubellius Plautus celebrabatur, cui nobilitas per matrem ex Iulia familia. ipse placita maiorum colebat, habitu severo, casta et secreta domo, quantoque metu occultior, tanto plus famae adeptus. auxit rumorem pari vanitate orta interpretatio fulguris. nam quia discumbentis Neronis apud Simbruina stagna, cui Sublaqueum nomen est,

in stadio vero cursu etiam virgines. certamini praesedit etc. vera lectio, vera mens: certasse praeter citharoedos etiam chorocitharistas, et in stadio, certamine cursus, etiam virgines. at certamini toti quinquennali praesedisse Domitianum ritu Graeco, purpurea toga et corona ornatum. dixit enim togam: mallem chlamydem, uti idem scriptor Neronis c. 25 reditum in urbem describens, habitu Graecanico: *in veste purpurea distinctaque stellis aureis chlamyde*, ubi *veste* glossematium puto deleoque. item Dio supra, et Capitolinus in Pertinace 8: *purpureasque chlamydes Graecanicas*. Lips. scribo *incessirant*. quos, inquit, per eos dies toga posita gestatos plerique arguebant, iam vulgares tum erant, et sero reprehendebantur. Gron. BGM^a *Graeci amictus*, ut est in omnibus edd praeter pr, quae habet *gracciam iactus* ut V. mox mss praeter G omnes et ed pr *quo*; unde Pichena colligebat legendum *quomodo*. id recepit Berneggerus: *quos*, quod edd omnes inde a Puteolano habent estque in G, restituit IFGronovius. in *quo* nihil impedit quo minus intelligas *amictu*, etsi pluralis praecedit; cuius formae exempla apud Graecos et Latinos sunt. sic mox c. 22, post *stagna*, in *cui* intelligi posse *sta-*

putabat IGronovius. Groslo-
malebat *quis*. sed *quos* melius.
iserant (al. *incessiverant*) int.
iciis. Gronovii *incessirant* de-
am si in libris occurrat: cor-
ndo nulli obtrudam. Ern. mox
uerant B.

.. *regis*] Bentleius ad Lucan. I 529 corrigit *regnis*. sane admodum probabiliter. Broterius recepit in textum. Ern.

3. *anquirebant*] sic cum IGronovio correxi vulgatum *inquirebant* e M^a, adiuvante loco simili 13 6. ea verba et alibi confusa. secutus est Broterius. A et ed pr *perquirebant*; quod certe malim quam *inquirebant*, quod est in omnibus edd reliquis. mox *celebrabatur* est a Pichenae correctione, quae iam Mureto in mentem venerat. nam mss et edd superiores omnes *celebratur*. at IGronovius in M^a legit *celebratus*, idque recepit. praesens imperfecto saepe in Tacito substitutum esse iam vidimus. v. c. 15. Ern.

4. *celebratur* M^a.

8. *interpretatio*] *intrā. et actio* M^a.

9. *cui Sublaqueum nomen est*] Plinius 3 12 (17): *Anio lacus tres amoenitate nobiles, qui nomen dedere Sublaceo* (ita enim potius scribendum, quia a lacu) *defert in Tiberim*. addubito num vox Tacito desit, legendumque *villa*, *cui Sublaqueum nomen*. certe Neronis villa Sublacensis Frontino (2 de Aquaeduct.) cognita. Aemoinus 2 16: *Benedictus pater in loco qui Sublacus dicitur, qui ab urbe Roma 40 millibus abest, effulsit*. Philostratus (4 43 de vita Apollonii) ad hanc rem addit calicem Neronis, quem iam ori admoverat, fulmine excussum. Lips. suspicor a Tacito fuisse *stagna* (*loco Sublaqueum nomen est*) *ictae dapes*, ut II. 4 26: *nec ausi ad hostem pergere* (*loco Gelduba nomen est*) *castra fecere*. sic et restituendum

10 Isdem diebus nimia luxus cupido infamia
Neroni tulit, quia fontem aquae Marciae ad u
nando incesserat; videbaturque potus sacros
loci corpore loto polluisse. secutaque ancep
deum affirmavit.

apud Florum 3 3: *prioresque Theutonos sub ipsis Alpium radicibus assequutus* (*locum Aquas Sextias vocant*) *quo, fidem numinum! praelio oppressit!* Gron. Gronovii correctio probatur Ryckio, et est sane usitata ista ratio nostro, et Livio in primis. sed tamen nulla necessitas sic loquendi; et ut recte monet IGronovius, relativo noster non minus saepe utitur. ipse intelligit *stagno*, non male. immo cur non *loco*, quod non raro per ellipsin abest. vir doctus in ed Gryphii correxerat *quis*. de Simbruinis collibus v. ad 11 13. *stagna* sunt tres lacus Plinio memorati. G pro *ictae* habet *iactae*. Ern.

2. *hunc*] Grosiotius Rhenanus et Grotius *hinc* corrigunt. quasi non alterum multo sit elegantius. Virgilius Aen. 4 675: *hoc illud, germana, fuit? me fraude petebas?* Petronius 101: *hic est Cyclops ille et archipirata, cui vecturam debemus.* Gron. sic supra *quem illum*; ubi frustra tentabant *illum*, non mag

coniectura. Lips.
nae Lipsius, passu
neque enim τὸ *sib*
Taciti oratio nece
si absit illud, n
debeat putari. po
cum, si constaren
turbis tolerari nequ
antiqua manu, ex
doctior fabricavit
faciendum haberet
tum *consuleret urbi*
consuleret quieti u
possit expressius sa
C et ed pr *sibi e*
va. Ern. *prava*

11. *Marciae*] ve
turbant libri, qui
partim *mongio* refe
habet ed pr [, h
inde a Puteolano
omnibus edd. in
Marsiae, a secund
Heinsius ex A cor
v. ad Vell. 2 73.
Tacitus modo quid

23 At Corbulo post deleta Artaxata utendum recenti terrore ratus ad occupanda Tigranocerta, quibus excisis metum hostium intenderet vel, si pepercisset, clementiae famam adipisceretur, illuc pergit, non infenso exercitu, ne spem
5 veniae auferret, neque tamen remissa cura, gnarus facilem mutatu gentem, ut segnem ad pericula, ita infidam ad occasiones. barbari, pro ingenio quisque, alii preces offerre, quidam deserere vicos et in avia digredi; ac fuere qui se speluncis, et carissima secum, abderent. igitur dux Roma-
10 nus diversis artibus, misericordia adversus supplices, celeritate adversus profugos, immitis iis qui latebras insederant, ora et exitus specuum sarmentis virgultisque completos igni exurit. atque illum fines suos praegredientem incursavere Mardi, latrociniis exerciti contraque irrumpentem montibus
15 defensi; quos Corbulo immissis Hiberis vastavit, hostilemque
24 audaciam externo sanguine ultus est. ipse exercitusque ut nullis ex praelio damnis, ita per inopiam et labores fatiscebant, carne pecudum propulsare famem adacti. ad hoc pe-

vigare tantum, infra etiam natare concessum. imo in quibusdam aquis navigare etiam vetitum. ib. ep. 20 de lacu Vadimonis: *nulla in hoc navis (sacer enim est) sed innatant insulae.* Seneca ep. 41 de his caeremoniis: *magnorum fluminum capita veneramur; subita ex abdito vasti amnis eruptio aras habet; colunntur aquarum calentium fontes, et stagna quaedam vel opacitas vel immersa altitudo sacravit.* Lips. *loto* etiam volebat Heinsius (ep. ad Graev. t. 4 coll. Burm. p. 424) valdeque probat Graevius (ibid. p. 426), recte. sic supra confusa *tecti* et *lecti*, c. 5. Ern.

2. *occupanda*] sic BG, ed pr, Rhenani et seqq omnes. at Puteolanus Beroaldus Alciatus *occupandum*, quod ipsum quoque rectum est nec inusitatum bonis scriptoribus. mox *infidam ad occasiones* est, si occasio opportuna deficiendi daretur, defecturam facile. Ern. paulo ante *faciem m.* M[a].

8. proprie dicitur *in avia degredi:* sed quia non omnes easdem partes petiere, sed fuga illa etiam dispersi sunt, vulgatum ferendum puto. Ern.

11. *his* M[a].

13. *praetergredientem*] BM[a] *praegredientem.* ed pr *progredientem*, vitiose pro *praegredientem;* quod non spernendum cum IGronovio puto. sic *praevehi* pro *praetervehi* saepe, etiam apud nostrum, ut suo loco videbimus. et *praegredi* quoque sic Livio aliisque usurpatum, et adsertum a viris doctis. v. IFGronovium et Drakenborchium ad Liv. 29 32. similiter haec verba in libris confunduntur apud eundem 35 30, ubi *praegredi* praefertur. recepit et Broterius. G habet quidem *praetergredientem*, sed ut literae *aeter* sint in litura. Ern.

18. *carne pecudum propulsare*] ut Tacitus, sic et Caesar B. G. 7 17: *usque eo, ut complures dies milites frumento caruerint, et pecore e longinquioribus vicis adacto extremam famem sustentarent.* nempe carere

nuria aquae, fervida aestas, longinqua itinera sola duri patientia mitigabantur, eadem plura quam gregario mili tolerante. ventum dehinc in locos cultos, demessaeque se getes, et ex duobus castellis, in quae confugerant Armeni
5 alterum impetu captum; qui primam vim depulerant, obsi dione coguntur. unde in regionem Taurannitium transgre sus improvisum periculum vitavit. nam haud procul tento rio eius non ignobilis barbarus cum telo repertus ordinem insidiarum seque auctorem et socios per tormenta edidit
10 convictique et puniti sunt qui specie amicitiae dolum par bant. nec multo post legati Tigranocerta missi patere mo nia afferunt, intentos populares ad iussa. simul hospitali donum, coronam auream, tradebant. accepitque cum honore; nec quicquam urbi detractum, quo promptius obsequium in
25 tegri retinerent. at praesidium regium, quod ferox iuventus clauserat, non sine certamine expugnatum est: nam et pro-

frumento militi Romano extrema fames est. GRON.

hoc BMa: vulgo *haec*.

2. ed pr *eodem plura gregario milite toleranti*. unde suspicor Tacitum scripsisse *eadem plura gregario milite tolerantis*. nam si accurate perpendas, non *eodem* sed *ipso* latinitas postulat. tum ablativi prope nimis frequentes, quamquam *tolerante* ad *patientia* referri potest. ERN. *eadem* Ma, *toleranti* BMa.

5. *captum*] vox addita, auctore V. LIPS. nempe *captum*, quod etiam G et ed pr exhibent. ERN.

6. *Tauraunitium*] sic cum IGronovio rescripsimus, qui ita reperit in Ma. vereor tamen ne verum sit *Taurannitium*, quod est in ed pr, consentitque G. [id invenit Furia.] quod Beroaldum primum exhibuisse dicit idem *Tauvauntium*, fallitur: secutus est Puteolanum, qui ita habet. *Tauranitium* esse a Lipsio dicit Ryckius: sed ita iam reperio in Gryphiana, operarum, ut opinor, vitio; nam alioqui Rhenanum sequitur, qui dedit *Tauraunitium*. ERN. *Tauraunitium* B.

8. *non ignobilis barbarus*] nam Megistanum. estque ille ipse de quo Frontinus sic narrat 2 9: *Domitius Corbulo cum Tigranocerta obsideret, in quemdam ex Megistanis, quos ceperat, animadverti imputque eius ballista extrema munimenta hostium misit. id fere decidit in medium concilium, quo tum cum maxime habebant barbari ad cuius conspectum velut attoniti consternati ad deditionem festinarunt*. LIPS.

15. *praesidium* accipe de castello ut supra 3 21. id milites iuventus fortitudine freti, clauserant, ut contra Tigranocertis moenia pugnarent. frustra Muretus quo fere *clausa erat*, et non animadvertens elegantia vulgati. pro *regium* Ma et ed pr *legerat*, A *interat*. latet hic nomen istius castelli. ABGMa et edd veteres omnes *irrumpentium*; quod restituit Gronovius. recentiores copulam mutarant. Ryckius pro *aggeris* vel *aggeribus* sc. obsidentium. non displicet: aggeribus demum iunctis et irrumpentibus insidiis cessere. ERN.

lium pro muris ausi erant, et pulsi intra munimenta aggeris demum et irrumpentium armis cessere. quae facilius proveniebant, quia Parthi Hyrcano bello distinebantur. miserantque Hyrcani ad principem Romanum societatem oratum, attineri a se Vologesen pro pignore amicitiae ostentantes. eos regredientes Corbulo, ne Euphraten transgressi hostium custodiis circumvenirentur, dato praesidio ad littora maris rubri deduxit, unde vitatis Parthorum finibus patrias in sedes remeavere. quin et Tiridaten per Medos extrema Armeniae intrantem, praemisso cum auxiliis Verulano legato, atque ipse legionibus citis, abire procul ac spem belli amittere subegit; quosque nobis aversos animis cognoverat, caedibus et incendiis perpopulatus, possessionem Armeniae usurpabat, cum advenit Tigranes a Nerone ad capessendum imperium delectus, Cappadocum ex nobilitate, regis Archelai nepos, sed quod diu obses apud urbem fuerat, usque ad servilem patientiam demissus. nec consensu acceptus,

3. *distinebantur*] scribendum *detinebantur*. sic Livius 27 12: *Hannibalem acerrimo bello detineret*. apud Cic. Phil. 11 2 est quidem in recentioribus libris *distineri bello*: sed edd veteres omnes *detineri*. Ern.

7. valde equidem hic nunc haereo, olim et in primis editionibus transitum aut neglectum. ad quod *mare rubrum* Hyrcanos (de iis sermo) deduxit? illud Aegyptium, quod vulgo sic appellant? ingens via sit, et nec sic in fines suos, nisi per Parthorum, intrarint. an alterum illud magnum et Indicum? ita solent veteres, fateor: sed nec hic ei locus, aut omnis chorographia me fallit. sunt enim Hyrcani ad mare Caspium ipsum siti, procul ab omni Indico. et pone vel flexu magno isse: tamen Parthorum fines omnia illa maritima fere tangebant. Plinius 6 26 (29): *Persae rubrum mare semper accoluere*; atque aliae sub Parthis gentes. considera et inspice (oculorum res est): abeunt a patria millibus milium, et in discrimina ipsa veniunt quae vitabant. quod dicam non habeo, nisi si scripsit Tacitus *ad litora maris sui*. nam Tacitum ut imperitiae accusem, durum improbumque sit; et mea ista lectio haud ab re sit, ex Armenia cum praesidio, brevi flexu, deductos ad mare iuxta quod habitabant. supra Euphratem igitur iverint, per montana et finitima Iberiae ad suum mare. Lips. vide quae contra pro vulgata disputat Ryckius ad h. l. Ern.

11. *amittere*] hic quoque Acidalius tentat *omittere*. sed supra iam ei satisfactum. *amittere* est omittere, dimittere. Ern.

12. *nobis ob regem aversos animi*] lectio vulgata est a Puteolano. at Ma et ed pr *ab rege animis*. sed syllaba *ge* in Ma superscripta [ab eadem manu], ut *ab re* fuisse videatur. unde IGronovius coniicit *abhorrere*. A *alienos animis*, G *adversos animis*. de confusione *advers*. et *avers*. infra dicetur. *animis* pro *animi* recepi. [Ma *aninis*.] mox a GO et aliis abest *delectus*. et commode sane abfuerit. Ern.

14. *usurpabat*] *occupabat* B.

27 Eodem anno ex illustribus Asiae urbibus
10 more terrae prolapsa, nullo a nobis remedio, p
revaluit. at in Italia vetus oppidum Puteoli

1. *plerisque superbia* M[a].

3. *et*] sic BGM[a] et ed pr. vulgo *etiam*, a Puteolano usque ad Pichenam. post Freinshemius bene, ut opinor, corrigit *alae, quo* [legebatur *alae. et quo*]. sic videbatur etiam Ryckio. at isti violentiae, ut vocat, valde adversatur IGronovius. quid ad tuendum regnum prosunt aliorum incrementa? G *tuerentur*. Ern.

5. *fin. pars Nipolique*] latet in corruptione nomen alicuius regis. forte *Thrascypolique*, qui dynasta alibi in finitimis Armeniae locis. Lips. egó divinabam *Pharasmani Polemonique*. Iberus est Pharasmanes iamdudum per filium Rhadamistum insidiatus fratris Mithridatis regno, Armeniae; unde cum absterreretur a Romanis, partim ut horum gratiam mereretur, partim proprio metu filium interfecit, et ex eo adversus Tiridatem Corbuloni militavit. vide nostrum 12 44. item 13 37, ubi et mentio de Antiocho, quemadmodum saepius alibi. Polemo notissimus rex Ponti, Iosepho *Κιλικίας* Ant. 20 7; et apud nostram H. 3 47 commemoratur, Aristobulus 13 7. Iosephus 20 8: *τὴν*

manipulique. ed pr
[*pars nipulique* M[a]
Puteolano, quae ta
tat, nisi quod mox
habet. Ern.

7. *abscessit*] ita
us. editi ante omn

10. *a* deest M[a].

11. Puteoli, ais,
coloniae? ego ve
peto, ut delibere
iampridem id oppid
quet ex Livio 34
15, qui coloniam P
volunt a. u. 660
cano II TiSempronio
et lapides testantur
p. 110 7, 115 9)
ducta anno XC, et a
teolanorum, et *ge*
teolanorum. an c
posteris intermortu
desiit? an tempore
iit ad municipale
certe aevo municipi
lonia. oratione p
num quod est obiec
adolescentem non es
nemini umquam pr
ni maiorem honorem
cutit me tamen i

et cognomentum a Nerone apiscuntur. veterani Tarentum et Antium adscripti non tamen infrequentiae locorum subvenere, dilapsis pluribus in provinciis in quibus stipendia expleverant; neque coniugiis suscipiendis neque alendis liberis

mutari solere colonias in municipia, et contra. nisi tamen Cornelii verbis ea vis, ut velit universum oppidum incolasque (plures autem inquilini eius loci ob commercia et mare) praeter eos qui restabant ex colonis Augusteis, colonico iure donatos. et sane, duplex hoc genus hominum in coloniis fuisse, e Cicerone clarum, pro Sulla 21, ubi dissidia etiam inter Pompeianos (ii erant cives veteres) colonosque recenset. alterum horum nisi sit, tu videris: mea in his salebris haeret navis.

ADD. placet eruditissimo nostro Pighio truncum locum esse, ob caussas quas in commentario dixi. itaque supplet voce addita, *Puteoli novum ius coloniae.* (in Herc. Prodic. p. 357.) ipsum vide. nam nos sententia nostra non demovemur, quam in extrema nota posuimus, de toto oppido in coloniae ius nunc translato. LIPS. probat hanc Lipsii sententiam Pagius Crit. ad a. C. 60, adnotans illo anno decennalia imperii proconsularis a Nerone celebrata: moris autem fuisse colonias deducere, novas urbes condere, aut veteribus nova nomina dare, per occasionem talium solennium. ERN. *adipiscuntur* vulgo.

2. *et Antium* abest a B. sed edd omnes habent, unde in aliis ms reperiri patet; et de colonia Antium missa tradit etiam Suetonius 9. porro, quod in provinciis dilapsi sunt in quibus stipendia explessent, causa fuit, quod ibi multis noti essent et negotiari et similia facere suevissent. ERN.

4. *neque coniugiis suscip.*] milites itaque olim sine uxore, ut apparet. nec ritu, sed lege id vetitum ait Dio 60 24: τοῖς στρατευομένοις, ἐπειδὴ γυναῖκας οὐκ ἐδύναντο ἔκ γε τῶν νόμων ἔχειν, τὰ τῶν γεγαμηκότων δικαιώματα ἔδωκε. resolvisse hoc ius Severus imperator videtur, si recte capio Herodianum 3 25. τοῖς στρατιώταις, inquit, πολλὰ συνεχώρησεν, ἃ μὴ πρότερον εἶχον. καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς χρήσασθαι ἐπέτρεψε, γυναιξί τε συνοικεῖν. certe enim de coniugio legitimo capiendum videtur, quia contubernii mititibus, opinor, semper ius. a Iunone arcebant eos, non a Venere Romanae leges. testis Livius 43 3, qui quattuor millia hominum a senatu petisse oppidum, ubi habitarent, ait; qui nati in Hispaniis ex militibus Romanis et mulieribus Hispanis, cum quibus nullum connubii ius. imo peregrini milites, i. e. non cives, non amicas modo habuisse videntur, sed uxores, nisi me inducunt frustra tabulae Vespasiani et Domitiani aevo, quibus insculptum *civitatem datam militibus e classe Ravennate et cohortis* III *Alpinorum, itemque connubium cum uxoribus, quas tunc habuissent cum est civitas eis data, aut quas postea duxissent.* tamen pugnat in eam sententiam Tertullianus, qui suo etiam aevo caelibes fuisse milites ostendit. aevum autem eius sub Severi. ait in Exhort. ad Castit. 12: *scilicet solis maritorum domibus bene est? perierunt caelibum familiae, spadonum, militum, aut peregrinantium sine uxoribus? non enim et nos milites sumus?* Severi ergo permissus aut ad praetorianos tantum pertinuit; aut verba arte capienda, ut tantum permiserit συνοικεῖν γυναιξὶ, cohabitare feminis, sub eodem tecto agere et contubernales habere, non legitimas uxores. sed non repugnat, inquies, toti huic sententiae Livius, qui diserte uxores militibus attribuit? ut ecce 21 41, in Scipionis exhortatione ad milites: *unusquisque se non corpus suum, sed coniugem ac liberos armis protegere putet.* et alibi. respondeo, temporaneam tunc (bello

sueti orbas sine posteris domos relinquebant. non enim, ut olim, universae legiones deducebantur cum tribunis et centurionibus et sui cuiusque ordinis militibus, ut consensu et caritate rem publicam efficerent, sed ignoti inter se, diversis manipulis, sine rectore, sine affectibus mutuis, quasi ex alio genere mortalium repente in unum collecti, numerus magis quam colonia.

28 Comitia praetorum arbitrio senatus haberi solita, quod acriore ambitu exarserant, princeps composuit, tris, qui supra numerum petebant, legioni praeficiendo. auxitque petrum honorem statuendo ut, qui a privatis iudicibus ad senatum provocavissent, eiusdem pecuniae periculum facerent cuius ii qui imperatorem appellavere. nam antea vacuum id solutumque poena fuerat. fine anni Vibius Secundus eques Romanus accusantibus Mauris repetundarum damnatur atque Italia exigitur, ne graviore poena afficeretur, Vibii Crispi fratris opibus enisus.

Punico secundo) militiam fuisse, nec legibus suis, ut postea, devinctam. capiebantur mittebanturque milites non pro stipendiorum tempore, sed bellorum. at perpetua et firma 25 annorum militia instituta, hoc quoque inductum de caelibatu. sane etiam iurisconsulti hac caussa caussam solvendi matrimonii militiam numerant. L. 60: *bona gratia dissolvi matrimonium illud dicitur; quod propter sacerdotium, sterilitatem, valetudinem, militiam retineri non potest.* Lips. ceterum vinculum orationis ante *neque* desideratur: refertur enim ad *veterani*, ut praecedens *non subvenere.* Ern.

2. *ut olim, univ. leg.*] exprimit deductionem veterem Hyginus (ap. Goes. p. 160): *multis legionibus contigit bellum feliciter transigere, et ad laboriosam agriculturae requiem primo tirocinii gradu pervenire. nam cum signis et aquila et primis ordinibus ac tribunis deducebantur.* Lips. mox *sui* corrigebat Groslotius. plane sic BG et ed pr veteresque omnes, ut *suis*, quod hodie in edd est, ab errore operarum natum putem. illud restitui, quod elegantior latinitas postulat. Ern. nonne potius *sui quisque*?

4. *remp. efficerent*] idem et quod Livius dicit, 1 8, coalescere *in populi unius corpus.* Ern.

11. *a priv. iud. ad sen. provocavissent*] lucis caussa rem appellationis capite deduxi ad hoc Neronis arbitrium, in Excursu C. atque illuc lucem istis pete. Ern.

13. *cuius is* M^a, cum iis B.

14. *Vibius*] ed pr habet *Iulius* ut et H. 4 43. sed H. 2 10 et 41 *Iubius*, quod est inversa prima syllaba *Vibius*. v. ad 12 16 et 17. Ern. M^a *vivius*, B *sivius*.

16. *ne graviore poena*] an erpo crimine repetundarum poena gravior quam relegatio? attente legas, quia ne relegatio quidem. olim sane consilium fuit et aestimatio, uti Donatus notat in Verrem Act. 1 13, et Cicero subindicat non semel: sed secuta lex Iulia immutavit. et poenam fuisse adfirmo ex ordinis et aestimationem, nihil ultra. id est, qui damnatus de crimine esset, senatu moverentur, et

Caesonio Paeto Petronio Turpiliano consulibus gravis clades in Britannia accepta; in qua neque Aulus Didius le-

iudices acciperet ad aestimandam litem. docet Suetonius in Iulio 43: *repetundarum convictos etiam ordine senatorio movit.* sed et hauries ex Tacito infra 48. *exin a Cossutiano Capitone, qui nuper senatorium ordinem precibus Tigellini soceri sui reciperaverat.* is autem repetundarum lege damnatus 13 33. et H. 1 77: *redditus Cadio Rufo, Pedio Blaeso senatorius locus, qui repetundarum criminibus sub Claudio aut Nerone ceciderant.* apertius ex Plinio ep. 2 11, ubi *Marius Priscus accusantibus Afris sponte senatu abiit et iudices petiit, omissa defensione,* scilicet quasi ea ratione satisfactum legi. et 4 9, cum *Basium Baebius Macer lege repetundarum teneri censuisset,* mitigans *Caesonio salva dignitate iudices dandos* pronuntiavit. id est, uti in senatu remaneret, facta saltem aestimatione. vide epistolas ipsas, et volens habebis sententiae huic. ab hac re Suetonianis verbis lumen Oth. 2. *tantum potentia,* inquit, *valuit ut damnatum repetundis consularem virum, priusquam plane restitutionem si impetrasset, non dubitaret in senatum ad agendas gratias introducere.* motus enim ille quicumque senatu erat: sed Otho quasi planc restitutum in senatum introduxit. haec ergo ordinaria poena: sed gravius et plerumque extra ordinem in id crimen animadversum, pro delicti modo. atque ea Macri mens (leg. 7 ad leg. Iul. repet.): *hodie ex lege repetundarum extra ordinem puniuntur; et plerumque vel exsilio vel etiam durius, prout admiserint. quid enim, si ob hominem secundum pecuniam acceperint? vel interfecerint innocentem?* eademque ratione Plinius scripsit ep. 2 11: *excessisse Priscum immanitate et saevitia crimina quibus duri iudices possent, cum ob innocentes condemnandos, interficiendos etiam, pecunias accepisset.* nec aliter capies, quod hic Vibius relegatus est: exsilii etiam poenam meritus, nisi frater intercessisset, sicut et 3 68 CSilano proconsuli Asiae repetundarum damnato aqua atque igni interdictum, ob insignem scilicet saevitiam. LIPS.

17. *favore*] quidam libri *opibus.* LIPS. primus Pichena edidit *fratris opibus* e vestigiis M[a] *frisoribus.* concinit BG *fratri sororibus.* atque etiam Lipsius testatur in quibusdam libris esse *opibus.* C laudat Broterius. in ed pr est *fratri,* sed vacuo spatio interiecto, ut aut lacuna in ms fuerit, aut extricare descriptor nil potuerit. in ceteris edd ante Pichenam est *fratris favore,* eodem sensu, sed haud dubie e coniectura Puteolani. ERN.

1. Freinshemius et Lipsius putant *Caesonium Paetum* esse eundem, qui 15 6 *Caesennius Paetus* dicitur. sed bene Ryckius ostendit diversos, ex inscriptionibus duabus apud Gruterum; quarum altera hunc *Caesonium* consulem exhibet cum *Petronio,* altera *LCaesennium Paetum* cum *PCalvisio Rusone.* ERN. *paeto et petronio* M[a].

2. *Avitus*] atqui ADidium eum vocavit 12 40, et Didium Gallum in Agricolae vita 14. ut ambigere possis num rescribendum *ADidius.* plura tamen cognomina habere potuit more sui saecli. LIPS. ego vero non dubitavi rescribere *ADidius,* ut volebat vir doctus in margine Gryphianae, inductus primum ed pr, in qua (ut in B) est *Adiutus,* in quo satis perspicua vestigia verae lectionis; deinde ratione, quod si vel maxime duo cognomina Didio fuere, non credibile videtur Tacitum eundem hominem alio nunc quam supra nomine appellaturam fuisse, veluti de alio homine loqueretur. G *Alutus,* [M[a] *havitus.*] recepit et Broterius, qui laudat *Bimardi* diss. de vita, rebus gestis et numis TDidii cos. et gente Didia p. 19. mox *Veranius* BGM[a] et ed pr. ceterae ante Pichenam *Veranius.* ERN.

Corbulonis concertator, receptaeque Armeniae
10 domitis perduellibus cupiens. igitur Monam i
validam et receptaculum perfugarum, aggredi
que fabricatur plano alveo adversus breve litt
sic pedes: equites vado secuti, aut altiores i
30 nantes equis tramisere. stabat pro littore
15 densa armis virisque, intercursantibus femin
Furiarum veste ferali, crinibus deiectis; face

1. *nisi parta*] B *nisi ut parta.*

2. *silvas*] emendo *Siluras.* cum ea enim Britanniae gente tunc maxime bellum. consule Tacitum 12 32. Lips. recepit Pichena. ante edd omnes *silvas.* Ern.

4. glossematium est τὸ *verbis.* et statim *subiecturum ei provinciam fuisse* lego, capioque Britanniam ipsam, quae nondum perdomita. Lips. [legebatur, cum BM[a], *provincias.*] Acidalius etiam *testamenti* delet. hoc vero est vim facere. *suprema* de morte dici scio, non de testamento. ego vulgatum sanum puto. in ultima testamenti parte ambitionem prodidit, ut innuit verbum *addidit.* sic apud Cic. Ep. 2 13: *extrema pagella me pupugit chirographo tuo.* ed pr *supremi test. verbis*, quod eodem redit, sed exquisitius est, pro *verbis in extremo testamento scriptis.* Ern. B mox *timore populi.*

versa a Mona Ca
mox *litus* abest
ABM[a]; a suis li
Lipsius in editio
Broterius in qui
reperit delevitque.
leri Muretus et A
brevia et incerta
liter dici *breve et*
nec credo. in o
non raro verba int

13. *vado*] videt
psisse *vada.* pe
ducebant. Gron.
vulgatum ex eo, q
I 6 *vado transi*
quaeritur an latin
sed an hic locum
puto. deberet e
nando equis. at
transisse partim
partim dum adn
BM[a] et ed pr h
cum IGronovio

Druidaeque circum, preces diras sublatis ad caelum manibus fundentes, novitate aspectus perculere militem, ut quasi haerentibus membris immobile corpus vulneribus praeberent. dein cohortationibus ducis, et se ipsi stimulantes ne muliebre et fanaticum agmen pavescerent, inferunt signa sternuntque obvios et igni suo involvunt. praesidium posthac impositum victis, excisique luci saevis superstitionibus sacri: nam cruore captivo adolere aras et hominum fibris consulere deos fas habebant. haec agenti Suetonio repentina defectio provinciae nuntiatur. rex Icenorum Prasutagus, longa opulentia clarus, Caesarem heredem duasque filias scripserat, tali obsequio ratus regnumque et domum suam procul iniuria fore. quod contra vertit, adeo ut regnum per centuriones, domus

me Furiis similes erant, quod faces gestabant. sed potest prius illud *in modum Furiarum* referri ad cursum. nam et Liv. 4 33 *fanaticum cursum* habet. qui vulgatum mavult, punctum faciet post *feminis*. *feralis vestis* eadem est quae furialis, in morem Furiarum facta; similique sensu *feralem habitum* dixit Florus 1 12 7, quamquam ibi de toto apparatu dixit. ceterum *feralem vestem* aut de *vittis* capiam, quas in habitu furiali memorat Florus: non enim credibile feminas illas, praesertim barbaras, sibi vestes fecisse quales a poetis tribuuntur Furiis; aut legam *vitta* e Floro l. c, ubi in furiali habitu vittae ponuntur. *Crines deiecti* sunt fluentes, non collecti in nodum; neque ullo modo opus cum Acidalio corrigere *disiectis* vel *reiectis*. ceterum prae oculis habuisse Tacitus videtur locum Livii 4 33. adde 7 17. Ern. cf. Boettiger Furienmaske p. 47.

2. *perculere*] frustra vir doctus in ed Gryphii corrigit *perpulere*. terror hic est, qui percellit, stupefacit, non perpellit. et Livius l. c. in re simili *Romanos exterruit*. *milites* e Ma edidit Pichena, quod secuti Gronovii: Ryckius *militem* servavit. [*militem* in Ma esse perhibet Furia.] ut hic porro *fanaticum agmen*, sic ab simili re Livius l. c. *fanaticum cursum* dixit. denique *involvere flammis* etiam dixit Virg. G. 2 308. Ern.

5. *strenuuntque* Ma.

7. *victis*] rectius *vicis*. sic appellat quae habebant pro captu gentis oppida. *vici* Marsorum 1 50. adde quae scripsimus Obs. 1 20. Gron. *vicis* edidit Rhenanus e B, quod omnes imitati sunt usque ad Pichenam, qui e Ma et ed Puteolani dedit *victis*, quod etiam G et edd pr, Beroaldi, Alciati habent. Gronovius pater *vicis* ediderat: filius et Ryckius *victis*; quod et nos servavimus propter auctoritatem librorum, quibus quatuor alii apud Broterium accedunt. ceterum fere locis imposita praesidia reperies. Ern.

8. *cruore captivo adolere aras*] de hac Britannis Gallis Germanis communi immanitate dicam ad libellum de moribus Germaniae. Lips.

10. *longa*] scribo *longe*, ut sit, longe notum clarumque fuisse propter opes. Iceni autem in libris scriptis *Tigeni* sunt. Lips. etiam in ed pr. at ceterae usque ad Rhenanum et BG *Igeni*. porro ed pr *Phrasuragus*. *longa* bene defendunt Gruterus et Pichena, pro diuturna, antiqua. sic 1 8 Augusto *longa potentia* tribuitur. *longa decora* infra c. 53. mox *que* e BGMa et ed pr. Ern.

per servos velut capta vastarentur. iam primum uxor eius Boudicea verberibus affecta et filiae stupro violatae sunt. praecipui quique Icenorum, quasi cunctam regionem munere accepissent, avitis bonis exuuntur, et propinqui regis inter
5 mancipia habebantur. qua contumelia, et metu gravioruin, quando in formam provinciae cesserant, rapiunt arma, commotis ad rebellationem Trinobantibus et qui alii nondum servitio fracti resumere libertatem occultis coniurationibus pepigerant, acerrimo in veteranos odio. quippe in coloniam Ca-
10 mulodunum recens deducti pellebant domibus, exturbabant agris, captivos, servos appellando, foventibus impotentiam veteranorum militibus similitudine vitae et spe eiusdem licentiae. ad hoc templum divo Claudio constitutum quasi

2. *Boodicia*] Dioni *Βουνδουΐκα* est, Tacito infra c. 37 *Boudicea;* in vita Agricolae 16 *Voadica* scriptum. est illa quam perplexe Gildas *leaenam dolosam* appellat, *quae rectores sibi relictos trucidavit.* Lips. *eius* e M^a addidit Pichena. sic et ed pr, G et alii. in iisdem libris est post *rebellationem;* quod restituit Pichena. *rebellionem* est in duobus mss apud Broterium. habetur etiam in quibusdam mss apud Liv. 8 14. sed Livii aetate vox ea non usitata fuit, recteque repudiata est a Drakenborchio. bis eo verbo usus est Valerius M. 7 3 9 extr. Ern. *Boodicia* BM^a, infra c. 35 M^a *bonducea*, c. 37 *boudicea.*

3. *ygenorum* M^a, et

7. *trinovantibus.*

8. *assuefacti*] scripta veraque lectio *facti.* Lips. sic MR et ed pr. Cicero dicit *factus ad aliquid.* A *fracti.* Puteolanus dedit *assuefacti*, quod est et in BG et aliis tribus apud Broterium, et omnes secuti sunt usque ad Pichenam. sane *factum ad aliquid esse* refertur potius ad naturam et ingenium quam ad consuetudinem, ad quam hic referri indicat τὸ *nondum;* nec posterioris generis exemplum memini me reperire. ipse Tacitus distinguit mox c. 56 *factus natura et consuetudine exercitus.* igitur vereor ne verum sit *sueti*, quo saepe noster utitur, ut supra c. 27, vel *frati.* Ern.

13. *hoc* M^a: vulgo *haec.* cf. 12 20 et 34, 15 4.

templum DClaudio] de eo Seneca in Menippea: *parum est quod templum in Britannia habet, quod nunc* (lego *hunc*) *barbari colunt et ut deum orant.* quod in Tacito est *ara dominationis*, libenter scripserim *arra*, quasi id templum pignus et arrabo aeternae servitutis. quanquam et aras sane habuisse Claudium in Britannia fateor. poeta eius aevi ad ipsum: *Oceanusque tuus ultra se respicit aras. qui finis mundo est, non erit imperio.* nec tamen hic in Tacito templum ideo dixeris aram. Lips. immo *arx*, ut vult Freinshemius, quod merito receptum inde a Berneggero. v. Freinshemium ad h. l, qui e Tacito satis illustrat. *ara* est perfugium, ut *ara sociorum* apud Cic. Verr. 5 48 lex de repetundis; quod alienum. *arx* est munimentum, firmamentum, sedes, ἐπιτείχισμα, unde fit impetus dominantium. et forte respexit Tacitus ad locum Cic. in Pison. 5: *templum illud fuit arx civium perditorum, castellum ferensis latrocinii.* similiter dixit idem aliquo loco in Verrinis. pro Ligario 7 simili sensu Africa dicitur *arx provinciarum omnium.* Ern.

arx aeternae dominationis aspiciebatur: delectique sacerdotes specie religionis omnis fortunas effundebant. nec arduum videbatur exscindere coloniam nullis munimentis saeptam; quod ducibus nostris parum provisum erat, dum amoenitati prius quam usui consulitur. inter quae nulla palam causa delapsum Camuloduni simulacrum Victoriae ac retro conversum, quasi cederet hostibus. et feminae in furorem turbatae adesse exitium canebant. externosque fremitus in curia eorum auditos; consonuisse ululatibus theatrum, visamque speciem in aestuario Tamesae subversae coloniae; iam Oceanum cruento aspectu, dilabente aestu humanorum corporum effigies relictas, ut Britanni ad spem, ita veterani ad metum trahebant. sed quia procul Suetonius aberat, petivere a Cato Deciano procuratore auxilium. ille haud amplius quam ducentos sine iustis armis misit; et inerat modica militum manus. tutela

1. *dilectique sacerdotes*] legebantur enim pontifices flaminesque Claudio ex provincialibus ipsis; quibus in sacra victimasque eius divi multi faciendi sumptus. vide Arriani verba, quae adduxi 1 10. LIPS. *omnis* BM[a]: vulgo *omnes*.

7. IGronovius *feminas in furore* capit ita dictum ut *miles in hasta*, et *turbatae* ut *turbata mente*, 4 22; repudiatque Faerni correctionem *in furorem*, et A lectionem *furore*. sufficiebat sane *in furore* i. e. per furorem, dum vaticino furore correptae sunt. nam *feminae turbatae*, cum de vatibus sermo est, sunt profecto furentes, alienatae animis. sic *turbidus Orestes* apud Val. Fl. 7 147, Pythiaque *turbata* non uno loco. ab eius rei intellectu, Faerni non inelegans coniectura videbitur. ERN.

8. *externosque — theatrum*] prodigia eadem recenset Dio 62 1: ἔκ τε τοῦ βουλευτηρίου θροῦς νυκτὸς βαρβαρικὸς μετὰ γέλωτος, καὶ ἐκ τοῦ θεάτρου θόρυβος μετ' ὀλμωγῆς ἐξηκούετο. LIPS.

9. *visamque speciem*] quam speciem? aliquid deest, aut latet. in Dione hoc editur, statim post illa dicta: οἰκίαι τέ τινες ἐν τῷ Ταμέσᾳ ποταμῷ ἐφυδροι ἑωρῶντο. ergo legebam *visamque aedium speciem*. sed enimvero Pichena in M[a] esse asserit *in aestuario tam esae subversae coloniae*. itaque nihil verius quam quod sentit, *Tamesae* scribendum. nimirum species subversae coloniae, quae apparuerat, signum erat evertendae; et hae sunt istae Dionis aedes, sed subversae, dirutae, incensae. LIPS. cum M[a] consentit plane ed pr. sed in ceteris paullo corruptius *in aestuamootam ese*. sed hinc apparet unde Puteolani lectio efficta, *notam esse subversae coloniae*, quod omnes deinde usque ad Pichenam secuti sunt; estque sic in BG. ERN.

10. *Oceanus cr. aspectu sic labente — relictae* M[a]. idem

12. cum B *trahebantur*.

14. *procuratore*] *imperatore* B.

15. *tutela* (video enim non omnes capere ut oportebat) hic septum est et aliqua non magni operis munitio. sic Varro R. R. 1 14: *nunc de septis, quae tutandi caussa fundi aut partis fiant, dicam. earum tutelarum genera quatuor*. GRON. *freti* refertur ad *militum manus*; et latine sic dici potest; etsi nobis tum propter vicinum *templi* non satis placet, tum propter sensum non commodum. nam quorsum hoc memoratur? de ordinario praesidio di-

iudit legionem, et quod poenitum, interfec
10 equitibus evasit in castra et munimentis de
clade et odiis provinciae, quam avaritia in
33 trepidus procurator Catus in Galliam transiit
mira constantia medios inter hostes Lond
cognomento quidem coloniae non insigne, se

citur, non de novo, quod sine iustis armis venerat. et non dixisset opinor *tutela:* nam nemo sic; sed aliter etc. *tutelam templi* intelligo praesidium templi, quale fuit in Hierosolymitano et aliis. in *freti* forte aliquid latet, quod nondum assequor. coniiciebam *spreti* scilicet Britannis; sed non satisfacit. forte spurium est verbum: nam commode absit. Ern.

1. *et imped.*] ter initium fieri ab *et* sane non admodum elegans: sed negligam tamen. verum primum *et* mihi suspectum est; et diligentius contextum inspicienti spero appariturum *at* vel *sed* desiderari. sed ne sic quidem satis apte cohaerens reliqua oratio. itaque Acidalius ante *quasi* inserebat *ita*. Ryckius auctore Freinshemio sic interpunxit, *manus. tutela t. freti et imp.* non repugnem. sed tamen facile intelligitur deesse *sed* aut aliud verbum, quod cum superioribus aliquo modo coniungat. ed pr pro *impedientibus*

que ita fuisse
quibus *occultae* e
tor *e* pro *ae* sc
saepe est in scri
[est *occulte* in B
lius putem et T
rebellionis, dele
verbi sequentis i
potuit. sic 6 3
post *neque* mot
motis. Faerans
quod est verbu
re; Heinsius *sub*
etiam infra *mo*
c. 60. Ern.

3. *et*] *aut* B.

7. *britannus*

Paeto] scribe
statim dicitur;
lum Germanicu
administravit. L
Pichena. ed p
Petio. post *med*
e B dedit, eti
teolanus Bero
dius. hoc quo

rum et commeatuum maxime celebre. ibi ambiguus an
lam sedem bello deligeret, circumspecta infrequentia militis,
ıtisque magnis documentis temeritatem Petilii coercitam,
nius oppidi damno servare universa statuit. neque fletu et
ıcrimis auxilium eius orantium flexus est, quin daret pro-
ctionis signum et comitantes in partem agminis acciperet.
quos imbellis sexus aut fessa aetas vel loci dulcedo atti-
ıerat, ab hoste oppressi sunt. eadem clades municipio Ve-
ıdamio fuit, quia barbari omissis castellis praesidiisque mi-
ıarium, quod uberrimum spolianti et defendentibus intu-
m, laeti praeda et aliorum segnes petebant. ad septua-
nta milia civium et sociorum iis quae memoravi locis ce-
disse constitit. neque enim capere aut venundare, aliudve
ıod belli commercium, sed caedes patibula ignes cruces,
nquam reddituri supplicium ac praerepta interim ultione,

od Augustam posteritas appella-
. Lips. *commeatuum* est e M[a]. et ed pr. variandae orationis
ıissa, aut ut simile esset praece-
ıati, dixit pro *commeantium*. ce-
rae usque ad Pichenam *commeatu*.
nsentiunt BCR. Ern.

6. *et comitantes*] Acidalius vult
terpungi post *signum* et legi *ac-*
ceperat. de interpunctione consen-
ed pr. alterum series orationis
sensus desiderat. Ern.

9. *militarium*] bene Pichena *mi-*
aribus, ut est inf. c. 45. Ern.

10. *deferentes*] repone lectionem
riptam *defendentibus*. quae in pri-
ı recensione mea culpa me fugit.
tera etiam Mercerus ingeniose sic
ncinnat: *quod uberrimum spoli-*
ti et defendentibus intutum, laeti
aeda et aliorum segnes petebant.
ıcres ad praedam, segnes ad ce-
ra. mihi tamen probaretur *et la-*
rum segnes. Lips. *spoliant* mss
ınes et edd veteres. *spolianti* est
verissima correctione Merceri.
ronovius tamen malebat *spoliatu.*
fendentibus intutum etiam BCM[a]
ed pr. ceterae ante Lipsium
ınes *deferentes intutum*. haec
rba confundi in libris etiam su-
a 13 56 vidimus. denique *se-*
ıes est a Mercero. mss et editi

olim *insignes*. *in* natum est e finali
praecedentis. *occasionum segnis* est
16 14. Ern.

11. LXX *millia civium*] at Dio, in
pleraque hac historia Taciti velut
interpres, periisse ait, 62 1, μυ-
ριάδας ὀκτὼ τῶν τε Ῥωμαίων καὶ
τῶν συμμάχων αὐτῶν, ut hic
LXXX fortasse verior scriptura sit.
Lips. *cecidisse* GM[a] et alii, ed
pr. ceteri libri *occidisse*. Ern.
caecidisse consistit M[a].

14. *patibula*, *ignes*, *cruces*] di-
versa haec igitur, patibula et cru-
ces? quodam sensu. patibulum enim
proprie, in quo suffixus homo ex-
panditur, transverso tamen ligno.
crux vero etiam, cum is erecto
simplicique stipiti adfigitur sive in-
figitur. diximus abunde in libellis
de Cruce. Lips.

15. *reddituri*] potius *redditurís*.
Lips. non assecuti sunt viri docti,
qui de hoc loco egere, elegantiam.
reddituri supplicium verum est.
imitatus est Livium, qui simili ra-
tione dixit *reddere cladem*. 24 17:
quo minus accepta ad Cannas red-
deretur hosti clades. ibidem 20.
Heinsius ad Vell. 2 35 legi vult
redditum supplicium, non male, sed
tamen sine necessitate: ceterum vim
verborum bene assecutus, laudans
e Seneca de Ira 2 32 *dulce est do-*

34 festinabant. iam Suetonio quarta decuma legio cum vexillariis vicesimanis, et e proximis auxiliares, decem ferme milia armatorum erant, cum omittere cunctationem et congredi acie parat. deligitque locum artis faucibus et a tergo silva
5 clausum, satis cognito nihil hostium nisi in fronte et apertam planitiem esse, sine metu insidiarum. igitur legionarius frequens ordinibus, levis circum armatura, conglobatus pro cornibus eques adstitit. at Britannorum copiae passim per catervas et turmas exsultabant, quanta non alias multitudo,
10 et animo adeo fero ut coniuges quoque testes victoriae secum traherent plaustrisque imponerent, quae super extremum
35 ambitum campi posuerant. Boudicea curru filias prae se vehens, ut quamque nationem accesserat, solitum quidem Britannis feminarum ductu bellare testabatur: sed tunc non ut
15 tantis maioribus ortam regnum et opes, verum ut unam e vulgo libertatem amissam, confectum verberibus corpus, contrectatam filiarum pudicitiam ulcisci. eo provectas Romanorum cupidines ut non corpora, ne senectam quidem aut virginitatem impollutam relinquant. adesse tamen deos iustae
20 vindictae: cecidisse legionem quae praelium ausa sit; ceteros castris occultari aut fugam circumspicere. ne strepitum quidem et clamorem tot milium, nedum impetus et manus per-

lorem reddere. mox idem vult *praecepta*, quod et in ms uno reperit Broterius. vulgatum verbo *festinabant* aptius videtur. Ern. *ac* omittit B.

2. *vicesimariis*] vere arbitror Acidalium correxisse *vicesimanis*, ut est c. 37 et alibi. si vel maxime forma verbi, hoc quidem sensu, nihil vitii haberet, tamen non credibile est Tacitum istis homoeoteleutis usurum fuisse. librarius temere terminationem praecedentis verbi repetiit, ut alibi. v. ad II 6. itaque non dubitavi cum IGronovio *vicesimanis* recipere. Ern. *vicesimaris* M².

7. *levis*] sic ex AM² restituere hunc locum Ryckius et IGronovius, cum ante vulgo esset *levi*. consentit R. *levis* est etiam in ed pr. Ern.

11. *imponerent*] *superimponerent* B.

14. *dictu* M².

16. *confectum*] sic ed pr et recentiores omnes praeter IGronovium. at a Puteolano veteres reliquae omnes *consectum*, item G0 et Ies. apud Broterium, qui recepit. non displicet. Horat. Epod. 4 11: *flagellis sectus.* sed quia *confectum* etiam BGM², hoc praestat. Gronovius apud Liv. 26 46 probat *caedendo confectus*, pro concisus, *confractus*, ut ibi alii libri habent. quidni *verberibus confectus* dicatur? tum in ed Puteolani etiam alio loco observavimus *s* expressum pro *f*, atque ab illa editione reliquae ductae, ut in praefatione ostendimus. Ern.

18. *nec* M².

22. *tot millium*] fuisse enim in acie hostili δώδεκα μυριάδας, i. e. cxx millia hominum, Dio annotavit 62 2. noster omisit, ut pleraque

laturos. si copias armatorum, si causas belli secum expenderent, vincendum illa acie vel cadendum esse. id mulieri destinatum: viverent viri et servirent. ne Suetonius quidem in tanto discrimine silebat. quanquam confideret virtuti, tamen exhortationes et preces miscebat, ut spernerent sonores barbarorum et inanes minas. plus illic feminarum quam iuventutis aspici. imbelles inermes cessuros statim, ubi ferrum virtutemque vincentium totiens fusi agnovissent. etiam in multis legionibus paucos esse qui praelia profligarent; gloriaeque eorum accessurum quod modica manus universi exercitus famam adipiscerentur. conferti tantum et pilis emissis, post umbonibus et gladiis stragem caedemque continuarent, praedae immemores: parta victoria cuncta ipsis cessura. is ardor verba ducis sequebatur, ita se ad intorquenda pila expedierat vetus miles et multa praeliorum experientia, ut certus eventus Suetonius daret pugnae signum. ac primum legio gradu immota et angustias loci pro munimento retinens, postquam propius suggressus hostis certo

alia, in hac narratione, non incuria aut culpa sua, sed, quod facile odorere, librariorum exscriptorumve, qui hos libros pessime admutilarunt. Lips. at veteres edd omnes *militum*, ut BGM[a]. sed *millium* melius. Ern.

3. *viris et* M[a], *et viris* B.

4. *qui quamquam*] *qui* abest BGMR et ed pr, non male. Ern. M[a] non *quanquam* sed *quam*, ut: 1 13 et 16 19.

5. *sonoras*] V *sonores*. atque ita scripsisse Tacitum pertendo. alibi *sonorem alterius proelii non audirent*. Lips. sic et BMR, ed pr. Ern.

7. *ubi ferrum — agnovissent*] sententia a Livio sumta, qui ea non uno loco utitur, et noster quoque aliis locis H. 2 4, 4 50. mox *esse* abest ab ed pr. Ern. et a B.

10. *manus*] sic BMOR, alii, et pr, ut volebat Acidalius; quod ito restituimus cum Ryckio. suc. 32: *modica manus, tutela pili freti*. ceteri libri *manu*. mox recte *conferti*. v. ad 6 35. Ern.

16. *eventus*] veteres edd usque ad Rhenanum *eventu*. etiam AM[a] et alii apud Broterium, cui placet ob εὐφωνίαν. nec mihi displiceret, nisi nimis insolens esset constructio. Ferrettus se *eventi* alibi legisse dicit. vellem dixisset ubi. id haud dubie, si in bono libro esset, praeferrem. nam ista homoeoteleuta offendunt aures nimis, quamquam talia etiam melioribus scriptoribus, nominatim Livio, interdum excidere. Ern. B *certo eventu*.

18. *certo iactu*] certitudo haec iactuum non videtur ad hostes referenda (paucissimi enim e Romanis cecidere, ut addit) sed ad ipsos Romanos; ideoque legam *suggressis hostibus*. atque ea veritas. Lips. Pichena contra ad hostes refert et *incerto iactu* legit. quod recte repudiat Freinshemius. nam si propius suggressus hostis demum misit tela, incertus iactus non fuit. itaque aut Lipsius audiendus, aut aliud quid vitii in *certo* latet. forte

quadringentis ferme interfectis, nec multo
10 tis. Boudicea vitam veneno finivit. et P
praefectus castrorum secundae legionis, cog
manorum vicesimanorumque prosperis rebus,
legionem suam fraudaverat abnueratque contu
iussa ducis, se ipsum gladio transegit.

38 Contractus deinde omnis exercitus sub
est ad reliqua belli perpetranda. auxitque
missis ex Germania duobus legionariorum mi
xiliarium cohortibus ac mille equitibus; quor
nani legionario milite suppleti sunt. cohorte
20 hibernaculis locatae, quodque nationum amb
versum fuerat, igni atque ferro vastatur.
quam fames affligebat serendis frugibus incu
aetate ad bellum versa, dum nostros comme
nant. gentesque praeferoces tardius ad pacem
25 Iulius Classicianus successor Cato missus et
bonum publicum privatis simultatibus impedi

crebro. nam profecto *certus iactus* non satis convenit verbo *exhaurire,* si ad hostes verbum hoc pertinet. mox *cuneo* GMV et edd veteres usque ad Rhenanum, qui e B dedit *cuneus: cuneo* restituit Pichena. post *perfringunt* R Ies, ed pr, non male, nec abhorrens a Taciti more. ERN.

3. *affugium* Ma

Poenius] Rein
nius. et est *Ho*
ex qua consul a
Severus. sed
mentis antiquis
nus nobiles. ER

17. *ex* M², v
vulgo *ex.*

ratque novum legatum opperiendum esse, sine hostili ira et superbia victoris clementer deditis consulturum. simul in urbem mandabat, nullum praelio finem exspectarent nisi succederetur Suetonio, cuius adversa pravitati ipsius, prospera ad fortunam rei publicae referebat. igitur ad spectandum Britanniae statum missus est e libertis Polyclitus, magna Neronis spe posse auctoritate eius non modo inter legatum procuratoremque concordiam gigni, sed et rebelles barbarorum animos pace componi. nec defuit Polyclitus quo minus, ingenti agmine Italiae Galliaeque gravis, postquam Oceanum transmiserat, militibus quoque nostris terribilis incederet. sed hostibus irrisui fuit, apud quos flagrante etiam tum libertate nondum cognita libertinorum potentia erat; mirabanturque quod dux et exercitus tanti belli confector servitiis obedirent. cuncta tamen ad imperatorem in mollius relata; detentusque rebus gerundis Suetonius, quod post paucas na-

2. *in urbem*] veteres edd usque ad Rhenanum *in urbe*, quod et BGM^a exhibent. v. ad c. 36 extr. *mandare in urbem* pro mittere qui nunciarent, s. literas quibus nunciarent, illa aetas dixit saepe, quamnam ita etiam antiquiores, sed raro. v. ad Suet. Cal. 25. Ern.

3. *proelio*] ἀκύρως. legerem *bello*, aut certe *proeliorum*. Lips. probat Gruterus. possis etiam *proeliis*. atque etiam verba *bellum* et *proelium* saepissime in mss confunduntur, satis constat, atque in ipso Tacito, ut infra bis videbimus; unde merito priorem Lipsii coniecturam probes. Ern. cf. *praelianti* 12 45.

4. *prospera ad fortunam*] in Romana ed legas *prospera fortunae*. sententia tota sumpta a Sallustio; cuius fragmentum in similes calumniatores apud Non. 4 403: *ad haec moribus adversa in pravitatem, secunda in casum, fortunam in teneritatem declinando corrumpebant*. Lips. editionem Romanam intellige incipem aliam a Beroaldina, quae habet a Puteolano *ad f. reip.* cum qq omnibus. *reip.* est haud dubie a Puteolano. nam in mss est *sius*, ut BGM^a, ed pr. tum ille dex (?) *fortunam*, hi (BGM^a) *ad fortunam*, ed pr *fortunae*. unde varietas corrigentium nata. IGronovius volebat *imperii*. quid si *cuius adversa pravitati ipsius, prospera fortunae referebat?* ut illud alterum *ipsius* temere ex antecedentibus repetitum sit. Ern.

6. *Polycletus* vulgo.

10. *posteaquam* B.

13. *libertorum*] in BGM^a, ed pr, Puteolani est *libertinorum*. sed vulgatum rectum, intellectu Caesaris, de cuius solis libertis sermo. Ern.

16. *detentusque*] Faernus legebat *demotusque*, quod verum videtur. sic 13 14: *demovet Pallantem cura rerum*. nam hoc melius consentit exercitibus. Ern.

quod post paucas] scribe *postquam paucas*. Gron. GM^a *quod post paucas*, B *quod perpaucas*, sine relativo, A *quod postpaucas*. M^a consentit ed pr. Puteolanus autem dedit *qui quod post paucas*, quod Beroaldus et Alciatus secuti sunt. male ergo Ryckius Beroaldum dicit induxisse *qui post paucas*. Rhenanus *quod perpaucas*, cum sequacibus Aldo, Gryphio. sed post lectio *quod post* restituta a Lipsio Pichena Ryckio. in ed Gronovii patris est *qui post*, nescio unde. sed id ta-

ves in littore remigiumque in iis amiserat, tanquam durante bello, tradere exercitum Petronio Turpiliano, qui iam consulatu abierat, iubetur. is non irritato hoste, neque lacessitus, honestum pacis nomen segni otio imposuit.

40 Eodem anno Romae insignia scelera, alterum senatoris, servili alterum audacia, admissa sunt. Domitius Balbus erat praetorius, simul longa senecta, simul orbitate et pecunia insidiis obnoxius. ei propinquus Valerius Fabianus, capessendis honoribus destinatus, subdidit testamentum, asciis
10 Vinicio Rufino et Terentio Lentino equitibus Romanis. illi Antonium Primum et Asinium Marcellum sociaverant. Antonius audacia promptus, Marcellus Asinio Pollione prosavo clarus, neque morum spernendus habebatur, nisi quod paupertatem praecipuum malorum credebat. igitur Fabianus ta-
15 bulas iis quos memoravi et aliis minus illustribus obsignat. quod apud patres convictum; et Fabianus Antoniusque cum Rufino et Terentio lege Cornelia damnantur. Marcellum me-

men repetiit filius. *quod* verum puto, si *demotus* verum. sin *detentus*, necessarium est cum Gronovio corrigere *postquam*. sed illud tota res suadet ut credamus. *post* deinde aut delendum, aut e B *perpaucas* legendum. ab ed pr etiam abest *durante*. Ern.

1. *remigumque in his* M[a].

5. *senatoris*] sic BGMO et ed pr, idque consentit magis stilo Taciti; unde restitui. vulgo *senatoria*. mox pro vulgato *eius* dedi cum IGronovio *ei*, quod in ABGM[a] et ed pr est *et*. et sic dudum coniecit Rhenanus. *eius* est e coniectura Puteolani. Ern.

6. *Domitius Balbus*] Reinesius ad marginem scripserat: *an est Domitius Tullus, de quo simile quiddam narrant?* Plin. ep. 8 18. dissimilem rem, qui inspexerit Plinium, videbit. Ern.

10. *Vicio*] veteres *Vincio*. Lips. ABGMO et ed pr. at ceterae edd omnes *Vicio*. corrigunt *Vinicio*. etiam *Vincios* occurrere in monumentis antiquis notavit bene Ryckius: sed tamen *Rufinus* esse cognomen *Viniciorum*, ex iisdem patere. Ern.

11. *Antonium Primum*] illum qui postea acerrima fax Vespasiano ad civile bellum; cuius multa in Historiarum libris 3 et 4 mentio. Lips.

14. *tabulas iis*] manuduxit me ad veram hanc lectionem V, qui *tabulasiis* refert. reliqui omnes *tabulariis*. quantillus error quantas tenebras? nam ICti nostri miere torquentur in tabulariis istis eruendis. Alciatus eos putat quos nunc tabelliones vocamus: contra Ferretus obsignatores et scriptores testamenti. Vertranius postremo, tanquam cornicum oculos, rescribendum censet *Fabianus tabularius* id. Lips. *tabulasiis* quoque M[a], sed ita ut *s* erasum et *r* recentiori manu rescriptum esset. etiam ed pr *tabulariis*: sed G *tabellariis*. Ern.

17. *lege Cornelia damnantur*] i. e. ordine senatorio moventur. nam quamvis legis Corneliae ordinaria poena deportatio sit et bonorum publicatio, tamen in honestioribus submotio etiam ordinis admissa est. Tacitus H. 2 86: *Primus Antonius legibus nocens, et tempore Neronis falsi damnatus, inter alia belli mala senatorium ordinem reciperavit.* Paullus Sent. 5 15: *hi qui falsum*

integrum, si quando res publica consiliis eguisset. quod hodie venit consulari viro domi suae interfecto per insidias serviles, quas nemo prohibuit aut prodidit quamvis nondum concusso senatus consulto quod supplicium toti familiae minitabatur. decernite Hercule impunitatem, ut quem dignitas sua defendat, cum praefectura urbis non profuerit? quem numerus servorum tuebitur, cum Pedanium Secundum quadringenti non protexerint? cui familia opem feret, quae ne in metu quidem pericula nostra advertit? an, ut quidam fingere non erubescunt, iniurias suas ultus est interfector, quia de paterna pecunia transegerat, aut avitum mancipium detrahebatur? pronuntiemus ultro dominum iure caesum videri. libet argumenta conquirere in eo quod sapientioribus deliberatum est? sed et si nunc primum statuendum haberemus, creditisne servum interficiendi domini animum sumpsisse, ut

2. *evenit*] sic mss, ed pr, Rhenanus et seqq. in ed Puteolani *venit* vitio operarum: id tamen temere Rivius, Beroaldus, Alciatus. Ern. *venit* M[a].

5. *at quem*] Rhenanus e B notat *ut quem*: ex aliis nil notatum video. Ut mirum, ni hic dissentiat M[a], cum dissentiat ed pr, quacum tam saepe convenit illi optime. ea haec est: *ut quem dignitas sua defendat, cui praefectus urbis non profuerit? praefectus* haud dubie pro *praefectura*. certe *at* h. l. non satis commodum, ut sensit etiam Rhenanus, qui volebat *ecquem*. in hoc autem ironia belle continuatur. vulgatum est a Puteolano; qui haec sequentibus similia efficere voluit. *at atque d. s. defendet, vel cui praefectura urbis non profuit*. at apud Broterium *ut quem*. C *et quem*; quod favet coniecturae Rhenani. mox mss plures apud Broterium *cui*. Ern. *ut quem — defendat — profuit* M[a]. *praefectus* etiam B.

8. *ferat* B.

9. *avertit*] suspicor Tacitum scrisisse: *quam — advertunt*. sic habes verbum exquisito illo usu, quo esse solet interdum apud nostrum et Livium. Gron. ut edidi, est in edd veteribus omnibus, unde restituit iam Ryckius. *advertit* edidit Lipsius et seqq, quod et BGM[a] exhibent. elegans tamen est IFGronovii coniectura. Ern. *anne* B.

11. *de paterna pecunia*] abite sinistrae manus: nihil mutandum. εἰρωνικῶς ista et ἐξ ἀντιστάσεως capienda sunt. Lips.

13. *libet argumenta conquirere*] interrogationis nota est a Freinshemio; et sic placebat Ursino. sensus est: frustra argumentis demonstrabimus, quod maiores nobis haud paullo sapientiores re satis deliberata iam decrevere. sequentia Rhenanus sic cum antecedentibus coniungenda censet: *ac si nunc primum st. haberemus*. Ern. B *sed si*.

15. *insumpsisse*] sic mss, ed pr, Puteolanus Beroaldus Alciatus. sed Rhenanus e B correxit *sumsisse*. vetus restituit Ryckius, sequente IGronovio. ego quoque veterem lectionem retinui, sed vereor ne *sumsisse* melius sit. Ryckius ad Statium Theb. 12 643 provocat: *dignas insumite mentes coeptibus*. sed ibi *coeptibus* videri potest esse dativus. aliud autem est *mentem insumere alicui*, aliud *mentem insumere* simpliciter. illa forma saepe apud nostrum, ut 3 44, 16 23: huius nullum exemplum mihi, quod sciam, alibi occurrit. in G syllaba *in* est in litura, potuitque nasci, ut

45 modum disserui. saepenumero, patres cons
ordine interfui, cum contra instituta et leges
10 senatus decreta postularentur; neque sum ad
quia dubitarem super omnibus negotiis melius
olim provisum et, quae converterentur, in de
sed ne nimio amore antiqui moris studium n
viderer. simul, quicquid hoc in nobis auctorita
15 contradictionibus destruendum non existimaban

in Casina 2 5 7: *quid ista tu me libertate territas? vobis invitis atque amborum ingratiis una libellâ liber possum ego fieri.* quod non aliter intellegendum, quam ut cum hero iam ante pactus fuerit in libram. et in hanc sententiam scripsit Hermogenianus adversus dominum consistere servis licere, *siqui suis nummis redemptos se, et non manumissos contra placiti fidem, adseverent,* l. 53 D de iudiciis. item Ulpianus: *qui se dicit suis nummis redemptum, si hoc probaverit, exinde liber erit, ex quo redemptus est.* interdum vero imaginaria quaedam emptio, interposita persona tertia, adhibebatur. de qua l. 4 de Manumiss. quodsi dominus non servaret fidem, querela servo Romae apud praefectum urbi, apud Praesidem in provinciis, ex constitutione Divorum fratrum fuit l. 5. ib. Lips.

tamen ad tabernac
xi. inveni duos l
los servos. reliqu
gisse metu perterri
nus eorum ante ta
fectus esset. hunc
tis ritum firmavit
nianum sub Augusto
Neronianum, de quil
Obs. 1 18 et 10 3
minas quidem imm
fuisse, suasus Ta
numerum aetatem
rantium. item res
l. 1 de SC Silaniar

5. *senatusque in*
peditior sententia,
ipso. Lips. mss s
ipso. idemque exh
nani et seqq usque
qui Lipsii correctio
seqq; nisi quod in
Puteolanus dedit

integrum, si quando res publica consiliis eguisset. quod hodie venit consulari viro domi suae interfecto per insidias serviles, quas nemo prohibuit aut prodidit quamvis nondum concusso senatus consulto quod supplicium toti familiae ministabatur. decernite Hercule impunitatem, ut quem dignitas sua defendat, cum praefectura urbis non profuerit? quem numerus servorum tuebitur, cum Pedanium Secundum quadringenti non protexerint? cui familia opem feret, quae ne in metu quidem pericula nostra advertit? an, ut quidam fingere non erubescunt, iniurias suas ultus est interfector, quia de paterna pecunia transegerat, aut avitum mancipium detrahebatur? pronuntiemus ultro dominum iure caesum videri. libet argumenta conquirere in eo quod sapientioribus deliberatum est? sed et si nunc primum statuendum haberemus, creditisne servum interficiendi domini animum sumpsisse, ut

2. *evenit*] sic mss, ed pr, Rhenanus et seqq. in ed Puteolani *venit* vitio operarum: id tamen tenuere Rivius, Beroaldus, Alciatus. Ern. *venit* M[a].

5. *at quem*] Rhenanus e B notat *ut quem*: ex aliis nil notatum video. at mirum, ni hic dissentiat M[a], cum dissentiat ed pr, quacum tam saepe convenit illi optime. ea habet: *ut quem dignitas sua defendat, cui praefectus urbis non profuit? praefectus* haud dubie pro *praefectura*. certe *at* h. l. non satis commodum, ut sensit etiam Rhenanus, qui volebat *ecquem*. in illo autem ironia belle continuatur. vulgatum est a Puteolano; qui haec sequentibus similia efficere voluit. G *atque d. s. defendet, vel cui praefectura urbis non profuit*. at R apud Broterium *ut quem*. C *et quem*; quod favet coniecturae Rhenani. mox mss plures apud Broterium *cui*. Ern. *ut quem — defendat — profuit* M[a]. *praefectus* etiam B.

8. *ferat* B.

9. *avertit*] suspicor Tacitum scripsisse: *quam — advertunt*. sic habes verbum exquisito illo usu, quo esse solet interdum apud nostrum et Livium. Gron. ut edidi, est in edd veteribus omnibus, unde restituit iam Ryckius. *advertit* edidit Lipsius et seqq, quod et BGM[a] exhibent. elegans tamen est IFGronovii coniectura. Ern. *anne* B.

11. *de paterna pecunia*] abite sinistrae manus: nihil mutandum. εἰρωνικῶς ista et ἐξ ἀντιστάσεως capienda sunt. Lips.

13. *libet argumenta conquirere*] interrogationis nota est a Freinshemio; et sic placebat Ursino. sensus est: frustra argumentis demonstrabimus, quod maiores nobis haud paullo sapientiores re satis deliberata iam decrevere. sequentia Rhenanus sic cum antecedentibus coniungenda censet: *ac si nunc primum st. haberemus*. Ern. B *sed si*.

15. *insumpsisse*] sic mss, ed pr, Puteolanus Beroaldus Alciatus. sed Rhenanus e B correxit *sumsisse*. vetus restituit Ryckius, sequente IGronovio. ego quoque veterem lectionem retinui, sed vereor ne *sumsisse* melius sit. Ryckius ad Statium Theb. 12 643 provocat: *dignas insumite mentes coeptibus*. sed ibi *coeptibus* videri potest esse dativus. aliud autem est *mentem insumere alicui*, aliud *mentem insumere* simpliciter. illa forma saepe apud nostrum, ut 3 44, 16 23: huius nullum exemplum mihi, quod sciam, alibi occurrit. in G syllaba *in* est in litura, potuitque nasci, ut

non vox minax excideret, nihil per temeritatem proloqueretur? sane consilium occuluit, telum inter ignaros paravit: num excubias transiret, cubiculi fores recluderet, lumen inferret, caedem patraret omnibus nesciis? multa sceleris indicia praeveniunt: servi si prodant, possumus singuli inter plures, tuti inter anxios, postremo, si pereundum sit, non inulti inter nocentes agere. suspecta maioribus nostris fuere ingenia servorum etiam cum in agris aut domibus isdem nascerentur caritatemque dominorum statim acciperent. post-

alibi, e finali litera praecedentis verbi. Ern.

2. *occul uit* Ma. lacunae recentior manus syllabam *ta* inserait.

3. *excubias*] nocturnas ergo ad limen excubias servorum habuerunt domini potentiores. quod tu mihi, philologe, observa. Quinctil. Declam. 1 pro Caeco: *dicitur caecus sine rectore, sine duce, per inane longum, per tot offensa limina, per excubantes servulos errasse cum ferro, cubiculum deinde patris ingressus.* idem Declam. 2 16 pro Caeco: *tu sentis quando senem vicerit lassitudo curarum. scis pariter an una quiescentium fores vallaverit cura servorum.* Apuleius Met. 2: *pueros ablegat arbitrio nocturni gannitus;* qui alioqui de more procubabant. Silius 1 66 ad hunc ritum de Annibale: *saepe etiam famuli turbato ad limina somno expavere trucem per vasta silentia vocem.* vide et Appianum Civ. 2 99 in Catonis morte, et Tacitum in Othonis H. 2 50. Lips.

5. *praeveniunt servi si*] retineo veterem interpunctionem; et *praeveniunt* non accipio, ut sit praecedunt, ante scelus exsistunt, sed ut sit occupant, praecipiunt, deprehendunt, antequam scelus eventum habeat. sic alibi noster *praeventam gratiam* i. e. occupatam. haec illi *si prodant*, extra periculum sumus: si dissimulant et succumbimus sceleri, manente SC Silaniano *non inulti* peribimus. Gron. at haec non est vetus interpunctio, sed ea quam nos exhibuimus; quae est in ed pr, Puteolani Beroaldi Alciati. in ed Rhenani mutata est, sed tacite, et vitiose, ut manifestum est. sic enim habet (e B) *praeveniunt servi, si prodant. possumus.* et tamen hoc secuti Aldus, Gryphius etc. inde factum deinde *praeveniunt servi, si prodant, possumus.* et haec est vetus Gronovii interpunctio. sensus est planus in vetere interpunctione, quam nos restituimus. multa sceleris indicia se exserunt antequam facinus patretur, nec ita tale consilium premi potest quin indicia quaedam, vel per imprudentiam, erumpant. ea si servi animadverta prodant, nihil a servis timendum est. Ern.

possumus — anxios] haec sunt, ut mihi videtur, vitiosa. nam haec coniunctim haud dubie capienda sunt, *possumus singuli inter plures tuti*, ut mox, *inter nocentes non inulti*. quid iam fiet reliquis, *inter anxios?* scire velim unde ista sint. in pr ed *anxios* non est. quid in libris aliis scriptis sit, non reperio notatum. G quidem *anxios* habet, quod a Puteolano editum omnes secuti sunt. vereor ne ita supplere maluerit aliquis, quam *inter* illud delere, quod librarius per errorem scriptum delere noluerat, ut saepe factum scimus. si deleas cum *anxios*, belle procedit oratio. nisi quis malit alium nominativum ante ista verba excidisse, quia sequitur *postremo*; quod saltem duo membra praecedentia exigere videtur. *securi?* sed etiam ap. Cic. Mur. 23 *denique* est, praecedente unum tantum membro. Ern.

8. *idem* Ma hic et c. 46.

quam vero nationes in familiis habemus, quibus diversi ritus, externa sacra aut nulla sunt, colluviem istam nonnisi metu coercueris. at quidam insontes peribunt. nam et ex fuso exercitu cum decimus quisque fusti feritur, etiam strenui sor-
5 tiuntur. habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum,
45 quod contra singulos utilitate publica rependitur." sententiae Cassii ut nemo unus contra ire ausus est, ita dissonae voces respondebant numerum aut aetatem aut sexum ac plurimorum indubiam innocentiam miserantium. praevaluit ta-
10 men pars quae supplicium decernebat. sed obtemperari non poterat, conglobata multitudine et saxa ac faces minante. tum Caesar populum edicto increpuit, atque omne iter quo damnati ad poenam ducebantur, militaribus praesidiis saepsit. censuerat Cingonius Varro ut liberti quoque, qui sub
15 eodem tecto fuissent, Italia deportarentur. id a principe prohibitum est, ne mos antiquus, quem misericordia non minuerat, per saevitiam intenderetur.

46 Damnatus isdem consulibus Tarquitius Priscus repetun-

3. *nam et*] neque interrogationis notam admiserim, nec negandi particulam, quam fatetur satis Pichena in M[a] non apparuisse, quum ex Veneto accessit. est autem oratio brevis, continens rationem eius quod non ponitur, sed intelligitur ex praecedenti. quasi foret *at quidam insontes peribunt*. pereant sane; neque id hoc solum casu contingit: *nam et* etc. *etiam strenui sortiuntur* i. e. sortem trahunt inter decimandos et saepe accipiunt iniquiorem, pereuntque insontes. neque enim *sortiuntur* παθητικὸν, ut volunt. Cic. Verr. 2 29: *dic, inquit: illi adesse non possunt. nam hercle, inquit Minucius, me quoque Petilius, ut sibi in consilio essem, rogavit. et simul a subselliis abire coepit.* intelligitur, immo et ego, inquit Minucius, adesse non possum: *nam hercle me* etc. pluribus alibi hoc in sermone compendium illustramus. Gron. rectissime. et plane sic est in ed pr, Rhenani Aldi Gryphii. alterum [*num et — non sortiuntur*] dedit Puteolanus, quem secuti Rivius Beroaldus et Alciatus. a GM[a] etiam abest *non*. ac mirum cur lectionem Puteolani receperint recentiores. bene igitur antiquius ac verius restituere Ryckius et IGronovius. in *fusti* hic quoque variatur, ut supra c. 8. Ern. *ueritur* M[a].

7. *unus*] in G *unus* est in litura. fuerat *bonus*. (sic B). sed *unus* verum est. mox in eodem est *dubiam*, absorpta syllaba *in*, ut saepe, a praecedente litera. Ern.

11. *et saxa ac faces*] sic GM[a] e[t] edd omnes ante Rhenanum, qui (e B) copulam *et* delevit. notum est Virgilianum Aen. 1 150: *iam faces et saxa volant*. mss iidem etiam et edd Puteolani Beroaldi Alciati habent *minante*. sed frequentativis gaudet noster. mox *incenderetur* scripti et editi omnes ante Pichenam, qui coniecturam Rhenani et Merceri recepit primus, idque secuti sunt ceteri. Ern.

17. *incenderetur* M[a].

18. *Tarquitius Pr.*] huius *MTarquitii Proc.* nomen in numo Claudii et Neronis, apud Patinum, Valentem, euso a Nicomediensibus; unde patet statim ab accusatione,

darum Bithynis interrogantibus, magno patrum gaudio, qui accusatum ab eo Statilium Taurum proconsulem ipsius meminerant. census per Gallias a Quinto Volusio et Sextio Africano Trebellioque Maximo acti sunt, aemulis inter se
5 per nobilitatem Volusio atque Africano: Trebellium dum uterque dedignatur, supra tulere.

47 Eo anno mortem obiit Memmius Regulus, auctoritate constantia fama, in quantum praeumbrante imperatoris fastigio datur, clarus, adeo ut Nero aeger valitudine, et adu-
10 lantibus circum qui finem imperio adesse dicebant, si quid fato pateretur, responderit habere subsidium rem publicam rogantibus dehinc in quo potissimum, addiderit in Memmio Regulo. vixit tamen post haec Regulus, quiete defensus, et quia nova generis claritudine neque invidiosis opibus erat.
15 gymnasium eo anno dedicatum a Nerone, praebitumque oleum equiti ac senatui Graeca facilitate.

48 Publio Mario Lucio Asinio consulibus Antistius praetor,

quae facta est anno ante mortem Claudii, accepta provincia missum proconsulem. quod in numo Neronis est *MΤαρχυτίου Πρισκικ.*, id puto esse cum viris doctis vitiosum, sed ut cum Spanhemio putem esse potius pro *Πρίσκου* (vid. de U. et Pr. N. t. 2 p. 593) quam cum Perizonio *Πρυτανικοῦ* ap. Ryckium ad 12 59. ceterum libri, ita ut supra, variant inter *Tarquitius* et *Tarquinius*. Ern.

1. *qui accus. ab eo St.*] supra 12 59. Lips. BG *quia*. M[a] *proconsule*, quod recepit IGronovius. ceteri omnes scripti et editi *proconsulem*, recte. v. ad 2 52. pro *ipsius* CR et ed pr *ipsi*. Ern.

3. *Volusio*] ed pr *Volusino*. v. Lipsium ad c. 56. sed deinde ABMRC *Sextio* pro vulgato *Sexto*, quod cum Ryckio et IGronovio recepimus. *supra tulere* i. e. fecere ut plus ipse gloriae, laudis, gratiae ferret. Ern.

7. *eo*] R *eodem*, ut supra *iisdem coss.* mox [M[a] *obit.*] in *praeumbrante imp.* *f.* ductum verbum e Graeco *ἐπισκιάζειν*, quo sic utuntur elegantissimi, Demosthenes, Lucianus et alii. Ern.

12. *addiderat*] sic edidi ex BG et ed pr, cum in ceteris omnibus sit *addiderit*. atqui illud necessarium est in recepta ab omnibus interpunctione. *addiderit* requirit *rogantibus dehinc*. Ern. B *addiderat*.

15. *praebitumque oleum*] si dicas populo tantum praebitum, nihil novum aut Graecanicum: praebuit ante PScipio, quem aedilem dedisse congium olei in vicos singulos Livio credo 25 2. dedit et Caesar post victoriam Africanam. τὸ δῆμον, inquit Dio 43 31, ἐφ' πρῶς εἰστίασε, καὶ σῖτον ἐξ ἰσοτεταγμένου καὶ ἔλαιον προσέδωκεν αὐτῷ. etiam MAgrippa in aedilitate oleum et salem, ut scimus idem Dio 49 43. sed nemo cum ad gymnasium, quod hic Nero. Ennius 15 5: *usum olei ad lucerna vertere Graeci, in gymnasiis pingendo*. adde Suet. 12. Lips. exemplum talis Graecae facilitatis a Seleuco Nicatore apud Iosephum Ant. I. 12 3, qui etiam Iudaeis a praefectis gymnasiorum pecuniam et oleum emendum dari iussit. Ern.

17. *P. Mario*] nomen huius proconsulis corrupte legas in vita Persii vita nuper cum Iuvenalis scholiaste edita: *decessit Persius*

quem in tribunatu plebis licenter egisse memoravi, probrosa adversus principem carmina factitavit, vulgavitque celebri convivio, dum apud Ostorium Scapulam epulatur. exin a Cossutiano Capitone, qui nuper senatorium ordinem precibus Tigellini soceri sui receperat, maiestatis delatus est. tum primum revocata ea lex; credebaturque haud perinde exitium Antistio quam imperatori gloriam quaeri, ut condemnatus a senatu intercessione tribunicia morti eximeretur. et cum Ostorius nihil audivisse pro testimonio dixisset, adversis testibus creditum; censuitque Iunius Marullus consul designatus adimendam reo praeturam necandumque more maiorum. ceteris inde assentientibus, Paetus Thrasea, multo cum honore Caesaris et acerrime increpito Antistio, non quicquid nocens reus pati mereretur, id egregio sub principe et nulla necessitate obstricto senatui statuendum disseruit. carnificem

III *kal. Decembr. Rubrio Mario, Asinio Gallo* coss. scribe *Publio Mario*, cui cognomen fuit Celsus. LIPS.

1. *memoravi*] 13 28. LIPS.

5. *tigellani* M[a], infra quoties referrit hominis mentio, *Tigillinum* vocant BM[a].

6. *lex credebatur, quae — gloriam quaesivit, ut — eximeretur*] locus haud dubie vitiosus, eaque caussa varie tentatus. libri non congnopere variant, nisi quod edd Viteolani Beroaldi Alciati *ne condemnatus*, ed pr *exponeret* pro *eximeretur*, utrumque vitiose; denique Ma *ut* non habet, quod in G est litura, [pro *eximeretur* habet *exiveret.*] tentatur correctio sic, ut Ii auctore Mercero *qua* corrigant, Ii cum Mureto *quaereret*: Aidius *credebaturque — quaesisse:* Reinshemius *credebaturque — gloria quaesita;* IGronovius denique *credebaturque — quaeri, uti*, quod ne etiam in contextum recepit. de *credebaturque* haud ambigo: nam lex quaesivit gloriam Neroni, ad accusator et ipse Nero: de altera parte nihildum definire audeo. magis tamen inclino in *quaesitam.* enim non videtur dicere velle Tacitus, quid homines de re iudicarent ante eventum, sed quid post eventum, ex quo videbant Neronem spe falsum sua et accusatorem. si ante caussam actam sic credidissent, nihil impedisset quo minus durius statuerent. sed offensio Neronis et rescriptum indicabat voluisse materiam habere gloriae. atque ante qui scire poterant? ERN.

8. *intercessione tribunicia*] intercessione ipsius Caesaris, qui ita clementiae gloriam pararet. LIPS.

10. *consul designatus*] inter suffectos non dubie consules. sed in hunc ipsum annum Annaeum Senecam et Trebellium Maximum consules referunt viri docti in opere Fastorum; et loca sunt quae annuunt. Ausonius tamen in Panegyrico Senecae consulatum aperte detrahit: *dives Seneca, nec tamen consul, arguetur rectius quam praedicabitur non erudiisse indolem Neronis, sed armasse saevitiam.* quo loco video esse qui negationem subtrahant, legantque: *dives Seneca, tamen consul.* LIPS.

15. *senatu*] veteres edd ante Rhenanum [cum M[a]] *senatui.* si copula *et* abesset, probarem. nunc *senatu* verum est. ERN.

carnificem et laqueum] respondent illi decreto, *more maiorum necandum.* ex quo clare discis quid *punire* Tacito *more maiorum.* LIPS. adde Suet. Ner. 39. ERN.

darum Bithynis int
accusatum ab eo S
minerant. census
Africano Trebellioq
5 per nobilitatem Vo
uterque dedignatur,
47 Eo anno morte
constantia fama, in
gio datur, clarus, a
10 lantibus circum qui fi
fato pateretur, resp
rogantibus dehinc in
Regulo. vixit tamen
et quia nova generis
15 gymnasium eo anno
oleum equiti ac senatu
48 Publio Mario Luci

quae facta est anno ante
Clandii, accepta provincia
proconsulem. quod in numo
ronis est *MΤαρχυτίου Πρεσ*
id puto esse cum viris doctis vis
sum, sed ut cum Spanhemio pu
tem esse potius pro *Πρίσκου* (vid.
de U. et Pr. N. t. 2 p. 593)
quam cum Perizonio *Πρυτανικοῦ* ap.
Ryckium ad 12 59. ceterum libri,
ita ut supra, variant inter *Tarquitius* et *Tarquinius*. Ern.

1. *qui accus. ab eo St.*] supra 12 59. Lips. BG *quia*. M^a *proconsule*, quod recepit IGronovius. ceteri omnes scripti et editi *proconsulem*, recte. v. ad 2 52. pro *ipsius* CR et ed pr *ipsi*. Ern.

3. *Volusio*] ed pr *Volusino*. v. Lipsium ad c. 56. sed deinde ABMRC *Sextio* pro vulgato *Sexto*, quod cum Ryckio et IGronovio recepimus. *supra tulere* i. e. fecere ut plus ipse gloriae, laudis, gratiae ferret. Ern.

7. *eo*] R *eodem*, ut supra *iisdem coss.* mox [M^a *obit.*] in *praeumbrante imp. f.* ductum verbum e Graeco *ἐπισκιάζειν*, quo sic utuntur elegantissimi, Demosthenes, Lucianus et alii. Ern.

12. *addiderat*] sic edidi ex BG

5

5

aedili
idem
ad gym
nius 15
vertere
cando.
emplum
Seleuco
I. 12 3, q
fectis gym
oleum emen

17. *P. Ma*
Consulis corr
Persii vita
scholiaste edita

non ideo aut consules mutavere relationem
cessit sententia, ceterive quae probaverant
, ne principem obiecisse invidiae viderentur,
ti, Thrasea sueta firmitudine animi et ne
t.

i crimine Fabricius Veiento conflictatus est,
robrosa in patres et sacerdotes composuisset
nomen codicillorum dederat. adiciebat Ta-
usator venditata ab eo munera principis et
onorum ius. quae causa Neroni fuit sus-
onvictumque Veientonem Italia depulit, et
conquisitos lectitatosque donec cum peri-
ox licentia habendi oblivionem attulit.
ibus in dies publicis malis subsidia mi-
que vita Burrus, incertum valitudine an
eo coniectabatur, quod in se tumescen-
us et impedito meatu spiritum finiebat.

olani Be-
restitnit
benano.
iam in
ut I
dum
qui-
M²
s.

ea enim germana lectio, germana mens eius loci, non ut vir doctus substituit *scommatorum*. exempla in Tacito passim, de iis qui supremis tabulis multa atrocia in Macronem, in Tiberium aliosque potentes composuerint. hoc exemplo ergo maledicentiae suae cavens Veiento inscripsit opicos et Oscos eos libros codicillos. Lips.

Tulius] Muretus volebat *T. Allius*, idque olim probabat Lipsius, relecit postea. nec spernendum putat Ryckius, proferens ex inscri-
ipsae vetere *Q. Allium Max. con-*
ex. *Tulio* occurrit sp. Murator.
701 2. mox BG a manu se-
cenulicata, [illegible] est idem
ti. Ern.
[illegible] eat BM

tellius, optimum quemque iurgio lacessens
10 reticens, ut pavida ingenia solent. at co
decretum senatus non ausi, de consensu se
ille inter pudorem et iram cunctatus, pos
nulla iniuria provocatum Antistium gravissim
contumelias dixisse; earum ultionem a patri
15 et pro magnitudine delicti poenam statui pa
rum se, qui severitatem decernentium imp
moderationem non prohibere: statuerent ut ve
absolvendi licentiam. his atque talibus reci

3. *quin in insula*] haec lectio a Pichena inducta, velut ex ed Veneta Puteolani. sed in ea est *quin in insulam*, ut in G et ed Beroaldi Alciati. ceterum veram puto. M[a] *qui in insula*, A *qui in insulam*, B *qui insula*, ed pr *qui ne insula*. Rhenanus *quin insula*, quod omnes usque ad Pichenam secuti sunt. Ern.

4. *miserior*] lego *miseriorem;* et sermonis textus ita postulat. Lips. recte; nec dubitavi recipere. Faernus malebat *futurus:* sed accusativi cum infinitivo sunt in superioribus. Ern.

6. *silentium*] vett *servitium*. at velim consideres satin sana haec tota narratio sit. antea praedixit, *tum primum revocata ea lex credebatur, quae haud perinde exitium Antistio quam imperatori gloriam* potius invidiam, sane aestuo, ne huic nodo. nisi Mercero eleganti *qua haud perind* rem referas, n non tam exitium quam gloriam pri nis consilium subvertit. Lips. edd ante Rhenan invexit, non ben *silentium rumpere* sive B librario. tus restituit. sen Paeti fecit ut ce decernerent. Ern *lentium*, unde R

8. *exemtis*] forte *exceptis*, P

ione manifesta, non ideo aut consules mutavere relationem aut Thrasea decessit sententia, ceterive quae probaverant deseruere, pars, ne principem obiecisse invidiae viderentur, plures numero tuti, Thrasea sueta firmitudine animi et ne gloria intercideret.

Haud dispari crimine Fabricius Veiento conflictatus est, quod multa et probrosa in patres et sacerdotes composuisset iis libris quibus nomen codicillorum dederat. adiciebat Talius Geminus accusator venditata ab eo munera principis et adipiscendorum honorum ius. quae causa Neroni fuit suscipiendi iudicii, convictumque Veientonem Italia depulit, et libros exuri iussit, conquisitos lectitatosque donec cum periculo parabantur: mox licentia habendi oblivionem attulit.

Sed gravescentibus in dies publicis malis subsidia minuebantur, concessitque vita Burrus, incertum valitudine an veneno. valitudo ex eo coniectabatur, quod in se tumescentibus paulatim faucibus et impedito meatu spiritum finiebat.

ic BGM[a] et edd pr, Puteolani Beroaldi Alciati; idque bene restituit Pichena. ablativi sunt a Rhenano. *icentia* dicitur illa quidem etiam in bonam partem apud nostrum, ut 1 26. sed forte hic non absurdum it existimare data opera ambiguitatem quaesitam. ceterum in GM[a] st *et* pro *etiam*, fortasse melius. ide tamen ad c. 36 extr. Ern.

6. *Fabricius Veiento*] puto illum sse, qui AFabricius Dioni dicitur, uique praetor canes Circensibus ad urrus adiunxit pro equis. Lips. Ryckius de eo laudat Plinium ep. 22, Iuvenal. Sat. 4 113. mox bene Pichena *quod multa* e M[a] pro *qui m.* sic etiam ed pr et BG. Ern. *Vegento* BM[a].

8. *nomen codicillorum dederat*] oto fuisse morem uti in testamenis convicia quaedam et probra liberius scriberent; quae ante Augustum inobservata et permissa, scilicet quia supremis illis tabulis et voci danda videbatur aliqua libertas. frenum iniicere senatus voluerat; sed ille idem princeps, ut Suetonius ait c. 56, *de inhibenda testamentorum licentia ne senatus quidquam constitueret, intercessit.* ea enim germana lectio, germana mens eius loci, non ut vir doctus substituit *scommatorum.* exempla in Tacito passim, de iis qui supremis tabulis multa atrocia in Macronem, in Tiberium aliosque potentes composuerint. hoc exemplo ergo maledicentiae suae cavens Veiento inscripsit opicos et Oscos eos libros codicillos. Lips.

Talius] Muretus volebat *T. Allius*, idque olim probabat Lipsius, reiecit postea. nec spernendum putat Ryckius, proferens ex inscriptione vetere *Q. Allium Max. consulem. Talia* occurrit ap. Murator. p. 1501 2. mox BG a manu secunda *vendicata*, male. post idem G *indicii.* Ern.

15. *an*] *aut* BM[a]. correxit Rhenanus.

16. *in se tumescentibus*] Muretus corrigit *intumescentibus.* placet. certe *in se* vitiosum est. Ern.

17. *spiritum finiebat*] haec corrupta esse credo, legendumque *impedito meatu spiritus*, *finiebat*, sive etiam *finierat. spiritus meare* dicitur, ut apud Curtium 3 5. *finire* autem simpliciter pro mori noster cum aliis dixit 6 50. id ignorans

non vox minax excideret, nihil per temeritatem proloquentur? sane consilium occuluit, telum inter ignaros parari: num excubias transiret, cubiculi fores recluderet, lumen inferret, caedem patraret omnibus nesciis? multa sceleris indicia praeveniunt: servi si prodant, possumus singuli inter plures, tuti inter anxios, postremo, si pereundum sit, non inulti inter nocentes agere. suspecta maioribus nostris fuere ingenia servorum etiam cum in agris aut domibus isdem nascerentur caritatemque dominorum statim acciperent. pro-

alibi, e finali litera praecedentis verbi. Ern.

2. *occul uit* Ma. lacunae recentior manus syllabam *ta* inserui t.

3. *excubias*] nocturnas ergo ad limen excubias servorum habuerunt domini potentiores. quod tu mihi, philologe, observa. Quinctil. Declam. 1 pro Caeco: *dicitur caecus sine rectore, sine duce, per inane longum, per tot offensa limina, per excubantes servulos errasse cum ferro, cubiculum deinde patris ingressus.* idem Declam. 2 16 pro Caeco: *tu sentis quando senem vicerit lassitudo curarum. scis pariter an una quiescentium fores vallaverit cura servorum.* Apuleius Met. 2: *pueros ablegat arbitrio nocturni gannitus;* qui alioqui de more procubabant. Silius 1 66 ad hunc ritum de Annibale: *saepe etiam famuli turbato ad limina somno expavere trucem per vasta silentia vocem.* vide et Appianum Civ. 2 99 in Catonis morte, et Tacitum in Othonis H. 2 50. Lips.

5. *praeveniunt servi si*] retineo veterem interpunctionem; et *praeveniunt* non accipio, ut sit praecedunt, ante scelus exsistunt, sed ut sit occupant, praecipiunt, deprehendunt, antequam scelus eventum habeat. sic alibi noster *praeventam gratiam* i. e. occupatam. haec illi *si prodant*, extra periculum sumus: si dissimulant et succumbimus sceleri, manente SC Silaniano *non inulti* peribimus. Gron. at haec non est vetus interpunctio, sed ea quam nos exhibuimus; quae est in ed pr, Puteolani Beroaldi Alciati. in ed Rhenani mutata est, sed tacite, [illegible] tiose, ut manifestum est. [illegible] habet (e B) *praeveniunt servi, si prodant. possumus.* et tamen [illegible] secuti Aldus, Gryphius etc. [illegible] factum deinde *praeveniunt servi, si prodant, possumus.* et haec est [illegible] tus Gronovii interpunctio. [illegible] est planus in vetere interpunctio[illegible] quam nos restituimus. multa [illegible] ris indicia se exserunt [illegible] facinus patretur, nec ita [illegible] silium premi potest quin [illegible] quaedam, vel per imprudentiam erumpant. ea si servi animadvertant, prodant, nihil a servis timendum est. Ern.

possumus — anxios] haec [illegible] ut mihi videtur, vitiosa. [illegible] coniunctim haud dubie capienda [illegible] *possumus singuli inter plures* [illegible] ut mox, *inter nocentes* [illegible] quid iam fiet reliquis, *inter* [illegible] scire velim unde ista sint. [illegible] ed *anxios* non est. quid in [illegible] aliis scriptis sit, non reperio [illegible] tum. G quidem *anxios* habet, [illegible] a Puteolano editum omnes [illegible] sunt. vereor ne ita supplere [illegible] luerit aliquis, quam *inter* [illegible] lere, quod librarius per [illegible] scriptum delere noluerat, [illegible] factum scimus. si deleas [illegible] *xios*, belle procedit oratio. [illegible] malit alium nominativum [illegible] verba excidisse, quia [illegible] *stremo*; quod saltem duo [illegible] praecedentia exigere videtur. [illegible] *securi?* sed etiam ap. Cic. [illegible] 23 *denique* est, praecedente [illegible] tantum membro. Ern.

8. *idem* Ma hic et c. 46.

quam vero nationes in familiis habemus, quibus diversi ritus, externa sacra aut nulla sunt, colluviem istam nonnisi metu coercueris. at quidam insontes peribunt. nam et ex fuso exercitu cum decimus quisque fusti feritur, etiam strenui sortiuntur. habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod contra singulos utilitate publica rependitur." sententiae Cassii ut nemo unus contra ire ausus est, ita dissonae voces respondebant numerum aut aetatem aut sexum ac plurimorum indubiam innocentiam miserantium. praevaluit tamen pars quae supplicium decernebat. sed obtemperari non poterat, conglobata multitudine et saxa ac faces minante. tum Caesar populum edicto increpuit, atque omne iter quo damnati ad poenam ducebantur, militaribus praesidiis saepsit. censuerat Cingonius Varro ut liberti quoque, qui sub eodem tecto fuissent, Italia deportarentur. id a principe prohibitum est, ne mos antiquus, quem misericordia non minuerat, per saevitiam intenderetur.

Damnatus isdem consulibus Tarquitius Priscus repetun-

3. *nam et*] neque interrogationis notam admiserim, nec negandi particulam, quam fatetur satis Pichena in M[a] non apparuisse, quum ex Veneto accessit. est autem oratio brevis, continens rationem eius quod non ponitur, sed intelligitur ex praecedenti. quasi foret *at quidam insontes peribunt*. pereant sane; neque id hoc solum casu contingit: *nam et* etc. *etiam strenui sortiuntur* i. e. sortem trahunt inter decimandos et saepe accipiunt iniquiorem, pereuntque insontes. neque enim *sortiuntur* παθητικὸν, ut volunt. Cic. Verr. 2 29: *dic, inquit: illi adesse non possunt. nam hercle, inquit Minucius, me quoque Petilius, ut sibi in consilio essem, rogavit. et simul a subselliis abire coepit.* intelligitur, immo et ego, inquit Minucius, adesse non possum: *nam hercle me* etc. pluribus alibi hoc in sermone compendium illustramus. Gron. rectissime. et plane sic est in ed pr, Rhenani Aldi Gryphii. alterum [*num et — non sortiuntur*] dedit Puteolanus, quem secuti Rivius Beroaldus et Alciatus. a GM[a] etiam abest *non*. ac mirum cur lectionem Puteolani receperint recentiores. bene igitur antiquius ac verius restituere Ryckius et IGronovius. in *fusti* hic quoque variatur, ut supra c. 8. Ern. *ucritur* M[a].

7. *unus*] in G *unus* est in litura. fuerat *bonus*. (sic B). sed *unus* verum est. mox in eodem est *dubiam*, absorpta syllaba *in*, ut saepe, a praecedente litera. Ern.

11. *et saxa ac faces*] sic GM[a] et edd omnes ante Rhenanum, qui (e B) copulam *et* delevit. notum est Virgilianum Aen. 1 150: *iam faces et saxa volant*. mss iidem etiam et edd Puteolani Beroaldi Alciati habent *minante*. sed frequentativis gaudet noster. mox *incenderetur* scripti et editi omnes ante Pichenam, qui coniecturam Rhenani et Merceri recepit primus, idque secuti sunt ceteri. Ern.

17. *incenderetur* M[a].

18. *Tarquitius Pr.*] huius *MTarquitii Proc.* nomen in numo Claudii et Neronis, apud Patinum, Valentem, cuso a Nicomediensibus; unde patet statim ab accusatione,

non vox minax excideret, nihil per temeritatem proloqu-
tur? sane consilium occuluit, telum inter ignaros parat-
num excubias transiret, cubiculi fores recluderet, lumen
ferret, caedem patraret omnibus nesciis? multa sceleris in-
5 cia praeveniunt: servi si prodant, possumus singuli in-
plures, tuti inter anxios, postremo, si pereundum sit, m
inulti inter nocentes agere. suspecta maioribus nostris fu
ingenia servorum etiam cum in agris aut domibus isdem n
scerentur caritatemque dominorum statim acciperent. p

alibi, e finali litera praecedentis verbi. Ern.

2. *occul uit* Ma. lacunae recentior manus syllabam *ta* inserui.

3. *excubias*] nocturnas ergo ad limen excubias servorum habuerunt domini potentiores. quod tu mihi, philologe, observa. Quinctil. Declam. 1 pro Caeco: *dicitur caecus sine rectore, sine duce, per inane longum, per tot offensa limina, per excubantes servulos errasse cum ferro, cubiculum deinde patris ingressus.* idem Declam. 2 16 pro Caeco: *tu sentis quando senem vicerit lassitudo curarum. scis pariter an una quiescentium fores vallaverit cura servorum.* Apuleius Met. 2: *pueros ablegat arbitrio nocturni gannitus;* qui alioqui de more procubabant. Silius 1 66 ad hunc ritum de Annibale: *saepe etiam famuli turbato ad limina somno expavere trucem per vasta silentia vocem.* vide et Appianum Civ. 2 99 in Catonis morte, et Tacitum in Othonis H. 2 50. Lips.

5. *praeveniunt servi si*] retineo veterem interpunctionem; et *praeveniunt* non accipio, ut sit praecedunt, ante scelus exsistunt, sed ut sit occupant, praecipiunt, deprehendunt, antequam scelus eventum habeat. sic alibi noster *praeventam gratiam* i. e. occupatam. haec illi *si prodant*, extra periculum sumus: si dissimulant et succumbimus sceleri, manente SC Silaniano *non inulti* peribimus. Gron. at haec non est vetus interpunctio, sed ea quam nos exhibuimus; quae est in ed pr, Puteolani Beroaldi Alciati. in ed Rhenani mutata est, sed tacite, ut s
tiose, ut manifestum est. sic e
habet (e B) *praeveniunt servi,*
prodant. possumus. et tamen
secuti Aldus, Gryphius etc. i
factum deinde *praeveniunt servi,*
prodant, possumus. et haec es
tus Gronovii interpunctio. s
est planus in vetere interpun
quam nos restituimus. multa
ris indicia se exserunt
facinus patretur, nec ita
silium premi potest quis
quaedam, vel per impru
erumpant. ea si servi anim
prodant, nihil a servis
est. Ern.

possumus — anxios] haec
ut mihi videtur, vitiosa.
coniunctim haud dubie capiend
possumus singuli inter plures
ut mox, *inter nocentes*
quid iam fiet reliquis, *inter*
scire velim unde ista sint.
ed *anxios* non est. quid in
aliis scriptis sit, non reperio
tum. G quidem *anxios* habet,
a Puteolano editum
sunt. vereor ne ita supplen
luerit aliquis, quam *inter*
lere, quod librarius per
scriptum delere noluerat,
factum scimus. si delen
xios, belle procedit oratio.
malit alium nominativum
verba excidisse, quia
stremo; quod saltem
praecedentia exigere
securi? sed etiam sp. Cic.
23 *denique* est, praeced
tantum membro. Ern.

8. *idem* Ma hic et c. 46.

quam vero nationes in familiis habemus, quibus diversi ritus, externa sacra aut nulla sunt, colluviem istam nonnisi metu coercueris. at quidam insontes peribunt. nam et ex fuso exercitu cum decimus quisque fusti feritur, etiam strenui sortiuntur. habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod contra singulos utilitate publica rependitur." sententiae Cassii ut nemo unus contra ire ausus est, ita dissonae voces respondebant numerum aut aetatem aut sexum ac plurimorum indubiam innocentiam miserantium. praevaluit tamen pars quae supplicium decernebat. sed obtemperari non poterat, conglobata multitudine et saxa ac faces minante. tum Caesar populum edicto increpuit, atque omne iter quo damnati ad poenam ducebantur, militaribus praesidiis saepsit. censuerat Cingonius Varro ut liberti quoque, qui sub eodem tecto fuissent, Italia deportarentur. id a principe prohibitum est, ne mos antiquus, quem misericordia non minuerat, per saevitiam intenderetur.

Damnatus isdem consulibus Tarquitius Priscus repetun-

3. *nam et*] neque interrogationis notam admiserim, nec negandi particulam, quam fatetur satis Pichena in M[a] non apparuisse, quum ex Veneto accessit. est autem oratio brevis, continens rationem eius quod non ponitur, sed intelligitur ex praecedenti. quasi foret *at quidam insontes peribunt*. pereant sane; neque id hoc solum casu contingit: *nam et* etc. *etiam strenui sortiuntur* i. e. sortem trahunt inter decimandos et saepe accipiunt iniquiorem, pereuntque insontes. neque enim *sortiuntur* παθητικὸν, ut volunt. Cic. Verr. 2 29: *dic, inquit: illi adesse non possunt. nam hercle, inquit Minucius, me quoque Petilius, ut sibi in consilio essem, rogavit. et simul a subselliis abire coepit.* intelligitur, immo et ego, inquit Minucius, adesse non possum: *nam hercle me* etc. pluribus alibi hoc in sermone compendium illustramus. Gron. rectissime. et plane sic est in ed pr, Rhenani Aldi Gryphii. alterum [*num et — non sortiuntur*] dedit Puteolanus, quem secuti Rivius Beroaldus et Alciatus. a GM[a] etiam abest *non*. ac mirum cur lectionem Puteolani receperint recentiores. bene igitur antiquius ac verius restituere Ryckius et IGronovius. in *fusti* hic quoque variatur, ut supra c. 8. Ern. *ueritur* M[a].

7. *unus*] in G *unus* est in litura. fuerat *bonus*. (sic B). sed *unus* verum est. mox in eodem est *dubiam*, absorpta syllaba *in*, ut saepe, a praecedente litera. Ern.

11. *et saxa ac faces*] sic GM[a] et edd omnes ante Rhenanum, qui (e B) copulam *et* delevit. notum est Virgilianum Aen. 1 150: *iam faces et saxa volant*. mss iidem etiam et edd Puteolani Beroaldi Alciati habent *minante*. sed frequentativis gaudet noster. mox *incenderetur* scripti et editi omnes ante Pichenam, qui coniecturam Rhenani et Merceri recepit primus, idque secuti sunt ceteri. Ern.

17. *incenderetur* M[a].

18. *Tarquitius Pr.*] huius *MTarquitii Proc.* nomen in numo Claudii et Neronis, apud Patinum, Valentem, caso a Nicomediensibus; unde patet statim ab accusatione,

gio datur, clarus, adeo ut Nero aeger valitu
10 lantibus circum qui finem imperio adesse dic
fato pateretur, responderit habere subsidium
rogantibus dehinc in quo potissimum, addide
Regulo. vixit tamen post haec Regulus, qu
et quia nova generis claritudine neque invidios
15 gymnasium eo anno dedicatum a Nerone,
oleum equiti ac senatui Graeca facilitate.

48 Publio Mario Lucio Asinio consulibus An

quae facta est anno ante mortem Claudii, accepta provincia missum proconsulem. quod in numo Neronis est *MTαρκυτίου Πριτανικ.*, id puto esse cum viris doctis vitiosum, sed ut cum Spanhemio putem esse potius pro *Πρίσκου* (vid. de U. et Pr. N. t. 2 p. 593) quam cum Perizonio *Πρυτανικοῦ* ap. Ryckium ad 12 59. ceterum libri, ita ut supra, variant inter *Tarquitius* et *Tarquinius*. Ern.

1. *qui accus. ab eo St.*] supra 12 59. Lips. BG *quia*. Ma *proconsule*, quod recepit IGronovius. ceteri omnes scripti et editi *proconsulem*, recte. v. ad 2 52. pro *ipsius* CR et ed pr *ipsi*. Ern.

3. *Volusio*] ed pr *Volusino*. v. Lipsium ad c. 56. sed deinde ABMRC *Sextio* pro vulgato *Sexto*, quod cum Ryckio et IGronovio re-

et ed pr, cum in
sit *addiderit*. atq
rium est in recept
terpunctione. *addid*
gantibus dehinc. E

15. *praebitumqu*
populo tantum pra
vum aut Graecanic
te PScipio, quem
congium olei in
vio credo 25 2.
post victoriam Af
δῆμον, inquit Di
πρῶς εἱστίασε, κ
τεταγμένου καὶ
κεν αὐτῷ. etia
aedilitate oleum et
idem Dio 49 43.
ad gymnasium, qu
nius 15 5: *usum*
vertere Graeci, *in*
cando. adde Suet.

57 Perculso Seneca promptum fuit Rufum Fenium imminuere Agrippinae amicitiam in eo criminantibus. validiorque in dies Tigellinus, et malas artes, quibus solis pollebat, gratiores ratus, si principem societate scelerum obstringeret, metus eius rimatur; compertoque Plautum et Sullam maxime timeri, Plautum in Asiam, Sullam in Galliam Narbonensem nuper amotos, nobilitatem eorum et propinquos huic Orientis illi Germaniae exercitus commemorat. non se, ut Burrum, diversas spes, sed solam incolumitatem Neronis spectare; cui caveri utcunque ab urbanis insidiis praesentia: longinquos motus quonam modo comprimi posse? erectas Gallias ad nomen dictatorium, nec minus suspensos Asiae populos claritudine avi Drusi. Sullam inopem, unde praecipuam audaciam, et simulatorem segnitiae, dum temeritati locum reperiret. Plautum magnis opibus ne fingere quidem cupidinem otii, sed veterum Romanorum imitamenta praeferre, assumpta etiam Stoicorum arrogantia sectaque, quae turbidos et negotiorum appetentes faciat. nec ultra mora. Sulla sexto die pervectis Massiliam percussoribus, ante metum et rumorem interficitur, cum epulandi causa discumberet. relatum caput eius illusit Nero tanquam praematura canitie deforme. 58 Plauto parari necem non perinde occultum fuit, quia pluribus salus eius curabatur; et spatium itineris ac

10. *praesentia*] M[a] et B est *praesentiora*, ex quo alii *praesentiore*; ego *praesenti opera* vellem, si tamen vulgata mutanda. Lips. Freinshemius *praesenti cura*, quod in A repertum recepit Ryckius. vulgatum verum puto. ipsa praesentia in nonnullis rebus valet plurimum. et hic clare opponitur *longinquitati*. ceterum *praesentiora* etiam habet ed pr. Ern.

12. *suspectos*] scribo *suspensos*. Lips. nempe ut melius conveniat verbo *erectas*; quod elegantius sane foret, necessarium non est. Ern.

14. *simulatorem segnitiae*] saepe sic evenit, ut, qui maxime ambitiosi, occultent. pulchre et ad Taciti lucem Seneca in Oedipo v. 682: *certissima est regnare cupienti via, laudare modica et otium ac somnum loqui. ab inquieto saepe laudatur quies.* eiusdem sententiae illud nostri est: *cuius disparem mitioremque naturam contra interpretabatur*, H. 4 86. Lips. adde 13 47. Ern.

18. *moras* M[a].

21. *relatum*] M[a] habet *prelatum*. si *perlatum* esset, quod est in A, probari posset. atque sic coniiciebat fuisse Pichena; sed *relatum* eodem redire vidit. id est in B et edd omnibus, ut et mox c. 59. mox *quia pluribus* etiam ed pr. in sequentibus, usque ad Rhenanum, est *quia a pluribus*. Ern.

22. *plautio* M[a].

23. a G abest *ac maris*. Ern.

gio datur, clarus, adeo ut Nero aeger valitu
10 lantibus circum qui finem imperio adesse dice
fato pateretur, responderit habere subsidium
rogantibus dehinc in quo potissimum, addide
Regulo. vixit tamen post haec Regulus, qu
et quia nova generis claritudine neque invidios
15 gymnasium eo anno dedicatum a Nerone,
oleum equiti ac senatui Graeca facilitate.

48 Publio Mario Lucio Asinio consulibus An

quae facta est anno ante mortem Claudii, accepta provincia missum proconsulem. quod in numo Neronis est *MTαρκυτίου Πριτανικ.*, id puto esse cum viris doctis vitiosum, sed ut cum Spanhemio putem esse potius pro *Πρίσκου* (vid. de U. et Pr. N. t. 2 p. 593) quam cum Perizonio *Πρυτανικοῦ* ap. Ryckium ad 12 59. ceterum libri, ita ut supra, variant inter *Tarquitius* et *Tarquinius*. Ern.

1. *qui accus. ab eo St.*] supra 12 59. Lips. BG *quia*. Ma *proconsule*, quod recepit IGronovius. ceteri omnes scripti et editi *proconsulem*, recte. v. ad 2 52. pro *ipsius* CR et ed pr *ipsi*. Ern.

3. *Volusio*] ed pr *Volusino*. v. Lipsium ad c. 56. sed deinde ABMRC *Sextio* pro vulgato *Sexto*, quod cum Ryckio et IGronovio re-

et ed pr, cum in
sit *addiderit*. atq
rium est in recept
terpunctione. *addid*
gantibus dehinc. E

15. *praebitumqu*
populo tantum pra
vum aut Graecanic
te PScipio, quem
congium olei in
vio credo 25 2.
post victoriam Af
δῆμον, inquit Di
πρῶς εἱστίασε, κ
τεταγμένου καὶ
κεν αὐτῷ. etia
aedilitate oleum et
idem Dio 49 43.
ad gymnasium, qu
nius 15 5: *usum*
vertere Graeci, *in*
cando. adde Suet.

ces. nullum interim subsidium aspernandum. si sexaginta milites (tot enim adveniebant) propulisset, dum refertur nuntius Neroni, dum manus alia permeat, multa secutura quae ad usque bellum evalescerent. denique aut salutem
5 tali consilio quaeri, aut nihil gravius audenti quam ignavo
59 patiendum esse. sed Plautum ea non movere, sive nullam opem providebat inermis atque exsul, seu taedio ambiguae spei, an amore coniugis et liberorum, quibus placabiliorem fore principem rebatur nulla sollicitudine turbatum. sunt
10 qui alios a socero nuntios venisse ferant, tanquam nihil atrox immineret; doctoresque sapientiae, Coeranum Graeci, Musonium Tusci generis, constantiam opperiendae mortis pro incerta et trepida vita suasisse. repertus est certe per medium diei nudus exercitando corpori. talem eum centurio
15 trucidavit, coram Pelagone spadone, quem Nero centurioni et manipulo, quasi satellitibus ministrum regium, praeposuerat. caput interfecti relatum; cuius aspectu (ipsa prin-

1. *aspernantium* M[a].

2. *protulisset* B.

4. *quae ad usque bellum evalescerent*] sic AGM[a], edd omnes. ab O abest *bellum*. Rhenanus coniicit: *quoad usque bellum evalesceret*. Ern.

11. *Coeranus* mihi irrepertus, nisi quod Plinius indice libri 2 inter auctores, quos delibitavit, recenset *Ceranum*. in Senecae Ep. 66 valde celebratur huius aevi *Claranus* quidam philosophus. numquid ibi *Coeranus?* aut magis in Tacito *Claranus?* sed Musonius notior, qui Vulsiniis in Etruria natus, *equestris ordinis, studium philosophiae et placita Stoicorum aemulatus est*, ait noster H. 3 81. nomina illi CMusonius Rufus, uti ex Tacito H. 4 40 et Plinio colliges Ep. 3 11. supervixit ad imperium Vespasiani, ut iure culpes Suidam interfectum eum a Nerone bis adfirmantem. vide eum in voce *Μουσόνιος* et *Κοϱνοῦτος*. melius veriusque Philostratus 7 16, qui Musonium Tyrrhenum in Gyaron insulam proiectum a Nerone scripsit. unde rediit, cum ille abiisset. Lips. ed pr et Puteolanus *Coeranum*, quod restituit Rhenanus, cum in ed Beroaldi errore operarum factum esset *Coëtanum* quodque secutus Alciatus. de Musonio adde Ryck. ad h. l. ceterum a G totum hoc *Coeranum—generis* abest. Ern.

12. *opperiendae*] Heinsius corrigebat *oppetendae*, quod verum videtur. in G est *opprimendae*, alterum in margine. mox ed pr *et coram*. Ern.

16. parum proprie *manipulo*. erant 60 tantum (v. c. 58); qui non faciunt manipulum, ut male Ferrettus ad h. l. putabat. dicitur igitur h. l. vel pro centuria, quae 60 ad minimum habebat, aut pro manu quacunque. pro centuria apud Tacitum dici etiam Schelio (ad Hygin. p. 4) placebat; ubi rectius h. l. usus esset. in locis qui ibi e libro 1 laudantur, proprie verbum accipi potest. Ern.

17. *caput interfecti relatum*] non ergo idem hic ille Plautus, cuius necem Suetonius rettulit c. 35. non hercle idem; multa obstant. primum ille inter pueros, aut certe aetate inferior quam Nero: stupro enim ante mortem illi cognitus. at iste grandior. ille Romae fuisse debuit, cum caesus est; in Asia iste.

gio datur, clarus, adeo ut Nero aeger valitu
10 lantibus circum qui finem imperio adesse dice
fato pateretur, responderit habere subsidium
rogantibus dehinc in quo potissimum, addide
Regulo. vixit tamen post haec Regulus, qu
et quia nova generis claritudine neque invidios
15 gymnasium eo anno dedicatum a Nerone,
oleum equiti ac senatui Graeca facilitate.

48 Publio Mario Lucio Asinio consulibus An

quae facta est anno ante mortem Claudii, accepta provincia missum proconsulem. quod in numo Neronis est *MTαρκυτίου Πρεταικ.*, id puto esse cum viris doctis vitiosum, sed ut cum Spanhemio putem esse potius pro *Πρίσκου* (vid. de U. et Pr. N. t. 2 p. 593) quam cum Perizonio *Πρυτανικοῦ* ap. Ryckium ad 12 59. ceterum libri, ita ut supra, variant inter *Tarquitius* et *Tarquinius*. Ern.

1. *qui accus. ab eo St.*] supra 12 59. Lips. BG *quia*. Ma *proconsule*, quod recepit IGronovius. ceteri omnes scripti et editi *proconsulem*, recte. v. ad 2 52. pro *ipsius* CR et ed pr *ipsi*. Ern.

3. *Volusio*] ed pr *Volusino*. v. Lipsium ad c. 56. sed deinde ABMRC *Sextio* pro vulgato *Sexto*, quod cum Ryckio et IGronovio re-

et ed pr, cum in
sit *addiderit*. atq
rium est in recept
terpunctione. *addid*
gantibus dehinc. E
15. *praebitumqu*
populo tantum pra
vum aut Graecanic
te PScipio, quem
congium olei in
vio credo 25 2.
post victoriam Af
δῆμον, inquit Di
πρῶς εἱστίασε, κ
τεταγμένου καὶ
κεν αὐτῷ. etia
aedilitate oleum et
idem Dio 49 43.
ad gymnasium, qu
nius 15 5: *usum*
vertere Graeci, *in*
cando. adde Suet.

vi tormentorum victis quibusdam ut falsa adnuerent, plures perstitere sanctitatem dominae tueri; ex quibus una instanti Tigellino castiora esse muliebria Octaviae respondit quam os eius. movetur tamen primo civilis discidii specie; domumque Burri, praedia Plauti, infausta dona, accipit. mox in Campaniam pulsa est addita militari custodia. inde crebri questus nec occulti per vulgum, cui minor sapientia et ex mediocritate fortunae pauciora pericula sunt. his quanquam Nero paenitentia flagitii, coniugem revocavit Octaviam. 11 exin laeti Capitolium scandunt, deosque tandem venerantur. effigies Poppaeae proruunt, Octaviae imagines gestant humeris, spargunt floribus, foroque ac templis statuunt. itur

etiam A et ed pr. IGronovius comparat *vita per virtutem acta.* frustra. mox G vitiose *persistere sacietatem.* Ern. B *tibias* omisso *per.*

1. *victi quibusdam si falsa* M[a].

2. *una*] nomen liberrimae ancillae Pythias, ex Dione 62 13. Lips.

4. *dissidii* i. e. divortii. Lips. immo *discidii*, ut est in ABGM[a] et ed pr. aliquoties iam correctum sic in Tacito. restituit h. l. Ryckius. pro *movetur* sine necessitate corrigunt *amovetur.* v. dicta supra ad c. 32. mox BM[a] *domumque B. pr. Pl.* quod placet IGronovio. in ed pr est *praediaque.* Ern.

7. *et* omittit M[a].

8. *his haud quaquam Nero*] mutila, fracta, et in quibus restituendis sine libris frustra allaborem. in eadem noxa sequentia. in A tamen codice notatum *his motus Nero, an poenitentia flagitii.* sed ingenio, ut opinor, duce. Lips. hoc tamen recepit Ryckius. *motus Nero* sane etiam GO; estque usitata Tacito formula *his motus*, etsi non perpetua. BGM[a] et ed pr omnesque veteres *his;* quod Tacito non absonum, ut Pichena et IGronovius iam docuere. 15 12 *his atque talibus*, 15 25 *talibus literis.* si quid tentandum esset, mallem *ab his.* sed *his* tenendum. post *quanquam* BM[a] et ed pr, *tanquam* O; item G, sed alio loco. *haud quaquam* edd inde a Puteolano omnes. utrumvis e duobus posterioribus placeat, *Nero* tamen vitiosum est, sive loco sive scriptura, loco, si *tanquam*, scriptura, si *haud quaquam;* legendumque *vera.* forte tamen alicui placeat scriptura libri G. *his motus Nero tanquam poenitentia flagitii.* Broterius corrigit *his motus Nero, haud quaquam p.* et sic edidit. Ern.

10. *tandem* eleganter additum ad indicandum desiderium rei factae diuturnum. longum nimis visum hominibus hoc videre; esse tamen deos, esse coeleste numen, ut ille apud Livium ait. Lipsio olim suspectum τὸ *tandem:* sed mutavit sententiam. Mullerus intelligi mavult *tandem*, post multas simulatas gratias diis actas serio venerantur. bona sententia est, sed non est in verbis Taciti. Ern.

12. *spargunt floribus*] sparsio illa florum recepta in eos quos honore honestos volebant, quosque benevolentia prosequebantur. Liv. 33 33: *omnes tendere ad imperatorem Romanum, ut ruente turba in unum adire, contingere dextram cupientium, coronas lemniscosque iacientium, haud procul periculo fuerit.* Capitolinus in MAnton. 4: *in Saliatu omen accepit imperii. coronis omnibus in pulvinar ex more iacentibus, aliae aliis locis haeserunt, huius velut manu capiti Martis aptata est.* ubi recte scripseris *coronas* et *iacientibus.* Ovidius de Germanico triumphante Trist. 4 2 49:

gio datur, clarus, adeo ut Nero aeger valitu
10 lantibus circum qui finem imperio adesse dic
fato pateretur, responderit habere subsidium
rogantibus dehinc in quo potissimum, addide
Regulo. vixit tamen post haec Regulus, qu
et quia nova generis claritudine neque invidios
15 gymnasium eo anno dedicatum a Nerone,
oleum equiti ac senatui Graeca facilitate.

48 Publio Mario Lucio Asinio consulibus An

quae facta est anno ante mortem Claudii, accepta provincia missum proconsulem. quod in numo Neronis est *ΜΤαρκυτίΟυ Πριτανικ.*, id puto esse cum viris doctis vitiosum, sed ut cum Spanhemio putem esse potius pro *Πρίσκου* (vid. de U. et Pr. N. t. 2 p. 593) quam cum Perizonio *Πρυτανικοῦ* ap. Ryckium ad 12 59. ceterum libri, ita ut supra, variant inter *Tarquitius* et *Tarquinius*. Ern.

1. *qui accus. ab eo St.*] supra 12 59. Lips. BG *quia*. Ma *proconsule*, quod recepit IGronovius. ceteri omnes scripti et editi *proconsulem*, recte. v. ad 2 52. pro *ipsius* CR et ed pr *ipsi*. Ern.

3. *Volusio*] ed pr *Volusino*. v. Lipsium ad c. 56. sed deinde ABMRC *Sextio* pro vulgato *Sexto*, quod cum Ryckio et IGronovio re-

et ed pr, cum in
sit *addiderit*. atq
rium est in recept
terpunctione. *addid*
gantibus dehinc. E

15. *praebitumqu*
populo tantum pra
vum aut Graecanic
te PScipio, quem
congium olei in
vio credo 25 2.
post victoriam Af
δῆμον, inquit Di
πρῶς εἱστίασε, κα
τεταγμένου καὶ
κεν αὐτῷ. etia
aedilitate oleum et
idem Dio 49 43.
ad gymnasium, qu
nius 15 5: *usum*
vertere Graeci, *in*
cando. adde Suet.

quem in tribunatu plebis licenter egisse memoravi, probrosa adversus principem carmina factitavit, vulgavitque celebri convivio, dum apud Ostorium Scapulam epulatur. exin a Cossutiano Capitone, qui nuper senatorium ordinem precibus Tigellini soceri sui receperat, maiestatis delatus est. tum primum revocata ea lex; credebaturque haud perinde exitium Antistio quam imperatori gloriam quaeri, ut condemnatus a senatu intercessione tribunicia morti eximeretur. et cum Ostorius nihil audivisse pro testimonio dixisset, adversis testibus creditum; censuitque Iunius Marullus consul designatus adimendam reo praeturam necandumque more maiorum. ceteris inde assentientibus, Paetus Thrasea, multo cum honore Caesaris et acerrime increpito Antistio, non quicquid nocens reus pati mereretur, id egregio sub principe et nulla necessitate obstricto senatui statuendum disseruit. carnificem

III *kal. Decembr. Rubrio Mario, Vissinio Gallo* coss. scribe *Publio Marcio*. cui cognomen fuit Celsus. LIPS.

1. *memoravi*] 13 28. LIPS.

5. *tigellani* M[a], infra quoties recurrit hominis mentio, *Tigillinum* vocant BM[a].

6. *lex credebatur, quae — gloriam quaesivit, ut — eximeretur*] locus haud dubie vitiosus, eaque ob caussa varie tentatus. libri non magnopere variant, nisi quod edd Puteolani Beroaldi Alciati *ne condemnatus*, ed pr *exponeret* pro *eximeretur*, utrumque vitiose; denique G *ut* non habet, quod in G est litura, [pro *eximeretur* habet *exiceret*.] tentatur correctio sic, ut Vii auctore Mercero *qua* corrigant, Vii cum Mureto *quaereret*: Acidalius *credebaturque — quaesisse*: Freinshemius *credebaturque — gloria quaesita*; IGronovius denique *credebaturque — quaeri, uti*, quod Ile etiam in contextum recepit. de *credebaturque* haud ambigo: nam non lex quaesivit gloriam Neroni, sed accusator et ipse Nero: de altera parte nihildum definire audeo. magis tamen inclino in *quaesitam*. enim non videtur dicere velle Tacitus, quid homines de re indicarent ante eventum, sed quid post eventum, ex quo videbant Neronem spe falsum sua et accusatorem. si ante caussam actam sic credidissent, nihil impedisset quo minus durius statuerent. sed offensio Neronis et rescriptum indicabat voluisse materiam habere gloriae. atque ante qui scire poterant? ERN.

8. *intercessione tribunicia*] intercessione ipsius Caesaris, qui ita clementiae gloriam pararet. LIPS.

10. *consul designatus*] inter suffectos non dubie consules. sed in hunc ipsum annum Annaeum Senecam et Trebellium Maximum consules referunt viri docti in opere Fastorum; et loca sunt quae annuunt. Ausonius tamen in Panegyrico Senecae consulatum aperte detrahit: *dives Seneca, nec tamen consul, arguetur rectius quam praedicabitur non crudiisse indolem Neronis, sed armasse saevitiam.* quo loco videó esse qui negationem subtrahant, legantque: *dives Seneca, tamen consul.* LIPS.

15. *senatu*] veteres edd ante Rhenanum [cum M[a]] *senatui*. si copula *et* abesset, probarem. nunc *senatu* verum est. ERN.

carnificem et laqueum] respondent illi decreto, *more maiorum necandum*. ex quo clare discis quid *punire* Tacito *more maiorum*. LIPS. adde Suet. Ner. 39. ERN.

et laqueum pridem abolita; et esse poenas legibus constitutas, quibus sine iudicum saevitia et temporum infamia supplicia decernerentur. quin in insula, publicatis bonis, quo longius sontem vitam traxisset, eo privatim miseriorem et
49 publicae clementiae maximum exemplum futurum. liberto Thraseae servitium aliorum rupit, et postquam discessionem consul permiserat, pedibus in sententiam eius iere, paucis exemptis; in quibus adulatione promptissimus fuit Aulus Vitellius, optimum quemque iurgio lacessens et respondenti
10 reticens, ut pavida ingenia solent. at consules perlato decretum senatus non ausi, de consensu scripsere Caesari: ille inter pudorem et iram cunctatus, postremo resumpta nulla iniuria provocatum Antistium gravissimas in principem contumelias dixisse; earum ultionem a patribus postulavit
15 et pro magnitudine delicti poenam statui par fuisse. ceterum se, qui severitatem decernentium impediturus fuerit, moderationem non prohibere: statuerent ut vellent; datam esse absolvendi licentiam. his atque talibus recitatis, et adhuc

3. *quin in insula*] haec lectio a Pichena inducta, velut ex ed Veneta Puteolani. sed in ea est *quin in insulam*, ut in G et ed Beroaldi Alciati. ceterum veram puto. M[a] *qui in insula*, A *qui in insulam*, B *qui insula*, ed pr *qui ne insula*. Rhenanus *quin insula*, quod omnes usque ad Pichenam secuti sunt. Ern.

4. *miserior*] lego *miseriorem;* et sermonis textus ita postulat. Lips. recte; nec dubitavi recipere. Faernus malebat *futurus:* sed accusativi cum infinitivo sunt in superioribus. Ern.

6. *silentium*] vett *servitium*. at velim consideres satin sana haec tota narratio sit. antea praedixit, *tum primum revocata ea lex credebatur, quae haud perinde exitium Antistio quam imperatori gloriam quaesivit, ut condemnatus a senatu intercessione tribunicia morti eximeretur.* quid? condemnatusne Antistius a senatu? contra video: in insulam seponitur. idem intercessione Caesaris morti eximitur? falsum. nec quidquam in tota re quod Neroni clementiae gloriam, saevitiae potius invidiam, parere possit. [illegible] sane aestuo, nec cuneam [illegible] huic nodo. nisi placet cum [illegible] Mercero elegantissimo inventum [illegible] *qua haud perinde*, ut ad [illegible] rem referas, non ad [illegible] non tam exitium eo facto [illegible] quam gloriam principi. sed [illegible] nis consilium Thraseae [illegible] subvertit. Lips. *servitium* [illegible] edd ante Rhenanum, qui [illegible] invexit, non bene. notier [illegible] *silentium rumpere* imposuit [illegible] sive B librario. Pichena [illegible] tus restituit. sensus est: [illegible] Paeti fecit ut ceteri quoque [illegible] decernerent. Ern. omisso [illegible] *lentium*, unde Rhenanus.

8. *exemtis*] M[a] habet [illegible] forte *exceptis*, Pichena [illegible] ret id sane melius, sed [illegible] illa nihil extrices. virgula [illegible] omissa est. B et ed pr [illegible] Ern.

9. *respondenti reticens*] [illegible] Livius 23 12, ubi v. Iforum [illegible]

17. *data — licentia*] melius [illegible] scis *datam — licentiam*. Lips. [illegible]

sione manifesta, non ideo aut consules mutavere relationem aut Thrasea decessit sententia, ceterive quae probaverant deseruere, pars, ne principem obiecisse invidiae viderentur, plures numero tuti, Thrasea sueta firmitudine animi et ne gloria intercideret.

Haud dispari crimine Fabricius Veiento conflictatus est, quod multa et probrosa in patres et sacerdotes composuisset iis libris quibus nomen codicillorum dederat. adiciebat Talius Geminus accusator venditata ab eo munera principis et adipiscendorum honorum ius. quae causa Neroni fuit suscipiendi iudicii, convictumque Veientonem Italia depulit, et libros exuri iussit, conquisitos lectitatosque donec cum periculo parabantur: mox licentia habendi oblivionem attulit.

Sed gravescentibus in dies publicis malis subsidia minuebantur, concessitque vita Burrus, incertum valitudine an veneno. valitudo ex eo coniectabatur, quod in se tumescentibus paulatim faucibus et impedito meatu spiritum finiebat.

sic BGM[a] et edd pr, Puteolani Beroaldi Alciati; idque bene restituit Pichena. ablativi sunt a Rhenano. *licentia* dicitur illa quidem etiam in bonam partem apud nostrum, ut 1 26. sed forte hic non absurdum sit existimare data opera ambiguitatem quaesitam. ceterum in GM[a] est *et* pro *etiam*, fortasse melius. vide tamen ad c. 36 extr. Ern.

6. *Fabricius Veiento*] puto illum esse, qui AFabricius Dioni dicitur, quique praetor canes Circensibus ad currus adiunxit pro equis. Lips. Ryckius de eo laudat Plinium ep. 4 22, Iuvenal. Sat. 4 113. mox bene Pichena *quod multa* e M[a] pro *qui m.* sic etiam ed pr et BG. Ern. *Vegento* BM[a].

8. *nomen codicillorum dederat*] noto fuisse morem uti in testamentis convicia quaedam et probra liberius scriberent; quae ante Augustum inobservata et permissa, scilicet quia supremis illis tabulis et voci danda videbatur aliqua libertas. frenum iniicere senatus voluerat; sed ille idem princeps, ut Suetonius ait c. 56, *de inhibenda testamentorum licentia ne senatus quidquam constitueret, intercessit.* ea enim germana lectio, germana mens eius loci, non ut vir doctus substituit *scommatorum.* exempla in Tacito passim, de iis qui supremis tabulis multa atrocia in Macronem, in Tiberium aliosque potentes composuerint. hoc exemplo ergo maledicentiae suae cavens Veiento inscripsit opicos et Oscos eos libros codicillos. Lips.

Talius] Muretus volebat *T. Allius*, idque olim probabat Lipsius, reiecit postea. nec spernendum putat Ryckius, proferens ex inscriptione vetere *Q. Allium Max. consulem. Talia* occurrit ap. Murator. p. 1501 2. mox BG a manu secunda *vendicata*, male. post idem G *indicii.* Ern.

13. *an*] *aut* BM[a]. correxit Rhenanus.

16. *in se tumescentibus*] Muretus corrigit *intumescentibus.* placet. certe *in se* vitiosum est. Ern.

17. *spiritum finiebat*] haec corrupta esse credo, legendumque *impedito meatu spiritus, finiebat*, sive etiam *finierat. spiritus meare* dicitur, ut apud Curtium 3 5. *finire* autem simpliciter pro mori noster cum aliis dixit 6 50. id ignorans

Rufum ex vulgi favore, quia rem frumenta
10 stu tractabat, Sofonium Tigellinum, vetere

librarius e *spiritus* fecit *spiritum*. adiuvat G, in quo est *spiritu*. litera *s* absorberi potuit ab initiali sequentis verbi. denique haec coniecerunt homines post mortem Burri. itaque melius *finierat*; quod et sequentia desiderant. Ern.

2. *eius* habent GM[a] et edd veteres ante Rhenanum, qui auctore B delevit, ut mox *eum*. Tacitus, etsi brevitatem alias affectans, libenter hoc pronomine sine necessitate utitur, ut supra iam notavimus. item infra hoc capite *veterem imp. atque inf. in eo secutus*. Cicero et Livius sine *in eo* dixissent. c. 59: *talem eum centurio trucidavit*. sufficiebat *talem*. c. 62: *accitum eum Caesar admonet*. Ciceroni et Livio suffecisset *accitum Caesar admonet*, quamquam et Livius interdum sine necessitate pronomen addit. v. not. ad Suet. Caes. 7. Ern.

4. *adversatum* M[a].

Heinsius sic distinguit: *sciscitantique, hactenus, respondisse, ego me bene habeo*. acute; et illud *hactenus*, ut Burri, non Taciti, etiam praefert Aurelii lectio, verba ista *hactenus ego me bene habeo* alio charactere formata exhibens. commode tamen *hactenus respondis-*

perator, inquit, [illegible] *haec illum pare* [illegible] *et fatalem Scip* [illegible] *gloriam non est* [illegible] Gron. hoc ver[illegible] ed pr habent *scis* [illegible] *que;* quod secut[illegible] pr *adultima* viti[illegible] etiam a M[a] abes[illegible] Tacitum parum [illegible] dicamus, hic aliu[illegible] *adulteria* sunt in [illegible] ro volnit generi [illegible] dere, ut in qua[illegible] tiosus esset. pos[illegible] bat *tractaverat*. Ern.

10. *Tigellinum* [illegible] et Graeci, quibu[illegible] *νος*, Sophronium [illegible] Dionis, Ofonium [illegible] quod ait de veter[illegible] legit credo stupru[illegible] pina matre Neron[illegible] Caio in exsilium [illegible] 23: ἐν τούτοις [illegible] καὶ ὁ Τιγελλῖνος [illegible] καὶ Ἀγριππίνην [illegible] πεσεν. mentio c[illegible] brevis vitae des[illegible] aste veteri Iuve[illegible] 155 *pone Tigell*[illegible]

eius ingentem sibi domum exstruxit. Christiani ab eo exagitati et necati, falso crimine incendii. coniuratio in Neronem inita et detecta, capite eius CPisone. multi interfecti illustrium, interque eos Seneca. grates tamen diis actae et dona decreta templis ut rebus laetis.

Gesta haec annis paulo amplius tribus, CMemmio Regulo Verginio Rufo, CLecanio Basso MLicinio Crasso, PSilio Nerva CIulio Attico Vestino consulibus. LIPS.

Interea rex Parthorum Vologeses cognitis Corbulonis rebus regemque alienigenam Tigranen Armeniae impositum, simul fratre Tiridate pulso spretum Arsacidarum fastigium ire ultum volens, magnitudine rursum Romana et continui foederis reverentia diversas ad curas trahebatur, cunctator ingenio et defectione Hyrcanorum, gentis validae, multisque ex eo bellis illigatus. atque illum ambiguum novus insuper nuntius contumeliae exstimulat: quippe egressus Armenia Tigranes Adiabenos, conterminam nationem, latius ac diutius quam per latrocinia vastaverat; idque primores gentium aegre tolerabant, eo contemptionis descensum ut ne duce quidem Romano incursarentur, sed temeritate obsidis tot per annos inter mancipia habiti. accendebat dolorem eorum Monobazus, quem penes Adiabenum regimen, quod praesidium aut unde peteret rogitans. iam de Armenia concessum, proxima trahi; et nisi defendant Parthi, levius servitium apud Romanos deditis quam captis esse. Tiridates quoque regni profugus per silentium aut modice querendo

6. *defectione*] sic edd ante Rhenanum, qui induxit *dissensione*, quod secuti sunt omnes usque ad Pichenam. *defectione* verum esse patet etiam e 13 37 extr. *illigatus* est impeditus, ut l. c. *defectione Hyrcanorum attineri Vologesen.* alias deberet esse *defectioni.* ERN. B *defensione.*

7. *novus insuper nuntius cont.*] ed pr *novis et insuper.* conieci *novae ins.* sed idem est sensus vulgati. ERN.

13. *dolorem eorum* intelligo earum rerum, ex iis rebus Vologesi natum, ut e seqq patet. sed melius sane *eorum* abesset: nam et sensus salvus et sonus melior foret; ac fortasse e terminatione praecedentis verbi natum est. Broterius ad Vologesen et primores gentium refert. sed Monobazi querelae non apud primores gentium, sed Vologesen, fusae. ERN.

16. transpositione copulae sententiam explicandam sic: *proxima trahi, nisi defendant Parthi: et levius servitium*, Acidalius putabat. vulgatum vitiosum esse, dubitari non potest. sed *et* ante *proxima* ponendum; quod ita evidens est ut ita corrigere non dubitaverim. ultimis verbis tecte minatur deditionem, ni succurrat Vologeses. ERN.

18. *haud*] Muretus et Acidalius volebant *aut;* quos probat Ryckius.

plures iussu Neronis, quasi remedium adhiberetur, illum palatum eius noxio medicamine asseverabant, et Burrus, tellecto scelere, cum ad visendum eum princeps venisset, aspectum eius aversatum sciscitanti hactenus respondit 5 "ego me bene habeo." civitati grande desiderium eius mansit per memoriam virtutis et successorum alterius sequens innocentiam, alterius flagrantissima flagitia et adulteria; quippe Caesar duos praetoriis cohortibus imposuerat, Faenium Rufum ex vulgi favore, quia rem frumentariam sine quo- 10 stu tractabat, Sofonium Tigellinum, veterem impudicitiae

librarius e *spiritus* fecit *spiritum*. adiuvat G, in quo est *spiritu*. litera *s* absorberi potuit ab initiali sequentis verbi. denique haec coniecerunt homines post mortem Burri. itaque melius *finierat*; quod et sequentia desiderant. Ern.

2. *eius* habent GM[a] et edd veteres ante Rhenanum, qui auctore B delevit, ut mox *eum*. Tacitus, etsi brevitatem alias affectans, libenter hoc pronomine sine necessitate utitur, ut supra iam notavimus. item infra hoc capite *veterem imp. atque inf. in eo secutus*. Cicero et Livius sine *in eo* dixissent. c. 59: *talem eum centurio trucidavit*. sufficiebat *talem*. c. 62: *accitum eum Caesar admonet*. Ciceroni et Livio suffecisset *accitum Caesar admonet*, quamquam et Livius interdum sine necessitate pronomen addit. v. not. ad Suet. Caes. 7. Ern.

4. *adversatum* M[a].

Heinsius sic distinguit: *sciscitantique, hactenus, respondisse, ego me bene habeo*. acute; et illud *hactenus*, ut Burri, non Taciti, etiam praefert Aurelii lectio, verba ista *hactenus ego me bene habeo* alio charactere formata exhibens. commode tamen *hactenus respondisse* potest exponi, hoc tantum. vide Obs. in Eccles. c. 22. in eo autem responso quae vis sit, dicet Seneca Ep. 24: *sicut illum CnPompeii socerum Scipionem, qui contrario in Africam vento relatus cum teneri navem suam videret ab hostibus, ferro se transverberavit, et quaerentibus ubi imperator esset, imperator, inquit, hoc se habet. haec illum parem maioribus fecit et fatalem Scipionibus in gloriam non est interrupti pudoris*. Gron. hoc verum. sed Ef. ed pr habent *sciscitanti, sine quoque*; quod secutus sum. ms. pr *adultima* vitiose pro adulteria, etiam a M[a] abest copula. sed cum Tacitum parum accurate scripsisse dicamus, hic aliud quid latet. *adulteria* sunt in *flagitiis*. sed vero voluit generi hanc speciem addere, ut in quam in primis hoc tiosus esset. post Rhenanum scribat *tractaverat*. immo *tractabat*. Ern.

10. *Tigellinum* libri omnes et Graeci, quibus semper Τιγελλῖνος, Sophronium corrupte apud Dionis, Ofonium Tacit. H. 1. 72. quod ait de vetere infamia, ita legit credo stuprum eius cum Agrippina matre Neronis; qua causa Caio in exsilium pulsus. Dio 23: ἐν τούτοις δὲ τότε φησὶν καὶ ὁ Τιγελλῖνος ὁ Σοφρόνιος καὶ Ἀγριππίνην μεμιγμένος, ἐφόβησεν. mentio clara hominis, et brevis vitae descriptio, in vita aste veteri Iuvenalis ad versum 155 *pone Tigellinum*. Ofonius (corrigendum COfonius) Tigellinus, *patre Agrigentino, Sophonio relegatus iuvenis, egens, tenui modum pulcher*, in conciliandis *Bincio et Lucio Domitio amicis, Agrippinae et Fulviae ancillis, atque in utrique suspectus, ob hoc urbe emotus*. plura illic vide, sed haec cum

e infamiam in eo secutus. atque illi pro cognitis mori
fuere, validior Tigellinus in animo principis et intimis
linibus assumptus, prospera populi et militum fama Ru-
; quod apud Neronem adversum experiebatur.

Mors Burri infregit Senecae potentiam, quia nec bonis
bus idem virium erat altero vivente duce amoto, et Nero
deteriores inclinabat. hi variis criminationibus Senecam
riuntur, tanquam ingentes et privatum modum evectus

inicio et Lucio, itemque *Agrip-*
et Liviae, *sororum CCaesaris.*
certius. nam MVinicius Li-
Germanici filium uxorem ha-
, et LDomitius Agrippinam.
tus 6 45. idem Tigellini no-
corruptam odorer in Egnatippi
), ubi de Nerone. *et idem*, in-
, *nequissimis se Nymphidio et*
ellino praecipue credendum pu-
. Gemellinum hunc nunquam
rias, et suppone fidentur *Tigel-*
adprobat, quod ipse subdit
rtum Neronem ab utroque;
historiae, et nominatim de
illino Tacitus, prodiderunt.
. *Offonium* vel *Ofonium Ti-*
um veteres odd usque ad Li-
n. Erx.

ac quae illi pro cognitis] non
icet Farnesiana scriptura, *at-*
illi procognitis i. e. praeci-
antea qui mores utrinque. V
progenitis moribus. tentabam
genitis maioribus, quasi com-
latione vitiorum pro natalibus
humilitatem quidem generis
notat idem Tacitus H. I 72:
omnis Tigellinus obscuris paren-
, *foeda puerilia.* forte et sic
ndum, *ut qui illi pro geniis*
bus faveret. geniorum simile.
itus ergo Tigellinus favorem
nis similitudine morum vitio-
que. sed ne dissimulem, Far-
na lectio firmari omnino a Vi-
videtur, phrasim hanc assum-
, imo sumente a Tacito, in
ne: *qui potentia dies fere 85,*
cognitis moribus, potitus, post-
a Vitellio pulsus est, mor-
ibi consecuit. atque ita Victor:
a ingeniosus Mercerus divinam
Farnesiani codicis legebat *illi*
pro cognitis, tales quales iam ante
noti. Lips. sive potius, ita value-
re ut mores cogniti cuiusque fore-
bant. ita certe vult Mercerus, atque
id sequentia desiderant; in
quibus explicatur distincte de sin-
gulis, quid sit *pro cognitis moribus*
esse. ceterum correctionem Merceri
recepit primus Pichena, quem ce-
teri secuti sunt. BGMa *atque illi*
pro cognatis moribus fuere; quod
IGronovius explicat *congenitis*, quos
iuvenes volunt insitos secuti erant,
nec ad honores provecti emendati
rant. mirum. immo si Tacitus ita
dedit, sensus est: ita apud quem-
que favorabiles fuere, ut cuique
similes moribus erant. nam ut Grae-
cis σύμφυτος est pro similis, sic
cognata Latinis similitudine qua-
dam inter se coniuncta, similia.
Ryckius ex A dedit *quae illi pro*
cognitis moribus fuere, male. ed
pr *atque illi progenitis moribus*
fuere. Erx.

2. *ex*] V in. esset, ad intimas libi-
dines electus. Lips. Ma *et*, ut edidit
Rhenanus e B. consentit ad pr,
nisi quod est *et* fh: idque secutus
sum cum IGronovio. *ex* est a Pu-
teolano. sed id h. l. non convenit.
esset enim, cum ante intimis eius
libidinibus conscius fuisset. atque
socius potius et adiutor unus sumi-
tur. ceterum sic etiam est in G.
Erx.

7. *deteriores*] B *terrores.*

8. *modum evectus*] sic recentio-
res; unde colligo in Ma nullam
esse praepositionem. at veteres odd
inde a Puteolano omnes *supra*
modum. sane *evectus* praepositionem
desiderat, nec dicitur pro *egressus*
est *supergressus*, sed est simpliciter

stu tractabat, Sofonium Tigellinum, veter

liberalis e *spiritus* fecit *spiritum*. adiuvat G, in quo est *spiritu*. litera *s* absorberi potuit ab initiali sequentis verbi. denique haec conieceruut homines post mortem Burri. itaque melius *finierat*; quod et sequentia desiderant. Ern.

2. *eius* habent GM[a] et edd veteres ante Rhenanum, qui auctore B delevit, ut mox *eum*. Tacitus, etsi brevitatem alias affectans, libenter hoc pronomine sine necessitate utitur, ut supra iam notavimus. item infra hoc capite *veterem imp. atque inf. in eo secutus*. Cicero et Livius sine *in eo* dixissent. c. 59: *talem eum centurio trucidavit*. sufficiebat *talem*. c. 62: *accitum eum Caesar admonet*. Ciceroni et Livio suffecisset *accitum Caesar admonet*, quamquam et Livius interdum sine necessitate pronomen addit. v. not. ad Suet. Caes. 7. Ern.

4. *adversatum* M[a].

Heinsius sic distinguit: *scisciteutique, hactenus, respondisse, ego me bene habeo*. acute; et illud *hactenus*, ut Burri, non Taciti, etiam praefert Aurelii lectio, verba ista *hactenus ego me bene habeo* alio charactere formata exhibens. commode tamen *hactenus respondis-*

perator, inquit, haec illum par et fatalem Sci gloriam non es Gron. hoc ve ed pr habent *sci que*; quod sec pr *adultima* vit etiam a M[a] abe Tacitum parem dicamus, hic ali *adulteria* sunt in ro voluit gener dere, ut in qu tiosus esset. po bat *tractaverat*. Ern.

10. *Tigellinu* et Graeci, quib νος, Sophronia Dionis, Ofonium quod ait de vete legit credo stupr pina matre Nero Caio in exsiliu 23: ἐν τούτοις καὶ ὁ Τιγελλῖνο καὶ Ἀγριππίνην πεσεν. mentio brevis vitae de aste veteri Iuve 155 *pone Tige*

tenda Armenia et firmanda pace respondet. Monesen omit-
6 tere Tigranocertam iubet; ipse retro concedit. haec plures
ut formidine regis et Corbulonis minis patrata magnifice ex-
tollebant. alii occulte pepigisse interpretabantur ut omisso
5 utrinque bello et abeunte Vologese Tigranes quoque Arme-
nia abscederet. cur enim exercitum Romanum a Tigrano-
certis deductum? cur deserta per otium quae bello defen-
derant? an melius hibernavisse in extrema Cappadocia,
raptim erectis tuguriis, quam in sede regni modo retenti?
10 dilata prorsus arma, ut Vologeses cum alio quam cum Cor-
bulone certaret, Corbulo meritae tot per annos gloriae non
ultra periculum faceret. nam, ut rettuli, proprium ducem
tuendae Armeniae poposcerat, et adventare Caesennius Pae-
tus audiebatur. iamque aderat, copiis ita divisis ut quarta
15 et duodecima legiones addita quinta, quae recens e Moesis
excita erat, simul Pontica et Galatarum Cappadocumque
auxilia Paeto obedirent, tertia et sexta et decuma legiones
priorque Suriae miles apud Corbulonem manerent; cetera
ex rerum usu sociarent partirenturve. sed neque Corbulo
20 aemuli patiens; et Paetus, cui satis ad gloriam erat si pro-
ximus haberetur, despiciebat gesta, nihil caedis aut praedae,
usurpatas nomine tenus urbium expugnationes dictitans: se
tributa ac leges et pro umbra regis Romanum ius victis
7 impositurum. sub idem tempus legati Vologesis, quos ad
25 principem missos memoravi, revertere irriti, bellumque pro-
palam sumptum a Parthis. nec Paetus detrectavit, sed dua-
bus legionibus, quarum quartam Funisulanus Vettonianus eo

1. ed pr *amittere*. ea duo verba confundi supra iam vidimus ad 14 26. *amittere* verum puto, cui centies alterum usitatius substitutum: quamquam et paulo ante est *omittere*. Ern. *Tigranocertam* B et ed pr, *tyranocertam* M[a].

3. *magnifice*] sic edidi ex ed Pateolani, quam expressit Beroaldus et Alciatus. pro eo Rhenanus e B, ut opinor, reposuit *ac magnifica*, quod inde in omnes edd venit, nisi quod quaedam *et* pro *ac*; et sic quoque G. Mureto tamen placebat magis *magnifice*; idque ego ut latinius praetuli. sed non celabo in ed pr esse tantum *patrata extollebant*, quod fortasse optimum. eadem mox *Tigranocertis* sine praepositione. Ern. *patrata ac magnifica* BM[a].

13. *Caesennius Paetus*] qui male in Dionis eclogis, quas nuper Fulvius Ursinus dedit, Σέννιος scribitur. enimvero Κισέννιος Πάιτος etiam in Iosepho scribitur dicitarque Excidii 7 21 (7). an hic ipse qui sub Nerone praefuerat, etsi parum bona fama? aetas haud neget. Lips. adde ad 14 29. Ern.

27. *Funisulanus Vettonianus*] sic

opes adhuc augeret, quodque studia civium in se verterent, hortorum quoque amoenitate et villarum magnificentia quae principem supergrederetur. obiiciebant etiam eloquentiae laudem uni sibi asciscere, et carmina crebrius factitare, pri-
5 quam Neroni amor eorum venisset. nam oblectamentis principis palam iniquum detractare vim eius equos regentis, illudere voces, quotiens caneret. quem ad finem nihil in re publica clarum fore quod non ab illo reperiri credatur? confinitam Neronis pueritiam, et robur iuventae adesse. exu-
10 ret magistrum, satis amplis doctoribus instructus maioribus
53 suis. at Seneca criminantium non ignarus, prodentibus iis quibus aliqua honesti cura, et familiaritatem eius magis aspernante Caesare, tempus sermoni orat, et accepto ita incipit. "quartus decimus annus est, Caesar, ex quo ego
15 tuae admotus sum, octavus, ut imperium obtines: modicis temporis tantum honorum atque opum in me cumulasti, vix nihil felicitati meae desit nisi moderatio eius. utar magnis exemplis, nec meae fortunae sed tuae. abavus tuus Augustus Marco Agrippae Mytilenense secretum, Gaio Maecenati
20 urbe in ipsa velut peregrinum otium permisit; quorum alter bellorum socius, alter Romae pluribus laboribus iniuriis ampla quidem, sed pro ingentibus meritis, praemia accepe-rant. ego quid aliud munificentiae [tuae] adhibere potui quam studia, ut sic dixerim, in umbra educata, et quae

sublatas. quia ergo illud *supra* e mss est, quippe quod est et in G, restitui. in ed pr est *in privatum modum*, unde coniicias *ultra privatum modum*. (sic A.) *privatim* male Puteolanus Beroaldus et Alciatus. dein G *hortorumque am.* mox *quasi* est propemodum. Cicero Acad. 4 26: *quasi pedalis*. pro *supergrederetur* G *praegrederetur*. Ern.

4. *carmina*] tragoediasne, quae eius nomine feruntur? non, opinor, et alibi videro. Lips. mox *evenisset* Ma.

6. *detrectare* vulgo.

9. *exueret*] relinqueret, amoveret; a Graecis sumtum, qui dicunt ἐκδύσασθαί τινα pro repudiare, in primis de magistris. sequens sententia est e Cic. ad Div. 1 7 [illegible] Ern.

18. *nec*] *ne* Ma.

atavus tuus Augustus] [illegible] *abavus*. Lips. sic ipse [illegible] cat supra 13 34, unde cum [illegible] recepi. Ern.

19. *mytelense* Ma.

23. A addit *tuae*. sensus est, [illegible] re potui promereri munificentiam tuam; qui sine illa vocula non [illegible] stat. itaque recepi. secutus [illegible] Broterius, qui idem in ms [illegible] reperit. Ern.

24. *in umbra educata*] quae [illegible] vita privata tractari, [illegible] sumtum e Cicerone, ni fallor; [illegible] quem de Legg. 3 6 etiam [illegible] *bracula eruditorum* et otium, [illegible] opponuntur. *soli et ocii* [illegible]

campis magna specie volitabant), naves magnitudine praestantes et connexas trabibus ac turribus auctas agit per amnem, catapultisque et balistis proturbat barbaros; in quos saxa et hastae longius permeabant quam ut contrario sagit-
5 tarum iactu adaequarentur. dein pons continuatus, collesque adversi per socias cohortes, post legionum castris occupantur, tanta celeritate et ostentatione virium ut Parthi omisso
10 paratu invadendae Suriae spem omnem in Armeniam verterent. ubi Paetus imminentium nescius, quintam legionem
10 procul in Ponto habebat, reliquas promiscuis militum commeatibus infirmaverat, donec adventare Vologesen magno et infenso agmine auditum. accitur legio duodecima, et unde famam aucti exercitus speraverat, prodita infrequentia. qua tamen retineri castra et eludi Parthus tractu belli poterat, si
15 Paeto aut in suis aut in alienis consiliis constantia fuisset. verum ubi a viris militaribus adversus urgentes casus firmatus erat, rursus, ne alienae sententiae indigens videretur, in diversa ac deteriora transibat. et tunc relictis hibernis, non fossam neque vallum sibi sed corpora et arma in hostem
20 data clamitans, duxit legiones quasi praelio certaturus. deinde amisso centurione et paucis militibus, quos visendis hostium copiis praemiserat, trepidus remeavit. et quia minus acriter Vologeses institerat, vana rursus fiducia tria milia delecti peditis proximo Tauri iugo imposuit, quo transi-
25 tum regis arcerent; alares quoque Pannonios, robur equitatus, in parte campi locat. coniunx ac filius castello, cui

2. *conexa* M[a] et 3. *in quo saxa — permanebant.*

9. *ibi* vulgo.

13. M[a] et ed pr *fama speraverat;* quod recte IGronovius monet corrigendum fuisse *fama sperata erat.* sic 14 62 ex *elusa erat* factum *eluserat.* sed Puteolanus potius correxit *famam speraverat*, cum B. atque ita omnes post eum edidere. in Rhenani ed secunda editum, nescio qua de caussa aut unde, *sperat*, quod Lipsius ceterique temere omnes secuti sunt. ego interea veterem lectionem reposui. ceterum *fama sperata erat* verum puto. *infrequentia* int. signorum: *infrequentia signa* saepe Livius. sive etiam legionum. Ern.

24. *delecti peditis*] sic e M[a] edidit Pichena, ceterique secuti; idem est in ed pr. [*pedites* invenit Furia.] intermediae edd (et B) *delectorum.* post pro *quo* Muretus malebat *quae*, Gronovius pater *qui*; quod verum puto. mox *Arsamosata* etiam B et ed pr. *Asamosata* G, Puteolanus Beroaldus Alciatus. illud verius. v. Ryckius. sed Polybius habet *Armosata*, et numus musei Medicei, quod Broterius cum Harduino ad Plin. 6 9 (10) praefert. non consentiunt semper barbaris in nominibus scriptores. *in*

1. *militia*] intellegit optiones, quia adiutores centurionibus dati. Festum corrigo: *optio qui nunc dicitur, antea appellabatur accensus. is adiutor dabatur centurioni a tribuno militum, qui ex eo tempore, quem velint, centurionibus permissum est optare, et nomen ex facto sortitus est.* legoque *a tribuno, militemque ex eo tempore.* Lips. mox ed pr *possum.* post *eas* abest a BGM[a]. Ern. sed in M[a] *iubere.*

6. *perstringor*] Cannegieterus (diss. ad Avian. p. 320) corrigit *praestringor.* verum videtur. Cic. Vatin. 10: *dignitas et splendor praestringebat oculos Vatinii;* ubi similiter quidam mss et editi *perstringebat.* adde Drak. ad Silium 1 358. sensus est: relictis iis quorum invidia mihi obest, tempus omne animo impendam, quod hortorum et villarum cura absumit. Ern.

8. *tot per annos nixum fastigii regimen*] haec vitiosa esse facile intelliget, qui attenderit perspicuemque volet interpretari, conservata latinitate. nam quod Maffaeus, per tot annos sustinuisse imperii onus, Gronovius (Obs. 2 4) bene magno tempore fundata potentia, bonus sensus est, sed e contextu sumtus, non e verbis ipsis, in quibus ille non inest. nec probabilis Grotii

15 1. sed et l
quod non conv
illud mihi viden
quaeri, an Ner
Senecae auxilio
ei sententiae qu
rectio maxime c
ma. sed ei sic
ABGM[a] ed pr,
sum fastigii re
quit, tot per a
mum imperium t
regi debeat, h
rerum idoneum,
plius opus sit
vereor ut satis
sint, et sine
dici potuerint;
sit e *nisum*, ut
libris veteribus.
A. A. 2 660, D
item ad Livium
terim nihil meli
excogitare potui.

9. *quiete resp*
quaque placet.
fortean, *possum*
spondere. fuit c
cem e sequenti
geremque reiecta
tem. quid si *q*
Apuleius phrase
Apol. 2: *hascin*
lius matri respo
vide, si lubet,

pelleret. primum e perculsis Pactium primipili centurionem obvium habuit, dein plerosque militum; quos diversas fugae causas obtendentes redire ad signa et clementiam Paeti experiri monebat: se nisi victoribus immitem esse. simul suas
5 legiones adire, hortari, priorum admonere, novam gloriam ostendere. non vicos aut oppida Armeniorum sed castra Romana duasque in iis legiones pretium laboris peti. si singulis manipularibus praecipua servati civis corona imperatoria manu tribueretur, quod illud et quantum decus, ubi
10 par eorum numerus apisceretur, qui attulissent salutem et

in bello v. Schel. ad Hygin. p. 94. *frumenti* ABGM[a], edd pr, Puteolani ceteraeque veteres omnes, etiam Lipsii priores. at in ultima s. sexta *frumento*, quod deinde in sequentes edd propagatum est. etiam Plautus Aul. 4 2 4 *aulam onustam auri* dixit. itaque veterem lectionem servavi, sive Tacitus ipse sic scripsit, quod non abhorret, sive librariis antiquariis debetur. Ern.

1. *primipili centurionem*] at supra 13 36 perfunctum eo honore ait: *curam praesidiorum Pactio Orfito primipili honore perfuncto mandat.* Lips. *Paccium* M[a].

4. *se nisi victoribus immitem esse*] frustra exercet acumen suum Salinerius, cum obscuri nihil sit. non enim, si 13 36 *Pactius Orphitus primipilaris* iussu Corbulonis praesidio praepositus commemoratur, et hic *Pactius centurio primipili* a Paeto venire dicitur, ideo et omnes milites hic obvios Corbuloni ducem eum cum Paeto mutasse necesse est. 13 40 sunt cum Corbulone tertia et sexta legio et decuma; easdem obtinet hoc lib. c. 6. Paetus quartam et quintam et duodecimam. nec *diversus fugae caussas obtendere* est falsis nominibus uti Corbulonis saevi, Paeti mitis. eoque nec ulciscitur hic Corbulo quicquam privati doloris, neque amara irrisione ludit, sed voce plena gravitatis et disciplinae profugos redire ad signa et duci, cui a Caesare attributi essent, canssam probare iubet, si forte veniam det ille: se nullam fugae excusationem accipere nec desertoribus ignoscere. Gron. nec veniam daturum antequam victoria emendassent peccatum. ita sensus bonus efficitur. sed tamen ita videtur esse debere *immitem fore.* et ne sic quidem satis mihi hic sensus cum reliqua Corbulonis oratione consentire videtur. forte melius victores intelligentur Parthi. se immitem et ultorem venisse non militibus Romanis sed victoribus Parthis. Ern.

10. *adipisceretur*] malo *adspiceretur*, etsi non ignorem Plautum et Tacitum ipsum alibi adipiscendi verbo παθητικῶς esse usos. Lips. placet etiam Freinshemio, recepitque Pichena, qui testatur in M[a] esse *apisceretur*, ut alibi; quod recepere Ryckius et IGronovius. si maxime legamus *adspiceretur*, tamen nulla commoda sententia efficitur. nam *par numerus servantium et servatorum* quomodo decus auget? immo magnus servatorum numerus auget, praesertim in paucitate servantium. aliud hic quid et acutius lateat necesse est, si non frigidissimum verborum lusum captavit Tacitus. *adipisci* est verbum usitatum in his praemiis. Plinius 7 30 (31): *omnium triumphorum lauream adepte maiorem.* ergo intelligo *coronam civicam.* servatores eam adipiscuntur ob servatos in castris milites, servati ob auxilium cohortibus Romanis latum, quae Tigranocertis obsidebantur ante, sed eorum adventu liberatae sunt. vide c. 5. corona civica autem non proprio sensu intelligenda, sed tropice, ut in talibus solet, pro decore ho-

et nos prima imperii spatia ingredimur, nisi forte aut te Vitellio ter consuli aut me Claudio postponis. sed quantum Volusio longa parcimonia quaesivit, tantum in te mea liberalitas explere non potest. quin, si qua in parte lubricum
5 adolescentiae nostrae declinat, revocas, ornatumque robur subsidio impensius regis. non tua moderatio, si reddideris pecuniam, nec quies, si reliqueris principem, sed mea asperitas, meae crudelitatis metus in ore omnium versabitur. quodsi maxime continentia tua laudetur, non tamen sapienti
10 viro decorum fuerit, unde amico infamiam paret, inde gloriam sibi recipere." his adiicit complexum et oscula, factum natura et consuetudine exercitus velare odium fallacibus blanditiis. Seneca, qui finis omnium cum dominante sermonum, grates agit: sed instituta prioris potentiae commutat,
15 prohibet coetus salutantium, vitat comitantes, rarus per urbem, quasi valitudine infensa aut sapientiae studiis attineretur.

2. *praeponis*] si quid video, aut negatione insita scribendum *non praeponis*, aut mutandum in *postponis*. certe et Nero iudicio ante Claudium, et Seneca omni re ante Vitellium. Lips. *postponis* et aliis placitum. et id esse in M[a] auctor IGronovius, in R Broterius, qui recepit in textum; quem sequor. interpretatio vulgati, nisi plura Vitellio te accepisse, me plura Claudio dedisse putas, augustior est quam pro re et antecedentibus. Ern.

3. *Volusio*] dixi supra: addo hoc nomen in V constanter semper scribi *Volusino*. porro de divitiis Volusiorum Silii egregius locus est, huc alludentis, 5 261: *occumbis, generose Volux, nec clausa repostis pondera thesauris, patrio nec regia quondam praefulgens ebore et possessa mapalia soli profuerint*. Lips. Broterius corrigit *vel quantum* aut *et q.* cum Acidalio, quod placet. ed pr *Volusino*. Ern. A *sed an q.*

in te mea liberalitas] M[a] et ed pr *in me mea libertas*. de quo vide IGronovium. vulgatum verum. *parsimonia* et *liberalitas* opponuntur apte. Ern. B *in me mea liberalitas*.

5. *inornati* vox displicet, ut sequantur verba parum illi congruentia malim *inordinatumque*, i. e. incompositum aetatis huius robur. et displicet sane Faerni [illegible] *robur*. Lips. frustra coniecturis [illegible] dulcere viri docti. bene e M[a] [illegible] *tum* rescripsit Pichena; quo [illegible] tamen ab alia manu additum [illegible] dit. at A et ed pr plane [illegible] habent. robur, quod in praeceptis consilio ornasti, instraxisti. Ern.

10. quod mihi olim sponte in [illegible] tem venit e grammatica ratione [illegible] gendum esse *paret* pro vulgati [illegible] *rat*, id deinde apud Ryckium [illegible] peri esse in AM[a]. e R protulit [illegible] Broterius. veteres edd *pare* [illegible] corrigere debebat Rhenanus [illegible] non *parat*; quod omnes habent [illegible] que ad Ryckium; item 6. Ern.

11. *factus*] libri ita. vulgo [illegible] *tus*. Lips. *facetus* in quatuor [illegible] reperit Broterius. sed *facetus* [illegible] rum est. Ern.

13. quibusdam abest vox [illegible] *num*; nec ego requiram. Lips. [illegible] est in BGM[a], ed Puteolani, [illegible] omisit Lipsius, restituit Pichena. [illegible] abest ab ed pr et R. Ern.

tuna contra daret, saluti consuluisse. qua desperatione exercitus dux subactus primas tamen litteras ad Vologesen non supplices sed in modum querentis composuit, quod pro Armeniis semper Romanae dicionis, aut subiectis regi quem imperator delegisset, hostilia faceret: pacem ex aequo utilem. nec praesentia tantum spectaret. ipsum adversus duas legiones totis regni viribus advenisse: at Romanis orbem terrarum reliquum, quo bellum iuvarent. ad ea Vologeses nihil pro causa, sed opperiendos sibi fratres Pacorum ac Tiridaten rescripsit; illum locum tempusque consilio destinatum quid de Armenia cernerent; adiecisse deos dignum Arsacidarum, simul et de legionibus Romanis statuerent. missi post a Paeto nuntii et regis colloquium petitum, qui Vasacen praefectum equitatus ire iussit. tum Paetus Lucullos Pompeios et si qua Caesares obtinendae donandaeve Ar-

1. *contra daret*] *contradiceret* B.
4. *regi*] *rei* M[a].
5. *utile* M[a], *utili* B et mox *ne pr.*
11. *quid*] G *qui*, quod accipiendum pro *quo;* quod e vetere codice laudat Ursinus, et est in AM[a] et ed pr *quod.* unde mihi non dubium est hic *qui* aut *quo* legendum esse. *quo* et *quod* millies in libris confunduntur; et h. l. etiam e seq voce litera adhaesit. *qui* autem pro *quo* saepe, ut apud Liv. 3 39 in ms Guelferbytano membranaceo. atque etiam verbum *cernere* accusativum illum *quid* vel *quod* plane respuit, cum absolute dicatur, ut omnes sciunt. itaque sic correxi. secutus nos est Broterius. in ceteris Gronovio assentior, nec probo Ryckium, qui ex A rescripsit *quo de Armenia cernerent, quod se fastigioque dignum Arsacidarum.* quae interpolata esse in promtu est. et tamen probat etiam Graevius (ep. ad Heins. t. 4 coll. Herm. p. 187). etiam Heinsius *illis.* sed ante p. 158 coniecerat Graevius *adiecisse deos dignam Arsacidarum;* Heinsius autem p. 163 *dignum vi Arsacidarum – statuere* ex 2 3, idque placebat Graevio p. 170. Ern.

adiecisse deos dignum] locus de quo tria verba non possum hiscere. Lips. ego vero locum hunc sanum integrumque et tantum explicandum contendo. sensus, ut brevissime dicam: tum temporis hoc ipso in loco fore opportunum consultare quid decernerent de Armeniae possessione simul, et (quam dii rem dederint dignam Arsacidarum maiestate) quid statuerent de legionibus Romanis, quam illis legem pacis darent. *consilio quid cernerent,* breviter est, quo tractaretur quid decernerent, quem finem controversiae de Armenia imponerent, ut 13 56 *arbitrium quid darent, quid adimerent. adiecisse deos,* deum benignitate accessisse materiam deliberandi multo ampliorem et vix speratam, sed dignissimam magnitudine Parthica, nimirum quid placeat fieri de legionibus Romanis: adeo eas in potestatem esse. vel, deos fecisse ut ipse adiicere superiori orationi sequentia verba posset. Seneca de benef. 1 10: *ceterum idem semper de nobis pronuntiare debemus, malos esse nos, malos fuisse (invitus adiiciam) et futuros esse.* haeserunt in hoc verbo et apud Livium 10 7. Gron.

12. *et*] malim *ut.*
13. *post a*] *posthac* M[a].
15. *si qua Caesares*] sic coniecit Pichena e scriptura M[a] *si quace*

praevenit centurionem, et mandata Lucii Anti
10 lit: effugeret segnem mortem, otium, suffu
nominis miseratione reperturum bonos, conso

n

1. M^a *fama vulgoque fingebat.*

2. *petitum* i. e. tentatum, ut deficeret a Nerone et cum Planto consilia coniungeret. *magnis tum*, quod e M^a dedit Pichena, etiam ed pr. eadem post *ut clari:* sive *ubi* verum est, sive *et si;* quod malim. nam copula h. l. vix commode abesse potest. [habet eam M^a, omisso *si.*] *ut* etiam in G, sed in margine: in textu est *ne.* Ern.

4. *asya* M^a et

7. *transissent.*

in ore famae] Modius noster in Novoantiquis ep. 15 legit *more famae* et *augebantur.* acute. ita H. 4 50: *more famae in maius innotuere.* Lips. vix est ut non scripserit Tacitus *odio.* sic H. 1 51: *sed plurima ad fingendum credendumque materies in ipsis castris odio, metu, et ubi vires suas respexerant, securitate.* Gron. *more* verum esse docuit post M^a, estque etiam in ed pr et BA, unde merito receptum a Pichena. idemque Modii e coniectura recepit *augebantur,* cum ante esset *agebantur.* recte. v. supra ad c. 54. *credentium otio*

tur) et ad sequent
necessarium videt
Broterio. interp
quam nos e pr ed
teolanus interpung
gatam post *una*
Ern.

10. *effugere* M
otium, suff
Lips. optime hu
tum puto a NHei
putabat *odii suff*
qui habet *ocii s*
autem et *otium* fa
bris, etiam ob
bant enim scribe
ut etiam in ed p
tur. *mors segnis*
fertur inulta ab a
quis ipse infert i
go est, ne sineret
nam talem morten
suffugium, liberar
hil aliud nisi mi
inanem; homines
dia moveri, si vir
pereat, sed eam n
prodesse. Petavi
sum suffugium,
Broterius. sed

ces. nullum interim subsidium aspernandum. si sexaginta milites (tot enim adveniebant) propulisset, dum refertur nuntius Neroni, dum manus alia permeat, multa secutura quae ad usque bellum evalescerent. denique aut salutem tali consilio quaeri, aut nihil gravius audenti quam ignavo patiendum esse. sed Plautum ea non movere, sive nullam opem providebat inermis atque exsul, seu taedio ambiguae spei, an amore coniugis et liberorum, quibus placabiliorem fore principem rebatur nulla sollicitudine turbatum. sunt qui alios a socero nuntios venisse ferant, tanquam nihil atrox immineret; doctoresque sapientiae, Coeranum Graeci, Musonium Tusci generis, constantiam opperiendae mortis pro incerta et trepida vita suasisse. repertus est certe per medium diei nudus exercitando corpori. talem eum centurio trucidavit, coram Pelagone spadone, quem Nero centurioni et manipulo, quasi satellitibus ministrum regium, praeposuerat. caput interfecti relatum; cuius aspectu (ipsa prin-

1. *aspernantium* M[a].
2. *protulisset* B.
4. *quae ad usque bellum evalescerent*] sic AGM[a], edd omnes. ab O abest *bellum*. Rhenanus coniicit: *quoad usque bellum evalesceret*. Ern.

11. *Coeranus* mihi irrepertus, nisi quod Plinius indice libri 2 inter auctores, quos delibitavit, recenset *Ceranum*. in Senecae Ep. 66 valde celebratur huius aevi *Claranus* quidam philosophus. numquid ibi *Coeranus?* aut magis in Tacito *Claranus?* sed Musonius notior, qui Vulsiniis in Etruria natus, *equestris ordinis, studium philosophiae et plausita Stoicorum aemulatus est*, ait noster H. 3 81. nomina illi CMusonius Rufus, uti ex Tacito H. 4 40 et Plinio colliges Ep. 3 11. supervixit ad imperium Vespasiani, ut iure culpes Suidam interfectum eum a Nerone bis adfirmantem. vide eum in voce *Μουσόνιος* et *Κοῳνοῦτος*. melius veriusque Philostratus 7 16, qui Musonium Tyrrhenum in Gyaro insulam proiectum a Nerone scripsit. unde rediit, cum ille abiisset. Lips. ed pr et Pareolanus *Coeranum*, quod restituit Rhenanus, cum in ed Beroaldi errore operarum factum esset *Coëtanum* quodque secutus Alciatus. de Musonio adde Ryck. ad h. l. ceterum a G totum hoc *Coeranum—generis* abest. Ern.

12. *opperiendae*] Heinsius corrigebat *oppetendae*, quod verum videtur. in G est *opprimendae*, alterum in margine. mox ed pr *et coram*. Ern.

16. parum proprie *manipulo*. erant 60 tantum (v. c. 58); qui non faciunt manipulum, ut male Ferretus ad h. l. putabat. dicitur igitur h. l. vel pro centuria, quae 60 ad minimum habebat, aut pro manu quacunque. pro centuria apud Tacitum dici etiam Schelio (ad Hygin. p. 4) placebat; ubi rectius h. l. usus esset. in locis qui ibi e libro 1 laudantur, proprie verbum accipi potest. Ern.

17. *caput interfecti relatum*] non ergo idem hic ille Plautus, cuius necem Suetonius rettulit c. 35. non hercle idem; multa obstant. primum ille inter pueros, aut certe aetate inferior quam Nero: stupro enim ante mortem illi cognitus. at iste grandior. ille Romae fuisse debuit, cum caesus est; in Asia iste.

rentur, gravioribus tamen ludibriis quam mali

60 Igitur accepto patrum consulto, postquam
rum suorum pro egregiis accipi videt, extur
sterilem dictitans. exin Poppaeae coniungitur.
lex, et adulteri Neronis, mox mariti potens,
ministris Octaviae impulit servilem ei amorem
15 stinaturque reus cognomento Eucerus, natione
canere tibiis doctus. actae ob id de ancillis q

ille viva Agrippina, hic mortua pridem interfectus. itaque illum cum libris aliquot verius est APlautium vocari, filium fortasse eius qui de Britannis triumphavit. cum nostro isto si confundis, quod faciunt plures, quomodo vel hac parte Tacitum cum Suetonio iunges, qui diversissima Neronis verba depromunt? Dio an de hoc Plauto locutus sit 62 14, nescio. *τόν γ' οὖν Πλοῦτον* (scribo *Πλαῦτον*) *ἀποκτείνας, ἔπειτα τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ προσενεχθεῖσάν οἱ ἰδών, οὐκ ἤδειν, ἔφη, ὅτι μεγάλην ῥῖνα εἶχεν.* nam et ea verba diversa ab istis. quis tamen neget quin et haec potuerit adiungere? LIPS.

1. *referebam* M[a], *referebant* B. *quin, inquit*] BM[a] *cur inquit Nero et posito.* etiam G et edd veteres ante Rhenanum *cur*, sed mox *Nero deposito.* hinc IGronovius locum sic constituit: *curre Nero*

nemo nescit. *qui* aliis locis cum *ca* pro *cur* in antiquis in G h. l, scribeb rum si quis malit *paras*, non repug — *huiusmodi* — *p*

4. *agat, et*] G res ante Rhenanum pta copula. mox lani Beroaldi Alcia

9. *gravioribus quam malis*] vulga tabar: quae sever non tam aggravaba la, indignas nimiru Plautique, quam m dicra mala veris recte Freinshemius *men* malebat *iam* illa Indibria ipsis *rum* e M[a] addidit iam in B et ed

tenda Armenia et firmanda pace respondet. Monesen omit-
6 tere Tigranocertam iubet; ipse retro concedit. haec plures
ut formidine regis et Corbulonis minis patrata magnifice ex-
tollebant. alii occulte pepigisse interpretabantur ut omisso
5 utrinque bello et abeunte Vologese Tigranes quoque Arme-
nia abscederet. cur enim exercitum Romanum a Tigrano-
certis deductum? cur deserta per otium quae bello defen-
derant? an melius hibernavisse in extrema Cappadocia,
raptim erectis tuguriis, quam in sede regni modo retenti?
10 dilata prorsus arma, ut Vologeses cum alio quam cum Cor-
bulone certaret, Corbulo meritae tot per annos gloriae non
ultra periculum faceret. nam, ut rettuli, proprium ducem
tuendae Armeniae poposcerat, et adventare Caesennius Pae-
tus audiebatur. iamque aderat, copiis ita divisis ut quarta
15 et duodecima legiones addita quinta, quae recens e Moesis
excita erat, simul Pontica et Galatarum Cappadocumque
auxilia Paeto obedirent, tertia et sexta et decuma legiones
priorque Suriae miles apud Corbulonem manerent; cetera
ex rerum usu sociarent partirenturve. sed neque Corbulo
20 aemuli patiens; et Paetus, cui satis ad gloriam erat si pro-
ximus haberetur, despiciebat gesta, nihil caedis aut praedae,
usurpatas nomine tenus urbium expugnationes dictitans: se
tributa ac leges et pro umbra regis Romanum ius victis
7 impositurum. sub idem tempus legati Vologesis, quos ad
25 principem missos memoravi, revertere irriti, bellumque pro-
palam sumptum a Parthis. nec Paetus detrectavit, sed dua-
bus legionibus, quarum quartam Funisulanus Vettonianus eo

1. ed pr *amittere*. ea duo verba confundi supra iam vidimus ad 14 26. *amittere* verum puto, cui centies alterum usitatius substitutum; quamquam et paulo ante est *amittere*. Ern. *Tigranocertam* B et ed pr, *tyranocertam* M[a].

3. *magnifice*] sic edidi ex ed Puteolani, quam expressit Beroaldus et Alciatus. pro eo Rhenanus e B, ut opinor, reposuit *ac magnifica*, quod inde in omnes edd venit, nisi quod quaedam *et* pro *ac*; et sic quoque G. Mureto tamen placebat magis *magnifice*; idque ego ut latinius praetuli. sed non celabo in ed pr esse tantum *patrata extollebant*, quod fortasse optimum. eadem mox *Tigranocertis* sine praepositione. Ern. *patrata ac magnifica* BM[a].

13. *Caesennius Paetus*] qui male in Dionis eclogis, quas nuper Fulvius Ursinus dedit, Σέννιος scribitur. enimvero Κεσέννιος Πάιτος etiam in Iosepho scribitur dicitarque Excidii 7 21 (7). an hic ipse qui sub Nerone praefuerat, etsi parum bona fama? aetas haud neget. Lips. adde ad 14 29. Ern.

27. *Funisulanus Vettonianus*] sic

sed vitam ipsam in extremum adductam a
10 vitiis Octaviae, quae plebis sibi nomen in
pace ausi quae vix bello evenirent. arm
principem sumpta; ducem tantum defuisse,
facile reperiretur: omitteret modo Campani
ipsam pergeret, ad cuius nutum absentis tur
15 quod alioquin suum delictum? quam cuin
nem? an quia veram progeniem penatibus

quaque ibis manibus circumplaudere tuorum, undique iactato flore tegente vias. Herodianus I 18, de Commodi adventu in urbem: *τοιοῦτον δὲ θεασάμενοι τὸν βασιλέα οἱ Ῥωμαῖοι εὐφημίαις τε παντοδαπαῖς καὶ στεφάνων καὶ ἀνθέων βολαῖς ὑπεδέχοντο.* Virgilius Aen. 6 884: *purpureos spargam flores, animamque nepotis his saltem accumulem donis.* Lips.

1. *venerantium*] haec est lectio antiquorum librorum, ut BM[a], ed pr, unde restituit Rhenanus, cum Puteolanus et seqq dedissent *venerantur*, ut est in G. A *expetitur venerantibus*, quod recepit Ryckius. Grotius coniiciebat *reperitur veneratio*, Harlaeus *repetita veneratione*, sensu uterque commodo. at IGronovius propius ad scripturam *repetitu venerantium*. Ios. Nerius Anal. I 5 *repetitum venere Antium*. carum

et mss. ed pr
una voce. Put
mens, quod est
Rhenanus. Ern.

9. *a clientelis*
Pichena, seqq.
seqq (et B) *clie*
rietate qua supr
ex ed pr et vete
vidi, item G.
ed irrepserat *an*
ris, ut opinor, q
referebat et gen
id propagatum
ad Gronovium,
talia etiam sine
rigi. ceterum *a*
et *servos*, qui l
servitiis; cuius
plura in Tacito
post pro *cierent*
tur. Ern.

16. *an quia*

it? malle populum Romanum tibicinis Aegyptii subolem nperatorio fastigio induci? denique, si id rebus conducat, bens quam coactus acciret dominam, vel consuleret securiati iusta ultione. et modicis remediis primos motus conseisse: at si desperent uxorem Neronis fore Octaviam, illi aritum daturos. varius sermo, et ad metum atque iram ccommodatus, terruit simul audientem et accendit. sed parum alebat suspicio in servo, et quaestionibus ancillarum elusa rat. ergo confessionem alicuius quaeri placet, cui rerum uoque novarum crimen affingeretur. et visus idoneus maernae necis patrator Anicetus, classi apud Misenum, ut emoravi, praefectus, levi post admissum scelus gratia, ein graviore odio, quia malorum facinorum ministri quasi xprobrantes aspiciuntur. igitur accitum eum Caesar opeae prioris admonet: solum incolumitati principis adversus isidiantem matrem subvenisse; locum haud minoris gratiae istare, si coniugem infensam depelleret. nec manu aut elo opus: fateretur Octaviae adulterium. occulta quidem d praesens sed magna ei praemia et secessus amoenos proittit, vel, si negavisset, necem intentat. ille insita vecordia, et facilitate priorum flagitiorum, plura etiam quam

induci. id non displicet Broterio. *pallet* etiam BGM[a], *populus Romanus* BG. Ern. *mallene* Handius Tursell. I p. 241.

4. *consedisse* i. e. considere potuisse, opprimi potuisse, s. considere solere. mox *ac* pro *at* malebat Acidalius. Lipsius etiam olim *n* corrigebat, sed eam coniectuam deinde damnavit. in ed a. 1585 dhuc est: in ultima non. Ern. *consecutos consedisse.*

8. *eluserat*] Iacobo Lectio eruito inveni adsentior scribenti *elusa rat.* Lips. idem placebat Faerno, Pichenae; idque, ut evidens, recepimus, exemplo virorum doctorum, ni hoc modo saepe veram lectionem restituere. nam frequens iste rror in mss. vide exempla plurima pud Drak. ad Liv. 23 29. sed ed r et seqq usque ad Rhenanum *illuserat.* ante *servo* B et ed pr. sequentes usque ad Rhenanum *servitio.* Ern.

13. *graviorum*] itane tam obtusae cniquam aures, ut non offendantur illa fatua repetitione vocis, *graviore odio, quia graviorum.* nos vero sine dubitatione recipimus scripturam Florentinam. Plautus Menaechm. 5 7 15: *o facinus indignum et malum.* Tibullus 2 4 25: *illa malum facinus suadet.* noster 12 8: *at Agrippina ne malis tantum facinoribus notesceret.* Gron. recte *malorum* etiam ed pr. [*maiorum* B. M[a] *maiorum* habeat an *malorum*, non liquet Furiae.] *graviorum* G, et id praeferebat Schurzfleischius. eadem post, pro *minoris gratiae*, habet *minoris ergo.* deinde mihi τὸ *vel* post *promittit* suspectum: saltem melius abesset, ut quisque facile sentiet. sed, scilicet, non ut quidque elegantius, ita verius, in tali praesertim scriptore. Ern.

21. ed pr *iudiciorum.* sed *flagitiorum* verum est. mox pro *iussum*

sed vitam ipsam in extremum adductam a
10 vitiis Octaviae, quae plebis sibi nomen in
pace ausi quae vix bello evenirent. arn
principem sumpta; ducem tantum defuisse,
facile reperiretur: omitteret modo Campani
ipsam pergeret, ad cuius nutum absentis tur
15 quod alioquin suum delictum? quam cuiu
nem? an quia veram progeniem penatibus

quaque ibis manibus circumplaudere tuorum, undique iactato flore tegente vias. Herodianus I 18, de Commodi adventu in urbem: τοιοῦτον δὲ θεασάμενοι τὸν βασιλέα οἱ Ῥωμαῖοι εὐφημίαις τε παντοδαπαῖς καὶ στεφάνων καὶ ἀνθέων βολαῖς ὑπεδέχοντο. Virgilius Aen. 6 884: *purpureos spargam flores, animamque nepotis his saltem accumulem donis.* Lips.

1. *venerantium*] haec est lectio antiquorum librorum, ut BM[a], ed pr, unde restituit Rhenanus, cum Puteolanus et seqq dedissent *venerantur*, ut est in G. A *expetitur venerantibus*, quod recepit Ryckius. Grotius coniiciebat *reperitur veneratio*, Harlaeus *repetita veneratione*, sensu uterque commodo. at IGronovius propius ad scripturam *repetitu venerantium*. Ios. Nerius Anal. I 5 *repetitum venere Antium*. carum oppidum Neroni fuisse, saepeque ibi

et mss. ed pr
una voce. Put
mens, quod est
Rhenanus. Ern.

9. *a clientelis*
Pichena, seqq.
seqq (et B) *clie*
rietate qua supr
ex ed pr et vete
vidi, item G.
ed irrepserat *an*
ris, ut opinor, q
referebat et gen
id propagatum
ad Gronovium,
talia etiam sine
rigi. ceterum *a*
et *servos*, qui l
servitiis; cuius
plura in Tacito
post pro *cierent*
tur. Ern.

16. *an quia*
turbatum est

t? malle populum Romanum tibicinis Aegyptii subolem nperatorio fastigio induci? denique, si id rebus conducat, bens quam coactus acciret dominam, vel consuleret securi- ati iusta ultione. et modicis remediis primos motus conse- isse: at si desperent uxorem Neronis fore Octaviam, illi aritum daturos. varius sermo, et ad metum atque iram ccommodatus, terruit simul audientem et accendit. sed parum alebat suspicio in servo, et quaestionibus ancillarum elusa rat. ergo confessionem alicuius quaeri placet, cui rerum uoque novarum crimen affingeretur. et visus idoneus ma- rnae necis patrator Anicetus, classi apud Misenum, ut emoravi, praefectus, levi post admissum scelus gratia, ein graviore odio, quia malorum facinorum ministri quasi xprobrantes aspiciuntur. igitur accitum eum Caesar ope- ae prioris admonet: solum incolumitati principis adversus isidiantem matrem subvenisse; locum haud minoris gratiae istare, si coniugem infensam depelleret. nec manu aut lo opus: fateretur Octaviae adulterium. occulta quidem d praesens sed magna ei praemia et secessus amoenos pro- nittit, vel, si negavisset, necem intentat. ille insita ve- ordia, et facilitate priorum flagitiorum, plura etiam quam

induci. id non displicet Broterio. *nallet* etiam BGM[a], *populus Roma- ns* BG. Ern. *mallene* Handius Versell. I p. 241.

4. *consedisse* i. e. considere po- tisse, opprimi potuisse, s. consi- ere solere. mox *ac* pro *at* male- at Acidalius. Lipsius etiam olim *n* corrigebat, sed eam coniectu- am deinde damnavit. in ed a. 1585 dhuc est: in ultima non. Ern. *consecutos consedisse.*

8. *eluserat*] Iacobo Lectio eru- ito inveni adsentior scribenti *elusa rat*. Lips. idem placebat Faerno, Pichenae; idque, ut evidens, rece- imus, exemplo virorum doctorum, ui hoc modo saepe veram lectio- em restitnere. nam frequens iste rror in mss. vide exempla plurima pud Drak. ad Liv. 23 29. sed ed r et seqq usque ad Rhenanum *il- userat.* ante *servo* B et ed pr. equentes usque ad Rhenanum *ser- itio.* Ern.

13. *graviorum*] itane tam obtusae cuiquam aures, ut non offendantur illa fatua repetitione vocis, *graviore odio, quia graviorum.* nos vero sine dubitatione recipimus scriptu- ram Florentinam. Plautus Me- naechm. 5 7 15: *o facinus indi- gnum et malum.* Tibullus 2 4 25: *illa malum facinus suadet.* noster 12 8: *at Agrippina ne malis tan- tum facinoribus notesceret.* Gron. recte *malorum* etiam ed pr. [*ma- iorum* B. M[a] *maiorum* habeat an *malorum*, non liquet Furiae.] *gra- viorum* G, et id praeferebat Schurz- fleischius. eadem post, pro *mino- ris gratiae*, habet *minoris ergo.* deinde mihi τὸ *vel* post *promittit* suspectum: saltem melius abesset, ut quisque facile sentiet. sed, sci- licet, non ut quidque elegantius, ita verius, in tali praesertim scri- ptore. Ern.

21. ed pr *iudiciorum.* sed *flagi- tiorum* verum est. mox pro *iussum*

10 Claudio pulsae. sed illis robur aetatis affuera
viderant, et praesentem saevitiam melioris oli
cordatione allevabant. huic primum nuptiar
funeris fuit, deductae in domum in qua nihil
haberet, erepto per venenum patre et stati
15 ancilla domina validior, et Poppaea nonnisi
64 uxoris nupta, postremo crimen omni exitio

Acidalius malebat *iussus;* quod et ipse praeferrem, si libri alicuius auctoritate firmaretur. similiter neutrum male in vulgatis plerisque c. 65. Ern.

4. *in spem*] sic M[a] et ed pr. quod mutatum in *spe* a Puteolano (eatque sic et in BG) restituit Pichena. sensus est, corruptum esse Anicetum, ut tentaret classem, cui praeesset, eamque ad societatem consiliorum adversus Caesarem adduceret. sic 4 10: *corrupta ad scelus Livia.* 2 62: *corruptis primoribus ad societatem.* similiter *spes regni* saepe dicitur de iis qui regnum affectant. infra 15 42 *spes irrita* pro conatu irrito. Ern.

6. *dicto*] legendum hic *edicto* idem Lectius, quem nominavi, docuit me vere. nam principes per edicta populum adfabantur, ut notum. Lips. *dicto* omnes editi ante Pichenam, qui primus *edicto* reca-

insulaque Panda
in mentem illi poe
(non enim Seneca
gumentis post mo
ea tragoedia sit) q
viam in Aegyptum
data vela fretis
puppis rector tu
tora terrae. nisi
xandrina dumtaxa
Octaviam. id e
aliquis possit parum
alias reposuerim
litora terrae. Lip
adscriptum: *nunc*
Ern. *pandeteria*

12. *allevabant*]
veteres usque ad
elevabant induxit
chena restituit. a
lari, levare; quom
dixit, ut et *alleva*
natione mali. Tusc
Fin. 1 12. etiam

uella vicesimo aetatis anno, inter centuriones et milites, raesagio malorum iam vita exempta, nondum tamen morte cquiescebat. paucis dehinc interiectis diebus mori iubetur, um iam viduam se et tantum sororem testaretur, commu- esque Germanicos et postremo Agrippinae nomen cieret, ua incolumi infelix quidem matrimonium sed sine exitio ertulisset. restringitur vinculis, venaeque eius per omnes rtus exsolvuntur; et quia pressus pavore sanguis tardius bebatur, praefervidi balnei vapore enecatur. additurque rocior saevitia, quod caput amputatum latumque in urbem oppaea vidit. dona ob haec templis decreta. quod ad

atus *at;* quod placebat Mureto. *ellam* de nupta etiam dici, apud etas inprimis, satis notum. mox *m vita exemta* AM[a] et ed pr, od iam IGronovius restituit, ex- icans, cum iam vita ei nulla in- set. ego potius capio intellectu aepositionis *de* vel *ex*, nec ne- sse est cum NHeinsio corrigere *ae*, quod placebat Ryckio. *exi- re* cum ablativo saepe Livius, ut 21 *ad eximendos obsidione socios,* od pluribus exemplis illustrat akenborchius, repudiatis mss qui addunt. BG *a vita*, ut editi in- a Puteolano habent. post pro rte Heinsius malebat *morti.* sed id quoque rectum. Cicero Mil. : *qui morte eius acquierunt.* id- o, ni fallor, iam supra monitum. N.

4. *communeque Germanici*] acci- e possis appellasse Octaviam pa- nomen, qui Germanicus dictus, et Nero. commune igitur utri- . tamen cum in priscis libris *communesque*, nata mihi lectio *m manesque Germani*, ut fratrem ellaverit sublatum, et deinde trem. LIPS. nihil opus hac cor- tione. non enim ultionis ex- ecendae caussa ciet, sed miseri- diae movendae, in quo manes ni sunt. AM[a] et edd pr et seqq que ad Rhenanum *communesque rmanicos*, quod bene restitnit sinshemius. utriusque, Octaviae Neronis, maiores erant Germa- i. Rhenanus dedit e B *commu- neque Germanici*, quod omnes dein- ceps secuti sunt, ut solent, usque ad Freinshemium; et sic habet et- iam G. verbum *ciere* proprium in tali re verbum. ERN.

7. *restringitur*] sive int. manus post tergum; sive potius pro *con- stringitur*, *adstringitur* capiendum, ut supra 13 55 *respicere* pro *adspi- cere*, et alia similia in hoc et aliis, praesertim huius aetatis scriptori- bus, v. ad Suet. Aug. 78. ERN.

10. *atrocior*] malebam *atrocius*, h. e. gravius ludibrium crudelitate. sic libro seq *adiecisse deos dignum Arsacidarum. dignum*, *atrocius*, res digna, res atrocior. GRON. etiam Heinsius *atroci hoc saevitiae.* sed vulgatum verum puto. nam et hoc saevitiae est, primum lacerari mortuae corpus, deinde caput velut maleficae circumferri, tertio per- mittere ut aemula eius aspectu pascat oculos: hoc enim est in ver- bis *Poppaea vidit.* ERN.

11. hic locus sic habet in ed pr. *dona ob haec templis decreta*, *quae ad finem memorabimus. quicun- que -- noscent*, *praesumtum habe- bunt* etc. *quae* etiam est in G et e M[a] notat IGronovius, unde col- ligo cetera quoque sic esse ut in ed pr. nam in vulgata lectione *quae* ineptum. vulgatum est a Pu- teolano, idque melius puto. *me- morabimus* habet et G. v. ad 13 20. ERN. *decretaque ad eum finem memorabimus*, *quicumque* M[a].

pressa perinde cohibeatur quam malitia, quam crudelitas. plura saepe peccantur dum demeremur quam dum offendimus. quaedam immo virtutes odio sunt, severitas obstinatio, victus adversum gratiam animus. inde initia magistratuum
5 nostrorum meliora ferme, et finis inclinat, dum in multitudine candidatorum suffragia conquirimus; quae si arcentur, aequabilius atque constantius provinciae regentur. nam ut ambitus repetundarum infracta avaritia est, ita vetita gratiarum
22 ambitio cohibebitur." magno assensu celebrata sententia,
10 tamen senatus consultum perfici potuit, abnuentibus consulibus ea de re relatum. mox, auctore principe, sanxerunt

sana sunt. Ern. *suam* non habet B. deinde *optentandi* M[a].

1. *cohibeantur*] G a secunda manu *cohibeatur*, ut volebat Acidalius. si pluralis verus est, referendus simul ad malitiam et crudelitatem. Ern.

3. *odio sunt*] vulgo, qui eas gravatur. Lips.

5. *et*] primum *et* dictum pro *sed*, *at*, ut saepe alias. v. ad 5 3. *inclinat*, intellige in partes deteriores. mox Groslotius malebat *aequabilius* pro *aequalius*. etsi hoc quoque defendi potest, tamen quia *aequabilius* est in ed pr, et Sallustius sic coniunxit *aequabilius atque constantius* Cat. 2, ut inde haud dubie sumserit, *aequabilius* recepimus. secutus nos est Broterius. Ern.

9. *cohibetur*] legerem *cohibebitur*. Lips. verum est. Ern.

10. *abn. cons. ea de re relatum*] atqui *licere patribus, quoties ius dicendae sententiae accepissent, quae vellent expromere relationemque in ea postulare*, supra 13 49 scripsit Tacitus. similique sententia 2 38 lego: *a maioribus concessum egredi aliquando relationem, et quod in commune conducat, loco sententiae promere.* licuisset ergo consulibus referre ea de re ad patres: sed iis aliter visum. ius relationis autem solis consulibus; nec sine relatione perfici potuit ullum SC. ideo Vespasiano concessum uti ei senatum habere, relationem facere remittere liceret. ideo sequentibus principibus honoris caussa datum ius tertiae, quartae, quintae relationis: i. e. me interprete, ut quod solis ipsi non esset, tres minus, quatuor aut quinque nes facere possent, qua de re que iis visum. solleuis verba e Suet. Cal. 15 ci: *quod bonum felixque sari, de N., patres conscripti fieri placet?* Lips. substantive cepit *relatum*, etiam 11. 1 30, quamquam su. alii videntur intelligi *tum* pro *relatum esse*; hornius DHeinsii correctionem bat, *nec abn. C. ea de re* Schefferus (in *Advers.* t. 8 p. 292) sic interpo *sulibus. ea de re relatum* *ctore principe.* geniose utique, et sic ed pr. *consulibus. ea de re* *mox auctore principe* psius verum vidit. sionem relationis dicta sulibus erant ex integra si SC fieri deberet. v. et et Tacitum delectari borum, notum est. Ern.

11. *sanxere*] reperio iussisse id Augustum, de qua verba ista 56 25. τῷ ἐπιφανεστ παρήγγειλε μηδενὶ τῶν σομένων αὐτοῖς ἀρχόντων τῆς ἀρχῆς χρόνῳ μὴ ἐλ κοντα ἡμερῶν μετὰ τὸ ἀπο ναι σφῶν τιμὴν τοῦ δεδόσθ νὲς μαρτυρίας παρ' αὐτῶν νους προσπαρακαλεῖν διὰ τούτων ἑκατόνταρχ versum tamen hoc Neruam

ingentem sibi domum exstruxit. Christiani ab eo exagitati et ne-
, falso crimine incendii. coniuratio in Neronem inita et detecta, ca-
eius CPisone. multi interfecti illustrium, interque eos Seneca. gra-
tamen diis actae et dona decreta templis ut rebus laetis.

Gesta haec annis paulo amplius tribus, CMemmio Regulo Verginio
lo, CLecanio Basso MLicinio Crasso, PSilio Nerva CIulio Attico
tino consulibus. Lips.

terea rex Parthorum Vologeses cognitis Corbulonis rebus
emque alienigenam Tigranen Armeniae impositum, simul
tre Tiridate pulso spretum Arsacidarum fastigium ire ul-
n volens, magnitudine rursum Romana et continui foede-
reverentia diversas ad curas trahebatur, cunctator inge-
et defectione Hyrcanorum, gentis validae, multisque ex
bellis illigatus. atque illum ambiguum novus insuper
ntius contumeliae exstimulat: quippe egressus Armenia
granes Adiabenos, conterminam nationem, latius ac diu-
s quam per latrocinia vastaverat; idque primores gentium
gre tolerabant, eo contemptionis descensum ut ne duce
idem Romano incursarentur, sed temeritate obsidis tot per
nos inter mancipia habiti. accendebat dolorem eorum
onobazus, quem penes Adiabenum regimen, quod praesi-
m aut unde peteret rogitans. iam de Armenia conces-
m, proxima trahi; et nisi defendant Parthi, levius servi-
m apud Romanos deditis quam captis esse. Tiridates
oque regni profugus per silentium aut modice querendo

5. *defectione*] sic edd ante Rhe-
num, qui induxit *dissensione*,
d secuti sunt omnes usque ad
henam. *defectione* verum esse
et etiam e 13 37 extr. *illiga-*
est impeditus, ut l. c. *defectio-*
Hyrcanorum attineri Vologesen.
s deberet esse *defectioni*. Ern.
defensione.

7. *novus insuper nuntius cont.*]
pr *novis et insuper.* conieci *no-*
ius. sed idem est sensus vul-
i. Ern.

13. *dolorem eorum* intelligo earum
um, ex iis rebus Vologesi na-
, ut e seqq patet. sed melius
e *eorum* abesset: nam et sensus
vus et sonus melior foret; ac
fortasse e terminatione praecedentis
verbi natum est. Broterius ad Vo-
logesen et primores gentium refert.
sed Monobazi querelae non apud
primores gentium, sed Vologesen,
fusae. Ern.

16. transpositione copulae senten-
tiam explicandam sic: *proxima tra-*
hi, nisi defendant Parthi: et levius
servitium, Acidalius putabat. vul-
gatum vitiosum esse, dubitari non
potest. sed *et* ante *proxima* ponen-
dum; quod ita evidens est ut ita
corrigere non dubitaverim. ultimis
verbis tecte minatur deditionem, ni
succurrat Vologeses. Ern.

18. *haud*] Muretus et Acidalius
volebant *aut;* quos probat Ryckius.

gravior erat. non enim ignavia magna imperia contin-
virorum armorumque faciendum certamen. id in summa fo-
tuna aequius quod validius. et sua retinere privatae dom
2 de alienis certare regiam laudem esse. igitur commotus
5 Vologeses concilium vocat, et proximum sibi Tiridates
stituit, atque ita orditur. "hunc ego eodem mecum pa
genitum, cum mihi per aetatem summo nomine concessis
in possessionem Armeniae deduxi, qui tertius potentiae gr
dus habetur: nam Medos Pacorus ante ceperat. videbar
10 contra vetera fratrum odia et certamina, familiae no
penates rite composuisse. prohibent Romani, et p
nunquam ipsis prospere lacessitam nunc quoque in exi
suum abrumpunt. non ibo infitias: aequitate quam sangu
causa quam armis retinere parta maioribus malueram
15 cunctatione deliqui, virtute corrigam. vestra quidem
et gloria in integro est, addita modestiae fama, quae ne
summis mortalium spernenda est et a dis aestimatur."
mul diademate caput Tiridatis evinxit; promptam equi
manum, quae regem ex more sectatur, Monesi nobili
20 tradidit, adiectis Adiabenorum auxiliis; mandavitque Tig
Armenia exturbari, dum ipse positis adversus Hyr

sed nihil mutandum censent Freinshemius, Boxhornius, IGronovius. vivum exemplum, IFGronovius ait, est apud Caesarem (B. G. 1 32) in Sequanis. sane silentium, ut Longinus ait 9 3, interdum quavis oratione fortius. sed id in omnibus exemplis, quae proferri video, tantum est in exprimenda πάθους magnitudine, non in sensibus talibus, consiliis, cohortationibus, cuius generis est quod sequitur, in quo diserta oratio desideratur. itaque *aut* verum puto, quod iam edidit Beroaldus et nuper Broterius. mox *contineri* est retineri. Ern.

10. emendavit *certamina* Rhenanus. nam Puteolanus et seqq habent *certamen*. Puteolanus forte non assecutus est ed pr lectionem, in qua est *certamen in;* quod est corruptum pro *certamina*, quamquam G plane *certamen*. [M^a *certam in.*] sensus est: videbar rem ita composuisse ut nulla odia et certamina talia inter nos esse p sent, qualia semper fere inter tres de regno fuere. mox pa *cessita* est violata. Ern.

12. *ipsis nunquam* vulg. *exitium*] *absitium* M^a.

16. *in integro*] *integra* B. pro sitio deest M^a.

19. *sectatur*] sic e M^a edidit B novius; sic est etiam in ed pr. *ctabatur* est a Puteolano; p ipsum quoque rectum esset, si libris melioribus esset. sic BG. adde Tacitum infra c. 35 Ern.

21. *exturbari*] M^a *exturba*, *exturbat*. puto Tacitum scr *exturbet*, aut saltem exturbari sit Monesen cum istis copiis T nen exturbare Armenia et restit Tiridaten. *exturbari* est a Pu lano; et sic ceterae edd omn G. putarunt *mandare* esse pro ciare, ut alibi; quo sensu *turbari* sequi deberet. similiter

liscordiis vires intimas molemque belli ciet, provinciis Romanis minitans. quae ubi Corbuloni certis nuntiis audita sunt, legiones duas cum Verulano Severo et Vettio Bolano subsidium Tigrani mittit, occulto praecepto, compositius cuncta quam festinantius agerent: quippe bellum habere quam gerere malebat. scripseratque Caesari proprio duce opus esse, qui Armeniam defenderet: Suriam ingruente Vologese acriore in discrimine esse. atque interim reliquas legiones pro ripa Euphratis locat, tumultuariam provinciarum manum armat, hostiles ingressus praesidiis intercipit. et quia egena aquarum regio est, castella fontibus imposita; quosdam rivos congestu arenae abdidit. ea dum a Corbulone tuendae Suriae parantur, acto raptim agmine Moneses, ut famam sui praeiret, non ideo nescium aut incautum Tiranen offendit. occupaverat Tigranocertam, urbem copia defensorum et magnitudine moenium validam. ad hoc Nicephorius amnis haud spernenda latitudine partem murorum

a c. 28 *operiri imperavit* male in omnibus libris pro *operire*. mox *impositis* dedit Rhenanus et seqq 1 Pichenam usque. Ern.

3. *Vectio*] scribe *Vettio*, ex lade (ap. Grut. p. 128 5): *C. Calpurnio Pisone MVettio Bolano cos.* e huius Bolani bellica gloria Stanus Silv. 5 2 34 ad filium eius Crispinum: *rigidi summam Mavortis agebat Corbulo, sed comitem illi sociumque laboris ille quoque regiis multum miratus in armis planum, atque illi curarum asperima suetus credere.* Lips. *Vettio* Ma, *Vetio* A et ed pr. itaque iam Ryckius et IGronovius rescripsere; eaque scriptura v. Ryckium ad I. ante ed pr pro *certis* habet *nctis*; quod non spernam. sic *nium nunciis perfertur* Cicero ad Fr. 2 12. Ern.

5. *festinatius*] *festinantius* ed pr, enanus e B, sqq. Ern. *confestinatius* Ma, omisso *quam*.

10. *hostiles ingressus*] intelligo loper quae ingredi provinciam sonint aut possint Parthi. nam nonin ingressi eo tempore. *intercire* exprimit Graecorum διαλαμβάνειν; Polybius 5 99 et alii saepe de impositis itineri praesidiis utuntur. Ern.

11. *et quia*] non videtur hoc factum, quod iam olim esset, sed ut posthac esset. forte Tacitus *et quo egena aquarum regio esset, castella fontibus imposita*. Gron. verissime. Ern. A *egens*.

12. *abdidit*] sic ed pr, Rhenanus e B et seqq. at Puteolanus Beroaldus Alciatus *obdidit*, quod et e vetere codice laudat Ursinus, vitiose. *arenam obdidit*, at non *rivos*. male recepit Ryckius. Ern. Ursinus in vet. c. reperit: *congestis arenae obdidit*.

15. *occupaverat*] sic Ma, defenditque IGronovius. quia sic etiam ed pr, id secutus sum. vulgo *qui occupaverat*, inde a Puteolano. v. ad c. 19 et 44. Ern. *Tigranocertam* B, *tyranocertam* Ma, qui paulo ante *tygranem*. vulgo *Tigranocerta*.

16. *magn. moenium validam*] adeo ut Appianus (Mithr. 84) producat moenia Tigranocertae in altitudine ad 50 cubitos; quae in imo adaptata equorum stabulis. Lips.

hoc] vulgo *haec*.

gravior erat. non enim ignavia magna imperia contineri; virorum armorumque faciendum certamen. id in summa fortuna aequius quod validius. et sua retinere privatae domus,
2 de alienis certare regiam laudem esse. igitur commotus hi-
5 Vologeses concilium vocat, et proximum sibi Tiridaten constituit, atque ita orditur. "hunc ego eodem mecum patre genitum, cum mihi per aetatem summo nomine concessum in possessionem Armeniae deduxi, qui tertius potentiae gradus habetur: nam Medos Pacorus ante ceperat. videbar
10 contra vetera fratrum odia et certamina, familiae nostrae penates rite composuisse. prohibent Romani, et pauci nunquam ipsis prospere lacessitam nunc quoque in exitium suum abrumpunt. non ibo infitias: aequitate quam sanguine causa quam armis retinere parta maioribus malueram.
15 cunctatione deliqui, virtute corrigam. vestra quidem et gloria in integro est, addita modestiae fama, quae apud summis mortalium spernenda est et a dis aestimatur." mul diademate caput Tiridatis evinxit; promptam equi manum, quae regem ex more sectatur, Monesi nobili
20 tradidit, adiectis Adiabenorum auxiliis; mandavitque Tigrani Armenia exturbari, dum ipse positis adversus Hyr-

sed nihil mutandum censent Freinshemius, Boxhornius, IGronovius. vivum exemplum, IFGronovius ait, est apud Caesarem (B. G. 1 32) in Sequanis. sane silentium, ut Longinus ait 9 3, interdum quavis oratione fortius. sed id in omnibus exemplis, quae proferri video, tantum est in exprimenda πάθους magnitudine, non in sensibus talibus, consiliis, cohortationibus, cuius generis est quod sequitur, in quo diserta oratio desideratur. itaque *aut* verum puto, quod iam edidit Beroaldus et nuper Broterius. mox *contineri* est retineri. Ern.

10. emendavit *certamina* Rhenanus. nam Puteolanus et seqq habent *certamen*. Puteolanus forte non assecutus est ed pr lectionem, in qua est *certamen in;* quod est corruptum pro *certamina*, quamquam G plane *certamen*. [M[a] *certam in.*] sensus est: videbar rem ita composuisse ut nulla odia et certamina talia inter nos esse putarent, qualia semper fore inter fratres de regno fuere. mox pacis *cessita* est violata. Ern.

12. *ipsis nunquam* vulgo. *exitium*] *abositium* M[a].

16. *in integro*] *integra* B. post sitio deest M[a].

19. *sectatur*] sic e M[a] edidit Beroaldus; sic est etiam in ed pr. *ctabatur* est a Puteolano; ipsum quoque rectum esset, si libris melioribus esset. sic BG. adde Tacitum infra c. 31 et Ern.

21. *exturbari*] M[a] *exturba*, et *exturbat*. puto Tacitum scripsisse *exturbet*, aut saltem *exturbare* sit Monesen cum istis copiis Tigranen exturbare Armenia et restituere Tiridaten. *exturbari* est a Beroaldo; et sic ceterae edd omnes. G. putarunt *mandari* esse pro *iubere*, ut alibi; quo sensu *exturbari* sequi deberet. similiter

discordiis vires intimas molemque belli ciet, provinciis Romanis minitans. quae ubi Corbuloni certis nuntiis audita sunt, legiones duas cum Verulano Severo et Vettio Bolano subsidium Tigrani mittit, occulto praecepto, compositius cuncta quam festinantius agerent: quippe bellum habere quam gerere malebat. scripseratque Caesari proprio duce opus esse, qui Armeniam defenderet: Suriam ingruente Vologese acriore in discrimine esse. atque interim reliquas legiones pro ripa Euphratis locat, tumultuariam provinciarium manum armat, hostiles ingressus praesidiis intercipit. et quia egena aquarum regio est, castella fontibus imposita; quosdam rivos congestu arenae abdidit. ea dum a Corbulone tuendae Suriae parantur, acto raptim agmine Moneses, ut famam sui praeiret, non ideo nescium aut incautum Tiranen offendit. occupaverat Tigranocertam, urbem copia defensorum et magnitudine moenium validam. ad hoc Niephorius amnis haud spernenda latitudine partem murorum

a c. 28 *operiri imperavit* male in nonnullis libris pro *operire*. mox *impositis* dedit Rhenanus et seqq. 1 Pichenam usque. Ern.

3. *Vectio*] scribe *Vettio*, ex lade (ap. Grut. p. 128 5): *C. Calvinio Pisone MVettio Bolano cos.* e huius Bolani bellica gloria Stas Silv. 5 2 34 ad filium eius Crispinum: *rigidi summam Mavorti agebat Corbulo, sed comitem illi sociumque laboris ille quoque regiis multum mirutus in armis Bolanum, atque illi curarum asperna suetus credere.* Lips. *Vettio* M², *Vetio* A et ed pr. itaque iam Ryckius et IGronovius rescripsere; eaque scriptura v. Ryckium ad 1. ante ed pr pro *certis* habet *nctis*; quod non spernam. sic *nium nunciis perfertur* Cicero ad Fr. 2 12. Ern.

5. *festinatius*] *festinantius* ed pr, Renanus e B, sqq. Ern. *confestinatius* M², omisso *quam*.

10. *hostiles ingressus*] intelligo loper quae ingredi provinciam sonnt aut possint Parthi. nam nonm ingressi eo tempore. *intercire* exprimit Graecorum διαλαμβάνειν; Polybius 5 99 et alii saepe de impositis itineri praesidiis utuntur. Ern.

11. *et quia*] non videtur hoc factum, quod iam olim esset, sed ut posthac esset. forte Tacitus *et quo egena aquarum regio esset, castella fontibus imposita*. Gron. verissime. Ern. A *egens*.

12. *abdidit*] sic ed pr, Rhenanus e B et seqq. at Puteolanus Beroaldus Alciatus *obdidit*, quod et e vetere codice laudat Ursinus, vitiose. *arenam obdidit*, at non *rivos*. male recepit Ryckius. Ern. Ursinus in vet. c. reperit: *congestis arenae obdidit*.

15. *occupaverat*] sic M², defenditque IGronovius. quia sic etiam ed pr, id secutus sum. vulgo *qui occupaverat*, inde a Puteolano. v. ad c. 19 et 44. Ern. *Tigranocertam* B, *tyranocertam* M², qui paulo ante *tygranem*. vulgo *Tigranocerta*.

16. *magn. moenium validam*] adeo ut Appianus (Mithr. 84) producat moenia Tigranocertae in altitudine ad 50 cubitos; quae in imo adaptata equorum stabulis. Lips.

hoc] vulgo *haec*.

ambit; et ducta ingens fossa, qua fluvio diffidebatur. in-
rantque milites et provisi ante commeatus; quorum subve
pauci avidius progressi et repentinis hostibus circumvent
magis quam metu ceteros accenderant. sed Partho ad e
5 sequendas obsidiones nulla comminus audacia: raris sagi
neque clausos exterret et semet frustratur. Adiabeni
promovere scalas et machinamenta inciperent, facile det
5 mox erumpentibus nostris caeduntur. Corbulo tamen, qu
vis secundis rebus suis, moderandum fortunae ratus mi
10 Vologesen qui expostularent vim provinciae illatam:
amicumque regem, cohortes Romanas circumsideri.
potius obsidionem, aut se quoque in agro hostili castra
siturum. Casperius centurio in eam legationem de
apud oppidum Nisibin septem et triginta milibus passu
15 Tigranocerta distantem adit regem et mandata ferociter
dit. Vologesi vetus et penitus infixum erat arma R
vitandi; nec praesentia prospere fluebant. irritum obs
tutus manu et copiis Tigranes; fugati qui expugnati
sumpserant; missae in Armeniam legiones, et aliae pr
20 ria paratae ultro irrumpere; sibi imbecillum equitem p
inopia: nam exorta vis locustarum ambederat quicquid
bidum aut frondosum. igitur metu abstruso mitiora
dens, missurum ad imperatorem Romanum legatos supp

1. etiam B et ed pr *inerantque milites*, quod e Ma recepit iam Pichena. [aberat *que*. Ma *inheserantque*, ut c. 31 extr. *inherat*.] post *quorum subvectu* est, qui commeatus dum subvehuntur in urbem et conquiruntur. Ern.

11. *circumsidere*] sic omnes scripti et editi praeter A, in quo est *circumsideri*, quod Ryckius recepit. recte. nam et passivum praecedit, et res ipsa ita postulat. omissio copulae post *regem* corruptelae locum fecit. Ern. *circumsedere* Ma.

12. lego *ocius*, non *potius*. Lips. sic Faernus. Boxhornius *protinus*. alterutrum verum est. Ern.

15. *Tigranocerta*] genus femininum supra 14 24 iam occurrit, et in ed pr etiam mox *Monesen amittere Tigranocertam iubet*. mirum tamen Tacitum eodem loco p variare, supra et hic. suspecta; et vereor ne vitio etsi non nescio etiam ex exemplum proferri, Mida. 67. aut *adiit* legendum pro *edit*. sic c. 7 ed pr *fuga perrumpit*, *lit*. bene a Puteolano *perrupit*. adde ad II 37. G; quod recepi. nam *dit*. de *vitandi* pro ad 2 43. Ern.

20. *pabuli inopia*] GO *opiam*. mox Ma et ed pr *vi locustarum aberat*. reliquae veteres edd *ederat*. sed Pichena Lipsi *ambederat* dederunt, nescio. Ern.

tenda Armenia et firmanda pace respondet. Monesen omittere Tigranocertam iubet; ipse retro concedit. haec plures ut formidine regis et Corbulonis minis patrata magnifice extollebant. alii occulte pepigisse interpretabantur ut omisso utrinque bello et abeunte Vologese Tigranes quoque Armenia abscederet. cur enim exercitum Romanum a Tigranocertis deductum? cur deserta per otium quae bello defenderant? an melius hibernavisse in extrema Cappadocia, raptim erectis tuguriis, quam in sede regni modo retenti? dilata prorsus arma, ut Vologeses cum alio quam cum Corbulone certaret, Corbulo meritae tot per annos gloriae non ultra periculum faceret. nam, ut rettuli, proprium ducem tuendae Armeniae poposcerat, et adventare Caesennius Paetus audiebatur. iamque aderat, copiis ita divisis ut quarta et duodecima legiones addita quinta, quae recens e Moesis excita erat, simul Pontica et Galatarum Cappadocumque auxilia Paeto obedirent, tertia et sexta et decuma legiones priorque Suriae miles apud Corbulonem manerent; cetera ex rerum usu sociarent partirenturve. sed neque Corbulo aemuli patiens; et Paetus, cui satis ad gloriam erat si proximus haberetur, despiciebat gesta, nihil caedis aut praedae, usurpatas nomine tenus urbium expugnationes dictitans: se tributa ac leges et pro umbra regis Romanum ius victis impositurum. sub idem tempus legati Vologesis, quos ad principem missos memoravi, revertere irriti, bellumque propalam sumptum a Parthis. nec Paetus detrectavit, sed duabus legionibus, quarum quartam Funisulanus Vettonianus eo

1. ed pr *amittere*. ea duo verba confundi supra iam vidimus ad 14 26. *amittere* verum puto, cui centies alterum usitatius substitutum; quamquam et paulo ante est *omittere*. Ern. *Tigranocertam* B et ed pr, *tyranocertam* M[a].

3. *magnifice*] sic edidi ex ed Puteolani, quam expressit Beroaldus et Alciatus. pro eo Rhenanus et B, ut opinor, reposuit *ac magnifica*, quod inde in omnes edd venit, nisi quod quaedam *et* pro *ac*; et sic quoque G. Mureto tamen placebat magis *magnifice*; idque ego ut latinius praetuli. sed non celabo in ed pr esse tantum *patrata extollebant*, quod fortasse optimum. eadem mox *Tigranocertis* sine praepositione. Ern. *patrata ac magnifica* BM[a].

13. *Caesennius Paetus*] qui male in Dionis eclogis, quas nuper Fulvius Ursinus dedit, Σέννιος scribitur. enimvero Κεσέννιος Πάετος etiam in Iosepho scribitur dicitarque Excidii 7 21 (7). an hic ipse qui sub Nerone praefuerat, etsi parum bona fama? aetas haud neget. Lips. adde ad 14 29. Ern.

27. *Funisulanus Vettonianus*] sic

in tempore, duodecimam Calavius Sabinus regebant, Am-
niam intrat, tristi omine. nam in transgressu Euphra-
quem ponte tramittebat, nulla palam causa turbatus equus,
qui consularia insignia gestabat, retro evasit. hostique
5 quae muniebantur, hibernaculis assistens semifacta equus
fuga perrupit seque vallo extulit. et pila militum arma,
magis insigni prodigio, quia Parthus hostis missilibus
8 decertat. ceterum Paetus spretis ominibus, necdum ad-
firmatis hibernaculis, nullo rei frumentariae provisu, rapit
10 exercitum trans montem Taurum reciperandis, ut ferunt,
Tigranocertis, vastandisque regionibus quas Corbulo integras
omisisset. et capta quaedam castella, gloriaeque et praedae
nonnihil partum, si aut gloriam cum modo aut praedam cum
cura habuisset. longinquis itineribus percursando quae de-
15 tineri nequibant, corrupto qui captus erat commeatu, et in-
stante iam hieme, reduxit exercitum, composuitque ad Ce-
sarem litteras quasi confecto bello, verbis magnificis, re-
9 vacuas. interim Corbulo nunquam neglectam Euphratis ri-
pam crebrioribus praesidiis insedit; et ne ponti iniciendo im-
20 pedimentum hostiles turmae afferrent (iam enim subla-

M[a] et ed pr. *Funisolanus* etiam A. *Funisulanus* bis occurrit ap. Cic. ad Att. 5 4, 10 15. vulgo *Famisulanus Vectonianus*. BG *Fimisulanus*. mox M[a] *tramittebat*. edd omnes *transm*. Ern.

1. *Calavius*] Freinshemius ad 6 9 volebat *Calvisius*, eundemque esse qui H. 1 48 memoratur. Ern. *regebant* B.

2. *tristione. nam* M[a].

3. *tramittebant* M[a], et c. 31 *tramittuntur*. vulgo *transmittebat, transmittuntur*.

equus qui] mos infrequens et inobservatus de hoc equo. geminum tamen locum habes in Plutarchi Crasso 36, qui inter prodigia pariter futurae cladis sic narrat: ἵππος δὲ τῶν στρατηγικῶν ἐπιφανῶς κεκοσμημένος, βίᾳ συνεπισπάσας τὸν ἡνίοχον εἰς τὸ ῥεῖθρον, ὑποβρύχιος ἠφανίσθη. item Obsequens 129, inter ea quae Pansae consuli haud laeta evenerunt, *equus phaleratus in ipsius conspectu festinans concidit*. Dionys. Ant. Rom. 24, qua parte de L. Quinctio dictatore iam electo: ὡς δὲ ἐγένετο, ἵππους τε αὐτῷ φαιδροὺς κεκοσμημένους εὐπρεπέσι [illegible] καὶ πελέκεις ἅμα τοῖς [illegible] ἑσθῆτάς τε ἀλουργεῖς καὶ [illegible] παράσημα, οἷς πρότερον [illegible] βασιλέων ἐκεκόσμητο ἀρχαῖ, [illegible] ἠνέγκαν. ut appareat equum [illegible] pluresve cum ornatu imperium consulari, si eum magistratum [illegible] gessisset, e publico datos, [illegible] quam specimen et notam [illegible] Tacitus hic consularia insignia [illegible] quia Caesennius Paetus ille [illegible] qui ante annum consul cum [illegible] nio Turpiliano fuerat. Lips. [illegible] de ad 14 29. Ern. [illegible] eraso *u*. et mox *ostia* [illegible]

8. *ominibus*] sic edd omnes [illegible] a Puteolano. BG et ed pr. [illegible] *bus*, solita istorum verborum [illegible] sione. id vitium etiam est [illegible] IFGronovii. Ern.

19. *et ne*] B *ut ne*.

tuna contra daret, saluti consuluisse. qua desperatione exercitus dux subactus primas tamen litteras ad Vologesen non supplices sed in modum querentis composuit, quod pro Armeniis semper Romanae dicionis, aut subiectis regi quem imperator delegisset, hostilia faceret: pacem ex aequo utilem. nec praesentia tantum spectaret. ipsum adversus duas legiones totis regni viribus advenisse: at Romanis orbem terrarum reliquum, quo bellum iuvarent. ad ea Vologeses nihil pro causa, sed opperiendos sibi fratres Pacorum ac Tiridaten rescripsit; illum locum tempusque consilio destinatum quid de Armenia cernerent; adiecisse deos dignum Arsacidarum, simul et de legionibus Romanis statuerent. missi post a Paeto nuntii et regis colloquium petitum, qui Vasacen praefectum equitatus ire iussit. tum Paetus Lucullos Pompeios et si qua Caesares obtinendae donandaeve Ar-

1. *contra daret*] *contradiceret* B.
4. *regi*] *rei* M[a].
5. *utile* M[a], *utili* B et mox *ne pr.*
11. *quid*] G *qui*, quod accipiendum pro *quo*; quod e vetere codice laudat Ursinus, et est in AM[a] et ed pr *quod*. unde mihi non dubium est hic *qui* aut *quo* legendum esse. *quo* et *quod* millies in libris confundantur; et h. l. etiam e seq voce litera adhaesit. *qui* autem pro *quo* saepe, ut apud Liv. 3 39 in ms Guelferbytano membranaceo. atque etiam verbum *cernere* accusativum illum *quid* vel *quod* plane respuit, cum absolute dicatur, ut omnes sciunt. itaque sic correxi. secutus nos est Broterius. in ceteris Gronovio assentior, nec probo Ryckium, qui ex A rescripsit *quo de Armenia cernerent, quod se fastigioque dignum Arsacidarum.* quae interpolata esse in promtu est. et tamen probat etiam Graevius (ep. ad Heins. t. 4 coll. Burm. p. 187). etiam Heinsius *illis.* sed ante p. 158 coniecerat Graevius *adiecisse deos dignam Arsacidarum;* Heinsius autem p. 163 *dignum vi Arsacidarum – statuere* ex 2 3, idque placebat Graevio p. 170. Ern.

adiecisse deos dignum] locus de quo tria verba non possum hiscere. Lips. ego vero locum hunc sanum integrumque et tantum explicandum contendo. sensus, ut brevissime dicam: tum temporis hoc ipso in loco fore opportunum consultare quid decernerent de Armeniae possessione simul, et (quam dii rem dederint dignam Arsacidarum maiestate) quid statuerent de legionibus Romanis, quam illis legem pacis darent. *consilio quid cernerent*, breviter est, quo tractaretur quid decernerent, quem finem controversiae de Armenia imponerent, ut 13 56 *arbitrium quid darent*, *quid adimerent*. *adiecisse deos*, deum benignitate accessisse materiam deliberandi multo ampliorem et vix speratam, sed dignissimam magnitudine Parthica, nimirum quid placeat fieri de legionibus Romanis: adeo eas in potestatem esse. vel, deos fecisse ut ipse adiicere superiori orationi sequentia verba posset. Seneca de benef. 1 10: *ceterum idem semper de nobis pronuntiare debemus, malos esse nos, malos fuisse (invitus adiiciam) et futuros esse.* haeserunt in hoc verbo et apud Livium 10 7. Gron.

12. *et*] malim *ut*.
13. *post a*] *posthac* M[a].
15. *si qua Caesares*] sic coniecit Pichena e scriptura M[a] *si quace*

Arsamosata nomen est, abditi, data in praesidium cohorte e disperso milite, qui in uno habitus vagum hostem prompta sustentavisset. aegre compulsum ferunt ut instantem Corbuloni fateretur. nec a Corbulone properatum, quo gliscentibus periculis etiam subsidii laus augeretur. expediri tamen itineri singula milia ex tribus legionibus et alarios octingentos, parem numerum e cohortibus iussit. at Volegesus, quamvis obsessa a Paeto itinera hinc peditatu inde equitatu accepisset, nihil mutato consilio, sed vi ac minis alares exterruit, legionarios obtrivit, uno tantum centurione Tarquitio Crescente turrim, in qua praesidium agitabat, defendente ausso, factaque saepius eruptione et caesis qui barbarorum propius suggrediebantur, donec ignium iactu circumveniretur. peditum si quis integer, longinqua et avia, vulnerati cum repetivere, virtutem regis, saevitiam et copias gentium, cuncta metu extollentes, facili credulitate eorum qui ceteri pavebant. ne dux quidem obniti adversis, sed cuncta adversitiae munia deseruerat, missis iterum ad Corbulonem precibus, veniret propere, signa et aquilas et nomen reliquum infelicis exercitus tueretur: se fidem interim, donec vita suppeditet, retenturos. ille interritus, et parte copiarum quae Suriam relicta ut munimenta Euphrati imposita retineremus, qua proximum et commeatibus non egenum, regionem Commagenam, exin Cappadociam, inde Armenios petivit. sequebantur exercitum, praeter alia sueta bello, magna vis camelorum onusta frumenti, ut simul hostem famemque de-

uno BM[a], ed pr, Pichena cum seqq. ceteri *in unum*. Ern.

3. *et*] copulam habent M[a] et editi ante Rhenanum, qui delevit; nisi quod ed pr *ut* pro *et*. restituit Pichena. si libri auctoritate Rhenanus delevit, probo. in BG quidem non est a prima manu, sed supra adscripta. Ern.

instantem] durum mihi semper visum. G *instatem*. credo verum esse *necessitatem*. Ern.

8. *inde*] B *hinc*. post Faernus *sed* delebat; quod est sane alienum ac durum. deinde *factaque* BM[a] et ed pr. denique *per longinqua* vitiose Puteolanus et seqq. *per natum* e terminatione praecedentis ubi: abest ab ed pr; deleri Rhenanus. Ern.

13. *circumveniretur* B.

18. *iterum*] sic ABM[a], edd Rhenani et seqq omnes. ed edd Puteolani Beroaldi Alciati quod natum e compendio rae; et saepe in mss inde confunduntur. v. Burm. ad Caes. 36, Drak. ad Liv. Freinshemius coniiciebat mox *retenturos* bene editum a Pichena ex M[a], est etiam in B et ceteris ante Pichenam est item post *sueta* pro *assueta*.

26. *camelorum*] de usu camelorum

alia ex rebus infaustis, quorum simulacrum ab Armeniis usurpatum est. namque et munimenta ingressi sunt, antequam agmen Romanum excederet, et circumstetere vias, captiva olim mancipia aut iumenta agnoscentes abstrahentes-
5 que. raptae etiam vestes, retenta arma, pavido milite et concedente, ne qua praelii causa exsisteret. Vologeses armis et corporibus caesorum aggregatis, quo cladem nostram testaretur, visu fugientium legionum abstinuit. fama moderationis quaerebatur, postquam superbiam expleverat. flu-
10 men Arsaniam elephanto insidens, proximus quisque regem vi equorum perrupere, quia rumor incesserat pontem cessurum oneri dolo fabricantium. sed qui ingredi ausi sunt,
16 validum et fidum intellexere. ceterum obsessis adeo suppeditavisse rem frumentariam constitit ut horreis ignem inice-
15 rent, contraque prodiderit Corbulo Parthos inopes copiarum et pabulo attrito relicturos oppugnationem, neque se plus tridui itinere afuisse. adicit iure iurando Paeti cautum apud

inde a Pichena recentiores. ceterae *nam*, *decederet*, quod e superioribus [et B] repetitum a Rhenano. sed hic intelligendum *munimentis castrorum*, non *Armenia*. Ern.

8. *fama*] ed pr addit *nam*; atque id manus secunda, Candidi scilicet, adiecerat in G. mox BG *in elephanto*. Ern.

10. *proximus*] *et proximus* vulgo. — suspicor de loci defectu. nonne plerique Parthorum in equis (talis illorum militia), non solum proximi regis? certe. adde quod Dio l. c. disertim narrat *regem quidem elephanto, alios sine usu ullo pontis, set prius, transisse.* αὐτὸς μὲν (ὁ βασιλεὺς) ἐπ' ἐλέφαντος, οἱ δὲ ἄλλοι, ὥσπερ καὶ πρότερον, ἀνεχώρησαν. itaque fidenter, fortasse et feliciter, expleo: *et proximus quisque regi, alii vi equorum.* hac mente, rex quidem in elephanto, et in simili bellua eius exemplo primores transmisere, aliud vulgus in equis. Lips. ABGM[a] et ed pr *regem*, quod exprimendum curavi. etenim est exquisitius; unde mutatum hic, ut centies alibi, in notiorem casum. sic et mss alii apud Broterium. Lipsius sine necessitate *alii* addi vult. proximi regi secuti sunt eum: cetera multitudo libere et varie vel ponte vel natando transiere. mox *fidum* firmat etiam ed pr, BC. at *firmum* ceterae edd ante Rhenanum et G. Ern.

15. *prodiderit Corbulo*] in commentariis, opinor, aut historia harum rerum. Plinius certe Corbulonem inter scriptores censuit, Indice lib. 5 et 6. Lips.

17. *affuisse* M[a], mutatum in *aufuisse:* idem *adicit* dedit pro vulgari *adiecit*.

cautum apud signa] specta, invenis. iuramenta Romanorum apud signa, i. e., uti ego interpretor, apud principia. illic enim signa. et plerosque castrorum solennes actus apud principia notabis celebratos. dabo exempla, et labore meo levabo tuum. ius in principiis dictum. Livius 28 24: *tribunos tamen iura reddere in principiis sinebant.* edicta ibi proposita. Vulcatius in Avidio Cassio 6: *nam statim et ad signa edici iussit, et programma in parietibus fixit, ut si quis cinctus inveniretur in Daphne, discinctus rediret.* litterae lectae et habitae

10 eum nobiles habere quos ab epistolis et libe

2. *deinde* vulgo.

8. *atavum*] sic scripti et editi omnes praeter Ryckium, qui ex admonitione Ruperti (ep. 60 p. 542 ad Reines.) et Valesii (ad Excerpt. Dionis 62 27) edidit *abavum*. fuisse enim fratrem Marci et Lucii Silanorum, abnepotum Augusti, Agrippinae fraude interfectorum 13 1. sed res mihi nondum satis liquida; de qua etiam Reinesius dubitabat. itaque non ausus sum Ryckium imitari. Ern.

iussi] sic edidi cum Ryckio pro *iussi id*, quod est in G atque edd omnibus praeter pr. etiam in B *id* erat a manu secunda adscripium. nec est in AM[a], nec sententia fert. non enim iussi sunt obiicere genus, sed quae sequuntur. Ern.

9. vulgo *novis rebus*.

10. *nobiles*] nobilium vox mihi suspecta, atque alii examinanti. qui enim ista tam viles nobiles, qui alteri suae sortis ad tale officium se submitterent? imo nec principes ipsi nobiles ad ea munera habebant, sed libertos. primus Vitellius (verba Taciti H. 1 58) *ministeria principatus per libertos agi solita in equites Romanos disposuit*. sed nec ea dispositio firma. vix coepta

quosdam ex equ
id Dio inseruit
monui) ad aevi
illinc sumpsit.
non sic fuit.
nunc locum?
aut vocem eam
abiiciendamque
ctam, aut mutan
nullos habere.
biles suspecti L
qui disputat (
quam dicunt Ro
tavit huic nost
enim principum
mo huius nomin
quemquam inge
lem, adeo con
modi officium
non cepisse oste
terpretatur Cae
pum malorum i
rem nobilitatem
erat principum
bilitatis modo
sed etiam civiu
plebe Quiritium
servis et liber
mandabantur.
ceps quidem an
in privato? se
quam re atque
vel se vel liber

a contra daret, saluti consuluisse. qua desperatione ex-
tus dux subactus primas tamen litteras ad Vologesen
supplices sed in modum querentis composuit, quod pro
neniis semper Romanae dicionis, aut subiectis regi quem
erator delegisset, hostilia faceret: pacem ex aequo uti-
. nec praesentia tantum spectaret. ipsum adversus duas
ones totis regni viribus advenisse: at Romanis orbem
arum reliquum, quo bellum iuvarent. ad ea Vologeses
l pro causa, sed opperiendos sibi fratres Pacorum ac
idaten rescripsit; illum locum tempusque consilio destina-
quid de Armenia cernerent; adiecisse deos dignum Ar-
darum, simul et de legionibus Romanis statuerent.
si post a Paeto nuntii et regis colloquium petitum, qui
acen praefectum equitatus ire iussit. tum Paetus Lucul-
Pompeios et si qua Caesares obtinendae donandaeve Ar-

contra daret] *contradiceret* B. *regi*] *rei* M[a].
utile M[a], *utili* B et mox *ne pr.*
l. *quid*] G *qui*, quod accipieu-
pro *quo*; quod e vetere co-
laudat Ursinus, et est in AM[a]
d pr *quod*. unde mihi non
um est hic *qui* aut *quo* legen-
esse. *quo* et *quod* millies in
s confunduntur; et h. l. etiam
q voce litera adhaesit. *qui* an-
pro *quo* saepe, ut apud Liv. 3
n ms Guelferbytano membrana-
atque etiam verbum *cernere*
sativum illum *quid* vel *quod*
e respuit, cum absolute dicatur,
omnes sciunt. itaque sic cor-
. secutus nos est Broterius.
eteris Gronovio assentior, nec
o Ryckium, qui ex A rescri-
quo de Armenia cernerent,
l se fastigioque dignum Arsa-
rum. quae interpolata esse in
atu est. et tamen probat etiam
evius (ep. ad Heins. t. 4 coll.
n. p. 187). etiam Heinsius *illis.*
ante p. 158 coniecerat Grae-
adiecisse deos dignam Arsacida
; Heinsius autem p. 163 *di-*
m vi Arsacidarum – statuere ex
, idque placebat Graevio p. 170.
.
diecisse deos dignum] locus de
tria verba non possum hiscere.
Lips. ego vero locum hunc sanum integrumque et tantum explicandum contendo. sensus, ut brevissime dicam: tum temporis hoc ipso in loco fore opportunum consultare quid decernerent de Armeniae possessione simul, et (quam dii rem dederint dignam Arsacidarum maiestate) quid statuerent de legionibus Romanis, quam illis legem pacis darent. *consilio quid cernerent*, breviter est, quo tractaretur quid decernerent, quem finem controversiae de Armenia imponerent, ut 13 56 *arbitrium quid darent*, *quid adimerent*. *adiecisse deos*, deum benignitate accessisse materiam deliberandi multo ampliorem et vix speratam, sed dignissimam magnitudine Parthica, nimirum quid placeat fieri de legionibus Romanis: adeo eas in potestatem esse. vel, deos fecisse ut ipse adiicere superiori orationi sequentia verba posset. Seneca de benef. 1 10: *ceterum idem semper de nobis pronuntiare debemus, malos esse nos, malos fuisse* (*invitus adiiciam*) *et futuros esse.* haeserunt in hoc verbo et apud Livium 10 7. Gron.

12. *et*] malim *ut*.

13. *post a*] *posthac* M[a].

15. *si qua Caesares*] sic coniecit Pichena e scriptura M[a] *si quace*

10 secretas querimonias, quod tantum aditur
ne modicos quidem egressus tolerarent, su
tuita aspectu principis refoveri. ergo ut in
tudinibus proxima pignora praevalerent, it
num vim plurimam habere, parendumque
15 atque talia plebi volentia fuere, voluptat
quae praecipua cura est, rei frumentariae
esset, metuenti. senatus et primores in in
cul an coram atrocior haberetur: dehinc, qu
37 timoribus, deterius credebant quod evenerat.

cia ei attribuit. ita palam lati erroris illius Pausanias liberatur; qui non hoc vult, ut Sardinia tunc demum provincia sit facta, non hercules, non, sed ut cum populo permutata. hoc tamen ipsum an vere? ambigas iure, quia Strabo libro ultimo et Dio 53 12 Sardiniam iam inde a prima divisione Augusti collocant inter populares. quod si mutatum a mediis principibus, Dionem id non monuisse profecto mirum est. LIPS. mox ed pr *caussae incertae fuere.* R *machinationibus*, sed cum obelo. ita Ursinus et Muretus volebant, male. in illius itineris cogitatione nullis machinationibus opus erat. ERN.

exinde. sensus
bitura, non
Romae esset.
re Ma.

5. *veneratus*]
et sic edidit Pi
raturos, BG ve
dem sensus req
habet *illic.*

9. *maestos* ci
vium moestos.

10. *auditurus*

15. *plebi* vo
edd veteres,
opinor, opera
et Beroaldi va
restituit bene

tenda Armenia et firmanda pace respondet. Monesen omittere Tigranocertam iubet; ipse retro concedit. haec plures ut formidine regis et Corbulonis minis patrata magnifice extollebant. alii occulte pepigisse interpretabantur ut omisso utrinque bello et abeunte Vologese Tigranes quoque Armenia abscederet. cur enim exercitum Romanum a Tigranocertis deductum? cur deserta per otium quae bello defenderant? an melius hibernavisse in extrema Cappadocia, raptim erectis tuguriis, quam in sede regni modo retenti? dilata prorsus arma, ut Vologeses cum alio quam cum Corbulone certaret, Corbulo meritae tot per annos gloriae non ultra periculum faceret. nam, ut rettuli, proprium ducem tuendae Armeniae poposcerat, et adventare Caesennius Paetus audiebatur. iamque aderat, copiis ita divisis ut quarta et duodecima legiones addita quinta, quae recens e Moesis excita erat, simul Pontica et Galatarum Cappadocumque auxilia Paeto obedirent, tertia et sexta et decuma legiones priorque Suriae miles apud Corbulonem manerent; cetera ex rerum usu sociarent partirenturve. sed neque Corbulo aemuli patiens; et Paetus, cui satis ad gloriam erat si procimus haberetur, despiciebat gesta, nihil caedis aut praedae, usurpatas nomine tenus urbium expugnationes dictitans: se tributa ac leges et pro umbra regis Romanum ius victis impositurum. sub idem tempus legati Vologesis, quos ad principem missos memoravi, revertere irriti, bellumque prosalam sumptum a Parthis. nec Paetus detrectavit, sed duabus legionibus, quarum quartam Funisulanus Vettonianus eo

1. ed pr *amittere*. ea duo vera confundi supra iam vidimus ad 4 26. *amittere* verum puto, cui entiae alterum usitatius substituerunt; quamquam et paulo ante est *amittere*. Ern. *Tigranocertam* B et ed pr, *tyranocertam* M[a].

3. *magnifice*] sic edidi ex ed Puteolani, quam expressit Beroaldus et Alciatus. pro eo Rhenanus B, ut opinor, reposuit *ac magnifica*, quod inde in omnes edd venit, nisi quod quaedam *et* pro *ac*; et sic quoque G. Mureto tamen placebat magis *magnifice*; idque ego ut latinius praetuli. sed non celabo in ed pr esse tantum *patrata extollebant*, quod fortasse optimum. eadem mox *Tigranocertis* sine praepositione. Ern. *patrata ac magnifica* BM[a].

13. *Caesennius Paetus*] qui malo in Dionis eclogis, quas nuper Fulvius Ursinus dedit, Σέννιος scribitur. enimvero Κεσέννιος Πάετος etiam in Iosepho scribitur diciturque Excidii 7 21 (7). an hic ipse qui sub Nerone praefuerat, etsi parum bona fama? aetas haud neget. Lips. adde ad 14 29. Ern.

27. *Funisulanus Vettonianus*] sic

in tempore, duodecimam Calavius Sabinus regebat, Armeniam intrat, tristi omine. nam in transgressu Euphratis, quem ponte tramittebat, nulla palam causa turbatus equus, qui consularia insignia gestabat, retro evasit. hostium
5 quae muniebantur, hibernaculis assistens semifacta equi fuga perrupit seque vallo extulit. et pila militum arcem magis insigni prodigio, quia Parthus hostis missilibus sui
8 decertat. ceterum Paetus spretis ominibus, necdum satis firmatis hibernaculis, nullo rei frumentariae provisu, tot
10 exercitum trans montem Taurum reciperandis, ut Tigranocertis, vastandisque regionibus quas Corbulo integras omisisset. et capta quaedam castella, gloriaeque et praesidii nonnihil partum, si aut gloriam cum modo aut praedam cum cura habuisset. longinquis itineribus percursando quae
15 tineri nequibant, corrupto qui captus erat commeatu, et instante iam hieme, reduxit exercitum, composuitque ad Caesarem litteras quasi confecto bello, verbis magnificis, rem
9 vacuas. interim Corbulo nunquam neglectam Euphratis ripam crebrioribus praesidiis insedit; et ne ponti iniciendo impedimentum hostiles turmae afferrent (iam enim sublata
20

M[a] et ed pr. *Funisolanus* etiam A. *Funisulanus* bis occurrit ap. Cic. ad Att. 5 4, 10 15. vulgo *Famisulanus Vectonianus*. BG *Fimisulanus*. mox M[a] *tramittebat*. edd omnes *transm*. Ern.

1. *Calavius*] Freinshemius ad 6 9 volebat *Calvisius*, eundemque esse qui H. 1 48 memoratur. Ern. *regebant* B.

2. *tristione. nam* M[a].

3. *tramittebant* M[a], et c. 31 *tramittuntur*. vulgo *transmittebat, transmittuntur*.

equus qui] mos infrequens et inobservatus de hoc equo. geminum tamen locum habes in Plutarchi Crasso 36, qui inter prodigia pariter futurae cladis sic narrat: ἵππος δὲ τῶν στρατηγικῶν ἐπιφανῶς κεκοσμημένος, βίᾳ συνεπισπάσας τὸν ἡνίοχον εἰς τὸ ῥεῖθρον, ὑποβρύχιος ἠφανίσθη. item Obsequens 129, inter ea quae Pansae consuli haud laeta evenerunt, *equus phaleratus in ipsius conspectu festinans concidit*. Dionys. Ant. Rom. 24, qua parte de L. Quinctio dictatore iam electo: [illegible] ἵππους τε αὐτῷ φαλαρὰ κεκοσμημένους εὐπρεπέσι [illegible] καὶ πελέκεις ἅμα [illegible] ἐσθῆτάς τε ἀλουργοῦς καὶ [illegible] παράσημα, οἷς πρότερον [illegible] βασιλέων ἐκεκόσμητο [illegible] ἠνέγκαν. ut apparet equum pluresve cum ornatu imperatoris consulari, si eum magistratum gessisset, e publico datos, [illegible] quam specimen et notam [illegible] Tacitus hic consularia [illegible] quia Caesennius Paetus [illegible] qui ante annum consul cum [illegible] nio Turpiliano fuerat. Liv. [illegible] de ad 14 29. Ern. [illegible] eraso *u*. et mox [illegible]

8. *ominibus*] sic edd [illegible] a Puteolano. BG et ed [illegible] *bus*, solita istorum verborum [illegible] sione. id vitium etiam [illegible] IFGronovii. Ern.

19. *et ne*] B *si ne*.

quis ad concilium sociorum referret agendas apud senatum propraetoribus prove consulibus grates, neu quis ea legatione fungeretur.

Isdem consulibus gymnasium ictu fulminis conflagravit, effigiesque in eo Neronis ad informe aes liquefacta. et motu terrae celebre Campaniae oppidum Pompeii magna ex parte proruit. defunctaque virgo Vestalis Laelia, in cuius locum Cornelia ex familia Cossorum capta est.

Memmio Regulo et Verginio Rufo consulibus natam sibi ex Poppaea filiam Nero ultra mortale gaudium accepit, appellavitque Augustam, dato et Poppaeae eodem cognomento. locus puerperio colonia Antium fuit, ubi ipse generatus erat. iam senatus uterum Poppaeae commendaverat dis, votaque publice susceperat; quae multiplicata exsolutaque. et additae supplicationes templumque Fecunditati, et certamen ad exemplar Actiacae religionis decretum, utque Fortunarum

sultum, quoniam illud Augusti post diem permittit laudationes, hoc plane et plene tollit. Lips.

2. *Proveconsulibus*] Valesius ad Amm. 30 5 corrigit *proqueconsulibus*. quod sane rectius: nam de utrisque pari modo cavetur. et saepe in his particulis peccatum, ut ap. Suet. Aug. 43 *maiorum minorumve* pro *minorumque*. Ern.

5. *effigies usque in* M^a.

motu terrae] dissentit Seneca, qui (Nat. Q. 6 1) ad sequentes consules refert hunc terrae motum expressim: *Pompeios celebrem Campaniae urbem desedisse terrae motu, Lucili virorum optime, audivimus; et quidem diebus hibernis, quos vacari a tali periculo maiores nostri solebant promittere.* (observa. ergo statim consulibus novis, ut anni totius necessario in alterutro error sit.) *Nonis Februarii fuit hic motus, Regulo et Verginio consulibus.* et hercle tam adseverat id distincte, ut credam vitium esse non Taciti (non id convenit in fidei et diligentiae unicae scriptorem) sed Aegisthi alicuius; cuius adulteria et traiectiones compluries agnosco in hac regia vere sponsa. Lips. dixi ad I 68 (ubi *prorupere*, non *prorumpere* volui in verbis Curtii) apud bene Latinos semper ποιητικῶς poni τὸ *proruere*. auctor quidem Aetnae vulgo v. 307: *rupes aliquas penitasque cavernas proruere.* sed cum Scaliger ibi testetur veteres libros habere *provehere*, censeo scribendum *procidere*. quemadmodum et apud Val. Flaccum 7 599: *in caput inque humeros ipsa vi molis et irae procidit*, ubi editur *proruit*. tale vitium et hic oblatum Tacito, qui scripserat *et motus terrae*. ut Livius 22 5: *eum terrae motum, qui multarum urbium Italiae magnas partes prostravit, montes lapsu ingenti proruit.* Seneca Nat. Q. 6 1: *hic motus Campaniam magna strage vexavit.* Gron. verum puto. Ern.

9. *Memmio Regulo et Verginio Rufo*] restitue iis praenomina vera ex lapide (ap. Grut. p. 8) praeter mentem Onufrii Fastorum scriptoris: *votum solverunt I. m. L. Verginio Rufo. C. Memmio Regulo coss.* Lips.

12. abest verbum *fuit* a BG et aliis, ed Rhenani et seqq usque ad Pichenam. Ern.

13. *iam sen. uterum*] ante *uterum* legebatur *interim*, quod Rhenanus sustulit. deerat in Bud. ubi 2 m. intrusit.

16. *Atticae religionis*] Panatho-

effigies aureae in solio Capitolini Iovis locarentur; ludicrum circense, ut Iuliae genti apud Bovillas, ita Claudiae Demitiaeque apud Antium ederetur. quae fluxa fuere, quantum intra mensem defuncta infante. rursusque exortae adulationes censentium honorem divae et pulvinar aedemque et sacerdotem. atque ipse ut laetitiae, ita maeroris immodicus egit. adnotatum est, omni senatu Antium sub recentem partum effuso, Thraseam prohibitum immoto animo praenuntium imminentis caedis contumeliam excepisse. secutam dehinc vocem Caesaris ferunt, qua reconciliatum se Thraseae apud Senecam iactaverit, ac Senecam Caesari gratulatum. unde gloria egregiis viris et pericula gliscebant.

24 Inter quae, veris principio, legati Parthorum mandata regis Vologesis litterasque in eandem formam attulere. se

naea Atheniensium intellegi volunt, de quibus apud Graecos obvii loci. dubito. nam Panathenaeis respondebant Romanae Quinquatrus. nescio an hoc certamen novum. in libris etiam vacillare scripturam video. quorum V optimus *accicaeque* praefert, F *anciatae*. an fuit *Actiacae religionis* sive potius *regionis*? nec enim maior hic quam in aliis ludis religio. enimvero in Suetonio lego, Aug. 18, ab eo principe institutos *Nicopoli apud Actium ludos quinquennales, quo celebratior eius victoriae memoria in posterum esset*. et durasse eos ad inferiora tempora, Mamertinus in Paneg. docet c. 9: *urbs Nicopolis conciderat; et certamen ludicrum, lustris omnibus solitum frequentari, intermiserat temporis maesti deforme institium*. fuit autem certamen triplex, gymnicum musicum et equestre, ut Dio tradit 51 1. haec mea olim mens, sed ut multa in hac ἀρχαιολογίᾳ incerta nec unquam emenda, hic etiam dissentiunt, et vir pereruditus (PFaber) tuetur vulgatam lectionem, et explicat in Agonistici sui 3 29. Lips. *Actiacae* firmat ed pr, quae plane habet *acciacae*, quod est etiam in G, a manu secunda tamen. nam ante fuit, ut e lemmate marginis patet, *atricae*; e quo forte *atticae* a Puteolano factum. [*actice* B.] vulgata lectio *atticae* inde a Puteolano editos obtinet. mihi *Actiacae* placet, quod et cum Brotero recepi, qui et in R reperit, non *Antiatis* vel *Antiatinae* Grotii, quod Ryckius probabat. [*antiacae* A.] nam *certaminis* verbum indicat Graeci ritus ludos fuisse, quales Actiaci. *Atticae* si aliud esset quam coniectura, non adeo displiceret. non Graecorum certaminum forma sumta ex Attica petita. quia vero Actiaci ludi ab Augusto instituti maximeque in honore erant, non abhorret ab eorum exemplar certamen decretum esse. quod IGronovius e lectione M coniicit *Accicreae*, ab ἀξίνῃ, an alicui placere possit dubito. Ern.

1. *locarentur*] sic ABM[a], ed pr. IGronovius. ceteri libri *collocarentur*. parum refert. nam verbum *locare* hic malim sensu ponendi, quam pro redemtoribus faciendum mandare, accipere. Ern.

2. *Iuliae gentis apud Bovillas*] 2 41. Lips. *vobillas* M[a], ut l *Iobis* et c. 24 *adprovatam*.

12. *gloria*] sic mss et edd veteres omnes. non ergo vulgo est *gloriae*, ut Pichena scribit. in Lipsiana reperi, in quas e Rhenani secunda fluxit, ubi est vitium operarum. mox *inter quae* BGM[a], edd pr, Pichenae, seqq. ceterae *interim*. Ern.

›s nummos. quae quanquam popularia in irritum cade-
, quia pervaserat rumor ipso tempore flagrantis urbis
e eum domesticam scenam et cecinisse Troianum exci-
ı, praesentia mala vetustis cladibus assimulantem. sexto
ıum die apud imas Esquilias finis incendio factus, prorutis
immensum aedificiis, ut continuae violentiae campus et
t vacuum caelum occurreret. necdum posito metu redi-
levius rursum grassatus ignis, patulis magis urbis locis;
ıe strages hominum minor, delubra deum et porticus
enitati dicatae latius procidere. plusque infamiae id in-
ium habuit, quia praediis Tigellini Aemilianis prorupe-

n irritum] praepositionem omit- et hic et c. 51.

rumor] GH *rumore*. ed pr *ru-* , sive ultima litera e sequente adhaesit, sive fuit *in ipso tem-* sed vulgatum verum puto. nim solennis formula dicendi. Drak. ad Liv. 5 18. Ern.

sexto demum die] at Suetonius ex dies septemque noctes ea saevitum. uterque longe abit ide prisco, qui novenos com- rat dies, Romae ad Basilicam : *ex voto suscepto, quod diu neglectum nec redditum, in- rum arcendorum caussa, quan- bs per novem dies arsit Nero- temporibus. et hac lege de- a est, ne cui liceat intra hos nos aedificium exstruere.* con- i facile noster potest, quia mox ignem rediisse, primum ut in- um sex dierum fuerit, alterum . Suetonium, aut lapidem cer- on excuso. Lips. fragmentum ptionis edidit etiam Reinesius . n. 19, non memor integram apud Gruterum 61 3. Ern.

proruptis] lege omnino *prorupde* quo verbo diximus ad 1 incendium *prorumpit*, et mare *ptum* et similia: sed aedes *untur*, ut incendium ruina ex- atur. Gron. sic placebat et lotio, recte. vid. iatt ad Cae- B. G. 3 26, ubi similiter libri *proruptis*, ut alibi. adde Drak. iv. 4 29. recepit et Broterius.

7. *redibat*. **levis*] inussi notam. tamen legi potest, sententia incolumi, *rediit, at levius rursum grassaturus ignis.* Lips. distinctio Lipsii est a Rhenano; quae nunc est, a Pichena. mss mire turbant, ut haud liceat aliquid certi extricare. M[a] *necdum p'* [*post* Furia] *metus aut rediebat levis. i rursum* [*lebis rursum* idem] *grassatus ignis.* G *necdum post metus aut residebat levis: nec dum posito metu satis credebatur, cum levis rursum grassatus ignis:* quae sunt e duobus codicibus ducta, ut facile apparet. A *nec dum posito metus redibat non levis, et rursum grassatus ignis;* quod recepit Ryckius. alteram lectionem G Muretus pro coniectura dedit, eaque est etiam in edd Puteolani et Beroaldi. ed pr *necdum metus post aut redibat levis, et rursum grassatus ignis.* quod Rhenanus dedit (*necdum posito metu redibat. levis* etc.), omnes deinde secuti sunt usque ad Pichenam; quod Heinsius in margine Morellianae corrigit addito *haud* ante *levis*. larga materia est exercendi coniecturas exitum vix habituras. Broterius e vestigiis C et ed pr textum sic concinnavit: *nec dum p. metu, redibat haud levis, et rursum grassatus ignis.* cur autem non *haud leviter r. gr. ignis?* nam *ignis levis* omnino non admodum placet. Ern. B *necdum post metus redibat levis rursus gr. i.*

11. *Aemilianis*] puto legendum *in Aemilianis*. Aemiliana enim locus

quem populus Romanus Gnaeo Pompeio bellum Piraticum
gesturo dederat. regressum Paetum, cum graviora metueret,
facetiis insectari satis habuit Caesar, his ferme verbis, igno-
scere se statim, ne tam promptus in pavorem longiore sol-
26 licitudine aegresceret. at Corbulo quarta et duodecima le-
gionibus, quae fortissimo quoque amisso et ceteris exercitis
parum habiles praelio videbantur, in Suriam translatis, sex-
tam inde ac tertiam legiones, integrum militem et crebris
ac prosperis laboribus exercitum, in Armeniam ducit. ad-
10 diditque legionem quintam, quae per Pontum agens expers
cladis fuerat, simul quintadecumanos recens adductos, et
vexilla delectorum ex Illyrico et Aegypto, quodque alarum
cohortiumque, et auxilia regum in unum conducta apud
Melitenen, qua transmittere Euphraten parabat. tum lustra-
15 tum rite exercitum ad concionem vocat, orditurque magni-
fica de auspiciis imperatoriis rebusque a se gestis, adversa
in inscitiam Paeti declinans, multa auctoritate, quae vim
27 militari pro facundia erat. mox iter Lucio Lucullo quon-
dam penetratum, apertis quae vetustas obsaepserat, pergit,
20 et venientes Tiridatis Vologesisque de pace legatos haud
aspernatus, adiungit iis centuriones cum mandatis non insi-
tibus: nec enim adhuc eo ventum ut certamine extremo

1. *quem* habent edd inde a Rhenano omnes, cum BG, idque probabat IFGronovius. edd ante Rhenanum *quam*, quod malebat Freinshemius. *quem* verum est, nisi *quam* factum est e *quantum*, ut saepe alibi. pro *in tantum* dici potest *in eum*; unde commode sequi potest *quem*. de Pompeii infinito imperio, lege Gabinia accepto, v. Plutarch. in Pomp. c. 40 p. 631 et Dion. 36 6. Ern.

14. *Melitenen*] Ptolemaeo 6 3 *Μελιτινή*, Susianae pars. Lips. at hic Cappadociae Melitene intelligenda, ut bene Ryckius. nam illa longe ultra Euphraten: hanc Euphrates ab ortu praeterfluit. v. Cellar. G. A. t. 2 p. 298. Ern.

lustratum rite ex.] mos exercitum recens acceptum lustrare. exemplum aliud est Aemilii Paulli ap. Plut. in Aemil. c. 61 p. 274: *τὴν δύναμιν ἐν Μακεδονίᾳ πεοίλεβον, καὶ τὸν εἰωθότα συντάξας καθαρμὸν αὐτῆς* etc. item CFlaminii ap. Cic. de Divin. 1 35. idem factum antequam res geri inciperetur, ut a Caesare B. G. 8 52. quomodo lustratio facta, notum est e Livio 1 44. mox *imperatoris* habent mss et edd pr, quod vulgatum *imperatoriis* praetuli. Ern.

16. *adversa in inscitiam*] ita legendum vidit Freinshemius, idque recte receptum. veteres edd vel *adversam in inscitiam*, ut ed pr, aut *adversam inscitiam*, ut BG, et Puteolani et seqq usque ad Freinshemium. v. supra 14 38. Ern. Ma *adversa inscitiam*.

18. *iter LLucullo*] Plutarchum lege. Lips.

22. *non enim*] BMa et ed pr *nec enim*. Ern.

opus esset. multa Romanis secunda, quaedam Parthis evenisse, documento adversus superbiam. proinde et Tiridati conducere intactum vastationibus regnum dono accipere, et Vologesen melius societate Romana quam damnis mutuis
5 genti Parthorum consulturum. scire quantum intus discordiarum, quamque indomitas et praeferoces nationes regeret. contra imperatori suo immotam ubique pacem et unum id bellum esse. simul consilio terrorem adicere, et megistanas Armenios, qui primi a nobis defecerant, pellit sedibus, ca-
10 stella eorum exscindit, plana edita, validos invalidosque
18 pari metu complet. non infensum, nedum hostili odio Corbulonis nomen etiam barbaris habebatur, eoque consilium eius fidum credebant. ergo Vologeses neque atrox in summam, et quibusdam praefecturis indutias petit. Tiridates
15 locum diemque colloquio poscit. tempus propinquum, locus in quo nuper obsessae cum Paeto legiones erant, cum barbaris delectus esset ob memoriam laetioris sibi rei, Corbulo non vitavit, ut dissimilitudo fortunae gloriam augeret. neque infamia Paeti angebatur; quod eo maxime patuit, quia
20 filio eius tribuno ducere manipulos atque operire reliquias malae pugnae imperavit. die pacta Tiberius Alexander,

5. *scire*] sententiam adiuveris, si scribas *sciret*. Lips. immo intellige *se*. Ern.

8. comptiora haec Freinshemius fore putat, si sic legamus: *simul, ut consilio terrorem adiiceret, Megistanus* etc. placet. sed infinitivum tamen et verbum finitum etiam alibi iungi vidimus. v. ad 12 51. mox ed pr *pepulit*. Ern.

9. *pelluit sedibus* M[a], *pellit a sedibus* B.

13. *ergo Vologeses*] sensus est: Vologesen, quoad summam rem, de qua agebatur, non ferocem ac durum fuisse; admisisse orationem legati; tantum induciis quibusdam praefecturis petiisse, quae a Corbulone adfligebantur. viris doctis, qui corruptum locum putarunt, tenebras, ut opinor, offudit τὸ *neque* sequente *et*, de quo iam supra vidimus. Ern.

16. *cum barbaris* BM[a]. vulgo *cum a barbaris*.

17. *esset*] BM[a] et ed pr *est*; unde IGronovius ad c. 10 vult *tum delectus est*, et deinde [ubi vulgo legitur *non est a Corbulone vitatus*,] *Corbuloni non vitatus*, quod in iisdem libris est *Corbulo non vitatus*. sed in hac lectione friget *tum*. mox Rhenanus e B dedit *angebatur*, cum ante esset *augebatur*, quod etiam est in G et edd Lipsii Gryphii aliis; nec video cur prorsus damnetur. operiendis his reliquiis infamia Paeti tegebatur quodammodo. sed tamen antecedentibus *angebatur* aptius videtur. vir doctus in ed Gryphii correxerat *agebatur*, frustra. Ern.

20. *operire* BG et edd veteres omnes. *operiri* edd Lipsii male. v. ad c. 2 extr. Ern.

21. *Tiberius Alexander*] qui Procurator Iudaeae post Cuspium Fadum. idem antea Alexandriae Alabarches. Iosephus 20 5. Lips.

illustris eques Romanus, minister bello datus, et Vinianus Amius, gener Corbulonis, nondum senatoria aetate sed pro legato quintae legioni impositus, in castra Tiridatis venere, honori eius, ac ne metueret insidias tali pignore. vicem dehinc equites assumpti. et viso Corbulone rex prior equo desiluit; nec cunctatus Corbulo, sed pedes uterque dextras
29 miscuere. exin Romanus laudat iuvenem omissis praecipitibus tuta et salutaria capessentem. ille de nobilitate generis multum praefatus, cetera temperanter adiungit: iturum quippe Romam, laturumque novum Caesari decus, non adverais Parthorum rebus supplicem Arsaciden. tum placuit Tiridaten ponere apud effigiem Caesaris insigne regium, nec nisi manu Neronis resumere; et colloquium osculo finitum. dein paucis diebus interiectis, magna utrinque specie, inde eques compositus per turmas et insignibus patriis, hinc agmina legionum stetere fulgentibus aquilis signisque et simulacris deum in modum templi. medio tribunal sedem ca-

1. *minister bello datus* i. e. adiutor, exactor, arbiter adiunctus a Nerone. v. Gronov. Obs. 2 20. Ern.

Vivianus] M[a] et ed pr *Vinianus*; quod cum IGronovio verum puto. A *Vimanus* idem est: *ni* mutatum in *m*. mss plures apud Broterium, G, edd inde a Puteolano *Vivianus*. Ern. B *Vinanus*.

2. *senatoria aetate*] quae est annus vigesimusquintus, ut alibi monui. Lips.

4. *honori* emendavit Lipsius, Pichena recepit. atqui H. 1 44 *non honore Galbae*. adde Obs. 4 16. Gron. *honor* M[a].

6. *dextras miscuere*] quod apud Persas sanctissimi foederis. Iosephus 18 9: ὁ δὲ Ἀρτάβανος τοὺς τε πατρῴους θεοὺς ἐπώμνυτο μηδὲν κακὸν δράσειν αὐτοὺς καὶ τὴν δεξιὰν ἐδίδου, ὅπερ μέγιστον παρὰ πᾶσι τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις παράδειγμα τοῦ θαρσεῖν γίνεται τοῖς ὁμιλοῦσιν. οὐ γὰρ ἂν ψεύσαιτό τις δεξιῶν ὑπ' αὐτοῦ δόσεως γενομένης, οὐδὲ πιστεύειν ἐνδοιάσειεν, εἰ τοιᾶσδε ἀσφαλείας δόσις γένοιτο παρὰ τῶν ἐν ὑποψίᾳ ἀδικήσειν καθεστηκότων. firmat Gemistus Plethon l. 2 de rebus Graec. *Persarum rex Mentorem, quod dextram dedisset* (*maxima enim haec apud Persas fides*) *conservavit*. Lips. *dexteras* M[a].

9. *multum*] *militum* M[a].

16. *signisque*] videnda, si libet, quae de signis in Militia scripsi. multa et varia fuerant et clypeis imaginibusque ornata; et ideo sic disposita et erecta comparat cum *deum templo*. ita enim distinguendum videtur, quia simulacra etsi deorum ibi fortasse, pleraque tamen principum erant, et qui rerum tunc potiebantur. nisi quis censet ad ornatum, in solleuni illa veluti pompa, etiam statuas deorum adhibitas et dispositas; quod in alterum arbitrio et opinatione relinquo. Lips. immo *simulacris deum* coniungendum. dii in signis culti, et inter eos Caesarum imagines. unde apud Manilium 1 797 Augustus dicitur Iulium Caesarem per signa videre, magnumque Quirinum in coetu divum; quod huc referebat Rupertus in ep. Reines. p. 670. Ern.

rulem et sedes effigiem Neronis sustinebat. ad quam progressus Tiridates, caesis ex more victimis, sublatum capite diadema imagini subiecit, magnis apud cunctos animorum motibus, quos augebat insita adhuc oculis exercituum Romanorum caedes aut obsidio. at nunc versos casus: iturum Tiridaten ostentui gentibus, quanto minus quam captivum? addidit gloriae Corbulo comitatem epulasque; et rogitante rege causas, quotiens novum aliquid adverterat, ut initia vigiliarum per centurionem nuntiari, convivium bucina di-

1. *sedes effigiem Neronis*] de ea re Dio in Eclogis nuper publicatis (in ed Reim. 62 23): *ἀλλὰ καὶ βῆμα ὑψηλὸν ἠγέρθη, καὶ ἐπ' αὐτοῦ εἰκόνες τοῦ Νέρωνος ἐστάθησαν.* similis sedes sive suggestus etiam Romae in castris praetoriis. H. 1 36: *in suggestu, in quo paullo ante aurea Galbae statua fuerat, medium inter signa Othonem collocant.* ergo statua haec, ut apparet, in sede, exemplo scilicet deorum, qui sic plerumque ficti. Plinius Paneg. 52: *iamdudum illi radiatum caput et media inter deos sedes auro staret aut ebore.* LIPS.

2. *caesis ex more v.*] eum morem suggerunt Claudianus de laud. Stilic. 1 59: *penetralibus ignem sacratum rapuere adytis, rituque iuvencos Chaldaeo stravere Magi. rex ipse micantem inclinat dextra pateram, secretaque Beli et vaga testatur volventem sidera Mithram.* et Sidonius Paneg. Leonis (vel Anthemii bis cos.) v. 83: *magis iuratur ab illis ignis et unda deus. nec non rata pacta futura hic divos testatur avos. Chaldaeus in extis pontificum de more senex arcana peregit murmura.* Strabo etiam aliquid de ritu victimas immolandi l. 15 p. 732: *μερίσαντος δὲ τοῦ μάγου τὰ κρέα τοῦ ὑφηγουμένου τὴν ἱερουργίαν, ἀπίασι διελόμενοι, τοῖς θεοῖς οὐδὲν ἀπονείμαντες μέρος. τῆς γὰρ ψυχῆς φασὶ τοῦ ἱερείου δεῖσθαι τὸν θεόν, ἄλλου δὲ οὐδενός. ὅμως δὲ τοῦ ἐπίπλου τι μικρὸν τιθέασιν, ὡς λέγουσί τινες, ἐπὶ τὸ πῦρ.* docte ergo de omento Catullus inseruit c. 90: *gnatus ut accepto veneretur carmine divos, omentum in flamma pingue liquefaciens,* ut ante me vulgavit magnus filiarum Mnemosynes antistes. LIPS. *sublati capiti* M[a].

5. *iterum* M[a].

7. *rogitante rege*] videtur edidisse Tacitus *rogitantem regem.* id enim requirunt his respondentia, *admiratione prisci moris adfecit.* GRON.

9. *per centurionem*] qui vigilias ordine obibant. H. 2 29: *Varus deflagrante paullatim seditione addit consilium, vetitis obire vigilias centurionibus, omisso tubae sono, quo miles ad belli munia cietur.* obibat ergo centurio, et rediens nunciabat duci recte habere. Polybium vide 6 34. LIPS. *nunciari* edd pr, Rhenani e B, sqq omnes. at mediae et G *enunciari.* ERN.

convivium buccina dimitti] circuivi olim hunc ritum, non tetigi. at nunc in manum mihi dat Polybius 14 3: *est ea Romanis consuetudo, ut tempore convivandi cuncti tubicines ac buccinatores ad tentorium ducis personent, ad hoc ut nocturnas custodias suis locis per id temporis constituant.* o locum opportunum et huic rei unicum! e quo etiam Livio lux, qui morem hunc, sed obscurius, tangit 30 5: *tribunis edicit ut, ubi praetorio dimisso signa concinuissent, extemplo educerent e castris legiones. ita ut imperaverat, signa sub occasum solis efferri sunt coepta.* scribit uterque de Scipionis astu, quo castra Syphacis clam invasit. Germanorum principum mos nescio an originem trahat istinc. certe receptum dy-

mitti et structam ante augurale aram subdita face accendi, cuncta in maius attollens admiratione prisci moris affecit. postero die spatium oravit quo tantum itineris aditurus fra-

nastis etiam hodie ut convivium ineant ad sonum tubae. quod ipsum Alexandrum Macetam fecisse observo, ex Athenaeo 12 9: *ἐγίνετο δὲ τὰ δεῖπνα πρὸς σάλπιγγα, τότε μὲν ἐν τοῖς γάμοις, καὶ ἄλλως δὲ ἀεὶ, ὅτε τύχοι σπονδοποιούμενος, ὥστε πᾶν εἰδέναι τὸ στρατόπεδον.* at enim quia hic de fine et de buccina tantum, videsis me in Militia Rom. dial. 5 9 propius certiusque haec explicantem. Lips. Athenaeus 4 2: *ἕως ἐσάλπισε τὸ εἰωθὸς τοῦ τελευταίου δείπνου σημεῖον. τοῦτο γὰρ τὸ Μακεδονικὸν οἶσθα ἔθος ἐν ταῖς πολυανθρώποις εὐωχίαις γινόμενον.* Gron. *bucina* M[a].

1. haesi et in hoc loco olim; quem nunc quidem perambulo levi pede. lego *structam ante augurale aram.* non enim vult structum aliquid accensumve ante aram fuisse (non ille mos) sed in ipsa, quam collocat ante augurale, locum in dextra praetorii parte, ut docuimus ex Hygini verbis 2 13. sed quis iste ritus? nisi fallor, ille ipse qui in privatorum etiam conviviis, carpendi aliquid e dapibus et libandi in honorem deorum, hoc tamen discrimine, quod vulgo in focum libamenta ea illata, sedem scilicet Larium, hic in aram, paullo augustius, et pro splendore imperatoris. et de libatione quidem varii testes: proprie ad hunc morem isti, Homerus in Achillis convivio 9 219: *θεοῖσι δὲ θῦσαι ἀνώγει Πάτροκλον ὃν ἑταῖρον. ὁ δ' ἐν πυρὶ βάλλε θυηλάς.* Dionysius Antiq. 4 2: *ἀπὸ τῆς ἑστίας τῶν βασιλέων, ἐφ' ἧς ἄλλας τε συντελοῦσι Ῥωμαῖοι ἱερουργίας καὶ τὰς ἀπὸ τῶν δείπνων ἀπαρχὰς ἀγίζουσι.* Plutarchus (de Fort. Rom. c. 19 p. 323) facit Ocrisiam *ἀπάργματα καὶ λοιβὴν λαμβάνουσαν ἀπὸ βασιλικῆς τραπέζης καὶ ὥσπερ εἰώθει, τῷ πυρὶ ἐπιβάλλουσαν.* Silius pulcherrime 7 182: *distinxit dulces epulas nulloque cruore polluta castus mensa Cerealia dona attulit, ac primum Vestae detersit honorem undique, et in mediam iecit libamina flammam.* Persius in patella poni et deferri solere ostendit 3 26: *cultrixque foci secura patella.* ubi vetus interpres: *quia delibantiae* (puto *delibatae*) *dapes in ea positae ad focum ferunntur.* inde *patellarii* dii Plauto Cistell. 2 1 46. inde Varroni scriptum *deos colere et dare in patellam μικρὸν χρέας.* Tibullus huc aspexit, Lares compellans 1 1 36: *adsitis, divi, nec vos e pauper mensa dona nec e parvis spernite fictilibus.* etiam Livius 39 43: *inter pocula atque epulas, ubi libare diis dapes et bene precari mos esset.* denique Horatius Sat. 2 6 66: *vernasque procaces pasco libatis dapibus*, satyrice et ambiguo sensu, sive quia non pasceret vernas nisi prius libatis dapibus, sive quia e libatis dapibus. et hoc postremum, ut religio poetae fuit, magis censeam ex eius mente. non enim semper comburi libamenta ea mos, saepe apponi tantum et mox edi. Artemidorus hoc clare notat de sacrificulis eo cibo se sustentantibus 3 3. Lips. rectissime Lipsius. unde merito haec emendatio recepta a sequentibus editoribus. *structum* etiam habent AGM[a] et edd omnes ante Rhenanum, qui e B male *structa* dedit, cum deberet *augurale* pro *auguralem*, quod est in omnibus scriptis et editis ante Pichenam. Ern.

2. *cuncta in maius attollens*] sic ABGM[a] et edd veteres omnes. recentiores, iam Lipsianae, *extollens*, e Rhenani secunda. ego vetus secutus sum. H. 2 90, 3 9 est *laudibus attollere*, et alibi quoque apud nostrum pro *extollere* dicitur. Ern.

3. *postremo*] forte *postero*. nam noctem eam mansit, uti apparet ex vigiliis nunciatis. Lips. *postero* M[a], edd pr, Beroaldi Alciati Pichenae et seqq. *postremo* BG et ed Puteolani Rhenani et sqq usque ad

tres ante matremque viseret: obsidem interea filiam tradit
31 litterasque supplices ad Neronem. et digressus Pacorum
apud Medos, Vologesen Ecbatanis repperit, non incuriosum
fratris: quippe et propriis nuntiis a Corbulone petierat ne
5 quam imaginem servitii Tiridates perferret, neu ferrum tra-
deret, aut complexu provincias obtinentium arceretur fori-
busve eorum assisteret; tantusque ei Romae, quantus consu-
libus, honor esset. scilicet externae superbiae sueto non
inerat notitia nostri, apud quos vis imperii valet, inania
10 tramittuntur.

2 Eodem anno Caesar nationes Alpium maritimarum in
ius Latii transtulit. equitum Romanorum locos sedilibus

Pichenam. nos illud cum Lipsio probamus; placebatque NHeinsio. Ern.

2. *Pacorem* M[a].

5. *neu ferrum traderet*] Persae enim et Parthi omnes semper de more cincti. Ammianus 23 6: *omnes promiscue vel inter epulas festosque dies gladiis cincti cernuntur; quem Graecorum veterum morem primos abiecisse Athenienses Thucydides est auctor.* at de ritu ponendi apud magistratus ferri in Electis mihi dictum, capite de lictoribus. Lips.

6. *complexu*] duplex ritus. priorem illustro e Spartiani Severo, de quo legato Africae c. 2: *in ea legatione cum eum quidam municipum suorum Leptitanus, praecedentibus fascibus, ut antiquum contubernalem ipse plebeius amplexus esset, fustibus eum sub elogio praeconis cecidit. legatum populi Romani homo plebeius temere amplecti noli.* interdicti ergo provinciales complexu. sed nec in fores statim illis aditus, uti eleganter Salvianus de Gubernat. 3 82: *intra ianuas non modo illustrium potestatum, sed etiam praesidum aut praepositorum, non omnes passim intrare praesumunt, nisi quos aut iudex vocaverit aut negotium traxerit aut ipsa honoris proprii dignitas introire permiserit, ita ut, si quispiam fuerit insolenter ingressus, aut caedatur aut propellatur aut aliqua verecundiae atque existimationis suae labe multetur.* quod augendae dignitati usurpatum a praesidibus, uti privatim a quibusdam per superbiam Romae. Lips.

7. *ei* ex M[d] a Pichena additum, quod est etiam in ed pr. mox *inerat* BGM[a], ed pr, IGronovius. ceteri *erat*. *vis* porro *imperii* M[a], teste IGronovio, scil. in excerptis quibus usus est Ryckius. mirum Pichenam, qui coniiciebat legendum esse *vis*, id in codice M[a] non vidisse. sed ita in mss scribitur *ius* et *vis*, ut facile etiam a legentibus permutentur. in codice quidem A *vis* esse testatur Ryckius. in meis libris omnibus est *ius*. sed *vis* verum est: nam opponuntur *inania*; ideoque cum Freinshemio Gronovio Ryckio secutus sum. v. Heins. ad Vell. p. 258. Ern.

12. *equitum R. locos*] recte et ordine capienda haec legendaque, ne cum aliis abeas errabundus. ita autem in circo sedendi (nam de theatro alius mihi locus) res fuit. ad Augusti aevum spectaculum id senatus eques plebes iniibant indiscreti. nam Roscia lex et Iulia theatralis de scena tantum caverant, non de curulibus ludis. qui quoniam antiquissimi, religione quadam, censeo, et simul non alienandae plebi, servatus in iis mos priscus. Cornelio Cinna demum et Valerio Messalla consulibus, a. u. 758, mutavit Augustus. Dio 55 22: καὶ τὰς ἱπποδρομίας χωρὶς μὲν οἱ βουλευταί, χωρὶς δὲ οἱ ἱππεῖς ἀπὸ τοῦ

plebis anteposuit apud circum. namque ad eam diem indiscreti inibant, quia lex Roscia nihil nisi de quattuordecim ordinibus sanxit. spectacula gladiatorum idem annus habuit, pari magnificentia ac priora. sed feminarum illustrium senatorumque plures per arenam foedati sunt.

λοιποῦ πλήθους εἶδον, ὃ καὶ νῦν γίγνεται. sed ita ut saltem inberet seorsim spectare senatum, seorsim equitem; non tamen loca illis certa adsignaret stataque. itaque in alia atque alia regione circi spectabant, sedilibus videlicet his aut illis a plebe occupatis, donec tollendae confusioni Claudius imperator senatui attribuit certam mansuramque sedem. Suetonius 21: *circo maximo, marmoreis carceribus auratisque metis exculto, propria senatoribus constituit loca, promiscue spectare solitis.* ait promiscue: magis vere proprieque vage. eam enim Suetonii mentem esse, libens Dioni concredo, rem eam explicanti cum cura, 60 7: ἑώρων μέν που καὶ πρότερον ἐν αὐτῷ (de circo praedixit) ἰδίᾳ καὶ κατὰ σφᾶς ὡς ἕκαστοι, τό τε βουλεῦον καὶ τὸ ἱππεῦον καὶ ὁ ὅμιλος, ἀφ' οὗπερ τοῦτ' ἐνομίσθη· οὐ μέντοι καὶ τεταγμένα σφίσι χωρία ἀπεδέδεικτο. ἀλλὰ τότε ὁ Κλαύδιος τήν τε ἕδραν τὴν νῦν οὖσαν τοῖς βουλευταῖς ἀπέκρινε, καὶ προσέτι τοῖς ἐθέλουσι σφῶν ἑτέρωθί που καὶ ἔν γε ἰδιωτικῇ ἐσθῆτι θεάσασθαι ἐπέτρεψε. sed Claudius senatui tantum; equiti ecce nunc Nero. Suetonius 11: *Circensibus loca equiti secreta a ceteris tribuit.* Plinius 8 7 satis ostendit nova exaedificata ea loca fuisse. *Caesar dictator*, inquit, *euripis arenam circumdedit, quos Nero princeps sustulit, equiti loca addens.* quod in fine verborum Dionis est, nolim negligas, nam etiam post loca divisa promiscue licuit spectare senatoribus, sed in veste, ut ait, privata. exemplum in Plinio ep. 9 23, ubi Cornelius Tacitus hic ipse noster in equestribus spectat, etsi senator. *numquam maiorem*, ait Plinius, *cepi voluptatem quam nuper ex sermone Cornelii Taciti, narrabat sedisse se Circensibus proximum equiti Rom.* haec satis ad Taciti mentem: nam de linea, de cancellis, de loco feminarum alibi dico ubertim. Lips. *sedilibus*, quod e B induxit Rhenanus, etiam ed pr habet. Ern.

2. *inibant*] sic infra *inisse cum domesticam scenam.* Lips. *inibant* etiam BG. edd ante Rhenanum omnes *ibant.* post *priora* ante Rhenanum ed pr. ceterae et G *priori.* ceterum id intelligendum de iis quos 14 gradus non capiebant, in tantum aucto equitum numero. Ern.

4. *feminarum inlustrium senatorumque*] cur invertitis, censores? non enim, inquiunt, probabile feminas descendisse in arenam. boni viri, quam bene sentiunt de sexu, quo nihil abruptius, cum semel frenum excussit ingeniti pudoris! sed discite et credite priscis, non in caveam solum feminas venisse, sed in arenam. Iuvenalem omitto Satyra 6 255 sq. Suetonius ecce in Dom. 4: *venationes gladiatoresque et noctibus ad lychnuchos dedit; nec virorum modo pugnas, sed et feminarum.* et Statius de iisdem Iudis Silv. 1 6 53: *stat sexus rudis insciusque ferri, et pugnas capit improbus viriles. credas ad Tanaim ferumque Phasim Thermodontiacas calere turmas.* adeoque id verum et vulgatum, ut Severo imperante cavendum SC fuerit μηδὲ μηδεμίαν γυναῖκα μονομαχεῖν, ait in Severo Xiphilinus 75 16. Lips. haec opposita Rhenano, qui edidit *f. i. s. filiorum plures*, e B, *filiorum* etiam G habet; idque editum usque ad Lipsium: abest ab omnibus ante Rhenanum edd. Gruterus autem pro *feminarum* legendum putat *familiarum.* audiendus Lipsius. Ern.

Gaio Lecanio Marco Licinio consulibus acriore in dies cupidine adigebatur Nero promiscuas scenas frequentandi. nam adhuc per domum aut hortos cecinerat, iuvenalibus ludis, quos ut parum celebres et tantae voci angustos spernebat. non tamen Romae incipere ausus Neapolim quasi Graecam urbem delegit: inde initium fore ut transgressus in Achaiam, insignesque et antiquitus sacras coronas adeptus, maiore fama studia civium eliceret. ergo contractum oppidanorum volgus, et quos e proximis coloniis et municipiis eius rei fama civerat, quique Caesarem per honorem aut varios usus sectantur, etiam militum manipuli, theatrum Neapolitanorum complent. illic, plerique ut arbitrabantur, triste, ut ipse, providum potius et secundis numinibus evenit: nam egresso, qui affuerat, populo vacuum et sine ullius noxa theatrum collapsum est. ergo per compositos cantus grates dis atque ipsam recentis casus fortunam celebrans, petiturusque maris Hadriae traiectus, apud Beneventum interim consedit; ubi gladiatorium munus a Vatinio celebre edebatur. Vatinius inter foedissima eius aulae ostenta fuit,

1. *C. Lecanio*] apud Plinium 26 1 (4) vocatur *Q.* nam non videtur ab hoc diversus ille. sed hic constanter omnes libri *C.* in utro vitium sit, haud facile dictu. quae ibi in nota de hoc Lecanio e Dalecampio repetuntur ab Harduino, corrigi possunt e Ryckio ad h. l. aut Lambecio Bibl. Vindob. 2 7. Ern.

3. *aut*] B *et.*

5. *incipere*] sic primus edidit Pichena e recentioribus, deleto *scenas*, e iudicio Lipsii et M^a^, at sic dudum ed pr. similiter *scenis* deletum, quod post *transgressus* est in BG, ed Rhenani, sqq. at non in edd ante Rhenanum, Lipsianis et seqq. paullo post pro *civerat* Rhenanus e B, Aldus, Gryphius *acciverat.* Ern.

12. *arbitrantur* B.

18. *gladiatorum* B.

19. *Vatinius*] de hoc sutore Vatinio Martial. 14 96: *vilia sutoris calicem monumenta Vatini accipe, sed nasus longior ille fuit.* cuius epigrammatis argutiam non cepit Turnebus (Adv. 9 24). ego sententiam puto, cum quattuor nasos oblongos haberet ille Vatinianus calix, tamen longiorem iis fuisse Vatinii nasum. notatque callide eum ut acrem et sagacem inquisitorem criminatoremque. ita enim fuit. Xiphilinus eum ait (63 15) adeo hostem optimatibus fuisse, ut semper in ore haberet, μισῶ σε, Καῖσαρ, ὅτι συγκλητικός εἶ. de populo ipso Iuvenalis 5 46: *tu Beneventani sutoris nomen habentem siccabis calicem nasorum quattuor.* Lips. *in contumelias adsumtus*, ut esset inter copreas, ut Suetonius vocat Tib. 61, rideretur que ab aulicis. Muretus malebat *inter contumelias.* ita *contumeliae* pro copreis, quod durum puto. mox pro *valuit* Acidalius malebat *evaluit.* deinde *malos* e M^a^ bene Pichena: nam haec constructio Corneliana. Rhenanus cum seqq dederat *malis*, ut est in AB et ed pr. ceterae ante Rhenanum *etiam aliis.* G *et in aliis praemineret.* Ern.

sutrinae tabernae alumnus, corpore detorto, facetiis scurrilibus, primo in contumelias assumptus; dehinc optimi cuiusque criminatione eo usque valuit ut gratia, pecunia, vi no-
35 cendi etiam malos praemineret. eius munus frequentanti
5 Neroni ne inter voluptates quidem a sceleribus cessabatur. isdem quippe illis diebus Torquatus Silanus mori adigitur, quia super Iuniae familiae claritudinem divum Augustum atavum ferebat. iussi accusatores obicere prodigum largitionibus, neque aliam spem quam in rebus novis esse. quin
10 eum nobiles habere quos ab epistolis et libellis et rationibus

2. *deinde* vulgo.

8. *atavum*] sic scripti et editi omnes praeter Ryckium, qui ex admonitione Ruperti (ep. 60 p. 542 ad Reines.) et Valesii (ad Excerpt. Dionis 62 27) edidit *abavum*. fuisse enim fratrem Marci et Lucii Silanorum, abnepotum Augusti, Agrippinae fraude interfectorum 13 1. sed res mihi nondum satis liquida; de qua etiam Reinesius dubitabat. itaque non ausus sum Ryckium imitari. Ern.

iussi] sic edidi cum Ryckio pro *iussi id*, quod est in G atque edd omnibus praeter pr. etiam in B *id* erat a manu secunda adscriptum. nec est in AM[a], nec sententia fert. non enim iussi sunt obiicere genus, sed quae sequuntur. Ern.

9. vulgo *novis rebus*.

10. *nobiles*] nobilium vox mihi suspecta, atque alii examinanti. qui enim ista tam viles nobiles, qui alteri suae sortis ad tale officium se submitterent? imo nec principes ipsi nobiles ad ea munera habebant, sed libertos. primus Vitellius (verba Taciti H. I 58) *ministeria principatus per libertos agi solita in equites Romanos disposuit*. sed nec ea dispositio firma. vix coepta abiit; eoque Spartianus c. 22 Hadrianum imperatorem quasi primum auctorem eius rei laudat: *ab epistolis, a libellis, primus equites Romanos habuit*. Dionis locus 52 33 non me movet, oratione Maecenatis ad Augustum, ubi suadet *ad epistolas et ad libellos adiutores quosdam ex equitibus adsumi*. nam id Dio inseruit (ut solet, et alias monui) ad aevi sui morem; atque illinc sumpsit. sub Augusto certe non sic fuit. quid ergo ad Taciti nunc locum? corruptum esse, et aut vocem eam *nobiles* exsecandam abiiciendamque esse, male infarctam, aut mutandam, *quin eum nonnullos habere*. Lips. merito hi *nobiles* suspecti Lipsio. contra quem qui disputat (Boxhornius), *urbem quam dicunt Romam, Melibocee, putavit huic nostrae similem*. nam enim principum Augustorum, a primo huius nominis ad hunc dumtaxat, quemquam ingenuum, nedum nobilem, adeo contempsit ut ei huiusmodi officium delegaret. hoc ille non cepisse ostendit sese, cum interpretatur Caesares more principum malorum ita deprassisse veterem nobilitatem. imo pudor hic erat principum et suspectus non nobilitatis modo veteris recentisque, sed etiam civium et minimorum de plebe Quiritium, non abuti eis pro servis et libertis: his enim ista mandabantur. quod igitur ne princeps quidem audebat, quis tulisset in privato? sed nec nobilium quisquam re atque existimatione integra vel se vel liberos suos sic abiiciebat, ut non dico apud aliquem inter nobiles clarissimum, sed vel apud Caesarem vernarum aut vindicta suorum locum, quamvis laetum et libertinum patrimonium spondentem, subirent aut subire paterentur. perditi autem et deplorati ad bestias illi aut cultrum se locare

sistens. unde, quanquam adversus sontes et novissima exempla meritos, miseratio oriebatur, tanquam non utilitate publica sed in saevitiam unius absumerentur. interea conferendis pecuniis pervastata Italia, provinciae eversae, sociique populi et quae civitatium liberae vocantur. inque eum praedam etiam di cessere, spoliatis in urbe templis, vestoque auro quod triumphis, quod votis omnis populi Romani aetas prospere aut in metu sacraverat. enimvero per Asiam atque Achaiam non dona tantum sed simulacra deorum abripiebantur, missis in eas provincias Acrato ac Secundo Caprinate. ille libertus cuicunque flagitio promptus;

de eodem Nerone: *vetus illi cuerat curriculo quadrigarum intere.* Ern.

5. *inque eam*] *in eamque* B.

7. *auro quod triumphis*] aurum triumphis, coronarium capio: quod n per alios innotuit; sive etiam od ab imperatoribus per triumos illatum. e votis, quod senatus in re trepida Iovi aliisque diis vebat. Petronius 88: *ipse senatus, recti honique praeceptor, mille udo auri Capitolio promittere so-*. ant ipsi consules praetoresve provincias et ad bellum ituri. vius 31 9: *ludos Iovi donumque vere consulem cui provincia Macedonia evenisset, iussit.* ib. c. 14: *m P. Sulpicius secundum vota in pitolio nuncupata paludatus cum toribus profectus.* et exempla in vio sparsim. Lips. de auro e umphis posterior ratio vera. saepe apud Livium Plinium aliosque commemorantur illatae templis a triphantibus res pretiosae ex auro; ae domi habere religio erat, maleque ad ornanda templa deorum am suas domos conferre, ut Cicero etiam in Verrinis docet. Querus (Egreg. c. 14 p. 60) intelligit anubias sive pecuniam e praeda vendita, cuius pars templis illata. ale. ea pecunia in aerarium illata t. mox pro *prospere* Acidalius *ospera re;* quod probo. Ern.

9. *simulacra num. abrip.*] Pausanias 10 7: *non postremo Nero impietatem dei donaria effugere tuerunt. is enim aeneas quingentas, partim deorum partim hominum, sustulit imagines.* Plinius ait 34 8 (19 23) clarissima quaeque signorum *violentia Neronis in urbem convecta et in sellariis domus aureae disposita fuisse.* Lips.

10. *Acrato ac Secundo*] prior horum nominatus et Dioni Chrysostomo, et tota res et rapina haec denarrata; sed nomen corruptum est in libris. verba in oratione quam *Rhodiacam* inscripsit: *ἴστε γὰρ Ἀκράτων ἧκε μόνος, τὴν οἰκουμένην σχεδὸν ἅπασαν περιελθὼν τούτου χάριν, καὶ μηδὲ κώπην παρεὶς μηδεμίαν, ὡς κἀνθάδε ἧκε.* corrupta, inquam, priora palam, et viri duo doctissimi mederi praetentarunt: ego faciam. in scripto codice aiunt esse Ἀκράτων ἐκεῖ μόνος. lego ἴστε γὰρ, Ἄκρατος ἐκεῖνος, τὴν οἰκουμένην. vertenda: *nostis enim, Acratus ille, omnem orbem fere pervagatus illius rei gratia* (statuas auferendi et talia ornamenta), *et nullum pagum etiam aut vicum omittens, ut huc etiam venerit.* haec vera lectio, et Tacitus firmat, quod ad nomen attinet: in re autem, lucem a Dione etiam ipse capit capietque. locum totum vide. volebam etiam legere Ἄκρατος τοῦ ἡγεμόνος, ex vulgata editione; quod esset *Acratus principis,* libertus scilicet aut servus: sed verius habeo quod dixi. Lips. cf. Vales. Emend. p. 59.

11. *Secundo Carinate*] suspicari possis Rhetorem illum esse, quem Dio 59 20 scribit a Caio in exsi-

incerto fuere) urbem revisit, provincias Orientis, maxime Aegyptum, secretis imaginationibus agitans. dehinc edicto testificatus non longam sui absentiam et cuncta in re publica perinde immota ac prospera fore, super ea profectione
5 adiit Capitolium. illic veneratus deos, cum Vestae quoque templum inisset, repente cunctos per artus tremens, seu numine exterrente, seu facinorum recordatione nunquam timore vacuus, deseruit inceptum, cunctas sibi curas amore patriae leviores dictitans. vidisse maestos civium vultus, audire
10 secretas querimonias, quod tantum aditurus esset iter cuius ne modicos quidem egressus tolerarent, sueti adversum fortuita aspectu principis refoveri. ergo ut in privatis necessitudinibus proxima pignora praevalerent, ita populum Romanum vim plurimam habere, parendumque retinenti. haec
15 atque talia plebi volentia fuere, voluptatum cupidine, et quae praecipua cura est, rei frumentariae angustias, si abesset, metuenti. senatus et primores in incerto erant, procul an coram atrocior haberetur: dehinc, quae natura magis
37 timoribus, deterius credebant quod evenerat. ipse quo fides

cia ei attribuit. ita palam lati erroris illius Pausanias liberatur; qui non hoc vult, ut Sardinia tunc demum provincia sit facta, non hercules, non, sed ut cum populo permutata. hoc tamen ipsum an vere? ambigas iure, quia Strabo libro ultimo et Dio 53 12 Sardiniam iam inde a prima divisione Augusti collocant inter populares. quod si mutatum a mediis principibus, Dionem id non monuisse profecto mirum est. LIPS. mox ed pr *caussae incertae fuere.* R *machinationibus,* sed cum obelo. ita Ursinus et Muretus volebant, male. in illius itineris cogitatione nullis machinationibus opus erat. ERN.

2. *dehinc* BGM[a], ed pr ceteraeque veteres. *dein* est a Rhenano, quod in omnibus ceteris est. pro *edicto* BGM[a] et ed pr aliaeque veteres *dicto*, male. v. ad 14 63. *edicto* primus dedit Rhenanus. mox *in re publica perinde* bene Pichena: M[a] *in repperiende*, B et ed pr *in reperiendi.* ceteri scripti et editi *exinde.* sensus: omnia bene se habitura, non minus quam si ipse Romae esset. ERN. mox *prospere* M[a].

5. *veneratus*] sic M[a] et ed pr, et sic edidit Pichena. ceteri *veneraturos*, BG *veneraturus.* illud quidem sensus requirit. ERN. B non habet *illic.*

9. *maestos civium* M[a]. vulgo *civium moestos.*

10. *aditurus esset cuius* M[a].

15. *plebi volentia*] sic GM[a] et edd veteres, nisi quod vitio, ut opinor, operarum in ed Puteolani et Beroaldi *valentia.* (sic B.) illud restituit bene Pichena illustratque Lipsius ad H. 3 52. Rhenanus ediderat e coniectura *volenti*, quod elegans et Taciti stilo conveniens, si a libris scriptis esset, illustratur que ab ipso ad h. l. et aliis passim. sed ut saepe dixi, non necesse est credere Tacitum semper eodem modo loqui. *volentia* sunt grata, iucunda. ERN.

acquireret nihil usquam perinde laetum sibi, publicis locis struere convivia, totaque urbe quasi domo uti. et celeberrimae luxu famaque epulae fuere, quas a Tigellino paratas ut exemplum referam, ne saepius eadem prodigentia narranda sit. igitur in stagno Agrippae fabricatus est ratem, cui superpositum convivium navium aliarum tractu moveretur. naves auro et ebore distinctae; remigesque exoleti per aetates et scientiam libidinum componebantur. volucres et feras diversis e terris et animalia maris Oceano abusque petiverat. crepidinibus stagni lupanaria astabant illustribus feminis completa: et contra scorta visebantur nudis corporibus.

1. *perinde laetum*] mihi hoc lucet. Vertranium malle *periculosum*, insipientia est. clare hoc ait. Nero uti re ipsa ostenderet nullum sibi locum prae Roma esse, struxit in publico convivia, etc. Lips. codices hic turbant. M^a *locum locis*. B *perinne locum sibi laetum publ. locis*.

publ. locis str. convivia] Suetonius 27: *caenitabatque nonnumquam et in publico. naumachia praeclusa vel Martio campo vel circo maximo*. Lips. mox *quas a Tig. par.* M^a et ed pr, quae vera lectio. hinc factum *quasi Tig.* in BG et edd Puteolani Beroaldi Alciati, unde correctione Rhenani factum *quas Tigellino*. vetus restituit Pichena; et sic notatum in margine Gryphianae. deinde *exemplum referam* M^a, ed Rhenani, seqq, nisi quod Berneggerus Gronovius Ryckius *exemplar*. BG, Puteolanus, Rivius *exemplum feram*. Beroaldus et Alciatus *exempla referam*. unde *exemplar* natum. Ern.

5. *stagno Agrippae*] cuius mentio Straboni; itemque nemoris de quo hic l. 13 p. 590, de Lampsaco: ἐντεῦθεν δὲ μετήνεγκεν Ἀγρίππας τὸν πεπιωκότα λέοντα, Λυσίππου ἔργον. ἀνέθηκε δὲ ἐν τῷ ἄλσει τῷ μεταξὺ τῆς λίμνης καὶ τοῦ εὐρίπου. Ammianus, puto, idem intellexit 29 6: *inter quae porticum excitavit ingentem lavacro Agrippae contiguam, Boni Eventus cognomine*. Lips.

6. *conv. aliarum tr. navium*] sic atque hoc ordine verba in ed pr, haud dubie suavius quam quod post Pichenam editur *convivium navium a. t. navium* non est in BG a prima manu, sed a secunda in margine; abest item ab ceteris edd ante Pichenam. putavi posse intelligi *ratium* propter verbum *aliarum*. Broterius putat me ignorasse rates, nec ratem a rate agi posse. immo bene novi et vidi rates: et intellexi non rates vulgari sed poetarum sensu, in primis *naves actuarias*, quas in rate maiori movenda commemorat Livius 21 28: nam statim post diserte *naves* appellantur. quia *aliarum*, servato *navium*, durius est, forte quis putet verum esse *actuariarum*. mox pro *maris* Heinsius malebat *mari*. verum puto. non animalia marina petiverat, sed terrestria. si marinas ex Oceano bellnas, quae stagno innarent, dixisset *animalia maris Oceani* sive *e mari Oceano*, non *Oceano ab usque*. Ern.

10. *inlustribus feminis completa*] corrigo in hac sententia Sueton. 27: *insignes ganeae et matronarum institorio copas imitantium*, legoque *institoria*, pro locis ipsis. Lips.

11. *et* non habet B.

nudis corporibus] ita receptum in prostitutis, ut nudae ostenderent quidquid sui. Iuvenalis 6 122: *tum nuda papillis constitit auratis*. Lampridius Eligab. 26: *et cum ad meretrices habitu muliebri processisset, papilla cincta*. optime omnium Dio, in eodem monstro 79 13,

cupidine ipsius fuit; nec tamen facile
10 primus auctor, cuius instinctu concitum
sumpserunt. promptissimos Subrium Flav
toriae cohortis et Sulpicium Asprum cen
constantia exitus docuit. et Lucanus A
Lateranus [consul designatus] vivida odi
15 num propriae causae accendebant, quo
eius premebat Nero, prohibueratque ostent

1. *facundiam*] has omnes laudes eius cecinit quicumque ille adolescens poeta, in Panegyrico ad Pisonem. Lips. mox R *largitiones*, non male. [*adversum* M^a hic et infra c. 52: legebatur *adversus*.] deinde malim *comis sermone et congressu*, etsi vulgatum quoque ferri posse video. Ern.

5. verbum *levitati* nimis bonum est quam ut h. l. aptum sit; et *gravitas* videtur requirere *levitati*. levitas autem est in sumtibus ad captandam gratiam, aut ad speciem maiorem induendam. Ern.

6. *luxu* M^a.

pluribus] aut ita dicuntur h. l. *plures* ut οἱ πολλοὶ, etiam πλείονες, apud Graecos de populo; aut legendum mox *volebant*, si de maiori hominum, qui tum fuere, numero intelligatur. Ern.

stro est *Aspe*
vium, c. 50
c. 67 *Flavus*

16. *premeb*
mem post mo
vidit, i. e.
hoc vult insc
p. 354 2) *M*
dubensi poeta
ma servata.
rum: litanti g

prohibuera
quenuali Indi
canus recitas
Neronem est;
tharoedus pri
7 58: *ingrat*
tris, et aste
pheus. sed
nus adsimula
vano et irrita
reddere Luca

statim validus ac vento citus longitudinem circi corripuit. neque enim domus munimentis saeptae vel templa muris cincta aut quid aliud morae interiacebat. impetu pervagatum incendium plana primum, deinde in edita assurgens, 5 et rursum inferiora populando, anteiit remedia velocitate mali et obnoxia urbe artis itineribus hucque et illuc flexis, atque enormibus vicis, qualis vetus Roma fuit. ad hoc lamenta paventium feminarum, fessa [aetate] aut rudis pueritiae aetas, quique sibi quique aliis consulebant, dum tra- 10 hunt invalidos aut opperiuntur, pars mora, pars festinans, cuncta impediebant. et saepe, dum in tergum respectant, lateribus aut fronte circumveniebantur; vel si in proxima evaserant, illis quoque igni correptis, etiam quae longinqua crediderant in eodem casu reperiebant. postremo, quid vi-

et Thurarius vicus istic. denique purpura, serica, aliaeque merces. Martialis 11 28: *nec nisi prima velit de Thusco vellera vico.* Lips. videtur tabernas intelligere extra circum in vico. at ego intelligo tabernas quae in parte externa circi fuere, auctore Dionysio Halic. 3 68 p. 201: *ἔξωθεν περὶ τὸν ἱππόδρομον ἑτέρα στοὰ μονόστεγος, ἐργαστήρια ἔχουσα ἐν αὐτῇ καὶ οἰκήσεις ὑπὲρ αὐτά.* officinae hic quidem, sed et hae tabernae, in hisque materia alendo igni. clarum est locum Taciti inspicienti accurate, in ipso circo coeptum incendium, et quidem in tabernis quae in ea parte circi essent. Ern.

5. *rursus* sine copula B.

7. *enormibus vicis*] Livius 5 55 post Gallicum incendium id excusat. *festinatio curam exemit vicos dirigendi, dum omisso sui alienique discrimine in vacuo aedificant.* et addit formam urbis esse occupatae magis quam divisae similem. Lips. mox *ad hoc* ed pr, Rhenani, seqq. at G et edd Puteolani Beroaldi *adhaec*, quod eodem redit. Ern.

8. *fessa aetate aut*] sentio corruptionem et amolior: *fessa, aut rudis pueritiae aetas*, superfluenti voce inducta. describit in incendio infirmi sexus pavorem et aetatis. aetas infirma duplex, pueritia, senectus. hanc noster vocat fessam. 14 33: *si quos imbellis sexus aut fessa aetas attinuerat.* H. 1 12: *fessa iam aetate Galbae.* Ann. 1 46: *an Augustum fessa aetate totiens in Germaniam commeare potuisse?* Lips. varie tentatus locus. Ryckius ex A dedit *fessa senum ac rudis pueritiae aetas;* cui favet codex Ursini, in quo erat *fessa aetate senes.* at IGronovius repudiat ob similitudinem constructionis; mavultque deleri *aetas.* id argumentum nihili est. nam similitudinis istius plura in Tacito haud corrupta exemplia occurrunt. ceterum quia illius codicis suspecta fides, non ausus sum Ryckium imitari, ut fecit Broterius. neque porro video quare IGronovius senes feminas tantum intelligi velit. immo senes universi et aetas tenera cuncta impedimento erant. Pichenae placebat *fessa annis aut r. p. aetas.* lector eligat. post pro *pars morans* in MR *pars mora;* quod non displicet. Ern.

13. aut delendum est τὸ *etiam*, ut sit, *illis quoque igni correptis quae longinqua crediderant;* aut scribendum *reperiebant*, hoc sensu: illi ipsi qui evaserant in proxima, quae tuta putabant, ubi viderunt se frustra gavisos et instare ignem, properarunt ulterius ad quae non accessurum periculum certe persuasum

tarent quid peterent ambigui, complere vias, sterni per agros; quidam amissis omnibus fortunis, diurni quoque victus, alii caritate suorum, quos eripere nequiverant, quamvis patente effugio interiere. nec quisquam defendere audebat, crebris multorum minis restinguere prohibentium, et quia alii palam faces iaciebant atque esse sibi auctorem vociferabantur, sive ut raptus licentius exercerent, seu iussu.
39 eo in tempore Nero Antii agens non ante in urbem regressus est quam domui eius, qua palatium et Maecenatis hortos continuaverat, ignis propinquaret. neque tamen sisti potuit, quin et palatium et domus et cuncta circum haurirentur. sed solatium populo exturbato ac profugo campum Martis ac monumenta Agrippae, hortos quin etiam suos patefecit, et subitaria aedificia exstruxit quae multitudinem inopem acciperent; subvectaque utensilia ab Ostia et propinquis municipiis, pretiumque frumenti minutum usque ad

habebant: sed illa quoque correpta flammis reperiebant. Gron.

2. *fortunis diurni quoque victus*] vix credam sic dedisse Tacitum. qui enim modus loquendi, *fortunae diurni victus?* an fuit *diurni inopia victus*, aut excidit verbum unde genitivus penderet? aut *diurno q. victu*, ut placet Broterio? Ern.

3. *nequirant* B.

7. *vociferabantur*] ed pr *vociferabant;* et sic correxit manus secunda in G, cum ante fuisset vulgatum. similiter apud Varr. R. R. 3 9 *vociferant* magno consensu librorum. sed saepe in hac voce formam activam librarii dedere. v. Drak. ad Liv. 7 12, 8 38. mox G et ed pr *iussum*, quod non spernendum videtur. melius tamen videtur *iussi*, ut Huetius corrigebat. Ern.

8. *eo in t.*] Grotius corrigebat *eo enim t.;* quod valde placet Broterio. Ern.

9. horti Maecenatiani in Exquiliis. his autem a Nerone aedificata domus, productaque ad Exquilias ipsas. Suetonius 31: *domum a Palatio Esquilias usque fecit; quam primo transitorium, mox, incendio absumptam restitutamque, auream nominavit.* priorem ergo nunc intellege. Lips.

13. *ac*] vulgo *et*.

monumenta Agrippae] quae pluria in eo campo. v. Dionem 53 28. Lips.

16. *municipiis*] *beneficiis* B.

pretiumque fr. minutum] apparet ergo non plane gratuitum frumentum fuisse, nisi tamen intellegit de eo quod supra annonariam modum supraque menstruam tesseram capiebant. sane et antea mentio pretii fuit c. 18: *frumenti pretio nihil additum est, quamvis ducentas fere naves* etc. itemque post hoc libro c. 72: *addiditque militibus sine pretio frumentum, quo antea ex modo annonae utebantur.* haec autem ratio conciliandi favoris pulchre et ex sui saecli ritu descripta Lucano in Iulii persona 3 54: *quoque modo vanos populi conciret amores, gnarus et irarum caussas et numina favoris annona momenta trahi. nunquam adserit urbes sola fames, auriturque metus, cum segne potentia vulgus alunt. nescit plebes iniusta timere.* Lips. de *utensilibus* dictum ad 1 70. Ern.

ternos nummos. quae quanquam popularia in irritum cadebant, quia pervaserat rumor ipso tempore flagrantis urbis inisse eum domesticam scenam et cecinisse Troianum excidium, praesentia mala vetustis cladibus assimulantem. sexto demum die apud imas Esquilias finis incendio factus, prorutis per immensum aedificiis, ut continuae violentiae campus et velut vacuum caelum occurreret. necdum posito metu redibat levius rursum grassatus ignis, patulis magis urbis locis; eoque strages hominum minor, delubra deum et porticus amoenitati dicatae latius procidere. plusque infamiae id incendium habuit, quia praediis Tigellini Aemilianis prorupe-

1. *in irritum*] praepositionem omittit B et hic et c. 51.

2. *rumor*] GH *rumore*. ed pr *rumori*, sive ultima litera e sequente voce adhaesit, sive fuit *in ipso tempore*. sed vulgatum verum puto. est enim solennis formula dicendi. vid. Drak. ad Liv. 5 18. Ern.

4. *sexto demum die*] at Suetonius ait sex dies septemque noctes ea clade saevitum. uterque longe abit a lapide prisco, qui novenos commemorat dies, Romae ad Basilicam Petri: *ex voto suscepto, quod diu erat neglectum nec redditum, incendiorum arcendorum caussa, quando urbs per novem dies arsit Neronianis temporibus. et hac lege dedicata est, ne cui liceat intra hos terminos aedificium exstruere.* conciliari facile noster potest, quia mox addit ignem rediisse, primum ut incendium sex dierum fuerit, alterum trium. Suetonium, aut lapidem certe, non excuso. Lips. fragmentum inscriptionis edidit etiam Reinesius cl. 7. n. 19, non memor integram esse apud Gruterum 61 3. Ern.

5. *proruptis*] lege omnino *prorutis*. de quo verbo diximus ad I 68. incendium *prorumpit*, et mare *proruptum* et similia: sed aedes *prorumpuntur*, ut incendium ruina exstinguatur. Gron. sic placebat et Groslotio, recte. vid. intt ad Caesar. B. G. 3 26, ubi similiter libri mss *proruptis*, ut alibi. adde Drak. ad Liv. 4 29. recepit et Broterius. Ern.

7. *redibat*. **levis*] inussi notam. tamen legi potest, sententia incolumi, *rediit, at levius rursum grassaturus ignis*. Lips. distinctio Lipsii est a Rhenano; quae nunc est, a Pichena. mss mire turbant, ut haud liceat aliquid certi extricare. M[a] *necdum p'* [*post* Furia] *metus aut rediebat levis. i rursum* [*lebis rursum* idem] *grassatus ignis*. G *necdum post metus aut residebat levis: nec dum posito metu satis credebatur, cum levis rursum grassatus ignis:* quae sunt e duobus codicibus ducta, ut facile apparet. A *nec dum posito metus redibat non levis, et rursum grassatus ignis;* quod recepit Ryckius. alteram lectionem G Muretus pro coniectura dedit, eaque est etiam in edd Puteolani et Beroaldi. ed pr *necdum metus post aut redibat levis, et rursum grassatus ignis*. quod Rhenanus dedit (*necdum posito metu redibat. levis* etc.), omnes deinde secuti sunt usque ad Pichenam; quod Heinsius in margine Morellianae corrigit addito *haud* ante *levis*. larga materia est exercendi coniecturas exitum vix habituras. Broterius e vestigiis C et ed pr textum sic concinnavit: *nec dum p. metu, redibat haud levis, et rursum grassatus ignis*. cur autem non *haud leviter r. gr. ignis?* nam *ignis levis* omnino non admodum placet. Ern. B *necdum post metus redibat lewis rursus gr. i.*

11. *Aemilianis*] puto legendum *in Aemilianis*. Aemiliana enim locus

rat; videbaturque Nero condendae urbis novae et cognomento suo appellandae gloriam quaerere. quippe in regiones quattuordecim Roma dividitur, quarum quattuor integra manebant, tres solo tenus deiectae: septem reliquis paucis
41 tectorum vestigia supererant, lacera et semusta. domuum et insularum et templorum, quae amissa sunt, numerum inire haud promptum fuerit: sed vetustissima religione, quod Servius Tullius Lunae, et magna ara fanumque, quae praesenti Herculi Arcas Euander sacraverat, aedesque stateris Iovis
10 vota Romulo, Numaeque regia et delubrum Vestae cum penatibus populi Romani exusta. iam opes tot victoriis quaesitae, et Graecarum artium decora, exin monumenta ingeniorum antiqua et incorrupta, quamvis in tanta resurgentis urbis pulchritudine, multa seniores meminerant, quae re-

extra urbem ad campum Martium, coniunctus tamen continensque urbi. Varro RR. 3 2: *eorum aedificia qui habitant extra portam Flumentanam aut in Aemilianis.* Suetonius Claud. 18: *cum Aemiliana pertinacius arderent.* est tamen in ipsa urbe et vicus Aemilianus regione VII nominatus Sex. Rufo. Lips. sic placebat etiam Casaubono ad Suet. Claud. l. c. et Heinsio in margine Morellianae. verum puto cum Ryckio. in G manus secunda erasit ultimam literam in *Aemilianis.* Ern.

1. *videbaturque Nero*] Sulpicius Severus Sac. Hist. l. 2. mutuatus hoc est a Tacito: *sed opinio omnium invidiam incendii in principem retorquebat, credebaturque imperator gloriam innovandae urbis quaesisse.* Lips.

5. *semiusta* vulgo.

8. *Lunae*] templum Lunae in Aventino reperio, apud Livium 40 2: *forem ex aede Lunae, quae in Aventino est, raptam tulit.* Rufus in regione XII: *templum Lunae in Aventino magnum.* Ovidius Fast. 3 883: *Luna regis menses. huius quoque tempora mensis finit Aventino Luna colenda iugo.* suspicabar de Lua matre antea; sed falso. Lips.

11. *penatibus P. R.*] potest intelligi de diis patriis, quorum simulacra Troia ab Aenea in Italiam allata et in aede Vestae servari credebantur. atque etiam est mens apud Lipsium de Vesta c. 9, in quo inscriptio *Vesta penates P. R.* nisi malis intelligere aedem deorum Penatium, quam cum regia Numae et templo Vestae coniungit et in regione octava ponit S. Rufus. sic capit Oudendorpius ad Suet. Aug. 76, et sic capi posse iam monuit Lipsius l. c. Ern.

12. *Graecarum artium decora*] statuae et tabulae magnorum artificum. Lips.

monimenta ingeniorum] libri veterum scripti, multi ab ipsis auctoribus; qui in privatis aut publicis bibliothecis perierunt. o iustam querelam! et si tunc, quid nunc post barbaros dicam? iure laboramus in restituendis. Lips.

13. *quamvis* refero ad *multa*, et corrigo supra *quaesitas.* ac fortasse etiam *quamvis* loco motum est: non iungi adiectivo suo solet. seniores meminerant permulta decora et monimenta, quae reparari nequibant, cum urbs ipsa longe pulchrior resurrexisset. alias oratio non constat. ceterum libri scripti et edd. fluctuant inter *meminerint* et *meminerant*: hoc verum puto. Ern.

parari nequibant. fuere qui adnotarent quarto decimo calendas Sextiles principium incendii huius ortum, quo et Senones captam urbem inflammaverint. alii eo usque cura progressi sunt ut totidem annos mensesque et dies inter utraque incendia numerent.

42 Ceterum Nero usus est patriae ruinis, exstruxitque domum in qua haud perinde gemmae et aurum miraculo essent, solita pridem et luxu volgata, quam arva et stagna et in modum solitudinum hinc silvae inde aperta spatia et prospectus, magistris et machinatoribus Severo et Celere, quibus ingenium et audacia erat, etiam quae natura denegavisset, per artem tentare et viribus principis illudere. namque ab lacu Averno navigabilem fossam usque ad ostia

1. XIV *kal. Sextiles*] satis mirus ille dierum concursus et convenientia, et ab arcanis providentiae caussis. sicut et in templo Hierosolymitano Iosephus notat, 6 4 Excidii, eodem mense et die a Tito incensum, quo olim a Babylonio rege fuisset. quis autem proprie ille dies Romani incendii? notatur a Tacito decimusquartus kal. Sextilium, sed cum manifesto errore vel librarii, vel ipsius potius, ut vult vir doctissimus in Temporum emendatione I. 5 p. 472. *nam omnes veteres*, inquit, *incendium illud evenisse non* XIV *sed* XVI *kal. Sextilis tradunt.* fateor miratum me cum legerem, et Taciti caussa sedulo inquisivisse. sed profecto omnis me ratio fugit, aut hic virum illum magnum; et a capite rem inquisivi in Excursu *A.* LIPS. magnus Scaliger diem cladis Alliensis in animo habuit, eumque confudit cum die occupatae et incensae urbis. atque ipse errorem in ed tertia correxit, ut iam notavit Ryckius. ERN.

2. *quo et*] *et quo* M[a].

3. *inflammaverant*] A et ed pr *inflammaverint*; quod ipsum quoque rectum: et praeferrem, si plures libri haberent. ERN. habet M[a].

4. *totidem annos mensesque*] tricae curiosorum hominum, quas non extrico. computem ab urbe condita? dispar ratio. a Troia incensa? aeque dispar. facile collectu tibi ex Fastis. ut mihi nunc videntur, tenebrae sunt, quas non illustret ipse Phoebus. LIPS. si de iis qui tempore incendii vixere loquitur, ut ante, verum vidit Acidalius, qui corrigi voluit *numerarent*. si de scriptoribus, *numerent* quoque rectum est. sed illud probo. ERN.

6. *usus est patriae ruinis*] obscurius dictum. de spatio intelligit Pichena; quod sequentibus maxime convenit. videndum tamen an etiam respiciat id quod Suetonius 38 tradit: *pollicitus cadaverum et ruderum gratuitam egestionem, nemini ad reliquias rerum suarum adire permisit.* et infra c. 52 dicitur *domum extruxisse civium spoliis.* ERN.

8. *arva et stagna*] Suetonius 34 et Martialis magis distincte loca ipsa describens I 2 5: *hic, ubi conspicui venerabilis amphitheatri erigitur moles, stagna Neronis erant. hic, ubi miramur velocia munera thermas, abstulerat miseris tecta superbus ager.* LIPS.

9. *inde*] B *hinc.*

12. *temperare* M[a].

viribus pr. illudere] sic H. 2 94: *pecuniae illudere.* simile illud Sallustii Cat. 20: *postremo omnibus modis pecuniam trahunt, vexant,* ubi v. Cort. ERN.

13. *ab lacu Averno*] Plinius 14 6 (8): *antea Caecubo erat generositas, quod iam intercidit, et incuria coloni locique angustia; magis*

terim Piso apud aedem Cereris opperiretur, unde eum prae-
fectus Fenius et ceteri accitum ferrent in castra, comitante
Antonia Claudii Caesaris filia ad eliciendum vulgi favorem,
quod Gaius Plinius memorat. nobis quoquo modo tradi-
5 non occultare in animo fuit, quamvis absurdum videretur
aut inanem ad spem Antoniam nomen et periculum commo-
davisse, aut Pisonem notum amore uxoris alii matrimonio
se obstrinxisse, nisi si cupido dominandi cunctis affectibus
54 flagrantior est. sed mirum quam inter diversi generis ho-
10 dinis aetatis sexus, dites pauperes, taciturnitate omnia con-
hibita sint, donec proditio coepit e domo Scaevini; qui pri-
die insidiarum multo sermone cum Antonio Natale, dein ad-
gressus domum testamentum obsignavit, promptum vagi-
pugionem, de quo supra rettuli, vetustate obtusum incrassa-
15 asperari saxo et in mucronem ardescere iussit, eamque

κάλπις ἀργυρᾶ πρόκειται ἱερὰ τοῦ θεοῦ. nam *magnis operis* omnino male. Plinius 11 37 (63): *lupi dexter caninus in magnis habetur operibus.* Gron. BG *magni operis.* sic edd ante Pichenam, praeter pr, quae habet *magnoperis*, ut in A, quod idem est cum M[a] *magno operis.* ceterum genitivus non male defenditur a Gronovio. sic dixit ipse Cicero Verr. I 18: *insula horum deorum sacra putatur*, et similiter alii. Ern.

6. *et inane, aut ipsi Antoniam*] Rodolphus peracute *aut inani spei Antoniam.* hi tales homines si ad criticam serio se dedissent, quid non pervidissent? et tamen nos Pelei placemus nobis in hac machaera. Lips. quod nunc est in textu, debetur Pichenae, qui sic correxit e M[a] lectione *aut inane aut spem*, quae est etiam in ed pr. prius *aut* etiam est in G. quod Agricolae tribuit Lipsius pro coniectura, est in A, unde Ryckius in textum recepit; quem sequerer, si istius codicis idonea auctoritas esset. Ern.

9. *sed mirum*] certe mirum, in lubrico et praepeti hoc sermonis. simile plane quod Claudianus miratur, conspiratione militari in Ruffinum 2 283: *nec quisquam tanta de plebe repertus, prodere ausus qui corda minantis urbis. non posteritas, quae non [illegible] aetas, tanti consilium vulgi [illegible] taceri, aut facinus tam [illegible] gi?* et plura quae adiit. [illegible] *dites* Rhenanus e R. prius [illegible]

11. *donec proditio coepit* [illegible] chus (de Garrul. 9) [illegible] elatam et apertam narrat [illegible] tionem. sed ne tibi imponat [illegible] istam. duplex enim in [illegible] coniuratio, Pisoniana et Vinicia[illegible] auctor Suetonius 36. ad [illegible] nam ergo refer illa Plutarchi [illegible] Plutarchum quoque de Pisone [illegible] qui, docet Ryckius et [illegible] Viniciana Beneventi conflata [illegible] tecta, auctore Suet. Ner. [illegible] Plutarchum autem Romae [illegible] Ern.

15. *in mucronem ardescere* [illegible] nus 7 139: *nisi cotidie asperetur sit mucro.* forte tamen [illegible] *et mucrone ardescere* [illegible] *in mucronem* Tacito digno [illegible] IGronovius comparabat e c. [illegible] *bris in eum pollorem* [illegible] H. I 43: *in eaedem* [illegible] ea lectio est in AM[a] et [illegible] teri scripti et editi usque ad [illegible] noggerum sine praepositione [illegible] paulo ante *asperari* M[c].

porticibus quae frontem insularum protegerent. eas porticus Nero sua pecunia exstructurum, purgatasque areas dominis traditurum pollicitus est. addidit praemia pro cuiusque ordine et rei familiaris copiis, finivitque tempus intra quod
5 effectis domibus aut insulis apiscerentur. ruderi accipiendo Ostienses paludes destinabat, utique naves quae frumentum Tiberi subvectassent, onustae rudere decurrerent; aedificiaque ipsa, certa sui parte, sine trabibus saxo Gabino Albanove solidarentur, quod is lapis ignibus impervius est. iam
10 aqua privatorum licentia intercepta quo largior et pluribus locis in publicum flueret, custodes, et subsidia reprimendis

fini, i. e. ad incendia arcenda et maxime ruinas. Strabo 5 p. 235: πρὸς δὲ τὰς συμπτώσεις τὰ ὕψη τῶν καινῶν οἰκοδομημάτων καθελὼν, καὶ κωλύσας ἐξαίρειν ποδῶν ο τὸ πρὸς ταῖς ὁδοῖς ταῖς δημοσίαις. sed et ante Augustum Rutilius orationem dixerat de modo aedificiorum. et Augustus quidem pedes 70 tollere permisit, Traianus dumtaxat 60, ut notat SexAurelius epit. 13, qui modus fortasse et Neronianus fuit. LIPS. copula ex AM[a] per Ryckium. est etiam in ed pr. mox *eas* ABGM[a], ed pr et veteres omnes. casu *easque* irrepsit in Rhenani secundam, inde in Lipsianas. ERN.

7. *subvectassent*] sic ABG, ut edidit Rhenanus cum seqq. at M[a] et ed pr *subvecta essent*, non *subvectae*, ut edd Puteolani Beroaldi, male. ut e passivis interdum contractione activa facta (v. ad 14 62), sic distractione passiva. sic mox c. 45 pro *oravisse* ed pr *oratus esse*. *utique* GM[a] et edd veteres ante Rhenanum, qui e B dedit *utque*. vetus restituit IGronovius. ERN.

8. *saxo Gabino*] eadem vis Sabino lapidi tributa ab Isidoro 16 4: *Sabinus lapis*, inquit, *fuscus addito oleo etiam lucere fertur. est et quidam viridis lapis vehementer igni resistens.* sed corrigo *Gabinus*, e Strabone l. c. p. 238: Γάβιοι μὲν ἐν τῇ Ἡρωινεστίνῃ ὁδῷ κειμένῃ, λατόμιον ἔχουσα ὑπουργὸν τῇ Ῥώμῃ μάλιστα τῶν ἄλλων. de his similibusque lapidibus imperviis igni v. Vitruvium 2 7. LIPS. confundit cum saxo e lautumiis Gabinis lapidem Sabinum, et perperam apud Isidorum hunc in illud commutat. lapis Sabinus e silicum genere fuit, et propterea non sic aptus aedificiis. clare Plinius 36 18 (29), e quo transscripsit Isidorus: *Varro tradit Sabinum silicem fuscum addito oleo etiam lucere.* altera verborum Isidori pars de lapide viridi itidem e Plinio est l. d. c. 22 (49). Reinesius. ERN.

Albanove] sic ABGM[a], ed pr, Puteolani, Beroaldi. *que* casu, ut opinor, irrepsit in ed Rhenani, unde ad ceteras propagatum. vetus restituit e mss Ryckius. mox dedimus *ignibus*, quod habent ABGM[a] edd veteres ante Rhenanum omnes; quod iam e M[a] dedit IGronovius. ERN.

11. puto *custodes* istos castellarios appellatos, quia dividiculis, uti veteres dicebant, sive castellis aquarum praefecti. lapis Romae (ap. Grut. p. 601 7): *Clementi Caesarum n. servo castellario aquae Claudiae.* de castellis Hesychius, Vitruvius, Plinius et Iurisconsulti (tit. D. de aqua quotidiana). sed et ad tutelam aquarum familiae publicae institutae: *quae in aliquot ministeriorum species diducuntur, villicos, castellarios, curatores, silicarios, tectores aliosque opifices*, ait Frontinus l. 2. LIPS. mihi omnia hic sana et integra. τὸ *ut* non requiro cum Faerno, quippe quod ex superiori *utque naves* intellectu re-

10 cium, nisi Milichum uxor admonuisset A
multa cum Scaevino ac secreta collocutum,
56 Gai Pisonis intimos. ergo accitur Natalis,
rogantur quisnam is sermo, qua de re fui
suspicio, quia non congruentia responderant;
15 et tormentorum aspectum ac minas non tul
Natalis, totius conspirationis magis gnarus,
peritior, de Pisone primum fatetur, deind
Senecam, sive internuntius inter eum Pison
ut Neronis gratiam pararet, qui infensus S
20 eum opprimendum artes conquirebat. tum
indicio Scaevinus quoque, pari imbecillitate
patefacta credens nec ullum silentii emolu
ceteros. ex quibus Lucanus Quintianusqu
abnuere: post promissa impunitate corrupti

7. *crimen visum se — facere*] non erat hoc crimen, fomenta parasse, sed coniurasse. itaque legam *crimini*, *cuius se pariter iudicem et testem faceret*. et vero libri etiam quidam *faceret* praeferunt. Lips. mihi sedet Acidalium rem acu tetigisse: *adiungere crimen, cuius*. i. adiicere hanc quoque calumniam, quam et deferat ipse et sibi tanquam testi credi velit. Gron. lectio quae in textu hodie est, in-

quidam liber G
habuit *iussisse*.
teolano omnes
visum: se —
ed pr *dixisse*.
Ern.

11. *secreto*] F
Seneca. non p
bris edidi *ac c*
nuerat, *ante*.
mum Tacito di
secreto, scil. P

feminae quibus mariti erant. sed non ope humana, non largitionibus principis aut deum placamentis decedebat infamia, quin iussum incendium crederetur. ergo abolendo rumori Nero subdidit reos, et quaesitissimis poenis affecit, quos per flagitia invisos vulgus Christianos appellabat. auctor nominis eius Christus Tiberio imperitante per procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat; repressaque in praesens exitiabilis superstitio rursus erumpebat, non modo per Iudaeam, originem eius mali, sed per urbem etiam, quo cuncta undique atrocia aut pudenda confluunt celebranturque. igitur primo correpti qui fatebantur, deinde indicio eorum multitudo ingens, haud perinde in crimine incendii quam odio humani generis convicti sunt. et pereun-

mento in *lectisternia*, sed ita ut omnes literae veteres adhuc appareant. *sellisternia* proprie deabus, *lectisternia* diis, ut clarum e loco Valer. M. 2 1 2. et *sellisterniorum* etiam alibi mentio; quae loca diligenter collegit Chimentellus de honore bisell. c. 31. adde Ryckium ad h. l. *sellisternia* etiam probat Graevius ad Cic. Har. R. 27. at Vignolius l. c. p. 151. utrumque verbum locum habere putat, quod ap. Livium 5 13 *lecti strati* dicuntur Apollini, Latonae, Dianae, Mercurio, Neptuno. adde 22 10. ceterum omnes edd ante Ryckium *lectisternia*. Ern.

1. *sed non ope humana*] haec et quae sequuntur transscripsit iterum Sulpicius l. 2: *neque ulla re Nero efficiebat quin ab eo iussum incendium putaretur. igitur vertit invidiam in Christianos, actaeque in innoxios crudelissimae quaestiones. quin et novae mortes excogitatae, ut ferarum tergis contecti laniatu canum interirent. multi crucibus affixi aut flamma usti. plerique in id reservati ut, cum defecisset dies, in usum nocturni luminis urerentur.* Lips.

4. *quaesitissimis*] *exquisitissimis* B.

5. *Christianos*] sive *Chrestianos*, ut scripsere per inscitiam illi. quod nomen ortum demum observo imperio Claudii extremo. Suidas: ἐπὶ Κλαυδίου βασιλέως Ῥωμαίων, Πέτρου τοῦ ἀποστόλου χειροτονήσαντος Εὐόδιον ἐν Ἀντιοχείᾳ, μετωνομάσθησαν οἱ πάλαι λεγόμενοι Ναζαραῖοι καὶ Γαλιλαῖοι Χριστιανοί. sed et Iudaei appellati antea, quod frustra negitant quidam. aperte Arrianus 2 9: ὅταν τινὰ ἐπαμφοτερίζοντα ἴδωμεν, εἰώθαμεν λέγειν, οὐκ ἔστιν Ἰουδαῖος, ἀλλ' ὑποκρίνεται. ὅταν δ' ἀναλάβῃ τὸ πάθος τὸ τοῦ βεβαμμένου καὶ ῥημένου, τότε καὶ ἔστι τῷ ὄντι καὶ καλεῖται Ἰουδαῖος. ait τοῦ βεβαμμένου. qui ergo tincti et baptizati praeter Christianos? Suetonius Claud. 25: *Iudaeos impulsore Chresto assidue tumultuantes Roma expulit.* Lips. mox *qui* ante *Tiberio* cum IGronovio delevi, quia nec in ed pr est; quod passim Tacito additum, ut supra c. 4 et 19. Ern. abest et a M[a].

7. *Pontium Pilatum*] qui sextus Procurator Iudaeae, cum potestate praesidis, fuit. v. Iosephum Antiq. 18 3. miror autem cur *Syriae procuratorem*, nimis diffuse, Tertullianus dicat in Apol. 21: *Pontio Pilato Syriam tunc ex parte Romana procuranti.* Lips.

11. *primo*] BM[a] *primum*.

13. *odio humani generis*] Faernum legisse aiunt *odio generis convicti*. sed non ea mens Taciti: est ipsa quam H. 5 5 expressit de Iudaeis: *apud ipsos fides obstinata, misericordia in promptu, sed adversus*

qui prodita coniuratione, dum auditur Milic
10 Scaevinus, hortarentur Pisonem pergere in
escendere, studiaque militum et populi tenta
eius conscii aggregarentur, secuturos etiam in
que motae rei famam, quae plurimum in n
leret. nihil adversum haec Neroni provisu
15 viros subitis terreri; nedum ille scenicus,
cum pellicibus suis comitante, arma contr
experiendo confieri, quae segnibus ardua vi
silentium et fidem in tot consciorum anim
sperari; cruciatui aut praemio cuncta pervi
20 qui ipsum quoque vincirent, postremo indi
rent. quanto laudabilius periturum, dum

est *latatum*, vitio operarum; sed id servatum usque ad Rhenanum, qui *laetatum* restituit. [*latatum* M².] verum post dedi *sed fortuitus sermo*, ut est in G et aliis apud Broterium, edd pr, Puteolani. apud Beroaldum vitio operarum irrepsit *si* (nam alioqui sequitur Puteolanum), quod temere propagatum est. sensus est: non modo laetatum esse erga coniuratos crimen erat, sed etiam cum iis forte collocutum. variat deinde orationem et pergit, *si convivium* etc. *non modo* omitti ante *sed* supra iam vidimus, estque

placuerat Acida
nuere pro *inna*
Cic. pro Quint.
hic annuisset, *n*
bat, ut omnes
contra libros L
nuisset, male,
et Passeratius.
terius *innuentiq*
mas. Erw.

11. *escendere*
vulgo ante *conse*
14. *haec* M².
17. *confieri*

ublicam, dum auxilia libertati invocat. miles potius dees-
et et plebes desereret, dum ipse maioribus, dum posteris,
i vita praeriperetur, mortem approbaret. immotus his et
aululum in publico versatus, post domi secretus, animum
dversum suprema firmabat, donec manus militum adveniret,
uos Nero tirones aut stipendiis recentes delegerat: nam ve-
us miles timebatur tanquam favore imbutus. obiit abruptis
rachiorum venis. testamentum foedis adversus Neronem
dulationibus amori uxoris dedit, quam degenerem et sola
orporis forma commendatam amici matrimonio abstulerat.
omen mulieris Arria Galla, priori marito Domitius Silus:
ic patientia, illa impudicitia Pisonis infamiam propagavere.
roximam necem Plautii Laterani consulis designati Nero
diungit, adeo propere ut non complecti liberos, non illud
reve mortis arbitrium permitteret. raptus in locum servili-

1. *invocat, dum miles*] delevi *dum* t punctum feci, ut Acidalius voleat, quia non modo sic M^a sed iam BG, in quo male manus secunda supra adscripsit *dum*. atque ta plane sensus desiderat. melius sse deseri a milite et plebe, et i p. caussa mori cum gloria. mox *mmotus his* e G et pr dedi pro *iis*. lla est Corneliana formula. Ern.

5. *firmabat*] sic recte M^a et edd eteres ante Rhenanum, qui e B edit *firmat*, quod est etiam in G. f. c. 51 extr. sequitur enim *adveiret*; pro quo rectius esset *advecit*. restituit Pichena. contra bene ox Rhenanus edidit *tamquam*. edd nperiores omnes et BGM^a *quamuam*. Ern.

10. *matrimonio abstulerant*, cum iam, M^a.

11. *mulieris*] sic omnes scripti et diti, non *mulieri*, ut Acidalio placebat. *Atria* BG, ed pr, Pateoani: *Arria* ed Beroaldi et seqq mnes, nescio an e libris scriptis. etiam *Atrii* et *Atriae* reperiuntur. *Silius* Rhenanus et sqq cum BG. at Mª *Silus*, ed pr *Sillus*. edd ante Rhenanum *filius*, male. de cognomine *Silus* v. Drak. ad Liv. 32 28. Ern.

15. *breve m. arb.*] profecto breve. nam Nero *mori iussis non amplius quam horarium spatium dabat*. Lips.

serv. poenis sepos.] disce ergo clare, lector, locum certum fuisse in poenam servorum vilissimque capitum. quem illum? *Sestertium*, ut opinor. ita enim locus, non Romae, sed extra urbem, ubi cruces, patibula defixa, cadavera abiecta, aliaque quae ad supplicia plebis. Plutarchus in Galba 28: τὸν δὲ Γάλβα τοῖς Πατροβίου καὶ Οὐιτελλίου δούλοις ἐδωρήσαντο. λαβόντες δὲ ἐκεῖνοι, καὶ πάντα τρόπον αἰκισάμενοι καὶ καθυβρίσαντες, ἔρριψαν ἐπὶ τοὺς ὑπὸ τῶν Καισάρων κολαζομένους θανατοῦσιν. ὁ δὲ τόπος Σηστέρτιον καλεῖται. extra urbem, dico, is locus (errant qui de Gemoniis suspicantur) vel nominis argumento. sic enim dictus, quia semitertio ab urbe milliari. ea quidem ratio appellandi recepta Romanis. ita *Septimum* Palatium sub urbe Iustiniani (l. 34 C. de donation.), *Decimum* suburbanum Carthaginis Procopio, *Septimum* Hostiense Symmachi villa (ep. 6 8), *Quartum* Latinae (apud eumdem 9 64), *Quartum* Pollionis (ap. Martialem 3 20). credo fuisse extra portam Esquilinam; et odorari videor corruptionem eius verbi in commentatore Horatii, ubi Cru-

bus poenis sepositum manu Statii tribuni trucidatur, plena constantis silentii, nec tribuno obiciens eandem conscientiam.

Sequitur caedes Annaei Senecae, laetissima principi, non quia coniurationis manifestum compererat, sed ut ferox
5 grassaretur, quando venenum non processerat. solus quippe Natalis et hactenus prompsit, missum se ad aegrotam Senecam, uti viseret conquereretur que cur Pisonem aditu arceret: melius fore, si amicitiam familiari congressu exercuisset; et respondisse Senecam sermones mutuos et crebra colloquia
10 neutri conducere; ceterum salutem suam incolumitate Pisonis inniti. haec ferre Gavius Silvanus tribunus praetoriae cohortis, et an dicta Natalis suaque responsa noscerent percunctari Senecam iubetur. is, forte an prudens, ad eum diem ex Campania remeaverat, quartumque apud lapidem
15 suburbano rure substiterat. illo propinqua vespera tribunus venit et villam globis militum saepsit; tum ipsi cum Pi-

quius, sedulae industriae interpres, eum edidit ad Epod. 5: *Esquilinus mons Romae ex septem montibus. hinc Esquilina porta Romae dicitur, ad sessorium, ubi certus erat locus sepulchrorum ad corpora pauperum aut sceleratorum vilium que comburenda aut canibus proiicienda.* legerim *ad sestertium.* sicut in vita Cypriani: *cum venisset ad eum locum qui dicitur Sextus, quarto ab urbe milliari.* emendatum ab aliis recte *sextertius.* Lips.

1. *plenus constantis silentii*] egregii viri mortem plenius Arrianus descripsit I 1 19: *Λατεραανός τις ἐν Ῥώμῃ κελευσθεὶς ὑπὸ τοῦ Νέρωνος ἀποκεφαλισθῆναι, ἐκτείνας τὸν τράχηλον καὶ πληγεὶς, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν πληγὴν ἀσθενῆ γενομένην ἐπ' ὀλίγον συνελκυσθεὶς, πάλιν ἐξέτεινεν. ἀλλὰ καὶ ἔτι πρότερον προσελθόντι Ἐπαφροδίτῳ τῷ ἀπελευθέρῳ τοῦ Νέρωνος, καὶ ἀνακρίναντι αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ συγκρουσθῆναι, ἄν τι θέλω, φησὶν, ἐρῶ σου τῷ κυρίῳ.* o excelsum animum et supra omnem hanc terrenam fecem! Lips.

4. MO non habent *manifestum*, placetque IGronovio, quod *manifestus coniurationis* et *compertus coniurationis* nil differunt. [illegible] *compertus* bene dici ipse [illegible] accipe igitur adiectivum [illegible] adverbio: in salvo erit [illegible] ctio. mox *uti* GM², ed pr. Ern.

5. *quando*] *quoniam* B.

11. *tribunus cohortis*] sic [illegible] psianus operarum vitio [illegible] IGronovium, qui restituit [illegible] quod mss et edd veteres [illegible] Ern. *tribunus* deest B. [illegible] h. l. omnes.

14. *ex Campania*] ubi [illegible] annis multus fuit, ratior [illegible] et sapientiae studiis occupatus. [illegible] stolae ibi et Quaestiones [illegible] sub hoc tempus structae. Lips.

quartumque apud lap.] in [illegible] sua Nomentana, ut volunt [illegible] tam nobis scripsere. sed [illegible] quia Nomentum longius [illegible] duodecimo fere lapide. [illegible] ctus eo versus hucusque [illegible] nus diceretur. Lips.

16. *globis*, non *globus*, [illegible] et ed pr., unde recipere [illegible] tavi. sic et R. at C *globus* [illegible] invadendum *globus* sufficit: [illegible] sidendos omnes villae aditus [illegible] requiruntur. Ern.

cum Pompeia Paulina [illegible]

eia Paulina uxore et amicis duobus epulanti mandata im-
eratoris edidit. Seneca missum ad se Natalem conquestum-
ue nomine Pisonis quod a visendo eo prohiberetur, seque
ttionem valitudinis et amorem quietis excusavisse respondit.
ir salutem privati hominis incolumitati suae anteferret,
usam non habuisse; nec sibi promptum in adulationes in-
enium. idque nulli magis gnarum quam Neroni, qui sae-
ius libertatem Senecae quam servitium expertus esset. ubi
aec a tribuno relata sunt Poppaea et Tigellino coram, quod
at saevienti principi intimum consiliorum, interrogat an
eneca voluntariam mortem pararet. tum tribunus nulla pa-
oris signa, nihil triste in verbis eius aut vultu deprensum
nfirmavit. ergo regredi et indicere mortem iubetur. tra-
it Fabius Rusticus non eo quo venerat itinere reditum, sed
xisse ad Fenium praefectum, et expositis Caesaris iussis
a obtemperaret interrogavisse, monitumque ab eo ut exse-
uieretur, fatali omnium ignavia. nam et Silvanus inter
niuratos erat, augebatque scelera in quorum ultionem con-
nserat. voci tamen et aspectui pepercit, intromisitque ad
enecam unum ex centurionibus, qui necessitatem ultimam
enuntiaret. ille interritus poscit testamenti tabulas; ac de-
gante centurione conversus ad amicos, quando meritis
orum referre gratiam prohiberetur, quod unum iam et pul-

iam nobilissimam feminam Dio
pellat; filiam fortean Pompeii
ullini, qui supra consularis di-
tur et vectigalibus publicis prae-
situs. Lips. mox *a visendo* M[a],
a manu secunda, edd veteres
te Rhenanum, Ryckius, Grono-
us. Rhenanus deleverat praepo-
tionem, quae et mss tribus apud
roterium abest. item *seque* BGM[a]
ed pr, quod restituit Pichena.
etiam *ratione* et *amore*, ut edd
te Pichenam praeter pr. Ern. B
ationes val. et amore.

6. *nec sibi promptum*] ipse de se
Neronem: *non blandiar auribus*
is. nec enim mihi hic mos est,
aluerim veris offendere quam pla-
re adulando. Lips.

11. *nulla pavoris signa*] lege haec
im sequentibus; et admitte, so-
es, calumnias Dionis. Lips.

12. *deprehensum* vulgo.

14. *reditum*] G *redditum*. R et
ed pr *rediturum*. Ern.

23. *iam et tamen*] *et tamen* M[a]
teste IGronovio, G, ed pr et ce-
terae ante Rhenanum, qui e B fe-
cit *iam tamen et*. Pichena velut e
M[a] et ed Puteolani *iam attamen*,
quod falsum est, et secuti sunt ta-
men omnes usque ad Ryckium, qui
velut e M[a] dedit *iam tamen*. sed
et tamen restituit IGronovius. mihi
vero illud *tamen* friget; et alias
Tacitus *et* pro *at* saepe, sed sem-
per sine *tamen*; unde vereor ne ex
iam et natum sit. deinde *habeat* e
M[a] edidere Ryckius et IGronovius.
coniunctivus hic quidem melior,
sed *haberet* esse deberet, non *ha-*
beat, quia praecedit *prohiberetur*.
itaque *habebat* servavi, quod e Ta-
citi persona dictum accipe: nam si

cherrimum habebat, imaginem vitae suae relinquere [illegible]
cuius si memores essent, bonarum artium famam, tum [illegible]
stantis amicitiae laturos. simul lacrimas eorum modo [illegible]
mone, modo intentior in modum coercentis, ad firmitudinem
5 revocat, rogitans ubi praecepta sapientiae, ubi tot per annos
meditata ratio adversum imminentia? cui enim ignotum
fuisse saevitiam Neronis? neque aliud superesse post ma-
trem fratremque interfectos quam ut educatoris praeceptis
63 que necem adiceret. ubi haec atque talia in commune di-
10 seruit, complectitur uxorem, et paululum adversus praesen-
tem formidinem mollitus rogat oratque, temperaret dolori

Seneca dixisset, iactantius foret; quare etiam *habeat* displicet. aliis quoque locis tales indicativos vidimus, quos dixi accipiendos esse e persona narrantis, ut saepe etiam apud Livium. Ern. B *hebat*.

2. Faernus delebat *bonarum artium:* at Muretus et Acidalius pro *tam* legunt *tum*, quod placet Ryckio, estque illo lenius, placuitque viro docto in margine Gryphianae. melius, opinor, deleatur. Ern. B pro *tam* habet *iam*.

7. *post*] *quam* M[a].

9. *velut in commune*] semper mihi visum est frigere τὸ *velut*, nec ulla caussa est cur addatur. vere enim ista in commune disseruit. ecce G habet *ultro* i. e. insuper, amplius, alia plura disseruit. sed BR non habet *velut*. itaque cum Broterio delevi. Ern.

11. *formidinem*] M[a] *fortitudinem;* quod Pichena explicat, contra ingenitam ac praesentem fortitudinem. at ego *formidinem* retineam: sed a Seneca amoliar in uxorem, legamque *mollitam*. quodsi de Seneca, legam *adversus praesentia formidine mollitus*. nimirum adspectu illo complexuque amatae et amantis uxoris, et cogitatione instantium, sensit metus aliquos motus, sed compressit et evicit. statimque uxorem ad robur etiam hortatur. Lips. scribendum *adversus praesentem formidine mollitus* diximus Obs. 2 20. Gron. nempe adversus praesentem uxorem mollitus est cogitatione periculi, in quo ipsa esset. qui est percommodus et loco [illegible] sensus. sed nescio cur [illegible] *praesentem* dixerit, et [illegible] verbo. nam et ante [illegible] et sufficiebat *eam*. [illegible] fero, et credo Senecam [illegible] paululum fuisse (bona [illegible] et sensu humanitatis [illegible] tamen mihi non satis [illegible] dentur *mollitur* et *orat*. [illegible] teor mihi placere *mollitur*, [illegible] G et ed pr exiat, et hand [illegible] scriptis sumtum a Mureto. [illegible] rius sic et in mss duobus [illegible] *moliri adversus formidinem* [illegible] tissimum genus loquendi, [illegible] librariis esse non credo. [illegible] sus optimus procedit. [illegible] commune dixerat: iam [illegible] proprie uxori dicturus [illegible] ctitur. hic vero movetur [illegible] animus aliquo timore, [illegible] sed de uxore, quam amabat [illegible] menter. sed non vult [illegible] istum, ne obsit confirmatio [illegible] rem: igitur contra malitiam [illegible] que opprimere, ne erumpat [illegible] apud Virgilium Aeneas, 4 [illegible] *nixus curam sub corde premit, tandem pauca refert*. hic [illegible] sis non dubitavi recipere. [illegible] placebat viro docto in margine [illegible] phii, recepitque Broterius. [illegible] pro *molita* etiam G H. 1 [illegible] ad 14 14. apud Teresi. [illegible] 2 11. in veteribus edd. [illegible] est, dum *molliuntur* pro [illegible] Ern.

rogat oratque] [illegible] *temperaret dolori*, ut [illegible]

eternum suscipere, sed in contemplatione vitae per virtu-
m actae desiderium mariti solatiis honestis toleraret. illa
ntra sibi quoque destinatam mortem asseverat, manumque
ercussoris exposcit. tum Seneca gloriae eius non adversus,
mul amore, ne sibi unice dilectam ad iniurias relinqueret,
itae" inquit "delenimenta monstraveram tibi, tu mortis
ecus mavis. non invidebo exemplo. sit huius tam fortis
itus constantia penes utrosque par, claritudinis plus in tuo
ne." post quae eodem ictu brachia ferro exsolvunt. Se-
eca, quoniam senile corpus et parvo victu tenuatum lenta
fugia sanguini praebebat, crurum quoque et poplitum venas
rumpit. saevisque cruciatibus defessus, ne dolore suo
imum uxoris infringeret atque ipse visendo eius tormenta
l impatientiam delaberetur, suadet in aliud cubiculum
oscedere. et novissimo quoque momento suppeditante elo-
uentia, advocatis scriptoribus pleraque tradidit, quae in
ulgus edita eius verbis invertere supersedeo. at Nero nullo
Paulinam proprio odio, ac ne glisceret invidia crudelita-
s, inhiberi mortem imperat. hortantibus militibus servi li-

sciperet] legendum *temperaret do-*
rem aeternum suscipere. v. Obs.
20. Gron. recte. *dolorem* GM[a].
an. quid hic turbent aut rescri-
nt, nescio; creber et velut ex
rmula sermo erat de *aeterno* i. e.
gno et insolabili dolore. Lucre-
s 3 921: *aeternumque nulla dies*
bis maerorem e pectore tollet. in
vidibus *aeterno dolore adflictus.*
gat ergo parce et modice, i. e.
pienter, dolere. Lips.

10. *parvo*] cuilibet in mentem ve-
t *parco.* nam *parcus victus* cui
notus? itaque cum IGronovius in
a vidisse se testatus esset primum
riptum fuisse *parco*, deinde deleto
rbo inscriptum *parvo*, et ipse et
yckius recepere *parco.* ego servo
rvo. nam *parvum victum* dici
osse, nec IGronovius negat; et
citur h. l. melius quam *parcus.*
am non solum parum cibi sumsisse
dicat, sed etiam tenuem, levem,
quo parum nutrimenti ac succi
enerit, ut noster ipse narrat supra
. 45, ubi *persimplicem victum* vo-
at; qui est *parvus*, non *parcus.*
porro non illa recens manus fuit,
quae pro *parcus parvus* rescripsit,
sed, ut ipse fatetur, vetus. nempe
librarius scripserat *parco*, dein cum
rursus inspexit exemplar suum, vi-
dit *parvo.* itaque correxit. ed pr
habet *cum paruo.* fuit forte in ms
tum. Ern.

15. *abscedere* G et edd ante Rhe-
nanum omnes. Rhenanus e B *ab-*
scederet, quod omnes secuti sunt.
Ern. in B *abscedēr.*

17. *invertere*] meis adeoque aliis
verbis narrare. *invertere* idem est
quod commutare, commutatis verbis
dicere; non pervertere, corrumpere,
ut accepit Rhenanus, qui propterea
malebat *innectere.* sic *oratio con-*
versa et mutata ap. Cic. Partit. 7,
i. e. aliis atque aliis verbis ex-
pressa. Ern. *supersideo* M[a].

19. *inhibere*] ita primus edidit
Freinshemius e coniectura Rhenani,
idque omnes secuti sunt exemplum,
praeter Ryckium. *imperat* abest a
BM[a] et ed pr. *inhiberi* contra ha-
bent omnes scripti et editi; unde
suspicio non levis, *imperat* potius

tractu et lenitudine mortis, statium An
10 amicitiae fide et arte medicinae probatum,
pridem venenum, quo damnati publico Atl
exstinguerentur, promeret; adlatumque ha
dus iam artus, et cluso corpore advers
postremo stagnum calidae aquae introiit, re
15 servorum, addita voce, libare se liquoren

excidisse. quia Broterius *inhiberi imperat* in tribus mss reperit, habentque edd Puteolani Rivii etc, cum ipso recepi. *inhiberi* est impediri. Ern.

1. *an ignarae* i. e. an ita iam e sanguinis nimia detractione defecerit animo, ut non intelligeret ac sentiret sibi obligari brachia. nullo modo cum Acidalio tentandum *ingratae* pro iuvitae. Ern.

4. *fama societatem* M[a].

9. *lentitudine*] sic BG et alii apud Broterium: edd Puteolani Rivii Lipsii sqq. at veteres *lenitudine*, vitiose. *tractu durante* int. sanguinis; qui dicitur trahi, cum per venas emittitur. sensus: cum sangnis nimis diu flueret tardeque effunderetur, adeoque nimis lentam mortem fore appareret. Ern. v. Roth. p. 8.

male Gruteru
Ern.

14. *stagnum*
solet; et scril
tam balneo se
usurpat primu
turandae morti
ret, vel ut ve
pus permearet.
tellegit *solium*

15. *libare s*
turus, 16 35:
vi liberatori.
huius in supre
ciae, qui dis
habant Iovi s
vita Iovi liber
5, in fragm
olim amicus n
δὲ μετὰ δεῖπν
τῷ προσδιδοῦ
τῆρα ἐπιλέγου

usu laetabatur. ergo Epicharis plura; et omnia scelera principis orditur. neque senatui quid manere. sed provisum quonam modo poenas eversae rei publicae daret. accingeretur modo navare operam et militum acerrimos ducere in partes, ac digna pretia exspectaret. nomina tamen coniuratorum reticuit. unde Proculi indicium irritum fuit, quamvis ea quae audierat ad Neronem detulisset. accita quippe Epicharis, et cum indice composita, nullis testibus innisum facile confutavit. sed ipsa in custodia retenta est, suspectante Nerone haud falsa esse etiam quae vera non probabantur. coniuratis tamen metu proditionis permotis placitum maturare caedem apud Baias in villa Pisonis, cuius amoenitate captus Caesar crebro ventitabat, balneasque et epulas inibat omis-

1. *ergo Epicharis plura*] Pichena interpretatur, plura promsit et coniurationem aperuit. si Tacitus sic scripsit, vix alius sensus esse potest, nisi quod non de coniuratione capiam, quam sequentibus prodit. sed sane nimis abrupta haec oratio; unde plerisque corruptus locus videtur. neque tamen adhuc satis commodam emendationem vidi. sensus quidem hic desideratur: ergo hoc initio oblato perficiendi consilium, accendere animum hominis tentans addit dictis plura, quae hanc vim habitura sperat, de iniuria ei facta. Ern.

2. *neque senatui quid manere*] V codicis scripturam expressi. nec dissentit F, nisi quod refert *quod manere*. (sic et B.) quis Castor aut Pollux liberat me ab hoc aestu? forte *neque se nautam quidem manere*, quasi attollens coniuratorum numerum splendoremque id dicat mulier. etiam ipso cessante, provisum viris melioribus quomodo nefarius ille poenas daret. Lips. non lubet coniecturas virorum doctorum adscribere. adeo parum in iis opis ad locum sanandum; adeo longe a scriptura et sensu recedunt institutae orationis. ego conieci Tacitum scripsisse *neque salvi quid manere*. est conclusio orationis de sceleribus principis et facinoribus: hinc commodus transitus ad *poenas eversae rei publicae:* rei publicae eversae aptissimum *nihil salvi*. *eversae* bene e M[a] Pichena. sic etiam G et ed pr, omnesque ante Rhenanum, qui primus e B *versae* dedit; quod tamen etiam sic dicitur apud nostrum (3 54), probaturque Gronovio ad Sen. de Benef. 5 16. Ern.

4. *navare operam*] sic habent BGMO, et mox *ducere*. recte. nam sic *accingi* construitur. unde bene receptum a Ryckio et IGronovio. edd antea omnes *navaret* ac *duceret*. mox edd ante Rhenanum et G vitiose *multum* pro *militum*. Ern.

10. *quae vera n. probabantur* i. e. quorum veritas nondum, ob testium defectum, patebat. GR *probantur*, solenni in libris Taciti aberratione, ut saepe vidimus. adde c. 59. rectum etiam esset *probarentur*: sed *probabantur* omnes edd et a Tacito non abhorrens. mox *permotis*, quod e M[a] addidit Pichena, etiam BG, ed pr et veteres omnes. in recentioribus et Lipsianis excidit, casu, ut opinor. idem pro *cuius* legendum putat *quo eius*, ex quo facile fieri potuit *quoius*, *cuius*. Heinsius autem *creber eo* apud Ryckium et in margine Morellianae. Lipsius *crebro eo*. Ern. B *placuit*, et mox *balnea*.

connisis, iussu imperatoris a Cassio milite, qui ab [illegible]
67 corporis robur astabat, corripitur vinciturque. [illegible]
dem indicio Subrius Flavus tribunus pervertitur, [illegible]
similitudinem morum ad defensionem trahens, neque [illegible]
5 matum cum inermibus et effeminatis tantum facinus [illegible]
ciaturum; dein postquam urgebatur, confessionis gloriam [illegible]
plexus. interrogatusque a Nerone quibus causis ad [illegible]
nem sacramenti processisset, "oderam te" inquit, "nec [illegible]
quam tibi fidelior militum fuit, dum amari meruisti. [illegible]
10 coepi, postquam parricida matris et uxoris auriga et [illegible]
et incendiarius exstitisti." ipsa rettuli verba, quia [illegible]
Senecae, vulgata erant; nec minus nosci decebat [illegible]
viri sensus incomptos et validos. nihil [illegible] illa [illegible]
gravius auribus Neronis accidisse constitit, qui ut [illegible]
15 sceleribus promptus, ita audiendi quae faceret [illegible]

2. *eorundem*] e Mª Pichena. consentiunt BG et ed pr. ceteri *eorum*. copula *et*, post *inermibus* ab eodem inserta, est et in ed pr. item infra post *auriga;* ubi etiam G et edd ante Rhenanum habent. O etiam *inermis;* quod et ipsum recte dici constat, et a nostro alibi haec forma usurpatur, ut II. 3 6. Ern.

8. *sacramenti*] non temere sacramenti mentio. nam milites sub imperatoribus ante omnia iurabant in principis salutem. pulchre Arrianus I 14: τῷ θεῷ ἔδει καὶ ἡμᾶς ὀμνύειν ὅρκον, οἷον οἱ στρατιῶται τῷ Καίσαρι. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν τὴν μισθοφορίαν λαμβάνοντες ὀμνύουσι πάντων προτιμήσειν τὴν τοῦ Καίσαρος σωτηρίαν. Tertullianus allusit docte, ut solet, de corona militis 11, ubi dissuadet Christiano militiam: *credimusne humanum sacramentum divino superduci licere? et in alium dominum respondere post Christum? et eierare patrem ac matrem et omnem proximum, quos et lex honorari praecepit?* nam expressit propemodum formulam ipsam; quam attentus lector hauriet e Suet. Cal. 15: *de sororibus auctor fuit ut omnibus sacramentis adiiceretur "neque me liberosque meos cariores habeo quam Caium et sorores eius."* ubi scribendum aio *habeo*. [illegible] iuramentum Dio etiam [illegible] cum senatoribus videtur, [illegible] iurantibus anno novo, de [illegible] 59 9: περὶ δὲ τοῦ [illegible] τε Γαΐου τά τε ἄλλα, [illegible] στο, καὶ ὅτι καὶ [illegible] τῶν τέκνων καὶ [illegible] ἀδελφὰς αὐτοῦ [illegible] ὤμοσαν. apposite [illegible] a milite quaerit cur [illegible] menti perditum ire [illegible] salutem iuraverat. Lips. [illegible] Broterio *et auriga*, [illegible] edidi e C. Ern. [illegible] *ystrio et incendiarius fuisti*. [illegible]

13. *et validos*] assentior [illegible] *sed validos*. Lips. [illegible] tur G et edd veteribus [illegible] nec mutandum erat a Pichena [illegible] libris, et *sed* [illegible] omnes deinde secuti [illegible] pissime Tacitus *et* sic [illegible] tuiturque supra c. 62. [illegible] ad 5 3. sed nimis multa [illegible] observavimus, quae [illegible] dimus. ceterum [illegible] ut permultae aliae, e Livio [illegible] *adversus haec Tempora* [illegible] *comta fuisse dicitur*, [illegible] *tariter gravis*. si eam [illegible] scriberem tamen *at*. Ern.

sus ad ludicra circi ventitabat, promptioresque aditus erant laetitia spectaculi. ordinem insidiis composuerant ut Lateranus, quasi subsidium rei familiari oraret, deprecabundus et genibus principis accidens prosterneret incautum preme-
5 retque, animi validus et corpore ingens. tum iacentem et impeditum tribuni et centuriones et ceterorum, ut quisque audentiae habuisset, accurrerent trucidarentque, primas sibi partes expostulante Scaevino, qui pugionem templo Salutis [in Etruria] sive, ut alii tradidere, Fortunae Ferentino in op-
10 pido detraxerat, gestabatque velut magno operi sacrum. in-

4. *accidens*] sic bene Rhenanus. edd superiores omnes cum BGM[a] *accedens*. mox *ingens*, quod idem e B dedit, G et ed pr. ceterae ante Rhenanum *vigens*. Ern.

7. *audentiae*] lectio a V est. F *audaciae habuisset*. corrupte triti libri *audivisset*. Lips. *audentiae* etiam ed pr. G *audaciae*, et edd ante Rhenanum, qui induxit, nescio quare, *audivisset*, quod servatum est ad Lipsium usque. Ern. sumptum e B.

8. *templo Salutis in Etruria*] quantum intelligere potui, sic plerique capiunt, ut templum sive Salutis sive Fortunae fuerit in Ferentano oppido Etruriae; unde Cluverius corrigit *Ferentino*, ut est ap. Suet. Oth. 1; quod probabat Ryckius, recepit Broterius. omninoque nullos *Ferentanos* agnoscit IFGronovius ad Liv. 9 15, etsi Strabo 5 p. 226 diserte Φερεντανὸν Etruriae memorat. sed dubium esse potest an *in Etruria* etiam ad oppidum Ferentanum referendum sit. saltem modus loquendi vix pati videtur. dixisset opinor *templo Salutis, s. u. a. t. Fortunae, Ferentano in Etruria oppido*. si porro *in Etruria* proprie ad Salutis templum refertur, ut videtur voluisse Heinsius, qui in margine Morellianae verbis *Ferentino in oppido* adscripsit *in Sabinis*, nimis indefinite locus templi et contra consuetudinem accurate scribentium indicatur. itaque putem *in Etruria* esse e nota addita verbis *Ferentino in oppido*, qualis illa Heinsiana, quae postea in textum irrepsit. atque sic definitio illa loci Ferentano in oppido erit communis utrique, aut templum Salutis Romanum intelligetur, quod in monte Quirinali fuit votum a Iunio Bubulco et pictum a QFabio. id templum Salutis simpliciter centies apud veteres dicitur, ut apud Obsequentem c. 71 et 103. sed illud verius. nam c. 55 inducitur ipse Scevinus dicens pugionem illum olim regione patria cultum fuisse. Ern.

10. *detraxerat*] ut donaria in templis, cum consecrantur, *reponi*, sic, cum auferuntur, *detrahi* proprie dicuntur. sic plane, ut apud nostrum, *gladius delubro detractus* ap. Suet. Vit. 8, *detracta templis dona* Ner. 32. detrahi etiam clypei, imagines dicuntur suspensae in templis aut curiis. Ern. *deae traxerat* M[a].

gestabatque] gestabatne pugionem? non is mos Romae, et per hanc vanitatem homo se palam retexisset. aliud omnino verbi fuisse suspicor, *servabatque*, *iactabatque*, aut tale. Lips. *iactabat* placet Heinsio. Ern.

magni operis] Pichena ex M[a] colligit *magno operi*. neque ego olim male *magnis operis*, multitudinis numero. Lips. vulgatum tamen Graecismo posset defendi. Apollonius Rhodius 2 686: εἰ δ' ἄγε δὴ νῆσον μὲν ἐῴου Ἀπόλλωνος τήνδ' ἱερὴν κλείωμεν. Strabo 14 p. 682: εἶτ' ἄκρα Πηδάλιον, εἰς ἣν ὑπέρκειται λόφος τραχὺς, ὑψηλὸς, τραπεζοειδὴς, ἱερὸς Ἀφροδίτης. Lucianus Hermotimo 40;

terim Piso apud aedem Cereris opperiretur, unde eum praefectus Fenius et ceteri accitum ferrent in castra, comitante Antonia Claudii Caesaris filia ad eliciendum vulgi favorem; quod Gaius Plinius memorat. nobis quoquo modo traditum
5 non occultare in animo fuit, quamvis absurdum videretur aut inanem ad spem Antoniam nomen et periculum commodavisse, aut Pisonem notum amore uxoris alii matrimonio se obstrinxisse, nisi si cupido dominandi cunctis affectibus
54 flagrantior est. sed mirum quam inter diversi generis or-
10 dinis aetatis sexus, dites pauperes, taciturnitate omnia cohibita sint, donec proditio coepit e domo Scaevini; qui pridie insidiarum multo sermone cum Antonio Natale, dein regressus domum testamentum obsignavit, promptum vagina pugionem, de quo supra rettuli, vetustate obtusum increpans
15 asperari saxo et in mucronem ardescere iussit, eamque cu-

κάλπις ἀργυρᾶ πρόκειται ἱερὰ τοῦ θεοῦ. nam *magnis operis* omnino male. Plinius 11 37 (63): *lupi dexter caninus in magnis habetur operibus.* Gron. BG *magni operis.* sic edd ante Pichenam, praeter pr, quae habet *magnoperis*, ut in A, quod idem est cum M[a] *magno operis.* ceterum genitivus non male defenditur a Gronovio. sic dixit ipse Cicero Verr. 1 18: *insula horum deorum sacra putatur*, et similiter alii. Ern.

6. *et inane, aut ipsi Antoniam*] Rodolphus peracute *aut inani spei Antoniam.* hi tales homines si ad criticam serio se dedissent, quid non pervidissent? et tamen nos Pelei placemus nobis in hac machaera. Lips. quod nunc est in textu, debetur Pichenae, qui sic correxit e M[a] lectione *aut inane aut spem*, quae est etiam in ed pr. prius *aut* etiam est in G. quod Agricolae tribuit Lipsius pro coniectura, est in A, unde Ryckius in textum recepit; quem sequerer, si istius codicis idonea auctoritas esset. Ern.

9. *sed mirum*] certe mirum, in lubrico et praepeti hoc sermonis. simile plane quod Claudianus miratur, conspiratione militari in Ruffinum 2 283: *nec quisquam tanta de plebe repertus, proderet incauti qui corda minantia verbis. quae non posteritas, quae non miraretur aetas, tanti consilium vulgi potuisse taceri, aut facinus tam grande latere?* et plura quae addit. Lips. *dites* Rhenanus e B. prius *diuites.*

11. *donec proditio coepit*] Plutarchus (de Garrul. 9) longe aliter elatam et apertam narrat coniurationem. sed ne tibi imponat, non istam. duplex enim in Neronem coniuratio, Pisoniana et Viniciana, ut auctor Suetonius 36. ad Viniciana ergo refer illa Plutarchi. Lips. Plutarchum quoque de Pisoniana loqui, docet Ryckius ex eo quod Viniciana Beneventi conflata et detecta, auctore Suet. Ner. 30. apud Plutarchum autem Romae mentio. Ern.

15. *in mucronem ardescere*] Lucanus 7 139: *nisi cotibus asper exarsit mucro.* forte tamen Cornelius *et mucrone ardescere iussit.* Gron. *in mucronem* Tacito dignius pat. Gronovius comparabat e c. 63 *membris in eum pallorem albescebat.* H. 1 43: *in caedem ardere.* ea lectio est in AM[a] et ed pr. ceteri scripti et editi usque ad Beroaldum sine praepositione. Ern. paulo ante *aspernari* M[a].

ram liberto Milicho mandavit. simul affluentius solito convivium initum, servorum carissimi libertate et alii pecunia donati. atque ipse maestus et magnae cogitationis manifestus erat, quamvis laetitiam vagis sermonibus simularet. postremo volneribus ligamenta, quibusque sistitur sanguis, parare eundem Milichum monet, sive gnarum coniurationis et illuc usque fidum, seu nescium et tunc primum arreptis suspicionibus, ut plerique tradidere de consequentibus. nam cum secum servilis animus praemia perfidiae reputavit, simulque immensa pecunia et potentia obversabantur, cessit fas et salus patroni et acceptae libertatis memoria. etenim uxoris quoque consilium assumpserat muliebre ac deterius: quippe ultro metum intentabat, multosque astitisse libertos ac servos, qui eadem viderint; nihil profuturum unius silentium; at praemia penes unum fore, qui indicio praevenisset. igitur coepta luce Milichus in hortos Servilianos pergit; et cum foribus arceretur, magna et atrocia afferre dictitans, deductusque ab ianitoribus ad libertum Neronis Epaphroditum, mox ab eo ad Neronem, urgens periculum, graves coniurationes, et cetera quae audierat coniectaveratque, docet. telum quoque in necem eius paratum ostendit, accirique reum iussit. is raptus per milites et defensionem orsus, ferrum, cuius argueretur, olim religione patria cultum et in cubiculo habitum ac fraude liberti subreptum respondit. tabulas testamenti saepius a se, et incustodita

3. *magnae cogitationis manifestus*] Seneca in Controv. 2 5 (13): *tyrannus suspicatus est, sive isti aliquid excidit, sive magna consilia non bene vultus tegit.* Ern.

6. *parare*] sententia apta est: tamen libri illud verbi redarguunt, quorum partim *sartiebat*, alii *partiebatque*, nonnulli *partiebatur*. quid veri, quaero. Lips. primum est B, alterum GM[a], tertium ed pr. *parare* Puteolanus edidit, nescio an e ms. Ern. *melicum* M[a].

7. *illuc usque*] sic BGM[a] et editi ante Rhenanum omnes. in huius ed primum comparet *hucusque*, quod vitio operarum invectum puto. sed id tenuere omnes usque ad IGronovium. Ern.

8. *consequentibus*] Grotius coniiciebat *conscientibus*, male. tradere est historicorum. intelligo de scriptoribus, qui post illa tempora vixere ac scripsere. sic Cicero dixit *consequens* et *posterum tempus* synonymice. Ern.

11. *etenim*] *ut enim* M[a].

19. *Epaphroditum*] qui a libellis fuit. de quo Suetonius Ner. 49 et Dom. 14. est ille ipse cui nobilis servus Epictetus fuit. Suidas et Arrianus I 1. Lips. *et aphroditum* M[a].

20. *coniuratos* M[a]. et mox *audierat coniectaverat*, omissa copula.

ceteri centuriones in perpetiendis suppliciis degen
at non Fenio Rufo par animus, sed lamentationes sua
in testamentum contulit.

Opperiebatur Nero ut Vestinus quoque consul in
5 men traheretur, violentum et infensum ratus: sed ex
ratis consilia cum Vestino non miscuerant quidam ve
in eum simultatibus, plures, quia praecipitem et in
lem credebant. ceterum Neronis odium adversus Ve
ex intima sodalitate coeperat, dum hic ignaviam pri
10 penitus cognitam despicit, ille ferociam amici metui, m
asperis facetiis illusus, quae ubi multum ex vero tra
acrem sui memoriam relinquunt. accesserat recens
quod Vestinus Statiliam Messalinam matrimonio sibi
rat, haud nescius inter adulteros eius et Caesaris
69 igitur non crimine, non accusatore exsistente, quia
iudicis induere non poterat, ad vim dominationis

ἠδυνάμην. sententia ergo animosior tenenda, ex horum scripto et interpretamento, videtur. LIPS. Cicero Verr. I 3: *ut ego hunc unum eiusmodi reum post hominum memoriam fuisse arbitrer, cui damnari expediret.* Seneca ep. 77: *hoc istis respondendum est, quibus succursura mors est.* noster 6 49: *perpulisset iuvenem ad ea quorum effugium non nisi morte inveniret.* GRON. ceterum libri variant inter *potuisse* et *posse.* illud melioribus libris nititur: est enim in GM[a] et edd primis; et convenit Graecis Dionis, qui habet ἠδυνάμην. Dionem autem e Tacito hausisse supra notatum est. *posse*, a Rhenano e B editum, propagatum est usque ad Pichenam. et aptius est, magisque consentit loco Suetonii. mox *degeneravere* mss, ed pr, Rhenanus et seqq, i. e. se degeneres et timidos ostendere. *denegavere* vitiose Pateolanus, Rivius, Beroaldus, Alciatus. ERN.

5. *ex coniuratis*] haec est lectio veterum librorum, GMO. etiam ed pr *et coniuratis*, vitio operarum pro *ex.* ordo verborum est: quidam ex coniuratis, vetustis in eum simultatibus, consilia non miscuerant; plures etc. itaque [illegible] tavi recipere pro vulgato [illegible] secutus est Broterius. [illegible] iam valde IGronovius, [illegible] cepit, receptorus, haud [illegible] plurium librorum consensu [illegible] tum habuisset. modo [illegible] supra notatus est. etiam [illegible] 71 pro *e tribunis Gronov.* [illegible] dedere *et tribunus.* ERN. [illegible] *roni.*

9. *intima*] CR et ed p[illegible] *mia.* vulgatum mensu. ERN. *inima sodalitate* M[a].

10. *amici*] haud dubie [illegible] immo *amici* verum est. [illegible] hominem, qui etiam [illegible] ferocia in amicum [illegible] citus semper ferociam [illegible] dicit. mox dedi *repos* [illegible] BG et ed pr et veteribus [illegible] quod, ut saepe alias, vitio [illegible] rum mutatum in recess, [illegible] psiana. ERN.

13. *Statiliam Messalinam*] [illegible] postea Neroni uxor. [illegible] LIPS.

16. *iudicis* verum est, [illegible] habent G, Pateolanus Beroaldus [illegible] ciatus. at AM[a] et ed pr [illegible] vitiose. Rhenanus e B [illegible] cii, male. Freinshemius [illegible]

excusarent, Lucanus Atillam matrem suam, Quintianus Glitium Gallum, Senecio Annium Pollionem, amicorum praecipuos, nominavere. atque interim Nero recordatus Volusii Proculi indicio Epicharin' attineri, ratusque muliebre corpus impar dolori, tormentis dilacerari iubet. at illam non verbera, non ignes, non ira eo acrius torquentium ne a femina spernerentur, pervicere, quin obiecta denegaret. sic primus quaestionis dies contemptus. postero cum ad eosdem cruciatus retraheretur gestamine sellae (nam dissolutis membris insistere nequibat), vinclo fasciae, quam pectori detraxerat, in modum laquei ad arcum sellae restricto indidit cervicem, et corporis pondere connisa tenuem iam spiritum expressit, clariore exemplo libertina mulier in tanta necessitate alienos ac prope ignotos protegendo, cum ingenui et viri et equites Romani senatoresque intacti tormentis carissima suorum quisque pignorum proderent. non enim omittebant Lucanus quoque et Senecio et Quintianus passim conscios edere, magis magisque pavido Nerone, quanquam multiplicatis excubiis semet saepsisset. quin et urbem, per manipulos occupatis moenibus, insesso etiam mari et amne, velut in custodiam dedit. volitabantque per fora, per domos, rura quoque et proxima municipiorum, pedites equitesque, permixti Germanis, quibus fidebat princeps quasi externis. continua hinc et iuncta agmina trahi ac foribus hortorum adiacere. atque ubi dicendam ad causam introissent, laetatum erga coniura-

2. *gligium* M[a], et *praecipue*.

4. *apichari* M[a].

9. *gestamine sellae*] eadem saevitia est quam tangit Ammianus 29 2: *promiscue iuvenes aliique, membris omnibus capti, ad supplicia sellis gestatoriis ducebantur*. Lips. de fascia pectorali mulierum, quae et *strophium* dicitur, v. quos citavi in Clav. Cic. in *strophium*. Ern.

15. *intacti*] ita F optime. V *intactis*, littera una redundante; ex quo fonte vulgatus error, *in tantis*. res clara. insigni laude, ait, dignanda libertina mulier, quae toties pressa constanter indicare abnuerit ignotos, cum viri et senatores etiam proxima pignora sua proderent sine tormentis. Lips. *intacti* placuerat ante Faerno, Agr. *intactis* etiam M[a] et ed pr. at BG *in tantis* vitiose, ut omnes edd a Puteolano usque ad Lipsium. Ern.

suorum quisque pignorum] sic recte GM[a] et edd ante Rhenanum omnes; qui e B dedit *quoque s. p.* vetus restituit Pichena. Ern. B *pignora*.

24. *vincta* M[a].

25. *laetatum erga coniuratos*] arrisisse aliquando quacumque occasione cuiquam e coniuratis; frontem exporrexisse, et vultum hilariorem finxisse ad adventum, aspectum, obitum, occursum, alloquium, dictum, gestum motumve alienius, nihil hic suspectum. Gron. *laetatum* G et ed pr. in ed Puteolani

fuit. Senecio posthac et Quintianus et Scaevinus, [illegible] priore vitae mollitia, mox reliqui coniuratorum perire, [illegible] facto dictove memorando.

71 Sed compleri interim urbs funeribus, Capitolium vi-
5 mis; alius filio, fratre alius aut propinquo aut amico in-
fectis, agere grates deis, ornare lauru domum, genua ipsi
advolvi et dextram osculis fatigare. atque ille [illegible]
credens, Antonii Natalis et Cervarii Proculi festinata in-
impunitate remuneratur. Milichus praemiis ditatus cuiu-
10 toris sibi nomen, Graeco eius rei vocabulo, assumpsit.
tribunis Gavius Silvanus, quamvis absolutus, sua mana [illegible]
dit; Statius Proxumus veniam, quam ab imperatore [illegible]
rat, vanitate exitus corrupit. exuti dehinc tribunatu Pom-
peius, Cornelius Martialis, Flavius Nepos, Statius Domitius,
15 quasi principem non quidem odissent, sed tamen existi-
rentur. Novio Prisco per amicitiam Senecae, et Glitio Gal-
atque Annio Pollioni infamatis magis quam convicti de
exsilia. Priscum Antonia Flaccilla coniunx comitata est,
Gallum Egnatia Maximilla, magnis primum et integris opibus
20 post ademptis; quae utraque gloriam eius auxere. [illegible]

discursusque animae diversa in membra meantis interceptus aquis. Lips.

6. *ipsius* i. e. Neronis; quod non notassem, nisi Pichenam ad deos retulisse viderem. et est exquisitior ratio huius pronominis pro nomine usurpandi, cum ex oppositione intelligi ad quod referatur potest. opponuntur *dii* et *ipse*. sic saepe Graeci. auctor Homerus Il. α 3: ψυχὰς — αὐτοὺς, *ipsos* i. e. corpora. Ern.

10. *e tribunis Granius*] *et tribunus Gaius* B.

13. Faernus *velocitate* legebat pro *vanitate*, quod Ursinus probabat. probarem et ego, si libri auctoritate niteretur. sensus enim commodus: mors paullo post consecuta irritam veniam fecit. sed vulgatum eodem modo accipere licet, quamquam verbum *vanitate* aliquid amplius indicare videtur, nempe in quo culpa fuit Statii, ut sensit etiam Mullerus. Ern.

15. *existimarentur*] haec [illegible] omnium scriptorum [illegible] chenam. *existimarentur* [illegible] ptum in mss et edd [illegible] chena de sola coniectura [illegible] *mereantur*; quod omnes [illegible] edidere, cum sit ab [illegible] num. si non oderant [illegible] quare existimentur? at [illegible] ferendi, qui putantur odisse principem. Ern.

16. *Novio*] in G [illegible] *Naevio*. *Novius Priscus* [illegible] Gruterum p. 104 6. [illegible] alii dedere *Nonio*. sed [illegible] gendum videtur *propter*. [illegible] credam dici recte exilium [illegible] *amicitiam*. compendium [illegible] locum corruptioni fecit, [illegible] haec verba confusa. [illegible] Liv. Epit. 84. Ern.

18. *artoria flaccilla* Ms: [illegible] *Antonia Flaccilla*.

20. *eius*] sic dedimus [illegible]

publicam, dum auxilia libertati invocat. miles potius deesset et plebes desereret, dum ipse maioribus, dum posteris, si vita praeriperetur, mortem approbaret. immotus his et paululum in publico versatus, post domi secretus, animum
5 adversum suprema firmabat, donec manus militum adveniret, quos Nero tirones aut stipendiis recentes delegerat: nam vetus miles timebatur tanquam favore imbutus. obiit abruptis brachiorum venis. testamentum foedis adversus Neronem adulationibus amori uxoris dedit, quam degenerem et sola
10 corporis forma commendatam amici matrimonio abstulerat. nomen mulieris Arria Galla, priori marito Domitius Silus: hic patientia, illa impudicitia Pisonis infamiam propagavere.
50 proximam necem Plautii Laterani consulis designati Nero adiungit, adeo propere ut non complecti liberos, non illud
15 breve mortis arbitrium permitteret. raptus in locum servili-

1. *invocat, dum miles*] delevi *dum* et punctum feci, ut Acidalius volebat, quia non modo sic M^a sed etiam BG, in quo male manus secunda supra adscripsit *dum*. atque ita plane sensus desiderat. melius esse deseri a milite et plebe, et rei p. caussa mori cum gloria. mox *immotus his* e G et pr dedi pro *iis*. illa est Corneliana formula. Ern.

5. *firmabat*] sic recte M^a et edd veteres ante Rhenanum, qui e B dedit *firmat*, quod est etiam in G. cf. c. 51 extr. sequitur enim *adveniret*; pro quo rectius esset *advenit*. restituit Pichena. contra bene mox Rhenanus edidit *tamquam*. edd superiores omnes et BGM^a *quamquam*. Ern.

10. *matrimonio abstulerant*, cum hiatu, M^a.

11. *mulieris*] sic omnes scripti et editi, non *mulieri*, ut Acidalio placebat. *Atria* BG, ed pr, Puteolani: *Arria* ed Beroaldi et seqq omnes, nescio an e libris scriptis. etiam *Atrii* et *Atriae* reperiuntur. *Silius* Rhenanus et sqq cum BG. at Mª *Silus*, ed pr *Sillus*. edd ante Rhenanum *filius*, male. de cognomine *Silus* v. Drak. ad Liv. 32 28. Ern.

15. *breve m. arb.*] profecto breve. nam Nero *mori iussis non amplius quam horarium spatium dabat*. Lips.

serv. poenis sepos.] disce ergo clare, lector, locum certum fuisse in poenam servorum vilismque capitum. quem illum? *Sestertium*, ut opinor. ita enim locus, non Romae, sed extra urbem, ubi cruces, patibula defixa, cadavera abiecta, aliaque quae ad supplicia plebis. Plutarchus in Galba 28: τὸν δὲ Γάλβα τοῖς Πατροβίου καὶ Οὐιτελλίου δούλοις ἐδωρήσαντο. λαβόντες δὲ ἐκεῖνοι, καὶ πάντα τρόπον αἰκισάμενοι καὶ καθυβρίσαντες, ἔρριψαν ἐξω τοὺς ὑπὸ τῶν Καισάρων κολαζομένους θανατοῦσιν. ὁ δὲ τόπος Σηστέρτιον καλεῖται. extra urbem, dico, is locus (errant qui de Gemoniis suspicantur) vel nominis argumento. sic enim dictus, quia semitertio ab urbe milliari. ea quidem ratio appellandi recepta Romanis. ita *Septimum* Palatium sub urbe Instiniani (l. 34 C. de donation.), *Decimum* suburbanum Carthaginis Procopio, *Septimum* Hosticense Symmachi villa (ep. 6 8), *Quartum* Latinae (apud eumdem 9 64), *Quartum* Pollionis (ap. Martialem 3 20). credo fuisse extra portam Esquilinam; et odorari videor corruptionem eius verbi in commentatore Horatii, uti Cru-

bus poenis sepositum manu Statii tribuni trucidatur, plenus constantis silentii, nec tribuno obiciens eandem conscientiam.

Sequitur caedes Annaei Senecae, laetissima principi, non quia coniurationis manifestum compererat, sed ut ferro grassaretur, quando venenum non processerat. solus quippe Natalis et hactenus prompsit, missum se ad aegrotum Senecam, uti viseret conquereretur que cur Pisonem adire vetaret: melius fore, si amicitiam familiari congressu exercuisset. et respondisse Senecam sermones mutuos et crebra colloquia neutri conducere; ceterum salutem suam incolumitate Pisonis inniti. haec ferre Gavius Silvanus tribunus praetoriae cohortis, et an dicta Natalis suaque responsa nosceret percunctari Senecam iubetur. is, forte an prudens, ad eum diem ex Campania remeaverat, quartumque apud lapidem suburbano rure substiterat. illo propinqua vespera tribunus venit et villam globis militum saepsit; tum ipsi cum Pon-

quius, sedulae industriae interpres, eum edidit ad Epod. 5: *Esquilinus mons Romae ex septem montibus. hinc Esquilina porta Romae dicitur, ad sessorium, ubi certus erat locus sepulchrorum ad corpora pauperum aut sceleratorum vilissimque comburenda aut canibus proiicienda.* legerim *ad sestertium.* sicut in vita Cypriani: *cum venisset ad eum locum qui dicitur Sextus, quarto ab urbe milliari.* emendatum ab aliis recte *sextertius.* Lips.

1. *plenus constantis silentii*] egregii viri mortem plenius Arrianus descripsit I 1 19: *Λατεραν ός τις ἐν Ῥωμῃ κελευσθεὶς ὑπὸ τοῦ Νέρωνος ἀποκεφαλισθῆναι, ἐκτείνας τὸν τράχηλον καὶ πληγεὶς, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν πληγὴν ἀσθενῆ γενομένην ἐπ' ὀλίγον συνελκυσθεὶς, πάλιν ἐξέτεινεν. ἀλλὰ καὶ ἔτι πρότερον προσελθόντι Ἐπαφροδίτῳ τῷ ἀπελευθέρῳ τοῦ Νέρωνος, καὶ ἀναχρίναντι αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ συγχρουσθῆναι, ἄν τι θέλω, φησὶν, ἐρῶ σου τῷ κυρίῳ.* o excelsum animum et supra omnem hanc terrenam fecem! Lips.

4. MO non habent *manifestum*, placetque IGronovio, quod *manifestus coniurationis* et *compertus coniurationis* nil differunt. *manifestus compertus* bene dici ipse agnosci. accipe igitur adiectivum dictum pro adverbio: in salvo erit vulgata lectio. mox *uti* GM[a], ed pr. Ern.

5. *quando*] *quoniam* B.

11. *tribunus cohortis*] sic post Lipsianas operarum vitio editum ad IGronovium, qui restituit *praetoriae*, quod mss et edd veteres habent. Ern. *tribunus* deest B. *Gronov* h. l. omnes.

14. *ex Campania*] ubi extremis annis multus fuit, rarior in urbe et sapientiae studiis occupatus. Epistolae ibi et Quaestiones Naturales sub hoc tempus structae. Lips.

quartumque apud lap.] in villa sua Nomentana, ut volunt qui vitam nobis scripsere. sed ambige, quia Nomentum longius aberat et duodecimo fere lapide. nisi si tractus eo versus hucusque Nomentanus diceretur. Lips.

16. *globis*, non *globus*, ABGM[a] et ed pr, unde recipere non dubitavi. sic et R. at C *globus*. ad invadendum *globus* sufficit: ad obsidendos omnes villae aditus *globi* requiruntur. Ern.

cum Pompeia Paulliina uxore]

et Rufius Crispinus, occasione coniurationis, sed Neroni invisus quod Poppaeam quondam matrimonio tenuerat. Verginium et Musonium Rufum claritudo nominis expulit: nam Verginius studia iuvenum eloquentia, Musonius praeceptis sapientiae fovebat. Cluvidieno Quieto, Iulio Agrippae, Blitio Catulino, Petronio Prisco, Iulio Altino, velut in agmen et numerum, Aegaei maris insulae permittuntur. at Cadicia uxor Scaevini et Caesonius Maximus Italia prohibentur, reos fuisse se tantum poena experti. Atilla mater Annaei Lucani sine absolutione, sine supplicio dissimulata.

Quibus perpetratis Nero, et concione militum habita, bina nummum milia viritim manipularibus divisit, addidit-

veteribus. ante erat *eis*, quod sive casu irrepsit, sive culpa eius qui hoc ad utramque pertinere putabat. primum reperi in ed Lipsii, sed sine admonitione. *eius* etiam Broterius edidit. ceterum non negem mihi *quae utraque* duriora videri. et quorsum additum *utraque* dicamus? an forte fuit a Tacito *magnis utraque pr.* — *quae gloriam eis auxere*. Ern.

1. *rufrius* BM[a].

2. *Verginium Rufum*] mancus locus; censeoque immissa voce legendum, *Verginium et Musonium Rufum*, aut *Verginium et Rufum*. ecce enim de Musonio causam statim subiecit eius pulsi; et Dio 62 27, narrata coniuratione, Ῥοῦφος μέντοι Μουσώνιος, inquit, ὁ φιλόσοφος ἐπὶ τούτοις ἐμεμαστεύθη. sed Verginius iste quis est? non enim ille, opinor, illustris, de cuius exsilio non apud Tacitum, non apud Plinium usquam lectum. et quomodo potuit? qui Germaniae et legionibus praefuit his ipsis annis? fuerit ergo eius aevi rhetor, quem Persii vetusta vita commemorat. *studuit*, inquit, *apud grammaticum Remmium Palaemonem et apud rhetorem Verginium Flaccum*. ubi tamen vetustus codex Bonaventurae Vulcanii *Flavum* habet. est ille ipse de quo Fabius 3 1 21: *scripsit de eadem materia* (rhetoricorum) *non pauca Cornificius, Celsus et Laenas, et aetatis nostrae Verginius, Plinius, Rutilius*. nominatque et alias. Lips.

8. *Caesenius*] scribendum *Caesonius*, et Martiali ab hac historia foeneranda Inx. 7 43, ad Ovidium quendam: *Maximus ille tuus, Ovidi, Caesonius hic est, cuius adhuc vultum vivida cera tenet. hunc Nero damnavit, sed tu damnare Neronem ausus es, et profugi, non tua fata, sequi. aequora per Scyllae magnus comes exsulis isti, qui modo noluerat consulis ire comes. si victura meis mandantur nomina chartis, et fas est cineri me superesse meo, audiet haec praesens venturaque turba, fuisse illi te, Senecae quod fuit ille suo.* ubi discis et consulem fuisse hunc Caesonium, et inter Senecae amicos; quae caussa certe damnationis. Lips. recepit Pichena primus. Ern. *caesennius* M[a].

9. *Atilla*] BM[1] et ed pr *Acilia*, A *Acillia*, G a prima manu *Atinia*, secunda *Atilia*, ut habent veteres edd, Puteolanus Beroaldus etc. Ern.

10. *in supplicio*] Romana editio *sine supplicio*, probissime. Lips. sic et M[a], *sin suppl.*, unde recepit Pichena. Ern.

12. *addiditque sine pretio fr.*] Suet. Ner. 10: *constituit praetorianis cohortibus frumentum menstruum gratuitum*. Severus imperator modum frumenti etiam auxit, de quo Herodianus 3 25: καὶ τὸ σιτηρέσιον αὐτοῖς πρῶτος ηὔξησε, καὶ

tractu et lenitudine morus, Statium Anna
10 amicitiae fide et arte medicinae probatum,
pridem venenum, quo damnati publico Athe
exstinguerentur, promeret; adlatumque hausi
dus iam artus, et cluso corpore adversu
postremo stagnum calidae aquae introiit, resp
15 servorum, addita voce, libare se liquorem

excidisse. quia Broterius *inhiberi imperat* in tribus mss reperit, habentque edd Puteolani Rivii etc, cum ipso recepi. *inhiberi* est impediri. Ern.

1. *an ignarae* i. e. an ita iam e sanguinis nimia detractione defecerit animo, ut non intelligeret ac sentiret sibi obligari brachia. nullo modo cum Acidalio tentandum *ingratae* pro invitae. Ern.

4. *fama societatem* M[a].

9. *lentitudine*] sic BG et alii apud Broterium: edd Puteolani Rivii Lipsii sqq. at veteres *lenitudine*, vitiose. *tractu durante* int. sanguinis; qui dicitur trahi, cum per venas emittitur. sensus: cum sanguis nimis diu flueret tardeque effunderetur, adeoque nimis lentam mortem fore appareret. Ern. v. Roth. p. 8.

male Gruterus
Ern.

14. *stagnum*
solet; et scribit
tam balneo se ab
usurpat primum
turandae morti,
ret, vel ut venen
pus permearet.
tellegit *solium*,

15. *libare se*]
turus, 16 35:
vi liberatori.
huius in supremi
ciae, qui disces
habant Iovi ser
vita Iovi liberat
5, in fragmen
olim amicus nost
δὲ μετὰ δεῖπνον
τῷ προσδιδομένῳ
τῆρα ἐπιλέγουσα
θοῦ

ratori. exin balneo illatus, et vapore eius exanimatus, sine ullo funeris sollenni crematur. ita codicillis praescripserat, cum etiam tum praedives et praepotens supremis suis consuleret. fama fuit Subrium Flavum cum centurionibus occulto consilio, neque tamen ignorante Seneca, destinavisse ut post occisum opera Pisonis Neronem Piso quoque interficeretur, tradereturque imperium Senecae, quasi insontibus claritudine virtutum ad summum fastigium delecto. quin et verba Flavi vulgabantur, non referre dedecori, si citharoedus demoveretur et tragoedus succederet, quia ut Nero cithara, ita Piso tragico ornatu canebat.

Ceterum militaris quoque conspiratio non ultra fefellit, accensis indicibus ad prodendum Fenium Rufum, quem eundem conscium et inquisitorem non tolerabant. ergo instanti minitantique renidens Scaevinus neminem ait plura scire quam ipsum, hortaturque ultro, redderet tam bono principi vicem. non vox adversum ea Fenio, non silentium, sed verba sua praepediens et pavoris manifestus, ceterisque, ac maxime Cervario Proculo equite, ad convincendum eum

1. *balneo*] sicco et Laconico, ut videtur: nam addit *vapore exanimatum*, acri illo et ardenti. Lips. mox *perscripserat* edd Puteolani Beroaldi Alciati. Ern.

3. *cum etiam tum*] hoc est, quos scripserat eo tempore quo adhuc divitias potentiam haberet, nondum demotus cura rerum publicarum. nam morte denunciata non licuisse testamentum scribere, supra vidimus. pro *etiam tum* Heinsius et Ryckius *etiam num*, qua correctione et alibi usi sumus. Ern.

6. *opera*] sic GM[a] et ed pr. restituit primus Pichena. superiores ceterae omnes *ope*. B *opere*. mox *insonti claritudine virtutum* (h. e. propterea quod virtutibus, sine cuiusquam noxa, ad eam claritudinem dignitatemque venisset) scripti et editi omnes praeter M[a], qui habet *insontib'*, et ed pr *insontibus*; unde Pichena coniicit *insonti et clar.*, ut iam coniecerat Acidalius. Ern.

10. *demoveretur*] sic IGronovius e M[a], bene. 13 14: *demovet Pallantem cura rerum*; ex quo loco et alium supra correximus. consentiunt BG et ed pr. etiam sine libris corrigendus locus erat. *non referre dedecori* est non minui dedecus, non prodesse ad dedecus minuendum. Ern.

13. vocem *quoque* addunt BGM[a] et edd pr, Puteolani Beroaldi Alciati Rhenani etc., unde casu excidisse postea puto. nam in Lipsianis desidero. Ern.

15. *renitens*] immo *renidens*. et statim *redderet iam bono principi vicem*. Lips. dudum sic rescribere oportuit. nam sic GM[a], edd pr, Puteolani Beroaldi. in ed Alciati operarum vitio (nam Beroaldum exprimit) irrepsit *renitens*, idque propagatum usque ad Pichenam. Lipsium modestia critica impediit in textu reponere *renidens*. adeo saepe magni viri errata typographica per modestiam non audent tollere. Ern.

18. *praepediens*] G a manu secunda *propediens*. item mox *cum Vario Proculo*. Ern.

ω coepi, postquam parricida matris et uxori
et incendiarius exstitisti." ipsa rettuli ver
Senecae, vulgata erant; nec minus nosci
viri sensus incomptos et validos. nihil
gravius auribus Neronis accidisse constitit,
15 sceleribus promptus, ita audiendi quae fac

2. *eorundem*] e Mª Pichena. consentiunt BG et ed pr. ceteri *eorum*. copula *et*, post *inermibus* ab eodem inserta, est et in ed pr. item infra post *auriga*; ubi etiam G et edd ante Rhenanum habent. O etiam *inermis*; quod et ipsum recte dici constat, et a nostro alibi haec forma usurpatur, ut H. 3 6. Ean.

8. *sacramenti*] non temere sacramenti mentio. nam milites sub imperatoribus ante omnia iurabant in principis salutem. pulchre Arrianus I 14: τῷ θεῷ ἔδει καὶ ἡμᾶς ὀμνύειν ὅρκον, οἷον οἱ στρατιῶται τῷ Καίσαρι. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν τὴν μισθοφορίαν λαμβάνοντες ὀμνύουσι πάντων προτιμήσειν τὴν τοῦ Καίσαρος σωτηρίαν. Tertallianus allusit docte, ut solet, de corona militis 11, ubi dissuadet Christiano militiam: *credimusne humanum sacramentum divino superduci licere? et in alium dominum respondere post Christum? et eierare patrem ac ma-*

ubi scribendu
iuramentum Di
cum senatorib
iurantibus ann
59 9: περὶ δὲ
τε Γαΐου τὰ
στο, καὶ ὅτι
τῶν τέκνων
ἀδελφὰς αὐτ
ὤμοσαν. app
a militę quaer
menti perditum
salutem iurave
Broterio *et am*
edidi e C. E
ystrio et incens

13. *et valid*
sed validos. L
tur G et edd
nec mutandum
libris, et *sed*
omnes deinde
pissime Tacitu
tuiturque suppr

ratori. exin balneo illatus, et vapore eius exanimatus, sine ullo funeris sollenni crematur. ita codicillis praescripserat, cum etiam tum praedives et praepotens supremis suis con-
65 suleret. fama fuit Subrium Flavum cum centurionibus oc-
5 culto consilio, neque tamen ignorante Seneca, destinavisse ut post occisum opera Pisonis Neronem Piso quoque interficeretur, tradereturque imperium Senecae, quasi insontibus claritudine virtutum ad summum fastigium delecto. quin et verba Flavi vulgabantur, non referre dedecori, si citharoe-
10 dus demoveretur et tragoedus succederet, quia ut Nero cithara, ita Piso tragico ornatu canebat.

66 Ceterum militaris quoque conspiratio non ultra fefellit, accensis indicibus ad prodendum Fenium Rufum, quem eundem conscium et inquisitorem non tolerabant. ergo instanti
15 minitantique renidens Scaevinus neminem ait plura scire quam ipsum, hortaturque ultro, redderet tam bono principi vicem. non vox adversum ea Fenio, non silentium, sed verba sua praepediens et pavoris manifestus, ceterisque, ac maxime Cervario Proculo equite, ad convincendum eum

1. *balneo*] sicco et Laconico, ut videtur: nam addit *vapore exanimatum*, acri illo et ardenti. Lips. mox *perscripserat* edd Puteolani Beroaldi Alciati. Ern.

3. *cum etiam tum*] hoc est, quos scripserat eo tempore quo adhuc divitias potentiam haberet, nondum demotus cura rerum publicarum. nam morte denunciata non licuisse testamentum scribere, supra vidimus. pro *etiam tum* Heinsius et Ryckius *etiam num*, qua correctione et alibi usi sumus. Ern.

6. *opera*] sic GM[a] et ed pr. restituit primus Pichena. superiores ceterae omnes *ope*. B *opere*. mox *insonti claritudine virtutum* (h. e. propterea quod virtutibus, sine cuiusquam noxa, ad eam claritudinem dignitatemque venisset) scripti et editi omnes praeter M[4], qui habet *insontib'*, et ed pr *insontibus;* unde Pichena coniicit *insonti et clar.*, ut iam coniecerat Acidalius. Ern.

10. *demoveretur*] sic IGronovius e M[4], bene. 13 14: *demovet Pallantem cura rerum*; ex quo loco et alium supra correximus. consentiunt BG et ed pr. etiam sine libris corrigendus locus erat. *non referre dedecori* est non minui dedecus, non prodesse ad dedecus minuendum. Ern.

13. vocem *quoque* addunt BGM[a] et edd pr, Puteolani Beroaldi Alciati Rhenani etc., unde casu excidisse postea puto. nam in Lipsianis desidero. Ern.

15. *renitens*] immo *renidens*. et statim *redderet iam bono principi vicem*. Lips. dudum sic rescribere oportuit. nam sic GM[a], edd pr, Puteolani Beroaldi. in ed Alciati operarum vitio (nam Beroaldum exprimit) irrepsit *renitens*, idque propagatum usque ad Pichenam. Lipsium modestia critica impediit in textu reponere *renidens*. adeo saepe magni viri errata typographica per modestiam non audent tollere. Ern.

18. *praepediens*] G a manu secunda *propediens*. item mox *cum Vario Proculo*. Ern.

ceteri centuriones in perpetiendis suppliciis degenerant, at non Fenio Rufo par animus, sed lamentationes suas etiam in testamentum contulit.

Opperiebatur Nero ut Vestinus quoque consilii in o-
5 men traheretur, violentum et infensum ratus: sed ex con-
ratis consilia cum Vestino non miscuerant quidam vetus-
in eum simultatibus, plures, quia praecipitem et insociabi-
lem credebant. ceterum Neronis odium adversus Vestinum
ex intima sodalitate coeperat, dum hic ignaviam principis
10 penitus cognitam despicit, ille ferociam amici metuit, ac
asperis facetiis illusus, quae ubi multum ex vero tuncant,
acrem sui memoriam relinquunt. accesserat recens crimen
quod Vestinus Statiliam Messalinam matrimonio sibi iunxe-
rat, haud nescius inter adulteros eius et Caesarem esse.
69 igitur non crimine, non accusatore exsistente, quia spe-
iudicis induere non poterat, ad vim dominationis contu-

ἠδυνάμην. sententia ergo animosior tenenda, ex horum scripto et interpretamento, videtur. Lips. Cicero Verr. 1 3: *ut ego hunc unum eiusmodi reum post hominum memoriam fuisse arbitrer, cui damnari expediret.* Seneca ep. 77: *hoc istis respondendum est, quibus succursura mors est.* noster 6 49: *perpulisset iuvenem ad ea quorum effugium non nisi morte inveniret.* Gron. ceterum libri variant inter *potuisse* et *posse.* illud melioribus libris nititur: est enim in GM[a] et edd primis; et convenit Graecis Dionis, qui habet ἠδυνάμην. Dionem autem e Tacito hausisse supra notatum est. *posse*, a Rhenano e B editum, propagatum est usque ad Pichenam. et aptius est, magisque consentit loco Suetonii. mox *degeneravere* mss, ed pr, Rhenanus et seqq, i. e. se degeneres et timidos ostendere. *denegavere* vitiose Puteolanus, Rivius, Beroaldus, Alciatus. Ern.

5. *ex coniuratis*] haec est lectio veterum librorum, GMO, etiam ed pr *et coniuratis*, vitio operarum pro *ex.* ordo verborum est: quidam ex coniuratis, vetustis in eum simultatibus, consilia non miscuerant; plures etc. itaque non dubitavi recipere pro vulgato [illegible] secutus est Broterius. probabat [illegible] iam valde IGronovius, sed [illegible] cepit, receptarus, haud dubie, [illegible] plurium librorum consensu [illegible] tum habuisset. modus loquendi [illegible] supra notatus est. etiam [illegible] 71 pro *e tribunis Graecis*, [illegible] dedere *et tribunus.* Ern. [illegible] *roni.*

9. *intima*] CB et ed pr [illegible] *mia.* vulgatum melius. Ern. [illegible] *inima sodalitate* M[2].

10. *amici*] haud dubie [illegible] immo *amici* verum est. [illegible] hominem, qui etiam [illegible] ferocia in amicum [illegible] citus semper ferociam [illegible] dicit. mox dedi *reperit* [illegible] BG et ed pr et vetustius [illegible] quod, ut saepe alias, vitio [illegible] rum mutatum in *recens*, [illegible] psiana. Ern.

13. *Statiliam Messalinam*] [illegible] postea Neroni uxor. [illegible] Lips.

16. *iudicis* verum est, [illegible] habent G, Puteolanus [illegible] ciatus. at AM[4] et ed [illegible] vitiose. Rhenanus e B [illegible] *cii*, male. Freinshemius [illegible]

poena Flavi Veiano Nigro tribuno mandatur. is proximo in agro scrobem effodi iussit, quam Flavus ut humilem et angustam increpans, circumstantibus militibus, "ne hoc quidem" inquit "ex disciplina." admonitusque fortiter protendere cervicem, "utinam" ait "tu tam fortiter ferias." et ille multum tremens, cum vix duobus ictibus caput amputavisset, saevitiam apud Neronem iactavit, sesquiplaga interfectum a se dicendo. proximum constantiae exemplum Sulpicius Asper centurio praebuit, percunctanti Neroni cur in caedem suam conspiravisset, breviter respondens non aliter tot flagitiis eius subveniri potuisse. tum iussam poenam subiit. nec

1. *tribuno*] tribuni ergo interdum supplicium ipsi manu sua sumebant. uti supra c. 60 Lateranus *manu Statii tribuni trucidatur;* cui caput incisum esse ex Arriano didicimus. et 11 38 Messallina *ictu tribuni transfigitur.* apud Senecam etiam scriptum ep. 4: *Caius Caesar iussit Lepidum Decio tribuno praebere cervicem.* notari volo. nam alias speculatores fere ad supplicia sumenda destinati, non insignes milites. LIPS.

2. *scrobem effodi*] v. Lipsium ad 1 61. adde Gruterum in Suspicionum libello, unde hunc excerptus locus in edd Gronoviorum. sed B habuit *angustum*; unde Rhenanus fecit *quem — angustum.* quod nunc est, e vetere codice protulerat Faernus et recepit Pichena. sed *quamvis* tamen est in BGM[a] et edd veteribus ante Rhenanum, unde Freinshemius coniiciebat *qua visa.* ERN.

4. *protendere cervicem*] habitum hunc eorum qui gladio feriendi, describit Panegyristes in Theodosii laudatione 41: *poplitem flectere, cervicem extendere ad plagam fortasse non unam.* quod supplicii genus tamen ignotum rei publicae priscae, etiam in militia. ideo Lucanus 8 673: *nondum artis erat caput ense rotare.* coepit sub imperatoribus, statimque in creberrimo usu. a militia coepisse credo, et in milites primo aque militibus usurpatum. Suetonius Cal. 32: *miles decollandi artifex quibuscumque e custodia capita amputabat.* Seneca de Ira 1 16: *damnatus extra vallum deductus est, et iam cervicem porrigebat, cum subito apparuit ille commilito qui occisus videbatur. tunc centurio supplicio praepositus condere gladium speculatorem iubet.* et exempla obvia post Augustum. honestior autem poena gladii quam securis, ab eaque mente illam Antonini Caracallae vocem capio ap. Spartian. 4, cum securi Papinianus occisus esset. *gladio te exsequi oportuit meum iussum.* Xenophon eleganter de Cyri exped. 2 6, de caede Menonis Thessali: *μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων θάνατον στρατηγῶν τιμωρηθεὶς ὑπὸ βασιλέως ἀπέθανεν, οὐχ ὥσπερ Κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλάς, ὅσπερ κάλλιστος θανάτων ἐδόκει εἶναι, ἀλλὰ ζῶν αἰκισθεὶς ἐνιαυτὸν ὡς πονηρὸς λέγεται τελευτῆς τυχεῖν.* LIPS. *admonitusque* est e M[a] a Pichena. sic et ed pr. ceteri scripti et edd veteres sine copula. ERN.

7. *sesquiplaga interf.*] Caligulae praeceptum: *ita feri ut mori se sentiat.* LIPS.

11. *subveniri*] legi voluit *obveniri* optimus et doctissimus Faber; interpretaturque resisti et obviam iri. probabili per se coniecturae fidem demit Suetonius, qui ad haec ipsa verba respiciens scripsit c. 36: *cum quidam crimen ultro faterentur, nonnulli etiam imputarent, tamquam aliter illi non possent, nisi morte, succurrere dedecorato flagitiis omnibus.* et clare Dio, qui 62 24 vertit: *ὅτι ἄλλως σοι βοηθῆσαι οὐκ*

ceteri centuriones in perpetiendis suppliciis degeneraverant; at non Fenio Rufo par animus, sed lamentationes suas in testamentum contulit.

Opperiebatur Nero ut Vestinus quoque consul in crimen traheretur, violentum et infensum ratus: sed ex coniuratis consilia cum Vestino non miscuerant quidam vetustis in eum simultatibus, plures, quia praecipitem et inconsultum credebant. ceterum Neronis odium adversus Vestinum ex intima sodalitate coeperat, dum hic ignaviam principis penitus cognitam despicit, ille ferociam amici metuit, atque asperis facetiis illusus, quae ubi multum ex vero traxerint, acrem sui memoriam relinquunt. accesserat recens crimen, quod Vestinus Statiliam Messalinam matrimonio sibi iunxerat, haud nescius inter adulteros eius et Caesaris esse. 69 igitur non crimine, non accusatore exsistente, quia apud iudicis induere non poterat, ad vim dominationis conversus

ἠδυνάμην. sententia ergo animosior tenenda, ex horum scripto et interpretamento, videtur. Lips. Cicero Verr. I 3: *ut ego hunc unum eiusmodi reum post hominum memoriam fuisse arbitrer, cui damnari expediret.* Seneca ep. 77: *hoc istis respondendum est, quibus succursura mors est.* noster 6 49: *perpulisset iuvenem ad ea quorum effugium non nisi morte inveniret.* Gron. ceterum libri variant inter *potuisse* et *posse.* illud melioribus libris nititur: est enim in GM[a] et edd primis; et convenit Graecis Dionis, qui habet ἠδυνάμην. Dionem autem e Tacito hausisse supra notatum est. *posse*, a Rhenano e B editum, propagatum est usque ad Pichenam. et aptius est, magisque consentit loco Suetonii. mox *degeneravere* mss, ed pr, Rhenanus et seqq, i. e. se degeneres et timidos ostendere. *denegavere* vitiose Puteolanus, Rivius, Beroaldus, Alciatus. Ern.

5. *ex coniuratis*] haec est lectio veterum librorum, GMO. etiam ed pr *et coniuratis*, vitio operarum pro *ex.* ordo verborum est: quidam ex coniuratis, vetustis in eum simultatibus, consilia non miscuerant; plures etc. itaque non dubitavi recipere pro vulgata [illegible] secutus est Broterius. probat [illegible] iam valde IGronovius, sed [illegible] cepit, recepturus, haud dubie, [illegible] plurium librorum consensu [illegible] tum habuisset. modus loquendi [illegible] supra notatus est. etiam [illegible] 71 pro *e tribunis Gr*[illegible] dedere *et tribunus.* Ex. [illegible] *roni.*

9. *intima*] CB et [illegible] *mia.* vulgatum melius. Ex. [illegible] *inima sodalitate* M[a].

10. *amici*] haud dubie [illegible] immo *amici* verum est. [illegible] hominem, qui etiam [illegible] ferocia in amicum [illegible] citus semper ferocia [illegible] dicit. mox dedi reposui [illegible] BG et ed pr et veteribus [illegible] quod, ut saepe alias, vitio [illegible] rum mutatum in *reveri*, [illegible] psiana. Ern.

13. *Statiliam Messalinam*] [illegible] postea Neroni uxor. [illegible] Lips.

16. *iudicis* verum est, [illegible] habent G, Puteolanus Beroaldus. at AM[a] et ed pr vitiose. Rhenanus e B [illegible] cii, male. Freinshemius [illegible]

Gerelanum tribunum cum cohorte militum immittit, iubetque praevenire conatus consulis, occupare velut arcem eius, opprimere delectam iuventutem, quia Vestinus imminentes foro aedes decoraque servitia et pari aetate habebat. cuncta eo die munia consulis impleverat conviviumque celebrabat, nihil metuens, an dissimulando metu, cum ingressi milites vocari eum a tribuno dixere. ille nihil demoratus exsurgit, et omnia simul properantur: clauditur cubiculo, praesto est medicus, abscinduntur venae, vigens adhuc balneo infertur, calida aqua mersatur, nulla edita voce qua semet miseraretur. circumdati interim custodia qui simul discubuerant, nec nisi provecta nocte omissi sunt, postquam pavorem eorum, ex mensa exitium opperientium, et imaginatus et irridens Nero satis supplicii luisse ait pro epulis consularibus.

70 Exin Marci Annaei Lucani caedem imperat. is profluente sanguine, ubi frigescere pedes manusque et paulatim ab extremis cedere spiritum fervido adhuc et compote mentis pectore intellegit, recordatus carmen a se compositum, quo volneratum militem per eiusmodi mortis imaginem obiisse tradiderat, versus ipsos rettulit, eaque illi suprema vox

stituit. deinde G *inducere*, solenni varietate. Ern. M[a] *adiungere*.

1. *Gerelanum*] Reinesius in margine coniicit *Ceretanum*. Ern. *Gerellanum* M[a].

2. *occuparet* M[a].

4. *decoraque servitia et pari aetate*] existimo, paedagogia describit, i. e. coetum elegantium puerorum, quos composita veste facie capillis in publico habebant: et plerumque una aetate. sic dicta, quia sub paedagogo. Martialis 3 56 30: *et paedagogo non iubente, lascivi parere gaudent villico capillati*. plura super istis in excursu *B*. Lips. *et* non habet B.

5. *celebrabat*] sic GM[a] et ed pr. recte. nam sequitur *exsurgit* sc. e convivio. non ergo *celebrarat*, ut Puteolanus Beroaldus Alciatus; unde Rhenanus fecit *celebrat*. vetus restituit Pichena. Ern.

10. *misereretur* B.

12. *omissi*] sic GM[a] et ed Puteolani; quod recepi, etsi alterum *emissi*, quod reliquae edd habent, etiam bonum sensum habet. sed *omissi* melius, quia maxime hic respicitur ad discessum custodiae. omissi sunt ergo a custodibus. verbum *omittere* et nostro et aliis dicitur de iis quae non custodimus. ut *munimenta omittere* 4 51. Ern. B *omissa*.

13. *ex mensa*] non dubitavimus servare *ex mensa*, quod e coniectura Francisci Medicis recepit Freinshemius. firmant AGM[a] et edd ante Rhenanum omnes, qui habent *et mensae*. Rhenanus edidit cum seqq *imminens*, quod sane hic friget: non imminebat exitium, sed opperiebantur velut imminens. Ern. B *in mense*.

15. *M. Annaei*] sic feliciter restituit Rhenanus. libri omnes varie corrupti in hoc nomine. Ern. M[a] *eximmane na et lucani*.

20. *versus ipsos retulit*] sunt haud dubie isti 3 635: *scinditur avulsus, nec sicut vulnere sanguis emicuit lentus, ruptis cadit undique venis*,

fuit. Senecio posthac et Quintianus et Scaevinus, non ex priore vitae mollitia, mox reliqui coniuratorum periere, nullo facto dictove memorando.

71 Sed compleri interim urbs funeribus, Capitolium victimis; alius filio, fratre alius aut propinquo aut amico interfectis, agere grates deis, ornare lauru domum, genua ipsius advolvi et dextram osculis fatigare. atque ille gaudium id credens, Antonii Natalis et Cervarii Proculi festinata indicia impunitate remuneratur. Milichus praemiis ditatus conservatoris sibi nomen, Graeco eius rei vocabulo, assumpsit. e tribunis Gavius Silvanus, quamvis absolutus, sua manu cecidit; Statius Proxumus veniam, quam ab imperatore acceperat, vanitate exitus corrupit. exuti dehinc tribunatu Pompeius, Cornelius Martialis, Flavius Nepos, Statius Domitius, quasi principem non quidem odissent, sed tamen existimarentur. Novio Prisco per amicitiam Senecae, et Glitio Gallo atque Annio Pollioni infamatis magis quam convictis data exsilia. Priscum Antonia Flaccilla coniunx comitata est, Gallum Egnatia Maximilla, magnis primum et integris opibus, post ademptis; quae utraque gloriam eius auxere. pellitur

discursusque animae diversa in membra meantis interceptus aquis. Lips.

6. *ipsius* i. e. Neronis; quod non notassem, nisi Pichenam ad deos retulisse viderem. et est exquisitior ratio huius pronominis pro nomine usurpandi, cum ex oppositione intelligi ad quod referatur potest. opponuntur *dii* et *ipse*. sic saepe Graeci. auctor Homerus Il. α 3: ταχὺς — αὐτοὺς, *ipsos* i. e. corpora. Erx.

10. *e tribunis Granius*] *et tribunus Gaius* B.

13. Faernus *velocitate* legebat pro *vanitate*, quod Ursinus probabat. probarem et ego, si libri auctoritate niteretur. sensus enim commodus: mors paullo post consecuta irritam veniam fecit. sed vulgatum eodem modo accipere licet, quamquam verbum *vanitate* aliquid amplius indicare videtur, nempe in quo culpa fuit Statii, ut sensit etiam Mullerus. Erx.

15. *existimarentur*] haec est lectio omnium scriptorum et edd ante Pichenam. *extimarentur* de more scriptum in mss et edd primis. Pichena de sola coniectura dedit *extimerentur*; quod omnes post eum edidere, cum sit ab sententia alienum. si non oderunt principem, quare extimentur? at etiam ii non ferendi, qui putantur odisse principem. Erx.

16. *Novio*] in G manus secunda *Naevio*. *Novius Priscus* occurrit ap. Gruterum p. 104 6. Ryckius et alii dedere *Nonio*. sed pro per legendum videtur *propter*. vix enim credam dici recte *exilium datur per amicitiam*. compendium scripturae locum corruptioni fecit, unde saepe haec verba confusa. v. Drak. ad Liv. Epit. 84. Erx.

18. *artoria flaccilla* M: vulg. *Antonia Flacilla*.

20. *eius*] sic dedimus e mss et edd

et Rufius Crispinus, occasione coniurationis, sed Neroni invisus quod Poppaeam quondam matrimonio tenuerat. Verginium et Musonium Rufum claritudo nominis expulit: nam Verginius studia iuvenum eloquentia, Musonius praeceptis sapientiae fovebat. Cluvidieno Quieto, Iulio Agrippae, Blitio Catulino, Petronio Prisco, Iulio Altino, velut in agmen et numerum, Aegaei maris insulae permittuntur. at Cadicia uxor Scaevini et Caesonius Maximus Italia prohibentur, reos fuisse se tantum poena experti. Atilla mater Annaei Lucani sine absolutione, sine supplicio dissimulata.

72 Quibus perpetratis Nero, et concione militum habita, bina nummum milia viritim manipularibus divisit, addidit-

veteribus. ante erat *eis*, quod sive casu irrepsit, sive culpa eius qui hoc ad utramque pertinere putabat. primum reperi in ed Lipsii, sed sine admonitione. *eius* etiam Broterius edidit. ceterum non negem mihi *quae utraque* duriora videri. et quorsum additum *utraque* dicamus? an forte fuit a Tacito *magnis utraque pr. — quae gloriam eis auxere.* Ern.

1. *rufrius* BM[a].

2. *Verginium Rufum*] mancus locus; censeoque immissa voce legendum, *Verginium et Musonium Rufum*, aut *Verginium et Rufum*. ecce enim de Musonio caussam statim subiecit eius pulsi; et Dio 62 27, narrata coniuratione, Ῥοῦφος μέντοι Μουσώνιος, inquit, ὁ φιλόσοφος ἐπὶ τούτοις ἐφυγαδεύθη. sed Verginius iste quis est? non enim ille, opinor, illustris, de cuius exsilio non apud Tacitum, non apud Plinium usquam lectum, et quomodo potuit? qui Germaniae et legionibus praefuit his ipsis annis? fuerit ergo eius aevi rhetor, quem Persii vetusta vita commemorat. *studuit*, inquit, *apud grammaticum Remmium Palaemonem et apud rhetorem Verginium Flaccum.* ubi tamen vetustus codex Bonaventurae Vulcanii *Flavum* habet. est ille ipse de quo Fabius 3 1 21: *scripsit de eadem materia* (rhetoricorum) *non pauca Cornificius, Celsus et Laenas, et aetatis nostrae Verginius, Plinius, Rutilius.* nominatque et alias. Lips.

8. *Caesenius*] scribendum *Caesonius*, et Martiali ab hac historia foeneranda lux. 7 43, ad Ovidium quendam: *Maximus ille tuus, Ovidi, Caesonius hic est, cuius adhuc vultum vivida cera tenet. hunc Nero damnavit, sed tu damnare Neronem ausus es, et profugi, non tua fata, sequi. aequora per Scyllae magnus comes exsulis isti, qui modo nolueras consulis ire comes. si victura meis mandantur nomina chartis, et fas est cineri me superesse meo, audiet haec praesens venturaque turba, fuisse illi te, Senecae quod fuit ille suo.* ubi discis et consulem fuisse hunc Caesonium, et inter Senecae amicos; quae caussa certe damnationis. Lips. recepit Pichena primus. Ern. *caesennius* M[a].

9. *Atilla*] BM[a] et ed pr *Acilia*, A *Acillia*, G a prima manu *Atinia*, secunda *Atilia*, ut habent veteres edd, Puteolanus Beroaldus etc. Ern.

10. *in supplicio*] Romana editio *sine supplicio*, probissime. Lips. sic et M[a], *sin suppl.*, unde recepit Pichena. Ern.

12. *addiditque sine pretio fr.*] Suet. Ner. 10: *constituit praetorianis cohortibus frumentum menstruum gratuitum.* Severus imperator modum frumenti etiam auxit, de quo Herodianus 3 25: καὶ τὸ σιτηρέσιον αὐτοῖς πρῶτος ηὔξησε, καὶ

corpus decorum inter servos libertosque pru
rat, ex Gaio Caesare se genitum ferebat,
quadam habitu procerus et torvo vultu erat,
sar, scortorum quoque cupiens, etiam ma
73 sed Nero vocato senatu, oratione inter patr
ctum apud populum et collata in libros indic
que damnatorum adiunxit. etenim crebro v
cerabatur, tanquam viros insontes ob invid
exstinxisset. ceterum coeptam adultamque
iurationem neque tunc dubitavere quibus
cura erat, et fatentur qui post interitum N
regressi sunt. at in senatu cunctis, ut c
maeroris, in adulationem demissis, Iunium

δακτυλίοις χρυσοῖς χρήσασθαι ἐπέτρειψε. iterumque Antoninus eius f. patrata caede Getae. idem scriptor 4 9: προστίθησι δὲ τῷ σιτηρεσίῳ ἄλλο τοῦ τελουμένου ἥμισυ. Lips.

3. *Turpiliano*] hoc verum. scripti et edd veteres *Turpiano*, male, ut patet e libro superiori, c. 29 et 39. mox *apud palatium quoque* GM[a] et edd ante Rhenanum, qui primus *quoque* post *eorum* posuit: restituit Pichena. denique *dedit etiam* ante *consularia* abest a BGM[a] et edd pr, Puteolani; unde recte deletum a Berneggero. primus dedit

versiculis ante
casse dicitur. s
senatus hic serm
nuam, tamen n
haec verba esse
ptore. saltem ad
aliud quid. Eas

17. *viros insom*
veteres magno co
sontes; unde Fr
claros et insontes
addit *claros;* qu

20. *fatentur*]
Tacitus ista scrip
xere. quod ni si

cae fratris morte pavidum et pro sua incolumitate supplicem increpuit Salienus Clemens, hostem et parricidam vocans, donec consensu patrum deterritus est, ne publicis malis abuti ad occasionem privati odii videretur, neu composita aut
5 oblitterata mansuetudine principis novam ad saevitiam retra-
4 heret. tum dona et grates deis decernuntur, propriusque honos Soli (cui est vetus aedes apud circum, in quo facinus parabatur), qui occulta coniurationis numine retexisset; utque circensium Cerealium ludicrum pluribus equorum cursi-
10 bus celebraretur, mensisque Aprilis Neronis cognomentum acciperet; templum Saluti exstrueretur eo loci ex quo Scaevinus ferrum prompserat. ipse eum pugionem apud Capitolium

ro post interfecit. Dio 58 18. in Eusebio autem clarius: *Iunius Annaeus Gallio, frater Senecae, egregius declamator, propria se manu interfecit, mortem eius Nerone in suam praesentiam differente.* hoc confert illud Chronicon in annum hunc eundem quo Lucanus et Seneca occisi. mirum in Tacito nihil esse, si tamen hoc tempore ea caedes. Lips. ultima verba Eusebii male additā. v. Ryckium ad h. 1, qui Gallionem, cum Usserio et aliis, putat esse eum cuius in Actis Apostol. 18 12 mentio. Ern.

4. *compositam et obliteratam mans.*] prave scriptum, et in contumeliam Neronis. valde scilicet principem laudent, si obliteratam clementiam eius dicant, i. e. abolitam et sepultam. ne dubita scribere *composita et obliterata mansuetudine principis.* hoc volunt. ne ea quae obliterata iam essent et tantum non deleta ex animo principis, ille renovaret, et novae saevitiae materiem suggereret. Lips. *compositam aut* vel *et obliteratam mansuetudinem* scripti et editi omnes. Lipsii correctionem recepere inde a Berneggero omnes. possis etiam coniicere excidisse *re*, cum scriptum fuisset *neu composita re et obliterata, mansuetudinem — retraheret*; inde *compositam et obliteratam* facta, ut ad *mansuetudinem* referrentur. Ern.

6. *decreta dona et gr. d. decernuntur*] *τὸ decernuntur* redundat, ut opinor. Lips. dubius sum tamen utrum *decreta* an *decernuntur* aboleam: neque enim minus belle *tum dona et grates deis decernuntur.* Gron. IGronovius aliter succurrere voluit, legendum censens *tum cetera dona.* male. nam quae supra c. 71 Milicho Petronio aliis data, *dona* vocari non possunt. intelliguntur dona diis data, quae cum supplicatione (nam de ea capiendae *grates*) iunguntur et apud Liv. 36 2. *dona et grates diis* sunt, quae ibi dicuntur *supplicatio et dona ad omnia pulvinaria.* ceterum non abhorret animus, in *decreta* latere aliud verbum, quod nondum mihi succurrit. Lipsianam rationem defendere licet e 16 1, ubi temere additum *latuerint* post *occulta.* Ern.

7. *aedes apud circum*] de qua Tertull. de Spectaculis 8. Lips. post *mensis quoque A.* CR et ed pr, quod recepit Broterius. Ern.

12. *apud Capitolium sacravit*] ritu veteri et recepto. Suet. Cal. 24: *tres gladios in necem suam praeparatos Marti ultori, addito elogio, consecravit.* idem Vitellio 10: *pugionem, quo se Otho occiderat, in Agrippinensem coloniam misit Marti dedicandum.* Dio in Antonino Caracalla, 77 23: καὶ τὸ ξίφος, δι' οὗ τὸν ἀδελφὸν ἀπεκτόνει, ἀναθεῖναι τῷ θεῷ ἐτόλμησεν. sed et apud Graecos Olympias *gladium,*

reges Numidarum, et alias infensi, cupidine auri ad bellum
2 accenderentur. igitur Nero, non auctoris, non ipsius nuntii
fide satis spectata, nec missis per quos nosceret an vera af-
ferrentur, auget ultro rumorem, mittitque qui velut paratum

3. *missis visoribus*] ita *invisores* Apuleius dixit, etsi alio quodam sensu, 1 Florido: *si quis forte in hoc pulcherrimo coetu ex illis invisoribus meis malignus sedet.* mirum, ni Sallustio quoque haec vox restituenda apud Fabium 9 3: *unde usque eo processum est, ut non poenituruum pro non acturo poenitentiam, et visuros ad videndum missos idem auctor* (Sallustius) *dixerit.* puto *visores;* et hinc sumsisse nostrum. Lips. haec coniectura Lipsii fugit novissimos Quintiliani editores. est autem vana. nam de verbis sermo est, non substantivis. et participium ibi esse debere docet praecedens alterum insolens *poenituruum.* miror non potius coniecisse legendum hic ex illo loco *visuris. visoribus* omnes libri. ut supra *visere* pro inspicere, ita h. l. *visor.* sed ego plane pro insititio habeo. nam et supervacuum est, et longe elegantius *missis qui nosceren.* cum nemo alius scriptor bonus hoc verbo usus sit, credo in margine scriptum fuisse et hinc in textum venisse. nam qui veteres codices tractarunt, non ignorant saepe in margine verba scripta esse a possessoribus codicum, quibus indicaretur de quó in textu ageretur. talium magna copia in G diversa manu scriptorum. sic et in ed pr post c. 17, ante verba *adsimulatis Lucani literis*, legitur *finguntur literae;* quod clarum est in margine scriptum migrasse in textum. adde in primis exemplum luculentum ex ed pr ad H. 1 89. et *flabra Aquilonis* H. 2 98, *vineae* 3 20, ut alia taceam. et similia in aliis libris veteribus scriptis et editis reperi. *visores* barbara aetate dicti, qui ad rem inspiciendam mitterentur, de qua lis, quaestio esset; ipsam inspectionem dixere *visum*, *visionem;* etiam testes qui rei gestae interfuissent, *visores* appellati, ut Cangius docet in lexico. delevit et Broterius. Ern.

adferrentur] sic edd Pontani, Beroaldi, Alciati, Grotiorum, Ryckii. at mss, edd pr. Bonani usque ad HGrosovium *asserrentur.* Ma lectionem dubiam facit, quod ibi est *adferre* et deinde initio sequentis versiculi *rentur*, in eoque ms cum vox dividitur, ultima syllaba fere repetitur ab initio alterius versus: unde colligunt scribam *adferrentur* dare voluisse. [id exhibet Furia.] ego *asserrentur* verum esse non credo. sed propter consensum librorum suspicor [cum Mureto] fuisse *asseverarentur*, ut supra pro *asseverarit* vidimus *asserit* 2 83. et mox c. 3 de eadem re eodemque homine *dum haec ad illum locum promissi spectas adverat.* adsentitur Broterius. Ern.

4. *partam*] legit *paratam* Achillius. idque mihi, cum primum hunc locum legi, in mentem venit, adeoque necessarium visum est ut *partam* pro mendo typographico haberem: quod secus esse deinde ex aliis libris didici. itaque non dubitavi etiam contra libros recipere, aequis, ut spero, intelligentibus omnibus. primum *praeda parta* per latinitatem aliter dici non potest, nisi de praeda ea quae labore constet aut opera qualicunque tua, ut *pax parta*, *divitiae partae* et alia similia. at *praeda parata* est, quae sine sudore et sanguine venit, eique soleane talis praedae epitheton, ut apud Ovid. Her. 8 82; pro qua et *oblatam* dixit Met. 3 246. noster in seqq *obvias opes* et a diis delatas vocat; item c. 3 *oblatas.* similiter *victoria parata* apud Petronium c. 15; ubi recte Burmannus Livio 5 6 in simili loco *paratam victoriam* pro *parta* reddi vult, quod recipiendum et sine libris, in mss inventum deinde recepit Drakenborchius; qui plura ibi conger-

alii. in Campania magna et prodigii loco tempestas. Anteius et Ostorius ad mortem aguntur, Mella, Crispinus, Petronius. Thraseas Paetus etiam accusatur, tunc lumen Romani orbis, et Bareas Soranus, damnantur, et ipsi se absolvunt.

Anni unius haec gesta, quia reliqua libri fatum invidit. Lips.

Illusit dehinc Neroni fortuna per vanitatem ipsius et promissa Caeselli Bassi, qui origine Poenus, mente turbida, nocturnae quietis imaginem ad spem haud dubiam retraxit, vectusque Romam, principis aditum emercatus, expromit repertum in agro suo specum altitudine immensa, quo magna vis auri contineretur, non in formam pecuniae, sed rudi et antiquo pondere. lateres quippe praegraves iacere, astantibus parte alia columnis; quae per tantum aevi occulta augendis praesentibus bonis. ceterum, ut coniectura demonstraret, Dido Phoenissam Tyro profugam condita Carthagine illas opes abdidisse, ne novus populus nimia pecunia lasciviret, aut

1. *et promissa*] ita e M[a] Pichena edidit. idem (in B et) a manu prima fuit in G, estque in mss tribus apud Broterium, ed Puteolani et Rivii. at edd pr et Beroaldi *ex promisso*, quod etiam est a manu secunda in GR et editis omnibus usque ad Pichenam. lectionem M[a] dubiam facit tamen IGronovius, non quo ipse aliam notarit, sed quod frater *et promisso* notavit, quod ille Tacito non indignum docet. in quo non fallitur. sed frater fortasse falsus est. argumentum e Beroaldo nihili est. falsum enim eum hos libros e M[a] edidisse. ceterum si *et promisso* libri idonei certa auctoritate firmaretur, id praeferrem. Ern. *Cesellii* vulgo. mox M[a] *plenus*.

2. *turbida* i. e. male sana, furiosa; pro quo verbo *turbidus* saepe apud poetas dicitur. in G margine pro varia lectione notatur *torvida*. sed est idem verbum alia et inusitatiori scriptura. [*turvida* M[a]. idem mox *dubie*.] Bassum equitem Romanum vocat Suetonius Ner. 31. *retraxit* pro more istius aetatis pro simplici *traxit* dicitur, quod alias in hac forma dicitur. v. ad Suet. Aug. 77. Ern.

9. *latuerint* [post *bonis*] non est in BM[a] et ed pr, et bene deletum. non opinor *occulta* addidisset Tacitus, si *latuerint* dedisset; quod ceterum est in G, edd ceteris omnibus, usque ad Berneggerum. Ern.

demonstret] sic legitur hodie e coniectura Freinshemii, cum in omnibus scriptis et editis sit *demonstrat*; quod vitiosum esse dubitari non potest. sed in G syllaba ultima erasa est, et in litura scriptum *t*, fuitque, quantum oculis adsequi licuit, *demonstrarit* vel *demonstraret*. hoc verum puto. syllabam illam imperfecti saepe in mss Taciti excidisse saepe monuimus. secutus nos est Broterius. Ern.

10. *Fenissam*] haec scriptura est BM[a], quae et in edd Lipsii Freinshemii Gronoviorum reperitur, et a IGronovio defenditur. AG *Phoenissam*, et edd veteres omnes. ex eodem M[a] IGronovius dare voluit *Dido*, quae forma est apud Virgil. Aen. 4 383. sed operae non paruerunt. Ern.

non enim solitas tantum fruges nec confusum metallis aurum gigni, sed nova ubertate provenire terram et obvias opes deferre deos; quaeque alia summa facundia nec minore adula-
3 tione servilia fingebant, securi de facilitate credentis. glisce-
5 bat interim luxuria spe inani, consumebanturque veteres opes quasi oblatis quas multos per annos prodigeret. quin et inde iam largiebatur; et divitiarum exspectatio inter causas paupertatis publicae erat. nam Bassus, effosso agro suo latisque circum arvis, dum hunc vel illum locum promissi specus asse-
10 verat, sequunturque non modo milites sed populus agrestium efficiendo operi assumptus, tandem posita vecordia, non falsa ante somnia sua seque tunc primum elusum admirans, puderem et metum morte voluntaria effugit. quidam vinctum et mox dimissum tradidere, ademptis bonis in locum regiae
15 gazae.

4 Interea senatus, propinquo iam lustrali certamine, ut

suum carmen. spero non improbaturos viros doctos hanc correctionem. *a vatibus* recepit Broterius. Ern.

1. vulgo *tantum solitas fruges nec metallis confusum.*

2. *nova ubertate provenire terras* est novo genere foetus esse foecundas et fertiles. sic Plautus in Trucul. 2 4 33: *cumque bene provenisti salva, gaudeo.* et eadem fabula 2 6 35: *cum tu recte provenisti, cumque es aucta liberis, gratulor.* Gron. *terram* BGM[a] et alii. ed pr, quod recepi. edd ceterae ante Rhenanum *terrae:* locus ipse verbi indicat id verum non esse. Rhenanus dedit *terra* cum seqq. at a Lipsio inde editum *terras.* post *servilia* vereor ne *ingenia* exciderit. nam *servilia* intelligi possunt in *adulatione*, nec iis aptum verbum *fingebant.* Ern.

8. *effosso agro*] simillima stultitia Pompeii exercitum incidit, cum is in eadem Africa contra Domitium et Iarbam militaret. nam cum quidam thesauros aliquos casu reperissent, fuere qui dicerent persuaderentque totum eum locum auri plenum, a cladibus Poenorum ibi repositi. atque ita miles avidus ad fodiendam se dedit per plures dies, Pompeio ridente simul et indignante tantam illam multitudinem stulta avaritia et labore fatigari, donec tandem fessi et inriti clamarent, *duceret iam quo vellet: satis se poenarum stultitiae suae dedisse.* Plutarchus Pomp. 11. Lips. Ern.

9. *dum hunc vel illum locum*] ita BM[a] et edd inde a Puteolano omnes, nisi quod hic (cum B) habet *promi*, vitio, ut opinor, operarum, sequente, ut solet, Rivio; quod Beroaldus correxit *promissi.* ed pr et A non habent *promissi specus.* at GO *dum hoc vel illo loco promi specus.* mox *antea* e M[a] recepit Pichena cum seqq. ego *ante* servavi, quod omnes alii libri habent, ut multitudo ὁμοιοτελεύτων vitaretur. Ern.

12. *tunc* sane referri potest ad tempus quo somnium habuit: sed melius puto *nunc.* bene opponuntur *antea* et *nunc*, non *antea* et *tunc.* pro *primum* Broterius malit *primo* e R et ed pr. sed id sensus non patitur. Ern.

16. *lustrali*] sive quinquennali. quod hic quidem anno sexto celebrari miratur vir doctissimus, et erroris, cui latebra non sit, paene

dedecus averteret, offert imperatori victoriam cantus, adicitque facundiae coronam, qua ludicra deformitas velaretur. sed Nero nihil ambitu nec potestate senatus opus esse dictitans, se aequum adversus aemulos, et religione iudicum meritam laudem assecuturum, primo carmen in scena recitat; mox flagitante vulgo ut omnia studia sua publicaret (haec enim verba dixere), ingreditur theatrum, cunctis citharae legibus obtemperans, ne fessus resideret, ne sudorem nisi ea quam indutui gerebat veste detergeret, ut nulla oris aut narium excrementa viserentur. postremo flexus genu, et

Tacitum accusat. nam debebat quinto celebrari, inquit, quattuor dumtaxat annis interiectis. an distulisse Neronem aliquis dixerit? ille vero antevenire solet cupidine certaminum, et ante praestitutam diem revocare, quod Suetonius Ner. 21 scripsit. haec vir ille magnus. ego autem si quid video aut firmiter numero, abnuo Tacitum ultra quintum annum produxisse. ecce institutum est Nerone IV Cornelio Cosso consulibus, a. u. 813. nunc secundo editur Silio et Attico consulibus, a. 818. certe ab illo ad istum ipsi anni quattuor intersunt, et quinto nunc anno editur; aut omnes calculi me fallunt. LIPS. vir magnus est Scaliger Em. temp. p. 469 et 470. Petavius (Doctr. Temp. l. 11. c. 15.) defendit Tacitum ex eo quod iste agon quinquennalis fuerit, i. e. quinque solidis annis vertentibus instauratus, ad modum lustri Romani, non Olympiadis. victoriam Neronis alteram, ab Eusebio notatam, non fuisse secundi agonis Neronei, de quo Tacitus. sane Tacitus ipse *secundum lustrum* vocat. de annis quinque solidis id in hoc agone accipiendum esse, constare hodie ait Pagius Crit. Bar. ad a. C. 60. cum eum agona *ad modum Graecorum certaminum* institutum saepe idem dicit, id de ritu et genere ludorum potius quam tempore accipiendum. neque tamen commode Eusebius de alius certaminis corona accipitur, quod quale fuerit et qua de caussa institutum, non dixerit utique Petavius. quid? quod etiam sic anni non conveniunt. nam primum agona recte dicit ab Eusebio conferri in annum periodi Iulianae 4772, secundum a Tacito conferri in annum 4778. atqui Suetonius etiam ante legitimum tempus revocatum dicit. quod nonnisi de secundo accipi potest, partim propter modum loquendi quo Suetonius utitur, partim quia bis tantum illum agona celebravit Nero. sed haec aliis diligentius excutienda relinquimus. mox *adiicitque*, quod e M[a] edidit Pichena, etiam in G et ed pr. de *ambitu* dictum ad I 15. ERN.

4. *se aequum*] quasi diceret se aequalem et parem in hoc certamine. sed non displicet, quod olim coniieci, *seque unum*. LIPS. prius melius. *seque* coniiciebat Acidalius. ERN.

10. *viserentur*] BGM[a] et ed pr *viserent*, subaudi *spectatores*. Puteolanus ex eo fecit *viserentur*; quod omnes secuti sunt. ERN.

flexus genu] imo et sollennia histrionum verba haec pronuncians, κύριοί μου, εὐμενῶς μου ἀκούσατε. ex quo intellegis quid *principium* apud Suetonium sit Ner. 21: *utque constitit peracto principio, Nioben se cantaturum per Cluvium Rufum pronunciavit*. anteloquium scilicet illud citharoedicum, emerendi favoris; uti et principia quaedam, legitimo carmine, olim oratorum. de adoratione manu dico ad H. 1. LIPS.

coetum illum manu veneratus, sententias iudicum opperiebatur ficto pavore. et plebs quidem urbis, histrionum quoque gestus iuvare solita, personabat certis modis plausuque composito. crederes laetari; ac fortasse laetabantur per
5 incuriam publici flagitii. sed qui remotis e municipiis severamque adhuc et antiqui moris retinentes Italiam, quique per longas provincias lasciviae inexperti officio legationum aut privata utilitate advenerant, neque aspectum illum tolerare neque labori inhonesto sufficere, cum manibus nesciis
10 fatiscerent, turbarent gnaros, ac saepe a militibus verberarentur, qui per cuneos stabant, ne quod temporis momentum impari clamore aut silentio segni praeteriret. constitit plerosque equitum, dum per angustias aditus et ingruentem

1. *coetum illum manu veneratus*] in culpa ponit Tacitus. tamen imperatoribus postea id servatum, ut solenni ritu populum adorarent in circo. Claudianus pulchre De VI cons. Honorii 611: *o quantum populo secreti numinis addit imperii praesens species, quantamque rependit maiestas alterna vicem, cum regia circi connexum gradibus veneratur purpura vulgus, consensuque cavae sublatus in aethera vallis plebis adoratae reboat fragor.* Lips. mox *plebs urbis* mss, ed pr, Rhenani etc. at Puteolanus Rivius Beroaldus Alciatus *verbis*, male. *iuvare gestus* est favore, plausu incitare studium histrionis. Liv. 1 25: *tum clamore Romani adiuvant militem suum.* quod idem c. 12 vocat *favore addere animum.* Ern.

3. *certis modis*] ars enim, si dis placet, utriusque rei, acclamandi et plaudendi. itaque addit *cum manibus nesciis fatiscerent, turbarent gnaros.* in edicto Theoderici regis ad populum Rom. ep. 1 31 Var. Cassiodori: *soletis aëra ipsum mellifluis implere clamoribus, et uno sono dicere, quod ipsas quoque belluas delectet audire. profertis voces organo dulciores; et ita sub quadam harmonia citharae concavum theatrum per vos resonat, ut tonos possit quilibet credere quam clamores.* modulatum hunc clamorem concentum appellat Plinius Paneg. 2: *et populus quidem Romanus delectum principum servat, quantoque paullo ante concentu formosum alium, hunc fortissimum permutat.* Dio 73 2 εὐρύθμως ἐκβοᾶν, in Pertinace: ὅσα τε εἰώθασιν ἐν τοῖς θεάτροις ἐπὶ τῇ τοῦ Κομμόδου θεραπείᾳ εὐρύθμως πως ἐκβοᾶν, ταῦτα τότε μετασχηματίζοντες ἐς τὸ γελοιότατον ἐξῄδον. vide quaedam huius rei ad H. 1. Lips.

5. *iniuriam*] hoc nullam sensum habet. *incuriam* correxere Acidalius et Boxhornius, idque cuivis in mentem veniat; quod est evidentissimum signum. unde recipere non dubitavi. Ern.

Rodolphus Agricola legebat *severaque* et *retinente Italia.* Lips. recepit Freinshemius cum seqq. Ryckius autem ex ipso A dedit *et adhuc antiqui.* nihil refert. scripti et edd veteres omnes *severamque a. e. a. m. retinentes Italiam*, quod restituit Broterius. sane ob unum item librum non mutanda erat lectio, quae tamen explicari potest. nam *longinquas* edidit Pichena velut e M[a] pro *longas.* sed in codice illo est *lonquas*, quod nihil aliud est quam *longas.* sic illam scripturam in ms Livii capit Drak. ad 4 18. enimvero omnes alii libri habent *longas*; et *longus* pro *longinquus* dici, hodie notissimum est. v. Drak. l. c. et ad Sil. 6 628. itaque lon-

edecus averteret, offert imperatori victoriam cantus, adicit-
ue facundiae coronam, qua ludicra deformitas velaretur.
ed Nero nihil ambitu nec potestate senatus opus esse dicti-
ans, se aequum adversus aemulos, et religione iudicum me-
itam laudem assecuturum, primo carmen in scena recitat;
ox flagitante vulgo ut omnia studia sua publicaret (haec
nim verba dixere), ingreditur theatrum, cunctis citharae
egibus obtemperans, ne fessus resideret, ne sudorem nisi
a quam indutui gerebat veste detergeret, ut nulla oris aut
arium excrementa viserentur. postremo flexus genu, et

acitum accusat. nam debebat
ainto celebrari, inquit, quattuor
umtaxat annis interiectis. an dis-
ilisse Neronem aliquis dixerit? ille
ero antevenire solet cupidine cer-
aminum, et ante praestitutam diem
evocare, quod Suetonius Ner. 21
eripsit. haec vir ille magnus.
go autem si quid video aut firmiter
amero, abnuo Tacitum ultra quin-
am annum produxisse. ecce insti-
itum est Nerone IV Cornelio Cosso
onsulibus, a. u. 813. nunc secundo
ditur Silio et Attico consulibus,
. 818. certe ab illo ad istum ipsi
anni quattuor intersunt, et quinto
unc anno editur; aut omnes cal-
ali me fallunt. LIPS. vir magnus
st Scaliger Em. temp. p. 469 et
70. Petavius (Doctr. Temp. l. 11.
. 15.) defendit Tacitum ex eo
uod iste agon quinquennalis fuerit,
. e. quinque solidis annis verten-
bus instauratus, ad modum lustri
Romani, non Olympiadis. victo-
iam Neronis alteram, ab Eusebio
ntatam, non fuisse secundi agonis
eronei, de quo Tacitus. sane Ta-
itus ipse *secundum lustrum* vocat.
e annis quinque solidis id in hoc
gone accipiendum esse, constare
odie ait Pagius Crit. Bar. ad a.
. 60. cum eum agona *ad modum
raecorum certaminum* institutum
aepe idem dicit, id de ritu et ge-
ere ludorum potius quam tempore
ccipiendum. neque tamen com-
ode Eusebius de aliis certaminis
orona accipitur, quod quale fuerit
t qua de caussa institutum, non
ixerit utique Petavius. quid?
quod etiam sic anni non conveniunt.
nam primum agona recte dicit ab
Eusebio conferri in annum periodi
Iulianae 4772, secundum a Tacito
conferri in annum 4778. atqui Sue-
tonius etiam ante legitimum tempus
revocatum dicit. quod nonnisi de
secundo accipi potest, partim pro-
pter modum loquendi quo Suetonius
utitur, partim quia bis tantum illum
agona celebravit Nero. sed haec
aliis diligentius excutienda relin-
quimus. mox *adiicitque*, quod e
M[a] edidit Pichena, etiam in G et
ed pr. de *ambitu* dictum ad I 15.
ERN.

4. *se aequum*] quasi diceret se
aequalem et parem in hoc certamine.
sed non displicet, quod olim con-
ieci, *seque unum*. LIPS. prius me-
lius. *seque* coniiciebat Acidalius.
ERN.

10. *viserentur*] BGM[a] et ed pr
viserent, subaudi *spectatores*. Pu-
teolanus ex eo fecit *viserentur*;
quod omnes secuti sunt. ERN.

flexus genu] imo et sollennia
histrionum verba haec pronuncians,
κύριοί μου, εὐμενῶς μου ἀκούσατε.
ex quo intellegis quid *principium*
apud Suetonium sit Ner. 21: *utque
constitit peracto principio, Nioben
se cantaturum per Cluvium Rufum
pronunciavit*. anteloquium scilicet
illud citharoedicum, emerendi favo-
ris; uti et principia quaedam, legi-
timo carmine, olim oratorum. de
adoratione manu dico ad H. 1.
LIPS.

rare neque labori innonesto sufficere, cu
10 fatiscerent, turbarent gnaros, ac saepe a
rentur, qui per cuneos stabant, ne quod te
impari clamore aut silentio segni praeterir
rosque equitum, dum per angustias adit

1. *coetum illum manu veneratus*] in culpa ponit Tacitus. tamen imperatoribus postea id servatum, ut solenni ritu populum adorarent in circo. Claudianus pulchre De VI cons. Honorii 611: *o quantum populo secreti numinis addit imperii praesens species, quantamque rependit maiestas alterna vicem, cum regia circi connexum gradibus veneratur purpura vulgus, consensuque cavae sublatus in aethera vallis plebis adoratae reboat fragor.* LIPS. mox *plebs urbis* mss, ed pr, Rhenani etc. at Puteolanus Rivius Beroaldus Alciatus *verbis*, male. *iuvare gestus* est favore, plausu incitare studium histrionis. Liv. I 25: *tum clamore Romani adiuvant militem suum.* quod idem c. 12 vocat *favore addere animum.* ERN.

3. *certis modis*] ars enim, si dis placet, utriusque rei, acclamandi et plaudendi. itaque addit *cum manibus nesciis fatiscerent, turbarent gnaros.* in edicto Theoderici regis ad populum Rom. ep. I 31 Var. Cassiodori: *soletis aëra ipsum mel-*

et populus qu
etum principum
paullo ante con
um, hunc fo
Dio 73 2 εὑρ
Pertinace: ὅσα
θεάτροις ἐπὶ
θεραπείᾳ εὑρί
ταῦτα τότε μ
τὸ γελοιότατον
dam huius rei a

5. *iniuriam*]
habet. *incuriam*
lius et Boxhorn
mentem veniat;
signum. unde
tavi. ERN.

Rodolphus Ag
veraque et *reti*
recepit Freinsh
Ryckius autem
adhuc antiqui.
et edd veteres o
e. a. m. retinem
restituit Broteri
item librum non
quae tamen expl

ad discordias uteretur, assumpsisse Lucium Silanum, iuvenem genere nobilem, animo praeruptum, quem novis rebus
8 ostentaret. ipsum dehinc Silanum increpuit isdem quibus patruum eius Torquatum, tanquam disponeret iam imperii cu-
5 ras, praeficeretque rationibus et libellis et epistulis libertos, inania simul et falsa: nam Silanus intentior metu et exitio patrui ad praecavendum exterritus erat. inducit posthac vocabulo indicum, qui in Lepidam Cassii uxorem, Silani amitam, incestum cum fratris filio et diros sacrorum ritus con-
10 fingerent. trahebantur ut conscii Volcatius Tullinus ac Marcellus Cornelius senatores et Calpurnius Fabatus eques Romanus; qui appellato principe instantem damnationem frustrati, mox Neronem circa summa scelera distentum quasi minores
9 evasere. tunc consulto senatu Cassio et Silano exsilia decer-
15 nuntur: de Lepida Caesar statueret. deportatusque in insulam Sardiniam Cassius, et senectus eius exspectabatur. Si-

una hostis Caesarum imagine niteretur, in qua praeter nomen nihil est additamenti, assumpsisse Silanum, etc. Gron. res ita evidens est ut *ne* recipere non dubitarim, praesertim cum *ut* ne sit quidem in ABMR. Ern.

2. *praeruptum*] non *promptum*, ex V. praeruptus, uti praefractus, de iis qui rigida effraenique audacia sunt. ita Ciceroni (pro Roscio Amer. 24) *vrorupta audacia* dicta. Lips. *praeruptum* BM[a] et a prima manu G. at secunda mutavit in *promtum*; quod est etiam in A et edd pr ceterisque usque ad Lipsium. *praerupta dominatio* est 5 3. Ern.

6. *exitio*] *etio* M[a].

7. *ad praecavendum exterritus*] frustra in hac forma loquendi haerent Ursinus et Gruterus et Heinsius, qua aliquoties usus est ante Tacitus. v. ad 2 62. Ern.

10. *Tullinus*] credo *Tertullinus*; supervixitque ad principatum Vespasiani. H. 4 9: *Vulcatius Tertullinus tribunus plebei intercessit.* Lips.

Marcellus Cornelius] quem Galba deinde interfecit. H. 1 37: *quam gloriam ad principatum attulit nisi occisi Obultronii Sabini et Cornelii Marcelli in Hispania?* noto eo, quia Tacitus ipse admonet evasisse eos hoc discrimen et Neroni superfuisse. Lips.

11. *Calpurnius Fabatus*] ille prosocer Plinii Secundi. Lips. ad quem pertinet inscriptio apud Gruter. p. 382, quam ad h. l. protulere Alciatus et Ryckius. Ern.

14. *consulto senatus*] sic ABGM[a] et ed pr, quod recepit Ryckius. ceterae edd *senatus consulto*. Ern.

16. *senatus ius exspectabatur*] vulnus cui non medeor. Palmerius legit (ita ab Hieronymo Berchemio accepi, veteri meo amico) *senatus iussus spectabatur*. Franciscus Medices *et senectus eius exspectabatur*. at de exsilio Cassii convenienter cum Tacito Pomponius De orig. iuris: *CCassius Longinus plurimum in civitate auctoritatis habuit, donec eum Caesar* (Nero, non Claudius, uti censent) *pelleret; expulsusque ab eo in Sardiniam, revocatus a Vespasiano.* de eximia eius scientia noster 12 12: *ea tempestate Cassius veteros praeeminebat peritia legum.* Plinius ep. 7 24: *laetor quod domus CCassii, huius qui Cassianae scholae princeps*

aut privata utilitate adveneraint, neque asp
rare neque labori inhonesto sufficere, cum
10 fatiscerent, turbarent gnaros, ac saepe a r
rentur, qui per cuneos stabant, ne quod ten
impari clamore aut silentio segni praeterir
rosque equitum, dum per angustias aditu

1. *coetum illum manu veneratus*] in culpa ponit Tacitus. tamen imperatoribus postea id servatum, ut solenni ritu populum adorarent in circo. Claudianus pulchre De VI cons. Honorii 611: *o quantum populo secreti numinis addit imperii praesens species, quantamque rependit maiestas alterna vicem, cum regia circi connexum gradibus veneratur purpura vulgus, consensuque cavae sublatus in aethera vallis plebis adoratae reboat fragor.* Lips. mox *plebs urbis* mss, ed pr, Rhenani etc. at Puteolanus Rivius Beroaldus Alciatus *verbis*, male. *iuvare gestus* est favore, plausu incitare studium histrionis. Liv. I 25: *tum clamore Romani adiuvant militem suum.* quod idem c. 12 vocat *favore addere animum.* Ern.

3. *certis modis*] ars enim, si dis placet, utriusque rei, acclamandi et plaudendi. itaque addit *cum manibus nesciis fatiscerent, turbarent gnaros.* in edicto Theoderici regis

et populus qui
ctum principum
paullo ante com
um, hunc fo
Dio 73 2 εὑρ
Pertinace: ὅσα
θεάτροις ἐπὶ
θεραπείᾳ εὐρύ
ταῦτα τότε με
τὸ γελοιότατον
dam huius rei a

5. *iniuriam*] l
habet. *incuriam*
lius et Boxhorni
mentem veniat;
signum. unde
tavi. Ern.

Rodolphus Ag
veraque et *retin*
recepit Freinsh
Ryckius autem
adhuc antiqui. r
et edd veteres o
e. a. m. retinen
restituit Broteri

arcerent. tum hortante patre Neapolim pergit. et quia aditu Neronis prohibebatur, egressus obsidens, audiret insontem neve consulatus sui quondam collegam dederet liberto, modo muliebri eiulatu, aliquando sexum egressa voce infensa cla-
5 mitabat, donec princeps immobilem se precibus et invidiae
11 iuxta ostendit. ergo nuntiat patri abicere spem et uti necessitate. simul affertur parari cognitionem senatus et trucem sententiam. nec defuere qui monerent magna ex parte heredem Caesarem nuncupare, atque ita nepotibus de reli-
10 quo consulere. quod aspernatus, ne vitam proxime libertatem actam novissimo servitio foedaret, largitur in servos quantum aderat pecuniae; et si qua asportari possent, sibi quemque deducere, tris modo lectulos ad suprema retineri iubet. tunc eodem in cubiculo, eodem ferro abscindunt ve-
15 nas, properique et singulis vestibus ad verecundiam velati balineis inferuntur, pater filiam, avia neptem, illa utrosque intuens, et certatim precantes labenti animae celerem exitum, ut relinquerent suos superstites et morituros. servavitque ordinem fortuna; ac seniores prius, tum cui prima aetas,
20 exstinguuntur. accusati post sepulturam, decretumque ut more maiorum punirentur. et Nero intercessit, mortem sine

et ita mollius adderetur *nec ullis alimentis*, ubi male Ryckius ex A addidit *usa*. sed ego nil muto. Cic. Tusc. 5 1: *angoribus et molestiis implicati animi*. sequentes ablativi absolute capiendi. hac varietate saepe Tacitus utitur, v. c. 1 et 15 initio. Ern.

1. *Neapolin* vulgo.

3. *quondam*] primo imperii eius anno. Lips. *liberto dederet* Ciceronianum est, h. e. in liberti gratiam condemnaret insontem. Rosc. Amer. 3 et alibi. noster iterum c. 20. Ern. mox M[a] *mulieri heiulatu*.

5. fortassis *invidia*: nec precibus nec reverentia famae aut maligni rumoris metu moveri. Gron.

18. *relinquerent*] sic omnes scripti et editi praeter BMa, qui habent *relinqueret*; quod recepit IGronovius; referens ad animam labentem. mox pro *prima* Acidalius malebat *proxima*, quod non displicet, quia praecessit *prius*. post *extinguitur* ABG et ed pr. vulgatum melius, quia exquisitius. Ern. B *seniorem*. Ma *seniore*. Acidalius volebat *seniores*.

21. *mortem sine arbitrio*] Faber bis hunccce locum attigit (Sem. 1 4, 2 7). *mortem libero arbitrio*; post maluit *suo arbitrio*. quod postremum magni vatis effatum iure placet: magis tamen meum, *mortem sine arbitro*. et adseverem eam Cornelii scripturam esse, a Ma etiam codice, ut postea comperi, approbatam. *mors sine arbitro*, libera, sine domino, sine iudice. simile 1 26: *an praemia sub dominis, poenas sine arbitro esse?* Lips. scribendum esse *mortem sine arbitrio remittens*, docuimus Obs. 4 2. Gron. *sine arbitrio* plerique libri scripti et edd veteres. Pichena Ryckius Freinshemius recepere *sine arbitro*; quod sane melius. quia

odoribus conditur, tumuloque Iuliorum infertur. [illegible]
men publicae exsequiae, laudavitque ipse apud rostra [illegible]
mam eius, et quod divinae infantis parens fuisset, [illegible]
fortunae munera pro virtutibus.

7 Mortem Poppaeae ut palam tristem, ita recolens [illegible]
laetam ob impudicitiam eius saevitiamque, nova insuper [illegible]
vidia Nero complevit prohibendo Gaium Cassium [illegible]
sequiarum; quod primum indicium mali, neque in longum
dilatum est, sed Silanus additur, nullo crimine, nisi [illegible]
10 Cassius opibus vetustis et gravitate morum, Silanus [illegible]
tudine generis et modesta iuventa praecellebant. igitur [illegible]
ad senatum oratione removendos a re publica utrosque [illegible]
seruit; obiectavitque Cassio quod inter imagines [illegible]
etiam Gai Cassii effigiem coluisset, ita inscriptam "[illegible]
15 tium": quippe semina belli civilis et defectionem [illegible]
Caesarum quaesitam. ac ne memoria tantum infensi [illegible]

adfirmant non ferre tantum annuo foetu, quantum Nero princeps novissimo Poppaeae suae die concremaverit. Lips. si non combusta Poppaea in rogo, quomodo *concrematum* tantum aromatis? nam ante dixerat Plinius aromata adhiberi *urendis defunctis.* Plinius videtur audisse absumtum tantum in funere Poppaeae, et retulisse hic e more solito ad combustionem. Tacitus audiendus. Ern.

5. *recordantibus*] Muretus *recondentibus;* quod illi *palam* opponitur. Acidalius probat. certe vulgatum vitiosum est. forte fuit *ita laetam, recordantibus impud.* mox eleganter Acidalius *neque in longum dilatus est*, sed non necessario. intellige *malum.* Ern.

9. *Silanus*] suspicor eumpse esse cui postea statua in foro posita, curante Capitone. qua de re Plinii epistola tota I 17 ad Corneliam Titianum. corrupte hoc nomen scriptum in commentatore Iuvenalis, ad illud Sat. I 33, *magni delator amici. Heliodorum dicit Stoicum philosophum, qui Licinium Silanum condiscipulum suum testimonio oppressit.* lege *L. Iunium.* Lips. post *obiectatumque* AC, non male. Ern.

14. *duci*] B codex [illegible] haec autem historia est, [illegible] ganter Ambrosius I Offic. [illegible] *si tyranni aliquis habet* [illegible] *nomine obnoxius est* [illegible] *memini legisse ne quidem* [illegible] *supplicio damnatos*, [illegible] *Cassii interfectorum* [illegible] *gines asservarent.* de [illegible] imaginum scripsi in [illegible] Lips. forte *ita* vitiosum [illegible] mollior dativus. [illegible] esse in imagine scriptum [illegible] *tium*, quasi ea imago [illegible] crata esset et honori [illegible] quia fuit inter ceteros [illegible] nes; sed in titulis [illegible] fuit etiam dux partium [illegible] rum. miror hoc Broterius [illegible] secutum esse. Ern. [illegible] non habet *etiam.*

16. *ac ut*] lego *ac ne.* [illegible] stra interpretantur [illegible] est. recte Lipsius et [illegible] *ne.* hoc enim significat: [illegible] non sufficeret infamis [illegible] hominis memoriam [illegible] que coluisse, quod [illegible] parricidium eius probet [illegible] mile scelus praemetes [illegible] innuxisse partibus [illegible] et ne ad rebellionem [illegible]

coniugum et liberorum lamenta, qui dum assident, dum deflent, saepe eodem rogo cremabantur. equitum senatorumque interitus, quamvis promiscui, minus flebiles erant, tanquam communi mortalitate saevitiam principis praevenirent.

5 Eodem anno delectus per Galliam Narbonensem Africamque et Asiam habiti sunt supplendis Illyrici legionibus, ex quibus aetate aut valitudine fessi sacramento solvebantur. cladem Lugdunensem quadragies sestertio solatus est princeps, ut amissa urbi reponerent; quam pecuniam Lugdunen-
10 ses ante obtulerant turbidis casibus.

14 Gaio Suetonio Lucio Telesino consulibus Antistius Sosianus, factitatis in Neronem carminibus probrosis exsilio, ut dixi, multatus, postquam id honoris indicibus tamque promptum ad caedes principem accepit, inquies animo et oc-
15 casionum haud segnis Pammenem eiusdem loci exsulem et Chaldaeorum arte famosum, eoque multorum amicitiis innexum, similitudine fortunae sibi conciliat. ventitare ad eum nuntios et consultationes non frustra ratus, simul annuam

ac, quod non solet ante vocalem dici, et in nostro quoque supra aliquoties e libris emendatum. BO plane carent copula. sed facilius *et* hic excidebat quam *ac*. H. 4 43: *perinde dives et eloquentia clarus*. ERN.

8. *cladem* ex incendio conceptam, quod denarrat et deplorat Seneca epistola tota 92. accidit centesimo anno a colonia deducta, eodem Seneca observante; ut solatium hoc tarde adhibitum a Nerone sit, septimo post incendium anno. nam deducta Lugdunum a Munatio Planco a. u. 711. LIPS. huius cladis vestigia et nunc apparere Lugduni docemur ab auctore Antiquitatum Lugdunensium p. 248; qui tamen de summa pecuniae a Nerone datae non recte sentit. ERN.

10. *turbidis*] *turbis* M[a]. unde Furia *urbis*.

11. *LTelesino*] nomen ei LPontius Telesinus ex Velleio. laudat ut philosophum et insignem virum plus uno loco Philostratus 4 40, 7 11, 8 12. eumdemque exsulasse ea re sub Nerone scribit. LIPS. immo *CLuccius* vel *Lucius Telesinus*, ut ex inscriptione (ap. Grut. p. 1102) demonstratum Ruperto ep. 48 p. 447. adde Ryckium ad h. l. et Pagium Crit. Bar. ad h. a. unde putem fuisse in Tacito *Lucio Telesino*, et librarios, qui praenomen esse putarent, hinc dedisse *LTelesino*. praenomen ei *C*, unde Ryckius putat Tacitum scripsisse *Caiis Suetonio* et *Lucio* vel *Luccio Teles.* ut 14 1 volebat. ERN.

16. *innixum*] rectius *innexum* Lipsius et Freinshemius putant. bene. ERN. *annixum* B.

18. *consolationes*] omnino lego *consultationes*; et iam notavit Pichena sic in Ma esse. verbum eius artis. Iuvenalis 6 574: *quae nullum consulit, et iam consulitur*. noster c. 30: *quae caritate erga parentem non tamen aliud consultaverat quam de incolumitate domus*. paullo ante scribo *multorum amicitiis innexum*, non *innixum*. LIPS. *consultationes* habet et ed pr. itaque non solo M[a] nititur. nec comparem huic *consultatores* Ryckii ex A. recte recepit Pichena. *simul* etiam G et

pecuniam a Publio Anteio ministrari cognoscit. neque nescium habebat Anteium caritate Agrippinae invisum Neroni, opesque eius praecipuas ad eliciendam cupidinem, eamque causam multis exitio esse. igitur interceptis Anteii litteris, fu-
5 ratus etiam libellos quibus dies genitalis eius et eventura secretis Pammenis occultabantur, simul repertis quae de ortu vitaque Ostorii Scapulae composita erant, scribit ad principem magna se et quae incolumitati eius conducerent adlaturum, si brevem exsilii veniam impetravisset: quippe
10 Anteium et Ostorium imminere rebus, et sua Caesarisque fata scrutari. exin missae liburnicae, advehiturque propere Sosianus. ac vulgato eius indicio inter damnatos magis quam inter reos Anteius Ostoriusque habebantur, adeo ut testamentum Anteii nemo obsignaret, nisi Tigellinus
15 auctor exstitisset. monitus prius Anteius ne supremas tabulas moraretur. atque ille hausto veneno, tarditatem eius pere-
15 sus intercisis venis mortem approperavit. Ostorius longinquis in agris apud finem Ligurum id temporis erat. eo missus centurio, qui caedem eius maturaret. causa festi-
20 nandi ex eo oriebatur quod Ostorius multa militari fama, et civicam coronam apud Britanniam meritus, ingenti corporis

ed pr. ceterae ante Rhenanum *simulque*. Ern. B *simul nimiam*.

15. *monitus prius Anteius*] Acidalius et Freinshemius malebant ablativos. sed libri constanter vulgatum servant, idque satis commodum est. nam quod Ma *monitus prius Anteio*, error librarii est. Tigellinus negabat periculum signatoribus fore, sed Anteium bene facturum, si nihil cunctaretur, sed ocius testamentum scriptum morte ratum faceret. testamentum morantur qui non moriuntur, ut id cognosci et ad effectum venire non possit. Ern. ablativos habet A. B ubivis *Panteium* nominat.

18. *apud finem Ligurum*] non aspernabilis forte coniectura nostra *apud Fanum Ligurum*. is locus templum alio nomine dictus. in vita Agricolae c. 7: *classis Othoniana licenter vaga dum in Templo (Liguriae pars est) hostiliter populatur*. Livius tamen 33 37 *finem Ligurum* etiam appellat: *redeuntes inde Ligurum extremo fine agmen Romanum incidunt*; sed alio, nisi fallor, et communi magis sensu. Lips. aliud exemplum e Livio attulit Rhenanus. omnino saepe is *finem* in singulari hoc sensu dixit. v. Gronov. ad 38 15, item Drakenborchium ibidem aliisque locis. itaque nihil hic mutandum. Ern.

20. *ex eo oriebatur*] Gruterus has voces abundare nec ab auctore manasse putat. prius verum; et sufficiebat *caussa festinandi*, vel *causa fest. ex eo*. sed non propterea haec non a Tacito, qui innumerabilibus locis brevitatis legem migravit, ut iam aliquoties monuimus. si velimus severi esse, totum illud *caussa — oriebatur* abesse potest. sed contra libros in talibus nil tentandum. ed pr habet illa quidem *ex oriebatur*: sed hic *eo* absorptum esse facile patet. adde ad 2 47. Ern.

21. *civicam coronam*] filii ergo

robore armorumque scientia metum Neroni fecerat ne invaderet pavidum semper et reperta nuper coniuratione magis exterritum. igitur centurio, ubi effugia villae clausit, iussa imperatoris Ostorio aperit. is fortitudinem saepe adversum
5 hostes spectatam in se vertit. et quia venae quanquam interruptae parum sanguinis effundebant, hactenus manu servi usus ut immotum pugionem extolleret, appressit dextram eius iuguloque occurrit.

16 Etiam si bella externa et obitas pro re publica mortes
10 tanta casuum similitudine memorarem, meque ipsum satias cepisset, aliorumque taedium exspectarem, quamvis honestos civium exitus, tristes tamen et continuos aspernantium. at nunc patientia servilis tantumque sanguinis domi perditum fatigant animum et maestitia restringunt. neque aliam de-
15 fensionem ab iis quibus ista noscentur exegerim quam ne oderim tam segniter pereuntes. ira illa numinum in res Romanas fuit, quam non, ut in cladibus exercituum aut captivitate urbium, semel editam transire licet. detur hoc illustrium virorum posteritati, ut quomodo exsequiis a pro-
20 miscua sepultura separantur, ita in traditione supremorum
17 accipiant habeantque propriam memoriam. paucos quippe

MOstorii ista mors. nam de eo 12 31 scriptum: *qua pugna filius legati MOstorius servati civis decus meruit.* pater sane in ipsa Britanniâ obiit. LIPS.

1. *robore*] *corporis* iterum M[a].

intelligo, post *invaderet*, *se.* in reliquis brevitate usus Tacitus in ratione timoris reddenda. nihil hic tentandum. ERN.

4. *imperatoris*] ita primus dedit Beroaldus, nescio unde. nam in ed Puteolani est *inde.* M[a] *in p̄*, GO *inde post*, B *inpost*, unde Rhenanus coniicit *mox* vel *post.* ed pr *iussa in. POstorio*, quod e M[a] ductum videatur. huic Ostorio praenomen *M* fuisse e 12 31 patet, non *P.* ERN.

vulgo *adversum hostes saepe.*

15. *his* M[a].

ne oderim tam segniter pereuntes] caussam reddit cur non oderit, hoc est non omiserit eorum mentionem. id enim *odisse* vocat. non aliter me defendam quam ut rogem, concedant mihi non odisse et punire silentio ignaviam sic, instar pecorum, caedi se praebentium; vel, cum viri fortes forent, quorum mortis contemptus usui magno esse potuisset, ita mortem perdentes. Nestor apud Ovidium Met. 12 575: *nec tamen ulterius quam fortia facta silendo, ulciscar fratres.* GRON. verissime. Rhenanus, Lipsius, Grotius malebant *oderint.* at ista non foret defensio et excusatio Taciti, quae hic desideratur. *oderim* libri omnes praeter A, qui habet *oderint.* *defensio* pro excusatione dicta. nullo alio nomine me ab iis excusatum haberi velim defendique hoc institutum meum. sequens sententia est a Cicerone, qui bellum civile ita excusat. mox M[a] et ed pr *edito*, B *edicto*: et edd ante Rhenanum omnes *ac sepultura*, male. ERN. *a proxima sepultura* B.

adlaturum, si brevem exsilii veniam impet
10 Anteium et Ostorium imminere rebus, e
que fata scrutari. exin missae liburnica
propere Sosianus. ac vulgato eius indicio
magis quam inter reos Anteius Ostoriusque l
ut testamentum Anteii nemo obsignaret,
15 auctor exstitisset. monitus prius Anteius ne
moraretur. atque ille hausto veneno, tardi
15 sus intercisis venis mortem approperavit.
quis in agris apud finem Ligurum id ten
missus centurio, qui caedem eius maturare
20 nandi ex eo oriebatur quod Ostorius multa
civicam coronam apud Britanniam meritus,

ed pr. ceterae ante Rhenanum *simulque*. Ern. B *simul nimiam*.

15. *monitus prius Anteius*] Acidalius et Freinshemius malebant ablativos. sed libri constanter vulgatum servant, idque satis commodum est. nam quod Ma *monitus prius Anteio*, error librarii est. Tigellinus negabat periculum signatoribus fore, sed Anteium bene facturum, si nihil cunctaretur, sed ocius testamentum scriptum morte ratum faceret. testamentum morantur qui non moriuntur, ut id cognosci et ad effectum venire non possit. Ern.

Ligurum etiam
inde Ligurum e
Romanum incida
fallor, et com
Lips. aliud ex
tulit Rhenanus.
finem in singula
v. Oronov. ad 38
borchium ibidem
que nihil hic mu

20. *ex eo orie*
voces abundare
nasse putat. pri
ciebat *caussa fes*
fest. *ex eo*. s

causis, Rufium autem Crispinum et Anicium Cerialem vita frui infensos principi. quae composita credebantur de Crispino, quia interfectus erat, de Ceriale, ut interficeretur. neque enim multo post vim sibi attulit, minore quam ceteri
5 miseratione, quia proditam Gaio Caesari coniurationem ab
18 eo meminerant. de Gaio Petronio pauca supra repetenda sunt. nam illi dies per somnum, nox officiis et oblectamentis vitae transigebatur; utque alios industria, ita hunc ignavia ad famam protulerat, habebaturque non ganeo et pro-
10 fligator, ut plerique sua haurientium, sed erudito luxu. ac dicta factaque eius quanto solutiora et quandam sui neglegentiam praeferentia, tanto gratius in speciem simplicitatis accipiebantur. proconsul tamen Bithyniae, et mox consul, vigentem se ac parem negotiis ostendit. dein revolutus ad
15 vitia, seu vitiorum imitatione, inter paucos familiarium Ne-

autem. Ern. ambiguus M[a], utram habeat particulam.

5. *coniurationem* Aemilii Lepidi, de qua Suetonius Cal. 24 et Dio 59 22. Lips.

6. *de CPetronio*] quem viri docti eum censent cuius fragmenta hodie purissimae impuritatis. de quo etiam delibero; sicut et de praenomine, quod apud Plinium 37 2 (7) Titus est; itemque Plutarchum in libello *πῶς ἄν τις διακρίνοι τὸν κόλακα τοῦ φίλου* c. 35 p. 60. loqui eos de hoc eodem, res iudicio est. Plinii verba: *Titus Petronius consularis moriturus, invidia Neronis principis, ut mensam eius exheredaret, trullam murrhinam* CCC HS *emptam fregit.* Plutarchi *ἢ τοὺς ἐσθίοντας καὶ πολυτελεῖς εἰς μικρολογίαν καὶ ὑπαρξίαν ὀνειδίζωσιν, ὥσπερ Νέρωνα Τίτος Πετρώνιος.* reperio et *Publium Petronium*, nisi fallor, hunc eumdem. de quo ita Scholiastes vetus Iuvenalis, in illud 6 638 *sed clamat Pontia feci. Pontia*, inquit, *Publii Petronii filia, quam Nero convictam* (lego *quem Nero convictum*) *in crimine coniurationis damnavit.* nam Pontia quidem ob aliud scelus veneno extincta est, ut addit. Lips. *supra repetenda* phraiss Sallustii, pro qua alii *altius repet.* v. Cort. ad Cat. 5. tum *pauca supra* GM[a] et ed pr aliaeque veteres, quod temere inversum est inde a Rhenano; qui (e B) dedit *de CPetronio supra. pauca r. s.* male. nihil de eo supra. Ern.

7. *illi dies per somnum*] vide verum hunc adversipedem, ut Latini appellant. dies noster illi nox erat, et nox pro die. pulchre omnino istos homines vere perversos Seneca describit et culpat ep. 123 (122). *lucet? somni tempus. quies est?* (pro nocte quietem dixit; atque ita locum interpretor ac distinguo) *nunc exerceamur, nunc gestemur, nunc prandeamus. iam lux propius accedit? tempus est coenae.* ac plura ibi de lucifugis illis vide. adde et haec Lampridii in Heliog. 28: *traiecit et dierum actus noctibus et nocturnos diebus, aestimans hoc inter instrumenta luxuriae, ita ut sero de somno surgeret et salutari inciperet, mane autem dormire inceptaret.* Lips. *somnium* M[a].

10. *ac* deest B.

13. *proconsul*] sic omnes scripti et editi. vide ad 2 52. mox *vigentem* BG, Rhenanus, seqq. at ceterae veteres *ingentem.* Ern.

15. *imitationem*] sic G et edd veteres omnes. BM[a] et Rhenanus *imitatione;* quod unice probat IGro-

bus potentia aequaretur; simul acquirendae
10 iter credebat, per procurationes administran
gotiis. idem Annaeum Lucanum genuerat,
tum claritudinis. quo interfecto dum rem
acriter requirit, accusatorem concivit Fabiun
intimis Lucani amicis. mixta inter patrem
15 rationis scientia fingitur, assimulatis Lucan
inspectas Nero ferri ad eum iussit, opibu
at Mela, quae tum promptissima mortis via,
scriptis codicillis quibus grandem pecunian
generumque eius Cossutianum Capitonem er
20 tera manerent. additur codicillis, tanquan
exitii querens, ita scripsisse, se quidem mor

1. *Anneus* M[a]. *Mela* BM[a]: vulgo *Mella*.

2. *ac Petronius*] sic GM[a] et odd ante Rhenanum omnes, qui primus praenomen *C.* addidit. si e ms, id natum ex ultima *τῆς ac*. Broterius putat esse TPetronium, de quo Plin. 37 2 (2), et auctorem libri cuius pars extat. Ern.

3. *dignitate senatoria*] non enim revera senatores, sed opibus ac splendore cuivis senatorum pares, equites illustres. Lips.

quondam] sub Claudio 11 1. Lips. R *nuperrime*

sed ego ambigo
blicata bona, q
dit et damnation
si est, bene in l
ad haec Taciti
filii sui a Nero
nempe Fabius il
Lucano certis no
nimis diligenter
commovit. deh
animo habere il
Verr. 4 48, in
reditaria non o
gentem et attent

Minucium Thermum praetura functum Tigellini simultatibus dedidit, quia libertus Thermi quaedam de Tigellino criminose detulerat, quae cruciatibus tormentorum ipse, patronus eius nece immerita lueret.

21 Trucidatis tot insignibus viris, ad postremum Nero virtutem ipsam exscindere concupivit interfecto Thrasea Paeto et Barea Sorano, olim utrisque infensus, et accedentibus causis in Thraseam, quod senatu egressus est cum de Agrippina referretur, ut memoravi, quodque iuvenalium ludicro
10 parum expetibilem operam praebuerat; eaque offensio altius penetrabat, quia idem Thrasea Patavii, unde ortus erat, ludis cetastis a Troiano Antenore institutis habitu tragico ceci-

um in fine. illud verum est. Ern. B *Tigillinum* habet.

6. *Thrasea Paeto*] cuius gentile nomen adhuc quaero. nam Dio 61 15 PThraseam Paetum saltem appellat. marmor vetus suadet Valerium fuisse: *C. Domitio Dextro* II. *L. Valerio Messalla Thrasia Prisco coss.* quod etsi de alio, ex cognomine tamen suspicemur de gente. Thraseas hic admirator unicus Catonis, de cuius vita librum scripsit indicante Plutarcho. laudes eius sparsae in Tacito, Arriano, Dione: sed ante alia egregium elogium de illo ipsius Neronis in Plutarchi libello *Πολιτικῶν παραγγελμάτων*, 33 p. 810. ait, *Νέρων ὀλίγον ἔμπροσθεν ἢ κτεῖναι, τὸν Θρασέαν μάλιστα μισῶν καὶ φοβούμενος, ὅμως ἐγκαλοῦντός τινος ὡς κακῶς κεκριμένου καὶ ἀδίκως, ἐβουλόμην ἄν, ἔφη, Θρασέαν οὕτως ἐμὲ φιλεῖν ὡς δικαστὴς ἄριστός ἐστιν.* salve, o salve, vir magne et inter Romanos sapientes sanctum mihi nomen. tu magnum decus Gallicae gentis; tu ornamentum Romanae curiae; tu aureum sidus tenebrosi illius aevi. tua inter homines, non hominis vita: nova probitas, constantia, gravitas; et vitae mortisque aequabilis tenor. Lips.

7. *Barea Sorano*] qui ille est nominatus Boethio de Consolat. I. prosa 3. Lips. hic ordo nominum est e M^a a Pichena receptus, quem et habet B et ed pr. ceteri Baream Soranum primo loco ponunt. Ern.

8. *est*] Muretus et Acidalius malebant *esset*, probatque Pichena. immo *erat* (nam mox *praebuerat*), si quid mutandum. malim certe *est* quam *esset*, cum et indicativus sequatur, et paullo post iterum hoc tempore usus est, *censuit obtinuitque*. omnino Tacitus hoc loco non est satis constans in temporibus. Ern. *ferretur* M^a.

10. *parum exspectabilem* i. e. exspectationi non respondentem. et sic GM^a et edd veteres ante Rhenanum, nisi quod M^a inserit *et*. ed pr *et inexspectabilem*. *expetibilis* est a Rhenano, incertum an e ms. et cum hoc verbum non magis apud alios reperiatur quam illud, veterem potius et a mss firmatam lectionem sequendam putavi. Ern. *expetibilem* B.

11. *ludis caesticis*] quid caestibus cum cantu? cecinisse enim hic dicitur Thraseas, non pugnasse; et a Dione 62 26: *τραγῳδίαν ὑποκρινάμενος ἐν Πατα̃ουίῳ τῇ πατρίδι.* ita enim scribendum, Patavinus quia Thraseas, non *ποταμίᾳ*. sed crederem, ut fit, tempore auctiores ornatioresque eos ludos factos, et ad caestus scenica etiam certamina adiecta. turbat nos tamen et moratur V, qui *cetastis* refert. scriptura de qua nihil hiscam. apud Livium 10 2 navale certamen annuum est Patavii: sed nihil ad

illis diebus Campaniam petiverat Caesar,
progressus Petronius illic attinebatur. nec
10 aut spei moras. neque tamen praeceps vi
incisas venas, ut libitum, obligatas aperire r
amicos, non per seria aut quibus gloriam c
audiebatque referentes, nihil de immortalitate
entium placitis, sed levia carmina et faciles
15 rum alios largitione, quosdam verberibus a
las, somno indulsit, ut quanquam coacta mo
lis esset. ne codicillis quidem, quod pler
Neronem aut Tigellinum aut quem alium p
est: sed flagitia principis sub nominibus ex
20 rumque et novitate cuiusque stupri perscri
gnata misit Neroni. fregitque anulum, ne
20 ad facienda pericula. ambigenti Neroni qu
ctium suarum ingenia notescerent, offertur S
senatoris haud ignota, et ipsi ad omnem
25 ac Petronio perquam familiaris. agitur in e
non siluisset quae viderat pertuleratque, p

novius. ita sensus est, seu quia ad vitia revolutus est, seu quia imitabatur; et ablativus ille absolutus cum participio coniunctus, quo nil frequentius Tacito. v. supra ad c. 10. sed hic mihi tamen accusativus malim, dubitat Tacitus, utrum vitia

naui, sqq. ceter
G *que* Ern. q
15. *et vias*]
ad Harium p. 8
git *epulas*. *via*
ingenio Petroni
Ern.

siduum olim et indefessum, qui vulgaribus quoque patrum consultis semet fautorem aut adversarium ostenderet, triennio non introisse curiam; nuperrimeque, cum ad coercendos Silanum et Veterem certatim concurreretur, privatis potius clientium negotiis vacavisse. secessionem iam id et partes et, si idem multi audeant, bellum esse. "ut quondam Gaium Caesarem" inquit "et Marcum Catonem, ita nunc te, Nero, et Thraseam avida discordiarum civitas loquitur. et habet sectatores vel potius satellites, qui nondum contumaciam sententiarum sed habitum voltumque eius sectantur, rigidi et tristes, quo tibi lasciviam exprobrent. huic uni incolumitas tua, tuae artes sine honore. prosperas principis res spernit: etiamne luctibus et doloribus non satiatur? eiusdem animi est Poppaeam divam non credere, cuius in acta divi Augusti et divi Iulii non iurare. spernit religiones, abrogat leges. diurna populi Romani per provincias, per exercitus curatius leguntur, ut noscatur quid Thrasea non fecerit. aut transeamus ad illa instituta, si potiora sunt: aut nova cupienti-

oriri censes, cum delatores ita redarguunt? non venisti auditum Neronem. aut venisti quidem, sed neglegenter et non attente audisti. risisti plane, non plausisti; nec pro ipsius voce sacrificasti, ut clarior liquidiorque esset. LIPS. paullo post R *ostentaret* pro *ostenderet*, non male. mox *si idem multi* GM[a], ed pr, Puteolani, Beroaldi. in Rhenani ed casu transpositum *si multi idem*, unde fluxit in ceteras. ERN. non casu, sed ex B.

3. *que* deest B, *et* S. M[a].

11. *quo tibi*] sic e M[a] edidit Pichena, in quo erat *quod ibi*, sicut in ed pr reperi, in B Rhenanus, qui iam coniecit *quo tibi* legendum esse. ceteri scripti et editi *qui tibi*; in quo puto esse *qui* pro *quo*, ut alibi. ERN. B *quod tibi*.

incolumitas tua sine arte] sentio abesse vocem, quam volenti Cornelio reddo: *incolumitas tua sine cura, artes sine honore.* prius membrum ad nuncupationem omissam votorum spectat, quae pro incolumitate principis; alterum ad id quod numquam immolarit pro caelesti voce. LIPS. videtur M[a] significare *huic uni incolumitas tua, tuae artes, sine honore.* GRON. nam is liber habet *artes*; ceteri vulgatum. Lipsiana ratio mihi magis placet. ERN.

12. *prosperas res spernit*] haec ut per concessionem dicta accipi debent; et forte scripsit Tacitus *spernat.* id non intelligens Ryckius praeferebat mox codicis sui scripturam *etiamnum*, sine interrogatione. male. vulgatum verum et elegans est. ERN.

15. *religiones*] recte sic. at ABM[a] et ed pr *legiones*, vitiose. ERN.

16. *curatius*] ita restitui, confusione librorum motus, qui ad vocem ignobiliorem adhaeserant. itaque *curiatium* aut *curantium* fere legas. at ita ante Tacitum Sallustius Ing. 16 (19): *curatissime accepit.* et Ammianus: *domicilia cuncta curatius ritu Romano instructa.* noster 14 21: *ludos curatius editos.* LIPS. bene Lipsius. G plane *accuratius*, quod etiam ex aliis notat Broterius. ed pr *curatium.* ERN.

bus auferatur dux et auctor. ista secta Tuberones et Favonios, veteri quoque rei publicae ingrata nomina, genuit. ut imperium evertant, libertatem praeferunt: si perverterint, libertatem ipsam aggredientur. frustra Cassium amovisti, si gliscere et vigere Brutorum aemulos passurus es. denique nihil ipse de Thrasea scripseris; disceptatorem senatum nobis relinque." extollit ira promptum Cossutiani animum
23 Nero, adicitque Marcellum Eprium, acri eloquentia. at Baream Soranum iam sibi Ostorius Sabinus eques Romanus poposcerat reum ex proconsulatu Asiae, in qua offensiones principis auxit iustitia atque industria, et quia portui Ephesiorum aperiendo curam insumpserat, vimque civitatis Pergamenae, prohibentis Acratum Caesaris libertum statuas et picturas avehere, inultam omiserat. sed crimini dabatur amicitia Plauti et ambitio conciliandae provinciae ad spes novas. tempus damnationi delectum quo Tiridates accipiendo Armeniae regno adventabat, ut ad externa rumoribus intestinum

1. *ista secta*] Stoicorum sectam vitium hoc hominis culpat, et qui eam secuti. Tuberonem intellegit QAelium, qui in epulo publico haedinis pellibus stravit lectos Punicanos et vasa Samia exposuit. Cicero in Bruto 31, Valerius 7 5 1, aliique. Agellius 1 22: *Tubero iuris civilis antistes et Stoicae doctrinae sectator.* idem ille est qui Lucullum Xerxem togatum appellitabat, Plutarcho memorante in Luc. 39. Favonius est Catonis ille simia, de quo Suetonius Aug. 13, Valerius Max. 2 10 8, Plutarchus in Bruto 34. vidi tamen qui *Fannios* hic reponeret, imperite. LIPS. *Fabonios* M[a].

3. *libertatem praeferunt* i. e. ostentant, eius studium iactant: sive, si mavis, imperio meliorem dicunt. mox *libertatem* ante *ipsam* e M[a] bene inseruit Pichena; fuitque et in libro unde ed pr ducta est. nam in ea est *libertatem ipsam aggredientur.* sed exciderunt verba *libertatem praeferunt: si perverterint.* caussa in promtu est. ERN. B *egredientur.*

4. *admovisti* M[a].

9. *Ostorius*] mutant libri. alii *sibi Torius*, V *Subitorius.* flexit me, ut *Ostorius* scriberem, locus infra, de hoc ipso: *Ostorio duodecies et quaestoria insignia tribuatur.* LIPS. sed et ibi BM[a] *Torius*; G et ed pr h. l. *subitorius*, altero loco *Torius*; tertio *Ostrio* ille, haec *Ostorio.* ut in ed pr, sic in ceteris. ERN. M[a] *torius saevius*, tam h. l. quam c. 30. B deest *Sabinus.*

14. *avehere*] *se vehere* M[a].

inultam V. male vulgo *iniuriam.* LIPS. *inultam* etiam BG. ed pr. Rhenani. ceterae ante Rhenanum *multam* solenni aberratione. post Rhenanum irrepsit in Gryphianam, opinor, *invitam*, operarum vitio. ERN.

16. *damnationis* B. mox M[a] *accipiendae.*

17. *ad externa*] sic omnes libri. sensus est: dum rumores et sermones hominum occuparentur externis. sed modus loquendi est durior. Acidalius addi volebat *verso*: Grutero placebat *ad externa rumorum.* ERN.

luum olim et indefessum, qui vulgaribus quoque patrum asultis semet fautorem aut adversarium ostenderet, triennio n introisse curiam; nuperrimeque, cum ad coercendos Si-ium et Veterem certatim concurreretur, privatis potius entium negotiis vacavisse. secessionem iam id et partes si idem multi audeant, bellum esse. "ut quondam Gaium esarem" inquit "et Marcum Catonem, ita nunc te, Nero, Thraseam avida discordiarum civitas loquitur. et habet tatores vel potius satellites, qui nondum contumaciam sen-tiarum sed habitum voltumque eius sectantur, rigidi et stes, quo tibi lasciviam exprobrent. huic uni incolumitas i, tuae artes sine honore. prosperas principis res spernit: amne luctibus et doloribus non satiatur? eiusdem animi Poppaeam divam non credere, cuius in acta divi Augu-et divi Iulii non iurare. spernit religiones, abrogat leges. arna populi Romani per provincias, per exercitus curatius tuntur, ut noscatur quid Thrasea non fecerit. aut trans-mus ad illa instituta, si potiora sunt: aut nova cupienti-

ri censes, cum delatores ita re-gnunt? non venisti auditum Ne-sem. aut venisti quidem, sed ne-genter et non attente audisti. isti plane, non plausisti; nec pro ius voce sacrificasti, ut rior liquidiorque esset. Lips. ilio post R *ostentaret* pro *osten-et*, non male. mox *si idem Iti* GMa, ed pr, Puteolani, Be-ldi. in Rhenani ed casu trans-itum *si multi idem*, unde fluxit ceteras. Ern. non casu, sed B.

3. *que* deest B, *et* 8. Ma.

11. *quo tibi*] sic e Ma edidit Pi-na, in quo erat *quod ibi*, sicut ed pr reperi, in B Rhenanus, qui a coniecit *quo tibi* legendum esse. eri scripti et editi *qui tibi*; in u puto esse *qui* pro *quo*, ut alibi. n. B *quod tibi*.

incolumitas tua sine arte] sen-abesse vocem, quam volenti Cor-io reddo: *incolumitas tua sine ra, artes sine honore.* prius mem-ium ad nuncupationem omissam vo-um spectat, quae pro incolumi-e principis; alterum ad id quod numquam immolarit pro caelesti vo-ce. Lips. videtur Ma significare *huic uni incolumitas tua, tuae artes, sine honore.* Gron. nam is liber habet *artes*; ceteri vulgatum. Li-psiana ratio mihi magis placet. Ern.

12. *prosperas res spernit*] haec ut per concessionem dicta accipi de-bent; et forte scripsit Tacitus *sper-nat.* id non intelligens Ryckius praeferebat mox codicis sui scri-pturam *etiamnum*, sine interroga-tione. male. vulgatum verum et elegans est. Ern.

15. *religiones*] recte sic. at ABMa et ed pr *legiones*, vitiose. Ern.

16. *curatius*] ita restitui, confu-sione librorum motus, qui ad vocem ignobiliorem adhaeserant. itaque *cu-riatium* aut *curantium* fere legas. at ita ante Tacitum Sallustius Ing. 16 (19): *curatissime accepit.* et Ammianus: *domicilia cuncta cura-tius ritu Romano instructa.* noster 14 21: *ludos curatius editos.* Lips. bene Lipsius. G plane *accuratius*, quod etiam ex aliis notat Broterius. ed pr *curatium.* Ern.

bus auferatur dux et auctor. ista secta Tuberones et Fa-
nios, veteri quoque rei publicae ingrata nomina, genui
imperium evertant, libertatem praeferunt: si perverterint,
bertatem ipsam aggredientur. frustra Cassium amovisti,
5 gliscere et vigere Brutorum aemulos passurus es. desi
nihil ipse de Thrasea scripseris; disceptatorem senatus
bis relinque.[4] extollit ira promptum Cossutiani animum
23 Nero, adicitque Marcellum Eprium, acri eloquentia. at
ream Soranum iam sibi Ostorius Sabinus eques Romanus p
10 poscerat reum ex proconsulatu Asiae, in qua offensa
principis auxit iustitia atque industria, et quia portus Ep
siorum aperiendo curam insumpserat, vimque civitatis Pe
menae, prohibentis Acratum Caesaris libertum statuas e
ecturas avehere, inultam omiserat. sed crimini dabatur ar
15 citia Plauti et ambitio conciliandae provinciae ad spes no
tempus damnationi delectum quo Tiridates accipiendae Ar
niae regno adventabat, ut ad externa rumoribus intent

1. *ista secta*] Stoicorum sectam vitium hoc hominis culpat, et qui eam secuti. Tuberonem intellegit QAelium, qui in epulo publico haedinis pellibus stravit lectos Punicanos et vasa Samia exposuit. Cicero in Bruto 31, Valerius 7 5 1, aliique. Agellius 1 22: *Tubero iuris civilis antistes et Stoicae doctrinae sectator.* idem ille est qui Lucullum Xerxem togatum appellitabat, Plutarcho memorante in Luc. 39. Favonius est Catonis ille simia, de quo Suetonius Aug. 13, Valerius Max. 2 10 8, Plutarchus in Bruto 34. vidi tamen qui *Fannios* hic reponeret, imperite. LIPS. *Fabonios* Ma.

3. *libertatem praeferunt* i. e. ostentant, eius studium iactant: sive, si mavis, imperio meliorem dicunt. mox *libertatem* ante *ipsam* e Ma bene inseruit Pichena; fuitque et in libro unde ed pr ducta est. nam in ea est *libertatem ipsam aggredientur.* sed exciderunt verba *libertatem praeferunt: si perverterint.* caussa in promtu est. ERN. B *egredientur.*

4. *admovisti* Ma.

9. *Ostorius*] mutant Ehel. *sibi Torius*, V *Subitorius*. Ho me, ut *Ostorius* scriberem, infra, de hoc ipso: *Ostorio dan cies et quaestoria insignia tribu tur.* LIPS. sed et ibi BMa Tor G et ed pr h. l. *subitorius*, alt loco *Torius*; tertio *Ostrio* illo, *Ostorio.* ut in ed pr, sic in ris. ERN. Ma *torius* semel, h. l. quam c. 30. B dent *binus.*

14. *avehere*] *se vehere* Ma.

inultam V. male vulgo inul LIPS. *inultam* etiam BG, et Rhenani. ceterae ante Rhen *multam* solenni aberratione. Rhenanum irrepsit in Gryphi opinor, *invitam*, operarum ERN.

16. *damnationis* B. mox Ma *cipiendae.*

17. *ad externa*] sic omnes sensus est: dum rumores et nes hominum occuparentur nis. sed modus loquendi est rior. Acidalius addi volebat Grutero placebat *ad externa* rum. ERN.

rum aspectus et minas ingressi curiam senatores. et oratio principis per quaestorem eius audita est. nemine nominatim compellato patres arguebat quod publica munia desererent, eorumque exemplo equites Romani ad segnitiam verterentur. 5 etenim quid mirum e longinquis provinciis haud veniri, cum plerique adepti consulatum et sacerdotia hortorum potius amoenitati inservirent. quod velut telum arripuere accusato-
28 res. et initium faciente Cossutiano, maiore vi Marcellus summam rem publicam agi clamitabat; contumacia inferiorum 10 lenitatem imperitantis deminui. nimium mites ad eam diem patres, qui Thraseam desciscentem, qui generum eius Helvidium Priscum in isdem furoribus, simul Paconium Agrip-

2. *quaestorem eius*] non enim cuilibet e quaestorum collegio id munus, sed candidatis principis (l. 1. de offic. quaestoris). ideo Tacitus expressim *quaestorem eius*. et in lapidibus aliquoties *quaestor Aug.* reliqua ad hunc ritum trita. Lips. mox Ma *uterentur* pro *verterentur*, quod in ceteris omnibus. hoc melius. Ern.

4. *eorumque*] B *eodemque*.

5. *adveniri*] divinabam *haud veniri*. nec tamen sententiae plene consultum. melius sic: *quid mirum nec longinquis provinciis subvenire*, vel *provinciis adverti*. Lips. recepit *haud veniri* Pichena, quod in Ma est *hadveniri*. sed IGronovius id esse putat *non adveniri*, ut Grotius voluerat. sed vide an dici possit, *homines in urbem vel senatum non adveniunt*. immo *veniunt* est verbum in ea re legitimum. pro e G et ed pr *est*, vitiose. non esse orationem directam, verbum *inservirent* docet. Ern.

7. *corripuere* BMa.

9. *remp.*] sic post Ryckium et IGronovium edidi auctore Ma. ceteri libri omnes *reipublicae*, quod non minus rectum est. v. 12 5. Ern.

12. *hisdem* Ma.

Agrippinum] hic ille Agrippinus e Stoica domo, laudatus Epicteto et Arriano. quorum verba ad hanc historiam dabo. Epicteti Electis (ap. Stob. Serm. 7, in Opp. Epicteti ed. Schweigh. t. 3 fragm. 56): διὰ τοῦτο ἐπαινεῖν Ἀγριππῖνον δίκαιον, ὅτι πλείστου ἄξιος ἀνὴρ γενόμενος, οὐδεπώποτε ἐπήνεσεν ἑαυτόν, ἀλλ' εἰ καὶ ἄλλος τις αὐτὸν ἐπήνει, ἠρυθρία. et statim: καί ποτε μέλλοντι ἀριστήσειν αὐτῷ ἐπέστησεν ὁ λέγων ὅτι φεύγειν αὐτὸν κελεύει Νέρων. καὶ ὃς ἔφη, οὐκοῦν, εἶπεν, ἐν Ἀρικίᾳ ἀριστήσομεν. Arriani I 1: ἀπηγγέλθη αὐτῷ ὅτι κρίνῃ ἐν συγκλήτῳ. ἀγαθῇ τύχῃ. ἀλλ' ἦλθεν ἡ πέμπτη· (intellige *hora*, non *dies*, ut male in versione Latina). ταύτῃ δ' εἰώθει γυμνασάμενος ψυχρολουτρεῖν. ἀπέλθωμεν καὶ γυμνασθῶμεν. γυμνασαμένῳ λέγει τις αὐτῷ ἐλθὼν ὅτι κατακέκρισαι. φυγῇ, φησίν, ἢ θανάτῳ; φυγῇ. τὰ ὑπάρχοντα τί; οὐκ ἀφῃρέθη. εἰς Ἀρικίαν οὖν ἀπελθόντες ἀριστήσομεν. Tacito ista lucem dabunt, dum paullo inferius ait *pulsum eum Italia*. sed cur Marcellus *paterni odii in principes heredem* Agrippinum calumniatur? propter patrem eius Paconium, qui maiestatis reus sub Tiberio periit. erno e Suetonii Tib. 61: *interrogatum eum a quodam nano adstante mensae inter copreas* (ita legendum, non *capreas*), *cur Paconius maiestatis reus tamdiu viveret, statim quidem petulantiam linguae obiurgasse, ceterum post paucos dies scripsisse senatui ut de poena Paconii quamprimum statueret*. ideo Tacitus mox: *quid*

pinum paterni in principes odii heredem, et Curtium Montanum detestanda carmina factitantem eludere impune sinerent. requirere se in senatu consularem, in votis sacerdotem, in iure iurando civem, nisi contra instituta et caerimo-
5 nias maiorum proditorem palam et hostem Thrasea induisset. denique agere senatorem et principis obtrectatores protegere solitus veniret, censeret quid corrigi aut mutari vellet: facilius perlaturos singula increpantem quam nunc silentium perferrent omnia damnantis. pacem illi per orbem terrae, an
10 victorias sine damno exercituum displicere? ne hominem bonis publicis maestum, et qui fora theatra templa pro solitudine haberet, qui minitaretur exsilium suum, ambitionis pravae compotem facerent. non illi consulta haec, non magistratus aut Romanam urbem videri. abrumperet vitam ab
15 ea civitate cuius caritatem olim, nunc et aspectum exuisset.
29 cum per haec atque talia Marcellus, ut erat torvus ac minax, voce voltu oculis ardesceret, non illa nota et celebritate

Agrippino obiectum nisi tristem patris fortunam? quando et ille perinde innocens Tiberii saevitia concidisset. LIPS. *Ragonium* BMa et Puteolanus.

1. *Curtium Montanum*] cuius mentio II. 4 40 et 42. LIPS.

2. *eludere*] in animo videtur habuisse locum Cic. pro Mil. 12: *se posse eludere rem publicam in istis suis cogitatis furoribus.* ERN.

3. *requirere se in senatu*] ego nullum alium sensum hinc extrico, nisi quem edidit Pichena, ut *requirere se* dictum sit pro *requisiturum se*, quod verba *nisi induisset* desiderant. et supra notavimus, ubi futura non usitata satis sint, praesentia poni. at Freinshemius sic capit: si negaret se esse proditorem et hostem, quaerere cur in senatum non veniret. bona sententia, sed ea non in verbis, quantum mihi licet adsequi. ERN.

6. *ageret s. et pr.*] Taciti manum fuisse censeo: *denique agere senatorem, ut principis obtrectatores protegeret, solitus.* GRON.

8. *increpantium* Ma.

silentium] en calumniam! viri boni silentio etiam apud tyrannum peccant. audi illa apud Senecam Oedipo 523 sq: CR. *tacere licet. nulla libertas minor a rege petitur.* OED. *saepe vel lingua magis regi atque regno muta libertas obest.* LIPS.

16. *ut erat*] ita edidit Pichena e vestigiis Ma, in quo *uteret*. eam correctionem veram puto. nec contrae lectiones, ut AG et el pr *vinceret*, Puteolani Beroaldi et eqq *inveheretur*, ullo modo conveniunt cum verbo *ardesceret*; omninoque nullum aliud verbum, quod a *cum* pendeat, desideratur. brevitatem orationis voluerunt explicare, qui *vinceret* vel *inveheretur* addidere. sensus enim est: cum his atque talibus inveheretur, idque ea vehementia ut ardor animi e vultu et oculis elucesceret. B habuit *verteret*, quod vergit ad lectionem Ma. ERN. ac Ma: vulgo *et*.

17. *celebritate*] cum Rhenano lego *crebritate*. LIPS. nescio quid *celebritate* ita offenderit viros doctos, quod exquisitius pro crebritate dici hodie notissimum est; unde, cum omnes scripti et editi ante Freinshemium habeant (nam non Lipsius re-

periculorum sueta iam senatus maestitia, sed novus et altior pavor manus et tela militum cernentibus. simul ipsius Thraseae venerabilis species obversabatur; et erant qui Helvidium quoque miserarentur, innoxiae affinitatis poenas datu-
5 rum. quid Agrippino obiectum nisi tristem patris fortunam, quando et ille perinde innocens Tiberii saevitia concidisset. enimvero Montanum probae iuventae neque famosi carminis,
30 quia protulerit ingenium, extorrem agi. atque interim Ostorius Sabinus Sorani accusator ingreditur, orditurque de ami-
10 citia Rubellii Plauti, quodque proconsulatum Asiae Soranus pro claritate sibi potius accommodatum quam ex utilitate communi egisset, alendo seditiones civitatium. vetera haec: sed recens et quod discrimini patris filiam connectebat, quod pecuniam Magis dilargita esset. acciderat sane pietate Ser-
15 viliae (id enim nomen puellae fuit), quae caritate erga parentem, simul imprudentia aetatis, non tamen aliud consultaverat quam de incolumitate domus, et an placabilis Nero, an cognitio senatus nihil atrox afferret. igitur accita est in senatum, steteruntque diversi, ante tribunal consulum gran-

cepit, ut putat Ryckius), id cum Ryckio restitui. Cicero ep. 7 2: *nos hic multitudine et celebritate iudiciorum et novis legibus ita distinemur.* ubi item Lambinus tentat *crebritate.* mox BG *ulterior pavor:* sed in margine *altior;* quod Tacito dignius. Ern.

8. *protulerit ingenium*] poeticam facultatem ostendisset. Suetonius *artem* dixit, Plinius iunior *studia sua proferre.* Acidalius *sed* addi volebat, quod est in A. mox idem Acidalius malebat *accusationem ingreditur*, velut alioqui *ingreditur orditurque* idem forent. immo *ingreditur* int. curiam, senatum. erat enim eques modo, exspectabatque foris dum tempus esset. Ern. *sed* non habet B.

10. *rubelli* Ma.

proconsul] melius *proconsulatum.* Lips. recepit Pichena; putatque vulgatum inde natum quod *procos.* scriptum esset, ut in Ma. Ern.

13. ego ex Ma codice (qui habet *et quot discrimini*) τὸ *quot* ut supervacuum recidendum puto. prorsus enim Taciti fuit: *vetera haec, sed recens, et discrimini patris filiam connectebat.* in duobus prioribus membris orationis intelligi voluit verbum substantivum. Gron. Pichena malebat *et quod*, Freinshemius *id quod.* in utroque incommodum τὸ *quod* bis parum suaviter concurrere. itaque magis placet IGronovii *et quo.* Ern. B *sed recens discrimen patris in filiam.* non vidit illa *et quot* Furia.

14. *pecuniam Magis dilargita*] cape ad lucem historiae Scholiastis hanc notam (ad illud Iuvenalis 6 552: *faciet, quod deferat, ipse*) *Egnatium philosophum significat, qui filiam Bareae Sorani, quam cum ipse ad magicam descendisset, hortatus detulit Neroni.* sed velim obiter corrigi: *quam, cum ipsius ad magicam descendisset hortatu, Neroni detulit.* Lips. immo cum Freinshemio *ipse ad magicam descendam esset hortatus.*

dis aevo parens, contra filia intra vicesimum aetatis annum, nuper marito Annio Pollione in exsilium pulso vidua desolataque, ac ne patrem quidem intuens, cuius onerasse pe-
31 ricula videbatur. tum interrogante accusatore an cultus destales, an detractum cervici monile venum dedisset, quo pecuniam faciendis magicis sacris contraheret, primum strata humi longoque fletu et silentio, post altaria et aram complexa, "nullos" inquit "impios deos, nullas deprecationes, nec aliud infelicibus precibus invocavi quam ut hunc optimum
10 patrem tu, Caesar, vos, patres, servaretis incolumem. sic gemmas et vestes et dignitatis insignia dedi, quomodo si sanguinem et vitam poposcissent. viderint isti, antehac mihi ignoti, quo nomine sint, quas artes exerceant: nulla mihi principis mentio nisi inter numina fuit. nescit tamen miser-
32 rimus pater; et si crimen est, sola deliqui." loquentis adhuc verba excipit Soranus, proclamatque non illam in provinciam secum profectam, non Plauto per aetatem nosci potuisse, non criminibus mariti connexam: mimiae tantum pietatis ream separarent, atque ipse quamcunque sortem subiret.
20 simul in amplexus occurrentis filiae ruebat, nisi interiecti lictores utrisque obstitissent. mox datus testibus locus; et quantum misericordiae saevitia accusationis permoverat, tantum irae Publius Egnatius testis concivit. cliens hic Sorani, et tunc emptus ad opprimendum amicum, auctoritatem Stoi-
25 cae sectae praeferebat, habitu et ore ad exprimendam ima-

2. *in exsilium pulso*] nuper inter coniuratos. Lips.

7. *altaria et aram*] utrum aram Victoriae intelligit, quae ante curiam? an altaria et aram Veneris Genetricis, in cuius templo nunc senatus? Lips. hoc verum. similiter ista inugit Plinius Paneg 1 *inter aras et altaria*. sermo autem de templo Iovis Capitolini. Ern.

10. *et vos*] copula abest ab AM[a] et ed pr. quia est narrantis oratio, copulam non reiiciam. Ern.

17. *plautio* M[a].

19. *separarent atque ipse*] sic AM[a] et ed pr. *atque* etiam est in BG, sed *ipse* excidit. ceteri omnes *separarent a se*. illud haud dubie melius, et iam Ryckio Gronovioque receptum. sensus est: separarent modo caussam filiae a sua: tum se facile ac libenter omnes poenas toleraturum. observanda elegantia in *atque*, ut in illo archimimi ap. Suet. Vesp. 19: *centum sibi sestertia darent, ac se vel in Tiberim proiicerent*. Ern.

22. *misericordiae*] praeclare libri. vulgo *nunc*. errore ex concisa ratione scribendi, *miae*. ingenio suo pridem hanc correctionem vindicaverat Faernus. nec invideo ego, nec culpo. Lips. idem in libris reperere Vertranius et Urainus. sic plane et ed pr. et in G in margine additum fuit, sed erasum, ut tamen adhuc assequi oculis liceat. Ern.

ginem honesti exercitus, ceterum animo perfidiosus et subdolus, avaritiam ac libidinem occultans; quae postquam pecunia reclusa sunt, dedit exemplum praecavendi, quomodo fraudibus involutos aut flagitiis commaculatos, sic specie bo-
33 narum artium falsos et amicitiae fallaces. idem tamen dies et honestum exemplum tulit Cassii Asclepiodoti, qui magnitudine opum praecipuus inter Bithynos, quo obsequio florentem Soranum celebraverat, labentem non deseruit, exutusque omnibus fortunis et in exsilium actus, aequitate deum erga
10 bona malaque documenta. Thraseae Soranoque et Serviliae datur mortis arbitrium. Helvidius et Paconius Italia depelluntur. Montanus patri concessus est, praedicto ne in re publica haberetur. accusatoribus Eprio et Cossutiano quinquagies sestertium singulis, Ostorio duodecies et quaestoria
34 insignia tribuuntur. tum ad Thraseam in hortis agentem

1. *honesti et exerciti*] suadeo scribas *honesti exercitus*, ex sententiae ductu. Lips. recepit Pichena eumque secuti omnes, contra libros. sed veterem lectionem defendit Gronovius Obs. 2 4 p. 234; et explicat, cuius is habitus, ea frons, quae praeferat imaginem hominis honesti et firmi atque exerciti philosophi. eamque rationem adversus Ryckium, temere codicis M[a] auctoritate nisum, defendit late IGronovius. mihi tamen ne sic quidem persuasum est ut Lipsii correctionem repudiem, quam et neuter Gronovius ausus est e textu eiicere. durius mihi videtur dictum: *auctoritatem Stoicae sectae praeferebat ore et habitu ad exprimendam imaginem h. et e.* nec ullo modo concoquo *os et habitum ad exprimendum aliquid*, pro *exprimente*. cur non potius dixisset *ore et habitu exprimens imaginem honesti et exerciti*; quod erat in promtu. nunc clarum est, ut opinor, voluisse alio modo dicere, quod 15 45 dixerat: *Graeca doctrina ore tenus exercitus, animum bonis artibus non induerat.* huic simillimum est, *ore et habitu exercitus ad exprimendam imaginem honesti, ceterum animo perfidiosus.* non hoc simplicius ac melius est quam illud, quod sine argutiis defendi et explicari non potest? *imago honesti* dicitur, ut apud Ciceronem saepe *species, simulacrum honesti, virtutis.* mox copulam *et* ante *subdolus* delevi, auctoribus BGM[a]. Ern.

8. *labentem*] AR *labantem*, unde edidere Ryckius Lallemannus et Broterius. *labentem* verum est, quod bene opponitur *florenti*, non *labantem*. sic *domus labens* apud Virgilium i. e. ruens ad interitum. Ern.

9. *aequitate deum erga*] depravatio. quam adnoto, non tollo. nisi placet eum ἐπιχουρίζειν, et dicere deos haec iisdem oculis adspexisse, aequos bonis malisque exemplis et sine cura nostri. Lips. quicquid dicant, ἐπιχουρίζει Tacitus, aut patitur sensus qui pios etiam et divinae providentiae adsertores saepe turbarunt, cum viderent scelus praemia, virtutem supplicia sequi. *aequitatem* vocat indifferenter aliquid ferre, nihil ad id commoveri. ut Cicero Agrar. 1 5: *quantum tibi agri vendet, ut alios omittam, socer tuus? et si ego eius aequitatem animi novi, non invitus.* adde Obs. 17. Gron. recte. et est similis sententia supra 14 12. Ern.

12. *ne in rep.*] accipio, ut Romae quidem esse ei liceret, sed procul ab honore omni et publicis muneribus, vitam ageret privatam. Lips.

gemmas et vestes et dignitatis insignia d
sanguinem et vitam poposcissent. viderint
ignoti, quo nomine sint, quas artes exerc
principis mentio nisi inter numina fuit. ne
32 rimus pater; et si crimen est, sola deliqui."
verba excipit Soranus, proclamatque non
ciam secum profectam, non Plauto per a
tuisse, non criminibus mariti connexam: ni
tatis ream separarent, atque ipse quamcunqu
20 simul in amplexus occurrentis filiae rueba
lictores utrisque obstitissent. mox datus te
quantum misericordiae saevitia accusationis
tum irae Publius Egnatius testis concivit.
et tunc emptus ad opprimendum amicum, a
25 cae sectae praeferebat, habitu et ore ad ex

2. *in exsilium pulso*] nuper inter coniuratos. Lips.

7. *altaria et aram*] utrum aram Victoriae intelligit, quae ante curiam? an altaria et aram Veneris Genetricis, in cuius templo nunc senatus? Lips. hoc verum. similiter ista inugit Plinius Paneg 1 *inter aras et altaria*. sermo autem de templo Iovis Capitolini. Ern.

10. *et vos*] copula abest ab AM[a] et ed pr. quia est narrantis oratio, receptum. sens modo caussam f facile ac libent leraturum. obse *atque*, ut in illo Vesp. 19: *cent rent*, *ac se vel rent*. Ern.

22. *misericord* vulgo *nunc*. ex tione scribendi,

Thrasea, neu pericula sua miscere cum sorte damnati hortatur, Arriamque tentantem mariti suprema et exemplum Arriae matris sequi, monet retinere vitam filiaeque communi
35 subsidium unicum non adimere. tum progressus in porticum,
5 illic a quaestore reperitur, laetitiae propior, quia Helvidium generum suum Italia tantum arceri cognoverat. accepto dehinc senatus consulto Helvidium et Demetrium in cubiculum inducit; porrectisque utriusque brachii venis, postquam cruorem effudit, humum super spargens, propius vocato quae-
10 store "libemus" inquit "Iovi liberatori. specta, iuvenis; et

loco Plinii *quiritantibus sociis* non est simpliciter *querentibus sociis* (quamquam saepe apud Ciceronem et Liviam *queri socii* dicuntur, h. e. iniurias ad senatum populumque deferre), sed *fidem populi Romani implorantibus*, quod ipsum saepe apud Ciceronem dicuntur facere, item confugere ad fidem S. P. Q. R. atqui talis imploratio fidei et auxilii h. l. intelligi non potest, nisi forte quae usitata illa formula fiat, *proh! deum atque hominum fidem!* deinde si nullum illud verbum est, qui fit ut librarii tam multi tam saepe variisque in locis dederint? nam alienum verbum substitui frequentissimum, sed verbum tamen. denique in aliis locis variant tamen mss et veteres edd. at hic consentiunt. igitur etsi non definire audeo *queritare* esse verbum probum, tamen scripturam mss et edd veterum malui dare quam meram coniecturam, facile interim passurus, si quis Tacitum *quiritantes* scripsisse malit, a quo ipse non valde abhorreo. Ern. pro *facessere* Heinsius mallet *facesserent*. A *miscerent*.

2. *exemplum Arriae matris*] Arria mater uxor fuit Caecinae Paeti, qui in partibus Scriboniani contra Claudium. ideo ad mortem actus. sed praeivit uxor, aeterno et inaudito exemplo, semet feriendo, extractumque pugionem marito porrigendo cum voce, *Paete, non dolet*. Plinium lege ep. 3 16 ad Nepotem. Martialis de hac heroina 1 14: *casta suo gladium cum traderet Arria Paeto, quem de visceribus traxerat ipsa suis, si qua fides, vulnus quod feci non dolet, inquit: sed quod tu facies, hoc mihi, Paete, dolet*. in Zonara 11 9 et Dione 60 16 eadem narratio. sed corrupta verba Graeca, παῖ οὐκ ἀλγῶ, et in puerili mendo Xylander *puer, non dolet*. scribe: Παῖτε, οὐκ ἀλγῶ. hanc Arriam Scholiastes in vita Persii notat fuisse poetae illi cognatam. *ipse Persius*, inquit, *decem fere annis summe dilectus apud Thraseam est, ita ut peregrinaretur quoque cum eo aliquando, cognatam eius Arriam uxorem habente*. quid est autem diligi apud Thraseam? soloecus sermo. ms Vulcanii *apethithrasea*. facile correctu, *a Paeto Thrasea*. commentarii autem huius parum adhuc pervulgati auctoritate saepe nitor. quis carpet? doctus ille, probus: immo in pleraque parte et probi. utinam hodie sic commentemur! debemus eum P. Pithoeo IC, viro doctrinae, iudicii, vitae directae. Lips.

8. *porrectisque*] sic libri, nisi quod A et ed pr *productisque*, unde possis coniicere *perruptisque*. sed vulgatum verum puto; nec video cur displiceat Acidalio et Freinshemio. copula a Pichena addita est et in BG et ed pr. mox ed pr *fudit*, G *effundit*; quod non adeo displicet. nam haec fecit et dixit, dum cruor effunditur. idem liber mox *super adspergens*, item *expediat*, ut BM[a] et edd pr, Puteolani, Beroaldi, sqq. irrepsit deinde *expedit*. Pichena vetus restituit. Ern. B *superspergens*, et *libamus*.

c dii prohibeant: ceterum in ea tempora natu
irmare animum expediat constantibus exemplis."
ne exitus graves cruciatus afferente, obversis in
et

t libro huic et Nero-
ne deesse clarum. duo
ucenus supersunt, in quibus
juventu Tiridatis, de coniura-
tione Vinicianaa, de motu Vindicis,
aliaque digna quae a magno auctore
tradita legeremus, si fatis ita visum
fuisset. Lips.

omen quidem dii prohibeant: ceterum in ea tempora natu es, quibus firmare animum expediat constantibus exemplis, post lentitudine exitus graves cruciatus afferente, obversa i Demetrium

4. multa et libro huic et Neronianae historiae deesse clarum. duo anni dicendi supersunt, in quibus de adventu Teridatis, de coniuratione Viniciana, de motu Vadi aliaque digna quae a magno mo tradita legeremus, si fatis ita vi fuisset. Lips.